

John Adams
Library.

IN THE POSSESSION OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY

SHELF NO
ADAMS
222

Benjamin

Wadsworth His Book
f. siere quo *scriba bened*

Benjamin Wadsworth His Book

Anno Domini 1687

Benjamin Wadsworth m^o s^uum volat
anno Dom 1686 Octobr 20

Compendantius Wadsworth
Ejus Libri An. Jul. 79

Comp

Benjamin Wadsworth his Book
Anno Salvatoris 1687 scilicet May the 2

Benjamin Wadsworth me gunt tenet
Anno Dom. 1686 Given by his brother Recompence

At the ... book ... of ...
... 1695 ...

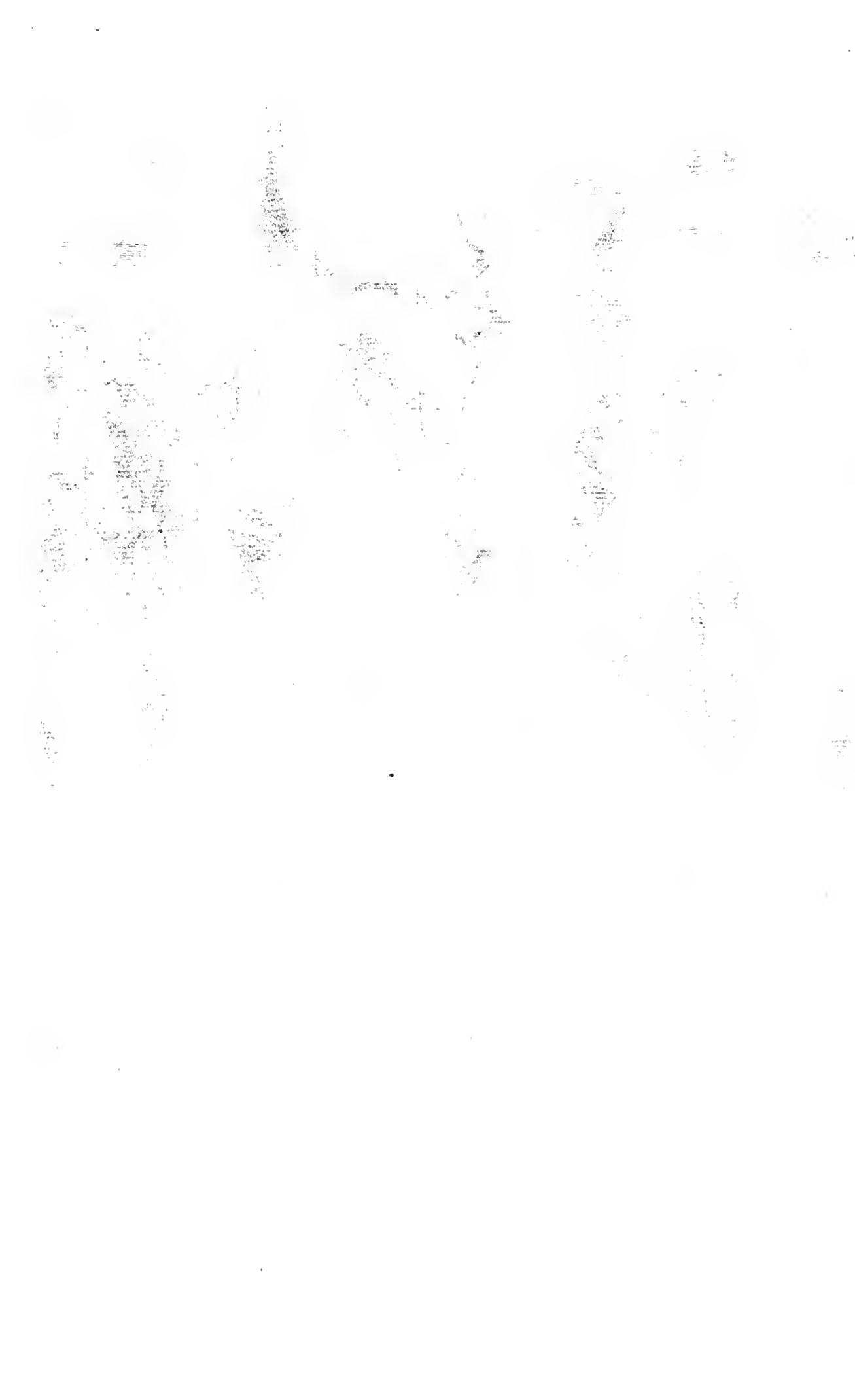
Handwritten scribbles and marks, possibly a signature or initials, located in the upper right quadrant of the page.

ROBERTI BAILLII
opus
HISTORICUM
et
CHRONOLOGICUM.

AMSTELODAMI,
Apud Iohannem à Someren. Anno 1668.

W. Jansen Binneman sculp.

O P E R I S *victissimo*
H I S T O R I C I
E T
C H R O N O L O G I C I
L I B R I D U O ;

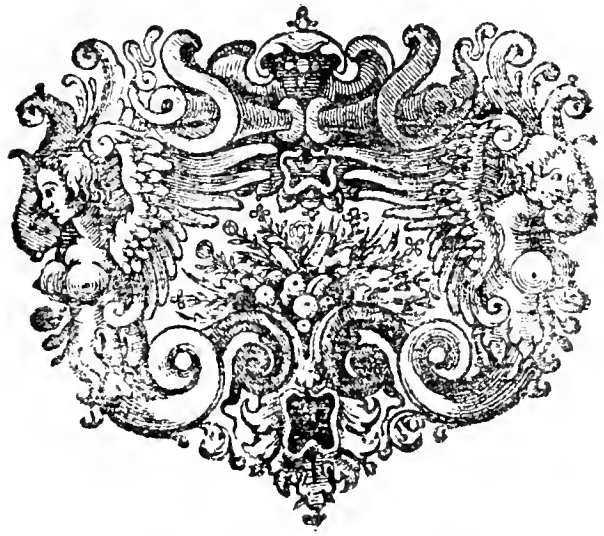
In quibus Historia Sacra & Profana compendiosè deducitur ex ipsis fontibus, à creatione Mundi ad CONSTANTINUM MAGNUM, & quæstiones ac dubia Chronologica, quæ ex V. & N. Testamento moveri solent, breviter & perspicuè explicantur & vindicantur.

Una

*Prima de Tempore, & de Hæreticis hæresibus, &c.
Secunda, An quicquid in Deo est, Deus sit; Tertia de Prædestinatione.*

S S. Theologiæ ibidem Professoreⁱm primarum
in Academiâ Glasguenâ.

Rerum & Verborum Locupletissimus.

AMSTELODAMI,
Apud *J. B. Schoneker*
ANNO MDCCCLXXVIII.

XX
ADAMS
M.V.

Serenissimo, Potentissimo, & Invictissimo

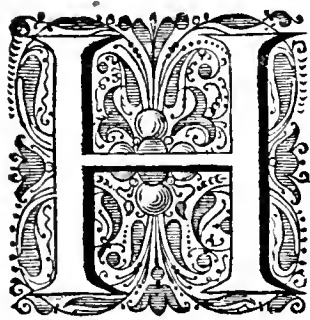
P R I N C I P I,

F R E D E R I C O G U I L I E L M O,

D E I G R A T I A

M A R C H I O N I B R A N D E N B U R G I C O,

SACRI ROMANI IMPERII ELECTORI ET ARCHICAMERARIO, MAGDEBURGI, BORUSSIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ, MONTIUM, STETINI, POMERANIÆ, CASSUBIORUM, VANDALORUM ET IN SILESIA CROSSIÆ, CARNOVIÆ AC JEGERNDORFII, DUCI, PRINCIPI HALBERSTADII MINDÆQUE, BURGGRAVIO NORIBERGENSEI, MARCHIÆ ET RAVENSPERGII COMITI, RAVENSTEINII TOPARCHÆ.

Istoriæ maxima laus est & utilitas, SERENISSIME PRINCIPUM, cum omnium gentium & imperiorum non solum origines, incrementa, conversiones, sed etiam mores, instituta, res gestas, & quæ cætera sunt, jucundissimâ delectatione ob oculos ponat, & in variam præteritarum rerum cognitionem legentis animum deducat. Ab hac Magistrâ prudentiam cognoscimus Ecclesiasticam & Civilem, quatuor terrarum orbis imperia, regnorum periodos, urbium fatales everfiones, gentium migrationes, & omnem, quâ patet intelligenda, antiquitatem. Verùm ut ea suo commodo sic satis æstimanda est, quæ tam uberrimam nobis scientiæ messem suppeditat: ita non minus illa longè dignior est & utilissima, in quâ ex ipsis

DEDICATIO.

fontibus accuratissimâ temporum supputatione rerum principia & progressus exponuntur. Ut omnino verum sit, unam solùm Chronologiam esse lucem & facem omnium veterum narrationum & memoriarum. Quæ cum temporum injuriâ, & scribentium defectu quandoque seriem & continuationem suam interrumpat, & varias historicorum dinumerationes exhibeat; præclare & arduè de ejus utilitate illi doctores meriti videntur, qui, quicquid hic vastum est & interruptum, breviter & perspicuè digesserunt. Ob hanc causam, quod antiquitùs usitatum erat, SERENISSIME PRINCIPUM, ut Regem vel Principem adituri, solenne munus aliquod offerre soleant, quo sibi viam præstruant, & aditum; idem nunc nostris temporibus exhibeo, & Serenissimo Tuo Nomini, levidense munusculum hoc Historico-Chronologicum inscribo. Auctor ejus est Robertus Baillius, Vir seculo suo dignus, & eruditissimus, in Academia Glasguensi S. S. Theologiæ & Historiarum Professor, qui methodo scribendi compendiosâ à mundi exordio, ad Constantini Magni tempora, omnem sacræ & profanæ historiæ seriem, juxta accuratissimam temporum supputationem tam artificiosè & eleganter disposuit, ut omnibus aliis, qui vel olim vel nuper eâ de re tractaverunt, ex æquo palmam præripere videatur. Præter enim eximiam & incomparabilem ejus doctrinam, & orthodoxam religionem, tam altè & perspicuè S. Scripturæ authoritatem ex Hebræis Codicibus derivatam, contra acerrimos veritatis hostes vindicavit & asseruit, ut doctissimorum Belgii nostri virorum judicio dignus non solum visus fuerit, qui publico bono prodiret, sed etiam omnium commodo legeretur.

Accipe igitur, SERENISSIME PRINCEPS ELECTOR, Munus hoc Illustrissimo Tuo Nomini inscriptum, & admitte porrò in augustum Sacrarium Tuum,

A D E D I C A T I O .

Tuum, quod benignitas Tua Serenissima dignum posteritate faciet. In eo enim jam operis hujus fama consistit & felicitas, ut benevolo hoc vultu & patrocínio suscipias. Gratius forsan erit tantorum hominum judiciis, quorum publico voto & impulsu primùm in lucem prodit. Quod reliquum est, PRINCIPUM SERENISSIME, Deus Pacis, Deus Fortitudinis diu Te saluum & superstitem seruet, & Augustissimam Tuam Domum Brandenburgicam, & Auriacam, clementiâ suâ protegat, & posthac incolumem præstet. Amstelodami XVI. Novembris M. DC. LXII.

Serenissimæ Celsitudinis Tuæ

Cultor Humillimus

J O A N N E S J A N S S O N I U S .

J U D I C I A

Virorum Clarissimorum

D E A U C T O R E

E T E J U S O P E R E

HISTORICO-CHRONOLOGICO.

G I S B E R T U S V O E T I U S Theol. in
Acad. Ultrajectinâ Professor.

Cum arduum hoc opus Historico-Chronologicum M. S. D. Andreae Bailii Theologi Glascoensis celeberrimi, à viro erudito, sub cujus potestate tunc erat, ad tempus mihi concessum, & quantum per occupationes ac temporis contracti circumscriptionem licebat, perlustratum, bonam etiam partem perlectum esset: nihil prius habui, quam ut maturam ejusdem editionem, tum apud virum eruditum auctori & mihi amicum, tum apud typographum, bono publico, pro virili urgerem. Videbam enim præter brevem, & exactam Historiæ Chronologicæ descriptionem, illustres maximè ac difficiles quæstiones, suis quasque locis intertextas, acri judicio, & indefesso labore, omnibus omnium opinionibus in diversa plerumque abeuntibus, collatis & liberè expensis, subtiliter & perspicuè explicari; & lucem haud vulgarem tenebris Chronologiæ sacrae quasi certatim per nonnullos offusis, inferri. Ita ut sperandum sit, & tyrones in hac arte, faciliorem ac tutiorem in posterum habituros manuuctionem; & sacri studii consecutaneos per Historica Scripturarum latifundia, minori cum tædio, & majori compendio, spatiaturos. Ultrajecti Non. Septembr. 1662.

Eruditissimo, & Clarissimo viro,

D. D. GUILIELMO SPANGIO,
Ecclesiæ, apud Medioburgenses, Scoticanæ Pa-
stori gravissimo & fidelissimo,

S. D.

JOANNES HOORNBECK,
Theol. Professor.

Uod nuper apud Te quum essem in Solandiâ, à me fla-
gitasti, GRAVISSIME SPANGI, ut, reversus
domum, Opus Chronologicum Reverendi & celeberrimi
D. D. Baillii perlustrarem, & communirem meo qua-
licunque judicio, id, à Te præsertim rogatus, omittere
nolui, quamvis mihi probe conscius fatis norim, quam ni-

hil in me sit iudicii ad expendenda & commendanda aliena, præcipuè vete-
ranorum in Theologiâ Antecessorum, qualis est tuus ille Baillius, mihi quo-
que ab aliquot annis ex scriptis publicis benè notus. Accedit infirma cor-
poris valetudo, quæ vel legere aliquid vix permittit, vel de lectis inten-
dere iudicium. Urgente attamen Typographo, opere jam ad finem per-
ducto, & stimulante meâ pollicitatione, scriptum in manus sumsi, &
quantum licuit, pervolvi, censuique dignum illo Authore, Te patrono.
Quæstiones attingit maximè raras, difficiles, recentes, quarum explica-
tionem quilibet avidissimè desideret, quærat, ambiat. Neque dubito,
quin veritatis & pacis amatoribus, Dei non sui, suorumque dictatorum
mancipiis, viam monstraturus sit, quam pro verâ arripiant, vel quâ ad eam,
Scripturâ duce tutò perveniant. Quamobrem dignum opus habeo im-
pressione, lectione, encomio, si quod ei addi possit: Tibique, meo saltem
nomine, ago gratias, quod cûram edendi in te suscipere fuisti dignatus,
atque ita hoc etiam argumento ostendere, quam in usum publicum natus
sis ac vivas, & in gentis tuæ, ac Ecclesiæ, tum etiam nostræ, gloriam, atque
ædificationem. Vale. Scripsi Lugduni Batavorum die XI. Septembris,
CIC IOC LXII.

L. S.

Delegi, quantum brevitatem temporis licuit, Opus hoc Historicum & Chronologicum, in quo Reverendus author Scripturarum Sacrarum ex Hebraeis Codicibus derivatarum auctoritatem contra Atheos, Præadamitas, Ægyptios, Chaldaeos, Sinenses, Græcos ac qui eorum errores hodie defendunt, Orthodoxè & erudite asseruit. Recte enim observat, ubi nullæ unquam variæ lectiones allegatæ sunt, ibi velle depravatam fontem Hebræum, esse ab imis fundamentis auctoritatem, nedum authentiam omnium Sacrorum Codicum evertere & homines ad Rom. Pontificem, Tyrrhonis scepticam & verum Atheismum adducere. Ideo gratiæ Deo agenda sunt, quod tot suæ veritatis vindices ubique terrarum excitet, qui S. Scripturam Hebraicam, contra grassantem Præadamitarum opinionem aliosque errores defendunt. Scriptum Lugd. Bat. 21. Aug. 1662.

GEORGIUS HORNIIUS.

LIBER

T E M P O R I B U S

Ab Orbe condito ad natum Christum,
& dubiis

C H R O N O L O G I C I S
V E T E R I S T E S T A M E N T I .

C A P . I .

De rebus gestis à creatione ad Diluuium.

E J U S S U M M A .

Quantillus homo ad Deum? Quantillum tempus ad aeternitatem? Epocha prima, & maxima ob inopiana scriptorum est fere vacua. Demonstratur summa prima Epochæ annotum 1656. Creatio sex diebus abfoluta. Primorum undecim Patriarcharum duratio & mutua conversatio. Patriarchæ primi nostri erant patres. Introitus peccati. *Cainitarum* mundana felicitas. Voluptas carnalis fons diluuii. Arcæ magnitudo. *Iaphetus* natu major *Shemo*. Patriarcharum duæ columnæ fabulosæ, Vanitas Ægyptiorum in fingendis Dynastiis ante Diluuium, imò ante creationem.

C A P . II .

Continens quæstiones & dubia ad Caput superius.

Quæstio prima de summâ totali Epochæ universalis.
Quæstio secunda quâ anni tempestate mundus sit creatus. Nihil in Zodiaco per se statum. Videretur mundus creatus Autumno. Quomodò mensis September fuit Hebræis & primus & septimus. Anni Sabbatici & Jubilæi inceperunt Autumno.

Quæstio tertia. An *Mosis* anni fuerint nostris pares. Anni Patriarcharum constabant duodecim mensibus triginta dierum.

Quæstio quarta. An Patres Christiani in Chronologiâ antiquâ sequendi sint? Præ ignorantia Linguæ Hebræicæ plerique Patres crasse errarunt in annis ante Diluuium.

Addendum ad Quæstionem I V .

Vindicatur Chronologia textûs Hebraici contra Græci Interpretis errores in annis Patriarcharum ante fluvium. In Ecclesiâ reformatâ novaturientium factio. De *Waltoni* erratis dolor. *Isaacii Vossii* duriora verba quam argumenta. *Isaacii Vossii* argumentum à pubertate Patriarcharum desumptum exploditur à *Waltono*. Similiter ab *Augustino*. *Iosephus Vossio* non patrocinaatur. Rabbinî non favent *Vossianæ* sententiæ. Futile *Capelli* sophisma de Hebræis exemplaribus deperditis. Translatio Lxx. Interpretum hodie est corruptissima. Responsio ad *Waltoni* argumenta pro Lxx. interpretibus. Episcopaturientium defectio ad Pontificios. Mens Ecclesiæ occidentalis in nostrâ lite. Item orientalis. *Waltoni* temeritas in Chronologos. Argumenta pro veritate.

Quæstio quinta. Quamdiu *Noah* remanserit in arcâ?

C A P . III .

Res gestas à Diluuiio ad Israëlitarum ex Egypto exodum complectens.

E J U S S U M M A .

Demonstratur à creatione ad exodum fluxisse annos 2456. Græcorum antiquissimi Hebræis pueruli. Quod tempus ἀδύλων, quod μὴδέν, quod ἰσογενόν. *Noah* verus *Ianus* multis post Diluuium annis à *Canaane* irrisus est. Divisa terra inter *Noæ* filios. Primogenituræ jus sæpè non observatum. Gentium omnium origines. Indiæ, Chinæ, & Americæ incolæ *Shemi* posterî. Impetii politici fundator *Nimrod*. Imperii Babylonici principium male à *Cresis* & Chaldæis ponitur in anno post Diluuium sexagesimo secundo. Post *Semiramidem* Assyrii Monarchæ omnes, exceptis duobus *Baleis*, erant semiviri. Antiquissimorum Regum præter nuda nomina nihil superest. *Amnius Viterbiensis* impudentissimus impostor. Promissio *Messie* ad *Abrahami* familiam primò limitata, deinde *Isaacii*, *Iacobi*, & *Iudæ* posteris appropriata est. Post *Davidem* nulli familiæ promissio *Messie* facta. Patriarcharum multorum mors propinqua fuit promissioni de *Mestab*, *Abrahamo* factâ. Quis fuerit *Melchisedek* cognitu est impossibile. Inter *Iacobi* filios annorum tantum sex intervallum fuit. *Iudas* anno suo quadragesimo tertio habebat pronepotes. *Benjamin* anno suo vigesimo tertio habebat decem filios. In familiâ *Ephraim* mira nuptiarum maturitas. *Iacobi* continuæ tempestates in tranquillam serenitatem delierunt. *Isaacii* serena dies in obscuram noctem finiuit. Tempora *Iobi*, *Leui*, *Salonis*, *Phaethontis*, & *Cecropii*.

Quaestio prima. Num *Cainan* junior sit suppositivus?
 Quaestio secunda. Qui sit ut Graeci Patres ad annos post Diluvium addant de suo supra mille?

Addendum I. ad Quaestionem II.

Respondetur ad argumenta tredecim *Isaaci Vossii* contra Hebraici codicis post fluxum Chronologiam. Defenditur *Scaliger* contra *Petrium*. Vanissimus homo *Manethos*, etiam *Eratosthenes* Chronologiae Sacrae nullius hic ponderis. Male refutat *Vossius* Praedamitas. Pessimè negat diluvium universale. Respondetur ad quatuor argumenta *Waltoni*. Defenditur *Petrium* contra *Waltonum*.

Addendum II ad Quaestionem II.

Malè *Waltonus* sopitam de *Cainane* juniore litem resuscitat. *Isaaci Vossii* acerbi nimis convicia. *Isaaci* pro *Cainane* argumenta quatuor refutantur, & totidem etiam *Waltoni*. Ad responsiones *Waltoni* replicæ. Iniqua *Waltoni* conclusio.

Quaestio tertia. Quomodo *Abraham* natus anno *Tharæ* septuagesimo proficiscitur anno ætatis suæ septuagesimo quinto *Charane* in *Chananaam* post mortem patris qui vixit annos ducentos & quinque?

Addendum ad Quaestionem III.

Quaestionis difficultas. Partium sententiæ. Argumenta pro nostrâ sententiâ. Argumenta *Tornielli* & *Paræti* refutantur.

Quaestio quarta. Quomodo *Israëlitæ* commorati sunt in *Ægypto* annis totis quadringentis triginta, & tamen quatuor tantum generationibus?

Addendum ad Quaestionem IV.

Israëlitæ in *Ægypto* non habitârunt annos ultra ducentos quindecim. *Isaacus Vossius* sacrae Chronologiae everfor. Refutantur ejus argumenta pro morâ *Israëlitæ* in *Ægypto* annos quadringentos triginta. Sententia *Anqustini*. Objectiones *Vossii* contra Patres refutantur. Vindicantur nostra argumenta. Singulæ *Vossii* commensuræ, & multa temeraria citata.

Quaestio quinta. Quomodo descenderunt in *Ægyptum* ex *Jacobi* familia animæ & 70 & 7?

Quaestio sexta. Quomodo in exitu ex *Ægypto* multiplicati sunt *Israëlitæ* ad sexies centena millia?

Quaestio septima. Qui factum ut in numerum multò majorem non excreverint?

Complectitur res gestas in tertiâ Epochâ ab Exodo ad templi *Solomonis* conditum.

TErmini Epochæ demonstrantur. Magnæ inter Chronologos discrepantiæ fons. *Israëlitæ* oppressio *Ægyptiaca* annis octoginta, sed plagæ *Ægyptiaca* uno tantum anno durârunt. Diarium itineris *Israëlitæ* ex *Ægypto*. *Christus* in nube populo dux. Primum manna cælo d. pluit die *Domínico*. Duplices aquæ *Meribæ*. In statione duobus lectis à *admonitione* *Sinai* totum annum permanfuit. Quo die data est lex. Varius *Mosis* in montem itus & reditus. Primum *Mosis* in monte *Madragesima*. Item secunda, tertia, *Mosis* pro populo intercessio non probat tertium jejunium. Primum tabernaculum sepelitur in *Est*. *Nadab* & *Abihu* primo Pontificatus sui die sunt extincti. Triplex populi numeratio. Secundum aucupium contumeliam. De historia triginta septem annorum in deserto silet *Mosis*. Duplex statio in *Kadesh*. *Meriba* secunda. Quando & ubi diducuntur *Euteronomium*. *Capelli* & *Henrici* *Jesuitæ* perpetui errores. *Genesis* habet annos bis mille trecentos & decem. *Exodus* annos tantum duos. *Leviticus* unum mensem, *Numeri* annos duos, & *Deuteronomium* duos menses. *Mose* mortuo nubes exanuit. Circumcisio & *Pascha* quadraginta annos intermissa. Septimus à transitu *Jordani* fuit annus *καταρξία*, & quodagesimus septimus ab exodo, octavus à transitu *Jordani* fuit primus *καταρξία*. Decimus quartus à transitu est primus *Sacerdotum*. Septimus sabbaticus seu quadagesimus nonus est *Jubilæus*. Anni sexti proventus sufficiebat in omnium. *Melchisedech* *Judaicæ* initium & finis. *Ab* & *Abib* diversi menses. Quis prius *Jubilæus*? Quomodo *Jubilæus* & quadagesimus nonus & quinquagesimus annus? Annos quatuor à *καταρξία* abstulit populus. *Cananae* siue *Philistinibus* non frugibus. In exitu quot annos *Iosua* imperaverit. Anni *Judicium*. In *Hud* longinquo principatu *Danitarum* idololatria, & *Beniamiticum* contigit. An sacerdos *Miche* *Mosis* fuerit abnepos? *Ætas Phineæ*. Dei misericordia cum populi peccatus cecidit. Reliqua *Judicium* tempora.

Quaestio prima. Quomodo Epochæ hujus summa probetur?
 Quaestio secunda. Quomodo *Actor*. 13. 20. concilietur cum 1 *Reg.* 6. 1?

Addendum ad Quaestionem II.

Defenditur sacer calculus annorum quadringentorum octoginta ab exodo ad structuram templi contra *Vossium* & *Capellum*. Refutantur argumenta *Vossii* pro corruptione Hebraici textus 1 *Reg.* 6. 1. *Capelli* malum argumentum defenditur. Vindicantur à contumeliis *Capelli* primò 2 *Chron.* 16. 1. secundò 2 *Paralip.* 26. 9. tertio 2 *Reg.* 1. 21. quarto 2 *Chron.* 12. 15.

Tertia. Quò referendi sint anni servitutum?

Quarta. Quomodo arates *Rahab*, *Boaz*, *Obed*, & *Iesse* exhauriant annos quadringentos octoginta? Exempla longævotum. Magister *Colinus Rinnus* vixit nuperimè ad annos centum & quindecim.

Quinta. Quomodo ab Exodo ad *Ieptham* anni trecenti? Numerorum inæqualium rotundatio.

Sexta. An *Phineas* vixerit annos trecentos? In libro *Judicium* necessaria est hystorologia.

Septima. Ad quam captivitatem duraverit *Idololatria Danitarum*?

Octava. Ad quæ tempora referenda sit *Ruth*?

Nona. Quot annos habeant libri *Iosue*, & *Judicium*?

- Decima. Ad quæ tempora referendum sit bellum Trojanum ?
 Undecima. Quomodo concilietur Judic. 17. v. 13. cum 15. & 16 ?
 Duodecima. An *Samuel* ex posteris *Core* ? Anglicana Biblia apud Hollandos impressa sunt corruptissima.
 Decimatertia. Quomodo Levitæ functi sint sacerdotio ?
 Decimaquarta. Quot annos regnaverit *Saul* ? Quomodo *Saul* unius anni filius cum regnare cœpit. Anglicani Interpretes novi malè corrigunt veteres.
 Decimaquinta. De conciliatione decimiquinti capitis prioris *Samuelis*, cum vigesimo octavo.
 Decimasexta. Quomodo *David* filius erat *Iesse* & septimus & octavus ?
 Decimaseptima. Quomodo *David* *Sauli* & notus & ignotus ?
 Decimaoctava. Quomodo *Ishbofeth* regnavit annis & duobus & septem ?
 Decimanona. Quis fuerit annus quadragesimus conspirationis *Absalom* ?
 Vicecima. Quomodo *David* emerit *Sionem* quinquaginta siclis argenti, & tamen sexcentis siclis auri ?
 Vicecimaprima. Quam portentosa auri argentique summa in templi structuram insumpta ? Talenti & Sicli valor.

C A P. VII.

Complectens res gestas Epochæ quartæ à condito ad eversum templum.

E J U S S U M M A .

Solomon anno ætatis vicefimo de *Ammonitide* sustulit *Rheboam*. Chemus diebus *Saulis* pyramidum maximam trecentorum millium manibus annis viginti extruxit frustra. Libido & securitas *Solomonem* perdidit. *Davidis* & *Solomonis* peccata in *Rheboamo* vindicata. *Solomonis* opes vix annos quinque post se durârunt. Ingiatus in *Davidem* Israel in suam perniciem. *Ieroboam* sui studio omnia divina & humana conculcat. Horrenda *Israëliitarum* clades. *Ieroboam*is extirpatione. Etiam *Baasha* & *Zimri*. Primus *Zimri* se vivum combussit. *Asa* octo Reges *Israëlis* conspexit. Homo prudens in quingentis octoginta millibus virorum fortium nullam spem posuit. *Asæ* navi. Summa diversitas hodiernæ *Cananæ* ab antiquâ. Insignia Dei in *Ahabum* beneficia. *Ahabi* extirpatione. Insignes in *Iosaphat* domum calamitates. Magna in *Attalum* Dei patientia. *Iosaphi* in *Iehojadam* ingratitude ulciscitur Deus. *Amasias* suâ se levitate destruxit. *Vasias* & *Iotham* reges boni, sed *Ahas* pravissimus. *Iehu* totâ vita prosper nepotem habuit prosperissimum, sed in abnepote eradicator est. Continua conjurationum successio *Israëlitæ* perdidit. *Israëlitæ* ad finem usque perverissimi. Regnum *Hezekie* & *Manassis*. *Amon* peccata patris non resipiscientiam amplectitur. *Iosias* suâ se temeritate perdidit. *Babylonica* captivitas.

Addenda Capiti Septimo.

Ubi montes *Ararat* ? Maxima post *Diluvium* fecunditas. Posteritas *Shemi*, *Chami*, & *Iapheti*. *Nimrod* ad *Babylonem* imperium *Ninus* a *Semiramide* casus. Hæc in *Indiâ* à *Staurobate* devicta. *Sardanapati* exitus. *Assyriaci* & *Chaldaici* imperii finis. Historiæ antiqûæ, profanæ, & fabulosæ noticia omnidocto necessaria est. *Prometheus*, *Phaeton*, *Atlas*, & *Cadmus*. Expeditio *Argonautica*. *Pelias* *Iasonis* regnum occupat. *Argonautici* fodales. *Hypsipyle* regina *Lemni* exulat. *Ezlam* quærens *Hercules* incidit in *Hesione* *Laomedontis*. *Phineus* ab *Harpysis* liberatus. *Symplegades*, & *Cyaneæ* petræ. *Medææ* artibus *Iason* aureo vellere potitur. Quomodo *Argo* navis ab *Istro* in mare tam *Adriaticum* quàm *Ionium* transvolaverit. *Talaus* *Crete* custôsis exanimatur. Ad *Oypheliyam* *Sirenes* silent. *Medeæ* *Peliam* miserâ morte mulctat. Expeditio *Thebana*. *Oedipoda* pater *Lajus* tradit necandum. *Lajum* patrem necat *Oedipus*. Matrem *Iocastam* ducit in uxorem. *Eteocles* non vult fratrem *Polynicem* secum *Thebis* regnare. *Adrastus* *Polynici* & *Tydeæ* fert opem. *Amphiaræus* terræ hiatu absorptus. *Eteocles* & *Polynices* fratres, sororque *Antigone*, & mater *Iocasta* simul necati. Crudelis *Creon* *Theseo* dat pœnas. Bellum *Trojanum*. *Paris* Veneri dat aureum *Nemelis* malum. *Helenam* rapit *Paris*. *Græciæ* proceres ex sedere *Meneclæo* ferunt opem. *Vlyssis* amentia simulata à *Palamede* detegitur. *Achillem* *Vlysses* ex *gynæceo* educit. *Iphigenia* *Agamemnonis* sacrificatur *Diane*. A *Philoctete* revelantur *Herculis* sagittæ. *Protesilaus* ab *Heclore* casus. *Palemedem* *Vlyssis* calumniis obruit. *Heclorem* *Achilles*, *Paris* *Achillem* occidit. *Vlysses* *Achillis* obtinet panopliam. Captâ *Trojâ* plerique victores miserè perierunt. A *Trojanis* oriundi *Romani* & *Veneti*. *Æneas* *Latinorum* Rex. *Ascanius* *Albam* condit. *Rhea* *Numitoris* *Martii* parit *Romulum* & *Remum*. Gemellos à lupa: fotos *Faustulus* educavit. Fratres *Amulium* tyrannum necant. Conditur *Roma*. *Romulus* occidit *Remum*. *Romam* sceleratis implet asylum. Rapiuntur *Sabinæ*. *Tarpeja* proditrix obruitur armillis & clypeis. *Sabini* ac *Romani* coeunt in unum. Cæditur *Tatius*, etiam *Romulus*. *Nama* *Pompilii* paci & falsis religionibus immerfus. *Albani* necatis ab *Horatio* tribus fratribus *Curitiis* se submitunt *Romanis*. *Tullius* *Hostilius* *Mætium* cum *Albanis* & *Veientibus* subjugat. *Corinthius* *Lucumo* fit *Lucius Tarquinius* *Romæ* post *Ancum Martium* Rex. Augur cotem novaculâ dissecat. *Servius* *Tullus* post *Tarquiniuum* regnat. *Tullia* sororem, virum, patremque necat ut suus adulter *Tarquinius* regnaret. *Immo* *Bruti* sub *Stoliditatis* velo prudentia. *Collatini* *Lucretiam* violat *Sextus Tarquinius*. Reges eiciuntur *Româ*.

C A P. VIII.

S U M M A .

Quæstio prima de Summa Epochæ totali. Secunda. Quomodo annorum hujus Epochæ summa probetur ? Tertia. Quomodo *Solomon* & puer & pater ? Quarta. Quomodo *Baasha* & tertio, & quinto *Asæ* regnare cœpit ? Quinta. An *Asæ* mater fuerit *Absalom* filia ? Sexta. An *Baasha* decem annis post suam mortem invalens *Asam* ? Septima. Quomodo *Omiri* regnavit annos octo & etiam duodecim ? Octava. Quomodo *Ioramus* regnavit annos quatuor, & etiam octo, & quomodo regnare cœpit anno patris decimo septimo & vigesimo secundo, & etiam post patris mortem ? Nona. Quando scripta est *Elie* epistola ad *Ioramum* ? Decima. Quomodo *Ahas* regnare cœpit anno suo & vicefimo secundo & quadragesimo secundo ? Nimis audacter *Junius* invertit verba textus. Undecima. Utrum *Iois* à *Salomone* an à *Nathane* descendit ? Duodecima. Quando *Iosaph* regnare incepit ? Absurdè *Abulensis* sacrum textum corrigit. Anticipationes in Scripturâ frequentes. Decimatertia. An *Ieroboam* secundus regnavit simul cum patre annos undecim ? *Henrici* *Jesuitæ* gratuita invidia. Incommodum est in *Iudæ* regno ponere interregna. Decimaquarta. An in *Samariâ* fuerint interregna ? *Iunu* lapsus à *Jesuitis* non observatus. Decimaquinta. Quomodo componendi sint anni Regum *Iudæ* cum annis Regum *Israëlis* ? Decimasexta. An *Iotham* regnavit quatuor annos post suam mortem ? Decimaseptima. Num *Oseas* habuerit duo regnandi principia ? Decimanona. Quomodo *Ahas* regnavit annis sedecim, & tamen solis quindecim ? Decimanona. An *Ahas* genuerit *Hezekiam* anno suo undecimo ? Vicecima. Quamdiu duravit regnum decem tribuum ? *Nisethi* errores typographici. Vicecimaprima. Quamdiu duravit decem tribuum captivitas ? Redibit *Israël* cum *Iudâ* in conversione ultima. Cavendum à novo veteribus fabulis *Judaicorum*. Vigesima secunda. Quomodo unius anni proventus tribus annis suffecerit. Vigimatertia de regressu *Solis* diebus *Hezekie*.

Malè *Vfserius* negat horologia & horas diebus *Hezekie*. Annotatores Anglicani malè interpretantur decem gradus de horæ quadrantibus. Dies *Iofue* fuit duplex, sed *Hezekie* triplex. Malè *Vfserius* diei istius longitudinem noctis sequentis brevitate compensat. Cur majus in regressu quàm progressu miraculum? Vigesima quarta. Quomodo *Ifaïus* annos ad Samariæ ruinam faciat sexaginta quinque, qui fuerunt tantum viginti duo? Vigesima quinta. Quomodò captivitas Tyri dicatur perpetua, & tamen septuaginta annorum, & unius tantum Regis? Vicefimafexta. Quandiu duravit ministerium *Ifaïæ*? Traditio de fermentatione *Ifaïæ* vana est. Vicefimafseptima. Quomodo *Iebonias* exorsus est regnum anno suo & octavo & decimo octavo? *Cajetanum* solutio mala, etiam *Iunio*. Vicefimo octava. Quomodò *Iekonias Iofia* & filius & nepos, & quomodò habuerit & plures fratres, & unum tantum? Vigesima nona. Quomodò *Iekonias* sine liberis, & tamen octo liberorum pater? Tricesima. Quomodo *Ioabaz* primus filiorum *Iofia*, & tamen junior *Ioakimo*? Item quomodò *Ichoaz*, *Iobanan*, & *Shallum* sint unus & idem homo, & tamen *Shallum* sit geminus? Trigesima prima. Quomodo Babylonica captivitas incepit & primo, & octavo, & decimo nono *Nebuchadnezar*? Tricesima secunda. An plures fuerint captivitates Babylonica? Trigesima tertia. Qui factum ut excisis Hierosolymis tam pauci Babylone abducti sint? scilicet vix quater mille. Trigesima quarta. Num anni septuaginta captivitatis incipiant annis novemdecim ante excidium templi? Trigesima quinta. An *Zedekias* bis iverit Babylonem? Trigesima sexta. An idem annus fuerit & quintus & tricesimus captivitatis? Trigesima septima. Qui termini annorum *Izekielis* trecentorum nonaginta & quadraginta? Trigesimo octava. Quis ille annus vicefimus tertius qui in quartum *ioakimi* incidit? Trigesima nona. An verum quòd revelatio de induendo iugo sit data *Ieremie Ioakimi* primo, sed executio non nisi post annos undecim *Zedekie* quarto facta? Quadragesima. Quomodò regni *Zedekie* initium sit annus quartus? Quadragesima prima. Quomodo Hierosolymorum excidium non nisi post septemdecim menses Babylone auditum sit? Quadragesima secunda. Quomodò *Nebuchadnezar* viderit statuam anno secundo & etiam quarto? Quadragesima tertia. Num unus tantum fuerit *Nebuchadnezar* filius *Nabopolassar* non *Nabonassar*? Quadragesima quarta. Qui termini Prophetæ *Ifaïæ*? Quadragesima quinta. Quæ tempora *Ieremie*, *Ezekielis*, & *Danielis*? Quadragesima sexta. Num historia *Sufannæ* ex faciâ Chronologiâ refutetur? Quadragesima septima. Num Chronologia etiam historiam *Beli* & *Draconis* refutet? Quadragesima octava. An *Tobie* liber Apocryphos ex Chronologiâ possit convinci? Quadragesima nona. An historia *Iudithæ* per Chronologiam refutetur? Quinquagesima. Quæ tempora *Hofee*, *Ioëlis*, *Amosi*, & *Obadiæ*? Quinquagesima prima. Quid de temporibus *Ionæ*, *Nahumi*, & excisione *Ninives* statuendum? Quinquagesima secunda. Quomodo *Miche*, *Habakuki*, & *Zephaure* tempora distribuenda sint? Quinquagesima tertia. Quid de trium postremorum Prophetarum, *Haggai*, *Zacharia*, & *Malachie* temporibus statuendum?

C A P . IX.

Epocha quinta res gestas continens ab everfione templi primi ad Alexandri Magni mortem.

E J U S S U M M A .

Iudæorum captivitas 70. annorum. Nullum sacrificium, nullus solennis cultus Dei fuit ab exciso templo ad restauratum. Perfeveravit populus usque ad reditum in rebellione contra Deum. *Iudæi* à Chaldæis immeritò oppressi. Severa Dei in *Nebuchadnezar* vindicta, & in totam gentem Chaldæorum. Fundatio Regni Medici & Babylonici. *Ninives* & *Assyriaci* regni ruina. Regni Babylonici supra Medicum incrementa. *Cyaxares* cum *Cyro* nepote *Nebuchadnezar*is posteros eradicavit. Chaldæorum æterna servitus. Libertas Judæorum auctore *Cyro*. *Cambyfes* Judæis iniquus. *Cambyfes* *Ægyptios* facile debellavit, sed irritus ejus in *Carthaginienfibus*, & *Æthiopus* conatus, ergo in *Ægyptios* furit. Suo gladio interit. *Magi* benignissimum imperium. *Darius* in Judæos bonus, sed non ob causas quas vel *Vfserius*, vel *Iofephus* fingit. Crasium *Iofephi* spualma. *Darii* in Babylonem severitas, infelix contra *Scythas* bellum. *Vfserius* περὸς Ἰουδαίους. Græci extra quàm intra Græciam potentiores. In *Asiâ* licet liberi *Persis* tamen ut suis ferè Regibus inservièrunt. *Histiæus* *Darium* ab internectione servavit. *Persarum* contra Græcos belli origo *Histiæus*. *Mardonius* ex Græciâ fugit. *Persæ* à *Miltiade* *Marathone* fusi. In tertio contra Græcos apparatu *Darius* moritur. Reges Romæ ejeti. *Sybaris* deleta. *Gelo* *Pœnorum* trecenta millia fugat. *Xerxes* *Ægyptios* facile domat. Ad *Thermopylas* se quebantur *Xerxem* supra quinquagies centena millia, quorum omnium *Xerxes* ipse pulcherrimus sed *μηχανή* *Αρτεμισία* fortissima. *Xerxes* ad Europæ imperium aspirabat. Solis sine eclipsi defectus. *Xerxis* in *Pythium* crudelitas.

Historiæ prioris accuratior enarratio.

S U M M A .

Quibus artibus *Assyriorum* Monarchæ tot seculis imperium retinuerunt. *Arbaces* & *Belohus* conspirantes *Assyrios* subjugarunt. *Semivir* *Sardanapalus* evasit in fortissimum virum. *Herodotus* *Ciciliæ* fide dignior. *Medi* pertasi libertatis cogunt *Dejocem* regnare. *Astiygis* ex *Mandane* nepos *Cyrus* in infantia agrè servatus à pernicie. *Cyrus* puer innotescit avo. *Harpagus* ab *Astiyge* atroci injuriâ affectus *Cyro* *Mediæ* Regnum tradit. *Cyri* ambitio. *Candaulis* uxor maritum, se, *Lydiam*que *Gygi* tradit. *Crasus* *Gygis* abnepos filium *Alyn* ab *Adrasti* telo non potuit servare. *Crasus* à *Cyro* metuens ab *Apolline* fallitur. Capiuntur à *Cyro* *Sardes* unâ cum *Craso*. Periculum *Crasii* muti filii vocem rupit. *Solon* & *Apollo* *Crasum* servant. *Cyrus* Babylonem capit. Movet in *Massagetas*. A *Tomyri* necatur secundum *Herodotum*. *Herodotus* errat in situ *Araxis*. Invadit *Ægyptum* *Cambyfes*. *Pfammeniti* calamitates. Frustraneus *Cambyfis* conatus in *Pœnos*, *Hammonios*, & *Æthiopus*. *Smerodis* virtus se primum, postea sororem, denique fratrem *Cambysem* perdit. *Prexasspis* filii cor figittâ *Cambyfes* trajicit. *Crasum* servatum gaudet, sed servatores necat. In *Ægyptiorum* Deos furit. Moritur *Ecbatanis* *Syriæ*. Narranti vera de rebellis *Mago* *Persæ* non credunt. *Ottanes* operâ filia de *Magi* fraudibus fit certus. *Magum* in *Gobria* brachiis confodit *Darius*. *Darius* equisonis sui arte *Persarum* imperium adipiscitur. *Babylon* rebellat. Mulieres suas plerasque ipsi strangulant. *Zopyri* artibus *Babylon* capitur. *Alicæ* flagellum *Scythæ*. *Scythæ* reduces à servis suis vexantur. *Darii* in *Oebasum* crudelitas. *Bosphorum* & *Istrum* pontibus sternit. *Persarum* in *Scythiâ* ingens periculum. *Histiæi* in *Darium* fides. *Alexandri* *Macedonis* contra *Darii* legatos audax facinus. Belli *Græciæ* parva initia. *Histiæus* in suam perniciem *Ionas* contra *Darium* concitat. *Pisistratus* *Athenis* dominatur. *Demaratus* fugit ad *Darium*. *Mardonii* classem per tempestatem disjectâ *Persæ* ex *Græciâ* fugiunt, redeunt anno sequenti in *Atticam*. Defectos à *Lacedæmonis* *Athenienses* *Pan* adjuvat. Splendida *Miltiadis* ad *Marathonem* victoria. *Cynegiri* virtus & spectrum. Fœda *Atheniensium* erga *Miltiadem* ingratitude. Præfert *Darius* *Xerxem* majori suo filio *Artabasan*. *Xerxes* nunimine impellitur ad bellum *Græcum*. Deseret sortem humanam. Secundâ illustratione plures in suis castris reperit quàm quivis unquam alius habuit vel milites vel lixas. Nullam *Græci* volunt imperii partem *Geloni* *Syracusano* concedere. *Athenienses* urbe desertâ fugiunt ad naves. Serpens maximus *Atheniensium* Deus. Ad *Thermopylas* *Leonidas* cum paucis toto biduo *Xerxem* sustinuit.

sustinuit. Græcorum classem ægerimè valuit *Themistocles* à fugâ cohibere. *Apollo* Persas *Delphis* depulit. *Xerxes* Iconomachus Athenis commoratur. *Themistocles* Græcam classem cogit ad pugnam. In Helleponto *Xerxes* prope submersus navarchum occidit. Contra *Mardonn* triginta Myriadas Græci contrahunt undecim. Spartani declinant cum *Perfis* pugnam quam Athenienses ambiunt. Plataeensis victoria insignis. Ad *Mycalen* tam terrâ quàm mari funduntur *Persæ*. Fugit *Xerxes* in *Mediam*. *Amestris* in *Artanite* matrem crudelitas. Spartani suâ invidiâ Atheniensium incrementa promovent. *Pausania* superbia ab *Aristidis* æquitate victa. *Pausanias* ob conspirationem cum *Perfis* Sparta necatur fame. Mira *Themistoclis* virtus. Athenis muros & portum invitis Spartanis comparat. Ingratus populus *Themistoclem* ostracismo pellit in exilium. Is fugit ad *Xerxem*, ubi ægriè à mulierum *Perficarum* vi eripitur. Mavult mori quàm in patriam arma ferre. Confoditur in lecto *Xerxes* ab *Artabano*, & *Artabano* post *Darium* ab *Artaxerxe*. *Rhalegi* error. *Cimonis* virtute florent Athenæ. Spartanorum mi eria. Difficile *Perfis* in *Ægypto* cum Atheniensibus bellum. *Artaxerxis* cum Græcis pax, & in Judæos benignitas. Peloponnesiacum Bellum ex *Thucydide*: Corinthiorum, *Coreyræ*, & *Epidamni* coloniaz. *Lacedæmonii* terrâ in *Atticam*, Athenienses classe in Peloponnesum quotannis grassantur. Mira pestis. Græci quibusvis Barbaris feritate non cedunt. Athenarum maximæ vires. Adspirant Athenæ ad imperium orbis. Ab Atheniensibus munita in Peloponneso *Pylus* Spartanos fregit. Felli bello pacem amplectuntur. Bellum recrudescit. Egestanorum fraude pellicuntur Athenienses in bellum Syracusarum. *Alcibiadis* exilium perdit Athenas. Atheniensium ad *Syracusas* fumina elades. *Alcibiades* perditas Athenas restituit. Ingratus populus secundo *Alcibiadis* exilio funditus subruitur. Merita *Atheniensium* à triginta tyrannis oppressio. Magna Spartanorum crudelitas. *Miserrima Alcibiadis* mors. *Artaxerxi* succedit *Darius Notus*. Athenienses & Spartani multo facilius *Perfas*, quàm alteri alteros subjugassent. *Parysatis* filium *Cyrum Dario* cupit succedere. Servat *Parysatis* *Cyrum* à præsentis morte. Victor *Cyrus* inopinatâ morte vincitur. *Artaxerxis* fitis. Insatiabilis crudelitas *Parysatis* in *Cyri* inimicos. *Tisaphernus* fraude cæsi omnes duces Græcorum. *Xenophon* milites reducit in Græciam. Invadens *Artaxerxes* Ionas attrahit in *Asiam* *Agefilaum*. Conduunt *Persæ* muros Athenarum. Spartani *Thebanos* provocant gratis. Non audent *Agefilaus* cum *Epaminonda* congredi. *Thebanorum* superbia, *Leuctris* *Epaminondas* splendendam de *Lacedæmoniiis* victoriam refert. Athenienses Sparta contra *Thebanos* tuerentur. *Thebani* potentiur etiam mari. *Epaminonda* victoria ad *Mantineam* Cum *Epaminonda* evanuit *Thebana* potentia, & colit Græcorum pax. *Artaxerxes* seditiones multas feliciter compefcit. *Tacon* *Agefilaum* in *Ægyptum* attrahit *Agefilaus* ab omni prodicione ut ut provocatus excusatur. Moritur in *Africâ*. *Artaxerxes* *Darium* filium prodicionis compertum necat. *Ochus* fratres gladio & patrem nonagenarium dolore occidit. Afflicti ab *Eunucho* *Judæi*. *Nectanebi* pusillanimitas *Ægyptum* sine pugna tradit *Ocho*. *Ochus* allum *Apim* comedit. *Bagoas* necatum *Ochum*, & in frustra concilium tradit felibus. Sublatis *Ochi* liberis *Dario* *Codomanus* *Bagoas* dat thronum. *Bagoas* *Darius* tollit. *Philomelus* cum *Phocensibus* *Delphicum* templum occupat. Bellum sacrum *Gigantomachia*. Athenienses & Spartani auri fame sacrilegorum fiunt socii. *Thebani* felli *Philippum* *Macedonem* in *Apollinis* patrociniū advocant. *Philippum* *Illiricorum* *Thebis* obles *Epaminonda* sodalis fuit. *Macedoniæ* miserrimum regnum in florentissimam fortunam evexit. Aureo sæpè ariete invincibiles arces subruerat. Bellum sacrum sine pugna perficit. *Apollinis* thesaurus *Myriadis* talentorum auri à sacrilegis dilapidatur. *Petinthum* *Persæ*, *Byzantium* Athenienses *Philippi* faucibus cupiunt. *Philippus* in Athenas totum suum ex inopinato exercitum convertit. *Demosthenes* persuadet *Thebanis* se conjungere Atheniensibus contra *Philippum*. Ad *Cheronæam* *Philippus* cum *Alexandro* Græcos subjugat. *Corinthi* constituit *Philippus* Græcorum contra *Perfas* Imperator. *Philippus* à *Pausaniâ* in medio solennis pompæ confoditur. *Alexander* ad acquirendum imperium à naturâ factus, *Alexander* puer domat *Bucephalum*. *Aristoteles* *Alexandrum* contra *Perfas* movit. Multæ ei occasiones adipiscendi imperii se obtulerunt. *Alexandri* perpetua comes fortuna. Multa incipienti impedimenta. *Ewydi*, en novercam, ejusque filium ac fratrem *Attalum* statim tollit. *Thebanos* invitus excindit. A Græcis dicitur in *Perfas* imperator. *Diogenem* miratur. Cum parvo exercitu & serè nullâ pecuniâ in *Asiam* trajicit. *Anaximenes* suâ solertiâ *Lampfacum* servat ab excidio. Prima victoria fuit ad *Granicum* *Phrygiæ*. Hæc *Asiam* totam minorem dedit. *Ephesi* reficit exercitum. Difficilis cum *Memnonis* lucta. Hyemavit in *Cariâ*. Occupat parvo negotio angustissimas *Ciliciæ* portas. *Cydni* ad *Tarsum* frigore propè enectus à *Philippo* *Acarnane* paucis diebus restituit. *Darius* ingentem suum exercitum in *Ciliciâ* angusta conjicit ad *Issum*. *Darius* virtus fugit, cæsis ex suis centum millibus peditem, & decem equitum. *Damascus*, & tota *Syria* præter *Tyrum* *Alexandro* se tradit. Post duram obsidionem *Tyrum* capta deletur. Crudelis *Alexander* in sortem *Batim*. *Alexandri* in *Judæos* benignitas. *Ægyptus* sine sanguine se tradit. *Hammonis* adulabundum oraculum. Nullus à *Dario* conditiones pacis vult accipere. Parant ad *Arbela* *Darius* & *Alexander* decernere de rei summâ. Solâ virtute certatum in aperto campo. Difficiliter vincit *Alexander*. Cæsa *Perfarum* trecenta millia, Græcorum serè quingenti. *Babylon*, *Susa*, *Persepolis*, & *Ecbatana* cum infinitâ pecuniâ se dedunt. *Darius* à *Besso* victus & necatus. *Alexander* mortuo *Dario* mutatur in pejus. *Philotas*, paterque *Parmenio* indignè necantur. *Bactriani* *Bessum* tradunt. *Curtius* errat de fluxu *Tanai*. *Dura* cum *Bactrianis* & *Hircanis* certamina. Ob *Clyti* necem vix tandem admittit *Alexander* à *Callisthenes* solamen. Dum in *Indiam* movet, *Callisthenem*, & nobiles discipulos crudeliter necat. Ultra *Indum* *Taxiles* & *Abisures* omnia ad *Hydaspem* tradunt. *Porus* devictus regiè habetur. *Gangem* nolunt milites trajicere. Redit *Alexander* per *Indiâ* *Meridionalia*. Desperatum in *Mallis* periculum. Peritissimi Græcorum navarchi *Oceanum* tum ignorabant. In *Gedrosiâ* exercitum plerumque perdit siti & fame. Nobilissimus *Orsines* *Bagoæ* calumniis perit. *Parmenionis* occisores occiduntur. *Hephestion* intemperantiâ mortuus evadit *Deus*. Dissuadent *Chaldæi* *Babylonis* introitum. Nova bella parabat *Alexander*. Seipsum poculis occidit. Ambigua de veneno historia. Suspectus *Cassander*, *Alexandri* ultima.

C A P. X.

S U M M A.

Quæstio prima. Unde constet numerus annorum hujus Epochæ. In posterioribus Epochis particulares numeri annorum non tam clari quàm in prioribus. In moribus syderum & Eclipsibus non stabiliter firmus temporum character. Quæstio secunda. Quod sit principium 70. annorum captivitatis *Babylonicæ*. *Scaligeri* à seipso dissonantia à *Petavio* prætermittit. Annosatores *Anglicani* ultimi sibiipsis repugnant. Septuaginta anni captivitatis incipiunt non ab urbis excidio *Nebuchadnezzaris* decimonono, sed à primo *Nebuchadnezzaris*. Solvuntur contraria *Salam* & *Nisbeti* argumenta. *Petavii* inconstantia. Captivitatis *Jude* tres articuli. Quæstio tertia. Quis sit verus finis 70. annorum captivitatis *Babylonicæ*. *Theodoretii* non *Capelli* distinctio 70. annorum captivitatis à 70. desolationis firma stat contra *Nisbeti* argumenta. Malè tamen applicatur ad locum *Zachariæ* de anno septuagesimo. Mala interpretatio *Latina* multos *Patres* seduxit. Malè *Scaliger*, & *Calvisius* *Monarchiæ* *Cyri* tres tantum annos assignant. Sed pejus est quod negat ejus principium vel à suo regno vel à *Monarchiâ* numerandum. Quæstio quarta. Utrum *Balthasar* vel *Darius Medus* ultimus fuerit *Chaldæorum* Rex. Tyrannica nimis *Scaligeri* in literis *Dictatura*. Argumenta contra *Scaligerum* & *Petavium* pro communi sententiâ. *Xenobontis* hic autoritas defenditur. An à *Tomyri* cæsus *Cyrus*. *Iosephi* & *Hieronimi* auctoritas defenditur. Quanta sit *Mezasthenis* auctoritas. Quæstio quinta. Quis fuerit *Abasuerus* *Esthere* maritus, & ad quæ tempora historia *Esthere* sit referenda. Quæstionis difficultas. *Abasuerus* non erat

Asthyages, nec *Darius Medus*, nec *Cambyfes*, nec *Artaxerxes Mnemon*, nec *Darius Ochus*, nec *Longimanus*, ut vult *Petavius* & *Salianus*, nec *Xerxes*. ut *Scaliger*, ergo fuit *Darius Hyftaspis*. Quæftio fexta de jejunio *Eftheræ* & *Judæorum*, Num totis tribus diebus & tribus noctibus ab omni potu & omni cibo abftinuerunt. Mala explicatio *Lyrani*. Trium dierum jejunium non eft fupernaturale. Hyperbole *Pauli* in quatuordecim dierum jejunio. An *Efther* die tertio jejunaverit. Mala *Iunij* folutio. Quæftio feptima. Quis *Abafuerus* & *Artaxerxes* qui templi adificationem impederunt? *Affuerus* hic non fuit *Xerxes*, ut vult *Scaliger*, *Iunius*, & *Alii*. *Scaligeri* effugium. *Nifbeti* inventum miferius. *Cambyfes* & *Affuerus* & *Artaxerxes* non. Quæftio oâta. Quisnam ille *Darius* fuerit, cujus anno fexto templum eft perfectum. *Scaliger* novæ fententiæ noftris auctor. Contra *Scaligerum* probatur *Darius* illum non fuisse *Nothum*. De atate *Nehemiæ*, *Eftheræ*, & *Sanballati*. Respondetur ad argumenta *Calvini*. Quæftio nona. Quis fuerit *Artaxerxes* à quo *Eftheræ* & *Nehemiæ* Hierofolymam miffi funt? Quæftio decima. An *Septuaginta hebdomadæ Danielis* te nup ali quod certum & definitum, an verò incertum & indefinitum impoſent? Quæftio de feptimanis *Danielis* eft nobiliffima, fimul & difficillima. Silentium, & modestia Ecclefiæ juvenis & ingrata. *Reinoldus* hebdomadas feptuaginta pro tempore incerto & indefinito accipit. Contra *Reinoldum* argumenta. *Brughoni* Argumentum contra *Reinoldum* defenditur. *Pembus* hic idem cum *Reinoldo*. Respondetur ad *Reinoldi* argumenta. De terminis hebdomadæ unius contra *Paræi*, *Reinoldi*, & *Scaligeri* extravagantias. Medium hic à dimidio non eft diftinguendum. Quæftio undecima. Quod fit verum principium 70. hebdomadarum? Prima fententia *Lyrani* de quarto *Zedekie* difplicet. Etiam ſecunda *Jarai*, & multorum de primo *Darii Medii*. Imperium Perfarum contra omnium antiquorum fidem non eft decurtandum. Objectiones decem *Nifbeti* ſolvuntur. Ad argumenta *Nifbeti* pro ſua ſententiâ respondetur. Etiam ad quinque argumenta *Houai*. *l'Empereuri* via ſingularis improbat. Tertia ſententia *Ianſeni* de ſecundo *Darii Hyftaspis* reperitur, ut etiam quarta de *Darii Nothi* ſecundo. Quinta quoque de *Artaxerxis Longimani* vicelimo. Sexta de *Artaxerxis Longimani* ſeptimo eſt veriſimilima. *Petavii* & *Nicolai Abrahami* de duplici *Artaxerxis* principio commentum vanum. Utrum *Themiftoles* tugerit ad *Xerxem*, an ad *Artaxerxem*? Quæftio duodecima, Quis fit finis hebdomadam *Danielis*? Utrum in morte *Chriſti* an Hierofolymorum excidio definant hebdomadæ? Argumenta contra *Scaligerum*, & ſequaces pro urbis excidio. Reſponſio ad quinque argumenta *Scaligeri*. Quæftio decima tertia. Unde incipiunt, & ubi deſinunt hebdomadæ ſeptem, & quamobrem à reliquis iſta ſeptem dividuntur? Malè à *Suaſefio* ponuntur hebdomadæ ſeptem in fine feptuageſimæ *Scaligeri* incorſtantia. An in ſeptenario myſterium? *Hieronymi* & *Sancti* falſa de numeris regula. Chronologi erroris Theologi antiquus indulgenti. Error *Calvini*, etiam *Beſſæ* & *Chemnitii*, *Rollico* quoque & *Ianſeni*, *Houai* & *Nifbeti*, rectè *Gualterus*. Deviatio *Lyrani*. Quæſtio decima quarta. Qui ſunt termini hebdomadarum feptuaginta duarum? Magna confuſio, & inconfantia *Scaligeri* in ordinandis hebdomadis. *Iunij* & *Deodati* error, etiam *Theodoretii*, *Suaſefii*, & *Chryſoſtomi*. Quæſtio decima quinta, de hebdomadâ unâ ejuſque dimidio. *Scaliger* omnibus ſe opponit gratis. A ſeipſo diſſidet. Magnum ſuum in medio unius hebdomadæ hiatum non defendit à riſu. *Iunij* & *Annotatores Anglicani* ſibi contradicentes eam unam ad urbis excidium extendunt. *Deodati* error & *Scaligeri*. *Scaligerum* Proteſtantes deſerunt, ſed *Jefuitæ* ſequuntur. Argumenta contra *Scaligerum* & *Jefuitas*. *Suaſefii* indifferentia improbanda. Argumentum contra dimidium poſterius, & etiam prius. Veritas eſt in medio civili. Quæſtio decima ſexta. An feptuaginta *Danielis* hebdomadæ abunde convincunt *Judæorum* pertinaciam, & clariffimè demonſtrant jam dudum Meſſiam veniſſe in mundum? Pro Meſſiæ adventu jam præterito argumenta. Multa *Judæorum* effugia refutantur. Promiſſio adventus Meſſiæ ſuit abſoluta, non hypothetica. Ignorantia revelatorum non eſt modestia, ſed perverſa ſtupor. Malè negant *Judæi* autoritatem Canonicam *Danieli*. Error *Solomonis Iarchi*. *Cyrus* non fuit *Chriſtus Iſraelis*, nec *Agrippa*, nec *Arca*, nec *Altare*. Non loquitur *Daniel* de annis Jubileis. Malè diſtinguitur *Meſſias* glorioſus ab humili. Fabula de *Meſſia* leproſo. De tempore *Meſſiæ* teſtimonia tam *Judæorum* quàm *Gentilium*. Quæſtio decima ſeptima. Quid de temporibus trium ultimorum Prophetarum *Haggæi*, *Zachariæ*, & *Malachiæ* ſtatuendum? Infronitus *Tertulliani* anachroniſmus. *Iunij*, *Deodati*, & *Annotatorum Anglicanorum* anachroniſmus. Nomina *Annotatorum Anglicanorum* Unus plagiarium non excuſat cæteros. *Origenis* abſurda ſententia de *Malachiâ*. *Riberæ* & *Calvini* ſententia refutatur. *Malachiæ* ultimus Prophetarum. *Corneli* à *Lapide* temeritas. *Epiphani* de *Malachiâ* fabulæ. Quæſtio decima oâta. An feptuaginta anni captivitatis diſtinguendi à feptuaginta deſolationis. *Jefuitæ* ſuperſtitioſi & rebelles. *Septuaginta* anni *Zachariæ* iidem ſunt cum *ſeptuaginta* anni *Ieremiæ*. Defenditur *Peterus* contra fratres *Jefuitas*. Singularis error *Tornielli*. *Lutherus* & *Melanchton* ab *Anno* ſeducti. *Scaligeri* error, & contra eum argumenta. *Calvini* error proprius. *Iunij*, *Deodati*, & aliorum error. Sententia vera. Quæſtio decima nona. Quid ſtatuendum de jejunii quatuor menſium à *Zachariâ* memoratis? *Cyrillus Alexandrinus* jejunia captivitatis rectè exponit, non item *Hieronymus*. *Hugonis Grotii* calumniæ. Aſſerunt *Reformati* poteſtatem Eccleſiæ inſtituendi jejunia, ſed nolunt cum *Grotio* ſuperſtitionum Romanarum plauſtra amplecti. Quæſtio vigelima. Quomodo templum fundatur *Darii* ſecundo, & tamen *Cyri* ſecundo? Multa ab Interpretibus dubia videntur diſſimulari. *Bedæ* diſtinctio templi externi ab interno non ſatisfacit. Malè *Grueterus* interpretationem communem rejicit. Malè *Salianus* præteritum ponit pro futuro. *Saliani*, *Grotii*. *Annotatorum Anglicanorum* mala interpunctio. Quæſtio vigelima prima. Quo anno mortuus fit *Alexander*, & quot annos habeat *Epocha* præ manibus. *Philippica* periodus malè à *Scaligero* expoſita. Magnus inter auctores conſenſus de anno mortis *Alexandri*. *Hieronymus* cum cæteris conciliatur. De arâ mundi magna diſcrepantia. Connexio ærarum magnum operæpretium. *Æra Cyri* dubia & non dubia.

Addendum ad Lib. I. cap. 10. Quæſtionem XXI.

DE literis hodiernis Hebræicis num à Patriarchis & Prophetis ſint uſurpatæ, an ab *ſæra* inventæ? Quæſtionis ſtatuſ. *Scaligeri* temeritas. Argumenta *Waltoni* refutantur. Parum eſt ſid. i in effoſſis nummis. Duplex *Judæis* olim ſuit literarum character. Respondetur ad teſtimonia *Eufebii* & *Hieronymi*, etiam ad *Rabbinos*, *Rabbi Uaſdan*, & *Rabbi Iojen*. Confirmantur *Buxtorfi* argumenta contra *Waltoni* exceptiones. *Tau* Samaritanum non repræſentat crucem. Samaritani non habent *Mem* clauſum. An *Mem* & *Samech* ſteterint miraculoſè in tabulis legis. *Judæi* temerè à *Capello* accuſantur humanis negligentia & ſuperſtitionis. An duplex *Judæis* fuerit literarum character. *Rabbini* in aliquibus utiles. Nulla myſteria legebantur ſacris characteribus. Quid ſignificet vox *Aſurth*.

C A P. XI.

Res geſtas complectens Epochæ ſextæ ab Alexandri Magni morte ad Ariſtobuli in Judæâ Regnum.

Historia profana illuſtrat Prophetias ſacras. *Historiæ* exoticæ fontes. Mors *Alexandri* Macedonas confundit. Illuſtris *Dei* in Macedonas vindicta. *Perdiccam* deprimit *Melæger*. *Arideus* ſuccedit *Alexandro*. *Perdiccas* perdit *Melægerum*. Diſtribuit ad ſuum arbitrium provincias. *Roxane* *Statyram* crudeliter necat. Invito *Pythone* emerit *Græci* à *Macedonibus* perfide necantur. *Perdicca* crudelitas in *Cappadocæ* & *Pilidas*. Bellum *Lamiacum*. *Leſthenes* viſtum *Antipatrum* obſidet *Iamix*. *Cadi* *Leſibenes* & *Leonatus*. *Antipater Crateri* ope *Græcos* debellat. *Demofthenis* ἀπείροια. *Ariſtobuli* & *Diogenis* mors.

Perdiccas necat *Cynan*. Occupate parat tyrannidem. *Alexander* sepultura. *Fumenes* *Neoptolemum* & *Craterum* occidit. *Perdiccam* necat *Pytho*. *Pytho* nem vexat *Eurydice*, & *Furidicum*. *Antipater*. *Antigonu* frangit *Eumene*. *Moriens* *Antipater* *Polyfferchonti* tradit imperium. *Olympias* omnia petitabat. *Fumenes* obditione liberatus *Asia* praeficitur. *Antigonum* diu vexat. *Argyraspides* *Eumene* tradunt. *Antigonus* perdit *Ium. nom*, *Argyraspidas*, *Pen. esten*. & *Pytho* nem. *Polyffer. hon* in *Græcia* *Optimates* crudelis. *Phoion* clarorum *Atheniensium* *oliaru*. *Megal* politianâ obsidi. ne *Polyffer. hon* frangit. r. *Olympias* *Aridem* & *Eurydice* necat, & *Olympiadem* *Cassander*. *Eriam* *Roxanen* cum filio. Conspunt ceteri contra *Antigonum*. *Ptolema* in *Judaea* acta. *Demetriu* cum *Ptolemeo* bella. *Seleucus* *Babylonem* & *superas* provincias occupat. Simulata p. x. definit in *ferale* bellum. *Polyfferchon* *Barfinem* cum filio necat. *Polyfferchon* eradicatur. *Cleopatram* necat *Antigonus*. *Demetrius* ab *Atheniensibus* adoratur. *Seleucus* victum *Antigonum* necat. *Demetrius* ingratus *Athenas* castrigit. *Cassander* cum suis omnibus perit. *Demetrium* debellat *Pyrrhus*. *Demetrius* n. oritur captivus. *Ptolemaus* moritur filii *Staliles*. *Lysimachus* extirpatur. *Seleucum* necat *Ceraunus*. *Pyrrhus* a *Tarentinis* vocatur in *Italiam*. Omnes viri principes eum ad iter inflant. *Antiochus* *Soter* hon o. forcors. *Ptolemaus* *Ceraunus* *Pyrrhum* lubentissimè ablegat. *Ceraunus* fororem *Arsinoen*, & duos *Lysimachi* liberos nefariè perdit. *Ceraunus* & fratres à *Gallis* necantur. *Brennus*, & *Galli* perduntur ab *Apolline*. *Macedonia* in *Gonata* manus cadit. *Pyrrhus* penè obrutus mari. *Elephantorum* ope *Romanos* profligat. *Romani* victi nolunt cum *Pyrrho* pacem. *Pyrrus* *Carthaginenses* pellit ex *Sicilia*. *Livy* vanitas à *Ralego* majore vanitate refutatur. *Macedoniâ* potitus *Pyrrhus* totius *Græcia* & *Asia* imperia spirat. Eum tamen senes & mulieres *Spartâ* depellunt. *Argis* miserè perit. *Gonata* prosperitas. *Philadelphu* in fratres odium, & fororem libido. *Literatorum* adulatorum amicis. *Demetrius* *Phalereus* *Bibliothecæ* *Magister*. *Bu* horum versi *Græcia* à septuaginta *Interpretibus*. De eâ versione multæ fabulæ. De *Philadelphu* opibus & potentia nimis magnificè *Theocritus*. Ut cum *Antiocho* *Theo* pacem haberet, ei filiam *Berenicem* *Phernophoron* dedit. *Laodice* necat *Berenicem*. *Ptolemaus* *Iuerges* necat *Laodice*, & *Asiam* spoliat. *Euergetæ* cum *Callinico* pax. *Hierax* à *fratre* *Callinico* debellatur. *Callinus* a *Parthis* captus perit. *Ejus* filiu *Seleucus* obruncatur à suis. *Acheus* *Antiochum* puerum accersit ad solium. *Ptolemaus* *Philopator* tollit patrem. *Molo* debellat contra *Antiochum* *Zin* etiam debellat *Molo* exercitus transfugit ad *Antiochum*. *exco* natus *Molo* crucifigitur. *Antiochus* *Hermiam* perdit. *Theodotus* tradit *Antiocho* *Syriam*. *Audax* *facinus* *Theodoti*. *Antiochum* vivit *Ptolemaus* *Matthæ* & *Vfferu* fabulæ. *Mortui* *Philopatoris* *Gnathones* *Alexandri* excarnificant. *Achaem* à *Cretensi* proditum *Antiochus* occidit. *Antiochus* *Syriam* eripit *Scopæ*. *Romani* jubent *Antiochum* abstinere *Egypto*. *Posterorum* *Pyrrhi* exitus. *Antigonus* *Dofon* *Philopator*. *Græcorum* infirmitas merita. *Agis* & *Cleomenes* perditam *Spartæ* virtutem restituere conati. *Arati* ambitio *Macedoni* *Peloponnesum* tradit. *Miserè* *Cleomenes* perit. *Magna* *Dofontis* fortuna. *Romani* contra *Illyrios* movent. *Regina* *Tenta* à *Demetrio* *Phario* proditur. *Ætoli* *Achæos* vexant. *Philippus* à *Phario* contra *Romanos* innotat. *Ætoli* & *Atheniensis* vocant *Romanos* contra *Philippum*. *Philippus* in *Rhodos* iniurius. *Flaminius* victo *Philippo* astute benignus. *Ætoli* *Antiochum* concitant contra *Romanos*. *Romani* injurii *Spartæ*. *Philopæmens* virtus. *Antiochus* *Romanos* in se attrahit. *Hannibal* fugit ad *Antiochum*. *Antiochus* *Hannibalem* imprudenter contemnit. *Romani* *Antiochum* *Græciâ* facile pellunt. *L. Scipio* *Antiochum* debellat. *Hannibalis* mors. *Populus* *Romanus* in utrumque *Sopionem* ingratisimus. *Philopæmens* indigna mors. *Antiochi* *Magni* mors. *Romanorum* hypocritis. *Philippus* iterum parat in *Romanos* arma. *Demetrium* filium necat. *Romani* *Perseum* adiungunt ad bellum. *Perseus* suâ se perdit avaritiâ. *Regum* *Macedoniæ* extirpatio. *Crudelis* *Romanorum* vindictæ in *Pyrrhum*. *Etiam* in *Achæos* *Rhodos* que innocentes. *Seleucus* *Heliodoro* mittit ad spoliandum templum *Hierosolymit* numi. *Seleucus* ab *Heliodoro* necatur. *Antiochus* *Epiphanes* *Asia* regnum occupat, & inhiat *Egypto*. *Ptolemaus* cur dictus *Philometor*. *Judæi* suis sceleribus *Antiochi* persecutionem attrahunt. *Horribilis* *Sacerdotum* & *populi* *apostasia*. *Iason* ut depulsi *Oniam*, si ipse depellitur à *Menelao*. *Salianus* *Iosepho* iniquus. *Oniæ* cædem vindicat *Antiochus*. *Iasonis* crudelitas in suos. *Antiochum* *Epiphanem* cogunt *Romani* *Egypto* abstinere. *Is* in *Hierosolymam* iras evomit. *Judæorum* lamentabilis afflictio. *Matthias* arma corripit. *Iudæ* *Maccabæi* victoriæ. *Epiphanes* miserimè perit. *Iudæ* pax cum *Eupatore*. *Menelao* & *Iason* malè preunt. *Onias* in *Egypto* templum extruit. *Demetrius* *Seleuci* extirpat *Epiphanem*. *Iudæ* contra *Demetrium* victoriæ. *Iudas* inuito cum *Romanis* fœdere cadit; *Ionathan* cogit exercitum difficulter. *Alexander* *Balz* *Demetrium* necat, & à *ocero* *Philometore* perditur. *Demetrius* *Demetrii* occupat *Asiam*, & *Ithysion* *Egyptum*. *Demetrius* a *Judæis* *Antiochiæ* egregiè defenditur. *Tryphon* *Antiochum* *Balz* contra *Demetrium* suscitatur. *Ionathas* cum *Romanis* fœderatus à *Tryphone* necatur. *Demetrius* in *Parthiâ* captivus. *Tryphon* necato pupillo regnat. Sub *Simone* summa *Judæorum* pax. *Antiochus* *Sidetes* necat *Tryphonem*. *Simon* à suo genero necatur. *Sidetes* in *Parthiâ* perit. *Demetrius* reversus domum movet contra *Physionem*. *Physion* ei opponit in *Syria* *Alexandrum* *Zebnam*. *Demetrius* à *Zebna* debellatus ab uxore necatur. *Seleucus* *Demetrii* à *matre* casus. *Antiochus* *Cryphus* tollit *Zebnam*, suam item matrem. A *fratre* *Cyreno* vincitur. *Ptolemaus* *Labyrus* à *matre* *Cleopatrá* *Egypto* pellitur. *Principatus* *Ioannis* *Hircani* in *Judæâ* floret. *Ioannus* filius *Aristobulus* se *Regem* dicit. *Fratrem* necat, ipse animi angore perit. *Mundus* tunc aptus ut à *Romanis* destrueretur.

C A P. XII.

S U M M A.

Quæstio prima de tempore tibiarum & pedum statux *Nebuchaduzaris* *Daniel*. 2. 33. Quatuor *Danielis* *Monarchias* impugnavit primus *Ioannes* *Bodinus*. *Multi* *Bodinum* sequuntur. *Talmudistarum* quinta *Monarchia*. *Quinto* *Monarchici* *Angli*. *Grotii* absurda. *Argumenta* *Thome* *Goodwyni* pro quinâ *Monarchiâ* refutantur. Quod per *Regnum* quartum intelligatur *Romanum* argumenta undecim. *Contra* *Polni* argumenta etiam undecim solvuntur. Et tria *Bodini*. *Singularia* *L'empereuri*, *Parkeri*, & *Houiti*. *Quæstio* secunda de tempore bellæ quartæ *Daniel*. 7. 7. *Omnes* ad *Bodinum* bestiam quartam de *Romanis* interpretati sunt. *Grotii* absurda. *Singularia* *L'empereuri* & *Parkeri*. *Paradoxa* *Houiti*. *Calvini* hic paradoxa. *Argumenta* pro veritate. *Objecta* *Polni* refutantur. Et *Anglorum*. *Quæstio* tertia de tempore, temporibus, & di. *Indio* temporis. *Quæstio* nis difficultas. *Quis* *Peloni* *Almoni*. *Inter* partem & dimidium differentia est minuta. *Sententia* *Rabbinorum*, & *quorundam* *Anglorum* refutatur. *Sententia* etiam *Pontificiorum*. *Augustinus* ab *Hieronymo* seductus. *Grotii* & *Hamondi* sententia absurda. *Eorum* commentarii in *Apocal*. 11. falsitas demonstratur. *Non* minus absurda eorum commenta in cap. 12. & 13. ostenduntur. *Foxi*, *Brightmanni* & *Medi* sententia refutatur. *Iunii* & *seguacium* sententia improbat. Et *Nuperi*. *Bullingeri* sententia vera confirmatur. *Forbesi* temeritas. *Quæstio* quarta. *Quid* de diebus bis mille trecentis *Dan*. 8. 4. sentiendum. *Communis* sententia vera. *Defenditur* *Calvinus*. *Improbatur* *Iunius*. *Annotatores* *Anglicani* notantur. *Pereri* temeritas. *L'empereuri* *puerorum* *Parkeri* argumenta refutantur. *Parkeri* absurda novitates. *Quæstio* quinta. *Qui* sunt termini dierum mille ducentorum nonaginta, & mille trecentorum triginta quinque, de quibus *Daniel*. 12. 11. 12. *Quæstio* nis difficultas. *Contra* sententiam *Rabbinorum* argumenta. *Cur* *Calvini* hic sententia displiceat. *In* *Bullingeri* sententiâ duo desidero. *In* *Pontificiorum* sententiâ quatuor displicent. *Brightmannus*, *Medus*, *Parkerus*, quomodo inter se conveniant & differant. *Contra* *Brightmannum* & *Medum* argumenta. *Contra* principium ipsorum *Epochæ* argumenta. *Sexta* sententia *Iunii* in quibusdam corrigenda. *Iunius* defenditur contra *Brightmanni* exceptiones. *Refutantur* exceptiones *Houiti*. *Argumenta* contra *Medi* & *Parkeri*

Petavii insolentiam. Jocularis *Petavii* & *Medi* error. Quæstio sexta. De quibus temporibus loquatur Daniel cap. 11. à v. 36. ad finem? Quinto-Monarchici. In Judæorum sententia notanda. Contra *Calvini* sententiam argumenta. Contra Pontificios. Sententiæ veræ fundamenta. Refutantur objectiones. Quæstio septima. Quibus temporibus assignanda sint quæ de *Gog* & *Magog* habet Ezech. Cap. 38. & 39? Quæstionis difficultas. *Theodoretii* sententia à Jesuitis non intellecta. Utunque in optimo sensu est error. *Theodoretii* argumenta refutantur. *Lactantii* & *Chiliasitarum* error. *Hieronymi*, *Augustini*, & aliorum sententia improbanda. *Eusebii* etiam & *Ambrosii*. Contra communem Protestantium sententiam perpendenda offeruntur. Et contra communem Pontificiorum argumenta. Consideratur sententia *Paræi*, *Brightmanni*, *Medi*, *Piscatoris*, *Alstedii*, & *Independentium*. Pro nostra mente proponimus perpendenda. Quæstio octava. Ad quæ tempora templi fabrica, & partitio terræ, aliaque Ezechielis 40. ac sequentibus referenda sint. Quæstionis difficultas. *Hieronymi* modestia. Jesuitæ *Sanctii* blasphemia. Contra *Theodoretii* sententiam argumenta. Malè *Iudius* mensuras sacras facit communium duplas. *Vilalpandi* error. *Iunius* conumpit sacrum textum. *Vilalpandi* error alter. Etiam tertius & quartus. Notantur *Annosatores Anglicani*. *Sanctii* error. Novæ Hierusalem altitudo prodigiosa. Contra Judæorum sententiam argumenta. *Iosephi* fabulæ. In communi sententiâ desideramus varia. *Hieronymi* & *Gregorii* vana mysteria. Jesuitæ *Alcasaris* ridicula mysteria. Quarta sententia non probatur, neque quinta, sexta ex aliis constat esse probabilissima. Quæstio nona. An ad hanc Epocham maximarum urbium *Ninives* & *Babylonis* excidium spectet? Num *Ninive* fuerit major *Babylone*? *Ninive* ab *Arbace* primo destructa est. Secundò à *Cyxare*. Nulla tertia fuit *Ninives* destructio. *Philostrius* est auctor plenus mendaciorum. *Bosbari* error. Prima *Babylonis* calamitas. Item secunda & tertia. Quarta fuit ab ortu *Seleucie*. Turcarum *Bagdat* non est antiqua *Babylon*. *Babylonis* ruinæ hodie non extant.

C A P. XIII.

De rebus gestis Epochæ nobis septimæ ab Aristobuli in Iudaâ regno ad natum Christum.

E J U S S U M M A .

Sæculum ante Christum fuit miserimum. *Alexander Hircanus* multas Syriæ civitates Regno Judæorum adjungit. *Alexander* Pharisæorum persecutor. *Alexandra* Pharisæis adulari cogitur. *Seleucide* bellis intestinis se perdunt. *Tigranes* occupat Syriam. *Ptolemæi Lagida* se invicem perdunt. *Aristobulus* contra matrem & Pharisæos rebellat. *Antipater Hircanum* contra *Aristobulum* instigat. *Pompejus Aristobulum* in vinculis Romam mittit. Romani horrendâ crudelitate orbem vexarunt. Græciam totam absque causâ sub jugum miserunt. *Cato Major* Carthaginem injustissimè procurat delendam. Deus Romanorum manus in seipos convertit. Numantiæ casus horribilis. *Gracchorum* seditiones. Jugurthini belli origo. *Metellus Jugurtham* frangit. *Bocchus* tradit *Jugurtham Syllæ*. *Marius* Cimbro proffigat. *Marii* fraude *Metellus* exulat. Bellum sociale difficile. *Marius* ægrè mortem evadit. Bellum Mithridaticum. *Sylla* in Athenienses crudelitas. *Marii* & *Cinna* in *Syllanos* furor. *Fimbria* perdit *Ilum*. *Mithridatem* & *Fimbriam* *Sylla* compefcit. *Sylla Marianos* debellat. *Pompeji* juvenis crudelitas. *Sylla* securè se abdicat Dictaturâ. Bellum Sertorianum & Spartaci. *Mithridatem* & *Tigranem* *Lucullus* frangit. *Pompejus Lucullo* gloriam præripit. *Pompejus* capit Hierosolymam. *Mithridates* à filio proditur. *Pompeji* iugis triumphus. *Pompejus* proffigatissimo *Clodio* adulatur. *Ciceronem Clodius* opprimit. *Cato Junior* Cypri Regem injustissimè regno & vitâ spoliatur. *Pompeji*, *Cæsaris*, & *Crassi* triumviratus. *Crassus* à Parthis meritò necatur. *Cæsarem* Senatus adigit ad civile bellum. Pugna Pharsalica. *Pompeji* misera mors. *Cæsaris* pugnæ difficiles *Alexandriæ*. *Pharnacem* *Cæsar* perdit. *Catonem* & *Pompejanos* in Africâ subigit. Tumultuantem suum in Italiâ militem dimittit. *Pompeji* filios in Hispaniâ ægrè vincit. *Cæsaris* affectatio regni conjurationem *Bruti* & *Senatorum* attrahit. Reipub. *Cæsaris* opera in pace utilis. Misera *Cæsaris* mors. *Octavius* Senatui servit contra *Antonium* & *Lepidum*. *Octavius* cum *Antonio* & *Lepido* se jungit in crudelissimo triumviratu. *Dolobellam* *Cassius* opprimit. In atrocissimâ Philippis pugna vincuntur *Cassius* & *Brutus*. Triumviri inter se dividunt orbem. *Antonius* *Cleopatram* rebus capitur. *Antonius* Parthos frustra invadit. *Fulvia Antonii* bellum inter matitum & *Octavianum* movet. Redeunt illi in gratiam istâ mortuâ. Uterque cogitur pacem *Sexio Pompejo* dare. *Ventidius* Parthos *Antonio* invidente frangit. *Octavius Pompejum* & *Lepidum* debellat. *Pompejum* necat *Antonius*. *Octavius* *Antonium* pugna Actiacâ vincit. *Antonii* & *Cleopatram* autophonix. *Augustus* vult se cogi ad suscipiendum Imperium. *Octavii* profapia. *Julie* flagitia. *Cajus* & *Lucius* *Livie* artibus pereunt. Etiam *Agrippa Posthumus*. *Augustum* *Livia* necat. *Tiberio* difficulter Senatus persuadet imperare. Res Judæorum à solo *Iosepho* describuntur. *Antipater* suo Romanorum cultu impetrat in Judæos imperium. *Herodes* Coelosyriæ præfectus. *Malichus* *Antipatrum* necat, & *Malichum* *Herodes* *Herodes* Rex Judæorum Romæ constituitur. *Herodes* ducit *Mariamnam* invitam. Pontificem *Aristobulum* *Herodes* curat submergi. *Mariamnam* *Solomes* calumniæ perdunt. *Antipater* necatis fratribus *Alexandro* & *Aristobulo* patris insidiatur. *Herodis* miserissima mors.

OPUSCULI CHRONOLOGICI

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Epocha prima à nativitate Christi ad Constantium Magnum.

Sheri conatus ad anni singulos quadrantes historiam referre est impossibilis. *Archelaus Herodi* successit sed non in Regnum. Seditionem *Archelaus* crudeliter compefcit. *Augusti* in *Herodis* liberis benignitas. *Archelaus* ruina. Procuratores à *Judæis* expeñiti. *Herodibus* peiores. *Galilæorum* sectæ crudelis hypocritis. *Iesu Christi* vita. d ultimum triennium quietissima. *Livia Augusta* filio *Tiberio* per scelera paravit imperium. *Agrippa Posthumus* male perditus. Virtutes *Germanici*. *Livia* cum *Tiberio* in *Germanicum* conspirat. *Piso Tiberii* fraude confoditur. *Tiberii* crudelitas. *Sejanus* aulicorum maximus. *Sejanus* totam *Cæsaris* domum exscindere parat. *Agrippinam* cum filiis perdit. Matris morte *Tiberius* fit deterior. *Tiberii* artibus perditur *Sejanus*. *Caligule* principia speciosa, sed mox ille evasit in horridissimum monstrum. Insani ejus sumptus & libidines. Avaritia summa. Maximè meticulosus. A Prætorianis confoditur. *Claudius* è mortis faucibus tractus ad thronum *Pilati* miserima mors. *Cajaphæ* ruina. Magna *Judæorum* *Alexandriæ* Ianena. *Asinus* veneno, *Amlæus* gladio perit. Magna *Judæorum* in *Babyloniâ* cædes. *Vitellium* sua servat adulario. *Herodes Agrippa* Rex à *Cajo* creatus. *Herodiadis* ambitio & invidia se maritumque *Antipam* perdit. Rex *Agrippa* magnificentissimus suâ vanitate perit. *Claudu* stupiditate *Messalina* immaniter abutitur. *Agrippina Messalinam* sceleribus superat. *Agrippina Claudium* necat ut filium suum *Neronem* in throno locaret. *Neronis* bona principia. Mox tamen fratrem *Britannicum* tollit. *Seneca* indulgentia *Neronem* corrumpit. Prævillimis artibus *Agrippina* filii amicitiam retinere frustra conatur. *Poppæa Sabina* *Neroni* ad flagitia incentrix. *Nero* matrem tollit. Etiam uxorem *Octavianam*. Deserit aulam *Seneca*. In flagitiis *Nero* pergit. *Poppæam* necat. Incendit urbem. *Pisonis* conjuratio revelatur. *Seneca* à *re Ponia*. *Corbulonem* *Nero* indignè perdit. Rebellat *Vindex*, sed opprimitur ab invito *Rufo*. *Neronis* mors miserima. *Galba* postillum Imperium sua imprudentia unâ cum vitâ amisit. *Otho* Prætorianos corrumpit. *Othous* Senatus adulatur. Contra *Othonem* *Vitellius* ex *Germaniâ* movet. *Othonem* imprudentia perdit. *Vitellius* ho. no dissolutissimus nefcivit regnare. *Vespasianus* à *Ægionibus* *Judaicis* dicitur imperator. *Antonius* primus suâ unius virtute *Vitellios* ubique fregit. Mira *Antonii* ad *Cremonam* fortitudo. *Antonius* sinit *Sabinum* *Romæ* perire. *Vitelli* misera mors. *Mucianus* urbis *Romæ* miseras minuit. *Vespasianus* cautum *Romam* versus iter. Bellum *Judaicum*. *Agrippa* minor partem paterni regni à *Romanis* adipiscitur. *Cumanus* *Judææ* procurator malus. *Felix* pejor, sed *Florus* pessimus. *Florus* odigit *Hierosolymitanos* ad arma. Cruentæ *Judæorum* ubique strages. *Nero* bellum *Judaicum* committit. Ad *Ascalonem* *Judæi* malè mulctati. *Vespasianus* *Galilæam* subigit. *Jotopata* dura obsidio. *Joppæ* gemina ruina. *Gamala* ob *Vespasiani* vulnera exscinditur. *Judaicæ* calamitatis cause. *Hierosolyma* nefariis & factiosis hypocritis plena. *Ioannes* & *Idumei* *Ananum* & populi partem meliorem opprimunt. Accersit populus *Simonem* cum sicariis contra *Ioannem* & *Zelotas*. Difficillima *Tito* fuit *Hierosolymotum* obfessio. *Zelotarum* & *Sicariorum* maxima fortitudo. Dirissima fames. Tandem capitur urbs. Templum invito *Tito* incenditur. Ea bello perire *Judæorum* supra quaterdecies centena millia. Capiuntur *Ioannes* & *Simon*. Reliquum *Judææ* subigitur. Dei ira in *Vespasiani* familiam. *Vespasianus* bonus Imperator. *Titus* supra omnium spem optimus Imperator. Vindicta *Hierosolymorum*. *Domitianus* ex hypocritâ manifestus evasit tyrannidus. Occiditur à conjuratis. Mathematicorum prædictiones aliquando non vanæ. *Nervam* sua iracundia necavit. *Trajanus* *Christianos* persequitur. Subjugat *Dacos*. Debellat *Parthos*. Latissimè extendit imperium. *Antiochiæ* penè obrutus. Seditio *Judæorum* crudelissima. *Hadriani* vitia ac virtutes. Durum contra *Judæos* bellum. Magni in senectute *Hadriani* cruciatus. *Antonius Pius* vir & Imperator optimus. *Marcus Aurelius* bonus & strenuus Imperator, sed *Lucius* pravus, & infelix. Legio *Christianorum* fulminatrix. Pessima *Aurelii* uxor & filius pravissimus. *Commodi* lætissima auspicia in exitus infastos deserunt. *Pertinacem* incogitanti obruditur imperium. A Prætorianis necatur *Pertinax*. *Iulianus* à Prætorianis mercatus imperium ab iis occiditur. *Severus* Prætorianos exauctoravit. *Albimum* fecellit. Evadit crudelissimus tyrannus. *Plautinianum* collegam necat. In *Scotia* malè mulctatur. Filiorum mutuam odium irreconcilabile. *Getam* necat *Bassianus*, *Bassianum* *Maximinus*, & *Maximum* *Helioabalam*, ac *Helioabalam* Prætoriani. *Alexander* optimus Imperator à *Maximino* necatur. *Maximinus* horribilis tyrannus. *Rebellans* in *Africâ* *Gordianus* à *Capelliano* cæditur. *Maximinus* sui milites necat. *Pupianum* & *Balbinum* Prætoriani necant. *Gordianus* puer feliciter imperat. *Gordianum* *Philippus Arabs* *Christianus* necat. *Philippum* sui milites. *Decius* *Galli* fraude perit. *Gallus* ab *Emiliano* debellatur. *Emilianus* à suis confoditur. *Valerianus* à *Sapore* *Peisâ* cruciatur. *Gallium* infelix imperium. *Zenobia* Imperatrix fortissima. *Claudium* Imperatorem fortissimum moribus extinguit. *Quintilius* sibi venam solvit. *Aurelianus* ingens bellator. A conjuratis occiditur. *Tacum* febris necat. *Florianus* necat seipsum. *Probus* minæ fortitudinis Imperator à suis cæditur. *Carum* extinguit fulmen. *Numerianum* necat *Aper*. *Dioclesianus* *Aprum*. *Maximinianus* *Augustus*. *Galerius* & *Constantius* *Cæsares*. Dira *Christianorum* persequutio. *Constantius* *Cæsar* *Maximinianum* jure necat. Misera *Gallerii* mors. *Dioclesianus* veneno seipsum extinguit. *Constantinus* ope *Christi* *Maxentium* debellat. *Licinius* à *Constantino* perdomatur. Cur uxorem & filium *Constantinus* occidit.

CAP. II.

Ad primam Novi Testamenti Epocham quæstiones & dubia.

Quæstio prima de anno natali *Servatoris*. Quæstionis momentum. Patres ante *Carolum Magnum* annos *Christi* neglexerunt. *Spachemius* malè jungit cum *Jesuitis* in quæstionis difficultate. Status quæstionis in se simplex. Quid *Cyclus* *Solis*, *Cyclus* *Lunæ*, *Cyclus* *indictionum*. In nexu *Natalis* cum arâ mundi magnus error *Pontificiorum*, quem *Baronius* defendit rationibus vanis. *Septuaginta* *Interpretum* latissimus error. *Petavi* responsio falsa. Mala *Romanorum* *Pontificum* conscientia. Præcisi *Natalis* numeri indeterminabiles. Sententiæ dissidentium irreconciliabiles. Sententiæ partium. *Scaligeri*, *Lansbergii*, *Baronii*, [***]

Baronii, Saliani, Torrielli, Philippi, Petavii, Pbbonis Emmii. Chronologia potest magis perfici. Computus à creatione ad *Christum* probatur per partes. Extravagantia *Torrielli & Vsserii.* Pars extrascripturaria fati probabilis est. Pattium unio. Quæstio secunda an à nato *Christo* recte hodie numeremus 1660. Chronologia Novi Testamenti est faciliior quàm Veteris. Ecclesiæ Romanæ confessus error. Græcorum in *Christi* ærà error. Middelburgensis somnium. *Baronii* in anno natali error. Contra vulgarem æram *Calvisii* argumenta. *Petavii & Spanhemii* responsiones refutantur. *Baronii* ignorantia Chronologiæ. *Spanhemii* responsiones incommodæ. Argumentum *Calvisii* à *Cyrenii* descriptionibus non est solidum. *Ladensium* perversitas. Defenditur *Beze* & *Calvinus* contra *Montacutium.* Æra vulgaris apertè falsa. Astrologorum vanitas. Cum *Scaligero* assensus & dilensus. Quæstio tertia de natalitio mense & die. Error Pontificiorum in mense & die natalitio. Respondetur ad *Baroni* testes. Refutantur *Baronii* rationes. *Anastasi* testis levis. Contra Pontificios stant *Clemens Alexandrinus & Epiphanius.* *Scaligeri* pulchra sed nimis subtilis ab ephemeris demonstratio natalis. Ad *Petavii* responsiones respondetur. Etiam ad *Spanhemii.* *Nisbeti* sententia, & argumenta refutantur. Quæstio quarta. Quando moribundi *Jacob* Prophetia de recessu sceptri à *Judâ* & adventu *Shilo* impleta sit. Prima sententia *Iuliani* Apostata refutatur. Etiam secunda *Judæorum.* *Nebuchadnezar* non fuit *Shilo.* Sceptrum *Judæ* non est crux. Nullum *Judæis* Babylone sceptrum fuit. Communis sententia est vera. Nullum sceptrum in *Judâ* ante *Davidem.* Retinuit *Judæ* sceptrum post *Zedekiam.* Malè *Baronius* Maccabæos ponit in tribu *Judæ.* An principatus Maccabæorum fuerit legitimus. Refutatur sententia *Scaligeri* quòd sceptrum manserat in *Judâ* usque ad urbis excidium. An *Herodes* fuerit ἀδελφός. Refutatur *Cunæus.* Quæstio quinta. Cur *Matthæi* 1. 8. in genealogia *Christi* inter *Ioram & Oziam* tres Reges omittantur? In *Christi* genealogiâ multiplex difficultas. In genealogiis Scripturæ nulla vanitas. Genealogia *Christi* hominis non est inenarrabilis. Proavi generant quoscumque posteros. Præteritio trium Regum quibusdam facilis, quibusdam difficilis videtur. Jesuitæ *Sanchez* mala solutio. Etiam *Buceri.* Familia *Tostati & Salmeroni* mysteria. Solutio communis est recta. Maledictio divina in *Achabi* quæ tam generationem. *Buceri,* *Qualterum,* *Calvinum* decepit *Annius.* *Maldonati* ridiculæ crises. Malè taxatur à *Gomaro Calvinus.* Quæstio sexta de tribus *Matthæi* tessera decadibus. Quomodo supplendus in tertiâ tessera decade defectus. *Annotationes Anglicani* malè sequuntur *Salmeronem.* *Hamondi & Grotii* errores. Mala *Thyssi* solutio. *Ieconias* erat geminus. Ratio tessera decadum. Num *Salathus* fuerit filius *Pedaje* an frater? *Iunii* temeritas. Æra interpres *Syrus & Arabs.* Etiam Græcus. *Gomari & Spanhemii* minus solida argumentatio. *Anni* nugæ amplectitur *Salmeronem.* *Grotius Annium* in vanis inventis superat. Tres *Zorobabelis* lineæ. Malè *Spanhemius* post alios duos statuit *Zorobabes.* Respondetur ad *Spanhemii* argumenta. Argumenta pro *Zorobabelis* unitate. Quæstio octava. Quomodo *Iosephus* duos habuit patres, *Iacobum* secundum *Matthæum,* & *El* secundum *Lucam.* Responsio generalis est plana & satisfactoria. Particulares omnes sententiæ sunt tantum conjecturales. Explicatur sententia *Africani* Scholasticorum ignorantia in Jesuitis pravitate cumularur. *Maldonati* temeraria maledicentia. Defenditur *Africanus* contra *Spanhemium.* *Grotii & Cordesii* audax error. Rejicitur prior *Spanhemii* sententia. Etiam posterior variis argumentis. Respondetur ad argumenta *Spanhemii.* Quæstio nona cur ad *Iosephum* potius quàm ad *Mariam Christi* stemma referatur? *Judæi* in virorum genealogiis mulieres non numerabant. Eadem fuit *Iosephi* quæ *Mariæ* tribus. Alia ratio virginum ἐπικληθῶν, alia ἐπιπεριούων. *Maria* virgo fuit ἐπικληθῆσα. *Maria* non fuit de tribu *Leviticâ.* Error quorundam Patrum malè defenditur à *Baronio,* neque meliùs à *Suareso.* Rectè taxat *Ambrosium Baronius,* ipse tamen rectiùs taxandus. *Spalatenfis* periculofus error refellitur. *Damaseni* audax novatio. Contra *Damasenum & Grotium* argumenta. Jesuitarum conciliatio non est magis proba. Contra miram *Grotii* impudentiam argumenta octo. Quæstio decima. De tempore quo adorârunt *Christum* infantem *Magi.* Quæstionis explicatio. *Epiphani* & aliorum sententia improbat. Malè tamen *Maldonatus Epiphani* taxat. *Maldonati* in Protestantibus virulentia immerita. *Magi* non erant Reges. *Montacutius & Ladenses* Jesuitis virulentiores. Impugnatur sententia Pontificia. Fabula *Remgii.* *Orosii & Mapphai* fabulæ plures. *Magorum* iter non fuit biennale, majus tamen quàm quod diebus septem vel dromadibus perficere poterunt. *Istii* sententia improbat. Communis Protestantium sententia defenditur. Quæstio undecima. Quomodo *Joan.* 2. 20. templum ædificari dicatur annis quadraginta? Dubium hoc non videtur contemnendum. *Augustini* allegoriæ hic non possunt concoqui. *Origenis* sensus literalis refutatur. *Chrysostrami* error malè excusatur à *Toleto.* Malè *Piscator Theophylactum* sequitur. *Rolloi* error inexcusabilis. Refutatur sententia *Calvini.* *Beze* prudentia. Contra communem sententiam argumenta duo. Sententia *Qualteri* confirmatur. *Baronii* inconstantia. Rejicitur nova sententia Jesuitarum. Quæstio duodecima. Quid sit ἀπέστατον δόσε πρὸς πρῶτον secundo-primum *Lucæ* 6. v. 1. Impudentia est negare sabbatum δόσε πρὸς πρῶτον. Valdè magna est in quæstione difficultas. Sabbatum hoc non est mysticum, ut vult *Ambrosius,* nec Novilunium, ut *Lutherus;* nec hebdomadale sabbatum sequens aliud festum, ut *Theophylactus.* *Judæis* adscripta regula ficta per *Burgensem.* Nec est hebdomadale cui aliud festum incidbat, ut *Chrysostramus.* Neque primus dies *Azymorum,* ut *Pelusiota.* Paroramata *Baronii* à *Causabono* non animadverta. Confessi à *Baronio* errores non debuerunt à *Causabono* premi. Oblationem manipuli sequutum est sabbatum δόσε πρὸς πρῶτον. Quod non fuit Pentecoste. *Calvinus* hic obscurus. Messis hordeacea alia à triticeâ. Temerarium *Grotii* effatum. *Maldonati* ineptia. Nihilò solidior est *Cornelius.* Sententia *Epiphani* hic est vera. *Petavii* incogitantia. *Scaligerum* sequuntur adversarii. Notatur *Beza,* *Cornelius,* & *Maldonatus.* Argumentorum *Grotii* levitas. Etiam *Ludovici de Dieu.* Ultima versio Anglicana est improbanda. Relinquuntur annotatores Belgici. *Capelli* & aliorum nova sententia refellitur. Quæstio decima tertia: An & quare *Christus* ultimum suum Pascha una nocte maturiùs celebraverit quàm ceteri *Judæi.* Malè recentiores Græci volunt *Christum* anticipâsse legitimum Pascharis diem. Explicatur quæstio *Azymitica.* Argumenta Græcorum refutantur. Argumenta contra Græcos. Quid sit inter duas vespères. Malè *Bellarminus* divertit à Græcis ad Protestantés. Sententia secunda vult *Christum* & *Judæos* eodem die celebrâsse Pascha. Quid sint feriæ. Argumenta *Baronii* pro hac sententia refutantur. *Scaligeri* *Εναγνοφαια.* *Maldonati* etiam argumenta refutantur. Argumenta pro tertiâ sententiâ communi. Nova Cardinalium distinctio caret fundamento. *Spalatenfis* commentum refutatur. *Grotii* etiam & *Hamondi* absurda exploduntur. Quid sit sabbatum magnum. Quæstio decima quarta de horâ passionis *Christi.* Explicatio dubii. Solutiones *Augustini* refutantur. Sententia secunda *Hieronymi* & *Beze* refutatur. *Theophylacti* argumenta laxa. In tertiâ *Piscatoris* sententiâ culpantur varia. *Estii* inconsiderantia. Sententia quarta *Hemsi* rejicitur. Quinta *Calvini* sententia confirmatur. Collatio dierum & horarum Judaicarum cum Romanis. Distinctio quadrantum tam in diebus quàm noctibus. Respondetur ad objectiones. *Arcopagite* de tenebris tempore crucis fabulæ. Quæstio decima quinta. De numero Paschatum à Baptismo ad mortem *Christi.* Quæstionis momentum. Prima sententia *Irenæi* rejicitur. Solvuntur *Irenæi* argumenta. *Irenæum Baronius* frustra excusat. *Fenardentius* *Petavio* insolentior. Sententia secunda *Tertulliani* unum tantum Pascha *Christo* ascendens post Baptisum non repudiat. Tertia *Epiphani* de tribus Paschatibus etiam rejicitur. Quarta de quatuor Paschatibus non satisfacit. Notatur *Grotius.* Etiam *Caytrvrightus* & *Cajetanus.* Quinta sententia de quinque Paschatibus videtur probabilissima. Pontificii compelluntur ad quintum Pascha. Respondetur ad argumenta *Nisbeti* contra quintum Pascha. *Annas & Cajaphas* non erant Pontifices per vices. *Calvinus* re-tus sequitur *Iosephum* quàm *Beza Eusebium.* In errore *Beze* *Petavius* incidit. Quæstio decima sexta. Ad quæ tempora verus decimus sextus septimi Actorum referendus sit? Quæstionis propositio & difficultas. An *Shechem* fuerit *Emmor* & pater & filius? An ager *Sichema* emptus sit pecuniâ an agnis. Quomodo *Abraham* emerit monumentum ab *Emmor.* Durum est corrigere textum originalcm. *Hamondi* protervus innovandi pruritus. Etiam *Capelli.*

D I A T R I B A P R I M A

P R O O E M I A L I S

De

A U T O C A T A C R I S I .

Mne seculum sibi propria possidet tam bona quam mala. Remonstrantes Apologizæ pessimis omnium artibus veritatem oppugnant. Status controversia cum Apologizis de natura hæreseos. Quatuor loci Scripturæ pro veritate. Et pro eadem quatuor rationes. Testimonia etiam Patrum. Et confessio adversariorum. Respondetur ad eorum objectiones. Qui sint *ωποκατάκριτοι*. Peroratio.

D I A T R I B A A L T E R A

De Dei simplicitate, Num quicquid in Deo est, Deus sit.

P Rinceps præsentis seculi malum est spiritus erroris. Socinianismus *Vorsii* inter Anglicanas sectas dominatur. Præsentis oppella scopus & occasio. Hæresis & blasphemia jure merito *Vorsio* imputantur. De causa *Vorsii* narratio historica. *Jacobi* Regis de *Vorsio* testimonium. De eodem testimonium Synodi Dordracenæ. *Vorsius* hypocriteos convincitur. *Vorsius* Anthropomorphitis periculosior. *Vorsius* crudus Manichæus. Tritheitas supergreditur. Hæreticorum de essentiâ divinâ errores pauci. Modestia cum zelo bellè consistit. Primus *Vorsius* divinam simplicitatem impugnavit post Pseudo-Justinum. Opponens absurdior *Vorsio*. Opponentis sophisma retunditur. Quæstionis de divinâ simplicitate momentum. Argumenti primi *Vorsiani* difficultas. Decreta Dei sunt actiones tendentes ad extra, sed non extrinsecæ. Dei decreta & essentia sunt unum, licet quadam dicantur de decretis quæ non sunt vera de essentia. Decreta Dei sunt in se unum, licet nostro concipiendi modo & respectu objectorum aut effectuum sint multa & contraria. Actus intellectus & voluntatis divinæ sunt in se unum & necessarium, prout etiam essentia secundum *Vorsium*. Divinæ voluntatis actus circa Deum & creaturas in se sunt unum. Deus est supra & extra omnes Categorias. *Vorsius* ponit in Deo propriissima accidentia. Accidentia quæ propriè de Deo dicuntur prædicantur substantialiter. Argumenta contra accidentium inhærentiam in Deo. Deus est quod est. Quicquid de Deo dicitur affirmatur in recto & in quid. Etiam quæ evidentur accidentia libertima. In actu puro non est potentia passiva. Compositum est posterius suis componentibus, & in ea resolvable. *Vorsiana* compositio est crassissima. Accidentia æterna non sunt creaturæ. Inhærentia accidentium Dei essentiam faceret mutabilem. Secundi argumenti *Vorsiani* difficultas major. Silentes hic non sunt victi nec tradunt manus. Argumenti vis retunditur per absurdas consequentias. Ponit in Deo quatuor, imò mille, imò infinitas diversas essentias. Negat Patrem Filio *ὁμοῦσιον*. Imò patrem facit *ἐπεὶσιον* à seipso, & personas trinitatis facit accidentia. Divinæ personæ distinguuntur realiter à se invicem, ab essentiâ tamen non differunt realiter, imò nec formaliter, sed modaliter tantum. *Vorsii* argumenta vel sunt nudæ assertiones, vel antiquata sophismata. Argumenta quod personæ non differant realiter à naturâ. Mens hic *Augustini*. Recentiores omnes pro Patribus contra *Vorsium*. Sententia *Vorsii* insert *πολυθεότητα* & *ἀθεότητα*. Metaphysica *Vorsianorum* pravissima. Tertium opponentis argumentum est facile; & quartum absurdissimum. Abstractum & concretum non differunt in divinis. Arminianismus ad *Vorsianismum* necessariò ascendit. Sententia *Thoma*. Mens *Ambrosii*. *Augustinus* *Ambrosium* sequitur, & utrumque *Gregorius*.

D I A T R I B Æ T E R T I Æ

De Prædestinatione summa.

L Adenses audaci impudentiâ ad multos teterrimos errores amplectentes ruebant. Omnia Opponentis argumenta ex *Spalatenfi* & *Gerardo Vossio* desumpta sunt. *Spalatenfis* definitiones Electionis & Reprobationis non sunt probæ. *Spalatenfi* rectè statuit quæstionem. Vana est *Spalatenfis* jactantia de omnibus Patribus pro *Pelagio* contra *Augustinum* in doctrinâ Electionis. Lutherani in doctrinâ Electionis ab Arminianis differunt. Jesuitarum principes in doctrinâ Electionis contrarii sunt Arminianis. Ipse *Molina* contradicit Arminianis. Arminiani diu rejecerunt Electionem ex operibus. Arminiana fides tam Lutheranis quàm Pontificis displicet. Pro Electione ex operibus prima *Spalatenfis* Scriptura est ex Epist. ad Rom. 3. v. 29. Arminiani loco hoc quo abutitur *Pelagius*, non nituntur. Præscientia intelligentiæ alia est à præscientiâ visionis. Fides non est objectum præscientiæ visionis. Secundus *Spalatenfis* locus est ex Epist. ad Rom. 11. v. 12. qui non concludit ejus thesin. Neque etiam tertius ex prioris Petri 1. v. 2. locus. Ejus quartus ex Jacobi 2. v. 5. non facit ad rem. Neque etiam quintus ex posterioris ad Timoth. 2. v. 21. Ultimus ex Genes. 15. v. 19. nihil facit ad causam. Primum *Spalatenfis* ex *Origene* testimonium est absurdum evertens totum Christianismum. Secundum ex *Ambrosio* est corruptum. Tertium non est *Hieronymi* sed *Pelagi*. Quarto *Chrysostomi Vossius* satisfacit. Quintum ex *Augustino* malè à *Vossio* applicatum. Theologi Protestantes non detulerunt Patres in causâ electionis. Rationes à *Spalatenfi* adductæ sunt Pelagianorum ab *Hilaro* & *Prospero* rejectæ. *Augustini* responso ad *Spalatenfis* primam rationem Pelagianam. Electus salvari non potest si faciat quicquid libuerit. *Augustini* responso ad secundam *Spalatenfis* rationem à fatali necessitate. Ad tertiam de *Christi* morte pro omnibus *Augustini* responso. Quarta *Spalatenfis* ratio includit Pelagianum meritum & liberum arbitrium. *Spalatenfis* quintam, sextam, & septimam suam rationem ab *Arminio* mutuatur. Quomodò necessitas belle consistat cum libertate arbitrii. Pro absoluta electione

E L E N C H U S   C A P I T U M .

locus Scripturæ primus ex Epist. ad Ephes. 1. v. 4. Secundus ex Epist. ad Rom. 11. v. 5. Tertius ex Epist. ad Rom. 8. v. 28. Quartus ex eâdem 9. 11. Quintus ex Actor. 13. v. 48. Sextus ex Joan. 6. v. 39. Septimus ex prioris ad Corinthios 4. v. 7. Pro hac conclusione rationes septem. Omnes orthodoxi Patres post *Pelagium* stant pro electione independente. Ipsi non contradicunt Patres ante *Pelagium*. *Vossius* nimis favet Semipelagianis. Sententia *Cassiani*, *Arribæ*, & *Vossii*. Opponens sibi ipsi & aliis amicis videtur contradicere. Quæstio præsens Arminianis causa fuit separandi à fratribus. Arminianorum & Jesuitarum submissio Ecclesiæ est fraudulenta. Anglicana & Scoticana confessio in materiâ electionis est clara. Nunquam suavit *Augustinus* tollerare Pelagianos. *Vossii* error. *Prosper* & *Fulgentius* resistebant tolerationi Semipelagianorum. Arminiani inimici sunt gratiæ Dei. Qui hodie auctores schismatum.

LIBER PRIMUS

D E

T E M P O R I B U S

Ab Orbe condito ad natum Christum,
& dubiis

C H R O N O L O G I C I S

Veteris Testamenti.

. C A P U T I .

*De rebus gestis à Creatione ad Diluuium.**Quantillus
homo ad
Deum.*

Regius Psaltes Psalmo octavo versu quarto, reputans animo naturam Cælorum exclamat, *Quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis quod visites eum.* Totus orbis terrarum ad cælum stelliferum, non jam primum mobile aut Empyræum compositus; tam minutæ molis est, ut vix puncti rationem habeat: & tamen cælum ipsum Cælorum, capacissima beatorum sedes, excedens astrorum Sphæram mensuris propemodum infinitis, comparatum ad immensitatem numinis, à minutissimo Mathematicorum puncto longissimè distat. Quod de gentibus ad Deum collatis *Is. 46. 17.* legimus, id de totâ mundi machinâ, de creaturis omnibus in unum collectis verissimum est. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram Deo, & quasi nihilum ac inane reputat a sunt ei.* Quid ergo de homine fiat, cujus ad ipsam terram nedum cælum, tantula est proportio? Si ad Deum componas, quàm immensa distantia, infra punctum, infra nihilum subfidat necesse est?

*Quantillum
tempus ad æternitatem.*

Homini cæterarumque Creaturarum duratio & tempus earum magnitudini & moli simillima sunt. Ipso Moyſis seculo, ut nonagesimus Psalmus habet, ordinarii humanæ vitæ vivacissimæ cancelli, perpauca annorum decadibus continebantur. Versu decimo, *Dies annorum nostrorum septuaginta anni, si autem in robore, anni octoginta.*

Totius mundi ad hunc usque diem duratio quinquies mille sexcentos annos nondum attigit; hoc est, unius anni Platonici vix octavam partem. Quemadmodum decima Sphæra diem, orbem quo Lunæ mensuram, ac Solis annum ordinarium suis motibus efficiunt; ita nona Sphæra, cujus motu

absoluto redire dicuntur omnes cælorum orbis ac stellæ ad ea ipsissima puncta, eodemque præcisè situs, in quibus primo creationis suæ momento extiterunt, completâ semel suâ revolutione magnum Platonis annum conficit, qui quadraginta octo millia annorum vulgarium completitur. Hunc verò annorum maximum, licet multiplices ad numerum stellarum Cæli aut arenarum maris, vel si vis cum Mathematicorum curiosissimo, ad numerum tot arenularum quot Cæli concavum ad terræ usque superficiem completerent; hæc (inquam) durationum, quæ supponi facillè possunt, maxima, ad æternam Dei permanentiam composita, in unius momenti censum non venit. Nam quod de mille annis Moyſes, de temporis quantumlibet magni ad æternitatem proportionem locum habet Psalm. 90. vers. 4. *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ quæ præterit, & custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur.*

Ista initio annotare visum est, ut animos adderem ingressuris magnum temporis mare. Quantumvis ingens & vastum appareat temporum, quæ ab exordio mundi in hunc diem fluxere, spatium; cum tamen unius anni Philosophici octavam, & divinæ durationis minimam partem omninò non assequatur, neminem cordatum ab alacri sui peragratione deterrere debet: còque minus, quod prima hæc præmanibus Epochæ à mundi conditu ad everſionem priorem, annis mille sexcentis quinquaginta sex præter propter constans, portione majori quàm à nato Domino numeramus, & tanta, quæ fere tertiam habeat totius summæ, quinquies mille sexcentorum annorum, quos integrum omnium temporum corpus nondum adæquavit: Hæc (inquam) Epochæ tam pauca memoranda contineat, eaque non alia quam quæ prioribus Geneſeos aliquot capitibus traduntur, in tam alto secularium omnium scriptorum silentio, ut à multis nuncupetur inane

*Epocha
prima &
maxima
ob ino-
scriptam scri-
pturam se-
re vacua.*

ne quasi vacuum, & rerum, quæ in ea narrari possunt, propemodum inops. Profectò primas istas sedecim, & quod excurrit annorum, centurias, unâ aut alterâ pagellâ perstringere necesse est.

Demonstratur prima Epochæ summanorum 1656.
Epochæ hujus summa, anni nimirum mille sexcenti quinquaginta sex ex Genesios 5. & 7. sic colligitur: *Adamus* genuit *Sethum* anno ætatis suæ centesimo tricesimo, *Sethus Enochum* anno ætatis suæ centesimo quinto, *Enoch Kainanem* anno ætatis suæ nonagesimo, *Kainan Mahalaleelem* anno septuagesimo, *Mahalaleel Jaredum* sexagesimo quinto, *Iardus Enochum* centesimo sexagesimo secundo, *Enochus Methusalemum* sexagesimo quinto, *Methusalemus Lamechum* centesimo octogesimo septimo, *Lamechus Noachum* centesimo octogesimo secundo, *Noachi* autem sexcentesimo factum est diluvium. Jam autem summas istas particulares conjunge, & totalis evadet in annos mille sexcentos quinquaginta sex.

In hac Epochâ tantum de tribus pauca memorabimus. De rerum creatione. De vitis Patriarcharum. De insignibus aliquot à Moyse notatis rebus gestis iis seculis. De primo capite sic habetote.

Creatio sex diebus ab soluta.
Omnipotente Deo triuni Patri, Filio, & Spiritui Sancto, cum ab æterno absque ullius coexistentiâ creaturæ, in perfectissimâ beatitudine, fructione scilicet sui ipsius, vixisset; visum in tempore mundum omnesque mundi partes, spatio sex dierum, ex nihilo creare. Die primo creata sunt *Chaos*, *Abyssus* illa magna, corporum quæ deinceps facta sunt materia prima: item lux, cujus qualiscunque occasus diei primo finem imposuit. Secundum multos præter *Chaos* & *Lucem*, tertium *Cælum*, beatorum sedes, ejusque primi incolæ *Angeli*, omnes tunc boni, creata sunt.

Secundi diei opus fuit *Cælum*, non primum tantum, expansum illud aëris distinguens aquas nubium superiores ab inferioribus aquis *Terræ* & *Maris*, sed secundum quoque; regiones elementares supra nubes & aquas supremas complectens, totamque compagem orbium, in quibus & per quos stellæ seu planetæ seu fixæ suos motus peragunt. Quod ad tertium *Cælum* primi diei opus vulgò habetur, ut dictum.

Tertius dies dedit *Terram* & *Mare*; sed *Mare* vacuum adhuc posterioribus suis colonis, fecundissimis piscium gregibus; *Terram* verò dies ille vidit onustam omnis generis herbarum, frugum, fruticum, arborum & fructuum maturrimorum uberissimo proventu, absque tamen ullius vel veris vel æstatis vel autumnii operâ, vel solis syderumve, tempestates istas anni nunc causantium, concursu.

Dies quartus lucem in *Solis*, *Lunæ*, cæ-

terarumque stellarum lucernis, cælorum fornici affixis, collocavit.

Quintus mare piscibus & aërem volucris replevit.

Denique sextus dedit terræ quadrupedum reptiliumque varias species, & post omnia cæterorum dominum hominem, ad Dei imaginem conditum *Adamum*, cui ante diei ultius finem addita est in auxilium conjux *Eva*.

Die septimo ab ulteriore creatione requievit Deus, istumque suæ quietis diem ad sanctam in posterum hominibus quietem applicatum, & à cæteris omnibus diebus distinctum ac separatum, suo cultui consecravit.

Quod ad caput secundum, Patriarcharum vitas; earum terminos ex Genes. 5. discimus. Patriarcharum series ante fluvium undecim constat personis in recta linea, posteriore semper à priore prognatâ.

Primus *Adam* vixit annis nongentis triginta. Secundus *Seth* nongentis duodecim. Tertius *Enos* nongentis quinque. Quartus *Cainan* nongentis duodecim. Quintus *Mahalaleel* octingentis nonaginta quinque. Sextus *Iared* nongentis sexaginta duobus. Septimus *Enoch* post trecentos sexaginta quinque annos translatus est vivus non visâ morte in cœlestem beatitudinem. Octavus *Methuselah* annos nongentos sexaginta novem transegit. Nonus *Lamech* ultra septingentesimum septuagesimum septimum non pervenit. At decimus *Noah* vidit nongentos quinquaginta, sexcentos ante diluvium, & trecentos quinquaginta post. Undecimus *Shem* tantum sexcentos attingit, nonaginta octo ante, & duos supra quingentos post diluvium, ut ex Gen. 11. v. 10. & 11. patet.

Patriarchæ isti omnes quatuor, nongentos annos superârunt, & ex quatuor *Enoch* ante mortem in cælum susceptus est, & *Mahalaleeli*, de nongentis quinque tantum defuere. *Methusalem* transgressus est *Adamum* undetriginta, *Noachum* novemdecim, *Iaredum* tantum quinque annis. Novem Patriarchæ priores omnes sibi invicem familiariter fuere noti: nam eorum ultimus *Lamech Noachi* pater cum *Enoch* ante translationem vixit annos centum & tredecim, & cum *Adamo* ante mortem sexaginta sex: *Methusalem* verò qui ad ipsum diluvii annum pervenit, quintum post filii *Lamechi* mortem, cum nepote *Noacho* vixit annos sexcentos, cum pronepote *Shemo* nonaginta octo: cum patre verò *Enoch* trecentos, cum avo *Iaredo* septingentos triginta quinque, cum *Adamo* ducentos quadragesima tres. *Enochus* cum *Adamo* transactis annis trecentis & octo. post ejus mortem annis quinquaginta septem translatus est. *Noachus* tres Patriarchas non vidit *Adamum*,

Primorum undecim Patriarcharum duratio.

Mutua Patriarcharum conversatio.

Adamum, Sethum, Enochum; natus enim est post mortem *Sethi* annos quatuor, & post translationem *Enochi* septuaginta, & post *Adami* mortem centum viginti sex. Sed quicquid inde damni ferre potuit, abunde refarcitum est ex familiari cum cæteris sex majoribus suis convictu, quibus omnibus tres isti non tantum de facie sed integris moribus, & totâ vivendi ratione intime cogniti fuerant: quâ ratione proclive *Noach* fuit quicquid ab orbe condito ad diluvium usque accidit, certâ & infallibili notitiâ assequi, & Patriarchis post diluvium posteris suis tradenda committere: nam ad *Abrahami* quinquagesimum octavum ejus vitæ dies se extenderunt.

Quamquam aliâ etiam commodiori ratione doctrinam omnem necessariam ad posteros transmissam sic demonstramus. *Schemus* nonaginta octo annos transegit cum proavo *Methusalemo*, qui cum *Adamo* ducentis quadraginta tribus, & cum cæteris omnibus multò pluribus annis conversatus est: quicquid *Schemus* ab hoc didicit non tantum *Abrahamum* & *Isaacum*, sed ipsum etiam *Jacobum* quàm voluit prolixè docere potuit, nam ad *Jacobi* quinquagesimum primum vitam produxit.

Patriarche nostri patres.

Mementote ex lumbis decem primorum Patriarcharum, in quibus præcipuè Ecclesia Dei ante diluvium constitit, nos cæterosque omnes qui hodie in terra spirant, & quotquot post diluvium usquam gentium spiravêre, prognatos esse; usque adeo ut omnes & singulos, tanquam verissimos nostros parentes inspectare nobis liceat. Post Diluvium quidem, & paulò etiam ante humani generis truncus in tres primùm ramos, & mox in ramusculos innumerabiles diversum ivit: ad confirmandam tamen inter omnes qui nunc sunt mortales amicitiam, societatem & unionem, divinâ providentia factum est, ut totius humani generis quod nunc est, vel à Diluvio fuit, vel ad conflagrationem futurum est, arbor ab una radice in unum truncum, per annos mille quingentos succreverit.

Introitus peccati.

De tertio capite per pauca tradi possunt, hæc tamen habeto. Eventorum primæ Epochæ longè primarium post Angelorum quam plurimorum casum, fuit *Adami* & *Evæ* in Paradiso lapsus, & quæ eum sequuta est humani generis miserrima ruina: quam tamen Dei misericordia gratiosissimo venturi seminis promissò, & novâ secundæ fœderis œconomia in ipso Paradiso refarcire incepit. Sed tam multa hac de re Theologi omnes, ad quos quidem propriè spectat, ut nobis in opere Chronologico securè transire liceat.

Adamus Paradiso ejectus, ad educen-

dum pro vitæ fulcimento panem ex terræ jam maledictæ dorso, per duros agriculturæ labores divino mandato adactus est. Dum in hoc opere sudat, ecce in primogenito *Caino* peccati virus in deterrimum fratricidii ulcus erupit. *Abelem* hic uterinum fratrem probissimum & piissimum, virum, ob unam ipsius pietatem & probitatem invidiâ exæstians, contra expressum Dei interdictum, immaniter trucidavit: hinc novæ maledictioni subiectus ipse & omnis posteritas in quævis scelera corruerant.

Nihilominus in rebus seculi non minore felicitate, quàm alii quicumque ex piissimis florere: ingenii dotibus inventisque ad humanæ vitæ commoda & ornamenta, optimos quosque superabant. *Cainus* ipse si non Architecturæ, certè ædificandarum urbium primus auctor fuit; ex ipsius prognatis *tabal* tentorium & mapalium, fraterque *tabal* citharæ, organi, musicorumque instrumentorum: alterque frater *Tubal-Cain* verus Vulcanus, artium ferri fabricilium, eorumque trium pater *Lamechus* Poeticæ & Canticorum inventores celebrantur.

Cainitarum mundana felicitas.

Dum in inventis ad vitæ præsentis decora & voluptates *Caini* soboles tota est, piam *Sethi* progeniem aliæ curæ sollicitabant. Post natum *Enoschem* *Setho*, publicè magis nomen Dei invocari cœptum est, quotquot ex *Adami* piâ prole à *Cainitarum* impietate abhorrebant, in ecclesiasticis cœtibus se conjungebant, ut pietatem & divini numinis cultum apertè & in mundi oculis profiterentur & præ se ferrent. Ad horum fidem confirmandam, ex ipsorum numero *Enochus*, paulò post *Adami* mortem in cœlum vivus sublatus est: ne ex piis quisquam mundana pericula & mortem nimis contremisceret, certus hoc exemplo, perfruiturum aliquando se in ipsa carne, virtute resurrectionis venturi *Messia*, sempiternâ post mortem in cœlis felicitate.

Publici hi ad divinum cultum cœtus & ecclesiæ, optima adversus profanorum hominum scandala & tentationes munimenta fuerunt; ejusmodi tamen quæ *Satanæ* vis & astus tandem perripuit: nam ut semel voluptatis carnalis illecebris, Dei & piorum filii ad contrahenda cum impiis connubia pellecti sunt, hinc in ipsa ecclesia latissima pietatis, honestatis, & omnis virtutis strages incumbere: mortales omnes promiscuè in vitiorum omnium cœno volutari, & vir unus *Noah* à communi scelerum contagio immunis reperiri. Inde justissimum de perdendo per aquarum Cataclysmum humano genere, per paucis exceptis, decretum: quò tamen in irâ justæque vindictæ meditò divina misericordia

Voluptas carnalis fons Deluvii.

dia elucesceret, anni centum viginti mortalibus ad respiscendum concessi sunt.

Arcamagnitudo.

In his *Noah* assiduum justitiæ præconem egit, & quò major verbis auctoritas accederet, Deo mandante, stupendæ molis opus, in omnium oculis aggressus est, extruccionem arcæ, vasorum in tetra aut aquis mobilium, quæ unquam fuerunt, multò maximi, *Solomonis* templo altitudine par, sed latitudine supra duplum major, & longitudine supra quintuplum arca fuit, trecentis scilicet cubitis longa, quinquaginta lata & triginta alta, magnitudine verò mirandâ (in primis si cubitos intelligas, ut in Scripturis sæpe, sacros, qui vulgaribus duplo, secundum multos, majores sunt) templum autem sexaginta cubitos longitudine, viginti latitudine & triginta altitudine non excedebat.

In tribus hujusce maximæ navis contignationibus pusilla *Noæ* familia, & ex animantibus terrestribus & aëriis (piscibus enim ab aquis nihil fuit periculi) impurorum bina mas & fœmina, purorum septena, id est, quatuordecim, septem mares & totidem fœminæ, vel tantùm septem, tres mares & tres fœminæ, septimumque ad sacrificium, quod post Diluvium *Noachus* obtulit. Tantus animantium numerus commodo satis cum annuo ad potum & cibum commeatu, in tam amplo vase distribui potuerunt, sed quo pacto vel lux vel aër, fenestrâ clausâ, immitti, aut excrementa per totum annum emitti potuerint, & aqua omnis exciudi, nos profectò nescimus, etsi varia conjectare & harrolari liceat.

Iaphetus natu major Schemo.

Observandum *Noam* annis viginti postquam prædicere & prædicare cœpisset mundi propter peccata destructionem, liberis operam dedisse; & anno quingentesimo vitæ suæ *Schemum*, *Chamum* & *Iaphetum* genuisse: non quòd istos tres simul produxerit, sed quòd eos tum primùm, nec eorum ullum antea genuisset, *Iaphetum* etjam primò & ante alios, licet ultimò nominatum, ob pusillum posteriorum ejus cum populo Dei diebus *Moyse* commercium. Certò *Chamus* filius *Noachi* minor expressè dicitur, Gen. 9. 19. & *Schemus* dum gigneret *Arpharad* duobus annis post Diluvium dicitur annorum centum, ita ut anno centesimo ante Diluvium, quo aliquos genuisse filios *Noam* disertè narrat *Moses*, oportuerit edi *Iaphetum* ante *Chamum* minorem & totis duobus annis ante *Schemum*, qui post istum centesimum inchoatum duobus annis natus est.

Contraria Interpretum sententia de Gen. 10. v. 21.

Gencl. 10. v. 21. habetur disertis verbis *Iaphetum* fuisse majorem *Schemo*, licet de hujus loci vero sensu nobilissimi interpretes tam veteres quàm recentes diversa loquantur. Latina vetus versio, quæ dicitur

Hieronymi, quam Pontificii omnes ut authenticam venerantur, legit *Schemum fratrem Iapheti majorem*, & in hac interpretatione Chaldaicum Paraphrasten antecessorem habere dicitur, quam sic vertit Latina translatio *Montani* in Regiis Bibliis *frater Iapheti major*, licet ipsa Chaldaica (*achuchi de Iephet Rabba*) rectiùs reddantur *frater Iapheti majoris*. Sic quidem LXX. Interpretes ἀδελφὸν Ἰαφεθ τὸν μείζονα, i. e. *fratri Iapheti majoris*. Inter recentiores Anglicana nostra vetus sequitur Latinam his verbis (*Schem the elder brother of Iaphet*) sed recentissima corrigit veterem sic (*Schem the brother of Iaphet the elder*.) Eodem modo recentissima Belgica & Italica sequentes hic *Tremellium*, *Schemo fratri Iapheti natu maximi*.

In tanta Interpretum diversitate quid faciet imperitus Hebraicè? In incertitudine langueat oportet: sed Hebraicè callens videt ista verba *Achutephet haggadol* necessariò verti debere *frater Iapheti majoris* non *major*, præterquam enim quod adjectivum construendum sit cum substantivo immediatè præcedenti (quod hic est *Iaphet* non *frater*) in hoc loco adjectivum habet sibi præfixum pronomen, *he* demonstrativum, quod fortius illud colligat cum substantivo immediatè præcedenti. Quod si verò in ipsis Hebræis aliqua ambiguitas remaneret, cum Chronologiæ studium facillimè & certissimè distingueret & demonstraret; nam ex præcedenti ratiocinio apparet *Iaphetum* duobus annis *Schemo* majorem natu fuisse. In hoc exemplo obiter demonstrare volui quam necessarium Theologo & omni tractanti Sacram Scripturam, sit studium tum linguæ Hebraicæ tum Chronologiæ.

Ad primæ Epochæ res gestas plura non addam cum duo monuero: Primum, videri fabulam quæ *Iosephus* memorat de duabus columnis *Lapideâ* & *Lateritiâ*, quibus Patriarchæ quæ posteris transmitti voluerunt, inscripsere: lapides adhibentes contra vim aquarum, quibus terram aliquando obrutum iri audiebant, & lateres adversus flammarum impetum, quo etiam aliquando perituram terram præmonebatur: nullam enim literarum vel sculptionem vel sculptionem legimus, antequam digitus Dei legem suam in tabulis lapideis exarasset: saltem non ante tempora *Mosis*.

Secundum, quæ scripsit *Manetho* de Dynastiarum Ægyptiacarum antiquitate, verissimè ficta & falsa esse oportet: præterquam enim quòd earum Dynastiarum caput creationem ipsam mundi longè antevortat, nullum ante Diluvium Imperium legitur, præterquam paternum aut herile: imò

Inter variantes Interpretes callens Hebraica & Chronologiam sedebit arbitrer.

Patriarcharum duæ columnæ fabulose.

Fanis Ægyptiorum insin-gendis Dynastiis ante Diluvium, imò ante Creationem.

imò verò Ægyptiæ gentis origo longè post Diluuium incepit. Non negamus ante Diluuium, imò paulò post mundi creationem, Ægyptum terrasque quæ multò longius à Paradiso distabant, populis oppletas fuisse, cum diebus *Abrahami*, trecentis tantum annis à Diluuiò, ex unius *Noachi* progenie Ægyptus plurimæque regiones ràm in *Africa* & *Europa* quàm *Asia*, à populolissimis gentibus longè latèque colerentur. Asserimus tamen Ægyptiorum Dynastias non ferre ætatem quæ gentis originem superet, à qua Ægyptus nomen & primos post Diluuium colonos accepit: Jam verò istius gentis origo Gen. 10. ponitur in *Mizram* filio *Chami*, nepote *Noachi*, qui aliquandiu post Diluuium cum omnibus suis fratribus natus est.

CAPUT II.

Continens quæstiones & dubia ad caput superius.

Quæstio prima de summa totali Epochæ universalis.

QUæritur primò, quomodo demonstratur à mundi Creatione ad naturam Christum fluxisse annos ter mille nongentos quinquaginta, secundum *Scaligerum*, non plures nec pauciores. Respondetur. Licet hoc ipso loco respondere Chronologi soleant ad prædictam quæstionem, remittenda tamen tam quæstio quàm responsio videntur à principio ad finem primæ Epochæ universalis: transcursum enim omnibus partibus istius temporis facillè demonstrabitur quomodo constet totalis summa: sed difficultates, quæ tangunt omnes hujus temporis partes, tam medias & ultimas quàm primas, in ipso statim initio discutere velle, esset impertinentia & amethodia manifestissima: ad suos ergò quæque locos & sedes relegantur.

QUÆSTIO II.

Quâ anni tempestate mundus sit creatus.

SECUNDÒ QUæritur, quo anni tempore mundus creatus sit? Respondeo, est in confesso Solem & Lunam creata in stata aliqua & fixa parte Zodiaci, hoc est, vel in unò æquinoctiorum seu Verno seu Autumnali, vel in uno Solstitiorum seu hyberno seu æstivo: quancumque in circulo & motibus Planetarum circularibus nullum verè sit principium nec finis, nec medium, nec quidquam statum & fixum, sed quod unà ratione concipitur principium, alterà medium, alterà finis dici potest: tamen relatione ad certas terræ partes & incolas, prædictæ quatuor Zodiaci partes rectè notantur ad varios usus in humana vita ut stata & fixæ.

Nihil in Zodiaco per se statum.

Pro creatione solis in Solstitiis vel æstivo vel hyberno pauci sunt auctores, & pauciora argumenta: sed tota natio Chronologorum, tum principes tum vulgus stant pro æquinoctiis, si non pro punctis, saltem pro tempestatibus; multi pro Vere, plures & potiores pro Autumno, quos nos sequimur his argumentis nixi.

Videtur mundus creatus Autumno.

Primò, Tempus quo arbores onerantur fructibus est Autumnus: at tempore quo creabatur Mundus, arbores onerabantur fructibus, ut ex historia lapsus in paradiso statim à creatione patet.

Secundò, in eo tempore quo Israëlita ante exitum ex Ægypto annum suum incipiebant, mundus creatus & primus mundi annus inchoatus est; nam Israëlita in Ægypto eam temporum rationem sequenti sunt, quam à Patribus suis *Iacobo*, *Isaaco*, & *Abrahamo* didicerunt, & hi à suis magistris & majoribus *Schemo*, *Noacho*, aliisque Patriarchis usque ad *Adamum* edocti sunt; ita ut quo tempore *Abrahamus* & ejus posterii annum inchoaverunt, valdè verosimile sit eodem tempore *Adamum* à prima sui creatione annum incepisse. Quòd autem Israëlita ante exitum ex Ægypto annum inchoaverint non à Vere sed Autumno patet Exod. 23. v. 26. ubi festum collectionis omnium frugum ex agris dicitur celebrari in anni exitu. Et c. 34. v. 22. ubi festum illud Collectionis seu Septimanarum seu tabernaculorum vocatur sollemnitas *quando redeunte anni tempore omnia condantur*. Alibi festum hoc celebrari dicitur die decimo-

quinto mensis septimi Hebræorum *Tizri*, cujus primi dies cadunt in Romanorum Septembrem, & posteriores in Octobrem, totusque in Autumnum, qui dictis locis dicitur annum claudere & aperire. Mensis hic septimus initio Hebræis fuit primus; *Nisan* verò, cujus priores partes Romanorum Martio, & posteriores Aprili respondebant, tum septimus fuit: sed septimus hic *Nisan* cum in eo Judæi ex Ægypto discederent divino mandato omnium mensium in computo sacro factus est primus, & *Tizri* qui antea primus fuit conversus est in septimum, sic tamen ut *Tizri* remaneret primus & anni initium in omni computo civili, sicut *Nisan* post exitum in computis sacris primus evalit. Ita Adversariorum hic principes *Petavius* & *Henricus Philippi* Jesuitæ non negant.

Quomodo Mensis Tizri seu September fuit Hebræis & primus & septimus.

Tertium arg. Eà anni tempestate mundus creatus est, primusque annus Adami incepit, quo anni Judæorum Sabbatici & Jubilæa inceperunt. Septimus quisque annus Judæis dictus Sabbaticus, & quinquagesimus post septies septenos, hoc est, quadraginta novem annos fuit Jubilæum: illorum Deus principium constituit in au-

Anni Sabbatici & Jubilæorum inceperunt Autumno.

tumno post collectas fruges anno quoque sexto, statim postea incepit in mense sacrorum septimo *Tizri* cessatio ab omni agricultura: & clangor tubæ Jubilæi, institutus est diertis verbis die decimo mensis septimi *Levit. 25. 9.* Si quæ hîc mutatio à prisco Hebræorum more, quem à primis Patribus ab ultima antiquitate acceperunt, accidisset, notata fuisset procul dubio à Mose cum suis causis, & factum videmus, cum in sacro computo Deus priorem consuetudinem mutasset, transcrendo *Nisan* de priscâ suâ mensis septimi sede, ad locum primum & anni principium, ut honor haberetur populi exodo, quam in eum temporis articulum Dominus coniecerat.

Omnes Orientales annum incipiunt ab Autumno.

Arg. 4. A multis jam seculis posuerunt Judæi extra controversiam in rerum primordio annum incepisse ab Autumno; hinc in *Lectionario* priscæ Synagogæ, prima, quam vocant, *Parascha*, quæ continet caput primum *Genesis*, tribuebatur ultimo Sabbato mensis septimi; tùm quòd eo tempore ipsis annus inciperet, tùm quòd ipsi crederent mundum cã tempestate creatum. *Chaldæus Paraphrastes* in *3 Reg. 8. v. 2.* (in rebus ejusmodi magnæ auctoritatis scriptor) affirmat mensem Autumnalem initio primum fuisse: *Ægyptii*, *Persæ*, & alii Orientales etiam hodie annum ab Autumno inchoant, *Hetrusci* quoque *Italorum* antiquissimi clavum suum annalem *Idibus Septembris* quotidie figebant. Ad ista omnia tam frigida est adversariorum responsio, ut replicare fastidium.

Q U Æ S T I O III.

An Mosis anni fuerint nostris pares?

Tertio quæritur, quomodo demonstratur annos à Mose Patriarcharum viris assignatos nostris similes, & non longè minores fuisse. Respondeo. Sunt quidam, qui Patriarcharum annos de mensibus aut trimestribus interpretantur, ne insolitam nostro seculo Patriarchis longævitatē largiri cogantur, sed istorum calculi omnes Chronologiæ rationes omninò evertunt. Nondum disputabimus de omnimodâ paritate nostrorum annorum cum istis quos Moses memorat; nec hîc inquiremus lunaresne fuerint anni hi sacri, qui solaribus diebus undecim erant minores, (qui tamen commodâ aliquâ intercalatione certo annorum numero solebant addi, ut Lunarium à Solaribus post intercalationem differentia parvi pendenda sit) tantùm necesse est eorum hîc temeritatem retundere, qui annos Sacræ Scripturæ in Menses transmigrantes, omnia Chronologiæ fundamenta eruant.

Sic ergò contra istos argumentamur. *Primò.* Anni Mosaici constabant mensibus duodecim, quorum singuli habebant dies tricenos, saltem supra vicens: Ergò non fuerunt menstrui, nec bimestres nec trimestres, sed nostris annis similes, & vel omninò vel propemodum vel proximè æquales. Antec. patet ex variis Scripturæ locis; *Jer. 5. 2. 3. 1.* legimus vigesimum quintum diem mensis duodecimi; Ergò annus Judaicus habebat duodecim menses, & unusquisque mensis dies supra vicens: *Gen. 8. v. 14.* habemus diem vigesimum septimum mensis. Imò si jungamus *vers. 11. & 24. capit. 7. Gen.* cum *versu 4. cap. 8.* videbimus à decimo septimo secundi mensis ad decimum septimum septimi mensis, seu spatio quinque mensium fluxisse dies centum quinquaginta, adeò ut singulos istorum quinque mensium necesse sit constituisse diebus nec pluribus nec paucioribus quàm triginta. Clarissima demonstratio credentibus Sacrosanctæ Scripturæ veritatem.

Anni Patriarcharum constabant duodecim mensibus triginta dierum.

Secundò. Si annos Patriarcharum menstruos aut trimestres intelligamus, eorum vitæ longissimæ non attigerunt plurimorum nostro seculo ætatem, *Adami & Methusalemi* dies longè intra centesimum annum compingentur, cùm tamen nostrâ & Patrum memoriâ multi reperiantur quî centesimum excesserint.

Tertio. Omnes anni Mosaici ejusdem mensuræ censendi sunt, quis enim audebit distinguere ubi auctor nullam distinctionis umbram innuit? Jam verò posteriorum Patriarcharum annos à Mose recitatos de mensibus aut trimestribus intelligere esset deridiculum. *Abrahamus* anno centesimo genuit *Isaacum*: decrepitis hic senecio, secundum hos interpretes, decennis, imò novennis puer nondum fuit. *Plerique Jacobi filii* ante vicesimum, & *Josephus* qui tardissimè, paulò post tricesimum liberos genuerunt: Ergò, secundum istorum calculum, Patriarchas trimulos, imò bimulos habebimus patres. *Jacobus* cum annorum centum triginta profundissimam suam senectam *Pharaoni* deprædicat, si istis bellis homuncionibus credimus, annos tredecim nostri temporis nondum exegerat. Sed nolumus in istis ineptiis diutius immorari.

Q U Æ S T I O IV.

An Patres in Chronologia antiqua sequendi?

Quæritur quartò, quî fiat ut tam multi doctissimorum Ecclesiæ tùm Græcæ tùm Latinæ Patrum, in suo de annis mundi ante Diluvium calculo tantopere aberrant, ut annos plerique supra bis mille isti temporis

Praeignorantia linguæ Hebraicæ plerique Patres crasse

pori

errarunt
in annis
ante Di-
luvianum.

LXX. In-
terpretum
exemplar
antiquum
hodierno
pejus.

pori assignent. Resp. Hunc aliosq; multos errores viris optimis & maximis contigisse ex profunda Hebraicarum literarum ignorantia. Lxx. Interpretes, ultra quos Patrum doctissimi, præter Origenem, Hieronymum, & alios paucos, non ascenderunt, librariorum & scribarum, ut videtur, incuria; ab Hebræo fonte longissime discebant: imò longius quàm illud quod nos hodie terimus Græcorum Bibliorum exemplar. Hoc enim, etsi ad Patriarcharum omnium annos ante liberorum procreationem totos centum addat, *Adamo* non centum triginta sed ducentos triginta attribuens ante natum *Sethum*, & *Setho* ducentos quinquaginta cum gigneret *Enosum*; tamen omnium annis post liberorum procreationem annos centum detrahit; ita ut totius summæ ipsorum viræ ex hac additione & detractioe nihil vel accedat vel decedat, bellaque satis in toto numero cum Hebræo textu concordia sit: sed quod in Patrum manibus exemplar fuit, ad summam totalem aliquot centenos addit; imò tritissima Constantinopoli copia non pauciores mille quingentis quinquaginta sex Hebraicæ veritati superaddit. Hinc tam crassa Patrum in Chronologia sphalmata à nemine hodie negata, cum ex limpidiis Hebræorum fontibus etiam pueri jam bibant.

Addenda ad Quæstionem IV.

Vindicatur Chronologia textus Hebraici contra Græci Interpretis errores in annis Patriarcharum ante fluvium.

Novati-
rentes in
Ecclesia
reformata.

EXISTIMABAM veterem illum in Chronologia errorem Patrum omnino sepultum, donec nuper in manus venerunt *Ludovici Capelli*, *Ioannis Morini*, *Isaaci Vossii*, *Brianni Waltoni*, & aliorum recentia scripta, in quibus video etiam in reformata Ecclesia exortam doctissimorum virorum potentem factionem, quæ omnes ingenii nervos contendit, ut præter alios varios errores, Hebraicorum, quæ nunc extant, Bibliorum puritatem, & *adversarij* eversum eant, millia aliquot errorum iis impingendo. Certè *Isaacus Vossius* doctissimi patris perdoctus filius, integro tractatu Chronologiae patris anno superiori subjecto, satis itomachosè, & cum supercilio Hebraicam veritatem in quæstione præ manibus oppugnare se profitetur: & *Briannus Waltonus* Prolegomenorum suorum nono in fine, etsi multò modestius, acriter tamen satis, & quàm potest seriò, eadem oberrat chordâ, quod mihi permolestum accidit. Nam *Waltono*, ob insignem & laudatissimam suam operam in nobilissimorum polyglot-

De Wal-
tonierra-
tis dolor.

torum Bibliorum Londini editionem, valdè faveo, doleoque seriò virum tanti in omnes Ecclesias meriti, istius Novaturientium sectæ laqueis ullatenus irretitum.

Scripterunt contra infelicissimum *Capelli* & *Morini* conatum varii, tam ex Protestantibus quàm Pontificiis, in primis, & supra omnes *Ioannes Buxtorfius* filius, procul omni dubio literarum Hebraicarum quibuscunque mortalibus, seu ex Judæis, seu gentibus callentior, sed de quæstione præ manibus nullum habet verbum, eò quòd neque *Capellus*, neque *Morinus*, hanc Hebraico textui literam ausi sint assignere; sed ipsorum satis multis & audacibus inventis hoc addiderunt *Vossius* filius, & *Waltonus*; quibus in hoc argumento nemo adhuc quisquam, quantum intelligo, quicquam respondit: quòd magis pro nostro, qui valdè minutus est, modulo, ipsis occurrere necessarium putavi.

Vossii duriora multò & altera videntur verba quàm argumenta pag. 7. Benè (inquit) si quisquam, de divinis Scripturis meritis est *Ludovicus Capellus* in præclaro opere de Criticâ Sacrà, quâ ostendit nævos, & lacunas Hebraici textus plurimas. Legant *Capellum* eousque, donec discussâ ingenii nube, lumini assuefiant, ac agnoscant se in sole cæcantiisse, pag. 5. Longè nobis sanctior esse debebat Samaritanicus codex, atque Hebraicus, *ibid.* Si quo veritatis studio tenentur, efficiam ut ipsi errorem suum agnoscant, & sive argumentis, sive testium numero sit pugandum, vincam illos argumentis, vincam testimoniis. Quamvis obstinatò admodum codicis Hebraici sinceritatem perendant, nullas tamen neque rationes, neque auctoritates afferunt, quibus vel suam adstruant, vel aliorum labefactent sententiam.

Isaaci Vossii duriora verba quàm argumenta.

Quis non expectaret in tanta viri docti grandiloquentiâ argumenta multa, dura, & convincentia, auctoritatesque similes? Verum enimverò pro argumentis unum solum affert, & pro auctoritatibus tantùm duas, quæ quanti ponderis sint, cujuslibet esto iudicium. Argumentum habetur pag. 9. tritum illud ex August. de Civitat. Dei lib. 15. cap. 12. de annis pubertatis, quasi isti sequerentur necessariò proportionem quadruplam, aut quintuplam totius vitæ, sicut igitur posterioribus seculis cum ordinaria hominum vita est annorum septuaginta, pubertas est annorum quindecim, ita in prioribus, ubi ordinaria hominum vita erat annorum octingentorum, aut nongentorum, pubertatem incidere oportuit in annum ducentessimum, ergo codices Hebræos qui pubertatem & pædagonian primorum Patriarcharum po-

Isaacus Vossii argumentum à pubertate Patriarcharum de jumptum à Waltonio explositur.

nunt circum circa centesimum, oportet esse falsatos; Græcos autem, qui ponebant præter propter in ducentesimo, in hoc annorum numero oportet esse sinceros & integros.

Resp. Consequens hoc multò gravissimum niti debuit antecedenti perquam gravi: ne grave pondus impositum levi & ficulneo ribicini statim ruat, & confringatur: quàm autem leve & falsum sit antecedens præ manibus, quis potest esse magis idoneus iudex, quàm *Brianus Waltonus*? Hic autem Proleg. pag. 68. de hoc unico *Vossi* argumento sic pronunciat. Conjecturæ illæ (inquit) vanæ sunt, & quæ in hominis sani mentem venire vix poterant. Certè *Augustinus* ubi suprà, commentum hoc ascribit hominibus absurdissimis, quos egregie refutat; hi, quòd Patriarcharum longævitate putarent impossibilem, commentum sunt *Mosen* de talibus annis loquutum, quorum decem unum tantum ex nostris solaribus conficerent: ne autem per hunc calculum Patriarcharum pædagonia incidere in annum ætatis quintum, sextum, aut septimum, annis *Mosais* addiderunt centum, quorum adminiculo pubertatem, & pædagoniam Patriarcharum ad annum decimumseptimum, aut decimumseptimum extenderent. Absurda hæc explodit *August.* ipse verò annos pædagonias nequaquam ad pubertatem refert. Quid enim hoc monstri esset contra naturam in primis seculis, cum maximè vigerent corpora humana, pubertatem ad annum ducentesimum differri? Demonstrat. *August.* *Adamum* statim à creatione satis ad pædagoniam aptum, multoque ante natum *Sethum* generasse *Cainum* & *Abelem*, tantum autem abest ut generationes à *Mose* memoratas referat ad annos pubertatis, ut non putet necessarium Patriarchas nominatos patrum suorum fuisse primogenitos. c. 15. *Non hic* (inquit) *primogeniti filii commemorati sunt, sed quos successionis ordo postebat, ut perveniretur ad Noë, à quo rursus ad Abrahamum videmus esse perventum.* Certè in pædagoniis à *Mose* recitatis observatam non esse proportionem pubertatis ad vitam, apparet ex earum magnâ inter se inæqualitate. *Noachus* enim genuit sexcentesimo, *Mabalaleel* sexagesimo quinto, *Lamech* centesimo secundo, *Cainan* septuagesimo, *Enoch* sexagesimo quinto, *Methusalem* centesimo octogesimo septimo; quin & Patriarchæ post Diluvium, qui prædiluvianorum vitam non æquabant ad dimidium, imò sæpe quintam eorum vitæ partem non attingebant: tamen ipsorum pædagoniæ, secundum codicem Græcum, cum prioribus penè pares, & æquales apparent, plerorumque enim pædago-

niæ ad annum centesimum tricesimum referuntur.

Accedamus ad *Isaaci* auctoritates. Prior est *Josephi*, qui in genealogiis Patriarcharum ante Diluvium, annos Græcorum sequitur non Hebræorum, ex quo concludit *Isaacus Josephi* temporibus Hebræos codices chronologiam sequutos, non modernorum Hebræorum, sed Græcorum.

Josephus
Vestio non
patroci-
natur.

Resp. 1. Si *Josephi* vult *Isaacus* stare sententiæ, ipso consistente, cadet causâ, saltem in magna litis parte; non enim negat à Diluvio ad *Abrahamum*, *Josephum* sequi calculum Hebræorum, non Græcorum. Ergò si ipse *Josephum* rejicit in calculo postdiluviano, non debet alios *Josephi* auctoritate premere in calculo antediluviano.

2. *Josephi* hîc parvâ videtur authoritas: rectè *Baronius*, qui in quæstione præ manibus *Isaaco* & *Briano* est antesignanus, in apparatûs ad annales num. 113. uncialibus in margine literis scribit *Josephum* malum Chronologum, id ipsum quod de *Baronio Casaubonus* sæpe pronunciat.

3. Hoc ipso loco *Josephus* sibi non consonat, si *Petavio* credimus, qui lib. 9. cap. 2. affirmat *Josephum* à creatione ad Diluvium numerare annos bis mille sexcentos quinquaginta sex, particulares tamen ejus genealogias patrum simul junctas non ascendere supra mille sexcentos sexaginta, anachronismo non minori quàm annorum mille, demptis quatuor. Vult *Isaacus* corruptum hîc *Josephi* textum, & pro *χιλίων*, *διχιλίων* scribendum; sed ipse viderit quomodo cum *Petavio* sibi suisque Chronologorum principe hîc conveniat. Certè licet & largiremur hanc correctionem textus *Josephi*, nimirum legendum non *χιλίων* sed *διχιλίων*, nondum *Josephus Isaacus* commodus erit testis, nisi secundam etiam in ejus textu correctionem admittamus, eamque annorum quadringentorum, mutando *εξακοσίων* in *διακοσίων*, quod editioni novissimæ & accuratissimæ Genevensi, secundum manuscripta Bibliothecæ Palatinæ, contradiceret.

4. Nolim, quod viri docti de *Philone* asserunt, de *Josepho* affirmare; ignarum eum, saltem non valdè versatum in codicibus Hebraicis: puto tamen probari posse pleraque quæ citat de sacris literis afferri non de fonte, sed de rivulo LXX. Interpretum, qui tum temporis Gentibus, quibus *Josephus* scribebat Græcè, textu Hebraico multò erant familiariores. Certè quod *Josephi* diebus textus Hebræus generationes Mosais legit, non ut jam translatio Græca, apparet ex Chaldaicis paraphraibus *Josephi* diebus scriptis, quæ omnes absque ullâ varietate ad hunc diem ætatum

Similitè
ab Au-
gustino.

atatum numeros Hebraicos sequuntur, nusquam ulla Græcos.

Rabbini non solum Vossiani & sententiae.
 Altera *Isaaci* autoritas est ex Rabbino auctore libri *Bereſchuth Rabba*, ubi traditur *Adamum* post mortem *Abelis* non cognovisse *Evam* annis totis centum triginta, inde concludit *Isaacus* generari non potuisse *Sethum* anno *Adami* centesimo tricesimo.

Resp. 1. Nihil hoc facere pro calculo in quaestione annorum ducentorum triginta.

2. Fatetur *Isaacus* librum istum esse plenum fabulis, quin & ipsum, quod adducit inde, testimonium, esse narrationem ineptissimam, & Rabbiorum in ea fabellas tam esse portentosas, ut ne agrorum quidem somniis ullâ ex parte cedant: nulla ergo hinc solida argumentatio, vel ipso iudice, deduci potest. Nihil aliud *Isaacus* pro enormi suâ sententiâ stabiliendâ profert, certè ista omnia tantæ jactantiæ materiam nullo jure suppeditant.

Futile Capelli sophisma de Hebraeis exemplaribus deperditis.

Videamus quid ipsi *Waltonus* superaddat. Hic pro primo argumento assertit ipsam quaestionem, Hebraeum scilicet textum hic esse corruptum, non verò Græcum, & hoc variis rationibus conatur astruere, quibus omnibus praestruit hoc effectum, non se asserere correctionem textuum originalium, nec rivulos ullarum translationum conferre cum fonte Hebræo, tantum comparare textum illum Hebraeum, ex quo LXX. Interpretes suam translationem desumpserunt, cum eo textu Hebræo qui hodie extat, illumque huic praeferre, ac translationes ex illa deductas translationibus quæ ex hoc factæ sunt. Resp. *απόθεν* hoc est *απόθεν*, & primum à *Ludovico Capello* inventum sophisma, nulli rectæ rationi consonum, textus Hebraicos à LXX. Interpretibus usurpatos ab hodiernis distinctos non apparere, non extare, non nunc esse in rerum naturâ. Num hominum sobriorum est de iis contendere quæ confessio non enti superstruuntur? Deinde non possunt probare illud LXX. Interpretum exemplar Hebraeum unquam extitisse, hoc principium petunt sibi dari, ex his suppositis 1. fieri non potuisse ut LXX. Interpretes in translatione suâ non sint accuratissimè secuti exemplar illud Hebraeum, quod tum in manibus habebant. 2. certissimum esse textum Græcum, qui hodie usurpatur, ipsissimum esse cum eo quem LXX. Interpretes primò exarârunt, & in *Ptolemai* Bibliothecâ deposuerunt.

Translatio LXX. Interpretum hodiernæ est corruptissimâ.

Resp. Itane verò tam ingentia supposita largienda sunt sine ullo argumento? Cur non illa pariter supponat de textu Hebræo, cui multò rectius conveniunt. Non vult *Waltonus* LXX. Interpretes fuisse

Prophetas, ita inspiratos, ut eorum versio unquam fuerit authentica (etſi Parisiensis Monachus *Morinus*, cum quo in hac causâ pessimâ nimis conspirat *Waltonus*, hoc disertè assermet) utcunque, pauci sunt qui versionem LXX. Interpretum, ut ab iis profecta est, sincerè, & sine vitio ad nos pervenisse existimant, certè tot vitii feateret, ut multi eam negent unquam à LXX. Interpretibus compositam, sed ab Hellenistâ quodam potiùs obscuro, qui eam edidit, & in *Cleopatrae*, non *Ptolemai* *Evergetæ* Bibliothecâ collocavit. Hæc doctissimi *Usserianus* in ultimo suo scripto, Syntagmate scilicet de LXX. Interpretum versione. Viri huic summo, & in literaturâ, quæ Criticam sacram spectat, ac collationem versionum cum originalibus omnium quos ad hunc diem Britannia dedit sine controversia primo, non debuit *Waltonus* Prolegom. 9. num. 57. objecisse *calumniandi prurium, & censuram iniquissimam, ac à veritate maxime alienam*, nisi prius ipsius argumenti respondisse conatus fuisset.

Bellarminus de verbo Dei lib. 2. cap. 6. etſi putet hodie superesse LXX. Interpretum versionem, disertè tamen profitetur adèò corruptam & vitiatam, ut omninò alia esse videatur, idque non ut *Waltonus* innuit, ut versionis Latine hic Hebræo textui consonæ, ac Græco dissonæ *αὐθεντικῆ* secundum Concilium Tridentinum tuetur, sed ex multis argumentis internis, locis nimirum manifestè corruptis, quibus *Chamierus* noster addit plures de Canone Scripturæ lib. 13. cap. 8. His neque *Waltonus*, neque *Morinus*, neque *Capellus*, quicquam ad hunc diem, quantum intelligo, responderunt.

Waltonus Græcum hic textum non esse corruptum probat, quia neque casu, neque consilio discesserunt ejus auctores ab Originali. Non casu; nam multoties hoc est factum, non consilio, nam cui bono id fecerint dici non potest, & rationes, à quibusdam allatæ, cur deditâ operâ voluerint ab Hebræis discedere, sunt vanissimæ conjecturæ. Respondeo. Rectè ista omnia de textu Hebræo, cui cæteris paribus, non solet prerogativa denegari. Judæi (ut rectè *Augustinus*) nostri captivi libros hic suos non vitiârunt, neque casu, neque consilio &c. Scribas Græcos de industriâ locum vitiâsse apertè profitetur *August.* rationesque eorum consilii assertit, quas *Waltonus* producit, ac post *Augustinum* vanitatis coarguit. Sed frustraneus hic est *Waltoni* labor, nam illius de industriâ corruptionis rationes necessariò sunt vanæ; si enim rectæ ac solidæ fuissent (prout earum quædam *Isaacus Vossius* profitetur) tum in opere nulla corruptio, nullum vitium fuisset: ob

Responsio ad primum Waltoni argumentum pro LXX. Interpretibus.

hoc unum reprehenduntur, quod ab Hebræis discesserint absque solidâ ratione.

Ad secundum.

Secundò *VValtonus* probat non potuisse corrumperî Græcum textum, eo quod impudens fuisset scelus in sacros codices immisisse manus, cum ista fraus facillimè ex autographo *Ptolemæi*, & Hebræis textibus, qui fuerunt multi, à Judæorum sacerdotibus, & principibus potuerit coargui. Replica. Sua hic vineta cædit vir doctus, ista multò veriora sunt de Hebræo quam Græco textu, nunquam hic fuit sacrator illo, nec Judæis patentior: major multò illius quàm istius Pontificibus Principibus Judæorum cura, gratis hæc de Græcis affirmantur in Hebræorum præjudicium.

Ad tertium.

Tertiò refutat *VValtonus* quem à quibusdam afferri dicit prætextum, cur in Ægypto Interpretes locum præ manibus corruerint, ut scilicet Ægyptiis in ratione temporum gratificarentur, nam Ægyptiorum antiquitatibus Hebræi textus multò magis aduersantur quam Græci; ratio hæc *VValtono* nulla est, eo quòd Ægyptiorum Dynastiæ non tantum numeros Hebræos, sed Græcos etiam ultra creationem mundi longè transcendant. Replica. Nihil ad nos hujusce rationis valor, qui concedimus nullam rationem probam Interpretibus Græcis suppetere potuisse, ob quam Hebræorum textum relinquerent, non tamen de nihilo est prætextus allatus, certè eum magni facit *Isaacus Vosius*, & ex hoc ipso Græcos textus Hebræicis præfert, quòd isti quam hi Ægyptiorum antiquitatibus magis consonent: per istorum enim annorum mille sexcentorum & supra additionem Ægyptiorum Dynastiæ facilè intra creationis terminos coërcentur, imò ex *Scaligero* & *Gerardo Vosio* modi afferuntur quibus intra Diluuii terminos possunt restringi, si Græcorum ad Hebræos additamenta admitantur.

Ad quartum.

Quartò *VValtonus* affert pro suo supposito lapsum in omissione procliuorem quàm in additione, & verò numeros ab Hebræis olim expressos per notas, vel singulares literas in charactere minimo secundum *Hieronimum*, quos scribæ etiam fidi facillimè potuerunt omittere. Replica. Omissio multarum vocum in multis versibus, in fidem & diligentem exscriptorem faciliùs cadit, quàm earum vocum additio. 2. Usus notarum aut literarum singularium in designandis numeris nunquam fuit frequentior apud Hebræos quàm Græcos. 3. In locis omnibus jam in controversiâ Hebræos & Chaldæos textus habere integras voces, nullas verò singulares literas pro notis numerorum, ut inspicienti codices patebit. 4. Literæ Hebræicæ, imprimis Samaritanæ majores sunt quàm Græcæ etiam unciales.

5. Quicquid dici potuit de uno codice parvo manuali istius Rabbini, cujus aliquandiu Hieronymus fuit discipulus, non negabit tamen *VValtonus*, utrumque, tam *Hieronimum*, quàm *Augustinum* in causa præfenti sibi aduersarios, dum uterque asserit LXX. Interpretum versionem corruptam, & ex Hebræicâ veritate corrigendam.

Ad quintum.

Quintò *VValtonus* pro sui suppositi firmitate perpendendum offert, Judæos secundum *Buxtorfium* ante *Antiochum Epiphanem* in conservandis sacris textibus negligentiores fuisse, & tum varias lectiones irrepsisse, post *Antiochi* verò tempora supersticiosos evasisse in cortice legis scrupulosissimè observandâ, ex ejus verò temporis codicibus exemplaria deducta quæ in hodiernum diem durant, Pharisæos, qui statim post *Antiochum* exorti sunt, iis sacri codicis lectionibus adhasisse, quæ LXX. Interpretum versioni quam odio habebant, maxime aduersabantur. Resp. 1. Nisi erga *VValtonum* ob egregium suum opus reverentiâ præoccuparetur mens mea, valdè indignarer tam laxis conjecturis Hebræici textus sinceritatem oppugnari. quid enim? an *Buxtorfius* ullibi affirmat Judæos, quibus commissa sunt eloquia Dei, in iis servandis eò unquam evasisse negligentia donec manerent Ecclesia Dei, ut in eorum manibus tam miserè adulterati sint divini codices, ut corruptiores evaserint versione LXX. Interpretum aut aliâ quâlibet? Ubi ista *Buxtorfius*, vel pater vel filius? In citationibus suis *VValtonus* plerunque est laxissimus, auctorem nominat, sed quo loco, quo libro, capite vel paginâ solet filere. 2. Accipimus quod hîc largitur *VValtonus*, & optamus ipsi in suis donis constantiam, Judæos scilicet post persecutionem *Antiochi* tam scrupulosos observatores fuisse sacrorum codicum, ut postea semper in textibus tum usurpatis mordicè inhaerent. A diebus quidem Prophetarum, *Ezrae*, & *Nehemiæ*, ad *Antiochum Epiphanem* tam parvum fuit temporis intervallum, ut in eo sacri textus corruptio magna non potuerit fieri, imprimis à diebus *Prolemæi Evergetæ*, qui integrum & incorruptum ab *Eleazar* Pontifice exemplar Hebræicum impetraverat. 3. Si quos hodie habemus codices Hebræos, iidem sunt cum istis quos Judæi possederunt tempore *Epiphanis*, necesse est ut sint iidem quos Christus & Apostoli triverunt, absque ullâ à Pharisæis aut Scribis corruptelæ reprehensione. nostros ergò codices Hebræos quos Christus & Apostoli non reprehenderunt, alii mortales non debent reprehendere, nisi probent primò diversos ab iis, quos Ecclesia diebus Christi, & multò antè usurpavit, hoc autem, secundum

dum *Waltonum*, probatu est impossibile. 4. Phariseos odio habuisse versionem LXX. Interpretum debuit probasse *Waltonus*, non affirmasse. 5. In locis præ manibus ullam unquam fuisse variam lectionem, ut earum unam eligerent Pharisei, ac omnes Scribæ, quæ maximè aduersaretur LXX. Interpretum versioni, valdè contradicit nimio, certè satis magno partis nobis aduersæ labori: nam volve & revolve varias omnes lectiones, quas vel *Waltonus* in sexto suo Bibliorum tomo, vel *Capellus* in suâ Criticâ, vel *Morinus* in suis exercitationibus corradere potuerunt, nulla ullius varietatis umbra apparebit in ullo nostrorum locorum.

Ad sextum. Quæ *Waltonus* numero suo 60. affert ex *Iosepho*, ad ea suprâ respondi, dum eadem *Isaacus Vossius* urgeret; quæ verò habet numero 61. ex Græcis scriptoribus qui post LXX. Interpretes, & antè *Iosephum* vixerunt, nullius sunt momenti; nam eorum nemo Hebræum ullum textum unquam conspexit: nedum legit aut intellexit: quæcunque isti de rebus Judaicis, inprimis de Judæorum Chronologiâ noverant, omnia ex codice Græco desumpserunt: ipsorum igitur numerationes nihil Græcorum calculo quem sequuti sunt, addere possunt auctoritatis, in præjudicium calculi Hebraici, de quo nihil quicquam unquam inaudiverunt.

Ad septimum. Ultimum *Waltoni* argumentum universalis Ecclesiæ. Ecclesia (inquit) Orientalis, & Occidentalis, omnesque Patres Græci & Latini, præter duos, sequuntur calculum Græcum deserto Hebræo. Resp. Pontificiorum hoc est telum contra Reformatos, quod à *Baronio* mutuari se *Waltonus* profiteretur, & ultra *Baronium* se premere, contra primum Reformatorum dogma, nimirum textus Hebraici sinceritatem & *adversariar*, novit jam dudum mundus quousque traditiones Ecclesiæ factio novaturientium urgeat. Ex hoc fonte omnes Hierarchiæ gradus, Episcopos, Archiepiscopos, Primates, Patriarchas, Papam Romanum cum antiquis suis privilegiis revocari volunt: dogmata Arminiana in articulis omnibus contra *Augustinum* tuentur, crucifixos, ac sanctorum imagines in templis ac altaribus collocant: venerationem, adorationem, genuflexionem iis decernunt: preces pro mortuis, invocationem sanctorum, & plerosque Romanæ Ecclesiæ rejectos ritus postliminio reducant. Nostra *Ladensium* *αἰχμαλωτῆσι*, etiam *Grotii*, *Hamondi*, *Percii*, *Forslesii*, & aliorum ex fortuna recentia scripta patefaciunt, quò tendat ipsorum Ecclesiæ auctoritas contra ipsas in suis fontibus Scripturas. Certè si expressis scripturis Ecclesia præferatur, actum est

de causâ Reformatorum contra Pontificios.

Secundò. Quod de universalis Ecclesiæ consensu crepat hîc *Waltonus*, procul abest à vero. Duos ipse dat Patres contradicentes, sed quantos & quales? *Hieronymus*, & *Augustinus* sententias suas ex Scripturis confirmantes, imò Scripturæ textum contra vulgatum errorem defendentes, toti orbi absque rubore opponi possunt. Sed non opus est eò devenire, nam non negat *Waltonus* Biblia Latina calculum hîc nostrum Hebraicum ab antiquo sequi; num Ecclesiæ occidentalis mens rectius colligitur ex particularium aliquot Doctorum sententiis, quàm ex Bibliis Sacris, in auribus omnium Ecclesiarum perpetuò lectis, audientibus & legentibus Doctoribus, absque ullâ lectionis iltius taxatione.

Neque etiam negatur *Origenem* Ecclesiæ orientali in suis *Hexaplis* textum Hebræum hodiernum tradidisse, quin & LXX. Interpretes in *Hexaplis* istis positi, prout *Hieronymus* ocularis testis profitetur, ad amissum cum Hebræis iisdem cum nostris hodiernis quadrabant, nemine ob id in Ecclesiâ Orientali litem movente. Quod ad exemplar LXX. Interpretum commune in Ecclesiis maximè usurpatum, id summâ ubique varietate lectionum deformatum erat, & hinc nata videtur magna computi varietas, quam *Petavius* lib. 9. de doctr. temp. cap. 2. in Græcis Patribus observat, & cui libet apparet *Clementem Alexandrinum*, *Eusebium*, & alios cum *Iosepho* comparanti.

Tertiò. Quicumque ex *Patribus* vel Græcis, vel Latinis in suis computis *novè* illam LXX. Interpretum versionem sequuti sunt, neglecto cum Hebræo textu, tum LXX. Interpretum versione genuinâ Hebræis consonâ, id fecerunt ex merâ incogitantia; neminem enim puto produci posse qui Hebræum textum inspexerit, ac cum eò Græcum comparaverit, qui affirmet Hebraicam veritatem cuicumque versioni dissonæ ac devix postponendam.

Quartò. Quod in Martyrologio, & inde in Breviario Romano computus textûs Hebraici ac Latini negligatur, insignis est error, quem *Baronius* quidem tueretur, ut alibi ostendimus, sed plerique doctissimorum Pontificiorum agnoscunt, & emendatum cupiunt. Non debuit *Waltonus* in errore tam manifesto exolescente Pontificios confirmare, certò non nova est Reformatorum querela contra Novaturientium inter se factionem, quod Pontificiis magno sint scandalo, magnumque obicem ponant, quo permulti de discessu ab Ecclesiâ Romana cogitantes absteriti sunt, & ad manendum ubi erant impulsi, suffocato omni ad Reformatos accedendi consilio.

*Waltoni
temeritas
in Chrono-
logos.*

Plura non affert *Waltonus* argumenta, tantum in disputationis suae tam principio quam medio, & sine Chronologos superciliosius taxat, quod ipsius professionem modestiae vix decere videtur, certe ex Jesuita Spondano censuram acerbissimam in omnes Chronologos producit, quasi inutili labore seipsum torquentes in perpetuis diffidiis. Dolendum equidem nimis quam frequentes Chronologorum esse differentias; sed exaggerandae haec non sunt vel in artis, vel in artificum doctissimorum contumeliam, imprimis in materia praesenti, ubi magnus Chronologorum omnium consensus est in rejiciendo, idque ex S. Scripturae certissima sententia *Waltoni* & sociorum calculo, qui Chronologiam omnem sacram, imo omnem funditus evertit.

Multò atrocior est quem quasi ex Jesuita *Petavio* contra vulgus Chronologorum stringit stimulus, quasi nihil ipsis esset curae quam falsa & quam absurda assererent, quod ipsis nil intra est oleam, nil extra est in cruce duri. Non debuit dicitur hoc impingi in Chronologos, qui secundum S. Scripturam à Diluvio ad *Abrahamum* annos tantum ducentos nonaginta duos numerant, nam ex hoc ordine sunt multi viri gravissimi, & eadem eruditione, quae ipsos supra omnem contemptus aleam collocavit.

Quod verò disputationis initio num. 57. *Waltonus* quaestiones Chronologicas ad fidem & mores adeò parum pertinere existimat, ut quomodocumque determinatae textus *adverbia* non tollant, vix videtur consonum iis quae ipse mox adfert, ubi textus Hebraici à Graeco annorum mille sexcentorum differentiam satis magni facit, certe ea Scriptura non potest esse à Deo veritatis, quae manifestum continet errorem, cumque immanem, sedecim scilicet seculorum ad verum computum additionem.

*Pro veritate argu-
mentum
primum.*

Perpernis jam *Isaaci Vossii* & *Briani Waltoni* contra veritatem argumentis, superest ut pro veritate aliqua paucis asseramus. I. Loci Bibliorum Hebraeorum, quibus nullus unquam variae lectionis litem movit, non debent controversi. *Capellus* & *Waltonus* per varias lectiones sinceritatem locorum nimis quam multorum vocarunt in dubium, ut ego quidem arbitrator, valde immeritò, sed ubi nullae unquam variae lectiones allegatae sunt, ibi velle depravatum fontem Hebraeum, est ab imis fundamentis auctoritatem, nedum authenticam omnium sacrorum codicum evertere. Confitentur quibuscumque agimus, neque Lxx. Interpretum versionem, neque Latinam, neque Arabicam, nec ullam aliam seu antiquam, seu novam esse authenticam scripturam, si

ergò *adverbia* & sinceritas fontium Hebraeorum etiam in iis locis, ubi nullae unquam variae lectiones apparuerunt, vocetur in dubium, nihil in ullis Bibliis manebit certum. Protestantibus cum Pontificiis magna fuit controversia utrum textus Hebraei an Latini essent authentici, sed hic multò altius ascendit lis: demitur certitudo fidei Bibliis omnibus, Graecis, Latinis, & omnibus versionibus, quatenus ab Hebraeo discrepant Protestantes omnes, consentiente etiam *Waltono* & sociis fidem adimunt, si *Waltonus*, & sui Bibliis etiam Hebraeis errorem impingant, imprimis in illis locis, ubi à principio ad hunc diem nulla lectionis differentia allegata est, quae tandem supererit Scriptura divina, pura absque errore? & quae in terris relinquatur veritatis norma, ad quam securè in omnibus liceat provocare? Hoc principium multos deducet ad Romanum Pontificem, ut controversiarum omnium Religionis summum iudicem, sed plures ad Pyrrhonis scepticam, & verum atheismum. Pontificiam auctoritatem dudum explosam plerique jam rident, corruptas Bibliorum versiones non morantur, si quod reliquum erat, Bibliorum originalium auctoritas enervetur, nihil erit cui fides certò innitatur, & quod unicè vellet Satan, singuli in rebus omnibus sacris, & veritate quacumque, suarum mentium ductui relinquuntur.

Quod ad argumenti minorem, loci praemanibus nulla unquam lectionis varietate sollicitati sunt, percurrant quibus otium, nimis quam largum à *Waltono* collectum variarum lectionum Biblicarum syllabum in locis nostris Gen. 5. ne vel unam varietatem inveniet.

Secundò argumentor. Veritas illorum locorum in Bibliis Hebraicis non debet sollicitari, quos versiones omnes antiquae praeter unam Lxx. Interpretes sequuntur, non enim ea est auctoritas istius versionis, quae cum textui originali, tum omnibus quae extant versionibus praeponderet, jam verò in ipsis *Waltoni* Bibliis, omnibus legentibus apparet versionem Chaldaicam, Samaritanam, Syriacam, Arabicam, Latinam, versionem Graecae Gen. 5. contradicere, & Hebraicam veritatem sequi, idemque est in recentioribus omnibus versionibus consensus, ut in Gallicae, Anglicae, Belgicae, Hispanicae, Italicae, & aliis apparet.

Tertiò. Versionis Graecae in locis praemanibus patens & palpabilis est error, praerquam enim quòd eam alibi sequentes *Iosephus*, *Eusebius*, *Clemens Alexandrinus*, *Africanus*, & alii multò diversum hic calculum habeant (quod secundum adversariorum ratiocinia oriri oportuit ex diversitate exemplarium Graecorum, quibus isti Patres

sunt

sunt usi) præter hoc inquam, textus Græcus hodie & olim maximè approbatus in cap. 5. Gen. manifestissimo errore corrumpitur, *Methusala* enim vitam extendit ultra Diluuium annis minimùm quatuordecim, si non viginti, nec eum tamen in arca vult ab aqua salvatum. Nemo dubitat, si *Methusalem* genuerit filium *Lamech* anno vitæ suæ centesimo sexagesimo quinto, prout legunt Biblia Græca optimæ notæ, quin omninò necessarium sit vixisse *Methusalem* tot annos post Diluuium.

Argumentum hoc *VValtono* movet bilem, quasi *Augustinus* olim ei satisfacisset: sed meminisse debebat vir doctus eversam à se *Augustini* responsonem; fatetur post *Hieronymum Augustinus*, dubio præ manibus, quod multos suo sæculo vexabat, nullo alio modo satisfieri posse, quam reducendo versionem Græcam ad fontem Hebraicum, & confitendo textum Græcum corruptum. Profitetur quidem vidisse se codices tres Græcos, & unum Latinum, qui secundum Hebraicam veritatem legerent *Methusalem* genuisse *Lamech* anno vitæ suæ centesimo octogesimo septimo, non centesimo sexagesimo septimo, sed nunquid libet *VValtono Augustini* vadere via? an vult *VValtonus* Græca hîc ex Hebræis debere corrigi, vel potius Hebræa ex Græcis? An ullum ex tribus istis exemplaribus Græcis Hebraico textui consonis existimat hodie extare? Annon editio, quam ipse ut verissimam t x x. Interpretum versionem in Bibliis suis collocat, disertè legit sine ullâ varietate *Methusalem* genuisse *Lamech* anno suo centesimo sexagesimo quinto; licet autem tria aut quatuor olim exemplaria aliter legerint; cùm tamen multa millia ab Ecclesiis & Patribus usurpata exemplaria, secundum ipsius *VValtoni* textum, aliter legant, pauca pluribus non præjudicant.

Quartum. Quartò. Si calculus Græcorum textuum præferatur calculo Bibliorum Hebræorum, tum Chronologia tota sacra funditus evertetur, additio enim annorum mille quingentorum, omnes rationes omnium recentium Chronologorum conturbabit; eorum dissensus de diebus, mensibus, aut annis, extendetur ad integra quindecim, & plura secula, quicquid ex eclipsibus, aut motibus astrorum lucis ad temporum characteres figendos viri docti vel olim, vel nuper attulerunt, totum evanescet hac eorum additione tot seculorum. Eversio hæc Chronologiæ sacre permultis doctorum non erit levis jactura.

Quintum. Quintò. Vel amicorum reverentiâ abstinerere debuerunt cùm *Isaacus*, tum *Brianus* ab hac lite: ille, quia pater *Ioannes Gerardus* in Isagoge sua Chronologica, quam ipse *Isaacus* nuper edidit unâ cum sua disserta-

tionem pag. 34. & 35. absurdum hîc esse Græcorum calculum affirmat, & inextricabilem, nisi ad codices Hebræos reformetur: hic, quòd singularis ejus amicus, cujus sacram Chronologiam toties à se commendatam ipsi operi Biblico inferfit *Ludovicus Capellus*. Quotviscunque alios Hebraici textus locos sollicitet, non ausus tamen fuit censoriam suam virgulam locis præ manibus Gen. 5. applicare, cur non ergò etiam *VValtonus Capelli* exemplo intactos reliquit?

QUÆSTIO V.

Quamdiu Noah remanserit in Arca?

Quintò quaritur, quamdiu *Noah* cum suo comitatu in Arca remanserit? Resp. integrum annum solare, quod sic demonstratur. Gen. 7. cap. v. 11, 13. in articulo diei quo rupti sunt fontes Abyssi magnâ ingressus est arcam *Noa*, ille autem dies disertè dicitur decimus septimus mensis secundi anni sexcentissimi vitæ *Noæ*, seu anni mundi millesimi sexcentissimi quinquagesimi sexti; & cap. 8. v. 16. egredi iustus est *Noa* viceesimo septimo die ejusdem mensis secundi anni sequentis, sexcentissimi primi *Noæ*, & millesimi sexcentissimi quinquagesimi septimi mundi.

Idem etiam demonstrari potest per partes: Gen. 7. 12. statim post ingressum *Noæ* in arcam, facta est per quadraginta dies & quadraginta noctes pluvia continua, quâ cessante prævaluerunt aquæ (creverintne an non post illos dies non dicitur) ad diem usque centesimum quinquagesimum, hoc est, ad diem decimumseptimum mensis septimi: centum quinquaginta dies faciunt quinque menses tricenorum singulos dierum, his adde triginta dies primi mensis & sedecim secundi qui fluxerunt eo anno ante Diluvii initium, pervenitur ad decimum septimum quinti mensis Diluvii, sed septimi mensis anni currentis mundi & vitæ *Noachi*.

Substitit arca in verticibus montium *Armenia* ante aquarum decretionem, nam decretere inceperunt aquæ ipso die decimoseptimo quo quiescebat arca: excedebant eo die aquæ summorum montium vertices tantùm cubitos quindecim, ita ut arca triginta cubitos alta, cubitos quindecim aquis eminuerit. Nulla hic necessitas incubuit Interpreti Latino addendi numero Hebraico dies integros decem, quasi aquæ decretere quidem inciperent die decimoseptimo mensis septimi, sed arca non nisi post decem dierum decrementum quieverit: tam enim facile fuit arca quiescere die primo decrementi aquarum quam die quovis posteriori: nam ventorum vi applicatâ

*Remanse
Noah in
Arca an-
no Solari
mo & su-
pra Luna-
rem diebus
undecim.*

*Substitit
Arca ante
decre-
tionem a-
quarum.*

ad summi montis verticem, cum maxime prævalerent aquæ, magni istius navigii pondus efficiebat, ut tanta ejus pars aquis deprimeretur quæ quindecim cubitos facile superaret, videmus enim quotidie onustas naves supra medium aquis immergi.

Sed pergimus. A decimo septimo mensis septimi, ad decimum septimum decimi aquæ diminuebantur eoque, ut montium plerorumque vertices conspicerentur: post dies quadraginta, hoc est, decimo die mensis undecimi aperuit primum *Noa* fenestram arcæ, & corvum rediturum quidem, sed non reintraturum arcam, ad speculandam terram emisit. Cum *Corvi* nuncia multos dies expectasset frustra, columbam emisit mense duodecimo, cum hic quoque nuncius in tertia ablegatione emanforem egisset, die primo novi anni magnum arcæ operculum ausus est *Noah* remove, sed nequaquam terram pede tangere, donec divino mandato die vicesimo septimo mensis secundi ex diuturno carcere evocaretur. Istas dierum & mensium summas si in unum contraxeris ab ingressu ad exitum, annum integrum invenies & undecim præterea dies, quos quidam addunt ad annum lunarem, quem Judæis tum in usu volunt, cum Solari perfecte exæquandum, nam annus Lunaris Solari diebus undecim plerumque minor est. Et si Solaris annus ex duodecim mensibus æqualibus dierum triginta constans nostro Solari in quibus septem sunt menses dierum triginta unius, & unus viginti octo quinque minimùm diebus sit minor.

C A P U T III.

Res gestas à Diluvio ad Israëlitarum ex Ægypto exodum complectens.

*Demonstratur à
Creatione
ad exodum
fluxisse an-
nos 2456.*

SECUNDA quæ nunc est præ manibus Epocha à Diluvio ad exodum, annis septingentis nonaginta septem constat, qui sic conficiuntur. *Arphaxad* duobus post Diluvium annis à *Schemo* genitus, anno ætatis suæ tricesimo quinto genuit *Salam*, & *Sala* anno ætatis suæ tricesimo genuit *Heberum*, qui suo tricesimo secundo genuit *Rhegum*; qui suo tricesimo *Nachorem*, qui suo vicesimo nono *Terachum*, qui suo septuagesimo *Abrahamum*, qui suo septuagesimo quinto evocatus est divino oraculo *Charrane Mesopotamia* in *Chananaam*: isti numeri conjungantur, dabunt ter centum sexaginta septem, hi additi ad Epocham Diluvii annorum mille sexcentorum quinquaginta sex, dabunt bis mille viginti tres. Anno ergò mundi bis millesimo vicesimo tertio migravit *Abraham Charrane* in *Chananaam*, factaque tum ei promissio est de benedicto semine: post

quod tempus ad suæ posteritatis ex *Ægypto* liberationem fluxere quadringenti triginta anni, ut habet *Apostolus* ad *Galatas* 3.17. ex ipso *Mose* *Exod.* 12.40.

Posterior hic numerus inveniri prope modum potest per partes non minùs quam prior, nam ab *Abrahami* septuagesimo quinto quo profectus est in *Chananaam*, ad nativitatem *Isaaci* (*Abrahami* tum centesimum *Gen.* 21. v. 5.) sunt viginti quinque; hinc ad nativitatem *Iacobi* numerantur sexaginta *Gen.* 25.26. Inde ad *Iacobi* descensum in *Ægyptum* centum triginta *Gen.* 47. v. 9. hi juncti in unam summam dant ducentos & quindecim perfectum quæsitæ summæ medium. Alterius dimidii partes omnes non exprimuntur in Scriptura, nec opus est, cum de toto constet; quantum tamen exprimit Scriptura, observatu dignum. Post mortem *Iacobi* ad mortem *Iosephi* anni sunt septuaginta unus, nam vixit *Iacobus* annos centum quadraginta septem, *Iosephus* centum & decem: *Iacobus* cum venit in *Ægyptum*, habebat centum triginta, erat tum *Iosephus* annorum triginta novem, ad istos triginta novem adde septemdecim quos in *Ægypto* *Iacobus* transegit cum *Iosepho*: reliquum quo *Iacobo* *Iosephus* supervixit faciet septuaginta & unum, post quos natus est *Moses* qui in exodo annorum erat octoginta, hi additi ad summam proximam faciunt centum quinquaginta unum. Restant ergò de quæsito sexaginta quatuor inter *Iosephi* mortem & *Mosis* ortum, qui licet in hac quota particulari non exprimantur in Scriptura, benè tamen è notis progenitorum *Mosis* ætatibus supponi possunt. Nam *Levi* *Mosis* proavus, paucis annis *Iosepho* senior, vixit ad annum centesimum tricesimum quartum, annis minimùm quindecim ultra *Iosephum*, *Coath* *Mosis* avus ad centesimum trigessimum tertium, & *Amram* *Mosis* pater ad centesimum tricesimum septimum vitam produxere. Quis hinc dubitabit à morte *Levi* *Mosis* proavi ad pronepotis ortum quæsitum tempus sexaginta quatuor annorum fluxisse? Utcunque, præsentis Epochæ terminos habemus absque ullo scrupulo, à Diluvio ad *Abrahami* migrationem *Canaaniticam* sunt trecenti sexaginta septem, & hinc ad exodum quadringenti triginta, hi juncti dant septingentos nonaginta septem, qui additi ad Diluvii annum millesimum sexcentesimum quinquagesimum sextum, faciunt bis mille quadringentos quinquaginta tres; ita ut annus exodi coincidat cum anno mundi bis millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

In tota hac Epochâ pauca memoranda occurrunt præter ea quæ ex *Mose* dudum calluistis: vix enim cum hac etiam *Ærâ* expiravit

*Græcorum
antiquissi-
mi Hebræis
pueruli.*

piravit *Varronis*, *Censorini* & aliorum tempus ἀδελον. Ex *Rabbinorum* antiquissimorum traditionibus circumfertur vetustissimum effatum. Sex mille annos durabit mundus & deinde conflagratio, duo millia inane, duo millia lex, & duo millia dies *Messia*. De reliquis nil attinet hic dicere, quod enim de prima tertia pronuntiavit domus *Elia* nimis quàm verum est: Nam aliquot etiam centenis post primum bis mille adeo pauca dicenda inveniunt viri inter gentes literatissimi, ut quod Hebraei *Tobis* & *Inane*, id illi tempus multo meliori jure *obscurum* & ἀδελον dixerint. imò verò multa posteriora secula tempus *μυθικόν* appellaverint, in quo quæ posteris majores scripta reliquere, meras fabulas invenerunt; nec tempus historicum antè inchoaverunt quàm post fere omnium Dei populi Prophetarum mortem. Ad eò verum est quod *Aegyptii* olim peregrinantibus apud se *Græcorum* Philosophis deprædicare solebant, si cum Dei populo *Judæis* comparatio instituat, *Græcorum*, *Latinorum*, gentiumque omnium vetustissimos scriptores puerulos tantum, & ferorum seculorum infantes haberi debere.

Quòd tempus ἀδελον, quòd μυθικόν, quòd Historicum.

Noah verus Iannus multis post diluvium annis à Canane irritus est.

Post *Noæ* ex *Arca* egressum, sacrificiumque Deo, ob mirabilem sui suorumque ex mortis faucibus ereptionem, fæderisque Dei naturalis cum hominibus cæterisque animantibus reiterationem, ejusque per *Iridem* oblationem, primum *Noæ* facinus fuit magnum *Sphalma*. Dum de novo & fortasse ad eum diem vel incognito ve inexperto vitis fructu incautus largiusculè bibit, ab eo serpente ictus sternitur, humique volutatur venerandus vir indecorè, usque ad suæ prolis ludibrium. En cordis humani pravitatem, en optimorum virorum Deo pro maximis meritis χαιρηνειε! Licet statim à *Diluvio* hic *Noæ* lapsus recolatur, non statim tamen à *Diluvio* res gesta est: nam *Chamo* cui nulla in *Arca* proles, tum temporis quartus filius *Canaan* non tantum prognatus, sed in id ætatis adultus erat, ut impium parentem in illudendo avo, & ex ejus manibus extorquendo, ac in suum caput diram maledictionem devolvendo, comitari potuerit.

Noachus posterorum fabulatorum *Iannus* fuit, cui à *Iann* vino nomen, utpote primo vineæ cultori: gemina huic revera frons quæ & priorem & posteriorem mundum diutissimè conspexit.

Paulò post *Diluvium* mirum in modum crescere & augeri cæpit genus humanum, parvula *Noæ* domus tot hominum examinibus repleti, ut coloniis plurimis longissimè deducendis sufficeret. A primo domicilio, *arce* sede, montibus *Armenia*, tribus *Noæ* filiis, seu Dei oraculo,

Divisa Terrarum inter Noæ filios.

seu patris consilio, seu sorte, seu spontaneâ electione tres terræ partes distributæ sunt: *Schemo* principes *Asia* portiones, *Chamo* *Africa*, *Iapheto* *Europa* obvenierunt; de *Americâ*, licet cætera toti terræ non magnitudine tantum, sed omnis generis divitiis & incolarum multitudine dudum facilè æquali, altum semper in *Sacris* literis silentium.

In veteri orbe, *Europa* & *Africa* egregiis suis privilegiis utraque gaudet, utrique tamen *Asia* tam *Cæli* quàm *Soli* dotibus supereminet. Hæc *Schemo* cessit in sortem filiorum *Noæ* optimo quidem, non tamen maximo.

Secundum Dei tam legem quàm ordinarium morem, primogeniti supra omnes fratres ampla est prærogativa; ut tamen liberrima Dei in omnibus donis tam naturæ quàm supra naturam gratia appareat, in familiis multò spectatissimis primogenituræ jus neglectum videmus. In *Adami* familia primum *Abel* & postea *Seth* benedictione gavissus est; idem in *Noæ* domo contigit, etiam in *Schemi* filiis, *Arphaxad* tertius cæteris in primariis bonis prælatus est. Volunt aliqui *Abrahamum* trium *Terachi* filiorum natu minimum; certum est *Isaacum*, *Jacobum*, *Judam*, *Iosephum* primogenitos non fuisse; & in *Iosephi* simul & *Juda* filiis posteriores prioribus prælati fuerunt: *Moses* quoque *Aarone* minor, & *David* natorum *Iesse* minimus fuit, ut *Solomon* natorum *Davidis*.

Primogenitura jus sæpe non observatum.

In *Noæ* nepotibus ac pronepotibus, veras plerarumque quæ sunt aut fuerunt gentium origines, legimus *Gen. 10. Iaphetus* *Septentrionalium* & *Occidentalium* in *Asia* & *Europa* populorum pater septem habuit filios, *Gomerum* primum à cuius filio *Ascenaz* *Germani*, *Galli*, *Britanni* feruntur orti: ut à fratribus *Riphat* & *Togarma* *Tartari* & *Muscovita*: *Iapheti* secundo *Magog* *Septentrionales Syri* imò & *Scythæ*, *Tartarorum* & *Muscovitarum* pars: Tertio *Madai* vicini *Persarum Medi*: Quarto *Iavan* *Græci* tam *Insulares* quam *mediterranei*: Quinto *Tubal* *Hispani* & *Itali*: Sexto *Mesech* *Cappadoces*, & secundum aliquos, primi *Turcæ*: Septimo *Tyras* *Thracæ* oriundi.

Gentium omnium origines.

Chami primogenitus *Chus* *Babyloniam* seu *Affryam* occidentalem & totam *Arabiam* *Ethiopianam*que occupavit: Secundus *Mizraim* *Aegyptum*, & ex ejus posteris *Pelissim* *Palestinam*: Tertius *Phut* *Libyam* & *Mauritaniam*: Quartus *Chanaan* notas habuit sedes, donec ab *Israële* maledictum illud semen extirpatum fuit.

A *Schemi* primogenito *Elame* *Persæ*: à secundo *Affure* *Affryi* *Orientalis* ortum ducunt: Tertio *Arphaxad* nepos fuit *Heber*, cuius filio *Iotani* tredecim liberi; ex quibus

Indiæ, China & America incola Schemi poster.

bus *Havilah* in *India* & *Ophir* & in oppositis *Moluccarum* & *Philippinarum* insulis domicilia fixere. Inde non tantum in ultimum Orientem propagatae gentes, sed in proximas etiam *Lapponia* insulas & *Americae* Septentrionalia littora, in qua ab *Asia* Septentrionali & Orientali tractu etiam hodie trajectus propinquus est.

Patriarcharum numerosissimae familiae vel primum vel maxime in Colonias emitti ceperunt, cum nato *Phalego*, ad turrim *Babel* hominum sermo, qui hactenus unus in linguas multas divisus est; num praecise septuaginta duas, easque omnes maternas asserere, quanquam cum multis, non audeo.

Imperii
politicum
fundator
Nimrod.

Certum est in aliquam dissipatae hujus turbae partem, imperium politicum ad id tempus inauditum (nam antea paterna tantum auctoritas obtinuit) *Nimrodum* occupasse, & primae Monarchiae fundamenta Babylone jecisse. Filius hic *Chusi* nepos *Chami*; *Mosi* etiam *Assur* *Ninives* conditor, profanis scriptoribus *Belus* & *Assyriorum* *Iupiter*. Illius initio parva mox crevit eoque potentia, donec in filio *Nino* nuptuque *Nini* uxore *Semiramide*, totam *Asiam* pervasisset.

Imperii
Babylonici
principium
male a
Ctesia &
Chaldaeis
ponitur in
anno post
Diluvium
62.

Imperii hujus principium ad annum mundi millesimum septingentissimum decimum octavum, id est, sexagesimum secundum a Diluvio referendum esset, si praecorum quibusdam, micantibus in magnis tenebris, fidendum foret. *Diodorus Siculus* ex *Ctesia* *Assyriorum* Monarchiam, moriente *Sardanapalo*, stetit narrat annis mille trecentis sexaginta; hinc ad *Cyri* regnum numerat trecentos, & tredecim, qui prioribus juncti dant mille sexcentos septuaginta tres. Initium autem regni *Cyri* celebratur anno mundi ter millesimo trecentesimo nonagesimo primo, si hinc antecedentes annos mille sexcentos septuaginta tres subducas, remanebit supra dictus mundi annus millesimus septingentesimus decimus octavus. Habemus etiam ex *Simplicio*, *Aristoteli* scripsisse *Callisthenem*, facto diligenti serutinio, didicisse se Babylone a *Chaldaeorum* doctissimis, stetit tum temporis Babylone annis mille nongentis & tribus. Is autem annus quo scribebat *Callisthenes* & capiebatur ab *Alexandro* Babylone, fuit mundi ter millesimus sexcentissimus decimus nonus, a quibus si *Callisthenis* mille nongentos tres subducas, remanebit prior mundi annus millesimus septingentesimus decimus octavus, vel illi valde propinquus, millesimus septingentesimus decimus sextus, *Assyriorum* Imperii & aerae Babylonicae caput.

Ducentis
minimam
annis se-

Concoctu hoc satis est durum; nam *Nimrodi* prima auctoritas non nisi post dis-

jectos Babylonicae turris structores & divisum in varias linguas & provincias genus humanum, constituenda videtur: illa autem post *Phalegi* ortum, cui nomen a gentium divisione pater *Heberus* imposuit, acciderunt. Jam vero natus est *Phalegus* anno a Diluvio centesimo primo, ante hunc annum Babylonicae Imperii aera perperam inchoabitur; imò vero a consideratissimis Chronologis ad centesimum nonagesimum (ut minimum) Diluvii annum haec aera remittitur: fac enim etiam tam serò *Nimrodum* regnare cepisse, filiumque *Ninum* demortuo patri post quinquaginta quinque annorum regnum successisse, & in Imperio annis quinquaginta duobus durasse, hoc est, ad annum *Abrahami* nomen, Diluvii trecentissimum secundum, Mundi millesimum nongentesimum quinquagesimum septimum: Vix tamen credibile est maturè adè post Diluvium in tantam multitudinem excrevisse *Noe* posteris, ut tot tantisque exercitibus, qui a plerisque scriptoribus diebus *Nini* memorantur, sufficere potuerint. Nam ut infinitas quasi *Semiramidis* contra *Staurobotem* *Indum*, & *Arabas* aliosque vicinos copias omittamus, unde colligenda putabimus septies decies centena millia peditum & ducenties mille equitum, & sexages mille falcatorum curruum, quae in *Zoroastrem* *Babrianum* eduxisse *Ninum* prodit apud *Diodorum Ctesias* & ex eo totus populus scriptorum; Sed de istorum Veritate postea in Addendis.

De tribus primis Monarchis *Assyriorum*, *Belo*, *Nino*, & *Semiramide*, tam multa & magna memorarunt vel fabulari sunt historici, ut de posterioribus prope nihil dicendum reliquerint, certè in mulieris unius incredibili fortitudine, industria, & successu per multa secula virorum virtus & fama tantum non sepulta jacuere. *Semiramidis* filius *Nimias*, & Imperatores post eum triginta tres usque ad *Sardanapili* exitum, vix semiviri in *Gynæceis* totam vitam delituere; de hostibus & populis subactis, quos olim fregerunt *Semiramidis* arma, secuti; si duos tantum excipias, utrumque *Balaam*; in quibus aliqua virtutis virilis scintilla emicuisse dicuntur. *Nimiam* hunc volunt quidam Regem *Sinar*, ex quatuor principibus primarium, quos *Abrahamus* venarum suorum & vicinorum manibus debellavit.

In *ad hoc* hac & inani temporum portione; si incerta & fabulosa transiliamus, vix alia quam quae una Dei veritas habet, memoranda supererunt. Congessit *Eusebius* in suum Chronicum ex Historicorum & Chronologorum vetustissimis, suam aetate trecentis post Christum annis extantibus,

rius Baby-
lonica aera
est sta-
tuenda.

Post Semiramidem Assyrii Monarche omnes, exceptis duobus Balais, erant semiviri.

Antiquissimum Regem praeter nuda nomina nihil superest.

bus, catalogos Regum non tantum Assyria sed etiam Ægypti & Sicyoniorum ac Argivorum amborum in Peloponneso; sed præter mera nomina propè nihil ex istis *Eusebii* citationibus hodie remanet, cætera blatta & tinea, *Gothi Vandali*que, rerumque edacissimum tempus absumpserunt. In ejusmodi Regnorum Catalogis & prorsus inutili nomenclaturâ, bonarum horarum jacturam facere nos non amamus. Sunt, fateor, qui suas hic paginas bellulis fallellis, etiam ab ultimâ antiquitate faciunt.

Annius
Viterbien-
sis impu-
dentissi-
mus impo-
stor.

Prodiit patrum ævo cum magno primùm multorum applausu; ex *Anno Viterbienfis* Monachi Bibliothecâ *Berosus* Chaldaus, qui ante omnes Græcos in patriæ rebus gestis scribendis egregiam operam navavit: unde *Funccius* & alii Chronologi multa tanquam verissima transcripserunt: sed post propinquiorem oculatiorum inspectionem statim thesaurus carbones. Quicquid enim præter antiqua fragmenta *Berosi* additum erat, id totum ipsius *Anni* putidissima & Monastica impostura compta, & ut hominis nequam impudens fraus ab omnibus doctis multis sibilis explosa est.

Quod enim diu in Italiâ Sophistici quidam pictores & statuarii mangonium exercuerunt, in tabulis noviter pictis & signis recens effictis, quasi ex multorum seculorum latebris magno aliquo casu productis, aut ex ultimæ antiquitatis profundissimis rudertibus multo sudore effolis, id veterinarius impostor *Annius* tentavit in procudendo novoveteri suo *Beroso*. Hoc etiam postea multoties in Claustris otiosi fratres inprimis Jesuitæ moliti sunt, qui suppositivos cerebrorum suorum partus, pro antiquissimorum auctorum genuinis fœtibus orbi nimis quam sapè obtulerunt, sed ridiculo fere semper eventu: nam tam oculatas ars Critica manus obstetricantibus librorum partui dadum dedit, ut summorum artificum curiosissima sedulitas istos *Argos* non soleat fallere. Sed pergitur.

Promissio
Messie ad
Abrahami
familiam
primò limita-
ta, deinde
Isaac, Iacobi,
& Iude postea
est appropri-
ata.

Patriarcharum post *Diluvium* plerique de vitâ migrârunt, præterpropter eos dies quibus felicissima de venturo Messia promissio *Abraha* facta est. Quanquam ab *Adamo* ad *Abrahamum*, in unâ unius familiæ rectâ lineâ *Patriarcharum* viginti dictorum, Ecclesia & gratiæ fœdus descenderit; tamen ante *Abrahamum* & *Abrahami* de *Mesopotamia* in *Chananaam* migrationem, nullo cujusquam promissi fœdere; ad certum quodcunque stemma ista fuerunt alligata. Sed post ea tempora *Abrahamo* suisque posteris benedicti seminis pollicitationem Deus applicavit, quod *Isaac* deinde factum est peculium & denique *Iacobi*: in

ejus profapia duodecim tribuum populo illimitatum remanens (nisi quod moribundus *Jacob* de *Shilo* & sceptorio *Leonis Iudæ* prophetaverat) usque ad dies *Davidis*, quando venturus *Messias* ad ejus lumbos restrictus est; de cætero libera nullique vel familiæ vel personæ restricta pronissio ad ipsum momentum divinæ conceptionis beatæ virginis.

Post Davidem
nulli familiae promissio
Messie facta.

Quod autem de posteriorum Patriarcharum excessu referebam, circum circa *Abrahami* septuagesimum quintum, quando illimitata prius de Messia & Ecclesia promissio, ipsi posterisque restringi cœpta est, sic demonstro. *Phalegus* *Noah* trinepos *Abrahami* atavus majorum suorum omnium ὀλίγη ὄργωνιώτατ & posteriorum μακροβιώτατ, exactis ducentis triginta novem annis, expiravit anno mundi millesimo nongentesimo nonagesimo secundo, *Noachi* nongentesimo quadragesimo secundo, *Abrahami* quadragesimo octavo: *Nahor* autem *Abrahami* avus ætatis suæ anno centesimo quadragesimo octavo biennio post *Phalegum* proavum fato functus est: ipsi *Noachus* vix septennium supervixit, ætatis nongentesimo quinquagesimo, mundi bis millesimo quinto, *Abrahami* quinquagesimo septimo expirans. *Abrahami* pater *Thare* annos ducentos quinque natus ipso promissionis anno *Abrahami* septuagesimo quinto deceffit, sicut triennio post *Regi Phalegi* filius ætatis suæ ducentesimo tricesimo nono, nec diu post *Serug* ætatis ducentesimo tricesimo, *Abrahami* pronepotis centesimo primo; etiam *Arphaxad* suæ ætatis quadringentesimo tricesimo octavo, *Abrahami* centesimo quadragesimo octavo.

Patriarcharum multorum excessus pronique fœdere promissio de Messia Abrahamo facta.

Abrahamo tres majorum supervixere *Shem*, *Sala*, & *Heber*; nam *Abrahamus* vixit ad annum centesimum septuagesimum quintum, Mundi bis millesimum centesimum vicesimum tertium, sed *Shem* ad annum sexcentesimo, & mundi bis millesimum centesimum quinquagesimum octavum; *Isaac* centesimum undecimum, *Iacobi* quinquagesimum primum, post mortem *Abrahami* annis viginti quinque. *Sala* vero anno sequenti post *Abrahamum* excessit è vivis ætatis suæ quadringentesimo tricesimo tertio; sed *Heber Sala* filius ad *Iacobi* septuagesimum nonum, *Isaac* centesimum tricesimum nonum, Mundi bis millesimum centesimum octogesimo septimum, *Diluvii* quadringentesimum sexagesimum quartum: omnes intra *Abrahami* quadragesimum octavum & *Isaac* centesimum tricesimum nonum, hoc est, mundi millesimum nongentesimum sextum, & bis millesimum centesimum nonagesimum primum. Hos sequutus est duodecimus *Isaacus* post-

post annos triginta septem, ætatis suæ centesimo octogesimo, *Jacobi* centesimo vicesimo, *Iosephi* vicesimo nono, Mundi bis millesimo ducentesimo vicesimo octavo.

Patriarcharum post Diluvium suavis convivens.

In maximis alias hujus vitæ miseris magno *Patriarchis* post diluvium solamini fuit, quod omnes suâ invicem suavissimâ & sanctissimâ societate fructi sint, & in propinquiore spem devenerint propter jam in mundum Messîæ, communis ipsorum fiduciæ & vitalissimæ in mediâ morte vitæ, veri fontis, quem summo cum gaudio ex *Abrahami* adeoque ex suis ipsorum lumbis ad gentium benedictionem proventurum divino oraculo omnes didicerunt.

In suprâ dictis computationibus sequimur maximè *Calvisum*, à quo *Capellus* & alii, præterquam in morte *Tharæ*, non longè discedunt: inter omnes tamen aliquantulum invenio discordiæ, quod ad calculum impræsentiarum revocare non est operæ pretium.

Quis fuerit Melchisedec cognitu est impossibile.

In istis diebus vixit *Melchisedec* regnans in *Salem* juxta *Jordanem*, non *Solyms* ad *Sionem*. Quis demum mortalium hic fuerit, frustraneus est curiosissimorum labor inquirere, cum in typum ineffabilis generationis Messîæ ejus Genealogiam Spiritus Sanctus *μυστηριώδης* occultaverit. *Noa* quidem paulò antè in mortales omnes suos scilicet filios maximum, licet paternum imperium & sanctum & sacerdotale quoddam regnum obtinebat, sed ante *Abrahami* de Regibus victoriam hic fato functus fuit: diu quidem post *Schem* fuit in vivis, & inter Orientales sanctitate, justitiâ, auctoritate supra omnes reges eminebat, etiam *Heber* & ex *Patriarchis* alii, sed omnium istorum vita & mors majores & posteri patientes efficiunt, ne *Melchisedeci* nomen ipsorum cuiquam conveniat. Necessè est desinant homines in lucem velle protrahere, quod Deus decrevit in tenebris occultandum.

Sodomorum cum vicinis urbibus per ignem Sulphureum tunc eversio, amœnissimæque ac fertilissimæ istius Regionis in lacum *Asphaltitem* conversio, divinæ in libidinem vindictæ ad omnem posteritatem insigne fuit exemplum.

Inter Jacobo filios annorum tantum sex intervallum.

Jacobus anno ætatis septuagesimo septimo, *Isaaci* centesimo tricesimo septimo, post mortem *Abrahami* sexagesimo secundo, domo paternâ profugus, *Bethle* scalam Cœli in somnio vidit, & in *Mesopotamia* avari avunculi *Labani* domum intravit, ubi annis viginti duram satis servivit servitutem: in quorum paucis *Patriarcharum* undecim procreavit, nam inter *Reubenem* primogenitum, qui anno paternæ servitutis octavo natus est, & *Iosephum* non sextum, ut vult *Calvisus*, sed undecimum & penultimum filio-

rum *Jacobi*, qui anno decimo quarto servitutis natus est, plures quam sex anni intercedere non potuerunt. Nato *Iosepho* *Dinaque*, adeoque omnibus præter *Benjaminem* suis liberis, remansit *Jacobus* in *Mesopotamiâ* annis tantum sex, ergò in reditu ad patrem & congressu cum *Esavo* *Iosephus* puer erat tantum sexennis, & *Reuben* duodecimum, ac *Judas* decimum ætatis annum vix superabant.

Dum in *Egyptum* descendit *Jacobus* habuit ipse annos centum triginta, *Iosephus* triginta novem, *Judas* quadraginta tres, nam *Reubene* tribus annis minor & *Iosepho* totidem major fuit. Non tam miramur *Judæ* in eâ ætate duos fuisse nepotes, imò quasi pronepotes, nam eorum pater *Pharez* *Tamaris* *Judæ* nurus filius, adeoque *Judæ* loco nepotis erat, non tam (inquam) *Judæ* in quadagesimo tertio pronepotes miramur, quàm *Benjamin* anno vicesimo tertio ætatis suæ decem filios: nam *Benjamin* moriente *Rachele* matre in ipsius partu, biennio ante venditionem *Iosephi*, hoc est, vicesimo quarto ante *Iosephi* tricesimum nonum ipsum annum descensus *Jacobi*, cum omnibus suis in *Egyptum*, *Benjamin* (inquam) tum temporis licet decem filiorum pater celebreretur, plures tamen viginti quatuor annis habere non potuit: quod accidisse videtur potius *πολυγαμία*, quàm præmaturo connubio, quod tamen in *Israëli*tarum multis infrequens non fuit. In familiâ *Iosephi* illustre hoc sit exemplum.

Judas in anno 43. habebat pronepotes.

Benjamin anno suo 23. habebat decem filios.

A descensu *Jacobi* ad exodum, ut dictum est, sunt anni ducenti quindecim: ante descensum *Jacobi* habuit *Ephraim* annos quinque, certè non supra septem: novem enim tantum annis antè descensum *Iosephus* connubio junctus est: *Iosua* quinquagesimo tertio ante exodum natus est, nam procul dubio plures viginti habuit cum in exitu unâ cum cæteris numeraretur, nec ante centesimum decimum mortuus est, quorum quadraginta in deserto & septem in terrâ *Canaan* exigens, reliqui quinquaginta tres *Egypto* conceduntur; ergò inter *Ephraimi* & *Iosua* ortum plures esse non potuerunt quàm centum sexaginta novem anni; *Iosua* verò fuit ab *Ephraimo* decimus, ut habemus I Chron. 7. v. 27. Nam *Shutelacho* cum fratribus à *Gathais* cæso, *Ephraimus* genuit *Beriam* & *Berius* *Rephacum*, & *Rhephacus* *Telachum*, *Telachus* *Tachonem*, *Tachon* *Ladanum*, *Ladanus* *Ammihulam*, *Ammihulus* *Elisamam*, *Elisamas* *Nunnum*, *Nunnum* *Iosua* m, decem hæ generationes in annis centum sexaginta novem peragi non potuere, nisi singulos decimos septimo ad summum genuisse supponamus, quòd si *Shutelachum* faciamus geminum, ut *Chronici* textus præferre videtur, posterior *Shutelachus* octavus erit ab *Ephrai-*

In familiâ Ephraimi miramur nuptiarum maturitas.

phraimo, sic enim ibi narratur *Iosephi* progenies. *Ephraimus* genuit *Scutelachum*, *Scutelachus* *Berhedum*, *Berhedus* *Tachacum*, *Tachacus* *Eladam*, *Eladas* *Tachacum* secundum, *Tachacus* secundus *Labadam*, *Labadus* *Scutelachum* secundum & fratres quos occidere *Gathai*, cum ipsorum ex *Palestinâ* boves raperent. Hos cum luxisset *Ephraim* postea genuit *Beriam* in extremâ, ut videtur, senectute, nam suppone singulas istarum octo generationum factas quàm fieri potuit maturè, gigni tamen *Beris* non potuit post *Scutelachum* secundum, ante *Ephraimi* annum nonagesimum, ita ut novem à *Beriâ* ad *Iosuum* generationibus relinquantur vix octoginta anni, qui quavis connubiorum maturitate & præcipitantiâ vix ac ne vix quidem salvari possunt. Sic ergo necessariò legendus est *Chronici* textus, ut *Scutelachus* tantum sit unus, isque non octavus sed primus ab *Ephraimo*, ut qui post natum filium *Beredum* cæsus sit & mortuo etiam, ut videtur, avo *Iosepho*, nam in consolatione *Ephraimi* fratrum tantum fit mentio, non patris; qui si in vivis fuisset, nequaquam charissimo filio in hoc officio defuturus videbatur. Utcunque *Beria* ortus post *Scutelachi* cujuscunque cædem & natum *Beredum* *Ephraimi* proculdubio nepotem, demonstrat maturè satis superque in *Iosephi* familiâ multorum matrimonio celebrata.

Divina rerum *Jacobi* & *Isaaci* administratio admodum diversa fuit: *Jacobus* totâ vitâ huc illuc jactatus novis continuò curis crucibusque vexabatur: *Isaacus* pleramque vitam in magnâ pace prosperrimè transegit: *Jacobus* ex *Esavi* fratris invidiâ domo paternâ fugiens, in *Mesopotamiâ* viginti annorum durissimo labore exercitus fuit: in reditu *Laban* avunculus & socer infestus armis prosequitur, à quibus vix dum liberum frater *Esavus* infestioribus excipit, his expeditum ob *Dina* injuriam *Simeonis* & *Levi* crudelis in *Sichemitas* vindicta, & hinc ab omnibus vicinis præsentis sui suorumque omnium exterminii periculum premit: ab hoc exitio ereptum charissimæ *Rachelis* inexpectata in puerperio mors, *Reubenis* primogeniti incestus, *Iosephi* filiorum dilectissimi verissimè creditus laniatus, in *Judâ* summæ suæ reliquæ spei decollatio, primogenitorum ejus *Eri* & *Onanis* infaultissimæ mortes, ipsius cum nuru *Tamare* scortatio, hinc publica fames & privata in *Beniamini* abreptione calamitas tantum non opprimunt: hujusmodi æstuum reciprocatione diu & multum vexatus, tandem in *Ægypti* portum devectus, ibi septemdecim ul-

timis annis à superioris vitæ procellis abunde recreatus, in *Josephi* sinu expiravit.

Verùm *Isaacus* defunctus in pueritiâ maledici fratris scommatibus, & quod in juvenute à patris cultro imminet periculo, ad quadragesimum apud patrem in summis opibus floruit: tunc absque omni suo labore *Rebecca* nobilissima, formosissima & optima conjux ei adducta, cum quâ in summâ concordia ad extremam senectam vixit: In sexagesimo nati sunt ipsi gemelli *Jacobus* & *Esavus*, quæ deinde sollicitum habuerunt curæ erant inprimis à filiorum malis. Vidit *Ismaëlem* anno centesimo tricesimo vitæ placidè mori, relictis post se duodecim filius, in suo singulis Arabico Principatu absque à quoquam molestiâ firmatis; cum seipsum impij *Esavi* profanæ nuptiæ & cum *Jacobo* discordiæ malè haberent, ut etiam omnia *Jacobi* posteriora mala. *Esavum* quidem in amplissimis suis territoriis regiè imperitantem, & ejus filios omnes in Ducali quasi & propemodum Regiâ dignitate constitutos conspexit. *Jacobi* etiam progeniem tandem aliquando numero & opibus juxta se florecentem. Sed nequaquam ex omni parte beatum permiscere, præter dictas in *Jacobi* domo tragedias, suus multorum annorum à cæcitate quodammodo carcer: nam ante centesimum tricesimum septimum eâ oculorum fuit caligine, ut ipsos filios ante pedes positos ne quidem distingueret, quæ tenebræ usque ad centesimum octogesimum, annis totis quadraginta tribus circumfuderunt: tunc spiritum Deo reddidit decennio ante *Jacobi* & undecimo post *Iosephi* descensum in *Ægyptum*.

Circumcirca hosce dies vixisse videtur *Jobus*. Quod habet *Philo Judæus* de *Jobi* cum *Dina* *Jacobi* filiâ connubio gratis sine commodo teste asserit, quod autem *Jobi* historia in hanc *Epocham* ante exitum conjicienda sit, commune est nec improbabile Theologorum judicium.

Post *Jacobi* descensum in *Ægyptum* utrumque Græcorum diluvium tam *Ogygis* in Atticâ quàm *Deucalions* in Thesaliâ accidit, ut & *Phaëtonis* in Æthiopia ab ardore solis siccitas, & segetum herbarumque quasi incendium ab hoc Astrologo prædictum. *Cecrops* Atheniensium *Mosi* contemporaneus habetur, & tamen ille inter primos Reges ἀρχόντων primorum *Atticæ* Incolarum.

De rebus gestis non plura, utpote vel factis notis ex *Historiâ Sacrà*, vel fictis & fabulosis ex profanâ.

Isaaci serena dies in obscuram noctem finit.

Tempora *Jobi*.

Deucalions, *Phaëtonis*, & *Cecrops* tempora.

Jacobi continua tempestates in tranquillam serenitatem desierunt.

CAPUT IV.

Quæstiones & dubia ad caput superius.

QUÆSTIO I.

Num Cainan junior sit supposititiuus?

Num quisquam fuerit Cainan junior?

Quæritur Primò quid statuendum sit de *Cainane* juniore, quem *Lucas* Evangelista Genealogiæ Christi inserit cap. 3. v. 36 Inter *Arphaxad* & *Salem*, de quo tamen filet *Moses*. Resp. illud τὴν καὶνὰν apud *Lucam* videri mendum cujusdam librarii, quod olim textui irrepsit, à quo *Theodorus Beza* antiquissimum suum manuscriptum testatur immune, cujus auctoritate fretus confiderent duas illas voculas ut mendum irreptitum ex suo Testamento expungit. Fatemur stare adhuc hoc additamentum in plerisque Græcis tam impressis quàm manuscriptis codicibus, & jam in versionibus ferè omnibus Syriacâ, Latinâ, Anglicâ utraque, novâ quoque Belgicâ, sed Italicâ Decodati, & Latina *Cartwrightii* in suâ harmoniâ, *Beza* correctionem sequuntur. Præterquam enim quod *Moses* disertis verbis Genes. 10. v. 24. & 11, 12. ter asserat *Arphaxad* genuisse *Salam*, autor etiam Ἀραξαπομένων idem affirmat lib. 1. cap. 1. v. 18. nullâ *Cainanis* mentione subindicatâ. In hoc *Chaldæus* ubique Paraphrastes, & Latina *Hieronymi*, cæteræque omnes Veteris Testamenti versiones Hebræarum textum sequuntur, præter unam Septuaginta Interpretum: cujus hîc nulla debet esse apud quenquam auctoritas, cum crassum & apud omnes confessum sphauma admittat, eodem spiritu & commate quo commentitium *Cainam* procludit: ait enim *Arphaxad* genuisse *Cainanem* anno ætatis suæ centesimo tricesimo, & *Cainanem* etiam anno ætatis suæ centesimo tricesimo genuisse *Salam*. Qui pro *Cainane* stant sat multi autores addunt ad verum Scripturæ calculum annos triginta: sed deserere omnes coguntur auctores suos Septuaginta Interpretes, dum addunt illi Hebræicæ veritati non tantum annos triginta sed integros insuper ducentos. Qui tam putidum in Chronologiâ errorem Septuaginta Interpretum hoc ipso in loco agnoscunt, eos non decet ab istorum auctoritate labem in historiâ & triginta insuper annorum ἀναξαπομένων defendere: licet quicumque hic error sit ab ipsis Septuaginta Interpretibus ad eorum descriprores soleat derivari. Qui totam hanc quæstionem solidè & luculenter tractatam videre desiderat, adeat doctissimi *Spanhemii* dubium Evangelicum de *Cainan*. De hac etiam celeberrima Quæstione nos in Addendis fusè.

QUÆSTIO II.

An post Diluuium Græcorum Patrum calculus rectus sit?

Secundò quæritur, cum à Diluuiò ad natiuitatem *Abrahæ* numerentur hodie vulgò anni tantum ducenti nonaginta duo, quàm sit ut Patrum doctissimi *Augustinus* supra mille, & *Eusebius* ad mille septingentos viginti numerent? Resp. Septuaginta Interpretum, qui in profundâ Orientalium Linguarum ignorantia à Patribus cum summâ veneratione terebantur, vel primigenius error, vel matura nimis alicunde depravatio, Patrum plerisque in crassissimos & hodie ab omnibus confessos de temporibus errores induxit: idque non tantum in seculis ante Diluuium, sed etiam in posterioribus usque ad *Abrahamum*. Addunt enim Septuaginta Interpretes ad Patriarcharum singulorum vitas, qui à Diluuiò ad *Abrahamum* vixerunt, annos minimum centum, qui ἀναξαπομένους & in temporibus sphauma, intra trium seculorum terminos ante *Abrahami* natales, longè supra mille annos ascendit. Quod à tam tetrus erroribus hodie liberemur effecit Domini benignitas, curâ laboribusque doctorum nostræ ætate viro- rum, qui literarum Hebræicarum, artisque Chronologicæ studia plurimum suprâ priorum aliquot seculorum mensuram, pro- vexerunt.

Addenda ad Quæstionem II.

Isaacii Vossii & *Briani Waltoni* in annis Patriarcharum post Diluuium Hebræicæ textus præua correctio.

Contra ista viri doctissimi *Isaacii Vossii*, & *Briani Waltoni* multa obijciunt, fatis alto cum supercilio: ille Dissertationis suæ de ætate Mundi pag. 16. regerit Hebræarum calculum nimis brevem statuere pueritiam Patriarcharum post Diluuium, cum tempus pueritatis, ut plurimum, sit tertia aut quarta pars vitæ humanæ. Resp. Argumentum hoc, ut suprâ dictum, ipse *Waltonus* vanissimum pronunciauit, dum in Patriarchis ante fluvium adduceretur, in Patriarchis autem post fluvium multò est vanius; nam horum vita decurtata fuit ad dimidium, imò plerique ad quartam partem vitæ priorum non ascenderunt, *Phaleg*, *Regu*, *Serug*, *Nabor*, & *Thare* paulò ducentissimum superârunt, eorum ergò pueritia, & pueritas habere debuit quartam tantam partem pueritiæ *Cainanis*, *Mahaleelis*, *Jaredi*, *Methusalem*, & aliorum, qui nongentesimum transgressi sunt, quorum ἀναξαπομένους, etiam secundum calculum Græcum, celebratur multò intra ducentissimum, ergò istorum

Qui sit ut Græci Patres ad annos post Diluuium addant de suo supra mille.

Respondetur ad argumenta *Isaacii Vossii* contra Hebræicæ textus post fluvium Chronologiam. Ad 1.

non debuit quinquagesimum attingere, quod malum est argumentum ad probandum calculum Græcum annorum centum triginta.

Ad 2. Secundò argumentatur *Isaacus*. Si *Arphaxad*, *Heber*, & alii tam maturè genuerint quàm vult codex Hebraeus, tum potuerunt vidisse generationem à se decimam quintam, aut viciesimam. Atqui hoc est absurdum. Resp. De potentia nunquam deductà in actum quid attinet quærere? Patet eorum nullam generationem decimam vidisse, idque ex ratione manifestà, supponit enim argumentum posterorum singulos genuisse anno tricesimo, atqui *Moses* disertè narrat *Tharam* non genuisse ante septuagesimum, & (si *Isaaco* credimus) centesimum tricesimum, *Abrahamus* etiam genuit *Isaacum* centesimo, & *Isaacus Iacobum* sexagesimo, *Iacobus Renbenem* post octogésimum.

Ad 3. Tertium ejus argumentum. Patriarchæ post fluvium non genuerunt anno circiter trigésimo, cum diebus *Isaacii*, quando vita hominum altero tanto erat brevior, quadragesimus annus habitus sit pro juvenili ætate. Resp. Intelligit vir doctus juventutem *Isaacii* de anno ejus nuptiali, quid huic argumento inest vitium? Annus *Iacobi* nuptialis erat supra octogésimum, *Judam* tamen & *Benjaminum* oportuit duxisse uxores ante tricesimum, nam *Benjamin* in *Ægyptum* descendens ante suum vicésimum tertium patet erat filiorum legitimorum, non pauciorum quàm decem, & *Juda* in suo quadragesimo tertio duo erant pronepotes. Quid ista ad rem præsentem?

Ad 4. Quartum viri docti argumentum. Absurdum est (inquit) prorsus, & infelicis est iudicii, qui existimat contigisse, quod tamen Hebraeus calculus ponit, *Noachum* vixisse ad *Abrahami* quinquagesimum octavum, & *Shemum* vidisse *Iacobum* à se decimum tertium. Resp. Vix decuit virum doctum oppugnare expressam Scripturam meris assertionibus & conviciis; quid hic tandem absurdi? quid in nostra fide infelicitatis est iudicii, si credamus generationem decimam à *Noacho*, & decimam tertiam à *Shemo* conspectam? Annon ante fluvium *Adamus* vixit cum *Lamecho* *Noachi* patre annis sexaginta sex, & cum *Methusala* ducentis quinquaginta tribus, & tamen *Methusalem* ab *Adamo* fuit octavus, & *Lamech* nonus. Quid quod *Ephraim Iacobi* nepos, ut mox apparebit, diu post generationem suam decimam videatur continuasse dies.

Ad 5. Argumentum quintum. Varia ante *Abrahamum* cœna erant constituta, & Dynastiæ *Ægyptiæ* ab auctoribus ante illa

tempora memorantur multæ, nulli tamen ex Gentilibus meminerunt *Noachi*. Præterea, si usque ad *Abrahamum* vixisset *Noachus*, hoc *Moses* non prætermisisset. Resp. Secula *Noachi* sunt intra terminos temporis *adilæ* de quo scriptores gentiles silent, tempus *μωυσις* post Diluvium cœpit, de quo nihil nisi fabulas habent scriptores *Ethnici*; & verò istæ fabulæ satis plenæ sunt historiarum de *Iano*, qui geminâ suâ facie utrumque mundum conspexit, qui edoctus à *Saturno* primus terram colere docuit & vites plantare, qui verus fuit *Prometheus Iapeti* pater potius quàm filius, qui primus hominibus luteis ignem de cœlo surreptum, scilicet prudentiam, insinuavit, & Astronomiam docuit. Quod ad *Mosen*, is expresse satis *Noachum Abrahami* diebus vixisse declarat volentibus secundum textus sacri calculum disertissimum, utriusque annos inter se componere.

Ad 6. Sextum. Calculus Hebraicus facit, ut turris *Babylonicæ* constructio, dispersioque gentium acciderint vix uno seculo post Diluvium, quando forsitan tertius *Noachi* hæres nondum erat natus. Ut hanc difficultatem solvant quidam, mira comminiscuntur, scilicet à Diluvio Patres anno duodecimo & prius liberis gignendis operam dedisse. Resp. *Phaleg* quintus minimum fuit à *Noacho*, & si opponenti crederemus, sextus; nec quisquam, puto, affirmavit unquam Patriarchas post Diluvium dedisse operam gignendis liberis anno duodecimo, nedum prius; cum eorum *καιδὲ ποίαν* expresse ponat *Moses* in anno supra vigésimum octavum, neque etiam, puto, quisquam constructionem turris *Babylonicæ* unquam posuit ante exactum annum à Diluvio centesimum in ortu *Phalegi*, certè doctissimus *Isaacii* pater *Ioannes Gerardus* in hoc ipso libro, quem nobis dedit nihilo doctior filius *pag. 53.* probat divisionem linguarum & gentium factam, non in ortu *Phalegi*, sed mediâ ejus ætate centesimo vigésimo octavo post Diluvium.

Ad 7. Septimum. Quotquot Judaicum sequuntur codicem assignant regna *Semiramidis* & *Nini* anno quinquagesimo octavo post Diluvium, hoc autem absurdum, stultum, & impossibile est. Resp. Debuisset vir doctus ex illis omnibus aliquos nominasse, certè qui calculum Hebræum sequuntur, *Nimrodi* regnum, qui præcul dubio *Ninum* & *Semiramidem* antecessit, non inchoant ante centesimum à Diluvio, & si suo patri credat, ante ducentesimum decimum octavum. Quæ de Dynastiis *Ægyptiorum*, & annalibus *Serum* tangit, proprio loco perpendemus.

Ad 8. Octavum. Secundum calculum Hebræum omittendus est *Cainan junior*, at-

qui in hoc prorsus absurdi sunt viri docti, improbè sentiunt, cum dicunt LXX. Interpretes *Canaanem* addidisse, & multò improbiùs, cum *L. cam* Evangelistam horum fraude seductum errasse affirmant. Resp. Parcìus ista viris; de *Cainane* juniore mox suo loco, intereà vir doctus reverentià vel patris, vel sui ipsius cohiberi debuit à tam atrocibus conviciis. *Vossius* pater ab *Isaaco* hic editus pag. 49. *Canaanem* juniorem negat unquam existisse, textus Samaritanus, & *Iosephus*, quos pro se statim testes *Isaacus* allegabit, *Canaanem* juniorem expungunt.

Ad 9. Nonum argumentum est veneranda auctoritas codicis Samaritani, qui planè hic cum Græco calculo convenit. Resp. De *Cainane* nihil hic addam, sed an versio Samaritana ullius prorsus apud *Isaacum* auctoritatis esse potest, cum ejus calculum in Patriarchis omnibus ante fluvium omnino rejiciat? Cur majoris debent esse pretii in postfluvianis? Prætereà, an tam citò oblivisci potuit vir doctus, quæ ipsemet patris sui nomine in hoc ipso opere excudit pag. 50. & seq. Samaritanum codicem omnino discrepare tam à Græcis quàm Latinis in omnium post fluvium Patriarcharum vitis: certè res clara est in septem, *Sala*, *Heber*, *Phaleg*, *Regu*, *Serug*, *Nachor*, & *Thare*, idque non in paucis annis, sed in variis centenis, si de patris fide dubitet filius, facilis jam est inspectio *Polyglottorum VValtoni* sui in hac causa, etsi non in hoc argumento, focii.

Ad 10. Decimum est *Iosephi* historici auctoritas, tempora ille post Diluvium ad *Abrahamum* numerat secundum Græcum, non Hebraicum hodiernum calculum, quod non fecisset, nisi Hebraici olim codices incorrupti cum hodiernis Græcis concordassent. Ergò hodierni codices Hebraici corrigendi sunt ad versionem Græcam. Resp. 1. Durè admodum est digestionis Hebraicum textum ad *Iosephi* historiam esse corrigendum, ac non potius hanc ad illum. 2. Quantillæ *Iosephus*, saltem hodierni ejus codices vel manuscripti, vel impressi in Chronologicis auctoritatis sint, suprâ dictum est. 3. Si *Iosephi* hic auctoritati standum esset, *Isaacus* caderet causâ, disertè enim tam in Græco quàm Latino codice loco citato Antiq. lib. 1. c. 6. affirmat à Diluvio ad *Abrahami* natalem fluxisse annos ducentos nonaginta duos, qui est ipsissimus calculus Hebræorum. *Isaacus* suis oculis credens hoc non diffitetur, sed, inquit, anni quos assignat singularibus Patriarchis à Diluvio ad *Abrahamum* ascendunt ad 933. Resp. Hoc est *Iosephum* cum *Iosepho* committere eadem paginâ: quidni ergo dicendum in calculo

particularium vitarum corruptum esse à Librariis textum, addendo singulis centenarium, qui in *Iosephi* autographo nunquam extitit, certè interpret Latinus centenarium illum, ut vitium manifestum id non tantum contra Hebraicam veritatem, sed etiam contra ipsum *Iosephum*, audacter expungit. 4. Dato summas particulares *Iosephi* esse veras ac integras, non hæc probant *Isaaci* causam, nam contendit ille pro numero Græcorum codicum quem ait ascendere ad millesimum trigessimum secundum, hic verò *Iosephi* numerus non ultra nongentesimum trigessimum tertium vadit, qui à priore differt annis totum quadraginta novem. 5. Fatetur *Isaacus Iosephi* codices in annis à Diluvio ad *Abrahamum* valde à se ipsis discrepare, cum aliquando habeant ducentos nonaginta duos, aliquando trecentos quadraginta tres, aliquando trecentos octoginta tres. Num ex his aliquid certi, imò an quicquam veri potest elici, nisi ad Hebraicam veritatem componantur? 6. Affirmat hæc *Isaacus* diebus *Iosephi* hic corruptos fuisse codices Hebræos, ex qua autem versione rectius colligi potest vera lectio textus Hebraici diebus *Iosephi*, quàm ex Chaldaica paraphrasi ipsissimo eo aut præter propter tempore conscriptâ, hæc autem absque ullâ variâ lectione in hunc diem calculum hodiernum Hebraicum in Patrum postfluvianorum vitis omnibus, sequitur ad amulum. Denique cur alios *Isaacus* premit auctoritate *Iosephi*, cum ibidem ipse *Iosephum* in tam multis deferat? præter enim dicta, vult errare *Iosephum* omitendo *Canaanem* juniorem & cum eo annos centum triginta, vult errare in natali *Abrahami* anno patris septuagesimo, cum non ante centesimum tricellesimum natus sit, & in natali *Thare*, quem *Iosephus* vult genitum *Nahoris* centesimo vigesimo, cum tamen codices tam Hebræi quam Græci habeant septuagesimum nonum.

Undecimum *Isaaci* argumentum est ab antiquitate regni *Chaldaorum*, quæ cum Hebraico calculo stare non potest, *Callisthenes* (ut refert *Simplicius* in 2. *Aristotelis* de Cælo) ad *Aristotelem* Babylone scriptis eo anno quo *Alexander* urbem cepit, nullos Chaldæos observationes Astronomicas produxisse ultra annos mille nongentos & tres, hic numerus incidit secundum calculum Hebræum, in annum post Diluvium sexagesimum primum, fieri autem non potuit ut tam maturè Chaldaicum regnum constitueretur: imò verò vulgæ calculi ab *Alexandro* ad primum *Beli*, ut videre est in *Vossii* patris *Isagoge*, pag. 54. est annorum mille nongentorum septuaginta octo, qui *Callisthenem* superant annis

annis septuaginta tribus, adeoque Dilu-
vium annis decem. Quin & *Africanus*, ut
habet *Scaliger* in fragmentis Chronici *Euse-
biani* duas memorat Dynastias Regum
Chaldaicorum, qui ante *Belum* regnârunt
annis quadringentis quadraginta, quos
omnes ante Diluvium fluxisse oportuit, si
Hebraico textui standum. Resp. Non de-
buit doctissimus vir talibus argumentis
sacrorum textuum veritatem oppugnare:
quæ de Chaldaeorum antiquitatibus extra
Scripturas narrantur, puræ putæ sunt fa-
bulæ, & deliria. Ex libris sacris Chaldaeo-
rum *Magi* proferebant res gestas non
modò ante Diluvium, sed ante creationem
plusquam quadringentis millibus anno-
rum, ut refert *Cicero* de Divinatione lib. 1.
pag. 88. & ex eo *Lactantius* lib. 7. cap. 14.
Quicumque Chaldaeorum libri Dynastias
Africani probant, iidem enormem illum
Ciceronis numerum annorum quadraginta
septem millium testantur, hos autem *Cicero*
vult deridendos, contemnendos, con-
demnandos stultitiæ, vanitatis, & impru-
dentiæ, imò iudicandos mentiri, &, ut
habet *Lactantius*, delirare.

Secundò. Quod de *Callisthene* refertur,
unius *Porphyrii* testimonio nititur, de
quo sua sumpsit *Simplicius*: Apostatæ au-
tem hujus nudum verbum Sacris literis
nihil præjudicat.

Tertiò. *Porphyrii* de *Callisthene* testimo-
nium, ut illud refert *Simplicius*, nihil ha-
bet vel de regno, vel arâ, vel urbe Baby-
lonicâ, sed tantùm de observationibus
Astronomicis, quarum copiam à prima
sua origine gens illa Patriarchis familia-
rissima habere potuit, diu ante illum vel
regnum, vel urbem apud se conditam.

Quartò. Dynastias illas ante *Belum* ad-
ducit *Africanus* nequaquam ex sua sen-
tentiâ sed Chaldaeorum, futiliter cum
Ægyptiis de antiquitate contendentium,
omnes enim tam Hebræi quam Græci scri-
ptores, Chaldaici imperii fundatorem *Be-
lum* seu *Nimrodum Nim* patrem constituunt,
qui diu post illas Dynastias vixit.

Quintò. Miseret hinc *Petavianæ* pro-
terviæ de doct. temp. lib. 9. cap. 11. qui
cum rectè Chaldaicarum ac Ægyptiaca-
rum antiquitatum vanitatem refutâisset,
involat, ut solet, in *Scaligerum*, ut falsum,
ut absurdissimum, ut Scripturæ contra-
rium, quòd Dynastias Chaldaicas & Ægy-
ptiicas in periodo sua Juliana ponat ex
Africano, ac *Eusebium* taxet, quòd ab *Afri-
cano* in illis Dynastiis discedat, quæ regna
Chaldaica & Ægyptiaca ante Diluvium
collocant. Certe Jesuiticus in maximum
Scaligerum livor omninò gratis sapiùs ef-
funditur: frustra objicitur Dynastias illas
Diluvium transcendere, hoc enim *Scaliger*

disertè fatetur, imò verò earum multas
mundi creationem superare docet, sed
calumniosè inde infert *Petavius*, vel *Scali-
gerum*, vel *Africanum* ex ipsorum sententia
illum Regem, vel ante creationem, vel
ante Diluvium ponere: nulla, præter Je-
suiticam, impudentia, tam impiam, &
atheisticam absurditatem viris præstantis-
simis potuit affinxisse. Nequaquam enim
Africanus ex sua sententia Dynastias pro-
ponit, sed ut eas invenerat in *Manethonis*,
Ctesie, ac aliorum Paganorum libris, ab-
sque ullâ variatione citavit, in multiplicem
pro Religione Christiana contra Paga-
nismum usum. Idem *Eusebii* & *Scaligeri*
consilium, quod temerè nimis, *Petavius*
taxat. Certè ridiculum est argumentum;
Scaligerum, quæcunque post tempus suum
prolepticum in periodo *Juliana* ponit, ea
omnia ex sua sententia ponere: nam ma-
nifestè lib. 3. Canonum Isagogicorum pon-
nit in periodo sua *Juliana* postulatitiâ ante
veram totas sex Dynastias Ægyptiicas,
continentes annos mille quadringentos
septuaginta novem: in verâ autem, non
postulatitiâ periodo habet quinque Dy-
nastias annorum supra septingentos, epo-
chas autem suas historicas non prolepticas
incipit à creatione mundi, inde ad dilu-
vium numerat epochas quæ continent
Dynastias Ægyptiicas ab undecima ad de-
cimamseptimam, an unquam vel *Africa-
no*, vel *Eusebio*, vel *Scaligero* quisquam sa-
nus imposuit, quòd quæcunque in suis
temporum periodis ponebant, ipsi ista
amplexi sint ut vera, licet sacris literis, &
omni rationi manifestè contraria? Quan-
topere calumniatores istiusmodi aberrant
ab ipso limine scopi doctorum illorum vi-
rorum, qui singulas periodorum suarum
paginas in varias columnas dividebant, in
quarum unâ memorata in Sacris literis, suis
temporibus assignabant, in aliis aliarum
gentium res gestas, Assyriorum scilicet,
Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum,
Astrorum, & aliorum, secundum istarum
gentium domesticos scriptores, quorum
fidem nequaquam illi præstabant, nedum
ut ipsi omnia ab istis tradita certa persua-
sione amplecterentur: qui hoc asserat, pu-
tidissimam & infrunitam calumniam stru-
xerit. Quòd prætereà in *Scaligero* corre-
ctionem *Eusebi* taxat *Petavius*, id etiam
factum injuriâ, quod demonstratu satis
esset facile, si his immorari putarem opo-
ræ pretium.

Duodecimum *Isaaci* argumentum est *Ad 12.*
ab antiquitatibus Ægyptiicis. Quos hi,
inquit, numerant anni, non possunt salvari
per calculum Hebraicum.

Resp. 1. Neque calculus Græcus salva-
re potest antiquitates Ægyptiicas, excu-
runt

runt enim ad bis mille minimum annos ultra creationem Ægyptiorum Rex *Menes*, qui post multorum seculorum heroas imperavit, servato etiam Græcorum calculo, si ipsi *Isaaco* credimus, *Adamo* in suæ creationis initio, fuit æqualis.

*Fanisti-
nus homo
Mane-
thos.*

2. Antiquitatum istarum auctor primarius est *Manethos*, à quo *Africanus* & *Eusebius* suas Dynastias Ægyptiacas desumpsisse se profitentur, hunc *Isaacus* mendacissimum hominem fateri cogitur, malè tamen in *Scaligerum* involat post *Petavium*, quòd summus vir *Africani* & *Eusebii* exemplo *Manethonis* fabulosissimas Dynastias in sua periodo *Italiana* colloceat, utque veros annos historicos sacrarum literarum cum illis falsis componat, periodum statuerit multorum seculorum postulatitiam & prolepticam ante mundi creationem.

3. Nihil lucratur *Isaacus*, quòd rejecto *Manethone* ad *Eratoſthenem* confugit, præterquam enim quòd *Eratoſthenis* fides solis Ægyptiacorum sacerdotum narrationibus nitatur, quas multò accuratius *Eratoſthene* aut quovis alienigenà cognovit *Manethos* sacerdotum Ægyptiacorum princeps ac quasi Pontifex, ad ipsum *Ptolemaum* Ægypti Regem ex archivis hieroglyphicis eas antiquitates describens.

*Etiam E-
ratoſthe-
nes.*

4. Ipsius *Eratoſthenis* Dynastiæ longè excedunt Græcum calculum, nam quæ *Eratoſtheni* vult *Isaacus Africanum* & *Eusebium* ascribere, ea nituntur *Diodori* Siculi testimonio: certè *Isaacus Eratoſthenis* & *Diodori* calculum facit unum & eundem, jam verò secundum *Diodori* numeros, à *Mene* primo Ægyptiorum Rege mortali ad *Busiridem* fluxerunt anni supra mille quadringentos, & à *Busiride* ad *Phaaronem* tot millia, ut *Eratoſthenis* ac *Diodori* calculus non minùs intra Diluvium, vel etiam intra creationem contineri possit, quàm ipsius *Manethonis*.

5. Planè *Diodorus* in libro suo primo affirmat in rebus Ægyptiacis nullam se firmitatem fide dignam, *ὅθεν καταπύματα κτισεὺς ἔσπερον* reperire ante tempora Trojana, accepisse quidem se dicit à Sacerdotibus Ægyptiacis heroas à Sole regnasse annos octies decies mille, & post eos homines mortales ante suum in Ægyptum iter regnante *Ptolemao Dionysio* juniore annos quindecies mille. An ad hanc Chronologiam, cui ipse *Diodorus* nullam adhibet fidem, Sacræ Scripturæ calculus corrigendus est?

Demque isto concludit argumentum suum *Isaacus* epiphonemate, nemo quisquam, ut opinor, de argumentorum nostrorum firmitate dubitabit, nisi qui aut hæc non intelligat, aut veritatem oderit. Resp. Procul hæc absunt à patris mode-

stia: durum est veritatis odium cuiquam ingenuo impingere, sed multorum fors esse potest, quòd multa in ratiociniis *Isaaci* non valeant capere, ego quidem inter alios profiteor (si rectè intelligo argumenti hujus *Isaaci* profecutionem) pleraque in ea niti videntur levissimis conjecturis, quæ nullius cordati serium examen valent sustinere.

Ultimum viri doctissimi argumentum, quòd ipse invictum vocat, sumitur ex Chronologia certissima *Serum* seu *Chinensium*: Illi (inquit) historiam habent continuam Regum ab annis quater mille quingentis, qui secundum calculum Hebraicum prævertent Diluvium multis annis.

Resp. Quis fidem faciet certitudinis Chronologiæ Sericæ? Sit genus illud hominum omnium quotquot unquam fuerunt doctissimum (quòd tamen, ut arbitror, nulli sano vir doctus unquam persuaserit) quid tamen vetat illorum Chronologiam æquè fabulosam esse, ac Chaldæorum, Ægyptiorum, Græcorum, & Latinorum in literatura Chinensibus nihilo inferiorum?

*Invictum
Isaaci ar-
gumen-
tum resus-
tatur.*

2. Quis præstabit Augustinianos monachos (nam ipsorum solà fide nituntur Chinensium Dynastiæ lib. 2. canonum *Isagogicorum* à *Scaligero* descriptæ) certò cognovisse in archivis Chinensium custodita scripta diebus *Mosis* antiquiora? Non negat *Isaacus Ludovicum Vivem* virum gravissimum, & literatissimum historias illas Monachorum de Chinensium antiquitatibus pronunciare fabulosas nugæ.

*Chronolo-
gia Serum
nullus hic
ponderis.*

3. Ingenuitatem ipsius *Isaaci* testamur, an æquum existimet ut Hebraicus textus reformetur ad nugaces Chinensium Dynastias, quæ secundum *Scaligerum*, totis annis quingentis ascendunt supra Diluvium, an verò ut illæ per sacrum *Mosis* textum corrigantur?

Ex ultimo suo hoc argumento adducit vir doctus duo corollaria. Prius est ex hac sua assertione magis corrucere scriptoris Præadamitæ conatus, quàm omnibus adversariorum argumentis. Resp. è contrario videri assertionem *Isaaci* animam dare morienti Præadamitarum sectæ, ejus auctor (non, ut vult vir doctus, multis ac magnis propositis præmiis ac pœnis, sed confutationum evidentiâ convictus) sententiam mutavit; *Isaacus* verò gentium antiquitatem, multis annorum centuriis ante *Adami* creationem asserens, apertè profiteretur, si non ante *Adamum*, tamen ante illud tempus, quo Christiani penè omnes Protestantæ ac Pontificii, secundum Hebraica Biblia *Adamum* & orbem creatum credunt, aliquot annorum millia fluxisse, & vetè etiam fatetur nimiam gentium

*Malè re-
suscit. Ios-
fius Præ-
adamitas.*

gentium antiquitatem à quibusdam asseritam, non tantum Præadamitis, sed antiquis Philosophis, multisque hodie, ut ante, viris doctis ac gravibus occasionem præbuisse mundi contra Scripturas æternitatem statuendi, ac consequenter Dei ex mundo, ac ipsa rerum natura exterminandi, in hunc tandem nervum hominum cerebroforum magis quam doctorum vesania erumpit.

Pessimè
negat Dilu-
vium uni-
versale.

Alterum corollarium est errare Præadamitam, dum negat Diluvium Noæ fuisse universale. Resp. Quid igitur *Isaaco* venit in mentem, ut istum etiam tam crassum errorem ab ipso Præadamitâ jam revocatum multifariæ suæ eruditionis tutelâ velit dignari? nihil attinet Diluvium verbis universale vocare, quod variis argumentis pro viribus conaris probare valde angustum & particulare, inundationem scilicet, ut loquitur, vix centesimæ partis terrarum contra expressissimas Scripturas Genes. 8. v. 9. *Aqua erant super universam terram.* Et 7. vers. 19. *Operi sunt omnes montes excelsi sub universo celo.* Quæ in contrarium affert vir doctus argumenta talia sunt, ut, quam ipse *Scaligero* ac *Petavio* pag. 21. censuram imposuit, jure mercatur, frigida scilicet esse, nec confutatione digna.

Waltoni
argumen-
ta resu-
tantur.

Accedamus jam ad *Briani Waltoni* suppetias. Prolegomeno 9. num. 63. calculus, inquit, Hebraicus Assyriaci imperii initium statuit anno post Diluvium centesimo quinquagesimo, hoc autem non est credibile. Resp. Initium regni Assyriaci valde est apud doctos incertum; sed esto inceperit in *Nimrodo* seu *Belo* anno dicto, cur non est credibile? Omnino nihil *Waltonus* affert contra istam communem doctissimorum inter Protestantes, & etiam Pontificios fidem; certum est æquiores esse *Waltonum*, quam ut arbitretur mundum doctorum fidem suam sacris literis innixam nudâ ipsius contradictione nullo argumento suffulta posse deponere.

Secundum.

Secundò. Calculus Hebraicus (inquit) efficit, ut *Noach* ac *Shem* vixerint diebus *Abrahami*, & etiam *Isaaci* ac *Iacobi*, hoc autem non est credibile: quia neque Sacræ literæ, nec profanæ tum temporis eorum meminerunt, quasi in longinquas insulas procul ab *Abrahami* consortio deportati fuissent, & verò iis diebus magna erant in terris bella, inter *Noæ* posteros, quos communis pater, si tunc vixisset, facile compressisset. Resp. Superiùs dictis ad idem *Vossii* argumentum addimus, auctores profanos gestorum in seculis illis *adâlois* paucissimorum meminisse; *Mosen* verò in historiâ posteriorum non solere majorum ullam mentionem facere, *Adami* historiam ante *Sethum* claudit, & *Sethi* ante *Henochum*, an

Methusala centuriis aliquot annorum cum *Noa* non vixerit, eo quòd in historiâ *Noæ*, nulla *Methusala* fiat mentio?

Deinde. Quid Patrum auctoritas objicitur, quasi *Adamus* scelera posterorum per mille annos cohibere valuisset, certè *Shem*, *Arphaxad*, & alii Patres non valuerunt *Nimrodum*, & socios à rebellione in Deum in ædificatione turris Babylonicæ cohibere, nonne secularum istorum, & omnium erat & est infelicitas, quòd optimi parentes pravos posteros à bellis, cædibus, adulteriis, & quocunque scelere non possint, nec unquam potuerint avertere.

Tertiò. Diebus (inquit) *Abrahami* multa erant amplissima regna, *Ninus* & *Semiramis* exercitus propè innumerabiles eduxerunt, annis præter propter trecentis post Diluvium, si calculus Hebræus stet; impossibile autem est eousque multiplicatum genus humanum, tam parvo temporis spatio. Resp. Regna diebus *Abrahami* fuerunt quidem multa; nam unaquæque tum civitas suam habebat Regem, sed de multitudine populi nihil certò constat. Quæ de numero exercituum *Nini*, *Semiramidis*, & *Stanrobathi* memorantur à *Diodoro*, & aliis rectè à *Petavio* habentur pro falsissimis fabulis, & si ista credimus, cur non eadem fides habenda est *Diodoro*, *Hærodoto*, & *Iustino* in historiâ *Sesostri*? Quidni ergò credimus *Sesostri* cum multò majore exercitu totam *Asiam*, & magnam *Europæ*, ac *Africæ* partem, plus quam octingentis ante Diluvium annis in duodecimâ scilicet *Ægyptiorum* Dynastiâ subjugasse.

Tertium.

Deinde in temporibus humanæ fœcunditatis singularissimæ ex divinâ benedictione & consilio terram replendi hominibus variis rationibus ostenditur facillime in annis ducentis filiorum *Noæ* multiplicatio prope infinita. De modo *Capelli*, & alio *Calvisii* mox, hoc loco *Petavio* etiam proponit suum, contra quem *Waltoni* objectiones non videntur ponderosæ. Supponit *Petavio* (inquit) multa quæ non probat, nimium 1. Omnes post Diluvium vixisse annis trecentis. Resp. Nihil tale supponit *Petavio*, præterea non esse durum postulatum supponere ordinariam hominum vitam à Diluvio ad initium regni Assyriaci à Patriarcharum isto tempore viventium diebus non valde distâsse, jam verò omnes Patriarchæ ad *Phalegum*, qui diebus *Nimrodi* vixit, superârunt non tantum trecentos, sed etiam quadringentos annos.

Defenditur
Peta-
vius con-
tra Waltonum.

Secundò objicit *Waltonus*, quòd supponat *Petavio* omnes tum temporis generasse anno vitæ decimosexto. Resp. Si supposuisset iis diebus homines generasse perfectâ pubertate, multò maturius anno decimosexto, nihil in eâ suppositione fuisset

absurdi, sed eam suppositionem *Petavius* expressè rejicit, nec ante decimumseptimum quinquam vult generasse, imò si vigesimoquarto anno genuerint, satis facit ad *Petavii* institutum.

Tertiò objicit *Waltonus* supponere *Petavium* neminem istis annis trecentis fuisse mortuum, cum tamen frequentibus, quæ tunc fuerunt, bellis, multos occubuisse necesse sit. Resp. Nequaquam hoc supponit *Petavius*, tantum postulat viris singulis octo liberos mares dari ab anno decimo septimo ad vigesimum quartum, extensio illorum parum detrahit *Petavii* instituto, imò si decies centies mille pro mortuis ex ejus calculo subducas, remanebunt ex tribus *Noæ* filiiis sat magna multitudo ad innumerabiles exercitus comparandos.

Quartum.

Quartum *Waltoni* argumentum. Hebraicus calculus (inquit) supponit *Abrahami* & *Saræ* diebus vixisse ipsorum abavos, & tritavos, nihil ergo erat quod miraretur *Saræ Abrahamum* anno ejus centesimo genuisse, aut se suo nonagesimo concepisse: nam generationes istiusmodi in suis majoribus secum viventibus erant frequentes. Resp. Diebus *Abrahami* decurtatam fuisse vitam humanam longè ultra dimidium suorum majorum, præterea supponit calculus Hebraicus vixisse quidem post *Abrahæ* nativitatem multos ejus majores, sed quòd eorum quisquam liberos tunc genuerit, nequaquam supponit, nedum ut ulla mulier diebus *Abrahami* ordinariè concipere potuerit anno suo nonagesimo.

Plura non video *Waltonum* addidisse *Isaaco* argumenta, quæ ipsius *Waltoni* ingenuitas post revisionem judicet, num tanti roboris sint, ut fundamentum dent durissimo suo in contraria sentientes sarcasmo, vulgus hi omnes fiat oportet Chronologorum, quibus nihil est curæ se ex *dogis*, & absurditatibus expedire; quibus nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri: in vulgo hoc Chronologorum stant, ipso *Briano* & *Isaaco* lubenter fatentibus, magni, si non maximi viri, *Josephus Scaliger*, *Petavius*, *Gerardus Vossius*, *Ludovicus Capellus*, & alii magno numero, sed nobis ante omnes est Dei Spiritus in authenticis Scripturis, quas vellemus non oppugnatas à doctissimis viris, ut nobis quidem videretur, argumentis valde indignis ipsorum nomine.

Diu post hæc dictata incidit in manus meas doctissimi viri Professoris Historiarum Leidæ contra *Isaacii Vossii* dissertationem Diatriba: gavisus sum in re ipsâ totâ doctissimi viri mecum consensum, variis argumentis à me prætermisissis suffultum.

Ad Quæst. 2. Epochæ secundæ.
De Juniore Cainan.

Gravis hæc valdè de *Cainane* juniore ^{Malè Waltonus sopitam de Canane juniore litem resuscitat.} lis magnis multorum virorum doctissimorum laboribus sopita & propemodum sepulta fuit (ut pauci admodum dubitarent de insititii *Cainani* figmento) donec novis nuper conatibus *Isaacus Vossius*, & *Brianus Waltonus* homines doctissimi eam denudò in lucem protraxerunt, idque eo expressim fine, ut divinâ *Lucæ* auctoritate tanquam argumento irrefragabili Hebraicorum codicum authenticam eversum irent, eorumque corruptionem demonstrarent, quandoquidem in Christi genealogiâ *Lucas* Cap. 3. l. x. Interpretes sequutus, Hebraicos codices deserat. Ex Davidis, adeoque Christi genealogiâ Biblia Hebraica Gen. 10. v. 4. & 11. 13. 1. etiam Paral. 1. vers. 18. *Cainanem* juniorem expungunt, Græci autem interpretes addunt, *Lucas* hos sequendo illorum vitium, horum integritatem hac saltem ex parte demonstrat. Plerosque ex ipsis Jesuitis tetri hujus argumenti, & conclusionis multò terribilius jam dudum ita pudit, ut nobiscum apertè sociarent arma ad futilitates has contundendas: fortia valdè oportuerat fuisse & multò validiora tela *Vossii* & *Waltoni*, quàm *Salmeronis*, *Tornielii*, & *Saliani*, quæ ipsorum socii *Cornelius à Lapide*, *Petavius*, *Vossius*, & alii dudum confregerunt, utcunque, tentemus quâ hi fiduciâ nixi bellum hoc in nostris Ecclesiis redintegrent.

Isaacus ubi suprâ pag. 2 o. incipit ab atroci convicio: In *Cainane* (inquit) expungendo prorsus absurdi sunt viri eruditi plus tribuentes Judæis librariis, quàm Evangelicæ veritati. Resp. Jesuiticam hanc maledicentiam comprimere debuisset in *Isaaco* reverentia saltem erga duos, quos hoc ipso in opere eximie commendavit, intelligo *Ludovicum Capellum*, & ipsius toto orbe notum doctissimum parentem *Joannem Gerardum*, hic Isagoges ab *Isaaco* editæ pag. 50. ille Chronologiæ suæ sacræ à *Waltono* typis datæ pag. 7. *Cainanem* insititium expungunt iis argumentis, quibus neque *Isaacus*, neque *Brianus* conantur respondere.

Pergit *Isaacus* in convitiis, & acerbissimis calumniis: Improbè (inquit) sentiunt cum dicunt l. x. seniores viros sanctos propriâ libidine *Cainanem* istum addidisse, multò verò improbius, cum dicunt Evangelistam *Lucam* eorum fraude seductum errasse. Resp. Cur sine ullo merito, suo patri vir doctissimus tam immanem improbitatem impingit? Equis unquam in Ecclesiâ reformatâ scriptorem ullum *θεοπνευστον* damnavit erroris, aut cujusquam fraude seductum

ctum affirmavit? Sed non mirandum patres & fratres valdè immeritis conviciis & calumniis conculcare, qui ibidem involat in authenticos S. Scripturæ textus, eos (quod horrorepetens) blasphemando, ut librarios Judæos oppositos Euangelicæ veritati. Ignorare non potuit vir doctus communem Protestantium sententiam, prout eam defendunt *Spanhemius*, *Usherus* *Boshartus*, & alii multi, eximere Sacros Scriptores, tam *Mosén* quàm *Lucam*, imo ipsos *Lxx*. Interpretes ab omni hîc errore, & quicquid est in insitione *Cainanis* culpæ totum adscribere solis librariis, seu ex incuriâ, seu de industriâ, parum ad rem & factum, quæ sola controvertuntur.

Isaaci pro Cainane argumenta refutantur. Primum.
In argumentis *Isaacus* est Laonicus valdè quatuor profert his verbis. Primum. Fidendum (inquit) exemplaribus. Resp. Hoc est quod nostri inculcant, fidendum exemplaribus *Mosis* & auctoris Paralipomenon, in quibus *Cainan* junior nusquam apparet; non autem fidendum exemplaribus Interpretum Græcorum, qui homines fuerunt lapsibus obnoxii, quorum exemplaria in ipso cap. 11. Gen. jam præ manibus multis erroribus searant.

Secundum.
Secundum *Isaaci* argumentum. Credendum auctoritati beati *Lucæ*. Resp. absit ut nos eam vocemus in dubium, licet irreptitium incuriâ transcribentium errorem ex multis manuscriptis antiquis emendemus.

Tertium.
Tertium argumentum. Fidendum totius veteris Ecclesiæ censui. Resp. Jactantiam hanc valdè vanam mox retundemus, cum à *Waltono* repetetur.

Quartum.
Quartum. *Cainanem* agnovit *Berosus* Chaldaeus, cum *Abrahamum* scribat decimum eorum Patriarcharum qui post Diluvium nati sunt, ut habet *Iosephus* Antiq. lib. 1. cap. 7. Resp. Magna hîc *Isaacum* cepisse videtur incogitantia: nam, si quid vel in *Iosepho*, vel in *Beroso*, aut *Eupolemone* citatis à *Iosepho* sit auctoritatis, *Isaacus* totâ cadet causâ, numerando enim *Cainanem* juniorem, *Abrahamus* non erit decimus, sed undecimus à Diluvio.

Refutatur argumenta Waltoni.
Ista *Isaacus*. Audiamus jam *Brianum* Proleg. 3. num. 64. pronunciat hîc decretoriè Euangelistam *Lucam* Græcum computum Hebræo præferre, & pro *Lxx*. Interpretibus in hac causâ sententiam ferre, ita ut vix negari possit lectionem *Lxx*. veriolem esse. Resp. Novit doctissimus vir quot à variis eruditibus respondeantur pro servando calculo Hebræo, licet tam in *Lxx*. quàm *Lucâ* *Cainanis* nomen continuaretur; illa non debuerunt hic contemni, non enim vel in personis afferentibus, vel rebus allatis tam leve momentum, ut hi negent vel in *Lxx*. Interpretibus, vel in *Lucâ* initio *Cainanem*

exitisse, & postea incuriâ librariorum irrepsisse affirmant illud nomen (seu in *Lxx*. ac ex iis in *Lucam*, seu primò in *Lucam*, ac exinde in istos parum refert) ista *Brianus* non valdè digno vocabulo vocat subterfugia, sed cum hoc est à *Briano* probandum, habemus pro argumentis mera dictata.

Primum.
Primum. In omnibus Codicibus etiam antiquissimis nomen *Cainanis* legitur tum apud *Lxx*. Interpretes, tum apud *Lucam*. Resp. Quàm temerarium est hoc effatum, cum *Spanhemius*, *Ufferius*, *Grotius*, & *Boshartus* in ipsis locis hîc à *Briano* citatis contrarium demonstrant argumentis, ad quorum pleraque omninò nihil respondet, & ad pauca quæ affert, nihil respondet solidi, ut mox videbimus.

Secundum.
Secundò, inquit, inter veteres Ecclesiæ Scriptores, nemo est qui aliter legerit. Resp. Cùm impudentissimus Monachus *Antonius Contius* tale quid asseverasset, *Ufferius* conscio *Waltono* de *Cainane* pag. 179. producit supra duodecim Scriptores antiquos, qui *Cainanem*, & omnes ejus annos ex Chronologiâ sacrâ expunxerunt.

Tertium.
Tertio. Apud omnes (inquit) Ecclesiæ, ubique terrarum, ad hunc usque diem constanter retinetur *Cainan*. Resp. Donec latum hoc suum assertum aliquo tibi sine statuminet, ei oppono, in nullâ Ecclesia neque Græcâ, neque Latinâ constanter retentus est *Cainan* hoc argumento. Qui omnes *Cainanis* annos omiserunt, ipsum *Cainanem* omiserunt, certè omittere debuerunt. Majorem hanc ipse *Brianus* mox admittet: Atqui omnes Ecclesiæ *Cainanis* annos omiserunt. Vide *Baronium* ad Martyrologium Romanum Decembris 25. ubi Chronologiam ab initio Mundi ad Christi natalem, ab Ecclesiâ tam Græcâ quàm Latinâ, usurpatam ex tabulis Ecclesiasticis recitat, prout eas *Eusebius* Cæsariensis olim concinnavit, satis quidem in multis malè, ita tamen ut manifestè *Cainanis* junioris omnes anni expungerentur.

Quartum.
Quartò. Ab ipsis (inquit) Apostolorum temporibus nemo quisquam ausus est, excepto uno *Bezâ*, vel ex *Lxx*. Interpretibus, vel ex Euangelistâ *Lucâ* *Cainanem* expungere. Resp. 1. non longinquiori quàm proximo post paucos versus paragrapho *Waltonus* hoc revocat. 2. Præter *Bezam* *Cartwrightus* in suâ Euangeliorum Harmoniâ, & *Deodatus* in suis Bibliis Italicis ac Gallicis ex *Lucæ* textu *Cainanem* expunxerunt, an *Waltono* *Cartwrightus* & *Deodatus* ut meræ umbræ *Theodori* *Bezæ* homines nulli sunt? 3. *Scaliger* initio Proleg. ad *Chronicon* *Eusebii* testatur antiquissima *Lucæ* exemplaria *Cainanem* omittere. 4. *Irenæus* & ejus seculo Ecclesiæ videntur ita audacia expungendi *Cainanis* tam ex Veteri quàm

quàm Novo Testamento prævisse, cum *Irenæus* lib. contra hæreses 3. cap 33. circa initium profiteatur, ab *Adamo* ad Christum legisse se generationes tantum septuaginta duas; quod si *Cainan* admittatur, erunt septuaginta tres. 5. *Epiphanius* hæresi 55. *Melchisedecianorum*, dum particulariter recitat singulos Patriarchas cum suis annis, *Cainanem* juniorem & ejus annos omnino præterit. 6. *Iulius Africanus* summus Patrum omnium Chronologus, etsi seculi sui vitio in quibusdam lapsus sit, *Cainanem* juniorem expunxit. 7. *Eusebius* Cæsariensis, & alii *Africanum* in hoc sequuntur. 8. Fateatur *Waltonus* in multo antiquissimo manuscripto ante mille ducentos annos literis capitalibus exarato in *Irenæi* Monasterio Lugduni reperto, quod *Beza* Cantabrigiensi Academiæ dono misit, *Cainanem* apud *Lucam* omissem: sed nullius auctoritatis hoc manuscriptum *Waltonus* vult, eo quod multa aliter legat quàm libri communes, & in illo ipso capite tertio *Lucæ* magnam ex *Matthæo* laciniam mutetur. Resp. Si *Waltonus* antiquissimis manuscriptis auctoritatem omnem detrahet, eo quod aliter legant in locis quibusdam, quàm pleraque alia manuscripta recentiora, latam pandet portam ad varia optimæ notæ manuscripta prorsus enervanda. Manuscriptum *Vaticanum*, & etiam *Alexandrinum* in ipso capite Gen. 11. præter additionem *Cainanis* multas in numeris lectiones continent, quas spurias, & rejectitias non disteabitur, puto, *Waltonus*, certè fatentur *Salianus*, *Torniellus*, *Henricus Philippi*, & alii multi doctorum qui pro *Cainane* stant, an propterea tamen duo illa manuscripta præstantissima omnem in aliis auctoritatem perdent?

Refutatur Waltoni responsiones.

Reliquus hic *Waltoni* labor est, non stabilire sua, sed evertere aliena, optassem etiam in hoc majorem ipsorum operam insumpsisse, nam omnino transiit *Spanhemium*, *Boshartum*, *Petavium*, *Cornelium*, & alios multos, qui seridè & fusè quæstionem hanc tractant, folique *Grotio* & *Usserio* respondet, in argumentis *Grotii* varia omittit intacta, utcunque quæ profert, perpendamus.

Objicit (inquit) *Grotius*, quod *Africanus*, *Theophilus Antiochenus*, *Eusebius* in *Chronicis*, *Epiphanius* nomen *Cainanis* omittant, & *Iosephus*, & antè eum *Berosus* ac *Eupolemon Abrahamum* à *Noah* decimum agnoscant, qui erit undecimus, si inseratur *Cainan*. Replica. Cur omittit *Irenæus*, *Origenem*, *Procopium Gazæum*, & ipsos *Lxx*. Interpretes optimæ notæ, quos *Africanus*, & *Eusebius* acceperunt ab *Origine*? Cur omittit *Paraphrasin*, *Chaldaicam*, & textus *Sumaritanos* à *Grotio* citatos? Ad ea

quæ producit, respondet tria; quantopere ad rem quis judicet.

Primò. Antiquissima (inquit) exemplaria Græca etiam ante Christi tempora habuerunt nomen *Cainanis*, ut probat *Usserius* ex *Chronico Demetrii*. Replica. 1. Nihil omnino hoc est ad controversiam præmanibus. Existimat *Grotius*, ante quartum à Christo seculum, neque in *Lxx*. Interpretes, neque in textum *Lucæ* irrepsisse nomen *Cainanis*, sed tum demum à quibusdam librariis corrupta quædam *Lucæ* exemplaria ac postea *Lxx*. Interpretes esse corruptos. *Usserius* contra existimat *Lxx*. Interpretum versionem communem diu ante Evangelii tempora fuisse corruptam, & ab eâ in *Lucæ* textum irrepsisse errorem. Novit *Waltonus* nequaquam à *Grotio* dissentire *Usserius* in re: arbitratur enim cum *Grotio* *Cainanis* nomen verè suppositivum irrepsisse, tam in *Lxx*. quàm in *Lucam*, utrum autem prius in *Lxx*. & posterius in *Lucam*, seu an error fluxerit, à corrupto *Lucæ* exemplari in *Lxx*. an verò potius ex corrupto *Lxx*. Interpretum exemplari in *Lucam*, nihil omnino facit ad rem nostram. Hic tantum noto, probare *Waltonum* *Usseriani* argumenti ex *Demetrio* firmitatem, quod à *Cainanis* annis ad *Cainanem* valeat consequentia, ita ut *Demetrius*, licet nullam *Cainanis* mentionem faciat, existimandus tamen sit pro *Cainane* stare, eo quod cum annorum calculum à Diluvio ad *Abrahamum* numeret qui *ωαδσορνια* *Cainanis* anno ejus centesimo tricesimo supponit.

Secunda *Waltoni* responsio est, certum esse *Eusebium* & *Epiphanius*, licet *Cainanis* nomen alicubi omittant, tamen alibi exprimere, nunquam negare. Replica responsionem hanc non satisfacere. Nam 1. multos Patres adduxerat *Grotius* qui *Cainanem* omiserunt, quibus *Waltonus* nihil omnino respondet. Quid ad *Origenem* qui in hac re omnium mortalium erat exercitatus 15 tractatu in *Ioann*. 2. *Abrahamum* affirmat vicesimum ab *Adamo* & decimum à *Noah*? Vera hæc non sunt, nisi *Cainan* junior expungatur. Quid ad *Procopium Gazæum* in Gen. 11. qui testatur vidisse se in manuscripto Græco *Cainanis* nomini & annis *Origenis* obelum præfixum? Quid ad *Irenæum*? Qui contra hæreses lib. 3. cap. 33. affirmat ab *Adamo* ad Christum generationes esse septuaginta duas, nisi autem expungatur *Cainan* junior, erunt, ut supra dictum, septuaginta tres. Quid ad *Iulium Africanum*, qui in calculo à Diluvio ad *Abrahamum*, *Cainanem* cum suis annis expungit? Quid ad *Theophilum Antiochenum*, cujus idem est calculus? Fateor editione tertia Bibliothecæ Patrum *Theophilum Cainanem* nominare, sed in editionibus

nibus magis correctis, quibus *Grotius* & *Usserius* uti sunt, *Cainan* à *Theophilo* fuit expunctus. Quid ad *Hieronymum*, qui in quæstionibus ad *Genesin*, ubi omnes inter Hebræum textum & LXX. Interpretes differentias accuratè se observare profitetur, nullum de *Cainane* verbum facit, sic apertè significans, non magis suis quàm *Africanis* aut *Theophili* diebus in LXX. Interpretum exemplaribus melioris notæ *Cainanem* juniorem usquam comparuisse. Ad horum nullum quicquam *VValtonus* respondet.

Secundò. Quod de *Eusebio* asserit certum, videtur falsum: nam ubi locorum meminit *Eusebius Cainanis*? Quod *Salianus* citat de primo ejus libro *Chronicorum* cap. 2. rectè monet *Usserius* librum istum *Eusebii* esse corruptissimum, & tot in eo assumenta ex variis auctoribus contineri, ut inde *Eusebii* mens non debeat quæri. Certè non opus fuit *Eusebio* expressius negare *Cainanem* quàm fecit in genuino suo scripto, canone scilicet *Chronico* Græco, ubi paulò post initium ter delet *Cainanis* tam nomen quàm annos, numerans decem Patriarchas & eorum annos 1. secundum LXX. Interpretes putos ex *Origenis* Hexaplis, tum secundum *Africanum*, & 3. secundum suam calculum, ubique omne *Cainanis* vestigium deletur.

Quod ad *Epiphanium* hæresi *Melchisedecianorum* § 2. ubi Patriarchas & eorum annos accuratè numerare necesse habet, ad evertenda hæreticorum fundamenta, nullum de *Cainanis* vel nomine vel annis est verbum. Si in *Panatio*, aut alibi, ubi obiter & in transeursu ex editione communi, non illà integrâ *Origenis* meminerat *Cainanis*, non debet hoc genuino ejus testimonio præjudicare.

3. Tertia *VValtoni* responsio est, possibile esse codices Græcos *Eusebii* tempore non nihil variâsse, & in quibusdam *Cainanis* nomen insertum esse, in quibusdam non. Replica 1. Hæc est, *VValtoni* revocatio dura nuper in *Bezam* censura, quasi is primus & solus ausus fuisset expungere *Cainanem*. En jam agnoscat ipsius *Eusebii* diebus varia exemplaria Græca multò ante natum *Bezam* *Cainane* caruisse; quidni etiam confessionem hanc interpretemur concessionem totius quæstionis? nunquam negavimus quædam, & fortassè multa exemplaria Græca tam *Luca* quàm LXX. Interpretum corrupta *Cainanem* expressisse, tantùm affirmavimus alia exemplaria melioris notæ, *Origenis* scilicet, *Africanis*, *Irenæi*, *Theophili*, *Eusebii*, & similium doctissimorum Patrum ab hac corruptione libera, *Cainanem* omisisse. Hæc si *Briani* mens sit, ut ejus hæc verba præ se ferunt, facile coibit hac ex parte pax.

Quartò respondet, diebus *Iosephi* variâsse in numeris codices Hebræicos, non mirum ergò est *Iosephum*, *Berosum*, & *Eupolemonem* à LXX. discrepâsse, cum à codicibus Hebræis, qui nunc sunt in usu, idem *Iosephus* discrepet. Replica 1. Ea mei ingenii heberudo est, ut *VValtoni* hoc argumentum non capiam, varient quantum libet Hebræi codices diebus *Iosephi*, quid hoc ad *Eupolemonem* & *Berosum*, qui Hebræos codices nunquam viderunt, sed Græcos multò ante *Iosephum* natum in manibus habuerunt, in quibus nulla *Cainanis* umbra tum apparebat, si ipsis adhibeatur fides. 2. Falsum est Hebræos codices in numeris præ manibus unquam variâsse, nedum diebus *Iosephi*, quando Chaldaicæ Paraphrases tam *Ionathanis*, quàm *Onkelosi*, videntur conscriptæ, omnes exactè conveniunt in istis numeris cum textu Hebræico hodierno: neque facile in numeris cadere potuit Hebræicus textus in varias lectiones, nam numeri in eo non scribuntur per singulas literas aut notas numerorum, ut apud Græcos & Latinos, sed integris vocabulis, certè in Bibliis Græcis, quæ numeros omnes meris literis exprimunt, ut alibi, ita in uno nostro capite *Gen. 11.* paucis versibus tanta est in numeris varietas, discrepantia, & contrarietas, prout vidit procul dubio *VValtonus* in *Ludovici Capelli* *Chronologia* pag. 7. ut nullâ arte vel dissimulari, vel reconciliari possit. 3. Non hic discrepat *Iosephus* ab hodierno textu Hebræico in quæstione præ manibus, nam juniorem *Cainanem* clarissimè expungit, quod unum in præsentia quæritur.

Quod contra *Bezæ* vetustissimum manuscriptum hæc assert, de eo nihil addam prioribus, quod negat aliud manuscriptum à *Grotio* memoratum extare in Angliâ, parum est ad rem, cum nuper falsus sit, quod in se luce clarius est, varia etiam *Eusebii* diebus fuisse manuscripta, in quibus nulla de *Cainane* juniore vel vola erat, vel vestigium.

Ista respondit *Grotio*, *Usserio* autem, quem vocat virum magni nominis, cujus posthumum de hoc argumento tractatum habebat in manibus, nihil aliud opponit quàm responsionem, ad unum ejus, ut vocat, estugium, Evangelistam scilicet *Lucam* in genealogia *Christi* ponere *Cainanem* non ex sua, sed vulgi sententiâ, non secundum rei ipsius veritatem, sed quia Christiani Hellenistæ ita apud LXX. Interpretes legebant, sententiam hanc ut latam omnibus erroribus fenestram, multis verbis explodit, & tandem *Bosharti* verbis confodit. Replica. Appello hic *Briani* ingenuitatem, an cum *Usserio* amico suo singulari & viro summo agat quo decuit candore. *Usserius*

pag. 123, & seq. respondens ad syllogismum hypotheticum, si *Lucas* Evangelista in *Christi* genealogia posuit *Cainanem* Juniorem, tum de eo nullus dubitandi locus est, at posuit. Ergò. Primò distinguit majorem ex sententia multorum magnorum virorum, ut loquitur *Spanhemius*, & pro ea distinctione varia affert argumenta. Deinde minorem, quam totà suà dissertatione negabat, novis argumentis evertit. *Briannus* neglectà totà dissertatione, quæ plurimis argumentis minorem illam everterat, arripit tantum distinctionem majoris, quam ex aliorum potius quàm suà sententiã adduxit *Usserius*, & in hac solâ immoratur, ita tamen ut præcipua quæ pro ea afferuntur argumenta, nequaquam tangat. Quod ad *Boshartum*, non fuit quòd ejus verba contra hanc ex *Cajetano*, *Genebrardo*, *Petavio*, *Iunio*, & aliis distinctionem *Waltonius* afferret, quandoquidem ante eum *Spanhemius*, *Genebrardus*, *Vossius*, & alii multi ex nostris satis eam dudum profligassent, imò ipse *Usserius* per totum suum tractatum egrègiè refutavit. Optandum ut *Waltono* per otium licuisset respondere ad *Bosharti* saltè succinctam & nervosam sententiæ suæ refutationem eodem loco, ubi ejus verba pro se produxit.

Iniqua
Waltoni
conclusio.

Plura non observo in *Waltono* argumenta, certè quæ attulit non sunt ejus valoris, ut propter Græca versio, eo in primis loco, ubi in paucis versibus præter controversum plulquam septem habet manifestarios & confessos errores, præferatur veritati Hebræe, quam in ipsius *Waltoni* Bibliis exactè sequuntur versiones aliæ omnes tam Samatitana, Chaldaica, Syriaca, quàm Latina, & Arabica, & licet propè innumeræ afferantur in Hebræo fonte è dictis omnibus rivulis lectionum varietates, nulla tamen etiã per extremam *Waltoni* diligentiam corradi potuit varietatis umbra, quæ *Cainanis* additioni vel levissimam speciem præberet.

Q U Æ S T I O III.

De Conciliatione Geneleos undecimi 26. cum
Act. septimi quarto.

Dubium
ἀπορία
quomodo
Abraham
natus
anno Tharæ
70.
proficiscitur
anno
etatis 75.
Charrane
in Chananæam
post mortem

Tertio quæritur quæ *Abrahamus* septuagesimo *Tharæ* patris natus proficisci potuerit *Charrane* in *Chananæam* anno ætatis suæ septuagesimo quinto, idque post mortem patris qui ad ducentimum quintum vixit? Resp. Nodus hic omnium qui hætenus obvenerunt, difficillimus *Elium* vindicem requirit, nos explicationem dubii non λῶσαν δραπετίας in præsentia pollicemur, cum ipse *Iosephus Scaliger* animadvert. in *Eusebium* fol. 17. apertè in luto hæreat manusque det, nec quicquam re-

spondere conetur, aliique omnes quos videre contigit, dum solutiones promittunt, implicatiores multò dimittunt lectores quàm admiserint. In hoc est ligatura nodi quòd *Moses* Gen. 11. v. 26. velit *Abrahamum* natum *Tharæ* septuagesimo, *Stephanusque* Act 7. v. 4. disertè asserat *Abrahamum* translatum *Charrane* in *Chananæam* postquam mortuus est *Tharæ*: jam verò certum est & à nemine controversum profectum *Abrahamum* *Charrane* suæ ætatis septuagesimo quinto, vixisseque patrem ad ducentimum quintum. Si ergò anno *Tharæ* septuagesimo natus sit *Abraham* & septuagesimo quinto ætatis *Charrane* evocatus sit, annus itineris istius in *Tharæ* centesimum tricesimum non post mortem *Tharæ*, sed annis sexaginta ante mortem accidere oportuit. Hoc quidem admittunt quos nos maximè solemus sequi, *Iosephus Scaliger*, *Sethus Calvisius*, *Ubbo Emmius*, *Funeccius*, *Bucholcerus*, imò ex Pontificibus *Tostatus Abulensis*, *Petavius*, *Suarezus*, *Pererius* & alii. Sed *Henricus Philippi* post *Tornellum* & *Salianum*, imò verò ex nostris *Capellus*, *Paræus*, *Iunius* & *Deodotus* iter *Abrahami* *Chananiticum* in suum septuagesimum quintum, & patris ultimum vix ducentimum quintum conjicientes, *Abrahamum* natum volunt *Tharæ* non septuagesimo sed centesimo tricesimo totis sexaginta seriùs quàm priores. Durum nobis videtur cum *Moses Tharam* genuisse dicat *Abrahamum* anno 70. id contra *Mosis* morem in cæterorum omnium Patriarcharum genealogiis exponere de annis sexaginta post septuagesimum: præterquam etiã quòd hic calculus sacram Chronologiam in annis præcipue Sabbaticis & Jubilæis valdè conturbet. Nec minùs durum videtur, quem *Stephanus* post mortem patris in *Chananæam* translatum affirmat, eum annis sexaginta ante mortem patris illuc transferre, asserere *Stephanum* secundum vulgarem populi computum loqui, qui tum Septuaginta Interpretes & Rabbiorum *Cabbalam* in rationibus temporum sequebantur, vel *Abrahamum* septuagesimo quinto anno profectum *Charrane* in *Chananæam*, sed nondum translatum μετὰ τὸν πατέρα cum totà suà domo & totà re familiari ante patris mortem. Ita & alia ejusmodi non placent, igitur in præsentia ἀπορία, & dubii solutionem posteriori curæ remittimus.

Addenda ad Questionem III.

De anno natiuitatis Abrahami.

Dubium hoc non posuit doctissimus *Questio-
Veetius* in sua disputatione de alytis: *nus diffi-
cultas.* varia tamen in alytorum illic albostant
quæ

quæ soluta multò sunt faciliora quàm hoc præ manibus, certe *Hieronymus* in quaestionibus Hebraicis, & *Augustinus* in 15. de Civitate Dei cap. 16. profitentur expresse dubium hoc indissolubile. In sententiam hanc *Iosephus Scaliger*, ut dictum, pedibus ivit, istorum ego menti lubentissimè acquievissem, sed quia monitus sum à quibusdam quos revereor, incommodum esse ut huiusmodi dubia indeterminata relinquuntur, & videam ab hac quaestione prorsus pendere totorum sexaginta annorum ex Chronologiæ factæ tabulis vel meritam expunctionem, vel necessariam in cas insertionem, licet ægrè valdè, adductus tamen sum, ut relicta hæsitazione, in alteram partem inclinem.

Partium
sententiæ.

Duæ sunt hinc sententiæ, utraque multis & magnis tam auctoritatibus quam rationibus nixa; nos quando alcam jacere necesse sit, priorem amplectemur scil. *Abrahamum* natum patris *Tharæ* septuagesimo, relicta posteriori de centesimo tricesimo.

Pro priori nostrâ stant secundum *Scaligerum* omnes antiqui, etiam omnes Prostantes ante *Beroaldum* Genevæ Professore, qui in contrariam sententiam post se traxit, non quidem *Bezam* sed summum *Calvinum*, cuius ductum sequuti sunt *Martyr*, *Musculus*, *Iunius*, *Faraus*, *Deodatus*, *Rivetus*, *Usserius*, *Capelli* tres, aliique; viri omnes præstantissimi: Ex Pontificiis in eadem mente sunt, *Lyranus*, *Cajetanus*, *Salianus*, & alii, inprimis *Torniellus* qui fusissimè & summâ cum industria has partes tuerur. Pro nostra sententia stant Patres Christiani, Latini, Græci, & Judæi omnes, qui Geneleos undecimi vigesimum sextum de *Abrahami* nativitate accipiunt, & inter recentiores *Lutherus*, *Iosephus Scaliger*, aliique suprâ citati, ac ex Pontificiis *Abulensis*, qui fusè & accuratè rem hanc tractat, ac ex eo *Pererius*, *Petavius*, etiam *Cornelius*, & *Lorinus*. Sed sepositis auctoritatibus perpendamus utrinque rationes.

Pro nostra
sententia
primum
argumentum.

Hoc nostrum primum est argumentum: *Moses* expresse docet Gen. 11. v. 26. *Tharæ* anno vitæ suæ septuagesimo genuisse *Abrahamum*, clarum ergo hoc est ex divinis Scripturis fidei fundamentum. Respondet *Torniellus*, id quod ab eo alii mutantur, *Augustinum* quaest. in Genesim 26. ita locum exponere ut istum Genes. 5. v. 32. *Noam* anno quingentesimo genuisse *Shem*, *Cham*, & *Laphet*, ubi non intelligitur *Shem*, etsi loco primo ponatur maximum natu fuisse filiorum *Noæ*, aut eo præcisè anno generatum, sed *Noam* eo anno generate cœpisse tres suos filios, quorum dignissimus fuit *Shem*, licet anno uno aut duobus post *Laphetum* majorem genitus, ita *Tharæ* anno septuagesimo generate cœpisse tres

suos filios, quorum *Abraham* dignissimus, ideoque primo loco positus, non tamen primò genitus, nam *Haræ* *Saræ* pater necessariò fuit eo senior, cum *Saræ* ejus filia *Abrahamo* decem tantùm annis esset junior, si *Haræ* senior fuisset *Abraham*, oportuit *Haræ* genuisse *Saræ* seu *Ischam* anno suo octavo ad summum nono, quod absurdus est quàm ut à quoquam admittatur. Replica 1. malè *Torniellum* & sequaces *Augustini* sententiam referte, nunquam enim is affirmavit *Abrahamum* natum anno patris centesimo tricesimo, sed sæpius septuagesimo, tum loco citato, tum lib. de Civitate Dei 26. à capite 12. ad 17. ubi fusius eam quaestionem tractat, tum alibi. Habet quidem varias solutiones aliorum præsentis dubii, & hæc à *Torniello* allata est earum una, sed non magis ea est *Augustini* sententia quàm solutio præcedens secunda Judæorum & *Hieronymi*. Certè nusquam *Augustinus* eam amplexus est, licet non contemnendam asserat, ipsius verò responsio in qua acquiescit, à qua incipit, & in qua desinit, loco citato est recapitulatio, per quam defendit duas *Abrahami* profectioes in Cananæam, priorem anno vitæ suæ septuagesimo quinto ante mortem patris, posteriorem anno vitæ suæ centesimo tricesimo quinto post patris mortem.

Secundò. Si Geneleos undecimi vigesimus sextus parallelus sit quinti trigesimo secundo, confecta pro nobis res est, nam *Torniellus* anno suo millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono expresse declarat post *Cajetanum* & alios, *Augustini*, suamque mentem esse *Shemum* *Noæ* primogenitum fuisse, adeoque & *Abrahamum* primogenitum esse oportet secundum istum parallelismum.

Tertiò. Quod *Abrahamum* natu minorem *Haræ* volunt, eo quòd *Haræ* filia *Iesca* fuerit *Abrahami* uxor *Saræ*, ipso decem tantùm annis minor, caret fundamento, nam ut ostendit Jesuita *Coqueus* ad *August.* caput 19. lib. 16. de Civitate Dei, multi tam veteres quàm recentiores in alia sunt sententia & utcunque varient hinc docti, Scriptura tamen est clara Genes. 20. v. 12. *Saræ* fuisse filiam non fratris *Haræ*, sed patris *Tharæ*, & ne cui pateret elabendi rima exponendo filiam de propinquâ, vel nepte, addita est clausula (*non matris meæ*) ad expositionem omnem huiusmodi elidendam. Quòd obijciunt Pontificii de licitis nuptiis cum filiabus fratris, non cum filiabus patris aut cum sororibus, hoc faciunt ad excusandas Papæ dispensationes de incestis nuptiis Principum, tempore quidem *Abrahami* lex de conditionibus nuptiarum non erat lata, sed post *Mosen* nuptiæ tam cum neptibus quàm sororibus

vetitæ sunt : & verò Pontifices non minùs de his quàm illis dispensant , nam ut auctoritate Papali ob merum incommodum curia Romanæ celebratæ sunt nuper nuptiæ Regis Hispanorum cum sororis suæ filiâ , ita & Reginae Poloniæ cum duobus fratribus uterinis . Sic homo ille *αρου* in luce meridiana jura omnia divina & humana audet conculcare .

Quartò . Magna est inter Geneleos quinti tricesimum secundum , & undecimi vigesimum sextum dissimilitudo , nam *Noah* filios suos tres intra biennium , qui hîc aduersarii sunt , generâsse volunt , sed inter filiorum *Tharæ* natiuitates sexaginta minimum annos intercessisse docent : immanis est hæc discrepantia .

Quintò . Dato *Abrahamum* filiorum *Tharæ* natu fuisse minimum , nihil hoc facit ad natiuitatem ejus excludendam ab anno patris septuagesimo , nam nihil vetat hoc etiam supposito *Abrahamum* anno patris septuagesimo , & fratres majores multò ante fuisse prognatos .

Secundum.

Argumentor secundò . Nisi *Abrahamus* natus anno patris septuagesimo secundum *Mosis* verba intelligatur , natiuitas *Abrahæ* relinquetur incerta . *Nabor* vel *Harun* septuagesimo *Tharæ* nati dicentur , quando autem *Abraham* natus sit *Moses* non dixerit : Chronologia sacra in *Abrahamo* abrumptur , & additione sexaginta annorum ad *Mosen* corrumpitur . Respondet *Torniellus* , ad quem *Paræus* , *Rivetus* , aut alii , nihil vel parum addunt , calculo Chronologico nihil addi , sed sexaginta annos malè expunctos rectè recuperari ; de anno natiuitatis *Abrahami* non silere *Mosen* , licet loco præ manibus de eo non loquatur , alibi tamen satis indicare , per claras consequentias . Replica . 1. Confessam sexaginta annorum ad vulgatum computum additionem magnam efficere in Chronologiâ mutationem , certè quæ de Eclipsibus , & antiquis cælestium *Φαινόμενων* observationibus , aut Jubilæorum computo doctissimi multi vici ad Chronologiæ sacre quæ confirmationem , quæ illustrationem adduxerunt , hac ratione funditùs evertuntur , nec ea additio admitenda est , nisi majore necessitate compellamur , quàm argumenta adhuc adducta præ se ferunt .

Secundò . Exactæ *Mosis* Genealogiæ ab *Adamo* ad *Abrahamum* & aliquandiu post , fiunt per tempora natiuitatis Patriarchiarum in rectâ Christi lineâ constitutorum , si autem annus *Tharæ* septuagesimus non referatur ad generationem *Abrahami* , sed vel *Naboris* vel *Haranis* mutabitur tota ratio Chronologiæ *Mosaica* in ipsâ personâ *Abrahæ* , cujus generationem & annos plus quàm alius cuiuscunque Patriarchæ *Mosi*

scopus & institutum est manifestare , ut clarè fluat cursus temporum ac Christi linea . nihil ad Christum , nihil ad Ecclesiam quo anno *Tharæ* genitus sit , vel *Harun* pater *Moabitarum* , vel *Nabor* pater familiæ *Assyriacæ* .

Tertiò . Natiuitas omnium aliorum Patriarcharum est enarrata à *Mosè* verbis planis & disertis , non relicta ut indagaretur per varias ambages consequentiarum ; *Abrahami* propinqua & eminens ad sædus gratiæ ac populum Dei & Christum relatio non cum patitur suâ hîc prærogatiuâ spoliari .

Quod de *Shemo* ad nauseam regerunt , ut nuper dictum , non solvit argumentum . Nam 1. Si , ut volunt multi , *Shemus* fuerit *Noæ* primogenitus , tollitur omnis quaestio . 2. Licet fuerit *Iapheto* junior biennio , inter duos annos *Shemi* , & *Abrahami* sexaginta vasta est differentia . 3. Qui volunt *Shemum* *Iapheto* minorem , id se facere profitentur per expressas Scripturas , non per consequentias . 4. Consequentiarum probantes *Abrahamum* natum anno *Tharæ* centesimo trigesimo longinquæ sunt , & , ut fateatur *Torniellus* , obscuræ , sed , ut affirmat *Pererius* , falsæ , quæ nihil probant .

Argumenta *Tornielli* pro alterâ sententiâ sunt varia . 1. *Vixit Terah* annos ducentos quinque & mortuus est *Charrane* , *Abraham* autem mortuo patre profectus est *Charrane* in *Chananeam* anno vitæ suæ septuagesimo quinto , annus ergò *Abrahami* septuagesimus quintus respondebat anno patris ultimo ducentesimo quinto , natus ergò fuit *Abraham* anno patris centesimo trigesimo , septuaginta quinque scilicet ante ejus ducentimum quintum in quo mortuus est . Resp. *Torniellus* , & sequaces triumphant in hoc argumento ut demonstratione inuictâ , *Pererius* tamen , & omnes qui sequuntur *Augustinum* , satis facillè respondent . Omnis argumenti vis in eo stat , quod *Abrahamus* non sit profectus in *Chananeam* ante Patris mortem : narrat quidem *Moses* *Tharæ* mortem in fine capitis 11. Gen. & *Abrahami* profectionem initio 12. sed hinc non sequitur *Abrahami* profectionem fuisse posteriorem morte patris . satis enim est frequens in historiâ sacra ut quæ posterius gesta sunt , priùs narrentur , quod ex ipsiis locis præ manibus patet , nam initio capitis 11. narratur structura turris *Babel* , quæ diebus *Peleg* facta est , multò ante prognatam *Isaïis* *Pelegi* fratris secundam progeniem , quæ cap. 10. describitur , imò verò post *Tharæ* mortem initio capitis 12. mandatum Dei *Abrahamo* imperans , ut relinqueret patriam *Ur Chaldæorum* , ac domum paternam , ut in *Chananeam* proficisceretur , licet cap. 12. exponitur , excessum tamen ex

Argumenta
Tornielli
& Paræi
refutantur.

1.

Chal-

Chaldaei quæ cap. II. habetur, diu antecessit.

Sed id quod urgent præ historiâ *Mosis* sunt diserta verba *Stephani* Act. 7. v. 4. *Post mortem patris transfulit eum Deus in Chananæam.* Nemo Christianus unquam tam impius fuit, ut *Stephani* hæc verba controverteret; sed *Augustinus*, & multi optimi Theologi tam nunc quàm olim negarunt unam solam fuisse *Abrahami* profectionem *Charrane* in *Chananæam*, faciendo verò plures, sibi videntur totam, quæ aliàs maxima hîc esset, difficultatem tollere. Volunt, secundum *Mosen*, *Abrahamum* profectum *Charrane* in *Chananæam* anno ætatis suæ septuagesimo quinto, ante mortem patris annis sexaginta, rediisse autem aliquoties ut patrem inviseret, donec patre mortuo relinqueret *Charranem*, non iterum visurus, & in *Chananæam* profectus est in eâ mansurus, nec iterum unquam transiturus fluvium in *Mesopotamiam*. Respondent advertentes somnia hæc esse nullo Scripturæ fundamento nixa. Replica. Non negant, modò vera essent, satis solvere difficultatem, nec quicquam afferunt quò minùs vera esse possint, an verò actu fuerint vera, pendet à superiore hypothesi; supposito enim *Abrahamum* natum *Tharæ* septuagesimo, & vixisse *Tharam* ducentos quinque, ac profectum *Abrahamum* in *Chananæam* anno suo septuagesimo quinto, necesse est ut illuc iverit annis totis sexaginta ante mortem patris, & cum à *Stephano* dicatur eò profectus post mortem patris; necesse etiam est statuere, rediisse *Charranem* saltem semel ad patrem invisendum, ut inde post mortem patris *Chananæam* repeteret, nulla est absurditas in hac totâ re, imò in eâ est necessitas ad probam *Stephani* cum *Mose* reconciliationem.

Quod autem *Moses* nullam faciat istorum *Abrahami* itinerum expressam mentionem, est secundum suum morem ac consuetudinem; nam licet Patriarchæ *Noach*, *Shem*, & omnes alii post fluvium, cum *Abrahamo* multis annis vixerint, & ut videtur certissimum, multas aliquando visitationes mutuò exercuerint, earum tamen nullius *Moses* meminit, quin & *Isaac* post suas nuptias simul cum *Abrahamo* vixit in diversis regionibus annis supra triginta, & *Israël* annis multo pluribus, nusquam tamen *Moses* meminit vel *Abrahamum* invisisse suos filios, aut filios suum patrem, antequam ad ejus sepulturam *Hebronem* accessissent; eadem est *Jacobi* & *Esavi* ratio, vixerunt illi aliquot annos ante mortem *Abrahami*, & plures ante mortem *Isaaci*, an nunquam accesserunt vel ad patris vel avi domos, nec unquam vel avus, vel pater ad eorum domicilia? certè nullius ejusmodi

itineris *Moses* meminit, si unam *Jacobi* profectionem excipias ad invisendum *Isaacum* paulò ante ejus mortem.

Alterum *Tornielli* argumentum est, mortuum *Teram* ante septuagesimum quintum *Abrahami*, quia Gen. 22. post *Abrahami* reditum à conatu immolandi *Isaaci* anno suo centesimo vigesimo quinto, quinquaginta annis à primo discesu *Charrane* occurreret ei nuncijs significans, ut inaudita nova octo filios natos *Nabori*, non ergò per eos quinquaginta annos revisit *Abrahamus* *Charranem*, quod in pio filio impossibile erat, si tum temporis vixisset *Charrane* *Terah* pater. Resp. in paucis annis magna solet esse familiarum mutatio: *Nabori* octo filii octo annis potuerunt nasci, certè *Jacobo* in eodem loco annis ferè sex undecim prognati sunt: in annis illis quinquaginta sapiùs revifere potuit patrem *Abrahamus*, antequam octo illi nati essent *Nabori*. De infrequentia visitationum inter Patriarchas, quæ modò in Sacris literis memorantur, jam dictum *Tornielli* adversariis unum *Abrahami* iter ex *Chananæâ* *Charranem* sufficit ad ipsorum hypothesein salvandam. Magis nos stringeremur, si addidisset *Torniellus*, quod tamen non fecit, anno *Isaaci* trigesimo quinto, secundum *Petrium*, oportuisse *Abrahamum* fuisse *Charrane* ad sepeliendum patrem: ibi tunc *Nabor* & filii res domesticas *Abrahami* ab ipso satis didicerunt, quid ergò post quinque tantum annos *Eleazari*, *Abrahami* servo, opus fuit tam anxie *Bethuel* ac *Labanem* de *Abrahami* divitiis & filio *Isaaco*, ut rebus ignotis, docere? Ad hoc tamen responde, qui fuerint *Abrahami* sermones cum *Nabore*, quando ultimò venit *Charranem* ad sepeliendum patrem, quis novit? Et quæcunque tandem nota erant de *Abrahami* statu suis *Charrane* consanguineis, dum uxorem inde *Isaaco* peteret *Eleazar*, commodum ei fuit, ad adducendam *Rebecca* mentem in tam longinquum iter, *Abrahami* ac *Isaaci* opes prolixius enarrare, de quibus satis ignarus esse potuit *Bethuel* octavus & minimus natu suorum *Nabor*, quicquid tandem ipse *Nabor*, & filii majores de ipsis cognovissent.

Tertium *Tornielli* argumentum est testimonium *Chrysofolmi* & *Theodoretii*. Ad quæ responde 1. Si testimoniis vel Græcorum vel Latinorum Patrum vellet stare *Torniellus*, proculdubio caderet causâ: duo hi nimis pauci sunt ut totam turbam sustineant eorum, qui *Abrahamum* anno sui patris septuagesimo natum affirmant. 2. *Theodoretus* in genuinis suis scriptis nullum hac de re verbum habet, cum tamen moveat multas minùs graves quæstiones in *Genesis*, textum præ manibus tam antecedentes

quàm consequentes. Verum est in Latinâ Græcorum Patrum catenâ Colonia 1572. editâ sub nomine *Theod.* solvitur quæstio de anno septuagesimo *Thara*, sic ut *Abrahamus* non fuerit primò sed ultimò genitus *Thara*, quàm parum hoc faciat ad quæstionem suprâ dictum. Sed in præsentia respondeo, illum *Theod.* nequaquam esse *Theodoretum*, sed *Theodorum*; qui qualis fuerit, quantæque auctoritatis, aut quando vixerit nescio. Ibidem subjicitur in Catenâ longè alia solutio cujusdam *Diodori*, qui *Abrahami* profectioem in Chananæam anno suo 75. longè facit antecedere mortem *Thara*, quicumque illi sunt viri *Theod.* & *Diod.* in Catenâ, nihil ego eorum testimoniis deferendum puto.

Quod ad *Chrysostrum*, aded negligit nostram quæstionem, ut in Homiliis suis in Genesin omnino omittat ipsum textum, totum scilicet 26. versum capituli 11. & licet scribat versum 4. 7. Act. ne verbo tamen rem hanc ibi attingit. Fateor in versum ultimum undecimi Geneseos quæstionem movere, & sic solvere, ut non prius in Chananæam venerit *Abraham*, quàm pater mortuus sit. Hoc quidem [non prius] addit ad verba *Stephani*, qui nihil tale loquitur, si dixerim *Chrysostrum* hoc facere negligenter & ἀμελῶς, suo ipsius verbo ibidem uter, licet in diverso ab eo sensu, certè ibi habet *Chrysostrum* ea quibus adversarii hic, non lubenter, ut puto, subscriberent, *Tharam* scilicet venisse *Charranem* cum *Abrahamo*, nulla motum fide in promissiones divinas (nam ἀπίστον vocat) sed solo paterni amoris erga filium philtro. Dura nimishæc est in *Tharam* censura.

4. Quartum *Tornielli* argumentum. Nisi *Abrahami* nativitas septuagesimo *Thara* sexaginta totis annis posterior sit, & à Diluvio longius removeatur, quàm intervallo quadringentorum nonaginta duorum annorum, impossibile est, ut tum temporis regnante *Nino* exereverit genus humanum in tantam multitudinem, quæ exercitibus, quos historici narrant eo seculo ductos, in militiam sufficerent. Resp. de hoc argumento supra satis superque.

5. Quintum *Tornielli* argumentum. Non est credibile *Abrahamum* vel ob affectum paternum, vel quâvis aliâ de causâ redire voluisse ad habitandum in eâ regione, à quâ Dominus eum evocaverat. Resp. Nemo asserit rediisse *Abrahamum* ut in Mesopotamiâ habitâret, sed ut occasione negotiorum eò, quoties lubitum esset, rediret; Dei vocatio in Chananæam nihil impediabat.

6. Sextum. Si quavis de causâ *Abrahamus* aliquando proficisceretur de Chananâ in Mesopotamiam, perniciosum præbuisset exemplum suis posteris, removendi sua domi-

nia de Chananâ terrâ promissionis in Mesopotamiam, unde divino mandato advocati erant. Resp. Iter negotiorum causâ non est translatio domicilii: *Iacobus*, cui Chananæa non minùs quàm *Abrahamo* fuit terra promissionis, nihil dubitavit bonâ cum patris *Isaac* gratiâ negotiorum causâ in Mesopotamiam proficisci, ibique multis annis permanere.

7. Septimum. Si redire unquam in Mesopotamiam voluisset *Abrahamus*, id fecisset tempore famis, quando in Ægyptum descendit cum magno suo ac *Saræ* uxoris periculo. Resp. Temporibus famis Ægyptus semper fuit ordinarium vicinis omnibus frumenti granarium, nequaquam verò Chaldæa hoc privilegio gaudebat. Sed piget ineptiarum *Tornielli*, in quibus nihil apparet solidæ rationis.

QUÆSTIO IV.

Quomodo Israëlita commorati sint in Ægypto totis annis 430. & tamen quatuor tantum generationibus?

Quartò quæritur, quomodo Gen. 17. *Quomodo* v. 12. peregrinatio *Abrahæ* & seminis illius prædicetur futura annorum quadringentorum, cum alibi dici soleat annorum quadringentorum triginta; ibidemque reditus ex Ægypto promittatur generatione quartâ, cum tamen supra octo aut decem generationes in *Iosephi* familiâ intra hos temporis cancellos numeraverimus? Resp. ad prius, pro diversitate terminorum variari quorumcunque calculos: dum quadringenti triginta anni statuuntur peregrinationis Hebræorum, eorum initium collocatur in primâ *Abrahami* profectioe de *Ure Chaldaeorum*, saltem de *Charrane Mesopotamiæ* in *Chananæam*: sed *Abrahami* profundus somnus & ecstasis Gen. 15. post istud iter contigit. Præterea non rarò Sacrosancta Scriptura in numero rotundo aliquorum annorum, necdum mensium, aliquando excessum, aliquando defectum comprehendit, ita ut rotundus quadringentorum annorum computus triginta, aut plus minùs quod excedat aut deficiat, non excludat.

Ad posterius Resp. Generationem seu *Seculum* vulgò centum annorum spatio definiri, ita quod post annos quadringentos accidit, id rectè quartâ generatione dici contigisse. Præterea licet eo temporis spatio in quibusdam familiis octo & plures gradus numerentur, in aliis tamen non minùs illustribus vix ultra quatuor apparent, saltem ab introitu ad exitum: *Esfom* filius *Pharezi* nepos *Iuda* genuit in Ægypto *Ram* & *Ram Ammadab*, hic verò *Naasson*, & is *Salmon* maritum *Rachab*, *Davidis* abavum.

Levi

Levi quoque genuit paulò ante introitum *Coath*, qui *Amram*, qui *Mofes*. Hic ab *Esòs* ad *Esòs* duas tantum habes generationes, solus enim *Amram* & *Mofes* in *Ægypto* nati sunt, imò verò si excludas terminos & generationes numeres exclusivè ab ipso *Isaaco* ad *Mofes*, invenies tantùm quatuor nomina, scilicet *Jacob*, *Levi*, *Coath* & *Amram*.

Addenda ad Quæstionem IV.

Israëlitæ in Ægypto non habitârunt ultra ducentos quindæcim annos contra Vossium.

*Isaacus
Vossius
sacre
Chronologia
ever-
sor.*

Nihil hîc addidissim, nisi nuper *Isaacus Vossius* ad cætera sua in sacram Chronologiam facinora, hoc etiam adjecisset, ut sub magni patris nomine, ducentos totos hîc annos ad communem calculum prolixâ valdè & satis acri disputatione, addendos contendisset; nam non contentus contra patris expressam mentem corrupisse Sacrosanctum *Mofis* calculum tam ante quàm post Diluvium apertè, & ex professo ante *Abrahami* nativitatem ad vulgarem æram adjiciens annos non pauciores, quàm mille quadringentos & quadraginta, pergit per patris posthumam *Isagogen* à se editam, aliquot adhuc centenorum additione sacratissimos Chronologiae Biblicæ terminos violare, infercit pro insititio *Camane* annos centum triginta, translatione nativitatis *Abrahæ* à patris septuagesimo ad centesimum trigessimum, lucrari sibi videtur annos sexaginta, nondum tamen additionum satur à descensu *Jacobi* in *Ægyptum* ad exodum contra omnium veterum *Judæorum* & *Christianorum*, omnium etiam *Protestantium*, imò omnium ferè quoque *Pontificiorum Chronologorum*, & *Scripturæ* interpretum mentem, annos non pauciores quàm quadringentos triginta numerat, verùm transgrediens limitem annis minimùm supra ducentos, quin & in sequenti *Epocha* contra expressam *Scripturam* 1 Reg. 6. v. 1. quam propterea corrigit ut corruptam, contra omnium codicum fidem, audaciâ viventis *Vossii* modestiæ minimè consentaneâ; ab exodo ad conditum templi quingentos octoginta pronunciat fluxisse. Quatuor prima paradoxa jam expendimus, de texto mox, quintum in præsentia sumimus in manus. Examinemus primò quæ pro novâ suâ sententiâ profert argumenta, deinde responsiones ad fundamenta antiquæ & communis quam oppugnat. Nihil aliud est in prolixâ illâ dissertatione multis verbis dilatata quod facit ad causam.

Argumentum ejus primum est ex *Gen.* 15. v. 13. *Exod.* 12. v. 40. *Act.* 7. v. 6. & 13. v. 16. Testimonia (inquit) hîc tam apertè loquuntur de solâ habitatione in

Ægypto, non verò in *Chananaâ*, ut ab aliquo eludi fortasse, at non elidi possint. Resp. Durum est efficere omnes veteres & novos interpretes horum locorum elusores sacrarum literarum, ut stet nova *Vossii* expositio, quam à *Genebrardo* homine magis docto quàm vel solido, vel probò mutuatus est, in quâ sola ad hunc diem apparuerunt contra communem sententiam, *Steuchus*, *Eugubinus*, & alius nescio quis *Thaddæus Dunus*, cæteris omnibus doctis *Augustini* expositio placuit. Is lib. 16. de civitate Dei cap. 16. & iterum fusiùs c. 14. & 3. quæst. 47. in *Exodum* ita locos interpretatur, ut peregrinatio referatur tam ad terram *Chananaam* quàm *Ægyptum*, sed servitus & afflictio ad solam *Ægyptum*; numerus autem annorum ad omnes tres casus, ita ut à peregrinatione inceperint, & in afflictione desierint: velle autem eorum principium restringere ad casum ultimum, nimirum afflictionem, vel secundum, nimirum servitutem excluso primo termino peregrinationis, esset verba torquere, & in falsum sensum obliquare. Non est dubium inter peregrinationem & servitutem, atque inter afflictionem & servitutem aliquod annorum intervallum intercessisse, quadringentosque & triginta annos tam medio & ultimo, quàm primo termino assignare, non stat cum reum ipsarum veritate.

Audiamus ipsum *Augustinum* de Civitate Dei lib. 16. cap. 24. *Quid verò dictum est ad Abraham sciendo scies, quod peregrinum erit semen tuum in terrâ non propriâ, & in servitutem redigent eos, & affligent eos quadringentis annis, de populo Israël qui fuerat in Ægypto serviturus apertissimè prophætatum est, non quod in eâ servitute sub Ægyptiis affligentibus quadringentos annos ille populus fuerit peracturus, sed in ipsis quadringentis annis prænuñciatum est hoc futurum, quemadmodum enim scriptum est de Tharâ patre Abrahæ, & fuerunt dies ejus Charrane quinque & ducenti anni, non quia omnes ibi acti sint, sed quia ibi completi sint, ita & hîc, propterea interpositum est, & in servitutem redigent eos, & affligent eos quadringentis annis, quoniam iste numerus in eadem afflictione impletus est, non quia ibi un-versus peractus est, computantur ab anno septuagesimo Abrahæ, quando ad eum facta est prima promissio usque ad exitum Israël ex Ægypto quadringenti triginta anni, quorum *Apostolus* ita meminit. Hoc autem dico (inquit) testamentum confirmatum à Deo, quæ post quadringentos & triginta annos facta est lex non infirmat, ad evacuandam promissionem.*

Exponit hîc *Augustinus* *Scripturam* per alias *Scripturas* tam *Veteris* quàm *N. Testamenti*, hoc se didicisse profiteretur cap. 16. ab *Eusebio Casariensi*. Certè *Hieronymus* in *Epistolam* ad *Gal.* 3. eadem vadit viâ, imò

*Israëlitæ
in Ægypto
annis 430.
Primum.*

*Sententiæ
Augustini.*

verò ipse *Vossius* fatetur pag. 95. Patres tam Græcos quàm Latinos ingenti agmine hanc sententiam lequi: dixisse potuit cum *Georgio Syncello* apud *Scaligerum* in notis *Eusebiana* pag. 17. κατά πάντας τὸς ἐρμηνεύσαντας, καὶ ἱερογράφους, secundum omnes interpretes & Chronologos seu Historicos.

Hujus Patrum concordia causam malè *Vossius* adscribit ipsorum erga L X X. Interpretes reverentia: illi quidem locum *Geneseos* rectè & clarè Paraphrasi illustrant, ἢ ὁ καθήκοντος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἢν κατώκεισαν αὐτοῖς, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν ἐν γῆ Αἰγύπτου καὶ ἐν γῆ Χαναάν, αὐτοῖς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν τετρακόσια τριάκοντα ἔτη i. e. *habitatio filiorum Israël quam habitaverunt ipsi & patres in terra Ægypti, & in terrâ Chanaan, ipsi & patres eorum quadringenti & triginta anni.* Hac quidem auctoritate Patres in verâ sententiâ confirmati sunt, sed eorum sententiâ fundamentum, ut in *Augustino* vidimus, posuerunt in solis authenticis Scripturis.

Contra hanc omnium, saltem communem Patrum expositionem objicit *Vossius*, peregrinationem à *Mose* memoratam fuisse in solâ Ægypto, non verò in *Chanaanâ*, eo quòd dicatur futura in terrâ non suâ sed alienâ, *Chanaanâ* autem fuit patria terra, natalis, & propria femine *Abrahami*. Resp. Inconsideratè valdè hæc dicuntur contra expressas Scripturas, nam *Abraham* & posteris antè κληροχίαν diebus *Iosua* terra *Chanaan* fuit magis peregrina quàm Ægyptus. De *Chanaan* hæc *Apostolus Paulus* Act. 7. v. 5. *Et non dedit illi hæreditatem in eâ, nec passum pedis, & repromisit dare illi eum in possessionem, & semini ejus post ipsum, cum non haberet filium.* Hebr. 11. *Fide demoratus in terrâ repromissionis tanquam in alienâ in casulis habitando cum Isaac & Jacob.* Et vers. 13. *Confidentes quia peregrini & hospites essent supra terram.* Quòd ad Ægyptum, etsi nunquam intenderet Deus populum ut in hæreditate suâ ibi collocare, optimum tamen ipsis jus in terram *Goshen* procuravit. Donatio Regis simplex fundat jus bonum ad terras donatas, imprimis si insignibus meritis donatio superstructa fuerit: hæc autem Israëlitarum fuerat conditio; *Pharao* observatam à ruinâ Ægyptum *Iosephi* extraordinariâ prudentiâ, ipsi ac suis terram *Goshen* in possessionem dedit Gen. 47. v. 11. *Iosephus* patri, & fratribus suis possessionem dedit in Ægypto in optimo terræ loco, ut præceperat *Pharao*. Hic quievit *Jacob* in summâ pace usque ad mortem professus omnes priores suos dies in *Chanaanâ* vel ubicunque fuisse meram peregrinationem, eamque valdè molestam vers. 10. *Dies peregrinationis vite meæ centum triginta annorum sunt, parvi & mali, & pervenerunt ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.*

Refutatur obiectio *Vossii* contra sententiam Patrum.

Prima.

Secunda *Vossii* obiectio contra Patrum *Secunda.* explicationem hæc est. Eorum commentarius de annis quadringentis triginta peregrinationis includit ipsius *Abrahami* peregrinationem: atqui verba *Mosis* loquuntur de femine *Abrahami* peregrinatione excludendo ipsum. Resp. 1. Quæ vera sunt de *Abrahami* femine rectè attribuuntur ipsi *Abrahamo*, repromisit Deus dare illi terram *Chanaan* in possessionem, & femini ejus post illum, non autem dedit, neque promisit dare *Abrahamo* terram *Chanaan* in possessionem, nisi in personis posteriorum, idque post quatuor secula. 2. Expositio Patrum rectè distinguit peregrinationem *Abrahami* à peregrinatione posteriorum, cum eos locos, ubi habentur anni quadringenti, exponunt de solis posteris, *Isaaco* scilicet femine promissionis & sequentibus: eos autem locos qui habent quadringentos triginta de ipsius *Abrahami* peregrinatione ab *Ur Chaldaeorum* intelligunt, quæ annis triginta *Isaaci* nativitate antecessit. 3. *Vossii* expositio excludit ab annis 430. non solum *Abrahamum*, sed ipsum *Isaacum* per totam vitam & *Jacobi* etiam peregrinationem ad annum suum centesimum tricesimum; à servitute autem excludit omnes *Jacobi* posteros ad mortem usque *Levi*, quæ plusquam nonaginta annis accidit post introitum in Ægyptum.

Tertiò objicit *Vossius* expositionem illam Patrum repugnare expressis verbis *Exodi* cap. 12. vers. 40. *Habitatio filiorum Israël qui manserunt in Ægypto, erat annis quadringentis triginta.* Resp. Sacrosancta Scriptura non debet captiosis manibus tractari, an verba hæc expressiora sunt de habitatione in Ægypto, quàm verba Act. 7. v. 6. & malè tractabunt eos annis quadringentis: ista *Vossius* ipse interpretari cogitur *Synecdochicè*, non de toto isto tempore, sed quâdam ejus parte pag. 79. & reprehendere eos qui omnes istos annos de servitute accipientes, habitationem extendunt ultra annos quingentos.

Secundum argumentum quod pro suâ *Vossii* sententiâ affert *Vossius*, est ex cap. 5. Libri *Judithæ*, ubi affirmat *Achior* Israëlita habitasse in Ægypto per annos quadringentos. Resp. Argumenti hujus levitatem fatetur *Vossius* contra *Genebrardum*, non tantum quia liber est Apocryphus, & loquitur *Ammonita Achior* qui res Judæorum ignoravit, & cujus falsa narratio de rebus Judæicis nihil præjudicat divinæ veritati, sed imprimis quod in codice originali Græco, nihil habeatur de tempore, sed additio illa annorum quadringentorum sit ex solâ versione Latinâ. 3. Si omnia ista prætermittentur, necessaria tamen esset hoc loco commoda expositio, nam verba loquuntur de

Vossii secundum argumentum.

de habitatione filiorum *Israëlis*, si distinguas *Israëlem* à suis filiis, & ejus habitationem in *Ægypto* quæ fuit annorum septemdecim, excludas ab habitatione filiorum, verba rigidè, prout flant, vera non sunt, deerunt enim ex quadringentis septemdecim.

Tertium. Tertium *Vossii* argumentum est à multiplicatione filiorum *Israël* dum in *Ægypto* manerent, hi in sexcenta virorum millia excrefcere non potuerunt, nisi annis minimum quadringentis ibi permansissent. Resp. *Genebrardi* hoc argumentum agnoscit *Vossius* nullius esse ponderis, & rejicit.

Quartum. Quartum est testimonium *Iosephi* Antiq. lib. 2. cap. 9. ubi *Israëlitæ* annis quadringentis in *Ægypto* vexatos affirmat. Resp. *Vossius* agnoscit *Genebrardum* hinc frustra laborare, nam hoc loco, ut aliàs sæpè, corruptus est ex librariorum incuriâ *Iosephi* numerus, ut ex cap. 13. patet, ubi quadringentos triginta annos habet à peregrinatione *Abrahami* ad exodum, à descensu verò *Iacobi* in *Ægyptum* numerat tantum ducentos & quindecim, quod ad alios auctores *Judæos*, neque *Genebrardus*, neque *Vossius*, ex plurima sua *Rabbinorum* lectione vel unum producere possunt pro se, nobis autem multos largiuntur.

Pro nostrâ sententiâ.

Vindicatur argumenta nostra.
1. Argumentamur 1. ex epist. ad Galat. 3. v. 16, 17. *Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini ejus, testamentum autem confirmatum à Deo quæ post quadringentos & triginta annos facta est lex, non irritum facit.* Principium annorum quod *Apostolus* ponit in primis promissionibus factis *Abrahæ* de *Christo* semine benedicto non potest collocari in *Israëlitæ* descensu in *Ægyptum*; nam prima promissio facta *Abrahæ* de semine benedicto multis annis antecessit *Israëlitæ* descensum in *Ægyptum*. Primæ promissiones Gen. 12. *Abrahamo* dictæ sunt, cum de *Ur Chaldæorum* annos natus septuaginta exiret in *Charran* *Mesopotamiæ*, ubi quinque annos habitavit, inde discessit anno vitæ septuagesimo quinto, ex quo ad natum *Isaacum* anno suo centesimo Gen. 21. v. 5. sunt anni 25. hinc ad natum *Iacobum* *Isaac* sexagesimo sunt sexaginta, inde ad descensum *Iacobi* in *Ægyptum* cum fletit ante *Pharaonem* centum triginta Gen. 47. v. 9. hi juncti faciunt ducentos viginti, qui subtracti ex quadringentis nonaginta relinquunt ducentos & decem, quibus in *Ægypto* commorati sunt *Iacobus*, & filii.

De Majore nihil jure moveti potest dubii, nisi de quinque annis primis, certè

cum *Augustinus* textum Gen. 12. v. 1. per *hesteron proteron* interpretetur, de primis promissionibus factis *Abrahæ* antequam veniret *Charran*, videtur necessarium ut factæ fuerint *Abrahæ* suo septuagesimo, nimirum quinque annis antequam *Charran* diceret, ut unquam cum viris magnis nolim contendere de minutiis, præsens quæstio est de annis ducentis & supra, in his lites de annis quinque facile absorbetur.

In Minore, quod *Apostolus* principium annorum quadringentorum triginta posuerit in tempore primarum promissionum factarum *Abrahæ*, minus debet esse controversiæ, nam *Apostoli* verba hoc expresse ferunt.

Respondet *Vossius* negando minorem. Nam (inquit) promissiones ab *Apostolo* memoratæ non sunt intelligendæ de primis Gen. 12. descriptis, sed ultimis factis *Iacobo* *Beersheba*, in itinere suo *Ægyptum* versus Gen. 46. v. 30. à quibus ad exodum numerari vult quadringentos triginta. Replica 1. Hoc solius *Vossii* commentum est contra omnes mortales, certè contra omnes Patres & scriptores *Protestantes* ipso non diffitente, puto etiam contra omnes *Pontificios*, nam varia hinc ex suo cerebro *Vossius* procutit, de quibus *Genebrardus*, & alii valde pauci ex *Pontificiis* ejus duces nunquam videntur somniâsse. 2. Commentum hoc *Vossii* apertè contradicit *Apostolo*, qui loquitur expresse de promissionibus dictis *Abrahæ*, *Vossius* verò negat posse ejus verba intelligi de diebus vel *Abrahæ*, vel *Isaac*, vel *Iacobi*, ante iter suum ultimum in *Ægyptum* vitæ centesimo trigesimo. 3. Loquitur *Apostolus* expresse de promissionibus novi fœderis, quas non potuit lex evacuare, & de semine uno quod fuit *Christus*, atqui promissiones factæ *Iacobo* *Beersheba* non fuerunt tales, nullum istæ de fœdere aut *Christo* verbum, tantum erant practicales *Iacobo* consolationes de divinâ cum eo præsentia in *Ægypto*, de *Iosephi* curâ sepulturæ ejus, & de reditu posteriorum ejus ex *Ægypto* in terram *Chanaan*. 4. Ipse *Vossius* concedit à promissionibus *Iacobo* factis *Beersheba* non fluxisse annos quadringentos triginta, sed solum 407. quare cogitur ad aliud principium confugere, quod profitetur suum esse inventum à nullo ante tactum, scilicet caput annorum quadringentorum triginta à *Mosè* & *Apostolo* memoratorum arcessendum esse, non à *Iacobi* descensu in *Ægyptum*, sed à *Iosephi* qui viginti tribus annis illum antecessit; cum feracibus & fluidis ingeniis semel panditur inventionum porta, nullus finis est novorum commentorum.

Quartò. Recentissimum hoc *Vossii* inventum

ventum non stat neque cum Scripturis, neque cum rectâ ratione. Nam 1. Promissiones factæ *Abrahamo*, quas quadringentorum triginta annorum caput facit *Apostolus Galat. 3. v. 17.* erant confirmatæ in *Christo*, & factæ semini benedicto : promissiones autem factæ *Iacobo* Bethle *Gen. 35. v. 9.* nullum habent de *Christo* verbum. 2. Supponit *Vossius*, venditionem *Iosephi* in *Ægyptum* contigisse eodem anno, quo *Iacobus* habitationem suam transtulit *Schikeme Bethlehemum*, hoc ipsi fuit probandum, non asserendum. 3. Descensus in *Ægyptum* de quo loquitur *Apostolus*, non fuit unius solùm *Israëlitæ*, *Iosephus* autem unus tantùm fuit *Israëlitæ*. Denique non potest *Iosephi* descensus esse caput annorum quadringentorum triginta, nam ab eo ad exodum, fatente *Vossio*, non fluxerunt ultra quadringentos viginti tres. Quod autem hic affert de numeris rotundis & exactis, est intempestivum ; nam secundum ipsius regulam, numerus minor additus majori intelligendus est de justo & exacto, ita licet summa annorum quadringentorum exponi posset de quadringentis triginta, vel de aliquot pluribus aut paucioribus, quàm in ipso rotundo exprimentur, tamen cum triginta adduntur quadringentis, aut quilibet numerus minor majori, tum summa totalis non debet rotundari, sed de justo & exacto intelligi, itaque cum nullo conatu *Vossius* valeat quadringentos triginta annos de justis & exactis exponere, videtur satis certum ejus calculum rectum esse non posse.

Secundum. Secundum quod pro nostra sententiâ argumentum profert *Vossius* hoc est. Generationes à *Mose* in variis familiis memoratæ, ab introitu *Israëliitarum* in *Ægyptum* ad exitum, tam pauca sunt, ut annos quadringentos triginta non possint exhaustire. In familia *Levitarum* duæ tantùm fuerunt generationes in *Ægypto* prognatæ *Cahad*, qui in *Chananâ* natus in *Ægypto* genuit *Amram*, & *Amram* *Mosen* : in tribu *Reuben* *Phalû* in *Chananæa* natus genuit in *Ægypto* *Eliab*, & hic *Dathan* ac *Abiram* *Num. 26. v. 8.* In familia *Iehudæ* *Ezron* filius *Pharez* in *Chananæa* natus genuit in *Ægypto* *Iephunne*, & *Iephunne* *Caleb*, qui anno suo quadregesimo exivit *Ægypto* : eo autem seculo nullæ duæ aut etiam tres generationes attingere potuerunt annos quadringentos triginta. Respondet *Vossius* tria satis, ut nihil deterius dicam, paradoxa 1. *Cahad* genuisse *Amram* multò post centesimum, & *Amram* pariter *Mosen* multò post suum centesimum ; nam dato *Cahad* ingressum in *Ægyptum* anno suæ ætatis primo, & genuisse *Amram* centesimo, ac *Amram* suo centesimo genuisse *Mosen*, cujus

octogesimo contigit exodus : anni hi omnes juncti non appropinquant quadringentis triginta, imò non superant ducentos octoginta, quin & largiamur *Cahad* genuisse, *Amram* anno vitæ suæ ultimo, scilicet centesimo trigesimo tertio, & *Amram* genuisse *Mosen* anno suo etiam extremo centesimo trigesimo septimo : omnes hi, nimirum centum triginta tres, centum triginta septem, & octoginta conjuncti non excedunt trecentos quinquaginta, qui de summa quæsitâ quadringentorum triginta carent totis septuaginta, & tamen in *Vossii* postulatis, ac nostris largitionibus quædam sunt satis gratuita, si non absurda, nam non modò *Cahad*, sed etiam *Amram* genuisse annis suis extremis iisque centesimis tricesimis ac supra, cum instat miraculi fuerit, quòd multò antè *Abrahamus* anno suo centesimo genuerit, non est credibile ; quodque respondet *Vossius* miraculum fuisse non in ætate *Abrahami*, sed in ætate ac sterilitate *Saræ*, est disertè contra *Apostolum Rom. 4. v. 19.* Nec consideravit corpus suum emortuum, cum esset fere centum annorum, fortitudinem fidei & spem *Abrahæ* contra spem ponit *Apostolus*, quod à Deo qui excitat mortuos, & vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, expectarit filium de suo emortuo corpore.

Responsio secunda *Vossii* priori nihilo est melior, *Mosen* in genealogis suis multas generationes omittere, ita licet *Levi* dicatur genuisse *Cahad*, & *Cahad* *Amram*, & *Amram* *Mosen*, nihil vetat quin generationes aliquot sint intermissæ. Idem affirmat de linæ *Iudæ*, *Reubenis*, & aliis. Replica, temerarium nimis est hoc effatum, Scripturas, & Chronologiam omnem sacram valdè enervans. Quid enim certi ex quacunque scripturâ elici potest de quacunque genealogiâ, si liceat asserere in primariis genealogiis etiam ipsius *Christi* in tribu *Iudæ* gradus varios omisos.

Quod de *Matthai* omissionibus affert, nihil facit ad rem, nam istæ ex aliis Scripturis abundè supplentur, sed omitti varios gradus in primariis genealogiis qui in nullis Scripturis suppleantur, est durissimum dictu : in primis cum effugium hoc fingatur ad salvandam falsam hypothesein de commoratione *Israëliitarum* in *Ægypto* annis 430. amplectamur verum Scripturæ calculum, habitasse *Israëlitæ* in *Ægypto* annis tantum ducentis & decem, omnia istiusmodi incommoda & absurda vitabuntur.

Quod tertio respondet *Vossius* adhuc est absurdus, nimirum varios, qui cum *Iacobo* descendisse dicuntur in *Ægyptum*, non solum fuisse natos, sed multò post eâ genitos in *Ægypto*, ita *Manasse* & *Ephraim* non tan-

*Temeraria
multa Vossii
sunt effata.*

rùm natos fuisse in Ægypto, sed etiam ibi natos post descensum *Iacobi*, expressè contra *Mosen* Gen. 41. v. 50. idem de filiis *Pharez*, *Ezron*, & *Hanul* narrat, qui etiam cum *Iacobo* descendisse dicantur à *Mose* in Ægyptum, affirmat tamen *Vossius* diu post natos in Ægypto: non dubitat idem affirmare de decem filiis *Benjamini*, quos omnes nominatim cum *Iacobo* descendisse in Ægyptum affirmat *Moses*, sed *Vossius* non vult ullos tum *Benjamin* fuisse liberos, cum viginti tres tantum annos ageret, neque uxorem duxisse, nisi post descensum annis septemdecim ætatis suæ quadragesimo. Miror equidem quid viro magno venerit in mentem, ut tot & tam apertas contradictiones contra Scripturas in unum locum congereret. Lubenter hinc excusabo patrem, si in se filius *Isaacus* culpam recipiat, nam operis posthumi sphalmata non tam celebrarus auctor quàm editor debet prestare.

Quod de filiis *Pharez* habet *Vossius*, factor cum in eo sequi *Pererium* in Gen. 46. quin & doctissimus *Rivetus* ibidem in eadem est sententia: omnibus præivit *Augustinus* de Civitate Dei 16. 40. Sed profectò nimis dura est *Augustini* hypothesis, ingressum *Iacobi* in Ægyptum extendendum ad mortem usque *Iosephi*, eo quòd *Iosephus Iacobo* descensus in Ægyptum causa fuit, hoc pacto descendisse cum *Iacobo* in Ægyptum dici possunt, non tantum animæ septuaginta, sed septuagies mille; plures enim ante *Iosephi* mortem à *Iacobo* descendisse videntur.

In hoc grave incommodum *Aug.* incidit, eo quòd Græci interpretis manifestum errorem voluerit tueri expressè contra Hebraicam veritatem, & latinum etiam Interpretem. Græcus interpres non tantum descendentes cum *Iacobo* facit septuaginta quinque, quod profitetur etiam *Stephanus Actor*. 7. & variis modis conciliari potest, ut alibi diximus, sed etiam in enumeratione personarum *Machir*, *Galaad*, *Sutela*, & alios *Iosephi* nepotes, ac pronepotes memorat, quod *Augustinus* non debuit defendere.

Quod ad filios *Pharez*, etsi difficultas sit valdè gravis ostendere quomodo *Iudas*, qui annis tantum quatuor *Iosepho* fuit major ante descensum in Ægyptum, habere potuerit pronepotes, tamen in *Paræi* Chronologia nihil inest absurdi, nec gravis incommodi, scilicet *Iudam*, *Er*, *Onan*, & *Pharez* contraxisse singulos matrimonium anno suo decimoquarto: istud non debet negari ab his qui petunt sibi dari multò majus postulatum, scilicet *Levi*, *Cabad*, & *Amram*, singulos post suum centesimum genuisse liberos.

Quod in hoc etiam capite de numero filiorum *Israelis* multiplicante ad Regis Ægypti metum, ne cum hostibus ipsius se jungerent, respondet *Vossius* tum temporis in Ægypto fuisse non tantum unum, sed multos Reges, & *Mosen* ibi loqui de uno tantum ex multis in Ægypto Dynastâ, conjectura est non tantum sine fundamento, sed etiam contra totam *Mosis* historiam: Annon fames totam Ægypti regionem invasit? Annon horrea per totam Ægyptum collocata sunt? Annon tota Ægyptus *Pharaoni* est acquisita, & sacerdotes totius Ægypti à taxationibus liberi fuerunt? certè Dynastiæ particulares diu ante *Pharaonis* & *Mosis* tempora in unum regnum coaluisse videntur.

QUÆSTIO V.

Quomodo descenderint in Ægyptum ex *Iacobi* familiâ 70. & 75.

Quintò quaritur, quòd *Moses* Genes. 46. v. 27. & alibi septuaginta *Israelitas* in Ægyptum descendisse scribat, cum *Stephanus Actor*. 7. v. 14. septuaginta quinque memoret? Resp. Sactosantum Dei verbum captiosas manus respuere, & Criticorum argutias abhorreere: sudant quidem tam antiqui quàm recentiores interpretes in hujusmodi nodis dissolvendis; non semper tamen, cum omnia conati sunt, vel aliis vel sibi valent satisfacere. Certè quæ ad hunc expediendum nodum ab *Augustino*, *Hieronymo* & aliis olim, vel à *Calvino*, *Beza*, *Mercero*, *Capello*, *Mentzero*, *Iunio*, *Riveto* & *Pellicano* nuper; vel etiam *Lorino*, *Pererio*, à *Lapide*, aliisque Pontificiis afferuntur, paucis cordatis placebunt. Admittimus facilè Septuaginta Interpretes in temporum ac numerorum rationibus frequenter nimis in crassos errores collapsos, licet eorum hic error non in litera aut numeri notâ existat, nam ut quinarium suum supra *Mosis* septuagenarium expleant, *Iosephi* nepotes de quibus *Moses* reticuit, nominibus expressis adducunt supra quinque, non tamen nisi maximâ constricti necessitate cum multis admittemus, vel *Stephanum* vel *Lucam* LXX. Interpretum ab Hebraica veritate deviationem sequutos. Neque etiam cum aliis audemus textum hinc Novi Testamenti corrigere, quasi librariorum incuriâ vitiatum, legendo pro πάντες quinque, vel πάντες omnes cum *Theodoro Beza*, vel πάντως omnino cum *Iacobo Capello*: quandoquidem manuscripti omnes codices Græci & versionum antiquissimæ, etiam Syria & Arabica, & modernæ vulgares omnes ab impressis non variant. Malumus ergò respondere conciliari numerum *Lucæ* majorem cum minore *Mosis*, inter-

interpretando *Lucam* de totâ familiâ , & *Mosen* de filiis tantum *Iacobi* , qui ex ejus egressi sunt femore : in familia autem fuerunt minimum quinque præter masculos à *Iacobo* descendentes , qui in *Ægyptum* venerunt : istum quinarium constituit ex *Iacobi* filia & quatuor uxoribus . Licet enim certum sit *Leam* & *Rachelem* in *Chanana* sepultas , numerari tamen possunt ut personæ ad familiam *Iacobi* spectantes , non minus quàm *Er* & *Onan* , qui in *Chanana* etiam occubuerunt . Nam scopus istius numerationis tam apud *Mosen* quàm *Lucam* manifestus est , nimirum divinæ declarationis potentia in posterorum *Iacobi* multiplicatione , tam paucis annis à tantulo in tam ingentem numerum . Huic fini bellè satis infervit non tantum omnes annotasse filios , quod fecit *Moses* , sed etiam omnes qui *Iacobi* domum tam propinquâ relatione contingebant , quàm quæ est vel matris vel filia . Conjecturam hanc meam in medium non produxissem , nisi varias improbabiliores multo à viris maximis vidissem propositas .

Q U Æ S T I O VI.

Quomodo in exitu ex Ægypto multiplicati sunt Israëlita ad sexies centena millia.

*Quo pacto
Israelita
in Ægypto
ad tantum
numerum
excreverint.*

SEXTO quæritur , quid fieri potuit ut ducentorum & quindecim annorum spatio animæ septuaginta , vel septuaginta quinque in sexcenta vitorum millia evaserint ? Resp. Divinæ potentia miraculum facillimè perficere , quod ordinario providentia cursu non solet obvenire : Licet in re præsentis extraordinariae cujusquam potentia fulcimento non valdè indigeamus , si vel *Capelli* vel *Calvisi* admittamus hypothèses . Postulat ille sibi dari *Israëlitum* singulos post annum tricesimum decem filios genuisse , nihil hic miraculo simile ; *Ægyptus* enim , *Danaus* , *Darius* , & *Priamus* habuisse dicuntur liberos quinquaginta . *Artaxerxi* refert *Iustinus* liberos fuisse centum & quindecim , *Hierotimo* sexcentos : Legimus in literis Sacris *Abdonis* filios quadraginta , *Abesanis* triginta & totidem filias : *Gideonis* filios sexaginta , totidemque *Achabi* : nihil ergo novitatis aut rari in *Capelli* postulato , & tamen hic fecunditatis fons in annis ducentis & quindecim , quibus *Israëlita* in *Ægypto* manserunt , unicuique ex posteris *Iacobi* qui *Ægyptum* intravit , suppeditabit filios decies centies mille , dum numerus posterior multiplicat septies priorem per decem . Nam in ducentis & quindecim continentur triginta septies , & denario septies ducto in primum & sequentes , prodit superior numerus hoc pacto : habuerit , exempli causa ,

Benjamin filios decem in tota vita , quemadmodum ante viceesimum quartum suscepisse probavimus reverà novem ; ex hac hypothese habuisse oportuit nepotes centum , pronepotes mille , abnepotum decem millia , adnepotum centum millia , trinepotum decies centena millia .

Calvisius verò sic suas rationes instituit . Unicuique in *Ægypto* *Israëlita* per totam vitam quatuor tantum filios attribuit ; sed in annis ducentis & quindecim generationes sedecim numerat : supponit enim (de quo supra) *Shutelam* secundum octavum ab *Ephraimo* fuisse , post cujus necem *Beria* procreatus sit , quasi nonus ; à quo *Ioshua* multis ante exodum annis natus , fuit minimum octavus . Multiplicat singulas sedecim generationum per quatuor , & in ultima invenit numerum fere infinitum hoc pacto : *Ephraim* generatione primâ habuerat filios quatuor , hæc hypothesis unicuique ex istis filios itidem quatuor tribuens , dabit *Ephraimo* in generatione secunda nepotes sedecim , in terciâ pronepotes sexaginta quatuor , in quartâ abnepotes ducentos quinquaginta sex , in quintâ trinepotes mille viginti quatuor , in sextâ posteros primanos quater mille nonaginta sex , in septimâ posteros secundanos sedecies mille trecentos octoginta quatuor , in octavâ posteros tertianos sexagies quinque mille quingentos triginta sex : tot ex se natos filios videre potuisse *Ephraim* supponit ante prognatum *Beriam* . Postea pergit quadruplicare natos ad *Ioshua* decimum sextum aut decimum septimum : & licet à *Gathais* decem mille *Ephraimitarum* necatos det , & tredecim ex istis generationibus in *Ægypto* mortuos , tamen in tribus reliquis invenit ultra quadragies millies centena millia solorum *Ephraimitarum* ex *Ægypto* egredi potuisse . Nihil est ergò quod quis dubitet de summa *Mosis* , sexcenties mille omnibus simul tribubus in exodo attributâ .

Q U Æ S T I O VII.

Quid tam pauci fuerint Israëlita in exodo ?

SI cui hæc supputationes dubium in contrarium moveant , quid factum ut in tantum parvum numerum eo temporis spatio *Israëlita* excreverint ? Resp. Subtilia ingenii commenta procul abesse solere à rebus mundi eventis , multa comminiscuntur non tantum Mathematici , sed & Politici projectores quos vocant , & in quavis arte novatores *Dædalistæ* , quæ , cum ad rem & praxin ventum est , evanescent in auras . *Capelli* aut *Calvisi* *Arithmetice* non ultrâ premimus , quàm ad demonstrandam *Mosaici* numeri ordinariam sine miraculo

Quid factum ut in tantum parvum numerum multo majorem non excreverint.

miraculo possibilitatem, probè aliàs confecti ex ipso sensu & quotidianâ experientiâ, quot quantaque sint, quæ generis humani multiplicationem ad superiores proportionem impedire soleant. Aliàs singulis seculis unaquæque gens in illa prodigia numerorum excresceret, ut populorum multitudini capiendæ totus orbis diu non sufficeret, cum tamen multiplex experientiâ constet, fecundissimos populos post varia secula, etiam absque insignibus vel peste vel fame vel gladio depopulationibus, notabile nullum in numero incrementum cepisse.

Plurâ hîc non inquiremus properantes ad Epocham sequentem.

CAPUT V.

De rebus gestis in tertiâ Epochâ ab exodo ad templi Solomonis conditum.

Chronologorum principes tam Protestantes quàm Pontificii *Scaliger*, *Calvisius*, *Salianus*, *Petavius*, Exodum constituunt anno mundi bis millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio; quàm rectè id fiat supra perspicuè demonstravimus ex indubitatis S. Scripturæ calculis. Nam annus Diluvii fuit mundi millesimus sexcentessimus quinquagesimus sextus: post Diluvium natus est *Abraham* annis ducentis nonaginta duobus, & anno vitæ septuagesimo quinto migravit in *Chanaanam*, hinc ad Exodum *Moses* & *Paulus* numerant quadringentos triginta, hos si jungas prodit dicta summa annorum bis mille quadringentorum quinquaginta trium. Quod autem *Capellus*, *Henricus Philippi* & alii majorem summam constituent, ex eo errore fit, quod supposititio *Cainani* triginta minimum annos quidam tribuant, & omnes *Abrahamum* sexaginta totis annis seriùs quàm *Moses*, *Thara* scilicet centesimo tricésimo, non, ut nos, septuagesimo natum velint.

Ut duarum priorum Epocharum termini clari satis & fixi sunt, ita tertiæ jam præ manibus non minùs certi & clari videntur: Nam ut Exodi tempus à *Mose*, ita structuræ templi ab auctore lib. 1. Reg. cap. 6. 1. principium statuitur quadringentesimo octogesimo post Exodum, adeoque mundi bis millesimo nongentesimo tricésimo tertio. Summa hujus Epochæ à variis variè colligitur. Sic autem à *Iunio* in lib. 1. Reg. cap. 6. vers. 1. In deserto (inquit) anni acti sunt quadraginta, sub *Iosua* septendecim, sub *Judicibus* ducenti viginti novem, sub *Eli*, *Samuele* & *Saule* octoginta, sub *Davide* quadraginta, his additi primi quatuor *Solomonis* dant supradictos quadringentos octoginta. Quæ contrâ objiciuntur multa satis & gravia, capite sequente videbimus.

Res intereà per orbem gestas paucis delibemus tam intra Ecclesiam quàm extra in mundo.

In ipsâ Exodo paucisque qui sequuti sunt diebus Ægyptiæ plagæ finita sunt. Post multorum annorum acerbissimam ab Ægyptiis afflictionem (nam octoginta & quod excurrit annis duravit dira masculorum infantium submersio) excitata tandem in oppressores Ægyptios divina vindicta est, vocatusque *Moses* quadregesimo apud *Madimitas* exilii & octogesimo vitæ anno, ad liberandum divinâ potentiâ populum. Toto eo anno in oppressores Ægyptios meritis plagis sævitum est, nam quòd quidam uno mense plagis omnibus Ægyptum defunctam volunt, præter rationem præfestinant.

Anni *Mosis* octogésimi primi, mundi bis millesimi quadringentesimi quarti mense primo (Ab primùm & postea *Nisan* dicto, qui in computo omni sacro factus est postea primus) die decimo, nostri Aprilis undecimo, sepositus est in omnis Israëlita domo ad sacrificium agnus Paschalis, qui post dies quatuor, *Nisan* 14. Aprilis 15. ad vesperam mactatus est. Nocte eâ mediâ à destructore angelo primogeniti necati. Decimo quinto *Nisan*, 16. Aprilis multò mane donis & blanditiis ab Ægyptiis præsentaneæ mortis metu consternatis protrusi, primo profectiois die feriâ hebdomadæ quintâ in *Succoth* tabernacula fixerunt: ibi in tuguriolis *Succoth* dictis azymos Paschatis panes sub cinere coctos comederunt. Die sequenti *Nisan* 16. Aprilis 17. feriâ sextâ *Aran* profecti sunt, hic Sabbato feriâ septimâ quieviisse videntur. *Nisan* 18. Aprilis 19. feriâ secundæ hebdomadæ primâ venerunt *Pihahwoth* ad littus maris rubri, paucis hîc diebus commorati, habuerunt à tergo Ægypti Regem, *Manethoni Cenchrem* cum suo exercitu, vi & armis in pristinam servitutem Israëlitas retracturum.

A primo profectiois momento Dominus *Iesus* faciei Iehovæ angelus, Israëlis castra ut Dux & Imperator antecederet in nube; quæ interdiu caligine suâ radios solares mitigabat, & noctu suo calore ac luce nocturna frigora & tenebras dissipabat.

Integro transacto mense post Exodum statione octavâ venerunt Israëlita in desertum *Sin*, mensis *Iar* 15. nostri Maji 16. Defecit hîc populum quam ex Ægypto tulerunt annona, hinc murmura in *Mosen* & Deum, sed quæ Deus statim compefcuit, ex largo suæ providentiæ promptuario suppeditans eâ ipsâ nocte immensam carniū delicatarum copiam, gregem Coturnicum, & mane insequenti in rore Angelicam panem *Manna*.

Israëlitarum crudelis oppressio annis 80 plagæ Ægyptiæ uno tantum anno duravit.

Diarium itineris Israëlitarum ex Ægypto.

Christus in nube populo Dux.

Termini Epochæ demonstrati.

Magnæ inter Chronologos descendentis fontis.

*Primum
Manna
cælo de-
pluit die
Domini-
co.*

Dies primus quo pluit *Manna* fuit Dominica, feria hebdomadæ prima altera Sabbati; nam sextus inde dies fuit Profabbatum, quo duplex *Manna* ob Sabbathi frequentis religionem colligi imperatum est. Itaque diem primum *Manna*, à quo Sabbatum fuit septimus, oportuit fuisse primum Creationis & mundi, ipsam nostram Dominicam hebdomadæ primam, quâ Dominus verissimum *Man* à mortuis resurrexit. Hoc Cæli proventus totis annis quadraginta populus Dei passus est, si unum mensẽ excipias, cujusmodi minutias in numeris rotundis Scriptura filere solet. Nam ut Ægypti annona in medio mensis secundi post exodum deficiens, cælesti hoc pane suppleta est, ita post annos quadraginta, decimoquinto mensis primi, Cananiticæ fruges in populi castra delatæ, extraordinarii hujus commectus non amplius necessarii suppeditationem stiterunt Josuæ 5. v. 15.

*Duplices
aque Me-
ribæ.*

Statio undecima fuit *Rhephidin*, quoto mensis secundi die nescitur, ubi ex percussâ primùm petrâ *Moses* aquas *Meribæ* coram Senioribus elicuit, & eodem die *Amalekitis* suis ad Deum precibus ac *Josuæ* armis fregit.

*In statione
duodecimâ
ad Simai
totum an-
num per-
mansum
est.*

Sequenti statione die primo mensis tertii ventum est ad montem *Simai* Exod. 19. v. 1. ubi nubes & castra totum ferme annum permanserunt, ad anni scilicet ab Exodo secundi mensis secundi diem vicesimum Num. 10. v. 11.

*Quo die
data lex.*

Primo & secundo tertii mensis die populus ad auditum legis præparabatur, tertio verò data lex est tremantibus sub monte *Simai*, undique fumante ac tremante, & in vertice maximo flammante incendio, ipso die *Pentecostes*, quinquagesimo à Paschate, si numeres à decimo quarto primi mensis, sin autem à secundo die Azymorum quo elevatus est manipulus, septem *Pentecostes* hebdomadas numeres, ut plerique auctores ex Levit. 23. solent, tum data lex tertio mense & die quidem tertio, ut habetur expressè Exodi 19. v. 16. sed tertio neque mensis neque hebdomadæ, verùm primi ascensus *Mosis* in montem ex quo in tertium diem populi præparationem & legis promulgationem Dominus denunciavit, quem mensis *Sivan* sextum, nostri *Iunii* quintum, feriam hebdomadæ sextam ipsamque Sabbatum plerique Interpretes existimant.

*Varius
Mosis in
montem
itus & re-
ditus.*

Die quo *Decalogus* pronunciatus est, *Moses* primo solus montem ascendit ut divina caperet mandata, inde descendens totum populum extra castra ad montis radices deduxit, tum ex mandato Dei Exod. 19. vers. 24. ipse & *Aaron* ut mediatores ascenderunt in montem; quibus ita constitutis, terribili tubæ voce lex intonata est, populus metu fugiens terga vertit & stetit

procul à monte Exod. 20. v. 18. populum metu percussum *Moses* consolatur, ejusque promissâ magnæ lubentia parendi Deo per eum loquenti refert, quibus à Deo benignè acceptis, & populo in castra remisso, multa cæremonialia mandata ad Decalogi elucidationem spectantia, quæ Exod. 20, 21, & 23. habentur, *Moses* accipiens, de monte iterum ad castra regressus, eâ nocte ista unâ cum Decalogi in libro fœderis scribit, & die crastino altare erigit, holocausta expiatoria & pacificatoria offert, librum fœderis & populum sanguine conspergit, redit in montem unâ cum *Aarone* & filiis ac septuaginta Senioribus, fœdus populo adlubescere relaturus, idque cum Deo confirmaturus, legati omnes Dominum suam præsentiam visibili signo exprimentem, à longinquo viderunt, adorârunt, & in castra vivi redierunt.

Solus *Moses* à Deo vocatus ut Decalogi tabulas acciperet, montem cum *Ioshua* suo ministro repetit, die mensis quinto, vel, ut alii, octavo, utcunque biduo à promulgatione legis. Hinc dies quadraginta in monte cum Deo moratur jejunos absque vel cibo vel potu. Potuit tum temporis *Ioshua* Mannâ vesci, & de montis aliquo fonte bibere, nam de ejus jejunio nihil *Moses* refert. Hebdomadâ primâ extra crassam caliginem remansit *Moses*, die autem septimo vocatus ascendit solus in nebulae medium, ubi quæ Exod. 24, 25, 26, 27. & sequentibus habentur, à Deo audivit.

In fine primæ quadragesimæ conflatus est ab *Aarone* Vitulus aureus, & ad immane hoc crimen compescendum cum divinis in manibus tabulis *Moses* cum *Iosua* in castra dimissus est; priusquam tamen de monte descendit, intercessione suâ iram Domini à præsentis totius populi exterminio divertit. Ut prope castra venit, conspicatus populum in ipso Idololatriæ actu insanientem, zelo Dei inflammatus divinas tabulas fregit, Idololum contrivit, Levitas obvios quosque confodere mandavit, quod & factum ad trium millium, non, ut *Capellus*, viginti unius millium cædem.

Crastino die graviter increpato populo rediit ad montem Exod. 32. ubi alteram quadragesimam in jejunio & precibus transegit Deut. 9. vers. 15. quibus pleniori divinæ erga populum gratiæ accepto promissio & mandato de novis conficiendis tabulis, montem tertio repetiit Exod. 33. ut Deum placatiorem populo adhuc redderet; nam tabernaculo congregationis extra castra tendi, populoque sua ornamenta deponere jussio, plena reconciliatio nondum impetrata fuit. Hac vice divinæ gloriæ à tergo conspectum, legisque in tabulas à se delatas divino digito inscriptionem, & mirabilem

*Prima
Mosaicæ
jejunii
quadrage-
sima.*

*Secunda
Mosaicæ
jejunii
quadrage-
sima.*

*Tertia
Mosis pro
populo in-
tercessio
non probat
tertium je-
junium.*

lem lucis ex tot colloquiis cum Deo familiaribus in suum vultum impressionem adeptus est. Quod autem *Capellus & Henricus Philippi* post alios, tum *Mosis* tertiam in junio quadragesimam adscribunt, nullâ id commodâ & convenienti ratione facere videntur.

Primum
tabernaculum
sepositum.

Reliquum hujus anni actum est in conficiendo vario ac multiplici tabernaculi fœderis instrumento, quod omne die primo mensis primi, alterius ab exodo anni sub monte *Sinai*, castrorum statione duodecimâ erectum est, & tabernaculo priori ut non necessario seposito, novum hoc clarissimo divinâ præsentiâ signo involutum est nube, quæ, ut diximus, diu caligo & noctu ignis apparebat, ad cujus motum & quietem movebatur & quiescebat cum tabernaculum tum tota populi castra. Ex hoc fœderis tabernaculo omnem Leviticum dictavit *Moses* ante primum mensis secundi, quo die quæ habentur libro Numerorum docere Dominus cœpit Num. I. v. 1. *Aaron* cum filiis consecrari cœpit primo die mensis primi istius anni, perfecta est eorum consecratio die septimo, die verò octavo, ut Pontifices plenè initiati sacrificia Domino offerebant, & flamma de Cœlo victimas in altari consecratas absumpsit Levit. 9 v. 24. cœlestem hunc ignem ali & perpetuò postea in altari conservari Dominus mandavit Levit. 1. vers. 7. & 6. 12. hujus mandati contemptus *Nadab & Abihu Aaronis* primogenitos, ipso illo die octavo, secundum plerosque Interpretes, in loco sacro extinxit.

Leviticus
totus uno
mense des-
clatus.

Primo
Pontificatus
die
*Nadab &
Abihu*
extincti.
Triplex
populi nu-
meratio.

Die primo mensis secundi, anni ab exodo secundi institutus est populi census & numeratio: invenitque *Moses* in undecim tribubus virorum supra annos viginti sexcenta tria millia quingentos & quinquaginta Numer. 1. vers. 46. Secundus hic populi census fuit, ubi capite censorum idem omnino numerus qui in capitulatione primâ Exod. 38. vers. 26. paucos ante menses. Quot interea publicæ calamitates aut casus ordinarii ex primo censu consumpsere, suppleri facillè potuerunt ab iis, qui hisce mensibus ad atatem census 20. annorum emergerant.

Post annos 39. tertia facta est populi numeratio, in quâ paulò pauciores inventi sunt, sexcenta vix & unum mille septingenta triginta capitum leguntur Numer. 26. v. 51. licet tum omnes, exceptis duobus *Calebo & Ioshuâ*, qui in primo censu numerati, extincti fuerint.

Post moram ad montem *Sinai* integri anni, si dies tredecim excipias, nam eò ventum fuit anno primo exodi tertii mensis die tertio, & mota inde sunt castra die vicelimo mensis secundi anno secundo Numer. 10.

vers. 11. confecto trium dierum itinere ad *Sepulchra* concupiscentiæ stationem decimam tertiam metati sunt: Secundum hîc factum est coturnicum aucupium, quibus ad nauseam populi voracitas toto mente satiata est, sed hanc gulam ingens strages vindicavit Num. 11. v. 30.

Secundum
Coturni-
cum aucu-
ptum.

Statio sequens decima quarta fuit *Hase-roth*, ubi leprâ *Miriam* percussa est, hinc in desertum *Paran* stationem decimam quintam *Rithma* vel *Cadeshbarneam* venerunt, inde exploratores in terram *Canaan* dimiserant. Horum decem post 40. dies redeuntes, infami calumniâ seditionem in populo concitantes, decretum à Deo extorserunt de murmuratorum omnium in deserto vagâ, annis ab Exodo 40. ad mortem usque, peregrinatione.

Conspiratio *Koræ*, ob invidiam sacerdotii *Aaron* filiisque appropriati, & quæ eò spectant Num. 16. & 17. accidisse videntur, non diu post exploratorum reditum, fortassis ante anni secundi finem.

In triginta septem, qui sequuti sunt, annis; præter mœra stationum nomina Num. 33. de rebus Israëlitarum nihil memorat *Moses*; tota quæ sequuntur apud eum vel in Numerorum, vel Deuteronomii libro historia, ad annum ab exodo quadragesimum pertinet.

De histo-
riâ 37. an-
norum in
deserto si-
let *Moses*.

Mense primo istius anni ventum est *Cadesh*, non *Cadeshbarneam* stationem decimam quintam in finibus *Cananæ*, sed alteram *Cadesh* stationem tricesimam tertiam in finibus *Idumææ*. Mortua hîc est *Miriam*, anno atatis, ut videtur, minimum 130. nam major erat utroque fratre, cum enim *Moses* ad *Nili* ripas exponeretur in canistro, erat tum *Miriam* adolescentula, càm maturitate ingenii quæ ad prudens cum *Pharaonis* filiâ colloquium sufficiebat. Eâdem statione nova facta est de aquis contentio & *Meriba*, quæ *Mosen & Aaronem Cananæ* excludit.

Duplex
statio in
Cadesh.

Statione sequenti, mense ejus anni quinto die primo in monte *Horeb Aaron* expiravit: posterioribus aliquot mensibus gesta sunt, quæ ad Numerorum finem habentur, historiæ, de debellato rege *Arad*, de Serpente æneo, de regibus *Og & Bafan*, de *Balaam & Balaak*, vindictaque de *Madianitarum* principibus. Ultima hæc acta sunt cum Israëlita castra tenderent in campibus *Moab*, ad Jordanem è regione *Herichuntis*. Hic *Moses* mense undecimo anni 40. dictato Deuteronomio initio mensis duodecimi è vivis excessit, in vegetâ centum viginti annorum senectute, & ab Angelo in valle incognitâ sepultus est, anno mundi bis millesimo quadragesimo nonagesimo tertio, à Diluvio octingentesimo tricesimo septimo, ante natum Christum millesimo

Secunda
Meriba.

Quando
& ubi di-
clatus
Deutero-
nium.

quadringentesimo quinquagesimo septimo; si *Scaligeri, Calvisii & Emmii* calculum sequaris. *Capellus* ex superius notato errore in *Abrahami* nativitate addit sexaginta: & *Henricus Philippi*, ex alio etiam errore in juniore *Cainan*, addit insuper annos triginta in omnibus suis postea temporum calculis.

Capelli & Henrici Philippi errores perpetui.

Genesis habet annos 2310. Exodus annos duos.

Leviticus unum mensem. Numeri annos duos. Deuteronomium duos menses.

Observate hic *Genesis* continere historiam annorum bis mille trecentorum & decem, à mundi vix initio ad *Iosephi* mortem: *Exodum* verò (si duo prima capita excipias, ubi breviter memorantur quæ *Israëlitis* à *Iosephi* morte ad *Mosis* vocationem acciderunt) habet tantum unius anni & ad summum duorum annorum historiam, plagarum scilicet *Ægypti*, & quæ primo anno in deserto gesta sunt, ad tabernaculi sub monte *Sinai* erectionem. Liber *Leviticus* uno mense absolvi videtur, si ejus principium cum *Numerorum* principio conferas. Liber *Numerorum* Pentateuchi quartus, historiam habet annorum tantum duorum, secundi scilicet & quadragesimi ab exodo. Pentateuchi quintus *Deuteronomium* duorum ultimorum anni quadragesimi mensium res gestas memorat.

In historiâ profanâ nihil dum occurrit, quod in hoc compendium transcribamus, quæ afferunt hic Chronologi deducta fere sunt omnia ex *Eusebii* in *Chronico* fragmentis, quæ parum attinet hic commemorare, pergamus ergò ad tempora *Ioshuæ* & *Judicum*.

Ut primum triginta dies luctus ob *Mosis* mortem finiti sunt, *Ioshua* divino spiritu plenus populum ad transeundum *Jordanem* ex Dei mandato præparavit. Exploratoribus *Herichuntis* à *Rachab* reversis, die decimo mensis primi, anni ab exodo quadragesimi primi, antecedentibus cum arcâ sacerdotibus, *Jordanis* suas ripas autumnali inundatione replentis alveum, sicco pede populum trajecit. Post *Mosis* mortem, ut primum populi ductum *Ioshua* suscepit, nubes quæ antè tabernaculum involvit, à cujus motu castra metationes omnes & populi itinera pendebant, evanuit. Prima trans *Jordanem* castra *Gilgale* posita sunt, ibi post quadraginta annorum intermissionem primum Circumcisio, & mox tribus diebus vulnerum ab isto sacramento curationi tributis, Pascha decimo quarto istius primi mensis celebratum est.

Dies decimus quintus fuit primus Azy-morum, & decimosexto manipulus frugum *Cananæ* oblarus est, ac eâ nocte de terræ *Cananæ* frumento populus *Israëlitum* vescabatur. Sequenti ergò mane diei decimi septimi cecidit *Manna*, non amplius necessarium: hic *Herichuntis* muri post septem dierum circuitionem, ad tubarum

clangorem, populique *Israëlitum* clamorem suâ sponte corruerunt.

Cananitarum subjugatio totorum sex annorum labore *Ioshuæ* constitit: nam non ante septimum à transito *Jordane* facta est κληρονομία, hoc est, terræ populo jam pacato, & ab inimicorum subactorum armis libero, per sortem divisio: quod diligenter observandum, nam in hoc cardine vertitur annorum Sabbaticorum & Jubilæorum, præcipuorum Chronologiæ, secundum *Calvisium*, characterum certitudo. Notate ergo, ut eorum terminum primum & originem hic figamus. *Joshuæ* cap. 14. v. 5, 6. dum triumphatorum jam *Cananitarum* agros *Ioshua* cum *Eleazere* distribuere parat in castris ad *Gilgalem*, accedit *Caleb* cum suæ tribus, quæ fuit *Judæ*, primoribus, postulans secundum *Mosis* promissum *Hebronis* territorium extra sortem sibi concedi. In oratione suâ disertissimè narrat habuisse se explorationis tempore, quod fuit anno exodi secundo, annos quadraginta; & intereà dum sortitio fieri cœpit annos octoginta quinque: ergò sortitio annis quadraginta quinque post explorationem facta, fuit quadragesimus septimus post exodum, adeoque septimus à transito *Jordane*: septimus hic annus secundum *Mosis* statuta *Levit.* 25. fuit Sabbaticus, & Sabbaticorum in *Israëlitum* praxi primus, nam utcumque ab ipsâ creatione mundi ob divinam quietem, die septimo Sabbatum institutum fuit, & ante *Mosen* etiam inter *Syros* in *Labanis* familiâ annus per hebdomadas divideretur, & septem anni annorum hebdomas nuncuparentur; tamen ante annum præ manibus nullum in praxi Sabbaticum legimus, nam nunquam antè Dei populus ullam in pace regionem possedit, à cujus cultu vacare anno septimo voluit. Sic ergò Sabbaticorum caput figatur, Septimo post transitum fuit sortitio, sed qui sequutus est hanc κληρονομίαν, octavus scilicet à transito, fuit primus γεωργίας, quo suam quisque sortem colere & ferere cœpit, à quo septimi quique Sabbaticos & septies septimi Jubilæos constituebant. Secundum has rationes octavum à transito cum *Iosepho* & aliis, primum γεωργίας & secundum κληρονομίαν constitucendo, necesse est, ut decimus quartus à transito sit Sabbaticorum primus, Jubilæorum verò primus post sex annorum septimanas à primo Sabbatico existeret; nam ut dies Sabbati est septimus quietis post sex dies operis & laborum, ita annus Sabbaticus est septimus in quo cessabatur ab omni agrorum labore post sex annos agricultura, & annus Jubilæus est quinquagesimus post septem septimanas annorum, hoc est, annos quadraginta novem, in quibus ultimus quadragesimus nonus semper est Sabbaticus,

Septimus à transito Jordane fuit annus κληρονομίας.

Et quadragesimus septimus ab Exodo.

Octavus à transito Jordani fuit primus γεωργίας.

Decimus quartus à transito est primus Sabbaticorum.

Septimus Sabbaticus seu quadragesimus.

Mose mortuo nubes evanuit.

Circumcisio & Pascha 40. a mis intermissa.

simus no-
nus est In-
bilans.

cus, nam in annis quadraginta novem Sabbatici seu septenarii aperit cadunt in septimum, decimumquartum, vice-
simum primum, vice-
simum octavum, tri-
cesimum quintum, quadagesimum se-
cundum, & quadagesimum nonum.

Anni se-
xti pro-
ventus
sufficiebat
in nonum.

Mensis In-
dauca mi-
siam &
fuit.

Ab &
Abib di-
versi men-
ses.

Peculiaris instituto & lege judiciali in annis Sabbaticis nulla sementis, nulla arborum putatio, fructus omnes terræ eo anno spontanei, vel neglecti, vel communes omnibus fuere, nam mirandâ Dei benedictione ex anni sexti laboribus & proventu populus alebatur usque in annum nonum seu in messem & vindemiam anni octavi, quæ octavi fine & non principio colligebantur: Nam licet hordei & aliquorum leguminum messis in Judæa inciperet tempore Paschatis, adeoque medio mensis *Nisan* seu *Abib* nostri Aprilis, non *Ab* (qui mensis fuit à *Nisan* & veteri *Abib* quintus, sed à *Tizri* undecimus) primitiæ tamen tritici adeoque messis triticea, non ante Pentecosten seu Festum hebdomadam incipere solebat, nec ante Festum tabernaculorum finiti, in medio mensis *Tizri*, in sacris septimi, prout in civilibus *Tizri*, ut varios Pentateuchi locos conferenti apparebit.

Quis pri-
mus Iubi-
laus.

Utcunque, quemadmodum primus septimus ἀνεωργία fuit Sabbaticorum primus, ita septies septimus seu quadagesimus nonus aut quinquagesimus fuit primus

Quomodo
Iubilans
& 499.
& 509.
esse possit.

Iobel seu *Iobilans*. Utrum autem cum *Bucholcero* & sequacibus quinquagesimus inclusivè computatus *Iubileum* faciat; an verò cum *Scaligero* & *Calvisio* quadagesimus nonus sit verus *Iobel*, quinquagesimo exclusivè computato; an verò secundum utrosque quinquagesimus in *Iubileo* numerandus sit & exclusivè & inclusivè (nam cum sacer annus incipiat à *Nisan* septimo civilis; & communis seu civilis ut & *Iubilans* incipiat à *Tizri* septimo facti sed primo civilis, quid obstat quin *Iubilans* incipiat à *Tizri* quadagesimi noni, & desinat in *Elul* sexto civilis quinquagesimi) in istis quid asserendum alibi disquiretur, tantum nunc indigitamus fontem Sabbaticorum & Jubilæorum primum scilicet ἀνεωργία, qui alter fuit à ἀνεωργία & octavus à transito Jordane, & quadagesimus octavus ab exodo, adeoque mundi bis millesimus quingentesimus primus, & secundum rationes *Bucholcero* ab orbe condito quinquagesimus *Iubilans*, à quo ad *Christi* Baptismum *Iubileo* triginta, hoc est, annos mille quingentos numerat,

Annis
quatuor à
ἀνεωργία
abstinet
populus à
fructibus

Ut primis septem à transitu, de hostium laboribus & semente populus victitabat, ita tribus post ἀνεωργίαν octavo, nono, & decimo, ab arborum fructibus ut incircumcisis & pollutis abstentum fuit, nec

ante quintum de iis comestum, nam quarto facti erant *Iehoræ* Levit. 19.

non fra-
gibus.

Certum est mortuum *Ioshuam* anno vitæ centesimo decimo, ut habetur *Jos. 24.* sed quoto sui principatus, seu quoto post transitum *Jordanis* & mortem *Mosis*, omnino incertum; itaque de hac re, ut fere semper, inter Chronologos solet, ubi clarus textus Scripturæ aut ratio convincens libertatem dissentendi non tollit, quot capita tot sententiæ, Quidam septem, aliqui decem, nonnulli octodecim, multi viginti quinque, multi viginti octo, nonnulli triginta duos *Ioshuæ* gubernationi attribuunt, nos eorum conjecturæ accedimus, qui anno transitus decimo quarto existimant *Ioshuam* transfuisse tabernaculum *Gilgale Siluntem*, & decimo septimo expirasse.

Incertum
quot annis
Iosua im-
peraverit.

Ioshuæ contemporaneum plerique auctores faciunt *Cadmus*, qui ab *Ægypto* & *Phaniciâ* peregrinus in *Bæotiam* venit, *Thebasque* condidit, & primus Græcos literas docuisse fertur.

Cadmus
Ioshuæ
contem-
poraneus.

Mortuo *Ioshuâ* annis (ut præsumpsimus) post *Mosen* septemdecim, & *Eleazaro* cæterisque senioribus Dei magnalium ἀυτοβία, *Israël* suâ seordiâ rædioque militiæ *Cananitarum* reliquiâ apud se in pace vivere permisit: ab iis vitiorum pestis & lues *Idololatriæ* populum invasit: hinc irati numinis vindictâ, *Confani* *Mesopotamiæ* Regi *Israel* ad annos octo castigandus traditur; ejus tyranni jugum *Othuel*, *Calebi* gener & nepos, respicientis populi cervicibus excussit, & ad quadagesimum ab excessu *Iosue* annum *Rempub.* in pace administravit.

Anni In-
dicium.

Defuncto *Othniel* rediit ad suum genium populus, & *Idololatriæ* sordibus se iterum polluit; proptereaque *Egloni* *Moabitæ* in servitutem annis octodecim deditur. Miseriis subacti Deum invocant, cujus instinctu excitus *Ehud* *Benjamita*, *Eglonem* confodit, populoque pacem ab hoste saltem externo peperit, ad annum ab *Othnielis* morte octogesimum: hujusce temporis spatio *Shamgar* *Judicum* tertius insolentes *Philistæos* repressit.

In Ehudi
longinquo
principatu
Danitarum
Idololatria
& bellum
Benjamiti-
um contigit.

Tunc etiam *Michæ* ac *Danitarum* *Idololatria* flagrabat, cujus primarius administrator fuit *Jonathan* *Mosis* vel nepos vel abnepos, ut habetur *Jud. 18. v. 30.* Nam si eum *Deodato* ex *Rabbinis* *Manasse* *Gherfomi* patrem *Mosen* intelligas, *Mosis* erit nepos, si cum *Imio* & aliis, filium *Gherfomi* intelligas nepotem *Gherfomi* & filium *Manassis*, erit abnepos *Mosis*, sed *dariusculum* est absque necessitate *Jonathan* hunc *Idololatriam* crassissimum *Mosis* vel nepotem, vel abnepotem efficere. Imprimis cum in *Mosis* & *Gherfomi* genealogia

An Sa-
cerdos Mi-
che Mosis
fuit ab-
nepos.

1 Chr. 23. vers. 15. nullus *Jonathan* memoretur.

*Ætas
Phineæ.*

Ad hæc etiam tempora bellum Benjamiticum referendum est, licet in fine libri Judicum describatur: priori enim *Othnielis* seculo non quadrat, nec ultra *Ehudi* octogessimum differri potest, nam tum *Phineas* Pontifex arcam Domini *Silunte* custodiebat Jud. 20. v. 28. hic autem ante mortem *Mosis*, cum *Amalekitas* in deserto fregit, pauciores viginti annos habuisse vix potuit, quibus si addas *Ioshuæ* septemdecim & *Othnielis* quadraginta, *Ehudi* etiam octoginta, necesse est ut ultra centesimum quinquagesimum septimum, inusitatum iis seculis senium ejus, vitam producas.

*Dei misericordia
cum populi
peccatis
certabat.*

Pii Principes subditorum incolumitatis columnæ sunt ac fundamenta, hisce sublatis ruere solet populi pax, & evanescere felicitas. *Ehudo* & *Shangare* submotis, à sceleribus cohiberi noluit Israël; donec dira *Iabini* Cananitæ per annos viginti servitus pervicaciam domuisset; & tunc afflictorum preces à misericordie Numine promptè impetrarunt opem: duarum maximè mulierum *Deboræ* & *Iaelis* ministerio Cananitarum jugum contractum est, & ad quadregesimum post *Ehudum* annum in pace populus quievit; sed nova peccata novas mox pœnas attraxerunt.

Midianite & *Amalekita* annis septem Dei populum afflixerunt, afflicti ad solitum immedicabiliū aliàs malorum remedium confugiunt, ad Deum clamant, exaudiuntur: Angelus *Gideoni* novos spiritus infundit. Hic cum suis trecentis, solo tubarum clangore & lampadum fulgore, supra centena hostium millia profligat, & ad quadregesimum post *Deboræ* mortem annum, populo pacem comparat. Hujus nequissimus nothus *Abimelech*, necatis sexaginta novem fratribus, qui numero rotundo pro præciso septuaginta vocantur, Regem se dixit, & crudelem annis tribus tyrannidem exercuit, utque dum cœlesti vindictâ furtis immisissis ipse scelerumque suorum administri se metuò confeceret.

*Reliqua
judicum
tempora.*

Post *Abimelechum* Israëlitis præfuit annis 23. *Tola*, deinde 22. *Iair*, quo mortuo duriter ab *Ammonitis*, in primis *Gileaditæ* trans Jordanem, ab sua peccata vexati sunt, sed misericors Dominus non diu supplices despexit: *Iephtes* divinâ virtute *Ammonitas* oppressores compescens, sex annis populum in pace gubernavit. Sequentium aliquot Judicum habemus tantùm nomina & annos, *Ibsan* annis septem, *Elon* decem, *Abdon* octo Israëlẽm rexere: post illos sæva *Philistinorum* oppressio sequuta est, & *Samsonis* annis viginti mirabiles vindiciæ. Dehinc *Eli* annis 40. *Samuel* & *Saul* totidem, totidemque *David* populum guber-

navit, & *Solomon* annis quatuor ante jacta templi fundamenta. Horum omnium historiarum notiores sunt, quàm ut iis enarrandis immorari debeat.

C A P U T VI.

Questiones & dubia ad caput præcedens.

Q U Æ S T I O I.

Quomodo Epochæ hujus summa probetur?

Quæritur primò, quâ summa totalis hujus Epochæ annorum quadringentorum octoginta expressa 1 Reg. 6. v. 1. probetur, & in annos, quos vocant, expansos redigatur? Resp. partes hujus totius sic damus & probamus. *Mosi* post exodum tribuuntur anni 40. Num. 14. v. 33. *Ioshuæ* 17. *Othnieli* 40. Jud. 3. v. 10. *Ehudo* & *Shangari* 80. Jud. 3. v. 30. *Deboræ* 40. Jud. 5. v. 30. *Gideoni* 40. Jud. 8. v. 28. *Abimelecho* 3. Jud. 9. v. 22. *Tola* 23. Jud. 10. v. 2. *Iairo* 22. Jud. 10. v. 3. *Iephtæ* 6. Jud. 12. v. 7. *Ibsan* 7. Jud. 12. v. 9. *Eloni* 10. Jud. 12. v. 11. *Abdoni* 8. Jud. 12. v. 14. *Samsoni* 20. Jud. 15. v. 20. *Eli* 40. 1 Sam. 4. v. 18. *Samueli* & *Sauli* 40. Act. 13. v. 21. *Davidi* 40. 2 Sam. 5. v. 4. *Solomoni* ante fundatum templum 4. 1 Reg. 6. v. 1. Ihas partes si per additionem jungas prodibit exactè totum quæsitum.

*Demonstratur
Epochæ
summa.*

Q U Æ S T I O II.

Quomodo Act. 13. v. 20. concilietur cum 1 Reg. 6. v. 1.

Quæritur secundò, quâ conveniat Act. 13. v. 20. cum dicto Regum, nam in Actis post *κλινερχεαν* Jos. 7. ad *Samuelem* numerat *Paulus* annos quadringentos quinquaginta: his si addas qui antecesserunt diebus *Mosis* & *Ioshuæ* quadraginta septem, & sequuti sunt diebus *Samuelis*, *Saulis*, *Davidis*, & *Solomonis* octoginta quatuor, ab exodo ad prima templi fundamenta, erunt quingenti nonaginta, id est, centum & decem supra numerum prædictum? Resp. Ad difficillimum hunc nodum dissolvendum afferuntur ab aliis tam Protestantibus quàm Pontificiis varia, quæ vix ac ne vix quidem cordatis satisfaciunt. *Scrario* atque aliis ex Pontificiis scrupulus nullus est vitium in loco Regum profiteri, contra codicum omnium tam Hebræorum & Græcorum, quàm Latinorum fidem. *Theodorus Beza* post *Lutherum*, addendo in loco Actorum unam literam jota, omnia salvat; nam vulgatam lectionem *ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις* sic effert *ὡς ἔτεσι τε τριακοσίοις*, quo pacto numerus *Paulinus* erit trecenti quinquaginta anni, qui facilè numero Veteris Testamenti

*Difficillima
libri
Actorum
cum libro
Regum
concilia-
tio.*

stamenti accommodantur? Testatur *Beza* correctionem hanc legisse se in uno suorum manuscriptorum. Quibus hæc non placet, accipiant aliam solutionem ab eodem auctore in marginalibus suis ad locum Actorum editionis ultimæ; quem vel sequitur vel antecedit *Iulius* in parallelis. Retineatur vulgata lectio, sed numerus non referatur ad *Samuelem*, ut terminum & divisionem terræ per *Ioshuam* Judicium primum ut principium, sed ad *κληρονομίαν* hanc & missionem Judicium ut terminum (sicut revera in Græco textu numerus antecedit expressè missionem Judicium, licet in translationibus sequatur) & ad electionem patrum ut principium: inter hos terminos vocationem *Abramæ* & *κληρονομίαν Iosuae*, fluxerunt equidem anni dicti præter propter quadringenti quinquaginta; & verò relativum *ταῦτα* cum quo numerus cohæret, quandoquidem ad plura antecedentia referatur, quid vetat quo minus ad eorum primum, electionem patrum vers. 17. potius quàm ad ultimum *κληρονομίαν* vers. 19. affigi debeat? In primis cum missio iudicium, adeoque *κληρονομίαν Iosuae* primi iudicis actus, numero præ manibus vers. 20. postponatur.

Addenda ad Quæstionem II.

Defenditur *facr* calculus annorum 480. ab exodo ad structuram templi contra *Vossium* & *Capellum*.

NON tam sicco pede transilire licet quæstionem hanc, cum *Gerardus Vossius* Isagoges suæ cap. 7. ac sequentibus, & *Ludovicus Capellus* Chronologia sacra in *Waltoni* prolegomenis pag. 10. tantum circa illam pulveris concitârint, salvant illi aliquandiu sacri textûs 1 Reg. 6. v. 1. integritatem quasi ibi Propheta de annis solis ἀρχῆς, de nullis autem ἀναρχίῳν, & servitutum Israël agere instituerit, sed σοφῆ huius φερεµάνου incommoda sentientes, tandem apertè tam *Vossius* quàm *Capellus*, vitium, sphalma, ac mendum in Hebræo textu profiterentur, affirmantes pro annis post exitum quadringentis octoginta, legendum quingentis octoginta, asperum est totius centenarii annorum additione chronologiam sacram corrumpere; sed multò asperius textum originalem clarissimæ corruptionis condemnare. Ut cunque, quæ pro enormi hoc statuto afferuntur argumenta, perpendamus. Ex *Jesuitis*, *Serrario*, & *Cano*, *Vossius* affert tria, & *Capellus* apud *Waltoni* aliqua addit.

Primum *Vossii* hoc est; Anni ex libro Judicium, Samuelis, & Regum collecti, exurgunt ad centum ultra numerum ex-

pressum 1 Reg. 6. v. 1. Resp. 1. Et sine quibus pro reliqua in mortalibus omnibus ignorantia, annos illos expansos in libris Judicium & alibi, cum summa totali 1 Reg. expressâ conciliare, tamen procul absit à nobis, ut Sacrosancto Dei verbo ullum affingamus vitium: in nostram cæcitarem, & tenebras omnis hæc faba cudatur, Spiritus S. dictamina procul absint ab omni vitio, ab omni lapsu.

2. *Vossii* & sociorum correctio Sacræ Scripturæ etiam secundum ipsos, non est proba, addunt enim illi ad quadringentos octoginta annos Scripturæ, alios non tantum centum, numerus enim hic justus non est, nam anni servitutum, ipsis fatentibus, assurgunt non tantum ad centum, sed ad centum & undecim: & licet per numerorum rotundationem, anni centum facillè extendi possint ad centum & undecim, tamen quingenti octoginta non possunt ullâ rotundatione extendi ad quingentos nonaginta unum, nam ubi numerus plenus, scilicet quadringenti vel quingenti habent à tergo numeros minores & fractos, habendi illi sunt pro justis & integris, quibus per rotundationem nulli possunt vel demi, vel addi absque corruptione.

3. *Vossius*, ut calculum suum stabiliat, annos viginti, quos Scriptura expressè Jud. 16. v. 21. *Samsoni* attribuit, ex sacra Chronologia delet, quos si addas, ut addunt omnes, quibus sacrarum Scripturarum integritas curæ est, necesse est 1 Reg. 6. v. 1. legas pro quadringentis octoginta, non tantum quingentos ac undecim, sed quingentos triginta unum, quod est absurdorum incrementum ab ipso *Vossio* negatum; etsi hic nimis quàm liberalis sit in novis absurditatibus eudendis, nam ut *Samsonis* annos viginti in Scriptura expressos ex Chronologia deleat, facillè concedit contra Scripturam quadraginta annos servitutis Palæstinæ restringi posse ad viginti, & quadraginta annos *Eli* ad eundem numerum vicenarium decurtari. Quæ hæc licentia est authenticas Scripturas quasi corruptas, & falsas, toties sine ullâ necessitate corrigendas profiteri?

4. Conciliatio communis tam antiquorum quàm recentium, tam Pontificiorum quàm Protestantium, nullam habet absurditatem, annos scilicet servitutum annumerandos & exorbendos in annis proximorum Judicium, ita ut servitutum anni non sint Chronologici. Pro communi hac solutione variâ afferuntur argumenta, quorum aliqua paucis hic attingam.

Primum: Anni aliquarum servitutum apertè confunduntur cum annis proximorum Judicium, *Debra* iudiciale dicitur Israëllem tempore servitutis Canaaniticæ

corruptio-
ne librai-
ci textus
1 Reg. 6.
vers 1.
1.

Argu-
menta pro
concilia-
tione com-
muni.

Refutatur
argumenta
Vossii pro

Iud. 4. v. 4. itaque anni viginti istius servitutis non sunt distinguendi ab annis quadraginta principatus *Deboræ*, *Samsou* iudicavit *Israëlem* diebus servitutis *Palaestina*, Iud. 15. v. 20. itaque ejus viginti anni non sunt separandi ab annis servitutis *Palaestina*, quæ autem duarum istarum servitutum ratio est, eadem ad alias servitutes est extendenda.

Secundo. In variis Scripturis secundum *Augustinum*, tempus unum continere aliud intelligitur, ut quadringenti triginta anni Exod. 12. v. 40. non tantum intelligendi sunt de ducentis & decem, quibus populus commoratus est in *Ægypto*, sed etiam de toto intervallo ab *Abrahami* prima vocatione ad exodum: Similiter anni ducenti quinque *Terah* Gen. 11. v. 32. intelligendi non tantum de annis quos transegit *Terah* *Charrane*, sed etiam iis quos tota vita peregit, ita dies centum quinquaginta Gen. 7. v. 24. quibus aquæ prævaluerunt complectuntur in se dies quadraginta pluvie antecedentes, licet hi bis, versibus scilicet 12. & 17. distinctè numerentur.

3. Coguntur adversarii in annis servitutum absorbere omne tempus, quod inter mortem prioris iudicis, & initium servitutis intercessit: supponendum enim est post iudicis mortem non statim prorsus populum in publicam idololatriam, & cum in hoc scelus ruisset, aliquod ad penitentiam tempus divinam longanimitatem ipsis indulsisse, antequam tam severum supplicium infligeret, quam longinquam sub exteris hostibus servitutum. Quo jure ipsi temporum hæc intervalla omnino negligunt, & in servitutum annis volunt absorberi, quidni aliis concedunt servitutum annos in Iudicum sequentium annis immergere?

4. Separata & distincta numeratio servitutum, ab annis Iudicum extensa ad annos quingentos & undecim, stare non potest cum historia, ita enim personis quatuor, scilicet *Rahabæ* à suis nuptiis, ejusque filio *Booz*, & nepoti *Obed*, ac pronepoti *Iesse* ante natum *Davidem* tot anni ascribendi essent, ut tam *Booz*, quam *Obed*, & *Iesse* habere oportuerit annos centum viginti cum filios gignerent, & quod durius est, *Rahab*, licet nuptam anno ætatis dicimosexto vel vicesimo, superare oportuerit centesimum cum pareret *Booz*, quod ad hoc argumentum solvendum de triplici *Booz* affertur, quorum duos Scriptura semper omittit, licet in *Christi* sint genealogia, absurdum est crassius quam ut refutatione indigeat.

Secundum *Vossii* argumentum est ex Apostolo *Paulo* Act. 13. v. 20. Docet ibi *Paulus* à *κληρονομία*, seu distributione terræ

Chanaan per sortem ad *Samuelem* fuisse annos quadringentos quinquaginta, ante distributionem verò ab exodo fuerunt anni quadraginta septem, & post *Samuelem* ad fundatum templum octoginta quatuor, hi omnes juncti efficiunt quingentos octoginta. Resp. 1. Numerus hic non concordat cum annis expansis Iudicum, hi annis undecim Apostoli numerum excedunt, ergo de iudicibus non loquitur Apostolus, rotundatio non habet hic locum, nec particula Apostoli mitigativa *ὡς quasi*, ad annos undecim videtur extendenda.

2. Secundum plerosque tam Pontificios quam Protestantibus Apostolus loquitur nequaquam de iudicibus, sive de tempore iudicum, sed de temporibus à nato *Isaaco*, quando promissio *Abrahe* facta primùm executioni dari cœpta est, de quo Apostolus c. 10. v. 17. ab hoc principio si numerare cœperis ad *κληρονομία* invenies exactè quadringentos quadraginta septem, qui sunt quasi & fere quadringenti quinquaginta.

Antiquus interpret Latinus, quem codices omnes Latini ad unum in hunc diem sequuntur, ita legit, ut 450. annos non postponat *κληρονομία*, & inchoationi Iudicum, sed apertè præponat. [Sorte distribuit iis terram eorum quasi post quadringentos & quinquaginta annos, & post hæc dedit iudices usque ad *Samuelem*.] Hæc si lectio teneat, nullum erit dubium quin anni prædicti claudantur in *κληρονομία* Ios. 7. & incipiant à nato *Isaaco*, quo minus autem teneat, quid vetat? Fatetur *Beza* Latinum interpretem habere potuisse Græca manuscripta quæ sequutus est, & verò ex suis manuscriptis Græcis concedit unum à communi Lectione recedere, & Græcum codicem Parisiis editum ad amissim cum Latino concordare, quem cur à Latino corruptum dicat, causam non reddit; certe unius auctoritate codicis aliquando *Beza* non dubitat vulgarem lectionem corrigere, sed nos tantà hic non stringimur inopiâ. Vide *VValtoni* varias lectiones Græcas Novi Testamenti ad Act. 13. v. 20. pag. 23. habes ibi *Marchionem Velefium* collatorem sedecim manuscriptorum Græcorum Novi Testamenti (quorum octo hodie habentur in Bibliotheca Regis Hispaniarum Lauretanâ) legentem, cum Latino codice, *μὲν τὰ πάντα ἐδωκεν κείνῳ* post quadringentos quinquaginta annos. Etiam Biblia Græca *VVeheliana*, quæ Francofurti edi procuravit *Franciscus Iunius*, ex antiquis manuscriptis, ut viderur, Bibliotheca Palatinæ Heidelbergensis (unde manuscripta sua *Iunius* mutuare solebat) concordant cum Latino. Eodem modo legit antiquum manuscriptum Græcum in novo collegio Oxoniensi.

Oxonienſi. Certè tot manuſcripta Græca ex Bibliothecis Gallicis, Germanicis, Hiſpanicis, & Britannicis, imprimis cum aliis Sacroſanctis Scripturis conſonantia ſint, fundare poſſunt lectionem diverſam à communi.

3. Eſt communis lectio Græca retineatur, verba tamen exponi poſſunt non incommodè de temporibus non Judicum, ſed antecedentibus iudices: certe in textu Græco communi anni quadringenti quinquaginta antecedunt miſſionem Judicum, & ab eâ per comma diſtinguuntur. Vide ad verſum 20. capituli 13. Act. notas in Bibliis noſtris Anglicanis; iſtæ retinentes lectionem communem exponunt expreſſe de annis à nato *Iſaaco* ad ſeptimum *Ioſua*. Anglicanas intelligo notas primas Genevenſes; quòd ad novas largiores nuper editas, ut alibi ſæpè diſplicent, ita hinc non placent; nam in notis ad 1 Reg. 6. verſ. 1. rectè numerant tempora, ſed commentantes in locum Actorum præ manibus, videntur ſibi contradicere, nam ibi annos quadringentos quinquaginta exponunt de iudicibus, quod cum calculo ad 1 Reg. 6. non poteſt conſiſtere. Quin & hoc prætermiſſo valdè videntur inconsiderati in ſua ad Act. 13. notâ, ibi enim tempora *Moſis*, *Ioſua*, & *Samuelis* in Apoſtoli calculo includunt, quæ tamen Apoſtoli expreſſe excludit, nam ſupponendo Judicum tempora ibi exprimi, initium ob Apoſtolo fit neque à *Moſe*, neque *Ioſua*, ſed *κληρονομία* *Jothæ* 7. neque ultra proceditur quàm ad gubernationis ſub *Samuele* principium, ſi autem anni principatûs *Moſis* quadraginta, & *Ioſua* ſeptem ante *κληρονομία*, & *Samuelis* vel viginti addantur, neceſſarium erit extendere Apoſtolinum numerum ad quingentos ſeptemdecim.

4. Annotatores Anglicani primi, qui contra ſecundos & tertios temporâ hinc numerant ab *Iſaaco*, ſequuntur in hoc *Iunium*, qui in Bibliis ſuis ac *Tremellii* ad 13. Act. viceſimum eodem modo rationes ſuas inſtituit, quas prolixè defendit *Parallelorum* lib. 1. Parall. 95. *Ludovicus* de *Diu* ad Actorum 13. viceſimum, eadem vadit viâ. Alios permultos prætereo.

5. Anni hi quadringenti quinquaginta non quadrant temporibus Judicum, deficient totis centum annis, modò ſtemus Scripturæ calculo 1 Reg. 6. v. 1. Ratio hæc fuit cur tam *Lutherus*, quàm *Beza*, & *Cajetanus* locum hunc Actorum affirmant corruptum, legendo contra omnium exemplarium fidem, ut nuper diximus, *πεντακοσίων* pro *τετρακοσίων*, ſed tam grave incommodum nos non premit, qui illos annos ad tempora iudices antecedentia referimus.

Tertium.

Tertium *Voffii* argumentum eſt multos veterum deferere calculum 1 Reg. 6. ex-

preſſum: iſtorum ſeptemdecim diverſas ſententias enumerat. Reſp. 1. Totum hoc argumentum, & omnes ejus partes ſunt Jeſuitæ *Serrarii*, cujus nomen tamen *Voffius* hinc ſupprimat. 2. *Voffius* aut *Serrarius* inter veteres ponere non debuit vel *Melchiorum Canum*, vel *Glycam*, vel *Nicephorum*, aut hujusmodi alios. 3. Omnes hi ſeptemdecim leviculi ponderis ſunt, ſi componantur cum mundo doctorum veterum ac recentium, qui 1 Reg. 6. integritatem defendunt. 4. Non mirum eſt qui à rectâ regula recedunt, in mille avias aberrare, certè qui Scripturæ hinc normam 1 Reg. 6. ſequuntur, omnes abſque exceptione unius, unâ & eadem viâ planâ & ſanâ incedunt. 5. *Serrarius* hujus argumenti auctor eum numerum amplectitur, qui *Voffio* jure merito omninò diſplicet, nam licet *Voffius* annis hinc centum aberrat à vero, tamen cum *Serrarius* aberrat ducentis, pro quadringentis octoginta 1 Reg. 6. legens ſexcentos octoginta, *Voffio* placere non poteſt. 6. Ex omnibus ſeptemdecim qui 1 Reg. 6. v. 1. contradicunt, omninò nullum *Voffius* poteſt ſequi; proſitetur quidem ſuam cum uno, & tantum uno *Sulpitio Severo* concordiam, ſed certè *Sulpitii* Chronologia non ſolet eſſe accurata, nec multæ auctoritatis, tranſeo hinc errorem quem iudico Typographicum, ipſum putare templum conditum non anno quingenteſimo octogenteſimo, ſed quingenteſimo octogenteſimo, hæc enim eſt aperta contradicção, ſed ajo *Voffium* cum *Sulpitio* nequaquam concordare, nam quomodocunque ſumas *Sulpitii* ſententiam etiam ut hinc à *Voffio* recitatur, ſeu ſecundum vulgatos *Sulpitii* codices, qui numerant quingentos octoginta octo, ſeu ſecundum emendatos à *Carolo Sigonio* qui legunt quingentos decem, ab utroque hoc calculo diſcedit *Voffius*, qui proſitetur ſe defendere quingentos octoginta ſolum, etſi ſimul fateatur annos ſervitutum ſuperare quadringentos octoginta iudicum, annis undecim; qui additi prioribus non quingentos octoginta, ſed quingentos nonaginta unum manifeſtè efficiunt. Qui pleniùs refutata videre vult omnia *Voffii* argumenta quæ mutuavit à Jeſuitis *Serrario*, *Cano*, & *Petavio*, adeat *Henricum Philippi*, & *Tornellum* in ſuis ad quæſtionem hanc diſſertationibus.

Ad *Voffium* aliqua addit *Capellus* Chronologiæ ſacræ apud *Waltonum* pag. 10. quæ de Jubilæis, & annis Sabbaticis habet, nihil faciunt ad rem præſentem, ut omittam ipſum per additiones ſuas centenorum aliquot annorum ad veram & receptam Chronologiam omnem legitimum uſum annorum Sabbaticorum & Jubilæorum exterminare, hinc autem unum habet argumentum proprium quod non eſt omittendum,

Capelli
malum ar-
gumentum
retunditur.

scilicet non esse mirandum locum præ manibus 1 Reg. 6. 1. vitiatum, cum alii multa Scripturæ loci qui de numeris agunt, aperte corrupti sint; istorum adducit illic quinque, quos cum aliis multis clarè corruptos in Criticâ suâ Sacrà demonstrare se asserit.

Resp. 1. Licet aliquot mille locos Vct. Testamenti corruptos probasset *Capellus* (quod quidem audeat conari, sed multò miserrimo successu) nihil hoc concluderet de nostri loci corruptione, nemo unquam mortalium tantum prodegit temporis & chartæ, in affingendis corruptionibus Hebraico textui quàm *Ludovicus Capellus*, quantâ cum in Deum, tum in homines contumeliâ, satis superque manifestant *Buxtorfii* vindiciæ. Urcunque, nos ad locos quinque hîc allegatos aliqua respondebimus.

Primus est 2 Chron. 16. v. 1. & 15. 19. ubi affirmatur non ampliùs fuisse bellum inter *Baasham*, & *Asam* usque ad quintum & tricesimum regni *Asæ*, & *Baasham* ascendisse contra Judæam anno regni *Asæ* tricesimo sexto. Hos locos ait necessariò vitiosos, & priorem corrigendum sublatione decem annorum, legendumque pro tricesimo sexto, vicessimo sexto, & posteriorem etiam corrigendum per deletionem duarum vocum & tricesimum legendo usque ad quintum. Ratio harum correctionum habetur 1 Reg. 15. vers. 33. ubi *Baasha* regnare cœpit anno tertio *Asæ*, & regnavit annos viginti quatuor, adeoque mortuus est *Asæ* vigesimo septimo, non autem potuit bellare illos annos post mortem,

Resp. 1. Cur magis corrigendi sunt Locci 15. & 16. posterioris Paralip. per 15. prioris Reg. quàm hic per illos? 2. Est contra *Waltoni* regulam admittere errorem in Hebræo textu, ubi omnia exemplaria Hebraica, & omnes antiquæ versiones concordant; hæc autem est conditio locorum quos *Capellus* hîc vult corrigere, omnes enim tam manuscripti quàm impressi codices Hebræi, omnes Latini, Græci, Syri, Arabes, Belgici, Gallici, Anglicani, & Italici contradicunt correctioni *Capelliana*, ut inspicienti patet.

Verum est in variis lectionibus quas collegit *Percius* ex scriptis *Grotii*, affirmari quosdam legere secundum istas correctiones, sed qui illi quidam sint, neque *Grotius*, neque *Percius* indicant. Fateor Jesuitam *Canum* post *Cajetanum* pronunciare locos hosce corruptos, sed nullum producere possunt in ullâ linguâ codicem qui aliter legerit, & verò à fociis acerbè taxantur, ob periculosas valdè (ut loquitur *Torniellus*) & non admodum pias (ut scribit *Sanctius*) suas hic conjecturas, minimè decuit *Capellum* Professore reformatum periculosas & impias Scripturæ authenticæ correctiones à

paucis Pontificiis mutuasse, qui à plerisque etiam Jesuitis rejiciuntur, & condemnantur aburditatis.

Interpres Græcus in codice Vaticano, ac Alexandrino Londinensi pro tricesimo sexto *Asæ* legit tricesimo octavo, sed nihil hoc facit pro correctione *Capelliana*, imò verò magis ei adversatur quàm ipse textus Hebræus, utcunque error hic aliquorum codicum Græcorum ab aliis emendatur, in editione enim Complutensi, & Regiâ *Ariæ Montani* legitur ut in Hebræo, tricesimo sexto, non tricesimo octavo.

3. Nulla hîc Scripturarum correctio est necessaria; nam distinctio quam attulimus lib. 1. cap. 8. quæst. 6. inter annos Regis *Asæ*, & regni *Asæ*, seu regni Judaici separati à regno Israëlítico, conciliat omnem inter locos allatos ἐναντιοφανῶν, & in hac conciliatione doctissimi tam Protestantium, quàm Pontificiorum acquiescunt, ut videre est in notis *Iunii* ad locos, item in *Deodati*, & Annotatorum Belgarum & Anglorum notis, etiam in *Torniello*, *Saliano*, *Petavio*, *Hemico Philippi*, aliisque multis: cur *Capellus* à communi hîc viâ vult divertere in præcipitio, nullam omnino vel rationem, vel auctoritatem affert, sed contra ipsum adducit *Buxtorfius* multas in vindiciis Paral. 2. cap. 13. pag. 323.

Secundus locus à *Capello* erroris condemnatus est 2 Chron. 22. v. 2. ubi *Abazias* cum regnare cœpit, dicitur annorum quadraginta duorum, & tamen 2 Reg. 8. v. 26. cum regnare cœpit dicitur annorum viginti duorum, legendum ergo in Chronicis, annorum non quadraginta duorum, sed viginti duorum. Resp. Nimis temeraria est conclusio & ab iis mutuata, qui paucam erga Scripturas authenticas reverentiam habent, *Cajetano*, *Torniello*, *Petavio*, & aliis. Hebraicus hîc textus nullam habet lectionis varietatem, vel inter *Keri*, & *Ketph*, *Ben asher*, & *ben Nephthali*, Orientales & Occidentales Judæos, ipso *Waltono* teste, Hebræique omnes semper & ubique ad hunc diem legunt quadraginta duos annos loco Chronicorum præ manibus: Latinus etiam interpres in omnibus manuscriptis & impressis codicibus Hebræos sequitur; Chaldæa in libros Chronicorum Paraphrasis nulla unquam fuit; editiones Græcæ valdè sunt hîc variæ, adeoque paucæ auctoritatis, *Wecheliana*, quam minimi isti faciunt, legit viginti duos, sed Vaticana *Nobilii*, & Alexandrina Londinensis, quas isti maximi faciunt, habent tantum viginti; Complutensis verò, & Regiâ *Montani* cum Hebræis consentit: fateor Syrum & Arabem sequi hic Græcum *Wechelianum*. Profec&ò cum Hebræi omnes codices antiqui & novi, omnesque Latini, & multi optima notæ Græci,

Vindicantur à cor-
rummelis
Capelli
2 Chr. 16.
7. 1.

Græci, recentes etiam omnes Interpretes, Galli, Angli, Belgæ, Itali, Hispani, non debuit *Capellus*, in textum authenticum ut corruptum involâsse.

Quod ad ejus argumentum ex 2 Reg. 8. variâ à doctis afferuntur conciliationes, ut in quæst. 10. cap. 8. lib. 1. diximus. Videat qui vult in hanc quæstionem, *Petavium, Salianum, Tornellum, Henricum Philippi*, etiam annotatores Anglicanos & Belgas, aliosque multos ab iis citatos; ex omnibus nullus affert pejorem ac magis de speratam conciliationem, quam *Capellus*, qui durum quidem nodum auriore multò cuneo rumpit, non omnino necessaria sacri textûs tanquam corrupti temerariâ correctione. *Capellus* admodum juvenis, annorum (ut ipse proficitur) viginti tantum quinque colligere cœpit authenticum textûs errata, in hoc gravissimo labore perseveravit ad seram senectutem, ultimumque Spiritum. Dolet doctissimum virum in tam malâ operâ tot annos pessimè perdidisse.

2 Paral.
26. 7. 9.

Tertius locus quem vult *Capellus* manifestè corruptum, est 2 Paral. 36. vers. 9. ubi *Iechonias* adiisse regnum dicitur anno suo octavo, cum tamen 2 Reg. 24. v. 8. regnare cœpisse dicatur anno decimo octavo. Resp. Malè hic *Capellus* Jesuitam *Canum*, & alios Pontificios sequitur in conspuendis absque causâ Sacrosanctis Scripturis: cum hoc conarentur quidam olim, *Abulensis* eorum positionem vocavit nimis erroneam, nimis scandalosam, per quam manebat hominibus dubium de totâ Sacrà Scripturâ, certè locus hic Chronicorum in omnibus Hebraicis codicibus sic legitur: nulla varia lectio à quoquam unquam est allata, eadem est ratio omnium codicum Latinorum, & recentiorum in linguis vulgatis interpretum. Codices Græci optimæ notæ hic consentiunt, tam Vaticanus, quam Complutensis. Verum est quosdam Græcos, quos sequitur Syrus, & Arabs habere annos octodecim, sed nihil hoc præjudicat Hebraicæ veritati. De *Capelli* ratione satis egimus in quæst. 27. Cap. 8. lib. 1. qui plura desiderat adeat *Henricum Philippi, Salianum, Tornellum*, in primis verò vindicias *Buxtorfi*, & mirabitur contra tot tantosque *Capellum* in juvenili suo errore voluisse perseverare. Certe magnus ejus magister *Grotius* nullum hic in sacro textu errorem agnoscit, licet *Junium* in suâ conciliatione, quam vix bonam putamus, ipse sequatur.

2 Reg. 14.
2. 21.

Quartus locus à *Capello* condemnatus, est 2 Reg. 14. v. 21. ubi *Rhehoboam* anno suo quadragesimo primo dicitur cœpisse regnare, ex his detrahit *Capellus* annos viginti novem, cum initium regni *Rhehoboam* po-

nat in anno ejus duodecimo. Resp. Mira hæc audacia est corrigendarum toties sacrarum Scripturarum absque ullâ necessariâ ratione. De re ipsâ egimus quæst. 3. dicti capituli.

Lectionem loci Hebraici præ manibus sequuntur omnes Interpretes, veteres, novi: Targum *Jonathanis*, L X X. Interpretum editiones omnes, Syrus, Arabs, omnesque Latini, & vulgares hodie omnes, sed quod multò majus est, auctor 2 Chron. 12. v. 13. hanc lectionem confirmat. Fateor magnum *Capelli* patronum *Grotium* annotare in hunc locum, quosdam legere anno vigesimo primo, qui sint autem illi quidam non dicit: si *Sulputium Severum* significat, noverat in Chronologicis parvam esse ejus auctoritatem, in primis cum Sacrà Scripturæ contradicit.

Rationes quas pro se affert *Capellus* in Criticâ suâ sacrà pag. 357. parvi sunt momenti. Prima hæc est. *Solomon* tantum regnavit annis quadraginta, & admodum juvenis suscepit regnum. Resp. Non tam juvenis fuit *Solomon* cum suscepit regnum, quin viginti, aut viginti duos annos habuerit. Quod Rabbini quidam, & post eos *Hieronymus* in epistolâ ad *Vitale* 132. maturius volunt *Solomonem* adiisse regnum, & genuisse *Rhehoboam* anno suo undecimo aut duodecimo, fabula est sine fundamento, & utcunque ista se habeant, tam Rabbini quam *Hieronymus* in annis quibus *Rhehoboam* regnum adiit, à *Capelli* correctione Scripturarum valde sunt alieni.

Secunda *Capelli* ratio. *Solomon* ante initium regnum fuit sub pædagogia *Nathanis* Prophetæ, qui nunquam eum permisisset uxorem ducere *Ammonitidem* contra legem Deut. 23. vers. 3. Resp. 1. Nunquam fuit *Solomon* sub pædagogia *Nathanis*, ita ut ab hoc ejus nuptiæ penderent. 2. Esto fuisset; Lex illa Deuteronomii non excludebat *Ammonitidas*, aut *Moabitidas* à nuptiis *Israëliitarum*, cum evadebant profelytæ, nullus enim unquam *Rutha* nuptias vel priores vel posteriores illegitimavit. 3. Etsi licitum non fuerit *Ægyptiis* intrare congregationem *Israëliitarum* ante tertiam generationem, non tamen hoc illegitimavit nuptias *Solomonis* cum filiâ *Pharaonis* *Ægyptiâ* in generatione primâ, nec *Davidis* cum filiâ *Talmai* Regis *Geshur*. Quin & inter primarios *Davidis* duces fuerunt *Uriah Hittites*, & *Zelek* *Ammonitas* 2 Sam. 23. v. 37. 39. 4. Si negarem *Rhehoboam* matrem fuisse *Ammonitidem*, eo quod editiones L X X. Interpretum optimæ notæ, *Alexandrina*, *Londinensis*, & omnes Latini legunt *Ammanitis*, & non *Ammonitis*, in hoc sequeretur novaturientem *Capellum*, sed à me procul absit audacia fontem Hebraum ullius

rivuli cœno in quâvis linguâ translatoris inficere.

Tertia. *Capelli* ratio. Filia *Pharaonis* prima fuit *Solomonis* uxor quam duxit post initum regnum, nullam ergò habuit ante initum. Resp. 1. Non tantum gratuita est hæc conjectura, sed etiam Scripturis contraria, ex quibus necessariâ consequentiâ colligitur *Rhehoboam* natum ante mortem *Davidis*, quo autem anno singulæ ex septingentis *Solomonis* uxoris nuptæ sint, quis sine temeritate, Scripturâ silente; determinabit?

Quarta. *Rhehoboam* dicitur juvenis & infans cum regnare cœpit Chron. 10. v. 8. & 13. v. 17. Resp. *Solomon* etiam initio regni dictus est puer ob parvam in gubernando experientiam, eum tamen *David* etiam tum temporis insignivit viri sapientis titulo: utcumque, dictis locis nihil tale de *Rhehoboamo* affirmatur.

Ultima *Capelli* ratio. Non duxit *Solomon* matrem *Rhehoboam* *Ammoniusdem*, priusquam in mulierum extranearum amorem divertit ejus cor à Deo, hoc autem factum non est ante decimum octavum vel vigesimum Regni annum. Resp. 1. Quòd nullam extraneam amaverit *Solomon* ante annum regni sui decimum octavum affirmatur gratis. Deinde quòd ulla extranearum ejus mentem à sincero Dei cultu averterit anno regni decimo octavo, videtur contra Scripturam, quæ hoc factum vult in *Solomonis* senectute, regni autem annus decimus octavus procul absuit à senio. 3. Anno regni vigesimo quarto apparuit ei Dominus secundò, cum omni suæ ædificationi finem imposuisset, quod accidit post finitum templum regni 11. & cæterarum ædium structuram, quibus post templum tredecim anni insumpti sunt: eò usque ergo non potuit ducere *Rhehoboam* matrem secundum *Capellum*, ita ut regni *Solomonis* quadragesimo ac ultimo *Rhehoboamus* non potuerit habuisse supra quindecim annos, quod quis præter *Capellum* affirmet, ipse non dicit, nec ego novi.

2 Paral.
12. v. 13.

Locus quintus 2 Chron. 12. v. 13. est omnino idem cum superiore, nec aliis indiget vindiciis. Loci hi quinque primarii sunt quos ex largissimâ suâ penu selegit *Capellus*, si tam facilis ad istos responsio est, de cæteris omnibus utut plurimis, non est aliud faciendum judicium.

QUÆSTIO III.

Quòd referendi sint anni servitutum?

Qui concitantur
an uferantur

Quæritur tertio. Quâ vera esse potest summa Epochæ annorum 480. cum præter eos legamus sex servitutes, quarum

primæ ante *Oihnielem* tribuuntur anni octo cum annis
Judic. 3. v. 8. secundæ ante *Ehudum* octo-
decim ibid. 14. tertiæ ante *Deboram* vigin-
ti Jud. 4. v. 3. quartæ ante *Gideonem* septem
Jud. 6. v. 1. quintæ ante *Iephtem* octode-
cim Judic. 10. v. 8. sextæ ante *Samsonem*
quadraginta Judic. 14. Hi omnes sibi in-
vicem additi conficiunt centum & undecim
supra summam prædictam, Resp. Secundum
receptam tam veterum quam recentium &
Theologorum & Chronologorum sententiam,
anni servitutum includuntur & exorbentur
in annis sequentium Judicium, nullâ aliâ
ratione salvari potest clara & expressa
quota libri prioris Regum, quemadmodum
Genes. 7. v. 11. quadraginta dies plu-
vii annumerantur & includuntur diebus
centum quinquaginta sequentibus vers. 25.
Qui hic maximè adversantur, vulgarem
calculum admittere coguntur in quintâ &
sextâ servitute, quod autem ratio par sit
in quatuor reliquis perpendicularibus
singulas, satis erit manifestum.

QUÆSTIO IV.

Quomodo atates *Rachab*, *Boaz*, *Obed* & *Jesse* exhaustire potuerint annos 480.

Quæritur quarto. Quâ fiat ut tot anni
numerentur ab exodo ad quartum *Solomonis*,
cum totum id tempus generationibus tribus
aut quatuor compleatur: Nam primo
transitus *Salmon* duxit in uxorem
Hierichuntinam *Rachab*, ex quâ genuit
Boaz, *Boaz* ex *Moabitide* *Ruth* procreavit
Obed; ex quo *David*: si à quadringentis
octoginta subducas quadraginta annos
ante transitum & nuptias *Rachab*, item
septuaginta quos vixit *David*, & quatuor
primos regni *Solomonis*, hoc est, annos
centum quatuordecim: remanebunt de
summâ priori hujus Epochæ tercentum
sexaginta sex, distribuendi inter
Rachab, *Boaz*, *Obed* & *Iffai*: neque
in eorum totam vitam, sed tempora
quibus liberos procreârunt. Resp. Vexat
hæc distributio accuratissimos Chronologorum:
quidam, ut difficultates evitent, post
Lyrannum & *Rabbinos* tres *Boaz* comminiscuntur,
sed cum nullâ verbi divini umbrâ hæc
triplicatio nitatur, rejicitur à plerisque.

Rachab
peperit
Boaz anno
56.

Qui aliâ ratione nodum expedire conantur, supponunt *Rachab* quam fieri potuit
maturè nupuisse, & quam fieri potuit
tardè peperisse. In expugnatione *Hierichuntis*
mulier seorsum à parentibus habitans
& advenas suâ domo recipiens, habuisse
videtur annos minimum sedecim, & antequam
cæremonia omnes, quibus *Canaanitidi* in
Israëlis stemma transeundum fuit,

fuit, & nuptiarum solennia cum principe tribus Iudæ celebrari potuerunt, annum unum effluxisse convenit: nupsit ergo *Salmone Rachab* anno ætatis sue decimoseptimo, materque fuerit liberorum quot voles & quovis tempore, sed filium *Boaz* produxerit ætatis anno quinquagesimo sexto: frequentes historiæ sunt etiam nuper in tanta ætate puerperarum. Differunt aliqui ortum *Boaz* ad matris annum septuagesimum secundum, alii ad nonagesimum quintum, sed nobis non lubet absque necessitate miracula multiplicare. Pepererit ergo *Rachab* filium *Boaz* anno suo quinquagesimo sexto, Principatus *Othnielis* vicesimo secundo, à transitu tricesimo nono: hi triginta novem subducantur à prædictis trecentis sexaginta sex, reliqui trecenti viginti septem distribuendi in natiuitates *Obed, Iesse, & David*: si distributio hæc fiat per partes æquales aut æqualibus proximas, dabuntur singulis Patribus in generatione filiorum centum & octo: & hoc calculo *Boaz* de *Ruth* genuerit *Obed* anno ætatis sue centesimo octavo, Principatus verò *Deboræ* octavo, & *Obed* genuerit *Iesse* suæ ætatis centesimo etiam octavo, statim ab initio gubernationis *Iephtæ*, *Iesse* quoque genuerit *David* anno ætatis suæ centesimo octavo, ac decimo Principatus *Samuelis*.

Objicientibus videri durum non tantum ætatem sed & vigorem ad gignendum ad centesimum octavum iis seculis producere. Resp. Etti ipsius *Mosis* diebus legamus Psal. 90. ordinariam hominum ætatem iis cancellis circumscriptam, quibus etiam hodie humanam vitam vulgò contineri videmus annorum septuaginta & octoginta; attamen in posterioribus & præfenti quoque seculo non infrequentes ordinariorum terminorum transgressiones spectantur. Celebre est *Plinii* testimonium, qui diebus suis, imperantibus *Vespasianis*, affirmat in censibus Italiæ inventos homines duos, alterum *Bonomiæ*, alterum *Arimini* annorum 156, in regione autem Italiæ octavâ centos rum fuisse quinquaginta quatuor 150, septem centum denum, duos centum vicenum quidum, quatuor centum tricenum, quatuor item centum tricenum septenum, & tres centum quadragenum; quid ergo mirandum in multo antiquioribus seculis inventos, in primis inter Domini majores, qui ad annum centesimum octavum vixerint, imo liberos procreaverint? Vixisse legimus *Lehoiadam* Pontificem 2 Chron. 24. ad annum centesimum tricesimum, *Abrahamus* etiam centesimo quadagesimo *Keturam* duxit, & ex ea multos liberos suscepit. Nostro hoc seculo referuntur varii qui diu ultra centesimum vegetam senectam pro-

traxerunt; degit hodie *Perthæ* Magister *Colinus Rhimus* ludimagister olim *Perthæ*, & post ad annos sexaginta quæ in Scotia quæ in Hiberniâ, sacro ministerio functus, qui centum denum se assumat: quod admodum verisimile, cum non tantum *Ioannem Knoumum*, *Georgium Buchananum*, Protegem *Moravium*, *Reginam Mariam*, sed etiam *Cardinalem Betonum*, *Georgium VVishartum*, *Ioannem Majorem* vidisse se demonstrat, imò *Cartusianorum* & cætera *Monachorum Perthæ* domicilia, quæ in prima reformatione diruta sunt, integra & incorrupta conspexerit. Vivacissimus hic senecio cæ sanitate & virium firmitate mecum colloquutus est anno 1650. ut ad multos adhuc annos superesse posse videatur.

QUÆSTIO V.

Quomodo ab Exodo ad *Jephtam* anni trecenti.

Quæritur quid, qui *Iephtæ* Jud. 11. v. 26. *Israëlem* dicat habitasse iis diebus *Hesbone* annis 300. cum à cæde *Sichonis* & occupatione *Hesbonis* Num. 21. anno *Mosis* ultimo & post exodum quadagesimo ad *Iephtæ* Principatum tot anni non fluxerint? Resp. Tam sacros quam profanos auctores numeros rotundes præcisè ponere, addentes centenariis si qui defint, & dementes si qui supersint. Ab exodo (de quâ solâ Regis *Ammonitarum* ad *Iephtæ* quæstio, adeoque *Iephtæ* responsio fuit) ad id tempus secundum calculum nostrum anni fudre trecentum quinque, quinque supra centenarium per rotundationem abijciuntur. Sin verò respondere *Iephtam* non exodo, sed tempore occupationis *Hesbonis* velimus, tum præcisè anni erunt triginta quinque pauciores trecentis, sed qui in rotundatione tam facilè adduntur quàm quinque demuntur: tantum hinc observate calculum *Iephtæ* suffragari valde nostro computo, qui servitutum annos includimus annis Iudicium, iisque adversari qui excludunt, nam si seorsim numeres qui memorantur ante *Iephtam*, annos servitutum scilicet *Mesopotamene* octo, *Morabiticæ* octodecim, *Cananiticæ* viginti, *Medianiticæ* septem, *Ammoniticæ* octodecim, in solidum septuaginta unum & præterea decem, quos tribuere solent Senioribus post *Ieshuam* ante primam servitutum, habebimus ab exodo ad *Iephtam* non pauciores quàm octoginta sex supra trecentos, qui majorem numerum faciunt, quàm qui ullâ rotundatione potest accommodari.

Magister
Colinus
Rhimus.

Quomodo
ab exodo
ad Iephtam
anni
trecenti?

Numerorum
inæ-
qualium
rotunda-
tio.

Obed Boaz,
Iesse,
Obed,
Davidque
Iesse in
singulorum
anno
centesimo
octavo nati
sunt.

Exempla
longævorum.

Q U Æ S T I O V I.

An Phineas vixerit annos trecentos?

In libro
Iudicum
necessaria
v. 57 & 58
362.

Q U æ r i t u r s e x t o , Q u i I u d . 20 . v . 28 . t e m p o r e b e l l i *Benjamitici* *Phineas* p r æ p o s i t u s S a n c t u a r i o d i c a t u r , c ū m *Phineas* a n t e e x o d u m n a t u s s i t i n *Ægypto* , & v e r o p o s t e x o d u m a d *Samsonis* m o r t e m q u æ a n t e b e l l u m *Benjamiticum* n a r r a t u r , a n n i s u p r a t r e c e n t o s e f f l u x e r i n t , q u o t n e m o m o r t a l i u m p o s t *Mosis* d i e s v i x i s s e i n S a c r i s l i t e r i s m e m o r a t u r . R e s p . F a t e n t u r o m n e s I n t e r p r e t e s , i n l i b r o I u d i c u m , u t a l i b i , n o n r a r o i n c æ t e r a h i s t o r i a S a c r a , e s s e *ὑπερολογίαν* , p e r q u a m n a r r a n t u r p o s t e r i ū s q u æ c o n t i g e r u n t p r i ū s : l i c e t l i b e r I u d i c u m d e s c r i b a t b e l l u m *Benjamiticum* p o s t m o r t e m *Samsonis* , n o n t a m e n a f f i r m a t i d b e l l u m g e s t u m e s s e p o s t m o r t e m *Samsonis* , q u o d a u t e m s c r i p t o r *Διοπτρευς* & i n e u m l o c u m c o n j i c i a t i s t a m h i s t o r i a m , h æ c c o m m o d a p o t e s t e s s e r a t i o , u t o m n i u m I u d i c u m r e s g e s t æ n a r r a t i o n e u n â c o n t i n u â a b s q u e i n t e r r u p t i o n e s i m u l c o n t e x a n t u r , q u i b u s a b s o l u t i s s u b j i c i t u r i d o l o l a t r i a *Michæ* a c *Danitarum* , b e l l u m q u e *Benjamiticum* , q u æ n u l l i u s j u d i c i s t e m p o r e a c c i d e r u n t , s e d i n I n t e r r e g n o c ū m n u l l u s R e x , n u l l u s P r i n c e p s , & n e m o u n u s i s t a m a u c t o r i t a t e m i n p o p u l u m o b t i n e r e t q u æ s e c l e r a t o s c o h i b e r e v a l u i t à f a c i n o r i b u s , q u æ c u n q u e i p s o r u m o c u l i s a n i m o q u e a l l u b u i s s e n t : & v e r o q u æ d e *Danitis* n a r r a n t u r , a b s q u e u l l o i n c o m m o d o r e f e r u n t u r a d I n t e r r e g n u m p r i m u m p o s t m o r t e m *Ioshuæ* & S e n i o r u m , a n t e *Gibnielis* P r i n c i p a t u m , q u a n d o *Phineas* *Shilunte* a r c a m D o m i n i , l o c o p a t r i s *Eleazaris* t u m d e m o r t u i , u t s u m m u s P o n t i f e x p r o c u r a b a t .

Q U Æ S T I O V I I .

Ad quam captivitatem duraverit Idololatria Danitarum?

Captivitas
Philistina
Babylonicam
ante-
cessit.

Q U æ r i t u r s e p t i m o , Q u i I u d . 18 . v . 30 . *Danitarum* p u b l i c a I d o l o l a t r i a p e r f e v e r a s s e d i c a t u r u s q u e a d t e r r æ c a p t i v i t a t e m , n a m *Samuel* , *David* , *Ezechias* , *Iofias* , & a l i i p i i P r i n c i p e s p u b l i c a o m n i a s u i s d i e b u s I d o l a s u s t u l e r u n t . R e s p . d i c t o l o c o c a p t i v i t a t e m i n t e l l i g i n o n A s s y r i a c a m d e c e m t r i b u u m , n e c B a b y l o n i c a m d u a r u m , s e d P h i l i s t æ a m A r c æ d i e b u s *Eli* & *Samuelis* , q u a n d o *Shilunte* A r c a t r a n s l a t a e s t i n s e d e s v a r i a s , d o n c e *Sione* r e q u i e v i t , q u e m a d m o d u m v e r s u c i t a t u m s e q u e n t e i n n u i t u r .

Q U Æ S T I O V I I I .

Ad qua tempora referenda sit Ruthi?

Ad quem
Iudicum

Q U æ r i t u r o c t a v o , C ū m R u t h . 1 . v . 1 . q u æ s e q u u n t u r a c c i d i s s e f e r a n t u r d i e

bus Iudicum , ad cujus tandem Iudicis dies *historie*
nuptiæ *Boazi* & natiuitas *Obedi* referenda *Ruthæ*
sint? R e s p . S u p p o s i t o , q u e m q u æ s t i o n e *spectat.*
quartâ fecimus computo, historia *Ruthæ* ad
Deboræ regimen spectabit.

Q U Æ S T I O I X .

Quot annos habeant libri Ioshuæ & Iudicum?

Q U æ r i t u r n o n d o , C ū m s u p r a o b s e r v a t u m *Libri Ioshuæ*
sit quot annorum historiam unusquis- *shuæ an-*
que Pentateuchi liber complecteretur, hic *nos 14. lu-*
quæritur quanti temporis intervallum li- *dicum 300*
bri *Ioshuæ* , *Iudicum* & *Ruth* exhauriant? *continet.*
R e s p . S u p p o s i t i s s u p r a d i c t i s , l i b r u m *Ioshuæ* h i s t o r i a m h a b e r e a n n o r u m t a n t ū m d e c i m u m s e p t i m u m , s c i l i c e t à m o r t e *Mosis* a d m o r t e m *Ioshuæ* : l i b r u m v e r o *Iudicum* & *Ruth* a n n o r u m t r e c e n t u m , n e m p e à m o r t e *Ioshuæ* & s o d a l i u m , a d e x i t u m *Samsonis* & i n i t i a P r i n c i p a t ū s a c P o n t i f i c a t ū s *Eli* .

Q U Æ S T I O X .

Ad qua tempora referendum sit bellum Trojanum?

Q U æ r i t u r d e c i m o , Q u æ c æ t e r i m u n d i *Expeditio*
extra Ecclesiam per hanc Epocham *Argo-*
conditio fuerit? R e s p . n u l l u s d u m a p u d *nausica*
Gentes ullibi terrarum scriptor extabat: *bellum*
quæ autem multis post seculis ad hanc *Trojanum*
Epocham spectantia habent Latini & *huic Epo-*
Græci auctores, ipsis parentibus, usque *cha con-*
adeo putidissimis fabulis involuta sunt, ut *veniunt.*
historiæ fidem nequaquam mereantur. In hæc certè tempora conjicienda videntur quæ de bello *Trojano*, & quæ paulò antecelsère de expeditione *Argonauticâ* & laboribus *Herculis* Poëtæ omnes post *Orpheum* & *Homerum* canunt. Et verò excidium *Trojæ* *Iephtæ* seculo non disconvenit; nam quæ de *Iphigeniâ* *Agamemnonis* *Dianæ* oblata seu in sacrificium seu in sacerdotem commentum sunt mendaces Græculi; ea *Iephtigeniæ* vera historia originem dedit, quâ *Iephtigeniæ* Deo oblata refertur, seu in holocaustum, seu potiùs in virginem perpetuam, peculiari Dei servitio torâ vitâ devotam.

Q U Æ S T I O X I .

Quomodo concilietur Iud. 13. cum 15. & 16?

Q U æ r i t u r u n d e c i m o , Q u i I u d . 13 . *Philistina* *Philistina*
servitus
durâsse dicatur annis 40. *servitus*
cũ post annos viginti in morte *Samsonis* *geminæ.*
finiri videatur Iud. 15. & 16. versib. ultimis, & verò etiam ad sexagesimum annum perseverâsse videri posset ad mortem scilicet *Eli*, quando in Arcæ captivitate servissima *Israelitarum* à *Philistæis* oppressio fuit? R e s p . N o n u n a f u i t *Philistæa* s e r v i t u s : i s t a d e

de qua Iud. 13. rectè in morte *Samsonis* finita dici potuit, quando tanta *Philistæorum* multitudo cum *Samson*e conspulta est, ut nullam populo Dei ab hoc hoste noxam post multos annos illatam legamus: quæ autem in ultimis *Eli* annis clades à *Philistæis* illatæ sunt, ad aliam servitutem referendæ, quam *Samuel* & *Saul* depellere cœperunt, sed non plenè excussa fuit ante *Davidis* regnum. Primam autem *Philistæam* servitutem in morte *Samsonis* finitam, & multis annis ante ejus ortum inceptam, Chronologorum accuratissimi arbitrantur.

QUÆSTIO XII.

An Samuel ex posteris Corhæ?

Quæritur duodecimò, Quomodo *Samuelis* profapia referatur ad *Corham*, nam 1 Paral. 6. v. 26. & 27. *Samuel* numeratur decimus septimus à *Corhâ*, & tamen tota *Corhæ* progenies cum patre destructa videtur; nam Num. 26. v. 10. bis mille quinquaginta ex posteris *Corhæ* cœlesti flamma necati sunt? Resp. Sic quidem habent *Biblia* vernacula in octavo minori quæ dicuntur impressa Londini à *Roberto Barker*o, ann. 1638. sed monendi estis ad vestiam & aliorum cautelam, editionem istam multis centuriis crassissimorum errorum scaterere & in ipsa fronte putidissimum mendacium ferre, nequaquam enim vel Londini vel à *Barker*o vel anno 38. excusa est, sed nuper Amstelodami, Delphis, & alibi in *Bataviâ* ab *Hollandis* cupiditate quæstus (ut ab ipsis *Typographis* accepi) supra septies centena millia corruptissimorum istorum *Bibliorum* edita sunt, in magnum ecclesiæ nostrarum detrimentum. Utcunque, quod in depravatis istis codicibus legitur bis mille quinquaginta, textus *Hebræus* & *Versiones* omnes, etiam nostræ vernaculæ correctiores habent ducenti quinquaginta, inter quos omnes *Corhæ* filii non perierunt, ut habetur expressè versu citatum sequenti: certè ex *Psalmis* multi *Corhæ* filiis canendi commissi sunt, & ex iis aliqui ab *Hemane Samuelis* nepote à *Corhâ* vicesimo compositi videntur.

QUÆSTIO XIII.

Quomodo Levitæ attigerint sacerdotium?

Quæritur decimotertio, Quis *Samuel* *Levitæ* de posteris *Corhæ* sacerdotium ausus sit attingere & sacrificium Domino offerre, cum pater *Corhæ* hoc conamen tantâ calamitate luerit? Resp. non ita annexas omnes sacerdotialis muneris partes familiæ *Aaronis*, ut ab iis alii *Levitæ*,

cum extraordinarii essent *Prophetæ* (quales *Moses* & *Samuel*) exclusi fuerint.

QUÆSTIO XIV.

De annis Regni Saul.

Quæritur decimoquarto, Quis 1 Sam. 7. v. 2. concilietur cum Actor. 13. v. 21. priori enim loco permansit *Arca Kiriath-jearim* 20. annis post mortem *Eli*, quibus judicabat *Israëlem Samuel*, & multis etiam in posterum annis usque ad regnum *Saulis*: posteriore verò *Saulis* Regno tribuuntur anni 40: non autem consistit cum summa totali *Epochæ* annorum quadringentorum octoginta ab exodo ad templi conditum, ut *Sauli* quadraginta & *Samueli* vel viginti tribuantur? Resp. Verba *Apostoli* in *Actis* accipienda sunt de *Saulis* & *Samuelis* gubernationibus junctim, ut priorem verum insipienti patebit, non divisim de *Saul*e: cujus regnum, secundum plerisque *Interpretes*, non diu ultra decennium extendebatur, in quibus magna semper *Samuelis* remansit auctoritas usque ad vitæ exitum, qui biennio ante *Saulis* mortem accidisse fertur.

Si objicias, regnare oportuisse *Saul*em multò ultra decem, imò quadraginta annos, nam post se reliquit *Ishboseth* inter minimos filiorum, qui tamen moriente patre habuit annos 40. 2 Sam. 2. v. 20. concedatur *Saul*em genuisse *Ishboseth* filiorum quartum anno ætatis vicesimo primo, sequetur inde regnasse *Saul*em annos sexaginta, nam regnare cœpit anno vitæ primo, si vulgatæ *Latine* *Versioni*, quam *Pontificii* authenticam volunt, fidem habeamus, quæ 1 Sam. 7. v. 1. sic legit, *Filius unius anni erat Saul cum regnare cœpisset*. Resp. manifestus est error *Latini* *Interpretis*, quem *Pontificiorum* *Chronologorum* nemo defendere conatus, neque tamen fateri volunt *Concilii Tridentini* pudendum sphalma, corruptissimam hanc *versionem* *Hebræicis* fontibus præferentis: habet hic textus *Hebræus* *Saul*em tum temporis regnasse unum annum, seu *Saul*em tum fuisse filium unius anni in regno suo, quod legit *Vetus Anglicana* [*Saul novv had beene King one yeare*] explicationis causâ rectè addens particulam [*novv*] ut duceret nexum istorum verborum cum *historia* cap. præcedentis. *Novorum* *Interpretum* correctio, præterquam quod non necessaria, vergit etiam in deterius. Benè ergo factum ab *Italo* *Interprete* consultissimo, quod veterum *Anglicanorum* additamentum explicativum exprimendo, textum illustret; potius quàm cum recentioribus omittendo istam particulam, verba obscuraret.

Verùm alia ex hoc textu adhuc oritur dissi-

Quot annis regnavit Saul.

Quomodo Saulinus anni filius cum regnare cœpisset.

Anglicani Interpretes Novv male corrigunt Veteres.

An Samuel in posteris Corhæ?

Anglicana Biblia in Hollandiâ impressa sunt corruptissima.

Levitæ, si Prophetæ, funguntur sacerdotio.

*Quomodo Saul re-
gnavit an-
nis duo-
bus.*

difficultas, affirmatur hic disertè regnasse *Saulem* duobus annis supra *Israëlem*, sic habent tum *Hebræi* fontes, tum *Versio-* num omnium rivuli. Resp. Quod vulgò adfertur ad hunc solvendum nodum, *Saulem* regnasse duobus tantum annis legitime, in posterum autem egisse Tyrannum non Regem, privatum scilicet spiritu Dei & agitatum mali *Dæmonis* furis, imò jus Regni in *Davidem* jam unctum Domini apertè translatum. Ut hæc habeant, non necessariò huc devenitur, nam verba præ manibus non negant *Saulem* regnasse ultra biennium, licet affirmet duobus annis fuisse Regem, cum ista quæ sequitur historia gereretur. Nectendus ergò versus hic cum sequenti, quod per expressam copulativam faciunt *Hebræi*, hos cum sequantur veteres *Anglicani*, non debuerunt à recentioribus corrigi, contra tam *Latini* veteris quàm *Galli* & *Itali* Interpretis exemplum.

Q U Æ S T I O X V.

*De Conciliatione capitis decimiquinti 1 Samue-
lis cum capite vicefimo octavo.*

*Quomodo Samuel
non invi-
serit Sau-
lem.*

Queritur decimoquintò, qui tricesimus quintus versus 15. cap. 1. *Sam.* concilietur cum cap. 28. vers. 15. Affirmatur priori post id tempus *Samuelem* nunquam invisisse *Saulem*, posteriori verò narratur *Samuelem* & *Saulem* post ea tempora congressos. Resp. Non affirmat prior locus *Samuelem* & *Saulem* nunquam postea congressos, aut se invicem postea non conspexisse; sed nunquam postea *Samuelem* familiariter, prout solebat, *Saulem* invisisse, aut domi lux eum salutasse: ista non prohibent in *Samuelis* conspectum aliquando processisse.

Q U Æ S T I O X V I.

*Quomodo David filius fuerit Iesse & septi-
mus & octavus?*

*Quomodo David fi-
lius Iesse
& septi-
mus &
octavus.*

Queritur decimosextò, Quis *David* numeretur octavus filiorum *Iesse*, & dicatur minor septem majoribus 1 *Sam.* 16. v. 10. & 17. v. 12. attamen distinctè nominetur septimus, nec *Iesse* plures filii quàm septem assignentur 1 *Chron.* 2. vers. 15. Resp. Certum est *Davidem* patri natum in ætate valdè provectâ, centenario & ultra, & supra probatum est, facile ergò fuit ut *Iesse* nepotes & pronepotes habuerit *David* filiorum minimo seniores, ex his aliquis in familia *Iesse* degens inter filios connumerari potuit: vel etiam cum veniret *Samuel* uncturus *Davidem* in Regem, habere potuit *Iesse* filios octo, quorum unus vel

moriens in cœlibatu, vel in sterilitatè vivens, cum scriberetur liber *Chronicorum* in profapia *Iesse* non est numeratus, adeò ut qui prius fuerint octo, postea septem tantum evaserint.

Q U Æ S T I O X V I I.

*Quomodo David Sauli & notus &
ignotus?*

Queritur decimosseptimò, Quomodo consistant, quæ legimus 1 *Sam.* 16. v. 21. cum iis quæ habentur ejusdem c. 17. v. 55. priori enim loco *David* familiariter *Sauli* notus erat ut domesticus, ut armiger, ut aulicus valdè dilectus: posteriori adeo ignotus *Sauli* & *Abnero David*, ut qui ignotissimus? Resp. Non placet hic cum *Iunio Iseropolitano* allegare, quasi *Goliathi* cædes antecessisset in re *Saulis* furorem & primam *Davidis* vocationem in Aulam, licet in narratione sequatur. nam expresse legimus istius lib. 18. 2. post cædem *Goliathi* non iterum à *Saule* recessisse *Davidem*, uti in domo paternâ maneret, quemadmodum post primam in Aulam vocationem ire & redire solebat c. 17. 19. servandus ergò necessariò est absque ulla *Iseropolita* ordo historiarum. Conjiciatur igitur causa ignorantie *Saulis* in ejus oblivionem, quam diuturna *Davidis* absentia ab aula, & aliqua in vestibus ac habitu corporis mutatio causare potuit in quoquam, in primis in Rege, cujus mentem, memoriam, & attentionem dementia & *Dæmon* turbarent, & etiam in *Abnero*; qui rarò in Aula ob negotia & militiam versatus, *Davidem*, licet *Sauli* aliquando familiarem, fortasse nunquam conspexit.

Quomodo David Sauli & ignotus & notus.

Q U Æ S T I O X V I I I.

*Quomodo Ishboseth regnavit annis
& duobus & septem?*

Queritur decimo octavò, qui 2 *Sam.* 2. v. 20. *Ishboseth* regnet super *Israëlem* annis duobus, cum ibidem *David* regnasse dicitur super domum *Judæ* septem annis & sex mensibus, cum certum sit tam diu regnasse *Ishboseth* super *Israëlem*, quam *David* supra *Judam*? Resp. Locum priorem non asserere *Ishboseth* regnasse supra *Israëlem* duobus tantum annis, sed regnasse annis duobus, cum *Iob* & *Abner* prælium quod ibi describitur, committerent, quo finito, ultra quinquennium regnavit *Ishboseth*, usque ad vitæ suæ finem, tum enim primum toti *Israëli* *David* imperare cœpit.

Quomodo Ishboseth regnavit annis & duobus & septem.

QUÆSTIO XIX.

Quis fuerit annus quadragesimus conspirationis Absolomi?

Quomodo Absolom conspiraverit post annos 40.

Quæritur decimononò 2 Sam. 15. v. 7. post annos 40. dicitur Absolom in patrem conspirasse, isti anni quadraginta unde sumunt initium? Nam vix dum triginta anni tum fluxerunt post principia regni David. Resp. Cavendum esse ne cum multis ob hujusmodi difficultatem in ipsos codices sacros involemus, & quadraginta annos in quatuor commutemus, contra Hebræi fontis & omnium quæ inde fluxerunt versionum fidem: rectiùs solvunt nodum qui caput horum quadraginta annorum, vel in annum quo David primùm unctus est in Regem, vel in initio regni Saulis, tribus ante Davidem unctum annis, qui quidem insignis in Dei populo temporis Epocha & character fuit, momentum scilicet quo ipsorum gubernatio à Republicâ in Regnum primùm conversa fuit.

QUÆSTIO XX.

Quomodo David emerit Sionem 50 siclis argenti, & tamen sexcentis siclis auri?

Quomodo David emerit Sionem 50 siclis argenti & 600 siclis auri.

Quæritur vicefimò, Qui David ab Aream in monte Moria, ubi post structum est templum, emerit siclis 50 argenti 2 Sam. 24. vers. 24. cum pro eadem perolverit 1 Chron. 21. v. 25. Sexcentos siclos auri? Resp. Solutio Marci est omninò prava, quasi prior locus intelligendus esset de siclis aureis, posterior de argenteis, quorum proportio ad aureos est ferè duodecupla, quasi horum quinquaginta sint istorum sexcenti: certè prior locus disertè loquitur de argenteis & posterior de aureis. Nec Junii solutio satisfacit, quasi prior locus haberet pretium solorum boum & instrumentorum rusticorum, quibus boves sacrificati comburebantur, posterior autem haberet pretium aræ, ubi erectum est altare: tam enim prior quàm posterior locus exprimit emptionem aræ, non minus quàm boum. Tertio ergò respondemus locum priorem accipiendum videri de pretio tam aræ quàm omnium quæ ab Aramâ sunt accepta ad sacrificium, posteriorem de pretio agri circumdantis arcam, nam emit hic David totum illud spatium quod templo & circumjacentibus atriis ac ædibus dedicatum est, quod amplum valdè fuit, & sexcentis aureis siclis meritò valens.

QUÆSTIO XXI.

Quàm incredibilis auri argentique summa in templi structuram insumpta?

Denique quæritur quâ David præparaverit in usum templi 1 Chr. 23. v. 17. talentorum auri centies mille & argenti millies mille, cum ad usum tabernaculi insumpta sint Exod. 38. v. 24. auri non supra triginta talenta, & argenti tantùm centum, imò verò 1 Chron. 29. v. 4. obtulisse dicitur David in usum templi tantùm ter mille talentorum auri, & argenti septies mille: & verò priores summæ si posterioribus jungantur, iisque addantur Principum oblata 1 Chron. 29. v. 7. Scilicet quinquies mille talentorum auri, & argenti decies mille, totalis quæ inde exoritur summa, sit propemodum incredibilis? Resp. Ad primam, Tabernaculum Moysi ad Solomonis templum res minuta fuit, rationes hujus ad illius astimandæ non sunt. Ad secundam; minor illa summa argenti & auri defœcatisimi, ut verba textûs præ se ferunt, erat ex privatis Davidis thesauris, prout major summa ex magis publicis. Sed tertium, fatemur, valdè stringit, summa enim est propemodum incredibilis & verè mira, certè, ut nobis videtur, tanta auri argentique massa nullibi terrarum unquam in unum locum congesta est, nec hodie ab omnibus mundi Principibus etiam junctis tanta auri vis possidetur. Summam hanc mirandam sic extruimus ex 38. Exodi conferentibus semisiclos singulorum capitum, cum summâ talentorum à tot millibus contributâ, apparet talentum constare ex non paucioribus siclis quàm ter mille, & siclum qui duas becas seu viginti geras aut quatuor drachmas continet, pendere semiunciam, præter propter nostrum medium coronatum, aut dimidium imperialis taleri, circa asses Scotticos triginta, Anglicos duos cum semisse: de siclo argenteo loquor & sanctuarii, vulgaris enim erat duplo minor valens tantùm decem geras, imperialis & coronati partem quartam, assium nostrorum quindecim, & Anglicorum unum cum triente. In Veteri Testamento auri pretium ad argentum erat decuplum, licet hodie proportio excreverit supra duodecuplam: ter mille Sicli conficiunt ex libris nostris quater mille quintas, & Anglicis trecentas septuaginta quinque, ergo auri talentum Davidis seculo valebat minimùm decem talenta argenti.

Quomodo David dedicaverit in usum templi centum millia talentorum auri & millies mille argenti.

Summa auri & argenti vastissima & miranda. Talenti & Sicli valent.

His jactis fundamentis facilè invenitur quod quærimus, in quæstione habemus talentorum auri centena & octo millia, argenti millies millena ac septemdecim millia. Multiplica priorem numerum centena

& octo millia 108000. per ter mille septingenta quinquaginta 3750, quot scilicet libras Anglicanas unumquodque auri talentum habet. & per quadraginta quinque millia, quot libras Scoticanas unumquodque auri talentum habet, videbis auri prædictam summam excrefcere ad miliones Anglicanos, hoc est, libras millies millenas (non ut magnâ ofcitantia nuperæ annotationes Anglicanæ in 1 Chron. 22. centies millenas) miliones (inquam) quadringentos & quinque 405, 000, 000; argenti autem miliones trecentos octoginta sexcenties vicies quinquies mille, septingentas quinquaginta libras 380, 625, 750, junge has summas, invenies miliones septingentos octoginta quinque, sexcenties vicies quinquies mille, septingenta quinquaginta librarum Anglicanarum 785, 625, 750; & Scoticarum erunt novem mille millionum quadringenti viginti septem miliones quingenties novies mille librarum 9, 425, 509, 000. Vastæ adè & stupendæ sunt hæ summæ, ut doctissimus *Brevvodus* & post eum laboriosissimus *Purchasius* in eorum propendeant sententiam, qui dictis locis Chronicorum talentum nolunt accipi in vulgato sensu, sed præ pecuniæ aut talenti massa satis modicâ & minutâ. Verum enim verò hujusmodi commentum sacris literis manifestè repugnat, nam locis citatis ut subterfugio tali omnis ansa præcideretur, habemus talenti fractiones decem millia drachmarum 1 Chron. 20. Constat talentum ex ter mille siclis Sanctuarii, & unusquisque siclus sanctuarii habet quatuor drachmas: nam *Beka* sicli dimidium quod pendebat capitatum populus primum tabernaculo ac templo, & postcâ Cæsari, idem erat quod Didrachmum: itaque talentum, secundum nostrum calculum, non habet pauciores quàm duodecim mille drachmas, & secundum locum præ manibus oportet habeat plures quàm decem mille: evanescat ergò necesse est hoc de diminutione talenti somnium. Rationes sunt cur summam quam multò maximam fecimus, majorem arbitremur; sed nullæ cur minorem.

C A P U T VII.

Res gestas Epochæ quartæ complectens, à condito ad eversum templum.

DEduximus annorum seriem ab initio mundi ad fundatum *Solomonis* templum in tribus Epochis, per annos bis mille nongentos triginta duos, plus quam dimidium quod à primo principio ad hunc diem fluxit temporis, filo satis certo, & ut speramus, explicato, ex perspicuis S. Scri-

pturæ locis: proxima quæ occurrit Epochæ est à condito ad eversum primum templum anno mundi ter millesimo trecentesimo sexagesimo, annos complectens quadringentos nonaginta duos, quibus stetit *Solomonis* templum. Quomodo totalis hæc ex suis partibus conficiatur videbimus suo loco, intereà summam rerum in hoc intervallo in orbe gestarum habete, ne nudum meri temporis *οὐλεσθῆναι* nauseabundos aliàs satis stomachos prorsus confectos & enecatos, ab hocce studio absterreat & avertat.

Solomoni ante patris obitum, vicissimum saltem, ut videtur, annum assequuto (nam ei tum *Rheoboam* de *Naamá Ammonitide* natus erat) ut primum in solio confedit, princeps cura fuit; imperatorum patris primum præstare, & omni ope incumbere extruendo templo. In hoc opere septem minimum annos occupati sunt triginta *Israëlitarum* millia 1 Reg. 5. v. 15. exterorum verò, qui à *Davide* inter Dei populum inventi sunt & ad hoc opus destinati, centum quinquaginta tria millia & sexcenti 2 Chron. 2. v. 18. quibus ex *Israëlitis* præfecti sunt ter mille trecenti, ut 2 Reg. aut ter mille sexcenti, ut 2 Chron. In ædificiis aliis absoluto templo, annos tredecim insumpsit, ita ut omnia hæc hominum millia annis viginti in structuris exercuisse videatur. Quod minus mirandum, si, quæ de *Chemni* *Ægyptiaco* Rege narrantur, vera sint: qui diebus *Saulis* trecenta hominum millia annis totis viginti, in extruendâ, quæ etiam hodie integra conspicitur, paucis à *Memphi*, hodiernâ *Caro*, milliaribus juxta *Nili* ripas Pyramidum maximâ, ut in eâ mortuus sepeliretur: quanquam hac spe multum falsus fuerit, ea enim populum indignatio erga mortuum cepit, quod tot hominum millia tot annis inutili labore vexâisset, ut filius non sit ausus vel ibi vel ullo alio loco cognito patris reliquias condere, ne à furente plebe concerperentur.

Post finitas estructuras Deus cum *Solomone* iterum in somnio familiariter loquutus, fœdus præclarum pepigit, & supra omnes sui seculi mortales sapientiâ, divitiis, & omni gloriâ elevavit: isti tamen favores à fœdissimâ ingratitude, & ad ipsam Idolatriam apostasiâ non cohibuerunt: usque adè mortalibus in pietate & virtute quantumvis provecctis, à libidinum pruritu & securitatis peste diligenter est cavendum. A plerisque doctorum in Ecclesiaste peccata sua & vanitates deslevisse putatur: utunque, certum est ejus ultima primis non respondisse, licet in multâ satis gloriâ & pace, Regni quadagesimo expiraverit. Ex immanissimâ libidine, uxoribus nimirum septingentis & concubinis trecentis non plures, quàm unum filium & duas filias suscep-

Solomon
annorum
20. de
Ammonitide sustulerat
Rheoboam
ante patris obitum.

Chemni
diebus
Saulis pyramidum
maximam
300000.
manibus
annis 20.
extruxit frustra.

Libido & securitas
Solomone nem perdidit.

pit, si tamen *Solomonis* Regis filia fuerint, quarum mentio fit 1 Reg. 14. vers. 11. & 15.

Justitia summi Judicis in sibi dilectissimis scelera & scandala severissimè solet castigare: differt aliquando Sapientissimus vindictam suam, sed tarditatem gravitas tandem compensat; quæ patres, avi, & proavi peccarunt, ea feri nepotes majorum vestigiis insistentes luunt: *Davidis* & *Solomonis* delicta in *Rhoboami* & posterorum Regnis vindicata sunt. Pervicax *Rhoboami* in stultissimo consilio obstinatio, à Domini dextrâ, tum ipsius, tum patris, tum avi peccata punientis, dementatio fuit, promissique per *Achiam* *Ieroboamo* Regni in tempore decreto præstatio. De duodecim tribubus decem domui *Davidis* abreptæ *Ieroboamo* traduntur: maximum hoc vulnus *Rhoboamo* inflictum ad debitam eum pœnitentiam nequaquam adduxit; pergenti adhuc in numinis contemptu, immisus à Deo est *Ægyptiorum* Rex *Shefak*, qui quicquid *Ieroboamus* domui *Davidis* reliquit, totum occupavit: calamitate hac fracti *Judai*, tam Rex quàm populus à Domino opem implorârunt & impetrârunt; *Shefak* enim de templo & regiâ domo immensos, quos *David* & *Solomon* auri argentique thesauros congesserunt, despolians in *Ægyptum* rediit, integrâ populo libertate permisâ. Mala hæc *Rhoboamum* quinto sui regni anno oppræsserunt.

Mobilis & incerta est opum possessio, opes pennatæ sunt & alites, ubi ferreis & adamantinis alligatæ videntur catenis, ligamenta momento abrumpunt & avolant. Reliquit *Solomon* Hierusalem auro, argento & gemmis supra omnes terræ civitates divitem; quinque non effluerunt anni, quando de auræ æream eam civitatem effecit *Ægyptiorum* rapacitas: pro aureis *Solomonis* clypeis à *Shefak* in *Ægyptum* latis, *Rhoboam* arcus substituit: viginti octo filii & sexaginta filia *Rhoboamo* superstites fuerunt: inter filios natu minores *Abiam* ex *Abfolonis* *Maacâ* prognatum, majoribus postpositis post se regem constituens, Regni decimoséptimo expiravit.

Justissima fuerunt Dei judicia, abripiensis à *Davidis* domo decem tribus, & magnâ misericordiâ relinquentis peccatoribus in *Davidis* gratiam tantillam in *Israële* lucem vel unius, nedum trium tribuum *Judæ*, *Benjaminis* & *Levitarum*: injustissima tamen & scædissima in *Davidem* ac *Solomonem* rebellium *Israëliitarum* ingratitude fuit, & quæ ipsis pessimè cessit: ab hujusce enim rebellionis primo die malorum ipsos *Ilias* invasit: animarum salutem idololatriæ venenum; pacem bella civilia & externa profligavere: donec in perpetuæ captivitatis

barathro, tota rebellium istorum gens absorpta est.

Separatum situm regnum primò *Rhoboami* *Ieroboamus* erexit, anno mundi bis millesimo nongentesimo sexagesimo nono. Irrengenitorum ad res & commoda sua præsentia propensio prorsus miranda est, cum omnimodo Dei proximique despectu, imò verò omnium qui sibiipsis in futuro, vel in sequenti seculo obvenire possunt malorum securitate. Rebelles *Rhoboami* subditos ut primùm se obtulerunt, multò lubentissimè *Ieroboamus* amplexatus est: cum videret periculum visibile ipsorum ad *Rhoboamum* reditus, si secundum Dei legem Hierosolytam ad sacra commearent, hoc commercium abruptit: conculcato Dei mandato vitulos aureos *Dane* & *Bethelæ* constituit, quos omnes sui subditi adorarent, iisdem quibus Deum ceremoniis in templo Hierosolymitano solebant. *Levita* divino cultui adhærescentes *Ieroboamum* deseruerunt: profanus Rex, spretis Dei ministris ex sæce plebis sacerdotes suis Idolis consecravit, qui eò gratiores populo fuerunt, quòd triobolares & nauci remissis decimis & abolito quod Deus constituerat *Levitarum* patrimonio, propemodum gratis vilem suam operam locabant.

Sciebat *Ieroboamus* ob leviolem Idololatriam à *Solomonis* posteris ad se quod habebat regnum translatum: contra ejus scelus Dominus de cælo miraculis manifestis & horrendis minis erat contestatus: consilia tamen humana & carnalis politia clarissimam à Deo lucem præfocârunt; ergo in contemptorem Dei ira tandem exarsit. Post multorum annorum magnam prosperitatem & pacem profundam sibi plaudens, quasi suis omnibus sceleribus numen non tantùm conniveret, sed etiam annueret & arrideret, tandem Dei vindicis manu confractus est.

Abiam ut patris regnum recuperaret, bellum *Ieroboamo* movet, & in aciem educit *Judæorum* & *Benjaminitarum* millia quadringenta, sit statim obviam *Ieroboamus* cum *Israëliitarum* millibus octingentis, concurritur animis infestissimis, à duplici numero propemodum vincitur *Abiam*, sed maturatum *Ieroboami* scelera divinam falce postulabant; ergo in irâ Domini torculari comprimuntur quingenta *Israëliitarum* millia, quot uno die occisa nusquam alias legimus.

Magnum hoc Domini furoris exemplum neque *Ieroboamum* neque *Abiam* satis contrivit, utrique igitur novæ virgæ paratæ. *Abiam* tertio regnianno sublatus est, relicto sceptro filio *Azæ*, *Ieroboamus* paulo post in ipsis regni *Azæ* auspiciis divinâ plagâ percussus in peccatis mortuus est.

Huic successit filius *Nadab* quem cum

Ieroboam
sui studia
omnia divina
&
humana
conculcat.

Horrenda
Israëliitarum
clades.

Davidis
& *Solomonis* peccata in
Rhoboamo
vindicata.

Solomonis
opes vix
annos
quinque
post se durârunt.

Ingratus
in *Davidem*
Israël
in suam
perniciem.

totâ profapia anno regni secundo violentâ morte *Baasha* ex tribu *Issachar* rebellis sustulit: ecce quid *Ieroboam* ex mat'è parvo & pejus administrato regno fructus remansit.

Baasha
atam,

Baasha à Domino in *Tirboamum* vindex à *Ieroboam* peccatis non abstinuit, quare nec ejus regnum diuturnum, nam etsi post annorum aliquo imperium pacatam mortem, tanquam extirpati *Ieroboam* præmium, à Deo obrinuit: tamen quod à *Ieroboam* peccatis divelli noluit, consimili pœnâ periit: ejus enim filius *Ela* secundo regni anno, cum totâ suâ familiâ radicitus à *Zimrio* extirpatus est: & licet in *Baasham* vindicta Deo perplacuerit, quantopere tamen conspirationis peccatum displicuerit, festinato *Zimrio* excidio Dominus demonstravit. Nam non ultra dies septem Israël's solio hic gavisus est, ut primum enim *Omrus* cum valido exercitu *Tirzam*, tum regni Israël'itici sedem, obsidisset, defensionem impar *Zimrius* Regiæ se includens, eam secum incendit: proprio hoc vivi comburio *Sardanapalo* & aliis desperatæ fortitudinis exemplum præbens.

Et *Zimrii*.

Primus
Zimrius se
virum
combussit.

Nec tamen *Omrus* tranquillum fuit Regnum, nam media Israël's pars maluit *Tibnium* Regem, aded ut sub duobus hisce capitibus miser populus bello civili aliquandiu sese conficeret, donec mortuo *Tibnio* solus *Omrus* sceptrum obtinuisset, quod ad *Achabum* filium, mali corvi pejus ovum, transmisit.

Asa octo
Reges
Israel's
conspexit.

Octo istos in Israël'e Reges unus *Asa* Judæ Rex conspexit. Vir hic tam pietate quàm armis insignis, habebat in parato bellatorum fortium quingentes octogies mille; quorum tribus *Juda* trecenties mille; & tribus *Benjamin* ducenties octogies supeditabat, nec tamen ullam in tanto etiam valido exercitu fiduciam Rex pius collocabat, atque id non minùs prudenter quàm piè; nam nisi Deus tulisset opem, totum istud robur mox à majori vi fuisset pessundatum. *Zera* enim cum mille millibus *Æthiopum* *Azam* invasit, quos hic fuis ad Deum precibus fudit fugavitque.

Prudens in
550000.
virorum
fortium
nullam
spem posuit.

Asa ene-
ri.

Mortalium nemo ex omni parte vel perfectus vel beatus est. *Asa* qui tam illustre divinæ protectionis documentum accepit, eâ fidei imbecillitate fuit ut à *Baasha* Israël'icâ invasus, ad *Syria* Regis arma potius quàm ad Dei opem confugerit; ob hoc peccatum à Prophetâ reprehensus excanduit, & monitorem in carcerem compegit, quamobrem à Domino acerrimâ podagrâ catigatus est. Hic etiam alia labe pulcherrimam alioquin faciem fœdavit, ut acutissimis doloribus levaretur Medicorum magis artem quàm Dei opem respectavit. Hiscentiens notatus Rex cum primis bonus,

anno regni quadragesimo primo Hierosolymis expiravit.

Asa in Regno Judæ successit filius *Iosaphat* 36. annos natus; statim hic Ecclesiam, Politiam, militiam & quali quasi curâ in optimum statum redegit. Synedria summa duo à se invicem independentia constituit, quorum alterum res Dei, alterum res Regni administraret. Præter arcium & urbium præsidia habebat ad campestem militiam parata virorum fortium undecies centies mille, proculdubio singularis Dei benedictio Judææ regionem tot mortalium millibus alendis sufficientem reddebat, cum tota *Canaan* à *Dano* *Beesylebam* usque, quâ longissima 160. millibus passuum non pateret. & quâ latissima non excederet milliaria Italica 60. *Judæa* & *Benjamin* totumque adeo *Iosaphati* regnum quartum hujus spatii non comprehendebat. Hodie, & à multis etiam seculis tota *Canaan* paucis feminudorum, famelicorum ac rapacissimorum *Arabum* millibus nutriendis impar, ubique fere deserta & inculta jacet, maledictione divinâ fertilissimos olim campos in sterilem glebam & arida tesqua vertente.

Summa
hodiernæ
Canaanæ
ab antiquâ
diversitas.

Iosaphati optimi aliàs Regis peccatum fuit quod affinitatem contraxerit, & amicitiam arctam coluerit cum *Achabo* Rege *Samarie* contra Prophetarum monita. *Achabus* ductâ in uxorem mulierum pessimâ *Iezabele* *Zidoniorum* Regis filiâ, idololatrâ, meretrice, homicidâ, veneficâ, in omnia ruit scelera.

Hinc tribus annis & sex mensibus secundum *Elie* denunciationem clausum *Israel'itis* cælum, cum siccitas & fames totam fere gentem absumpsisset, *Benhadad* *Syrus* ut paucas superstitem reliquias devoraret cum maximo exercitu *Samariam* circumfedit. *Achabus* in rerum omnium summâ desperatione ad Deum *Israel'itis* utcunque infensum se convertit, Dominus ob sui nominis gloriam cilicâ in impium Regem vindictâ, parvâ servulorum manu magnâ strage *Syros* delevit. Cum sic eorum superbia non domaretur, sed anno sequenti cum exercitu, qui priori par fuit, redirent, iterum Dominus per pusillo *Israel'itarum* numero *Syrorum* centum millia uno die occidit, & casu muri urbis *Aphék*, quò victi confugerant viginti septem millia oppressit. Splendida hæc Domini beneficia à sceleribus *Achabum* non cohibuerunt, *Nabothi* vineam tam perditè miser hic concupivit, ut cum Domini sanguine *Iezabelis* artibus conspersam, devotare non abhorruerit, vix tamen benè concoctam unâ cum vitâ & etiam Regno revomere coactus est.

Insignia
Dei in
Achabum
beneficia.

In societatem belli contra *Syros* *Iosaphatum* frustra dissuadente Prophetâ pellexit, cum

cùm vit bonus nimia facilitate vulpinis fraudibus circumventus, regis insignibus in prælio uteretur, quibus se *Achabus*, ut lateret, exuerat, propemodum ab irruentibus Tyris occisus est, sed à præfenti morte divina hunc dextra liberavit: Larvatus tamen hypocrita non effugit: sagitta enim à Syro temerè sed à Deo ictu destituito missa trajecit medium. Currus in *Iezacle* ad *Nabothi* vineam lotus canibus Regium sanguinem lambendum exhibuit.

Achabi
extirpa-
tio.

Achabo filii fuere 72. florescentes hos ramos cum trunco & radice Domini furoris flamma in favillam mox convertit. *Ahazias* natorum maximus, cùm in throno biennium tantùm sedisset, de sui cœnaculi fenestrâ lapsus morbum contraxit, ex quo, secundum *Elie* vaticinium, expiravit. Secundus *Ioram* post tredecim annorum imperium, eodem quo pater loco *Ramothæ Gileadi* vulneratus *Iezraelem* reportatus est, ubi decumbens, ut audiit adventare contra se rebellantem *Iehu*, Divino oraculo ad id impulsus, cum præsentibus copiis frustra occurrit, nam Divinâ manu suffultus *Iehu Iorannum* in curru sagittâ transfodiens mortui corpus in *Nabothi* vineam coniecit, ejus matrem *Iezabel* de fenestrâ præcipitatum equorum pedibus conculcavit, conculcatæ corpus canes dilacerarunt, solo cranio palmisque manuum & plantis pedum reliquis. Qui supererant *Achabo* filii 70. Samaritæ ad prima *Iehu* mandata omnes capite mulctati sunt, imò verò unâ cum familia omnes *Achabi* familiares & *Baalis* sacerdotes acie gladii percussi sunt. Rarè viri scelerati in peccatis solitarii sunt, habent scelerum socios nimis quam multos, quos omnes suarum cladum societate solent involvere. Hicce in *Achabum* & *Baallem* zelus Israël thronum *Iehu* posteris ad quartam generationem conservavit: nihilominus *Iehu Ierobomi* Idolis mordicè adhærebat, quæ in magna pietatis simulatione crudissima impietas, eum etiam & totani posteritatem extirpavit,

Insignes
in Iosophati
domum calamitates.

Iosophato cum *Achabo* amicitia charissimè constitit, ipse pericula Lethalia semel & iterum in hoc improbo sodalicio vix & ægrè satis evasit, ejus verò posteris in *Achabi* ruinâ tantum non sunt obruti. Filiorum maximus *Iehoram Achabi* ex *Athaha* filiâ gener, ut primum *Iude* sceptrum nactus est, *Achabi* & *Iezabelis* generum se statim demonstravit. Despecto Deo Idola ample xusest, fratres omnes *Iosophati* filios absque cujusquam criminis prætextu necavit, multosque etiam Principum *Iude*. Hinc *Edomitarum* & urbis *Lione* rebellio, & *Prophætæ Elie* epistola, dirissima profano Regi supplicia interminans, quæ post paucorum annorum Regnum omnia evenerunt.

Arabum *Æthiopum*que arma terram vastarunt, Regis omnes filios præter natu minimum occiderunt, Regi ipsi post horrendos cruciatus viscera effluerunt. Filius *Ahazias* in throno locatus unum tantùm annum supersuit: nam cum descendisset *Hierosolymis Iezraelem*, ut avunculum *Ioramum* ex vulnere decumbentem inviseret, à *Iehu* unâ cum avunculo necatus est, imò verò ex fratrum filijs *Iosophati* nepotibus 42. dum ad *Achabi* filios invisendos itarent, à *Iehu* deprehensi omnes morte mulctati.

Athalia Ioram uxor, *Ahazie* mater, Regii *Judæ* sanguinis propemodum exhausti, quâ à *Ioram*, quâ ab *Æthiophis*, quâ à *Iehu*, quod reliquum fuit, effudit: unus *Iosab* infantulus à *Iosabetha* amita sua *Iehojada* Pontificis uxore, in templo occultatus furie furentis rabiei creptus est. Hoc scelere perpetrato bipedum nequissima, in *Judæ* folio federe ausa est: imò Divina longanimis patientia totos sex annos *Hierosolymis* imperitare, sacra omnia & profana, falsque nefasque miscere, idololatriâ & sanguine terram totam inundare passa est. Sed tandem evigilavit numen, & ex cinere in flammam favilla exarsit: *Iehojada*, convocatis in templum Principibus, septennem jam *Iosabum* unxit in Regem, & *Athalam* furiarum quartam in ipsis *Hierosolymorum* plateis jugulari mandavit. Sic restituto regno mortuus est vir de Rege totoque populo optimè meritis, ætatis suæ anno centesimo tricesimo.

Magna
in Athaziam Dei
patientia.

Indignissimam pro meritis hisce maximis Rex *Iosab* Pontificis posteris gratiam rependit. Ut primum enim *Iehojada* prædagogiâ & magisterio liberatus suum genium sequi cœpit, in idololatriam collapsus est. Dumque *Zacharias Iehojada* filius pro tuo Pontificali munere Regem apostatam objurgaret, impius Rex in ipso templo ad Domini aram lapidibus obruendum monitorem curavit. Non diu tardavit numinis vindicta; parva *Syrorum* manus magnas *Iudeorum* copias fudit: populum miserimè afflixit, principes idololatriæ Regis auctores ante alios perdidit. Nec hac calamitate justitiæ divinæ satisfactum: non enim innocui sanguinis & corrupti cultus vindex antea cessavit, quàm cruentis conspiratorum manibus Rex *Iosab* occubisset.

Iosab in
Iehojada
ingrattitudinem ul-
ciscitur
Deus.

Amazias Iosabi filius patri successit, ut in folio stabilitus est, paternæ cædis reos meritò plecti mandavit, Divino cultui à patris corruptelis repurgando incubuit: hinc omnia sibi domi torisque prosperrimè cedere. *Idumæorum* rebellium viginti milia delevit, sed homo levis, à cæbellatis *Idumæis* didicit idololatriam, ob quam cum à

Amazias
suis se levitate de-
struxit.

Propheta reprehenderetur, superbè respondit. Hæc illi miseriarum origo. Deus ut perderet, pravo consilio dementavit, non necessarium pro sui animi libidine Regi Samariæ *Ioash* bellum movit, in quofuis suis copiis ipse captus est, & Hierosolyma templumque ab Israëlitis spoliata; hæc strage in subditorum contemptum deveniens, ab Hierosolymitanis conspiratoribus occisus est.

*Uzzias
& Iotham
reges boni.*

Ei successit filius *Uzzias*, cui, dum in Dei lege delectatus est, domi militiæque omnia ad votum fluxêre; sed dum sacerdotale thuribulum Regio sceptro vult adjungere, à Deo in ipsa fronte leprâ percussus, à templo simul & solio in privatas ædes secedere ad vitæ finem coactus est.

*Sed Achazo
prævisum.*

Filius *Iotham*-patris nomine dum vixit, & ab ejus morte suum Regnum piè, prudentet & fortiter administravit. Sed *Achazo* optimi patris gnato pessimo omnia contraria: hic dum spero Deo patrum idola deamaret, ad eum plectendum *Rhezim* Syrum & *Pekam* Israëlitarum Regem Dominus excitavit. Ut horum arma diverteret *Achaz*, Assyriæ Regem magnis donariis in opem advocavit. *Tiglath-peleser* quidem adfuit *Achazo* vocanti & *Damasco* occupatâ Syriæ Regnum delevit, *Rhezim* occidit, ac populum in Assyriam captivum abduxit. Sed dum *Damasci* Assyrio *Achaz* victoriam congratulatur, victorum Syrorum Deos Hierosolymam homo impiissimus secum asportavit, novum, secundum *Damascenum* exemplar, in Dei domo altare *Uzzias* Pontifex, ut gratum Regi faceret, erexit: hinc divina manus ex vivorum numero *Achazum* exturbavit, ut multò meliori filio *Hezekia* locus vaceret.

*Iehu totâ
vitâ pro-
sper &
pronepos
prosperus.*

Dum hic rerum status esset apud Judæos, longè alia fuit Regni Israëliti facies. *Iehu* ob extirpatum *Achabum* sat magnâ prosperitate, quamdiu vixit, est usus; ut & posteri multis post suam mortem annis: licet ob idola *Ieroboami*, cum hic tum illi variis à Domino plagis afflicti & tandem extirpati sint. Regnavit *Iehu* annis 29. ejus filius *Ioachash* annis 17. & nepos *Ioash* sedecim, pronepos verò *Ieroboamus* 41. sed abnepos *Zacharias* tantum sex mensibus.

Diebus *Iehu* & *Ioachazi* vexatus est Israël à Syris, *Hazaele*, & *Benhadado* multò miserimè; sed *Ioash* suis & *Elishæ* Prophetæ precibus splendidissimas aliquot contra Syros victorias obtinuit; *Ieroboam* autem secundus tantum à Domino opem impetravit, ut *Damascum* cepertit & Israëliti Regni limitem ad ultimam à *Mose* & *Ioshua* præscriptam metam extenderit. Nulli tamen favores, nec summorum Prophetarum

*Sed in ab-
nepote e-
radicatus
est.*

opera *Iehu* posteros ab Idolis abstraxerunt, ergo tandem effloruit ex radice justitiæ ramus iudicii. *Zacharias* in ipsis Regni sui auspiciis cum tora *Iehu* familiâ à conspiratore *Shallumo* excisus est; posthac continua conjurationum successio Israëlitis thronum concussit & tandem evertit.

*Continua
conjura-
tionum
successio
Israelitis
perdidit.*

Shallum vix unum mensem Samariæ Regnum obtinuit, cum à *Menahem* regno simul & vitâ privatus est. *Menahem* quidem annis 10. regnavit, sed ejus filius *Pekahiah* non ultra biennium sedit in solio, cum à *Peka* violentâ morte tolleretur, nec *Peka* vel mors sicca vel vita tranquilla fuit. Infestissimus Judæis hostis, cum *Rhezim* Syrorum Rex Dei populum magnis cladibus affecisset Idololatriæ *Achazi* temporibus, *Peka* vastatis superveniens centum viginti millia uno die Judæorum occidit, & ducenties mille Samariam abduxit captivorum; quos tamen omnes Samaritanorum misericordia liberos domum remisit. Neutri vel Israëlitiæ vel Syro impune fuit, quòd castigantis virgæ munus erga Judæos præstitissent. Nam Syriæ Regnum tum temporis à *Tiglath-pelesero* Assyrio funditus eversum est, & ab eodem Israëlitarum transjordananæ tribus, alique in Assyriam captivi absque reditu pertracti: *Beka* etiam *Hosea* conspiratoris insidiis petiit.

Ultimus Israëlitarum Rex *Hosea*; etsi decessoribus aliquantò melior, Regni tamen nono à *Salmanassare* captus Samariæ, post annorum trium obsidionem, sexto *Hezekia* cum *Israëlis* reliquiis in Mediam abductus est.

Magna Domini fuit erga Israëlitas patientia: per annos supra ducentos à primo *Ieroboami* ad *Hosea* nonum, cum ipsorum obstinatâ duritiæ contendeat; sed noluit expugnari præfracta rebellio, neque ad Dei cultum, neque ad legitimos Principes *Davidis* posteros redire voluerunt. Post perpetuam Idololatriam, & continua, tam domestica quàm externa multò crudelissima bella, tandem Cananæ ejecti, & cum Gentibus commixti sunt, absque ullâ in posterum à doctis noratâ discretione. Tantum Israëlitarum loco *Babyloniorum* & aliorum Gentilium ab Assyriæ monarchâ *Salmanassare* Colonia in Samaritanos agros deductæ sunt: colluvies hæc ejusque posteri mixtam quandam ex Gentilismo & *Ieroboami* Idololatriâ Religionem, unâ cum *Vatiniano* in Judæos odio ad se sæcula coluerunt.

*Israëlitiæ
ad finem
usque per-
versissimi.*

Quod *Salmanassar* in Israël perfecit, id filius *Senacherib* in Juda præstare conatus est. Post vastatam pleramque regionem & omnes fere urbes expugnatas, ipsam Hierosolymam arcè obsedit, quam procul dubio

*Regnum
Hezekia.*

dubio cepisset, nisi *Hezechia, Isaiæ*, aliorumque ejus temporis piorum precibus Dominus exoratus, in Assyriorum castris unâ nocte millia centum octoginta quinque cecidisset. Hoc metu liber *Hezechias* in lethalem incidit morbum, vir optimus cui nulli dum nati erant liberi, & qui ecclesiæ reformationem nondum ad finem perduxerat, in mortis januâ stans, magno vitæ longioris desiderio captus, supplices eâ de re ad Deum preces fudit, exaudiens Dominus quindecim novos annos indulgit, & umbram in horologio decem gradus fecit retrogredi.

Et Manassés.

Post hunc piissimum & felicissimum Principem regnavit in Judæa filius *Manassés* 12 annorum puer ea ingenii pravitate, quæ in omne scelus contra Deum hominesque feraliter erupit. Templum Idolis, Hierosolymam sanguine, Regionemque totam omnimodâ pollutione contaminavit: hinc tam immanis Dei ira in Judam accensa est, ut non ante placaretur quam horrenda calamitas sceleratam terram inundasset: ipse *Manassés* ab hostibus captus & in vincula conjectus Babylone in carcerem detrusus est.

Malis hic fractus divinæ miserationis omni seculo factus est exemplar, nam gratiæ & supplicationis spiritum primò adeptus, mox cum à Deo hostibusque favorem impetravit, ut Hierosolymam redire permittitur priora omnia scelera deserverit & emendaret, quin & Regnum ad profundam senectutem in multa pietate, justitiâ & pace administraverit.

Amon peccat. patris, non respicientiam amplectitur.

Singulare hoc respicientiæ documentum *Amonem* filium à sceleribus non deteruit: impius hic juvenis prioribus pravis, non posterioribus rectis patris vestigiis voluit insistere: hinc vindicta Divina festinans in secundo regni anno miserimè conspiratorum manibus de medio sustulit. Sed ut videas quantopere scelerati omnis opera, quanquam exquentis iusta Dei judicia, ipsi displicent, conspiratores omnes, extremo, quod meruerunt, supplicio populus affecit.

Iosias suâ se temeritate perdidit.

Patris scelerata vita & funesta mors summis Dei favoribus prolem privare non potuit; *Ammonis* filius *Iosias* thronum octavo vitæ anno adeptus in Regum optimum evasit: summo cum zelo non nova tantum, sed vetustissima idola contrivit, Idolorum *Solomonis* Hierosolymis, & *Ieroboami* Bethelæ reliquias, abolevit. Altaria vivorum aliquot *Baalis* sacerdotum sanguine, & multorum mortuorum cineribus conspersit; prout ante plura secula de eo per Domini Prophetam prædictum fuit. Magna tamen hæc reformatio Dominum non divertit à decreta Hierosolymorum,

ob *Manassés* præcipuè crimina, deletionem. Piissimus Rex ætatis 39. pessimè consultus *Pharaonneco* in Assyriam transeunti voluit se in occursum præcipitare; temeritas hæc ipsi vitam, & filio Regnum eripuit. Nam post eum populus regnare iussit filium *Ioiaz* minorem natu: verum hic cum vix ultra tres menses regnasset à *Pharaone* in vinculis abreptus est in Ægyptum, & regno præfectus frater natu major *Eliakim*, alio nomine *Ioakim*. Quarto hujus anno *Nebuchadnezar* Hierosolymam primùm cepit, ubi multa templi vasa, & magnam populi partem unaque cum cæteris *Danielem*, *Babylonem* transtulit. Rex *Ichojakim* tum temporis non videtur ductus Babylonem, vel si tum eò captivus abductus est, oportuit rediisse, cum ad annum undecimum regnaverit Hierosolymis, & non nisi post ejus mortem filius *Ichojakim* vel *Ieconiah* seu *Comiah* sederit in throno menses tres, post quos cum alia populi parte Babylonem in vinculis abductus *Ichojakim* ad dies *Evilmerodach* *Nebuchadnezaris* filii captivus remansit; quo tempore ab Assyriæ Rege carcere liberatus ad finem vitæ regio honore affectus est. Sed statim à prima captivitate hujus patruus *Zedekias* *Iosia* filius à *Nebuchadnezare* Hierosolymis regnare iussus erat. Cum hic ac populi principes in peccatis perseverarent, *Nebuchadnezar* tertio venit ad obsidendam Hierosolymam, cujus peccata ad culmen jam perducta extorserunt à Domino extrema supplicia. *Zedekie* undecimo excisa urbs est, conflavit templum, & qui de populo superfuerunt, præter paucas admodum reliquias, omnes Babylonem traducti, ubi annorum 70. captivitatem sustinuerunt.

Babylonia captivitas.

Hic Epochæ finis est, in templi conflagratione annis 427. postquam strui ceptum est, & Regni Hebraici eversione, quod annos supra quingentos perduraverat à *Saule* ad *Zedekiam*, in regibus viginti tribus.

Hic adde quæ aliquot ante annos tradidimus de propagatione generis humani post fluxum, de Monarchiâ Assyriorum & statu Græcorum ac Romanorum, tempore primæ Monarchiæ.

IN antiqua historia nil occurrit dignius noratu, quam prima posterorum *Noë* per terras dispersio, non enim aliunde cognosci certò potest vera cujusvis Origo. Multa hinc multi tam nunc quam olim audacissimè commenti sunt, nos pauca ex verisimillimis seligemus. Primus humani generis, quod nunc terram occupat, fons ad radices montis *Ararat* extitit: hic substitit arca, hic habitavit *Noë*, ecquis verò monti *Ararat* situs

Thimassus Ararat.

fitus conveniat, locandusne sit in Armenia majore infra *Trigidis* & *Euphratis* fontes (ut totus doctorum chorus existimavit) an verò cum Junioribus supra fontes *Indi*, ubi *Tauri* cum *Imao* concursus *Caucasum* efficiunt, nullus disputo, habere quæ sunt certa.

Maxima
post Dilu-
virium
fœcundi-
tas.
Posteritas
Shemi.

Tribus filiis distribuit *Noë* terrarum orbem, Ortus *Shemo*, Meridies *Chamo*, *Iaphetho* Occasus cum *Borea* contigit. Filiorum *Shemi* pumates fuere *Elam* cui *Persia*, *Assur* cui *Assyria* orientior, *Arphaxad* cujus nepoti *Hebero* duo filii *Pheleg* & *Ioktan*: *Phelegi* nepos *Abrahamus*, *Ioktanis* filii tredecim, quorum *Havila* occupasse putatur *Indiam* tam extra quàm intra *Gangem*, alter *Ophir* in oppositas *Moluccarum* & *Philippinarum* insulas commigravit. Omnino miranda *Coloniarum* hujusce temporis fœcunditas; nec excurrere anni à *Diluvio* ducenti, cum tot hominum ubique exundarent examina, ut varii Reges, etiam vidente *Noa*, in hostem educere potuerint supra decies centena bellatorum millia: si credibilia quæ de *Nini*, de *Zoroastris*, *Atabibus*que exercitibus permulti referunt auctores, et si alii tantum numerum negent.

Chami.

Chami filio primogenito *Cush* sedes fuit *Babylonia*, *Assyria* scilicet occidentior & *Arabia* tota: secundo *Mizraim* *Ægyptus* obvenit: tertio *Phut* *Lybia* reliquaque *Africa* ora: quarto *Canaan* ea quæ postea *Judæis* fuit sedes, *Canaanis* enim fuere filii *Iebuseus*, *Sidon*, *Amoræus* & alii quos expulere *Judæi*: *Pelistei* qui maritimam *Cananeæ* oram incolere, nepotes fuere *Mizraim*.

Iaphethi.

Iaphethi varia fuit proles, filius *Magog* (saltem ejus posteri) urbem sui nominis condidit, olim *Hirapolis* nunc *Aleppo* dicta est, cujus Princeps in *Scriptura* *Gog* appellari solet. *Magog* hic cum fratribus *Meshech* & *Tubal* in *Septentrionem* profectus non tantum in *beriam* sed & ultra pontum *Euxinum* in *Tartariam* & *Moscoviam*, suam latè progeniem diffuderunt; frater quartus *Tiras* *Thracum* celebratur pater: quintus *Gomer* cum filiis *Ashkenaz* & *Togarma* *Coloniarum* auctores putantur quæ tandem *Germaniam*, *Galliam*, *Poloniam*, *Britanniam* totas occuparunt. Sextus *Javan* *Ionum* certissimus sator, ex quibus primum *Græci* post *Itali* duxerunt origines. *Hispani* ortum debent *Africae*.

Nimrodi
ad Baby-
lonem im-
perium.

Annis à *Diluvio* paulò minùs centum, crescente supra fidem *Divinæ* benedictionis vi mortalium numero, emittebant ubique patres ad novas quarendum sedes juniorum examina. Istarum celeberrima *Coloniarum* fuit, quæ duce *Nimrodo* nepote *Chemi*, filio *Chusi* in *Mesopotamia* confedit. Non inde procul ubi *Tigris* cum *Euphrate* commiscet undas. Hoc locorum

incipit extrui contra (si quando iterum ingrueret) aquarum vim immensæ altitudinis turris *Babel* ab eventu confusionis sic dicta, à *Ba* venit & *Bel*, quod à *Balal* confudit, vel à simplici *Balal* geminata primâ radicali. Deus enim cui fuit proclive vel desuper igni, vel subter terræ hiatus impiè audaces cohibere, disturbavit eorum conatus absque omni violentiâ; confudit linguas, quæ priùs fuit una, in 72. distribuit; tot nonnulli volunt maternas in orbe linguas: facili hoc fræno retracti, non modò cessare coguntur insanis substructionibus oppugnare cælum, verum etiam necesse habent in initum fœdus dissolvere, sponteque semet, prout fors & ejusdem communio linguæ postuleret, in varias terræ oras dissipare. Quibus juxta cœptæ turris molem placuere sedes, in eos arripuit *Nimrodus* imperium: volentesne an invitos non constat, certum est tamen singulari *Dei* providentiâ. Vidit *Dominus* lenia *Patrum* in familias imperia, quæ sola fuere ab initio mundi, magnam sceleribus ansam præbuisse, voluit igitur durioribus loris scelerum petulantiam frænare, ad priscam patrum potestatem super addendo nova *Regum* & *Monarcharum* *Domina*.

Monarchiam Chaldeorum fundasse dicitur hic *Nimrodus*, anno *Mundi* millesimo septingentesimo octogesimo secundo, quæ duravit annos prope bis mille. Initio quidem, ut omnia, perpussa fuit, non enim legimus *Nimrodum* latius dominatum quàm paucis à se ad *Tigridis* & *Euphratis* ripas extructis urbibus: sed filius *Belus* ulterius extendit imperii fines, nepos verò *Ninus* *Monarcha* tertius, omnia circum latè perdomuit. Fertur in *Bactriam* profectus cum exercitu quindecies centenorum millium, *Zoroastren* *Bactrianorum* Regem famosum illum *Magum* debellasse: hic ipsi primum innotuisse fertur *Semiramis* quæ *Memnonem* maritum *Cælosyria* Præfectum in militiam sequuta Regem *Ninum* *Bactrianorum* metropolim oblidentem edocuit stratagemam, quo tandem urbs, alioquin oppugnatu difficillima, in potestatem venit. Mulieris ingenio simul & formâ captus *Imperator* maritum eam sibi tradere jubet, ni pareat, oculorum evulsionem minitatus: paret hic; sed præ dolore præcipitem se dat in aquas.

Ninus in homines non injustior quàm impius in Deum, patris *Beli* proponit adorandam imaginem. Ante hunc non legimus certò quis intulerit bella, quis manifestum commiserit adulterium: sed primus hic *Idolatriæ*, bellorum, adulterii auctor, inventorum uxori jam *Semiramidi* mox dat pœnas. Hæc enim, si *Græcis* credimus, postulavit à marito summum quinquæ

Ninus à
Semira-
mide cœ-
sis.

quinque dierum imperium, quo concedente, die primo proceres ad solenne convivium invitati; secundo maritum mandati apprehendi & necari, reliquis sibi firmatum imperium, dum filius *Ninus* adoleveret. His ita constitutis ad virilia statim semet accingit. Jecerat Babylonis fundamenta *Nimrodus*, *Ninives*, & multarum aliarum urbium: amplificandam sibi sumpserat *Ninus* in *Tigridis* ripâ *Niniven*, & *Babylonem* sibi ad *Euphraten* *Semiramis*. Illius muros *Ninus* eò altitudinis & eò crassitudinis adduxit quæ fidem superarent, nisi ipsum ab uxore in *Babylonis* mœnibus legeremus superatum. Neque satis fuit magnanimæ viragini in uno vicisse virum, voluit in omnibus; saltem in maximo, bellicæ virtutis laude. Debellatâ *Arabîâ*, *Ægypto*, *Persîâ*, in *Indiâ* cepellit iter, maximo (si credere fas est) qui fuit unquam aut qui futurus videretur, apparatu (si unius *Xerxis* copias excipias) tricenis centenis millibus peditum, centum millibus falcatorum currum, armatorum *Camelorum* totidem. Incredibiles hæc copias perdidisse dicitur ad *Indi* ripas à *Staurabate* devicta. Genere fuit *Philistæa*, *Ascalone* ex furtivis nata nuptiis; propterea à matre exposita, ab alitibus primùm, postea à pastoribus educata, denique à *Provincia* Præfecto singularis formæ gratiâ accepta in uxorem.

Unâ cum hæc expirâsse videtur *Monarchiarum* *Chaldæorum* virtus: nam si duos excipias (utrumque *Balaam* nomine) quot sequuti sunt in mulieres degenerare. De cunctis nihil aliud legitur quàm quod in *Gynæceis* inter pellicum greges transegere dies; donec tandem post plurimorum seculorum patientiam, insurgentes contra semiviros Imperatores *Provinciarum* Præfecti *Arbaces* *Mediæ*, & *Babylonis* *Belochus* sumpserunt arma. Regnabat tum non homo, sed porcus *Sardanapalus* à *Nimrodo* tricessimus octavus. Fractus hic prælio in unum contrahit thesauros, pellices, & quicquid sibi charum fuit, quæ omnia secum ardenti rogo superinjicit, ne in victorum venirent manus.

Posthac divisum fuit Imperium, *Arbaces* cum posteris *Mediam* arripuit, *Belochus* *Babylonem* & *Niniven*, cum nomine Imperii: hujus nepos *Salmanassar* decem tribus in æternam captivitatem abduxit. *Salmanassar* filius fuit *Sennacherib*, cujus historia in *Scripturis* nota, dum parricidæ *Sennacheribi* filii de regno contendunt, confurgit *Babylonius* *Acerodach*, omnibusque debellatis sibi & suis corripit Imperium: hujus nepos *Nabuchodonosor* ille magnus (de quo plurima *Scripturæ*) filium habuit *Evilmerodach* veri Dei, ut videtur, cultorem, docente *Daniele*; sed nepotem *Baltassarem* eoufque

impium, ut in eo *Monarchiam*, quæ tam diu stetit, abrumperet se velle *Deus* humanâ de muro manu significaverit.

Antequam descendamus in *historiam Persarum*, operæ pretium fuerit observasse quæ fuerit aliarum conditio gentium, dum mundi fræna tenerent *Assyrii*. Quatuor tantum erant populi de quibus fas est dicere, *Judæi*, *Græci*, *Ægyptii*, *Romani*: alios *scriptorum* inopia & silentium involvere tenebris, & oblivionis sepelivere tumulo. Res *Judæorum* quotidie legis in *sacro Canone*; *Ægyptiaca* quæ habemus certa, tam pauca sunt, ut sine præjudicio possint transiliri, animus ergo est in *Græcis* solum & *Romanis* immorari.

Tot fabularum involucris antiquitates *Græcorum* obsitæ sunt, ut pigeat nudæ veritatis amantem animum eas perlustrare; necesse tamen est omni studioso, qui cum fructu vult legere ulla scripta humana, seu vetera seu nova, seu sacra seu profana, istas fabulis involutas historias delibare; ex magno ergo acervo pauca quæ sequuntur, prægustanda selegimus.

Certum est in *Peninsulâ* olim *Peloponneso*, nunc *Morea* apud *Sicyonios* & *Argivos*, quoque ante *Abrahamum* qualescunque floruisse Reges. *Mose* juniores non fuerunt *Pelasgi*, *Promethæus*, filiique *Deucalion* & *Atlas*. *Pelasgi* *Arcadiæ* donatur Regno, quod domunculas contra injurias cœli docuerit extruere, & glandes in usu facilem farinam comminuere. Melioris inventi *Promethæus* pejora tulit præmia, finxit de luto viros, & fictos igni surrepto cœlitus animavit: *Barbara* tunc *Græcorum* pectora cœlestis sapientiæ præceptis imbuunt, quare ab invido *Jove* catenâ *adamantinâ* *Caucaso* alligatus à *vulture* depascitur semper renascens hepar, in altissimi montis cacumine, subtili & anxîâ cœli syderumque contemplatione charum corrodebat cor.

Eidem studio multam dedit operam *Atlas* in monte *Africanorum* celsissimo, in quo stare fingitur cœli, ne ruat, fulcrum. Præter *Deucalion* in *Thessaliâ*, repentinâ inundatione cæteris absorptis, secum uxore *Pyrhâ* conservat incolumem, *Parnassi* juga navigiolo consequutus.

Quantum in *Thessaliâ* malorum *Neptunus*, sere tantum in *Italiæ* & *Africæ* variis locis dedit *Apollo*, dum suos præter solitum radios candefacit: hujus æltus auctor celebratur *Phæton*, in *Italiâ* *Regulus*: quod ex *Astrologiæ* peritiâ, cum multò ante adventum prædixisset.

Eodem *Moyse* seculo ex *Ægypto* *Cadmus* in *Græciam* secum adduxit literas *Thebæ* que condidit: ante aliquot annos ex eadem *Ægypto* venit in *Atticam* *Cecrops*, *Athenas*

Historiæ
antiquæ
profanæ
& fabulose
necessaria
omnia
docto
notitia.

Promethæus,
Phæton,
Atlas,
Cadmus.

In Indiâ
hæc à
Staurabate
devicta.

Sardanapali
existens.

Assyrii:
& Chaldæi
imperii
termini.

condidit, *Iovemque & Minervam* pro Diis primus instituisse dicitur.

Transvolò, quæ congerunt mendaces Græculi, tota planstra nugarum de Diis, Deabus, & suis Heroibus: ne verò nimis quam fastidiosi videamur, pauca non gravabimur narrare de tribus, quas maxime decantant Poëtæ, Græcorum expeditionibus, Argonauticâ, Thebanâ, & Trojanâ.

Expe-
litio
Argo-
nautica.

Argonauticæ hæc fertur occasio. *Deucalionis* nepoti, in urbe Thesaliæ *Iolco* regnanti, multa fuit proles; præcipui nominis fuere tres filii, *Athantæ, Creteus, Salmonem*: *Athamantis* liberi defuncto patre sibi metuentes à novercâ, confugiunt ultra *Pontum Euxinum* ad *Chalcidem* cum patris surreptâ gazâ, quæ aurei velleris nomen accepit; cò quod navis quâ vehebatur pro signo haberet arietem. Ad Creteum pervenit regnum, verùm eo præproperè defuncto satis, & etiam *Æsone* ejus filio immaturius exempto vivis, dum nepos *Iason* ob infantiam ineptus esset imperio, id occupat *Pelias Salmonem* tertii fratris ex spurio nepos. Occupatum semel imperium non statuit dimittere, quanquam adulto *Iasone* hærede legitimo: quod ut securiùs fieret, quavis arte *Iasonem* statuit amoliri.

Pelias I-
sonis re-
gnum oc-
cupat.

Inter sacrificandum interroganti Deum, unde sibi plurimum metuendum esset periculi, respondetur ab eo qui discalceatus veniret obviam: redeunti domum occurrit *Iason* altero pede nudo, utpote qui ad avunculum vocantem festinabundus, calceorum alterum in alto per viam luto defixum reliquisset. Hic ad nepotem *Pelias* oraculi memor, quid tu (inquit) faceres viro, unde tibi Deus moneret cavendum? Ablegarem (ait *Iason*) in *Colchidem*, ad aurum repetendum vellus: tu ergo (regerit *Pelias*) illuc iter capeffe, avitos ut referas Thefauros. Placet magnanimo juveni conditio: longinquæ expeditionis fama, fortissimos quosque per totam Græciam sodales conciliat. Adfunt statim *Castor & Pollux, Hercules & Theseus, Telamon & Pelcus, Zethes & Calais*, alata *Boreæ* proles, & alia magna heroum caterva. Extruitur navis *Argo* ab opifice sic dicta, ad clavum sedet *Tiphys*, in transiris *Oxyrhys* armatus lyrâ, impellunt procerum singuli suâ manu remos.

Argo-
nautici so-
dales.

Hypsipyle
Regina
Lemni
exulat.

In *Lemno* primum perveniunt; communi hîc nuper mulieres decreto obruncaverant quotquot in insulâ viri reperirentur, ut ipsæ postea *Amazonum* vitam viverent. Earum Regina *Hypsipyle Iasonem* hospitio simul & thalamo excepit: hæc mox exulare coacta, quòd comperta fuisset communi subripuisse exitio *Thoanta* patrem. Digressi è *Lemno* dum fortius brachia vibrat *Hercules*, confringit remum, exit igitur ad comparandum novum cum amasio *Hylâ* in

vicinam *Myfia* sylvam: in quâ æstu diei & itineris labore languens, ex propinquo fluvio aquæ hydriam ad potum *Hylam* jubet adferre. Paret is; verùm dum haurit, excidit hydria, quam dum corripere conatur corruit in fluvium; hauritur undis raptus à *Nymphis*. Dum in eo quærendo moratur *Hercules*, in itinere pergunt Argonautæ; verùm is litora omnia legens, & *Hyla* semper inclamans, incidit tandem in virginem multò speciosissimam in litore *Phrygiæ* colligatam, ut immmani ceto fieret merenda. Ea fuit *Hesione Laomedontis* Trojani Regis filia.

Hylam
quærens
Hercules
incidit in
Hesionem
Laomedontis.

Huic olim extruxerant *Neptunus & Apollo* muros Iliacos mercede pactâ, quàm finito opere Diis pendere neglexit, proptercâ urbem isti peste, vicinos agros inundationibus infestare, nec ante abstinere manum, quam paciscerentur *Trojani* tradituros se quotannis in solenne *Neptuno* sacrificium, quamcunque fors virginem depoposcisset. Primæ sortes *Hesione* fuissent fatales, nisi ex machinâ insperatâ tulisset opem *Hercules*. Hic cum balânâ congredi paratum se ostentat, modò victoriæ præmium statueret *Laomedon* simul cum filiâ immortales equos. Accipit conditionem Rex, in arenam descendit *Hercules*, necat balânâ, condicâ postulat præmia: sed datam *Laomedon* fidem apertè fallit; cogere noluit in præsentiarum *Hercules*, verùm aliquot post annos cum exercitu ex Græciâ reversus excindit *Trojam*, *Laomedontem* obruncat, *Telamoni*, qui primus in Trojæ muros insiluit, *Hesionem* in uxorem dat: *Priamum* ducit captivum, sed postea auro *πριζιάρου* in patriam remittit.

Intercâ Argonautæ ad Bosphori Thracii ripas appulsi Regem *Phineum* conveniunt, consuluntque de reliquo itinere; implorat hic contra perpetuas Harpyiarum injurias supples heroas opem: excæcârât *Phineus* in uxoris posterioris gratiam, liberos quos ex priori sustulerat; in pœnam scelerum *Iupiter* non modò senem orbavit oculis, sed & Harpyias immisit ultrices, quæ semper mensam ut primum stratam, quâ deturparent, quâ deprædarentur. Advolant in ipso heroum aspectu rapaces virgines, quas *Boreæ* filii non satis habent abegisse gladiis, sed etiam in aère sublimes persequuti debellârunt, coëgeruntque dare fidem, nullam se posthac *Phineo* creaturas molestiam.

Phineus ab
Harpyiis
liberatus.

Tunc senex ut de se benè meritis gratificaretur, fideliter monet de ingenti *Symplegadam* periculo, docet paulum abesse *Cyaneas* petras, inter quas tam angustâ fauce *Neptunus* interfluit, tam rapido gurgite volvitur mare, ut vix ullâ arte, ulla vi sit transabile. Suadet eò venientes columbam sibi præmittant, ea si transvolaret, sequantur ipsi:

Symple-
gades &
Cyaneæ
Petras.

ipsi: sin ventorum viribus repellatur, retrocedant. Monenti se præbent morigeros, præmissa columba permeat incolumis, amissis tantum paucis de caudâ pennis: lequuntur alacres Argonautæ toto artuum robore incumbentes remis, relinquunt post se Symplegadas absque ullo alio incommodo quam parvo gubernaculi ad latera saxorum attritu.

Medea artibus Iason auro vellere possit.

Multis demum laboribus defuncti, Colchidem aliquando tandem consequuntur, Etam Regem adit Iason, adventus enarrat causam, respondit Etas sine pulvere novorumque laborum æstu acquiri non posse vellus: æripedes & ignivomi subjugandi boves, serpentum ferendi dentes, præter hæc in Mercurii luco quercui appenditur vellus, immanis diu noctuque pervigil vipera custos incubat; hæc si tibi cordi desperata pericula, per me licet adeas, rapias, revehas domum, quod tantopere desideras vellus aureum: Iasonem non terrent monstra, maximè post Medæ Regis filia monita. Hæc primò visum Iasonem insanè deamans, affectum significat, postulat nuptiarum fidem, pro dote pollicetur securum suis artibus ad vellus iter, patulis hauriuntur auribus Medæ verba, Magico perfunditur oleo Iason, quo munitus contra igneam taurorum afflatum, audacter perdomat boves, imponit jugum, vomere vertit arva, conjicit in sulcos Cadmeos dentes, confurgit statim ex semine armatorum turba, hos paucorum jactu lapidum inter se committit, mutisque vulneribus confossos in terram videt recidere; pergit in lucum, viperaque vel carmine vel pharmaco consopitâ, desideratum quercui vellus detrahit, imponitque lætus in navim.

Discerpi fratrem Abhyrtum Medea, ut ab Etâ patre effugeret Iason.

Noluit hic Jupiter finem esse malorum. Etas consilium cepit hospites mactandi inter sacra mensæ, Iasonem periculi facit certiore Medea: nocturnam suadet fugam, se comitem offert: volentem nolentem Abhyrtum fratrem secum abripit in Argo. Nulla mora, dantur vela, tenduntur remi, transvolantur undæ. Ut primum hospitem filiaque fugam accepit Etas, statim clamat ad naves, quanto potuit impetu persequitur, tantumque non assequitur remorum vi. Non hic Medea deest, discerpi illicò fratrem, lacerati corporis frustra huc illuc per mare dissipat, quæ dum colligit attonitus pater, elabitur Argo.

Quomodo Argo navis ab Istro in mare tam Adriaticum quam Ionium transvolaverit.

Nondum satis heroës litatum putârunt gloriæ, ut rectâ patriam peterent, Istri subeuntes ostium aliquot milliarium centuriis adverso vehuntur flumine, conspiciuntur mox in Adriatico mari, sed viam significet Apollo, certè non sufficere Mercurii caduceus ad hoc præmonstrandum iter. Conji- ciunt (qui se pro Delis natatoribus vendi-

tant) sublatâ in humeros Argo pedibus iter fecisse, quâ proximè Danubius mare superum respicit: hoc est, ducenta minimum milliaria itineris impeditissimi, credat Iudeus apella. Neque dum tamen solvitur nodus, ex Adriatico in Tyrrhenum, imo Libycum mare ducendi sunt, non hoc potuerit Tyrrhos ars. Sed quid agimus? Ipsa facillè volaverit Argo trans Italia (quâ latissima) pettora, cum posthac parvo negotio in ipsam Olympum emicuerit.

Ut hæc fuerint, transeuntes Cretam Talaus Minos à Talo homine æneo insulæ custode lapidibus impetuntur: huic Medea non difficulter offert exitum, calcibus carminibus exempto unice, quam toto corpore ferebat, venæ repagulo, universus effluxit sanguis, Talausque concidit exanimis.

Talaus Cretæ custos exanimatur.

Paulò ante Siculum præverteos promontorium ab exitio certissimo servavit Orphæi lyra, ea enim Syrenum vocis conjunctæ tibiis dulcedo fuit, quæ facillè attraxisset vel invitissimos in scopulorum prærupta: nisi cognito periculo, sustulisset Orphæus lyram, ipsa que Syrenas in admirationem sui raptas compulisset conticescere.

Ad Orphæi lyram Syrenes silent.

Tandem aliquando revisère dilectam patriam Argonautæ, appellunt ad expetita multum Thessaliæ littora. Verum enimverò pro festis victoriæ applausibus nuncium accipiunt tristissimum: tradidisse Peliam ferro totam absentis Iasonis profaniam, quò ipse sui que securis æstu, quanto irarum furore correpti sint Argonautæ hæc famâ, sed conquiescere jubet Medea, abstinere minas, pauciores esse se quàm ut apertâ vi in præsentia pœnas de Pelia sumant: latent ipsi suadet in portu tranquilli, se sinant suis artibus virum aggredi, vindictam pollicetur quæ omnium satisfaciat animo. Persuadet Medea, ipsa se statim transformat in anum, Diana fingit splendidum simulachrum, imponit curru, agit in urbem, clamat advenisse Deam, amplectuntur cives, inprimis Pelia domus, reverentur omnes Medeam divinam vatem: hæc se divino quod adduxit numine cuncta præstare posse, etiam quæ naturam superarent, apertè profitetur: credunt ante alios Pelia filia, in earum enim oculis hoc dederat experimentum artis: arietem minutatim dissecuit, ferventi lebeti immisit, eas adhibuit cæremonias, ea Pharmaca, quæ tandem dictum arietem transformârunt in agnum. Hoc viso non ultra dubitant virgines posse vatem seni suo patri juventam reddere. Facillimum id suæ arti Medea simulat, velint ipsæ modò suis obsequi imperiis; paratas se virgines ostendunt quæ cuncta exequantur, jubet ergò denudati miserum senem,

Medea Peliam miserâ morte multat.

sæpiusque purâ ablui & vario perfundi oleo, tandem concidi in minutias, exclamat miserimus senecio, Deûm hominumque testatur fidem contra natarum infandum facinus. Clamatur surdis, pergunt illæ alacres spe certâ videndi post aliquot horas adolefcentem patrem; obruncant ergo suis manibus, dissecant artus, conjiciunt in calidam, addit *Medea* Pharmacum, de effectu jubet esse securas: curate (inquit) bullientem patrem donec à me in Regiæ fastigio *Lunæ* fiat sacrificium. Condixerat hoc cum *Iasone Medea* signum, quam primum videret emicare flammam, adesset statim cum suis, parata esse omnia. Adsunt ergo dicto citiùs in agris, in urbe, in Regiâ strictis ensibus Argonautæ, nihil eorum virtutem valuit sustinere, occupantur omnia, de *Peliâ* satis jam cocto nulli ultrâ metus. Et sic primam finimus fabulam, variâ quidem post hæc fortunâ tum *Iasonis*, tum *Medea*, tum *Argus*. Sed nos jamdudum piguit ineptiarum.

*Expedi-
tio
Thebana.
Oedipoda
tradit La-
jus pater
necan-
dum.* Expedi-
tio *Thebana* sic habet. *Lajus Thebanorum* Rex monetur oraculo periturum se aliquando filii manu; parturientem igitur uxorem diligenter observari curat, infantem ut primum natum tradi jubet neci. Cui id negotii commissum pueruli miseris, non statim necat; sed trajectis vimine talis suspendit à pedibus in arbore sylvestri: transiens forte fortuna pastor solvit appensum, curat educandum, & nomen indidit à tumentibus ex vulnere talis *Oedipoda*.

Adultus regiâ prorsus indole puer, ad *Apollinem* instituit iter de vero sciscitaturus parente, in viâ præproperans à tergo quidam eques illidit sui equi unguam in antecedentis calces: irritatus injuriâ *Oedipus* insurgit & equitem perimit: is, ut postea compertum, ipsissimus fuit *Lajus Oedipodis* pater.

Interea per omnium ora volitat *Thebanorum* edictum de regno urbis, & regiâ demortui viduâ, in præmium solventi *Sphinxis* ænigma, accedit *Oedipus*, hominem esse docet illud animal quod mane quadrupes, bipes esset meridie, & nocte tripes. Quæstione solutâ præcipitem se dat *Sphinx* in caput, salutant *Oedipoda* Thebani Regem & maritum *Iocasta*. Ex eâ binos tollit mares *Eteoclem* & *Polynicem*: sed postea comperit quam duxerat esse matrem; & quem occiderat fuisse patrem. Dolo igitur prioris parricidii & insequentis incestus, evellit oculos: difficulter ab *Autopovia* continetur, filiis cedit regno, paciscuntur illi annum alterius regimen, verum *Eteocles* primo defunctus anno, secundas regnandi vices negat se fratri *Polynici* traditurum.

Confugit igitur *Polynices* ad *Adrastum* regnantem *Argis*; serò venit ad Regiam, ne

subiret intempestivè divertit ad posticam casam: eodem temporis articulo supervenit *Tydeus*, qui ejusdem *Adrasti* opibus in avitum *Calydonia* regnum restitueretur, utriusque casula non sufficit in hospitium, pugnat de diversior, ad strepitum armorum occurrit *Adrastus*, in dimicantium clypeis notat hinc leonis illinc ursæ signum: venit in memoriam oraculi, quo olim ipsi prædictum, filiabus aliquando suis necessariò nubendum leoni & ursæ; agnoscit statim generos, adducit in regiam, celebrat sponsalia, amplam utriusque opem pollicetur, sed *Polynici* primam locat operam. Conscribit quàm potest numerosum militem, inter alios socium advocat *Amphiarum* vicinum vatem simul & Principem: is futuri præcius exitii respuit iter; non ita dimittit virum *Adrastus*, sedulo agit cum uxore *Eurypyle*, gemmeam ipsi catenam donat, quâ semel acceptâ, urget ea dies noctesque maritum, nomen ut daret Thebanæ militiæ; tradit ille demum victas manus; sequitur *Adrastum* sed in discessu mandat filio, matrem ut perimeret, quæ suæ vitæ prætulisset catenulæ pretium, exequitur patris imperia parricida filius, sed in tanti vindictam sceleris, dentes armat *Vesta*: dum strenuè sub mœnibus Thebanorum dimicat *Amphiarus*, hiat terra, absorbetur cum curru simul & equis infelix vates.

Exercitus in itinere convenit mulierem gestantem ulnis infantulum, ea fuit *Hypsipyle*, quam observatum patrem ejecerant insulâ *Lemniacâ*: hæc ex *Iasonis* contubernio gemellos ediderat, post exilium *Lycurgi* Nemeæ Regis filium alebat, quem in Argivi exercitus occursum ferebat sinu. *Hypsipylem* interrogant duces, eequem in vicino fontem vel fluvium cognovisset, demonstrabo, inquit, in proximo scaturigines, quod ut fieret celerius deponit alumnus humi, verum in reditu ex morfu serpentis reperit exanimem.

Ad Thebas post aliquot cruenta prælia committitur unanimi omnium sententiâ res tota singulari fratrum certamini, concurrunt ergo ferocissimè *Eteocles* & *Polynices*, festinabat interim *Iocasta* mater ad monomachiæ famam ut fratres dirimeret, sed mutuo confossis vulnere serò supervenit, ante quidem plena malorum, ast hoc efferata spectaculo corripit ferrum, & se tertiam mortuis comitem adjungit.

Non hæc tragædiarum catastrophæ, persuadet Thebanis *Creon* infestum urbi futurum numen, quamdiu in eâ superessent illæ incestuosi *Oedipodis* reliquiæ: jubetur ergo publico decreto cum totâ familiâ exulare miserandus *Oedipus*, videas hic cæcum senem expulsus patriâ, reptare in Atticam deducente filiâ *Antigone*. Vetat influ-

Adrastus Polynici & Tydeo fert opem.

Amphiarus terræ hiatu absorptus.

Hypsipyles alumnus infans vipersæ moris perit.

Eteocles & Polynices fratres, sororque Antigone materque Iocasta simul necati.

Lajus patrem necat Oedipus.

Matrem Iocastam ducit in uxorem.

Eteocles non vult fratrem Polynicem secum regnare Thebis.

insuper crudelis *Creon* à quoquam, qui nolit defodi vivus, cærorum hostium ullum donari sepulchro, nihilominus *Antigone* deposito Athenis patre, noctu fratres imponit rogo, ardentium unâ flammæ se dividere, ut etiam inter mortuos antipathiam agnoscas: non citius illuxit dies quàm infaustorum cadavera fratrum desiderantur, inquiritur in furti auctores, rea rapitur *Antigone*, spirans imponitur tumulo ad quem amator *Henon* se jugulat, doloris impatiens.

Crudelis Creon Theſeodotus pæ- n. 21.
Extra muros *Adrastus* infaustis præliis jam fractus, cum suorum à *Creonte* corpora ad sepulturam frustra diu postulasset, venit Athenas, ad *Theſei* genua supplex accumbit, audit *Theſeus* precantem, conscribit in *Thebas* exercitum, urbem vi capit, *Creonti* meritam creat mortem.

Bellum Trojanum. Paris Veneri dat aureum Nemesi malum.
De Trojâ mille Poëtarum labore sicarrant. Ad *Pelci* & *Thetidis* nuptias, vocata venit tota Deorum turba, una negligitur *Nemesis*: dolet hæc solam se spectam, adest ut ut non vocata, secumque fert ex hortis *Hesperidum* radians auro malum, cujus inscribit cortici detur pulcherrimæ; his exaratum literis, jacit in medium convivantium Deorum, arripit statim *Iuno*, *Minerva* sibi vendicat, suam esse clamat *Venus*, tacent cæteræ Deorum, cupiunt omnes sententiam ferre *Iovem*, verum is cadentem causâ prævidens invidiam declinat iudicium, suadet acceptent in iudicem *Parida*.

Priamides is fuit tum temporis in Idâ bubulcus, hunc dum utero fertet *Hecuba*, somniavit ardentem se facem gestare: consulti harioli pronunciant, nascituram prolem *Ithum* aliquando daturam flammis; natum ergo necari jubet *Priamus*, sed mater *Hecuba* pastoribus *Idæis* clam educandum tradidit: eâ adhuc adolescens fuit æquitatis famâ, ut vicini pastores in suis controversiis ejus solerent stare sententiæ. Sed en majoris abollæ causam; adsunt à *Iove* *Iuno*, *Minerva*, *Venus*: volunt de suâ specie decernere *Paridem*; non pudet Deas apertâ largitione tentare iudicem, pollicetur *Iuno* dare, modo sibi favere velit, imperium *Asiæ*, *Minerva* primas sapientiæ, *Venus* fruitionem pulchritudinis, ultimum placet munus, secundum *Venerem* decernit libidinosus adolescens, abit hæc in Cælum triumphans, alteræ fremunt.

Helenam rapit Paris.
Paris subinde frequentavit vicinam Trojam, ubi usque adeo agonibus publicis ejus enituit virtus, ut facile regium patuerit genus. *Agintum Hecuba* silium recipit in Regiam; ubi non diu moratus, socio- rum splendidâ manu, animi potius causâ quàm repetendæ *Hesiones*, perlustrat Græciam: pervenit Spartam, *Menelaus* excipit

hospitio; *Paridem* statim deperit *Helena* & *Helenam Paris*, hoc *Veneris* promissum munus. Negotiorum causâ proficiscitur in Cretam *Menelaus*, intereâ parat se *Helena* ad *Paridem*, quò duceret, sequendum: festinant Trojani totis velis in Phrygiam. Auctor est *Euripides* ventis actos in *Ægyptum*, ubi ex fervorum indicio patet *Ægyptiis* injuria *Paridis*; demittitur ille quidem incolomis, sed retinetur *Helena*, marito, si quando repeteret, reddenda. Nunquam ergò Trojam conspexit *Tyndaris*, & de asini umbrâ fuêre decennales Græcorum ærumnæ. Contraria tamen obtinuit *Homeri* sententia, pervenisse Trojam, nupsisse post *Paridem* *Deiphobo*, urbeque captâ à *Menelao* reductam domum. Ut hæc fuerint, constat non citius comperisse *Menelaum* absentem uxorem, quam illicò totam Græciam advocaverit in opem.

Dicitur adulterorum *Corphæus* *Jupiter* in olorem conversus *Ledam* hæcenus ex *Tyndaro* gravidam imprægnasse: in partu pro liberis eduntur gemina ova: ex altero *Iovi* nascitur *Pollux* & *Helena*, ex altero *Castro* & *Clytemnestra* *Tyndaro*. *Helena* pulchritudinis miraculum admodum juvenula rapitur à *Theſeo*; sed à fratribus recuperata redit in patriam domum: ibi à mille petitur prociis, cuncti nominis Græci proceres eam ambiunt: nullum desperare jubet *Tyndarus*, unum ab omnibus flagitat, pangant inter se fœdus, solenne præstent iusjurandum, armis se communibus oppugnatos quicumque virgini vim conaretur inferre: his actis liberum gnatæ permittit pater arbitrium eligendi, qui sibi in primis placeret, maritum. *Menelaus* is erat, solus ille potitur *Helena*, obstricti tamen remanent procerum cæteri ad conferendas ope- pes, sicunde vis ingrueret in *Helenam*. Ergò dum violat *Paris*, *Menelao* adsunt ex pacto præcipua Græcorum capita, *Agamemnon*, *Ajax*, *Diomedes*, *Nestor*, *Protesilaus*, *Palamedes*, & ingens aliorum procerum numerus. Consent omnes quod à *Paride* *Menelao*, id à Barbaris Græco factum nomini, communem injuriam communibus vindicandam armis.

Ab hoc patriæ communis patrocinio nullum patiuntur se subducere: *Ulyſſes* ut nova nupta *Penelope* frueretur, militiam fugere dementiæ prætextu desideravit: adsunt à communi consilio qui invitent ad arma, inveniunt arantem littora & serentem in sulcis salem. *Palamedes* id quod res erat suspicatus, in aratri viâ collocat *Telemachum*, cavet *Ulyſſes* se dulo ne filio noceat vomer; certum satis sanæ mentis indicium: non amplior simulationi locus, volens nolenti animo ducitur, trahitur in bellum. Convocatur *Aulidem* classis, eli-

Græci proceres ex fœdere Menelao ferunt opem.

Ulyſſis amentia simulat à Palamede detegitur.

gitur in Imperatorem *Agamemnon*, monent vates ne ante *Achillis* adventum dent vela, esse enim in fatis sine *Pelidæ* capi non posse Trojam. *Pelidæ* mater *Thetis* inter *Lycomedis* filias, virgineo habitu natum abdiderat, præscia non rediturum ex militia Trojana: verum *Ulysses* hac arte deprehendit latentem. Venalitiæ specie Gynæceo infert crepundiorum muliebrium canistrum, gladiolus immixtis aliquot affabre factis: circumstant emporiæ virgines, unam notat masculinam prostris ore, femineas tenentem merces unos gladiolos contrectare: de *Achille* certus, appellat, prensat manum, eam adhibet facundię vim, ut statim abjecto peplo cucurrerit Heros ad arma.

Ulysses
Achillem
ex gynæ-
ceo eduxit.

Iphigenia
Agamemnonis sa-
cratur
Dianæ.

Multum moratur *Aulide* classis adversis ventis retenta, *Dianæ* cervam in venatu traiecerat *Agamemnon*; excandescit Dea, placari recusat, ni sibi in sacrificium mactetur *Agamemnonis Iphigenia*, difficilem se meritò præbet pater; tandem exoratus mittit *Argos Ulysses*, qui virginem adducat nupturam quasi *Pelidæ*: accedit lubens valde cum matre virgo, sed thalami loco raptatur ad aram jugulanda juvenca. *Calchas* dum enses sublevat ad fodiendum vittatæ pectus, submitit in ipso articulo *Dianæ* cervam, *Iphigeniam Tauros* usque per aërem defert invisibilem, ibique locorum ad hospites mactandos sacerdotem retinet.

A Philoctetes
relantur
Herculis
sagittæ.

Interè Græcis favent venti, nondum tamen levare vela permittit *Calchas*: abesse docet sagittas *Herculis*, absque his frustra tentari Trojam. Hic quid agant anxii? unus *Philoctetes* *Herculis* sepulchri gnarus & conscius pharetræ, ne proderet ab *Hercule* moribundo jurejurando adactus, & in silentii præmium fatalibus donatus sagittis fuit. Virum tamen *Ulysses* aggreditur, nullâ arte extorquet vocem, sed tandem pervicit ut pedis pulsu tumuli subinnueret locum, quin etiam ut secum jaculis sequeretur Trojam: sed accidit ut sagittarum una decideret in istum, quo pejeravit *Philoctetes*, pedem, & ex levi tactu pestiferum adeo vulnus infligeret, ut fatoris impatientes alii, virum in insulâ *Lemno* post se relinquerent.

Protesilaum ab
Hectore
caesus.

Ad *Sigeum* tandem ventum est littus, navibus mille, viris centies mille. Descendentibus in terram occurrit cum suis *Hector*, latam circum se Græcorum stragem facit; *Protesilaum* desilientium in littus antesignanum obruncat secundum fata. Horrendum ad eodè *Græcis* visum est salvere primum, ut secundi non fuerint avidi congressus; imprimis fatorum consensu ante decimum annum capi non posse Trojam; fatis igitur habetur munire castra, omnia latè circumdare flammis, prospicere anno-

Mittitur in Thraciam *Ulysses* gratiâ frumenti, nihil revehit in castra, negligentię damnat *Palamedes*: ipse reperit Thracas & adfert annonæ copiam, hinc implacabili æstuare invidiâ *Ulysses*, *Palamedis* mortem machinari, fingit a *Priano* ad virum literas, accusat prodicionis, probat crimen ex auro quod ipse curarat in *Palamedis* tentorio defodiendum: frustranea fuit omnis contra oculos apologiâ, lapidibus obruitur Reipubl. primarium columen *Palamedes*.

Palamedem
Ulysses
calamitatibus ob-
vult.

Posthæc à præliis abstinet *Achilles* infensus quâ noctis causâ, donec commotus *Patrocli* cæde nova per matrem à *Vulcano* consequitur arma: quibus indurus exit fremebundus, omnia latè sternit, ipsum jugulat *Hectorem*, quanquam non adeo, ut videtur, magnifice quàm *Homerus* de prædicat. Pauci non eunt dies cum *Polyxene* *Priami* filiæ amore se sentit *Achilles* inflammarî: mittit ad *Priamum* qui postulat sibi in uxorem gnatam, placere simulat affinitatem senex, convenitur ad nuptiarum sacrum in *Apollinis* sanum sub mœnibus Trojæ, hinc ex insidiis *Paris* per talos *Achillem* sagittâ trajicit, cadit exanimis Heros: recens natum intinxerat Stygi *Thetis* toto corpore præter talos, quos manu baptizans tenebat: non aliâ ergo quàm talis parte ullâ vi penetrari potuit *Achilles*. Mortuum non reddunt Trojani, ante restitutum quod pro *Hectore* pensum est aurum.

Hectorem
Achilles,
Achillem
Paris occidit.

Cum Trojæ fatalis venisset annus, præclaram *Ulysses* viam ad belli finem stravit, transcendens cum *Diomede* noctu mœnibus, de fano *Minervæ Palladium*, de *Scæâ* portâ *Laomedontis* cineres asportat in castra, advenientem ex Thracia cum milite numero *Rhesum* ex insidiis opprimit, abducit equos, ne *Xanthi* gustarent aquas, meritis hisce nixus *Achilles* vendicat panopliam, & obtinet, furit neglectus *Ajax*, sibi que demens vitæ filum abrumpit.

Ulysses
Achilles
obtinet
panopliam.

Nihil ad urbem capiendam supererat quàm ut adesset *Pyrrhus* ex *Eaci* semine, & cum *Herculeâ* pharetra *Philoctetes*, utrumque præsentem sistit *Ulysses*, & ut operi coronam imponeret, suadet persuadetque *Aeneæ* & *Antenori* Trojanorum primatibus prodicionem patriæ: ab eo suère *Simonis* & equi fraudes.

A Troja non patiuntur *Achilles* manes redire Græcos, antequam *Pyrrhi* dextra quæ patrem *Priamum* orco dederat, eodem filiam *Polyxenam* demississet. Dum dare vela parat, ingens à *Pallade* tempestas incumbit, fulmine trajicitur *Ajax Oilcus*, quod *Cassandra* in suo sacratio vim intulisset. *Diomedes* iratam sensit ob vulnus *Venerem*, tantaque audit uxorem spurcitiæ pollutam, ut patriam ipsum puduerit revivere,

Captâ
Trojâ ple-
rique vi-
ctores mi-
sere perierunt.

revisere, & in Apulia mori prælegerit exul. *Agamemnon* non prius domum pedem intulit, quam ab uxore *Clytemnestra* & *Aegisto* mæcho sævæ datus est morti. *Pyrrhus* *Hermionem* *Menelai* delphans *Delphis*, ad *Apollinis* aram ab *Oreste* mactatur. *Ulysses* post novam malorum *Iliadem*, & secundum in ærumnis decennium, vix dum à laboribus domi respirans infaultis *Telegoni* manibus (sui ex *Circe* spurii) sagittâ venenata transverberatur.

A Trojanis oriundi Romani & Veneti.

Hujusmodi sunt quæ auctores habent de Græcis in æra Monarchiæ primæ. Infinita restant similis fatinæ alia, sed in Græcicis fabellis hæctenus nimii, transeamus in Italiam spectaturi primordia Romæ.

Ea quondam Trojanæ gentis claritas vel suæ merito virtutis, vel poëtarum favore, ut ad ipsam posterorum plerique populorum suum genus referre gestiunt. Verùm hæc nobilitas ambientium compluribus non competit, sine splendida falsi nota. Duo tantum sunt in Europa populi, qui cerò demonstrant Trojanum esse suum stemma. Veneti *Antenor*is proles, & Romani sanguis *Aeneæ*: isti utur olim & nunc etiam celeberrimi, non tamen ex obscura proletariarum gentium caligine suæ famæ caput extulerunt, priusquam quarta Monarchia in senium vergeret: hi etiam ante natam secundam, multas sibi in historia paginas meritissimè vendicant.

Aeneida conscribit *Maro* proflus Poëtice, hoc est, summa fingendi audacia, quicquid *Iulia* domui possit esse decori. Certè si veram *Livius* historiam, confictas *Virgilius* fabulas dedit: utcunque verisimilia sunt quæ sequuntur.

Aeneas Latino-rum Rex.

Aeneas, cum in cineres ruiisset *Ilium*, variis terra matique fatis actus, venit tandem in Latium navibus comitatus ad quindecim: ascendunt socii in terram, ponunt in littore tentoria, imperat inopia & fames agere de vicino prædas. Adstant statim incolæ *Aborigines* cum Rege *Latino*, advenatum in iuriam ferro vindicaturi, instruunt contra *Trojan* aciem, sed antequam ad certamen cecinissent signa, *Latino* cum *Aeneâ* colloquium deposcente, de pace convenit. Jungitur amicitiae fœdus, spondetur in uxorem *Lavinia*. Pacta sunt hæc olim *Turno* vicinorum *Regulo* primario, is non patitur falsæ sibi fidei contumeliam: *Latino* simul cum genere *Aeneâ* parat opprimere, cadit quidem in pugna *Latino*, sed *Aeneas* victoriam in hostes, in socios regnum fortuna tribuit. Victus *Turnus* non abiecit arma, *Mezentium* cum *Hetruscis* adlestit socios, iterumque jactat prælii aleam, discedunt ex acie victores

Latini (in hoc tum nomine *Trojanorum* simul & *Aboriginum* voces absorptæ sunt) sed *Aeneas* occumbit morti, in *Iovem* transformatus indigetem.

Ascanius filius seu *Creusa* seu *Lavinia* natus, quod matri condididerat *Aeneas* *Lavinium* relinquens, *Alba* jacit fundamenta quæ sibi posterisque regia sit sedes. Quindecim hic regnarunt ex *Iuli* prosapia Principes, in quibus nil penè dignum observatu, donec ad *Numitorem* devenias. Fuit huic frater *Amulius*, si quis alius, ambitionis æstro percitus: illi non satis erat depulisse fratrem throno, nisi insuper masculam prolem, quæ *Numitori* fuit unica, deturbasset in *Orcum*, *Rheamque* filiam in *Vestalium* carceres detruisset. *Vestalibus* ab omni memoriâ virginitatis læsæ pœna sancita fuit viva (sic dixeris) mors: hoc reatu *Rhea* statim obstricta est, dum mox prægnans appareret, sed quo crimen extenuaret stupiatorem nominavit *Martem*: non tamen amicam eximere supplicio Deus valuit, nulla mora, corruptam virginem defodi vivam curat *Amulius*: *Romulum* & *Remum*, quos gemellos ediderat, in *Tyberis* vortices mandat abjici. Latè tum stagnabat, sic procurante numine, solitas extra ripas flumen: ad profunda non audet accedere, cui mergendorum infantum cura commissa est, sat habet in proximâ abjecisse alluvie, dum in undis vagiunt infantes accedit prædatrix lupa, statimque quasi puderet crudelitatis humanæ, sine maleficio exugenda demittit in ora vagientium ubera, spectaculo supervenit regius pastor *Faustulus*, & à fera doctus humanitatem in sinum puerulos tollit, ductosque domum nutriendos tradit conjugi.

Ascanius
Albam
coadit.

Rhea *Numitoris*
Marti parit *Romulum* & *Remum*.

Gemellos à *lupâ* fovit *Faustulus* educat.

Adolescentes regiam confestim indolem spirant, cunctorum in vicinia pastorum duces fiunt; omnes circumcirca latrones mulctant; accidit tandem ut in quodam cum prædonibus conflictu caperetur *Remus*, captusque *Numitori* avo ad capitale dederetur supplicium. Intercè *Faustulus*, quod diu presserat secretum *Romulo* aperit, suam fratrisque docet prosapiam, significantiam *Numitori* curat nepotum fortunam: dicto citius undique tenduntur *Amulio* insidiæ. Adest ab agris pastorum cum globo *Romulus*, accurrit aliâ per *Numitorem* cinctus catervâ *Remus*, irrumpunt in Regiam, obruncant tyrannum & *Numitori* proprium reddunt thronum.

Frater *Amulius* tyrannus necant.

Ipsi majora cogitantes, novæ structuram Civitatis moluntur, pro sede placet mons *Palatinus*, in quo adolescentiam inter pecora & vicinos pastores transgêre. Dam in his sunt, oboritur quæstio, duorum uter condendæ urbi nomen daret, & impe-

imperitaret conditæ: neutri præ altero ulla vel virtutis vel ætatis prærogativa, pares in omnibus, augurio rem committunt. Auspiciantibus occurrunt *Remo* priori sex aquilæ, hic dum altâ voce deprædicat sui auspicia imperii, *Romulo* advolant duodecimi, hinc se affirmat *Romulus* plus superare numero quàm tempore superari; negat *Remus*, à verbis itur ad verbera, in tumultu *Remus* cadit. Hoc casu novæ civitatis imperium soli *Romulo* restitit, quam de suo nomine *Romam* dixit, fundamenta prima jaciens anno mundi ter millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, Aprilis *Romulei* vicesimo primo, at Octobris *Iuliani* quarto, sesquisecondâ pomeridianâ, secundum quosdam.

*Remum
Romulus
occidit.
Conditur
Roma.*

*Asylum
Romam
implet
sceleratis.*

Ut incolarum frequentia floreret *Roma*, hanc adhibet artem *Romulus*: in urbe mediâ asylum aperit, quò quisquis perfugeret esset sacrosanctus, & ab omni securus supplicio quorviscunque sceleribus cooperatus. Adest statim damnatorum, scurrarum, servorum ingens colluvies: datur omnibus à *Romulo* civitas, talibus repente civibus *Roma* fit frequens. Prospexere Patres duraturam hancce non ultra unius spatium ætatis frequentiam, quæ solis propè viris constabat in magna mulierum inopia: mittuntur ergo ad vicinos qui petant Romanis connubia. Verùm indignantes cuncti respuunt affinitatem, nihil habere volunt commercii cum urbe impurâ, in quam unorum propè profligatorum sentina confluxisset. Anxii aliquandiu Romani quo sibi pacto prospiciendum de posteris, in tanto vicinorum fastidio, hoc tandem occurrit animis commentum. *Neptuno* festa spectacula quantâ possunt solennitate concelebrant, spectatum invitant cunctas circum civitates; adsunt ex *Sabinis* inprimis complures integræ familiæ; in ipso spectaculi ardore rapiendis virginibus signum Romanæ juventuti datur, quisque quàm potest commodissimè sponsam sibi raptat domum.

*Rapiuntur
Sabinae*

Novum hoc contumeliâ genus infesta multorum arma concitavit; cæteros Romana virtus facilè compescuit, cum *Sabinis* periculose decertatur: Romæ mœnibus hi appropinquant ingenti cum exercitu, offendunt extra muros *Tarpeiam* Capitolii Præsidis filiam, dum hautit ex fonte sacro latices in aras Deorum; cum hac molitur *Sabiorum* Rex *Tatius* prodicionem arcis, proidenti pacis aureas quas ipsi sinistra ferebant armillas; accipit illa conditionem, venientibus tradit Capitolium: stant isti quidem pacis; sed ne scædissima prodicionis inventum impunitum abiret, cum annulis simul & scuta quæ in sinistris unâ portabant, injiciunt virgini, donec obruta

*Tarpeia
proditrix
obruatur
armillis ac
clypeis.*

scutorum pondere meritissimas perfidiæ pœnas lussit.

Ex arce decurritur in urbem, anceps in plateis fit pugna, plurimus utrinque fluit cruor, neutro inclinante diei fortunâ: intercedunt tandem passis crinibus, scissâ veste Bacchantium instar raptæ *Sabinae*, per medios intrepidæ ruunt enses, maritis simul & patribus exclamant, obtestantur in se velint arma convertere, ipsis apprimè placere mortem, vulnera: modò patribus parcerent conjuges & conjugibus patres. Efficaces adeo fuere preces ut cuncti primum cohiberent manus, mox deponerent arma, jungerent fœdus, ut *Romam* commigrarent *Sabini*, æquo cum prisca civibus victuri jure, *Tatio* insuper cum *Romulo* Regni factò compote.

*Sabini ac
Romani
coerunt in
num.
Ceditur
Tatius.*

Nusquam fida fuit regni societas, non diu est cum Latini quererentur apud *Tatium*, à domesticis suis ipsorum legatos contra gentium jus pulsatos injuriosè. Negligit querelas *Tatius*, propterea dum *Lavinii* sacris dat operam à Latinis morti deditur.

Tantillæ id facinus *Romulo* curæ fuit, ut aliquâ conscientia criminis suspicione tactus sit. A morte *Tatii* solus iterum regnat *Romulus*, neque regnat modò, sed in multis severius ad modum tyranni dominatur: hinc factum ut à Patrum sibi mentium primoribus sit discerptus. Ne verò invidiosa cædes in vulgus emanaret, spargitur fama circumventum tenebricoso fulmine dum concionaretur ad Patres, nec postea visum, utpote quem *Iupiter* in cælum raptasset *Heroda*.

*Etiâ
Romulus.*

Romulo quæ succederet in Regnum nulla fuit proles, ex Patribus quisque regnum affectabat, sed alteri cedebat nemo. Omnes tandem tam è Senatu quàm populo consentiunt in exterum. Is fuit *Numa Pompilius* curiis *Sabinis* sapientiæ & virtutis gloria florens. *Numa* ut primum majestatis indutus insignia, contrariam *Romulo* viam insistit: ad pacis artes se totum convertit, neque sine successu; nam integris quadraginta, quibus imperitabat annis, ocellus fuisse *Iani* fores: hoc ipsi obtentu proclive fuit, tot enim cladibus & tanto terrore vicinos implevit *Romuli* serocia, ut inde non magna restaret armorum suspicio: majus in civibus fuit periculum, quorum animos continua sub *Romulo* bella profusus efferâssent: his emolliendis unam videt *Numa* religionem sufficere. Vacat ergò cultui Deorum, seque & subditos superstitionibus immergit. Digreditur quotidie palam in lucum, ubi secum congregi mentitur Nympham *Ageriam*, & edocere sigillatim quos quisque Deorum in suis sacris ritus amaret; hujus ex ore Nympha

*Numa
Pompilius
paci &
falsis re-
ligionibus
immersus.*

phæ velut excepta describit *Pomilius* penè omnia, quæ in sacris ad *Constantini* dies usurparunt Romani.

De *Numa* posteris quàm de *Romulo* plura non legimus, suâ auctoritate plebs eligit in tertium Regem *Tullium Hostilium*. Revocavit ille virtutem *Romuli* propè jam extinctam & suffocata religionibus *Numæ*, nil aliud hic cogitat quàm unum Martem.

Primam in *Albanos* expeditionem ducit, dum in prociectu utraque stat acies, unum præstolans tubarum clangorem, prodit in medium *Metius Suffetes* Albanorum Dictator, postulat cum *Tullo* colloquium, parcendum monet civium sanguini, posse paucorum dextris utriusque gentis fortunam committi, esse in Romanorum castris regeminos fratres *Horatios*, in Albanorum *Curiatios* totidem, descendant hi in arenam, pugnent pro patriis; *Curatii* si cadant, Romanæ servitutem *Albam*, sin *Horatii* dent manus, *Alba* Romam. Laudant cuncti consilium, confident hinc atque illinc inermes acies, procedunt fratres de perpetuâ concivium fortunâ bellaturi: volant tela, concrepant enses, *Horatio* duo labuntur exanimis, Romanis hic cadit animus in imos pedes. Sed ecce ludentis fortunæ conversam rotam; *Horatio* qui supererat tertius, integrum se sentiens non desperat *Curiatios* licet tres debellare se posse, quandoquidem in omnibus videret vulnera: sed nec cum cunctis simul haberet rem, eos distrahit hoc actu; simulat ipse fugam, persequuntur isti, sed alius alio velocius; cum inter ternos intervalli quantum optaret animadvertisset, convertit subito pedem, irruit in proximum anhelum cursu simul & vulnere, discedo citius obtruncat, in secundum mox involat & facile dat morti: in tertio geminatâ fratrum cæde hætenus exanimi, minimum erat negotii. Hic ad sidera Romani clamores attollunt, obmutescunt elingues Albani, jugo submitunt tristes colla.

Horatius damnavus sororicidii absolutur à populo.

Sed habete miserandam Tragædiæ catastrophen. Redit Romam *Horatius* inter legionum antesignanos ovans; occurrit extra portas gratulabunda soror, victorem complectitur, at inter spolia notans vestem (quam sua pinxerat acus *Curiatorum* unicum in conjugem desponsata fuit) repente clamoribus & luctu cuncta complet, excandescit *Horatius* ad intempestivum quàm maximè sororis planctum, nec ante cessat ab itâ quàm in miseræ pectus ferrum condidisset. Manifesti reus sceleris trahitur ad tribunal, postulant jura necari sororicidam; negat populus liberatori patriæ moriendum, tandem damnationis sententiam ferunt rerum capitalium duumviri: sed ad

populum (in quo summa tunc majestas) provocans absolvitur.

Interea *Albani* subjectos se Romanis sine sanguine indignantes, omnem movent lapidem quo cervices eximerent jugo: *Vesentes* clam sollicitant, prodituros se Romanos in ipso prælii momento dant fidem: hæc spe *Vesentes* ad urbem hostiliter capessunt iter, occurrunt Romani, adsunt advocati in opem etiam *Albani*: signa canunt, ægè *Vesentes* sustinent Romanum robur, sed ecce qui Regi in aurem muslisset ad hostem *Albanos* transfugere. Nuncio perterritus Rex, dissimulat tamen metum, altaque voce suis inclamat, ut etiam audirent hostes, nil nisi imperatum *Albanos* facere, mandasse se circumvenirent & invaderent hostium terga: credunt *Vesentes*, statimque sentientes à fronte victores Romanos, & à tergo instituros *Albanos*, corripunt fugam, funduntur penitus. Redeunt *Albani* in castra Romana, dissimulant transfugendi consilium, nec antè accusant Romani quàm mermes ferratis legionibus circumsepsissent. Tum mandat *Hostilius* comprehendi Dictatorem *Metium*, & illigatum contrariis curribus in diversa raptari, populum Albanum commigrare jubet Romam, & *Albam*, præter una Deorum templa, in cineres & fimum redigi.

Post *Tullum* regnare jubet populus *Antium* ex filiâ *Numæ* nepotem. Circum hæc tempora Corintho migravit *Tarquinius* Hetrurix oppidum *Demaratus* patriarum pertæsus seditionum: hujus filius *Lucumo* florens opibus adolescens in conjugem sumpsit *Tanaquillam* nobilitatis maximæ, nec animi minoris fæminam: conspicata hæc non satis se pro dignitate haberi in patriâ, marito persuadet transfugendum Romam, in quâ virtuti & opibus summi paterent honores. Subeuntibus unâ in carpento Romanas portas supervolans aquila, *Lucumoni* de capite pileum abripit, abreptum paulisper rostro ferens reponit placidissimè. Extemplò complexa *Tanaquilla* virum, ex Hetruscâ auguriorum peritiâ denunciat, Romanum *Lucumoni* regnum portendi. Hæc spe conducit ædes, *Lucium Tarquinium* se dicit. Eâ in populum liberalitate fuit, ea erga Regem adhibet officia, ut non alium moribundus *Ancus* liberis adhuc imuberibus Testamento tutorem reliquerit. Non tamen hoc gradu stare vult *Tarquinius*, pergit in Comitium, liberorum *Anci* pro arate ad regnum ineptitudinem ponit ob oculos, suas virtutes, & opes explicat, nec antè desinit perorare, quàm omnium calculo quintus diceretur Romæ Rex.

In bello *Submo* veteres augere cupiit equitum centurias, negat *Augur* id futurum auspiciatò: commotus Rex unicè desiderabat

Tullus Hostilius Metium cum Albanis et Vesentibus subjugavit.

Corinthius Lucumo fit Lucius Tarquinus, Romæ post Ancum Martium Rex.

Augur cotem novam illam desecrat.

bat aruspicinæ vanitatis inurere notam : dic (inquit) ex arte (mi Aruspex) an quod cogito sit factu possibile ? Post auspicia respondit *Augur*, fieri posse quod cogitaret. Atqui meditabar ego (Rex inquit) novaculâ te dissecare cotem : alacer aruspex tentat factum, cotemque dissecat novaculâ (efficaciâ Dæmonis ne dubita) maximo spectantium stupore.

Servius Tullius post Tarquinium regnat. Vivebat in *Tarquini* familiâ neglectus puer, matre servâ saltem captivâ natus, *Servio Tullio* nomen fuit : hujus dormientis circumfulsit capiti cœlestis ignis ; extinguendæ flammæ lymphas arripiunt domestici, sed prohibet accurrens *Tanaquilla* : arsit ignis sine noxâ in puerili cæsarie, donec sponte somno solveretur. Auguriorum callentissima *Tanaquilla* maritum docet amplissimam aliquando futuram istius pueruli fortunam ; quod & factum : tanta enim in adolescente emicuit virtus, ut à *Tarquinio* deligeretur in generum ad spem futuri regni.

Indignantur *Anci* prioris Regis liberi se neglectos, quare *Tarquinio* simul & *Servio* machinantur mortem : submitunt in regiam ad facinus ex pastoribus robustissimis duos ; hi in palatii foribus ex composito post rixam deveniunt ad manus, fit tumultus, advocat uterque regem arbitrum, alter causam occæpit dicere, alter in caput Regis (dum in dicente totus est) securim altè demergit, fit clamor perisse Regem, adest statim *Tanaquilla*, regiam mandat occludi, in thalamum raptat *Tarquinium* velut adhuc spirantem : populum ad regiam confluentem benè sperare jubet de Regis vitâ, intereâ dicto esse audientes *Servio Tullio*. Exit hîc statim regiâ trabeâ indutus, de percussoribus sumit supplicium ; metu exulatum cunct *Anci* liberi, nec antè *Tarquini* mors liquido innotescit, quàm *Servius* sederet firmus in throno.

Tullia forem, virum patremque necat, ut suus adulter *Tarquinus* regnaret. Cavere voluit *Tullius*, ne quam *Anci* proles *Tarquinio*, eandem sibi perniciem aliquando afferrent *Tarquini* : sed infelix attraxit fata quo putavit avertere medio. Quas habuit binas filias *Lucio* & *Arunti* *Tarquini* nuptum dat. *Aruns* miti vir ingenio privatâ degebat fortunâ contentus, sed *Lucius* paterno sceptro totus inhiabat. Quæ *Arunti* obvenit *Tullia* ingenio fuit superbo & procaci quàm maximè, quæ *Lucio* contrâ, si qua alia, modestissimo : similitudo morum statim contrahit *Aruntis Tulliam* & *Lucium*. Ut ergo novis nuptiis vacaret locus, *Tullia* forem simul & virum clam tollit ; jam vidua, in *Lucii* etiam vidui transit ædes, *Luciumque* conjugem satis per se ferocem perpetuis stimulis impellit in patrem, quem tandem *Lucius* dejicit solio, ejicit vitâ, mortuumque computrescere

mandat in plateis sine tumulo. *Tullia* aliquando domum eunti in carpento ostenditur abjectus in cœno pater, hîc mulierum sceleratissima verè quarta furiarum, per corpus patris carpentum vult agi.

Lucius Tarquinus septimus & ultimus Romæ regnans Superbi nomine proscriptionibus & ea de cuncta implevit, armatum satellitium primus in sui tutelam adscivit, dum in ædibus cogitabundus sedet, ingens de pariete desiluit anguis ; diffugiunt ceteri metu, Regem terret solum augurium ; quid sibi suæque familiæ ea res portenderet, anxius *Delyhos* sciscitatum misit filios majores duos : unâ cum his viæ potiùs levamen & ludibrium quàm comes proficiscitur *Junius*, *Tarquinio* ex sorore nepos, cui *Bruto* cognomen, quod tyranni metu pecuinam simularet insaniam. *Junius* sub amentia pallio acerrimum occultans ingenium, *Apollini* dono dat baculum corneum sed cavatum, auro plenum. Juvenes præter alia sciscitantur Deum, ipsorum uter post patrem esset imperaturus : respondit *Apollo*, qui primus matri fixisset osculum, properant adolescentem domum, sed *Brutus* quasi casu prolapsus terram communem omnium matrem clam deosculatur.

Post hæc *Tarquinus* in Hetruscos arma movens obledit *Ardeam*, in castris regii Juvenes hilares post pocula deveniunt in uxorum sermonem ; suam quisque maximè laudat, sed præ aliis magnifica loquebatur de *Lucretia Collatini*. Visum est eadem nocte in equis excurrere Romam, ut præsentem quæ in uxoribus laudabantur, oculis perlustrarent : singulorum percurruntur domus, pervenitur etiam *Collatiam* millibus aliquot passuum extra Romam, hîc serâ nocte cum ancillis lanam tractans deprehensa *Lucretia*, in eam omnes scæminearum laudum prærogativam conferunt ; victoriâ latus *Collatinus* hilariter eâ nocte domi suæ sodales detinuit, sed suo magno dispendio, nam hospitem unus *Sextus Tarquinus* ex Regii filii tertius in *Lucretiam* libidine accenditur. Repertur ab omnibus crastino die castra, sed non diu est cum *Tarquinus* clam omnibus, uno solùm comite adest ad *Collatini* domum, excipit humanè *Lucretia*, nildum suspicata sceleris : sed ecce intempestâ nocte, omni sopitâ familiâ, dormienti *Lucretia* stricto cum ense *Tarquinus* superstat, præsentem recusanti mortem intentat, mortuæ etiam superinjectionem se minitatur confossum servulum, ut in ignobili adulterio necata videretur. Quid agas ? obstinatum in infirmo corpore pudicitiam vincit robusta libido : violata *Lucretia* ad patrem Romæ virumque in castris mittit nuncium, qui jubeat adeste sine omni morâ ; confossum adfunt & unâ *Junius Brutus*, rem. ut crat,

Junii Bruti sub stoliditatis velo prudentia.

Collatini Lucretiam violat Sextus Tarquinus.

erat, *Lucretia* narrat, vindictam carent multis cum lachrymis obtestatur: quid vis amplius? in omnium oculis cultro, quem in eum usum clam inferebat in sinu, suum trajicit cor. Vir & pater ad lamenta vertuntur; verum *Iunius* idoneum id aperienti ingenii tempus ratus, cruentum ex vulnere cultrum extrahit, & infit, per castum hunc sanguinem juro conaturum me quantâ possum vi, ad injuriam vindicandam toti regiae stirpi perniciem afferre; nil minora verbis fuere facta. In forum *Collatiae Lucretiae* corpus effert, indignitate facti corripiunt cives arma, duce *Iunio Bruto* Romam advolant, advocat in concionem populus, eâ cum efficacia declamat *Brutus* in *Tarquiniorum* facinora quâ vetera quâ nova, ut irrevocabili decreto non modo tota *Tarquiniorum* gens in perpetuum mitteretur exilium, sed etiam Regia in omne ævum auctoritas Româ proscriberetur. In annum insuper sequentem *Brutus* & *Collatinus* creantur Consules. Ita Regnum, cum annos ducentos quadraginta quinque stetit, in Democratiam ivit. Harum rerum fama cum ad Regem in castris pervenisset, primo quoque tempore contendit Romam, sed in os venientis objiuntur portæ. Eâdem celeritate, dispari verò successu transcurrit *Brutus* in castra, accipiunt ambabus ulnis obvii milites, quantamque possunt operam in *Tarquinium* pollicentur; intereâ *Tarquinius* pater filiique majores ad hostes Romanorum transugerunt; verum adulter *Sextus* in *Sabinos*, ubi mox à veteribus inimicis obruncatur.

Pertinet quidem *Superbi* Regnum ad Monarchiam secundam, sed incommodum visum est Regum dividere historiam.

CAPUT VIII.

Ad Epocham precedentem quaestiones & dubia.

QUÆSTIO I.

De summâ Epochæ totali.

Quæritur 1. Quot annis steterit primum templum, seu quot annis constet hæc Epochâ quinta jam præ manibus? Resp. Secundum quosdam Chronologos annis quadringentis viginti quatuor, secundum alios, quadringentis triginta: sed secundum *Sealigerum*, *Calvisium* & *Henricum Philippi*, quos nos maximè sequimur, quadringentis viginti septem.

QUÆSTIO II.

Quomodo annorum hujus Epochæ summa probetur?

Quæritur 2. Qui ex Sacrà Scripturâ calculus hic evidenter demonstretur?

Resp. Vel numeratione magis summaria, vel numero minutatim deducto per vitas singulorum Regum Judæ & Israelis, quorum anni disertè in Sacris literis memorantur. Priorem sic instituimus. *Ezek* 4. v. 50. *Dedi tibi annos iniquitatis eorum numero dierum, trecentos & nonaginta dies; diem, inquam, pro anno dedi tibi.* Typus hic fuit annorum, quibus Idololatriam populi Israelitici Domini patientia toleravit. Incipiunt illi anno primo *Rhehoboam* quo *Ieroboam* vitulos illos *Dane* & *Bethelæ* crexit, & delinunt in templi excidio: his trecentis nonaginta annis adde triginta septem, quibus *Solomon* regnavit post fundatum templum, habebis numerum quaesitum annos quadringentos viginti septem.

Posteriorem calculationem sic instituimus. Regnavit *Solomon* annis 40. fundavit templum Regni anno quarto fluente, ex *Solomonis* Regno tribuimus templo annos triginta septem, & reliquos omnes posterioribus Regibus Judæ: in quibus *Rhehoboamo* ascribuntur septemdecim 1 Reg. 14. v. 21. *Abia* tres ibidem 15. v. 2. *Asæ* quadraginta unus ibid. 9. *Iosaphato* viginti quinque ibidem 22. vers. 42. *Joram* octo 2 Reg. 8. v. 17. *Achazia* unus ibidem 26. *Athalia* sex ibidem 11. v. 4. *Ioæ* quadraginta 12. v. 1. *Amasia* viginti novem 14. v. 1. *Uzzia* quadraginta duo 15. v. 2. *Iothamo* sedecim ibidem 13. *Achazo* sedecim 16. v. 2. *Hezekia* viginti novem 18. v. 2. *Manassi* quinquaginta quinque 21. v. 1. *Amoni* duo ibidem 19. *Iosia* triginta unus 22. v. 1. *Ioachazo* tres menses 23. v. 31. *Joakimo* undecim anni ibidem 36. *Ieconia* tres menses 2 Paral. 36. vers. 9. *Zedekia* undecim anni 2 Reg. 24. v. 18. Hos numeros si additione jungas, summam invenies quadringentorum triginta annorum & sex mensium. Quod ad sex menses in rotundatione numeri abjiuntur, tres etiam supra prædictam summam anni facilè complanantur, jungendo plures incompletos in pauciores completos, ut mox videbimus.

QUÆSTIO III.

Quomodo Solomon & puer & pater?

Tertiò quæras, quomodo *Rhehoboam* regnare cœperit anno ætatis quadragesimo primo 1 Reg. 14. v. 21. Cum *Solomon* initio Regni sui dicatur puer parvulus 1 Reg. 3. v. 7. *Rhehoboamum* tum oportuit fuisse bimulum, quomodo verò *Solomon* puer parvulus potuit tam maturè fieri duorum annorum pater? Resp. Cave putes cum *Rabbinis* genuisse *Solomonem* in decimo vel duodecimo anno, nam *Solomon* ante mor-

Reges ejus
civitatibus
Romæ.

Demonstratio
stratio ter
minorum
Epochæ.

tem patris videtur habuisse annos minimum viginti, quod de ejus pueritiâ habetur sui regni initio, id non de ætate sed de experientiâ in regendo, de ignorantia egrediendi & ingrediendi, ut ipse contextus se explicat; accipiendum est.

Q U Æ S T I O I V.

Quomodo Baasha & tertio & quinto Ase regnare cœperit?

QUæras quartò, Quâ concilietur versus 33. capitis decimi quinti prioris Regum, cum nono ejusdem capitis, priori enim loco regnare cœpisse dicitur *Baasha* tertio *Ase*, & posteriori regnare cœpisse dicitur *Ase* viceſimo *Ieroboami*, jam verò *Ieroboamus* regnavit annis 22. & filius *Nadab* duobus, post quem regnare cœpit *Baasha* anno scilicet quinto à viceſimo *Ieroboami*, adeoque *Ase* non tertio sed quinto? Resp. Ut in Christi resurrectione dies sumuntur Synecdochicè, partes pro totis, incompleti pro completis; nam Dominus uno tantum die Sabbathi completi quievit in sepulchro, in vesperâ profabbati sepultus, & multo mane prima septimanæ post Sabbathum resurgens; ita hic *Ieroboami* ultimus incompletè sumptus pro aliquot mensibus anni sui viceſimi secundi, coincidit cum *Nadabi* primo, & secundus *Nadabi* eodem modo sumptus pro aliquot mensibus istius anni, coincidet cum primo *Baasha*; hoc calculo de primis annis viginti quinque Regum Israëlitis demuntur duo, ita ut primus annus Chronologicus *Baasha* respondeat tertio Chronologico solido & completo *Ase*; licet is quintus *Ase* in communi annorum incompletorum calculo dici possit.

Q U Æ S T I O V.

An Ase mater fuerit Absolomi filia?

Maacha Ase mater, filia fuit non Absolomi Davidis sed Abisbalomi Urielis Gibeonite.

QUintò quæras quâ *Maacha Absolomi* filia esse potuerit *Ase* mater, cum à morte *Absolomi* ad ortum *Ase* supra sexaginta annos videantur effluxisse? Resp. *Maacha* hæc non fuit filia *Absolomi* filii *Davidis*, sed *Abisbalomi* de *Gibe*: verum est analogiam Linguae Hebrææ admittere *Absolom* & *Abisbalom* pro uno & eodem nomine; frequenter enim in Propriis Jod additur Euphonia tantum causâ, & licet pro affixo primæ personæ staret, nihil aliud adderet significato, quàm meram in hærentiam attributi in subiecto, possessionem scilicet pacis à patre suo, seu applicationem pacis ad patrem suum: imò verò 2 Chron. 11. vers. 20. *Abisbalom Maacha* pater disertè

Absolom vocatur, attamen *Absalom* ille non fuit *Davidis*; præterquam enim quòd longinquitas temporis vix admittit eum qui diu ante *Solomonem* natum mortuus est, *Ase Solomonis* nepotis avum fuisse, isti *Absolome* una tantum filia fuit *Tamar*, quæ 2 Sam. 14. vers. 28. vivo patre ante natum *Solomonem*, florenti ætate & pulchritudine mulier erat, nec ad *Ase* ortum ordinariâ naturæ lege in puerperiis perdurare potuit. Quin etiam ut tres *Absolomi* filii ita filia quoque ante patrem absque ullâ posteritate videntur occubuisse, eò quòd in liberorum vivorum defectu ad sui memoriam propagandam lapideam statuam in via Regiâ *Absolom Davidis* crexerit 2 Sam. 18. v. 18. Adde *Maacham* hanc *Abisbalomi* 2 Chron. 13. v. 2. vocari *Micajam Urielis* de *Gibe* duplici binomini, ipsa enim *Micajah* & pater *Uriel* dicitur, sed *Uriel* de *Gibe* quæ fuit *Benjamini*: urbs hæc nihil ad *Davidem* aut ejus filium *Absolomum*, cui *Bethleem* civitas & *Juda* tribus erat.

Si pergas hic inquirere quâ *Maacha* esse potuerit *Ase* mater, cum 2 Chron. 13. v. 22. disertè dicitur *Abie Ase* patris mater? Resp. Majores in rectâ lineâ sæpè dici patres & matres: sic 2 Chron. 22. vers. 2. *Athaliah Omri* filia perhibetur, licet *Achabi* filia & *Omri* tantum neptis fuerit, & loco ante dicto 1 Reg. 15. ubi *Maaca Abie* mater dicitur, *David* ejus pater nuncupatur, quem tamen immediatè non genuit, sed mediatione filii *Solomonis* & nepotis *Rheboami*, cui *Maaca* fuit uxorum dulcissima, & in cujus gratiam *Abiam* licet inter filios natu minores, Regno præfecit: quòd minus mirandum quòd hæc in nepotis *Ase* minorennitate ad gubernacula Regni confederit, donec inde ob Idololatriam ab adulto jam nepote depelleretur.

Maaca cum mater tum avia Ase.

Q U Æ S T I O VI.

An Baasha decem annis post suam mortem invaserit Asam?

QUæras sextò, Quâ concilietur versus 1. capitis 16. 2 Paralip. cum vers. 8. cap. 16. 1 Reg. priori enim loco *Baasha* invasisse dicitur *Judæam* anno 36. regni *Ase*; posteriori mortuus dicitur *Baasha* & regnare cœpisse ejus filius *Eli* 26. Regis *Ase*, & quidem apertum est *Baasham* regnare cœpisse anno *Ase* tertio, nec ultra annos viginti quatuor in regno perseverasse; adeò ut regnare & vivere desierit regni *Ase* viceſimo sexto. Quæ ergo potuit decem annis post suam mortem invadere *Judæam* regni *Ase* 36. prout disertè habetur & loco supra dicto & vers. ult. cap. 15. 2 Paralip? Resp. *Cajetani* hic responsio est absurda, & *Paludani* desperata: ille enim vult textus

Quomodo Baasha mortuus 26. Ase invasit Judæam 36. Ase.

omnes in loco Paralipomenon tam Latinos ac Græcos quàm Hebræos corruptos, legitque contra omnium fidem 26. pro 36. hic verò etiam si strenuè propugnet integritatem textuum, relinquit tamen nodum ut insolubilem. Nihilominus *Iunii* explicatio in annotatis suis satis est solida, & à Pontificiorum doctissimis approbata, nimitum locos Paralipomenon loqui expressè de annis regni *Ase* non Regis *Ase*; Regno autem *Ase* duo assignat principia, alterum ipsius Regis quando is cœpit regnare, alterum principium ejus status & Monarchiæ cujus ille Rex fuit. Status autem & Monarchia illa duplex habebat iterum initium: alterum absolutum, quando nimirum *Saul* regnare cœpit & *Democratia* Israël's primò mutata est in regnum: alterum respectivum relatè ad Regnum *Juda*, quando distingui cœpit in separatione decem tribuum anno *Rhehoboami* primo. A respectivo & distinctivo principio Regni *Juda* & *Ase* ad decimum sextum *Ase*, quando ei bellum movit *Baasha*, fuerunt anni revera triginta quinque: nam inter eos terminos fluxerunt *Rhehoboami* septemdecim, *Abia* tres, & *Ase* sedecim, ita viginti quatuor annorum *Baasha* primus respondet *Ase* tertio, & *Baasha* duodecimus quo oppugnare cœpit Israël'em, *Ase* decimo quinto, qui à *Rhehoboami* primo adeoque à distincto regno *Juda* fuit tricesimus sextus: & vicessimus quartus *Baasha* quo mortuus est, *Ase* vicesimo sexto respondet, qui à *Rhehoboami* principio fuit quadagesimus sextus. Quod autem annorum sacrorum calculum aliquando necessarium sit deducere ab alio principio, quàm à primis Regis regnantis auspiciis, patet ex 2 Reg. 15. v. 7. ubi rebellio *Absolomi* facta dicitur anno 40. Hi anni nequeunt referri ad coronationem *Davidis*, nondum enim *David* 30. annos coronam gestaverat, ergo vel ad auspicia prima *Saulis*, vel ad *Davidis* in domo paternâ privatam unctionem, vel ad aliquem alium terminum necessario referendum.

QUÆSTIO VII.

Quomodo Omri regnaverit annis octo & etiam duodecim?

Quæras septimò, Qui concordet versus 23. decimi sexti prioris Regum cum ejusdem cap. 29. versu? priori enim loco dicitur *Omnium* regnare cœpisse tricesimo primo regis *Ase* & regnasse annis duodecim, posteriori verò dicitur *Omrius* mortuus & ejus filius *Ahabus* adisse regnum Israël's anno tricesimo octavo *Ase* Regis *Juda*, quo calculo *Omrius* annis non duodecim sed tantum octo Regni guber-

nacula tenuit? Resp. Nodi hujus solutionem facilem facit versus 15. ejusdem cap. ubi *Zumrus* anno viceesimo septimo *Ase* regnum inchoasse dicitur, & diebus tantum septem regnasse, adeoque eodem anno regnare cœpisse *Omrium*, duplex ergo *Omriam* regni principium statuerendum, unum anno *Ase* viceesimo septimo, quando mortuo *Zumro* Israël's ille thronum & mediam populi partem adeptus est: alterum anno *Ase* tricesimo primo, quando mortuo æmulo *Tib-10* totum regnum Israël's absque ullo competitore in pace obtinuit. A priori termino ad annum *Ase* tricesimum octavum includendo terminos, sunt anni duodecim, à posteriori tantum octo.

QUÆSTIO VIII.

Quomodo Joram regnaverit annis quatuor & etiam octo, & quomodo regnare inceperit anno patris 17. & etiam 22. & post patris mortem?

Quæras octavò, Qui conciliabitur caput 22. 1 Reg. versu 42. cum cap. primo 2 Reg. v. 17. & cum ejusdem capite 3. versu primo & cap. 8. v. 16. & 17. primo enim loco regnat *Iosophat* à quarto *Achabi* annis viginti quinque, secundo *Iehoram* filius *Achabi* regnare incipit secundo *Joram* filii *Iosophat*: tertio loco regnare incipit *Iehoram Achabi* decimo octavo *Iosophati*; & quarto loco cum adhuc viveret & regnaret Hierosolymis *Iosophat*, ejus filius *Joram* regnare incipit anno quinto *Iehorami* Israël'itæ. Ex his deducitur primum *Iehorami* Israël'itæ coincidere cum *Iosophati* decimo octavo, quod etiam apparet ex 1 Reg. 22. v. 51. ubi *Ahazias Achabi* natu major regnare incipit *Iosophati* decimo septimo, qui *Achabi* fuit vicessimus secundus, cujus ultimum fac incompletum, & calculo dilucido tributis *Achabo* viginti duobus, & *Iosophato* viginti quinque annis, *Iosophat* incipiens quarto *Achabi*, *Ahabus* finiet decimo septimo *Iosophati*, & *Ahazias* qui post patrem regnavit annis duobus incipiens *Iosophati* decimo septimo deoedet vitâ anno sequenti, locum *Iehorami* fratri in folio Israël's relinquens, *Iosophati* decimo octavo. Ita placidè satis fluunt, sed sequentia sunt magis turbida, *Iehorami* Israël'itæ primus & *Iosophati* decimus octavus est *Joram* Judæi secundus, itaque regnare cœpit *Joram* Judæus anno *Iosophati* patris decimo septimo, ultimo scilicet *Achabi* & primo *Ahazie*, cum *Iosophat* relicto suo regno *Achabum* comitaretur *Ramotham Gileadi*, ubi lethale & ultimum *Achabo* vulnus inflatum est. Præterea ex istotum locorum collatione, apparet *Joramum Iosophati* regnare cœpisse non nisi quinto anno *Iehorami* Israël'itæ,

Alii sunt anni Regis *Ase*, alii ejus regni.

Aliud est enim principium Regni *Juda* absolutum aliud relativum & distinctivum à regno Israël'is.

Duplex *Omri* regnandi principium.

Dabium perple-xum.

Israëlitæ, adeoque patris sui vicesimo secundo. Denique ex iis locis habetur *Iosophatum* ultra quintum annum *Iehorami* Israëlitæ, adeoque primum *Iorami* filii sui regnâsse tres aut quatuor adhuc annos, mortuumque non ante octavum aut nonum *Iehorami* Israëlitæ, in cujus undecimo mortuus est *Ioramus Iosophati*, & duodecimo ac ultimo occisus est à *Iehu* tam *Iehoramus Achabi* quàm *Achazias Iorami*, in primo sui regni Hierosolymitani anno.

Jam verò quî potuit *Ioramus Iosophati* tria habuisse regnandi principia, primum patris sui decimo septimo, secundum ejusdem vicesimo secundo, & tertium post patris mortem finito ejus anno vicesimo quinto? Quomodo etiam regnâsse toties dicitur annis octo, cum à morte patris annos quatuor non compleverit? Resp. Ista omnia nostri solvunt, bonâ cum doctissimorum apud Pontificios Chronologorum gratiâ, per unum Synarchiarum fundamentum. Ajunt, ut frequenter apud alias gentes ita non rarò apud Judæos, simul cum patribus regnâsse filios, vel ut Proreges & Regni vicarios in patrum infirmitate aut absentia extra regnum, vel ut veros Reges, cum ad stabiliendum in sua familia Regnum, patribus se vivis filios in solii & coronæ societatem admittere visum est. Ita *Ioramus* tria regnandi initia constituunt, primum patris decimo septimo, cum ad periculosam illam unâ cum *Achabo* contra *Syros* militiam *Iosophat* extra suum Regnum procederet, neque tamen ab hoc principio octo anni *Iorami* solent numerari; nam etsi tum vicaria ejus in Regno administrando operâ pater usus sit, nondum tamen in plenum jus & constantem scepri societatem cum adscivisse videtur: hic honor *Ioramus* delatus est non ante patris annum vicesimum secundum. Ex quo principio anni ipsius octo currere incipiunt: solitarius autem ejus regnum non nisi post patris mortem potuit inchoari, nec ultra quatuor annos perdurare. Involuti satis & perplexi hi nodi sic jam solent à Chronologorum celeberrimis expediti.

Q U Æ S T I O IX.

Epistola Eliæ ad Joramum quando scripta sit?

An Elias post mortem scripserit epistolam.
QUæras nonò, Quomodo 2 Chron. 21. v. 12. scribere potuerit *Elias* ad *Ioramum Iosophati* aliquot annis post suam mortem, in epistola ob Idololatriam, fratricidium, & alia perpetrata scelera, intestinorum morbum & miseram mortem interminante: nam *Elias* aliquot annis ante *Iosophati* mortem est in cælum translatus: vi-

demus enim 2 Reg. 3. post translatum *Eliam Iosophatum* cum Regibus Israëlis & Idumææ contra Moabitas militantem ab *Elizæo* Prophetâ præsentis exitio ereptum. Num *Elias* de cælo suas epistolas ad mortales transmittabat? Resp. Quemadmodum *Isaias* spiritu prophetico prævidit prædixitque, quæ *Cyrus* centenariis aliquot post suam mortem annis, & *Achias* quæ *Iosias*: ita *Elias* divinâ revelatione cognoscens quæ post quatuor aut quinque annos perpetraturus erat *Ioramus*, ante suam translationem eam epistolam exaravit, sed tradendam tempore opportuno post suum in cælos ascensum; quemadmodum varia mandata dedit de vicinis Regibus Israëlis & Damasci *Elizæo* ante suam translationem, quæ non nisi post aliquot annos *Elizæus* exequutus est in unctioe *Iehu* & *Hazaëlis* 1 Reg. 19. v. 15.

Q U Æ S T I O X.

Quomodo Achazias regnare cœperit anno suo & vicesimo secundo & quadragesimo secundo?

QUæras decimò, Quî concilietur secundus 2 Chron. 22. v. 2. cum 2 Reg. 8. v. 25. priori enim loco *Achazias* dicitur quadraginta duorum annorum cum inciperet regnare, posteriori dicitur regnâsse anno ætatis vicesimo secundo? Resp. Unum hoc est ex iis, quæ dicuntur ἀλλοῦ in solubilia: Multas multi attulerunt tam nunc quàm olim hujus nodi solutiones, & ex iis quam quisque volet, eligat; fateor deserere nos hic quos maximè aliàs amamus sequi. Quod *Scaliger* respondet cum multis aliis de corrupto textu Hebraico maximè omnium displicet. Quæ *Deodatus*, *Voetius*, & *Henricus Philippi* afferunt de viginti annis, quos *Achaziam* unâ cum patre *Ioramus* regnâsse volunt, adeo perplexa & insolita sunt, omnique solido fundamento destituta videntur, ut assensum iis præbere nequeamus: placent magis quæ Annotationes Anglicæ, & vir doctus ac pius *Guilielmus Nisbetus* habet ex *Iunio*: scilicet in posteriori loco haberi ætatem *Achazie*, & durationem ipsius vitæ, in priori durationem non ipsius vitæ sed maternæ familiæ, quæ clarissimo Dei judicio eo ipso anno extincta est: ob cujus insignis miraculi memoriam calculus hic *Achazie* tributus est, qui eodem anno, cum cætera *Achabi* & *Omri* familiâ gladio *Iehu* sublata est: ut locorum uno verus vitæ ipsius annus quo cœpit regnare designatus est, ita altero familiæ illius infautissimæ terminus indicatus est. Quod autem quadragesimus secundus annus verus istius sceleratissimæ familiæ terminus fuerit, apparet jungendo

Dubium propè ἀλλοῦ, Quomodo Achazias regnare cœperit anno 22. & 42.

Achazie alia duratio vitæ alia materna familia.

sex annos Omri quibus solus regnavit, cum viginti duobus Achabi & duobus Achazie & duodecim Ioram, qui istius familiae ultimus eo anno necatus est, quo Achazias Iosaphati regnare simul cepit & desit, in communi istius familiae ruina cum tota fere sua profapia simul obrutus.

Nimis audacter luminosus in-
vertit ver-
batactus.

His ut acquiescamus, omnino tamen displicet *Ianni* violenta nimis (ut nobis aliisque videtur) prioris loci ad hoc suum nostrumque placitum detorsio, sic enim vertit ille locum, Cujus matri nomen Athalia filia Omri agentis quadragesimum secundum cum Achazias regnavit, transpositio finis periodi in principium & principii in finem, ut ut optimè dissolvat nodum, nullam tamen vel idoneam rationem vel commodo exemplo, videtur suffulciri.

QUÆSTIO XI.

Utrum Joas à Solomone an Nathane descenderit?

Quæritur undecimò de Rege Joas, num naturalis fuerit Amazie filius, cum Athalia 2 Reg. 11. v. 1. totam stirpem regiam dicatur delevisse? Resp. Cavendum est à periculoso Driedonis & aliorum errore, qui ex corruptissimâ *Anni* Chronologia volunt stirpem Solomonis desivisse in Amazie & Nathani in Joasbo cœpisse: hoc si concedatur, Christi genealogiæ crasse nimis tenebræ affunderentur. Faceat ergo delirium hoc cum aliis multis mendacissimâ *Anni*, utpote cui S. Scriptura multoties apertè contradicit.

Joas verus Amazie filius ad-
eoque So-
lomonis non Na-
thani.

Quod ad locum præ manibus, dicitur quidem Athalia delevisse stirpem totam regiam, sed cum expressâ exceptione unius Joas versu sequenti qui Amazie filius, ab Amazie genitus sexies hinc illic affirmatur.

QUÆSTIO XII.

Quando Joas cepit regnare?

Quæritur duodecimò, Quis concilietur versus 1. cap. tertii 2 Reg. cum ejusdem vers. 10. priori enim locoteboahaz regnare cœpisse dicitur anno vicesimo tertio Joasbi, & regnasse annis septemdecim, posteriori, ejus filius regnare cœpit anno Joasbi tricesimo septimo, mortuo & sepulto patre. A vicesimo tertio ad tricesimum septimum non sunt septemdecim, sed tantum quindecim anni, etiam si utrumque terminum includas? Resp. Rejicienda omnino est *Abulen*sis responsio, qui textus omnes hinc corruptos pronunciat; & pro tricesimo septimo legit tricesimum nonum. Commoda enim satis absque hoc incommodo ἀποπλάττω est communis solutio per Synnarchias: duplex enim Chro-

Aburda
Abulen-
sis solutio.

nologi constitunt Joasbo Israëlitæ regnandi principium, alterum anno Joasbi Judæi tricesimo septimo, biennio aut tricennio ante patris obitum, quando pater bello Syriaco occupatus in societatem septi filium vocasse videtur: alterum mortuo patre anno Joasbi tricesimo nono, patrisque decimosextimo. Nihil huic solutioni obstat, quod vers. 4. pater mortuus dicatur & sepultus, antequam anno tricesimo septimo Joasbi Judæi suus filius Joasbo Israëlitæ regnum iniverit; ejusmodi enim anticipaciones satis in Scriptura frequentes sunt, in primis ubi unius viti omnia gesta conjiciuntur in unum absque mixturâ cum gestis aliorum. Quod autem Joasbo Israëlitæ non tantum tricesimus septimus Joasbi Judæi, sed etiam tricesimus nonus regnandi fuerit principium, patet ex vers. 1. cap. sequentis, ubi Amazias, mortuo jam patre sui regni anno quadragesimo, regnare incipit anno Joasbi Israëlitæ secundo, quod aliter non tenet, nisi primus Joasbi cum Amazie patris tricesimo nono coincidat; Et verò cum Joasbo Israëlitæ tribuantur anni sedecim & Amazie viginti novem, & Amazias annos tantum quindecim Joasbo supervixerit 2 Reg. 14. v. 17. ita ut cum Joasbo vixerit annos quatuordecim & Joasbi decimus sextus & ultimus sit Amazie decimus quartus aut decimus quintus, ista aliter non possunt salvari, quam collocando Joasbi Israëlitæ primum in Joasbi Judæi tricesimo nono ac penultimo, annis duobus ante Amazie primum, seu fractis seu integris parum refert.

Joasbo I-
sraëlitæ
regnare
incipit
tricennio
ante patris
mortem.

Antici-
paciones in
Scriptura
frequen-
tes.

QUÆSTIO XIII.

An Jeroboam secundus regnaverit simul cum Patre annis undecim?

Dubium hoc est majoris abollæ, Quis scilicet concilietur versus 1. decimi quarti 2 Reg. cum ejusdem 23. & cum primo 15. primo enim loco regnat Amazias Hierosolymis annis viginti novem, secundo, Amazie anno decimo quinto regnare incipit Jeroboamus secundus Samariae, tertio loco Uzias seu Azarias Amazie filius statim à patris morte regnare incipit, anno ætatis suæ decimo sexto & Jeroboami vicesimo septimo. Cum Amazie decimus quintus coincidat cum Jeroboami primo, necesse ne est ut Amazie vicesimus nonus & ultimus, adeoque Uzias primus coincidant cum Jeroboami non vicesimo septimo sed decimo sexto? Aut si Uzias non ante Jeroboami vicesimum septimum Regnum adiit, oportuit Judaicum solium annis undecim vacasse, & à morte Amazie Hierosolymis interregnum fuisse annorum undecim, tot enim numerantur à morte Amazie ad vicesimum

Dubium
difficile.

cesimum septimum *Ieroboami*? Resp. Valde difficilis est hic locus, & in eo solvendo defudant satis omnes Chronologi. Plerique Protestantium admittunt antedictum interregnum, Pontificii illud rejiciunt, & *Henricus Philippi* cum facta ac in nostros invektivâ, & ex *Torniello* solutionem affert per Synarchias. Solutio quidem per Synarchias nobis hinc satis placet, quam *Torniellus* didicisse potuit à doctissimo *Iunio*: sed morosus nimis est *Henricus* Jesuita contra *Capellum*, *Calvisium*, & alios Protestantis, ob ipsorum per interregna difficilissimi hujusce dubii solutionem; ipse certè & omnes Pontificii dubium sequens per interregna solvunt: cur autem ad præfens dubium Synarchias, & ad posterius interregna applicent, ac non vice versa hic interregna, illic Synarchias adhibeant, rationes quas afferunt, mihi nullius momenti sunt. Unum equidem me impellit ab ipsorum nemine tactum, ut Synarchiam interregno hic præferam, nimirum quòd durum sit absque expressâ Scripturâ in *Judæ* Throno vacationem ullam admittere, imprimis talem quæ ad totalem Epochæ summam undecim minimùm annos adiciat: ab interregnis in *Israële* aut quovis alio populo, quæ Epocharum totales summas non variant, Chronologiæ rationes non conturbantur. Respondeo ergo ad quæstionem, *Ieroboamo* Secundo duo fuisse regnandi principia, aliud anno patris *Ioasbi* sexto & *Amazie* quarto, quod notat *Iunius* in locum, cum à Patre contra Syros occupato ascitus est in societatem imperii: alterum à patris morte *Amazie* decimo quinto, à quo ipsius anni quadraginta & unus numerandi sunt. Primi ejus anni undecim quibus unâ cum patre regnum administravit, Chronologici non sunt: et si vicésimus septimus ille qui cum primo comparatur, quo *Uzias* regnare cæpit, ex horem annorum non Chronologicorum sit ordine. Itaque ille vicésimus septimus à priori *Ieroboamici* regni principio est tantùm decimus sextus à posteriori ejusdem regni principio. In hoc responso plerique Chronologorum tam veterum quàm novorum acquiescunt.

Q U Æ S T I O XIV.

An in *Samariâ* fuerint Interregna?

In *Samariâ* interregnum annis minimùm undecim.

Queritur decimo quartò, Quâ concilietur 2 Reg. caput 14. versu 27. cum ejusdem lib. c. 15. versu primo & octavo, primo enim loco *Ieroboamus* secundus regnâsse dicitur annis quadraginta & uno, regnumque suum inivisse anno *Amazie* decimo quinto, *Amazias* autem regnavit annis viginti novem, ad annum scilicet de-

cimum sextum, quo *Ieroboamus* regnavit solus, & vicésimum septimum, ex quo primum *Ieroboamus* cum patre sedit in solio: secundo loco *Uzias* incipiens *Ieroboami* vicésimo septimo seu decimo sexto, perseveravit regnare annis quinquaginta duobus. Tertio loco *Zacharius*, *Ieroboami* filius regnum suum *Samariæ* inchoat anno *Uzias* tricésimo octavo, hinc oritur dubium, Quâ *Zacharie* primus concurrat cum *Uzias* tricésimo octavo, quando quidem *Ieroboami Zacharie* patris quadragesimus primus & ultimus, adeoque ipsius *Zacharie* primus, concurrat cum *Uzias* vicésimo septimo aut vicésimo sexto; nam ad vicésimum septimum *Uzias* adde quatuordecim *Amazias*, qui ab ejus decimo quinto fluxerunt, in quo *Ieroboamus* regnare cæpit, habebis totam summam Regni *Ieroboamici*, annorum scilicet quadraginta & unius; ergo in hoc calculo desiderantur anni undecim. Resp. Agnoscitur hinc à Chronologis prope omnibus Interregnum *Samariæ*, sed ab aliis longius ab aliis brevius, plerique annos undecim concedunt inter mortem *Ieroboami* & initium regni *Zacharie*. Nam *Uzias* vicésimo septimo mortuum oportuit *Ieroboamum*, cum is Regni ejus fuerit quadragesimus primus & ultimus: veium *Capellus*, *Calvisius* & alii Interregnum hoc extendunt ad viginti tres aut viginti duos annos, illi enim dubium prius per Interregnum annorum undecim in Regno *Judæ*, non Synarchiam totidem annorum in regno *Israëlis* solventes, ut sibi consequentia loquantur, *Ieroboami* ultimum cum *Uzias* non vicésimo septimo, sed decimoquarto faciunt concurrere, à quo ad tricésimum octavum excludendo terminos, numerantur viginti tres: quos intervallum constituunt Interregni *Israëlitici* à morte *Ieroboami* ad filii *Zacharie* in augurationem: spatio certè nimis quàm longinquo.

Piget ab Interpretum multis, imprimis à nuperis Annotatoribus Anglicanis quæstionem hanc tanti momenti omninò intactam transiliri: pudetque annotati *Iuniani* quo primum hunc *Zacharia*, & tricésimum octavum *Uzias* affirmat fuisse *Ieroboami* ultimum. Anachronismus hic est manifestus qui defendi non potest, ab adversariis tamen nondum animadversus, triumphassent alias insultabundi de tanto paroramate.

Q U Æ S T I O XV.

Quomodo componendi sunt anni Regum *Judæ* cum annis Regum *Israëlis*?

Queritur decimoquintò, Quâ anni posteriorum Regum *Israëlis* nec componantur cum annis Regum *Judæ* - Reg. 15. v. 8.

Capelli & Calvisii Interregnum 23 annorum nimis longinquum.

Dubium hoc ab Interpretibus male omissum.

Iunii lapsus à *Ieroboami* non observatus.

Anni Regum *Judæ* cum annis Regum

QUÆSTIO XVII.

Quomodo Hofeas regnare inceperit anno Achazi quarto & duodecimo?

Quæritur decimè, Quomodo solvitur alterum dubium non minùs grave, quod ex iisdem locis oritur: tricésimo decimiquinti, *Hofeas* regnare incipit anno ex quo regnavit *Iotham* vicefimo, hoc est, *Achazi* quarto, & tamen primo decimiseptimi, regnare incipit *Hofeas* non nisi duo decimo *Achazi*? Resp. Conveniunt Chronologi duo regnandi principia *Hofeæ* ascribenda, unum *Achazi* quarto, ex quo annos septemdecim regnavit: alterum *Achazæ* duodecimo, ex quo regnavit tantùm novem: sed in verâ duplicis hujuscè computationis causâ magna est discrepantia. Pontificiorum plerique volunt *Hofeam* post interfectum *Pekam* annos octo insumpsisse in stabiliendo Regno, ita ut primus annus pacati sui regni fuerit *Achazi* duodecimus, licet ejus regni absolutè primus fuerit *Achazi* quarto. Ex Protestantibus quidam *Achazi* duodecimum volunt *Hofeæ* primum, eò quòd tum demum *Hofeas* excusso Assyriæ jugo se in Regem liberum vindicaverit. Alii contrâ novem ejus annos postremos ab *Achazi* duodecimo numerari putant, eò quòd istos omnes annos in servitute Assyriacâ Rex tributarius egerit. Sed quicquid de causis istis vel aliis dicamus, satis est ad solvendum quæsitum, duo regiminis *Hofeæ* principia ex Scripturis omnium Chronologorum consensu manifestè demonstrâsse.

QUÆSTIO XVIII.

Quomodo Achaz regnaverit annis sedecim & tamen solum quindecim?

Quæritur decimo octavo, Qui consolentur quæ habemus 2 Reg. 16. v. 1, 2. cum iis quæ legimus ibidem 17. 1. & 18. 1. ac 10. Primo loco *Achaz* regnavit annos sedecim, sed ex collatione locorum trium posteriorum habere potuit illius regnum annos tantùm quindecim. Nam duodecimus *Achazæ* fuit *Hofeæ* primus, & tertius *Hofeæ* fuit primus *Hesekia*, ac proinde ultimus *Achazæ*: ut quartus *Hesekia* cum *Hofeæ* septimo, & *Hesekia* textus cum *Hofeæ* nono ac ultimo coincident. Ista si vera sunt *Achaz* ad summum quindecim, nullo modo sedecim annos regnavit? Respondet *Tornellus* *Achazum* regnâsse annos quatuordecim completos & sedecim incompletos, vult enim ejus primum annum concurrâsse cum ultimo *Iotham* patris, & suum ultimum cum primo *Hesekia* filii, ita ut ipsius primi pars prior inciâset in decimum

Primum & posterius Hofeæ regnandi principium eò anno inter se differunt.

Achazæ primus & ultimus fuerunt incompleti, vel *Hesekia* annus habuit regnandi principia

L septi-

Israëlis ab
Usherio
per fra-
ctiones
concilia-
tio.

v.8. *Zacharia* filius *Ieroboam* secundi regnâsse dicitur *Samarie* sex mensibus anno tricésimo octavo *Uzie* Regis *Judæ*; ejusdem c. 13, regnavit *Shallum* *Samarie* uno mense anno tricésimo nono Regis *Uzie*; & versu 17. Regis *Uzie* anno tricésimo nono regnavit *Menahem* *Samarie* annis decem: & versu 23. anno quinquagesimo *Uzie* regnavit *Pekachia* *Samarie* biennio. Denique vers. 27. anno quinquagesimo secundo *Uzie* regnavit *Pekab* annis viginti. Quæritur quomodo hi anni disponendi sint, ut comparatio fiat congrua? Difficultas hic omnis soluta satis est facilis. Sex menses *Zachariæ* conjiciantur in tricésimum octavum *Uzie* non in eundem sed desinentem, Mensis *Shallumi* cadat vel in initium vel medium tricésimi noni *Uzie*, decem *Menahemi* primus secundum aliquot suos menses connumeretur cum *Uzie* tricésimo nono desinente, secundum ceteros suos menses cum quadragésimo, sicut cum *Uzie* quadragésimo nono decimus *Menahemi*, & cum ejus quinquagesimo *Pekachie* primus comparari potest, ejusque ultimus cum *Uzie* quinquagesimo primo desinente ac quinquagesimo secundo ineunte, prout *Usherius* *Armachanus* suarum tabularum calculos rectè instituit.

QUÆSTIO XVI.

An Iotham regnavit quatuor annis post suam mortem?

Vicesimus
Iothami
dicitur
non quo
regnavit
jam mor-
tuis, sed
ex quo re-
gnare cæ-
pit dum
viveret.

Quæritur decimo sextò de conciliatio-
ne versus tricésimi capitis 15 poste-
rioris Regum cum ejusdem 33. & primo
sequentis capitis. Primo enim loco *Iotham*
regnat annos viginti, secundo tantum
sedecim, tertio exitus vitæ *Iothami* pro-
batur fuisse non vicefimo, sed decimosexto
regni sui anno, utpote quod inceperit se-
cundo *Peke*, & desierit *Peke* decimosepti-
mo? Resp. Omittentes quæ pro solutione
afferuntur ab aliis, acquiescimus in respon-
sione *Iunu* (quæ tamen in ipso textu non
videtur fuisse ab eo ponenda, sed potius,
quod fecit *Interpres* *Gallus*, in margine) vi-
cesimus ille annus non erat quo regnavit,
sed ex quo regnare cæpit *Iotham*, revera
quartus *Achazæ*, & quartus ex quo *Iotham*
decesserat vitâ, ibi enim instituitur calculus
à morte *Uzie* & principio regni *Iothami*, de
quibus solis ex Regibus *Judæ* auctor men-
tionem fecerat, nondum deveniens ad hi-
storiam *Achaz*, quæ post eum locum tota
simul subjungitur. *Hemius* *Philippi* hanc
à *Tornello* responsionem accipit & *Tornellus*
à *Genebrardo*, sed invidi homines *Iunu*, cui
illius inventi gratiam debebant, nulli me-
minerunt.

septimum *Peke*, & pars posterior in *Peke* decimum octavum; ipsius verò ultimi ac *Hesekie* primi partem priorem in *Hosea* tertium, sed posteriorem in *Hosea* quintum incidisse oportuerit. Ex hoc calculo *Iothamo* quidem seorsim anni sedecim, & *Achazo* seorsim totidem dabuntur, utrique tamen simul non nisi triginta & unus.

Aliter respondet *Henricus Philippi, Hezekie* dans duo regnandi principia, unum patris decimo quinto, post quod vixit & regnavit *Achaz* cum filio unum aut duos annos: alterum autem mortuo patre anno suo decimosexto, ex quo *Hezekie* acta & anni viginti novem vulgò numerantur: cum de uno tantum anno hic quaestio sit, non anxie inquitimus num prior an posterior, an adhuc alia responsio praferenda sit.

QUAESTIO XIX.

An Achaz genuerit Hezekiam anno suo undecimo?

DUrior est multò qui sequitur nodus 2 Reg. 16. vers. 1. *Achaz* erat viginti annorum cum regnare cepisset, & regnavit annis sedecim, ergò vixit annos tantum triginta sex: At verò 2 Reg. 18. v. 1. erat *Hezekias* annorum viginti quinque cum regnare cepit, subducito ex annis triginta sex *Achazi* annos istos viginti quinque *Hezekie*, quos habebat cum moriens pater ei sceptrum tradidit, remanebunt tantum undecim, quibus pater filium superabat, ergò in anno suo decimo, aut ad summum undecimo oportuit *Achazum* genuisse *Hezekiam*? Resp. Concedunt Chronologi fere omnes tam Pontificii quàm Protestantés, *Achazum* anno suo undecimo *Hezekiam* genuisse: sed multò ego malim cum *Petavio* & *Teslato Abulensi* annum geniti *Hezekie* ad patris decimumtertium aut decimumquartum remittere, licet hoc fiat per subtiliorem & subintricatum annorum fractionum & integrorum rationem. Displicet quidem *Calvisii* hic solutio assèrentis, *Hezekiam* *Achazi* filium naturalem non fuisse, sed vel fratrem, vel privignum, filiumque tantum legalem ac in regno successorem heredemque: nullum in Scripturâ hujusce solutionis fundamentum apparet.

QUAESTIO XX.

Quamdiu duraverit Regnum decem tribuum?

QUæritur vicesimò, Quot annis stetit Regnum Israël? Resp. Fixi sunt Regni termini in expressâ Scripturâ, cepit primo *Rheboami*, desit sexto *Hezekie*: quantum autem temporis inter istos duos terminos fluxerit, desumitur calculus ex annis Chronologicis, quos Scriptura singu-

Virum Achaz Hezekiam genuit anno undecimo an decimo quarto, an non omnino genuit.

Regnum Israelis duravit annis 250. summæ Regum particulares excedunt tota-

lis Regibus Judææ & Israëlitis scribit, & verò quoniam in istis variat multorum computus, exinde tota summa apud varios diversimodè conficitur. Omnes ad ducentos quinquaginta istud non tam legitimum Regnum, quàm veram contra Deum hominesque rebellionem extendunt; tam diu divina patientia vindictam remorata est, tandem tamen eam tarditatem horrenda supplicii gravitas abunde pensavit. Ad summam hanc incontrovertam addunt alii quatuor, aliqui sex, aliqui octo, aut decem, secundum varia sua numerandi principia. Sed quid *Nisbeto* nostro in mentem venerit, ut suum hic computum ad trecentos & sex extendat, nullâ conjecturâ assequor, nisi quòd, ut alibi nimis quàm sæpe, in eo aliàs docto & utili valde libello, mendum Typographicum valde crassum suspicer.

lem quadriennio, quod per annos duorum in completos conciliandum.

Nisbeti errorestypographici.

Non malè vir ille doctus dissolvit hic nodum, qui nectitur ex eo, quòd Israëlitarum Regum anni Judaicorum contemporaneorum annos quaternario superent, distinguendo completos ab incompletis, *Nadabo* & *Achazie* singulis binos annos incompletos tribuit, qui summam completorum in Regibus Judæ non auget.

QUAESTIO XXI.

Quamdiu duraverit decem tribuum captivitas?

QUæritur vicesimo primò, Num 10 tribuum captivitas temporaria, an verò perpetua sit habenda? Resp. Nobilis, sed perplexa fatis & obscura est hæc quaestio, quam nos in præsentia paucis tantum delibabimus. Asserimus primò, diversam multò fuisse rationem captivitatis decem tribuum & duarum *Judæ* ac *Benjamini* (una cum *Levi* qui Domini portio selecta fuit, nec inter fratres numerabatur; ejus locum supplente altero *Iosephi* filio) *Hosea* 10. v. 6. *Non pergam amplius misereri domus Israël, ut trium ullo ut pacto condonem istis, domus autem Judæ miserabor.* *Judæi* post annorum 70. captivitatem redierunt *Hierosolymam*, sed *Israëlitæ* ab *Assyriâ* non ita redierunt 2 Chron. 17. v. 23. ad hunc diem non sunt reversi.

Non revocanda sunt 10 tribuum captivitas ut trium aliarum.

Secundo, *Israëliitarum* quæ à variis Prophetis promittitur reductio, minus universalis fuit quàm *Judæorum* *Jerem.* 3. v. 9. cum *Deus* furore deposito *Israëliitarum* misereri incipit, reductit unum ex civitate, duos ex familiâ.

Reductio Israëlitarum partialis.

Tertiò, *Reductio* illa *Israëliitarum* solennis & splendida, etsi non universalis, intelligenda est non tantum de frequenti multorum ex *Israële* ad *Judæos* defectione, de quâ temporibus *Rheboami* 2 Paralip. 11. v. 16. & diebus *Asæ* ibidem 15. v. 9. expressa

Reducti sunt ex Israëlitis multis diebus Rheboami, Asæ, &

Zerobabe-
lis.

pressa fit mentio, sed imprimis de reditu multorum Israëlitarum, unâ cum Judæis ex decreto *Cyri*, ut videre est Jerem. 50. v. 4. cum divina vindicta ob vastatum templum Hierosolymitanum, Babylonem & Chaldaeos perdidisset; multi Israëlitarum, qui inter Judæos ante captivitatem dispersi & unâ cum Judæis in captivitatem abducti, Judaicæ libertatis participes Hierosolymam redierunt: Nec quicquam vetat, quò minus divinæ istius misericordiæ miraculo excitati, ex priscâ captivitate Assyriacâ multi domum etiam redierint, qui Imperii Persici & Græci temporibus, in Cananâ unâ cum Judæis valdè sunt multiplicati. Hi licet suarum tribuum agros non ita distinctè ut olim colebant, eò quòd Samaritana colluvies plerorumque possessiones occupasset, tamen usque ad tempora Romana & ultimam gentis vastationem, ex omnibus duodecim tribubus multi hic illic totâ Cananâ sparsi, ad Judaica sacra Hierosolymam conveniebant.

Tempore
Aposto-
lorum ex
Israëlitis
multi fide-
les.

Quartò, notabilis valdè fuit Prophetarum promissionum impletio, cum tempore Christi & Apostolorum multi Israëlitarum unâ cum Judæis ad fidem Evangelii conversi sunt. De hoc Israëlitarum ad fidem reditu diserte *Paulus* Rom. 9. *Hoseam* interpretatur, ad perditas oves domus Israël non Judæ tantum se missum Christus affirmat: & *Apostolus Iudas* ad omnes duodecim tribus suam epistolam inscribit.

Redibit
Israël
cum Iudæ
in conver-
sione ulti-
mâ.

Quintò, si dicta non exhauriunt omnes Prophetarum Israëlitis factas promissiones, quod superest totum præstabitur in ultimâ Judæorum conversione ad Christum. A multis jam seculis confusa est, accuratè olim ante Christi adventum observata tribuum inter se distinctio. Nulla ergò expectanda est Israëlitarum à Judæis distinctorum conversio. Cavendum unicè est à putidis Judæorum fabulis. *Ægregiè* nuper *Manasses Ben-Israel* Amstelodami Rabbinus, veteres fabulas novâ veste conatus est induere, quas *Duræus* nostras & alii in Angliâ cerebrosi homunciones nimis avidè amplexati sunt. Satis superque Anabaptistica somnia invaluerunt de Sanctorum in terris mundano Regno; nil opus est currentibus calcar addere, festinet Deus Israëlitarum ad fidem reditum; Christianorum seu Judæorum seu Gentilium privilegia spiritualia sunt & æterna, caremonialis & corporalis pædagogia antiqua in cruce Christi antiquata est. Præter errorem non parva est injuria nec leve damnum, æternam & cœlestem Ecclesiæ hæreditatem mortalibus & terrenis lucris velle nunc obfuscare.

Non dis-
tinguen-
da sunt
tribus.

Caven-
dum à no-
vo veteri-
bus fabu-
lis Iudæo-
rum.

QUÆSTIO XXII.

Quomodo unius anni proventus tribus suffecerit?

Quæstio vicesima secunda est de gemino sensu versus 29. capitis 19. 2 Reg. [Tibi autem Hezekia hoc erit signum, comede hoc anno quæ repereris, in secundo autem anno quæ sponte nascuntur, porro in tertio anno seminate & metue] primò, an unius anni proventus alendo populo totum triennium suffecerit? Secundò, Ecquid absque necessitate miracula multiplicanda? Num bellum Assyriacum tres totos annos populum ab agriculturâ cohibuit? Tertio an *Hezekia* morbus Assyriacam cladem antecessit, an verò eam sequutus est? Resp. Ad primum, Divinæ profus omnipotentia miraculum fuit, quòd unius anni fructus tribus totis annis populum nutriverit. Ad secundum, Non bellum sed annus Sabbaticus tam diu agriculturam inhibuit, nam uno anno bellum hoc confectum est, *Hezekia* scilicet decimo quarto, initio enim decimi quinti à morbo levatum oportuit, ut additamentum quindecim annorum, Regni vicesimo nono & vitæ ultimo completeretur; itaque anno tantum uno causâ belli ab agriculturâ abstentum: anno autem secundo vacavit terra à cultu ob Sabbaticum. Ex Pontificiis Chronologis plerique nullum hic annum Sabbaticum volunt agnoscere, sed hac cessantis agriculturæ causa seposita, nullam aliam illi magis idoneam afferunt: tertio anno nulli de terrâ fructus ante messem & vindemiam in anni fine colligi potuerunt. Ad tertium Resp. Licet cum Pontificiis noster etiam *Usherius* in nupero suo accurato Chronico, *Hezekia* morbum Assyriacæ cladi præponat, Scripturam tamen esse sequendam, tam in libris Regum quàm *Isaia Hezekia* morbum post *Senacheribi* fugam narrat; neque in historiâ absque necessitate Prolepses admittendæ sunt.

Quod afferunt de promissione ab *Isaia* convalescenti Regi factâ, de liberatione Judæorum à metu oppressionis Assyriacæ, cujus nullum videbatur esse periculum post *Senacheribi* fugam, parvi hæc exceptio momenti est, quidni enim amisso uno exercitu, redire mox potuerit Assyriæ Monarcha cum altero multo validiori, ut à longe minori Principe *Benhadado* Syria, paulò antè factum.

QUÆSTIO XXIII.

De Regressu Solis diebus Hezekia.

Quæstio vicesima tertia: Quid de regressu Solis diebus *Hezekia* statuen-
L 2 dum?

dum? Resp. A multis multa prolixè & curiosè hac de re disputantur, imprimis à Pontificiis & antè omnes ab *Abulensi Tostato*, nos pauca tantùm annotanda duximus. Primum errare videri qui regressum hunc ponunt non omnino in ipse Sole, sed tantùm in radiorum umbrâ, idque in uno *Ase* horologio; Nam *Isaias* 38. v. 8. disertè affirmat reversum esse solem decem lineis per gradus quos descenderat. Præterea non movetur umbra nisi moto corpore lucido, vel opaco, quæ umbram causant. Denique Babylonis princeps *Merodach* ad *Hezekiam* misit qui de hoc miraculo inquirerent, quod tamen Babylone aut ullibi extra Hierosolymam spectari non potuit, si motus omnis in solâ umbrâ, & uno horologio *Achazi*, non verò in ipso Sole extitisset.

Secundo non placere *Usherii* sententiam, qui contra fere omnium tam antiquorum quàm recentiorum mentem, negat ab *Achazo* ullum constructum horologium, nec tum temporis ullibi terrarum ullas horas fuisse cognitatas, utpote quarum inventionem unâ cum Polo, Gnomone & totâ arte sciatericâ, diu post id seculum *Anaximeni* & *Anaximandro Plinius* attribuat. Certè *Herodotus* multò antiquior horologia à Babyloniis accepisse Græcos fatetur. Et verò *Chaldæus Paraphrastes Plinio* fide dignior, lapidem horarum indicem ab *Achazo* constructum affirmat, etiam de diei in duodecim horas sectione, non ut nupero invento sed fixa jam consuetudine multoties legimus apud *Danielem*.

Quod adfert *Usherius* de vocibus 70. Interpretum *Babui* & *avaBabui* quibus Hebræum, *Magnaloth* exponunt, nullæ dari possunt aptiores quæ lineas & gradus in horologio descriptos, Solis motum progressumque in quotidiano ascensu & descensu notantes significant.

Tertio non probamus quod ex *Abulensi* & aliis Pontificiis afferunt novissimæ notæ Anglicanæ contra *Augustinum*, *Calvinum*, *Musculum*, & multos alios, decem illos ab *Isaiâ* nominatos gradus non denotare horas, sed vel semihoras vel horæ quadrantes: præterquam enim quòd in Sciatericis non soleant lineæ poni nisi ad integras horas notandas, absque necessitate divina in miraculis gloria non debet diminui, nulla autem necessitas hîc cogit regressum solis abbreviari; Nam unum quòd ex *Abulensi* afferunt argumentum, non difficulter solvitur. Concipere se facilè concedunt quî sol horâ diei secundum Hebræos decimâ, hoc est, quartâ nostrâ pomeridianâ bihorio antè occasum, retrahi potuerit totis decem gradibus, & in ipso oriente ad horum Judæorum primam, nobis sextam antemeridianam collocari, sed volunt impossibile ut Sol

bihorio ante occasum in horologio decem gradus potuerit procedere, nulla enim post occasum est umbra, nec in Sciaterico ullæ lineæ quæ horas & gradus post duodecimam signent: Data autem *Hezekiæ* fuit optio eligendi pro suo arbitrio, ut Sol decem gradus vel procederet vel retrocederet in solario *Achaz*. Ad ista respondet *Musculus* optionem eam quidem datam *Hezekiæ*, sed exequendam non statim & in ipso momento quò ab *Isaiâ* oblata est, verùm tempore opportuno, quod ipse Dominus eligeret vel eodem die vel crastino, vel perendie cùm regressus *Hezekiæ* placuisset, retro moveri incepit sol quartâ pomeridianâ, ut decem horarum retrocessum eo die perficeret: si præcipitem decem graduum processum potius elegisset, præceptus ille processus sequenti mane absque ullo incommodo potuit inchoari. Præterea si progressus ille incepisset ab ipsâ Hebræorum horâ decimâ, unde retrocessus incepit, observari satis facilè potuit in Solario; etsi enim duæ tantùm lineæ post decimam conspicerentur, aliæ tamen duodecim post occasum pro horis nocturnis supponebantur, quarum octo cum Sol in momento perfecisset, & in umbrâ istius noctis Sol quatuor tantùm aut duabus horis permansisset, ita ut ab occasu ad ortum vel à bihorio ante occasum ad ortum duabus solùm aut quatuor horis sub horizonte delituisset, promissionis de solis per decem gradus miraculosâ festinatione impletio, ad oculum fuisset conspicua.

Quartò, quòd volunt Doctorum multi regressum Solis à lineâ decimâ ad primam instantaneam fuisse, adeoque diem istum ad ordinarium duodecim horarum spatium decem tantùm horas addidisse, rationi consentaneum non videtur; cum Deus decem gradibus in solario retrahere solem velle se dicat, ut denno per decem istas lineas non nisi horarum decem spatio remearet, cujus esset audaciæ absque ullâ ex Sacris literis umbrâ, regressui momentum, & processui post regressum decem horas ascribere?

Quòd hîc objiciunt ex libro *Ioshuæ* cap. 10. v. 14. Nullum diem unquam longiorem isto, quo ad *Ioshuæ* preces Sol in occasu totius alterius diei spatio constitit; dies ille duplex non plures quam 24. horas habere potuit, *Hezekiæ* verò dies sceundum nostrum calculum triplici fuit propior, nec pauciores quàm 32. horas complexus est. Responso ad ista est facilis, duplex *Ioshuæ* dies dicitur longior omni die tam antecedente quàm consequente, accipiendo non absolutè, sed de iis tantùm diebus qui fluxerunt ad ea tempora, quibus iste *Ioshuæ* liber descriptus est, hoc *Hezekiæ* dies non omnino tangit.

Quintò

Sol ipse non umbra tantùm regressitur.

Male V. Usherius negat horologia & horas dicere Hezekiæ.

Male Annotatores Anglicani, decem gradus interpretantur de horæ quadrantibus.

Dies Hezekiæ fuit triplex, Ioshuæ duplex.

*Malè r-
spheris
dici istius
longitudi-
nem noctis
sequentis
brevitate
compenfat.*

Quintò quod habet *Usherius*, diei istius longitudinem proximæ noctis brevitate compenfatam, quasi ea nox fuisset duarum tantum horarum, non admittimus: ecquid enim de tanto miraculo scriptura siluisset? Non minùs miranda nox duarum horarum quam dies viginti duarum, imò miranda magis, isti enim nocti nulla unquam brevitate similis, huic verò dici alter longitudine propè par fuit.

Quod oratione affert doctissimus vir, non stringit, sic enim ille arguit: Nisi nox sequens suâ brevitate præcedentis diei longitudinem compenfatset, cælestium sphaerarum & stellarum motus de omni recto cursu deviâsse reperiretur, decem saltem horarum esset anomalia; jam verò, inquit, istorum motum ab initio mundi ad hunc diem ita regularem inveniri, ut Lunares & Solares omnes Eclipses in eum ipsum diem, horam & momentum incidant, quæ regulæ Astronomicæ requirunt, in primis tres Lunæ eclipses à *Ptolemaeo* memoratas ante *Hezekia* tempora, in iisdem momentis etiam hodie reperiri, quibus à Chaldæis seculo viventibus contigisse notatæ sunt. Respondemus concedere nos multo lubentissimè cælestium sphaerarum & in primis stellarum regulatissimos etiam in maximis anomaliis à mundi principio ad hunc diem motus: concedere etiam, quemadmodum *Ioshua* diebus stante Sole Lunam pariter stetit observatum est, ita diebus *Hezekia* regrediente sole regressam etiam Lunam stellarumque omnes & orbes, totamque superioris mundi machinam simul retrogressam; nam istius motus diurni principium primum & proprium est primum mobile seu sphaera decima, quæ secum omnes inferiores orbes 24 horarum spatio contra motus suos proprios circumrapit: Non credimus tamen cælestium luminarium motus & Planetarum eclipses iisdem omninò locis ab hodiernis artificibus inveniri, in quibus à præcis observatæ sunt; nam hoc posito multò rectiores & magis concordantes essent Chronologorum calculi. Sed esto tres istæ *Ptolemaei* Lunares eclipses ante Solis regressum observatas, suos locos ita servant, ut necesse sit fateri decem istarum horarum anomalam aliquando compenfatam, non tamen sequitur proximæ omninò noctis ad duas horas contractione factum id esse: satis enim salvantur phænomena, si quovis tempore propinquo ea retardatio recuperata sit, etsi non eadem quæ immediatè sequuta est nocte, nam eâ nocte tarditatem istam recuperatam omnino fuit impossibile. Fac enim totam istam noctem prætermittam, & è triplici die majori adhuc miraculo factum quadruplicem, non ta-

men prætermittam unius noctis 12, aut ad summum 14 horarum (ultra quod intervallum longissima in Syriaco climate nox non extendebatur) moram 20 horarum valuit exhaustire. Ea verò tarditas ita in dies & noctes propinquas distributa est omnipotentis & primi motoris sapientiæ, ut ab humanis oculis observabilis non videatur. De modo non nostrum est curiosè nimis inquirere.

Sextò, quòd respondit *Hezekias* de facilitate progressus Solaris per decem gradus, intelligendum est non absolutè & in se, sed comparativè & respectu observationis humanæ; difficultas enim summa fuit orbem Solis vel unum momentum, ne dum decem horas propellere præter ordinarium suum cursum, nec ab alia manu quàm Divinâ potuit peragi hæc anticipatio: cum tamen Solis progressus sit quotidianus, & regressus contra ordinem ab ullo unquam mortali inspectam, parva in regressu mora in humanis oculis observabilior & mirabilior erat futura, quàm multò major in processu festinatio. Comparativè etiam difficultas dupla fuit, in processu enim decem tantum horæ insumptæ fuissent, in regressu verò cæsi decem etiam horæ tantum insumptæ sint, tamen antequam retrogrediens sol ad id inde digressus erat, punctum redire potuit, 20 horarum motum necesse habuit peragere.

Denique quod *Tomellus*, *Sanctius*, & alii ex Pontificiis hic afferunt de tertio retardati solis miraculo, quasi ante *Ioshuam* & *Hezekiam* quidam *Ioachim* ex tribu Judæ solis cursum stitisset *Chron. 4. v. 22.* putidissima est fabula; eam quidem omnes Pontificii fide divinâ credere tenentur, ita enim dictum locum legunt authentica ipsorum Biblia [*Qui stare fecit solem virique mendacii securus & incendens*] sed contra Hebraicam veritatem & Interpretum omnium aliorum fidem. Deest quidem in verbis dierum seu Chronicis aut Paralipomenis paraphrasis Chaldaica, sed septuaginta Interpretes & translatores omnes alii Latini, Gallici, Anglici, Italici & Germanici pro istis appellativis nomina propria rectè legunt [*Iokim* & homines *Cosibbe*, *Ioash* & *Sarapha*.] Cur ista propria vetus Latina transfulerit scivit fortassis auctor (quisquis is erat, *Hieronymum* autem non admittimus) sed ut cætera transfulerit, certè in primo crasse erravit, dum *Iokim* vertit statorem solis, verissimè hominem mendacii. Danus à radice *Kum* formari posse verbale *Iokim* quod significare possit erigentem aut constituentem: tale tamen verbale appellativum in Scripturis non reperitur, nec vel thema vel ullum inde derivatum in significatione sistendi ullibi in

*Quomodo
matus in
regressu
quam pro-
gressu na-
turalium.*

*Biblia Tri-
dentina
falsissimè
procedunt
tertium
Solis sta-
torem.*

facris literis invenias, sed tantum in erigendi aut statuendi significato. Esto tamen verbale hoc sit appellativum & significet sistentem, attamen an nihil aliud habere potuit vir ille quod sifteret quam ipsum solem, certè multarum aliarum creaturarum motus multò faciliùs fitti potuit, quam magni illius Gigantis & ornatissimi sponsi cursus. Audax nimium fuit translator ille Latinus, quisquis solem huic imaginario statore sufflammandum supposuit: certè in eo textu nulla solis umbra, nec ulla hujus miraculi vola vel vestigium apparet, quod tamen omnes Pontificii, nisi fidei Tridentinæ nuncium mittere velint, animitus tenentur amplecti.

QUÆSTIO XXIV.

Quomodo annos ad Samariæ ruinam faciat
Isaias 65. qui fuerunt tantum 22?

Quæstio vicesima quarta. Quomodo versus 8. cap. 7. Isaiæ intelligendus est, *Et intra sexaginta quinque annos atteretur Ephraim ut non sit populus*, edita est propheta hæc ut habetur versu 1. temporibus Achazi; jam vero à primo anno Achazi ad excidium Ephraimi & decem tribuum captivitatem (Hezekiæ sexto) non numerantur supra viginti duos annos. Nam Achaz non ultra sedecim regnavit, quibus adde Hezekiæ sex, conficiunt tantum viginti duos. Resp. Solutio, quam affert Hieronymus in locum à Judæis, plerisque tam Pontificiis quam Protestantibus placet, quod annorum istorum principium sumendum sit, non à tempore quo ista prophetavit Isaias, sed à priori termino, propheta scilicet Amos, qui capite suo quinto 2^{dum} excidium Samariæ & decem tribuum captivitatem ante Isaiam prædixit, ab hac prædictionis tempore, diebus scilicet Uzziæ & Ieroboami secundi, ad Samariæ excidium facile est ut numerentur anni sexaginta quinque.

Numerandi anni Isaiæ à prophetiâ non suâ sed Amos.

Responsionem hanc Salmannus respuit, sed nullam omnino aliam ipse affert, & communem hanc solutionem levi tantum objectione impugnat. Achias (inquit) Silonita multò antè regni Ephraimitici ruinam prædixit, cur ergo Isaias ab Amosi potius quam Achias prophetiâ suam computum d sumpsit? Respondet Cornelius à Lapide, tritum magis & vulgatum fuisse Amosi quam Achias de Israëlitarum ruinâ vaticinium.

Rejiciunt etiam Annotatores Anglicani nuperissimi communem hanc solutionem, sed quam ipsi afferunt ex Iunio notis, nihilo est melior. Volunt caput computi hujus sumendum à tempore quo ista effatus est Isaias, ita necesse habent eorum finem po-

nere propè in medio regni Manassis, annis plus quam quadraginta post everlam Samariam: quòd autem tamdiu steterit regnum Israëlitis, aut aliqua in eo populo publici status facies tamdiu duraverit, asseritur gratis Asarbaddon Senacheribi filius, cum Manassem non diu post regni sui pessima initia captivum Babylonem duxit, nullas Israëliti Regni reliquias cum eo duxisse legitur; hujusmodi commentum, humanum est ad Scripturas divinas additamentum.

QUÆSTIO XXV.

Quomodo captivitas Tyri esse potuerit perpetua, & tamen 70. annorum & unius tantum Regis?

Quæstio vicesima quinta. Quomodo intelligendi sunt anni illi septuaginta captivitatis Tyri, de quibus Isaias 23. v. 15. Primò quod eorum est principium & quis finis. 2. Qui potuerint esse tam multi, cum ibidem dicatur Tyri captivitas non ultra unius regis imperium duratura, nullius autem regis unius ad 70 annos pervenit regnum. 3. Qui possunt esse tam pauci, cum ea captivitas videatur perpetua Ezech. 26. v. 14. *Non edificaberis ultra?* Resp. Ad primum, Septuaginta annos captivitatis Tyri non eosdem terminos habuisse cum paribus annis captivitatis Judaicæ, nam certum est captivitatem Tyri non cœpisse ante undecimum post translatum Ieconiam; eo enim anno loquitur Ezekiel de excidio Tyri ut futuro cap. 26. nec dilatum post vicesimum septimum à translato Ieconia, isto enim anno de eo loquitur Ezekiel cap. 29. v. 18. ut jam peracto, imò verò captiva videtur Tyrus eo ipso anno vicesimo septimo translationis Ieconia, nam statim à finito molestissimo eo labore tredecennalis obsidionis Tyri, Chaldæis loco mercedis Ægypti spolia concessa sunt, si itaque initium captivitatis Tyri 27 annis Judæorum, & Ieconia captivitatis principia sequutum est, totidem annis illius finis, alterius exitum sequutum oportuit; Ergò statuatur ejus initium cum Cornelio à Lapide in Nebuchadnezaris tricesimo quinto, & finis in primo Dary Hystaspis. Quæ objicit Henricus Philippi parvi sunt momenti.

Ad secundum Resp. Judæorum commentum per unius Regis tempora notari ætatem Davidis Tyriis & Hiram noti Regis, qui per annos 70 vixit, rectè à Calvino rejicitur ut leve. Placet magis notari hominis cujusvis etiam in deliciis Regis versantis ævum à Mose Psal. 90. expressum in annis 70. Perplexius est quod post Iunium & alios afferunt Annotatores Anglicani per unum

unum regem intelligi unius Regis stirpem & familiam, *Nebuchadnezaris* scilicet, qui cum suis posteris ad Perlarum tempora annis 70. præterproptet in Babylónico throno confedit.

Ad tertium Resp. Non cogimur hoc loco Scripturæ phrasin (*non ultra*) de tempore longinquo tantum & non perpetuo interpretari: Nihil enim vetat antiquam Tyrum in suis ruderibus perpetuis obrutam affirmare; & quæ postea restaurata est Tyrus loco antiquæ urbi propinquo quidem, aliquantulum tamen disito collocare. Quæ in contrarium ex *Iosepho* affert *Cornelius à Lapide*, non stringunt.

QUÆSTIO XXVI.

Quamdiu duraverit ministerium Eisaie?

An Isaia duravit ad tempora Manassis.

Quæstio vicecima sexta. Num ultra *Hezekie* dies *Isaia* prophetavit? Resp. Magno cum consensu Patres tam Græci quam Latini, & post eos, non tantum Pontificii, sed ex Protestantibus permulti *Isaie* vitam producunt ad tempora *Manassis*, à quo volunt Prophetam terrâ disiectum. Nos quidem non amamus pias antiquorum traditiones à plerisque doctorum receptas, fastuosa cum proterviâ rejicere; sed modestâ potiùs cum lenitate vel admittere, vel in acias silenter transilire: *Isaie* tamen serrationem, quam Pontificii toti Ecclesiæ ut incontrovertam volunt obtrudere, & in Martyrologio suo legendam populo quotannis solenniter inculcare, jure merito ab *Abulensi* negatam arbitramur. Nequid enim historia sacra de re tanta siluisset? Imò etiam *Iosephus*, qui multò minores circumstantias exactè solet persequi. Quod ad traditionem Patrum, fatetur *Hieronymus* illius fontem esse Judæos, Babylonicum scilicet *Talmud*, putidarum fabularum spurcissimam scaturiginem. Et verò fabella præ manibus seipsam confutare videtur; traditio enim Romana vult carnificem applicasse ligneam suam serram primum vetuci Prophetæ, & deinde dissecuisse medium caput, collum, pectus, usque ad coxendicem: sed traditio *Talmudica* cum hac non consistit, sic enim ea suam narrat fabulam; fugienti crudelis *Manassis* manus Prophetæ aperuisse se divino miraculo cedrum, & cum trepidantem recepisset statim sua latera reclusisse, persequentem tamen *Manassem* præsentem miraculo nihil à scelere absteritum, imperasse fabro lignario ut suâ serrâ cedrum, unâ cum incluso Prophetâ dissecaret. Hac mediû Prophetæ cedro inclusi dissecatio non quadrat cum Pontificiorum diserratione divertâ. Sed non opus est aliunde argumenta contra hanc fabulam congerere,

Traditio serrationis Isaie vana.

quàm ab ipsa sacra præ manibus Chronologia. II. 1. v. 1. Prophetæ ministerium ad quatuor Regum dies restringitur, scilicet *Uzzie*, *Iothami*, *Achazi*, & *Hezekie*, quantæ erit audaciæ contra expressam Scripturam, etiam ad *Manassis* quinti Regis tempora id velle protelare. Hac ratione *Isaia* vitam ultra ordinarias istorum seculorum humanæ durationis metas, ad annos minimum centum viginti quatuor producimus oportet. Eito Prophetæ munus *Isaia* invenit anno ætatis 20. qui tamen præmaturus est in ullum sacrum munus introitus. Fanatici hodie Sectarii tredecennes pueros in pulpita concionabundos introducunt, ut nuper histrones Anglicani adolescentulos locutuleios, in muliebri veste scortilorum personas acturos, in scenam solebant producere, sed procul est ista profanorum hominum praxis & effrons impudentia à divinæ sapientiæ regulis & consuetudine ecclesiæ, in sacrorum ministrorum temporibus à mundi initio ad hunc usq; diem ordinandis. In Novo Testamento vetantur procurare sacra *ῥεῖθρον*, præstantibus Dei adyta irrumpere Diaboli laqueus denunciatur 1 Tim. 3. v. 6. Etiam in Veteri non ante vicecimum quintum Levitæ tractabant sacra. Verùm demus *Isaiam* extra ordinem vigeccennem prophetam egisse anno *Uzzie* secundum *Hieronymum*, aliosque traditionis, quam refutamus, sequaces decimoquinto; supersunt in *Uzzie* regno anni triginta septem, in *Iothami* sedecim, in *Achazi* totidem, in *Hezekie* viginti novem, *Manassi* etiam regnum ineun- ti suo duodecimo, annos quatuor aut sex æquum est concedere, antequam ad id impietatis culmen valuit adolescere, ut *Isaia* vitam eriperet, summæ apud populum auctoritatis viro, suo etiam, ut volunt Traditionarii, socero & sanguine Regibus valdè propinquo; utpote qui filius fuerit *Amossi* fratris *Amazie* & *Uzzie* patru: annorum istorum summa dat centum viginti quatuor, quousque humana vita diebus *Hezekie* non solebat extendi, ut docet *Moses* Psal. 90. nec decet Prophetæ vitam eousque producere absque necessitate majori, quàm Judaica ex *Talmude* traditio afferre potest.

QUÆSTIO XXVII.

Quomodo Ieconias exorsus sit regnum & anno octavo & decimo octavo?

Quæstio vicecima septima. Quis congruit nonus versus 36 capitis 2 Paralip. cum versu 8. 24 capitis 2 Reg. Priori loco *Ieconias* adit regnum anno ætatis octavo, posteriori verò non ante decimum octavum? Resp. I. Rejicienda est

Cajetani
solatio
malis.

Cajetani & sequacium conciliatio, qui duro huic nodo duriores multò applicant cuneum; ajunt in Chronicis corruptum esse textum, & pro *otto octodecim* legi debere. Verum enim verò temerarius nimis est ausus humanæ ignorantia, medicinam non aliunde quam per divinarum scripturarum violationem expectare, contra factorum omnium codicum in omnibus linguis consonantem fidem; *Tornielus* & alii ex ipsis Pontificiis post *Abulensem*, male sanam hanc audaciam retundunt.

Etiã
Junii.

Secundò. Neque etiam probanda videtur doctissimi *Junii* solutio, etsi eam Annatores Anglicani tam priores quàm posteriores ut solidam amplectantur. Chronicorum locum ita vertit *Junius*, *otto annos natus erat Jehojalim cum ille regnare inciperet*, marginique apponit notam quæ vult regnum, quod hic inchoari dicitur, non fuisse *Iehojakini* seu *Ieconia*, sed ejus patris *Ioakimi*, interpretatione nimis subtili & violentâ. Habeat Hebræa [*be molco*, secundum interlinearem *Montani* in Regnando *ipsam*] Pronomen *ipsam* non potest referri nisi ad proximam personam, & ita ipse *Junius* versibus tam antecedentibus quàm consequentibus phrasin exponit, in d. verò etiam alibi multoties, nec unquam aliter nisi uno loco, quem affert pro interpretatione præsentis unicum argumentum 2 Reg. 16. v. 2. ubi in Regno *Achazi* ob similem difficultatem similem quoque interpretationem comminiscitur, certè obsecrum probatur per æquè obscurum, & à summo vico petitur hic quod est in quaestione. Negamus Hebræica *be molco*: Reg. 16. v. 2. rectius transferri posse, dum ille regnare inciperet, quàm in loco controverso præ manibus, neutroque Pronomen verti debet per relativum *ille* alterius personæ, sed utrobique per possessivum *ipse*, referendo ad immediatè præcedentem, ut alibi semper secundum ipsum *Junium*: Valeat ergo *Deodati* solutio, quam *Tornielus*, *Henrico Philippi*, & aliis Pontificiis video probari, duplex scilicet habuisse *Ieconiam* regnandi principium, ut de aliis etiam Judæorum Regibus supra dictum: alterum anno ætatis octavo, quo à patre anno regni sui secundo ad throni societatem assumptus est, ut similibus turbulentis istis temporibus in familia Regia sceptrum stabiliretur. Alterum mortuo patre anno ætatis suæ decimo octavo, post quod tres tantum menses in folio Hierosolymitano sedit, Babylonem mox à *Nebuchadnezare* translatus cum suis uxoribus, eò quod malè in oculis Dominæ græm admittit. Octennis certè puer uxoratus non erat, nec eâ ætatu malè administrati regni vel in Divi-

no, vel in humano foro reus peragi potuit.

QUÆSTIO XXVIII.

Quomodo *Ieconias* *Josias* & filius & nepos,
& quomodo habuerit & plures fratres
& unum tantum?

Quæritur quæ congruat 15. 1 Chron. cum 17. primi *Matthæi*, hic enim *Iosias* filius perhibetur *Ieconias* cum fratribus suis, illic verò *Ieconias* est *Iosias* nepos, unum tantum habens fratrem *Zedekiam* minorem; fratres verò à *Iosia* geniti numerantur quatuor, *Iohanã*, *Ioakim* *Ieconia* pater, *Zedekias* major, & *Shallum*? Resp. Dubium hoc olim à *Porphyrio* & aliis Apostatis contra sacrarum literarum veritatem solebat urgeri. Variæ à Theologis variis tam antiquis quàm recentioribus responsiones allatæ sunt, ut videre est apud *Epiphanium*, *Augustinum*, *Ambrosium*, & alios veteres, *Calvinum* etiam, *Bezam*, *Gomarum*, *Maldonatum*, *Iansenium*, *Spanhemium*, & alios recentiores. Summa huc redit: primò, secundum aliquos corruptus est in plerisque codicibus *Matthæi* contextus, contra variorum manuscriptorum fidem. Habuit *Robertus Stephanus* unum, *Faber Stapulensis* aliud, & alii plura manuscripta alia, quæ vulgatis *Matthæi* textibus addebant hæc verba [*& Josias genuit Joakim, & Joakim genuit Ieconiam*] loci contextus favere videtur huic correctioni, affert enim *Matthæus* disertè in *Christi* genealogiâ tres *Tessera-Kai*-decadas; in secunda autem serie reperientur tantum 13 generationes non 14. nisi supradictum addatur supplementum.

Secundò, quibus religio est ex paucorum manuscriptorum fide quicquam in lectione communi factorum codicum sollicitare, Respondent aliter quoad modum, licet unum & idem quoad rem ipsam cum superioribus, *Ieconiam* scilicet fuisse geminum, non tantum unum virum sub duplici habitudine, Regem nimirum ante transmigrationem, & privatum post, licet in sui extremo iterum Regem *Ervilmerodachi* Babylonici Monarchæ benevolentia, sed duos revera homines ejusdem nominis; ajunt ex Judæa Regibus multos fuisse binomines, *Uziam* dictum *Azanam*, *Solomonem* *Iedudiam*, *Zedekiam* *Matthamam*, *Ichoja* im *Ieconiam*, *Ioakim* *Eliakim*, nihil ergo mirum *Ieh jakinum* *Iosie* filium *Ieconiam* etiam dictum; Verum est in literis paulò majorem esse affinitatem inter *Iehojacim* & *Ieconiam*, in voce enim Hebræâ *Iehojacim* est *caph* & *nun*, quæ sunt consonantes in *Ieconia* expressæ; in *Ioakim* verò ultima syllaba constat ex *kaph* & *mem*, quæ in *Ieconia* non apparent,

Addendum
contextus
Matthæi
& Iosias
genuit Ioakim
&
Ioakim
Ieconiam.

Duplex
Ieconie
regnandi
principium.

*Ioakim-
hojacin
Eliakim,
Ieconias,
quomodo
eadem &
tamen
diversa
nomina.*

parent, sed in re ipsâ & significato nullum est discrimen inter omnia quatuor nomina *Ioakim, Iehojacin, Eliakim & Ieconiam*, nam omnia significant Deum statuentem aut confirmantem, in tribus nomen est Jehova contractum; in uno *El*, quod etiam est nomen Dei: in duobus *Iehojacin & Ieconia* est verbum *kun* statueret, confirmare, in alteris duobus *Eliakim & Ioakim* verbum est *kum* surgere, in *Hiphil* erigere, statueret, idem cum priori.

Ut ut verò hæc literaria res se habeat, ajunt *Ieconiam* bis hic nominatum, esse revera duos homines unius nominis: priorem *Iosia* filium, alias *Ioakim & Eliakim* nominatum, cui revera fuere fratres *Iohanan, Zedekius, & Shallum*; posteriorem verò *Iosia* nepotem & prioris *Ieconie* filium. Quod autem *Ieconias* hic prior alius sit à posteriore, ajunt patere ex textu; priori enim ascribuntur fratres & *Iosus* pater, quod utrumque de posteriori falsum est, & posteriori datur filius *Salathiel*, quod de priori est falsum. Si autem videatur insolens & contra quàm in reliquâ serie interrumpi ordinem, cum qui prius nominatus est filius, non idem sed alius dicatur postea genitor, isque qui non antea dictus est filius. Doctissimus *Gomarus* triplex affert exemplum in Genealogiis 1 Chron. 3. descriptis; in Matthæi autem loco præ manibus congruentius quàm ullibi istorum locorum, interrumpitur continuatio seriei, eò quòd nova ultimæ tessera-kai-decadis Epochæ inter duos istos *Ieconias* interferatur.

QUÆSTIO XXIX.

Quomodo Ieconias sine liberis & tamen octo liberorum pater?

Quæstio sequens 29. non minùs difficilis est quàm prior. Quæritur quò concilietur 22 Jeremiæ versu 30. cum tertio prioris Paralip. versu 17. Priori loco *Ieconias* scribitur sterilis *ἀστὴρ* sine ullis liberis, posteriori *Ieconia* ascribuntur liberi multi, *Salathiel* cum fratribus 7. aut minimum sex? Resp. Vexavit quæstio hæc Theologos & Chronologos tam antiquos quàm recentiores, ut videre est apud *Gomarium* de Christi genealogiâ, & *Spanhemium* in Dubiorum Evangelicorum parte primâ. Post multa perplexæ latis disputata, tandem à plerisque devenitur ad duarum solutionum alteram; utraque multos & magnos habet auctores: alii exponunt locum Jeremiæ non de simplici orbitate, sed de feminis & liberorum *Ieconie* miseriam. Ajunt in Hebraicâ editione nihil haberi de liberis, sed vocem *gnari* significare nudum, miserum, vacuum, nec rectè reddi ab Interpretibus vacuum liberis, cum versu 28. præcedenti expressa fiat mentio feminis *Ieco-*

nie, quod unâ cum patre ejectum est in exilium; & in loco citato Chronicorum numerentur septem ejus liberi, & apud *Matthæum* non tantùm ei ascribitur filius *Salathiel*, sed verbis expressissimis genuisse *Shealtielem* dicatur.

Alii tamen in diversa eunt, contendentes *Jeremiæ* verba de orbitate liberorum loqui, & volunt vocem *gnari*, de nullâ alia vacuitate quàm liberorum intelligi hic debere: interlinearia *Pagnini*, Latina *Iunni*, Anglicana tam vetera quàm nova, Gallica etiam & Italica Biblia sic legunt locum. Eòque vehementiùs hanc *Jeremiæ* interpretationem premunt, quòd Evangelista Lucas 3. v. 17. *Salathielem* filium faciat non *Ieconia* sed *Neri*: & *Salathielis* majores in lineâ omninò aliâ quàm *Ieconia* referat, ad *Davidis* filium *Nathanem* non *Solomonem*, ejusque posteros describat in aliâ etiam lineâ, quæ terminatur non ut apud *Matthæum* in *El* & *Ioseph*, sed in *Iacob* & *Mariâ* vel *Christo*. Affirmant etiam profapiam *Solomonis* in *Ieconia* extinctam, & quos is habuisse dicitur posteros, ejus filios fuisse non naturales sed civiles, ob propinquitatem & successorem in dignitatem ducalem, quæ posterorum *Davidis* post eversum Regnum Judæorum aliquot seculis conditio fuit.

In priorem sententiam lubens inclinarem, nisi ejus propugnatores *Spanhemius* & *Gomarus* faterentur, necesse se habere in hac Genealogiâ duos *Salathieles* & totidem *Zorobabels* constituere, cumque qui à *Ieconia* genitus est *Salathielem*, & qui à *Salathiele* *Zorobabelem* privatos & obscuros efficere longè diversos ab alteris *Salathiele* & *Zorobabele*, qui mortuo *Ieconia* ducatum & gubernamen Judæorum administrârunt, durum adeo nobis est hoc incommodum, ut à priori sententiâ absterreat, & ad posteriorem vulgatam quidem magis, licet intricatam redigat.

Quod ad objecta contra posteriorem hanc sententiam respondemus, vocem *feminis* Jerem. 22. v. 28. Non magis nos premere quàm vocem *filiorum* 1 Chron. 3. Utraque exponi potest de femine & filiis legalibus non naturalibus: distinctio autem hæc antiquissima liberorum naturalium & legalium, quam *Africanus* à Domini Jesu propinquis vulgò *δεσποτῶν* didicisse se profitetur, à Doctoribus omnibus Christianis antiquis & novis tenetur in thesi; ad hypothesein autem præ manibus cogimur eam applicare, non tantùm ob testatam à Jeremiâ *Ieconia* ἀστὴρ *στῆναι*, sed in primis quod Lucas *Neri* *Salathielis* patrem nominet, & totam generationis lineam à *Ieconia* diversam efficiat; tum denique quod geminum *Salathielem*, & *Zorobabelem* geminum prior sententiâ absque Scripturâ supponat.

Quod autem ad nauſeam uſque ingeminant de lenſu vocis ἐγέρωνται, quaſi ea de naturalibus ſolis liberis accipienda ſit. Reſp. Gratis hoc afferi, nullam enim in uno conjugatorum maiorem agnoſcimus Emphaſin quàm in altero: concedunt illi genitum, gnatum, filium, etiam genitorem & patrem de civilibus non minùs quàm naturalibus accipi poſſe & frequenter accipi oportere, hæc autem ſi de nominibus conjugatis concedunt, eadem de verbo conjugato *gignere* fruſtra negaverint.

Q U Æ S T I O XXX.

Quomodo Joachaz primus filiorum Joſiæ & tamen junior Joakimo, etiam quomodo Joachaz Johanan & Shallum idem homo, & tamen geminus Shallum.

Quæſtio triceſima ſit conciliatio trium inter ſe locorum, Jeremiæ 22. verſ. 11. 1 Paralip. 3. v. 15. 2 Reg. 23. v. 4. Loco primo affirmatur *Shallum* qui pro patre regnavit, traductum in Ægyptum abſque reſtitu; ſecundo verò *Shallum* fuiſſe *Joſiæ* filiorum quartum, qui nunquam videtur regnaſſe, cum ex *Joſiæ* filiis tres tantum regnãrent; tertio autem in Ægyptum traductum à Pharaone *Necho* non quartum filiorum *Joſiæ* *Shallum* ſed primum *Joachaz*, qui etiam non videtur primus filiorum *Joſiæ*, primi enim nomen fuit *Johanan* non *Joachaz*, ſecundus quoque *Joakim* biennio fuit major *Joachaz*, qui in Ægypto captivus eſt mortuus.

Ad iſta alii aliter reſpondent, nobis ſequentia vero videntur ſimillima; primo concedimus *Joachazum*, qui primus liberorum *Joſiæ* nominatur, revera fuiſſe minorem natu ſecundo *Joakimo*, nominari tamen primum, quia primus omnium fratrum & ante fratrem natu majorem *Joakimum* regnavit. Ubi enim *Joſias* pater expiraſſet, populus ejus filium *Joachazum* anno ætatis ſuæ 22. in ſolio paterno collocavit; ſed poſt tres menſes *Joachaz* in Ægyptum ductus eſt, & *Joakim* ejus frater major anno ætatis 25. à Pharaone regnare juſſus eſt. Secundò, *Joſiæ* filius qui in Ægyptum ductus eſt trinominis fuiſſe videtur, *Johanan*, *Joachaz* & *Shallum*. Tertio, ex quatuor *Joſiæ* filiis duo videntur dicti *Shallum*, ſcilicet primus qui in Ægypto mortuus eſt captivus, & quartus qui ante patrem moriens in ſolio nunquam ſedit, cujus alibi quàm in ſuprà dicto loco Chronicorum nulla ſit mentio. Cum in ejuſmodi quæſtionibus demonſtrabiliter certa ab interpretum nullo afferantur, quod proximum eſt, in vero ſimillimis eſt acquieſcendum.

Q U Æ S T I O XXXI.

Quomodo Babylonica captivitas inceperit & primo & octavo & decimonono Nebuchadnezaris?

Quæſtio 31. Qui concilietur primi Danielis ſecundus cum primo 25. Jeremiæ & primo quadageſimi Ezechielis; etiam viceſimo primo triceſimi ſexti poſterioris Chronicorum. Velle videtur *Daniel* Babylonicam tranſmigrationem & captivitatem coepiſſe *Nebuchadnezaris* primo & *Ioakimi* tertio; *Jeremias* verò *Ioakimi* quarto, ut *Ezekiel* primo *Ieconia*, qui fuit *Nebuchadnezaris* octavus & *Ioakimi* undecimus ultimusque: auctor autem Chronicorum captivitatem Babylonicam inchoat à captis Hieroſolymis, quid contigit *Nebuchadnezaris* decimonono & *Zedekia* undecimo. Reſp. Quatuor fuerunt partialis Judæorum tranſmigrationes Babylonicæ, quæ unam conſtituunt completam à primâ Hieroſolymorum per *Nebuchadnezare*m vexatione, ad ultimum per *Nebuzaradanem* regionis & urbis exterminium. Prima vexatio accidit *Ioakimi* tertio ſuente, ut habet *Daniel*, & quarto inchoante, quod habet *Jeremias*, quando conjeſtus Rex *Ioakim* in vincula & *Daniel* cum parte populi ac parte vaſorum templi *Nebuchadnezaris* primo Babylonem tranſlati ſunt: hinc *Jeremias* & *Daniel* ſuos computos faciunt. Secunda tranſmigratione facta eſt *Nebuchadnezaris* octavo, quando necato *Ioakimo* anno regni ſui undecimo, & quarto poſtquam à Babylonicis vinculis ad ſolium ſuum Hieroſolymitanum rediit *Ieconias* ejus filius, qui loco patris paucis tantum menſibus regnavit cum ſeptem millibus Hieroſolymitanorum, & ex totâ gente decem millibus, inter quos fuit *Ezekiel*, Babylonem deductus eſt; hinc *Ezekiel* ſuos numeros ſolet deducere. Tertia tranſmigratione fuit poſt ſecundam annis undecim; Cum *Nebuchadnezaris* decimonono & *Zedekia* undecimo & ultimo capta Hieroſolyma, incenſum templum & cum *Zedekia* occæcato totus penè populus Babylonem abductus eſt; ab hoc termino auctor Regum & Chronicorum, ſcriptorumque vulgus captivitatem Babylonicam inchoat. Quarta tranſmigratione fuit poſt tertiam annis quatuor, *Nebuchadnezaris* 23. ut habemus *Jerem.* 52. v. 30. Cum poſt occiſum *Gedalia*m paucas populi reliquias *Nebuzaradan*, cui templi incendiandi & urbis crudæ ſervitium à *Nebuchadnezare* prius commiſſum fuit, Babylonem traduxit, ab hac paucorum traductione nemo tranſmigrationis annos ſolet numerare.

QUÆSTIO XXXII.

An plures fuerint captivitates Babylonica?

Alia captivitas Ieconiae, alia Zedekia.

Quæstio 32. Quæ congruit versus duodecimus 52. Jeremiæ, ubi anno *Nebuchadnezaris* decimo nono dirimitur Hierosolyma cum ejusdem 28. ubi anno septimo *Nebuchadnezaris* populus ducitur Babylonem, & vicesimo nono, ubi *Nebuchadnezaris* decimo octavo *Zedekias* cum aliis captivis dicuntur transmigrare? Resp. Versum 28 non loqui de captivitate *Zedekia* sed *Ieconiae*, quæ *Nebuchadnezaris* octavo inchoante & septimo desinente, *Ioakim* scilicet undecimo accidit: versus verò duodecimus & vicesimus nonus loquuntur de Hierosolymorum excidio & captivitate *Zedekia*, quæ anno *Nebuchadnezaris* decimo octavo finito & decimo nono fluente, anno scilicet *Zedekia* undecimo currente contigerunt.

Si objicias non loqui Jeremiam vers. 28. de captivitate *Zedekia*, eò quòd tum temporis Babylonem abducta sunt decem millia, ut habetur 2 Reg. 29. v. 14. Hic verò tantum tria millia nominentur. Resp. Franguntur in dicto loco Regum millia illa decem in septem & tria, quorum illa videntur complecti solos Hierosolymitanos aut milites ex tribu *Juda*: hæc verò reliquum *Ieconiae* exercitum ex cæteris tribubus: in istis septem millibus continetur mille illud artificum dicto loco Regum.

QUÆSTIO XXXIII.

Quæ factum ut excisis Hierosolymis tam pauci Babylonem abducti sint, sc. vix quater mille?

Quæritur, Quæ tam pauci Judæorum Babylonicam captivitatem subiverint, cum enim Jeremiæ ultimo capitulum censentur qui Babylonem venerunt, vel cum *Ieconia* præter septem illa millia supra dicta, vel cum *Zedekia*, vel in ultimâ illâ captivitate per *Nebuzaradanem* transmissa, omnes non excedunt quater mille sexcentos, imò verò numerus ille rotundus est non præcisus, nam si singulas summas accuratè computes, habebis tantum quater mille quingentos septuaginta. Resp. Paucitas captivorum Babylonem traductorum ex variis causis accidit, multi ex populo calamitatem prævidentes, ante tempestatem fugerunt in regiones vicinas Ammonitarum, Moabitarum, Idumæorum, Ægyptiorum, & aliorum, ut videre est Jerem. 40. & sequentibus. Deinde numerosum illum populum ante capta Hierosolyma horrendum in modum vastavit. Divina vindicta in gladio, peste, & fame, ut non tam miranda

fit reliquorum captivorum paucitas, quàm redeuntium Babylone post aliquot annos multitudo, ex paucis istis captivis divinâ benedictione procreata.

QUÆSTIO XXXIV.

Num anni 70. captivitatis incipiant annis 19. ante excidium templi?

Quæritur unde sumant initium septuaginta anni Babylonicæ captivitatis? Resp. Ex Jerem. 25. v. 10, 11, 12. Apparet eorum initium sumendum à primo anno *Nebuchadnezaris*, finito an fluente, nihil refert, annis nimirum novemdecim ante destructum templum & clausam præmanibus Epocham, ita ut post urbis ac templi excidium, 70. istorum annorum tantum quinquaginta & unus restent, ad eò ut facile fuerit multis utrunque templum conspexisse, *Solomonis* everfa & *Zorobabelis* jacta fundamina.

QUÆSTIO XXXV.

An Zedekias bis iverit Babylonem?

Cum *Zedekias* non ante annum suum undecimum abductus sit Babylonem Jerem. 52. v. 6. quæ tamen 51. v. 59. anno suo quarto Babylonem ivisse dicatur? Resp. Etiam si vetus Latina, & Anglicana utraque locum Jeremiæ priorem transferant cum *Zedekia*, rectiùs tamen, ut videtur, *Arius Montanus* in margine, *Tremellius*, *Italus* etiam & *Gallus* interpretes, vertunt à *Zedekia*; quemadmodum enim cap. 29. *Zedekias* primo anno regni misit ad *Nebuchadnezarem* nuncios; ita anno quarto Regni misisse videtur alios cum *Serajab* istius legationis principe, negotiorum regni causâ. Annotatores Anglicani in locum varios afferunt Scripturæ locos, ubi Præpositio Hebraica nec necessariò pro *ab* aut *ex*, nequaquam verò pro *cum* accipienda est. Si ista minùs arident, & necessarium putabis hoc loco sumi ut vulgò pro *Cum*, tum dabimus *Serajam* comitatum esse *Zedekiam* versus Babylonem, nihil tamen aliud hinc excudetur quàm *Zedekiam* negotiorum causâ quarto sui Regni anno Babylonem esse profectum, nequaquam verò tam maturè abductum eò captivum, quod anno demum undecimo contigit.

QUÆSTIO XXXVI.

An idem annus fuerit & quintus & tricesimus captivitatis?

Quæritur, Quæ consonet versus 1. cap. 1. Ezechielis cum ejusdem vers. 2. Priori enim versu mentio fit anni tricesimi, & secundo, anni quinti captivitatis, an unus &

idem esse potuit & tricesimus & quintus annus captivitatis? Resp. In versu secundo expressa est mentio captivitatis, in primo autem nullum de captivitate verbum, itaque nullum dubium hos duos annos diversarum esse rationum, quantum nimirum numerari à primo captivitatis *Ieconie*, qui in eundem Regni *Zedekia* incidit, sicut alii propè omnes ab *Ezekiele* memorati ab eodem isto termino computantur, sed tricesimus hic manifestè ad aliud principium referendus est, & in hoc tota difficultas sita est, ut inveniatur hujus tricesimi verus terminus. De eo magna est inter auctores tam veteres quàm novos discrepantia, multi putant tricesimum hunc referri ad Regnum *Nabopolassari*, patris *Nebuchadnezaris* Babylonis Monarchæ; alii malunt *Jubilæi* Judaici rationem haberi, quasi quintus annus captivitatis cum tricesimo *Jubilæi* coinciderit: alii tricesimum hunc de vitâ ipsius Prophetæ volunt intelligi, quasi anno quinto captivitatis *Ezekiel* tricesimum ætatis suæ egisset: Alii denique, quod nobis probabilissimum videretur, tricesimum hunc computari volunt à *Iosia* decimo octavo, in quo Liber legis repertus est, & celeberrimum Pascha à *Iosia* celebratum, cujus solemnitatis memoria usque ad eò memorabilis inter Judæos fuerat, ut ab eâ suos annos in posterum numerarent. Certè ab eo notabili tempore ad quintum *Zedekia*, triginta exactè reperiuntur. Nam si ex *Iosia* triginta & uno sumas quatuordecim, iisque adjungas *Ioakimi* undecim & *Zedekia* quinque, constiant ad amissum triginta.

Q U Æ S T I O XXXVII.

Qui termini annorum Ezekielis trecentorum nonaginta & quadraginta?

Quæritur de sensu versuum quarti & sexti capituli quarti *Ezekielis*, qui nimirum sunt termini annorum istorum trecentorum nonaginta quibus Deus tulit iniquitatem Israël, & annorum quadraginta quibus Deus tulit iniquitatem Judæ? Resp. Videat, cui lubet, magnam sententiarum diversitatem tam inter veteres quàm recentiores apud *Henricum Philippi*, solutio, in qua plerique acquiescunt, hæc est: Prophetam, seu in revelatione & ecclasi dies trecentos & nonaginta uni lateri incubuerit, seu reverà in oculis populi per id totum spatium temporis in uno corporis situ remanserit, & Divina potentia ad hujusce portenti molestiam sustinendam corroboratus sit, signum exhibuisse spectantibus miraculosæ Dei patientiæ, quâ tot annis populi sui peccatis pressus tandem in peccatores exarlit: Israelitas autem hîc sumendos non restrictivè ad decem solum tribus, sed ex-

tensivè ad totam Hebræorum gentem, duodecim tribus ex Israël prognatas: Eorum maxima provocatio fuit in Idololatriâ *Ieroboami*, quâ decem tribus à domo *Davidis* secedentes, Idololatriam publicam *Dane* & *Bethle* erexerunt. Horum ergo annorum terminus prior sigendus est in primo *Rheboboami* & eodem *Ieroboami*, & ultimus in undecimo *Zedekia*, quando in excidio Hierosolymorum totæ *Iacobi* posterorum reliquiæ terrâ promissionis ejectæ sunt: Inter hos duos terminos exactè fluxerunt anni trecenti nonaginta, ut videre est in tabulis Chronologicis *Ubbonis Emmii*, *Calvisii*, & *Capelli*, quos nos in computis solemus sequi; *Henricus Philippi* totis annis decem deficit & *Usherius* quatuor.

Quod ad posteriorem quadraginta annorum summam, ejus posterior terminus idem est cum ultimo termino summæ prioris, sed prior terminus à variis variè figuratur. Multi in decimo octavo *Iosia*, quando renovatum est solenniter fœdus, & ex quo tempore accuratius fœderati populi hypocrisis, idololatria, & alia iniquitas à Domino est observata: plures verò in *Iosia* decimotertio eum terminum collocant, quando *Ieremia* Ministerium inchoatum est, à cujus luce & convictionibus multum oneris populi peccatis accessit: certè à *Iosia* decimo tertio ad *Zedekia* undecimum, in trium supra nominatorum calculo quadraginta anni præcisè numerantur.

Q U Æ S T I O XXXVIII.

Quis annus vicesimus tertius qui in quartum Ioakimi incidit?

Quæritur de conciliatione versu 1. cap. 25. *Jeremiæ* cum 3. ejusdem, Quis nimirum sit ille annus vicesimus tertius qui in quartum *Ioakimi* incidit? Responsio hîc est facilis & expedita, annus hic vicesimus tertius est Ministerii Prophetæ *Ieremia*, quod incipiens decimo tertio *Iosia* in quarto *Ioakimi* perseveraverat annis viginti tribus. Nam *Iosias* regnavit annis triginta & uno, & *Ioabaz* aliquot mensibus, ita ut ante *Ioakimum* *Ieremias* annis novemdecim in munere Prophetico ministraverit, quibus si addas quartum *Ioakimi*, nascetur vicesimus tertius *Ieremia* præ manibus.

Q U Æ S T I O XXXIX.

An verum quod revelatio de induendo jugo data sit Jeremiæ Ioakimi primo, sed executio non nisi post annos undecim Zedekia quarto facta?

Non tam solutu facilis est quæstio sequens tricesima nona de concordantiâ primi

*Ezekielis
tricesimus
numeratur
à magno
Paschate,
Iosia decimo
oclaro.*

primi versus cap. 27. Jeremiæ cum tertio. Priori loco præceptum de induendo jugo *Ieremia* datur initio Regni *Ioakimi*, posteriori regnante *Zedekia*, cum ad eum venissent vicinorum Principum legati annis quatuordecim aut minimum undecim post terminum supra dictum. Respondent hic auctores varia, ut videre est apud *Torniellum* & *Henricum Philippi*, & in primis Annotatores Anglicanos recentiores, qui multas multorum sententias referunt absque ullâ significatione, num ulla ex omnibus ipsis allufcat. *Salianus* nomen *Ioakimi* descriptorum S. Scripturæ incuriâ loco *Zedekia* irrepsisse putat: secare hoc est Gordianum nodum non solvere, & ut unum incommodum vites in aliud longo majus præcipitare. Quod alii *Ioakimum* volunt nomen commune omnibus *Iosie* filiis adeoque & *Zedekia*, cum nullâ Scripturâ nitatur ut inane figmentum corrui. Quod *Torniellus* & alii multi post *Hieronymum* vers. 1. rejiciunt ad caput prius, ita ut nullum nexum habeat cum Prophetia de jugo & vinculis, lubentes admitteremus; ut non rarò inadvertenti eorum qui textus sacros & capita in versus discriminantur, quæ initio capitum variorum ponuntur, manifestè ad postrema capitum præcedentium spectant: Sed cogimur & hanc solutionem rejicere, eò quòd ultima vox primi versus dicendo necessarium nexum cum sequentibus importet. Amplectimur ergò istam aliorum Responsonem, quæ revelationem hanc de jugo & vinculis in initio Regni *Ioakimi* collocant, sed executionem ad *Zedekia* quartum referunt, ubi juga misit Propheta ad Principes vicinos per ipsorum legatos, quos tum temporis Hierosolymam ad *Zedekiam* miserant. Nec hinc sequitur totis undecim aut quatuordecim annis à primo *Ioakimi* ad primum vel quartum *Zedekia* jugatum, & in vinculis incessisse Prophetam (quamquam & in eo nullum est intolerabile absurdum.) Nam licet Prophetiam *Ieremia* revelatam concedamus initio regni *Ioakim*, non tamen executioni datam admittimus, antequam legati venissent Hierosolymam post initum à *Zedekia* regnum.

QUÆSTIO XL.

Quomodo initium Regni Zedekia sit annus quartus?

Quæstionem quadragesimam suppedi-
rat versus 1. cap. 28. Jeremiæ, ubi *Hanania* Pseudopropheta contumelia accidisse dicitur & principio Regni *Zedekia* & anno quarto. An annus quartus potuit esse principium Regni *Zedekia*? Resp. Multæ satis sunt hac de re Interpretum &

Chronologorum sententiæ: Dux tamen videntur primariæ, quatum neutra est improbabilis, & alterutra sine magno incommodo potest accipi. Prior asserit annum quartum satis concurrere cum principio Regni *Zedekia*, eò quòd eju. regnum constiterit annis undecim, & vero tempore undecim divisò, ut vulgò solet, in principium, medium, & finem, annus quartus ad principium non medium nec finem istius numeri spectabit. Hæc nisi placuerit sententia, amplectere secundam; scilicet, annum quartum referri non ad regnum *Zedekia*, sed ad Iubilæa & annos sabbaticos, ita ut annus primus *Zedekia* sit quartus à Sabbatico, & *Zedekia* quartus sit Sabbaticus, pro ut *Zedekia* undecimus erat Sabbaticus alter, in quo Hierosolymâ destructâ frui inceperunt puris & impollutis suis Sabbatis. Sunt qui neutram hanc computandi rationem in Scripturis usurpatam videntes, tertiam procedunt sententiam, *Zedekia* scilicet quartum vocari Regni ejus principium vel primum, eò quòd hoc anno profectus Babylonem ad *Nebuchadnezarem* novam in regno suo confirmationem, novamque in vicinis principibus *Emonobus* ac superintendentiam nactus sit. Sed non immoramur demonstrando quàm fragilibus tibicinibus tertia hæc sententia sustulciatur.

QUÆSTIO XLII.

Quomodo Hierosolymorum excidium non nisi post septemdecim menses Babylone auditum sit?

Quæritur qui consonet sextus 25. cap. 2 Reg. cum 21. 33. Ezekielis. Priori lo. o capta civitas est anno *Zedekia* undecimo, mense quinto, die septimo mensis: loco posteriore nuncius de captâ civitate ad *Ezekielem* Babylone venit non ante annum duodecimum, mense decimo, & die mensis quinto. Quâ fieri potuit ut clades Hierosolymitana totos septemdecim menses Judæos Babylone latuerit? Certè iter Hierosolymis Babylonem expedito pediti paucarum erat septimanarum, & verò calamitatis Hierosolymitanâ multò minoris allata fama celerrimos nuncios solet antevertere, tumque temporis *Nebuchaduzar* triumphorum suorum Hierosolymitanorum euangelia amicos suos Babylone non videtur voluisse tamdiu celare. Resp. *Hieronymus* & alii post eum, Hierosolymorum vastatorum nuncia non ante menses supradictos septemdecim Babylone audita arbitrantur: sed durum hoc plerisque Interpretibus. Ex his quidam cum *Torniello*, *Saliano*, & *Henrico Philippi* nodum conantur solvere per distinctionem annorum sacro-

rum à civilibus, quasi quod anno duodecimo sacro contigit, id undecimo civili potuerit accidisse. Verum hujusmodi distinctionis rationes neque satis expediunt, neque omnino probant. Itaque in alio acquiescimus responso cum notis nuperis Anglicanis, scilicet ut libet maturè calamitas Judaica ad *Ezekielis* & *Babyloniorum* aures pervenerit, tamen non ante tempus præfatum narrationem distinctam de totâ urbis & gentis etiam post *Gedolæ* cædem, internecione ab autopsiâ quodam teste institutam, multo enim tempore post peractas & famâ confusâ dispersas certa circumstantiarum noticia ab aliquo præsentium, nationibus potius distis solet communicari.

QUÆSTIO XLII.

Quomodo Nebuchadnezar viderit statuam anno secundo & etiam quarto?

QUæritur quâ concilietur quintus *Danielis* cum primo secundi, posteriori loco vidit *Nebuchadnezar* statuam anno suo secundo; priori apparet, non nisi post quartum somnium illud *Nebuchadnezar* obvenisse: non enim prius inter sapientes Babylonis in conspectu Regis *Daniel* constitit, nam totis tribus annis post primum *Nebuchadnezar* quo *Ioakimi* tertio aut quarto de Judæâ Babylonem captivus abductus est, vacavit privato studio scientiarum Chaldaicarum. Resp. Post *Hieronymum* Pontificiorum Chronologorum primarii versus 1. capitis 2. exponunt non de Regno, sed de Monarchiâ *Nebuchadnezar*: ajunt loqui caput primum de Regno quo *Ioakimi* tertio in solio Babylonico post patrem sedit *Nebuchadnezar*, sed monarchiam Babylonicam post hoc regnandi principium multis annis incepisse autumant, post scilicet subactam Ægyptum & vicinas omnes regiones, quod *Torniellus* non ante Regni vicesimum tertium, & *Henricus Philippi* non ante tricesimum quintum accidisse arbitrat: utcunque secundum illum annum, cujus *Daniel* meminit, de secundo Monarchiæ non Regni volunt accipiendum. Acquiescerem in hac sententiâ, nisi incommodum videretur annis rotis triginta aut minimum viginti *Danilem* post suam captivitatem virum obscurum & *Nebuchadnezar* incogitum efficere, quod secundum hanc sententiam erit necessarium: anno enim illo quem dicunt Monarchiæ secundum, & Regni vicesimum tertium aut tricesimum quintum quo statuam in somno conspexit Rex, vix de nomine *Daniel* ipsi cognoscebatur. Præterea si Chaldæorum Monarchia & statuæ illius caput autem non ante *Nebu-*

chadnezar tricesimum quintum inceperit, brevi adeo temporis spatio Monarchia hæc duravit, ut ad cæterarum trium infrequentium *Persicæ*, *Græcæ*, & *Romanæ* durationes, nullam propè proportionem habuerit; cum tamen à vulgo scriptorum Monarchia Chaldæorum cæterarum prima multò omnium longissima perhibeatur. His incommodis pressi ad secundam declinamus sententiam *Iunii*, quem *Deodatus* & Anglicani Annotatores utrique sequuntur, annum scilicet præ manibus secundum, neque ad Regnum neque ad Monarchiam *Nebuchadnezar* referendum, sed ad aliud principium, tempus scilicet quo post triennale privatum studium *Daniel* cum sociis in conspectu Regis stare cœpit, quod in *Nebuchadnezar* quintum & *Ioakimi* nonum incidit. Unica hanc sententiam objectio premit, textum scilicet sacrum expressè vocare annum prædictum secundum Regni *Nebuchadnezar*. Resp. Ita quidem Interpretem Latinum, Gallum, & Anglicanos tam veteres quàm novos locum transferre: Sed interpretationem *Iunii* & *Deodati* satis commodè fert *Hebraeus* fons, scilicet in anno secundo non Regni, sed dum regnaret aut in regno *Le-malcuth*, hæc expositio objectionem absque elusione facilè elidit.

QUÆSTIO XLIII.

Num unus tantum Nebuchadnezar filius Nabopolassar non Nabonassar?

QUæritur quisnam ille de quo toties Prophetæ, *Nebuchadnezar* fuerit, & quomodo à *Nabonassare* & *Nabopolassare*, de quibus tam multa auctores profani, distinguendus? Resp. Quidam tam antiqui quàm recentiores geminum faciunt *Nebuchadnezare*, patrem & filium cognominis, sed multiplicatio hæc nullo necessario fundamento nixa à plerisque doctissimis & cordatissimis tam Chronologorum quàm Scripturæ Interpretum, rejicitur, & quæ *Nebuchadnezar* primo ascribuntur, ea *Nabopolassari*, *Nebuchadnezar* patri attribuant. De *Nabopolassare* nihil sacræ literæ, profani tamen auctores multa, quæ alii nulli quàm *Nebuchadnezar* patri congruunt.

Nabonassar celeberrimum est in historia exotica nomen, non quòd ibi quicquam de rebus ejus gestis legatur, sed quòd *Ptolemæus* Chronologorum & Mathematicorum diebus *Antonini* Imperatoris facilè princeps, Chaldæorū, Ægyptiorum, Græcorum, & Romanorum historiis ac rationibus temporum accuratissimè compositis, Canonem quem vocavit Mathematicum construxerit; cujus caput constituit in

Nabo-

Nabonassar anno primo. Rex hic fuit Babylonis diebus *Hezekia*, secundum aliquos *Merodach*, secundum alios *Baladan*; ipsemet vel ipsius pater qui *Hezekia* recuperatam valetudinem gratulatus est. Ante hujusce tempora *Ptolemæus* diligentissimus antiquitatis scrutator, nihil certi inveniebat in monumentis veterum in quo figeret pedem; Judæorum libros sacros vel ignoravit, vel ut Ethnicus sprexit; sed à *Nabonassar* ad sua usque tempora tabulam temporum conscripsit, quam Chronologi omnes ut *æquidivisor* pretiosissimum, & tantum non à *Pallade* delapsam cœlestis *Ægidem* adorant, de qua plura suo loco. In hac tabula Principum omnium apud Chaldaeos, Persas, Græcos, & Romanos seriem & tempora uniuscujusque à *Nabonassar* ad *Antoninum* disponit, accuratius multò quàm quisquam vel ante vel post se Chronologorum, donec ad tempora nostra pervenias; quando incomparabilis multorum in omnibus scientiis excellentia cornicem oculos confixit, sexagenarios omnes de ponte dejecit, & maximis olim luminibus novo ac admirando suo splendore dudum obstruxit. *Nabonassar* hic, in capite Canonis Ptolemaici Chaldaicorum Monarcharum primus, centum & quod excurrit annis ante *Nabopolassarem*, ejusque filium *Nebuchadnezare*m constitutus, celebris valdè Epochæ character evasit.

QUÆSTIO XLIV.

Qui termini Prophetiæ Isaia?

Quæritur quæ sint *Isaia* Prophetæ tempora? Resp. Certi non sunt hujus Prophetæ vel vitæ vel prophetandi termini. Quod enim multi ultra centum & triginta annos ab *Uzzia* primordiis ad *Manassis* medium ejus prophetiam non vitam tantum extendant, supra refutavimus. Certum est longinquam hujus Prophetæ tam vitam quàm ministracionem fuisse. Si strictissimos qui cogitari possunt ejus ministracioni limites concedamus, ultra quadraginta quinque annos ejus ministerium occupabit: inseruit enim Deo & Ecclesiæ diebus *Uzzia*, *Iothami*, *Achaz*, & *Hezekia*; da cœpisse non ante ultimum *Uzzia*, & perseverasse non ultra decimum quintum *Hezekia*, quando contra *Senacheribum* Deum supplicavit, hi termini certi superant annos quadraginta quinque. De cætero non constat, quamdiu ante *Uzzia* ultimum capite sexto, & *Hezekia* decimum quintum capite 36. & sequentibus memoratum. Prophetam egerit, nec decet hic conjecturis nixum sua quemquam aliis effata obtrudere.

QUÆSTIO XLV.

Quæ tempora Jeremiæ, Ezekielis, & Danielis?

Quæritur quæ trium insequentium Prophetarum majorum tempora *Jeremie*, *Ezekielis* & *Danielis*? Resp. *Jeremias* munus suum obire cœpit toto seculo post *Isaiam*, *Iosia* decimotertio, ut ipse docet cap. suo 25. ab eo tempore supra annos quadraginta in ministerio perseveravit, nam à decimotertio *Iosia* ad Epochæ finem & templi excisionem fluxerunt anni quadraginta, post quod tempus aliquandiu cum *Godalia* remansit in Judæâ *Jeremias*, & postea à *Iohanane* in Ægyptum cum populi reliquiis pertractus, ibi etiam aliquandiu Prophetam egit, sed quot annis non liquet ex sacris literis. Quod habet *Epiphanius*, & post eum multi Pontificiorum de *Jeremiâ* in Ægypto tribus, aut quatuor aut pluribus annis prophetante, & tandem suum testimonium ac martyrium per sanguinem obfignante, dum à furioso & insanientis in Idola libidinis populo lapidibus obrueretur, admittere non possumus absque omni probatione: traditiones enim non moramur, seu Judaicæ seu Pontificiæ fuerint.

Quod ad *Ezekielem*, is ministerium suum Propheticum inchoavit anno quinto, postquam cum *Ieconia* Rege deportatus est Babylonem, ut habemus cap. 1. 2. triginta quinque annis, postquam *Jeremias* prophetare cœpisset, & annis sex ante everfa Hierosolyma, ita ut septem aut octo annis *Jeremia* fuerit *obversus*, eandem Dei veritatem Babylone prædicans, quam *Jeremias* Hierosolymis & in Ægypto. Perseveravit in suo ministerio ad annum transmigracionis *Ieconia* vicesimum septimum, ut legimus cap. 29. v. 17. quamdiu postea vixerit aut prophetaverit, ex Scriptura non constat. Apparet quidem ex certis, ut post *Jeremiam* incepit annis triginta quinque, & cum eo Ecclesiæ Judaicæ inseruit annis sex aut septem, ita post eum annis tredecim aut quatuordecim perseverasse, decurso in suo munere annorum viginti duorum ut minimum studio.

Quod ad *Danielem*, deductus est Babylonem tertio aut quarto *Iosium*, *Nebuchadnezzaris* primo, ut apparet ex cap. 1. v. 2. collato cum *Jeremiæ* 25. perseveravit in munere Prophetico ad annum tertium *Cyri*, ut legimus cap. 10. v. 1. Inter *Nebuchadnezzaris* primum & *Cyri* tertium fluxerunt minimum septuaginta quatuor: ita Babylonem deductus est ante *Ezekielem* annis tredecim, & post eum multis annis prophetam egit. Quamdiu autem post

Cyri tertium vitam produxerit, Scriptura tacet, tantum certum est, sicut cum *Ieremia* aliquot annos, ita cum *Ezekiele* plures Ecclesie infervisse.

Q U Æ S T I O XLVI.

Num historia *Susannæ* ex *sacra Chronologia* refutetur?

Quæritur, An quæ Dan. 13. traditur Apocrypha historia *Susannæ*, cum *sacra Chronologia* possit consistere? Resp. Nequaquam verò. Mendacium & fabulorum hominum interest esse valde memores, parvula enim rima perspicacibus lata fenestra solet esse ad prodendam & explodendam totam, quam ipsi sibi egregiè visi sunt contexuisse falsitatem. Præter aliq̃ argumenta ad hanc præ manibus fabellam falsitatis convincendam, satis est hæc una Chronologica demonstratio. Capitis istius 13. versus 45. cum 65. collatus *Danielem* efficit puerulum dum regnare inciperet *Cyrus*. Vera autem ex variis Scripturis Canonicis Chronologia, ut ex prædictis apparet, non patitur *Danielem* anno *Cyri* vel primo minore fuisse octogenario; ista autem simul consistere nequeunt. *Bellarminus* & alii ex Pontificiis, ut duram hanc *Evangelistarum* concilient, duos comminisci coguntur *Danieles*, unum qui cum *Nebuchadnezare* vixerat, & initio *Cyri* in capularem senecionem evaserat, alterum, qui *Cyro* regnante primam tantum adolescentiam ingressus est, de quo in historia *Susannæ*. Sed *Torniello* & aliis plerisque Pontificiis multiplicatio hæc *Danielis* non placet, utpote nullo veteris cujusquam auctoris vel sacri vel profani testimonio suffulta; ipsi ergo alio tibi apocrypham hanc ædem statuminant, ajunt caput decimum tertium per Hysteron proteron extra suum locum collocari, & in vera historia stare debere ante cap. 1. Historiam enim *Susannæ* gestam fuisse, antequam *Daniel* in *Nebuchadnezaris* conspectum venit. Quod autem legimus cap. 13. *Danielem* adolescentem ea gessisse post mortem *Afyage*, *Cyro* inenunte Regnum: ajunt pertinere non ad cap. 13. sed initium esse capitis 14. Replicamus, esto per Hysteron proteron caput 13. colloctur ante primum, & hanc *apocrypha* in *sacro* Scriptore absque ullâ ratione admittamus: præterea fecantium hunc librum *apocrypha* fateamur, dum 63. versum capitis 13. dividunt à capite 14. cujus principium esse debebat. ista largiamur ad merum beneplacitum patronorum Apocryphæ Scripturæ. Sed volumus respondeant quæ 63. iste versiculus capitis 13. legi potuerit una cum primo capitis decimi quarti absque crassissima

Tautologiâ? Et verò quis fanî cerebri scriptor absque omni *apocrypha*, idem per idem eodem momento ingeminasset? Quid attinebat eodem spiritu, iisdem verbis narrasse, *Afyage* mortuo *Cyrum* occupasse thronum? ergò valere jussu hoc etiam sophismate eloquamur apertè, fabulosam, nugacem, & à Judæis, hominibus vanissimis dum à Scripturis discedunt, confictam illam sub falso *Danielis* titulo *Susannæ* historiam.

Q U Æ S T I O XLVII.

Num historiam *Beli & Draconis Chronologia* refutetur?

Quæritur, an quæ *Danieli* asluitur cap. 14. de *Belo & Dracone* historia Chronologicis rationibus quadret? Resp. Et hæc aslumenta Chronologia sacra demonstrat apocrypha; præterquam enim quòd *Propheta Habakkukus*, qui sua ante eversum templum vaticinia edidit, temporibus *Cyri* Persæ ad ministeria messoribus campestria idoneus esse per ætatem non potuerit, adeò ut Apocryphorum patroni fingere necesse habeant, ut alterum *Danielem* ita & alterum *Habakkukum* à *Propheta* diversum; Hoc omisso fateatur *Torniellus* post alios, *Cyrum* hunc quem à colendo *Belo & Dracone* alter ille *Daniel* avertisse dicitur, non fuisse Persam sed Babylonium, *Evilmerodachum* *Nebuchadnezaris* filium & *Baltasaris* matrem. Persarum enim Reges adorabant Solem & Stellas, sed ab imaginibus & idolis, Chaldæorum in primis *Belo*, dicuntur abhorruisse. Ut hæc se habeant, durissimum videtur incommodum absque ullâ auctoritate seu sacra seu profanâ, *Cyrum* Persam in *Evilmerodachum* Chaldæum transsubstantiare, etsi *Struchionis* cuiquam stomachus contigerit qui ferrea absurda facilè concoquit, quæ tamen in leonum lacum secundo aut etiam tertio *Daniel* projicitur, & toties inde miraculosè eripitur? An pro libitu mortalium tam facilè multiplicanda miracula? Verus *Daniel* capite 6. narrat se in lacum leonum à *Dario* Medo, ne violarentur edicta Medorum, precipitatum; *Daniel* autem apocryphus capite 14. mortuo *Dario* Medo seu *Afyage* à *Cyro* se injectum pronunciat. *Torniellus* autem & alii, ut Apocryphorum mendacia contegant, ab *Evilmerodacho* *Baltasaris* patre multò ante vel *Daru* Medi vel *Cyri* Persæ tempore injectum fingunt. Unum absurdum alio, ut sæpe sit, absurdo majori sarcientes. Ergò vel unus vel tres *Danieles* in leonum lacum sunt projecti ab *Evilmerodacho*, *Dario* & *Cyro*, diversis temporum intervallis, quod

nemo ad Apocryphi scriptoris auctoritatem sustinendam facillè admiserit.

QUÆSTIO XLVIII.

An Tobia liber Apocryphos ex Chronologia possit convinci?

Quæstio 48. An *Tobia* etiam liber Apocryphos ex Chronologiâ potest convinci? Resp. Ita quidem apparet, si caput primum vers. 2. & 11. conferas cum cap. 14. versu 15. Ex his enim simul junctis sequitur *Tobiam* Juniorem non tantum natum sed eò etiam ætatis provecum, ut potuerit transferri de Israëlitate Niniven diebus *Salmanassaris*; necessarium est ergo supponere, *Tobiam* Juniorem fuisse bimulum in ultimâ clade quâ *Salmanassar* Israëlitas affecit, anno scilicet sexto *Hezekia*, quando Samaria excisa, decemque tribus & unâ cum iis *Tobias* senior cum uxore & filio captivi traducti sunt. Ab eo tempore vixit usque dum *Nebuchadnezar* Niniven destruxit, quod accidisse supponas *Nebuchadnezaris* primo seu *Ioakim* tertio; ergo vixit *Tobias* Junior ab anno quarto *Hezekia* ad annum quartum *Ioakim*, id est, aliquamultis supra centum, quousque eo seculo nullus mortalium solebat vitam producere. *Hezekias* post suum quartum regnavit viginti quinque, *Manasses* quinquaginta quinque, *Amon* duos, *Iosias* triginta unum, *Ioakim* quatuor, hi juncti faciunt centum & septemdecim. Ex Pontificiis multi plures adhuc addunt: longævitas hæc absque causâ extraordinariâ, unâ cum multis aliis quæ hic afferri solent argumentis, *Tobia* librum Apocryphum demonstrant.

QUÆSTIO XLIX.

An Judithæ historia per Chronologiam refutetur?

Quæritur; An ex Chronologiâ quidquam produci possit quod libri *Judithæ* vitium coarguat? Resp. Nostrâ parum refert ad quæ tempora referatur Apocrypha *Judithæ* fabula, tantum confirmamur in nugarum istarum rejectione, dum Pontificiorum doctissimos frustra desudare videmus in conciliatione hujusce fabulæ cum sacrâ Chronologiâ. Duæ sunt eorum primariæ sententiæ, altera *Saliani*, *Bellarmini* & aliorum, quæ *Nebuchadnezare*m in *Judithâ* memoratum qui *Asphaxad* Regem Medorum occidit, & in urbe Ninives Assyriorum Regnum administravit, vult fuisse *Merodach* Regem Babylonis, qui diebus *Hezekia* & *Manassis* Regum Judæ vixit: Secundum hos ante Babylonicam captivitatem historia *Judithæ* gesta est: sed *Tornielus*, *Henricus Philippi*, & alii, post reditum

islius captivitatis *Juditham* collocantes, *Nebuchadnezare*m vel ipsum *Xerxem*, vel Assyrium aliquem Principem diebus *Xerxis* fuisse contendunt. Geminae hujus sententiæ auctores alii aliorum placita rectè refutant, sed sua nequaquam valent stabilire. Posteriores rectè demonstrant nullum *Hezekia* tempore *Nebuchadnezare*m vel in sacrâ vel in profanâ historiâ comparere, & tum temporis nondum eversum templum, nec abductos Judæos, nedum ut à captivitate redierint, nec à *Manassis* temporibus gavisos esse Judæos profundâ suprâ centum annos pace, quæ omnia confarcinator Apocryphæ fabulæ nugatur. Priores non minus fortiter posteriorum sententiam elidunt, verissimè afferentes diu ante *Xerxem* Persam Niniven fuisse destructam, nec ullum *Xerxis* temporibus *Nebuchadnezare*m, nullum etiam in Assyria tum temporis Principem, qui tantum exercitum in ditioribus Monarchæ Persarum conduxerit, neque ullum etiam unquam apud Medos regnâsse *Asphaxad*, nugator ille rudissimus omnis tam historiæ quàm Chronologiæ seu sacræ seu profanæ, à plurimis erroribus putidissimis non potest defendi.

QUÆSTIO L.

Quæ tempora Hoseæ, Joëlis, Amosi, & Obadiæ?

Quæstio quinquagesima, Quomodo distribuenda sunt tempora quatuor primorum ex duodecim inioribus Prophetis, scilicet *Hoseæ*, *Joëlis*, *Amosi* & *Obadiæ*? Resp. De *Hoseâ* etsi non audeamus affirmare cum aliquibus tam veterum quàm recentiorum ex vers. 3. cap. 1. Verbum Domini ad eum venisse in primordio omnium aliorum Prophetarum, qui suas descripserunt Prophetias; adeoque antecessisse hunc (etsi non *Eliam*, *Elizæum*, *Gaddum*, & alios qui non scripserunt libros) *Esaiâ* tamen & aliis Prophetiarum scriptoribus fuisse priorem. Hæc nobis nimia videtur istius loci contorsio, qui nihil aliud innuit, quàm quod sequitur capite illo primum fuisse vaticiniorum, quod Dei Spiritus revelavit huic Propheta: lubentes tamen admittimus ex cap. ejusdem vers. 2. *Isaiæ* fuisse omninò contemporaneum, utpote cum sub iisdem Regibus vixit, *Uzzia*, *Tothamo*, *Achazo*, & *Hezekia*: quo autem *Uzzia* anno cœperit, & quo *Hezekia* desierit, non magis de *Hoseâ* constat quàm de *Isaiâ*: hoc tantum de *Hoseâ* patet incepisse eum ante finem *Ieroboami* secundi cap. 1. 2. *Ieroboami* filius *Zacharias* regnare incepit anno *Uzzia* tricessimooctavo 2 Reg. 15. v. 8. hoc est, annis quatuordecim ante mortem *Uzzia*; imò verò si inter *Ieroboamum* & si-

zi, & *Hezekia* circumferibit, ita ut *Isaia*, *Hosea*, & aliorum qui sub iisdem Regibus servierunt, contemporaneus fuerit, adeoque non potuerit esse *Michas* ille, qui *Achabi* & *Iosaphati* temporibus contra omnes Pseudoprophetas, Regis ad Rameth Gilcad interitum denunciabat. Esto enim nomina eadem, temporum tamen tantum est intervallum, ut idem diebus *Iosaphati* & *Hezekia* non potuerit Prophetam agere.

De *Habakuko*, etsi in eius scripto nulla temporis nota exprimitur, tamen ex materiâ colligitur, sua eum vaticinia effudisse, non tantum ante eversum per Persas Chaldaeorum imperium, sed etiam ante destructa Hierosolyma, de utrâque enim istâ historiâ loquitur ut futurâ non præteritâ: *Jeremia* ergo contemporaneus videtur. Nec fatentibus ipsis Pontificiis, is *Habakuk* esse potuit, qui annis septuaginta & quod excurrit post everfa Hierosolyma messoribus in vigore ætatis suæ pultem afferens, ab Angelo ad *Danicem* alendum in puteo leonum deportatus est, prout fabulantur Apocryphi.

Zephanus profitetur se vaticinatum diebus *Iosia*, itaque *Jeremia* fuit æqualis & *Ezekiele* ac *Danele* senior.

QUÆSTIO LIII.

Quid de temporibus trium postremorum Prophetarum statuendum Haggæi, Zachariæ & Malachiæ?

Resp. Hæc & cæteræ omnes quæ ex istorum scriptis nascuntur quæstiones Chronologicæ, ad sequentem Epocham spectant, quò illas remittimus.

CAPITULUM IX.

Res gestas continens Epochæ quintæ, ab everfione templi primi, ad Alexandri Magni mortem.

Postquam indignatio Divina reliquas Israëlitarum tribus, contra *Jeremia*, *Ezekielis*, & aliorum Prophetarum disertissima monita obstinatè rebelles, contrivisset; & in Hierosolymorum ac omnium Judææ urbium ruinâ sepelivisset; in Divini furoris pelago demersus jacuit miserimus ille populus, durante toto (ut quidam volunt) Divini beneplaciti septuaginta annorum termino. Extortis & captiva ad Babylonis flumina confedit tota Dei in terris Ecclesia visibilis, non minori temporis intervallo. Magna quidem populi multitudo, quæ Babylonicæ gladii metu ingentium vicinarum latibula confugerat, post *Nebuchadnezaris* discessum cum suis captivis, rediit domum, & sub *Gedalia* Chaldaeorum fiduciarum gubernamine in Judæâ constituit vi-

vere; Sed eos quoque omnes ira numinis dissipavit. Nam cum *Ismaëlis* prodicione *Gedalias* ececidisset, *Iohanan* vindictam ab *Ismaëlis* oppressione turbam, unâ cum *Jeremia* in Ægyptum abripuit: quæ omnis ibi vel peste vel gladio perit, vel unâ cum Ægyptiis à *Nebuchadnezare* Babylonem abducta est, ita ut Judæa colonis omnino vacua integri seculi Sabbathismo frueretur.

Rarum & sine exemplo Divinæ justitiæ specimen: Regio totius terrarum orbis fertilissima, hominum pecotumque feracissima, usque adeo à Deo maledicta, ut nullo hominis, nullo pecoris vestigio tereretur tam diuturno tempore; etsi in terræ meditullio & ab egenis rapacissimisque gentibus circumfessa, Arabibus, Idumæis, Syris, aliisque, tamen ut cadaver peste infectum à ferarum alitumve nullo contineretur.

Toto eo tempore publicus Dei cultus, solennia saltem sacrificia interrumpiebantur. Conveniebat aliquando populi pars ad verbum & preces cum *Ezekiele* & aliis; sed nullum altare, nulla oblatio, nulla solennis cæremonia post eversum templum: donec altare novum juxta secundi templi fundamenta restauratum est.

Populi pars maxima horrendis Dei suppliciis licet contusa, nequaquam tamen ad bonam frugem rediit: erant qui Dei memores ad Babylonis salices suorum solatiorum lyras appenderent, & in desolatæ Sionis rudera dies noctesque animos haberent defixos; plerosque tamen in rebellionem & impænitentiâ perseverantes Divinâ misericordia anno etiam septuagesimo reperit & bonitate prævenit.

Judæorum facinora Divinam quidem justitiam meritissimè provocârunt ad infligendam omnem quam perpessi sunt, calamitatum lliada; non tamen à quoquam mortalium tam immanes plagas commoverunt. Chaldaeorum armis Deus usus est ad perdomandam sui populi in peccatis pervicaciam: non propterea tamen istorum superbam & crudelem tyrannidem Deus approbavit, imò verò everfi templi & perfundati populi sui vindictam in Chaldaeorum caput severissimè refudit.

Dum unâ cum Judæis vicinæ omnes gentes, & terra cognita pene tota, sub duro *Nebuchadnezaris* iugo in silentio ingemiscerent, nec quisquam esset qui contra tyrannum hifcere auderet, ecce Divina mox adfuit ultio. Mundi Monarcha de subactis, spoliatis, & triumphatis gentibus, trophæa in suis Babylone palatris erigens, Dei dextrâ præcipitatus est, non tantum in imum humanarum miseriarum barathrum, sed infra humanam omnem tortem ad belluarum ordinem dejectus, inter bruta totos

Regio Iudæa 70 annis inculta jacuit.

Nullum sacrificium, nullus solennis cultus ab everfio templo ad reauratum.

Perseveravit populus usque ad rebellionem in Deum.

Iudæi à Chaldæis immeritò oppressi.

Severa Dei in Nebuchadnezarum vindicta.

Et Habakuk.

Et Zephanias.

Ceteri Prophetæ ad sequentem Epocham spectant.

In laorum captivitate.

septem annos ferinam vitam egit, absque omni cum hominum quoquam commercio. Neque hinc constitit Dei Judæorum injurias vindicantis iracundia. Licet enim in auditis hisce suppliciis *Nebuchadnezaris* fracta superbia, & contritum cor ad veram resipiscentiam conversum, Divinam misericordiam obtinuisse videatur, cum ad sanitatem mentis rediens & Deo cæli gloriam præbens, ad thronum pristinamque dignitatem restitutus mox expiraverit; ejusque filius *Evilmerodach*, patris forsitan exemplo & meritis erga *Ieconiam* & Judæos benignum se præstiterit, noluit tamen Dominus Chaldæorum in Judæos delicta deleri, donec tota *Nebuchadnezaris* posteritas eradicaretur, & jugum à Judæorum collis decussum Chaldæorum cervicibus imponeretur, nunquam excutiendum: perpetuam enim postea Chaldæi servitutem servierunt, & tam duros dirosque Dominos experti sunt externos, quam ipsos olim exteri perpeffi essent; quod hunc ad modum factum est.

Et in gentem Chaldæorum.

Fundatio Regni Medici & Babylonici.

Cum *Arbaces* Mediæ & *Belochus* Babylonici Præfecti contra *Sardanapalum* conspirassent, & post multa adversa prælia tandem victores Monarchiam Assyriacam unâ cum *Sardanapalo* perdidissent: *Belochus* ac posterii Babylone regnarunt, & *Arbaces* Medis vicinisque gentibus libertatem permisit, unde factum ut Assyrii, etsi non Monarchiam, Regnum tamen satis potens mox recuperaverint, & in urbe *Ninive* stabiliverint, hinc *Tiglat-peleser*, *Salmanasser*, *Senacherib*, *Esharhaddon* dura Israëlitarum flagella, multis annis regnarunt. Medi libertatis pertæsi *Dejocis* ab *Arbace* oriundo, ut ipsis vellet imperare, persuaserunt, donec *Cyaxares Phraortis* filius, *Astyages* pater cum *Nabopolassar* Babylonio affinitate contractâ, data *Nebuchadnezaris Nabopolassar* filio in uxorem suâ filiâ *Amyatti*, conjunctis copiis Niniven obsedissent, ac captam delevissent unâ cum Assyriæ regno: sicut prius junctæ Babyloniorum & Medorum copiarum Monarchiam Assyriacam everterant. Destructâ *Ninive* crevit valdè res Babylonica, donec sub *Nebuchadnezare*, subactâ Syriâ, Arabiâ, & Ægypto, in Monarchiam excrevens Medorum Regnum inundavit saltem obumbravit, eâ tempestate valdè labefactatum adversis præliis contra *Scythas* Asiam pleramque transcurrentes: sed *Scythis* domum redeuntibus & *Nebuchadnezare* mortuo, ex eclipsi cæperunt Medi iterum emergere. *Astyages* eorum Rex (*Daniele Assuerus*) data *Cambysi* Persæ in uxorem filia *Mandane*, ex eâ nepotem habuit *Cyrum*, cujus auspiciis filiique sui *Cyaxaris* secundi, qui *Daniele* est *Darius Medus* multa cum vicinis prælia prospere gessit.

Astyage mortuo *Cyaxares* cum *Cyro* ausus

est non tantum in Armenos, Lydos, & inferioris Asiæ plerosque populos, armare movere; sed etiam *Babylonium* aperto Marte invadere. In præliorum uno *Babylonius* ipse cæsus est; quoniam ille fuerit inter auctores non convenit, de quo postea fusi. Multi *Evilmerodachum* cæsum tradunt anno post mortem patris secundo, regnumque occupatum à *Neriglissoro* suo leviro, qui sororem ejus *Nebuchadnezaris* filiam habebat uxorem; hunc verò fuisse autumant quem in prælio *Cyrus* occidit. Auctores supradicti *Neriglissoro* successisse volunt filium *Laborosarchodum*, *Nebuchadnezaris* ex filiâ nepotem, quem post aliquot mensium imperium Chaldæorum nobiles ob indolis pravitatem necârunt, *Balthasarem Evilmerodachi* filium in paterno & avito throno collocantes. Hunc etiam post aliquot annos captâ per vim Babylone, *Cyrus* vitâ simul & imperio privavit. Ita stirpitus eradica est omnis *Nebuchadnezaris* proflapia, non tantum filius sed uterque nepos, tam qui ex filio, quam qui ex filiâ quâ suorum quâ hostium manibus violentâ morte perierunt. Nobilitas etiam Babylonica totusque populus, qui perdendis Hierosolymis operam suam locârunt, eorumque omnes posterii quibus gladius pepercit, in miseram servitutem, primo Persis, postea Græcis, denique sequentium seculorum quibusvis tyrannis absque ullâ unquam manumissione, dediti sunt: ut Judæorum sanguis oppressioque abundè vindicata, in oculis omnium gentium ad Divinæ justitiæ magnam laudem conspicerentur.

Cyaxares cum *Cyro* nepote *Nebuchadnezaris* posteros eradica-
vit.

Chaldæorum auctoritas.

Licet in Chaldæorum Monarchiâ subvertendâ principes partes *Cyri* fuerint, quia tamen militia ejus omnis tum temporis siebat auspiciis avunculi *Darii Medis* seu *Cyaxaris*, idcirco isti quamdiu vixit imperio Babylónico sponte cessit. Mortuo verò *Medo* post biennium, cum in Judaicæ captivitatis anno septuagesimo *Cyrus* in suas manus sceptrum Monarchiæ Medorum ac Persarum accepisset, inter primas curas habuit exequi, quod *Isaias* Propheta de ipso nominatim, annis ducentis antequam nasceretur, prædixerat. Edictum de libertate Judæorum promulgavit, & regiâ profusum munificentiam adjuvit Judæos omnes, quibus fuit animus redire domum: templumque & urbem restauravit.

Libertas Judæorum auctore *Cyro*.

Verum est quod Cuthæorum caterorumque erga Judæos hostiliter affectorum artibus, ædificatio templi & Hierosolymorum redintegratio ac populi in plenam libertatem restitutio retardata est: *Cyri* tamen editum basis fuit, cui ista omnia Deus contra omnes omnium malevolorum machinationes suo tempore superstruxit. Ipse *Cyrus* licet rebus Persicis & etiam Medicis multis annis

Ninives & *Assyriaci* Regni ruina.

Regni Babylonici supra Medicum incrementa.

annis præfuerit, Monarchiam tamen Babyloniam vix novem annis administravit, in quorum plerisque *Cambyſis* filii operâ uti neceſſe habuit.

Cambyſes Indæu iniquus. Dato quod multi ſcriptores volunt fabulas eſſe, quæ de bello Maſſagetico narrat *Herodorus*, & veriora quæ habet *Zenophon* de *Cyro*, non à *Tomyri* crucifixo, ſed *Perſepali* in pace mortuo ac *Pafargadis* ſepulto, ubi *Alexander Macedo* longo poſt tempore herois oſſa inſpectavit: tanta tamen fuit maximorum negotiorum in tam lato & novo imperio copia, & tam pravum *Cambyſis* ingenium, tamque perverſa *Perſicorum* *Aulicorum* *Samaritanis* largitionibus corruptorum indoles, ut non mirum ſit *Judæorum* de hoſtium injuriis queremonias ad aures *Cyri* non inveniſſe viam. Eo verò ſublato & totius imperii habenis in unius *Cambyſis* manus venientibus, miraculo fuiſſet propius, ſi hujusmodi monſtro imperante, res ulla ſacta flouriſſet.

Cambyſes Egyptios facile debellarit. Ut primum *Cambyſes* aſcendit thronum, princeps ei ſtudium fuit *Ægyptios* ad antiquum obſequium reducere. Hi etſi olim cum *Aſſyriis* & aliis quibuſque vicinorum potentiffimis de principatu contendiffent, tamen à *Nebuchadnezare* tam immaniter devaſtati ſunt, ut quanquam ſæpe conati, nunquam tamen valuerint ad priſtinam potentiam aſcendere. Cum his *Cambyſi* facile fuit negotium. *Ægypto* ſubactâ oculos proxime in *Carthaginenſes* coniecit. Hi abſque claſſe & maritimis præliis ſubjugari non potuerunt, navales *Perſarum* copiæ in *Phœnicum* erant manibus, *Carthago* *Tyriorum* & *Sidoniorum* *Phœniſſa* fuit colonia: noluerint iſtæ metropoles ad perdendam ſuam propaginem ipſorum naves *Cambyſi* præſtare; hac vi coactus eſt ab expeditione deſiſtere.

Irritus Cambyſis in Carthaginenſes & Ethiopas conatus. Irrequietum ambitioſorum hominum ingenium ipſos non patitur quieteſcere, donec in ignominioſæ mortis foveam ipſi ſemet præcipient. Deſiderium cepit *Cambyſem* ſubjugandorum *Æthiopum*. Dum ad hanc ſe parat militiam, ſeligit de numeroſo exercitu quinquaginta peditum milia, quæ ad ſpoliandum *Iovis Hammonis* templum dimiſit. Hi per arenas iter facientes ad unum omnes oborto vento arenarum cumulis obruti & contumulati ſunt, pergit tamen in *Æthiopiam* *Cambyſes*; in viâ commentus deſecit, poſt devoratos equos & omnia jumenta, jaçtâ forte eligebant legiones, certum ſingulis diebus numerum qui ſuis carnibus viaticum commilitonibus præberent. Hac neceſſitate victus *Cambyſes* rediit in *Ægyptum*: ſed juribundus quod ſuis dentibus non tantum *Carthaginenſes* & *Hammonii*, ſed etiam *Æthiopes* erepti eſſent, in miſeros *Ægy-*

ptios ſplenem evomuit: neque homines devoraſſe fat habens, ipſorum *Diis* indicit bellum, idola multa conſregit, incenſis *Idoleis*: ipſorum maximo numini ruſo vitulo *Api* ſuâ manu lethale vulnus in femore infixit, ex quo mox brutus *Deus* contabefcens mortuus eſt. Utamque ſororem contra *Perſarum* lèges & mores duxit in uxores, unicum fratrem dedit neci, ſororem & uxorem jam gravidam, quòd lugeret indignam fratris cædem, calcibus inſultans necavit. *Sphendodates* magus *Smerdi*, *Cambyſis* fratri totâ corporis formâ fuit ſimillimus: perſpiciens hic magnum apud multos necati *Smerdis* deſiderium, & ſummum omnium ergo *Cambyſem* odium, ſe *Smerdem* adhuc vivum proclamat, offertque in ducem volentibus excutere *Cambyſis* apertam tyrannidem. Dum ad hanc in cineribus favillam, priuſquam in flammam erumperet, extinguentiam, ex *Ægypto* in *Perſidem* properat *Cambyſes*, inſilienti equum excidit vaginâ gladius, & câ parte femur vulneravit quâ ipſe priuſ *Apim*, ex quo vulnere poſt paucos dies expiravit.

Suo gladio interit. Ejus loco *Magus* pro *Smerdi* fallens, in throno *Perſico* penè integrum annum ſedit, & optimi Principis famam adeptus eſt ob mite & benignum *Cambyſis* diſmillimum imperium. Sed veritate per tempus erumpente, & jam certis multis non *Smerdem* *Cyri*, ſed hypocritam *Magum* regnare, ex *Perſarum* primoribus leptem conjurantes *Magum* confoderunt. Ex his *Darius Hyſtaſpis* filius electus eſt qui ſuccederet in imperium, benignum hunc *Judæi* erga ſe ſunt experti, an verò iis de cauſis quas vel *Uſherius* nuper, vel *Iosephus* olim tradiderunt, videbimus ſuo loco. Putat ille *Darium Hyſtaſpis* *Eſtheræ* maritum, & gratia uxoris ſuæ in *Judæos* beneficia contuliſſe. In quaſtionibus autem perpendemus, quo hæc *Uſherii* conjectura fundamento nitatur. Certè à vero alienæ videntur *Iosephi* fabulæ *Apocryphæ* de *Zorobabelis* cum *Dario* familiaritate & in declamatoriâculis aulicis victoriis, quaſi iſtarum præmium fuiſſet edictum *Darii* de reſtaurando templo: nihil opus eſt ad iſtas nugas divertere, cum apud *Eſtram* hiftoriam certam & perſpicuam legamus, excitatos ſcilicet *Zacharia* & *Haggæi* hortamenti *Zerobabælem* & *Ioſuam*, ad opus diebus *Cambyſis* interruptum renovandum, regnante *Dario*: de quo factò cum ad *Darium* querimoniam detuliſſent *Judæorum* hoſtes, hac occasione ad *Darii* manus delatum eſt edictum *Cyri*. Tunc temporis *Cyri* veſtigia in omnibus premebat *Darius*, ad conciliandum novo ſuo & inexpectato imperio populi favorem, ergò & in hoc *Cyrum* amulatus, novo reſcripto *Judæos* animavit ad

Magi benigniſſimum imperium.

Darius in Judæos bonus non ob cauſas quas vel Uſherius vel Iosephus ſuſgit.

In Ægyptioſuror.

extruendum templum. Huic illi operi strenuè incumbentes, successu planè divino anno *Darii* sexto colophonem imposuerunt.

*Crassum
Iosephi
Sphalma.*

Præterire hîc non sinit animus magnum (ut vobis videtur) *Iosephi* sphalma antiquitatum 20. cap. 4. quod ex recentioribus quidam ab ipso mutuuntur, nimirum *Zorobabelem* & *Iosuan*, ex hoc *Darii* edicto adduxisse secum Babylone in Judæam præter priores tempore *Cyri* reduces, non pauciores quàm quadragies centies mille sexcenties vicies octies mille virorum, idque ex tribus tantum *Juda* & *Benjamin*, summa omninò incredibilis. Putâsem sphalma hîc haberi aliquod typographicum, nisi ad editionem Græcam Palatinam, ex optimis manuscriptis factam, correctâ fuisset Roveriana nostra Genevensis impressio; & verò suprâ dictum numerum discretis verbis expressisset non tantum doctissimus *Celenius* Latinus Interpres, nimirum quater mille millia, sexcenta viginti octo millia, sed textus ipse Græcus suos numeros posuisset non tantum in literis, sed etiam in summâ dilatâtâ ad hunc modum *μυριάδες. υ. ζ. β. κ. διὰ τριακλίας*. Vasta adèd fuit hæc hominum multitudo, ut nulli humanæ auctoritati de eâ fidem adhibere valeamus. Quin etiam *Iosephi* locum penitiùs introsipientes alia ibi reperimus, quæ auctoris oscitantiam & dormitationem si non demonstrant, certè suspectam valdè reddant: scilicet eundem prorsus numerum ad unum fuisse cum servorum tum camelorum redeuntium ex edicto *Darii*, qui fuerat priùs redeuntium ante aliquot annos ex edicto *Cyri*. Præterea tam vastæ virorum multitudini adjungit puerorum & mulierum solum quadraginta millia septingenta quadraginta duo, cum pueri ac mulieres semper soleant viros numero longè superare.

Deinde ab his posterioribus vult non tantum jacta templi fundamenta, sed extructum esse etiam altare, idque anno secundo & mense secundo post suum reditum. Ista omnia in primo reditu à *Zorobabele* facta, non erant absque necessitate repetenda. Profectò tantum abest ut *Iosepho* credamus tot ex *Darii* edicto rediisse, quorum decimæ parti alendæ terra tota Judæorum eâ tempestate desolata, non sufficisset, ut nemo quisquam eo temporis Babylone in Judæam commigrâsse videatur, quantum ex *Esdra*, *Nehemia*, aut *Esthere* apparet, qui res Judæorum istius seculi multò quàm *Iosephus* accuratiùs ac certius descriperunt.

Ut in Hierosolymam Divinâ bonitate *Darii* benignitas eluxit, ita per Divinam ob *Zionem* vindictam ejusdem severitas in

Babylonem exarfit, quam omnibus belli calamitatibus afflixit, & tandem in villam redegit.

Babylonii animadversâ per aliquot annos in *Cambysis* & *Magorum* Regnis, etiam in *Darii* auspiciis, magnâ Persici regiminis confusione, animos erigunt spe recuperandæ pristinæ libertatis & imperii: urbem suam tantâ arte tantaque vi communiunt, ut *Darium* penè toto biennio cum omni suo exercitu obsidentem spreverint. Sed cum *Zopyri* artibus ac prodicione aditus in urbem patefactus esset post magnam obviorem stragem, multos (mundi miraculum) quibus *Cyrus* pepercerat, *Darius* solo æquavit. Ex primariis civibus ter mille crucibus affixit: ipsi ante obsidionem tantam suarum mulierum stragem ediderunt, ut ad relictorum virorum connubia *Darius* ex locis vicinis quinquaginta millia fœminarum colligere necesse habuerit.

*Darii in
Babylonem
severitas.*

Babyloniorum urbe in villam redactâ, proxima cura animum *Darii* invasit subjugandi *Scythas*: ab India usque ad Thracas, & à Caucaaso ad Oceanum longè lateque *Darius* imperabat; hæc tamen finibus noluit se coarctari immensa viri cupiditas; *Scytharum* subjugandorum magna ipsum cepit ambitio: neque tamen orientales *Massagetas*, qui *Cyri* vitam exercitumque perdidit, tentare ausus est, sed in occidentales, hodie *Tartaros Præcopenses*, ultra pontum Euxinum & Danubium flumen degentes, arma movit. Binos construxit pontes ex ratibus ligneos, altero Bosphorum Thracium quatuor stadiorum mare stravit, altero Danubium. Nullæ tum inter *Scythas* urbes, mobilia omnia ipsorum in tentoriis domicilia. Persarum illi arma flocci facere, in Regionis interiora movere castra, vacuos *Dario* campos relinquere. Post multorum dierum sine fructu discurfationem, Persas commeatûs inopiâ propemodum enectos, magno cum metu nec minori periculo ad pontes Istri recurrere coegerunt: Persarum nemo, nisi festinato pontes transivissent, cruentas *Scytharum* manus evassisset; sed divina bonitas *Darii* in Judæos beneficentiam, & in Babylonios vindictam ab ingenti hoc & præsentissimo periculo liberatione voluit remunerari.

*Infelix
Darii
contra
Scythas
bellum.*

Qui fiat ut *Iacobus Usherius* (qui in multò minoribus accuratus esse solet) utrumque hoc *Darii* bellum Babylonicum & Scythicum, ab *Herodoto* aliisque antiquis fuscè descriptum, ne verbo quidem memoret, nullâ quæ conjecturâ assequi.

*Usherii
parorama.*

Tertium *Dario* bellum cum Græcis fuit, quod Græcorum propemodum & Persarum potentiam omnino tandem evertit. Maximas Græci Colonias in omnes Archi-

*Græci extra
quam*

intra Græciam potentiores. Archipelagi (ut nunc vocantur) insulas olim deduxerunt, in Siciliam etiam & Italiam, in primis vero in Asiæ littora Ioniam dicta. Certè non minor nec numerus nec potentia, istarum in coloniis propaginum fuisse videtur quàm reliquæ totius Græciæ.

Græci in Asiâ liberi, Perse aut suis fere Regibus inserviant. Licet Ionum in Asia atque insulis urbes vel omnino liberæ vel à tyrannis occupatæ suis legibus administrarentur, ea tamen Persarum in Asia potentie magnitudo fuit, in primis Sattapæ Lydi Ionibus vicini commorantis Sardibus; ut Græci illi Asiatici & Insulares quæ metu quâ amicitia, Imperii Persici majestatem ad subditorum propè morem revererentur. In bello Scythico magnus ipsorum numerus *Darii* castra ad Istrum usque sequutus, hic subsistere iussus ad servandos pontes sub *Histiæ* Milesiorum tyranni imperio, dum per Scythiam vagarentur Persæ, nullo hoste, imò nec ullo fere animali conspecto. *Indatyrus* Scytharum Rex cum suis copiis ad Istri pontes inferis Persis occurrerat; à Græcis postulat enixè ut pontes vellent abrumperre, certam faciens fidem omnes se Persas vel fame vel ferro deleturum: Græcorum multi ad suam à Persarum metu libertatem quæ recuperandam quæ confirmandam, patulas satis aures *Scythis* præbuerunt. Sed *Histiæ* & alii urbium Græcarum domini, metuentes ne ruente Persarum Monarchiâ ipsorum quoque throni corruerent (populo ubique se in libertatem vindicante) fidem Persis in tempore admodum opportuno servavere. Agnovit tum temporis *Darius* *Histiæ* & *Ionum* summum beneficium, malè tamen consultus *Histiæ* secum dusa deduxit.

Belli Persarum contra Græcos origo Histiam. Maximâ hic honoris opumque copiâ *Darius* *Histiæ* cumulavit, nihilominus pro innato Græcis omnibus miro patriæ desiderio, aula Persicæ vit pertæsus, super omnia Miletum in domum suam redire studebat: cujus voti cum compos aliter esse non posset, clanculariis suis artibus seditiosos inter *Ionas* tumultus contra Persas excitavit. Ad hosce sedandos prout providerat, ipse mittitur à *Dario* in Ioniam, ille verò ne in aulam Persicam procul à patria retraheretur, seditionem *Ionum* tantùm absuit ut sopiret, ut in bellum, quàm potuit, diurnum curaret efferverescere, amicorum operâ Atheniensium populo in armorum societatem pellecto.

Mardonius ex Græciâ fugit. *Ionum* copiæ à multo majoribus Persarum facillè sunt obrutæ, & quicquid in Asia Græcis superstitis libertatis, infaustis *Histiæ* inceptis oppressum. Sed non hic constitit *Darii* in Græcos ira, implacabile in Athenienses in primis odium concipiens, magnas terrâ marique copias contrahit, ut totam Græciam mitteret sub ju-

gum. Iterum ad Bosphorum Thracium ligneo ponte plus centum millibus militum, duce *Mardonio* genero trajicit, magnamque simul classem mittit Hellepontum. Cum ad montem Athon locarentur castra, & staret in vicino classis, magna de Cælo tempestas permultas navium, & virorum viginti millia mari demersit: nocturnis quoque excursionibus Thraces Persarum castra adè malè malètarunt, ut tertius *Mardonius* quàm potuit propè copiarum reliquias in Asiam reduxerit.

Calamitates hæc *Darii* animum ad perdendos Græcos magis accenderunt, novis ergo & multo majoribus copiis comparatis, in ipsam Atticam cum toto exercitu incubuit, Duce *Dato* Persæ, & *Hippiæ* ac *Damarato* Græcis. Athenienses à reliquis Græcis deserti, si unum mille Plataensium excipias, in campis Marathonis decem suorum millia, Duce *Miltiade* Persis objecerunt: tanta hæc virtus Græcorum enituit, ut Persæ licet decuplo plures, terga vertentes ad naves confugerint, totaque etiam classis terrore Panico confusa in Asiam properaverit.

Neque tamen sic labascit *Darii* animus, sed irarum in Græcos incendium harum cladum frigidâ suffulsum, in majores adhuc flammis erupit.

Verum enimverò dum in Græcos victores furit, Ægyptii ab his Persarum claudibus spe libertatis erecti deficiunt. Contra utrosque *Darius* ipse statuit exercitum ducere.

Sed ut suo interim Regno contra incertos militiæ casus prospiceret, antequam *Sysis* proficisceretur, commodum existimavit successorem designare. Erant ipsi ex septem uxoribus varii filii; natum maximus *Artabanes* sibi deberi putavit post patrem Persiæ thronum, sed *Xerxis* jus et si natu minoris *Darius* prætulit; eò quòd is ex *Atossæ* *Cyri* filiâ sibi Regi primus natus sit, et si *Artabanes* sibi privato primus natus fuerit. Lite hac domesticâ periculosa valdè amicè compositâ, dum in apparatibus belli contra Græcos & Ægyptios totus immergeretur, ecce fatum cæpta omnia abrumptit viro magnanimo. Epitaphio meliorem digno, quàm quod ipsi *Athenæus* simul & *Strabo* ascribunt post 36. annorum imperium.

Hoc regnante Reges Româ sunt ejecti, & *Pythagoras* relicta Samo patriâ Crotonem in Magna Græcia, hoc est, Italiæ Calabria, migravit. Exules quidam Sybaritide vicinâ urbe Crotonem fugientes, non sunt redditi repetentibus *Sybaritis*, iniquam existimante *Pythagorâ* traditionem profugorum, qui à tyrannorum domesticorum vi in vicinorum æquitate querebant

Perse à Miltiade Marathonio fusi.

In tertio contra Græcos apparatu Darius moritur.

Reges Româ ejecti.

dibant, sed seclusi velut à rebus humanis, ut totidem invisibiles Dii diffundebant suæ majestatis Religionem longè lateque in subditorum pectora; ipsi interim in altissimis omnium voluptatum gurgitibus obruti. Habebant semper in armis ingentem militum vim, castra erant *Nimves* pomœria, milites certo numero quotannis ex singulis lecti provinciis, Duces à Rege per internuncios nominati, cum excurrisset annus, redibant semper priores domum & succedebant novi; prudentiæ singularis inventum. Si quid à quoquam moveretur præfens statim comprimebat exercitus, nec ullus tamen à milite perpetuo metus, ut enim diversissimæ gentes in mutua notitiam nedum conspirationes devenirent, unus annus non fuit satis: præterquam quod in singulas quotannis dimissi provincias, populares quique suos, utut in seditionem pronos, cohibebant terrore ingentium ad *Nimven* castrorum, quæ ipsi nuper spectassent suis oculis.

Valuit hoc fati contra vires humanas commentum, sed contra Deum nulla consilia, nullum valet robur, omnium rerum statæ sunt periodi. Cùm ad *Sardanapalum* devenissent regnandi vices, accidit ut in castra venirent cum *Medis Arbaces*, cum *Babyloniis Belochus* duces: hic *Chaldæorum* princeps ex *Magiæ* quam habebat notitiâ, *Arbaci* clam significat, Imperium *Assyriorum* ipsi alstra portendere, aggrediatur ergo fortiter quæ sibi sint fatalia: fit conjuratio, conjungit *Arbaces* *Medis* *Perfas*, & *Belochus* *Arabes* *Babyloniis*; intereà tacent, sed anno sequenti redeunt quasi succedanei milites in castra, cum comitatu quadraginta myriadam. Pervolat in Regiam ad *Sardanapalum* fama; abjicit semivir muliebrum mundum, prodit in campum, induit arma, & quod mirere, conjuratos profligat, quin & arma resumentes secundò debellat. Non patitur suos *Belochus* animum despondere, certissimam ex astris victoriam prædicat, nihilominus tamen tertio fugantur & funduntur penitus: desperassent hic profusus, ni quintum præfixisset diem *Belochus*, intra quem certum pollicerentur auxilium sydera, ni sua vana ars esset. Intereà adventantes nunciantur *Bactriani* Regi contra rebelles in opem, obviam procedit *Arbaces* quâ minis quâ promissis pellicit in fœdus. Hoc supplemento recreatus, concubiâ nocte Regem in castris securum invadit, maximam edit stragem, superstites in urbem compellit, conclusos obsidione cingit. Nihil dum sibi metuebat *Sardanapalus*, nam oraculo scivit urbi cautum quamdiu maneret amicus *Tigris*; nulla de fluminis inimicitia formido; factum est tamen ut post biennium magnâ imbrum vi auctum flu-

men bonam mœnium partem subruerit. Hoc nuncio *Sardanapalus* ad ultimam desperationem redactus confugit non ad restum sed rogam.

Quæ sequuntur perplexissima fecêre Historicorum principum diversissimæ sententiæ; *Herodotus* & *Ctesias* primi fontes adversis concurrunt frontibus, posteriores omnes horum alter post se trahit: licet antiquiores tam *Xenophon* quàm *Siculus Ctesia* magis favcant; quisquis tamen hujuscæ viri fragmenta cum *Herodoto* contulerit, vix putabit *Ctesiam* prælatum jure: difficulter ex utroque liquida colligitur veritas, mihi tamen quæ habet *Herodotus* quàm quæ *Ctesias*, verisimiliora videntur. Et si in *Cyri* morte *Xenophontem* maximè sequendum putem, referam tamen communem eâ de re ex *Herodoto* sententiam.

Destructo *Assyriorum* imperio, non se dixit *Arbaces* Regem, sed *Medos*, *Perfas*, *Armenos*, reliquosque ad Septentrionem populos, libertate permisit frui: aliter *Belochus* qui *Babylone* in *Assyriâ* Monarchiam continuavit, cogendo quos potuit ad meridiem & occasum potissimum suos subire jugum.

Medi per aliquot annos de novâ libertate gratulantes invicem, comperêre tandem licentiam popularem non minus tyrannide malum esse. Dum in uno majestatis imperii non residet, facinorosi quique pro libitu in vicinos grassari: afflicti regem qui tueatur imbelles, qui castiget fontes, efflagitare: omnium oculis *Dejoces* ex *Arbace* prognatus, *Medorum* potentissimus simul & justissimus expetitur: suis ille demum humeris imperii onus imponi patitur, eâ lege ut populus Regiam sibi urbem & domum extrueret, suisque mandatis obsequium in omne tempus alacre polliceretur. Nulla in populo mora, extruuntur multò magnificentissima *Ecbatana*, hodie *Tauris*, in ipso *Mediæ* meditullio: hinc *Dejoces* & posterii exercere cœperunt imperium in vicinos omnes, quâ volentes quâ invitos, donec tandem latissimi Regni gubernacula devenissent ad *Aslyagem*.

Nulla huic macula proles (*Horodoti* protestemur insistere vestigiis) ex filia (quam habuit unicam) *Mandanes* utero videt in somnis enasci vitem, quæ totam *Asiam* umbrâ contegeret. De insomnio consulti vates, respondent suum ex *Mandane* nepotem non in *Mediam* tantum se vivo videntemque, sed & in *Asiam* totam arrepturum imperium. *Aslyages* (ut irrita redderet fata) viro inter *Perfas* quieti ingenii & medioeris fortunæ *Cambysi* gnatum dat nuptum; & ut primùm apparuit uterum ferre ad se vocatam detinet in ipsum partus articulum; infantem profusus regium quam primùm edi-

Herodotus
Ctesia fide
dignior.

Medi per
tati liber
tatis *De*
jocem co
gunt re
gnare.

Aslyages
ex *Mandane*
nepos
Cyrus in
infantiâ
agrè ser
vatus à
pernuie.

Arbaces
& *Belochus* con
spirantes
Assyrios
subjugârunt.

Semivir
Sardanapalus in
fortissimi
mum eva
sit virum.

editum *Harpago* Praefectorum fidelissimo tradit, primo quoque tempore necandum. Non tulit hunc animus innocuo Regii sanguinis cruore manus commaculare, sed facinus perpetrandum severissimis verbis mandat cuidam *Mithridati Aslyagis* bubulco; susceptum ille puerum deducit domum, mox ad lanienam ferarum exponendum: sed rem ut erat, antè narrat uxori *Spaconi*, abhorrere mulier facinus, maritum ne fieret obrestari, docere quo facillè falleret modum; edidit illa nuper infantulum, sed cui in ipso partu vitam fata eripuissent, hunc, inquit, supponamus pro Regio, Regium alamus pro nostro, *Mithridati* commentum placet, demortuum involvit Regiis quas ab *Harpago* fasciis accepit, involutum post triduum ad *Harpagum* reduxit, quasi enectum in sylvis fame secundum sua mandata: verisimilis fabula non difficulter creditur.

Cyrus puer innotescit
470.

Interea adolescit *Cyrus* in rustico pago, facie & moribus inter parvulos sodales regium aliquid spirans, colludentes aliquando pueruli eligunt sibi in Regem *Cyrum*, quo munere demandato strenuè defungens, alios creat satellites, alios consiliarios: huic unum, illi aliud imperat, ceteri parent dictis; nobilis quidam puer spernit imperia: hunc statim rebellem lectores jubet corripere & duriter cedere loris; flagris totus lacer currit ad patrem lachrymabundus puer, & ad Regem cum filio pater, irarum plenus demonstrat quàm ab infimâ plebe serviliter habeatur nobilitas; advocatur in regiam cum patre suppositicio *Cyrus*, puerum interrogat *Aslyages*, qui tanti viri filium ausus sit tam indignis modis accipere, intrepidè responsat puer, mei me sodales communi suffragio dixere Regem, unus hic iussu respuit, propterea plectendum duxi, si quid peccatum, adsum qui feci, luam ut voles; pueri sermonem, vultum, & indolem totam admiratus *Aslyages*, venit in memoriam amissi nepotis, & leviusculum suspicatus in interiora domus bubulcum seducit, tandemque ex eo minis veritatem extorquet, agnitum nepotem amplexus deosculatur, de semine securus, cui per puerile hoc imaginarium regnum satisfactum arbitratur.

Harpagus ab Aslyage atroci iniuriâ affectus Cyro Medre tradit regnum.

Harpagum tamen noluit mandatorum suorum neglectum impune ferre, adesse jubet cum filio, qui in aula maneret cum invento collusurus nepote. Ad certum diem cum proceribus *Harpagus* ad Regium invitatur convivium, conciditur filius patri in dapes, caput & artus reponuntur in sportâ, cum suis se carnibus satis repleisset *Harpagus*, interpellatur à Rege nunquid conviveretur bellè, bellissimè respondit, Regi gratia: mox proponi jubetur bellariorum

sporta, reteguntur filii reliquiaz, & jam (inquit) agnosco *Harpago* quæ te ferina repleverit: agnosco, regerit, & mihi quacunque Regis voluntas perplacet. Non diu viro defuit insignis vindicandæ injuriæ occasio, mittitur ad Patrem in Persas *Cyrus*, ibi omnis virtutis genere cunctos in sui admirationem rapit. Post aliquod tempus ad ipsum ab *Harpago* venit nuncius sine aliis mandatis, quàm ut suis manibus allatum à nuncio leporem semotis arbitris dissecaret; in dissecati medio libellum reperit, in quo ad vivum *Harpagus* depingebat antiquas *Aslyagus* tum in se tum in *Cyrum* injurias: advenisse monet tempus vindictæ, efficaciter hortatur implere vellet prædicta fata: accurrat modò cum quovisunque in Mediam exercitu, ipsi se traditurum in manus absque teli jactu cunctas Regis copias. Monenti paret *Cyrus*; *Aslyagi* nunciatur adventare cum armatâ manu nepotem, *Harpagum* ille jubet ire obviam cum copiis, dum stat in procinctu utraque acies, ante pugnam ad *Cyrum* transfugit *Harpagus*, Ducem sequitur omnis miles. Quid vis amplius? *Aslyages* cum toto imperio venit in nepotis manus, *Harpagus* illudit & insultat captivo Regi, sed *Cyrus* avum amanter habet, & provinciarum primariâ, quoad viveret, permisit frui.

Humanæ cupiditati nullum posuit natura terminum, opes, honores, acunt non sedant sitim: non citius Deus Medos subjecit *Cyro* quàm is ulteriora spectârît, terrarumque orbem totum animo volvere cœperit. Tres tum in terrâ celeberrimi florebant Reges, in Assyria *Labyrinthus*, *Amasis* in Ægypto, & in Lydiâ *Cræsus*, istos omnes spe jam devorabat *Cyrus*; sed prima cum *Cræso* bella.

Ambitio Cyri.

Seculis aliquot Lydiæ imperitârunt *Heracleida*: ex his unus *Candaules* nomine pulchritudinis summæ habebat uxorem. Delirus Rex non satis habens *Gygis* satellitum suorum principis aures quotidie obtundere uxoris formâ, sed quò major fieret rei fides simul & admiratio, voluit oculis lustrare virum quæ assiduè auribus ingeminabantur. Renuit *Gyges* Dominam propinquius spectare, sed factus *Candaules* nolentem compulsi in thalamo latitare, ut Reginam dum decumberet, seminudam conspiciens, se qui tali frueretur, sciret beatum: tanta non fuit in latendo *Gygis* cautela, quin discedentis umbram observare sibi videretur mulier: certò rem totam ex marito expiscata, non priùs illuxit dies quam vocatum ad se *Gygem* iussit eligere, ipse ne vellet quam primum mori an verò manus inferre Regi. *Gygi* visum *Candaulis* vitâ suam redimere, nocte ergo intempetâ nullâ fabulosi annuli virtute, sed muliebri fraude securus

Candaulis uxor maritum, se, Lydiamque Gygi tradit.

stertentem obruncat Regem, Reginaque simul & Regno in posterum potitur.

Gygis abnepos *Craesus* fuit, huic duo filii, mutus alter ab ortu, alter fortitudine, virtuteque omni sodalibus longè præstans, *Atys* habebat nomen, docetur in somnio *Craesus*, filium *Atym* ferreâ mox perimendum cuspide; armat se Rex contra Deorum effata, retrahit invitissimum filium ab omnibus armis, in thalamo cum novâ nuptâ cogit & fidere, nullum in domo spiculum vult conspici: hæc meditantis supervenit infelix *Adrastus* Phrygiâ iussus exulare; quod malâ fortunâ fratrem incogitans necâisset, supplicem accipit benignissimè *Craesus*, & quàm potest amanter fortissimum utut infautum Principem apud se retinet. Interea concurret ad regiam frequens populus clamans ab immani apro regionem vastari, lachrymis efflagitant fortissimam *Atyos* dextram, quæ una valeret belluam perdere, suam hinc *Atys* operam offerre, sed pernegare pater; filius contra instare, narranti tandem oraculum *Craeso*, demonstrat *Atys* nihil ab aprugno dente sibi esse periculi, cuius sint fata occumbere ferro; victus *Craesus*, venationis concedit filio licentiam; sed *Adrastum* unâ mittit custodem, qui ab omni periculo ferri, quantum in se esset, juveni caveret: custodiam in se recipit *Adrastus*, itur in campum, vexatur aper, sed ecce in ipso venatus fervore mittit in feram *Adrastus* spiculum, effugit illa, sed *Atyos* pectus cuspide trajicitur. Feralis omnes invadit lamentatio, fertur exanimis ad patrem filius, post mortui corpus mœstissimus consistens *Adrastus* faretur noxam, *Craesum* obsecrat velit pœnas exposcere, *Adrastus* miserans fortunam *Craesus* solatur ut potest, verum is infautis infensus Diis vivere recusat, & ad *Atyos* rogum se necat.

Dolorem à *Craeso* depulit metus, gnarus moris humani sibi persuadebat luxuriantem adolescentis *Cyri* fortunam in vicinorum circa circa perniciem mox erupturam: commodum ergo suis rebus existimat præoccupare. Sed quò melioribus moveret avibus, Deos consultum mittit; vir si quis unquam *Δεισιδαιμων*, nullum negligit oraculum; ad cuncta quæ ullum habebant nomen fana mittit, qui hoc unum primò quærerent tentandi gratiâ, quid rerum in articulo quæstionis ageret *Craesus*; ex omnibus unum placuit *Delphorum* responsum: nam *Pythia* legatis ante quæstionem cecinit in isto temporis momento concoquere *Craesum* in lebecæ aneo oviculam, cum testudine superimposito lebecæ operculo, et jam ex ære: cum meminisset *Craesus* id ipsum istâ horâ se agitasse, nihil amplius de *Apollinis* dubitans veracitate, secundò *Del-*

phos mittit legatum, cum donariis ex auro argentoque pretii cunctam superantis fidem. Sciscitatur Deum legatus num *Persas* posset evertere *Craesus*, ambiguo deludit virum responso mendacissimus Deus:

κροῖσος (inquit) ἄλλω διαβάς μεράλλω ἀρχῶν καταλύσῃ.

Craesus Halym penetrans magnam pervertebat opum vim.

Non cogitabat *Craesus* suæne an *Cyri* pervertendæ essent opes. Confestim quantas potest maximas contrahit copias, de victoriâ certus ipsius ore Dei. Mediam invadit prior, adest cum exercitu propugnaturus *Cyrus*, die toto pugnatum est ancipiti Marte, sed nocte cogitur à suis *Craesus* relictis castris domum remeare: renunciato in quartum mensem reditu: verum ecce præter opinionem ad *Sardium* mœnia confidentem *Cyrum*. Inexpectato licet adventu territus *Craesus*, animos tamen assumit urbis munitissimæ fiducia, quam facile defensam iri confidebat, donec ex *Assyriâ*, *Græciâ*, *Ægypto* vires adventassent promissæ: diu frustra ascendit urbi *Cyrus*, donec aliquando ex suis quidam animadvertissent *Lydum* militem ut galeam reciperet, quæ manibus excidisset forte fortuna, descendente simul & ascendente ab urbis parte, quæ naturâ loci ita putabatur munita, ut ab obsidentibus pariter & obfessis tanquam insuperabilis negligeretur: hac urbi irumpunt *Medi* ab ipsis *Lydis* præmonstratâ viâ, obviorum fit cædes promiscua.

Conjecerat se in turbam *Craesus* ne agnosceretur, obscuram & facilem mortem desiderans; illi dum ensẽ intenderet *Medus* quidam miles obruncaturus, statim exclamat qui erat à latere mutus filius, homo ne interficias *Craesum*; linguæ retinaculia rupit terror, muto metus dedit vocem, agnitus *Craesus* damnatur ad ignes, ascendens jamjam arsuram pyram exclamat altâ voce ô *Solon*, *Solon*, *Solon*, & præterea nihil admirante *Cyri* natrare vix inducitur, morituriens (sic loqui liceat) *Craesus*: accepisse se inquit dum fortuna floreret *Solonem* hospitio, & oculis subjecisse viri quicquid haberet opum, potentia, felicitatis: quæfuisse quemnam in terris cognovisset beatissimum, memorare *Solonem Tellum* quondam Atheniensem, & post hunc *Thebanos* quosdam fratres, qui in mediocri fortunâ cum laude viventes integrâ occubiissent famâ, cum indignater nec primas mihi nec secundas in felicitate virum attribuere, docet is quod dici beatus ante obitum nemo supremaque funera possit. Ita tum ut deliri senecionis somnia spernebam, sed præsentem me res admirandam viri sapientis veracitatem cogunt agnoscere. His dictis casuum humanorum cogitatione percussum *Cyrum* miseret *Craesus*, jubetque de pyrâ de-

Capiuntur à *Cyro* *Sardes* unâ cum *Craeso*.

Periculum *Craesimati* filii vocem rumpit.

Solon & *Apollo* *Craesum* servavit.

Craesus abnepos filium *Atym* ab *Adrasti* telonon potest servare.

Craesus à *Cyro* metuens ab *Apolline* fallitur.

scendere, sed sera fuit misericordia. haec enim subjecto igne ardebant extrema pyrae, violentia flammæ non admittebat reflectorum manus: quod unum hoc casu potuit Cræsus, sublatis ad cælum oculis, invocat Apollinem, audit Deus, & immensâ imbrum vi perdomat flammæ. Hoc beneficio nondum sibi ab Apolline satisfactum putavit Cræsus, potestatem à Cyro postulari mittendi Delphos ad Deum, quæ captivum ligassent vincula, quo sic ingrati Apollini perfidiam exprobraret, sed à se rejecit Apollo culpam in fata, quæ Medis subicere Lydos decrevissent, suspendisse ob amorem Cræsi factorum decreta ad annos tres, ultra non valuisse ne ipsum Jovem.

Cræsi cum
Apolline
pugna.

Cyrus Ba-
bylonem
capit.

Proxima movet Cyrus in Babylonios arma, hoc ad se, si quem alium pertinere putabat imperium jure, ex cujus scilicet majoribus Arbaces multò majorem quam Bellochus, operam locasset in perdendo Sardana-palo. Regnabat tum Babylone Balthasar, contra hunc movet Cyrus, nullum valet ingruentem sustinere robur: Objicit flumen Gydes pro patriâ suum corpus, sed ob audaciam pessimè mulctat Cyrus, dissecans miserum in partes supra trecentas sexaginta sex; moventur hinc ad urbem castra, obsidentes rident Assyrii, invictam putantes urbem cujus mœnia capiebant ambitu millia passuum minimum sexaginta, latitudine cubitos regios quinquaginta, altitudine ducentos. Sed miseri non meminere venisse vocatum à Deo Cyrum ad manumittendos Judæos: oppugnanti Deo propugnacula cuncta sunt paleæ. Dissecabat urbem in duo interfluens Euphrates, derivat Cyrus flumen in fossas quas excaverat Semiramis olim, itaque per alveum semisiccatum subeunt intempestâ nocte Medi securam urbem, occupant portas, ferro flammâque sæviunt, donec urbani victas darent manus.

Imposito Medis, Lydis, Assyriis jugo, nondum armorum fatietas Cyrum capit, ardebat Ægyptiorum celebre Regnum prioribus addere, sed ante voluit superbos compescere Massagetis, ne quid se absente moveret à tergo indomita Scytharum rabies.

Movet in
Massage-
tas.

Imperitabat Massagetis Regina Tomiris, ad hanc mittit Cyrus qui ambirent in uxorem; sagax mulier Regnum non Reginam ambiri sentiens, repudiat conditionem: irritatus quasi contumeliâ Cyrus exercitum ducit ad mare Caspium. Mihi quidem hic videtur Herodotus, utut aliâs inter Chorographorum primos, necessariò relinquendus; Massagetis ponit ad Orientale maris Caspii latus, ad ortum etiam Mediæ, & in hoc sequacem habet Geographorum principem Ptolemaum sed addit Massagetis ad

meridiem fluvium Araxem, quem vult æqualem Istro. Ista stare non possunt, nam si Ptolemao, si Straboni, si Geographicis quæ nunc teruntur tabulis, ulla sit fides, Araxes Armeniæ fluvius est Mediæ ad occidentem, sextuplo minor Istro, ad quem hodie habitant Georgiani; dicerem in voce solùm errasse Herodotum, Araxem vocando qui nunc & olim etiam Oxi nomen habet, nisi quæ de Araxe refert etiam Oxo non convenirent. Oxi quidem fontes longissimè distant vel ab Euphrate vel Cyndis vel Tigridis fontibus, & ostium utrumque Massagetice genti jacet ad meridiem, mare Caspium ad occasum, Iuxartes fluvius ad boream.

Errat in
Araxis
suis Hero-
dotus.

Cum ad Oxi ripas venisset Cyrus, obviam habet à Tomiri legatum qui Regi daret optionem, velitne ipse ad tridui iter in regionem Massagetice procedere, an verò Massagetis mallet regionem ipsius tanto intrare spatio, vocat in Concilium Cyrus duces: Cræsus qui post captas Sardeis Regi fuit ab omni secreto, Massagetice ab initio bellum dissuadebat, sed quandoquidem eò esset perventum, unde sine infamiâ retrahi non potuit pes, consultius putabat tum rei tum famæ in hostico pugnare quam domi: trajicit ergò, sed sinistris avibus, flumen Cyrus, remisso ad regni gubernacula unâ cum Cræso Cambyse filio. Tomiris secundum pacta recedit ab Oxo triduanum iter, sequitur aliquandiu Cyrus, sed ex procerum consilio quasi territus, recurrit ad flumen, relicta castris, paratarum epularum & generosissimi vini refertis. Regina filius cum tertiâ copiarum parte vacua occupans castra, insueto vino & epulis indulget cum exercitu toto avidissimè; facili ergo negotio semisepultos crapulâ Cyrus obtruncat ad unum Reginae filium, quem captivum in vinculis retinuit; hic cum precibus impetrasset laxas manus, semet ipse dedit neci: irritata magis quàm territa Tomiris hæc clade, iterum per legatos ad sua redire jussit Cyrum, & abstinere ab alieno; cum non paruisset, accedit cum copiis Dux fœmina; cruenta sit, si qua aliâs unquam pugna, occumbit unâ cum Cyro Persicæ nobilitatis flos, conquirere mandavit Regina victrix cadaver Cyri, & ab inventore scindi caput, quod illa suis manibus vasi humano sanguine pleno injiciens; Satia te, inquit, quem sisti sanguine.

A Tomiri
necatus
secundum
Herodo-
tum Cyrus.

Nunciata Cyri cæde Regnum cepisset filius Cambyzes, urget ille patris cæpta; Ægyptiis denunciatur bellum, injuriæ prætexens contumeliæ sibi ab Ægyptiis illata speciem. Postulaverat ab Amasi Rege filiam in uxorem, metuens hic ne Perla filiam concubinae loco tantum haberet, pro suâ suppositit Niteten Apriis à se depositi throno; hæc ut ad Cambysem venit, in paternæ vindictam cædis

Invasit
Ægyptum
Cambyzes.

caedis *Amasis* aperit fraudes : non amplior mora, quæsitum nacti Persæ prætextum movent ingenti cum exercitu per Arabiae deserta, occurrit ad Pelusium *Psammetus*, *Amasis* patre prius defuncto; fit pugna, victi Ægyptii coniungunt *Memphim*, obsidione premunt urbem Persæ, & tandem deditio- ne cipiunt. Coniicitur cum Regni primoribus in vineola Rex, in ordinem fer- vorum redigitur populus, transire iubetur per ora *Psammeti* ancillæ habitu cum hydria aquatum filia. Ad hoc tam triste spectaculum vultum non commovet Rex, mox prætergredi videt in nobilissimum Juvenum turbâ filium ore frætrato collo- que revincto fune; etiam hic stat immotus *Psammetus*, sed ecce dum quidam ex pri- scorum numero amicorum accedit emen- dicans stipem, hic Rex erumpit in fletus. Interroganti *Cambysi* quid fletet externo- rum mala, qui immotus proximorum con- spexisset clades? Respondet miserimus Rex, amici calamitatem postulare lamen- ta, liberorum superare. Hoc dicto *Cam- bysi* mora miseratio, iubetur *Psammeto* restitui bona rerum suarum pars, mittitur ad filiam simul & filiam liberandos nun- cius, cujus tamen iter non prævenit infeli- cis adolescentis præproperum supplicium.

Suavis devictæ Ægypti bolus, *Cambysi* plura quærendi famem exacuit : ad per- domandum Africae reliquum adjicit ani- mum, in Carthaginenses adornari jubet classem, sed audito copiarum nauticarum florem *Phænices*, expeditionem contra con- sanguineos *Pænos* abhorretere, ab incepto desistit, in *Æthiopas* ad Africae meridiem versurus vires. In hos dum pergit ad dex- tram devastandis *Hammonius*, & *Iovis* in- cendendo sano quinquaginta dimittit mil- lita millia : hi cum discumbent sub dio pransuri, tantam arenarum vim venti vio- lentia congerit in miseros, ut ad unum omnes vivi sint contumulati.

Castra Regis mediam vix dum ad *Æthiopes* emensa viam, consumpto prorius omni commatu, coguntur decimum quemque fortiri militem ad esum, ista comperiens *Cambyses* in Ægyptum revertitur, ubi in omnia ruit scelera plenissimo gradu, seu morbo sacro sibi à puero fami- liari infatuante mentem, seu *Iovis Hammonis* furis exagitantibus animum.

Miserat ante susceptum in *Æthiopas* iter, ad ipsos speculandi gratiâ legatum, suspicatus id quod erat *Æthiopum* Rex, revertenti legato *Cambysi* ferendum dedit arcum cum hoc nuncio; ne tentarent Persæ in *Æthiopas* arma movere, prius- quam ex ipsis aliquis dictum arcum va- luisse intendere, cum rem tentassent Per- sarum fortissimi, frustra facere omnes, unus

Smerdis Cambysis frater non plus duobus digitis ab intendendo fuit, verum adole- scenti infelicissimè cessit hæc fortitudo, nam invidiâ æstuaræ *Cambyses*, non amplius ferre fratrem, remittitur igitur in Persidem *Smerdis*, quò minori negotio de medio tolleretur : *Prexaspis* res peragenda com- mittitur, suis ille manibus *Smerdim* in mare præcipitavit. Habebat *Cambyses* uxorum loco sororem utramque, cum quibus ali- quando spectabat feratum certamina, cum leone decertabat fortillimus canis, qui tandem victus concidit à leone devoran- dus, astabat revinctus loro catuli frater, hic fraternam conspiciens lanienam, ruptis impetu loris in victorem insilit leonem, visum hoc minorem Regis sororem statim solvit in fletus, causam mirato *Cambysi* re- spondet, dum canem leo dilaniat advolat in suppetias frater canis, sed meum, ah! *Smerdim* violante cane nullus tulit opem : efferratus dicto *Cambyses* tamdiu prægnanti foroti calcibus insultavit, donec ipsa cum foetu simul efflâset animam.

Postea factum est ut è *Prexaspis* quæreret quæ de se esset Persarum opinio : regerit ille Persas in omnibus admirari Regem, nisi quòd paulò magis desiderarent abste- mium : siccine igitur (inquit) ebriosus à meis habeor? talisne sim tuo statim experi- ar periculo; hac si sagittâ trajecero tui prætoribus stantis filii ipsum cor, injuria delirantis ebrii titulo notor; sin aberrem, nil defugio notam : cum dicto spiculum emittit, quod in medio dissecti juvenis corde repertum est.

Cum aliquando nobilium duodecim uno die iussisset necari, à *Craso* crudelitatis est monitus : ad liberam vocem excanduit Tyrannus, *Cræsum*que iussit quam pri- mum mulctari morte : prævidentes mini- stri Regem ut in præsentia furentem, mox *Craso* tactum iri desiderio, virum ali- quot dies occultant, donec Regis defer- vesceret ira; postea cum observarent *Craso* mortem molestissimè ferre, renunciant in vivis adhuc esse: illum quidem Rex accipit in pristinae locum gratiæ magno cum gau- dio, sed ministros qui servassent, spreto im- perii crimen morte jubet luere.

Noluit tantam in homines *Cambyses* fu- rere, invasit libido virum violandi Deos : Ægyptiorum ingressus templa, omnia pro- fanavit sacra; proximi Regis *Amasis* solitu- tum cadaver aciculis punxi, lotis cædi, omnique iussit excipi contumeliâ, dum tandem flammis redegit in cineres.

Ægyptiis olim maximi Dei loco erat vitulus quem nominabant *Apim*: hunc voluit videre *Cambyses*, ut vidit, confestim insiluit in magnum Deum tracturus gladio ven- trem, sed aberrante ictrn, tactum tantum

Smerdis victus se primùm, postea sororem, de- nique fratrem perdidit.

Prexaspis filii cor sagittâ *Cambysi* straxit.

Cræsum servatum gaudet sed servatores necat.

In Ægyptiorum Deos su- rit

Psamme- nis cala- mitates.

Fræstra- neus Cam- bysis con- stus in Pæ- nos, Ham- monios & Æthiopas.

est femur, ex quo tamen vulnere contabescens *Apis* expiravit.

Cambyses moritur Ecbatani Syria.

Istos in *Ægypto* furenti furores tytanno nunciatur *Smerdin* quendam Magum, *Sufis* in *Perfide* regium occupasse nomen sub persona *Smerdis* à *Cyro* geniti. His acceptis quàm potest festinè domum properat, sed in via dum equum conscenderet, excidente vaginâ nudus jam gladius femur perstringit ad eam partem, quâ ipse vulnerasset *apim*.

Oraculo olim *Cambysi* prædictum fuit moriturum se *Ecbatani*, hoc fretus responso expectabat securus, seram domi in *Media* mortem, sed jam ad vulneris curam in *Syriæ* vicinam urbem digrediens, dum audit præfens vocari oppidum *Ecbatana*, non amplius dubitat de præfenti fato. Convocat igitur primores Regni, aperit prius occultatam fratris cædem, docet in somnis aliquando vidisse se *Smerdin* in folio sedentem, vertice cælum tangere, hujus dum causa in somni à rebellionem fratris sibi formidaret, imperasse cædem quam nunc animitus perpetratam doleret; qui in præfentia fratris mentiretur nomen, nihil minus esse quàm *Smerdin* *Cyri*, satis se nosse *Medum Magum*, cunctis imprecatur miseriam mortem, si vilissimi hominacionis audaces fraudes impunitas dimitterent. His dictis infaustum spiritum exhalavit.

Narranti veri de re belli Mago Cambysi non credunt Persæ.

Non habuere fidem moribundo Regi *Persæ*, nam quæ dixit ad invidiam fratris arbitrabantur conficta, maximè cum celebratus cædis auctor *Prexaspes* gravissimè dejeraret, nullas se unquam intulisse *Smerdi* manus, nam si fateretur, metuebat mortuo jam *Cambyse*, magni quod admisit sceleris vindicæ *Persas*: strenuè ergo negabat factum, quod paucissimorum perpetrasset conscientiam, hinc accidit ut totos septem in pace menses imperitaret *Persæ Magus*, pro fratre *Cambysis* fallens, tandem tamen ita res emanavit.

Otanes operâ filie de Magi fraudibus sicertus.

Unâ cum Imperio *Cambysis* etiam uxores. Mago cesserant, inter has filiam habebat *Otanes*, vir nulli Personarum secundus potentiam: observabat hic imperatorem novum contra quàm solent Reges *Persarum* domi se tenere clausum, nec unquam magnatibus sui copiam libenter facere, suspicantur inde veram esse posse quæ ferretur fama de Regno *Smerdis* non *Cyri* sed *Magi*: ut verum exploraret, ad filiam mittit qui monerent, dum unâ cum Rege dormiret palpare stertentis aures: meminir enim à *Cyro* dum viveret *Smerdi* Mago ob grave scelus præcissas aures, renunciat *Otani* gnata, auritum non esse qui regnaret.

Liquidâ jam veritate, quinos Primorum rem totam docet, Consultantibus septi-

mus supervenit *Darius Hytaspis* filius: hunc viderat in somnis *Cyros* irajecturus *Araxem* ad fata, imperitantem *Asiæ*: experrectus advocat qui erat in castris, *Hytaspem*; narrat quæ de filio vidisset in somnis, jubet confestim volare in *Perfidem*, juvenemque comprehensum ad se quam primum adducere, sed ista rupit consilia *Cyri* cædes. Deliberant dicti septem proceres de tollendo Mago, rem cupiebat *Otones* per aliquot differri dies: *Darius* verò ni illicò aggrederentur, denunciat propalaturum se consilia, scire enim satis, non posse viros septem secretum tanti momenti diu tenere compressum, nolle igitur à quoquam in afferendo Magis nuncio se præveniri, in viâ discunt conciliasse sibi Magos *Prexaspem*, illamque magnis muneribus majoribusque promissis induxisse, populo ut persuaderet genuinum *Cyri Smerdin* regnare, nec ullam se vim unquam intulisse *Cyri* filio, pollicetur egregie *Prexaspes*, jubet convocari *Persas*, & altum sibi poni solium, in hoc ascendens longè contra Magorum spem auditoribus multis verbis declarat, verè mactasse se *Smerdin* *Cyri*, regni que fræna tenere non alium quàm vilissimum Magum: cum dictis præcipitem se mittit in caput, expiratque cervice confictâ. Nuncium hoc currentibus conjuratis addidit calcar, ventum est ad Regiæ fores, vitorum majestas per medios satelites viam aperuit, non item ad conclavis aditum per eunuchos, qui suspicantes quod erat, ad arma conclamavere, sed frustra; nam facile semiviros ensibus summoventes proceres, irrumpunt in conclave, hinc Magi fratres, alter arcum, alter lanceam corripit: arcus in proximo telum inutile. Fugit ergo qui eo se armaverat in interiora domus, sequitur *Darius* & *Gobrias* fugientem, *Gobrias* brachiis continet, reluctatur ille, mutuis implicantur amplexibus, stat animi anceps *Darius*, ferire non ausus ne noceret amico. Hinc *Gobrias*, quid agis (inquit) *Dari*? vel per meum latum Magum transfigito: hac voce confirmatus *Darius* forte fortuna transverberat Magum intacto *Gobriâ*.

Conspirant septem primores.

Sublatis de medio Magis magnâ disceptatum est inter septem pertinaciâ de forma futuri impetii; *Otani* Democratia, *Megabyso* Aristocratia, *Dario* Regnum placebat: tenuit *Dari* sententia. Proxima de Rege eligendo cura, protestatur *Otanes* neque regere, neque à quoquam se regi velle: reliqui sex condicunt mane sequens ad ortum Solis, ut in *Susorum* suburbano convenirent in equis, cum adoraturi Regem cujus equus primam emississet vocem. Interea *Darius* digressus domum equisoni suo pacta conventa significat, monet seridè vellet

Magum in Gobria brachiis confodit Darius.

Darius equis suis arte Persarum imperium adipiscitur.

vellet expedire si quam haberet artem : statim equiso, hæc si conventa sunt, inquit, Domine de Regno sis securus, cætera mihi erunt curæ. Post aliquot horas ad locum quem condixere proceres, adducit equarum pulcherrimam, equumque cui infestus erat *Darius*, aliquandiu circumducit & admittit tandem; hinc factum ut postredie quam primum eo loci pervenissent proceres in memoriam hesternæ libidinis rediens *Darii* equus, horrendum hinniret; auditaque voce, desilientes illic cæteri, *Darium* quasi cælo delapsum Regem adorârunt.

*Babylon
rebellat.*

In historiâ *Darii*, mittentes cætera, tria explicabimus in primis digna quæ memorentur, expugnationem *Babylonis*, infelix ad *Scythas* iter, & *Marathoniam* pugnam. *Babylonii* Persicæ servitutis pertæsi, commodas sibi ad rebellionem existimant frequentes quæ paucis annis acciderant, mutationes Imperii: qui jam teneret regnum juvenem esse, rudem imperandi, non amplius ferendum sibi jugum, qui aliis olim imperitare solerent: creantur duces, fabricantur arma, paratur ad obsidionem urbs, convocantur in unum quotquot intra muros essent fæminini generis, pellantur in agros matres, ex cæteris quisque miles unam sibi legit in servam, cætera turba ut inutilis bello & rei frumentariæ damnosa strangulatur.

*Mulieres
suas ple-
rasque
strangula-
nt.*

Ad rebellionis famam adest cum copiis ad portas *Darius*, suadet ad obsequia pristina redire, monentem rident rebelles, redituros se ad obsequia dicentes cum pareret mula, id est, nullo unquam tempore. Ab undeviginti mensibus quibus frustra mœnibus assidebat *Darius*, accidit in castris, ut inter *Zopyri* jumenta mula quædam partum reverâ eniteretur, hoc cum spectâisset oculis *Zopyrus* portentum, in urbis potiundæ speni erectus est: id ut per se daretur effectum, ista commentus est, aures sibi præscindit & nares, infligitque multa cruenta vulnera, in hoc habitu se ostentat Regi, edocet non alio quàm hisce vulneribus *Babylonem* posse capi. Cùm explicasset consilium, præcipiti fugâ se dat in pedes ad urbis muros, intra admittunt obfessi, quis sit narrat, quæque passus à *Darii* sævitia, quod suavisset obsidionis solutionem: revelaturum sese pollicetur quæ probè sciret cuncta regis consilia. Credunt *Babylonii*, & virum notæ virtutis alicui copiarum parti præficiunt, quibus comitatus septimo ab adventu die mille Persas, prout cum *Dario* convenerat, interneccione delet: post decem dies bis mille necat, & aliquo post tempore millena quatuor. *Zopyrus* tres continuò victorias adeptus, unus volat per ora vulgi, ab uno

*Zopyri
artibus
capitur
Babylon.*

pendere putatur civitatis salus, in unius manus, arces, muri, milites traduntur: ita spæi votique compos ad præstitutum tempus *Belidas* portas Persis aperit, quibus portiti statim victâ dominantur in urbe. *Babylonis* mœnia (unum ex mundi miraculis) *Darius* victor adæquat solo, civiumque illustissimorum tria millia crucibus affigit, cæteris in uxores mulierum quinquaginta millia contribuere vicinos impetavit, *Babylonem* totam veftigalibus immunem *Zopyro* in dirionem ad vitam tradidit, sæpe dictitans malle se unum *Zopyrum* sanum & integrum, quàm mille *Babylonas*.

In *Scythas* *Darium* movit una vanitas animi, vanitati tamen hæc prætexuit justitiæ speciem. Ante aliquot secula transverso *Caucaso* descendentes in *Mediam* *Scythæ*, instar rapidissimi torrentis, secum omnia per totam *Asiam* rapuere, neque quicquam ipsorum impetum sufflaminare valuit præter una *Psammitis* Regis munera, ipsis ad *Ægypti* limites occurrentis amicè. Hanc *Asiæ*, & imprimis *Mediæ* illatam contumeliam vindicatam voluit *Darius*, quanquam nil opus fuit vindictam sumere de his qui domi per suos scelerum omnium pœnas abundè lucrunt. Nam hæc vastatorum orbis colluvies, cùm per annos vigintiocto *Asiæ* penè toti fuisset dominata, per *Medos* sepulta vino, maximam partem ferro deleta: qui supererant domum versus corripiant viam, sed transmissâ *Armeniâ* & *Colchis* antequam ad *Mæotidem* venissent, reperiunt sibi objectam in os ingentem fossam, cui assideret infinita robustissimorum juvenum acies.

*Asiæ flum-
selum
Scythæ.*

Domo discedentes in *Asiam* *Scythæ*, servos omnes oculis orbârunt, ne in diurnâ *Dominorum* absentia ad ipsos uxores suæ converterent; non tamen ars hæc crudelis superavit libidinem: nam cùm perexiguam maritorum reditûs spem conspicerent *Scytharum* mulieres, potiùs quàm interiret genus, cæcis se servis dabant. Hinc nata nova soboles, quæ ut redire domum accepit matrum maritos, patrum dominos, metu ne malè mulctarentur patres servi, matres adulteræ, & ipsi quoque spuria proles, corripiant arma, currunt obviam, repulluri pro viribus à patriâ senes *Scythas*: sit cruentum prælium, nullâ vi fossam valent trajicere senes, donec eorum aliquis ita cæteros compellaret. Quid agimus (inquit) viri cum armis contra servilem sanguinem? abjiciamus enses, arripimus flagra; cum non hostes ex æquo, sed dominos animadvertent, illic diffugient metu. Laudatur oratio, exuunt senes hostium faciem, induunt dominorum, dextas armant fustibus & flagris; illa non ferunt

*Scythæ
reduces à
suis servis
vexantur.*

ferunt tela qui tulerunt enses: dissipantur juvenes, suâ sibi ob oculos propositâ conditione; sed prius tantâ dominis datâ clade, quæ ipsius Asiæ animo posset satisfacere.

Darii in Cebasum crudelitatis. His non obstantibus *Dario* visum ulterioribus de novo pœnis antiquas injurias plectere. Indicit longissimum in *Scythas* iter, multum contra prudentissimorum ex suis animum. Habebat *Cebasus* nobilissimus senex & amicissimus Regi tres in castris filios, horum unum obsecrat Regem ut velit sibi relinquere ad senectutis solamen; quin & tres inquit Rex, ut veteri gratum fiat amico, tibi relinquentur, cum dicto ternos fratres cædi mandat & mortuos tradi patri.

Bosphorum & Istrum Darius pontibus sternit. Cum ad Bosphorum Thracium esset perventum, ibi ligneo ponte quatuor stadiorum fretum sternens, Asiam Europæ continuat, Thraciam pervagatur ad Istri ostia, novos hic jungit pontes, & Ionas cum classe custodes relinquit, potestatem faciens eundi domum, ni ante sexagesimum diem totius *Scythiæ* victor in triumpho redisset; venit præstitutus dies, sed sine ullâ de *Dario* famâ, nisi quam ferrent *Scythæ*.

Perfarum in Scythiâ ingens periculum. Ad primum Regis adventum indictum est à *Scythis* non orientalibus *Massagetis*, sed occidentalibus, hodie *Tartaris Præcensibus*, commune Concilium: pars magna non se peti putans, sed eos tantum arbitrata persequi *Perfas* qui olim invasisset Asiam, negant pugnare se velle contra *Perfas*, priores: cæteri quibus armorum placuit societas, commodum existimant abstinerere prælio, donec huc illuc fugitantes per inhospita saxa lassissent hostem, & simul ad comæatûs inopiam redegressent, ita *Darium* post se duxerunt ultra *Tanaim* fluvium sine omni profectu, nisi quod eorum qui belli respiciunt societatem ab utrisque castris vastarentur agri: fessi tandem sequendo *Perfæ* mittunt ad *Scythas* legatum, qui hortaretur vel ad pugnam vel ad confessionem infirmitatis: respondit *Indathirus* Rex, nil se morari *Darium*, nam urbes sibi nullas, nullos esse agros quos tueatur armis, una curæ esse sepulchra majorum, ista si violare tentarent *Perfæ*, experientur quid valeant *Scytharum* dextræ.

Intereâ in castris *Darii* invalescere famas, venire ab *Indathirso* legatus absque mandatis, sed doni loco ferens *Dario* murem, ranam, avem, & quinque sagittas: hæc sibi quid vellent jubere *Perfas* pro sua solertiâ conjectare: existimat *Darius* ad se in submissionis agnitionem mittere *Scythas*, non terram modo & aquam sed insuper etiam aërem, & quicquid haberent

roboris, utpote quod in terra mus, in aquis rana, in aëre viveret avis, & in sagittis omnis staret *Scytharum* vis: sed propinquius multò *Scytharum* mentem *Gobrias* assequitur sic exponens, *O Perfæ! nisi in mures conversi terram subeat, aut ranæ facti aquis demergamini, aut aves voletis in aërem, malè peribitis hisce sagittis confecti.*

Gobriæ commentationem hanc verisimillimam *Darius* habens, decernit quàm fieri potest propere, de *Scythis* fugiendum; eadem igitur nocte, castra cum infirmis relinquens hostibus, raptim capessit iter, premunt ad talos *Scythæ*, notitiæque viarum longè præveniunt *Perfas* ad Istri pontes; hic Græcam nacli classem ad pontis custodiam ultra præfixum diem præstolantem, eam adoriuntur benignis verbis suadentes discessum, & monentes arripere libertatem, sibi que relinquere *Perfas*, quos pollicentur ad eum habituros se modum, ut nemini post eum diem sint injecturi metum. Ex Græcis permulti utilia suadere *Scythas* existimare, sed *Histiæus*, *Mileti* tyrannus ob oculos proponens regulis cæteris, in quo ipsi destructo *Dario* versaturi essent periculo, quos procul dubio populus quisque suus (libertatis ad furorem amans) sublaturus esset de medio, semoto *Darii* metu. Hoc argumento retinuit ad tutelam pontium *Ionæ* regulos: quò tamen magis falleret, *Scytharum* se simulat sequi consilia, pontem quasi rescissurus, eam ejus partem quæ *Scythicam* ripam attingeret retrahens, suspendit vinculis, remissurus quando commodum esset in priorem locum, intereâ extra *Scythicorum* telorum jactus sua omnia subducens.

Hac ex parte secum *Scythæ* vestigia relegunt inquisituri *Perfas*; sed hi inopinatum vastatarum viarum tramitem insistentes, elusis *Scythis* evadunt noctu tandem ad Istri ripas. Hic dum nullam reperiunt pontium umbram penè delirant metu; jubet tamen *Darius* *Ægyptium* quendam *Stentoreâ* voce virum *Histiæi* nomen ad ripam inclamare, accipiens *Histiæus* vocem reponit festinus sublatam pontis partem, lætusque *Perfas* transmittit in alteram *Danubii* ripam, olim *Getarum* nunc *Moldavorum* terram.

Veniunt nunc ad manus famosissimi *Perfarum* contra *Græcos* belli prima principia: nullum in Europa pedem tenuerunt Asiatici Reges; priusquam ad expeditionem *Scythicam* trajecisset Bosphorum *Darius*. Hic licet ex *Scythiâ* coactus sit cum ignominia sese proripere, adjecit tamen imperio quicquid inter Istrum & Macedoniam jacebat soli: Macedonibus quidem permisit libertate frui, ea tamen lege ut terram sibi & aquam submissionis insignia

Histiæi in Darii fides.

signia darent : ista petitum ad *Amyntam* Macedonum Regem venerunt magno cum comitatu legati Persæ ; non abnuebat *Amyntas* omnia postulata præstare , quin & epulis lautissimis legatos accipiebat : dum ferveret compositio , occipiunt desiderare Persæ mulierum præsentiam , sine quibus in Asiâ nullum ajebant haberi convivium : adsunt igitur in hospitem gratiam speciosarum mulierum numerus , sed è regione virorum non à latere positus ; mox Persæ , removete quæsumus viri Macedones magnos oculorum dolores , assideat cuique viro , ut in Persiâ moris est , mulier : in hoc etiam est obtemperatum. Sed quando propinquas jam sibi mulieres familiarius quàm pateretur honestum , Persæ contrectarent : magnam concipiens irarum molem *Alexander Amyntæ* filius , sic ad patrem inquit , non te patitur ætas ni pater prolixius convivari , ad nocturnam quæso secedas quietem , mihi hospitem relinque curam : paruit senex , & de triclinio concessit cubitum. Semoto patre ad Persas se convertens *Alexander* , Hospites (inquit) nobilissimi , quandoquidem placere vobis videamus nostrarum præsentiam uxorum , ut intelligatis quantum nobis sit studii vobis facere gratum , ecce potestatem facimus totâ nocte fruendi , sed exeant paulisper ad balnea , quo , ut decet , ad vos nitidiores revertantur. Dulcissimus ad aures Persarum accidit hic sermo , exeunt scæminæ , sed earum redeunt loco totidem fortissimi juvenes glabri , muliebri veste tecti , occultantes arma ; ad hos cum indecentius accederent Persæ , quàm modestos deceret hospites , temeritatis acerbas pœnas præsentem morte luunt. Cessisset hæc *Alexandri* crudelior audacia in Macedoniæ proculdubio perniciem ultimam , ni maturè prudentissimus juvenis placasset Satrapas , uni sororem in uxorem , aliis ingentia largiens munera.

Bell. Græcæ parva initia.

Maximarum rerum minima sunt principia , bellorum quæ Græcos penè contrivere , & magnitudinem Persicam redegerunt ad verè nihilum , contemptibile fuit initium. Inter Ionix tyrannos *Histiæus* erat Mileti dominus , singularis vir prudentiæ , & cui uni *Darius* ad Istri pontes salutem debuit : tantæ virtutis atque potentiæ virum non existimant Regi commodum Satrapæ in Ioniâ relinqui , ne quid procul absente in Persiâ Rege tentaret novi : *Darius* ergo suorum suafu *Histiæum* Sufa secum ducit in honoris speciem , quasi qui suâ prudentiâ in rebus omnibus magni momenti Regi fieret à consiliis. *Histiæum* hic honor habuit pessimè : Græcis enim olim usque adeo innotatum erat desiderium patriæ , ut eorum vilissimi præoptarent in minimâ degere fortunâ domi , quàm honorificentissimè pere-

grè in aulis Barbarorum principum. Certè *Histiæus nullum* non movebat lapidem , ut quovis modo dilectam recuperaret patriam.

Mileto discedens Sufa , in Principatu vicarium reliquit fratrem *Aristagoram* , ad hunc profugere *Naxii* quidam exules ut ejus operâ reducerentur domum : non valuit solus *Aristagoras* subigere *Naxum* , in societatem armorum pertrahit *Artaphernem* , *Darii* Sardibus legatum , ab hoc ducentas egregiè instructas naves accipiens , pergit in *Naxios* , urbem obsidet , sed nullo cum fructu : indignantes Persæ frustra sibi periisse labores & sumptus , convertunt in *Aristagoram* expeditionis auctorem iras : ille trepidare , circumspicere quo se posset modo contra Persarum vim tueri. Hæc agitati supervenit ab *Histiæo* nuncius , sine aliis mandatis quam ut derafum nuncii caput inspiceret. In capitis cute scripserat *Histiæus* , placere sibi ut *Aristagoras* concitaret *Ionas* in Regem : nam erat certus , si quis in Ioniâ motus oriretur , illi comprimendo sese dimissum iri domum. Nutantem prius *Aristagoram* impulit hæc legatio ; omnia ad rebellionem sedulò comparat , & quod magis benevolam haberet populum , ipse Mileti deposuit tyrannidem : vicinosque tyrannos partim consilio , partim vi movet subditis libertatem dare. In societatem trahit non modò totam in Asiâ Ioniam , sed insulas Ægei plerasque , etiam Cyprum , quin & ipsos Athenienses : horum consiliorum hic fuit exitus , dimittit *Histiæum Darius* ad parandam Ioniam , jungit ille sese rebellibus , franguntur isti à Persis variis præliis victi , cadit *Aristagoras* , cæditur *Histiæus* , ferro flammaque scædatur Miletum , permultæ Cycladum vertuntur in diserta , implacabile concipit in *Athenas* & *Eubæam Darius* odium , servorum uni mandat quotidie sibi de lecto surgenti mentionem Athenarum facere.

Histiæus in suam perniciem Ionas contra Darium concitat.

Persarum in Græciam adventum maturavit *Hippiæ* & *Demarati* ad *Darium* fuga. Stâtim ut *Solon* Athenis Democratiam fundavit , *Pisistratus* occupavit tyrannidem hac arte. Duæ erant in urbe familiæ principes sibi invicem inimicæ , neutraque populi satis amans. *Pisistratus* maximum populi studium præ se ferens , cum utrâque capitales exercuit inimicitias ; quodam die prodiit hic in forum , plenus quæ sibi infixisset vulneribus ; ista , populo clamat , fero præmia mei in concives amoris , has qui dederunt plagas mox proculdubio mortem inferent , nisi vos ipsorum insolentia obviam eundem curetis. Credulus popellus *Pisistrato* decernit magnum satellitium , quod à nobilium injuriis præstaret immunem : hujus satellitii specie magnam armatorum vim

Pisistratus Athenis dominatur.

circa se tenens, vir subdolos inimicos urbe vi pellit, & in cæteros volentes nolentes exercet imperium. Bis urbe pulsus *Pisistratus* toties rediit, semel armatâ manu, alias solus in curru comitante nobili scorto habitu *Minerva*, certè freudentibus inimicis mortuus est capularis senex in plurimâ pace Dominus Athenarum, post se relinquens tyrannidis successorem filium *Hippiam*, qui cum aliquandiu imperâisset, urbe tandem ejectus ad Persas confugit.

Demaratus regnabat Spartæ unâ cum *Cleomene*, cum *Darius* in Græciam misisset qui terram & aquam poscerent, cæteris negantibus, uni *Ægineta* dederunt, quapropter in eos ducunt Athenienses copias, facit se belli socium alter Spartarum Rex *Cleomenes*, alteri *Demarato* bellum non placet, quapropter omnes adhibet *Cleomenes* machinas, ut *Demaratum* moveret regno: allequitur votum: nam *Pythia* muneribus corruptæ probat oraculo spurium esse *Demaratum*, nec posse legitime tenere Regnum: hac ille incensus contumeliâ fugit ad Persas hostes patriæ.

Cum singulis diebus *Darii* auribus intonarent odiosum Græcorum nomen, non modo servus ad id constitutus, sed etiam hinc *Hippias*, illinc *Demaratus* pro viâ ducibus semet offerentes, non amplius cunctandum ratus Persa, *Mardonium* sibi generum adornare jubet ingentem classem, copiasque terrestres maximas. Conveniendi locus ad Hellepontum indicitur, transfretantur ibi ex Asiâ in Europam terrestres copiarum, procedit pari passu exercitus uterque, sed dum ad *Athos* staret classis & in Macedoniâ figerentur castra, tanta tempestatis vis ingruit, ut ad saxa alliderentur pleræque naves, virorumque perirent ad millia viginti. Non melior castrorum fortuna fuit, invadit noctu tanta Thracum manus, ut omnia tumultu repleta sint, multi cæderentur, ipse *Mardonius* ferret vulnera: aspera adeo hæc visa sunt *Mardonio* fortunæ spiramina, ut necessarium putârit, rejectâ in tempus faustius Græcorum curâ, redire domum.

Nihil hæc fortunæ iniquitas *Darium* turbavit; anno insequenti majores ille copias comparans, pro *Mardonio* duces misit *Datum* Persam, *Hippiam*, & *Demaratum* Græcos. Rectâ illi, devitato *Atho*, per medias vadunt Cycladas: *Naxos*, & si quæ aliæ regem non agnoscerent, in viâ mittentes sub jugum. In Eubœâ minus spe fuit negotium, facilè capitur *Erythraea*, plenis hinc velis tenditur in Atticam, exponuntur ad Marathonem copiarum, *Hippiâ* præmonstrante viam: ponuntur in latâ planitie castra, è regione se locat Atheniensium myrias & Plataensium mille. Fidem fecerant *Lacones*

auxilii, sed dum promissorum præstationem peteret Atheniensium legatus, responderetur fas non esse *Spartanis* ante plenilunium iter ingredi. Dum redit Athenas legatus, in viâ obvium habet cornutum *Pana*; qui licet quereretur, ab Atheniensibus nimis se hæctenus inter Deos neglectum, pollicetur tamen in præsentia benignam opem: sparsâ hac divinâ voce per castra, mira milites invasit ad pugnam alacritas, quam fovit imprimis *Miltiadis* virtus. Decem à populo electi erant duces, penes quos vicissim singulis diebus summa esset imperii, horum pars media abhorrebat à pugna: media *Miltiadem* sequens avebat prælii aleam: tandem cum *Polymarchus* ad *Miltiadis* accessisset partes, decernitur esse pugnandum cum præsentibus copiis, non ultra expectato *Laconum* adventu: die prælii *Miltiadis* erant imperandi vices, educit ille copias; Plataenses in cornu sinistro, Athenienses in dextro frequentes locans, mediam aciem rariorem habuit, disponuntur contra Barbari in acie numero superantes Græcos plusdecies: signa canunt, erumpunt in hostem Græci cursu, excipiunt immoti Persæ: funditur media Atheniensium acies, sed utrumque cornu fugat oppositos, quo facto contrahunt se in unum, Persasque qui mediam premebant aciem, concludunt conciduntque penitus; quin & tota Barbarorum turba terga vertens trepidè fugit ad naves, sequuntur Græci, incendunt quas possunt naves, quasdam subtrahunt in littus, *Cynegirus* unam navem dextrâ

Desertos à Lacedæmoniis Athenienses Pana adjuvat.

Splendida Miltiadis ad Marathonem victoria.

Cynegiri virtus & spectrum.

Licet in prælio perdidissent Persæ ad seena tantum millia, usque adeo tamen eos perterruit Græcorum mira fortitudo, ut ad novam pugnam non ausi redire, in Asiam quam primum remearent. Verùm hacce victoriâ, ut novo titione, majores in *Dario* irarum flammæ accensæ sunt: triplo majores quam prius unquam, in Græcos parari jubet vires: *Ægyptus* intereâ rebellat, utraque hæc dum vexat animum cura, cogunt quiescere fata, qui in triginta sex imperii annis quievisset nunquam.

Democratiis semper solenne fuit, optime de se meritis pessimam referre gratiam:

Fæda Atheni-Mil-

*ensum erga Mil-
tiadem in-
gratitudo.* *Miltiades* suâ virtute ad Marathonem Bar-
baricam servitutem ab Athenis depulit,
splendidissimam victoriam de Persis retulit,
nihilominus levissimâ de causâ feeditimè
mori virum Athenienses cogunt. Statim à
Marathoniâ pugnâ promittit *Miltiades*,
quò duceret ipse sequentibus opima spolia
& ingentem prædam. Hac spe clarissimum
virum sequitur magna populi turba: itur
in insulam *Paron*, obsidetur aliquandiu urbs
frustra, quin & ipse, dum per *Cereris* tem-
pli muros conatur in urbem itrumpere,
lapsus confringit femur, non satis expedi-
tionem hanc temerariam luisse virum pu-
tant Athenienses gravissimo vulnere, nisi in-
super mulctaretur quinquaginta talentis,
hæc cum non haberet in bonis, præstare ju-
bent corpore. Conjiciunt in carcerem, ubi
vulneris dolor locique pendor, & vinculorum
novitas optimo viro animam extorquent.
Mirandum ipsâ morte viri non expletam
popelli insaniam, nolunt aliâ lege ad sepul-
turam demortui tradi corpus, quàm ut in
patris locum succederet filius *Cimon*, in
carcere eousque remansurus in vinculis,
donec mulctam persolveret ad ultimum
quadrantem: accepit conditionem *Cimon*,
suaque pietate Atheniensium voluit ingra-
titudinem superare.

*Præfert
Darius
Xerxem
majori
fratri Ar-
tabasani.* Parante *Dario* in Ægyptum id iter, quod
non liverunt capessere fata, nata est in re-
giâ domo magna controversia: quidam
Dario fuerunt ante Regnum filii, alios jam
regnans suscepit ex *Atossa*, *Cyri* filiâ: ho-
rum maximus fuit *Xerxes*, *Artabasan* isto-
rum. Æquum rebatur *Artabasan* ad se
post patrem devenire Regnum, utpote cui
primogenituræ jus tribuisset natura; contrâ
Xerxes fratri privata patris bona non invi-
debat, quippe qui *Darii* privati primus
fuisse filius; sed sibi regnum jure deberi
contendebat, qui *Dario* regnanti primus
obvenisset: secundum *Xerxem* judicare
Darium fecit seu jus seu gratia matris *At-
ossa*.

*Xerxes
numine
impellitur
ad Græ-
cum bel-
lum.* Ut primùm in regio throno confedit
Xerxes, nihil illi potius fuit quàm patris in-
cepta perficere, Ægypto ad obsequium re-
ducendæ minima suffecit opera, sed ad elu-
endam à Græcis impressam in pugnâ Mara-
thoniâ maculam, majori nitendum fuit in-
dustria. Magnopere dissuadebat *Artabanus*,
Darii frater omne cum Græcis bellum, tra-
xitque rationum pondere in suam senten-
tiam ipsum *Xerxem*, utut initio pronum ad
Græcum iter: sed Principum consiliis præ-
est divina mens, semel & iterum in somnis
Xerxi pariter & *Artabano* gravissimas inter-
minatur clades nocturnum spectrum, si
non quamprimum consilia in Græcos ab-
jecta resumerentur. Non audet Rex repu-
gnare Deo.

In faciendis apparatus triennium infur-
nit: ex omnibus imperii angulis conve-
nire jubet *Sardecis* exercitum, recensentur
hic peditum decies septies millia, equitum
octoginta millia; his omnibus Regium præ-
buit suis sumptibus convivium vir quidam
in Lydiâ privatus, nomine *Pythius*, pecore
& pecunia, si quis unquam, dives. *Xerxi*
hic gratis obtulit auri argentique præsen-
tem summam multò maximam, de quâ
stipem unam attingere renuit Regia ma-
gnanimitas, sed pro suâ liberalitate sup-
plere jussit, quod *Pythio* defuit auri, ad
quatuor milliones. Non ita bellè tamen
Xerxi cum *Pythio* mox convenit: seque-
bantur Regem ex *Pythii* liberis quinque
filii, horum maximo postulavit supplex pa-
ter immunitatem ab armis; ad eas preces
excandescens *Xerxes*, dissecari mandat
istum filiorum *Pythii*, pro quo pater orâisset
vacationem à bello, dissecitque partes in
publicâ, quâ copiis transcundum fuit, viâ
collocari, à dextris unam, alteram à sini-
stris.

In Europam trajicere *Xerxi* visum est, *Helle-
spon-
to iratus
Xerxes re-
concilia-
tur.* non ubi pater ad Bosphorum, sed infrâ ad
Hellesponti angustias, ibi Troadis Aby-
dum & Seston Chersonesi conjungit gemi-
no ponte: quas primùm connexuit rates,
cas Hellepontus tempestate commotus
diruit. Ob hanc audactam insanians Rex
pelago jussit infligi verbera & injici compe-
des, qui furentem Hellepontum quasi
compescerent, sed in hujus insanix pœni-
tentiam mox deveniens ut placaret inimi-
cum mare, cum libaminibus in id projicit
suâ manu phialam auream, craterem ar-
genteum & enses.

*Disset
Xerxes
sortem
humanam.* In novorum pontium uno transcunt or-
dine militari copix in armis septem inte-
gris diebus, absque ulla vel noctu inter-
missione itineris; in altero jumenta, lixæ,
& quicquid fuit impedimentorum: cum
ex Prætorii summo despiceret *Xerxes* infi-
nitam quæ se sequeretur multitudinem vi-
rorum, lachrymas fudisse fertur, quæren-
tique causam *Artabano* respondisse, flere se
sortem humanam, cum cogitaret, ex tot
qui adessent virorum fortium millibus, ne
unum ad annum centesimum superfuturum.

Crevit in itinere semper Perfarum exer-
citus, nam ut in Europam venire, junxe-
runt se Regi non modo variæ Thracum na-
tiones sed etiam Thessali, Macedones,
Thebani, & maximus aliorum Græcorum
numerus, secundò igitur invasit libido *Xer-
xem* exercitus lustrandi, cum ad *Samoethracen*
staret classis & *Dorisæi* ad Hebri ostia fige-
rentur castra.

Apud multos *Herodoti* auctoritas parvi
est ponderis, mihi tamen semper visus est
inter

inter primos fide dignus auctor : habet ille quidem fabulas sat multas, sed eas profert fabularum nomine, imò verò vix quicquam minus verisimile narrat, quin semet ista vix credere fateatur, referre solùm quæ famâ ferantur. Ad ejus elevandam fidem adduci ante alios solet, quem præ manibus habemus, locus de numero *Xerxiani* ad *Dorisum* exercitus, in eo enim fuisse putat animarum non pauciores quinquagies centenis millibus; incredibilis hominum turba, eò quòd non legamus vel antè vel retrò seculis istius numeri dimidium in unum unquam convenisse locum, sed legat qui volet rationes quibus nititur auctor, non putabit aberrasse profus à vero.

Nullam volunt Græci imperii partem Gelo in Syracusano concedere

Multis jam seculis Græcorum facile principes erant Lacedæmonii, Athenienses tum quidem secundi, sed in Siciliâ regnabat Syracusis *Gelon* neutris secundus potentiâ : ad hunc commune mittit Græcorum Concilium, qui contra publicum hostem postularent opem : copiosam ille pollicetur, triginta scilicet militum millia quamdiu duraret bellum, modò se vellent in Imperatorem eligere Græci, conditionem respuunt Spartani, ad se pertinere docentes imperium; tum *Gelon*, concedite saltem classis ductum, neque id se admissuros Athenienses responsant. Ob hæc responsa noluit arma sociare *Gelon*, vel potiùs quòd suis ipsi rebus tum necessariò vacandum esset, ad hæc enim refertur tempora ingens Carthaginensium classis, quæ contra *Gelonem* exposuit *Hamilcar* duce trecenta armatorum millia, quos tamen omnes fudit, fugavitque *Gelon*.

Athenienses urbe desertâ fugiunt ad naves.

Ea fuisse dicitur Græcorum magnanimitas, ut consuetis vacarent ludis etiam tum temporis, cum in Macedoniâ castra metarentur Persæ : Verùm ut acceperunt in Pieriâ jam stare *Xerxem*, animis trepidantes Athenienses misere Delphos consultum, quid in tam desperato periculo capiendum esset consilii. Primum *Pythia* responsum tantas urbi minabatur clades, ut eo rejecto aliud supplices à Deo postularent legati : secundum oraculum obscuram salutis umbram urbi dabat, modò se tuerentur cives mœnibus ligneis. Quid rerum essent lignei hinc muri multum est disceptatum : tandem *Themistocles* probata sententia, quâ persuadebat ille jubere Deum deferere civitatem, extruere classem, navibus sese contra Persas tutari : istam *Apollinis* fuisse mentem comprobavit eventus, & in presentia persuasit colubri de templo descensus, cui menstrua de melle libamina fundebantur Athenis, ut nequaquam minimo Deorum.

Athenienses Deum serpentes. Ad Thermopylas

Decrevere primùm occurrere Persis Græci ad angustos aditus Thessaliæ; sed

qui huc cum *Themistocle* venerunt, ab *Alexandro Macedone* moniti de multitudine Persarum trepidè inde defugiunt : postea tamen redeunt ad propinquas angustias in exitu *Phthiotidis* Thessaliæ ad Octam montem, ubi vix dimidium jugeri saxa se pandunt. Hic cum Spartanorum trecentis & aliorum tribus millibus confedit *Leonidas* Spartæ Rex; loco *Thermopylæ* nomen non procul à littore, ubi stabat Græca trecentarum triremium classis, in Euripo Eubæam à Bœotiâ dividente ad *Artemisium*.

Leonidas toto biduo *Xerxem* sustinuit.

Cùm ad *Thermopylas* venisset *Xerxes*, parvulam illam, quæ ante angustias sedebat, Græcorum manum ad se mandavit adduci vivam. Verùm isti strenuam ad eò in pugnâ navârunt operam, ut ipse Rex ter de sede defluisse dicatur formidine, ne pauculi isti totas suas copias debellarent. Sustinuerunt certè integro biduo omne Persarum robur, ut habet vetus Epigramma, trecentas militum myriadas; tradentes neci cum binis Regis fratribus virorum fortium ad millia viginti; sed die tertio cum jam de transitu desperaret *Xerxes*, quidam Phocensis proditor per ignotum callem Persarum agmen (immortale dictum) circumducit ad Græcorum terga : *Leonidas* circumventos animadvertens suos, cæteris dimissis domum, ipse cum trecentis Spartanis tuctur locum, donec tandem multitudine obruti opprimerentur omnes ad duos, qui cum rediissent Spartam, quod pro patriâ recusassent mori, alter supplicio affectus est, alter tantâ cumulatus est ignominiâ, ut ipse sibi suspendio vitam finiverit.

Interea stabat ad *Magnesium* superba Persarum classis navigiorum supra quinque mille, in quibus mille ducentæ rostratæ triremes. Victimas cædunt Athenienses Boreæ, oritur impetuusus turbo, quadriduo vexatur Persica classis, quadringentæ corumpuntur naves, sed levis hæc in tanto numero jactura; cum cæteris invadere parant Persæ Græcos ad *Artemisium*. Præerat Græcæ classi Spartanus *Eurybiades*, huic multi suadebant sociorum, Eubœâ relicta, ad Isthmum se conferre, sed meticulosum virum cohibuit *Themistocles*, datis aliquot talentis quæ ad id ipsum ab Eubœanis corraferat. Ut ad pugnam Græcos cogerent Persæ, circum Eubœam miserunt ducentas triremes, quæ à tergo cohiberent si ex Euripo conarentur effugere : sed istas ita tempestas afflixit, ut nulla ad classem incolumis reverteretur : novi hujusce naufragii accepto Græci nuncio ineunt alacriores pugnam, pugnantem diremit nox : ante lucem ad Græcos pervenit fama cladis ad *Thermopylas*; quâ pervulgatâ, nullis verbis,

Græcorum classem ægerime valuit *Themistocles* à fugâ cohibere.

bis, nullâ vi *Themistocles* ultra valet sociorum discessum prohibere. Hoc tantum obtinuit, ut ad *Salaminem* insulam aliquandiu consistenter, donec uxores & liberos transmississent Athenienses in *Æginam*, vel aliò quovis.

Dum in his est Græca classis, in intima Græciæ viscera castra movet *Xerxes*; ipse properat Athenas, altera castrorum pars Delphos tendit, ut ingentes *Apollinis* Thefauros diriperet, quos omnes accuratiùs descriptos habebat *Xerxes*, quam quæ domi suæ reliquerat bona. Cum Delphos esset allatum adventare Persas, interrogatus *Apollo* num occultari vellet res suas, respondit sua sibi fore curæ; certè fert fama, dum appropinquarent fano Persæ, tor de cælo fulmina & de fano mugitus innotuisse; ut Persæ metu se conjicerent in pedes, bonam partem cæsi à Parnassi saxis, quæ in subiectos ruisissent.

Hoc in Græcorum aliarumque gentium Deos bellum continuavit *Xerxes*; nam in Asiam reversus multa multorum Idolorum fana mandavit everti, & Babylone *Beli* statuam ex solido auro duodecim cubitis altam sustulit, rectè hoc quidem & regiè, si ex vera Dei notitia & Zelo, non ex mera avaritia & atheismo. Ab eo non legimus læsa Judæorum sacra, & si quæ *Flavius Iosephus* habet de ipsius in templum Hierosolymitanum beneficentiâ, ad filium *Artaxerxem* aperte spectent: quæ autem *Iosephus Bengorion* fabulatur permulta, Talmudicæ & putidissimæ mihi quidem videntur nœniæ.

Cùm venisset Athenas *Xerxes* vacuam reperit urbem, tantum in arce pauculi remanserunt ligneis oraculi muris pertinaciter adhærentes, donec numerosi Persarum enses à pertinacia simul & vita miseris traxissent. Cùm jam Athenis in pace federet Persa, domum *Artabano* mittit nuncios qui plenam suam referrent victoriam, sed mox suo competit periculo nondum debellatum.

Græcorum ad *Salaminem* classis, ut primum sequi se Persas animadvertit, terrore repleta fugæ proxima fuit, nisi *Themistocles Eurybiadi* planis denunciasset verbis, stare sibi sententiam ad Persas cum suis transfugere, nisi ibidem locorum iniretur certamen: hic metus socios continuit usque dum allatum esset à *Xerxe* captas Athenas: omnes hæc fama certissimos fecit ad sua se conferendi; retinuit tamen quantum libet invitos *Themistocles* prudentia, & coëgit ad pugnam. Misit is qui Persis clam significaret inter se rixantem Græcorum classem parare fugam, facillè ante fugam circumveniri totam posse, & ita debellari, ut navis evadat profus nulla. Dicto citiùs circum-

vallantur à Regiis Græci, nullis amplius defugiendæ pugnæ locus, initium sit prælii, singula spectat in littore *Xerxes*, in quinque Barbararum navium millibus nemo pugnacitatis palmam præcipuit *Artemisæ* Dominae Halicarnassi, sed nulla Barbarorum fortitudo Græcæ valuit resistere virtuti, terga vertunt Persæ sub ipsius aspectu *Xerxis*, maxima fit cædes virorum, depressio navium, *Xerxi* tantus incutitur metus, ut licet infinitas in terra copias haberet intactas, præsentis tamen fugæ consilium cepit.

Non potest persuadere sociis *Themistocles*, ut fugientes persequerentur, nedum ut Helleponti dissolverent pontes, parati quidem ad ista tentanda fuerunt Athenienses vel soli, sed à conatu *Themistocles* abstinuit, vel quod non putaret, tutum omnem omnino potestatem fugæ *Xerxi* intercludere, cui tot copiarum myriades adhuc integræ supererant: vel quod aliquem apud Regem sibi parati caperet gratiæ locum: certè nuncios misit, qui *Xerxi* in aurem dicerent, debere illum *Themistocli* salutem, qui Athenienses ad pontes solvendo paratos avertisset à factò in unam Regis gratiam.

Dum totus ad fugam propenderet *Xerxes*, ab eo impetravit *Mardonius* ex totis copiis selectas triginta myriadas, quibus reliquum Græciæ perdomiturum se pollicetur. Cum cæteris pergit ad pontes Rex, tantâ festinatione, ut infirmorum permulti relinquerentur in viâ, multi perirent inopiâ comineatum, cæteri cum in navibus transfretassent in Asiam (nam pontes ruperat maris æstus) ad primam ciborum copiam bonam partem exanimati sunt. Apud quosdam obtinuit fama Regem ad ostia *Strymonis*, quo citius à Græcorum formidine fieret securus, Sidoniam conscendisse navem, huic cum in medio freto ingressisset turbo, significat Regi gubernator parvam esse salutis spem, nisi magna vectorum pars ejiceretur in mare: declarat præsentibus Persis suum *Xerxes* periculum, statim nobilissimorum magna manus ut Regis prospiceretur saluti, præcipitem se dat in fluctus: cùm ad littus appulisset salva navis, salvati Regis præmium aureum torquem gubernator tulit, sed in amissorum Persarum pœnam decollatus est.

Hæsit aliquandiu Thebis *Mardonius*, donec per legatos tentasset, num in Regias partes Athenienses possent pertrahi: quidam Athenis scñator non spernendas putabat à Regiis urbi conditiones afferri: verùm ob eam vocem ab assidentibus statim lapidibus obrutus est, quin & in uxorem liberisque malè consulti viri mulieres

Sint Xerxes Themistocles fugâ elabi.

In Helleponto Xerxes propè submersus narchum occidit.

Contrâ Maroniâ triginta myriadas undecim Græcorum trahunt.

Persas Delphis Apollo depulit.

Xerxes Ionoma-chus.

Xerxes Athenis dominatur.

Themistocles Græcam classem cogit ad pugnam.

Atticæ involant unguibusque discernunt. Cùm nulla jam *Mardonio* conciliandorum Atheniensium spes superesset, movet in Atticam castra; secundò capitur urbs, & deformatur incendio; sed ante in naves se conjecerat tota gens, miseratque Spartam qui postularent opem: una illuc cura fuit perficiendorum in Isthmo murorum & solennibus vacandi ludis. Cum nullam sui curam Athenienses à Spartanis haberi viderent, ad suos reditum parant, minantes cum Persis sociaturos se arma; hic metus Spartanos cum sociis extrahit in campum, conflatur exercitus quæ gravis, quæ levis armaturæ ad undecim myriadas; nusquam Græcorum major in unis castris apparuit numerus, & quod mirere, pedites pugnasse cuncti videntur.

Spartani declinant cum Persis pugnam, quam Athenienses ambiunt.

Mardonius accepto Græcos adventate, recedit ab Attica ut regione minus planâ, in Bœotiam ad ulteriorem *Asopi* fluminis ripam: ad citiorem confident Græci, undecim flumini diebus assident sine mutuo maleficio, neutri priores audentes transgredi; utrisque pulchrè litantibus ad sui tutelam, neutris ad invasionem hostium. Tandem *Mardonio* decretum est spernere Græcorum sacra, ut posset devenire ad manus. Istud de pugnando Persarum decretum, transmittens flumen intempestâ nocte *Alexander Macedo* Ducibus Atheniensium patefecit: rem illi communicant *Pausaniæ* Imperatori: statim is cum Spartanis trepidare quòd crastino die cum *Medis* pugnandum sibi foret, quos in prælio nunquam experti fuissent, Athenienses qui istos ad *Marathonem* fudissent orare, commutare vellent secum stationes quò sibi contingerent adversarii *Thebani* & *Thessali*, illis verò cum *Persis* & *Medis* res esset: Atheniensibus gratissima fuit Spartanorum petitio, transeunt igitur mane primo Athenienses in dextrum aciei cornu, succedunt in sinistram *Lacones*: ista observantes *Medi* de sinistro in dextrum cornu se pariter conjiciunt, ut cum unis Spartanis conferrent manus, sed ut istorum congressum declinarent, iterum ad pristinam stationem *Lacones* redeunt, & *Medi* quoque ad suam, missò ad *Pausaniam* legato qui exprobraret metum, quòd ipsi Græcorum fortitudine celeberrimi horerent cum *Persis* miscere manus. Redeunte sine responso legato transire jubet in hostem *Mardonius* equites, hi totum diem Græcos vexant, & fontem, ad quem unum securè licebat aquari, perturbantes, profus corrupere: hinc visa est Græcis necessaria castrorum translatio ad urbem *Plataas*, absentem ad stadia decem.

Momphoreto tribuno

Momphoreto tribuno *Laconi* nullis rationibus persuaderi potest,

ut unum pedem cohortem suam moveri pateretur, cum isto dum altercatur *Pausanias*, illucescit dies: Athenienses in itinere procedebant, cæteri Itineris prætextu pergebant in fuga; instant discedentibus equites *Persæ*, *Lacedæmoniis* ingruunt tota *Medorum* castra, deserti hi à cæteris sociis ad Athenienses mittunt oratum ut vellent in auxilium accurrere, sed his satis negotii dabant qui cum Rege militabant proditores Græci. Erant Spaitanorum ad millia quinquaginta tria, hi cùm post miram patientiam pulchrè tandem litassent, convertunt se ad *Persas*, obvios quosque proculcant, ipsum necant *Mardonium*, cæteros ad castra propellant; eadem Atheniensium virtus & fortuna fuit: ex Regiis constitit nemo; fugerunt omnes ad castra, quæ muris lignicis egregiè muniverant; istos muros Atheniensium virtus transcendit, fit cædes horrenda; eo die periêre Græcorum infra centum, sed Barbarorum supra ducenta quinquaginta millia: ex triginta *Mardonii* myriadibus seduxit ex prælio, dum primam fortunæ *Persis* adversantis auram sensisset *Artabanus*, quadraginta millia, quæ raptò itinere prævertens infauti prælii famam, magnam partem ad *Hellepontum* duxit, cæterorum vix tria superfuere millia.

Plataensis insignis victoria.

Eodem die nauticæ Græcorum copiarum insignem de *Persis* retulere victoriam; nam *Samiorum* suafu ductæ ad regiam classem eam profligarunt; hæc enim ut primùm Græcos alexit terrore percussa lictori sese applicuit, supra *Ephesum* ad urbem *Mycalæ*, ubi stativa habebant terrestres *Xerxis* copiarum ad continendos siquid moverent, *Ionas*, huc subduxere classem, & sese cum terrestri conjunxerunt exercitu, utrosque invadunt Græci, acceptaque quasi divinitus famâ *Plataensis* pugnarum, quæ ipso hoc mane commissa fuit, involant alacritate mirâ in hostem & ingenti strage debellant, naves urbemque *Mycalæ* incendunt, magnam *Ioniarum* & *Hellepontiarum* partem à *Persica* servitute liberant. Hanc habuit catastrophe expeditio ab orbe condito multò terribilissima.

Ad Mycalen Persæ tam terribiliter quam mari funduntur.

Cùm non in Græcia modò sed in ipsa Asia suorum strages fieri *Xerxes* acciperet, novo territus metu *Sardibus* *Ecbatana* se contulit, quò longius à sævis abesset manibus Græcorum: cæterum ante discessum *Sardibus* triste fecit initium novæ tragædiæ. Calamitates belli nil emendarunt viri vitia: fratrem habebat *Masistem* *Sardiæ* & *Lydiæ* Præsidem, hujus uxorem infano deperibat amore, intercæ dum omnibus bellidibus Græci *Persas* obruerent: quò desiderii fieret compos, *Darium* filium cum mulieris filia jungit matrimonio, accidit

Fugit Xerxes in Mediâ.

ex frequenti consuetudine, ut de matre in in filiam jam suam nurum vitiosissimus vit affectum transferret, suspicari rem occipit *Ameſtris Xerxis* uxor, tacet autem donec pellucida veritas sic comperta fuit; promiserat *Xerxes Artainta* nurui in obsequii præmium quicquid tandem postulasset: ferebat ipse dum ista polliceretur insigne amiculum, *Ameſtris* manu magnâ depictum arte, hoc voluit & aliud nihil *Artainta* donum, quod & tulit, licet ab invitissimo *Xerxe* præſagiente jam effectum. *Artainta* quod cunctis manifestum daret, quantâ flo- reret apud Regem gratiâ, in publicis cœtib- bus vellem ostentabat. *Ameſtris* jam certa stupri in *Artainta* matrem, quam malorum fontem rebatur, evomuit iras. Persarum regibus in solenni natalitiorum suorum festo nefas est cuiquam quicquam negare, hoc captans tempus supplex *Ameſtris* dedi sibi postulat *Mafſtis* uxorem. Rex licet ægerrimè, concedit tamen: accersit fra- trem, suadet ab uxore divortium, suam ipsi in novas nuptias affert filiam, negare *Maf- stes*, obteltari ne suavissimam sibi conju- gem deserere cogeretur, instare Rex, mi- nari: intereà per satellites in Regiam rap- praverat miseram *Ameſtris*, & fœmineâ crudelitate effodiens oculos, detrucans aures, nares, labia, dimittit ad maritum: fugere is ad Bactrianos, quorum ope de fratris sævitâ vindictam consequeretur, sed in via retractus cogitur mori.

Plura non habet *Herodotus*, sed ab eo lampadam accipit *Diodorus Siculus*; is nobis in sequentibus præferet facem. Nexu adeò arcto cum Persicis Græca conjuncta sunt, ut qui velit separare, laceret necessariò in frustra conjunctissimum corpus: detur ergo venia si ista simul proponamus quæ ne- queunt sine vi separari.

Plataensis & *Salaminia* pugna magnis in Græcia mutationibus principium fecere; à Lacedæmoniis ad Athenienses transtulere principatum, novis tam intra quàm extra Græciam motibus dedere materiam. Unius ortus alterius est interitus. Spartani in Persico bello adolescentem cernentes Atheniensium potentiam, eam ipso ortu deprimere nisi sunt, ne si sumpsisset incrementum, ipsorum principatui perniciem afferret; sed quò plura Atheniensium incremento impedimenta Lacones obje- cere, eò isti majores in auctoritate & poten- tiâ quotidie progressus facere.

Cùm in communi Græcorum Concilio agitaretur, cui primæ fortitudinis laudes in pugna *Salaminia* deberentur, etsi ad Athenienses istas pertinere nullus dubita- ret, ne istorum tamen luxurians jam sponte nimium efferret se gloria, effecere Lacedæmonii ut *Æginetis* prima deferrentur

spolia: ceterùm ne *Themistocles* offenderent animum, cui uni debebatur victoria, vi- rum Spartam accersunt, honoreque & donis amplissimis accumulanti; ista quod accipere dignatus esset *Themistocles*, ab his qui publicæ Atheniensium gloriæ invidissent, exiit à populo præfecturâ na- vium, quam in *Aristidem* æmulum con- ferunt.

Pausanias Spartani Regni tutor commu- ni Græcorum classi tum præfuit, strenuam ille navavit operam in liberandis Ionia- tum insulis tum continente à Persarum jugo: sed tanta viri superbia, & in socios factus erat, ut abhorrere plerique incipe- rent à Spartanorum principatu, & ad Athe- nientes multo studio ferri: tanta enim *Aristidis* cùm justitia tum humanitas fuit, ut in ejus manus tota penè Ionia se daret, ejusque consilio imponi sibi pateretur tri- butum, quod in Delo depositum admini- strarent pro sua prudentia Athenienses, ne communi contra Persas bello decissent impensæ.

Furere Spartani, manifestè sibi de ma- nibus Præfecturam maris extorqueri, sed tanta ipsos malorum moles oppressit do- mi, ut non vacaret foris cum Atheniensibus agere. *Pausaniam* insana cepit libido prodendæ *Xerxi* Græciæ: hac de re multos misit tabellarios quorum redibit nemo, ab epistolarum redditione statim omnes necati, sic jubentibus quos ferebant codi- cillis: accidit ut tabellariorum unus suspi- catus in sinu suam se ferre mortem, tabulas audacter resignarit, ibique legens prodit- tionem patriæ & suum interitum, ad *Epho- ros* rem totam detulerit; nullam isti adhi- bere fidem, donec delator hac arte dedit confitentem reum: Tabellarius quasi reus criminis confugit ad asyllum, accedit *Pau- sanias* cogniturus causam; latebant post peristromata *Ephori*, adoriri hic tabella- rius *Pausaniam* quasi solus solum, quòd se misisset ad apertam mortem, ostendere refractas tabulas: *Pausanias* non diffiteri factum, simulare de eo dolorem, orare veller tegere sua consilia: ista suis haucien- tes auribus *Ephori* deferunt populo Spar- rano. Emanante ad *Pausaniam* famâ con- fugit is ad *Minervæ* Sacrarium, circumſedit adem populus, non audent violare sancti- tatem loci, sed ne sceleratus evaderet pa- triæ proditor, omnes templi aditus lateri- bus obstruunt, ipsâ matre *Pausania* pri- mum ponente laterem, ita miserum neca- vit fames.

Dum in istis essent Spartani sedulò ex- truebant Athenienses, monente *Themistocle*, suæ urbis dirutos à Persis muros: adfunt statim Lacedæmone legati revera qui veta- rent factum, metuentes istius incrementa populi,

Pausanie
superbia
ab *Ari-*
stidis a-
quitate
victa.

Pausani- as
ob conspi-
rationem
cum Persis
Spartæ
necatur
fame.

Mira *The-*
mistoclis
virtus *A-*
thenis mu-
ros & por-
tum invi-

Ameſtris
in *Ar-*
tainta ma-
trem cru-
delitas.

Herodoti
suus.

Spartani
sua invi-
dia *Athe-*
nienſium
increment-
ta promo-
verunt.

*vis Spartani-
nis com-
parat.*

populi, sed præ se ferunt tantum dissuade-
re, ne scilicet si rediret in Græciam *Xerxes*,
munitionibus istis uteretur ut arcibus con-
tra Peloponnesum. Consilia potentiorum
Athenienses non ausi repudiare, *Themisto-*
ctem sinunt suis artibus uti; vadit ille
Spartam legatus, pollicetur quando sic vi-
deatur Spartanis, non ultra processum iri
in structurâ murorum; interim tamen diu
noctumque totus populus ardebat in opere.
Accipientes Spartani facta *Themistoclis* con-
traria dictis, conveniunt iterum vitum,
narrant audita: ille pernegare vera, orare
mitterentur inspectum viri fide digni, cæ-
terum ante istorum speculatorum reditum
operi penè Colophon est impositus, legati
tamen dantur in custodiam, donec salvus
domum redisset *Themistocles*.

Pergit vir optimus consulere patriæ, po-
stulat à populo potestatem perficiendi quæ
cogitaret animo, utilissima quidem illa,
sed si propalarentur impossibilia factu, mi-
rari populus viri solertiam, jubere com-
municare mentem *Xanthippo* & *Aristidi*, isti
si probarent habiturus plenam potesta-
tem: renunciant illi tale *Themistoclis* esse
institutum, quale ipsemet prædicaret, ho-
nestum, utile, & possibile factu. Ne sic qui-
dem audebat populus in viri manus facul-
tates conferre, metuens nequid in urbis
libertatem tanti vir ingenii moliretur: ju-
bent ergo proferre in publicum sua consi-
lia, ille reculare, senatui saltem probare
cupiunt, id cum præstitisset abundè, faci-
ciunt quicquid luberet, agendi potesta-
tem. Statim ille adhibere cunctas urbis
operas ad construendum *Piræi* portum:
locus hic erat maximæ accipiendæ classi
idoneus, absque quo frustra omnis Athe-
nensium ad maris dominium aspiratio,
quod si rescissent Spartani consilium, totis
procul dubio viribus incubuissent ne per-
ficeretur; sed inopinata *Themistoclis* festi-
natio, ram in portu *Piræi* quam in mœnibus
Athenarum, omnes hostium antevertit co-
natus. Strabat aliquando in propinquo
Athenis portu Spartana classis, significat
populo *Themistocles*, si per ipsos liceat, posse
se urbi utilissimum præstare (habebat enim
in animo dare flammis Spartanam classem)
jubetur *Aristidi* sua probare consilia, *Aristi-*
des renunciat urbi esse utile quod cogita-
ret *Themistocles*, sed injustum, propterea
vetat populus factum. Certè *Themistoclis*
virtus navales patriæ copias eò magnitu-
dinis provexit, ut ipsis Spattani necessa-
rium putarent sponte cedere mari.

*Ingratus
populus
ostracismo
Themisto-
ctem pellit
in exilium.*

Sed ecquid vir maximus à civibus tulit
bene meritorum præmii? In ejectione *Pi-*
stratidarum ostracismi lata lex est, quâ li-
ceret in exilium ad quinquennium pellere
sine omni culpâ, cujuscunque nomen in

conventu publico sex millia civium suis
restitis (quas *ὄσπρνα* vocabant) inscripsis-
sent: testulato hoc exilio primus ejectus
est *Themistocles*, absque omni ullius crimi-
nis prætextu, sed vel invidia vel metu, ne
præeximia virtus invadere aliquando sua-
fisset virum in concives imperium. Affli-
ctum jam *Themistoclem* Lacedæmonii stam-
tim eunt perditum, memores quantum
unius virtus rebus suis dedisset damni, me-
tuentes ne restitutus patriæ suis consiliis
ipso prorsus everteret, jubent ergo cau-
sam dicere coram communi concilio quod
Spartæ sedebat, proditæ Persis patriæ &
communicati cum *Pausaniâ* consilii. Spar-
tam vir ab omni purus scelere, sibi capita-
lem hostem horrens accedere, ad Molosso-
rum confugit Regem; sequuntur Spartâ
legati qui proditorem jubent Græcis dedi.
Spartanos Molossus metuens, & innocen-
tem miseratus, *Themistoclem* monet clam
fugere, regiâ prius instructum pecuniâ ad
viam satis copiosè.

Pervenit ille post multos labores & pe-
ricula ad divitem in Lydia *Pythium*, suum
olim hospitem, à quo ad *Xerxem* Ecbatana
perductus est, in curru clauso quasi pellex
Regi, quam nemo in via audebat inspi-
cere. Accipit virum *Xerxes* perbenignè, ser-
vorum atque pecuniæ magnâ copiâ cumula-
vit, uxore insuper nobili donavit, & tri-
bus in Ionia civitatibus amplis in dotem,
Lampsaco, cujus generosissimum vinum ad
potum, *Magesiâ*, ubi præstantissimum fru-
mentum ad panem, *Miunte*, in qua sapi-
dissimi pisces in obsonium. Egredè tamen
hi regis favores servare *Themistoclem* à præ-
senti exitio: Regis foror, cujus gemini filii
in pugna *Salaminiâ* periissent, audiens ad-
esse illius cladis auctorem, advolat in au-
lam plenissima furiarum: convocat infinitam
populi manum, cujus aliqui in bello
Græco necessarii occubuissent, circum-
stant Regem, seditiose clamant, dederet
sibi *Themistocles*, quem vivum jam jam
dilaniarent; vix impetrat *Xerxes* ut audire-
tur, dicturus causam ad certum diem co-
ram senatu Persarum: cum advenisset dies,
Themistocles jam Persicum edoctus sermo-
nem, ita peroravit ut suam causam proba-
ret iudicibus etiam Persis.

*Fugit ad
Xerxem
Themisto-
cles.*

*Egredè à
mulierum
Persica-
rum vi
Themisto-
cles eripi-
tur.*

Fidem *Xerxi* dedit *Themistocles* de ducen-
do in Græciam exercitu, sed cum ad di-
cendum Regi contra patriam sacramentum
venisset, inter sacrificia sumptum in manus
raurini sanguinis calicem exhausit, & ab-
haustu mox expiravit, eligens in semetipsum
potius vir optimus injurius fieri, quam vel
in amicum Regem, vel in dilectam, utut
ingratam, patriam.

*Mavult
mori The-
mistocles
quam in
patriam
arma ser-
re.*

Sanguinatorum mors solet esse san-
guinaria: *Xerxis* culpâ infinitorum homi-
num

num violentum erat fatum, nil ergo mirum si ipsi vis eripuerit animam. Satellitum habebat Præfectum *Artabanum*, & hic consanguineum *Mulbridatem* primum Eunucho- rum, intromittit Eunucho Præfectum ad Regis lectum, hic sine mora stertentem obtruncat, utque de medio simul cum patre tolleret etiam filios, accedit ad *Artaxerxem*, ei significat fratrem majorem *Darium* necesse patrem, offert adolescenti totum patris satellitium, quo de parricidâ supplicium sumeret, hac calumniâ inflammatus irâ & odio frater minor involat in majorem, *Darium Artabani* fraude confodit *Artaxerxes*, *Artaxerxi* denique inhiat *Artabannus* omnium proditor, sed dum adolescentem leviori vulnere perstringit, ipse repercutitur lethali plagâ.

Confoditur in lecto Xerxes ab Artabanno.

Et Artabannus post Darium ab Artaxerxe.

Raleghi error.

Malè *Rhalegus* contra Veterum fidem *Artabanum* hunc *Xerxis* avunculum, & *Darii Hystaspis* filium autumat.

Hæc cadunt in annum mundi ter millesimum quingentesimum triccesimum quintum, ante Christum quadringentesimo sexagesimo quinto secundum *Calvisium*.

Cimonis virtute florent Athenæ.

Interea præfecerant Athenienses mari *Altiadis Cimmem*, hic ad Cyprum Persicam trecentarum triremium classem debellat, cujus spolia Athenas implent opibus. Eodem die *Cimon*, cum in navibus captis suorum aliquot selecta millia, sub armis & habitu captorum Persarum, misisset ad terrestrem Regis exercitum, istorum opera victoriam secundam priori illustriorem ante lucem consequitur.

Spartanæ miserie.

Cum in omnibus benignissimam sentirent Athenienses auram fortunæ, ibat contra pessam Spartana res, urbs ipsa Lacedæmon horrendo adeo terræ motu concussa est, ut in ruinis ædium præter bona perirent hominum supra viginti millia. Hanc à tergo cladem sequutum est servile bellum: *Helota* durissimâ servitute pressi contra dominos jam afflictos insurgunt; iis se jungunt Messenii, variaque cum Spartanis fortunâ depugnant, nec ante decimum annum debellantur.

Difficile Persis in Ægypto cum Atheniensibus bellum.

Artaxerxem in primis Regni auspiciis excepit rebellio Ægyptiaca, levis ille populus, dum proditor *Artabannus* grassaretur in regiam domum; sibi sumpsit in regem *Inarum* genere Libya; pellexit ille ad se vicinâ Cypro magnis pollicitationibus Athenienses, quorum operâ fudit aliquoties *Artaxerxis* copias, misit Lacedæmona Rex *Megabismus* plurimo gravem auro, qui suaderet Spartanis Atticam invadere, quò sic ex Ægypto revocarentur Athenienses, sed nullas Barbaro præbuit aures princeps Græcorum civitas. Hac igitur spe Rex falsus se convertit ad veras vires, duci jubet ad Nilum exercitum maximum, territi Ægy-

ptii se dedunt, ita deferuntur à sociis Athenienses, non tamen ipsi sibi desunt: stabant supra Memphim ipsorum triremes, istas inutiles cum fecissent Persæ, desiccantes in quo stabant alveo incendunt suis manibus, seipso conjiunt in orbem, ad pugnam simul & mortem paratissimi. Barbari cogitantes, quanto sibi sanguine fortissimorum virorum mors constituta esset, paciscuntur desperatis non vitam tantum, sed & discessum liberrimum: hi magna pedibus itinera facientes versus Cyrenem, perveniunt incolumes plerique domum.

Benevolo admodum animo *Artaxerxes* fuit erga Dei populum, cujus anno septimo *Esdras*, & viceesimo *Nehemias* venerunt Susi Hierosolymam, ubi regis *Jeris* & donis instructi, in templo adornando & urbe muniendâ multum insumpserunt operæ. Benignitatem hanc *Artaxerxis* multis magnisque beneficiis Deus remuneravit, in multâ pace ad profundam senectutem pervenit. Quæ de *Megabisi* rebellione & præliis recitat ex *Ctesia Usherius*, cum alii auctores prætereant, mihi fabulæ quàm vero similia videntur.

Artaxerxes in Iudæos benignitas.

Cum Græcis summam pacem coluit, Ionibus libertate concessâ, verum Græci aversa à Persis arma in se mutuo converterunt. Postquam *Cimonem Altiadis Pericles* de medio sustulisset, Atheniensium cum Lacedæmoniis penè *ἀστρονδον* bellum Græcos omnes in partes traxit, donec mutuis vulneribus tantundem sunt confecti.

Et cum Græcis pax.

Peloponnesiacum bellum, quo nullum Græcis inter se majus fuit, accidit annis post Persicum quinquaginta: habet fuscè *Diodorus* complures Græcorum intestinos motus, qui in hanc tandem erupere flammam; istos etiam omnes attingit perquam brevissimè *Thucydides*, nos tamen intactos transilimus ut minoris momenti negotia, statim ad rei caput nos conferentes. Insequentibus prememus unius *Thucydidis* vestigia, quanquam, quod nos habet malè, gravissimum hunc historicorum Græcorum passâ non sunt fata aliquam multo viâ spatium nos comitari.

Peloponnesiacum bellum ex Thucydide.

Honores mutare solent mores in pejus, Athenienses qui se in socios, reliquamque Græciam initio gesserunt æquissime, mox ad fastum vergentes occipiunt crudeliter & avarè dominari, & in reliquam Græciam affectare principatum. Multi ipsorum impetum sufflaminare conati sunt frustra, nam ei operi nemo fuit par, antequam Corinthiorum suavis id in manus sumplissent Spartani.

Duxerant olim Corinthii coloniam *Corcyram*, & *Corcyrenses* Epidamnum in Illyrici orâ, cum inter *Corcyram* & *Epidamnum* ortum fuisset bellum de restituendis

Corinthiorum Corcyra & Epidamni colonia.

exulibus, Epidamnenses confugiunt ad Corinthiorum opem, & Corcyrenses ad Atheniensem : Corinthi hoc in bello ab Atheniensibus læsi, Spartanis, quibuscum scedere jungebantur, querelas deferunt : hac de re mittunt Athenas Lacedæmonii, sed cum responderetur superbius, decernunt communiter Peloponneses persecutas injurias armis, it Græcia tota in partes. *Archidamus* Spattanorum Rex numerofo cum exercitu ingreditur Atticam : consilio *Periclis* (qui unus tum in urbe fuit omnia) non occurrunt Athenienses terrâ, sed classem intereâ mittunt, quæ Peloponnesum depopularetur : ipsi ex agris quicquid erat mobile ferentes in urbem, intra muros securi confidebant. Ista belli ratio fuit, quotannis ineunte æstate veniebat in Atheniensem agros populabundus *Archidamus*, & in Peloponnesum mittebat vastaticem classem *Pericles*.

*La. elez-
monii ter-
râ in At-
ticam, A-
thenienses
classe in
Pelopon-
nesum
quotannis
grassan-
tur.*

*Mirape-
stis.*

Anno belli secundo epidemica pestis Athenas penè convertit in deserta ; ex Æthiopiâ pervasit Ægyptum, Syriam, Asiam, Græciam pleramque singulare morbi genus, invadebat sanissimos, petendo primum caput, post pectus, denique alvum, donec ardoribus internis exsiccando viscera pepulisset vitam. Si qui convalescerent, priorum omnium perdebat memoriam. Dum extra muros Athenarum ferro flammâque sæviret hostis, intra multò majori rabie furebat pestis ; tanta in viis, in templis, in navibus, & ubique mortalium strages fuit, ut spectanti magna moveretur miseratio, eoque major, quò pene nullus qui morbidis propinquius accessisset, evaderet à malo. Certè ipsæ rapaces feræ à mortuorum cadaveribus cautissimè abstinabant ; quod si quæ aula fuisset attingere, statim rapacitatem suam luebat morte. Mirandum nullam hujusce morbi scintillam in Peloponnesum devolâsse.

Licet historiæ Græcæ celebretur princeps *Thucydides*, ex plurimâ tamen illius lectione paucissima vobis dictare sinit animus, rationes enim & observationes politicas, in quibus ille scriptores omnes tam ante, quam post se videtur superare, nostrum nos institutum non patitur attingere. Res gestas habet ille quidem plurimas, sed in quibus pauca sunt singularia, quæ in universalis historiæ brevissimâ synopsi locum mercantur, hæc tamen memoratu non indigna.

*Græci
quibusvis
Barbaris,
feritate
non ce-
dunt.*

Bellum quod præ manibus est abunde demonstrat, nihilo Græcorum indolem quàm Barbarorum mitiorem fuisse, in victos enim utraque bellantium pars sævit quàm barbarissimè, Mitylenæi totam prope Lesbos ab Atheniensium societate averterunt ; ob hoc facinus cum postea dedere

se cogeretur Mitylene, primariorum civium mille missum Athenas morte statim mulctatum est, quin & obtinuit *Cleon* de necandis ad unum, quotquot in urbe remansissent mortales, decretum. Missa triremis quæ decretum indignissimum Græco nomine significaret exercitui, istius revocationem sententiæ plurimo cum labore *Diodotus* extorsit populo, sed frustra, nisi secunda triremis poltridie vela dans maximâ remorum contentione priori instans à tergo, Mitylenen venisset in ipso articulo, cum pararet Prætor decretorum prius exequi : hæc festinatio tutos à morte Mitylenæos præstitit, sed neque ipsos neque reliquam insulam à servitute, quæ Persicam imò Scythicam omnem gravitate superaret.

Nihilo Atheniensibus humaniores Spartani, isti cum post diuturnam obsidionem Platæenses fame compulissent ad deditonem, benè meritam de totâ Græciâ civitatem, non modò funditus everterunt, sed & in omnes incolas crudelissimè ferro sæviêrunt. Mirari desinimus Græcorum in Græcos hostes barbariem, dum ob oculos veniunt civium in concives gesta. *Corinthii* navali quodam prælio centena aliquot *Corcyrensi* viva cepere, horum plurimos præfenti dedere neci, aliquos sine pretio dimisere domum, qui rem Peloponnesiacam in Corcyrâ contra Athenienses promoverent. Isti suis artibus eam seditionis flammam excitârunt, cui restinguendæ maximi civium sanguinis rivi non fueresatis. Dum populus *Athenis*, nobilitas *Corintho* & *Spartæ* studet, ex fiunt cædes, ea oboritur lerna malorum, ipse quæ vix *Thucydides* valet enunciare.

Non injuriâ mirere unius urbis Athenarum vires ; octo continuis annis vastârunt hostes ipsorum agros, absumpsit pestis multa civium millia, in variis adornandis classibus impensarum plurimum perierat ; ipsi nihilominus diversis locis complures alebant exercitus, in *Thraciâ*, in *Peloponneso*, ad *Corcyram*, modò in hac, modò in illa *Ægæi* insulâ, in *Siciliâ*, & alibi cum terratum mari sine ullâ pacis mentione, imò oblatam repudiare concordiam.

Leontini in Siciliâ cum Syracusanis depugnantes inferiores se viribus sentientes, advocârunt in auxilium Athenienses, amplectuntur isti societatem, existimantes aperturum sibi viam id bellum non modò ad Siciliam, sed Africam quoque & Italiam subjugandam : nam populus iste inopinatis prosperæ fortunæ flatibus ebrius, nil minùs animoolvebat quàm orbis imperium. Profectò Siculi cum satis se mutuis collidissent cladibus, metuentes ne utrisque jam afflictis Athenienses irruerent, in amicitiam

*Athenarum
maxima
vires.*

*Aspirant
Athene
ad orbis
imperium.*

redeunt, sed cum Athenas redisset classis, pellit in exilium populus duces, quod non tamdiu suis artibus in bello continuissent Siculos, donec tota Atheniensis imperio subiecta fuisset insula.

Ab Atheniensibus Pylus in Peloponneso munita Spartanorum fre-

Siciliam aliquando petente classe ex du-
cibus unus *Demosthenes* (non Orator) cum
relictâ à tergo Maleâ è regione ventum es-
set Pylo, significat habere se à populo po-
testatem utendi per aliquot dies pro libitu
circa Peloponnesum exercitu, commodum
sibi videri communire Pylum, offendendâ
Spartæ locum imprimis idoneum: ceteri
ridere voluntatem viri, non sibi esse otium
dicere sumendi labores in communicandis
desertis promontoriis: nullis verbis efficere
potest *Demosthenes* ut cuiquam sua place-
rent consilia. Intereâ oboritur tempestas,
coguntur subire Pyli portum, cum in otio
aliquandiu sedisset exercitus, ipsa loci natu-
ra (non jam ultra conante *Demosthene* ver-
ba perdere) injicit militibus cupiditatem
faciendæ munitiois, sponte igitur sine ul-
lius imperio omnes congerunt lutum & sa-
xa, & ante sextum diem propugnaculum
perficiunt, quod Peloponneses ad despe-
rationem adegit, & penè supplicem petiti-
onem pacis. Spartanum primùm spernere Py-
lum ut rem parvam, mox reputantes situm
loci, occurrunt terrâ marique oppugnaturi,
remanerat in loco *Demosthenes* cum quin-
que navium præsidio, discedente in Sici-
liam reliquo exercitu: hic, ut vidit adesse
magnum hostium numerum, mittit qui
suos ex viâ revocarent ad opem. Intereâ tam
à terrâ quàm mari conantur irrumperere for-
tissimi Spartanorum duces, sed ea natura
loci fuit, ut munitioibus licet recens
& tumultuariò extractis, parva manus
tuendis suffecerit usque ad Classis adven-
tum.

Portus faucibus objiciebatur insula, in
quam trajecerunt Spartanum quadringentos
cives, quod arctius obsideretur locus, hinc
atque hinc disposuerant naves, ut nullus ad
oblectos pateret aditus: sed commissâ na-
vali pugna, Spartanam classem Athenien-
ses non modo depulerunt de loco, sed et-
jam insulam totam circumfidentes navi-
bus, habebant quasi conclusos reti, quot-
quot inerant milites.

Capta *Pylus* velut acutissima spina, altè
fodicabat Spartanorum pedem, ex hac
enim excurrere poterant Athenienses in
ipsa Peloponnesi viscera; gravis etiam ipsis
jactura fuit primariorum in insulâ civium,
sed ante omnia perterrebat occupatio *Cy-
therorum*, ipsi oppido Spartæ objacentis
insulæ. His cladibus etsi non fracti, pluri-
mum tamen à priori retracti ferociâ, indu-
ciis ad Pylum factis, Athenas mittunt qui
de pace agerent. Ceterum Athenienses re-

centibus fortunæ favoribus inflati, nolunt
nisi conditionibus iniquissimis pacem: hu-
jus ipsos mox pœnituit superbiæ, nam ad
Delum magno prælio à Thebanis fracti, &
in Thraciâ multoties à *Brafidâ* malè multa-
ti demisere cristas, tandem sic coit con-
cordia. Cum præcipuæ belli faces *Brafidus*
Spartanus, & *Cleon* Atheniensis eodem præ-
lio in Macedoniâ cecidissent, Athenienses
vertentem jam fortunæ rotam metuentes,
& Spartani Cytherorum Pylique quotidie
sentientes incommoda, præterquam quod
servitiorum transfugia, & civium captorum
periculum versaretur ob oculos, utrique
decem annorum belli tædio affecti, pri-
mum pacem, post ad annos 50. fœdus
pepigere.

Pacem sese
si bello
ample-
ctuntur.

Pax hæc novi belli sementis fuit: Co-
rinthii & Peloponnesium permulti Spar-
tanorum in pacificando pusillanimitatem
habentes contemptui, novam inter se so-
cietatem contra Spartam simul & Athenas
inire parant, cujus caput sit Argos; sed
hoc non tenuit consilium, quod Thebani
& Megareses ex sociis non minimæ po-
tentia, abhorrent ab Argivorum Republi-
câ quam regeret populus; cum ipsi ad Spar-
tanorum formam ab optimatibus guber-
narentur. Quaquam nil opus fuit contra
Spartam & Athenas fœderibus, inter quas
mutuum mox sæviturum bellum appare-
ret, nil vetante quæ nuper facta fuit male-
fidâ pace.

Recre-
sci bellum.

Ex pacto debebant Spartanum quæ in bel-
lo cepissent, Atheniensibus reddere, id in-
veniunt præstitum impossibile; in Thraciâ
tenebant *Amphipolum* cives, in Bœotiâ *Pana-
cten* Thebani: neutris persuaderi potest, ut
cas urbes in Atheniensium veterum domi-
norum manus traderent, impetrant tamen
à Thebanis ut *Panacte*, sed jam æquato so-
lo, restitueretur. Erat adolescens Athenis
maximi cum animi tum potentia *Alcibiades*,
abhorrebat is à pace quam plurimum,
animitus bellum exoptabat; utpote quod
unum ad gloriam sibi & imperium viam
pandere rebatur; suis ille consiliis Athe-
niensem populum taliter circumagit, ut nul-
lâ ab iis arte extorquere potuerint Sparta-
ni, vel Pylum, vel aliud quicquam in fœ-
dere promissum. Hinc nova bella, quæ ta-
men in apertum Martem ante sexennium
non erupere.

Intereâ Argivi, qui modò principatum
Peloponnesi spe devorârunt, cernentes
plerosque qui suam ambiebant societatem,
ad Spartanos iterum veteres amicos se con-
tulisse, *Alcibiadis* monitu propè supplices
mittunt Athenas, ut ipsis in fœdere contra
Lacedæmonios esset locus. Impetrant po-
stulata, postea verò cum ad ipsos oppu-
gnandos maximæ venissent Spartâ copia,

Argivo-
rum Ma-
lis reslo-
rescit
Sparta.

inter socios stabant aliquot Atheniensium centuriæ: sed in prælio vicerunt splendide Spartani, quo successu ipsorum reffloruit fama, frequentibus infortuniis, & imprimis ignominiosâ cum Atheniensibus pace plurimum nuper imminuta. Victoria hæc Peloponneses omnes fœdere conjunxit Sparta, & Argivorum Democratiam in Optimatum convertit Principatum: cæterum nihil violentum durabile. Contra Optimates insurgit Argivus populus, alios tradit neci, alios pellit in exilium, restituitur Democritia, nova cum Atheniensibus fœdera panguntur.

Ægestanorum fraude pellicuntur Atheniensis in bellum Syracusanum.

Nihil habent hæc tempora Syracusanum bello celebrius, in Siciliâ *Ægestani* præliis aliquot à *Selinuntis* victi, petunt Atheniensis suppetias: qui venerunt ad urbem *Ægestâ* legati, offerunt ingentem pecuniæ summam, & magna commoda ad subjugandas non *Syracusas* modò, sed & totam *Siciliam*: nihil Atheniensis decernunt antequam legatorum oculis lustrâssent sociorum vires: cum *Ægestam* venissent ab Atheniensibus missi, conspiciunt in singulis ædibus argenti facti copiam supra fidem: sed ea Siculorum fraus erat, à vicinis ad fallendos Atheniensis mutuantium vasa: redeuntes legati & visa pro veris renunciantes maximum in populo istius belli desiderium concitant; quod factu perfacile fuit *Alcibiade* continuò plebem inflammante ad nova negotia: unus *Nicias* totis nititur viribus demonstrare, frustraneam esse spem de tantâ & tam longinquâ subigendâ provinciâ, à quâ ipsi Carthaginenses immensâ licet ingruentes vi, summo semper cum damno simul & dedecore rejecti essent.

Sed ratione non agitur furiosa plebs, decernitur eundem *Syracusas*: *Nicias*, *Alcibiades*, *Lamachus* eliguntur in duces; instruitur præter onerarias & alius generis maximo numero naves, triremium centum & quadraginta classis, eo apparatu quem nulla prius unquam Græcorum civitas viderat.

Alcibiades exilium perdit Athenis.

Stabant in Athenarum compitis ad viarum indicia aliquot simulachra sacra *Mercurio*, *Hermæ* dicta; dum dare vela parat classis, nocte quadam mediâ *Hermæ* omnes aures, nares, labia truncantur: gravissimè commovet populum hoc facinus, existimabant ab eo perpetratum qui ad tyrannidem aspiraret, magna proponuntur indicibus præmia, quædam in *Alcibiadem* oriuntur suspiciones, offerebat ille semet judicio, desiderabat unicè cognitionem causæ fieri priusquam solveret classis, ne ab exercitu postea retraheretur in jus, sed non existimant adversarii cominodum in præsentia virum accusare, jubetur in militiam per-

gere cum classe: urbe tota deducit exercitum ad *Piræi* portum, hinc datis velis circumcurritur *Peloponnesus*, recipiuntur ad *Corcyram* socii; trajecto *Ionio* appellitur ad Græcas *Italiae* in mari infero civitates, recusant istæ omnes societatem armorum, ipsi *Ægestani* non possunt ultra triginta talenta corradere. Hæc auspicia taliter *Nicias* commoverunt, ut extemplo suaderet repetendas *Athenas*: verum incepti auctor *Alcibiades* in itinere persuadet procedendum. Interea adest ab urbe *Salaminia* navis, quæ sine morâ jubeat *Alcibiadem* revolare domum, ad causam capitis dicendam de violatis *Hermis*: parere vir habet necesse, redit in suâ triremi, sed in viâ relicta in *Salaminiâ* legatis, dilabatur *Spartam*. Ea hujusce viri virtus erat, ut inter ipsos *Spartanos* plurimi statim fieret, hujus consilio rumpunt aperte *Lacedæmonii* fœdera: ducit in *Atticam* *Agis* Rex copias, *Dicæelum* urbem non procul *Athenis* communit, & inde sine novi quotannis exercitus impensis (ut antea solitum erat) ad urbis portas quotidie excurritur.

Ea *Syracusanorum* supina superbia fuit, ut cum increbesceret fama propemodum in conspectu esse hostem, ex civibus quosdam mulctârunt, quod assererent Atheniensis adventare: si qui venturos admitterent, facillimo negotio repulsum iri arbitrabantur. Sed cum in portu jam federet classis *Attica*, certaminum aliquot navalium victrix, coincidentibus animis prorsus desperare *Siculi*: ipsos tamen mox fortuna supra spem benignè respexit. Adest *Gilippus* cum aliquali *Spartâ* & *Corintho* classe, tantis hic *Syracusanos* animis implet, ut terrâ simul & mari semel atque iterum Atheniensis acceperint usque adeò malè, ut necessarium putârunt *Nicias*, *Lamachus* collegâ ducem jam cæso, cessare à præliis, donec ab urbe venissent novæ copiarum: advenit *Demosthenes* cum maximo trecentarum triremium apparatu. Quos perdere vult numen, eos nulla virtus, nulla consilia servare valent. Majores hic Atheniensibus copiarum quam quibus ipsum *Xerxem* debellârunt, duces istius seculi celeberrimi duo *Nicias* & *Demosthenes*; nihilominus omnia ipsis retrò sublapsa referri. In certamine navali à paucioribus *Siculis* vicuntur, peltis invadit castra, suadet *Demosthenes* reditum in patriam, dissuadet aliquandiu *Nicias*, prædicens morte mulctatum iri ab insanâ plebe qui redissent duces; cæterum cum invalescerent mala, fit de discessu decretum: conclamantur vasa, conscenduntur naves, sed en in ipso articulo deficientem *Junam*, *Nicias* superstitiosior ex hariolorum consilio didicit ad tres adhuc dies permanendum. Interea sublatis animis *Syracusani* obstruere parant portum, ne ul-

Attoniti Syracusani animos recipiunt.

Atheniensium ad Syracusas summa clades.

Ius miseris pateret exitus, conantur omninix Athenienses refringere repagula, sit in ipso portu atrox si quod unquam navale praelium: victi Athenienses fugiunt ad castra: eadem nocte ingredi statuunt iter pedestre ad amicasin Insula civitates, id à transfugis discentes. Syracusis duces, non possunt populo persuadere jam ex pugna lassò, ea nocte extra urbem profetre pedem; hoc tamen stratagemate retinent in castris hostem. Iphis significandum curant præoccupatas jam à Siculis cunctas viarum angustias: mira hinc miserimos Athenienses invadit desperatio; pestis, fames, vulnera vexabant: ingrediuntur nocte sequenti viam: unum ducebat agmen *Demosthenes*, *Nicias* alterum: dici non possunt hujus itineris clades, cum maximam partem in difficilibus locis fuissent cæsi, qui supererant undique circumcincti se dedunt, ad septem millia: duces confusi, milites missi in lapidinas. Periêre Atheniensibus in expeditione hac vix pauciores quadraginta millibus. Minimum in urbe superfuit vel virorum, vel pecuniæ, vel navium: statim omnes deficiunt focii; Eubœa, Samos, Lesbos, maxima Ionîæ & Thraciæ pars, accedunt fœderi Spartano: tota Græcia conspiciat in Athenarum ultimam perniciem. Populus metu jam delirans tradit optimaribus regimen, jubent quadringentos civitatem regere: sed hi factiosi & imprudentes viri, quod Reipub. supererat spei profligârunt. Quadraginta naves vix & ægrè comparat populus, istis binos præficiunt duces, qui suis discordiis victoriam hostibus prodiderunt. Iterum recentis Oligarchiæ piget populum, ipsi resumunt in manus imperium, & in rebus desperatis in *Alcibiadem* conjiciunt oculos: miserebat virum ruentis patriæ, quâ potuit afflictas ejus res adjuvabat. Promiserat Spartanis *Darius* ad extirpandas Athenas tritemes trecentas: legato Regis *Pharnabazo* persuasit clam *Alcibiades* ne traderet naves, docens è re Regis plus futurum, ut utriusque populi æquaretur potentia, quàm ut alteri funditus everterentur. Certè *Alcibiadis* ad suos reditus totam Græcarum rerum faciem commutavit. Nuper contritæ Athenæ absque resurgendi spe; sed mox *Alcibiadis* vel virtute vel fortunâ pristinæ restituantur gloriæ.

Non prius vir in urbem venit, quàm tres splendidissimæ de Spartanis in mari victoriæ relatæ fuissent; captivas secum *Piræo* intulit hostiarum tritemium supra ducentas, & spolia infiniti pretii. Descendenti de classe tota se projicit civitas in occursum, cuncti avidissimè conjiciunt oculos in virum, cujus fugi rem Atticam præcipitasset in ima miserciarum, & eve-

xisset reditus ad summum gloriæ. Convocat in forum concionem, priorem omnem criminum suspicionem de cunctorum abstergit animis oratione suâ: in ejus depositur manus quicquid erat vel maris vel terrâ imperii.

Aurâ populari nihil inconstantius, *Alcibiades* hodie Athenis alter *Jupiter*, in diebus paucis sine magno demerito cacodemone odiosior evadit. Exit cum classè in Ioniam, *Lysandrum* navarchum Sparta qui in propinquo erat, ad pugnam provocat: non audebat ille congregi, mox tamen audiens cum magna militum parte abesse *Alcibiadem*, invadit *Lysander* reliquos & profligat: ob hoc infortunium mittit pessimè consultus populus *Alcibiadi* in imperio successores. Sentiens magnanimus vir neperos patriæ favores in novos verti furores, sponte concedit in Thraciam iterum exul.

Pugnatum posthac est prope Lesbos Atheniensibus cum Spartanis, maximis utrinque copiis: insignis penes Athenienses remansit victoria; sed à prælio oborta tempestas non patitur in mari demersos recolligere ad sepulturam: ob hoc crimen cum classis triumphabunda redisset domum, fortissimi ducum luunt capite. Intolerabilis hujuscæ dementiæ meritissimas statim pœnas luunt Athenæ: mittitur ad Hellepontum quicquid urbi fuit virium: convenitur hostis in Propontide, juxta locum ubi remanebat *Alcibiades* exul; ad pugnam laceffit *Lysander* prodire recusat, infirmitatis conscius; postulat ab Atheniensium ducibus *Alcibiades* aliquam imperii partem, repromittens certam suis victoriam, sed cum fastidio rejicitur exul: Attica statim classis coacta comineatus inopiâ Spartanam relinquere, verùm *Lysander* solutis in discessu hostibus ingruens debellat penitus: & vix relinquit superstitem qui cladem Athenis nunciaret. Malum hoc prioribus adjectum perdidit in perpetuum Athenas.

Statim à victoria adest ad muros cum terrestri exercitu Rex *Agis*, ad portum cum classe *Lysander*, & diurnâ obsidione grassatur intra mœnia fames; tradere se coguntur Athenæ in Lacedæmoniorum manus. Subrui jubet victor muros, destrui propugnacula: vetat ultra decem tritemes possidere, regimen triginta tyrannis qui à se toti penderent, tradit.

Qui recusant legitime dominari, meritissimè servire coguntur. Atheniensis populus, dum staret sua res, hostibus, sociis, bonè meritissimis civibus petulanter abusi sunt, nemo de fortunæ erga injuriosos iniquitate queratur.

Triginta tyranni, primùm malè mulctare malos, bonorum cum gaudio: mox

Alcibiades perditas Athenas restituit.

Ingratus populus secundo Alcibiadis exito sumditus subruitur.

Meritissimè Atheniensium à triginta tyrannis oppresso.

cum à *Lysandro* impetrâssent Spartanos satellites, in optimos involate. Erat ex eorum numero *Theramenes* vir bonus; cum is collegarum maleficiis obviam ire conaretur, ante alios ipse duci iussus est ad necem. Voluit *Socrates* Philosophus injuriam propulsare, sed persuasit *Theramenes*, ne se frustra objectaret periculo. Tot implere cædibus civitatem tyranni, ut optimi quique fugerent in exilium. Hic mirabile pauidit Spartanorum crudelitas; edicunt capitale fore omni Græco qui reciperet Atheniensem exulem, non statim tyrannis tringenta repetentibus redditurus; nihilominus non Argivi modo, sed & Thebani infestissimi olim Athenarum hostes, misericordiâ moti quotquot ad se fugerent ex urbe, perbenigne recipiunt.

Interea miserimè perit *Alcibiades*: emanârât ad aures sagacissimi viri parare *Cyrum* cum Lacedæmoniis fœdus contra *Artaxerxem Mnemonem*: rem refert *Pharnabazo* Lydiæ præsidii, erat is ex numero rebellium, non ergo narrat Regi delata. Ita comperiens *Alcibiades* ad Phrygiæ se confert Sattapam, ab eo com meatum ad Regem impetrat, sed dum esset in via, in Phrygiæ quodam oppidulo pernoctans, missi à *Pharnabazo* sicarii circumstant in quo dormiebat hospitium: incenduntur ædes, excitatus flammâ & fumo *Alcibiades* conatur de refractâ fenestrâ se dare in strata: sed spiculis & lanceis retrusus cogitur in incendio mori. Horum maxima pars accidit post *Artaxerxem Longimanum*; sed ne rerum continuarum seriem rumpetemus, unâ contexuimus.

In historia antiqua de *Dario Notho* nihil invenio, quapropter quæ recentiores habent, præteribo, pleraque minimi faciens, quia fontes ignoro; sequentia tamen in historiæ antiquæ monumentis invenio.

Artaxerxi Longimano solus *Xerxes* filius fuit legitimus, præter eum verò naturales septemdecim; quorum maximus *Sogdianus*, Eunuchi fraude necandum curat *Xerxem*. Paucis post diebus, multa nobilitas exosa facinus *Ocho* se jungit ex spurii septemdecim uni: hic necato *Sogdiano* regnum occupavit, in *Darium* commutans nomen.

In annis novemdecim quibus *Darius Nothus* sceptrum Persicum tenuit, aulicorum aliquot seditiones recitat *Ctesias*: qui tum temporis in *Darii* familiâ artem medicam exercebat; sed *Thucydides*, *Herodotus*, *Xenophon* & alii eâ tempestate historici usque adeo in Græcorum bellis occupati sunt, ut Persicos motus auscultare iis non fuerit otium.

Qui res gestas populi Spartani & Athe-

nienlis viginti septem annorum, quamdiu belum Peloponnesiacum duravit, cum judicio legerit, pronuntiabit partium utriusque seu Atheniensibus seu Lacedæmoniis proclive fuisse paucioribus copiis, classibus, ducibus, pecuniis, Persarum Regnum subjugâsse, quàm quibus se mutuo imperiverunt, nullo alio fructu quàm ut nunc hi, nunc isti ad proximam ruinæ oras accederent; & ut utrique ad communem hostem Regem Persarum in Græci nominis dedecus, multoties supplices accederent, illius auxilium implorantes quo se invicem opprimerent; qui concordēs totius Asiæ imperium non magno negotio occupaturi videbantur.

Dario Notho successit in Imperio filiorum natu maximus *Artaxerxes Mnemon*, quem *Dario* adhuc privato *Parysatis* pepererat, imperanti verò eadem uxor *Cyrum* edidit: *Cyrus* ut primùm adolevit maximi vir animi apparuit; *Artaxerxes* ingenii fuit multò mitioris; ille matri charior, hic patri: de *Cyro* hocce minori multa *Xenophon*, verùm ad ejus elegantissima scripta, cum proluxa sint, nobis in præsentia non est otium; sequentia ergò cogimur ex *Diodoro Siculo* & *Plutarcho* minori cum labore depromere.

Desiderabat *Parysatis* *Cyro* parere regnum, conataque est persuadere viro adhuc in vivis, ad *Cyrum* pertinere imperium, eodem jure quo olim *Xerxi*; utpote primo sui regnantis filio; sed *Dario* stetit sententia conferendi post se in *Artaxerxem* regni. Cum jure cecidisset *Cyrus*, ad vim & fraudes sese convertit: dum frater, ut moris erat Persarum regibus in Regni auspiciis, sacratam *Cyri* vestem parat inducere, latens in insidiis *Cyrus* ipsi vitam molitur eripere; sed ante ad *Artaxerxem* insidiarum pervenit indicium. Obruncandum ob facinus *Cyrum* amplectitur mater, nec prius à reo abstrahi se passa est, quam criminis veniam alteri filio lachrymis extorsisset.

Cyrus præsentissimo creptus exitio mittitur procul ab aula in Lydiam Sattapa: hic irrequietus animus nova consilia coquit, continuo pellicit ad se ex tota vicinia fortissimos quosque viros, quorum maximum numerum Græcia dabat, finito nuper bello Peloponnesiaco, quod per frequentiam periculorum plurimos adduxit ad summam rei militaris peritiam. Istorum millia tredecim ascenderunt cum *Cyro* per Ciliciam & Syriam in campos Melopotamiæ: hic ipsis occurrit *Artaxerxes* ad ulteriorem Euphratis ripam. In castris regis memorantur myriades quadraginta, in *Cyri* non supra novem. Dum conferuntur manus, perniciosissimo errore sinistram cornu ad fluminis ripam, ne circumveniret hostis,

Spartani multo facilius Perseus quam alteri alteros subjugâssent.

Parysatis filium Cyrum Dario cupit succedere.

Magna Spartanorum crudelitas.

Miserima Alcibiadis mors.

Artaxerxi succedit Darius Nothus.

Athenienses

Servat Parysatis Cyrum à presenti morte.

Victor Cyri inopinatâ morte vincitur.

hostis, stationem sibi eligunt Græci, qui si in media acie contra Regem sterissent, nullum de *Cyri* victoriâ fuisset dubium: nam oppositos quosviscunque facili brachio fudissent, sed Regnorum Modimperator est Rex supremus. In acie utrinque mediâ stabant fratres cum selectissimis suorum, *Cyrus* unum petebat *Artaxerxem*, quem assequutus telo minimo minus dedit morti: recipitur tamen Rex ictus in tutum: *Cyrus* indomitâ ferociâ obvios quosque prosternit, potitur non ambiguè victoriâ, hostes terga dant: ceterum ingruente nocte, cum generositate equi longius à suis *Cyrus* abriperetur, in hostium globum incidit; ubi victoriam inclamantem lethali à tergo plaga quidam *Mithridates* in capite percussit: equo decidit heros, ex suis quidam excipiunt, & dum in castra conantur reducere, occurrens nova hostium turma moribundum cum agnovissent, cogunt emori.

Artaxerxis Celebrata mortis *Cyri* fama victos retrahit ex fuga: *Artaxerxes* mortuum ardet videre fratrem, certus nulli hic quàm suis oculis credere. In via siti Rex penè est eneatus, nihil poculenti ullibi ullo pretio potuit inveniri, tandem aquæ corruptæ pusillum in utre sordido barbarorum quidam adfert; majorem ex hoc poru voluptatem percepisse se Rex affirmavit, quàm ex ullo aliàs in vita tota; nil ergo mirum si tam suave donum largè remuneratus sit, qui priùs ob aquæ nil profuturæ pugillum insignia retribuisset dona.

Infatiabilis crudelitas Parysatidis in Cyri inimicos. Cum ad mortuum venisset fratrem *Artaxerxes*, imperat Eunuchis ut caput & dextram *Cyro* præscinderet, paret Eunuchus, sed in suam certissimam perniciem; nullus enim quisquam ad *Cyri* mortem quicquam contulit, quem non mater *Parysatidis* involvit exitio. Voluit *Artaxerxes* ab omnibus haberi *Cyri* caesor, hanc fortitudinis laudem ipsi nullus andebat detrahere; accidit tamen ut benè potus *Mithridates* inter socios sit gloriatus suis manibus cecidisse *Cyrum*: statim *Parysatidis* ad Regem defert viri jactantiam, & impetrat ut ob hanc regio honori illatam contumeliam sibi dederetur in supplicium, miserrimum hominem crudelissima mulier non contenta morte simplici perdere, per multos dies sævissimis excarnificatum tormentis vix patitur mori. Concludit inter geminas scaphas exerto capite, palpebras aciculis pungens cœgit adversum Solem patientibus oculis assiduè contueri, faciei inunctæ insidebat muscarum examen; acutissimis oculorum compunctionibus admittere cogebatur in os esculenta, quibus invitissimo vita continuata est; donec ex corruptis quæ excipiant scaphæ excrementis in-

secta nata resupini viscera corrossissent & carnem depasta fuissent.

Eunuchum cum aleæ lusu fecisset suum, illicò tormentis dedit, detrahit ad fauces pellem, excoriatumque corpus adhuc viventis tribus crucibus affixit.

Infatiabilis vindictæ mulier noluit in fervorum tormentis consistere, sic tandem ipsi Regis uxori, quæ sibi & *Cyro* semper adversata fuerat, maturavit farum. Post odia diuturna simulavit cum Regina in sincerissimam se redire gratiam, quòque sincerior appareret amicitia, iisdem uti voluit non mensis modo sed & cibus. Ceterum ecce muliebris ingenii proflus Satanicas artes, cultrum habebat ab altero latere præsentissimo inæctum veneno: hoc *Parysatidis* dissecuit aviculam, cujus unam sibi partem sumens comedit sine noxâ, alteram quam tetigisset inæctum cultri latus Reginæ porrexit; hæc ut gustavit, confestim acutissimis doloribus, mox sævâ morte affecta est. Ob hæc flagitia nil gravius in matrem *Artaxerxes* statuit, quàm ut sese Babylonem conferret, inde, quoad viveret, non discessura.

Redeamus jam ad Græcos *Cyri* milites, isti victores premebant fugientes hostes, sed acceptâ *Cyri* cæde trepidi in sua castra recurrunt. Noctem eam insomnem ducunt, metuentes ne totas in ipsos copias *Artaxerxes* immitteret: verùm is ignavia suorum & virtutis Græcorum satis guarus abstinuit vim, quin & lubens securum in patriam reditum præstitisset, nisi *Tisaphernes* suscepisset omnes sine suorum periculo perdere. Accedit igitur fraudulentus Satrapa cum selectissimis copiis, Græcorum castris adjungit sua, declarat quàm sibi sit facile tantillam manum delere, cupere tamen pro suo erga Græcum nomen amore salvare perditos, nisi certum sit ipsis in voluntarium exitium ruere: multis se precibus extorssisse Regi potestatem cum ipsis æquis conditionibus transigendi, proferant ergo quid sibi velint factum. Illi nihil amplius postularunt quàm tutum in patriam iter; convenit facile, Persæ Græcis sunt amicissimi, cuncti Græcorum duces veniunt *Tisapherni* in castra; hos statim omnes ille comprehendens, mittit qui securos milites perderent: sed hi invadentes facile repellere, nil curare Persarum arma, hoc uno angi, quòd nullus superesset ducum qui reduceret domum.

In hac perplexitate animorum solatur afflictißimos Philosophus *Xenophon*: hunc omnes expetunt ducem, licet ante nullo in militia publico functum munere. Is dextrè adeo quæ didicerat in scholis, redegit in praxin, ut mille longissimi itineris vix credibilia impedimenta superans, pleròsque

Tisaphernis fraude cæsi omnes duces Græcorum.

Xenophon milites reduxit in Græciam.

salvos reduxerit in Græciam. Legat cui animus est & otium in *Xenophontis* ascensu, *Cyri* multa in hoc itinere dignissima memoratu. Certum est quod hac tempestate fecere Græci infirmitatis Persicæ experimentum, Lacedæmonios concitasse ad invadendum Asiæ imperium, quod nimis jam diu tenuisse fœmineas manus dolebant viri: sed bella civilia ab hoc eos conatu retraxerunt, ut *Alexandro Macedoni* prædestinatus à Deo locus relinqueretur.

Invadens Artaxerxes Ionas attrahit in Asiam Agefilam.

Parabat *Artaxerxes* rebellionis *Cyri* socios pro meritis accipere, & ante alios *Ionas*: metuens sibi Ionia ad cognatos Græcos mittit, qui postulent opem: variæ Spartâ veniunt classes, tandem ipse Rex *Agefilus* transmittens, terrâ marique profligat ubique barbaros. Persæ quo virum retraherent ex Asia, consuetas adhibent artes, in Spartanos concitant cæteram Græciam, quod ipsis factu fuit perfacile; nam in socios superbius dominabatur tum Sparta quàm prius Athenæ: igitur fit conspiratio. Antea recuperârunt patriam Athenienses exules, & Thebanorum ope triginta tyrannos ejecerant, sed urbs sine mœnibus remansit, donec *Conon* (cui *Artaxerxes* ob rei nauticæ peritiam & odium in Lacedæmonios suam classem commiserat) ea Perfarum sumptu satis magnificè reædificasset; quo facto parum abfuit, quin ad pristinam gloriam rediret ille populus. Certè parvo post tempore in Peloponnesum emittere valuit triremes ducentas, & terrâ viginti militum millia. Hi cum Thebanis firmam adeo pro libertate Græcorum societatem inierunt, ut Lacedæmonii undique pressi, hinc à Persis, inde à Græcis, coacti sint fociis, jam sponte excutientibus superbium dominorum jugum, libertatem dare.

Defecerat ante hæc ab *Artaxerxe* Ægyptus, hanc effœminatissimis Perfarum copiis reducere desperans Rex, quò majorem ex Græcia mercenariorum haberet numerum, misit ad commune concilium, qui suaderent cessationem ab armis civilibus. Non difficulter pax convenit, concedentibus cuncta Lacedæmoniis jam pertæsis belli: sed diu pax non tenuit, iterum enim inhiantes principatui molestissimè ferebant Spartani, id sibi extorqueri quod annis prope quingentis tenuissent. Igitur occupare insulas, in Thraciam mittere copias: hæc in via ex inopinato adoriuntur & capiunt *Cadmeam* Thebanorum arcem, captam uno alterove anno injuriosè detinent, censentes hoc fræno potentissimos jam Græcorum Thebanos ab omni motu cohberi posse.

Spartani Thebanos

Verum enim verò hæc injuria Spartanis ruinæ, Thebanis imperii in Græcos prin-

cipium fuit: nam cum Thebani vi & arte suam recuperâssent *Cadmeam*, implacabile contra Spartam odium conceperunt. Erat Thebis præter alios insignes duces *Epaminondas*: hic Bœotorum robusta corpora ita exercuit, & afflicecit disciplinæ militari, ut cunctorum mortalium in hac arte peritissimi evaserint. Primos sumpserunt animos, cum *Agefilum* ex Asia contra se revocatum, sensissent declinare pugnam. Venerat cum insigni exercitu deleturus Thebas *Agefilus*, sine controversiâ istius sæculi celeberrimus Imperator: occurrunt Thebani, loci captatâ commoditate confident. Ea in Thebanorum castris fuit ordinum dispositio, ea animorum contra ingruentes hostes sedata firmitas, ut *Agefilus* in iniquo loco ipsos aggredi hortens, primùm transiverit sine pugna, & mox reverteretur domum. Hic fortissimi viri metus Thebanos fecit certos suæ virtutis, cujus mox insigne toti Græciæ dederunt experimentum, cum pauciores in æquo loco Spartanorum plures fudissent. Exinde nihil parvi spirare, ambire vicis imperandi Græciæ, quas hunc ad modum adepti sunt.

Secundò persuasit Græcis *Artaxerxes* communem pacem, hanc admittunt omnes eâ lege, ut cunctæ in Græcia civitates libertate fruerentur: annuunt cæteri, uni Thebani recusant isti stare legi, totam Bœotiam à se pendere volunt. Cum obstinatè persisterent in hoc placito, paciscentibus cæteris, ipsi soli excluduntur à fœdere. Oblatam statim occasionem arripiunt Lacedæmonii vindicandi antiquas contumelias, & opprimendi nudas jam ab omnibus sociis Thebas. Pergit festinabundus Rex *Leuctris* *Epaminondas* maximis cum copiis, excindendarum Thebarum certissimus. In Pœoriam venit, ad Cheronæam primùm, mox ad *Leuctra* procedit; *Epaminondas* contra cum senis præter propter millibus, plures enim in urbe feriendis armis non erant; cæteram imbellium turbam, quò tota federet extra belli casus, mittit Athenas. Multa viro in via obviam fiunt infausta, sed omnia is flocci facere, hoc unum se à puero didicisse fatus augurium, pro patria fortiter pugnantem mori: ne tamen superstitionibus dedita plebs animis deficeret, efficit ex urbe in castra volare nuncium, sacra quæ in templis pendebant arma non amplius apparere, quod ipsi ea induissent heroes, exeuntes in aciem Thebanis opem laturo contra Spartanos. Tot hujus generis alia commentus est prudentissimus imperator, ut tota jam plebs nil aliud magis averet quàm prælium. In pugna hoc usus est stratagemate, quotquot erant viri fortes, eos in dextro locavit cornu, in-

firmos

provocant gratis.

Non audent Agefilum cum Epaminonda congregari.

Thebanorum superbiam.

Leuctris Epaminondas splendendam de Lacedæmoniiis virtutem refert.

firmos coniecit in sinistrum, ipse cum turmâ selectorum extra aciem in omnes casus paratus stabat: cornuum suorum quod erat infirmum iussit paulatim retrocedere, nec cum hoste miscere manus, donec cornu validius aliquantisper in opere fuisset versatum, hac arte victoriam adipiscitur. Lacedæmonii enim vix sustinent eam exercitus Thebani partem quæ prima venit ad manus, imò verò ut primum cum suâ turmâ jam propè fessis *Epaminondas* supervenit, & *Cleombrotus* heroicè dimicans cecidisset, non amplius pugna sed cædes & fuga fuit. Leuctricum hoc prælium toti Græciæ demonstravit, Thebanos in pugna Spartanis, adeoque cunctis mortalibus præstare.

Posthæc Sparta cum Arcadibus res fuit, Arcades advocat Thebanos, hi in Peloponnesum veniunt alacres, comitati non paucioribus suorum & sociorum quàm millibus quinquaginta, non audent occurrere Spartani; Laoniam ergo per quingentos annos intactam ab hostili manu, depopulatur *Epaminondas*, quin & ipsam Spartam parat oppugnare. Nulla unquam huic urbi fuere mœnia, nam nullius hostis metuebat adventum: ea tamen locorum difficultates, ea civium tum numerus tum virtus fuere, ut ab oppugnatione necessarium Thebani duxerint abstinere.

Athenienses Spartam contra Thebanos tuentur.
In his angustiis (ut rerum humanarum agnoscas vices) Spartani mittunt Athenas qui suppliciter implerent illorum opem, quorum ante paucos annos mœnia, Republicam, & robur totum subruissent. Athenienses memores magis liberationis Græcorum à Thebano jugo, quàm injuriarum nuper in se commissarum, exeunt *ωπασίνουσι* duce *Chabria* in suppetias Sparta: sed ante eorum adventum retrocesserat ab urbe cum copiis *Epaminondas*, cum Spartani reculissent congregi prælio etiam provocati.

Anno sequenti iisdem vocantibus Arcadibus cum in Peloponnesum pararet reducere exercitum *Epaminondas*, ac si alter ingrueret *Xerxes*, quotquot rei Sparta favabant, concurrunt ad Isthmum: angustias muro & fossis muniunt, perfectis munitionibus imponunt præsidia: sed omnia perumpit *Epaminonda* virtus, nullus magnanimus vir angulos quarit, apertè in eam muri partem insilit in quâ stabant Lacedæmonii: propulsat præsidia: munitionum fit dominus: per Peloponnesum quaquà lubet discurret armatâ manu, oppugnat Corinthum, transcendit urbis muros, proripiunt se cives intra ædes, sed *Chabrie* & Atheniensium virtus ex urbe captâ Thebanos eiecit.

Ad hæc tempora in plerisque civitatibus

Græciæ grassabantur seditiones gravissimæ, imprimis Argis, ubi populus per Demagogas concitatus optimatum ad mille ducentos occumbere fecit morti.

Epaminondas convocato Thebis concilio *Thebani* persuasit civibus etiam maritimorum curam gerere; quò sic non tantum Lacedæmonii imperium terræ, sed etiam Atheniensibus maris eriperent dominatum. Struunt centum triremes, quibuscum exiens *Epaminondas* vita suo nomine Atheniensium Navarchas conterruit, ut congregi non sint ausi: sed cum *Epaminonda* vitâ omnes hinc Thebanorum conatus evanuerunt in auras.

Epaminonda victoria ad Mantineam.
Ultima viri expeditio ejusmodi fuit: Arcadia civili bello flagrabat, *Mantineenses* contra *Tegeatas* adduxerunt Lacedæmone copias: *Tegeata* accersunt *Epaminondam*. Is cum in Laoniam venisset, accipiens juventutem Spartanam sedere in hostico obsidentes *Tegeam*, statuit confestim occupare vacuum Spartam: sed Sparta Rex *Agis* ut primum in suis castris didicisset *Epaminondam* adventare, statim suspicatus sagacissimi viri consilium, mittit Spartam qui res viserent, & populum confirmarent ad pugnam, si quid ingrueret inopinati, certissimâ spe sui cum totis copiis ante aliquot horas adventûs. Interea se dat in viam, cæterum ante adventum in *Epaminonda* manus urbs tantum non est data.

Venerat cum *Agide* Spartam inter cæteras copias *Mantineensis* populus; hoc observato, *Epaminondas* desertâ Lacedæmone statim advolat *Mantineam*, quam nullo negotio cepisset vacuum, ni forte fortuna aliquot Athenienses conjuncturi se cum cæteris copiis venissent in urbem: satis hi successum negotii Thebanis, donec advenisset cum exercitu *Agis*. Non amplior mora, in *Mantineæ* campis disponitur utraque acies; habebat *Agis* supra vicies mille, ad tricies *Epaminondas*; in sinistro *Agidis* cornu Athenienses pulsi recipiunt se in vicinum collem: inde cum dejecissent hostium aliquot turmas, pro victoribus se habuerunt: sed in dextro cornu ubi stabant hinc *Agis*, illinc *Epaminondas*; cum abiissent victores Thebani equites, inter pedites diutissimè cruentum, si quod aliud, prælium commissum est, neutro inclinante victoriâ; donec *Epaminondas* in medios semet hostes projecisset. Non amplius sustinere Spartani valentes dant se in fugam; sed antè lethali percussum plagâ *Epaminondam* relinquere. Hic cum suis manibus heroicè perfringeret densissimas hostium acies, undique in ipsum quali compluit telorum nimbus: ex his unum perrupto clypeo simul & lorica, penetravit altè in pectus, & extorsum post se reliquit in vulnere spiculum:

non ultrà valet stare *Epaminondas*, reducitur in castra, pronunciant Chirurghi moriturum educto spiculo: nil ille moratur mortem, tantùm interrogat armigerum, num suum saluum esset clypeum, quo respondente saluum id esse: iterum penes quos esset victoria quærit, cum tulisset responsum penes suos, tum ab omni quasi parte securus, spiculum iussit evelli quò tandem expiraret. Ante mortem cum lamentarentur circumstantes amici tantum sine liberis virum discedere: minimè verò (inquit) duas ego Reipublicæ clarissimas relinquo filias ad multa victuras secula, victoriam *Leuctris* & *Mantineæ*.

Cum *Epaminonda* evanuit Thebana potentia, & cont. Græcorum pax.

In *Epaminonda* interitu sua claudit *Xenophon* Hellenica, qui sequentia det inter antiquos præter *Diodorum Siculum* neminis memini, nam qui magno fuerunt olim numero dudum periêre.

Epaminonda superstite non potuit in Græciâ coalescere pax, ejus enim virtus implebat Thebanos desiderio cæteris dominandi; non autem pati poterant dominos vel Athenienses vel Spartani, pristinos adhuc gerentes spiritus, licet multùm remissâ antiquâ virtute; verùm *Epaminonda* sublato, deponentes Thebani ferociam patulis satis accipiebant auribus æquas à cæteris Græcis conditiones concordia.

Artaxerxes seditiones multas feluster composuit.

Dum mutuis se Græci vulneribus confodiunt, *Artaxerxes Mnemon* Rex Persarum, securè in utramque stertit aurem, liber à maximo metu, & primario suo periculo, Græcorum armis, nihilominus post diuturna Halcyonea tempestas horrida in eum incubuit: *Tacon* Ægyptum occupat, multorum juxta Hellepontum Satraparum fit conspiratio tanta, quæ dimidium imperii vectigalium eripuit, adeò ut publici redditus reliquum non sufficeret impensis belli. Ex hisce malis conatus est emergere, cum rebellium Satraparum plerisque eam privatim operam navavit, ut se invicem prodentes omnes ad pristinum obsequium retracti sint. Major in Ægypto difficultas fuit, magnitudine stipendii multa veteranorum millia ex Græciâ *Tacon* adduxerat ad suam militiam: Lacedæmonii publico consilio miserunt *Agefilau* in profundâ suâ senectute *Taconi* in auxilium, *Tacon* observatâ *Agefilai* staturæ brevitate & pedis curvaturâ, cultusque corporis magna pro Laconum more incuriâ, virum contempnit.

Tacon *Agefilau* in Ægyptum atrahit.

Agefilau ab omni prodicione utitur provocatus excusatur.

Stolidæ Ægyptii contumeliæ magnanimi viri mentem altè satis pupugerunt, sed nequiquam eousque fodicârunt, ut gravissimum virum in prodicionis scelus impulerint. Hoc & alia vituperia *Agefilau Rhalegus* improperat præter meritum, absque cuiusquam, quantum scio, auctoritate. Ve-

rum est, *Nebanebos Taconis* nepos, dum ipse contra unos Persas oculos intenderet, à tergo Ægyptios in rebellionem concitavit, quo factum, ut *Tacon* ob sui capitis periculum ad *Artaxerxem* confugerit; à quo benignè, imò & regiè acceptus est: nulla tamen hîc *Agefilai* culpa. Equidem cum *Mendes* magnam Ægyptiorum partem ad centum bellatorum millia contra *Nebanebon* commoveret; egregia *Agefilai* & Græcorum virtute novi isti rebelles pessundati sunt, ob quam operam magno honore & centenariis aliquot auri talentis remuneratus *Agefilau* domum remissus est. Sed in viâ correptus morbo in ipso littore Africano vir maximus expiravit, corpus cerâ mellis inopiâ conditum, Spartam reportatum splendidis exequiis humatum est.

Agefilau in Africâ moritur.

Intercâ domesticæ calamitates *Artaxerxi* tragicum longinquæ vitæ exitum dederunt. Historiam habet *Plutarchus* in suo *Artaxerxe*. Hic in senectâ *Darium* filium jam quinquagenarium secum iussit regnare: In more Persis positum fuit, ut Rex designatus à designante obtineret quicquid tandem postulasset; *Darius* à patre petuit *Aspasiam* concubinam, concessit pater licet ægerrimè filio impium suum votum, sed mox invidiâ in pœnitentiam actus, curavit *Aspasiam* eligendam *Diana* in sacerdotem. Ut huic illa vacaret muneri, extracta est ex *Darii* thalamis in *Diana* sacrarium ad perpetuum cœlibatum: hac contumeliâ irritatus *Darius* animo in patrem æstuabat: addebat igni oleum Satrapa *Tiribafus*. *Artaxerxes* quas habuit multas filias variis Satrapis in conjuges distribuit: *Tiribafus* desponderat *Amesthim*, sed deluso Satrapa ipse contra omnia jura eam sibi duxit in uxorem, licet plures alias haberet uxores, & concubinas non pauciores trecentis sexaginta: quo tamen læsum *Tiribafus* animum curaret, alteram filiam *Atossam* in matrimonium ei sponndit; verùm & hanc quoque insanus senecio, deluso iterum *Tiribafus*, sibi etiam in uxorem duxit. Atrocibus hisce contumeliis extimulatus currenti *Dario* calcar *Tiribafus* addidit, inter ipsos fit conspiratio ut in lecto *Artaxerxes* obruncaretur: sed cum ad *Artaxerxem* certum istius consilii indicium emanâisset, conjuratos prævertens filium in carcere carnificis manu decollavit, & *Tiribafus* per satellites confodit. Ex reliquis filiis *Ochus* fuit acerrimus, sed *Arcafes* & *Arfames* patri magis grati. Quod de quinquaginta aliis *Artaxerxis* filiis, cum *Dario* contra patrem conspirantibus, & propterea necatis habet ex *Trogo Iustinus*, non credimus; cum nihil eâ de re alii fide digniores auctores referant.

Artaxerxes *Darium* filium prodicionis perpetuum necat.

Arcafes *Ochi* artibus conterritus, quasi pater ipsum statuisset dare neci, ut *Darius* consilio-

filiorum participem, ipse sibi veneno mortem consciscit.

Ochus fratres gladio & patrem nonagenarium dolore necat.

Expiscatus *Ochi* fraudem, animo in *Arksamem* quam prius propensiori *Artaxerxes* evalit, illum ergo etiam *Ochus* per sicarios de medio sustulit: cujus acceptâ morte pater dolori impar succubuit ætatis anno nonagesimo quarto, regni, ut vult *Plutarchus*, sexagesimo secundo, ut alii plerique, quadragésimo secundo.

Ochus ad aliquot menses patris obitum obtexit, donec per fictam patris quasi adhuc in vivis syngrapham, se Regem per provincias renunciâset.

In primis Regni auspiciis Regiam multis propinquorum cædibus replevit, *Ocham* sororem vivam tumulavit, patrum cum octoginta filiis ac nepotibus in aream conclusis, militum jaculis transfodit, alioque multos ex merâ animi libidine nullius suspectos criminis delevit, ut sic *Perfarum* impleretur patera, eorumque sceleribus ad culmen ascendentibus, in maturam jam *Asia* messem *Macedonum* falx immitteretur.

Afflicti ab Eunuchio Iudæi.

Dum regnaret *Ochus*, *Bagoes* Satrapa *Syria* *Judæos* valdè afflixit. *Ioannes* Pontifex metuens, ne frater *Iesus* Eunuchi familiaris *Perfarum* viribus se ejecto crearetur summus sacerdos, eum in ipso templo obtruncat. Ob hoc Pontificis facinus totam *Judæorum* gentem multis malis affecit *Eunuchus*.

Nectanebis pusillanimitas Ægyptum sine pugna tradit Ochus.

Nectanebos *Ægyptius* suo Regno *Phœniciam* adjunxerat: sed dum venisset *Ochus* *Sidonem* cum exercitu, primo *Sidon* prodicione, tum cætera *Phœnicia* metu ipsi tradita est: imò verò *Nectanebos* ignavâ formidine correptus, *Ægyptum* contra omnem vim optimè munitam deserens in *Æthiopiâ* confugit. Ita nullo negotio totum suum imperium recuperatum stabilivit in pace, sed non diuturnis hujus pacis fructibus divina vindicta frui passa est.

Ochus affsum Aegyptum comedit.

Bagoes Eunuchus tribunus militum genere fuit *Ægyptius*: *Ochus* *Ægyptios* victos duriter oppressit, & ex *Ægypto* multa *Judæorum* millia in *Babylonem* & *Hircaniam* transtulit: sed quod *Ægyptiorum* bilem in *Ochum* ante alia commovit, fuit: insolens in ipsorum Deum *Apim* contumelia. Hunc ille in sacrificio immolans asino, ut gregarium vitulum coqui manu dissectum, & allatum mensæ suæ apponi fecit. Hac inter alias iræ causas *Bagoes* *Ægyptius* commotus *Ochum* de medio sustulit, regni anno vicesimo tertio, corpusque in minuta dissectum felibus comedendum præbuit, & ex ossibus gladiatorum manubria concinnavit: aliud autem cadaver regio lecto supposuit, quod pro vero Regum se-

Bagoes necatum Ochum in frustra concinnavit felibus.

pulchris intulit. Ista *Ælianus*, auctorem prout solet, conticescens.

Cum *Ocho* omnes quoque filii sublati sunt, præter *Sisem* natu minimum, quem in solio *Eunuchus* collocavit: sed cum hic adolesceret, metuens *Eunuchus* ne paternam cædem vindicaret, eum quoque curavit necandum, & *Darium Codomannum* ultimum *Perfarum* præfecit regno.

Nam *Codomannus* ex *Cyri* familiâ ortus sit, & *Perfarum* Reges ullâ cognatione contigerit, variant auctores antiqui etiam optima nota: utcunque certum est *Bagoas* artibus in throno collocatum; in quo ut confedit in curis prima fuit, ut de *Bagoâ* ob sua in priores Reges scelera vindictam sumeret; metuens ne facinorosus homo, Regum sanguini fundendo jam assuetus, se etiam aliquando decessoribus adderet novam victimam.

Sublatis Ochi liberis Dario Codomanno Bagoas dat thronum. Bagoas tollit Darium.

Dum hæc in aulâ *Persicâ* agerentur tragœdiæ, in *Græciâ* cuncta procedebant ad facilitandam divini decreti executionem, de transferendo à *Persis* ad *Macedonas* imperio. *Philippus* *Macedo* tum temporis in bello sacro totus occupabatur, quod hunc se habuit ad modum.

Amphictyones fuere *Synedrium Delphis* in *Apollinis* templo ad communes *Græcorum* lites decidendas constitutum: erat in *Phocidæ* quidam ager *Apollini* quondam sacratus, hunc quòd *Phocenses* privatis usibus applicuissent, ingenti pecuniâ ab *Amphictyonibus* multati sunt, *Lacedæmoniis* etiam ob captæ *Cadmeæ* injuriam multa gravis inflata est: utrisque quòd ad dictum diem multam non solverent, duplicata est summa: *Philomelus* apertè vocat *Phocenses* ad arma: ipse delectus imperator proficiscitur *Spartam*, cum quâ communis erat *Phocensium* causa, *Archidamus* Rex clam facit fidem sociorum armorum: hac inflatus spe *Philomelus* armatâ manu *Delphos* invadit, *Amphictyonas* ejicit, oraculi & bonorum *Apollinis* ipse sibi custodiam sumit, non quidem attingit donaria, tantam tamen pecuniæ copiam ditissimis tum ex longâ pace *Delphis* invenit, quæ ipsi non modò ad numerosum militem alendum, sed etiam ad potentissimas qualque *Græciæ* civitates in societatem largitionibus pertrahendas, abunde suffecit.

Philomelus cum Phocensibus Delphicum templum occupat.

Quamquam necessarium habuere *Græci*, tum temporis in *Ethnicismi* sordibus altissimè demersi, scelestissimum hoc bellum, novamque contra Deos *Gigantomachiam* existimare, nihilominus ut primum *Philomelus* suam mentem publicavit, augendi diurna militum stipendia ad semissem, & referendi liberaliter cunctis gratiam, quicunque suam nolent amicitiam respuere, confluit statim, utut ad impium virum,

Bellum sacrum gigantomachia.

*Athenien-
ses &
Spartani
auri fame
sacrilego-
rum socii
sunt.*

*Thebani
fessi Phi-
lippum
Macedo-
nom in
Apollinis
patroci-
nium ad-
vocant.*

*Philippus
Illyrio-
rum The-
bis obses
Epami-
nonda & so-
dalis fuit.*

*Macedo-
niae miser-
rimum
Regnum
in floren-
tem for-
tunam e-
vexit.*

maximus undique fortissimorum militum numerus: quin & amicitiam amplexi sunt non Sparta solum sed etiam Athenae, usque adeo sacra est auri fames. Certè non defucere Phocensibus ad belli usque finem vel milites vel socii, quamdiu remansit apud *Apollinem* quod donaretur.

Post *Locros* Thebani susceperunt *Apollinis* hosce violatores extirpare, multas illi quidem intulerunt simul & passi sunt clades, varios Phocensium Imperatores sustulere: sed is continuò fuit ad *Apollinis* aurum novorum militum confluxus, ut Thebani si non fracti, certè fatigati penitus, post octennale sine omnibus induciis bellum, coacti sint in *Philippi Macedoniae* manus vindicias deponere, apertè sibi sumente Sparta Phocensium patrocinium.

Philippi dignissima est quae consideretur historia, ante eum Regem, Macedoniae despiciatissimum fuit regnum, limites angustissimi, minimae vires, Regulorum plurima parricidia. Ex *Amynta* filii *Philippus* quartus fuit, sed fratribus mutuà fraude sublatis, ad eum pervenit patriae regimen. Latè tum dominabatur fera Illyriorum gens, ipsi tributum pendebant plerique Thraciae Reguli, & inter ceteros *Macedo* variis devictus praeliis. Habebant Illyrii *Philippum* Macedonici tributum obsidem, hunc, dum ineunda ipsis esset cum Thebanis pax, deposuere Thebis. Thebani puerum hospitem educandum tradiderunt *Epaminonda* patri: hic *Philippum* pariter & *Epaminonda* Pythagoreo cuidam instituendos commisit. In hac Scholâ ista virtutum principia imbibere pueruli, quae utrumque in maximum sui seculi virum evexere.

Macedoniae Regnum in se minimum, cunctis fortunae malis quassatum accepit *Philippus*: quem unum sibi reliquerant fratrem domesticæ manus, hunc de throno simul & vitâ moverunt Illyrii. *Pausania* cuidam regii generis juveni conabatur Rex Thracum Macedoniae sceptrum dare. Athenienses suam operam ad comparandum regnum praestabant *Argæo*, quicquid ipsis Macedonibus fuit virium crebra bella contriverunt. *Philippus* adolescens morabatur Thebis tantum non captivus; ex hac *Iliade* malorum divina virum eruit providentia. Acceptâ fratris morte clam fugit Thebis, ut in Macedonia venit, obrutum malis populum frequentibus orationibus erexit, assuefecit Thebanæ in bellis disciplinae, minoribus primùm praeliis exercens, mox Macedonicam instituit phalangem, cujus virtute tota Macedonia propulit Illyrios, *Pausaniam* & *Thracas* placavit donis, ab *Argæo* Athenienses avertit, permittendo eorum coloniam Amphipolin libertate frui; denique in paucis annis quam affli-

ctissimam acceperat Macedonia, ad florentis fortunae culmen evexit: vi & arte pleraeque circumcirca gentes pristino adiecit Regno. & in his cunctas penè civitates in *Thracia*, *Chersoneso*, & *Pieria*, de quarum imperio multos cruoris rivos cum Athenae tum Sparta, post tempora *Xerxis* effuderant.

Variis *Demosthenes* orator invectivis Atheniensem populum in *Philippum* concivit, sed frustra omnis conatus contra virum, quem plenissimis velis aura fortunae (revera providentiae) impellebat ad maxima. Aureis utebatur frequenter *Philippus* armis, si quæ mœnia balistas & bellica tormenta tulissent, asinum onustum auro ista jubebat arietare: Ea tum Graecorum fuit *φιλαργυρία*, ut in omni civitate reperirentur qui patriam auro vellent licitari. Certè *Philippus* per virtutis & pecuniae vim ad tantum potentiae pervenit, ut acceptantibus de manu Phocensium Spartanis sacrilegorum latrocinatorum patrocinium, non alium in Graeciâ quam ipsum Thebani viderint, cui suam turò committere possent causam. Tenuis ille initio Thebanis mittebat copias, volebat enim aliquoties perditos abjicere spiritus, quos ex *Leuctrico* & *Mantineensi* praeliis sumperant altissimos. Id cum sensisset factum, tum sine morâ dat se in viam Delphos ingenti cum exercitu, non audent concurrere Phocenses, sine praelio offerunt quascunque postulare *Philippus* condiciones: ita sine periculo maximam simul & fortitudinis & pietatis opinionem in Graeciâ consequitur. *Amphictyonas* in templo reponit, Phocensibus ob sacrilegia annuam imponit mulctam, cujus gravitate impius ille populus in paupertatis barathra ad perpetuum detrunderetur.

Dilapidasse feruntur Phocenses in belli novennio surreptam ex templo talentorum auri myriada; majorem auri copiam non reperit *Alexander* Persepoli in gazophylacio: mirabilis quidem, sed credenda summa est, si quis cogitat infinita donaria, quae illuc quotidie per aliquot annorum centurias sine ullo effluxu confluebant. Nullum gravius impietate scelus, quem colis sit *Cacodæmon*, tum tamen si pro Deo habeas, nequis sine profanitatis maculâ violare. Profectò non semel demonstrat *Diodorus Siculus* graves dedisse poenas, quotquot *Apollinis* aurum attigerunt.

A bello sacro omnia *Philippo* fuere proclivia; Illyrios, Thracas, vicinos omnes Barbaros perdomuit, latè sui nominis sparsit terrorem, non per Graeciam modò, sed & Asiam totam. Laboriosissima ipsi accidit obsidio *Perinthi*, nam cum cunctis belli machinis vexasset mœnia, urbs tamen ejus

*Aureo
sæpe arie-
te invin-
cibiles ar-
ces subru-
bat.*

*Bellum sai-
cum sine
pugnâ
persevit.*

*Apollinis
thesaurus
myriadis
talento-
rum auri à
sacrilegis
dilapidan-
tus.*

*Perin-
thum Per-
se, Byzan-
tium A-
thenienses
Philippi
sancibus
eripuere.*

cepta faucibus est, non tantum adventu Satraparum, quos numerosis cum copiis Rex Persarum miserat ad urbis tutelam, quo sic in ipsa Græcia Philippicæ fortunæ cursus refrænaretur, sed in primis Byzantinorum operâ, qui sua omnia defendendæ *Perintho* contribuerant. Hoc indignatus *Philippus*, relictâ ad *Perintham* dimidiâ copiarum parte, ipse cum cæteris festinat occupare Byzantium, quod parvo præstitisset negotio, ni denunciassent Athenienses præfens bellum continuanti obsidionem Byzantii civitatis ipsis sociatâ: hoc metu cum Byzantinis simul & *Perinthiis* paciscitur, ne, si pergeret, Asiæ simul & Græciæ infestum in se robur attraheret.

In Athenas totum suum exercitum convertit *Philippus*.

Noluit tamen intempestivam Atheniensium importunitatem inultam abire: statuit quam maximis poruit copiis imparatam. Atticam invadere ex inopinato. Ingressitur viam, nunciatur Athenis non longè *Philippum* abesse, propterantem ad urbis excidium: maxima fit populi *ἀγώνια*, primo mane descenditur in theatrum; jubentur aliquoties publico præconio oratores dicere, prodit nemo, conjicit mœstissima plebs in *Demosthenem* oculos, extractus ille populi aspectibus conscendit suggestum, multis verbis docet satis adhuc esse spei, si Thebanis persuaderi possit societas armorum, ipse confestim mittitur legatus Thebas, totis hic dicendi fluminibus suadet, & tandem persuadet occurrendam communibus armis *Macedoni*, objicit se utraque urbs in unis castris *Philippo* ad *Bœotix Cheroneam*, pugna fit acerrima de libertate Græciæ, quæ hic primùm amissâ, nunquam in posterum plenè recuperari potuit. Habebat *Philippus* ad tricies mille peditum, Græci vix pauciores; fortissimi utrinque viri, in sinistro *Macedonum* cornu stabat adolescentulus *Alexander* in medio præclarissimorum ducum, pugnatur ab omni parte summa contentione animorum. Is quidem in *Alexandro* adhuc ephæbo pugnandi fuit ardor, ut prima Græcorum fuga dicatur ab ea aciei parte contra quam ille dimicavit, sed ne *Alexandro* victoriæ tribueretur gloria, *Philippus* pater tantâ vi connixus est, ut tota hostium agmina dederet in præcipitem fugam.

Demosthenes persuadet Thebanis se conjungere Atheniensibus contra *Philippum*.

Ad *Cheroneam* *Philippus* cum *Alexandro* Græcos subjungat.

Hac victoriâ cernens *Philippus* acquisivisse se certissimum Græciæ principatum, supra modum elatus gaudio, liberioribus (ut cum amicis frequenter solebat) poculis indulgit, etiam vino calens, insolentiùs incipiebat captivis insultare; donec sarcastica *Demadis* Atheniensis parthésia mentem utut ebrius reddidisset, non te, inquit, Rex pudet quem hodie fortuna fecit *Agamemnonem*, *Thersitem* agere: altè adeo sarcasmi hujus dentes *Philippi* animum momor-

derunt, ut statim sine pretio quotquot ex Atheniensibus essent captivi, liberos dimitteret, pacemque cum tota Græcia conditionibus æquissimis pepigerit, solis Thebis imposito præsidio.

Mox Corinthum convocat communem Græcorum Synodum, civitatum legatis memorat multis & efficacibus verbis, quas nuper & olim intulissent Persæ Græco nomini injurias, ostendit commodissimum hoc esse vindictæ tempus, modò communibus armis Asiâ tentare vellent, sese dicentes Imperatorem: placet omnibus oratio, creatur *Philippus* Græcorum contra Persas Imperator, singulæ civitates pro viribus aliquid saltem opellæ contribuere pollicentur. *Philippus* antiqui jam voti compos totus est in Asia, *Parmenionem* & *Attalum* in Ioniam præmittit cum aliqua copiarum parte, ad liberandum Græcas in Asia civitates, ipse ad sequendum omnia parat.

Corinthi constituitur *Philippus* Græcorum contra Persas Imperator.

Habebat in familia adolescentes duos utrumque *Pausaniam*, utrumque charum, alter satellitum unus, alter Regis invidens favorem exprobrabat mollitiem; impatiens hic contumeliæ *Attalo* significavit injuriam, simulque certum suum moriendi animum, in proximo igitur contra Illyrios prælio densissimis ante Regem telis suum corpus objiciens, penè spontaneâ occubuit morte; *Attalus* tristitiâ obrutus vindictam de altero *Pausaniâ* sumere parat: invitat ad pocula, & paulatim ad ebrietatem pellicit, ebriumque objicit rusticorum libidini: evanescentibus vini vaporibus redit ad se *Pausanias*, & cogitans contumeliam Regi querimoniam defert. Rex in *Attalum* irasci quidem satis graviter, sed non ausus nimium irritare virum, cujus fide & virtute bellicâ statuebat in Asia plurimum uti, convertit se ad adolescentem amicâ oratione & donis placandum: ceterum altiùs vulnerabatur *Pausaniæ* mens, quàm ut vel verbis vel donis curari posset. Ab *Attalo* igitur in ipsum Regem, cujus erat plectere fontes, convertit odium: occidendi *Philippi* fit certus; in sententia confirmavit imprudens Philosophus *Hermocrates*, dum quærenti, quo posset quis factò plurimum nobilitari, responderet, cædendo nobilissimum. Dum ergo *Philippus* ante suum in Asiâ iter toti Græciæ solenniter quasi diceret vale, & in maximâ sociis & subditis semet ostentaret gloriâ, confossus *Pausaniæ* manu cadit exanimis. Celebrabat maximâ cum pompa filix *Cleopatra* cum *Alexandro* Epirotarum Rege *Olympiadis* statre nuptias; aderant ex omnibus civitatibus Græciæ legati, post aliquot dierum convivium indicuntur regia prorsus & *Philippo* digna spectacula: confluit multò mane populus in theatrum, intrant perso-

Pausanias *Philippum* necare statuit.

nati duodecim majorum gentium Dii, & cum his *Philippi* quoque simulachrum, quo se faciebat decimumtertium Deorum, ipse dum ingreditur theatri fores in candida veste, quò liberius spectaretur à populo, antecedere jubet amicos, & longo sequi intervallo satellites, in hac solitudine Regem ex voto nanciscens *Pausanias* involat, & latus Gallicà sicà transfodit, expirat sine voce Rex, trajicitur *Pausanias* à circumstantibus in momento mille plagis percussus. Ita ruisent in nihilum cuncta *Philippi* consilia, nisi patri filium *Alexandrum* succenturiâisset divina manus.

Philippus
in medio
solennis
pompe
confossus.

Alexander
ad ac-
quirendum
Imperium
à natura
factus.

Alexander
puer
domat *Bucephalum*.

Alexander ab ipsis incunabulis omnibus & animi & corporis & fortunæ dotibus, si quis unquam in terris, ad acquirendum orbis imperium instructus fuit. Corpore erat admodum robusto & salubri, licet non magno, eaque temperamenti perfectione, ut suavem, cum sudaret, odorem exhalaret, & aliquot post mortem diebus colore vivido & odore fragranti, quasi adhuc in vivis, floreret.

Adductus est ex *Thessaliâ* aliquando ad patrem equus *Bucephalus* pretio tredecim talentorum, librarum nostratium supra tricenis mille: ferox hic adeo fuit ut nullâ arte, nullâ vi quenquam pateretur fessorem. Dum *Philippus* indomitæ ferociæ bestiam pararet ut inutilem abjicere; *Alexander* adhuc puer observato maximam *Bucephali* ferociam accidere ex terrore ab umbrâ suâ, eum leniter obvertit Soli, ut umbram non spectaret, dein post poppysmos molliter ascendens, tardiùs aliquandiu fecit incedere, tandem admovit calces, & dimissis habenis impulit ad profusum cursum, à quo paulatim retrahens reduxit morigerum satis ad patrem: is gaudio lachrymans descendens de equo caput pueri osculatus est cum his verbis, *Aliud tibi mi fili Regnum para, Macedonia enim te non capit.*

Aristoteles
Alexandrum
contra
Perfas
morit.

Ad animi magnitudinem, quæ à natura summa propè fuit, multum addidit præceptoris disciplina, scripsit ad *Aristotelem* *Philippus*, non tam se lætari de nato filio quàm quòd eo tempore natus esset, quo ipso posset magistro frui. Videtur ad erudiendum *Alexandrum* *Aristoteles* accessisse, animo in *Perfas* ex peculiari injuriâ exulcerato; nam per aliquot annos cum amico *Hermiâ* Eunuchò in *Ionia* *Regulo* degens, cum contra datam fidem à *Memnone* *Ioniæ* Satrapâ Eunuchus adductus esset morti, vix cruentas percussorùm manus *Aristoteles* cum aliis sociis Philosophis celeri fugâ evasit.

Adipi-
scendi Im-
perii occa-
siones *A-*

Cùm adolevisset *Alexander*, præclariore rei benè gerendæ occasiones optare non potuit. *Perfica* aula suis flagitiis ruinam

minabatur, totam Græciam & vicinos in Europâ Barbaros si non sub sui imperii jugum compulit, saltem in amicum fœdus contra *Perfas* pater adduxerat; veteranum quoque patris exercitum multis victoriis, & omni artis bellicæ laude florentem habebat sub signis. Omnia tamen hæc blandientis fortunæ præludia evanuisent in fumum, nisi maxima ipsius *Alexandri* virtus evidenti numinis afflatu, fugientem à se patris fortunam retraxisset, & retractam ad ultimum vitæ spiritum intra sua brachia captivam cohibuisset: nam ut primùm expiravit *Philippus*, maximæ statim *Alexandri* cæptis objectæ sunt remoræ.

Alexandro
se obtulerunt.

Alexandri
perpetua comes
fortuna.

Codomannus *Perficum* nactus sceptrum omnia ad bellum fortiùs & prudentiùs comparabat, quàm à multis annis effœminati *Perfarum* Reges solebant: In hujus prædominabatur consiliis *Memnon* *Rhodi* *Mentoris* frater, suadebat hic *Dario* bellum in *Macedoniam* transferre, ut domi potius Græci quàm in hostico decertarent, & quo generosum illud ac utile consilium effectum daretur, omnibus ad mare provinciis ipse *Memnon* præfectus est, & magnis tam terrâ quàm mari copiis instructur. Plerique à *Philippo* subacti *Barbati* in rebellionem apertam eruperant, Græcorum omnium nutabat fides, ipsi *Macedones* seditionem spirabant.

Multa in-
cipienti
impedi-
menta.

Superinduxerat *Olympiadi* *Philippus* *Eurydicen*, hujus avunculus *Attalus* *Macedonicum* in *Asia* exercitum ductabat, *Eurydica* ex *Philippo* fuit filius, hinc *Eurydica* cum *Olympiade* frequentes rixæ: *Athenienses* *Attalum* ad defectionem ab *Alexandro* sollicitabant. Dum his se vepretis indutum sentiret *Alexander*, *Eurydicen* matris æmulam ejusque filium & avunculum *Attalum* de medio tollit. Mox, ut suum ferebat symbolum, $\mu\epsilon\delta\epsilon\nu\ \alpha\nu\alpha\lambda\epsilon\alpha\lambda\lambda\omicron\upsilon\mu\upsilon$ in *Thracas*, *Illyrios*, *Pæonas*, *Triballos*, & *Getas*, etiam ultra *Danubium* rapidissimo impetu *Macedonicam* phalangem egit, ubique quâ arte quâ vi omnia subjugavit. Cum *Germanorum* legatis pacem instituens ab ipsis quæsit, quidnam à suis doni maxime formidaretur, expectans ab ipsis significationem metus à suis armis, sed responderunt *Germani* unum suis metum esse ne cælum rueret: sarcasmo nil aliud retulit *Alexander* quàm superbos esse *Germanos*.

Eurydicen
novercam
eiusque fi-
lium ac
fratrem
Attalum
statim tollit.

Barbaros
domat.

Dum ultra citraque *Danubium* cum *Barbaris* contenderet, accipit in armis pro *Perfis* contra se stare *Thebanos*, *Athenienses*, *Spartanos*, & alios multos Græcorum, non mora; stabilitâ cum *Barbaris* subactis pace magnis itineribus in *Bœotiam* advolat, opinione multò citiùs ad *Thebarum* portas castra metatur, *Athenienses* statim cadentes animis pacem petunt.

*Thebanos
invitus
excudit.*

tunt & obtinent, Thebanis quoque lubens pepercisset ob paternum apud illos hospitium: sed praefetoces viri omnia praefica respicientes in *Alexandri* castra involarunt, ab his cum rejicerentur unâ cum ipsis in urbem Macedones ruerunt, sit promiscua caedes virorum ad nonaginta millia, sub hastâ veniêrunt ad millia triginta. *Pindari* Poëta & aliquorum *Philippi* hospitem ædibus est parsum, cætera urbs solo aequatur. Dirissimum hoc severitatis exemplum, in antiquissimam propè & fortissimam Græciæ civitatem editum, ea terrorem omnium Græcorum spiritus contudit, ita ut in proximis Corinthi comitiis, consentientibus omnium suffragiis *Alexander*, ut prius *Philippus*, Græcorum contra Persas Imperator renunciatus sit. Hac tempestate invisens *Alexander Diogenem*, Corinthi in suo dolio contra solem apricantem, à se petere *Philosophum* hortatus est quidquid luberet, desideratum omne certissime relaturum: Nihil aliud petiit *Diogenes* quàm ut Rex paulùm è sole secederet, ne suâ umbri sibi radios interciperet, viri magnanimitatem miratus *Alexander*, *Diogenes*, inquit, esse vellem, ni *Alexander* essem.

*A Græcis
dicitur in
Persas Im-
perator.*

*Diogenem
miratur.*

*Cum par-
vo exerci-
tu & se-
nullâ se-
cunt in
Asiam
trajicit.*

Post Græcorum Corinthi comitia anno Regni secundo, vitæ vigesimo secundo properavit ad Hellepontum. Exercitus erat peditum tricies mille, equitum quater, in æratio fertur habuisse pecuniæ non supra septuaginta talenta, sed æris alieni supra ducenta, plerisque regii patrimonii agros auvicis elargitus est, omnes suas spes in dextrâ & armis ferens, *Antipatrum* reliquit domi cum duodecim millibus peditum, & mille quingentis equitibus, ad Macedoniam & Græciam tutandam contra incerta casum, infirmo admodum praesidio.

Parmenio in trecentis centum sexaginta & aliquot onerariis militum plerisque trajecit *Abydum*, ipse *Alexander* in navibus longis sexaginta *Troadem* ascendit, conjecta in terram ex prætoriam quam ipse gubernaverat, suâ hastâ, quod Asiæ possessionem suis armis caperet. Nullum à Persis in descensu factum est impedimentum. Ut venit *Ilium* ad *Achillis*, *Ajaciis*, & aliorum heroum tumulos, hostias libavit, suaque arma in *Trojane Palladis* templo suspendit, alia inde sumens quæ fuerant heroum. A *Troade* pergebat *Lampscacum* magnâ irarum mole, ut eam crueret ad Thebarum exemplum; quod ea Græcia Ionum civitas contra Græcos cum Persis ausa fuisset conspirare, mittunt illi supplicatum veniam *Anaximenes* Philosophum, cum *Philippo*, tum ipsi *Alexandro* percharum. Ut in conspectum venit *Anaximenes* præveniens *Alexander* juravit conceptis verbis, nihil eorum

*Anaxi-
menes suâ
solertiâ
Lampsa-
cum servat
ab excidio.*

facturum se quæ occisset *Anaximenes*: subjecit statim acutus vir, orare se ut *Lampscacum Alexander* dirueret; hac arte servata est civitas destinata cladi.

Dierum aliquot itinere supra *Troadem* septentrionem versus objecerunt se *Alexandro* ad amnem Phytigie Granicum *Memnon*, *Arses*, *Spithridates* & alii Satrapæ, cum decem millibus equitum & supra centum peditum. *Memnon* pro viibus dissuasit Persis ullam inire cum *Alexandro* pugnam ante adventum *Darii* cum cæteris copiis: *Arses* & reliqui Persæ pugnandum decrevere. *Parmenio* etiam *Alexandrum* avocabat à pugna eo loci, ubi alius & voricosus transeundus erat peditibus fluvius, & præceps ac lubrica scandenda ripa, quàm hostes parati ad prælium infederant; *Alexander* furore magis quàm consilio ardens pugnam, intrat cum equitum primis flumen, jubâ & omnibus armis conspicuus summâ vi adversam ripam transcendens, atrox commovit prælium. *Rhasaces* securis icu galeæ dimidium rasâ catarie abscidit *Alexandro*, ipse hastâ *Rhasacem* trajecit medium, cum postea confringeretur hasta ejus, trunco pugnare coactus est contra multos se unum impetentes, tandem novam adeptus lanceam *Mithridatem*, *Darii* generum, sibi imprimis instantem, transodit. Interea à tergo *Spithridates Alexander* securi dessecuisset, nisi *Clitus* præveniens *Spithridati* lethalem intulisset plagam. Eâ tempestate Phalanx transiverat fluvium, illius impetum non diu tulerunt Persæ, cum ceteri omnes vertissent terga, Græcorum mercenariorum viginti millia obstinatè pugnârunt, hos Macedones circumdantes ad unum necârunt, quod contra commune Græcorum decretum *Barbaris* contra Græcos locassent operam.

*Victoria
ad Gra-
nicum
Phygæ.*

Victoria hæc *Alexandro* Asiam aperuit, provincias multas & urbes plurimas abque majori sanguine aut pulvere tradidit in manus. Prima *Sardum* cura fuit, ubi cum arce *Gaza* quoque regia ei prodita est: ex opimis spolis splendida in Græciam donaria, etiam pluri novo legendo militi stipendium milit: pauca in *Phrygiâ*, *Bithyniâ*, *Ioniâ*, *Eolide*, *Gallatiâ*, *Cappadociâ*, *Paphlagoniâ*, *Lydiâ*, *Lyciâ*, *Ciriâ*, *Pamphlyiâ*, & *Ciliciâ* in Persarum manibus civitates remanserunt: propè omnes metu vel arte vel vi cesserunt statim victori. Is civitatibus omnibus Græcis libertatem donavit, à vectigalibus multas fecit immunes, nullis plus tributis imposuit quàm Persis solebant pendere.

*Asiâ totâ
minorâ po-
situr.*

Diebus aliquot exercitum Ephesi recreavit sacris ficiis & ludis: vectigalia omnia Ephesina *Diana* templo dedicavit, quo die ipse nasceretur *Herostrotus* ut magnum sibi

*Ephe-
sion exer-
citum.*

Non per-
mittitur
Diane
templo
suum no-
men in-
scribere.

Difficilis
cum Me-
mnone lu-
cta.

nomen consequeretur, templum illud in cineres redegerat, id cives magnam partem restauraverant, obtulit *Alexander* perfecturum se omnia supra pristinum nitorem, modò nomen suum operi paterentur inscribi; conditionem istam *Ephesi* repudiârunt.

Epheso processit *Miletum* quò confugerat *Memnon*: laboriosissimam hujus urbis obsidionem faciebat *Memnonis* virtus, sed *Alexandri* vim nil valuit sustinere. Cùm machinæ bellicæ disjessent muros, *Memnon* milite navibus imposito *Halicarnassum* Carix fugit, insequitur *Alexander* deditâ *Miletu*; post longinquam & duram obsidionem, *Halicarnassum* captam delavit, sed arcem munitionibus suis circumdatam, necesse habuit relinquere. Hinc *Memnon* cum *Persica* classe contenderat *Chion*, illam & alias multas *Insularum Cycladum* parvo negotio capit; inde in *Macedoniam* parabat trajicere, ubi rationes omnes *Alexandri* valdè conturbaturus videbatur, hujus quidem unius virtutem supra omnes alios mortales et si non metuebat (nam nihil quicquam unquam metuit) suspectam tamen habuit *Alexander*, verùm in ipso conatu divina manus *Memnonem* de medio sustulit.

Hyemavit
in Car.a.

Hyemem primam egit *Alexander* in *Caria* & *Pisidia*, facultate datâ *Macedonibus* quicumque nuper duxissent uxores, redeundi domum ad invisendas familias, cum mandatis ut primo vere alacriores redirent ad castra: ipse interim non cessabat arces, urbes, & provincias in suam redigere ditionem.

Eropi in-
fidias ex-
piscatur
Parmenio.

Dum hîc esset, certis comperit indiciis *Alexander*, *Eropum* *Thessalorum* equitum præfectum *Dario* suam vitam pactum; pretio regni *Macedonici* & mille talentorum auri. Cùm expiscata fuisset facinus *Parmenionis* diligentia, ejus etiam operâ *Eropum* sine strepitu comprehensum in vincula conjecit.

Occupat
parvo ne-
gotio au-
gustissi-
mas *Cilicie*
portas.

Primo vere cùm *Darius* tum *Alexander* quanto valebant robore parabant concurrere. *Darius* ex superioribus maximè provinciis supra sexcenties mille bellatorum in *Mesopotamiæ* campis lustravit. *Alexander* etiam variis tam ex *Græcia* quàm *Asia* delectibus militum habitis, *Darium* versus movebat. In *Assyriam* properanti transcunda fuit *Cilicia* per geminas portas: in aditu angustæ admodum erant pylæ: ibi pauca millia infirmorum militum in præruptis saxis confidentia, solis lapidibus totum *Alexandri* exercitum valebant excludere. Dum appropinquaret isti portæ ipse *Alexander*, assumptis secum sagittariis & leviter armatis, mediâ nocte custodes invasit; hi ut primùm audire præsentem Re-

gem, statim diffugerunt metu, apertas & nudas angustias lato valdè *Alexandro* relinquentes. Hinc magnâ festinatione *Tarsum* advolavit, ut urbem ab igne, quem *Asanes* Satrapa accenderat, liberaret. *Tarsum* mediam secat *Cydnus* limpidissimarum & frigidissimarum aquarum fluvius: magnitudo in *Ciliciâ* Solis æstus, *Alexander* labore & sudore lassus, toto inspectante exercitu depositis armis vestibusque, se nudum in *Cydnum* conjecit, statim obriguere nervi, tantusque derepente stupor omnes artus occupavit, ut semianimis mortuoque proximis, satellitum manibus in tentorium corceptus sit. Trepidatum statim in castris quasi expiâisset, vel statim expiraturus fuisset *Alexander*: ut primùm ex animi deliquio sensus recepit, magno angore torquebatur, *Darius* adventare ferebatur paucorum dierum spatio, ipsius morbus non modò difficilis, sed diuturnus à medicis prædicabatur. Imbecillitas militiæ in primis pugnæ laboribus faciebat imparem, ejus unius absentia exercitum hostibus exposebat prædæ, ipse enim suorum verè fuit spiritus, à quo omnes in pugna animos haurire videbantur. In desperato hoc æstu *Philippus Acarnan*, medicorum ipsius à pueri primatus, præsentaneum offert remedium: ceteri omnes medici viri temeritatem abhorrere, *Parmenio* per epistolam Regi significare, caveret sibi à *Philippo*, comperisse enim se *Darium* isti suam sororem in uxorem, & mille talenta pepigisse pretium mortis *Alexandri*. Nihilominus *Alexander* ex *Philippi* manibus poculum fumens, & *Philippo* *Parmenionis* literas legendas tradens, hausit medicinam, hoc magis securè quòd indignanti non perterrito oculo *Philippum* obicraret calumnias perlegere. Ut sponderat *Philippus*, in sociorum omnium ultimâ desperatione, post diem quartum militibus conspiciendum se Rex obtulit, sed ad confirmandam valetudinem diuturnior mora ipsi in *Cilicia* necessaria fuit.

Darius suâ & *Aulicorum* palponum vanitate dementatus, *Alexandrum* arbitrabatur specie tantum & simulatione morbi, sed revera metu à suis armis tempus in *Cilicia* terere: ergo ne sibi elaberetur, & in *Græciam* sese proriperet, tantòocyùs properat insanientem illum *Philippi* adolescentulum in suis latebris comprehendere. *Charidemus* Atheniensis exul, vir fortis & prudens, irreconciliabilis *Alexandro* hostis, *Dario* suadebat in *Assyriæ* latis & planis campis permanere, & per legatum cum centum tantum millibus, quorum pars tertia essent *Græci*, cum *Alexandro* agere. Ob hoc consilium quòd in *Persarum* virtutem videretur impingere, jussit *Charidemum*

Cydni ad Tarsum frigore propè enclaus à Philippo Acarnane paucis diebus restituitur.

Darius ingentem suum exercitum in Cilicie angusta conjecit ad Ijsum.

mum Darius mori: sed mox licet serò nimis hujusce temeritatis poenitentia *Darium* cepit.

Ut primùm *Alexander* militiæ labores ferre potuit, conelamavit vasa, ut alteras *Ciliciæ* portas *Amanteas* ad urbem *Iffum* ante *Darii* adventum occuparet: suadebat *Parmenio* castra in ipsis portarum faucibus metari, ne parvæ Macedonum copiæ in apertis campis ab infinitâ Persarum multitudine circumdarentur. Utile agnovit *Alexander* consilium, sed ne quid videretur metui date, *Dario* ubicunque locorum primo quoque tempore occurrere decrevit. Pertranhens ergo *Iffum*, *Syriam* intravit & errore ductorum *Darium* prætergressus est. Hic *Alexandrum* non minùs ardentem quàm ipsum *Alexander* quaritans, intra portas *Amanteas* ad *Iffum* usque penetravit: qui in urbe ex morbis aut vulneribus relictus erant Macedones, omnes à Persis crudeliter mactati sunt. *Alexander* accepto *Darium* in *Ciliciæ* angustias magnas suas copias induxisse, agnosens à nomine quam optare potuit rei bene gerendæ ansam, properè regressus, in ipsis, quas vocant, portis exercitum ad pugnam lustravit. *Darius* serò agnitum errorem emendare non valens, pro angustia loci quàm potuit commodè suam aciem disponit: contra Macedonicam phalangem *Alexandri* dextrum cornu in suo sinistro triginta millia mercenariorum Græcorum duce *Thymondâ Mentons*, verum sui exercitûs robur opposuit. In suo dextro cornu in littoris planitie equitatus Persici florem contra *Parmenionem* locavit, ipse in mediâ acie inter cornua sublimis in curru confedit ad ripam *Pinari*, jactis etiam contra Macedonas in ripâ fossis, evidens hoc timoris argumentum animos Macedonibus addidit. Cùm circumisset suas turmas *Alexander*, & variâ oratione singulis miram alacritatem indidisset, ipse insignibus armis inter primos trajecto flumine & fossis unum *Darium* persequitur. Post acrem pugnam in quâ semur *Alexandri* telo perstrictum est, *Darius* plurimis circum se cæsis, relicto curru in celerem equam se coniecit, & præcipiti fugâ *Euphratem* versus contendit. *Alexander* tamdiu moratus est dum Græcos mercenarios & Persas equites vidit fractos, tum quàm potuit eclerrimè *Darium* est insequutus ad stadia ducenta, media nox fuit antequam in castra rediret. Occisa sunt eo die Persarum centum millia peditum & decem equitum: peditum verò *Alexandri* ad triginta duos, & equitum non supra ducentos. In Persarum castris capta est *Dari* mater, uxor, filia, & concubina multæ cum ingentis pretii prædâ. *Alexander* magnam humanitatis, castitatis, prudentiæ, omnisque virtutis laudem suâ erga captivos benignitate consequutus est. Ante

pugnam *Darius* miserat *Damascum*, maximam sui thesauri & pretiosæ suppellectilis ac aulicæ turbæ partem. Ista omnia *Parmenioni Cophenes* Persa tradidit suâ sponte in manus.

Proxima *Alexandri* cura fuit, quam plurimas ubique civitates victori sibi sese dedentes, in obsequium recipere. *Syria* tota, etiam *Phœnicia* patentibus portis Græcos admittebant. Erant *Damasci* præter alios captivos legati à principibus Græciæ oppidis, *Spartâ*, *Athenis*, *Thebis*, & aliis qui occultam cum *Dario* contra *Alexandrum* conspirationem moliebantur; hos omnes increpitos domum liberos dimisit: ut tamen commercium hoc Persarum cum Græcis abrumperet, consultum & visum ab Helleponto ad usque Phœniciam maritimam omnem oram, & quod supererat littoris ad usque Libicam *Cyrenen* occupare. Sidonii nuperatum à Persis calamitatum memores patulis ulnis *Alexandrum* amplexi sunt: Regem hinc permisit *Hephestionem* creare *Abdolonymum*, virum etsi pauperrimum, indolis tamen egregiæ & ex antiquorum Regum prosapia.

Sola *Tyrus* Macedonum armis se objecit, donaria, comæatum, & blandissima verba dederunt *Alexandro* Tyrîi, sed dum intra urbem *Herculi* sacrificare postularet, hanc illi facultatem recusavere: quam obrem iratus *Alexander* denunciare bellum, Tyrîi feciales in mare præcipitare, hæc juris gentium violatio ex irato furentem reddidit. Stabat *Tyrus* in insulâ quatuor à littore stadiis, muris altissimis & latissimis circumdata, milite, comæatu, & machinis bellicis abunde instructa: sui coloni *Carthaginenses* certam magnorum auxiliorum spem fecerunt. Bellum à *Dario* ingruens non patiebatur *Alexandrum* in urbium obsidionibus commorari, atrox tamen ipsius honori iniusta à Tyrîis nota non sinebat ab ipsis absque notabili vindictâ discedere. Labore immenso aggerem à continenti usque ad urbis muros latum & altum in maris profundi ac procellosi gremio congestit: in hoc turribus & machinis locatis muros conquassavit, & post septem mensium difficillimam obsidionem, vi tandem in urbem irrupit, primoque impetu sex virorum millia confodit, duo millia primariorum civium crucibus affixit, triginta millia pro mancipiis sub hastâ vendidit, urbem denique solo æquavit. Obsidionis initio miserant *Carthaginem* maximam imbellis suæ turbæ partem: Sidonii qui cum Macedonibus in captam urbem irruerunt, quindecim millia clam ad suas naves duxerunt, ex hisce reliquiis post paucos annos *Tyrus* pristinam suam gloriam recuperavit.

Atrox hoc in Tyrîos exemplum *Gazan* non domuit, Eunuchus *Batis Dari*o fidelissimus Arabico & Persico milite urbem replens,

Damascus
et tota
Syria præter
Tyrum
Alexandro se tradi-

P. si du-
ram elis-
dionem
Tyrus ca-
pta dele-
tur.

Credelis
Alexan-
der in for-
tem Ba-
tim.

Darius
victus su-
git cæsis
ex suis
centum
millibus
peditum,
decem e-
quitum.

plens, obsidionem toleravit duos totos menses: geminum *Alexandro* vulnus hic inflictum excusat aliquatenus summam alioquin in *Batim* virum fortissimum crudelitatem. Cum caperetur urbs, nec minus decem millibus ferrum absumpsisset, iussit *Alexander Batim* loris talos trajectum vivum post currum per urbem raptari.

Alexandri in Iudæos benignitas.
Mitiùs multò ut cum *Judæis* ageret *Dei* benignitas effecit: cum obsideret *Tyrum* misit ad *Iadduam* Pontificem *Hierosolymis*, qui militem & comœatus postularent, nunciat Pontifex iurejurando se obstrictum *Dario* in obsequium, cui fidem non posset fallere. Ob hanc offensam captâ *Tyro* ad perdendam *Hierosolymam* cum instructo exercitu petrexit *Alexander*: *Judæi* in summo periculo ad jejunia & preces se converterunt. Ut appropinquavit *Alexander* urbi, monente oraculo, sacerdos in veste suâ Pontificali, totulque *Levitarum* ordo in suis insulis, *Alexandro* supplices prodicere. Rex, dum è longinquo accederet Pontifex, occurrit, & ad ejus se inclinans vestigia adoravit: miranti hoc insolens *Alexandri* factum *Parmenioni* respondit Rex, non virum sed Deum, ejus nomen tiarâ inscriptum gereret Pontifex, se colere: vidisse enim dum adhuc in *Macedoniâ* animo volveret expeditionem in *Perfas*, virum eodem quo *Judæus* Pontifex habitu ad se accedere, & ad hoc iter hortari. In templo *Hierosolymitano* sacra fecit *Alexander*, urbemque & populum suâ permisit libertate frui, & variis honoravit privilegiis, postquam *Danielis* Prophetiam de viro *Græco* *Perfarum* ad se imperium traducente, lætus inspectasset, indicante Pontifice.

Ægyptus sine sanguine se tradit.
In diebus septem profectus est *Gazâ Pelusum*, hodie *Damiatam*: *Ægyptii* jugi *Persici* jamdudum pertasi, lubentes omnes suas urbes *Alexandro* tradiderunt, quin & jam *Persicus* *Satrapa* *Memphim* cum regiâ omni supellectile & octingentis pecuniâ talentis *Alexandro* dedit in manus.

Hammonis aculabundum oraculum.
Dum in *Ægypto* nullum suis armis impedimentum inveniret, ad condendam juxta *Pharum* insulam ad *Nili* ostium *Canopicum*, *Alexandriam* se convertit. Dum hinc surgerent mœnia, ne *Perseo* & *Hercule* haberetur minor, cum aliquâ exercitus parte per arenosa *Libyæ* deserta ad *Jovis Hammonis* templum iter instituit, in viâ multò difficillimâ dum errarent duces, corvos habuit itineris comites, & dum ab aquarum inopiâ, aestuque & arenis parvo vento mobilibus, maximum esset periculum, largus imber istis locis infrequens, salutem attulit. In vastorum desertorum meditullio, *Hammonis* campi fontium, frumenti, ciborumque copiâ scatebant. *Adulabundum Alexandro* oraculum pro suo libitu omnia

respondebat: *Jovis* enim faciebat filium & orbis imperium spondebat: exinde in arrogantiam *Barbaris* magis quàm *Græcis* tolerabilem degeneravit. In *Ægyptum* rediens, istaque provinciâ (& quod præterea habebat in *Africâ*) commissâ *Peucesta*, cum quatuor tantum millibus militum ad *Euphratem*, quàm potuit properè, festinavit, ultimum cum *Dario* prælium commissurus.

Darius semel & iterum ad *Alexandrum* scripserat, offerens pro captivis decem talentorum millia, & si vellet secum pacem colere, totam *Asiam* cum filiâ in dotem ab *Hellestono* ad usque *Euphratem*. *Parmenioni* videbantur acceptandæ conditiones, sed *Alexander Dario* rescripsit, ut ad se accederet jam *Asiæ* Regem, accepturas captivos sine pretio & omnia humanitatis officia: sin regium nollet nomen deponere, pararet se iterum ad pugnam.

Parant ad Arbela Darius & Alexander decernere de re summâ.
Habebat *Darius* in castris ad *Babylonem* equitum millia centum, peditum ad decies centies mille. *Alexander* peditum tantum quadraginta & equitum vix septem millia. Trajecit hic *Euphratem* ad *Thapsacum*, ubi pontes *Mazæus* custos deseruerat. Consecerat *Darius* ultra *Tigrim* ad vicum *Gaugamela* ab urbe *Arbela* ad milliaria viginti, in planissimo campo, ne *Ifficum* reiteraret errorem. *Alexandro* *Tigris* transmissio absque ponte difficilis fuit, equorum cervices rapidus fluvius premebat, natantes pedites cum sarcinis penè obruti sunt fluctibus: debilis hostis facilè depulisset ab ulteriori ripâ: defectus *Lunæ* & *Panicus* terror exercitum *Alexandri* malè habuit, sed divinus regis mentis vigor difficultates omnes superavit, noctem ante prælium egit insomnem, partim distractus curis, partim nocturnis cum *Anistandro* vate sacrificiis intentus, sed manè in profundo somno ad multum diem stertebat, ægrè à *Parmenione* & aliis ducibus excitatus: cum surrexisset, plenissimus spei & alacritatis statim exercitum in optimum ordinem disposuit, ita ut, si circumvenirentur à *Perfarum* multitudine, parati essent ubique quasi in orbe facies obvertere. *Darius* etiam sua omnia quàm fieri potuit commodè ordinaverat. Prælium hoc *Alexander* nullis artibus sed verâ virtute obtinuit. Initio *Darii* currus falcati *Macedonicam* *Phalangem* turbaverunt, equitesque *Persæ* magnâ vi in *Alexandrum* ac dextrum ejus cornu incubuerunt, *Bactriani* quoque equites *Alexandri* castra & impedimenta omnia obtinuerunt. Attamen post acrem pugnam *Darium* ejusque cornu sinistrum *Alexander* in fugam coniecit: prosequentem fugientes assequitur à *Parmenione* nunciatus, significans in cornu sinistro admodum se à *Mazæo* premi, &

Solâ virtute certatum in aperto campo.

ni propere succurrat in non levi periculo versari: dum redit ad *Parmenionis* opem, obviam habet magnam Perfarum & Parthorum equitum manum, cum quibus multò difficilior quàm cum *Dario* inane fuit certamen. His tamen dissipatis, antequam ad *Parmenionem* accessit discussum fuit periculum, nam *Mazæus* in dextro Perfarum cornu propè victor, ut primùm *Darium* victum & fugatum accepit, liquescente animo terga verit, Babylonem versus fugit. Eo die cecidère Macedonum prope quingenti, Perfarum supra trecenties mille: die insequenti *Darium* *Alexander* persequutus est Arbela, hic regiam supellectilem & tria talentorum millia argenti reperit: indè Babylonem digressus quam ei *Mazæus* tradidit, cum regiâ pecuniâ & supellectile, illic totum mensem magnis deliciis exercitum refecit, imò debilitavit. Hinc viginti dierum itinere proficiscens Susa quinquaginta millium talentorum gazam accepit: inde per angustissimas & difficillimas vias pervasit in Persidem: Pasagardis ex *Cyri* thesauris talentorum millia sex, sed Persepoli ad centies vicies mille, præter infiniti pretii prædam, accepit. Ut de Perfarum in Græcos injuriis vindictam sumeret, Persepolin delevit præter Regiam: quam etiam post paucos dies permotus à *Thaide* Atheniensi scorto post nimiam computationem mentis parum compos, subjectis facibus in cineres redegit, hujus flagitii à vino experrectus puduit pœnituitque, sed nimium quàm ferò.

De Perside versus Mediæ Ecbatana contendit, ubi bellum reparabat *Darius*, ut *Alexandrum* aliquandiu distineret Ecbatanis, quinquaginta millia talentorum & regiam multam supellectilem rapienda *Darius* reliquit; ipse verò in Bactra & Hyrcaniam ad novum exercitum comparandum se contulit. *Bessus* ipsius consanguineus, Bactrianorum erat Præfectus, & *Nabarzanes* Hyrcanorum, hi contra *Darium* conspirant. Audet in publico concilio *Dario* suadere *Nabarzanes*, quandoquidem sua contra *Alexandrum* auspicia infaustra essent, vellet imperium in *Bessu* novi ducis manus deponere; resumendum cum primùm felicioribus armis Asiâ expellerentur Græci. Cùm *Darius* palàm abominaretur, non minùs turpe quàm audax conspiratorum consilium, *Bessus* & *Nabarzanes* sua Bactrianorum & Hyrcanorum castra à cætero exercitu separaverunt. Sed mox quò magis fallerent *Darium* hominem ingenuum & simplicem, magnam suæ temeritatis pœnitentiam etiam cum multis lachrymis simulaverunt. Reconciliati *Dario*, dum in Bactra festinaretur iter, quod arte non poterunt, vi statuunt perficere. Concludunt

apud se injiciendas *Dario* manus: ex quinquaginta Græcorum mercenariorum millibus quatuor millia adhuc ducebat *Patron*, ipsi alicunde emanarunt conjuratorum molimina, ea is *Dario* curat significanda, suadetque suam sibi & fidelissimis Græcis salutem committere. *Darius* latis gnarus verissimum delatorem *Patrona*, & amicissimum consiliarium, recusavit tamen oblatam opem, prævidens huic suo sceleri *Bessum* probabilem arrepturum prætextum, quasi meritò *Dario* intulisset manus, qui suorum fidei dissilus, in exteris mercenariis salutis spem reposuisset. Sed nihil hæc prudentia *Dario* profuit, nam statim ut ab eo digressos Græcos *Bessus* animadvertit, ipse cum suis circumfessit, & aurea vincula captivo Regi injicit, imò verò in sordidum vehiculum *Darium* vincitum conjicit, attrahendum secum in Bactra.

Alexander audito *Darii* periculo, ut ipsum crudelibus suorum manibus eriperet, mirâ celeritate diu noctuque cum expeditissimis Macedonum *Bessum* persequitur. Hic dum audit appropinquare *Alexandrum*, licet cum multò paucioribus & viæ molestiis non fatigatis modò sed fatiscen- tibus; tamen *Alexandri* famâ territus, dissipato exercitu fugit, tantùm ante dissolutos suos *Darium* recusantem in equo sequi, multis vulneribus confossum in sordido suo vehiculo semianimum relinquit. Paucis post quam expiravit horis supervenit *Alexander*, & suam cum lachrymis chlamydem mortuo superinjiciens, cadaver matri sepeliendum cum regio omni honore Ecbatana vehendum tradidit. *Bessus* regium nomen & insignia etiam vivo *Dario* assumpserat, & spe contrahendi novi exercitûs in Septentrionales provincias festinabundus commeabat. *Alexander* ut serpentem hunc in ovo elideret, & horridum *Darii* partitidum vindicaret, *Bessu* quàm potuit celerimè vestigia premebat.

Permultis suorum militum & penè omnibus volentibus reditum in patriam tum temporis *Alexander* permisit, multorum talentorum millibus egregie donatis. Advenerat quotannis novum & amplum ex Græciâ subsidium; sed multùm jam mutatus ab illo fuit *Alexander* qui stante *Dario* fuerat: pessimos Perfarum mores jam erat amplexus; scortorum & concubinarum greges supra trecentas & sexaginta, cum Eunuchorum & exoletorum turba regiam publicè sequebantur, Persicum in vestitu & vestitu luxum totum usurpabat, eorum in computationibus ebrietatem longè superabat, & nequid decisset dementia, palàm voluit *Alexander* pro Deo & *Jovis* filio se adorari. Veteres *Philippi* milites & plerique Græci ista abominari & valde dolere,

*Darius à Bessum-
Eus &
necatus.*

*Alexan-
der mor-
tuo Dario
mutatus in
pejus.*

*Difficul-
ter vincit
Alexan-
der.*

*Cæsa Per-
farum tre-
centa mil-
lia, Græco-
rum ferè
quingenti.*

*Babylon,
Susa, Per-
sepolis,
Ecbatana
cum infini-
tâ pecuniâ
se dedunt.*

tristefque inter se querimonias miscere. *Parmenio* jam septuagenarius cum exercitûs robore præfectus Mediæ & thesauris fuit, *Alexandro* sine æmulo secundus in omnibus præliis primariis officiis cum laude defunctus erat: cæteris filiis in *Alexandri* servitio extinctis, qui superfuit *Philotas* ex *Alexandri* amicis intimis inter primarios toti equitatu præerat. *Dymnus* amasium suum *Nicomachum* sub jurato silentii sigillo sollicitavit in societatem conjurationis in vitam *Alexandri*, cum *Demetrio* & aliis ex principibus satellitum: *Nicomachus* abhorrens facinus nihil obstante jurejurando *Ceballino* fratri revelat arcanum, currit is in aulam renunciaturus *Alexandro*, dum non datur ipsi copia adeundi Regis, incidit in *Philotam*: huic rem totam aperit, jubet singula narrare Regi; postridie *Philotam* conveniens quærit num narrata Regi detulisset, significat *Philotas* nondum idoneum se hac de re nactum colloquendi cum Rege tempus. Cùm perendie idem repetisset *Philotas* responsum, *Ceballinus* statuens apud se *Philotam* cum conspiratoribus participare, ipse in Regiam irrumpit, & Regem quæ à fratre acceperat, quæque cum *Philotâ* egerat, edocet. *Alexander* amicos statim consulit, *Craterus* *Philotâ* æmulus periculum *Alexandri* à conspiratoribus exaggerat, & mali principem fontem ab aliis in *Philotâ* ac *Parmenionis* capita derivat; statim comprehenditur *Philotas*, & in vinculis in confessu Macedonum causam dicere jubetur. Omnia is indignabundè negare; sed tormentis laceratus quicquid tandem inimici quærenterateri, hinc unâ cum ipso multi alii publico judicio damnati, pro more Macedonum lapidibus obruti sunt; *Parmenio* indictâ causâ arcanis Regis literis à suis ducibus confodi jussus est.

Philotas
paterque
Parmenio
indignè
necantur.
Magna
Alexandri
in
transmit-
tendo Cau-
caso mili-
tum cura.

Ut de mœsti exercitûs memoriâ miserabilis hæce tragœdia deleteretur, denunciatur in Bactra & Hyrcaniam iter ad *Bessum* comprehendendum. In Caucaſo saltem Parapamysso transcendendo multæ militem difficultates à nive & frigore, à fame & laboribus pressere: singularis *Alexandri* in tolerando labore tam animi quàm corporis fortitudo: ipse cum iis pedibus ingredi; ut singulos inviseret modò inter primos, modò medios, modò ultimos ibat, oratione & exemplo semi mortuis infundebat vitam. Transmissis montibus benignius solum cælumque propè enectum militem recreavit, emensi aliquot stadiorum millia ad Oxum flumen pervenerunt altum simul & latum: cum nulla hîc struendis pontibus aut ratibus materia inveniretur, super utres & tentoriorum consutas pelles stramentis impletas, diebus quinque exercituum totum transmisit. Bactriani sentientes

adesse Regem, quem nulli neque montes neque flumina remorata essent, *Bessum* comprehendunt & vincitum Regi tradunt: decernitur is parricidii pœnas luere multis tormentis, eo ipso loci ubi *Darium* confecerat, plenaque sententiæ ex ecutio *Oxyatri Darii* germano committitur.

Bactrianis
Bessum
tradunt.

Junxerant se Bactrianis Scythæ ultra *Tanaim*. *Quintus Curtius* inter primos primæ classis Historicorum Latinorum meritò numerandus, *Tanaim* hunc accipit pro eo fluvio, qui supra Danubium Asiam ab Europâ disternat, & si credamus ipsi, hæc *Alexandri* & peritissimorum apud ipsum Geographorum sententia fuit. Veruntamen res ipsa & tota historia stadiorum aliquot Myriadibus Asiaticum illum *Tanaim* (revera *Iaxartem*) ultra mare Caspium ab Europæo distare manifestat. Utcunque, fluvium etiam istum partim utribus partim ratibus *Alexander* trajecit, & Scythas ab ulteriori ripâ magnâ cum cæde propulit. Reverso citra flumen multa & exuentiora cum Bactrianis & Sogdianis prælia fuere, quàm in aliâ quavis Asiæ provinciâ. Isti sæpe domiti sæpe rebellârunt: *Cyropolin*, ubi propè lethalis Regis cervici inscripta est plaga, & alias multas urbes excindens, in excisarum loco novas Alexandrias condidit: tandem centenorum aliquot millium cæde fracti quieverere.

Curtius
errat de
fluvio *Tana-*
im.

Dura cum
Bactrianis
& *Hyrcanis*
certamina.

Alexander Maracandæ ad Oxum reficiens exercitum in convivio benè potus, cum res suas jactaret, & patris deprimeret supra modum, *Clitus* nutricis suæ frater æquè potus magnâ linguæ intemperantiâ in omnibus contradicebat: unde *Alexander*, irâ tandem exardescente, *Clitum* furibundus involat: ceteri convivæ precibus & vi ægrè cohibuerunt primum à maleficio, sed postea cùm *Clitus* se furentis manibus objecisset, lanceâ satelliti ereptâ obloquentis latus transfodit. Evaporato vino cædes hæc altè adeò *Alexandri* animo insedit, ut diebus tribus omnem consolationem & cibum rejecerit, sed die quarto amicorum prope vi & *Callisthenis* suafu cibum sumens, post duodecim dierum magnum luctum, ad profecquendum bellum animum appulit.

Ob Cliti
necem visæ
tandem
admittit
Alexander
à *Callisthene*
solamen.

Ex Græcis multos egregiè donatos remisit in patriam, novos delectus assiduè ex Græcia & maritimis Asiæ provinciis accipiens; habebat tum sub signis centum viginti bellatorum millia, cum his in Indiam ire parat. Ad Indum usque fluvium latissimum Persarum Imperium extendebatur, nullæ ab ullo hoste eousque difficultates occurrere, à suis verò & se non desuerunt. Venationi vacans dum pararet aprum telo ferire, prævenit *Hermolæus* ex nobilibus pueris ipsi inservientibus unus, ante Re-

Dum in
Indiam
movet
Callisthenem
&
nobiles dis-
cipulos
crudeliter
necat.

gem belluam necans, ob hanc temeritatem Regis irati iussu flagris cæsus est puer: istâ contumeliâ irritatus sociorum aliquot in conspirationem attraxit contra Regis vitam: discipuli hi erant *Callisthenis* quos ille Philosophiâ imbuebat. Admodum rum creverat *Alexandri* superbia, divinos honores ab ipsis Macedonibus exigebat. In multorum fœdissima assentatione strenuè repugnabat *Callisthenes* huic insanix, ob hanc constantiam Regis gratiâ vir præstans excidit, cumque puerorum conspiratio à complicum uno emanâset, illi quidem more Macedonum in publico iudicio lapidibus obruti sunt, & *Callisthenes* tormentis laceratus, quasi auctor discipulis concepti sceleris, multis mensibus in vinculis circumductus, omnis criminis exors in pedore carceris expiravit.

Ut à miseranda hæc suppliciorum quâ in noxios quâ in innoxios pernicie exercitus liberaretur, in Indiam iter decretum est, partim gloriæ partim occupandi quod restabat Persici Imperii cupidine. Donec ad Indum est perventum, paucæ & tolerabiles se difficultates obtulerunt, ultra Indum quoque omnia spe procliviora, *Taxiles* & *Abisares* præclari Reges se & sua *Alexandro* permisere, sed cum ad *Hydaspem* quatuor stadia latum & profundum admodum flumen veniretur, omninò desperatum, & alii quàm *Alexandro* insuperabile periculum se obtulit, *Porus* maximi animi corporisque vir cum elephantis octoginta, & falcatis curribus trecentis, ac magno fortium virotum exercitu, ulteriorem insidebat ripam. Postquam in obscura & & procellosâ nocte magnâ cum trepidatione Macedonum pats trajecisset flumen, atrox pugna est inita, victus tandem *Porus* in *Alexandri* manus devenit: interrogatus quomodo se vellet à victore tractari, respondit, regiè: iterum interrogatus, num quid aliud peteret, omnia se dixit primo responso comprehendisse. *Alexander* summas viri virtutes suspiciens, regnum & omnia alia amissa ei restituit, ipsum in amicorum chorum recipiens.

Devictus *Porus* totam citra Gangem Indiam *Alexandro* aperuit, sed dum Gangem pararet superare, totus exercitus reclamavit: nam præter ingens laboribus fessorum desiderium finiendi, quod sine ullo fructu gerebatur belli, si Ducis immensam vanæ gloriæ avaritiam excipias: Ganges flumen erat totius Indiæ maximum: in ulteriori ripâ *Gangaridarum* Rex cum tribus millibus elephantum, duobus millibus curruum, triginta equitum, ac ducentis peditum millibus adventantes parabat excipere. Pro militibus *Cæus* orationem gravem habuit, Regem obsecrans vellet aliquando

bellorum finem facere: exoratur nolentissimo animo *Alexander*, decernitur cum magno exercitus gaudio reditus in occidentem, sed in via Meridiem & Oceanum Indicum ac Persicum voluit lustrare.

Ad citeriorem Gangis ripam jubet construi castra duplò majora veris, lectosque militum, & præsepia equorum ac deorum aras, omnia eâ specie & magnitudine, quæ credulæ posteritati persuaderent *Alexandri* milites gigantes & hominum monstra fuisse. *Taxiles* & *Porus* inter se certabant, uter plures & meliores naves ex suis immensis sylvis compingeret, hac classe ferundo *Hydaspem* navigat *Alexander* ad *Acelinis* confluentiam cum Indo: ubi tres hi maximi & rapidissimi amnes confluebant, classis tota valde est conquassata: prætoria triremis præsentaneo *Alexandri* vitæ periculo immani vortice tantum non est hausta. Multoties de navibus in littora descendebat exercitus ad subjugandas gentes vicinas: cum *Oxydracis* & *Mallis* pugnacissimis Indorum, periculosa fuerunt certamina: dum urbe captâ ad arcis mœnia applicarentur scælæ, primus *Alexander* in muro summo constitit: cum insequentium multitudo fregisset scalam, in solum *Alexandrum* omnia hostium tela coniecta sunt. Ut hoc evitaret periculum attraxit majus, intra arcem in medios hostes audaciâ tremenda defiluit, ita librato corpore ut in pedes caderet: appropinquantium sibi unum aut alterum ex fortissimis gladio confodit, dum eminùs plurimorum telis obtueretur, obverso ad murum tergo aliquandiu clypeo à lethalibus se vulneribus tutatus est; sed tandem clypeo simul & loricâ trajectis sagittâ, altum & latum in pectore supra manillam vulnus accepit, ex hoc deficientibus viribus in poplites inclinatur, dum tamen *Indus* accurreret ad detrahendum arma, recolligens spiritus ingruentem transfodit. Aliis autem multis parantibus eminùs eum telis conficere, adfuerunt *Peucestes*, *Leonatus* & alii duo satellites, hi quatuor in primis *Peucestes*, scuto jacentem protegens, aliquandiu omnes impetentes sustinent, donec duo satellites necati, *Leonatus* & *Peucestes* graviter vulnerati sunt. Interea perfregerunt murum *Argyrastides*, & non tantùm obvios sed omnes omnis ætatis & sexûs dederunt morti, *Alexandrum* pro mortuo retulerunt in tentorium, scissâ sagittâ & lato de costâ spiculo educto accuratâ chirurgorum curâ vix post multos dies sanitati restitutus est.

In navigatione hac insumpti sunt multi menses: apparuit tum temporis Græcorum doctissimos magnâ in Geographicis ignorantia laborasse, Navarchorum apud *Alexandrum* peritissimi nesciverunt *Hyrcanum*

Redit Alexander per India meridionalia.

Desperatum Alexandri in Mallis periculum.

Flura Indum Taxiles & Abisares omnia ad Hydaspem tradiderunt.

Porus devictus regiè habitus.

Gangem nolunt milites transire.

Peritissimi Græcorum Navarchi oceanum ignari.

num mare terris undique clandi, sed Septentrionalis Oceani brachium arbitrabantur, *Iaxartem* ultra Hyrcanum mare Europæum *Tanaim* existimabant. Dum ad Indi ostium accederent, rudes omninò æstuum Oceani reciprocantis in magnos cum terrores tum pericula ex imperitiâ conjecti sunt, istumque Oceanum ad Indi ostia ultimum terrarum terminum reputarunt. Dum Navarchos cum classe litus ab Indo ad Trigris & Euphratis ora sulcare jussisset, ipse cum exercitu longinquum per multa deserta iter in Persidem persequitur. Tanta in Gedrosiâ in primis aquæ & cibariorum penuria fuit, ut vix quartam exercitûs partem in Carmaniam reducerit. Huc ut venit superstitibus largos nimis commeatus suppeditavit: in reliquo itinere quotidie commessabundi, dissolutè admodum quasi bacchantes incedebant. *Pasagardis* occurrens *Orsines* Persiæ Satrapa liberalissimè Regem & omnes amicos accepit, uno *Bagoâ* Eunuchò neglecto: præter complura in vasis aureis & pretiosâ veste dona, ad quatuor millia talentorum largitus est. Vir hic fuit ut summè liberalis, ita sine omni probro & ex *Cyri* profapiâ, nihilominus *Bagoæ* calumniis suum neglectum vindicantis subversus, ab *Alexandro* traditus est neci: quasi *Cyri* tumulum violasset, quod Macedonis cujusdam, ipso non conscio, crimen erat.

Temeritati & iracundiæ, successibus ebrius, *Alexander* jam indulgentior, ex Satrapis multos non magnorum criminum delatos facile perdebat: sed omnibus gratum fuit supplicium *Cleandri*, *Sitalcis*, & sexcentorum *Macedonum*, qui *Parmenionem* innocuum saltem incogitantem confoderant: ministerio hoc putantes illi *Alexandrum* usque adeo sibi devinctum, ut nihil ab ipso metuendum esset periculi, quæcunque tandem admisissent scelera: hos ut primùm accusatos de stupris, rapinis, sacrilegiis, & aliis quæ ipso in India absente commiserunt in Media, omnes statim necavit.

Cùm *Ecbatana* ventum esset, creverunt comessationes; *Hephestion* ex ebrietate contracta febre, & in febre contra medici consilia gulæ indulgens, septimo die expiravit: *Alexander* immodico dolore prope modum insaniciens miserum medicum affixit cruci, tumulum *Babylone* supra regalem duodecim millium talentorum impensâ extruxit: & *Hammonem* consulente, templa, aras, & solennia vóta *Hephestionis* ut non minimo Deorum dedicavit.

Dum *Babyloni* appropinquaret, *Chaldæi* dissuadent introitum, certissimè fatalem denunciant: horum monitu deterritus, aliquandiu circa urbem vagatur, sed

tandem *Anaxarchi* rationibus de *Chaldæorum* vanitate persuasus, cum pompa solennissima inttavit. Menses hîc aliquot magnificentissimis deliciis diffluit, nova

Nova parabat Alexander bella.

bella meditabatur: magnâ industria mille magnarum navium classem parabat, quâ primùm *Carthaginenses* & oram totam *Africæ*, deinde *Hispanias*, *Italiam*, & *Galliam* subigeret. *Macedonum* multos senio, labore, ac vulneribus confectos, multo cum honore, donis, ac mutuis lachryinis domum remisit, ducente *Cratero* ac *Polyperchonte*. In eorum locum *Persarum* ac aliorum ex fortissimis *Asiæ* gentibus triginta millia juvenum *ἑμιλιῶν* sub duce *Penceste* in novam *Phalangem* composuit. Dum hisce cœptis totus incumberet, ecce fatum omnia repente sufflammat.

Crebrò admodum tam largiter cum amicis potabat, ut integer qui sequebatur dies pridianæ edormiscendæ crapulæ vix sufficeret: digredientem aliquando à *Bagoæ* convivio satis serò, *Medius* *Thesthalus* ad novam comotationem deduxit. Viginti erant convivæ, horum singulis Rex & singuli Regi præbiberunt; his non contentus *Herculis* poposcit *scyphum* (qui fuit bicongius) *Protea* *Macedonem* provocans, cum uterque *scyphum* exhausisset, *Proteus* *Herculanum* poculum resumens, iterum Regi præbabit, qui illud secundò exhauriens in magnum repente morbum incidit. Domum relatus *Maji* duodecimo lethali febre laborans vigesimo secundo expiravit, anno ante natum *Christum*, secundum *Usherium*, trecentesimo vigesimo tertio.

Seipsum proculis occidit.

Nihil hîc opus fuit ullo veneno, et si auctores multi graves, licet contra plurimum & gravitate æqualium fidem, hanc de veneno narrationem afferant. *Novos Alexandri* mores, in primis *Parmenionem*, *Philotam*, & *Callisthenem* crudelitatem multum *Macedonibus* displicuisse, *Antipatrum* valde sibi suisque metuere cœpisse, in primis cum *Olympiadi* querelis fatigatus Rex cum vocasset in *Asiam*, cum novo *Macedonicæ* juventutis supplemento, suscepto in suam *Macedoniæ* & *Græciæ* præfecturam *Cratero*. *Parmenionis* cædes oculis frequenter observari: prævertendum ergo ratus præsentaneum venenum, aquam de quadam *Macedoniæ* petra ab *Aristotele* monstratam, quæ ferrum & alia omnia eroderet præter asinæ ungulam, *Cassandro* filio tradit cum mandatis ne cuiquam consilia communicaret, præterquam unis fratribus suis *Iolla* & *Philippo* ac *Medio* *Thesthalo*,

Ambigua veneni historia.

Antequam *Cassander* ex *Macedonia* proficisceretur, *Alexander* ab eo se necatum somniavit, primoque visum agnovit, sed vanitate somniorum spreto, humaniter satis

Suspectus Cassander.

In Gedrosiâ exercitum plerumque perdit siti & fame.

Nobilissimus Orsines Bagoæ calumniis perit.

Parmenionis occisiones occiduntur.

Hephestionis intemperantia mortuus evadit Deus.

Dissuadem Chaldæi Babyloniis introitum.

fatis ob patris gratiam accepit, cum tamen cachinnantem animadverteret, dum spectaret Petras eorum more (Græcis insueto) se adorare, ira exardescens correptis utraque manu crinibus, caput muto graviter impegit. Hinc irritatus *Cassander*, non diutius cunctatus *Iollam* Herculano scypho venenum fecit infundere, à quo gravissima statim & lethalia viscerum orta sunt tormenta. De veneno quidem nihil quidpiam ipse questus est *Alexander* in toto morbo, nec ullum vel in mortuo corpore veneni signum observatum est.

Alexander ultimus.

Perfendie ante mortem in cubito recumbens, unum quemque totius exercitus Macedonem lectum transeuntem, ac ultimo salutantem cum lachymis, immotus conspexit. Interrogatus quem vellet sibi successorem, respondit præstantissimum: reliquias suas in *Hammonis* templo iussit humari, sepositæ tamen sunt, nec ante biennium *Alexandriæ* in *Ægypto* sepultæ. Cum defecisset vox, annulum quo statuta omnia regia obsignabat, digito detractum *Perdicæ* dedit. Nihil quicquam tamen hæc sui placiti significatio retardavit tragicas cædes, & bella civilia de successione in sua regna, quæ mox totum propemodum terrarum orbem concusserunt.

CAPUT X.

Ad Epocham quintam quæstiones & dubia.

QUÆSTIO I.

Quot annos contineat Epochæ hæc ab everfione prioris templi ad mortem Alexandri? & unde constet eorum annorum numerus?

In posterioribus Epochis particulares numeri annorum non tam clari quam in prioribus.

Resp. In prioribus omnibus Epochis ab initio mundi ad templi *Solomonis* everfionem, dedimus fidenter annorum summas; & omnes expressis Scripturæ testimoniis demonstravimus, ad magnam fidei confirmationem & multum solamen: huiusce verò & sequentium Epocharum alia ratio est, sæpius in iis Scriptura silet, in humanis scriptoribus tam antiquis quam novis magna est discrepantia: quæ hic ergo afferri possunt, minore certitudine fiduciaque tradere necessum habemus, nec in eo grave ullum est incommodum. Spiritus S. certo claroque Scripturæ filio nos deducit ab initio mundi ad caput præsentis Epochæ, & inde per *Danielis* in primis hebdomadas, ad mortem *Messie*. Tota propè hæc præ manibus Epochæ ad istas hebdomadas spectat: in aliquibus partibus historiæ istarum hebdomadarum visum est Sp. Sancto silere, quemadmodum in tota historia quæ istas hebdomadas con-

sequitur, si paucorum annorum res gestas in Apostolicis actis ac Apocalypsi excipias. Dei enim scopus in Chronologia sacra est, fideles à condito mundo ad *Christum* fide divinâ ducere: post ejus mortem ultimus est temporum articulus, quem in sua manu claudens voluit mortales latere; quò vigilantiori diligentia expectarent, & ardentiori desiderio expeterent Domini reditum ad iudicium. Ad piorum fidem & solamen satis est, si de summis temporum ab initio mundi ad *Christum* totalibus, ex Scriptura constet; etiamsi quedam illarum summarum partes non possint ex Scriptura evidenter ostendi: in primis in posterioribus temporum articulis post *Malachiam* & ultimos Prophetarum: tunc enim prioris Testamenti scripta clausa sunt, & istorum seculorum cum res gestæ, tum series temporum à multis auctoribus humana fide satis dignis abundè traditæ sint, contra quàm in seculis prioribus, ubi nulla omnino extant scripta humana, adeo ut cum res gestæ tum series temporum illorum ex sola Scriptura, nec alibi undecunque possint hauriri.

Quod verò ad annorum summam jam quæritam attinet, etiamsi inter varios auctores magna sit discrepantia, tamen quos nos plerumque solemus sequi paucis tantum annis, usque vix supra quatuor inter se differunt. *Usherius* & *Ummius* in numero ducentorum sexaginta sex concordant, ille enim principium Epochæ templi everfionem collocat in anno ante Christum quingentesimo octogesimo octavo; & finem *Alexandri* mortem, in anno ante Christum trecentesimo vicesimo tertio. Summa hic intercurrentes inclusis terminis est ducentorum sexaginta sex; hic verò principium Epochæ ponit in anno mundi ter millesimo trecentesimo sexagesimo, & finem in ter millesimo sexcentesimo vigesimo sexto. Intercurrentes reddunt priorem summam ducentorum sexaginta sex.

Inter Chronologos primæ classis in hac epochâ discrepantia est parva & priorum annorum.

Capellus addit duos, nam principium Epochæ ponit in anno ante Christum quingentesimo nonagesimo, & finem in trecentesimo vicesimo tertio, istorum intervallum reddit ducentos sexaginta octo.

Henricus Philippi addit quatuor, dum principium statuit idem cum *Capello* annum ante Christum quingentesimum nonagesimum, sed finem trecentesimum vicesimum quintum, quorum intervallum est ducentorum septuaginta.

Petavius *Henricum* transgreditur tantum uno anno, sed *Calyssius* *Ummium* in pluribus, nam *Alexandri* mortem statuit in trecentesimo vicesimo primo ante Christum, Et licet *Babyloniorum* à *Cyro* subjugationem cum aliis ponat in quingentesimo octo-

cesimo sexto ante Christum, tamen editum Cyri de reditu Judæorum differt toto septennio ad quingentesimum vicesimum nonum, quâ ratione motus non assequor.

Utra istarum summarum nobis eligenda sit, postea videbimus, cum earum membra ac partes explicatæ fuerint: nec ad posteriorem quæsitam partem commodè potest responderi, quàm de variis istarum summarum membris diversas quæstiones enucleaverimus. In primis tria hæc elucidanda sunt, Quod sit verum caput, & quis pes septuaginta annorum captivitatis Babylonice. Secundum. Quod principium & quis finis Monarchiæ Persarum. Tertium. Quamdiu post finitum Persicum Imperium vixerit *Alexander*? Ista, & alia partim ex Scripturis, partim ex scriptis humanis conabimur explicare.

In motibus
Siderum
& eclipsibus non
stabilis
firmus
temporum
character.

Hic autem præfabimur nequaquam locare nos tantum momenti in stabilendis antiquorum horum temporum terminis ac characteribus, vel in Solis vel Lunæ eclipsibus, vel stellarum fixarum motibus, à Chaldæis & aliis in Persico ac Græco Imperio observatis, quantum à variis Chronologis tam Protestantibus quàm Pontificiis, in primis à *Petavio* post *Scaligerum* collocati video. Certè si perfectæ motuum stellarum fixarum ac planetarum tabulæ ab initio mundi ad hunc diem essent ad manum, adeoque præcisi termini omnium eclipsium oculis objicerentur (quod accuratis Mathematicis hodierno die factu esset non perquam difficile) & verò quemadmodum *Ptolemaeus* paucas, ita alii antiqui auctores fide digni, multas seu Solis seu Lunæ eclipses cum regum & Rerum pub. rebus gestis contulisse invenirentur, elegantissimam, clarissimam, & certissimam figendorum fluxissimorum aliàs temporum rationem hinc erui potuissent fateremur: sed quandoquidem unius semihorulæ, ne dum diei, mensis, aut anni intercapedo magnam in motu situque cælorum, stellarum, & eclipsium discrepantiam & diversam admodum faciem constituat, & verò Chronologorum paucissimos, si omnino quemquam, reperire sit, qui ab aliis in temporum calculatione non totis annis differat, & etiam quæ notatæ sunt eclipses cum historiis conjunctæ admodum paucæ legantur; in celebri hoc à motibus cælestibus argumento, nequaquam, quantum multi jactitant, in temporibus stabilendis pondus nos quidem collocandum arbitramur.

Q U Æ S T I O I I.

Quod sit principium septuaginta annorum captivitatis Babylonice?

Resp. Inter Chronologos & Scripturæ Interpretes tam veteres quàm novos, tam Protestantes quam Pontificios, magna est discrepantia de veris terminis annorum captivitatis Babylonice, in primis de de eorum principio. Hac de re diximus ad quæstiones tricesimam primam & tricesimam quartam superioris Epochæ, hic verò plura duximus addenda.

Auctores multi & graves captivitatis initium constituunt in urbis excidio anno *Zedechiæ* undecimo, *Nebuchadnezzaris* decimo nono. Alii non pauciores nec minus graves undecim annos anticipant, terminum hunc collocantes in *Nebuchadnezzaris* octavo, seu *Ieconie* primo, qui fuit *Ioakimi* undecimus. Alii denique, quibus nostrum nos addimus calculum, malunt *Nebuchadnezzaris* primum, qui in *Ioakimi* partim tertium, partim quartum cadit.

Variorum hic diversitatem minùs miramur, cum eorundem à seipsis dissonantiam inuenimur. *Scaligerum* taceo, cujus ubique cum seipso discordiam Jesuita *Petavius* importunius venatur, nasum ad sanguinis expressionem injuriosè emungens, nullo alio sine quàm ut in invidiæ suæ societatis gratiam de magnâ viri maximi gloriâ detrahat: Hic quidem de Emendatione temporum lib. 6. hujus septuagesimæ principium ponit in primo *Ieconie*, quando scilicet cum Rege & aliis *Ezekiel* Babylonem deductus est, non verò in quarto *Ioakimi*, quando *Daniel* cum aliis migravit Babylonem: idem tamen libro quinto vult *Danilem* & *Ezekielem* simul traductos Babylonem, quasi *Ioakimi* & *Ieconie* una & eadem fuisset captivitas. Mirum quòd Argi & arguti Jesuitæ *Petavii* oculatissimas manus hæc inadvertentia effugerit.

Quod mutuatur à *Polano Nisbetus* σοφὸν φάσμα non excusat erratum: eodem anno vult hic deduci Babylonem & *Danilem* & *Ezekielem*, eò quòd nulla fuerit *Ioakimi* captivitas ante suum undecimum, qui fuit *Ieconie* primus: quæ autem dicitur *Danielis* primo facta abductio *Ioakimi* tertio, eam accipiendam existimat non de tertio Regni, sed de tertio servitutis *Ioakimi*, quo tributarius Chaldæis evaserat, qui fuit Regni sui undecimus & ultimus. σοφὸν hoc vocavi φάσμα; præterquam enim quòd hujusce Rabbini commentum nunquam meminerit *Scaliger*; expressis Scripturæ verbis effugium hoc contradicit. Nam *Daniel* cap. 1. vers. 1. disertis verbis affirmat adductum se Babylonem non tertio

Scaligeri
à seipso
dissonantia à
Petavio præ-
termissa.

tributi, sed tertio regni *Ioakimi*, & licet daremus *Ioakimi* & *Ieconie* captivitates in unum annum incidisse, non propterea tamen distinctissima sunt confundenda; *Daniel* licet non ante *Ioakimi* undecimum Babylonem fuisset profectus, non tamen unâ cum *Ezechiele* eò commigrâset; quandoquidem hic non ante quartum saltem *Ieconiae* menslem eò iter intenderit.

Anglicani Annotatores sibi repugnant.

Sed quod notandum volui de quorundam in hac lite à seipsis dissidio, annotatores Anglicanos tangebatur, qui in editione suâ utraq̃ue sibiipsis repugnantia tradunt. Ad Danielis cap. 1. v. 4. & cap. 9. v. 2. volunt septuaginta annos captivitatis initium fumpisse, non à captivitate *Ieconiae* & *Ezechielis Nebuchadnezaris* octavo, sed à *Danielis Ioakimi* quarto & *Nebuchadnezaris* primo: idque probant variis argumentis, respondent etiam objectis. Nihilominus ad *Jeremiam* viciesimi quinti duodecimum, & ad 2 Chron. triciesimi sexti viciesimum primum, annotant captivitatem inchoatam non *Ioakimi* quarto sed *Ieconiae* primo, idque multis rationibus conantur astruere, & à seipsis in *Danelem* annotata refellere. Verum est annotationes eas doctas & utiles non ab unius sed variorum manibus profectas; decuit tamen in opere tanti pretii tantæque expectætionis tam exactam adhibuisse limam, ut singulorum laboribus ab omnibus revisis, communi collegarum consilio provisam fuisset, ne apertæ prodirent repugnantia, in primis in secundâ curâ, ubi prioris editionis defectus supplere, & novos eluere profitebantur.

Quod ad quæsitum præ manibus, non aliud hic intendimus quam tertiam sententiam rationibus aliquot stabilire, & quæ pro primâ afferuntur diluere, brevitatis causâ præmittentes secundam.

Septuaginta anni captivitatis incipiunt non ab urbis excidio *Nebuchadnezaris* 19. sed primo *Nebuchadnezaris*. Probatur I.

Septuaginta captivitatis annos à *Nebuchadnezaris* primo seu *Ioakimi* quarto, non autem à *Zedechia* undecimo seu *Nebuchadnezaris* decimonono inchoandos patet, primò ex eo quod captivitatis ultimus statuitur penè ab omnibus absque controversiâ in primo *Cyri*: Jam verò à *Nebuchadnezaris* decimonono vel etiam octavo ad Persicum *Cyri* imperium fluxerunt anni vix quinquaginta duo, saltem non septuaginta. Nam *Judæorum* multi qui fundari conspexerunt templum posterius, quando prius destructum fuit *Nebuchadnezaris* decimonono, eâ erant a tate quæ priori adi videnda, & cum posteriori conferendæ erat idonea; hæc ætas, ut minimum, erat annorum octodecim: Si ergo à primo *Nebuchadnezaris* captivitas non sit numeranda & ab exciso templo ad primum *Cyri* sint anni 70. oportuit omnes istos non tantum vixisse ad nonagesimum octavum, quo secundæ adis

fundamenta deslebant memores priorum, sed etiam in suâ illa tam grandi ætate, eò fuisse oportuit corporis robore, quod longinquo valdè Babylone Hierosolymam itineri persiciendo sufficiebat, idque pedibus, nam ad equitandum asini nedum equi aut cameli, sextæ populi parti non suppetebant. Hoc si absurdum non est, certè miraculi non necessarii nomen non effugiet.

Præterea si vel sacras vel seculares literas quàm possumus accuratè revolvamus, à decimonono *Nebuchadnezaris* ad primum *Cyri*, annos septuaginta nunquam excudemus. Si cum quibusdam, *Cyri* primum de regno ejus Persico, non Monarchiâ accipiamus, inter nominatos terminos vix annos triginta in ullâ historiâ fluxisse comperiemus. Imperavit *Cyrus* Persis annos viginti duos antequam Babylonios subegit: demus eos omnes coincidisse cum Regum Chaldæorum ex *Nebuchadnezaris* prolapiâ temporibus, adeoque intra nostram septuagesimam inclusos: quomodo tamen etiam hoc concessò ad summam desideratam ascendemus? Nemo quisquam *Nebuchadnezaris* tribuit supra quadraginta quinque annos, & pauci supra quadraginta tres. Itaque ab ejus decimo nono ad quadragesimum tertium numerari possunt tantum viginti quatuor: *Nebuchadnezaris* filio *Evilmerodacho* dantur à multis tantum anni duo, & *Nebuchadnezaris* nepoti *Baltasari* tantum sex; omnes hi non excedunt triginta duos.

Canon Mathematicus *Ptolemai* catalogus est Imperatorum omnium Chaldæorum, Persarum, Græcorum, & Romanorum à *Nabonassaro* ad *Antoninum*, magnæ apud omnes Chronologos auctoritatis: qui si falsus sit, ruit, multorum confessione, maximum Chronologiæ fundamentum (si sacras literas excipias) observationes scilicet *Ptolemai*. Secundum istum Canonem post *Nebuchadnezare*m regnarunt Babylone *Ivarodamus* seu *Evilmerodachus* annis duobus, *Nericassolassar* seu *Neriglossarus* quatuor, & *Nabonidus* (aliis *Darius Medus*, aliis *Baltassar*) septemdecim. Omnes hi non conficiunt viginti quatuor, qui additi ad *Nebuchadnezaris* supra dictos, non transcendunt quadraginta quatuor.

Sed extendamus calculum quantum ulli ullius auctoritatis scriptores prælucent. Secundum annotata Anglicana in Danielis primi viciesimum primum, *Nebuchadnezaris* post decimumnonum dabuntur viginti sex, *Evilmerodacho* duo, *Neriglossaro* quatuor, *Labosoardocho* novem menses, *Baltasaro* septemdecim anni, *Dario Medo* duo; omnes hi efficiunt tantum quinquaginta duos, ita ut, in maximo omnium numero, ad septuaginta desint adhuc octodecim.

Argumentum secundum sumitur ab Ezekielis quadragesimi primo, Jeremiæ vicesimi noni decimo, Danielis primi primo inter se collatis. Docet *Ezekiel* captivitatem non suam tantum & *Ieconia*, sed suorum *Judæ* scilicet & populi Dei, anteveritisse destructionem urbis annis minimùm undecim, eo quòd vicesimus quintus captivitatis congruat cum decimoquarto defolationis: & verò *Jeremias* statim à commigratione *Ieconia* significet omnibus captivis Babylone tum remanentibus solvendam captivitatem post septuaginta annos, quod certè eventurum non erat ante annos octoginta & unum, si septuagesima captivitatis non inceptit ante undecimum *Zedekia*. *Daniel* captivitatem suam & *Ioakimi* affirmat accidisse *Nebuchadnezaris* primo, & *Ioakimi* tertio desinente, ac (ut *Jeremias* habet) quarto inchoante. *Jeremias* quidem quarto *Ioakimi* denunciatur venturum Hierosolymam *Nebuchadnezare*m non simpliciter, sed ad ruinam urbis, & imponendum Judæis ac vicinis gentibus jugum, quod non nisi post septuaginta annos excutendum erat: Loquitur, inquam, Propheta eo anno qui fuit *Ioakimi* & tertius & quartus, de *Nebuchadnezaris* adventu non simpliciter, tunc enim aderat & urbem obsidebat; sed de ejus adventu eo fine ut præstaret ibi prædicta mala, quorum pleraque post annos multos erant futura, nec ante septuagesimum annum desitura.

3. Argumentamur 3. ex *Matth.* 1.v. 11. & 12. Babylonica captivitas & transmigratio denominatur à *Ieconia* non *Zedekia*; imò verò ab eo *Ieconia* qui habuit fratres, quod à multis & optimis Interpretibus intelligitur de *Ioakimo* *Ieconia* patre, qui verò de *Ieconia* filio hunc locum accipiunt, necesse habent captivitatem incipere multò ante urbis destructionem, ab eo tempore scilicet quo commigravit *Ieconias*, antequam ullos liberos genuisset, nam *Salathielem* genuisse eum dicit *Matthæus* post captivitatem Babylonicam.

4. Argumentum ultimum sit testimonium tam antiquorum quàm recentium, tam Protestantium quàm Pontificiorum, tum eorum qui magno numero captivitatem hanc inchoant à primo *Nebuchadnezaris*, & claudunt in primo *Cyri*, tum istorum qui à templi destructione ad ejus plenam relevationem secundo *Dari* *Hystaspis* numerant annos septuaginta. Nam etiam posteriores à primo *Cyri*, qui secundum adversarios captivitatis fuit finis, ad primum *Nebuchadnezaris* ejus principium, necesse habent ante templi & urbis defolationem octodecim annos nobiscum supputare.

Contra nostram sententiam post *Salathiel* & *Torniellum* Jesuitas, sex assert argu-

menta doctus & pius senex *D. Nisbetus*. *traria Sa-*
Primum cum quarto coincidit, utriusque *liani &*
punctum, hoc est, principium Babyloni- *Nisbeti*
cæ captivitatis ponendum est in maximè *argumen-*
notabili captivitate, atqui maximè notabi- *ta.*
lis captivitas neque *Ioakimi* neque *Ieconia* *1.*
sed *Zedekia* fuit.

Resp. Minor potest controverti; certum est dum destrueretur urbs *Zedekia* undecimo, majorem fuisse defolationem & vastationem quàm unquam prius, non tamen tanta fuit captivitas: captivorum enim isto tempore numerus ad unum mille non ascendebat, nec ultimam captivitatem per *Nebuzaradanem*, quam nemo numerat, anno centenario superabat. Sed hoc omisso negamus majorem, captivitas Judæorum *Captivi-*
Babylonica varios habuit gradus, primus *tatis Ba-*
fuit *Ioakimi* quarto, secundus *Ioakimi* unde- *bylonica*
cimo seu *Ieconia* primo, tertius *Zedekia* unde- *gradus*
cimo; quartus quinquennio post destru- *quatuor.*
ctum templum, cum supra septingentos reliquiarum à *Nebuzaradane* Babylonem ducti sunt. Esto gradus tertius ob multas circumstantias fuerit nobilissimus, principium tamen captivitatis non à gradu tertio utut nobili, sed à primo sumendum est.

Objectio secunda. Septuagesima captivitatis fuit tempus in quo tota terra Judæorum fuit desolata, & fruebatur suis Sabbatis *2.*
Jerem. 25. v. 11. Atqui *Zedekia* undecimo & non prius terra cæpit desolari & frui suis Sabbatis, Ergò *Zedekia* undecimo & non prius inceptit septuagesima captivitatis.

Resp. Minori præteritâ (etsi quinquennio post *Zedekia* undecimum Judæa per multos colonos impediretur à fruitione Sabbatorum & omnimodâ defolatione) majorem sic distinguimus: In Septuagesimâ captivitatis secundum se totam desolata est terra & fruebatur suis Sabbatis, falsum: secundam maximam sui partem, verum. Quæ Synecdochicè dicuntur, vera sunt de *Sabbati-*
subjecto toto, etsi non de subjecto secun- *zari ter-*
dum se totum & omnes sui partes. Quod *ra annis*
vulgaris hæc distinctio rectè applicetur *70. sed*
argumento præ manibus, evincimus ex *non secun-*
textu *Jeremiæ*, ubi non magis Judæa deso- *dum*
latur per istos septuaginta annos, quàm *emnes se-*
Tyros, *Ægyptus*, & nationes vicinæ: cer- *ptuagesi-*
tum autem est, nemine negante, *Tyrum* *ma istius*
& *Ægyptum* non desolatas annis totis se- *partes.*
ptuaginta, nam istius defolationis finis ponitur in Babylonis ruinâ, & principio Imperii Persarum. Ex *Ezekiele* autem & *Jeremiâ* patet, *Tyrum* non captam nisi post tredecim annorum obsidionem, eamque post devastata Hierosolyma, cujus calamitatem irriferunt Tyrii: itaque annus captæ Tyri non ante *Nebuchadnezaris* tricessimum secundum, & defolationis templi decimum tertium potuit inchoari, nec ante captam *Tyrum*

Tyrum *Nebuchadnezaris* expeditio in Ægyptum suscepta est, ergo desolatio Ægyptiaca adeoque Hierosolymitana, quæ vocatur septuaginta annorum, non potest intelligi de omnibus & singulis septuaginta annis, sed de maximâ parte istius septuagesimæ. Spatium hoc fuit *Nebuchadnezaris* & Chaldæorum Monarchiæ, quæ vicinos in servitutem redegit, hos citius, illos tardius: sed ita ut omnium servitus & desolatio finiretur in exitu istius septuagesimæ, & sine Domini Chaldæorum.

Tyrus, Ægyptus, & vicinæ gentes desolatae sunt, & serviêrunt Chaldæis septuaginta annis, sicut filii Israël in Ægypto sunt commorati quadringentis triginta annis Exod. 12. vers. 40. isti ad finem illius Epochæ ac portionis annorum septuaginta serviêrunt, quæ habuit principium ante inceptam servitutem variarum subactarum gentium: sicut hi peregrinati sunt in Ægypto usque ad exitum istius æræ quadringentorum triginta annorum, quæ incepit à promissione factâ *Abrahamo*, diu ante Israëlitarum in Ægyptum descensum.

Petavius qui *Scaligeri* culices solet colare, totos ipse camelos hic devorat. Disputans de principio hujus septuagesimæ proficitur in *Rationario* apertè suam inconstantiam & dissidium à se in suâ doctrinâ temporum: cominiscitur Chaldaicam Epocham distinctam à Judaicâ, per quam *Nabopolassar* concedat biennium post sui filii *Nebuchadnezaris* inthronizationem, & *Nebuchadnezari* annos non tantum quadraginta tres sed quadraginta quinque: imò verò de *Ptolemæi* (quem tantopere solet celebrare) Canone, immediatè ante *Cyrum* in ultimo Chaldæorum Rege totos quindecim annos detrahit: pro *Ptolemæi* & Chaldæorum tricesimo secundo supponens decimumseptimum; itâ cælestes omnes *Ptolemæi* rationes manifestè convellens. Quibus animus esset & otium hujusmodi paroramata *Petavii* scētari, inveniret satis proclive, quam ille multoties temerè nimis *Scaliger*o admensus est, ipsi sæpè merentissimo mensuram remeiri.

3.

Objectio *Nisbeti* tertia hæc est. Principium captivitatis Babylonicæ fuit quando tribus Judæ captiva ducta est Babylonem; atqui undecimo *Zedekia* hoc factum Jerem. 32. v. 27. 2 Reg. 25. v. 21.

Captivitas
Judæ
tres arti-
culi.

Resp. Citati loci manifestum fundamentum suppeditant applicandi ad majorem distinctionem superiorem, de tribu *Judæ* secundum se totam, & secundum suas partes. Undecimo *Zedekia* in captivitatem ducta est tribus *Judæ* secundum partes suas maximè principales, sed non secundum omnes: imò verò *Ieremias* loco citato disertissimis verbis distinguit captivitatem *Judæ*

secundum diversas partes in tres articulos, ex quibus captivitas *Zedekia*, neque primum neque ultimum constituit, sed tantum medium: quasi expressè negaret *Propheta* articulum istum medium, captivitatis *Judæ* principium fuisse.

Arg. 4. Auctor primum & insolubile vocat, ipse tamen illud facillimè solvit. Captivitas, inquit, Babylonica incepit cum Imperio Babylónico: Atqui imperium & Monarchia Babylonica non incepit ante captas Hierosolymas.

Resp. Concedit auctor Monarchiam & Imperium Babylonicum incepisse ante captam *Tyrum*, nec eam captam totis annis undecim post *Solyma* casum: imò verò si toti historiæ antiquæ credimus, non nisi post tredecim annorum oblidionem: quin etiam, ut supra diximus, in Ægyptum non movit *Nebuchadnezar* nisi captâ Tyro; nec secundum *D. Nisbetum* Babylonica Monarchia incepit ante subjugatam Ægyptum. Ergò bonâ ejus cum veniâ, primum hoc argumentum est nullum. Concedimus nos quidem annos captivitatis inchoandos cum *Nebuchadnezari* Monarchiâ, sed ea primo suo anno constituta est, tunc enim ram Syros quàm Ægyptios flegit, sicut ante suus pater *Nabopolassar* eas gentes subjugaverat, nisi historiæ antiquæ velimus auctoritatem omnem gratis detrahere, quas autem de Judæis aut Ægyptiis postea retulit victorias, nihil aliud erant quàm rebellium reductiones, & prius subjugatorum in duriori servitutem reductiones.

Pro ultimo argumento affert *D. Nisbetus* testimonia: asserens maximam doctorum partem à se stare.

Resp. Si vel ab ipso nominatos numeremus, plures erunt contradicentes; nam præter *Villetum* quem vult septuagesimam nostram inchoare, & à *Ioakimi* tertio & à *Ieconia* primo, largitur nobis *Scaligerum*, *Innum*, *Capellum*, *Brughtonum*, *Vatablum*, & *Lynam*. Sed præter hos à nobis stant plerique alii, quos in Chronologiâ maximi facere solent, *Calvisius*, *Emmius*, *Usherius*, *Hovvius*, & *Isaaksonus*. Pro *Nisbeto* etiam video *Funcum*, *Bucholcerum*, *Tornicellum*, & *Salianum*. Sed ab alterâ parte stant ex nostris *Bevoaldus* & *Alstedius*; & ex Jesuitis *Petavius* ac *Henricus Philippi*. Ex antiquis quidem *Eusebius*, *Hieronymus*, *Augustinus*, *Theodoretus*, & alii septuagesimam captivitatis incipiunt ab urbis excidio, sed cum ejus finem ponant in secundo *Darii Hystaspis*, & verò à primo *Cyri* ad urbis excidium, multò pauciores annos quàm septuaginta numerent, in nostra potius quàm adversâ parte videntur consistere.

Quando
incepit
Nebu-
chadne-
zaris Mo-
narchia.

Pro nobis
stant plu-
res Chro-
nologi.

Q U Æ S T I O III.

Quis sit verus finis 70. annorum captivitatis Babylonica?

REsp. Aliqua est inter doctos de fine istius septuagesimæ controversia, et si non tanta quanta fuit de principio. Plerique eam terminant in primo *Cyri*: ex antiquis tamen multi *Clemens Alexandrinus*, *Eusebius*, *Hieronymus*, *Augustinus*, & alii in secundo *Darii Hystaspis*. Hi sententiam suam fundant in *Zachariæ* primi duodecimo (*Iste est septuagesimus annus*) ubi Angelus loquens in secundo *Darii* vocat annum præsentem septuagesimum captivitatis: iste autem primo *Cyri* posterior fuit, annis minimùm undecim. Responderi solet à multis huic argumento ea distinctione, quam primò apud *Theodoretum* legimus, septuagesimam fuisse duplicem, unam Hierosolymitanæ captivitatis, alteram Hierosolymitanæ desolationis, priorem incepisse à primo *Nebuchadnezaris* & desiisse primo *Cyri*, posteriorem incepisse *Nebuchadnezaris* decimonono cum urbs & templum desolarentur, & desiisse *Darii* secundo, cum post aliquantam interruptionem instaurari de novo templum & urbs inciperent. Distinctionem hanc Antiquorum à multis recentiorum approbatam non temerè rejiciendam ducimus. Certè *D. Nisbeti* argumenta quibus eam impugnat quasi à *Capello* inventam, non magni ponderis videntur, & verò ab urbis & templi vastatione ad secundum *Darii Hystaspis* numerantur exactè anni septuaginta.

Utcunque, locum *Zachariæ* cum plerisque recentiorum tam Protestantibus quàm Pontificiis, absque ullà distinctione accipiendum putamus de septuaginta annis captivitatis, à *Daniele* & *Ieremiâ* memoratis; quorum exitum auctor *Chronicorum* & *Esdras* apertè locant in primo *Cyri*: imò verò quam *Ieremias* affert sui vicefimi quinti duodecimo ratio id demonstrat: suam enim captivitatis & desolationis septuagesimam vult claudi in eversione Monarchiæ Chaldæorum, certum autem captam Babylonem diu ante secundum *Darii Hystaspis*.

Latinus *Zachariæ* interpretes veteres in suam sententiam adduxisse videtur, vertit enim ille Prophetæ locum (*iste jam septuagesimus est annus*.) Sed multò rectiùs *Montanus*, *Torniellus*, & Vernacula omnia (*jam septuaginta annis*) notando septuaginta annos *Ieremiæ* jam præteritos, quod Angelus ponit ut fundamentum suarum precum pro removendis desolationum reliquiis, quæ adhuc post exactos istos septuaginta annos & reditum populi restabant. Id quod Latinum Interpretem fecellit, est Hebrai-

cæ constructionis idiotismus, multùm cum à Græcâ tum à Latinâ Syntaxi discrepans; sic enim ad verbum Hebræus textus *iste septuaginta annus*, numeralia pluralia apud Hebræos construuntur cum substantivis singularibus, & contrà numeralia singularia cum substantivis pluralibus, ut videre est apud *Buxtorfium* Thesauri lib. 2. cap. 2. pag. 10. Ita ergò vertendus erat locus *iste septuaginta annis*, non autem *iste septuagesimus annus*.

Sed nondum dubio toti satisfactum est: Esto una tantùm sit septuagesima absque ullà distinctione captivitatis & desolationis Babylonicæ, & *Zachariæ* secundo *Darii Hystaspis* loquatur de eâ septuagesimâ, quæ in primo *Cyri* desiêrat: Quæritur tamen ultrà, quis demum sit primus ille *Cyri*, nam duplex *Cyro* datur à plerisque gubernandi principium, unum in Regno suo Persico, alterum in Monarchiâ Babylonicâ, vel potiùs Persicâ.

Quod refert *Scaliger* ex *Tatiano* & *Africano* apud *Eusebium*, consensam esse apud omnes antiquos primum *Cyri* incidere in primum quinquagesimæ quintæ Olympiadis, accipiunt lubentes non nostri tantùm sed & *Jesuitæ Petavius*, *Torniellus*, *Ribbera*, *Henricus*, & alii: imò verò generalis concordia est primum *Cyri* memoratum à Prophetis, sumendum non de Regno ejus Persico, sed de Monarchiâ Babylonicâ: nam ante captam Babylonem certum est non clausam *Ieremiæ* septuagesimam, nec priùs in *Cyri* manus venisse liberandorum Judæorum facultatem. Neque etiam inter partes magnopere disconvenit vel de summâ totali gubernationis *Cyri*, vel etiam de summis partialibus seu regni seu Monarchiæ *Cyri*: quod enim *Cyri* regno *Herodotus* dat viginti novem, *Cresius* triginta, *Scaliger* triginta unum aut triginta duos, & Monarchiæ ejus Babylonicæ Canon *Ptolemæi* assignet novem, *Xenophon* septem, conciliari potest distinctione annorum integrorum & fractorum, in hoc argumento satis frequenti. Sed quod *Calvisius* ex *Scaligero*, & hic ex Rabbiniis Monarchiæ *Cyri* tres tantùm annos assignet, contra præcorum & recentium pene omnium fidem faciunt. Verum est memorare *Danielem* annum *Cyri* primum & tertium: sed profectò *Danielis* silentium de pluribus non probat plures non fuisse; ejusmodi argumentum in *Beltashare* fallè ridet *Scaliger*.

Verum enimverò quod in *Scaligeri* & *Calvisii* sententiâ maximè displicet, est quòd *Cyri* primum neque ad regni Persici, neque ad Babylonicæ imperii principium velint referri: sed dicant primum *Cyri* annum Judæos arâ novâ à seipsis institutâ vocâsse,

Theodoreti, non Capelli distinctio 70. annorum captivitatis à 70. desolationis firmâ stat contra Nisbeti argumenta.

Malè tamè applicatur ad locum Zachariæ de anno septuagesimo.

Mala interpretatio Latina seduxit patres.

Quis fuerit primus Regni & Monarchiæ Cyri.

Malè Scaliger & Calvisius Cyri Monarchiæ tres tantùm annos assignant.

Sed peius quòd negant ejus primum vel à suo regno vel à Monarchiâ.

ubi nu-
meran-
dam.

vocâsse, quo ipsi ingens suæ redemptionis ab eo beneficium acceperunt, seu quinto seu sexto seu septimo post captam Babylonem anno. Ita non tantum gratis viri docti affirmant, sed contra expressum *Ezra* testimonium sui sexti secundo, ubi non solum apud Judæos ut capite superiori, sed & apud Persas in regio edicto Ecbatanis in Regni archivis reposito finita captivitas Judæorum *Cyri* primo dicitur. Ecquid verò ad Medos & Persas Judæorum ætæ spectabant, & quem ipsi Persæ ac Medi in archivis suis maximè authenticis *Cyri* primum vocant, cujus demum audaciæ est eum absque ullâ necessitate *Cyri* sextum aut septimum dicere? Certè *Cyro* maximi animi viro nihil antiquius & prioris curæ videtur fuisse, quàm, ut primum Babylon in suam potestatem venisset, & à *Daniele* accepisset, quæ *Ieremias* & *Isaias* ante tot annos de se divino afflato numine nominatim prædixissent, statim effectum dare. Ergo finis captivitatis Judaicæ cum turba doctorum statuatur in primo *Cyri*, primo scilicet ejus monarchiæ, qui vigesimus primus vel vigesimus tertius Regni Persici, & septimus vel nonus ante suam mortem perhiberi solet.

QUÆSTIO IV.

Utrum Baltasar an Darius Medus ultimus fuerit Chaldæorum Rex?

Quis fuerit
Darius
Medus.

REsp. Gravis, acerbæ, & perplexa est inter Chronologos & Scripturæ Interpretes quæ veteres quæ novos hæc de re controversia. Primariæ sententiæ duæ sunt, prior communis, quæ statuit *Baltassarem Evilmerodachi* filium, *Nebuchadnezaris* nepotem, post septemdecim annorum regnum eâ nocte, quâ à *Dario Medo* & *Cyro* capta fuit Babylon, hostium manibus necatum. Posterior est aliorum, inprimis *Scaligeri* qui *Evilmerodachum* cum duos annos regnasset, vult à suo leviro *Neriglissoro* cæsum, & *Neriglissorum Nebuchadnezaris* generum, nomine filii ejus *Baltassaris* aliàs *Laboroso-archodi*, *Nebuchadnezaris* ex filia nepotis, Babyloniorum regnum nomine tutoris & protectoris annos quatuor gubernasse, & post eum suum filium *Baltassarem*, cum novem tantum menses sedisset in throno, cæsum à factione nobilium Chaldæorum: qui statim à *Baltassaris* cæde *Darium Medum* aliàs *Nabonidum* vel *Labinitum* annos sexaginta duos natum elegerunt in imperatorem. Hic cum septemdecim regnasset annos, à *Cyro* dejectus est imperio, ad vitæ tamen finem in Carmaniâ permissus est degere in pace.

Tyrannica
nimis *Scaligeri* inli-

Imperat alto valdè supercilio & auctoritate prorsus Dictatoriâ *Scaliger* nationi

toti Chronologorum, ut priori desertâ sententiâ in secundam, quæ sua est, pedibus currant. Sequaces quidem habet *Cappellum*, *Reimoldum*, *Calvisium*, &, quod mirere, suorum adversariorum principem *Jesuitam Petavium*, qui non minus quàm *Scaliger* indignatur *Homachosè* Chronologorum & Scripturæ Interpretum gentem non satis ductilem ad *Scaligeri* (sui aliàs summi antagonistæ) sententiam sequendam.

Deodatus in suis quidem ad *Danielis* quinti trigessimum primum notis, utramque hanc affert sententiam, sed absque ulla significatione utram ipse amplectatur, Annotatores Anglicani editione suâ utraque in *Danielis* quintum, *Jurinus* ibidem, *Tornielus*, *Salianus*, *Henricus Philippus*, *Usheri*, *Hovvæus*, & alii multi pro priori stant, nos inter plebem consistere, & antiquis ac communibus dogmatibus insistere amamus, nisi cum clara admodum necessitate inde depellimur.

Scaliger de Emendatione temporum lib. 6. pag. 543. etsi id agere videatur maximè seriò, certè satis pro imperio, pauca tamen pro nobis eaque leviora argumenta profert: contra nostram autem quam vocat pervicaciam multas demonstrationes. Verumeninverò pusillanimes nimis sunt, qui sesquipedalibus terribis verbis non audent conferre pedem, & rationum hinc inde pondera æquâ judicii lance comparare.

Pro vulgari sententiâ sic argumentamur primò. Babylonicum imperium ad sui usque finem perduravit in *Nebuchadnezaris* profapia, idque in manibus filii & nepotis ejus ex filio, ut habetur disertis verbis Jer. 27. v. 7. *Scaligeri* autem sententia nihil tale concedit, facit enim *Baltassarem* non filium filii, sed filia *Nebuchadnezaris*, & Chaldæorum monarchiam, quam vix septem annis tenuisse vult *Nebuchadnezaris* posteros, totis septemdecim deponit in manibus *Darii Medi*, qui regiam familiam Chaldæorum nullâ propinquitate contingebat. *Petaviana* responsionis ad ista summa hæc est, *Baltassarem* nepotem fuisse *Nebuchadnezaris* ex filia, cum ejus pater *Neriglissoro* fuerit *Nebuchadnezaris* gener: præterea vocem Hebraicam non tantum de filiis sed etiam de generis, imò de ipsis filiabus usurpari. Replica. Nulli cordato hæc satisfacient, concedantur omnia hæc *Petavio*, & suo hinc duci *Scaligero*, non tamen attingunt ista nostri argumenti punctum, nam vult *Jeremias Baltassarem*, aut quisquis tandem fuerit qui ultimus in Babylónico solio sedet, *Nebuchadnezaris* fuisse nepotem, & ut sæpe legitur apud *Danielem Nebuchadnezaris* filium non quovis laxo & largo modo,

teris Di-
ctatura.

Contra
Scaligerum & *Petavium*
pro communi
sententiâ
arg. 1.

Ad res-
ponsum
Petavii
replica.

sed strictissimè, ita ut fuerit non filius filiae sed filius filii, neque cujuscunque filii, sed *Evilmerodachi*, cui gentes subditæ servierunt post *Nebuchadnezzarem*. Ista nullo modo vera sunt de *Dario Medo*, imò verò neque de ipso *Baltassare*, nisi filius fuerit non filiae sed filii, ejusque filii qui *Nebuchadnezzari* immediatè successit in imperio. Præcipua nostri argumenti vis in postremis Prophetæ verbis posita est, quam responsio non omninò conatur tangere, scilicet nepotem *Nebuchadnezzaris* sedisse in throno Babylonico usque ad ejus eversionem per Persas: *ἐμπρατικώτατα* sunt verba Jeremiæ [*donec veniat tempus terra ejus, etiam ipsius.*]

2. Arg.

Secundò argumentamur ex Dan. 5. v. 28, 30, 31. A quo abreptum est imperium Chaldæorum ut traderetur Medis & Persis, is fuit ultimus Monarcha Chaldæorum: & *Medus*, de quo primo verificata est Dei denunciatio de separatione Regni à Chaldæis, & ejus traditione Persis & Medis, non fuit Monarcha Babylonis, sed caput secundæ Monarchiæ Medorum & Persarum: jam verò prius de *Baltassare*, & posterius de *Dario Medo* affirmat *Daniel*. A *Baltassare* abreptum fuit imperium, non ut traderetur ulli alii Babylonio, vel ut remaneret aliquot adhuc annis in manibus Chaldæorum, sed ut statim traderetur non cuicunque Medo, sed genti Medorum, nec ei genti soli, sed ipsi simul cum Persis, imò maximè Persis, nam hoc indicat & vox oraculi *apharsin*, & vox commentarii *Peres*. De *Dario* etiam verificata est denunciatio de adventu Persarum & Medorum ad secundam Monarchiam statim à morte *Baltassaris*, nam cum dixisset *Daniel*, (*ei ipsi nocte casus est Baltassar*) statim verbis immediatè sequentibus subjicit [*Darius Medus accepit Regnum*] quod omninò excludit *Scaligeri* evasionem, quasi successissent Medi & Persæ mediatè in *Baltassaris* imperium post septemdecim *Nabonidi* annos, non statim & immediatè post mortem *Baltassaris*: quemadmodum *David* non statim sed in throno Israël, sed aliquot annis post quam *Samuel* pronuntiasset abreptum fuisse regnum à *Saul* ut daretur *Davidi*. Sed locus hic *Samuelis* non est parallelus isti *Danielis*, nisi addidisset *Samuel* eà ipsa nocte cælum fuisse *Saulum* ejusque filium *Ishboseth*, & *Davidem* filium *Iesse* sedisse in throno: hæc si pronuntiasset *Samuel* magnæ fuisset audaciæ revocasse in dubium immediatam & subitanam successionem tribùs *Jude* in solium Israël, sepulcrà familiæ *Sauli* & *Benjamitide* tribu.

3. Arg.

Tertiò argumentamur. Qui administravit Regnum Chaldæorum secundum leges Medorum & Persarum, is statuendus est in classe Regum Medicorum &

Persarum non Chaldæorum: Atqui hoc præstitit *Darius* Dan. 6. 3, 12, 15. Nunquid Chaldæi ante suum imperium abolitum à Medis, proprias suas leges & Regni statuta sponte aboleverunt, & jugo legum hostilium gratis se induerunt? Certè ad finem *Nabonidi* & ultimi Chaldæorum Regis capitales inimicitiae inter Chaldæos & Medos intercedebant, nec ante *Cyri* regnum vel gentes vel leges Medorum & Persarum conjungebantur, & verò quid Babylonis cum statutis Persarum, priusquam arma Persica subjugassent Babylonem?

Argumentamur quartò. A quo reliqui Monarchæ Persici numerantur, ille est in classe Monarcharum Persicorum non Chaldaicorum: Atqui à *Dario Medo* reliqui Monarchæ Persici numerantur Dan. 11. v. 1, 2. *Adhuc tres Reges stabunt in Perside* (scilicet post *Darium Medum*) & quartus ditabitur præ omnibus, nimirum *Xerxes*.

Argumentamur quintò. Omninò est improbable voluisse Babylonios sua sponte totam *Nebuchadnezzaris* magni profapiam eradicare, idque in gratiam extranei ex gente Medica, cum qua capitales inimicitias eà tempestate Chaldæi exercebant: aut voluisse ipsos crudeli tympanizationis tormento *Nebuchadnezzaris* nepotem necare nono regni mense, antequam adolescentis mores uno anno essent experti: inprimis cum ejus pater *Neriglossor* pro patria fortiter dimicans nuper cecidisset, à Medis (ut volunt hujus historiæ auctores) peremptus.

Pro sexto argumento sint auctoritates non tantum omnium propemodum recentiorum (quod largitur adversa pars) sed etiam multorum antiquorum: concedunt nobis *Xenophontem*, *Iosephum*, & *Hieronymum*; certè hi auctoritate longè superant cætos omnes adversos, Elevant adversarii *Xenophontis* hinc auctoritatem, quasi is institutionem suam *Cyri* non ad historiæ fidem, sed ad Ethices & Politices præcepta scripserit. Verum est in eo opere *Xenophontem* magistri morum magis quàm historici officium intendere: ita tamen ut nolit in iis quæ in historia positivè asserit, mentiri. Quod pro exemplo historici erroris in *Xenophonte* adducunt de placidâ *Cyri* morte, quem volunt à *Tommyri* Massagetæ trucidatum, non enervat fidem auctoris. Certè pro *Xenophonte* contra *Herodotum* hinc facit firma seculorum sequentium non fides tantum sed & ocularis inspectio. Vult *Herodotus* *Cyrum* ejusque ingentem exercitum à Massagetis ita interneccione deletum, ut nullus cladis nuncius superfuerit. Asserit *Xenophon*, *Cyrum* pacata morte defunctum domi in Perside, Pasagardis sepultum, *Q. Curtius*, & cæteri

Ad Scaligeri responsum replica.

Arg. 4.

Arg. 5.

Arg. 6.

Xenophontis hic auctoris asseritur defenditur.

An à *Tommyri* casus *Cyri*.

& cæteri posteriores historici affirmant *Alexandrum Magnum* multò intra ducentissimum à morte *Cyri* annum ejus tumulum intrasse, & ossa, ornamenta, & arma viri suis manibus contrectasse: de veritate sepulchri nemo tum temporis vel Græcorum vel Persarum movebat controversiam. Certè *Xenophon* in describenda *Baltassaris* cade per *Gadatum*, *Gobriam* & cæteros Babyloniorum transfugas, in magni convivii medio, propiùs ad *Danielem* accedit quàm aliorum vererum quisquam.

Iosephi & Hieronymi auctoritas defenditur.

Iosephi etiam fidem hìc elevant, sed quàm meritò? Estò in multis *Iosephi* scripta sint à descriptoribus vitiosa, ipse etiam ut homo & Judæus in aliquibus erraverit, quo sine tamen à *Beroso* & *Megasthene* in hac historiâ discessisset, nisi ut *Danielis* & Sacræ Scripturæ veritatem potiùs, quàm ulla humana scripta sequeretur? Certè adversariorum *Coryphæus Scaliger*, *Iosephi* auctoritatem hoc ipso in loco contra obrectatores egregiè defendit.

Hieronymum volunt à *Iosepho* deceptum, attamen necesse habent fateri, *Hieronymum* virum acutissimum, antiquorum scripta revolvisse quantum alius quisquam, & *Berosum* ac *Megasthenem* à se citatos non minus quàm ipsum *Iosephum* perpendisse, eorumque narrationes liquisse, nullo alio fine quàm ut historicis factis adhereret.

Pro nobis hic stat etiam Herodotus.

Ad auctoritates priores addo *Herodotum* in hujusmodi argumento (ipsa adversa parte fatente) maximi ponderis, ubi cum *Xenophonte* concordat; asserit is (citante, licet immeritò improbante, *Scaligero*) *Nabonidum* live *Labinitum Nebuchadnezaris* seu *Labuniti* magni fuisse filium: quod *Megasthenis* & sequacium os obstruere debuit, asserentium ultimum Chaldæorum Regem, familiam regiam nullà consanguinitate tetigisse.

Resutantur argumenta Scaligeri.

Sed perpendamus opposita argumenta. Prima & palmaria *Scaligeri* ratio, quam magistraliter inculcat, & post eum *Petavius*, hæc est: *Darius Medus* nullà vi, sed populi electione adeptus est thronum Babylonicum: *Cyaxares* autem, aut quisquis cum *Cyro* concivit arma contra Chaldæos, vi, non populi electione, adeptus est illum thronum; ergò *Darius Medus* non fuit *Cyaxares* nec quisquam ex lociis *Cyri*, sed *Nabonidus* à populo Babylónico in *Baltassaris* locum electus. Majorem probant ex *Dan. 5. v. 31. Darius Medus accepit Regnum* *απαλαβειν* *ἡρα* voces hæc significant rei adeptionem sine omni vi, sed vel jure vel altero sponte tradente.

Non omnis acceptio est sine vi.

Resp. Frivolam, falsum, & impertinens, ut nobis videtur, est hoc argumentum. Frivolum, quia nominale & grammaticum, fundatum in significationibus vocum:

falsum, quia procedit à genere ad unam certam speciem, ab acceptione in genere concludens specialem acceptionem sine vi, per electionem populi aut jus successio- nis. Si vel naturam rerum, vel usum vocabulorum in ipsis Sacris literis inspicimus; dicuntur accipere qui quovis modo capiunt, seu ab aliquo tradente seu à nullo. In Hebrais, Græcis, & Latinis seu simplicibus seu compositis, nullam ipsi adverbarii ponunt differentiam inter *capere* & *accipere* *λαβειν* & *απαλαβειν* *ἡρα* & *ἡρα*, unam & eandem actionem ista omnia significant, ut videre est 1 Sam. 21. v. 9. de gladio *Golia*, quem à sacerdote sumit *David* *ἡρα ἡρα ἡρα ἡρα* Græcus Interpres *εἰ ταυτωδ λήψη σεωπεδ παραλαβε*. Hieronymus, *Si istum vis tollere tibi tolle*. Arias Montanus, *Si istum ceperis, tibi cape*. Junius, *Si istum accepturus es, tibi accipe*. Videmus hìc *λαβειν*, *απαλαβειν* *capere*, *accipere*, *tollere*, & *ἡρα* esse synonyma. Quod autem accipiantur etiam rapta per vim, ad quæ nullum est jus, & quæ nullus sponte tradit, patet ex plurimis Scripturæ locis 1 Sam. 5. v. 1. *Et ceperunt Philistæi arcam Dei* *ἡρα ἔλαβον*. Num Philistæis quicquam juris fuit in arcam Dei? An quisquam iis arcam tradidit? 2 Sam. 1. v. 10. *Et cepi coronam quæ erat super caput ejus*. An *Saulus* tradidit *Amalekitæ* suam coronam? Vel quicquam juris erat *Amalekitis* in diadema Israël? Ibidem 2 Sam. 21. *Cape tibi exuvias ejus*. An quæ per vim hosti detrahuntur à quoquam, sponte sunt tradita?

Eadem in Novo Testamento est phrasæologia, *Matth. 4. v. 1. Τότε ἀπαλαβάνη αὐτὸν ὁ διάβολος* accipit, assumit *Christum Diabolus*. *Joan. 19. v. 16. παρέλαβον ὃ τὸν Ἰησοῦν ἐν ἀπήγαγον* Assumpserunt autem *Iesum* & abduxerunt. *Matth. 27. v. 27. Tunc milites accipientes Iesum in Prætorium ἀπαλαβοῦντες*. Nullane in hisce *Diaboli* & crucifigentium *Christum* actionibus vis erat? Sed ne ultra tricemur, 1 Sam. 2. v. 16. legimus disertis verbis accipere per vim, *nunc dabis, & si non, accipiam vi*.

Loci hi fortassè convicerunt *Scaligerum* erroris. Certè in posterioribus suis scriptis agnoscit *accipere* & *απαλαβάνειν* *ἡρα* *παλαβειν* de eo dici qui vi regnum invadit. Vide notas in *Berosi* fragmentum pag. 15. Nihilominus etiam ibi ad Hebræam vocem *ἡρα* confugit, hanc affirmat nunquam usurpari nisi de acceptione rei ab alio traditæ. Vocabulum illud quidem rarius apud Hebræos usurpatur, & Chaldæicum potiùs est quàm Hebræum, satisque debuit esse ad præfens argumentum; quòd probaverimus ejus synonyma apud Hebræos, Græcos, & Latinos *ἡρα*, *απαλαβάνειν*, *accipere*, vulgò usurpari in Sacris literis contra

Scaligeri

Scaliger, septuagesimo nono ætatis. An tam profunda senectus patiebatur omnia militiæ munera *Nabonidum* obire, exercitum ducere, cum *Cyro* decertare, & cum in campo vinceretur, urbes ac arces communire, ac diu contra totam *Cyri* vim fortiter defendere? Imò verò post omnes hosce militiæ labores ad nonagesimum sextum, idque in regno vitam producere? Equem *Scaliger* vel veterum vel recentium etiam ex maximè sequacibus in hisce somniis locum potest nominare?

Ultimum *Scaligeri* argumentum, quod nullum pertinaciæ locum relinquere affirmat, hoc est. Ultimus Chaldæorum Rex contra quem *Cyrus* movit arma, fuit *Medus*, sed contra suum avunculum *Cyaxarem* nulla movit *Cyrus* arma, Ergò *Cyaxares* non fuit ille *Medus*, sed *Nabonido* hoc nomen ascribendum. Majorem probat ex *Megasthenes* citato ab *Eusebio* præparat. Euangel. lib. 10.

Resp. Totum argumentum nititur testimonio *Megasthenis*, ecquid autem *Megasthenes* tantæ auctoritatis quantæ vel *Xenophon* vel *Herodotus*? *Megasthenes* & *Berosus* scripserunt post tempora *Alexandri Magni*; *Xenophon* autem multo antè, & *Herodotus* non multis annis post tempora *Cyri* quæ jam præ manibus. *Scaliger*, licet immeritò *Xenophonti* fidem detrahat in iis quæ ad historiam spectant, quòd multa Ethica ex professo immisceat, attamen *Herodotum* multis nominibus & *Beroso* & *Megastheni* præferre solet; *Herodotus* autem *Nabonidum* seu *Labinum* nobiscum asserit fuisse *Nebuchadnezaris* filium, scilicet *Baltazarem*. Præterea *Megasthenem* ipse *Eusebius* loco citato in variis errasse asseverat ex ignorantia factarum literarum.

Verumenimverò mitiùs agamus cum *Scaligero*, & admittamus *Megasthenis* quod ex *Eusebio* attulit fragmentum totum verissimum, nihil tamen inde nobis accedit damni, sed multum potius lucri. Verba, quibus *Scaligeri* nititur argumentum, hæc sunt: τὸ δὲ πρῶτον ἐστὶν Μήδης τὸ Ἀσσυρίων κωκυρῶν, affirmatur *Medum* adiutorem fore *Cyro* ut *Babylonis* assequatur imperium. Eadem est nostra assertio, nam socia cum eo arma contra Chaldæos junxit *Cyaxares*. Sed an ullum jota habet hic *Megasthenes*, quod *Medus* suos subditos *Cyro* proditoriè tradiderit, ut vult *Scaliger*? Annon omnes antiqui affirmant *Nabonidum*, quisquis tandem fuerit, *Cyro* pro omnibus viribus repugnasse, & cum prælio superatus esset *Babylonem* tam egregiè munivisse, ut obsidentem *Cyrum* Chaldæi spreverint, & *Cyrum* non nisi post multum laborem, idque per stratagemata, urbe potitum.

Unum id, quod in *Megasthenis* testimo-

nio videtur contra nos facere, est, quod *Medus* Assyriorum dicatur spes, *Cyaxares* *Cyri* avunculus Chaldæorum hostis fuit, non amicus, in quo ullam spem aut gloriatiorem possent collocare. Sed nodum hunc ex antiquâ historiâ ab ipso *Scaligero* agnitè sic dissolvimus: Quæ affert *Megasthenes*, *Nebuchadnezaris* sunt moribundi verba, prædicentis sui imperii ruinam à *Persis* & *Medis*, *Nebuchadnezar* arctum cum *Medis* iniverat fœdus, idque sanciverat suo matrimonio, *Nitocris*, *Assyagis* *Medi* sororem, *Cyri* magnam amitam in uxorem duxerat, quam ad vitæ finem unicè amavit, ejusque gratiâ magnam *Medicæ* nationi honorem temper habuit. In vicinarum gentium nullâ majorem amicitia & auxilii suis posteris spem collocare debuit quam in *Medis*: prævidens ergò in spiritu Prophetiæ, quem ei moribundo attribuit *Megasthenes*, *Medorum* cum *Persis* in suæ familiæ, Regni, populique perniciem, ingratham & vix credibilem conspirationem, eam deplorat. Nihil in his est quod pro *Scaligero* contra nostram sententiam militat.

Quod si cum *Scaligero* in hoc argumento conjecturas cudere liceret, quidni *Mēdēs* hoc loco sit *Nitocris*? *Nebuchadnezaris* uxor *Medica*, vera Assyriorum gloria, quam *Scaliger* vult toto septennio *Nebuchadnezaris* insauit, Assyriorum imperium administrasse, *Babylonis* muros post mariti mortem ad miraculum munivisse, ad *Semiramidis* gloriam suo merito pervenisse, & ad *Cyri* tempora in summo honore *Babylone* vixisse: *Meda* hæc cum, secundum *Scaligerum*, suum filium *Evilmerodachum* vidisset à *Neriglossaro* crudeliter necatum, & nepotem *Baltazarem* à *Nabonido*: dum *Cyrus* suus ex fratre *Assyage* nepos, ad *Babylonis* muros cum *Medorum* & *Persarum* exercitu sederet, quidni illa sua inter *Babylonios* potentia, partim ut suorum cædem vindicaret, partim ut consanguineo suo *Cyro* gratum faceret, urbem ei curaverit tradendam? Sed nolumus nimis audacter ulla, utut probabiles conjecturas, sine testimoniis ingerere.

Contra hanc quidem conjecturam satis probabilem primâ fronte militat, quòd loquatur *Megasthenes*, de viro non de fœminâ, sed negari hoc posset non sine rationis saltem aliquâ specie. Apud nullum auctorem legitur *Mēdēs* pro masculino, sed *Mēδ*, & pro fœminino *Mēδης*. *Ars Critica* admittet per librariorum incuriam tam facile lapsum esse ab (o) ad (i) quàm ad (n.) Præterquam quòd quædam tam in primâ quàm quintâ declinatione finita in *ns* sint generis fœminini. Etsi objiceretur *Mēδēs* hoc loco necessariò esse generis masculini, eò quòd constuatur cum masculino *πρωστὶς*, re-

spes Chal-
deorum
Medus.

Fortasse
Nitocris
Nebu-
chadneza-
ris uxor
fuit ille
Mēδης.

4.
An ultimi-
mus Rex
Chaldæo-
rum fuerit
Medus.

Quanta sit
Mega-
sthenis
auctori-
tas.

Nihil Mega-
sthenes
contra
nos.

Quomodo

sponsio esset facilis vulgari Atticismo, adjectiva composita in Θ esse communia, & frequentissimè construi cum fœmininis. Sed de criticis & conjecturis satis.

QUÆSTIO V.

Quis fuerit Ahasuerus Estheræ maritus, & ad qua tempora historia Estheræ referenda sit?

*Quaestio-
nis diffi-
cultas.*

REsp. Magna est tam inter Chronologos quàm Scripturæ Interpretes, cum veteres tum novos, Protestantes, Pontificios hac de re controversia; quam etiam post multam lectionem, cum plenâ vel nobismetipsis vel aliis satisfactione, determinare non pollicemur.

Alii *Assuerum* hunc volunt esse *Astyageni Medum* à Daniele cap. 9. memoratum, *Dari Medi* patrem, alii ipsum *Darium Medum*, alii *Cambysem*, *Cyn* filium, multi *Darium Hyflaspis*, plures *Xerxem*, plurimi *Artaxerxem Longimanum*, benè multi *Artaxerxem Mnemonem*, quidam *Ochum*. Id quod tantam sententiarum varietatem creavit, est altum apud omnes alios scriptores seu sacros seu profanos de hac historiâ silentium: multò facilius hîc est ab aliis allata refutare quàm nostra confirmare.

*Assuerus
non erat
Astyages,
nec
Darius
Medus,
nec Cam-
byses.*

De tribus primis sententiis facilis est transactio, *Astyages* Cyri avus non potuit esse *Assuerus Estheræ*, nam antequam *Cyrus* suis armis subjugasset Babylonem & alias multas Asiæ provincias, *Medi* procul aberant à centum viginti septem provinciarum dominatu, quot tamen in *Assueri* Imperio numerantur *Esth.* 1. v. 1.

Neque *Darius Medus* esse potuit *Assuerus*, praterquam enim quòd is ab *Assuero* Dan. 9. manifestè distinguatur ut à suo patre, ante occupatam Babylonem, non multas provincias possedit, & post occupatam Babylonem paucis admodum annis in imperio perduravit: *Assueri* autem nostri centum viginti septem provinciarum domini memorantur in libro *Estheræ* annus tertius, septimus, & duodecimus.

Cambyses etiam non accessit ad annos duodecim in suo imperio, & animo in Judæos semper fuit infestissimo.

*Nec Artaxerxes
Mnemon
ne Da-
rius Ochus.*

Duæ ultimæ sententiæ, una de *Artaxerxe Mnemone* quam *Eusebius*, *Hieronimus*, *Beda*, & ex recentioribus *Tornicellus* aliique tuentur: altera de *Ocho*, quam *Capellus*, probabiles omninò non sunt. Nam primò in vitis istorum Regum nihil legitur huic historiæ affine. Secundò, Canonica Scriptura *Esdræ* & *Artaxerxis Longimani* diebus clausa est, secundum *Iosephi* & plerorumque doctorum mentem, ita ut librum *Estheræ* ea tempora antecedere oporteat. Deinde rejectio *Assueri* in tam fera secula

Mardocheum ejusque majores ad ætates iis seculis inusitatas provehit. Nam etsi largiremur non ipsum *Mardocheum* sed ejus proavum *Cis* abductum cum *Ieconia* Babylonem: tamen fatetur *Capellus* pag. 368. necessarium ut *Cis* abductus sit bimulus, & filium *Semei* genuerit non ante suum octogefimum, & *Semei* quoque genuerit *Iaer* non ante octogefimum, & *Iaer* non minor octogenario fuerit cum nasceretur *Mardocheus*, *Abichael* etiam octogenarius genuerit *Estherem*. Ista omnia supponere gratis sine ullâ auctoritate perquam est durum.

Tres medias sententias plures amplectuntur. Pro *Artaxerxe Longimano* stant *Iosephus*, *Petavius*, *Salianus*, *Henricus Philippi*, *Bellarminus*, & alii. Rationes ab ipsis allatæ infirmæ ad eò nobis videntur, ut iis refundendis immorandum non censeamus, contra hoc unum argumentum proponimus. Si *Mardocheus* cum *Ieconia* Babylonem translatus est, tum *Esthera* non potuit esse *Artaxerxis* uxor, nam *Esthera Mardochei* fuit patruelis, eò atate non multo minor. Sed demus annis totis sexaginta vel etiam centum minorem fuisse, tamen *Assueri* septimo oportuit fuisse non florenti atate virginem, sed vetulam effœtam supra centenariam saltem sexagenariam; nam tum temporis oportuit *Mardocheum* annos centum sexaginta superasse, cum à translatione *Ieconia* ad *Artaxerxem* plures anni fuerint: jam verò quòd *Mardocheus* cum *Ieconia* translatus fuerit apparet *Estheræ* 2. v. 5, 6. Dum locum hunc eludere conantur hoc commento, quasi translatio Babylonem referenda esset non ad *Mardocheum*, sed ad ejus proavum *Cis*, replico tria. 1. In textu post *Cis* est *Sophasak* plena periodus & versiculi clausura, ita ut actio versu insequenti memorata non referatur ad *Cis*, licet immediatè præcedentem in superioris versûs clausulâ; sed ad *Mardocheum* substantivum principale in ejus versu initio, ad quem omnes actiones & passionis eo loci memorata applicantur. 2. Si translatio Babylonem applicetur non ad *Mardocheum* sed ad *Cis*, tum educatio *Estheræ* actio immediatè cohærens ad eundem est referenda; atqui hoc manifestè falsum est. 3. *Mardocheus* rediit Babylone Hierosolymam cum *Zorobabele* *Esdræ* 2. v. 2. Ergo ipse non ejus proavus est abductus Hierosolymis Babylonem. Ad antecedens nihil aliud potest responderi quàm plures fuisse *Mardocheos* ejusdem nominis, & *Mardocheum* ab *Esdra* nominatum, alium fuisse à *Mardocheo* qui educavit *Estherem*, eò quòd hîc non rediit Hierosolymam, sed in *Assyriâ* remanserit cum *Estherâ*. Replico non esse sine necessitate consingendas plures personas ejusdem nomi-

*Nec Longi-
manus,
ut vult
Petavius,
& Salia-
nus.*

nominis : facile fuit *Mardocheo* post suum cum *Zorobabele* in Judæam reditum Assyriam repetere.

Nec Xerxes, ut Scaliger.

Septima sententia de *Xerxe* est *Scaligeri*, quem dilectissimi nobis auctores sequuntur, *Iunius*, *Calvisius*, *Deodatus*, *Annotatores Anglicani* utrâque editione, *Hovvius*, & alii. Ab eâ tamen nos depellimur, imprimis nimîâ *Scaligeri* confidentiâ, in magnâ suorum argumentorum, ut nobis quidem videtur, infirmitate. Omnes hîc à se dissentientes pronunciat ille homines nullius ingenii, malignos, bardos, asinos, cecitos; certè qui persuadere vult, debet mollia verba cum argumentis durissimis miscere. *Petavius* argumenta *Scaligeri* non tantùm falsa, sed & fœda, absurda, stupida, & sibi contradictoria affirmat. Maledicentia hæc est Jesuitis peculiaris, quæ minùs hîc decuit *Petavium*, ubi ne unum contra *Scaligerum* argumentum profert, quod à *Capello* non est mutuatus, licet id omninò dissimulet. Utcunque, *Scaligeri* argumenta nequam videntur stringere.

Primum hoc est. *Xerxes* nomen idem est cum *Assuero*. Resp. Hujusce effati probatio justam negationis ansam suppeditat, nam supponit *Scaliger*, *Oxyrem* eandem esse vocem cum *Ahasuero*: demus in deductione unius vocis ab aliâ, maximè in diversis linguis magnam in literis admitti posse variationem, attamen præcipuè radicalium solent retineri, neque addi solent novæ radicales: demus *Cheth*, *Shim* non male mutari in Græcum *Zi*, quod quidem satis est durum, cur tamen *Aleph* radicale initio, mutatur in *Omicron*, & *Vau* radicale in fine mutatur in *Eta*? Deinde cur in nomine *Xerxes* omninò abjicitur radicalis *Aleph*, & in fine additur nova radicalis *Zi* secundum; & verò si, prout vult *Scaliger*, *Xestes* non *Xerxes* legendum sit, tum abjiceretur altera radicalis (*R*) ita ut *Scaligeria* na deductio vocis *Xestes* ab *Ahasueros* verè tortissima videatur, & meritò neganda. Quid quod ipse *Scaliger* Persicum *Ahashkesta*, unde vult *Xerxem* derivari à diversis omninò simplicibus adferat quam quæ in *Ahasueros* inveniuntur; in utroque quidem est nomen *Ahas*, sed in altero est conjunctio *Vau* & nomen *Resh* dux, caput, & in altero nomen *Shasta*, bellator, miles, hæc omnia diversa sunt.

Secundum *Scaligeri* argumentum. *Xerxis* uxor ab auctoribus omnibus Græcis vocatur *Amestres*, à quâ si abjiciatur prima pars compositionis *Am*, remanebit *Esther* in omnibus suis radicalibus.

Resp. Quàm infirmum à nominibus argumentum sit, ubi in rebus est discrepantia, in hoc ipso subjecto agnoscit *Scaliger*. Auctores qui *Assuerum* probant fuisse *Ar-*

taxerxem Mnemonem, eò quòd dilectæ ejus uxor nomen haberet *Statiram* (ubi clariùs *Esibera* radicales leguntur quàm in *Amestres*) vult *Scaliger* ridiculos, eò quòd historia discrepet. Nec minùs saltè ridet eos qui *Darium Nothum* volunt *Assuerum*, eò quòd ejus uxor *Atossa* sit dicta, quod idem nomen est cum *Hadassa*, quo vocata est *Esiber* cum adhuc privatim viveret: in utroque nomine radicales omnes sunt eadem, nisi quod *D* mutetur in *T*: ejusmodi tamen mutatio in omnium linguarum derivationibus legitima & frequentissima est, ut scilicet litera unius instrumenti commutetur in aliam ejusdem instrumenti: jam verò *T* & *D* utraque est dentalis. Nihilominus hoc argumentum, nihili facit *Scaliger*, eò quòd res conveniat. Jam verò quantacunque est inter *Esberem* & *Amestrem* in nomine similitudo, tanta & multò major in re est non dissimilitudo tantùm, sed & repugnantia, si ulla historicis antiquis adhibenda fides.

Amestris fuit *Otanis* nobilissimi Persæ filia, quam multò ante suum regnum *Xerxes* duxerat, & ex quâ *Darium* & *Artaxerxem* aliosque filios sustulerat; hæc fuit Ethnica fœminarum pessima & crudelissima; istorum nihil de *Esibera* quisquam unquam affirmavit. *Esiberem* duxit *Ahasuerus* in summa pace *Susis* septimo sui regni anno: *Xerxes* verò suo septimo & etiam octavo in Græciâ & Ioniâ terribilissimo bello implicabatur, & verò tum temporis incestis suis amoribus se totamque suam familiam tragicis calamitatibus tantum non obruebat, & procul à novis nuptiis aberat ad vitæ usque finem. Pluribus non est opus contra *Scaligerum*.

Restat octava sententia de *Dario Hystaspis*, quæ est *Funcei*, *Brughtonii*, *Usherii*, & aliorum quam nos sequimur. Ad hanc confirmandam satis est quòd cæteræ omnes sint everse, pro immobili enim fundamento ponendum veram & Canonicam *Esibera* historiam esse: ei enim notæ omnes libri Canonici (in quas nunc non licet digredi) conveniunt. Et verò summè cavendum à *Melitonis*, *Aihanasi*, & *Nazianzeni* gravi errore, qui *Esibera* libro Canonicam omnem auctoritatem detrahunt. Ergò suppositâ historiæ veritate, quod alicui Regi Persarum *Esibera* nupsit, nequaquam verò nupsisse ulli nominatorum (ut clarè probavimus) necessariò sequitur fuisse *Darium Hystaspis* qui *Esiberem* duxerat: hujus benignitas in Judæos, commoratio *Susis*, diuturnitas imperii, uxorum pluralitas & alia, hanc suadent fidem. Quæ hîc objiciuntur faciliùs est refellere quàm quæ contra priores sententias objecta sunt. Utrum autem *Atossa* an *Artystona*, an alia ex quinque *Dari* uxori-

Ergo fuit Darius Hystaspis.

ribus ab historicis Græcis memoratis, an verò adhuc alia ab illis præterita *Esther* fuerit, determinare non possumus, nec est necesse.

Q U Æ S T I O VI.

De Ieiunio Estheræ & Iudaorum Cap. 4. v. 16.
Num totis tribus diebus & tribus noctibus ab omni potu & omni cibo abstinerint?

REsp. Verba textûs expressè hoc innunt, itaque quod *Deodatus* hic affert post glossam ordinariam, & *Lyrani* commentarium de abstinentiâ tantum à pane, quem vocat *Daniel*, desiderii, & cibo delicato, rectè rejiciunt Annotatores Anglicani. Verum quidem est *Danielem* cap. 10. vers. 3. suum trium hebdomadarum jejunium interpretari de abstinentiâ à vino & pane delicato, & *Iabesh* Gileaditarum septem dierum jejunium 1 Sam. 31. v. 13. necessario sic interpretandum esse. Nam secundum *Hippocratis* & medicorum placitum, homines sani non vivunt post septem dierum inediam: morbidi quidam, in quibus abundat pituita, & calor natus valdè deficit, diutius in jejunio perseverârunt; & per divinam vel diabolicam potentiam exempla multorum sunt apud *Hakquellum* in egregiâ suâ Apologiâ pro Dei Providentia, qui ad integrum biennium, triennium, novennium, & quatuordecennium sine omni fraude, ab omni omnino cibo & potu abstinerint. Ex hoc genere fuerunt *Mosis* in monte Sinai, & *Christi* in tentatione jejunia. Sed extraordinaria hæc miracula sunt supra omnes regulas: loquimur nos de casibus ordinariis & regulatis.

Hyperbole Pauli in quatuordecim dierum jejunio. Quod affirmat *Paulus* Act. 27. v. 33. secum navigantes totis quatuordecim diebus jejunâsse & nihil gustâsse, necesse habemus interpretari cum *Bezâ*, *Cornelio à Lapide*, & vulgo commentantium tam Protestantium quàm Pontificiorum per hyperbolen, in communi sermone satis frequentem: non quòd absolutè nihil gustaverint, sed quòd in eo mortis periculo ac animorum agoniâ parum adèd gustâssent, ut esset quasi nihil, & omnem ordinariam in prandiis ac cænis refectionem neglexissent.

Sed nulla necessitas nos cogit ad locum *Estheræ* præsentem hujusmodi distinctionem applicare, nam absolutum trium dierum & trium noctium jejunium stat cum vitâ humanâ, imò & cum sanitate. *Ægyptius* adolescens 1 Sam. 30. v. 12. ab omni cibo & potu tribus diebus & tribus noctibus abstinuisset à *Davide* est deprehensus, & quâ laborabat infirmitas, non tam ab inedia quàm à priori morbo fluxisse judicatur.

Non est quod ad Australium hîc popu-

lorum supra Septentrionales miram tolerantiam famis confugiamus, de quâ *Bodinus* in suâ methodo, ut fructu ipsorum temperamenti melancholici ab externâ Solis adustione procurari: nam inter ipsos Septentrionales, jejuniorum supra dies tres exempla non desunt. *David Georgius*, *Familistarum* pater, & ex ejus sequacibus quidam etiam hodie totos quatuor dies & quatuor noctes & ultra, in Diabolicis suis jejuniis perseverâsse feruntur. Quidni ergo *Estheræ* in casu valde extraordinario imminentis in rotam Judæorum gentem ruinæ, concedamus absolutum sine omni limitatione trium dierum jejunium: quod in hoc casu volumus nos quidem cum *Lyrano* indiscretam abstinentiam appellare. Fatemur ordinaria Judæorum jejunia etiam maximè solennia Levit. 23. vers. 32. non durâsse ultra unum diem & unam noctem, à vesperâ ad vesperam, sed *Estheræ* casus omnia illa anniversaria solennia longè superabat.

Supereft hîc adhuc aliquid dubii, jejunium cap. 4. dicitur trium dierum & noctium; atqui cap. 5. v. 1. *Esther* die tertio invitavit Regem ad suum festum, non ergo jejunavit illa die tertio. Solutio *Lyrani* non placet, & minus *Iunii*: vult ille locum accipiendum Synecdochicè pro partibus trium dierum. Concedimus distinctionem eam bonam & necessariò ad quædam Scripturæ loca, ut ista de triduo *Christi* sepulchro, applicandam: sed locus præ manibus eam respuit, nam discretè loquitur de tribus diebus & tribus noctibus, in quibus nihil erat à Judæis gustandum.

Pejor videtur *Iunii* solutio, addit enim *Mala Iunii solutio.* ille ad textum Cap. 5. v. 1. die tertio [completo] Hebræa nihil habent de completo. Fatemur rectè aliquando addi ab omnibus Interpretibus ad textum originalem quædam voces expositivas, sed alio caractere (ut à rextu distinguantur) & tales quas textus requirit, saltem admittit. Sed *Iunii* hîc additamentum textualibus literis scribitur, nec illud textus requirit, imò non admittit, nam quod factum est tertio die completo, id fiebat vel die quarto, vel tertii diei tantum nocte: Sed *Estheræ* prima petitio *Assuero* proposita est neque die quarto (quia tertio) nec diei tertii nocte; nam clarâ die dum federet Rex in throno judicans populum, non noctu, cum publica judicia cessant, intravit atrium regium.

Aliter ergò respondeamus necesse est ad hunc vel similem modum: continuatum scilicet fuisse à Judæis jejunium totis tribus diebus & tribus noctibus, inprimis tertiâ die & tertiâ nocte, ubi preces ad Deum pro *Estherâ* in ipso opere designato versanti maximè erant fundendæ: quòd verò ad ipsam *Estheram* attinet, vel ea suum etiam tertio

Mala explicatio Lyrani.

Trium dierum jejunium non est supernaturale.

An Esther die tertio jejunaverit.

Mala Iunii solutio.

Judæi, non ipsa Esther, tertio toto die

jejunium
continu-
runt.

tertio die jejunium continuavit; et si enim Rex & Haman apud eam tertio die epulati sunt, non tamen affirmatur ipsam simul cum eis epulatam esse: vel si cui subtilius hoc videatur, dicamus ipsam ad tertii totius diei jejunium nullo voto fuisse obligatam, nam cap. 4. v. 16. verba [*ego & ancilla mea similiter jejunabimus*] accipi possunt de re, vero scilicet ipsarum jejunio, sed non de omnibus rei non necessariis circumstantiis, in primis non de tertio die, nam in ipsa obligatione & voto penè disertè indicatur ea exceptio, dum significat se ingressuram ad Regem ipsis jejunantibus, ut simul cum eorum precibus ad Deum, suæ ad Regem supplicationes offerrentur.

QUÆSTIO VII.

Quomodo concilietur Esdræ quantum v. 6, 7. cum ejusdem sexto vers. 14, 15?

Quis Assuerus & Artaxerxes qui templi ædificationem impedierunt?

Priori loco asseritur hostes Judæorum interruptentes templi & urbis ædificationem ad Assuerum & Artaxerxem Reges Persarum querimonias detulisse, eorumque Regum mandatis intermissum opus. Dubium est quisnam fuerit ille Assuerus, num Darii Medis pater? An Esthera maritus? aut quis alius? Et verò quis fuerit ille Artaxerxes, Longimanusve an Mnemon, an quis tandem? Certè loco posteriori affirmatur templi ædificationem unà cum Cyro & Dario, Artaxerxem promovisse non impedivisse. Et verò quò Artaxerxes vel impedire vel promovere potuit templi ædificationem, cum ea loco posteriori perfecta dicatur Darii sexto, quando nondum natus Artaxerxes, imò vix ejus pater Xerxes in cunis tum temporis fuisse videatur?

Resp. Dubia hæc solutu satis essent facilia, nisi magnorum virorum diversæ admodum sententiæ perplexa & involuta redderent, quæ in se satis plana sunt. Iosephus quidem Scaliger auctoritate suâ, quæ meritò magna est, & verbis imperiosis nostrorum plerosque, in primis Junium, Deodatum, Reinoldum, Calvisum, Emnium, Hovvæum, Nisbetum, Annotatores Anglicanos, & alios in avia seduxit. Sed Capellus, Usherius, & alii ab eo errore sibi caverunt, & cum prisca Interpretibus callem, qui nobis quidem videtur rectior & expeditior, institerunt. Scaliger & sequaces volunt Assuerum loco priori nominatum fuisse Xerxem, Esthera maritum, & Artaxerxem fuisse Longimanum ejus filium, sed Artaxerxem posteriori loco nominatum volunt Mnemonem, qui cum patre Dario Notho conjunctus in imperio editum de templo perficiendo unà cum eo edidit.

Quantopere erraverit Scaliger constituens Xerxem Esthera maritum, quæstione

superiori diximus, & quàm immanem temporum confusionem in sui sequacibus causaverit, affirmando Darium Nothum templi consummatorem, quæstione sequenti videbimus: in præsentia paucis contra ejus sententiam præ manibus argumentamur.

Primò. Assuerus & Artaxerxes ab Esdrâ priori loco nominati primi fuerunt Reges Persarum, qui contra Cyri mandatum ædificationem templi impedierunt: Atqui Xerxes & Artaxerxes Longimanus non fuerunt primi impeditores istius operis, sic enim usque ad eorum regna perseverassent Judæi in eo opere absque ullo impedimento, & templum facile perfecissent ante eos reges natos, nam post interruptionem opus aggressi Darii secundo, colophonem imposuerunt anno ejus sexto, quadriennii spatio. Quò ergò factum ut totis annis septemdecim Cyri & Cambysis, & quadraginta sex Darii Hystaspis à nullo impediti opus illud non perfecerint ante regnum Xerxis & Artaxerxis?

Secundò. Esthera maritus ejusque filius, ut volunt, Artaxerxes Judæorum erant *εὐσγέται* non hostes, Quis ergo credat utrumque hunc ad finem usque suorum dierum cum Judæorum hostibus conspirasse ad templi structuram impediendam?

Tertiò. Si toto regnorum Xerxis & Artaxerxis tempore structura templi impedita fuisset, usque ad Darii Nothi secundum, tum à fundato templo ad perfectum fuerunt anni (ut fatetur Scaliger) minimum centum & septem, & toto isto tempore Zorobabel in Principatu, & Iosua in summo Sacerdotio perseverarunt: imò verò uterque in isto munere tam antè quàm post aliquanto tempore sunt versati: nemo autem mortalium post filios Noæ in ullo publico munere ad annos centum appropinquavit.

Quid quod Judæorum multos iis diebus annos ducentos vixisse hæc sententia facit, nam à Monarchiæ Cyri primo, ad Darii Nothi secundum, erant centum septemdecim, & ab everso templo ad primum Cyri numerantur si non septuaginta, saltem quinquaginta duo, qui autem observarunt gloriam prioris templi, oportuit fuisse in hac observatione annorum octodecim, ex his junctis conflunt centum octoginta septem: & verò omnes qui templum posterius viderunt, non statim expirarunt à viso templo, sed aliquot annis superfuisset potuerunt: utrumque Judæorum multos eo seculo ad centum octoginta septem pervenisse incommodum est, quod pauci cordati concedent.

Ut hæc evitet Scaliger, negat Haggæi 2. v. 3. affirmari ullos Judæorum utrumque

Assuerus hic non fuit Xerxes, ut vult Scaliger, Junius, & alii.

Scaligeri effugium.

templum conspexisse, eò quòd ista non assertivè sed interrogative à Propheta dicantur. Verumenimverò istud effugium, *Scaligeri* ingenuitatem non decet, nihil enim manifestius quàm istis interrogationibus Prophetam supponere fuisse ex populo qui non tantum utrumque templum suis oculis conspexissent, sed etiam qui posterioris templi gloriam externam ad prioris despiciabilem & nullam deprehendissent.

Nisibeti inventum miserius.

Nisibetis aliud quærit latibulum quòd à se fatetur inventum, illud tamen videtur multo miserimum, nam à primo *Cyri* ad secundum *Darii Nothi* non vult fluxisse ultra quadraginta novem annos, hoc autem pacto de Regum Persarum ante *Darium Nothum* annis (suà unius auctoritate contra scriptorum omnium veterum & recentium fidem) minimùm septuaginta detrahit: absurdum ipsi *Scaligero* & suis sequacibus omnino intolerandum.

Ahasuerus & Artaxerxes nomina communia Regibus Persarum.

Priori ergò sententiâ relictâ, ad posteriorem accedimus, *Assuerum* & *Artaxerxem* esse nomina communia, si non omnibus, multis tamen regibus Persarum. *Ahasuerus*, fatente ipso *Scaligero*, nihil aliud significat quàm magnum ducem, ab *Ahas* magnus, *vau* et, ac *rosh* caput: *Artaxerxes* fere idem significat, magnum scilicet bellatorem, ab *art* magnus & *Xerxes* ægeus, bellator. Cognomen hoc *Assueri Scaliger* attribuit patri *Darii Medi* seu *Astiyagi*, seu alii *Medo*, marito etiam *Estheræ*, seu *Cambyses* seu *Xerxes*, seu quis alius fuerit, sicut cognomentum *Artaxerxis* tam *Longimano* quàm *Mnemoni*, imò etiam *Ocho* tribuitur ab omnibus. Nomina hæc *Esdra* quarto secundum alteram sententiam tribuuntur *Cambysi* *Cyri* filio, qui ut libet vir malus, magnus tamen fuit dux & bellator, nam totam Ægyptum suis armis subegit. Judæorum commentatores omnes, ut videre est apud *Lyrannum* & *Munsterum*, ita locum *Esdra* interpretantur. Quod autem addunt eorum multi *Cambysen Estheræ* maritum fuisse, non probamus, sed quod *Cambysen Assuerum* volunt, qui templi structuram primus impedivit, hoc ut verum amplectimur. Hæc est *Iosephi* sententia, & secundum *Lyrannum*, vulgatis Christianorum. Certè *Lavaterus* in locum, etiam *Vatablus* & *Munsterus* eam sequuntur, aliis non indiget probari rationibus quàm quibus priorem oppugnavimus.

Cambyses & Assuerus & Artaxerxes fuit. Sed si *Cambyses* impius *Cyri* filius *Assuerus* fuerit, qui contra patris edictum Dei templum strui vetuit, quis erat ille *Artaxerxes* cui eadem impediti templi actio ab *Esdra* tribuitur?

Resp. Et hunc fuisse ipsum *Cambysen*, quod non tantum Interpretes Judæi, sed etiam Christiani plerique asseverant. In

Bibliis Regiis Hieronymi, quæ vocatur *Latina versio*, loco priori legit diversis verbis [*Artaxerxes iste est Assuerus*] fateor *Lyrannum* rectè notare verba hæc addita esse textui, nam in originali Hebræo non habentur: sed etsi *Lyrannus* textus corruptionem per ulla additamenta rectè improbet, non tamen rejicit, sed amplectitur rem ipsam ut verum textus commentarium; qui rectè potuit textui subjici vel in margine adjici.

Si hæc non placuerit responsio, est alia quam multi etiam tam ex Nostris quàm Pontificiis approbant, *Assuerum* fuisse *Cambysen* & *Artaxerxem Tanyoxarcm Magum Cambysis* successorem, quasi hostes Judæorum primam accusationem de extractione templi detulissent *Cambysi*, & secundam *Mago* post *Cambysis* mortem: malè quidem istos disponit *Capellus* (ut notat *Henricus Philippi*) dum *Magum* esse vult *Assuerum* & *Cambysen Artaxerxem*: sic enim *Cambyses* post *Magum* regnâisset, quod omnibus auctoribus & ipsi etiam *Capello* contradicit. Sed profectò priora textui videntur magis quadrare; supponendo enim tam *Assuerum* quàm *Artaxerxem* unius *Cambysis* fuisse cognomina pulchrè omnia fluunt, omniaque sic fiunt planissima. Dum bello *Massagetic* occupatus abesset *Cyrus*, ad *Cambysen* venerunt contra Judæos accusationes, quæ versu sexto proponuntur primum in genere, & postcâ septimo ac sequentibus ipsæ in particulari querimonix describuntur in epistola ad *Cambysen*, qui ibi *Assuerus* & *Artaxerxes* dicitur.

Eadem vel similis responsio locum posteriorem explicat: extractum templum mandato *Cyri*, *Darii*, & *Artaxerxis*, sumendo conjunctionem (&) ut loquitur *Lavaterus* *Επιλωμιος*, explicativè, quasi *Darius* etiam cognominaretur *Artaxerxes* seu magnus bellator, qualis reverà fuit, supra omnes (si unum *Cyrum* excipias) Persarum Reges. Ridet quidem *Scaliger* responsionem hanc, & *Cambysen* cognominare *Assuerum*, vel *Darium* appellare *Artaxerxem* vult esse monstrum creare bicorpor. Sed sarcasmi isti sunt gratuiti absque omni fundamento. An qui *Solomonem Iedidiam*, *Zedekiam Mattaniam*, *Iehojakim Conian*, *Astiyagem Assuerum*, *Xerxem Artasbasta* volunt, censendi sunt creare monstra bicorpora? Utcunque, sarcasmi hujusce vanum satis terculamentum duas alias ad locum responsiones proculdit.

Prior est nobis hic adversantium, qui *Artaxerxem Esdra* 6. v. 14. volunt *Mnemone* intelligi, quem cum patre *Dario Notho* simul regnâsse autumant, & edictum de perficiendo templo unâ condidisse. Ista nobis omninò non placent, nam præter suppositum de *Dario Notho* templi extructore

Artaxerxes esse potuit Tanyoxares Magus.

Darius Artaxerxes dictus.

Artaxerxes Mnemon non regnavit simul cum patre Dario Notho.

ctore mox refutandum : sine ullo teste conjungunt *Mnemone* patri in regno, idque regni initio. Certè tantùm abfuit ut *Mnemone* simul cum patre regnaverit in primis regni initio, ut mater *Paryfatis* secundum suum filium *Cyrum Darii* successorem destinans, ad patris usque mortem successoris jus totis suis viribus *Mnemoni* reddiderit ambiguum. Utcumque ipso secundo *Darii* anno conjunctum filium omnino est improbable, tam maturè enim vel natum *Mnemone* non constat.

Artaxerxes Longimanus templi exteriora perfecit.

Magis ergò placet quod afferunt alii de *Artaxerxe Longimano*, à quo *Esdra* & *Nehemias* multa donaria & benigna decreta *Judæis* impetrarunt : licet ipsum templum anno sexto *Darii Hystaspis* completè ædificatum fuerit, multa tamen ornamenta & additamenta tam intus quam extra in ædibus adherentibus & vicinis templo adjuncta sunt, quæ rectè *Artaxerxi Longimano* ascribuntur, ut Principi erga *Judæos* post *Cyrum* & *Darium*, Persarum omnium benignissimo.

QUÆSTIO VIII.

Quisnam ille Darius fuerit, cujus anno secundo templum reædificari & sexto perfici dicitur Esdræ 4. v. 24. & 6. v. 15?

Resp. Antiqui fere omnes *Hebræi*, *Græci*, & *Latini* *Darium* cum *Hystaspis* volunt. *Iosephus* verò *Scaliger* post unum *Sulpitium Severum* recentiorum multos, in primis in *Ecclesia* reformata in novam sententiam traxit, auctoritate potiùs suâ quàm rationibus, quæ, ut nobis quidem videtur, antiquæ sententiæ fundamentis nequaquam præponderant. Eas *Sethus Calvistus Scaligeri* amanuensis, *Isagoges* suæ cap. 42. rededit in ordinem, & pro viribus perpolivit; has partes sequitur *Iunius Reimoldus*, & *Emmius*; in eas quoque inclinant *Nisbetus*, *Hovvæus*, & *Annotatores Anglicani* utràque editione; sed eâ hæsitantiâ & ambiguitate, ut animis videantur reluctantibus eò trahi. *Deodatus* hoc satis grave dubium omninò præterit (ut videretur) incertus quid in eo determinandum esset. Nos cum *Capello*, *Usherio*, *Petavio*, & *Henrico Philippi* sententiam antiquam & communem amplectimur, idque ob ea potissimùm argumenta quæ apud *Annotatores Anglicanos* ad *Esdæ* 4. v. 7. & alios adversæ partis auctores (absque commodâ responsione) videre est; quorum aliqua subjiciemus.

Scaliger nova sententiæ nostris auctor.

Contra Scaligerum prolatum Darium illum non fuisse Notatum.

Primò. A *Cyri* secundo quo fundatum est templum, ad *Darii Nothi* sextum quo perfectum volunt, sunt anni, ut fatentur, centum duodecim, toto hoc temporis spatio, & aliquandiu tam antè quàm post, *Zorobabel* Principatum, & *Iosua* Pontifica-

tum administravit, tam diuturnum gubernationis spatium vel in *Ecclesia* vel in *Repub.* in ullo mortalium, ullo seculo non est auditum. *Calvisianæ* responsionis fama hac redit, quòd idem absurdum nostram sententiam premat, et si enim à *Monarchiæ Cyri* secundo ad *Darii Hystaspis* sextum nemo plures numeret quàm viginti duos, & hac ex parte expedita satis sit nostra sententia, tamen quòd illi in *Zorobabele* & *Iosua*, idem ajunt nos cogi ut admittamus in *Nehemiâ*, *Esdra*, & *Samballato*; nam *Nehemiam* volunt vixisse ad tempora *Alexandri Magni*, eò quòd cap. 12. 11. 21. nominet Pontificem *Iadduam*, quem certum est diebus *Alexandri* vixisse *Hierosolymis*: jam verò ab anno vigesimo *Artaxerxis Longimani* ad primum *Alexandri* sunt anni centum quatuordecim.

Resp. primò. Incommodum non solvit argumentum, argumenta ad hominem sola nullam statuminant sententiam, et si nos vepribus induant, non tamen ipsi sic extricantur.

Secundò. Permittunt illi nos affirmare *Artaxerxem* sub quo gubernator *Judææ Nehemias* est constitutus, fuisse *Mnemone* non *Longimanum*; à vigesimo autem *Longimani* ad vigesimum *Mnemonis* sunt anni minimum sexaginta, quot de allegatâ longævitate *Esdra*, *Nehemiæ*, & *Samballati* (secundum eorum præcisa) debent detrahi.

Tertiò. *Iadduam* juvenem spectare potuit *Nehemias* senex. Volunt oppugnantes *Iosua* adiisse Pontificatum præter legem anno ætatis suæ vix vicefimo, sed *Iaddua* sit factus Pontifex secundum legem suo tricesimo, & tempore *Alexandri* habuerit annos nonaginta, quòd in Pontificibus rarum non fuit. His positis decessisse potuit *Nehemias* annis sexaginta ante tempora *Alexandri*, imò & ante mortem *Artaxerxis Mnemonis*, et si cum *Iaddua* aliquandiu vixisset.

De aetate Nehemiæ.

Quartò. Extraordinaria *Nehemiæ* longævitas utitur uno hoc fundamento, quòd ipse scripserit verba capite suo duodecimo citata: sed quòd hoc probabitur negatum? Licet à *Mose* scriptum sit *Deuteronomium*, & à *Iosua* acteremiâ libri sui, tamen in omnibus tribus varii sunt versiculi, quos certum est nominatos auctores scribere non potuisse. In *Deuteronomio* versus octo capituli ultimi, in *Iosua* quinque ultimi, & in *Jeremia* quatuor, post mortuos librorum auctores exarati sunt. Quid si verò negamus ullam in toto libro versiculum à *Nehemiæ* scriptum? Nonne sic totum argumentum corruet? Quantà autem cum ratione negari hoc possit, vide annotata Anglicana in *Nehemiæ* cap. 1. v. 1.

Quòd ad *Esdram*, vult eum vixisse *Cal-* *Et Esdræ,*
vistus

yifus propè ad finem Imperii Perfarum; eò quod *Efdra* 10. v. 6. dicatur intrâsse cubiculum *Iohanau* patris *Iaddua*, qui temporibus *Alexandri Magni* fuit Pontifex.

Resp. Eo tempore *Iohanau* erat admodum juvenis, adhuc enim ejus avus *Eliashib* agebat Pontificem, & actus *Efdra* ibi memoratus, ejus ultimus fuit de quo Scriptura. Secundum multorum Pontificum ætates à juventute *Ioannis* ad senectutem *Iaddua* fluxisse facile poterant supra centum annos. Præterea *Iohanau* *Eliashibi* negari potest fuisse pater *Iaddua*, nam ejus pater fuit *Ionathan* filius *Iosada*, nepos *Eliashibi* *Nehemiæ* 12. v. 10.

Sed argumentum hoc post *Brugthonum* *Nisbetus* urget, inprimis à parte antè: *Efdras* (inquiunt) filius erat *Seraia* *Efdra* 7. v. 1. *Seraias* autem à *Nebuchadnezare* ante captivitatem necatus fuit 2 Reg. 25. v. 18. Ergò *Efdras* natus est ante destructam Hierosolymam & septimo *Artaxerxis Mnemonis* quo Hierosolymam rediit, egisse oportuit annos supra ducentos.

Resp. De fine hujus calculi decidendi primum sexaginta, quot scilicet à septimo *Longimani* ad septimum *Mnemonis* fluxerunt; nam, ut mox videbimus, *Artaxerxes* fuit *Longimanus* non *Mnemon*, sub quo *Efdras* & *Nehemias* Hierosolymam venerunt. 2. A capite calculi multum abradendum; nam, ut rectè *Reinoldus*, *Efdras* immediatus *Seraia* filius non fuit, dato enim *Seraiam* *Efdra* 7. memoratum Pontificem fuisse, quem *Nebuchadnezar* necavit, de quo tamen dubitari potest, cum *Seraia* plures etiam de genere sacerdotum ab *Efdra* & *Nehemiâ* nominentur, tamen *Efdras* proximus ejus filius non videtur, ut rectè in annotatis Anglicanis postremis observatur ad *Efdra* 7. v. 1. contra prioris editionis temerariam nimis annotationem. Quidni enim *Efdra* septimi primum exponere licet, prout omnes fatentur ejusdem tertium necessariò exponendum, ubi dicitur *Azaria* filius *Meraioth*, licet inter *Azariam* & *Meraioth* brevitatis causâ illic omitti non pauciores quàm septem interjiciantur 1 Chron. 6. v. 7, 8, 9. *Efdra* scopus est profapiam suam ad *Aaronem* referre, & majores suos in genere sacerdotum demonstrare, hoc præstat significando se à *Seraia* progenitum, quod verum est, seu filius, seu nepos, seu abnepos, seu trinepos, seu ex posteris ejus fuerit in cujuslibet gradûs distantia. Si autem cum *Nisbeto* requiras à *Reinoldo* fundamentum aliquod ex Scriptura hujusce distinctionis applicandæ ad locum præsentem; dicimus æquè requiri posse à *Nisbeto* solidam aliquam rationem negandi hanc applicationem. Nobis certè fundamentum hujus facti legitimum satis videtur

enormis *Efdra* ætas multò supra ducentissimum, quam ab una parte *Brugthonus* & *Nisbetus* premunt, & ab altera ipsorum æquè absurda contra omnes doctos antiquos & novos, Imperii Perfarum cum quibusdam deliris Judæis decurtatio, annis minimùm centum: quo omnes eorum rationes huc tendunt. Sed præter ista, expressum Scriptura fundamentum suppeditare nobis videtur distinctionis illius applicandæ ad locum præ manibus, eò quod alibi semper, ubi *Seraia* Pontificis genealogia describitur, ejus filius nominetur *Iosadak* pater *Iosua*, nunquam autem *Efdras*. Ex istis concludimus, nihil apparere quod extraordinariam *Efdra* ætatem prober.

Quod ad *Sanballatum*, in quo *Scaligeri* & *Calvisii* primaria spes est. Resp. Supposito *Nehemiam* anno *Mnemonis* vicefimo Hierosolymam venisse (quæ quidem *Scaligeri* & sequacium sententia est) *Sanballati* ætas extraordinaria non erit. Fuerit vicennis *Mnemonis* vicefimo, inde ad *Alexandri* quintum non sunt supra quinquaginta; quando in obsidione Tyri mortuus est *Sanballatus* non major septuagenario. Si verò *Nehemiæ* adversatus sit vicefimo *Longimani* oportuit in obsidione Tyri annos habuisse centum triginta. Hujusmodi longævitatem, ut satis ordinariam eo seculo, *Scaliger* & *Calvisius* hoc loco tuentur: sed *Capellus*, *Petavius*, *Torniellus*, & *Henricus Philippi*, potiùs quàm hoc admittant, geminum faciunt *Sanballatum*: alium qui *Nehemiæ*, *Longimani* vicefimo sese opposuit, & cujus gener à *Nehemiæ* ejectus est templo diebus *Darii*; non *Codomanni*, ut *Scaliger*, sed *Nothi* *Neh.* 12. v. 22. Ejus enim diebus Pontificatum inire potuit *Iaddua*, & ad *Alexandrum* facile perseverare: alium verò *Sanballatum* volunt prioris filium vel nepotem, cujus filiam *Nicasu-nem* *Manasses*, *Iaddua* Pontificis frater, in uxorem duxerat: quapropter non à *Nehemiæ* sed à fratre *Iaddua* (ut habet *Iosephus*) templo & urbe depulsus est, & in ejus gratiam *Sanballatus* secundus impetratâ ab *Alexandro Magno* potestate, templum Samaritanum in monte Garizin extulxit.

Pro nostrâ sententia argumentamur secundò ut priùs ex *Haggai* 2. v. 4. Ibi affirmatur aliquos Judæorum conspexisse splendorem templi primi, & cum eo comparasse gloriam secundi, impossibile autem hoc factu fuit, si non ante sextum *Darii* *Nothi* secundum templum sit ædificatum: nam eâ ratione videntes utrumque templum ultra centum octoginta annos oportuit vixisse; tantum autem incommodum admitti non potest. *Haggai* locus de conspicientibus utrumque templum, ut suprâ diximus, non potest eludi. Contractio etiam temporum à *Cyro* ad *Darium* *Nothum*,

Et *Sanballati*.

Sanballatus geminus.

2. Arg.

Nothum, quam vel *Iudæi* vel *Beroaldus*, & post eum *Broughtonus* ac *Nisbetus* comminiscuntur, tam est absurda, ut eam docti omnes abominentur.

3. Unum tantum aliud proponemus argumentum. A jactis templi secundi fundamentis ad operis perfectionem plures non erant anni quam quadraginta sex, ut habetur Jo. 2. vers. 20. plerique quidem doctorum pauciores numerant, sed plures non sunt admittendi. Si verò *Darius Nothus* non *Hystaspis* fuerat, sub quo templum secundum est ædificatum, ab initio ad finem operis numerus ille annorum plus quam duplicabitur, nam à secundo *Cyri* ad sextum *Nothi* sunt minimum centum duodecim, & sic jacuerit templum in ruderibus, & abstineret populus à solenni sacrificiorum cultu non tantum septuaginta, sed propè tribus septuagesimis annorum.

Primò pro contrariâ sententiâ sic argumentantur. *Darius* sub quo templum est perfectum, stat medius inter duos *Artaxerxes*, ut patet ex *Ezræ* quarti 23, 24. & sexti 14, 15. ac 7. v. 1. inter se collatis: Atqui *Darius Hystaspis* non stat medius inter duos *Artaxerxes*, nam ante eum regnavit *Cambyses Cyri* & post eum suus filius *Xerxes*, *Darius* autem *Nothus* ante se habuit *Artaxerxem Longimanum*, & post se *Artaxerxem Mnemonem*.

Resp. Negando minorem, nam *Cambyses* ille quem ante se habuit *Darius Hystaspis* *Ezræ* 4. v. 23. vocatur *Artaxerxes*, ut supra probavimus, & habuit ille post se licet non immediatè *Artaxerxem Longimanum*, sub quo *Esdra* & *Nehemias* Hierosolymam profecti sunt; & verò qui eingunt *Darium Nothum Artaxerxes*, non sunt isti quos *Esdra* locis citatis memorat; nam horum prior fuit *Longimanus*, posterior *Mnemon*: illorum verò prior fuit *Cambyses* aut aliquis *Judæis* inimicus, qui templi structuram impediverat (quod de *Longimano* verè non dicitur) & posterior *Artaxerxes* fuit is qui *Ezram* & *Nehemiam* in *Judæam* ablegavit. Hoc *Longimano* quidem, qui *Hystaspidi* à tergo stabat post *Xerxem*, bellè congruit, sed non *Mnemon* qui *Nothum* sequitur, ut mox apparebit.

2. Alterum *Calvisii* argumentum hoc est. Tempus à primo *Cyri* ad eum *Darium* sub quo templum est ædificatum, tam fuit longinquum, ut edictum *Cyri* de solvendâ *Judæorum* captivitate & ædificando templo, oblivioni ab omnibus *Persis* sit traditum, nec nisi difficulter magno adhibito scrutinio in archivis inventum. A *Cyri* autem edicto ad *Darium Hystaspis* pauci admodum fuerunt anni, non supra undecim: & verò *Darius Hystaspis* ex *Cyri* consiliarius

fuit unus, quem recens illud de extruendo *Judæorum* templo edictum probè meminisse oportuit, utpote quod unâ cum *Cyri* ipse condidisset.

Resp. Omnia hæc mera sunt *Calvisii* commenta, nam à primo *Monarchiæ Cyri* ad secundum *Darii* anni erant novemdecim, nec *Darius* ullus fuit ex *Cyri* consiliariis. Certè in bello *Messagetico* cum *Darii* pater *Hystaspis* *Cyri* castra sequeretur, ipse ut adolescens in *Persia* relictus est. In Principum aulis annorum novemdecim spatio quam altâ oblivione multa sepeliuntur, quæ *Repub.* magis spectant quam templum extraneæ & pauperimæ gentis *Judæorum*. Inprimis in temporibus turbulentis, qualia admodum fuerunt in *Perside*, à primo *Cyri* ad secundum *Darii*: & verò edictum illud de *Judæis* non usque adeo oblivioni traditum erat, quin parvo negotio in archivis *Mediæ Ecbaranenlibus* inventum sit.

Quod tertio pro hac sententiâ *Calvisius* affert ab hebdomadibus *Danielis*, suo loco perpendetur. Cætera ejus firmamenta in primo nostro argumento dissolvimus.

QUÆSTIO IX.

Quis fuerit *Artaxerxes*, à quo *Esdra* & *Nehemias Hierosolymam* missi sunt?

Resp. Eò accuratiore attentione decidendum est hocce quæstum, quod ab *Artaxerxis* hujus (quisquis tandem fuerit) anno vel septimo vel vicefimo multi statuunt celeberrimarum *Danielis* hebdomadarum principium; & tamen pauca admodum sunt quæ hoc loco superioribus possunt addi. Tres sunt doctorum de *Artaxerxe* isto sententiæ. *Iosephus* cum paucis sequacibus *Xerxi*, *Darii Hystaspis* filium eum arbitratur: *Sulpitius Severus Artaxerxem Mnemonem*, *Darii Nothi* filium autumat: hunc sequitur *Scaliger* & superius citati ex nostris, qui *Darium Nothum* templi ædificatorem statuunt. *Eusebius* verò & *Hieronymus* post *Iulium Africanum*, *Longimanum* malunt; quos *Græci* ac *Latini Patres*, *Chronologi Pontificii*, *Capellus*, etiam *Ufberus* & alii sequuntur.

Contra primam *Iosephi* sic argumentor. *Xerxes* secundum nullum auctorem tricimum Regni annum superavit, sed *Artaxerxes* qui *Hierosolymam* misit *Esdram* & *Nehemiam*, quadraginta minimum annis imperium administravit secundum omnes veteres. Certè tricimesi ejus secundi *Nehemias* disertis verbis meminit *Cap. 5. v. 14.* Præterea *Xerxes* ab *Artaxerxe* suo filio ipso nomine distinguitur, nec quisquam *Xerxi* *Artaxerxem* nominavit, nisi forte *Artaxer-*

Non fuit
Xerxes, ut
vult *Iose-*
phus.

xem cum *Artasbaſtâ*, & *Artasbaſtam* cum *Abaſuero*, & *Abaſuerum* cum *Xerxe* confundas, ſed quanto cum errore ſuprà diximus.

Non Ar-
taxerxes
Mnemou,
ut vult
Scalger.

Contra ſecundam *Sulpitii* & *Scaligeri* non alii opus eſt argumentis, quàm quibus uſum ſumus contra prius eorundem placitum, quaſtione ſuperiori de *Dario Notho* templi exaſtificateore; hoc enim præſentis ſententiæ fundamentum eſt: ſupponunt enim (quod & nos lubenter concedimus) *Artaxerxem* eum qui *Eſdram* & *Nehemiam* miſit Hieroſolymam, ſequutum fuiſſe *Darium* iſtum qui edictum de templo perficiendo condidit: & coſcedunt opus non eſſe aliis argumentis ad ſententiam ſuam evertendam, & tertiam, quæ noſtra eſt, ſtatuminandam, quam quæ probant *Darium Hyſtaſpis* non *Darium Nothum* edictum nominatum condidiſſe. Illud autem nos quaſtione ſuperiore egimus prolixè cum rationibus tum auctoritatibus, Crambe bis poſita mors eſt: Itaque ne actum agamus procedimus ad alia.

Ergo non
relinquitur
alius
quam
Longma-
nus.

Q U Æ S T I O X.

An Septuaginta hebdomada Danielis tempus aliquod certum & deſinitum, an verò incertum & indefinitum importent?

Quæſtio
de ſepti-
manis
Danielis
eſt nobiliſ-
ſima ſimul
& diſſi-
cilima.

REſp. In toto Chronologiæ tempore quaſtio nulla eſt vel nobilior vel difficilior, quàm quæ de ſeptuaginta hebdomadis *Danielis* ab omnibus pertractatur. In hoc eſt ejus nobilitas, quod circa multò illuſtriſſimam de *Mæſia* morte, & ejus vario fructu Prophetiam verſetur. Difficultas inde apparet, quod licet in multis vade inter ſe Chronologi omnes diſſentiant, nulli tamen quàm in hacce materiâ eorum diſcrepantia magis emineat: & verò omnes de magnâ hîc obſcuritate quiritantur: ſi paucos excipias, qui de facilitate nodos hîc omnes expediendi à ſe inventâ gloriantur, ſed incaſſum certè eſt hæc gloriatio; nam in iſtorum viâ, quam tam facilem & proclivem volunt, ſcabroſas aded ſalebras invenimus, quam in aliorum quacunque. Certè *Auguſtinus*, ut ex epiſtolâ 80. ad *Heſychium* videre eſt, nullis unquam precibus à quoquam perſuaderi ſibi paſſus eſt, ut hebdomadarum iſtarum tractationem in manus ſumeret. *Hieronymus* ſuo ad 9. *Danielis* commentario aliorum ſententias prolixè & accuratè recenſet, ſed ſuum ſenſum omnino declinat expromere, ſuamque etjam de aliorum ſententiis cenſuram. *Annotatores Anglicani* in poſteriori in primis editione *Hieronymi* tramitem inſiſtunt: aliorum recitant placita, lectori in eligendo liberum permittentes arbitrium, ſed ſuarum ſententiarum ſenſa occultant. In hac ſeu indiſſe-

Silentium
modèſti
Eclieſie
iunilis &
ingrui.

rentiâ, ſeu dubitatione, ſeu ἀδιανομία ſeu ἀπορία *Annotatores Genevenſes* in *Biblia Gallica* (citante *Remoldo*) antecēſſores habent.

Silentium hocce, à nullâ, nec invidiâ, nec negligentiâ, ſed merâ modeſtiâ & errandi timore profectum, improbare non audemus: putamus tamen plus iis Eccleſiam debere qui aliis proficiendi ſtudio ſuas, etſi errantes ſententias, ingenuè exponunt, quàm aliis qui errandi metu ſilent, & hominum vulgus in procelloſo pelago jactari ſinunt: cum eorum multi variâ ſuâ doctrinâ & ingenii ſoliditate (etiam cum in tenebris verſari ſibi videntur) multo plus lucis & ſolaminis, ſuo qualicunque ductu & vel conamine ſequentibus procul dubio præberent, & de literatis meliùs mererent, quàm cum obſtinato ſilentio & detrectatione ducendi ſingulos ſuæ imperitiæ permittunt, & quantum in iſtis eſt ſine ullo ductore in infinitum vagari patiuntur.

Pro noſtræ brevitatatis inſtituto ſex tantum de hiſce hebdomadibus quaſtiones hic inſtitutum.

Primam in titulo præ manibus expreſſimus. Secunda erit de earum principio. Tertia de fine. Quarta de primo membro, ſeptem ſcilicet hebdomadibus ab Angelo nominatis. Quinta de portione earum altera hebdomadibus ſexaginta duabus. Sexta de membro ultimo, ſaltem ab Angelo ultimum nominato, una illa hebdomada in quâ *Mæſia* mortuus eſt.

Qui ſex iſta quaſita probè ſolverit, parum aut nihil in nodo hoc verè Gordiano inexpeditum relinquet. Sed de hiſce omnibus nimis quàm multa eſt diſcordia inter Chronologos & Scripturæ Interpretes, tam veteres quàm novos: procul à noſtris viribus eſt lites has ita componere, ut vel nobiſmet vel aliis animi quietem polliceri queamus, tantum quid in ſingulis meo magis allubeſcat animo, & ob quas rationes id fiat, ſignificabo, ut voſmetipſi ad accuratius aliquando iſtarum rerum ſcrutinium in veſtris privatis ſtudiis excitemini.

Fateor quædam in dictis quaſitis ad poſteriores Epochas non præſentem ſpectare, ſed iſ eſt nexus membrorum *Danielis* Prophetiæ præ manibus, ut ſi illa voluiſſem diſſolvere, & eorum ultima ad ſua tempora rejicere, impediviſſem cæterorum explicationem, & nimis quamdiu ſuſpendiſſem magnam iſtius lucis partem, quæ ad tenebroſum ſatis huncce textum illuſtrandum omnino eſt neceſſaria.

Quod ad primum quaſitum ſolas partes invenio *Remoldum* & *Eroughtonum*, ejuſque hic aſſeciam *Niſbetum*. *Remoldus* cum *Calvino* & multis aliis, hebdomadas incipiens à *Cyri* primo & claudens in *Chriſti* paſſione, & verò

Reinoldus
hebdoma-
das ſeptu-
aginta pro
tempore
incerto &
& verò

indefinito
accipit.

& verò in isto intervallo multò plures quàm quadringentos nonaginta annos præcisum hebdomadarum spatium fluxisse compertum habens, novum & à se solo tritum callem ingressus est: hebdomadas exponens de tempore nullo certo & definito; quodcunque tandem à *Cyro* ad *Messiam* fluxerit. In hoc demonstrando multam & seriam operam totis sex prælectionibus ponit: qui postea contradixerit neminem invenio præter nostrum *Nisbetum*, qui id quidem paucis, sed, ut mihi videtur, rectè & solidè, si quid aliud in toto suo opere, præstat. Tantum desidero quod *Reinoldum* ipsum præteriens cum ejus discipulo *Pemblio* excerptente de Magistri prælectionibus compendiolum, disputare præ se ferat. Num autem *Broughtonus* quicquam post editas *Reinoldi* prælectiones scripserit, ignoro.

Contra *Reinoldi* sententiam sic argumentor primò. Numerus ille est certus & definitus quem Spiritus ipse Sanctus in varia membra distribuit, & unicuique membro varias historias assignat; fatemur aliquando definitam annorum summam pro indefinitâ necessariò accipiendam, sed ubi numerus definitus dividitur in partes, & singulæ partes applicantur ad diversa in iis temporis partibus eventa, ea summa pro incertâ & indefinitâ non potest accipi. Hæc autem præsentis summæ est conditio. Cum Angelus ex Dei præscripto septuaginta hebdomadas in septem sexaginta duas & unam dividat, quidque futurum esset in singulis, saltem in secundâ & ultimâ parte prolixè edoceat.

2. Secundò. Tempus illud est certum & definitum, cujus principium, medium, & finis à Deo definiuntur: Atqui septuaginta hebdomadarum principium, & finis à Deo sunt definita. Fatentur enim omnes & ipse *Reinoldus* etiam, incipere hoc tempus ab exitu verbi de ædificandis Hierosolymis. Magnæ quidem lites sunt de verâ verborum istorum significatione; sed quod certum principium hebdomadarum eo characterè Deus insigniverit, nullus unquam dubitavit. Et verò *Reinoldus* verbum illud pro *Cyri* decreto accipiens, hebdomadarum principium in *Cyri* primo vel secundo figendum credidit. Quod ad earum finem, licet differentia satis magna sit de annis nati & mortui *Christi*, excitarumque Hierosolymarum primùm à *Tito* ac postea ab *Hadriano*, tamen omnes fatentur fini istarum hebdomadarum à *Danielo* certos characteres imprimi; & verò *Reinoldus* morte *Christi* eas definitè & præcisè terminat. Quod ad medium, ab exitu verbi ad casus à *Danielle* memoratos, Angelus expressè numerat hebdomadas septuaginta, seu septem sexa-

ginta duas & unam; non plures nec pauciores.

3. Tertiò. Tempus illud est certum & definitum, quod Angelus præcisum & definitum expressis verbis appellat. Sed tales sunt septuaginta hebdomadæ, vers. 24. hebdomadæ septuaginta decisæ sunt. Non urgemus significationem vocis primam, præcindere, decurtare, & abbreviare, unde *Africanus*, & post eum *Pererius* & alii multi concludunt veram abbreviationem annorum solarium, eorumque contractionem in Lunares, diebus undecim solaribus minores: unde in totâ quadringentorum nonaginta annorum summâ quindecim decurtantur, & quadringenti nonaginta in quadringentos septuaginta quinque mutantur. Et verò *Parvus* ex eodem significato unius septimanæ dimidium abradit; contra quam ejus adversarius *Scaliger*, ad totalem septuaginta hebdomadam summam unius hebdomadæ dimidium annos tres cum semisse addendos arbitratur; nos tantum urgemus secundam vocis significationem, non minùs propriam & magis vulgatam quàm primam, definire, statuere, determinare, cum Deus dicat hebdomadas istas definitas & determinatas, nemo debet eas indefinitas & indeterminatas constituere.

Quod distinguit hîc *Reinoldus* inter definitionem rei ipsius, & definitionem circumstantiarum seu temporis, non satisfacit: nam res quam Deus hîc determinat & definit, est tempus & circumstantia hebdomadarum.

Confirmatur hoc argumentum ex singularitate constructionis, rectè ab Anglis editione ultimâ annotatâ: dicit Angelus hebdomadas non definitas in plurali, sed hebdomadas definitam in singulari: jam verò ubi nomina numerorum in plurali construuntur cum verbo vel nomine singulari, significatur illius verbi aut nominis particularis deductio & distributio per singulas suas partes: itaque hac constructione importatur particularis determinatio, non tantùm totius summæ septuaginta hebdomadam, sed singularium in istâ summâ partium, quasi omnes istæ hebdomadæ & singuli earum dies seu anni determinatissimi dicerentur. Vide *Buxtorfii* Thesaurum pag. 342. etiam pag. 425.

4. Quartò. Priores omnes temporum Periochæ à mundi initio ad primum *Cyri*, in verbo Dei expressæ, sunt certæ & definitæ: Ergò etiam hæc præ manibus expressa periocha non est incerta & indefinita. *Broughtonus* argumentum hoc desumit à Dei exemplo, tradentis ceteras temporum periochas ab orbe condito numeris certis & defi-

definitis. Ridet multis hujusmodi argumentum *Reinoldus*, attamen paulum immutatâ formâ argumentum hoc facile sustinebit, & immotum *Reinoldi* omnes arietes repellent. Nititur vulgari Maximâ, *Pariaparibus conveniunt*, si definita determinatio prioribus temporum periochis convenit, multò magis ultimæ huic periochæ, quæ usque ad *Christi* mortem deducit, certissima determinatio convenire debet: nam priorum omnium temporum certitudo fixa fuit à Spiritu Sancto, eo imprimis sine ut à mundi initio ad *Christum* passum expedito, & certo filo fideles deducerentur. Posteriora tempora à *Christo* passio suâque promissâ implente, ac opus redemptionis consummante, ad mundi finem deditâ operâ Spiritus Sanctus omninò indeterminata relinquit, ne ulla quotidiano piorum redituri *Christi* desiderio ac expectationi remora injiceretur. Periocha verò immediatè passionem antecedens (si qua alia) definitam certitudinem requirebat. Argumentum procedit non simpliciter (qualiter vult *Reinoldus Brughtonum* pueriliter argumentari) sed ex suppositione. Deum ultimam hanc *ἡμετέραν* aliquo numero expressisse, hoc supposito, argumentum probat firmiter numerum istum definitum fuisse.

Quod distinguit *Reinoldus* inter temporum periochas in historicâ narratione propositas, & in Propheticâ prædictione memoratas, nihil ipsum relevat. Deus enim cui futura æquè præsentia sunt ac præterita, tam est certus & definitus in suis prædictionibus futurorum, quàm, in narrationibus præteritorum.

Quod ad instantias attinet, quibus argumentum infirmare conatur *Reinoldus*, earum nulla facit ad rem præsentem, præter unam de annis quadringentis, quibus posterius *Abrahami* dicuntur peregrinati in Ægypto; cum tamen triginta supra quadringentos in eâ summâ certò sint subintelligendi. Resp. Ad instantiam hanc suo loco respondimus geminâ distinctione. 1. Rotundatio numerorum per minores excessus aut defectus non facit numerum incertum & indefinitum. 2. Anni dicti sunt præcisè quadringenti, vel quadringenti triginta secundum alia & alia numerandi principia. Adde 3. Periocha ab *Adamo* ad populi exitum ex Ægypto, ex aliis Scripturæ locis definitur, non ex eo solo quò rotundus ille numerus quadringentorum annorum exprimitur: *ἡμετέραν* autem præ manibus ad *Christi* mortem pertingens, nusquam alibi quàm in dictis *Danielis* hebdomadis exprimitur: isti ergo numeri non sunt omnino pares.

Quintò, *Reinoldi* hoc commentum admitti omninò à Christianis non debet; nam

tempus adventus *Messia* facit omninò incertum. Ut enim *Reinoldus*, non obstante *Danielis* Prophetiâ, ultra septuaginta hebdomadas differt *Christi* mortem annis totis septuaginta, quidni cum Judæis Prophetiæ illius finis extendi poterit ad alios septuaginta annos, quando *Hadrianus* gentem Judæorum tantum non excidit? Imò cum *Apollinare*, quidni in finem usque mundi possemus differre incerti hujus temporis finem? ejusque principium ab ipso *Adamo* cum *Origene* arcessere? Procul fuit *Reinoldi* summa pietas & eruditio à teterrimis istis incommodis, attamen extensio hebdomadarum ad indefinitos terminos ad incertum principium & incertum finem, absurdis hominibus latam nimis cavillandi portam aperit.

Denique contra *Reinoldum* faciunt omnia doctorum omnium testimonia: quancunque enim inter doctos multos in variis quæ hebdomadas hæc spectant, discrepantia est; omnes tamen uno ore affirmant, certum aliquod tempus istis significari: imò verò earum certitudinem non negant qui principium in mundi primordio, & finem in mundi exitu collocant.

Non est quod ex hoc doctorum catalogo *Pemblus* (virum sanè doctum & eruditum) excipiamus; nam scriptum illud quod sub *Pemblii* nomen refutat *Nisbetus*, commodè potest ad ipsum *Reinoldum*, nec ad alium quemcunque referri, nam ab ipso *Pemblio* non est editum, sed tantum inter ejus chartas repertum, quas olim adolescens ex *Reinoldi* prælectionibus, excerpserat in compendio absque sui ingenii ullâ operâ, si unam abbreviationem excipias.

Quæ pro suâ sententiâ *Reinoldus* affert primaria argumenta hæc sunt. 1. In variis Scripturæ locis numeri dierum & annorum definiti pro indefinitis accipiuntur. Ergò septuaginta *Danielis* hebdomadæ sic possunt exponi.

Resp. Agnoscit *Reinoldus* probabile tantum esse hoc argumentum: certè argumentatio à particularibus vitium est quod ipsam probabilitatem excludit. Admittimus quidem aliquando tempus definitum pro indefinito accipiendum, sed rarum id est, & plerumque, imò ferè semper numeri dierum & annorum propriissimè absque ullo tropo, ullâ Synecdoche accipiuntur: & verò quando Synecdoche usurpanda sit Scriptura indicare solet, saltem clarâ ex quodam loco consequentiâ, hoc autem in *Danielis* hebdomadis, non obtinet.

Secundum suum argumentum defumit *Reinoldus* ex ipso *Danielis* textu, idque vult necessarium & demonstrativum: tota autem ejus vis huc devenit. Ultima septuaginta hebdomadarum sumenda est Synecdoche

Pemblus
hic idem
cum *Reinoldo*.

Responsio
ad argu-
menta *Reinoldi*.

Ad 1.

Ad 2.

dochicè pro hebdomada tantum dimidio, scilicet pro tribus annis & semisse : Ergò septuaginta hebdomada non possunt accipi in sensu proprio pro integris annis quadringentis nonaginta, sed pro quadringentis octoginta sex & dimidio.

Resp. Demonstratio hæc *Reinoldi* facit contra suum institutum, nam disputationis suæ scopus est septuaginta hebdomadas extendere usque ad annos septuaginta supra numerum communem : hoc autem argumento intra numerum communem eas restringit. Sed *Reinoldo* concedamus miram artem contrarium ex contrario deducendi, procedat dilatationem ex contractione, & quidem dilatationem magnam ad annos septuaginta, ex contractione parvâ annorum trium cum semisse : nihilominus corruet tota hæc argumentatio, ipso fatente, modò ruat ejus fundamentum in hoc positum, quòd hebdomadæ finiantur in morte *Christi*, & *Christus* mortuus sit in medio non fine hebdomadis ultimæ. Utraque fundamenti hujus pars quàm est fragilis & fluxa ? Nullus apud *Reinoldum* Chronologus est *Scaligero* major, hic autem cum *Iunio* & aliis permultis negat hebdomadas terminari in morte *Christi*, sed annis triginta sex aut quadraginta post eam in secundo Hierosolymorum per *Titum* excidio. Quomò & hoc *Reinoldo* concedamus in morte *Christi* septimanas claudi : an ex eo sequitur ultimam septimanam tribus annis & medio decurtandam ? Certè si vel in principio septuagesimæ septimanæ *Christus* esset mortuus, rectè dicerentur septuaginta septimanæ claudi ejus morte, eò quòd in earum ultimâ ipse fuisset mortuus : quæcunque enim in ullius diei, mensis, anni, aut hebdomadæ annorum principio contingunt, ea isto die, mense, anno, & annorum hebdomadâ contingere dicuntur tam propriè quàm si vel in medio, vel sine istius temporis contrigissent.

Sed hoc omisso. Quid vetat *Christum* in septimanæ ultimæ extremo crucifixum, non enim dicit *Daniel*, *Christum* mortuum septimanæ medio. Legatur textus, nullibi verba hæc apparebunt, si autem per consequentias agat *Reinoldus*, optimi Theologi negabunt hanc sequelam : hebdomadæ medio defecit hostia & sacrificium, Ergò eodem momento *Christus* mortuus est.

Quin pergamus esse *Reinoldo* liberales, eodem momento mortuus sit *Christus* quo defecit sacrificium, & verò (quod tamen nemo concesserit) hebdomadæ medium, sex toti menses ad unum *Christi* mortis momentum contrahatur : an hinc necessariò sequitur *Christum* mortuum annos tres & medium ante hebdomadæ finem ? hac ra-

tione mortuus fuerit non in medio, sed ante medium hebdomadæ, in priori scilicet ejus dimidio.

Prolixè cum *Scaliger* tum *Reinoldus* de voce *Medii* & *dimidii* disputant : quasi inter ista duo vera esset differentia. Sed tamen concedere coguntur voces eas sæpe promiscuè sumi, & quomodocunque alibi, hoc certè loco interpretes vocem *medii* indifferenter pro *medio* & *dimidio* usurpant. Propheta quidem qui in *Christi* morte accuratus esse vult, ut in eventu ab orbe condito summè memorabili, non tantum ejus hebdomadam notat, sed istius hebdomadæ designat dimidium : utrum verò dimidium ejus prius an posterius intelligat, an ipsam inter utrumque medietatem, non ita planum est : auctores magni sunt pro omnibus tribus sententiis.

Nos hîc tres tantum scopulos cupimus declinare, primum *Paræi*, qui ultimam septuagesimæ *Danielis* hebdomadam vult tribus tantum annis & semi anno constare, abradens ab eo septennio integrum posterius dimidium. Secundum *Scaligeri*, qui ultimam eam hebdomadam vult constare non tantum integris septem annis, sed insuper tribus & semisse, illi addens aliterius septimanæ dimidium. Tertium denique *Reinoldi*, qui ad medium ultimæ hujus hebdomadæ *Christi* mortem restringit, ut non tantum posterius dimidium ab ea hebdomada velit abjici, & prius dimidium totius hebdomadæ nomen per Synecdochen ferre ; sed ex hac unius Synecdochicâ contractione demonstrari putat simili Synecdoche, cæteras omnes hebdomadas extendi posse ad quotvis plures, saltem ad annos septuaginta. Incommoda hæc tria coniectu adeo sunt difficilia, ut viri hi multò doctissimi paucos admodum adhuc repererint, qui ipsos in hæc avia voluerint sequi. Sed de ultimâ istâ hebdomadâ plura suo loco.

Aliâ demonstratione ex *Danielis* verbis probare sibi videtur *Reinoldus* hebdomadas Synecdochicè interpretandas. Prima (inquit) earum pars, hebdomadæ scilicet septem, extendendæ sunt ad multo plures : nam vult *Daniel* impeditam Hierosolymorum instaurationem septem iis hebdomadis, constat autem extractum Hierosolymorum murum à *Nehemia* non ante *Mnemonis* viceesimum, plus centum annis à *Cyri* primo : ad quos omnes extendi oportet septem hebdomadas, quibus affirmat *Daniel* extruendam urbem : & verò cum hebdomadam prima portio per Synecdochen ita extendatur, quidem cæteræ portiones & tota summa simili tropo ad majorem multo numerum annorum extendi possunt.

Medium
hic à dimidio non
distingnuendum.

De terminu hebdomadæ unius contra *Paræi*, *Reinoldi*, & *Scaligeri* extragantias.

Ad 2.

Resp. Demonstratio hæc (ut & prior) Pseudographema est in multis peccans, non dicit *Daniel* primis septem hebdomadis vel extructum murum, vel impeditam muri structuram : utrique septuagesimæ portioni septem hebdomadis, & sexaginta duabus hebdomadis subicit structuram muri, sed quâ parte istarum portionum vel extructus vel impeditus sit murus, non dicit. Certè *Scaliger* profitetur se omnino nescire, ob quam causam septem istæ hebdomadæ à reliquis separatæ sint. Sed hæc de re suo loco.

Deinde licet disertè, & non per longinquas consequentiarum ambages, affirmasset *Daniel* septem hebdomadis impeditam urbis ædificationem, & verò ultra septem ad viginti usque impeditorem istam perseverasse, an propterea per *Synecdochen* septem hebdomadæ continuissent istas viginti? Quæ hic mira troporum novitas?

Denique tota hæc argumentatio nititur falsis *Reinoldi* principiis, incepisse scilicet hebdomadas primo *Cyri*, & extructum murum vicesimo *Artaxerxis Mnemonis*, non *Longimani*. Ista nos non admittimus.

Ad 3.

Ultimum *Reinoldi* argumentum verè primarium quod cum ante omnia, si non solum in sua avia seduxisse videtur, hoc est. A principio septimanarum ad earum finem, ab edicto *Cyri* ad *Christi* mortem fluxerunt anni minimùm septuaginta supra quadringentos nonaginta (primum & proprium septuaginta hebdomadarum numerum) Ergò septuaginta septimanas necesse est per *Synecdochen* extendere ad plures.

Resp. Nolumus cum *Reinoldi* adversariis *Beroaldo*, *Brughtono*, *Parao*, *Horvao*, *Nisbeto*, & aliis negare tot annos fluxisse à *Cyro* ad *Christum*, certè hoc esset fecare non solvere nodos. Existimamus quidem *Reinoldum* multò doctissimè post *Scaligerum* & ante *Ubonem Emmium*, demonstrasse injuriosè & absque omni causâ auctores nominatos accusare falsi veteres omnes Chaldæos, Græcos, Latinos, quasi regno Persico annos centum supra debitum assignassent. Sed id quod *Reinoldo* nos reponimus est, malè ipsum hebdomadarum principium collocasse in primo *Cyri*. Quod si cum *Scaligero* (quem fere semper, imò etiam in hoc ipso argumento sæpe sequitur) hebdomadas inchoasset à secundo *Darii Nothi*; vel cum doctorum catervâ cum veterum tum recentiorum ab *Artaxerxis Longimani* seu septimo seu vicesimo; facillè se suis laqueis exuisset, & nullâ *Synecdoche*, nullâ extensione numerorum præcisorum habuisset opus. Sed quod fuerit istatum hebdomadarum verum principium jam videamus.

QUÆSTIO XI.

Quod sit verum principium septuaginta hebdomadarum Danielis?

Resp. Majorem non memini discrepantiam inter seu Chronologos seu Scripturæ interpretes, veteres, novos, Protestantés, Pontificios, quàm in quæstio præmanibus. Salvâ Doctorum cuique suâ reverentiâ, nostros hæc de re sensus, quàm possumus perspicuè & breviter proponemus.

De principio 70. septimanarum magna est inter Scriptores discrepantia.

Indubitatum & incontroversum (si paucos Judæos excipias) hebdomadarum principium est in exitu sermonis de reædificatione Hierosolymorum: hunc enim à parte antè Epochæ hujus terminum Angelus *Gabriel* disertis verbis statuit. Sed hic lis omnis oritur, Quando tandem sermo ille de Hierosolymis reædificandis exiverit. In Grammatico verborum sensu non est quod immoremur.

Quòd *Vatablus* & alii premunt significationem verbi $\alpha\epsilon\delta\iota\kappa\alpha\iota$ quasi notaret Angelus edictum non tantum de reædificandis Hierosolymis, sed etiam de reducendo populo: etsi ad nostrum institutum faceret, amplecti tamen non audemus. Nam ut multis exemplis probat *Scaliger* verbum $\alpha\epsilon\delta\iota\kappa\alpha\iota$ actionem antecedens nihil aliud significat quàm nudam istius actionis repetitionem: ita ut verbum ad reverti faciendum & adificandum nihil aliud sit quàm reædificandum: quemadmodum Commentatores fere omnes hoc loco exponunt. Certè Septuaginta Interpretes, etsi versus vicesimi quinti initio transferant vocem $\alpha\epsilon\delta\iota\kappa\alpha\iota$ per $\delta\pi\omicron\upsilon\epsilon\lambda\theta\iota\upsilon\varsigma$ (quòd non nisi benignâ valde mente in sensum ullum commodum potest trahi) tamen in versus sine eandem vocem $\alpha\epsilon\delta\iota\kappa\alpha\iota$ in *Kal* rectè per $\alpha\epsilon\lambda\iota\upsilon$, ut aliàs sæpè, vertunt.

Significatio verbi $\alpha\epsilon\delta\iota\kappa\alpha\iota$

Sed Grammaticationibus omissis de re ipsâ quæritur. Quis sit hic exitus verbi, vel quando hoc verbum de Hierosolymorum reædificatione exiverit? Præteritis extravagantibus nimis & singularibus paucorum opinionationibus, sex sunt sententiæ celebriores, quarum unaquæque multos & magni nominis sequaces habet.

Prima est *Lyrani*, *Vatabli*, *Pauli Burgenfis* & aliorum, qui verbi exitum interpretantur de prophetiâ *Jeremiæ* cap. 29. v. 10. de quâ *Daniel* capite hoc nono quâ prædicitur reditus populi post septuaginta annorum captivitatem anno *Zedekia* quarto, ante urbis excidium septimo. Ab hac mente non procul absunt Rabbiorum plerique, qui hebdomadas inchoant à primo, & claudunt in secundo urbis excidio.

Prima sententia *Lyrani* de quarto *Zedekia* displicet.

Sententia hæc non placet: certè multò rectior

rectior fuit prima *Iyrani* mens, dum hebdomadas eum *Africano* inchoaret ab *Artaxerxis* vicefimo, *Σεπτεμὴν φρονίδης* non hic sunt *σοφώτεροι* sed *φρονότεροι*; à faniori sententiâ dimotum se *Iyrani* fatetur levi nimis argumento, quòd putaret se cogi, si in prima mente perflitisset, *Mardocheo* ducentorum quinquaginta annorum longævitatatem concedere. Quomodo incommodam hoc facile e ritasset supra diximus: utrunque contra posteriorem & pejorem ejus sententiam ista paucis afferimus.

Primò. Ad eam tempora non omninò quadrant, nam à prima hebdomada ad ultimam non fluxerant supra quadringentos nonaginta annos: Atqui à quarto *Zedekie* ad *Christum* numerantur supra sexcentos. Secundò. Terminus nullus hebdomadam debet poni præcedens visionem *Danielis*, sed quartus *Zedekie* diu eam antecessit. Tertio. Ratio nulla est cur verbi exitum potius referamus ad prophetiam cap. 29. quàm ad prophetiam cap. 25. v. 12. ubi primum *Ieremias* prædicit populi reditum post annos septuaginta, scilicet duodecim annis supra dictum terminum *Iohanni* quarto & *Nebuchadnezaris* primo. Imò verò si hebdomadam principium statuendum sit in Prophetiis de Hierosolymorum restauratione, quid vetat quominus ad primam hac de re prophetiam ascendamus II. 45. v. 28. ubi *Cyrus* urbem & templum reedificaturus prænnunciatur plus quàm septingentis annis ante hebdomadam finem?

Sententia secunda est eorum qui exitum sermonis interpretantur de sermone qui à Deo prolatus est Angelo *Gabrieli* deferendus *Danieli* prophetæ, de quo cap. 9. v. 23. Inchoant hi hebdomadas à primo *Darii M. dt.* Huc refere eos qui exitum sermonis statuunt in primo vel secundo *Cyri* (parvum enim est intervallum) quando secundum Prophetarum prædictiones & Angeli hic nuncium, *Cyrus* edicto suo *Judæis* reditum in patriam & potestatem tam urbem quàm templum ædificandi concessit. In hac sententia sunt ex veteribus & recentioribus permulti, *Origenes*, *Clemens Alexandrinus*, *Tertullianus*, *Beroaldus*, *Bryghotonus*, *Paræus*, *Reinoldus*, *Hovvæus*, *Nisbetus*, Annotatores Anglicani editione priori disertis verbis, etli posteriori huc tantum inclinent, profitentes dubitationem & incertitudinem. Sententiam hanc amplecti nos nequimus, inprimis hac ratione quòd tempora non quadrent, sic enia contra eam argumentamur.

Exitus sermonis à quo septuaginta hebdomadæ incipiunt, antecessit *Christi* mortem annis tantum quadringentis nonaginta, sed verbum vel à Deo *Gabrieli*, vel à *G.*

bricle Danieli prolatus, seu ejus quæcumque executio per edictum *Cyri* de reditu *Judæorum* antecesserunt *Christi* mortem annis minimum centum supra quadringentos nonaginta: Ergò nihil istorum esse potest exitus sermonis à quo hebdomadæ incipiunt. De minori tota est controversia, eam quidem *Reinoldus* concedit, & majorem cludit commento sibi proprio, quod superiori quæstione discussimus. Sed præter *Reinoldum* ceteri omnes hujus sententiæ fautores negant minorem, & dum eam probamus consentiente auctorum omnium exoticorum testimonio, *Chaldæorum*, *Græcorum*, *Latinorum*, (de quo Patres Ecclesiæ *Græci*, *Latini*, & recentiores *Protestantes*, *Pontificii*, nullum movent dubium) nihilominus ipsi mirâ audaciâ contra tantam auctoritatem frontem obvertunt. Certè eum tot & tantorum consensum audeant contemnere, æqui bonique consulere debent, si ipsorum hæc de re placita ab aliis parvi pendantur. Iphis semper in ore est *Danielis* auctoritas ut umbo contra omnia tela. Equidem *Christianus* non est qui hoc ipsis libenter non concedat, unum *Danielem* omnibus omnium mortaliū humanis scriptis antefendum. Sed non debent ipsi petere principium, & id de quo quæritur, emendicare: probent ullo *Danielis* aut cujusquam alius Sacri scriptoris testimonio, à primo *Cyri* ad *Christi* mortem fluxisse annos tantum quadringentos nonaginta; vel quod idem est, à primo *Cyri* septuaginta hebdomadas sumplisse principium, & nos dabimus manus: Sin minis nobis permittant auctores sacros cum exoticis conciliare, cur enim illi inter se committendi & ad pugnam cogendi, qui levi operâ in bellam concordiam persuaderi possunt?

Omnis hæc quæstio est tantum de primâ eaque parvâ temporum istorum parte; concedunt enim exoticos auctores rectissimè disponere tempora Monarchiæ *Græcæ* & *Romanæ*, imò verò ab *Alexandro Magno* ad hunc usque diem totalem temporum summam supra annos bis mille ab auctoribus profanis exactè traditam fatentur. Tantum in Monarchia *Persarum* digerendâ lapsos volunt: Si de annis paucis, si de uno aut altero lustro, si de tribus aut quatuor Olympiadibus quæteretur, non contenderemus, sed eum viros gravissimos in parvo intervallo à *Cyro* ad *Alexandrum*, in annorum ducentorum triginta spatio velint omnes antiquos falsos annis totis centum, quarant oportet apellas *Judæos* qui ipsis credant. Certè crimen hoc nemo mortalium ante nostra sæcula assinxit præstantissimis viris, qui de historiâ & Chronologiâ tam benè meriti sunt, quàm alii quicun-

Secunda etiam Patris & multorum de primo *Darii M. dt.* di difflicet.

quicumque ad hunc diem. Verumenimvero ne vel totius generis humani auctoritatibus opprimere velle videamur ullam rectæ rationis & claræ veritatis micam; perpendamus decem instantias quas *D. Nisbetus* contra hoc nostrum argumentum ex aliis congestit.

Imperium
Perfarum
contra o-
mnium ar-
tium
fidem non
est decur-
tandum.

Diximus eò recidere nostri argumenti pondus, à *Cyro* ad *Alexandrum* fluxisse annos supra ducentos; hoc si verum est, non negabant, hebdomadas *Danielis* multò ferrius *Cyri* primo incipere. In hoc ergo totis viribus incumbunt, ut evincant contra doctorum omnium turbam, Monarchiam Perfarum (seu intervallum à *Cyro* ad *Alexandrum*) non ultra annos centum viginti quinque durasse. Itaque in hanc rem prodeat argumentorum *Nisbeti* tota decuria.

Obiectio
Nisbeti

1.

Primum hoc est. A primo *Cyri* ad *Christi* mortem fluxerunt tantum septuaginta hebdomadæ annorum, seu anni quadringenti nonaginta, sed ex his adscribendos constat Græcorum Monarchiæ trecentos præterpropter, & Romanorum sexaginta. Ergò Monarchiæ Perfarum reliquæ sunt non supra centum quadraginta.

Resp. Argumentum hoc omninò nullum est, nihil enim probat, sed solum sumit quæstionem, nimirum hebdomadas revera incepisse à primo *Cyri*. *Reinoldus* quidem hoc concedit *Nisbeto*, qui in hoc argumento ipsi est *ὁ ὑποκρίνων*, sed nihil hoc ad nos, nec ad rem ipsam; ethi etiam *Reinoldus* sibi satisfaciat in neganda quam à sua concessione *Nisbetus* necit sequelâ, per supra dictam suam Synecdochen.

2.

Secundum *Nisbeti* argumentum. Quadringenti nonaginta anni sunt decem jubilæa, incipientia ab exitu sermonis & desinentia in morte *Christi*, sed si per extensionem Regni Perfarum quicquam addatur ad hos quadringentos nonaginta, *Christi* mors non cadet in Jubilæum.

Resp. Quot in hoc argumento sunt peccata? quæ necessitas vel rationis vel auctoritatis cogit *Christum* mori in Jubilæo? annon omnes dies & anni festi tamquam Jubilæum referebantur ad *Christum*? Ergone *Christum* mori oportuit in Sabbato, in Neomeniâ, in Paschate, in Pentecoste, in Festo tabernaculorum, tubatum, & in cæteris omnibus temporum solemnibus, hocne fuit necessarium, imò an possibile? Deinde an emortalis *Christi* annus verè fuit in Jubilæo? Quibus testibus hoc probat *Nisbetus*? Ne uno quidem. 3. Quid vetat *Christum* mori in Jubilæo, etsi hebdomadæ incipiant anno septimo *Artaxerxis* vel anno ejus vigesimo, vel etiam secundo, seu sexto *Darii*: nam anni quadringenti nonaginta semper faciunt decem Jubilæa? Ergò à

quocumque termino hebdomadas incipias, modò in passione claudas, mori poterit *Christus* in Jubilæo, primus *Cyri* aliquid forte ad hoc impediendum, sed nihil omninò ad istud præstandum contribuit.

Tertium *Nisbeti* argumentum. Si regnum Perfarum duravit annos ducentos, tum *Zorobabel* perseveravit in gubernatione Judæorum annis centum quadraginta sex, scilicet usque ad *Nehemiæ* initia anno vigesimo *Artaxerxis Mnemonis*: Atqui hoc absurdum.

Resp. Neque in hoc argumento quicquam est sanè: nititur enim falso *Reinoldi* & *Scaligeri* principio, fuisse *Mnemonem* non *Longimanum*, sub quo missus est Hierosolymanam *Nehemias*: certè inter vigesimum *Longimani* & vigesimum *Mnemonis* sunt anni supra sexaginta. Præterea nullâ ratione probati potest *Zorobabelis* gubernamen cum *Nehemiæ* nexu continuo cohæsisse: de *Zorobabele* post absolutum templum *Darii Hystaspis* sexto, post primum Monarchiæ Persicæ non supra viginti tres, Scriptura nihil memorat.

Quartum, quintum, sextum & septimum *Nisbeti* argumentum sumuntur ab extraordinariis ætatibus *Iosue* Pontificis, populi conspicientis utramque templum, *Esdrae* & *Nehemiæ*: de his omnibus supra. Omnia hæc niuntur falsis *Scaligeri* principiis, templum scilicet secundum à *Dario Notho* non *Hystaspis* extructum, & *Esdram* ac *Nehemiam* à *Cyro* ad *Darium Codemannum* vitam produxisse: commenta hæc sunt nullo teste, nullâ ratione firmata.

Octavum argumentum est testimonium *Ctesia*, asserentis *Darium Hystaspis* tantum abfuisse ut regnârit annos triginta sex, ut tot annos non vixerit.

Resp. *Ctesiam* non vidit *Nisbetus*, sed nos ad *Brughtonum* remittit: *Brughtonus* verò citare solet auctororum nomina sed non locos. *Ctesias* est scriptor parvæ auctoritatis, si *Plutarcho* viro gravissimo credimus, multa ille falsa & fabulosa infareit suo scripto, quod etiam jamdudum periit, si pauca excipias fragmenta. Sed sit *Ctesias* quantæ vult quisquam auctoritatis: si ejus sententiæ vult *Nisbetus* stare, cadet causâ: quocumque enim *Dario* vel aliis annos detrahit, tot *Cambyfi* aliisque addit, supra vulgarem calculum, ita ut totam summam Monarchiæ Persicæ omninò augeat, nequaquam imminuat. Quod verò ad *Darium* atinet, *Herodoto* qui proximè ad eum accessit, & *Xerxi* ejus filio fuit *ὁ ὑποκρίνων*, major adhibenda est fides: utcumque *Ctesias*, prout eum citat *Horvæus* & alii *Nisbeto* *ὁ ὑποκρίνων*, *Dario* dat, etsi non cum *Herodoto* triginta sex, tamen triginta unum: & pro quatuor quos *Dario* detrahit, *Cambyfi* ejus præde-

3.

4 5 6 7

8.

prædecessori totos decem addit supra octo *Herodoti*.

Dum excerpta illa *Ctesie* inspicio, prout cum *Henrici Stephani* editione Latinâ in fine *Herodoti* excudantur, prioribus addo varios ibi auctores, *Aristotelem*, *Aulum Gellium*, *Tzetzem*, & alios de nugaci *Ctesie* mendacitate abunde testari. Et verò quis negaverit vanum & mendacem qui confidenter orbi obtrudit integrum populum *κωσκηραδον*, latrantem non loquentem, & gentem unipedem *μοροσηαδῶν*, currentem tamen celerrimè saltuatim, quin & populum sine cervice oculos gerentem in humeris, & alia multa hujusmodi falsissima monstra? Quod id locum à *Nisbeti* objectum, rectè fecit *Brughonius*, quod eum non descripserit. Certè in fronte tam putidam falsificationem præ se fert, ut *Henricum Stephanum* (nimis quam alioquin *Ctesie* studiosum) puduerit Latinè transferre. Asserit quidem *Darium* unum & triginta annos in regno egisse, sed ante regnam annos tantum habuisse duodecim. Omisit hoc *Stephanus* in suâ interpretatione, non enim eâ fuit fronte, ut *Darium* duodecennem puerum *Magum* interfecisse, & à Persis in Regem electum affirmare cum *Ctesia* ausus fuerit.

9. Nonum *Nisbeti* argumentum. *Dario Notho* (inquit) vulgò attribuuntur anni novemdecim, Scriptura autem ei largitur tantum sex, nam sexto ejus anno absolutum est templum, & postèa de eo tacet Scriptura. Præterè *Artaxerxis Mnemonis* septimo missus est *Esdra* Hierosolymâ. hic autem annus memoratur proximè à *Dario* sexto, nam *Esd* 6. 4. dicuntur Iudæi prosperasse in ædificatione templi juxta decretum *Cyri*, *Darii*, & *Artaxerxis*. Itaque *Artaxerxes* unâ cum *Dario* regnavit, & unâ cum eo templi structuram promovit.

Resp. Multa peccat hoc argumentum. Demus *Darium Nothum* templi extractorem, & *Artaxerxem Mnemonem* misisse *Esdram* Hierosolymam (quod utrumque falsum) qui tamen probabitur gemina hæc sequela? Primò, Scriptura meminit sexti anni *Darii*, Ergò *Darius* non habuit plures. Secundo mentio fit septim *Artaxerxis* post sextum *Darii*, Ergò primus *Artaxerxis* fuit *Darii* primus, & filius cum patre regnavit omnibus annis patris, etiam primo. Putidissimæ sunt hæc consequentiæ, quibus addi potest tertia prioribus nihilo minus vecors. *Cyri*, *Darii*, & *Artaxerxis* decretis promota est templi extractio: Ergo *Cyrus*, *Darius*, & *Artaxerxes* simul regnarunt, & primus *Cyri* fuit primus non tantum *Darii*, sed & *Artaxerxis*.

10. Decimum *Nisbeti* argumentum hoc est. Templi extractio duravit à primo *Cyri* ad sextum *Darii Nothi*. Inter hos terminos fluxerunt secundum nos anni centum duodecim, sacra autem Scriptura eos

contrahit ad quadraginta sex Joan. 2. v. 20.

Resp. Et hoc argumentum nititur falso principio, *Darium* extractorem templi fuisse *Nothum* non *Hystaspis*: vera quidem Chronologia templi structuram à primo *Cyri* ad sextum *Darii Hystaspis* contrahit non tantum ad annos quadraginta sex, sed ad hujus summæ dimidium viginti tres, non propterea tamen vel unus annus de vulgari summâ Monarchiæ Persicæ subducendus est.

Ita respondimus ad decem *Nisbeti* instantias contra nostrum argumentum; videamus quæ ipse adferat pro suâ sententiâ. Primum ejus argumentum est à testimonio *Hieronymi* & *Eusebii*, qui hebdomadas à primo *Cyri* incipiunt.

Resp. In citandis testimoniis percommoda semper est *ωδύνη*, si suis hic oculis citatos auctores inspexisset *Nisbetus*, utrumque suum testem dimisisset inauditum. *Hieronymus* in 9. Dan. questionis difficultate deterritus profitetur audere se nihil omnino pronunciare, aliorum sententias tantum recitat, liberum lectoribus permittens eligendi arbitrium. Sententia autem quam primo loco & prolixissime refert, est *Africanus*, qui hebdomadas non à primo *Cyri* sed vigesimo *Artaxerxis Longimani* inchoat.

Quod ad *Eusebium*, aliquando quidem ille hebdomadas inchoat à primo *Cyri*, aliquando à secundo *Darii Hystaspis*; sed cum à *Cyro* inchoat, ex hoc ipso fonte in putidos valdè errores dilabitur, nunquam quidem *Eusebio*, nec antiquorum cuiquam in mentem venit Monarchiæ Persicæ prope dimidium, annos integros centum abradere; sed eò tamen devecus est *Eusebius* vecordix, ut ex eo quod statuisset hebdomadam principium primi *Cyri*, putaverit sibi necessarium *Christum* ducem à *Daniele* memoratum exponere non de *Iesu Christo*, sed de ultimo ex *Maccabæis* Pontifice: claudere etiam hebdomadarum penultimam sexagesimam nonam in captis à *Pompejo* Hierosolymis, annis centum ante *Christum*: separare etiam hebdomadarum ultimam à penultimâ toto isto centenarii spatio. Nihil puto istorum *Nisbeti* placebit.

2. Secundum ejus argumentum hoc est. Exitus verbi à quo hebdomades incipiunt Dan. 9. v. 25. est verbi exitus de quo agitur ibid. vers. 23. Atqui exitus verbi de quo vers. 23. fuit primo *Cyri*, eo scilicet tempore cum precaretur *Daniel*, nimirum primo *Darii Medi* qui cum primo *Cyri* coincidit. Confirmatur major ab *Esdra* 6. v. 14. ubi reparatio templi dicitur facta mandato Dei, nulli autem Persarum Regi, sed soli Angelo *Gabriel* factum est Dei mandatum.

Resp. Negatur major ferè ab omnibus Chronologis & Interpretibus: non tantum iis qui stant pro cæteris sententiis, sed

etiam à plerisque eorum qui tuentur hanc præ manibus: verbi enim exitum etiam isti interpretantur non de mandato factò *Gabrieli*, & significato *Danieli*, sed de aliqua parte rei isto *Gabrielis* nuncio expressà; ita ut verbum quod à Deo exiit ad *Gabrielem*, quo statim is significaret *Danieli* divinum beneplacitum, non sit idem cum istius beneplaciti cã parte, quã divino instinctu Reges Persarum impulsæ sunt ad mandandam Hierosolymorum restitutionem. Verbum prius fuit solius Dei, verbum posterius etiam hominum; verbum prius soli *Gabrieli* inspiratum fuit ut uni *Danieli* significaretur; verbum posterius Regibus Persarum erat inspiratum, ut publico edicto Iudæis & gentibus promulgaretur.

Locus ad majorem confirmandam adductus eam evertit. Fatemur edictum Regum cum divino mandato coivisse & quemadmodum Esdræ 7. vers. 28. edictum Regum circa res templi divinum mandatum dicitur, ita c. 6. v. 14. edicta *Cyri*, *Darii*, & *Artaxerxis* circa structuram etiam urbis, ut multis placet, jussu divinum nuncupatur. Instinctus quoque is quo Regum illorum Spiritum Deus ad opera divina excitavit 2 Chron. 36. v. 23. & Esd. 1. v. 2. disertis verbis divinum mandatum dicitur, non propterea tamen verbum illud quod exiturum prædicatur à Deo & Regibus *Daniel* 9. v. 25. de restauratione Hierosolymorum, idem verbum fuit cum eo quod ibidem dicitur jam exivisse à Deo *Gabrieli*.

Hovvæi
pro secundâ
sententiâ arg. 1.

Hovvæus pro hac sententiâ, saltem ut probet hebdomadarum principium in primo *Cyri*, disputationem *Parai* contra *Scaligerum* & *Calvisium* in quinque rededit argumenta. Primum hoc est. Hebdomadæ sumptæ sunt initium ab exitu verbi absoluto, atque solus primus exitus verbi ab edicto *Cyri* fuit absolutus, secundus autem exitus in edicto *Darii*, & tertius ac quartus in edictis *Artaxerxis* non fuerunt verbi exitus absoluti.

Resp. Negamus minorem, nam exitus primus in edicto *Cyri* tam fuit limitatus quam vel secundus vel tertius, vel quartus, exitus autem ille de quo *Daniel* absolute loquitur; ad quem verò in particulari determinandus sit, rei ipsius eventus à posteriori declaravit, is certè necessariò exitus intelligendus est, à quo ad *Christum* fluxerunt non plures anni quàm quadringenti nonaginta, hoc autem de *Cyri* edicto non est verum.

2. Secundum *Parai* argumentum hoc est; Ab eo exitu verbi, seu eo edicto Regum inceperunt hebdomadæ, quod ipse *Daniel* distinctè intellexit, & de quo ipse fuit certus ac consolationem accepit in suo luctu: Atque solum *Cyri* edictum non alia aliorum Regum fuerunt talia.

Resp. Negari potest utraque propositio: Major, quia multa Prophetis revelata sunt futura, quorum ipsi tempora distinctè non cognoverunt. De quibus tamen fuerunt certissimi & magnam consolationem acceperunt. Minor quoque vera non est, nam tempore revelationis, & precum; edictum *Cyri*, *Darii*, & *Artaxerxis* æquè fuerunt nota & ignota, omnia scilicet futura nondum revelata, nisi quantum tum fuit revelatum de verbi exitu aliquando futuro, de restauratione Hierosolymorum & morte *Messia*, intra quadringentos nonaginta annos, non in præsentem, sed mox inchoandos tempore Dei opportuno. Ista scivit *Daniel* distinctè, & de iis certus factus consolationem cepit: magisque distinctam & particularem notitiam non putavit Deus ipsi necessariam.

3. Tertium *Parai* argumentum. Nisi hebdomadarum initium in publico *Cyri* edicto statuatur, veteris Ecclesiæ fides de tempore mortis *Messia* incerta vacillasset.

Resp. Vetus Ecclesia non agnovit certitudine fidei ipsum annum morituri *Messia*: tam distinctam enim illius eventus notitiam non putavit Deus commodum Ecclesiæ indulgere. Præterea nil vetat Dei populum *Christi* mortem in hebdomadarum extremo æquè distinctè cognoscere, quodcumque tandem hebdomadarum principium fuerit: tam enim iis cognitum erat edictum *Darii* & utrumque *Artaxerxis*, quàm primum *Cyri*.

4. Quartum, mihi quidem cæteris omnibus gravius, hoc est. Nisi hebdomadæ à primo *Cyri* incipiant, in sacrâ Chronologiâ crit hiatus. Ab initio mundi ad primum *Cyri*, temporum continuata series in sacris literis apparet. Incommodum autem est, si à primo *Cyri* ad septimum vel viciesimum *Longimani*, annis propè centum temporum supputatio quasi interrupta non possit in sacris literis inveniri.

Resp. Nullum hîc est incommodum, cum eo ipso anno qui cum prioribus temporibus ab initio mundi manifestè continuatur, publicata sit Epochæ ad *Christum* pertingens, licet non statim inchoanda. Præterea secundum disputantium principia contrahuntur anni Regum Persarum, & eorum tempora ad annos solos in Scripturâ memoratos, & tum nulla est cujusquam hiatus apparentia, ita enim facillè conjungemus ultimum septuaginta annorum captivitatis cum primo septuaginta hebdomadam per summam annorum in Scripturâ memoratam regnantium in Perside, à primo *Cyri* ad septimum *Artaxerxis*.

Postremum *Parai* argumentum sumitur ab absurdis de nimia *Zorobabelis* & *Iosua* longævitate, si hebdomadæ non incipiant ante

ante *Darii Nothi* secundum, quando ipsi templum extruxisse dicuntur.

Resp. De istis absurdis supra; nec ea quidem ad nos spectant, sed potius ad oppugnantes, qui hac in parte cum *Scaligero* contra nos militant.

Antequam ab hac sententiâ transfero, lubet observare quæ vir multò doctissimus *Constantinus L'empereur* in suis ad *Rabbini Iacchidae* commentarium in 9. Dan. annotatis ad eam illustrandam affert, modum ille comminiscitur ejus defendendæ omninò novum & singularem, in quo ipse sibi satis videtur placere. Certè mihi usque ad eò improbabilis est (ne ineptum dicam) ut ei refutando non putem necessarium immorari; tantùm nudè recitabo, ut documento sit quàm latè parvus error in principio deviet in fine, & quò tandem absurditatum deductio hebdomadarum à primo *Cyri* viros doctissimos & cordatissimos etjam hodie abripuit.

Vult *L'empereur* *Danielem* numerare solos annos quibus in opere processum est, omissis omnibus in quibus cessatum est: ab initio autem *Cyri* ad septimum *Artaxerxis Mnemonis* etsi fateatur fluxisse annos supra centum quadraginta, tamen vult *Danielem* numerare tantum quadraginta novem, scilicet hebdomadas septem in hunc modum: A primo *Cyri* ad primum *Xerxis* ait extruccionem templi continuatam annis quadraginta sex (de quibus putat loquutos *Judæos ad Christum* Joan. 2.) deinde primam operis interruptionem factam arbitratur *Xerxis* primo, adeo ut omnibus *Cyri*, *Cambysis*, *Smerdis*, *Darii Hystaspis* diebus in opere perseveratum sit, nec tamen toto eo tempore templo *Colophon* impostus: postea totâ *Xerxis* & *Artaxerxis Longimani* vitâ vult opus intermissum, & *Darii Nothi* secundo resumptum processisse ad ejus sextum, tribus annis sed incompletis. Sexto enim *Nothi* *Judæorum* ipsorum negligentia, non ullâ ab extrinseco vi iterum cessatum ait ab opere ad *Artaxerxis Longimani* septimum, annis octodecim: quando ab *Esdra* paucis mensibus templum absolutum est: ita ut hi menses in *Artaxerxis* septimo additi, ad eos qui *Darii* sexto defuerunt, unum tantùm faciant annum, eumque quadragesimum nonum ac ultimum septimæ hebdomadæ in quâ templum exadificatum est: cæteros sexaginta tres vult numerari continuè à septimo *Xerxis* ad *Christi* passionem: ubi tamen annos solum quadringentos triginta quatuor reperit: qui ad superiores quadraginta novem additi faciunt tantum quadringentos octoginta tres: ita ut de totâ summâ quadringentorum nonaginta desint adhuc septem. Hos supplet, non ut *Africanus* & alii com-

mento suorum annorum Lunarium, sed ex *Scaligero* & *Seldeno* per annos Ægyptiacos (quibus aliquando etsi perarò utebantur *Judæi*) ex duodecim mensibus dierum triginta constantes: hujusmodi annos Ægyptiacos in quadringentis octoginta tribus, vulgares & rectos annos solares septennio superant. Quàm multa in doctissimi viri sententiâ hæc sint deliria, sine ullo teste dictata, jam non dicam.

Sententias duas sequentes tertiam & quartam paucis perstringam. Utraque vult hebdomadas inchoari à secundo *Darii*, sed prior *Hystaspis*, posterior *Nothum* intelligit. Pro *Dario Hystaspis* stant *Eusebius*, *Cyrillus Hierosolymitanus*, *Driedo*, & *Iansenius* in cap. 122. suæ Harmoniæ. Sententia hæc non consistit cum temporibus: nam à secundo *Darii Hystaspis* ad *Christi* mortem fluxerunt multò plures anni quàm quadringenti nonaginta. Ut hoc conciliet incommodum *Eusebius* hebdomadam septuagesimam & ultimam, incipientem secundum hunc calculum diu ante *Christum* natum, exponit per annorum denarios; hoc pacto eam unam hebdomadam extendens ad annos septuaginta intolerandâ absurditate.

Qui à *Darii Nothi* secundo volunt hebdomadas inchoari, sunt *Scaliger*, *Iunius*, *Deodatus*, *Polanus*, *Calvisius*, & *Ubbo Emmius*, viri omnes honoratissimi: istorum tamen sententiam non possumus amplecti, inprimis ob hanc geminam rationem. Prior, *Darius Nothus* nullum vel de templo vel de urbe tulit edictum. Errorem hunc *Scaligeri* supra confutavimus. Posterior, huic sententiæ tempora non quadrant, nam à *Darii Nothi* secundo ad *Christum* passum non fluxerunt anni quadringenti nonaginta, imò vix quadringenti quinquaginta, quod fatentur hujus sententiæ auctores: & ad incommodum hoc vitandum ac supplendum, annorum quadraginta vel triginta septem defectum, hebdomadas non in *Christi* morte, sed in *Hierosolymorum* excidio cum *Judæis* coguntur claudere; quod quantum absit à vero, suo loco videbimus.

Reliquæ duæ sententiæ hebdomadas inchoant ab *Artaxerxe Longimano*, Quinta ab ejus vicefimo, sexta à septimo. Pro quinta stant perquam multi, *Julius Africanus*, *Theodoretus*, *Chrysostomus*, *Beda*, *Tornellus*, *Salianus*, *Percinus*, *Usherius*, & alii. Neque hanc nos possumus amplecti: nam, ut fatentur omnes ejus fautores, non exhaurit hebdomadas septuaginta, seu annos quadringentos nonaginta: A *Longimani* enim vicefimo ad *Christi* passionem non nisi quadringentos septuaginta quinque numerant, aut inclusis terminis quadringentos septuaginta septem, ita ut de summâ desint tredecim.

Tertia sententia Iansenii de secundo Darii Hystaspis improbanda.

Pt etiam quarta de Darii Nothi secundo.

Quinta quoque de Artaxerxis Longimani vicefimo non est sequenda.

Hoc incommodum salvare conantur $\sigma\phi\omega$ nimis *Africani* $\phi\alpha\gamma\mu\alpha\tau\omega$, *Danielis* annos exponentes de Lunaribus non Solaribus. Lunarem volunt Solari minorem diebus undecim, qui in quadringentis nonaginta ad tredecim annos perveniunt. Sed admit-tenda non est hæc medicina, nusquam enim S. Scriptura Lunares annos usurpat, licet menses Lunares læpè. Anni hi Lunares absque intercalatione in paucis anno-rum centuriis Pascha de vere in Autu-mnum, Pentecosten de Æstate in hyemem transferret, & sacra omnia temporum so-lennia contra expressum Dei mandatum conturbaret. Certè, si *Lyrano* & *Galatino* utriusque Judæo, fidem adhibeamus, Judæi nunquam annis Lunaribus usi sunt: & ve-rò quicumque Lunares annos usurpârunt, semper secundo aut tertio quoque anno per embolismum & intercalationem unius mensis Lunarem cum Solari coæquârunt, ita ut unaquæque hebdomada annorum So-larium cum hebdomadâ Lunarum necesse fuerit convenire.

Sexta de
Artaxer-
xis Lon-
gimani se-
ptimo est
verisimil-
lima.

Rejectis jam aliis quinque remanet sex-ta sententia. Hanc propugnant ex anti-quis, si *Nicolao Abraham* Jesuitæ docto & eloquenti credendum, *Basilium*, *Eusebium*, (qui plures habet sententias) *Cedrenus*, & ex nostris *Gualterus*, *Bullingerus*, *Funcius*, *Bucholcerus*, *Capellus*, *Helvicus*, & ex Jesuitis *Cornelius à Lapide*, *Sanctius*, *Henricus Phi-lippi*, *Tirinus*, & *Nicolaus Abraham*. Eam non opus est aliis argumentis statuminare, quam eo uno quo cæteras omnes evertimus: quadrare scilicet eam solam cum decursu temporum. A septimo *Artaxerxis* ad *Christum* præcisè fluxerunt septuaginta heb-domadæ annorum seu anni quadringenti nonaginta, ut passim fatentur omnes qui scriptis humanis ullam fidem adhibent, quique veteres Chaldæos, Græcos, Lati-nos, Historicos, & Chronologos omninò omnes contra Patrum Ecclesiæ etiam om-nium mentem falsi nolunt accusare.

An Se-
ptimo
Artaxer-
xis nullum
edictum de
restauran-
dis Hiero-
solyms.

Resp. 1.

Quod contra objiciatur nihil invenio consideratu dignum, præter hoc unum satis grave dubium; hebdomadas incipere ab edicto de reædificandis Hierosolyms: At-qui in *Artaxerxis* septimo nullum edictum legimus de reædificandâ urbe.

Resp. Auctores nominati varia hîc re-spondent. Primò, edictum *Artaxerxis* se-ptimo *Esdra* concessum, licet reædificandi templi mentionem expressam ferat, impor-tare tamen & reædificationem urbis; prout edictum *Cyri* 2 Chron. 36. & *Esdra* 1. licet templum solum nominet, tamen urbem etiam necessariò subintelligere, prout ex *Isai*. 44. v. 28. & ex *Esdra* 4. v. 12. liqui-dò patet. Ubi secundum *Cyri* edictum Ju-dæi non tantum templum, sed & urbis mu-

ros ædificare cœperunt. Certè qui dat esse, dare etiam censendus est consequentia ad esse, qui decrevit finem; supponitur decre-visse media necessaria ad finem. *Cyrus*, *Da-rius*, *Artaxerxes* qui expressis verbis ad Dei cultum templum Hierosolyms ædificari mandârunt, supponendi sunt urbem etiam ædificari voluisse, nam nisi urbs & ea quo-que munita, templum circumstitisset, Sa-cerdotes & Populus Dei cultor, neque com-modum neque securum ab hostibus domi-cilium habuissent, sine quibus templum eo loci fuisset frustraneum & parvo usui.

Præterea *Esdra* à Rege tulit omne suum postulatum, in quo quidni urbis ædificatio contenta sit? Cum templum diu ante ab-solutum sit. Prolixè *Nicolaus Abraham* Hierosolymorum ædificationem referri probat ad civitatem civibus replendam, quod ab *Esdra*, secundum *Artaxerxis* edi-ctum & *Danielis* Prophetiam, egregiè præ-stitum constat; *Nehemia* autem murorum extruccionem non tam ad urbis ædificatio-nem quam munitionem spectare vult, quâ non tantum urbes, sed potentissimæ civi-tates Lacedæmon & Athenæ in summâ suâ gloriâ caruere: Licet verisimile videatur *Esdram* muris etiam Hierosolymorum con-stituendis incubuisse: nam plurimum pec-uniæ & com meatus non tantum ad sacrificia, sed ad quos insuper volebat usus acce-perat, magnam etiam hominum multitu-dinem secum adduxerat ut Hierosolyms habitarent, potestatem etiam nactus est Magistratus civiles constituendi Hieroso-lyms & per totam Judæam, qui fontes pun-irent, vel morte, vel exilio, vel bonis, pro qualitate delicti: & verò in suis ad Deum precibus agnoscit datum fuisse populo à Deo murum Hierosolyms.

Tertiò. Muri & portæ quæ tantopere lu-get destructa *Nehemias*, non videntur ista quæ *Nebuchadnezar* diu ante senatum de-struxerat, sed alia recentius extructa quæ Judæorum hostes nuper everterant.

Quartò. Excogitavit aliud callidum commentum *Gerardus Mercator*, quod dissi-mulato auctore plurimis inculcat iterum at-que iterum Jesuita *Petavius*; quasi *Artaxerxes* geminum habuisset regnandi principium, alterum *Xerxis* duodecimo; ita ut cum patre simul regnaverit annis decem, alterum post patris mortem. Per hunc computum *Artaxerxis* vicefimus & decimus coinci-dent. Quàm facile est inventis addere? *Nicolaus Abraham* pronunciat *Artaxerxem* au-nis quindecim simul cum Patre *Xerxe* re-gnâsse, quasi *Xerxes* in Græciam movens anno suo quinto *Artaxerxem* filium tum temporis collegam in imperio nominâisset, hac ratione *Artaxerxis* vicefimus coinci-det cum suo quinto quo regnavit solus, & distan-

2.

3.

4.

Petavii
& *Nico-*
lar *Abra-*
ham de
duplici
Arta-
xerxis
principio
commen-
tum va-
num.

distancia inter septimum & vigesimum *Artaxerxis* perpusilla fuerit unius tantum biennii: quæ vulgari distinctione inclusionis & exclusionis terminorum facile poterit salvari.

Sed omnino displicet malè consultorum hominum audacissima temeritas quæ ipsius Scripturæ calculus omnino confunditur. Annon *Artaxerxis* septimus vicessimus, & tricessimus secundus in Scriptura memorati in uno sunt ordine, & ab eodem principio numerandi? Secundum hanc verò Jesuitarum protervam audaciam tricessimus secundus erit vicessimus secundus, & vicessimus decimus, & *Artaxerxis* septimus erit patris decimus octavus; imò verò secundum Jesuitam *Abrahamum* vicessimus erit quintus, adeoque quod homo audaculus apertè profitetur, & prolixè conatur probare, vicessimus *Artaxerxis* quo missus est Hierosolymam *Nehemias*, erit etiam ejus verè quintus, toto biennio septimum antevertens: quasi integro biennio *Nehemias* muros Hierosolymorum perfecisset, antequam *Ecbaranis Esdras* movisset pedem.

Totum hujus figmenti fundamentum est, quod *Thucydides* & *Plutarchus Themistoclem* Athenis exulantem fugisse volunt ad *Artaxerxem*; *Diodorus* autem *Siculus* & alii ad *Xerxem* fugisse dicant. Contradictionem hanc Jesuiticum acumen conciliat per synarchiam: quasi eodem tempore & *Xerxes* & *Artaxerxes* in Perside regnassent, sed subtilitas hæc hoc loco pessimè usurpatur; eam *Pererius* & à *Lapide* rejiciunt; & verò concessò *Xerxem* cum filio aliquandiu regnassè, quò tamen andet *Petavius* huic Synarchiæ annos decem, & *Abrahamus* quindecim attribueret? Ecquem hujusce commentii testem nominare possunt? Imò verò historici omnes non tantum hanc Synarchiam repudiant: *Diodorus* quidem *Siculus* in computatione temporum hinc lapsus est contra *Thucydem* & *Plutarchum* gravissimos auctores, ad *Xerxem* patrem, non filium *Artaxerxem* pervenisse *Themistoclem* autumans. Sed tam hic quàm isti perspicuè significant *Artaxerxem* vivo patre nunquam ascendisse thronum. Cum in Græciam primùm moveret *Xerxes*, filius *Artaxerxes* vel non natus vel in cunis fuisse videtur: nulli alii notabili bello post Græcum *Xerxes* implicatus fuit, ut collegam aliquem Regni declarare necesse habuerit: *Pausania* enim contra patriam conspiratio prius detecta & elisa fuit, quàm ut *Xerxes* ullam ei expeditionem superstruere poterit. Præterea dum contra Græcos *Xerxes* bellaret, & inde usque ad vitæ finem, semper ad latus habebat filium natum maximum *Darium*, quem solum in Regni spem educabat *Artaxerxes*, in morte

patris adolescentulus fuit nihil de regno cogitans, cum non tantum *Darius* fratrum maximus, sed etiam *Hystaspis* fratrum secundus jam Bactrianæ provinciæ à patre præpositus, cum ab hac spe excluderet. Sed nulla historicorum fides Jesuiticam impudentiam intra modestiæ & veritatis claustra valet continere.

QUÆSTIO XII.

Quis sit finis hebdomadam Danielis?

Resp. Non hic inquirimus de minutiis, Num in *Christi* baptisate, an morte, an triennio post mortem, hebdomadæ claudantur: nec de puncto mortis *Christi* quo anno mundi contigerit: de omnibus istis suo forte loco, in præsentia de eo solum dubio agimus, Num hebdomadæ ultra passionem *Christi* ad Hierosolymorum excidium extendantur. *Sulpitius Severus* olim, & nostro seculo post eum *Iosephus Scaliger*, *Iunius*, *Deodarus*, *Polanus*, *Alstedius*, & alii, qui hebdomadarum principium in secundo *Darii Nothi* collocant, ex hoc fundamento coguntur eorum finem in Hierosolymorum ruinâ cum plerisque Judæorum figere. Sed cæteri Christiani undecunque eas ordiuntur, in *Christo* duce terminant.

Annotatores Anglicani editione ultimâ profitentur nihil se statuere certi de hebdomadarum fine; significant tamen suum desiderium collocandi principium hebdomadarum in primo *Cyri*, & finem in excidio urbis, licet hæc omnino sint *arbitraria*.

Contra *Scaligerum* sic argumentamur. Primò. Si in urbis excidio terminentur hebdomadæ, tum earum principium non potest referri ad ullum edictum de reparandâ vel urbe vel templo. Nam secundum superius disputata *Darius Nothus* nullum tale edictum condidit, cum ante eum natum & urbis & templi ædificatio absoluta fuerit: & verò temporum series non patitur, ut ab Hierosolymorum excidio, vel ad *Cyrum* vel ad *Darium Hystaspis*, vel ad *Artaxerxem*, vel ullum alium à quoquam auctore nominatum annos quadringentos nonaginta, seu hebdomadas septuaginta numeremus. Fatentur enim *Scaligeriani* in hoc computo quadraginta aut triginta septem minimum annos defuturos, quot scilicet à *Christo* passo ad excisam urbem fluxerunt.

Secundò. Post publicum *Christi* adventum ad hebdomadarum finem erat tantum una annorum hebdomas: Sed post publicum *Christi* adventum ad excidium urbis non una tantum annorum hebdomas, sed quinque & ultra fluxerunt, anni scilicet triginta septem aut quadraginta: Ergò excidium urbis non fuit hebdomadarum

Utrum in morte Christi, an Hierosolymorum excidio hebdomadæ desinant.

Argumenta contra Scaligerum & sequaces pro urbis excidio.

Utrum Themistocles fugerit ad Xerxem an ad Artaxerxem?

darum finis. De majori totalis est, eam probamus ex Dan. 9. v. 25. *Ab exitu sermonis ad Christum ducem sunt hebdomada septem, & hebdomada sexaginta duæ*: hic à Christo nominato aut passio, sed publicè per baptismum initio muneris mediatorio, numerantur hebdomadæ sexaginta novem: post quas in septuagesimâ una tantum remanet.

Ut hoc evitet argumentum *Scaliger*, utrâque editione hebdomadas miserimè involvit, earum partes discontinuat, unam, septem, & sexaginta duas hebdomadas huc, illuc conjicit, antè, retrò, confusione inexplicabili. Sed vertat sursum, deorsum, & quoquò vult hebdomadarum partes, non effugiet argumenti nodum; nam Propheta disertissimis verbis affirmat fluxisse septem & sexaginta duas hebdomadas ante *Christum*, utrum natum, an baptizatum, an passum, nihil ad rem præsentem, dummodo post *Christum* una tantum ex septuaginta hebdomadibus supersit ad perioches finem: hoc dato (quod in Prophetiæ verbis satis est manifestum) non possunt post *Christum* hebdomadæ clauderi ferius septennio. Claudentur autem septenniis quinque, & quod excurrit post *Christum* passum, si eorum finem in urbis excidio statuamus.

Ad argumenta Scaligeri responsio.

Pro sua sententia hæc affert *Scaliger* argumenta. Primum, non finiuntur hebdomadæ ante completas res ab Angelo in hebdomadam historiâ memoratas. Atqui Angelus distinctè tractat de calamitatibus populi & excidio urbis in hebdomadarum historiâ.

Ad 1.

Resp. Distinguendo, alia tractantur in historia hebdomadam, alia cum historia hebdomadam: fatemur hebdomadas non finire ante perfectâ priora, sed ut compleantur posteriora ante hebdomadarum finem non est necesse. Hoc quidem loco simul cum adventu *Christi* memorat Angelus urbis excidium, sed istum disertè præponit Angelus hebdomadarum fini, hoc verò tam disertè postponit. Quod ergò hebdomadas & earum historiâ, omniaque iis contenta claudamus diu ante urbis excidium, id facimus Angelo præeunte & præferente nobis facem.

Ad 2.

Secundum argumentum hoc est. Subiectum hebdomadarum erat populus & civitas Dan 9. v. 25. *Septuaginta hebdomada determinata sunt super populum tuum & super sanctam civitatem tuam*: Ergò ante excidium populum & everfam civitatem hebdomadæ non sunt finiendæ.

Resp. Negando consequentiâ, nam hebdomadæ non erant determinatæ super populum & civitatem absolutè: multa enim ad populum Judaicum & civitatem

Hierosolymam spectantia tam antecesserunt quàm consequuta sunt septuaginta hebdomadas: sed determinavit Deus septuaginta hebdomadas ad ea præstanda isti populo & urbi quæ Angelus subjungit, scilicet pertinentia ad *Christum*. ducem & desolatæ urbis reparationem, quorum tam initium quàm finem versu sequenti Angelus figit in exitu sermonis & *Christo* duce. Et verò cum Angeli scopus esset *Danielem* & Judæorum fideles optimis nunciis consolari, nequaquam verò præsentem eorum luctum futurarum calamitatum denuncia-tione cumulare, ut hebdomadas inceptit à magnæ consolationis materiâ, urbis re-ædificatione, ita easdem voluit claudere in majoris gaudii argumento, peccati scilicet omnis & iræ abolitione per *Christi* mortem, & fœdus ejus sanguine sancitum. Quæ autem de urbis excidio ut pœnâ *Christum* crucifigentibus, ejusque fœdus aspernantibus inflictâ narrat, ea ut minùs consolatoria, adeoque minùs ad præsens suum institutum facientia, commodè extra hebdomadarum terminos seposuit.

Tertium argumentum. Ad *Scaligeri* computum tempora bellè quadrant. *Ad 3.* Resp. Minimè omnium: præterquam enim quod necesse habet *Scaliger* singulari invento, ut ad urbis excidium hebdomadas deducat, tres annos & dimidium contra Scripturam, quadringentis nonaginta superaddere; *Artaxerxis* etiam edictum de mittendo *Esdra* ad ejus quintum non septimum, ut ipse *Esdra* & omnes interpretes, referre. His, inquam, omissis à vero hebdomadarum principio *Artaxerxis Longimani* septimo ad urbis excidium, multò plures septuaginta hebdomadibus decurrerunt. Ita ut ad *Scaligeri* calculum tempora omninò non quadrant, nisi ejus falsa principia largiamur, fuisse *Nothum* qui extruxit templum & *Mnemone* qui *Esdram* & *Nehemiam* miserat Hierosolymam.

Quartum *Scaliger* argumentum sumit à *Matth. 24. v. 25.* *Christus* dicit Hierosolyma excidenda, quando abominatio desolationis, de quâ *Daniel*, collocabitur in templo, Ergò hebdomadæ finiendæ in urbis excidio. *Ad 4.*

Resp. Nulla hic est consequentia, citat quidem *Christus* locum *Danielis*, & urbis excidium à *Daniele* prædictum asserit, sed nullum verbum profert de hebdomadibus, quasi illæ vel ad urbis excidium, vel ad illius *βδελύματ* in loco sancto colloca-tionem extenderentur.

Ultimum *Scaligeri* argumentum, quod *Ad 5.* ipse validissimum rebum vocat, hoc est. *Darius* qui *Zachariæ* Prophetæ temporibus extruendi templi Judæis potestatem concessit,

cessit, oportet fuerit *Nothus* non *Hystaspis*, quia septuaginta annis ante hujus *Darii* quartum populus Babylone redierat Hierosolymam, nam ante tot annos instituerunt jejunia Zach. 7. v. 5. quæ non potuerunt institui Babylone, nec ullibi extra Hierosolymam: annis autem septuaginta ante *Darium Hystaspis* Babylone non Hierosolymis populus commorabatur.

Resp. Subtile nimis est hoc argumentum, multaque præconcessa requirit, & multos prosyllogismos, priusquam concludat negatum. Sed brevitatis causa peto rationis jugulum, falsum est non potuisse populum Judaicum institui solennes cultus extra Hierosolymam & absque altari: infirmæ sunt hujusce assertiois *Scaligeri* probationes. Est non licuit celebrare Pascha, nec ulla alia sacrificia nisi ad altare Hierosolymitanum, eadem non erat ratio jejuniorum; ea licuit ubique celebrare, quemadmodum solennes preces: & verò *Mardocheus* in Media extra Judæam festivitatem *Purim* instituit. Quod autem ad jejunia de quibus *Zacharias*, apparet ea Babylone fuisse instituta mox post urbis & templi delationem: quàm enim fuisset alienum, ut qui ab omni jejunio abstinissent totis septuaginta annis captivitatis, compluribus etiam annis post reditum, voluerint vicesimo octavo demum *Darii Hystaspis* publica jejunia institui, ob vastatum ante tot annos templum & urbem.

QUÆSTIO XIII.

Unde incipiant & ubi desinant *Danielis* septem hebdomadae, & quamobrem à reliquis hebdomadis dividantur?

Vbi collocandæ septem hebdomadae.

Resp. Septuaginta hebdomadas dividit Angelus in portiones tres Dan. 9. v. 25. septem, sexaginta duas, & unam; de portionum harum singulis moventur sat arduæ quæstiones. De primâ septem hebdomadarum portione quæritur & de earum terminis, & quam ab causam à reliquis distinguantur. De illis magna est inter auctores veteres, novos, Protestantés, Pontificios discrepantia. Plerique septem hebdomadis primam totius summæ partem faciunt: quidam tamen malunt in ultima septuagesimæ hanc Septenam rejicere. *Jesuïta Sanctius* in 9. Dan. *Tertullianum* & *Theodoretum* in hac facit sententiâ. *Snarez* in tertiam *Thome* quæst. 1. jungit *Chrysostrum*, & ipse illuc inclinare videtur, ceteri hic vit modestissimus ob multas quas undique perspexit difficultates, nihil ausum se determinare profiteatur.

Malè à Snarez ponuntur in fine septuagesimæ.

Hæc nobis omnino non placet sententia. Nam primò, ordinem *Danielis* sine

ullâ necessitate invertit, quòd propheta primum septuagesimæ membrum, hi postremum faciunt gratis. Secundò, septem hebdomadas post sexaginta duas, & unam collocantes, extendunt terminos septuagesimæ ultra passionem *Christi* ad urbis excidium, quòd perperam fieri quæstione superiore probavimus. Tertio, non tantùm usque ad urbis excidium, sed novennium etiam ultra hebdomadas extendunt, nam à morte *Christi* ad eversa Hierosolyma fluxerunt tantùm anni quadraginta, septem autem annorum hebdomades, quas illi post *Christi* passionem numerant, faciunt annos quadraginta novem. Ipse *Suarez* septennium, seu unam hebdomadam redundare fatetur; neque tamen hæc extentione volunt septuagesimam ad tertium urbis excidium, imperante *Hadriano*, pertingere; statuat ergò secundum verborum *Danielis* ordinem manifestum, septem hebdomadas in septuagesimæ capite, non calce consistere.

Quæritur deinde, quam ob causam hæc septem hebdomades à cæteris separatæ sint? Videas hic viros magnos non tantùm ab aliis sed à seipsis discedere. *Iosephus Scaliger* editione priori hanc divisionis causam assignavit, quòd in fine istarum septem hebdomadarum, anno scilicet quadagesimo nono, à secundo *Darii Nothi*, in tricessimo secundo *Artaxerxis Mneumonis* adificationi Hierosolymorum à *Nehemâ* finis impositus sit. Licet concederemus à secundo *Nothi* ad tricessimum secundum *Mneumonis* fluxisse annos quadraginta novem, seu annorum hebdomadas septem, licet etiam anno *Artaxerxis* vicesimo paucis diebus muri Hierosolymorum fuissent perfecti, urbiq; & statui Judaico adornandis *Nehemiæ*, ad annum usque *Artaxerxis* tricessimum secundum, allaborasset, tamen quòd septem istæ hebdomades à secundo *Nothi* inceperint, & in fine tricessimi secundi *Artaxerxis* clausæ sint, concedere non possumus ob rationes supra allatas.

Quare septem separatæ sunt à reliquis.

Scaligeri monstrantia.

Iunius quidem, *Deodatus*, *Polanus*, *Alstedius*, *Calvisius*, *Emmus*, & alii *Scaligeri* sequaces in hac perseverant sententiâ: attamen ipse *Scaliger* editione suâ posteriori (ut non malè observat *Petavius*) ab hac suâ sententiâ discessit, & apertè fateretur nescire se quo septem istæ hebdomadæ sint referendæ, nec quam ob causam à cæteris sint separatæ, pronuncians nullum majus in hac septuagesimæ divisione latere mysterium, quàm in *Ezechielis* 45. v. 12. in divisione minæ in viginti Siclos, viginti quinque, & quindecim; arbitrariâ proflus & non omnino *uvneivóð* sectione.

An in se-

Sed neque hæc *Scaligeri* sententia potest admitti, saltem secundum se totam; nam licet

si natio myste- rion.

licet fortassis in singulis septuagesimæ partibus mysterium non appareat, tamen in membris aliquibus mysterium magnum Angelus indigitavit, scilicet in ultima hebdomadâ, quam, ob summè insignem eventum *Messe* mortem, à reliquis partibus expressè separavit: sed an tale ullum mysterium in parte prima, septem hebdomadibus inveniatur, disquiratur à doctis. Certè quod à multis hæctenus notatum est mysterium non facilè concedetur.

Hieronymi & Sancti falsæ de numeris regula.

Quod *Sanctus ex Hieronymo* affert de Hebraismo in numeris, semper præferente minorem summam majori, hic non habet locum: nam ut septem præponuntur sexaginta duabus, ita una summarum minima sequitur hic sexaginta duas. Præterea ubi regulariter præponitur numerus minor majori, id fit in certo ordine & proportionem unitatum ante denarios, denariorum ante centenarios, & horum ante millenarios: quod neq; in hac septuagesimâ, neque in *Ezechielis* Sicli divisione locum habet. Hoc igitur omisso, inquiramus in alias, quæ allegantur hujus membri separati causas.

Chronologici erroris Theologis antiquis indulgenti.

Qui hebdomadas à *Cyro* inchoant, septem primas in templi perfectione plerique volunt claudi, crassum hoc in *Chronicis* sphalma facilè indulgemus viris maximis *Ioanni Calvino*, *Theodoro Beza*, *Martino Chemnitio*, & *Roberto Rolloco*, qui majora & meliora meditates, in *Chronicis* minis sunt accurati, nec verò ipsis erant ad manum multa quæ hodie ad *Chronologia* studia suppetunt egregia subsidia.

Error Calvinus.

Calvinus in Jo. 2. v. 20. existimat quadraginta sex annos ædificationis templi referendos ad septem *Danielis* hebdomadas, quasi in septima hebdomada post medium, tribus annis ante finem, templum fuisset ædificatum: hos ita supputat *Beza* in eundem locum, ut *Cyro* triginta, *Cambysi* octo, *Magis* duos, *Dario Hystaspis* sex annos tribuat, sed anachronismis manifestis. Nam templi ædificatio & solutio captivitatis Judæorum solent deduci non à regno *Cyri* Persico, ubi triginta quidem anni numerantur, sed ab Imperio Babylonico, ubi non supra novem dominatus est. Hæc perpendens vir non magis doctrinæ quàm ingenuitatis exosculandæ, statim agnoscit errorem, & profitetur *ἐπίχειρ* se, & ampliolem lucem à laboribus *Chronologorum* expectare.

Chemnitii.

Tanta non erat doctissimi *Chemnitii* hoc loco modestia, ille enim in ipsissimo *Beza* calculo perseveravit sine ullâ retractatione, templi fundamenta ponens in *Cyri* primo, cui assignat annos 30. & *Cambysi* octo, & *Magis* duos.

Rolloci.

Major hic sanctissimi *Rolloci* deviatio est, *Cyro* & *Cambysi* annos assignat tantum

novem, *Magis* unum, *Dario Hystaspis* viginti (en *Annianus* nœnias quibus multi viri docti aliquandiu delusi sunt) post *Darium Hystaspis* vult *Darium* quendam *Longimanum* imperasse (qui tamen nunquam fuit in rerum natura) in hujus anno sexto ait ex ædificatum templum. Sed cum *Cyri*, *Cambyfis*, & *Magorum* decem, ac *Darii Hystaspis* viginti, & *Daru Longimani* sex non faciant nisi triginta sex, aliud addit vir doctus inventum de perfectione domûs distinctâ à perfectione additamentorum ad domum, illam vult perfectam *Darii Longimani* sexto, à primo *Cyri* trigésimo sexto, istam non ante decimum nonum & ultimum *Darii Longimani*, quadragesimo nono à primo *Cyri*. Sed lippis jam dudum hæc *Anni* deliria pelluxerunt.

Doctissimus *Iansenius* in sua ad locum præ manibus harmoniâ ram latè quàm quisquam errat: nam ut ædificationis templi quadraginta sex annos compleat, *Cyro* dat viginti, *Affero* ejus successori viginti, tertium *Persarum* Regem vult *Darium Longimanum*, cujus sexto templum ait ex ædificatum. *Catvryrightus* cautior est qui quæstionem hanc omnino intactam transiit.

Ista viris doctis, sed in *Chronologia* eo tempore minis exercitatis faciles indulgemus: non tamen æquè ferimus oscitantiam *Hovrai* & *Nisbeti*, qui in *Chronologia* accurationem profitentur. Isti hebdomadas *Danielis* à primo *Cyri* inchoantes, & templi perfectionem in sexto *Darii Nothi* finientes, & septem *Danielis* hebdomadas in templi Colophone claudentes. Ex his tribus gravibus erratis quartum deducunt maxime erroneum *αβελσα*, à primo *Cyri* ad sextum *Darii Nothi* fluxisse tantum quadraginta novem annos, contra historicorum omnium, ut ipsi fatentur, expressam fidem.

Ista omnia absurda evitat *Qualterus*, *Recht* & *Gualterus*. hebdomadas inchoans ab *Artaxerxis* septimo, & templi ædificationem ab hebdomadis omnino excludens, ac templo secundo perficiendo annos tantum viginties ascribens. Quod autem ad annos quadraginta sex Judæorum Jo. 2. eos non malè cum *Calvino* & aliis appropriat *Iosepho* auctore, templo extructo ab *Herode* ante annos quadraginta sex, veteri enim *Zorobabelis* æde maximam partem excisâ, *Herodes* novam summo labore & impensis octo continuis annis erexit, cui annis triginta octo sequentibus aliquid semper novi ornamenti addebatur.

Supra diximus de novo paradoxo, ac valdè irrationabili *L'empereur* invento, quo septem hebdomadas à primo *Cyri* ad sextum *Darii Nothi* computat.

Non

Non magis probamus *Lyrani* postillatoris, *Burgenfis* additoris, & Anonymi replicantis placita, qui fati hinc unanimes hebdomadarum septem initium in quinto *Zedekia* & finem in principio *Cyri* ponunt. Tetri hi anachronismi: sed ipsorum allegorias quibus *Nebuchadnezzarem Christi* typum efficiunt, & ob suas ad *Christum* varias relationes septem istas hebdomadas à cæteris separatas volunt, summè incommodas putamus.

Quid ergo? Cum superiores removerimus, an nulla alia dici potest causa, cur septem hæ hebdomadæ à reliquis divisæ sint? Ajo nihil esse incommodi etsi cum *Scaligero* in ultimis suis *Ægyptiorum* diceremus nullam inveniri, saltem nullam à nobis cognosci.

Deinde non repugnamus nos urbis structuram istis septem hebdomadibus ascribi, modò ne istæ in eâ terminari dicantur. *Daniel* quidem 9. v. 25. urbis extructionem subjicit utrique portioni, septem hebdomadis & 72 hebdomadis, ut nihil impediatur priori septem hebdomadarum membro eam actionem ascribi. Tantùm nolim in eâ actione septenarium illum claudi, cum à septimo *Artaxerxis*, unde diximus hebdomadas omnes adeoque septem præ manibus inchoari; ad *Artaxerxis* seu tricessimum seu tricessimum secundum, quo omnis *Nehemia* opera in Judæâ finita est, fluxerunt anni tantum viginti quinque, qui faciunt annorum hebdomadas tantum tres cum semisse, & hebdomadarum septem solum dimidium. Dato ergò in *Nehemia* opere septem hebdomadas non claudi, concedimus satis lubentes intra septenarii terminos urbis extructionem contineri, & ob hoc insigne opus unicè à *Daniele* in suis precibus expetitur, septem istas hebdomadas à cæteris potuisse separari. Quod autem minor annorum portio, & ad opus extructionis magis conformis non sit accepta, inter alias hæc ratio fortassis fuit (quid nî enim & nobis nostra conjectura sic libera?) quod Propheta in hebdomadis & septenariis versans, nimirum septuaginta annis captivitatis, & septuaginta annorum septimanis, primam istius septuagesimæ partem in septenario non alio numero voluerit ponere.

QUÆSTIO XIV.

Qui sint termini Hebdomadarum sexaginta duarum?

REsp. Communis sententia antiquorum & recentium Pontificiorum & protestantium nobis probatur; incipere eas post finem hebdomadarum septem (de quibus questione superiori) & terminari ante *Christi* mortem: ita ut earum prima

sit totius summæ octava, & earum ultima sit summæ sexagesima nona. Pro hæc sententiâ non est opus aliis argumentis quàm ipsius Prophetæ testimonio. In divisione totius summæ hac ille utitur methodo expresse; nam septem septimanis primum locum, sexaginta duabus secundum, & unum tertium ascribit: quæ particulares summæ totalem faciunt sine omni discontinuatione, omni hiatu. Itaque qui septem volunt post sexaginta duas & unam locare, aut septem conjicere in medium sexaginta duarum, *Danielis* methodum apertè conturbant.

Secundo, non tantùm manifestus hic est ordo verborum *Danielis*; sed etiam historiæ quæ partibus septuagesimæ ab eo assignantur idem probant. *Ædificatio murorum & plateæ*, etsi non discriminet primam partem à secundâ, septem hebdomadas à sexaginta duabus (quod quidem à multis creditur) tamen certum est mortem *Christi* discriminare secundam à tertiâ; nam in illâ unâ & ultimâ hebdomade post sexaginta duas dicit Propheta occisum *Messiam*.

Tertiò, veritas hæc evincitur ab incommodis quæ dissentientium omnium sententiam sequuntur. Quatuor observo diverticula in quæ extra regiam viam viri quidam magni aberrarunt.

Primum est *Iosephi Scaligeri*, qui sexaginta duas hebdomadas rectè satis claudit in morte *Christi*, sed malè inchoat. Editione enim suâ priori septuaginta hebdomadas, & primam earum portionem hebdomadas septem à secundo *Darii Nothi* inchoabat, & finiebat septem in trigésimo secundo *Artaxerxis Mnemonis*: sexaginta verò duas incipiebat à trigésimo secundo *Artaxerxis*, & claudebatur septennio ante destructam Hierosolimam. Sed editione posteriori claudens sexaginta duas hebdomadas ante *Christi* mortem, eas inchoare cogitur à quinto *Artaxerxis Mnemonis*.

Contra hanc sententiam *Petavius* & *Nisibetus* multis arguunt, sed sæpe secundum sua falsa principia quæ nobis improbantur: utcunque, hæc sententia satis seipsam confutat. Nam dum sexaginta duarum principium in *Artaxerxis* quinto collocat, & finem in hebdomade ante mortem *Christi*, primis septem hebdomadis vel nullum vel confusum locum relinquit: à secundo enim *Darii Nothi* (principio prioris septenæ secundum *Scaligerum*) ad quintum *Artaxerxis* non fluxerunt anni quadraginta novem seu hebdomades septem, sed tantum viginti tres, seu hebdomadæ tres & duo anni: imò verò hæc *Ælæsiæ Scaligerum* ed rededit, ut profiteatur nescire se quò septem hebdomadæ referendæ sint, utrum antecedere an sequi debeant sexaginta duas,

Magna in ordinandis hebdomadis confusio & inconstantia Scaligeri.

an verò intra earum terminos consistere; quæ mira est confusio.

Unam etiam & ultimam hebdomadam eadem confusione involvit: nam cum una ea apertè sequatur sexaginta duas apud *Danielem*, & verò totam septuagesimam claudat *Scaliger* in excidio urbis, eam unam hebdomadam in quâ mortuus est *Messias*, necesse habet commiscere vel cum septem, vel cum sexaginta duabus, vel cum utriusque.

Iunii & Deodati error.

Ob hanc intolerandam confusionem, *Scaligeri* sequaces Magistrum hinc non tenent. In secundum ergò diverticulum secedunt *Iunius & Deodatus* in suis ad Dan. 9. v. 26. commentariis, & secundum priorem *Scaligeri* mentem inchoant sexaginta duas post finem hebdomadarum septem, *Artaxerxis* tricesimo secundo, & eas claudunt septimo ante urbis excidium. Sed nec hæc eorum admitti potest distributio, per eam enim hebdomas una tertia septuagesimæ portio, vel commisceatur cum prioribus portionibus, consistendo intra terminos hebdomadarum septem, aut intra terminos sexaginta duarum hebdomadam (quod supra rejecimus) vel erit illud septennium ante urbis excidium, quod etiam absurdum est; in illâ enim unâ *Christus* est occisus, *Christi* autem mortem nemo unquam posuit in hebdomadâ immediatè urbis excidium antecedente.

Corruptum punctum sacrum locum.

Hoc ut evitarent nimis crassum absurdum viti doctissimi, novum sibi neque id quidem tolerandum effugium procuderunt, *Danielis* textum 9. v. 26. uterque malè transferendo corruptit, *Iunius* sic [post septimanas sexaginta duas exciso *Christo*] quem sequitur *Deodatus* [sterminato il *Messia*] uterque semel & iterum contra *Danielis* diserta verba, nam Hebraicus textus est: tertia futuri NIPHAL excidetur, quod illi vertunt per participium præteritum [exciso] [sterminato] deinde *Christi* mortem, quam *Daniel* affirmat evenisse post finem sexaginta duarum hebdomadam, illi contradicentes affirmant evenisse ante finitas sexaginta duas hebdomadas, & intra earum terminos. En quò viros cordatissimos parvus *avazgorispos* abripuit.

Theodoretus error.

In tertiam deviait sententiam *Theodoretus* in Dan. 9. ut rectè observat *Sanctus* in eundem locum *Danielis*. Septuaginta hebdomadas cum *Africano*, veritati valdè propinquas, à vicissimo *Artaxerxis Longimani* inchoat, & in *Christi* morte terminat, sed totius septuagesimæ primam portionem facit hebdomadas sexaginta duas, & hebdomadas septem secundam, ita illas septem inter sexaginta duas & unam interjicit. Sententia hæc præterquam quod Angeli & *Danielis*

methodum invertit (ut nuper dicebamus) cum serie temporum non quadrat; nam à vigesimo *Longimani* ad *Hircanium* ultimum Maccabæorum ab *Herodo* occisum, numerat annos quadringentos triginta quatuor, seu hebdomadas sexaginta duas, & inde ad *Christum* annos quadraginta novem, seu hebdomadas septem. Computus hic cum nullius Chronologi, nullius Historici rationibus convenit.

Quartum hinc errorem notamus *Francisci Suarez* saltem *Chrysoptomi*, cui hic sententiam istam imputat absque multâ suâ improbatione. Hi sexaginta duas hebdomadas inchoant ab *Artaxerxis Mnemonis* tricesimo secundo, & claudunt ante *Christi* mortem. Itis *Danielis* unam subjiciunt, ascribentes passioni *Messia* hebdomadam sexagesimam tertiam, sex sequentes hebdomadas à morte *Christi* ad urbis excidium annos quadraginta duos numerant, septuagesimam ultimam hebdomadam vel vacare vel per suum initium prioris attingere putant.

Minimè sana est hæc sententia, nam præter inversionem ordinis Prophetici quâ primum faciunt ultimum & ultimum medium, & medium primum, contra omnes auctores hebdomadas inchoant ab *Artaxerxis* tricesimo secundo, & claudunt toto novennio post urbis excidium, quod est & aperire & claudere magnam hanc Epocham non modò contra omnem humanam, sed contra divinam *Danielis* auctoritatem: statuendo ejus principium post ultimum cujusquam decretum de refectione Hierosolymarum integro decennio, & finem tota hebdomada & duobus annis post excisam urbem.

Q U Æ S T I O X V.

De Hebdomadâ unâ ejusque dimidio.

Longinquior in superioribus mora hinc breviores efficiet. Duo sunt in questione; prius, quænam, & quota hebdomadam sit una illa à *Daniele* memorata cap. 9. 27. posterius, quod sit hebdomadæ dimidium, de quo ibidem?

In priori nos communem sequimur sententiam quam Chronologorum & Scripturæ interpretum vulgus, tam Protestantium quàm Pontificiorum mutuatur à *Theodoro* in Dan. 9. vers. 27. unam scilicet hinc hebdomadam esse septuagesimam & ultimam: id Prophetæ verba satis demonstrant vers. 25, 26. & 27. Nam primò Angelus *Gabriel* septuagesimam secans in membra, post septem & sexaginta duas nominat unam ut membrum ultimum. Deinde vers. 25. affirmatur ad tempora *Messia* fore hebdomadas septem & sexaginta duas,

ita ut una tantum ex septuaginta sit reliqua; quæ cum sit post cæteras omnes, necessario ipsa est ultima. Tertio idem ex vers. 26. apparet, ubi *Messie* mors, primarius totius septuagesimæ eventus post eas sexaginta duas quæ septem sequuntur, facta dicitur: evaditque hic eventus character primarius unius nostræ hebdomadæ, quam cum suo character'e simul existere, nec eum antecedere oportet. Denique vers. 27. affirmatur in illâ unâ prædicatum Evangelium, confirmatum sædus, & cassata sacrificia, ac cæteras caeremoniarum umbras cum advenisset ipsum corpus, quod fuit *Christus* crucifixus, mortuus, sepultus, resurgens, & ascendens in cælum. Jam verò in nullâ aliâ præter solam ultimam ex septuaginta hæc sunt peracta.

His & aliis argumentis moti magno consensu, si unum aut alterum excipias, tam veteres quàm recentiores, unam illam hebdomadam septuagesimam constituerunt, donec *Iosephus Scaliger* (cui sæpe admodum leve est contra omnes mortales, pro eo quod verum arbitratur, insurgere) multos nobisque dilectissimos ex Ecclesiâ reformatâ in diversam sententiam secum traduxit. Magnus hic Chronologiæ Magister hebdomadam initium in secundo *Darii Nochi*, & finem in Hierosolymorum excidio collocans, in varia ἀτοπίματα deviavit: in quæsito autem præ manibus tam quam in alio quoquam totâ viâ errasse videtur. Editione Emendationis temporum priori unam nostram hebdomadam rectè secuit in duo dimidia (prout facit Spiritus Sanctus) sed contra omnem rationem inter ista dimidia interjecit magnum hiatum annorum fere quadraginta: prius istius hebdomadis dimidium rectè constituit in tribus illis annis & semisse quibus *Christus* baptizatus est, prædicavit Evangelium, & crucifixus est; sed alterum dimidium admodum ineptè extendit ad tres annos & semissem, quibus arma Romana Hierosolymam circumstrepebant ad ultimam ejus vastationem. Cùm commentum hoc viri maximi ridiculum & jocularè multum pronuntiassent, editione suâ posteriore noluit quidem illud defendere, attamen hac similitudine conatur ab omni joco & absurdo excusare. Quemadmodum (inquit) qui iter facit Parisiis Tolosam, & negotia sua Tolosæ peragit mensibus septem, rectè dici potest unum mensem insumpsisse in itinere, licet dimidium istius mensis antecesserit sex menses negotiationis, & alterum dimidium id semestre secutum sit, ita una potest diei hebdomas annorum, licet eam plurimi anni mediam dividant.

Verumenimverò simile hoc tot pedibus claudicat ut vix uno incedat rectum, certè

non in eo, quod est argumenti punctum, mensis ille *Scaligeri* est omnino unus. prout hebdomas *Danielis* est una, nam in septem ejus mensibus primi dimidium prius cum ultimi dimidio posteriori nequaquam faciunt unum & eundem mensem, neque ultimum, nec aliquem unum intermedium. Certè tam dura fuit hæc *Scaligeri* sententia, ut non tantum omnes ejus alibi sequaces, sed ipse etiam eam reliquerit: nam in editione suâ posteriori unam nostram hebdomadam facit continuam, camque cum vulgo doctorum in cujus medio *Christi* mors accidit: hoc tantum errans quod eâ nolit septuagesimam claudi, & dimidium hebdomadæ nolit istius unius ullam partem; sed tantum ab eâ unâ dimidium distare, quantum Hierosolymorum excidium à morte *Christi*.

Verum de dimidio mox, tantum in præsentia accipimus quod secunda ejus cura nobis largitur, unam scilicet hanc hebdomadam esse continuam, & eam ipsam quam *Christi* mortis incomparabilis character excellentissimè insignivit: hoc posito evertitur ipsius & sequacium sententia de sine hebdomadam in Hierosolymorum excisione. Dato enim (quod tamen est contra Prophetæ ordinem) hebdomadas septem, primum membrum hebdomadarum septuaginta, stare post sexaginta duas & unam (quod ipse *Scaliger* non audeat affirmare, professus tandem nescire se verum locum & ordinem istorum membrorum) utcumque concessio istas septem stare post unam, prout extra omne dubium est sexaginta duas antecedere hanc unam: sequetur post mortem *Christi* in medio sexagesimæ tertiæ hebdomadis ad urbis excidium superfuisse septem hebdomadas & mediam, hoc est, annos quinquaginta duos & medium; nulli autem à morte *Christi* decimo octavo *Tiberii* ad Hierosolymorum excidium secundo *Vespasiani*, numerarunt supra annos quadraginta, & *Scaligeriani* numerant tantum triginta sex, adeo ut ipsorum hic calculus annis rotis sedecim & medio à suo ipsorum computo deviet.

Ita forrasse vel alia hujus generis argumenta *Iunius* absterruerunt ab his etiam secundis *Scaligeri* dictatis: sed tertia quam *Iunius* cudit sententia nihilo est *Scaligeri* sanior. Vult ille in suis ad locum annotatis unam hanc esse quidem ultimam septuagesimæ, sed quæ desinit in Hierosolymorum excidio, ante quod *Christi* mors triginta sex annis peracta est: In hoc Annotatores Anglicanos sequaces habet.

Multum hic lima detrivit, & hominum etiam σοφῶν δεύτεροι Φροντιστές fuerunt Φωλότρηται. Tam *Iunius* quàm Annotatores Anglicani in prioribus suis editionibus hebdomadam

Tandem eam unam facit continuam.

Multè unam ponit ante septem.

Iunius & Annotatores Anglicani sibi contradicentes eam unam ad urbis excidium extendunt.

Scaliger omnibus se opponit gratis.

A seipso desidet.

Magnum suum in medio unius hiatum non defendit à viso.

madam unam morti *Messia*, & hebdomadarum septuaginta ultimæ rectè ascribebant: sed in posterioribus suis editionibus ambo pejus consulti, eam unam in Hierosolymorum excidio claudunt. Hoc sine (ut prius notavimus) *Iunius* necessarium sibi putavit *Danielis* verba in futuro *Christus exterminabitur* transferre in præterito *Messia sublato*, & violentam hanc sacri textus depravationem Annotatores etiam Anglicani disertè probant, sine ullo rationis prætextu. Imò verò plus quàm *Iunius* isti à rectâ semitâ excurrunt, nam cum ille à morte *Christi* ad urbis excidium triginta sex numeret (quibus pauciores nemo quisquam huic intervallo unquam attribuit) ipsi tamen in suis ad vers. 27. annotatis, novo profus calculo viginti novem tantum numerant, quâ ratione tacent, nec ego conijcere valeo; nisi forte in Typographorum oscitantia fabam hanc placeat cudere.

Sed hoc omisso, contra priorem versus viciesimi septimi partem quæ est præ manibus, apertè *Iunius* cum suis sequacibus Anglicis peccat: nam in eâ unâ hebdomade (quæcunque tandem fuerit) insignis erat & extraordinaria pacti Evangelici prædicatio, & Evangelii successus apud multos magnamque Judæorum & gentium multitudinem: in illâ verò *Iunius* septimanâ ante urbis excidium, nihil ejusmodi singulare legimus supra tempora priora, imò nec quod ad tempora priora potest comparari.

Quod ipsi adferunt de bonitate Dei, momentis Christianis ante urbis obsidionem ut secederent Pellam, quid hoc ad prædicationem Evangelii, & confirmationem fœdus cum multitudine converforum ex Judæis & gentibus? Quodque addunt de cessatione sacrificiorum tempore obsessæ urbis ipsos non relevat. Nam in hebdomadis medio cassanda erant sacrificia, sed ipsi volunt cessasse tantum biennio ante urbis excidium quod fuit non in mediâ, sed in vergente ad finem septimanâ, imò verò nec urbe obsessâ cessarunt sacrificia, nam ad ultimum obsidionis diem perseverabant sacerdotes offerre victimas, usque dum Romani ferro flammâque templum & urbem devastassent.

Deodatus nescio an hisce rationibus motus, & cum *Iunio* & *Anglis* hebdomadas malè claudat in urbis excidio, & textum cum iis pariter corrumpat, *Christum* exterminatum volens post sexaginta duas & ante unam hebdomadam, annotatis suis in vers. 26. tamen in 27. concedit illam unam assignandam etsi non ulli certæ ex septuaginta, tamen isti in cujus ultimo dimidio *Christus* prædicavit Evangelium, & mortem in cruce obiit. Humanum est errare, sed minùs ferendum quòd viri doctissimi sibi

ipsis non consonent. Certè *Deodatus*, & imprimis *Annotatores Anglicani* novissimi, etiam in curâ suâ postremâ non videntur sibi ipsis consequentia hinc proferre.

Expectabam in his angustiis à summo ingenio, literaturâ, & industriâ *Hugonis Grotii* magnam lucem, sed ut ejus in *Danielem* annotata in manus sumpsi, statim omnis ea spes profus decollavit, Commentarium illum inveni tenuiorem, aridiorum, infructuosiorum alio quocunque. Præterquam enim quod *Grotii* de hebdomadibus sensus cum *Scaligeri* & *Iunii* erratis ex professo consonet, earum enim initium in *Darii Nothi* secundo, & finem in urbis excidio collocat: habet etiam de unâ nostrâ præ manibus peculiaria deliria. Eam quidem facit ultimam ex septuaginta sequentem septem & sexaginta duas, Christumque occidi docet post septem & sexaginta duas, hætenus rectè & ad mentem nostram, sed quod in vers. 27. annotat, unam nostram & ejus dimidium ad urbis excidium spectare, cum prioribus non consistit. Nemo certè quisquam *Messia* mortem cum urbis excidio unâ hebdomadâ conclusit. Id etiam in *Grotii* commentario displicet, quod confirmationem fœderis cum multis nolit de fœdere *Christi* Evangelico intelligi, sed de amicitia perverissimorum Judæorum cum pravissimis Iudæis, sua arma sociantibus intempestivè & infelicitè contra Romanos. Crassa nimis hæc est absurditas.

De priori quæstionis parte non plura, de posteriori, quid sit hebdomadæ dimidium aliqua diximus ad quæstionem decimam, quibus nunc ista addimus. Primò improbandum quod *Scaliger* hinc imperiosè premit, dimidium non referendum ad hebdomadam unam proximè memoratam, sed ad omnino diversam, hebdomadam scilicet eam quæ omnes septuaginta sequuta est. Tam paradoxa est hæc sententia, ut ex Protestantibus neminem Scripturæ interpretationem meminerim qui sequatur; certè *Iunius*, *Deodatus*, & *Annotatores Anglicani* novissimi, qui cætera *Scaligeri* paradoxa pleraque tenent, hinc Magistrum deserunt. Nihilominus tamen (quod mirere) ex Pontificiis *Pererius*, *Torniellus*, *Salianus*, & alii (quod rectè subinnuit *Hemicus Philippi*) in hoc *Scaligeri* parorama manifestè inciderunt, non quod cum eo septuagesimam primam hebdomadam ad urbis excidium extendant, sed quòd post finitas in *Christi* morte septuaginta hebdomadas novæ hebdomadæ dimidium fingant, quod ad nullam ex septuaginta spectat, novam illi certè nobis cudunt septimanam, in cujus medio *Christus* mortuus est Dan. 9. v. 27. sed talem cujus prius dimidium constet ex posteriori dimi-

Quid hebdomadæ dimidium.

Scaligeri error.

Scaligerum Protestantés deserunt, Jesuitæ sequuntur.

Deodati error.

dimidio hebdomadæ septuagesimæ, & posterius dimidium ex priori dimidio hebdomadæ septuagesimæ primæ, prout volebat Scaliger.

Ex hoc videtur factum, ut Petavius fratres suos Jesuitas reveritus adversarium Scaligerum tam leviter hic perstringat, ut, licet ejus commentum ipsi non placeat, nolit tamen illud ullis argumentis oppugnare, imò verò disertè asserat esse probabile. Nos tamen contra illum tam Scaligeri quam nominatorum Jesuitarum errorem sic argumentamur.

Primò. Vocula demonstrativa ꝛ voci Septimana præfixa, eam septimanam notat de qua proximè fuit sermo, hæc autem erat septimana septuagesima, non alia omnino diversa, septuagesima prima videlicet Scaligeri. Varias Scaliger affert instantias ubi particula ꝛ non refertur ad ullum antecedens, sed ad aliud omninò diversum.

Replica, non examinamus eas instantias, tantùm dicimus tenere argumentum in usû loquendi ordinario & vulgari, nec dari rationem cur ab usû particulæ ordinatio discessisse Daniel intelligatur.

Secundò. Durissimum est in eodem versiculo, imò in parvâ unius versiculi parte talem amphibologiam procudere, quæ tam parvo intervallo unam & eandem vocem aliter atque aliter intelligi necessitet.

Tertiò. In totâ Angeli oratione hebdomadarum septuaginta numerus accuratè definitur: ut earum decurtationem in Paræo & Reinoldo supra refutavimus, ita extensionem earum ad annos tres & medium ultra septuaginta hebdomadas hæc rejicimus, ut expresso Angeli scopo repugnantem.

Quartò. Ut Jesuitæ nominati Danielem efficiunt silere de hebdomadæ septuagesimâ, quam supra cæteras omnes sigillatim memorat ut omnium maximè mirabilem, ita Scaliger septuagesimam hanc nullo notabili eventu signat, & septuaginta hebdomadas sine ullo mysterio claudit, nam in earum fine, neque Messiam mortuum, neque urbem excisam vult, cum claudit hebdomadas septuaginta, triginta sex annis post mortem Christi, & tribus ac medio ante urbem excisam, anno scilicet & semisse, ante ultimam Hierosolymorum obfidionem, quando nihil notabile ab ullo auctore affertur.

Scaligeri ergo & dictorum Jesuitarum sententiâ rejectâ, inquiramus quid de dimidio unius, ultimæ scilicet ex septuaginta septimanis, sit sentiendum. Magna hic est inter auctores discrepantia de dimidio, qui inter se de hebdomadâ unâ consentiunt. Alii Hebræum ꝛ interpretantur dimidium

alii medium, & licet medium cum dimidio multoties confusatur, hoc loco tamen diversarum istarum sententiarum auctores volunt ita distingui, ut dimidium sit altera æqualis pars totius: medium vero quod inter istas duas partes interpretatur. Rursus qui cum vulgata Latinâ interpretantur dimidium, in tres abeunt vias; Alii sunt pro hebdomadæ dimidio priori, alii pro posteriori, quidam indifferentes sunt pro utrolibet. Pro quatuor istis sententiis varii sunt magni nominis auctores tam inter Protestantes quàm Pontificios. Nos, ut solemus, liberè quid de singulis sentiamus, breviter exponemus.

Primò. Non placet Suaresii indifferentia, licet à variis suæ sodalitatis approbata; nam cum Spiritui S. visum sit distinguere disertè illius hebdomadæ partes, & illarum uni eventus maximos, in primis Messie mortem assignare, non decet mortales terminos à Deo positos movere; quasi perinde esset maximos eos eventus cuilibet hujus hebdomadis parti attribueret. Præterea cum Christi mors illius mediæ hebdomadæ character certo temporis momento acciderit, ea cuilibet totius septennii parti indifferenter relinqui, salvâ ipsius rei veritate non potest.

Illâ ergo Jesuitarum adæroptia serosita, qui pro posteriori dimidio stant, illud inchoant à Christi Baptismo in medio quarti anni hebdomadis ultimæ, eo fine ut claudant septuagesimam in Christi morte.

Sed contra hanc sententiam duo objicimus. Primò. Si in ipso hebdomadæ extremo mors Christi accidit, frustra hebdomas ab Angelo est dimidiata, ut dimidio ascriberetur eventus qui in extremo contigit: quod enim fini ascribendum cur tribuitur mediò? Secundò. Temporum computus huic supputationi non convenit, mortem enim Christi tres annos & semissem extra suum locum ponit, quod rationes Chronologicas conturbat, ut postea videbimus.

Quod ad tertiam sententiam attinet de hebdomadæ ultimæ dimidio priori, quàm Calvinus, Rollocus, Cornelius à Lapide, Petavius, Henricus Philippi, & alii amplectuntur, ea Christi Baptisum collocat in hujus dimidii principio, & mortem in fine: adeò ut re ipsâ hæc coincidat cum quartâ sententiâ, quæ textum non de dimidio, sed medio interpretatur. Nam quod accidit in prioris dimidii fine, revera contigit in totius hebdomadæ medio: ut Septuaginta Interpretes locum transferunt, ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος, secundum Junium in medio hebdomadis, Interpretem Italum [nella metà de quella settimana] & interpretem Gallum [au milieu de ceste septiman] prout

Suaresii
in differentia improbanda.

Argumenta
contra dimidium
posterioris.

Et dimidium
Prius.

Argumenta
contra
Scaligerum
&
Jesuitas.

1.

2.

3.

De dimidio
ultimæ
hebdomadæ
vix magna
discrepan-
tia.

prout *Vatablus* & *Montanus* in margine *dimidia hebdomada*. Tertiam hanc sententiam quoad rem probamus, sed quoad voces improbamus, nam quod revera cadit in hebdomadæ medium, id in dimidium prius aut quodlibet dimidium à medio distinctum collocare, incommoda videtur expressio.

Feritas est in medio civili.

Quarta ergo sententia, quæ *Danielis* verba exponit de hebdomadæ non dimidio sed medio, nobis videtur expeditissima. Distinguit rectè *Sanctius* in locum inter medium Mathematicum, quod omnino æqualiter usque ad punctum Mathematicum distat ab extremis, & medium civile, ubi secundum vulgarem usum loquendi, & ordinariam Scripturæ phrasin aliqua latitudo admittitur, nec omnimoda æqualitas distantia ab extremis requiritur. Et hoc loco non magna latitudo quaerenda videatur, nam dato *Christum* post Baptismum annos tres & sex menses prædicasse Evangelium, & sine sexti mensis crucifixum (de quibus temporum terminis suo loco) *Christi* mors accidet si non in præciso Mathematici medii puncto, tamen in tam accurato medio civili istius ultimæ hebdomadæ, ut tam parva latitudo requiratur quàm in quoquam alio medio, quod in Scriptura memoratur.

In hunc computum conspirare videntur doctissimorum Chronologorum calculi, ut in aliis à se invicem differentes, quod ex *Ianio* in Dan. 9. v. 24. & *Calvisio* in *Artaxerxis* septimo, unà cum tabulis *Ubbonis Emmii*, *Petavii*, & *Henrici Philippi* suo loco demonstrare conabimur.

Q U Æ S T I O X V I.

An septuaginta Danielis hebdomada abunde convincant Iudæorum pertinaciam, & clarissimè demonstrant jamdudum Messiam Venisse in mundum?

QUAMDIU Iudæorum oculis erroris velum justâ Dei dextrâ obvolvitur, nemo iis quicquam etiam si persuadeat, persuaserit: sed quod præter alia Scripturæ loca, ex Dan. 9. tam clara lux affulgeat, ut de adventu *Messiae* dudum præterito obstinatissimè negantes convincere & ἀποκαταστήσει reddere apta sit, his argumentis concludimus.

Pro Messiae adventu jam præterito arg. 1.

Primò. Quem Dei Spiritus venturum in mundum & occidendum prænuñciavit septuaginta annorum hebdomadis post decretum de restaurandis Hierosolymis, is jamdudum venit in mundum & occisus est: Atqui Dei Spiritus prænuñciavit *Messiam* venturum in mundum & occidendum septuaginta annorum hebdomadis post decretum de restaurandis Hierosolymis:

Ergò *Messias* jamdudum venit in mundum & occisus est. Major nititur certissimâ, clarissimâ, & inter nos & Iudæos minimè controversâ maximâ de divini Spiritus & verbi veritate, de certitudine necessariâ ac infallibili omnium Vet. Testamenti prædictionum. Minor æquè patet ex disertis *Danielis* verbis 9. vers. 25. & 26.

Argumentum hoc Iudæos miserrimè torquet, & ut responsionis aliquam umbram ad faciendum populum inveniant, in varias se formas conjiciunt, sed omninò frustra; nam quò magis reluctantur, eo fortius hujus vinculi nodus eos constringit. In eludendâ minore præcipuus eorum labor esse solebat, sed vulgarissima hodie eorum est ad majorem responsio, eam hac distinctione declinare conantur. Alias prædictiones ajunt absolutas, alias hypotheticas: prædictionem *Danielis* de adventu *Messiae* hypotheticam esse, si modo populus suis peccatis ejus adventum non retardaret, per populi autem peccata sterisse, quòd tempore à *Daniele* prænuñciato *Messias* non venerit.

Multa Iudæorum effugia refutantur.

Replico. Nullum hoc loco distinctionis istius usum esse: nam *Messiae* adventus in prædicto tempore promissus fuit absolutissimè, nec ulla cujusquam conditionis in hac promissione vel apud *Danicem* vel alibi, tenuissima est subindicatio.

Promissio adventus Messiae fuit absoluta non hypothetica.

Præterea *Messiae* adventus ex merâ gratiâ & misericordiâ divinâ profluxit, ejusque primarius scopus fuit peccatorum populi abolitio; ita nihil eum à parte hominum potuit remorari, qui ab unico Dei beneplacito, & purâ putâ gratiâ absolutè dependebat: & minimè omnium peccatum, quandoquidem adventus ille *Messiae* removendo & destruendo peccato unicè à Deo destinatus fuerit.

Denique quod tandem populi peccatum *Messiae* adventum tempore præstituto impedire potuit? Id certè oportuit multò fuisse majus aliis quibuscunque quæ ante *Danielis* dies admiserunt: nam his quæ prioris templi & urbis excidium procurarunt non obstantibus, templum & urbs restituta sunt & promissus est *Messias*: jam verò si reatum crucifixionis *Messiae* excipias, (quem illi negare fuisse peccatum) nullum aliud peculiare delictum ab iis admissum legimus, quod prioribus eorum sceleribus supereminuit. *Ieremiâ* cæterisque Prophetis testibus; idololatria, adulterium, incestus, homicidium, & omne genus gravissimarum iniquitatum in eo populo fuerunt frequentissima sub templo priori, quibus non impediendis promissio de *Messiae* adventu facta est: post verò tempus *Messiae* adventui præstitutum, in primis post ultimam

nam Hierosolymorum desolationem, peccatorum illius populi gravitas ad oculum diminuta est. Ab idololatriâ (præcipuâ olim provocazione) à multis seculis etiam ante destructum posterius templum fuerunt liberrimi; à cædibus captivitas eos dudum cohibuit plus quàm ullam aliam gentem. In aliis sceleribus præter obstinatam in Euangelium rebellionem (quam ipsi non agnoscunt) nemo ipsis imputat quicquam supra cæterarum hodie gentium aut ipsorum etiam seculis antiquis, patrum facinora. Vanissimum ergo est quod *Messia* adventum ob populi peccata retardatum asserunt, accelerat aliquando divina bonitas sua in peccatores beneficia, nunquam retardat, ubi definitum tempus particulari beneficio præscriptum est.

Hinc depulsi ad aliud & ultimum *responsus* decurrunt, cum toties spe suâ de *Messia* falsi sint, publico quasi edicto jam vetuerunt quenquam de tempore adventus *Messia* amplius inquirere. Nihil nunc ajunt de eo scripi posse, & omnino se ignorare profiterentur quando sit venturus, aut quam ob causam tam diu suum distulerit adventum.

Replica. Ignorantia in mysteriis divinis nondum revelatis, aliquando laudabilis est, & semper excusabilis: sed in revelatis imprimis cum argumento claro premimur, & urgemur ipsis Scripturæ verbis, confessio silentii & ignorantia vel est propalam dare victas manus, vel aperta pertinacia, errori contra invictum argumentum adhærens.

Ad Minorem respondentur tria. Primò. *Danilem* non esse Prophetam, adcoque ejus prædictiones nec divinas nec veras esse. Ita *Porphyrion Sadduceus*, teste *Galatino*, obganit. Regere. Vetus est pestiferorum hominum à Scripturis irrefragabiliter convictorum cacoëthes, in ipsas Scripturas blasphemias suas evomere. Pontificii quidem *Danieli* assuunt Apocrypha de *Susanna*, *Bele*, & *Dracone*, additamenta; atque hac ex parte infidelibus scandalum objiciunt, ut omnia *Danielis* scripta rejiciant: Nihilominus *responsus* verorum *Danielis* scriptorum à Judæis hætenus non minùs quàm Christianis asserta est. Certè *Danieli* divinae sapientia & veritatis testimonium ipse Deus fert Ezek. 14. v. 20. [*Si tres isti Viri Noah, Daniel & Job fuerint in medio ejus*] & 23. 3. [*Ecce sapientior est Daniel.*] Cui Deus attribuit justitiam & sapientiam inter justissimos & sapientissimos mortalium, quàm perditæ fiontis est eum falsitatis & mendacii arcescere conati.

Secunda & tertia responsio est Rabbi *Solomonis Iarchi* in suis ad 9. Dan. commen-

tariis, ait *Messias* esse plures, sed unum tantum filium *Davidis nazareni* *Ezra*, de hoc *Danilem* non loqui, sed veit 25. de *Cyro* 26. veit. de *Herode Agrippa*, & 27. de arca, aliisque templi Hierosolymitani instrumentis.

Resp. Quàm putida sint ista paucis videte. Primò. Cùm uno & eodem loco de *Messia* ter absque ullius distinctionis indicio Scriptura loquitur, quantæ est audacia pro uno *Messia* tres eudere, & verè excludere ab omnibus tribus locis de *Messia* verum *Messiam*, de quo solo in *Danielis* & afflicti populi solatium ea Scriptura intendit loqui. Certè abolitio peccati, adductio sempiternæ justitiæ, cassatio legis cæremonialis, & alia ibi *Messia* appropriata non ulli conveniunt alii quàm filio *Davidis* Redemptori.

Quod verò ad tres alios à *Iarchio* substitutos *Messias*, de eorum hic nullo nullum *Daniel* verbum. *Cyrus* quidem ab *Isaiâ* 44. v. 28. & 45. 1. dicitur Dei pactor & Dei *Messias*, ob singulare in Dei populum beneficium, ad quod præstandum extraordinariâ Dei providentiâ constitutus erat; sed nemo, ne ipse *Iarchius*, *Cyrum* *Messiam* principalem *Israëlis* à peccato & Diabolo redemptorem, dixit; de quo tamen uno isthæc locorum *Daniel*. Quod autem ibi *Daniel* *Cyrum* non intelligat ex hoc patet: Propheta loquitur de *Messia* post hebdomadas septem & sexaginta duas venturum, *Cyrus* autem diu ante hebdomadarum primam mortuus est. Esto incipiant *Judæi* hebdomadas ab urbis ruinâ priori per *Nebuchadnezarum*, vel etiam à relatione *Ieremie* factâ, *Nebuchadnezaris* anno primo (quæ utraque supputatio falsa est, ut supra vidimus) tamen etiam ab hoc principio ad *Cyri* principatum malè numerantur septem & sexaginta duæ hebdomadæ. Imò malè numerantur vel septem hebdomadæ, quæ faciunt tantum annos quadraginta novem, intervallum nimis quàm strictum ab Hierosolymorum primo excidio ad *Cyri* principatum. Hinc est quod Rabbi *Abraham Aben Ezra* & alii plerique Rabbini rejiciant hoc Rabbi *Solomonis Iarchi* de *Cyro* commentum.

Quod ad secundum ejus *Messiam* *Agrippam* à Romanis, ut vult, ante urbis calum occisum, nihil in hac fabula est sani. Nam primò, Cur *Daniel* eodem loci alterum *Messiam* nobis produceret eumque annis supra quingentos post priorem demortuum? Secundò, Quis unquam *Agrippam*, præter *Iarchium*, *Messiam* dixit? *Herodes* quidem *Magus*, & etiam ejus nepos *Herodes Agrippa* ob regnum Judaicum, quod uterque possidebat, & magnam potentia splendorem, à quibusdam gnathonibus *Herodianis* *Messia* titulum adepti sunt, sed

Loquitur de *Messia* principali.

Cyrus non fuit *Christus* *Israëlis*.

Nec *Agrippa*.

Ignorantia revelatorum non est modesta sed perniciosa & stupor.

Malè negant auctoritatem canonicam *Danielis*.

Errores *Solomonis Iarchi*.

ultimus hic *Agrippa*, *Herodis Agrippæ* filius, licet in Trachonitide regnârit, nullam tamen vel Hierosolymis, vel in Judæâ unquam habuit potestatem, tantùm abest ut eum quisquam Judæorum ullum *Messiam* somniârit. Tertio. Quod eum à Romanis cæsum, idque ante urbem captam volunt, Rabbinicum est & impudens figmentum, nam cum Romanis ad vitæ finem vixit amicissimè, & pro viribus *Vespasianis* tam patri *Flavio* quàm *Tito* filio in subjugandis Judæis opitulatus est. Certe post triumphum Imperatorum *Flavii* & *Titi* de subactâ Judæâ *Agrippa* amplificationem regni à *Flavio* adeptus est, ejusque soror *Berenice* in Palatio Romæ cum *Tito* penè justæ uxoris loco familiarissimè vixit.

Nec Arca aut Altare.

Tertius *Iarchii* *Messias*, arca & altare, procul absunt à *Danielis* *Messia* vers. 24. memorato, nam *Messias* ibi unctus est persona, altare autem & arca vasa erant Sanctuarii inanimata. Secundò. Quod ibi ungitur est Sanctum Sanctorum, vasa autem ea fuerunt quidem Sacra & Sancta, sed titulus superlativus Sancti Sanctorum iis non convenit. Tertio. Arca quotannis sanguine propitiationis aspergebatur, sed non memini ubi vel arca vel aliud quodcunque vas intra vultum sancto oleo inungeretur, nedum ut totum ipsum Sanctuarium ullo unquam oleo perfusum sit: Sanctuarium quidem tam tabernaculi quàm templi prioris nube repletum fuit, sed nullâ unctioe perfusum: secundi autem templi Sanctuarium nunquam legimus vel nubis fumo, vel ullo alio extraordinario Dei præsentia signo decoratum, si Christi & Apostolorum in atriiis exterioribus conversationem cum populo excipias. Quarto. In secundo templo ex illis quinque quæ Rabbinis defuisse volunt tria fuerunt, *Arca*, *Sanctum oleum*, & *Spiritus Sanctus*; reliqua duo *Urim* & *Thummim* ac *Ignis sacer* huc non pertinent, ubi tantum observamus unctioem Sancti Sanctorum intelligi non posse de arcâ perfusâ, seu oleo seu præsentia Spiritus, quæ scilicet eo seculo non existebant, Rabbinis ipsis testibus; adeo ut ea à *Danièle* memorata unctio vers. 24. uni *Iesu Nazareno* relinquatur, utpote qui non tantum creaturarum omnium Sanctissima, sed ipsa Sanctitas Israëlitis fuit, vir Spiritu S. supra omnem mensuram repletus.

Non loquitur Daniel de annis Jubilæis.

Manifestatâ jam satis trium istarum *Salomonis Iarchi* ad nostram minorem responsionum fertilitate; sunt inter Judæos, tres adhuc aliæ responsiones prioribus non minus fertiles. 1. *Danielis* hebdomadas intelligi volunt non de annis sed Jubilæis, ita ut septuaginta hebdomadæ non tantum

annos quadringentos nonaginta, sed etiam annos septuagies quinquaginta continent, hoc est, ter mille quingentos. 2. Duos esse *Messias*, alterum humilem multis subjectum malis, alterum gloriosum qui nihil patitur. 3. Distinguendum inter tempus nativitatis *Messia*, & tempus ejus apparentiæ; natum quidem fuisse secundum *Danielis* Prophetiam ipso die incensæ templi secundi, sed adhuc latere in paradiso ad portam Romæ, donec populi precibus adductus appareat ad salvandum Israël, has etiam nãas dedolatas demus. Ad primum Replica 1.

Judeos omnes antiquos & *Talmudistas* *Danielis* hebdomadas intelligere de annis, commentum lubilæorum est Recentiorum, qui postquam omnes adventus *Messia* terminos ab antiquorum ullo positos expiratos conspexerunt, ne miser populus toties lud ficatus expectationem omnem de *Messia* ulteriorem deponeret, terminum illi adeo longinquum excogitârunt, ut per multa secula non posset falsitatis convinci.

Secundò. Nusquam in totâ Scripturâ vel apud ullum probatum auctorem memorantur ullæ hebdomadæ Jubilæorum, sed omnis hebdomas est, vel dierum, vel annorum, nullus autem dixerit *Danielis* hebdomadas fuisse dierum, ita enim biennii unius spatium non explevisent, ergò relinquitur intelligendas de annis.

Tertio. Communis est *Talmudistarum* traditio à domo *Elia* ejusque Prophetæ discipulis, ut volunt, profecta, duraturum sex millibus annorum mundum, & postea conflaturum: horum duo millia tribuunt inani, duo legi, duo diebus *Messia*; sententia autem præ manibus præter vulgarem Judæorum fidem tribuit soli legi supra quinque millia annorum.

Quarto. Computus hic Spiritus Sancti apud *Danielè* scopus omnino est contrarius, vult Deus ministerio *Gabrielis Danielè* cæterosque magno mœore confectos consolari, ex propinquo post septimanas septuaginta *Messia*. Redemptoris adventu: à quo alienissimum est solamen illud non nisi post ter mille quingentos annos adventurum.

Denique, nugæ hæ Prophetæ verbis expressè contradicunt, ponit *Daniel* *Messia* adventum ante urbis & templi secundi ruinam: imò verò calamitarem illam ut consequens subjungit morti *Messia*, & ut meritam pœnam istius multò maximi facinoris, sed nostri fabulatores *Messia* adventum ter mille annis postponunt urbis excidio.

Quod ad responsionem alteram de *Messia* duplici, humili & glorioso, patiente & trium-

Malè distinguuntur

*Messias
gloriosus
ab humilibus.*

triumphante, toti Scripturæ repugnat, unius tantum meminit, & talis qui primò humiliter pateretur, & postea gloriose triumpharet: quique per scalam crucis in triumphalem gloriæ curram ascenderet. Secundò. *Daniel* loquitur de *Messia* gloriosissimo, qui morte sua allaturus esset iustitiam sempiternam, aboliturus peccatum, obfiguraturus visionem, remoturus cæremônias, & rebellem Hierusalem Romanorum armis deleturus; sicut *Propheta Isaias* cap. 53. gloriosissimi *Messie* justificantis Ecclesiam & placantis iram Dei in peccata electorum, passionem totam Evangelicè multò antè descripsit, & diu ante *Isaiam* *David* *Psal.* 22.

*Fabula de
Messia
leproso.*

Tertia responsio non eget aliâ refutatione quàm nudâ & simplici enarratione; inde enim abundè patebit ejus putidissima falsitas, & insuper quàm patulum habeant infideles cor ad firmiter credendum stultissimè confictis fabellis, qui oculos suos clausurunt, ne videre cogantur clarissimos divinæ sapientiæ radios in *Iesu Christi* Evangelio. Hanc sententiam sic explicat *Petrus Galatinus* ex libro *Sandrim* & *Berefebuti Rabba*, *Solomonis* etiam *Iarbi* commentariis, & aliorum.

Eo die quo Romani, vel potius Judæi incenderunt templum, audivit *Rabbi Elias* vocem de cælo clamantem ruere Sanctuarium: dum expectaret *Rabbi* statim finendum mundum, & ad hoc prædicandum populo properaret in strata, iterum vox de cælo eum monuit eodie natum Israël's Servatorem: inquirenti *Eliæ* ubi eorum? Respondit vox, *Bethlehemi Judæ*. Cùm illuc se contulisset *Rabbi Elias*, invenit mulierem præ foribus habentem ante pedes neglectum recens natum infantem. Interrogat *Rabbi* quid ita negligetur infans? Respondet mater, eo quòd arbitretur partum infelicem & infaustum, qui natus esset eo die quo templum conflagravit. Tum *Eliæ* ad mulierem, bono sis animo, infantem cura, nam *Salvator* ille est Israël's. Post quinquennium dum redisset *Rabbi Bethlehemi*, interrogat matrem, ut se haberet? Respondit illa, multò miserimè, nam licet ipsum pro viribus fovetum, tamen ad eum diem jacere mutum, surdum, cæcum, pedibus & omnibus membris captum. Dum colloquantur, ingruit ingens turbo, & puerum corripit, ac in magnum mare deferret: statim solvitur in lachrymas *Eliæ* ob abreptam spem Israël's, sed silentem vox de cælo consolatur, prædicens mansurum puerum istum abreptum verissimum *Messiam* annis quadringentis in mari magno, & annis octoginta in fumo flammæ filiorum *Coræ*, & aliis octoginta in porta Romæ inter leproso, ipsum leprosum valdè: post

eos autem annos quingentos sexaginta quinque ab incendio templo secundo, *Messiam* purgatum leprâ accessurum ad Romanum Pontificem, ut ad *Pharaonem* venit *Moses*, & iussurum ut captivos Judæos dimitteret.

Hujusmodi lætæ dignissima sunt Judæorum labra, qui apertis Prophetarum & Apostolorum testimoniis nullam volunt adhibere fidem, ista non dignamur, nec indigere putamus ullâ refutatione: firmum ergo ab hebdomadis argumentum stat, & omninò inconcussum ab omnibus Judæorum exceptionibus. Certè ab eo *Danielis* loco, & aliis Scripturis circa tempus natiuitatis *Iesu Christi* Domini nostri maxima fuit Judæorum omnium *Messie* expectatio, & licet verum *Messiam* plerique repudiaverint, tamen in multatum myriadam horribilem eadem multos eâ tempestate falsos Christos amplexati sunt. Quot centena millia infidelium Judæorum etiam post everlas Hierosolymas, pro summo nebulone *Barcofba* vitas suas profuderunt!

Imò verò & ipsi Gentiles eo tempore ex Judæâ magnum toti orbi Principem expectarunt. *Cornelius Tacitus*, *Suetonius*, & alii ea oracula ad *Vespasianus* detorserunt, sed ineptè: nam eorum Principatus tam fuit orbi infructuosus & brevis spatii, ut nullis ad eum prædicandum oraculis opus fuerit. *Flavius* pater annis tantum novem imperavit, & *Titus* natorum major tantum duobus, ac *Domitianus* filiorum minor quindecim: post quod hominum monstrum nihilo *Nerone* mitius, tota *Vespasianorum* domus eradica exaruit. Profectò magnus ille Princeps eo seculo à Judæis oriundus, de quo præter divina, ipsa Diabolica *Sibylarum* oracula tot mira prædixerunt, alius non fuit quàm noster *Dominus Iesus Christus*.

Ei veteres *Talmudista* amplum in multis testimonium præbuerunt, imò ex hoc præmanibus argumento quidam omnibus seculis convicti fidem Christianam amplexi sunt. *Dionysius Carthusianus* unius ante annos sexcentos confessionem adducit in suis ad *Dan.* 9. commentariis, & *Nicolus Abraham* alterius doctissimi Rabbini nuperimè Parisiis conversi (nisi forte colloquium illud *Jesuitæ Abraham* sit tantum symbolicum non historicum.) Utcunque quæ ibi offert *Abraham* multa & firma argumenta, valdè apta sunt ad expugnandam perverissimorum Judæorum durissimam pervicaciam.

Secundum argumentum pro conclusione principali de adventu *Messie* jamdudum præterito, deducto ex vers. 24. in hâc formâ Quandoque consummata est prævaricatio & finem accepit peccatum, &

*De tempore
Messie
testimonium
Judæorum
quàm
Gentium.*

2. Argumentum.

propitiata est iniquitas, adductaque sempiterna iustitia, & ob signata visio, ac Prophetia, & unctus Sanctus Sanctorum tum non tantum natus est, sed in officio exequendo publicè apparuit princeps *Messias*, nam primaria officii Mediatoris opera sunt propitiare Deum, & reconciliare offensum ob peccata, ac adducere iustitiam divinam & sempiternam in satisfactione, per suum sanguinem omnia electorum peccata non tantum quoad reatum, sed etiam quoad mortiferam vim delere, & spirituales ac constantem in electis obedientiam virtute sui Spiritus procurare: Prophetis impletis adventu corporis omnium umbrarum visiones posteriores, ut non necessarias, claudere & ob signare. Istis divinis omnino operibus præstandis nemo par fuit præter *Messiam* summum, Dei æterni omnipotentem filium. Neque is (licet Sanctus Sanctorum) ad hæc idoneus erat, priusquam à patre unctus, hoc est, cum instructus omni necessario mandato ad suum officium exequendum.

Jam assumo; Atqui in septuaginta *Danielis* hebdomadis omnia prædicta peracta sunt, nam disertis verbis vers. 24. Septuaginta hebdomadæ dicuntur à Deo determinatæ in hunc ipsum finem, ut eo spatio opera omnia prædicta præstarentur. Ergo hebdomadarum earum spatio *Messias* principalis non tantum natus, sed & publicè suum officium executus est, adeoque jam dudum venit, & suum officium primum peragens in mundo apparuit.

Minor non controvertitur. Ad majorem evertendam suas Judæi strophas applicant, prædicta opera omnia non *Messie* sed sibi ipsis attribuunt, ajunt post secundi templi calamitates eoque populum subacturas, ut in iis peccatum sit cessaturum, & iustitia eorum futura sit perfecta, ac sempiterna, ob quam Deus eos reducet in suam terram, Hierosolymam restaurabit, templum reedificabit, & Sanctum Sanctorum inunget manibus *Messie*.

Replica. Responsio hæc scætet absurditatibus. 1. Prædicta opera peragenda erant stante templo secundo: ipsi verò eorum nihil multis seculis post conflagrationem templi secundi, imò nec ad hunc usque diem peractum docent. 2. Non omninò conantur docere quomodo ipsi inuncturi sint Sanctum Sanctorum, nec quomodo ob signaturi visionem & Prophetiam, an scilicet aliquot millenis annis post finitas septuaginta hebdomadas ipsi inungent *Messiam*? Certè nõrunt tristi experienciã jamdudum ob signatam visionem: etsi enim *Talmudistæ* frequentes olim & ridiculas visiones ac voces de cælo commenti sint, tamen recentiores Rabbini agnoscunt nul-

las ultra sibi revelationes dari. Certè in illo universali & solennitate summã celebrato jejunio, paulò post annum millesimum quingentesimum, in quo omnes per totum orbem Judæi, viri, scæminæ, senes, pueri, per integrum annum quàm fieri potuit maximã abstinentiã & ardentissimis precibus, ali-quod de *Messie* adventu signum magnã cum spe postulârunt, nihil tamen quicquam à Deo responsi in hunc diem tulere.

Tertiò. Quod afferunt de suã iustitiã in Romanã captivitate, omninò falsum est. Nam (si Idololatriam excipias, à quã sub secundo templo non minus quàm hodie immunes fuerunt) à nullo alio peccato reformati videntur, homines sunt avarissimi, & in suis scenoribus injustitiã infames, fraudulentissimi valdè, in suo publico cultu profanissimi (ut mihi quidem Amsterodami in Synagogã videbantur) quodque omnium caput est, in rebellionem contra Evangelium unicam salutis viam obstinatissimi. Imò verò tantum abest, ut ullam de *Christo* crucifixo pœnitentiam agant, ut existiment primum illud peccatum, ob quod Deus Hierosolymam & templum destruxit, eoque omnibus, quas tunc & postea calamitates perpeSSI sunt, obruit; fuisse eorum in Apostolos ceterosque Christianos patientiam: quod omnes, cum in suã tunc essent potestate, non occiderint, & Christianissimum in tenui tunc radice non extirpaverint. Hæc egregia est Judæorum sub hodiernã captivitate iustitia, quã demerituros se putant Deum, ut vetera omnia peccata dimittat, & ipsos in ultimam felicitatem, quam somniant, deducat.

Quartò. Dato (quod tamen falsissimum est) calamitates præteritas Judæorum gentem totam in eum reformationis apicem adduxisse, quò vel ipsorum Majores, vel alia unquam devotissima gens devenit, stent in eo iustitiæ & pietatis culmine, quò quivis unquam mortalium in terris accessit, an tamen hinc inferent nullum in totã gente remanere peccatum? Quàm hæc infana blasphemia! Sed dato hoc etiam infando absurdo, an tamen summa gentis illius innocentia Deo potest ita satisfacere, ut eum reddat propitium ob omnia gentis istius in multis seculis horridissima scælerata? Prisca Judæi etiam hodie delirant deliria, iustitiam divinam in *Christi* satisfactione explodunt, ut suam, quæ nulla est, stabiliant. Eadem adhuc oberrant chordã, ut divino iudicio dementati ab omnibus passim observentur.

Tertium adhuc ex textu proferimus argumentum hujusmodi. Ante Hierosolymorum excisionem occisus est *Messias*, & fœdus confirmavit cum multis vers. 26.

Eigò

*Judæorum
responsa
resistantur.*

3. *Argumentum.*

Ergò antè Hierosolymorum excisionem venit in mundum & publicè suo munere functus est. Responsiones Judæorum ad antecedens communes duæ sunt. Prior, *Mesiam* occisum non fuisse principalem, filium scilicet *Davidis*, sed Regem *Agrippam*, *Agrippa* filium Posterior, quem *Daniel* affirmat confirmasse fœdus cum multis fuisse non *Mesiam*, sed *Titum Vespasianum*, qui paulò antè obsidionem urbis fœdus cum multis Judæis pepigit, cui non diu stetit fœdifragus evadens. Replica. Responsiones hæ prioribus non absimiles, mendaciis putidis refertæ sunt. Nam primò *Mesias* de quo *Daniel* fuit principalis, & filius *Davidis*, quem secundum omnes Prophetas oportuit occidi, & suâ passione opera redemptionis à *Daniele* memorata perficere. Secundò. *Agrippa* nullâ commodâ ratione dici unquam potuit ullus *Mesias*, nec hic unquam, ut supra vidimus, occisus fuit: imò verò ex quatuor à Scripturâ memoratis *Herodibus* nullus omnino est occisus, sed omnes domi suæ absque ullâ humanâ vi expirârunt. Primus *Ascalonita* dictus magnus, infanticida, ob innumera sua scelera, divinâ manu morbo gravissimo per multos dies tortus obiit mortem. Alter *Herodes Tetrarcha*, *Ioannis Baptistæ* necator, in Galliis cum uxore *Herodiade* in misero exilio elanguit: tertius *Herodes Agrippa* Hierosolymorum & totius Judææ Rex, *Iacobi* Apostoli percussor, cum divinos admisisset honores, ex phthiriasi *σικελιανόβρωτος* interiit. Quartus autem prioris filius, Romanis ad suum extremum amicissimus, post excisa Hierosolyma & patratum bellum Judaicum, in *Vespasianorum* patris & filii gratiâ permanens supra omnes Judæos, vitâ decessit. Ista omnia *Iosephus*, & alii testes, longè nuperis omnibus mendacibus Rabbiniis superiores.

Ex iisdem patet quod de *Tito* addunt nullam mereri fidem: præterquam enim quod fœdus illud Euangelicum, ultima ex septuaginta hebdomadis confirmatum est cum multis credentibus à *Christo* & ejus Apostolis ante natum *Titum*; falsum etiam est ullum unquam fœdus *Titum* violasse, nec cum Judæis ullum unquam fœdus pepigit: nam statim ante urbis obsidionem Alexandriâ venit Hierosolymam, annis superioribus Galilæâ & Judæâ à se patreque subactâ. Voluit quidem liberent mitissimus Princeps Judæis jam subactis & subditis conditiones pacis non fœderis dedisse; sed feditiorum factio tam durâ tyrannide populum obfessum ad ultimum utque obsidionis diem comprimebat, & ipsis furis divinis eò usque amentia populis iste actus est, ut omnem pacem obstinatè recusârit,

nedum ut cum *Tito* in ullum fœdus deveniret.

QUÆSTIO XVII.

Quid de temporibus trium ultimorum Prophetarum Haggæi, Zachariæ, & Malachix statuendum?

R Esp. De duobus prioribus constat munera sua exercuisse anno secundo *Darii*, cum *Iosua* & *Zorobabel* templum secundum extruerent, sed magna de *Dario* illo controversia, Prophetarum etiam istorum tempus controversum facit: tres sunt hæc de re sententiæ.

Primò. *Tertullianus*, *Clemens* Hierosolymitanus, *Genebrardus*, & alii *Darium Medum* intelligunt. Istorum anachronismus est manifestus, & nimia expressarum Scripturarum incogitantia; nam *Haggæus* & *Zacharias* sub eo *Dario* Prophetârunt, cujus sexto templi secundi constructio perfecta est, atqui *Darius Medus* vix duos annos Babylone regnavit: utcunque, ejus finitum est imperium priusquam *Cyri* inchoatum est, & verò nullus in templo lapis jactus est ante *Cyri* non modò imperium sed etiam decretum de restaurandis Hierosolymis: templi quoque structura impedita fuit omnibus diebus tam *Cyri* quàm ejus filii *Cambyses*.

Hæc ergò infrunitâ valdè de *Dario Medo* sententiâ rejectâ, secundo loco multi *Darium Nothum* volunt: templum post *Cyri* edictum annis supra centum in rudibus jacuisse statuentes, & *Zorobabelis*, *Iosua*, *Haggæi*, *Zacharia*, ac multorum ex populo ætates ultra humanæ vitæ modum extendentes gratis, ac siue ullo idoneo argumento. Magnum hunc *Scaligeri*, *Iunii*, & aliorum anachronismum quæstione sextâ prolixè refutavimus.

Tertiam de *Dario Hystaspis* sententiam variis in eâ quæstione argumentis confirmavimus: hic ergò non postulamus, sed ut prius probatum sumus, *Haggæum* Prophetam agere cœpisse anno secundo *Darii Hystaspis*, mense istius anni sexto, ut legimus Haggæi i. vers. i. *Zachariam* verò eodem anno duobus tantum mensibus ferrius inivisse suum officium, ut ex capite ejus i. v. i. patet.

Cavete ergò à doctissimi *Iunii* in ea loca, quemadmodum etiam in *Eldræ* 4. v. 24. annotatis, nam ibi *Darium*, sub quo Prophetæ præ manibus vixerunt, vult *Nothum* contra veritatem. *Deodatus* in primis suis annotatis ab hoc errore satis sibi cavet, sed editione posteriori Italicâ, Anglicè jam expressâ in eum incidit. Annotatores Anglicam Genevenses viri docti & optimi, *Calvini* & *Beza*, Marianis temporibus fami-

Infrunitus Tertulliani anachronismus.

Darius non Nothus sed Hystaspis templum condidit.

Iunii, Deodati, & Annotatorum Anglicanorum anachronismus.

liates, tricies Londini in *Elisabethæ* Regno recusati, licet regnante *Iacobo* invidiâ Episcoporum suæ causæ nimis quàm impense favorum, quantum fieri potuit absque tumultu, suppressi; hi rectè in omnibus suis notis *Darium* hunc *Hystaspis* indigitant. Sed nuperi Annotatores editione suâ priori sibi ipsi omninò non consonant. In *Haggai* 1. v. 1. & in *Zachariæ* 1. v. 1. disertè *Darium* hunc *Hystaspis* vocant tertium Persarum Regem, iidem tamen in *Esdra* 4. v. 24. *Darium* nolunt *Hystaspis* sed *Nothum*; Magnam hanc ἀδελφείαν non excusat præfatio in editionem ultimam, quæ ex *Octavianis* collegam unum, cui in *Ezekielem*, *Danielem*, & Prophetas minores commentari incumbere (puto *Pemertonum*, vel *Redingum*, sex enim cæteros *Felæum*, *Gudgæum*, *Gattakerum*, *Dunhamum*, *Lycæum*, & *Taylorum*, eâ eruditione, eâ magnanimitate viros familiariter cognovi, ut ab omni probro liberos audeam pronunciare) infamem *Deodati* plagiarium denunciat, nam notæ in *Haggai* & *Zachariæ* locos prædictos à *Deodato* non sunt surrepti, cum ibi locorum *Deodatus* editione suâ Italicâ priori siluerit, & posteriori malè loquutus sit: Annotatores autem Anglicani medii in *Haggæum* & *Zachariam* benè; sed quod notamus *iphalmia* est in auctore notarum ad *Esdram*, quem Collegarum præfatio ab omni notâ absolvit. Quicquid etiam hîc est vitii, Angli ultimâ suâ & prolixâ fatis curâ non omninò emendârunt, nisi libertas opinandi contraria emendatio sit erroris, qui in contrariorum altero invenitur. In editione ultimâ ad *Haggæi* 1. v. 1. *Esdra* 4. v. 7. & 6. 15. etsi inclinent in *Darium Hystaspis*, tamen alteram de *Dario Notho* sententiam non improbant, sed pro utraque afferunt in medium argumenta, nolentes ipsi quicquam determinare; ἀδελφεία in commentatoribus gravibus in ejusmodi quæstione infrequenti, & vix satis probandâ.

De tertii Prophetæ *Malachia* temporibus determinanti præcognoscendum quis fuerit ille *Malachias*. Quatuor hac de re sententias invenio. Prima est *Origenis* qui *Malachiam* Angelum non hominem fuisse existimat, pro hoc somnio ἀποπαράτω nihil aliud adfert *Origenes*, quàm septuaginta duorum Interpretum versionem, qui vocem *Malachi* verterunt *Angelum ejus*: *Hieronymus*, & post eum omnes alii Christiani doctores retrum hunc errorem rejiciunt ut impossibile. Licet enim personalem cum naturâ humanâ unionem secundæ trinitatis personæ virtute divinæ omnipotentis concedant, negant tamen ullis aliis creatis suppositis talem unionem possibilem, ita ut Propheta *Malachias* esse non possit persona ex Angelo & homine composita, ar-

gumentum ab Etymologiâ in appellativis, multò magis in propriis est valde Topicum & contingens. Ipse *Malachias* *Ioannem Baptistam* vocat מלכיא, eidemque nomen *Elia* tribuit, quin & omnes sacerdotes vocat Dei Angelos, ergò negandum *Eliam*, *Ioannem Baptistam* & omnes sacerdotes fuisse homines? Præterea septuaginta Interpretes non debuerunt nomen proprium appellativè interpretari: eorum in hoc auctoritas eò minoris faciendâ est, quòd in hoc ipso vocabulo alium manifestum admittant errorem, in fine enim *Vau* pro *Iod* supponunt, si transferre voluissent, debuerunt vertisse *Angelus meus* in primâ personâ, non *ejus* in tertiâ.

Secunda sententia est Judæorum tam recentium quam antiquorum, quos non tantum *Hieronymus* & *Ribera* ex professo, sed etiam *Calvinus* in Prologo suo ad *Malachiam* Gallico propinodum sequitur; *Malachiam* scilicet esse *Esdram*, eò quòd de iis tantum rebus agat de quibus *Esdra*s. Hæc si vera esset sententia, liquida essent *Malachia* tempora, quia *Esdra* talia sunt; sed à plerisque tam Pontificiis quam Protestantibus hæc sententia rejicitur, communis materia scripti non identificat scriptores. Præterea de variis agit *Malachias*, de quibus *Esdra*s nullum verbum. Denique cui bono suum *Esdra*s nomen dissimulasset, & qui libro uno *Esdra* nomen habuit, cur in altero *Malachia* titulum assumeret?

Idem argumentis refutamus eos qui *Malachiam* arbitrati sunt vel *Haggæum* vel *Zachariam*.

Tertia sententia est solidissimi *Gualteri* in suo ad *Malachiam* Prologo, qui Prophetam hunc eundem putat cum *Malcija* qui *Nehem.* 8. v. 4. die jejunii *Esdra* à sinistris stetit legitur. Sed neque hæc admitti potest sententia; non quòd tempora non possent satis convenire, sed quòd præter conjecturæ singularitatem ipsa nomina in literis substantialibus differant: habet enim *Malachi* in medio non tantum punctum *Cametz*, sed & literam *Aleph*, quæ in *Malcija* defunt, & *Malcija* habet *Dagesh* in *Caph* cum subjecto *Chirick* ac in *Iod Mappik*, cum subjecto *Cametz* ac subjuncto *He*, quæ omnia in *Malachi* defunt. Septem hæc differentiarum voces *Malachi* & *Malcija* usque adeo differre faciunt, ut idem unius viri nomen esse non possint.

Remanet quarta communis, quæ nostra est sententia, *Malachiam* esse Prophetam distinctum ab *Esdra* & alio quovis. Ad hoc probandum non opus est aliis argumentis quàm quibus alias sententias refutavimus.

De particulari ejus tempore nihil habetur certi in Scripturâ, ex materiâ tamen scripti

Nomina Annotatorum Anglicanorum.

Unus plagiarium non excusat ceteros.

Origenis absurda sententia de Malachia.

Ribera Calvinus de Malachia sententia refutatur.

Etiâ Gualteri.

Malachias ultimus scripti

mus Pro-
phetarum.

Argu-
menta.

scripti hæc in genere colligimus. Primo, scripsisse post *Esdram*, *Haggæum*, & *Zachariam*, adeoque Prophetarum omnium fuisse ultimum tempore. Ista concludimus non tam ex antiquissimo ejus situ post cæteros omnes veteris Testamenti scriptores (quod tamen argumentum est plerumque, si non semper satis probabile) nec etiam ex *Hieronymi* post *Judæos* regulâ, Scriptum omne Bibliorum quod nullum temporis titulum præ se fert, superiori libro temporis titulum habenti contemporaneum esse, saltem tempore non priorum. His omniis ex subjectâ libri materia tria hæc desumimus, Primum, scripsisse *Malachiam* post *Haggæum* & *Zachariam*, nam eorum laboribus intermissâ templi extructio perfecta est; *Malachias* autem templo jam perfecto prophetam egit. Reprehendit enim sacerdotes & populum de impietatibus suorum cultuum in templo completo peccatorum; Secundum, scripsisse post *Esdram* & *Nehemiam*, nam quæ isti in matrimonio alienigenatum, divitiis, & polygamiâ reformarunt, hic accuratius post novos abusus studuit corrigere: Tertium, ultimò omnium Prophetarum scripsisse, eò quòd de venturo mox *Messia* & ejus præcursores *Joanne Baptistâ* multo distinctissimè prophetarunt, ita ut non fuerit opus alto prophetâ monitore de diebus *Messie*, jam quasi stantis in foribus, certè jamjam adventuri.

Cornelii à
Lapide re-
meritas.

Particulariùs non audemus descendere: quòd *Cornelius à Lapide* Prophetam hunc assignet anno *Artaxerxis Longimani* septimo, quando *Esdra*s templi pollutiones emendabat, id facit suâ unius conjecturâ sine cujusquam auctoritate, vel etiam idoneâ ratione. Hujusmodi tantâ facilitate rejiciuntur, quantâ cum audaciâ proponuntur.

Epiphanius
de Malachia
fabulâ.

Eodem ordine habemus quæ *Epiphanius* in suorum librorum ultimo de vitis Prophetarum, memotat de *Malachiâ* sine ullo teste, sine ullo argumento: fuisse *Zabuloniten* natum *Sophæ*, ibidem cum suis parentibus sepultum, in juventute mortuum, egregiâ & Angelicâ corporis formâ præditum, imò verò hoc supra omnes privilegio decoratum, quod quæcunque ille prophetaret, apparuerit eodem semper die Angelus de cælo, eadem populo repetens & confirmans. En quam antiquæ sint Monachorum traditiones; neque heri, neque nudiustertius in ecclesia natæ sunt aniles fabellæ.

QUÆSTIO XVIII.

An septuaginta
anni ca-

Qui concilietur primum *Zachariæ* versu duodecimo cum *Ieremiæ* vigesimo quinti undecimo & duodecimo: item secundi *Paralipomenou*

cap. 36. vers. 20. & sequentibus ad finem, & cum primi *Esdra* primo? Posterioribus locis affirmatur 70 annos captivitatis Babylonicæ finitos esse in ruina Monarchiæ Chaldeorum & ortu Regni Persarum, in primo *Cyri*: priori verò nondum finitos annos septuaginta captivitatis secundo anno *Darii*, qui dui imperium *Cyri* sequutus est.

privitatis
disting-
guntur
à septua-
ginta de-
solationis.

Resp. Non erat animus de hoc dubio pluribus egisse quàm quæ ad quæstionem tertiam attuleram, sed cum *Jesuitas* doctos *Riberam*, *Sanctium*, *Cornelium*, & alios videam dubii hujus difficultatem admodum exaggerate, prioribus ista subjungo.

Primò, nullam *Riberæ* fuisse causam, cur in hujus quæstionis solutionem imploraret non tantum auxilium Divinum, sed etiam *Michaelis* Archangeli & sanctorum *Ieremiæ*, *Esdra* & *Zachariæ*: nobis enim ad omnem cujuscunque dubii solutionem necessariam sufficit Dei gratia in unius Christi mediatione: præterquam quòd Prophetas V. Testamenti à Pontifice nondum canonizatos arbitrabamur etiam à Pontificiis exclusos ut ab omni mediatione intercessionis, ita & ab omni invocationis cultu. Sed profectò ad hodiernum diem *Jesuitarum* doctissimi popularem captant auram, suis in crassissimâ etiam superstitione ac idololatriâ supererogationibus. Ut hoc ipso loco videre est in *Cornelii* ad *Zachariæ* primi duodecimum commentariis, ubi non tantum Babylonicam captivitatem (quæ verillimè convenit Pontificiæ servituti) Religionem reformatam improperat, sed etiam qui in Anglia & Scotia admodum pauci *Jesuitæ*, & à *Jesuitis* incitati rebelles merito supplicio affecti sunt, vocat tot centenos Martyres, qui instanter etiam hodie orant, & suo sanguine abluunt nostras iniquitates; & hostiæ pro peccato, suo sanguine diluunt gentis Anglicanæ & Scoticanæ transgressiones. Hi sunt doctrinæ *Jesuitarum* belli fructus, & hinc quanto pere indies in deterius vergat omnis de ipsorum reformatione spes, cuius etiam luseo patet ad oculum. Utcunque, quandoquidem ipsi dubium præ manibus tanti faciunt, nos ad priora hæc addimus.

Jesuitæ su-
persuasi
& rebelles.

Ad quæstionem tres dari solent responsiones, quarum singulæ suos habent magnos auctores. Prima est eorum qui septuaginta annos *Zachariæ* diversos faciunt à septuaginta annis *Ieremiæ*, ita ut isti ab illis diversos habeant terminos tam in principio quam fine. Istos septuaginta annos *Zachariæ* quos desolationis vocant; à vastatione Hierosolymorum inchoant, & in restauratione templi claudunt; illos septuaginta *Ieremiæ*, quos captivitatis vocant,

Septua-
ginta anni
Zachariæ
idem sunt
cum se-
ptuaginta
annis *Ieremiæ*.

cant, à *Nebuchadnezaris* primo inchoant & quarto *Ioakimi*, ut supra vidimus, clauduntque in primo *Cyri*, quando Babylonicum eversum est Imperium & Judæorum captivitas soluta. In hac sententia sunt *Theodoretus*, *Hieronymus*, *Augustinus*, & alii veteres. *Ribera* eam prolixè defendit, & ab eo traditam accipiunt *Jesuitæ*, *Sanctius*, *Petavius*, *Cornelius*, *Henricus Philippi*, & alii.

Defenditur Pererius contra fratres lesuitas.

Contra hanc sententiam *Pererius* insurgit, ob quod à suis fratribus vapulat, sed nullo suo merito: rejicit ille quidem hanc sententiam ob rationes aliquot minimè probandas: ait enim multò plures quàm veritas admittit, fuisse annos desolationis ab exciso templo ad restitutum, secundo *Darii Hystaspis*; nam numerat à primo *Cyri* quando soluta est captivitas, ad secundum *Darii* annos supra quadraginta. In hoc cum aliquibus antiquis crasse errat, dum primum Regni *Cyri* Persici confundit cum primo Monarchiæ *Cyri*, & Imperii ejus Babylonicæ ac liberationis Judæorum. Nam supra viginti annos *Cyrus* imperavit Persis ante captam Babylonem & everfam Monarchiam Assyriorum. Hunc tamen in *Pererio* anachronismum non omnino taxant adversarii *Jesuitæ* fratres: & verò si hoc sphalma in eo prætereas, primam responsionem rectè oppugnat, ait enim Prophetam *Ieremiam* & alios vulgò confundere captivitatem Babylonicam cum Babylonicam desolatione: & quæ Deus facit eadem non esse hominum ea separare: addimus nos has etiam rationes.

Primò. Distinctionis hujus fundamentum nullum est, cum in eo ponatur quòd *Zacharias* Propheta secundum *Darii* vocaverit annum septuagesimum: supra autem quæstione tertiâ demonstravimus manifestam hanc esse Latini Interpretis depravationem textûs Hebraici; quod tam *Petavius* quàm *Salianus* videntur concedere. Secundò, lectio hæc Latina non tantum verbis Prophetæ, sed etiam scopo adversatur: nam querelæ Angeli coram Domino maxima materia est, quod durarent adhuc populi calamitates, postquam terminus à Deo iis positus (septuaginta anni *Ieremiæ*) effluxisset. Nulla hic querelæ materia, si septuaginta anni tum non fuerint præteriti, sed annus in quo Propheta loqueretur, esset ipse septuagesimus, prout rectè *Calvinus* in locum, & post eum *Gualterus* & *Annotatores Anglicani* nuperrimè observarunt. Tertiò, fatentur *Jesuitæ*, modò verba ipsa Latina legantur interrogativè, *An iste septuagesimus est?* tum annum septuagesimum non præsentem sed præteritum rectè intelligi. Jam vero verba leguntur interrogativè, fatente ipso *Cornelio*

in editione Plantiniana: quòd editio Romana interrogatione careat, quid ad nos? ipsi viderint. Certè Hebraica veritas apertissime est interrogativa, & Adverbium *quamdiu* initio versus positum, ut rectè verit *Arias Montanus*, non potest non esse interrogativum, & totum versum puncto interrogandi claudere.

Primam hanc sententiam dimittemus, si *Jesuitæ Tornielli* lapsum à *Saliano* & aliis suorum observatum notaverimus. Amplectitur ille distinctionem duplicis septuagesimæ à *Pererio* nobisque rejectam, sed singularem & deviam prorsus numerandi viam instituit. Cum cæteris annos desolationis septuaginta claudit in secundo *Darii*, sed solus eos inchoat à trigésimo quarto *Nebuchadnezaris* non à decimonono, quando urbs & templum incensa sunt. Esto in *Nebuchadnezaris* trigésimo quarto debellata sit *Ægyptus*, & traductæ tunc aliquot Judæorum reliquiæ ex *Ægypto* Babylonem, at tamen nulla tum nova facta est Judææ vel urbis vel templi vastatio, quorum omnium extrema desolatio multos ante annos peracta fuit. Neque verò ullius Chronologi rationes cum *Torniello* conveniunt, nam à tricesimo quarto *Nebuchadnezaris* ad secundum *Darii Hystaspis* non fuerunt supra quinquaginta quinque annos, quos verò ipse addit quindecim ex malè calculatis Regum Chaldæorum vitis, id suis somniis, nulli verò probato auctori acceptum referre debet.

Sententia secunda est *Scaligeri*, quæ longius priori divertit à vero. Non loquor de *Lutheri* & *Melanchthonis* summorum virorum singulari hic sphalmate, qui *Annii Viterbiensis* imposturis nondum eorum ætate satis liquidis seducti, annum secundum *Darii* retulerunt ad *Artaxerxem Longimanum*; novos hac ratione terminos septuaginta annis *Zacharia* tribuentes. Sed cum dudum *Annianæ* nugæ ab omnibus ubique sint explosæ, nulla eas hic refutatione dignabimur. Quod ad *Scaligerum*, septuaginta *Zacharia* annos claudit in secundo *Darii* non *Hystaspis* sed *Nothi*, adeoque secundum ipsius & *Emmii* sequacis sui computum eos incipere cogitur *Darii Hystaspis* tricesimo. *Calvinus* & *Gualterus* acerbè satis accipiunt prioris sententiæ auctores, quòd septuaginta annos *Zacharia* extendant ad secundum *Darii Hystaspis*; quo ergo accepissent animo hos posteriores, qui ad *Darii* usque *Nothi* secundum, annos istos differunt? Nos contra eos paucis sic agimus.

Primò. Tota hæc sententia secunda nititur falso fundamento, scilicet, *Darium* fuisse *Nothum* non *Hystaspis*, sub quo templum exædificatum est; de hoc satis quæ-

Singularis error Tornielli.

Lutherus & Melanchthon ab Annio seducti.

Scaligeri error.

Contra eum argumenta.

stione octavâ. Secundò. Malè jejuniorum à *Zecharia* memoratorum anni vocantur septuaginta, qui fuerunt secundum hos supra ducentos, nam præter duas septuagesimas à *Scaligero* concessas, fuerunt alii propè septuaginta anni medii: à primo enim *Cyri* ad tricesimam *Darii Hystaspis* sunt minimum sexaginta septem, qui juncti cum sequentibus ad *Darii Nothi* secundum, efficiunt ducentos & septem, in quorum principio & medio jejunabant Judæi ob incensum templum. Tertio. In septuaginta annis *Zecharia* jejunabant & lugebant Judæi ob incensum templum, vastata Hierosolyma, & populi captivitatem; consentaneum ergo est luxisse populum annis septuaginta immediatè sequentibus ista mala, non verò annis plus centum post reditum à captivitate templumque fundatum & Hierusalem ædificatam, etsi nondum circumcinctam muro. Et verò, eequæ singi potest ratio cur Judæi, qui neglecto jejunio annis omnibus septuaginta captivitate & annis etiam sexaginta septem à reditu, tricesimo demum *Darii* ista jejunia renovaverint? Quarto. Septuaginta istos Scaligerianos à *Darii* trigésimo incipientes habuisse oportuit insignem aliquem eventum populo Iudaico, ob quem ut characterem hujusmodi Epochâ institueretur. Sed volvamus & revolvamus omnia antiquorum scripta sacra & profana, nihil invenimus inigne in postremis *Darii Hystaspis* annis, quod commode fundet ullius novæ Epochæ caput.

Calvisii
error pro-
prius.

Ut argumentum hoc declinet *Sethus Calvisius*, comminiscitur septuagesimæ hujus Scaligerianæ caput, non in tricesimo *Darii* sed in primo *Xerxis* collocari, quando *Xerxes* (*Esthera* maritus *Assuerus*) inhibuit templi structuram, à qua calamitate Iudæos vult septuaginta illos annos *Zecharia* numerasse. Sed inventum hoc est *Calvisii*, in quo nullum habet nec antecessorem nec sequacem. Tempora etiam non quadrant, nam à primo *Xerxis* ad secundum *Nothi*, secundum *Calvisii* ipsius calculum, non sunt anni nisi sexaginta quinque. Tertio, quis credat toto *Assueri*, *Esthera* mariti tempore, & *Artaxerxis* ejus filii diebus, decretum nullum erga Iudæos benignum ab *Esthera* & *Mardocheo* impetratum fuisse: ut omitramus refutarum illud *Scaligeri* commentum de *Xerxe* *Esthera* marito Quæstione sexta.

Iunii, De-
odati, &
aliorum
error.

His non obstantibus *Iunius* sententiam hanc *Scaligeri* sequitur in suis ad *Zecharia* primi duodecimum, & septimi quartum annotatis, sed paucis & quasi timidè, *Calvisius* & *Emmius* clariùs, etsi etiam admodum paucis, *Deodatus* inde eam proponit nudè, nihil determinans, *Pererius* ita pro-

ponit ut eam non rejiciat, etsi aliquas ejus partes improbet: sed *Danaus* & *Annotatores Anglicani* eam expressè refellunt.

Supereft tertia quæ nostra est sententia, quam *Calvinus*, *Gualterus*, *Danaus*, *Annotatores Anglicani* primi, medii & ultimi, *Pererius*, *Salianus*, & alii plerique Scripturæ Interpretes tam Protestantæ quàm Pontificiæ, sequuntur, nimirum annos septuaginta *Zecharia* à septuaginta *Ieremia* non distingui, sed utrosque in primo *Cyri* desinere: annis septemdecim ante secundum *Darii Hystaspis*, in quo Angelus *Zechariam* alloquitus est. Sententiam hanc non opus est aliis argumentis confirmare quam quibus superiores refutavimus, & ipsa inspectione textûs *Zecharia* qui apertè septuaginta annos præteritos importat, si vel secundum Hebraicam veritatem, vel secundum multas Doctorum versiones cum veteres tum novas legatur, vel etiam secundum ipsam vulgatam Latinam licet corruptam, modò cum interrogatione, quam, ut supra vidimus, ipse versiculi contextus, & adverbium interrogandi initio versiculi positum, necessario inferunt.

Si objicias, septuagesimam in primo *Cyri* finientem esse aham ab ea in qua templum est absolutum. Resp. Non debuit ulla septuagesima claudi vel in exædificatione templi, vel Hierosolymorum restauratione, nulla enim septuagesimæ talis promissio ullibi facta est: imò omnis à Deo facta promissio annis septuaginta finienda à *Ieremia* prolata est, & applicata uni septuagesimæ captivitatis perfectæque in Babylonis ruinâ per Persas, solutione captivitatis, & reditu Judæorum: nullibi verò promisit Deus statim & immediatè post terminatam septuagesimam captivitatis exædificatum iri templum & urbem, sed ista divinæ providentiæ secundum suum beneplacitum perficienda relicta sunt.

QUÆSTIO XIX.

Quid statuendum de quatuor mensium jejuniis à *Zecharia* Cap. 7. v. 3. & Cap. 8. v. 19. memoratis?

Resp. Non est hic animus digredi ad quæstiones de mensibus, annis, & diebus Hebraicis, istas cum cæteris salebris & spinis Chronologiæ reservamus, ut suo loco simul cum bono Deo perpendantur. Nec de personis moventibus hic quæstionem de jejuniis disputabimus, utrum *Sherazer* & *Regem-melech* fuerint ex Principibus Persarum & *Darii* Sattapis ac anlicis, prout volunt *Rabini*: an viri primarii ex Samaritanis, prout *Cyrillus Alexandrinus* & alii ex Patribus: an verò Judæi remanentes

res adhuc Babylone post solutam captivitatē, prout *Calvinus* & turba Interpretum: de his jam non inquirimus. Nostra quæstio solum est de responso Prophetæ ad quæsitum Legatorum. Movebant illi tantum de uno jejunio quinto mense, quotannis Babylone celebrare solito. Respondet Propheta de omnibus jejuniis saltem de quatuor in maximo usu, captivitatis tempore. Quæ ergo fuerunt istorum quatuor temporum jejunia? *Hieronymus* in locum Christianos Prophetæ interpretes de his jejuniis omnino silere testatur. Certè *Theodoretus*, *Hieronymo* contemporaneus, in suo commentario jejunia intacta transiit. *Cyrillus* tamen *Alexandrinus* ejusdem seculi scriptor tot ante se in minores Prophetas scripsisse profitetur (utcumque isti ferè omnes videantur dudum periisse) ut ipse in suo Prologo scribat Apologiam pro suo post tot alios labore, ut non omnino inutili. Hic quidem de quatuor istis jejuniis ea clarè & perspicuè, ex ipsis Scripturis promittit in quibus nos acquiescimus: nimirum jejunium quarti mensis institutum ob captam à *Nebuchadnezare* Hierusalem, & quinti mensis ob incensum templum: septimi verò mensis ob necatum *Godoliam*, & decimi ob urbem à *Nebuchadnezare* obsidionem. Ista lugubria quæ magni doloris & jejuniorum justissimam causam Judæis suppeditarunt dictis mensibus contigisse, ex claris Scripturæ testimoniis patet, nimirum ex *Jeremiæ* 52. v. 4. decimo die decimi mensis obsidione cingi cæpisse Hierusalem: & ibidem sexto ac septimo, nono die quarti mensis murum perruptum & urbem captam: versu quoque duodecimo urbem ac templum incensa decimo die quinti mensis. Et ex 2 Reg. 25. v. 25. habemus *Godoliam* mense septimo occisum. Quod etiam quatuor istis mensibus ob causas dictis Scripturæ locis nominatas jejunia Babylone à Judæis captivis celebrata sint, post *Cyrillum* communis est Scripturæ Interpretum & Chronologorum sententia.

Non item
Hieronymus.

Hieronymus ex Calendario Judæorum multa alia iis quatuor mensibus jejunia, & ob alias causas affert: nimirum die decimo quarti mensis ob contractas à *Mose* eo die legis tabulas: quinti mensis die primo ob mortem *Mosis*: die sexto ob raptas à *Benjaminis* virgines; die nono ob seditionem ab exploratoribus terræ Canaan excitatam: die decimo octavo ob extinctam lucernam in templo diebus *Achaz*: Mensis septimi die tertio ob occisum *Godoliam*, die quinto ob occisos Israëlitas ad *Godoliam* venientes: die decimo ob populi solennem quotannis expiationem: Mensis decimi die quinto ob triste nuncium quod de

incensa urbe venit ad *Ezechielem*, die octavo quod à Septuaginta Interpretibus lex versa esset Græcè.

Quæritur num de omnibus hisce jejuniis verba Prophetæ sint intelligenda? Certè jejunium ob opus L X X. Interpretum, quod diu *Zecharie* dies sequutum est, non potest intelligi. Pleraque cætera post *Hieronymum* Jesuita *Ribera* prolixè tuetur, sed doctores reliqui etiam Pontificii, *Lyrannus*, *Vatablus*, *Sanctius*, & alii in solis quatuor à *Cyrillo* nominatis consistunt. Et verò (quod solum probare conatur *Ribera*) an *Mosis* mors, exploratorum seditio, & alia diebus istorum mensium supra memoratis contigerint non inquirimus: Sed an hoc dato propter eam sequatur publica & anniversaria jejunia à populo his de causis instituta fuisse, & in captivitate etiam Babylonicâ celebrata; nullum pro hac fide solidum argumentum affert *Ribera*, nec à quoquam potest afferri. Judæorum Cædaria, imprimis istud quod à *Genebrardo* excusum est, sciant fabulis.

Sed grave quod hic moveri solet dubium de jure instituendi jejunia, cum Theologicum non Chronologicum sit, uno aut altero verbo tantum perstringemus. Afferimus non fuisse quod *Grotius* hoc in loco quereretur, moveri à nostris quætionem de jure populi Israëlitiçi instituendi publica jejunia, hoc enim nemo nostrum quisquam vocavit in dubium. Certè *Calvinus*, *Qualterus*, *Danzus*, & quotquot ex Protestantibus in locum legisse me memini, jus illud astrunt. Ecclesia Judæica, cum adhuc in eâ viverent insignes Prophetæ, *Jeremias*, *Ezekiel*, *Daniel* & alii; quid nisi jus habuerit de causis summè lugubribus, quales Hierosolymorum & templi conflagratio, *Godolia* cædes, & populi ob hanc captivitatis, humiliações solennes instituere continuandas, donec Deus ab ira suæ severitate se convertisset ad miserendum afflictæ populi sui? Sed si hinc Judæi inferant, licium profanæ & perversæ ipsorum Synagogæ imponere populo omnia, quæ in eorum Calendario legimus solennia seu festorum seu jejuniorum, per omnia secula perpetuanda, de causis quæcunque paucorum excordium Rabbiorum cerebro allibuerint; & hinc etiam Jesuitæ *Sanctus*, *Ribera*, *Cornelius*, & alii concludant, ad Judæorum exemplum, probandam Ecclesiæ Romanæ praxin de jejuniis quatuor suorum temporum, Quadragesimâ in Vere, aliisque in Æstate, Autumno & Hyeme, festisque fere singulis anni diebus in honorem plurium Sanctorum, quàm Calendarium Romanum potest capere. His non obstantibus, cordati Theologi ab ejusmodi Judæicis & Antichristianis superstitionibus abstinebunt;

Hugonis
Grotii
ca-
lumnia.

Afferunt
Reformati
potestatem
Ecclesiæ
instituendi
je-
junia.

Sed no-
lum cum
Grotio

cti

superstitionum
Romanorum
plaustra
ampli.

etsi *Hugo Grotius* hujusmodi conclusiones conceperit, & alia multa quæ Reformatas Ecclesias ab ipsis fundamentis evertunt, & quæ non tantum necessitatem imponunt Protestantibus redeundi in gremium Romanæ Ecclesiæ, etiam prout hodie sedet sub Tridentinæ fidei umbellâ, sed ex animo quoque amplectendi teterrima pleraque dogmata & praxeis istius magnæ Meretricis ut vera & pia: Licet (inquam) viri doctissimi *Hugonis Grotii* ab Ecclesiis reformatis in paucis ab initio apostasin divina justitia puniverit magna in plurimis & perversissima cæcitate, tamen alii omnes Protestantes diligenter cavent & cavebunt ab omni concessione, quæ latam Pontificiis portam aperit introducendi suarum superstitionum & idololatriarum plenissima plaustra.

QUÆSTIO XX.

Quæ concilietur *Haggai* secundum decimo nono cum *Esdra* tertio decimo, undecimo, & duodecimo? Priori loco fundari dicitur templum *Darii* secundo: posteriori *Cyri* secundo, multis ante *Darium* annis, statim scilicet post reditum *Zorobabelis* ex captivitate *Babylonicâ*.

Multa ab
Interpre-
tibus du-
bia d. si-
mulantur.

R Esp. Plerique tam Interpretes Scripturæ quàm Chronologi non minùs Protestantes quàm Pontificii dubium hoc intactum transiliunt, puto ex inadvertentiâ: quis enim videt omnia? Etsi ex inadvertentiâ, vix potuit transiri postquam à diversis in publicis suis scriptis motum est. *Lycianus* equidem ante aliquot annorum centurias, & multis ante eum seculis *Beda*, dubium hoc suis distinctionibus solvere conati sunt. Certum est scriptores quæstiones multas scientes prudentes transilire, vel ob nimiam facilitatem contemnentes, vel ob nimiam difficultatem declinantes. Jesuita *Sanctius* facilem hujus dubii solutionem afferre profiteretur, quæ tamen aliis non placet, nec omnino videtur dubium tollere.

Beda di-
stinctio
templi ex-
terni ab
interno
non satis-
facit.

Prima & antiquissima responsio est venerabilis *Beda* in Glossâ ordinariâ ad *Esdra* 6. positâ, quam *Pererius* & *Tornellus* approbant, scilicet templum fuisse duplex internum & externum: prius continuissè Sanctum & Sanctum Sanctorum; posterius habuisse areas subdiales in quibus altare *δευκατωμάτων*, atria, porticus, & multæ templi appendices; prioris fundamenta jacta vult diebus *Cyri* *Estræ* 2. posterioris diebus *Darii* *Hagg.* 2.

Sed non satisfacit hæc responsio, nam etsi videatur satis probabile interiorem domum & ejus appendices externas non simul fundatas fuisse, etiam antequam ad

appendicum foundationem manus admota est, impeditum à Samaritanis totum opus: tamen non de appendicibus sed ipsa domo internâ uterque Prophetæ loquitur. Verbum enim apud utrumque est idem *הָבַי*, quod nusquam significat appendices solas, sed semper vel domum interiorem solam, ut plerunque, vel totum simul palatium tam interius quàm exterius cum omnibus suis appendicibus, nusquam autem exteriora sola, seclusâ domo interiori & principali. Prætercâ fundatio ab *Haggæo* memorata fuit procul dubio domus intimæ.

Secundum responsum est *Hugonis Grotii*, Malè vocem *פָּבַי* fundare esse apud Hebræos *פּוֹלֵסְמוֹן*, significare enim varia, & inter alia incipere, & à *Lxx*. Interpretibus transferri *ἀρχεῖς*; Itaque loco *Haggai* non aliud significari quàm inceptum iterum ædificari templum post intermissionem. Sed neque hæc placet responsio, est quidem vox *פָּבַי* *פּוֹלֵסְמוֹן*, sed nusquam significat incipere, verum est *Lxx*. Interpretes semel, & non nisi semel loco quem vir doctus citat 2 Paralip. 3. v. 3. vertere *ἀρχεῖς*, sed id omninò ineptè. Difficilis quidem est iste locus in origine, sed quod habent *Lxx*. *ἐν ταῦτα ἡρξασθαι Σολομών τὴν ὁμοδομίαν*, est contra omnes alios Interpretes veteres, novos, in quavis linguâ quos vidi, imò contra loci sensum & scopum. Ibi enim traditur non initium operis sed ejus dispositio, & *Solomonis* à Spiritu vel patre *Davide* instructio ac fundatio, quomodo totum opus perageret: itaque *פָּבַי* seu pro Nomine seu pro Verbo ibi sumas, malè interpretaberis *Principium*. Et verò licet ibi sic rectè vertetur, tamen ad locum præ manibus malè hæc interpretatio applicaretur, contra non tantum omnes alias versiones, sed ipsam *Lxx*. Interpretum, qui ubique in *Ezra* & *Haggæo* *פָּבַי* vertunt per *θεμελίον* non *ἀρχεῖς*. Denique non solveret ipsa hæc interpretatio nodum, nam tanta esset quæstio de principio extructionis quàm de fundatione, nonne enim omnis ædificatio incipit à fundamento?

Grotius
reject
interpreta-
tionem
communem.

Tertia responsio est Jesuitæ *Christophori* à *Castro* in locum, quam approbat *Salianus*, loqui scilicet Prophetam de nullis fundamentis jactis diebus *Darii*, sed tantum de fundamentis quæ jacta sunt diebus *Cyri*. In hunc finem Prophetæ verba vult referri ad præterita non futura. Sed pessima est hæc responsio, licet à duobus recentissimis Jesuitis magni fiat, præterquam enim quòd expressè contradicat authenticis ipsorum Bibliis, quæ *Hagg.* 2. v. 19. discretè vertunt *ponite corda vestra à die istâ & in futurum* (sicut *Lxx*. Interpretes etiam habent *ἐπὶ νεκρὰ ὑλῆ*) materia loci non admittit versionem

Malè *Salianus*
præteri-
tum ponit
pro futuro.

aliam, illud enim quod in Originali & Chaldæo etiam Paraphraſte eſt ſupra, neceſſariò intelligendum de futuro, nam Prophetæ expreſſè ſubjungit, *poſt diem hunc vigefimum quartum noni menſis quando jacta ſunt templi fundamenta*, non verò, *ante hunc diem vigefimum quartum uſque ad prima ſub Cyro fundamenta*.

Rectè diſtinguuntur fundamenta prima à ſecundis.

Quarta ſententia eſt *Lyani*, quam *Arius Montanus*, *Ribera*, *Sanctius*, & *Cornelius* ſequuntur, licet aliter atque aliter explicatam; hanc *Salianus* duram pronunciat ac priori poſtponit, nobis tamen videtur probabiliffima, ſcilicet fundamenta in diebus *Cyri* jacta fuiſſe prima & imperfecta, ſed diebus *Darii* alia iis ſuperſtructa ſecunda fundamenta completa & perfecta. Vulgaris eſt in materiâ fidei Metaphorica illa primò & ſecundo fundamentalium diſtinctio, quæ hîc in propriis fundamentis rectè nobis videtur adhiberi poſſe. Impeditus videtur *Zorobabel* in primâ ſuâ ſtructurâ, antequam murum domûs aſpectabilem reddere potuit, ſupra terræ ſuperficiem: ita ut in ſecundo ſub *Dario* labore ſtructura infra terræ ſuperficiem, licet ſupra inferius in profundo opus rectè dici potuerit fundatio. Certè primum *Zorobabelus* opus diebus *Cyri* habere potuit ſub ſe aliqua à *Solomone* polita fundamenta, quanquam enim *Idumæorum* invidia *Chaldæos* extimulabat, ut templum ab imis fundamentis eruerent, ſicut habemus *Pl.* 137. tamen omnes fundamentales lapides eruiſſe non eſt probabile; nam cum templum ſecundum à *Veſpaſiano* dirutum *Annus Ruſus* aratro complanâſſet, ut lapis ſuper lapidem non relinqueretur, tamen ad *Iuliani* uſque dies in ruderibus profundis relictî ſunt multi inſignes lapides, quos ignis ille miraculoſus, à Deo ad retundendam ſi non convincendam *Iuliam* & *Judæorum* in *Chriſtum* rabiem miſſus, evomuiſſe fertur.

Pura hîc non addam, pauca tantum perpendite ad *Ezræ* tertii duodecimum, dicuntur ibi Sacerdotes fleviſſe qui viderunt primum templum cum fundatum eſſet. Itane verò ulli diebus *Ezræ* viventes conſpexerunt primum templum, cum à *Solomone* fundaretur ante quadringentos annos? Putat *Salianus* ſatiſfeciffe ſe huic dubio per poſitionem commatis poſt vocem *prims*. Sed profectò hæc diſtinctio non rejicit fundationem à priori templo ad poſterius, niſi ſequens etiam comma tollatur, & legamus verſum duodecimum in hunc modum, *cum fundatum eſſet & hoc templum*, ſic autem bis peccatur contra interpunctionem Bibliorum Tridentinis authenticorum, quin & contra Hebraicæ textûs interpunctionem, nam vox *in fundatione ejus* habet in fine ſupra *Daleth Sakephkaton* quod fundationem connectit cum priori templo, & à po-

ſteriori ſeparat: ſicut habet cum *Hieronimo* etiam Interpres Græcus *τὸν οἶκον τὸν ὀρθω-
θῆν ἐν θεμελιώσῃ αὐτῆ ἐν fundatione ſuâ*. *Grotius* quidem interpunctionem etiam mutat, & ſic Anglica verſio tam prior quàm poſterior referens fundationem ad domum poſtiorẽ præſentem in oculis, non ad priorẽ abolitam. Sed certè, ut videtur, malè; Nam quis audebit in textu originali non tantum unum *Iota*, literarum minimam; ſed vel unum apicem, unum punctum, unum accentum diſtinctivum mutare? inprimis cum Hebraicam hanc interpunctionem ſequantur non tantum Interpretes antiqui Græci & Latini (Chaldaica nulla eſt in *Ezram* & *Danelem* paraphraſis, quòd ipſi maximam partem ſcribantur Chaldaicè) ſed etiam verſio Latina *Iunii*, interlinearis *Montani*, & Italica *Deodati* fundationem cum priori non poſteriori templo conſtruat.

Imò verò ſepoſitis interpunctionibus, verba ipſa ſine *κακοφάτω* non admittunt fundationem conſtrui cum templo poſteriori, nam in loco non eſt nuda fundatio, ſed fundatio juncta cum pronomine *ejus*, quod neceſſitate videtur adjunctionem fundationis cum præcedenti non conſequenti: & quidem ſic ſenſus ſat pulchrè fluit, *prims templum in ſuâ fundatione, in ſuo fundamento*, &, ut habet *Deodatus*, *in ſuo pede*, nihil aliud innuit quàm quòſdam videntium poſteriorẽ domum conſpexiſſe etiam priorẽ ſupra ſuum fundamentum ſtantem, etſi aliqua in voce fundamenti ſit emphasis, referri poteſt ad lapides in templi *Solomonis* fundamento, ac ſupra fundamentum eximiâ magnitudine inſignes, quales in poſteriori templo non apparebant.

Q U Æ S T I O XXI.

Quo anno mortuus ſit Alexander, & quot annos habeat Epochæ præ manibus?

R Esp. Mors *Alexandri* inſignis eſt inprimis Character temporum, ab eâ enim Chronologorum multi Græci, Latini, Arabes, ſuas *Æras* incipiunt, & illa terminus eſt annorum Philippicorum, & Imperii Græcorum maximè apud *Ægyptios*. In *Syriâ* quidem, *Judæâ*, & *Babylone* numerabantur anni ab initio Regni *Seleucidarum*, quod annis duodecim poſt *Alexandri* mortem incepit, & hoc caput Regni Græcorum ab *Aſiaticis* ſtatuebatur. Sed *Macedones*, *Ægyptii*, & *Europæi* plerique utebantur annis Philippicis ſtatim à morte *Alexandri*, quando *Philippus Avidens* nomen fraterni Imperii tenuit, etſi alii alibi rem, & inter primos *Ptolemaus Lagi* in *Ægypto*.

Periodum hanc à morte *Alexandri* Philippicam contendit *Scaliger* habere nomen à *Ph*-

Saliani,
Grotii,
Annotatorum
Anglicanorum
mala interpunctio.

Philippica
periodus
malè à
Scaligero
exposita.

à *Philippo Amyntæ, Alexandri* patre, non verò à *Philippo Arideo* fratre, sed merito hic à *Petavio* arguitur, & ab *Usherio* aliisque nostrorum Chronologorum deseritur, nullâ enim commodâ ratione Philippicorum denominationi illi *Philippo* tribuitur, qui tredecim annis ante eorum initium excessit vitâ, & isti *Philippo* denegetur, cum cuius qualicumque regno omnes fatentur eos cœpisse.

Magnus
inter au-
ctores con-
sensus de
anno mor-
tis Alex-
andri.

De anno quo *Alexander* mortuus est, & *Philippus Arideus* & *Ptolemæus Lagi* regnare inceperunt, etsi Scriptura taceat, tamen *Iosephus* lib. 1. contra *Appionem* magno doctorem consensu perhibet fuisse Olympiade 114. tantus est hic inter posteriores hodie quàm fuit olim inter priores consensus: unus *Hieronymus* in Dan. 9. Olympiadem vult centesimam decimam tertiam. *Capellus* sphalma hoc existimat putidum, sed ex scriptorum, non auctoris, & corrigendum scripti mendum, legendo cum cæteris auctoribus Olympiade centesimâ decimâ quartâ; nihilominus priorem & communem lectionem retinet *Henricus Philippi*, non tamen conatur conciliare discordiam, nos, dum melior aliunde afferatur, hanc offerimus conciliationem.

Hieronymus cum
cæteris
consilia-
tus.

Unaquæque Olympias habuit annos quatuor integram *τετραετηρίς*, eorum primus annus incipiebat circa Solstitium æstivum, adeoque ultimus circa idem finiebatur: fatentur omnes mortuum *Alexandrum* primo Olympiadis, hujus autem anni (sicut omnis Olympici) medium prius erat in uno anno *Juliano*, qui incipiebat à Januario post solstitium hybernium, & posterius in altero: sicut ergo *Capellus* hoc ipso loco distinguit annum Ægyptiacum à *Juliano*, & *Alexandrum* mortuum vult anno *Nabonassaris* quadringentesimo vicesimo quarto Ægyptiaco, sed quadringentesimo vicesimo tertio *Juliano*; ita nos meliori & clariori jure distinguimus annum Olympicum à *Juliano*, & quod anno primo Olympiadis centesimæ decimæ quartæ Græco vel Olympico contigit, rectè potest contigisse anno ultimo *Juliano* Olympiadis centesimæ decimæ tertie, quod habet *Hieronymus*.

De erâ
mundi
magna dis-
crepantia.

Ut inter auctores magnus est consensus de anno Olympico mortis *Alexandri*, ita & de anno *Nabonassaris* & *Christi*, tam enim Protestantes quàm Pontificii *Alexandrum* mortuum censent post *Nabonassarem* quadringentesimo vicesimo quarto, & ante *Christum* 324. nec est nisi unius aut alterius anni inter auctores in utrâque hac erâ differentia, quæ non difficulter conciliatur: sed in erâ mundi multò major inter omnes est discrepantia. *Calvisius* secundum rationes *Scaligeri*, mortuum vult anno mundi

ter millesimo sexcentesimo vicesimo septimo, hunc sequitur *Ubbo Emmius*, & *Isaacsonus* duobus tantum annis differt: sed è *appello* placet ter millesimus sexcentesimus septimus; *Usherio* ter millesimus sexcentesimus quadragésimus primus; *Itemico Philippi* ter millesimus septingentesimus decimus septimus: *Tornello* ter millesimus septingentesimus vicesimus nonus; *Petavio* ter millesimus sexagesimus; *Salmo* ter millesimus septingentesimus tricesimus. Quis *Palamon* tantas valebit componere lites? Maximus, fateor, utilissimus & suavissimus, licet difficillimus, est in totâ Chronologiâ labor, ærarum inter se connexio, & auctorum circa varia in unâ pluribusve æris ex diversis suis principiis discrepantiæ conciliatio, saltem quâ & quantum fieri potest. Hoc equidem opus, & hic labor Chronologorum doctissimos multò magis deceret, quàm perpetuum ad hunc diem omnium in hac scientiâ cacoëthes, ad suam divertio jam notatam nimisque meritam insaniam, controversias multiplicare & exaggerare. Impar omnino nostris humeris est hoc onus, neque hîc ad tale quid conandum idoneus est locus, statuimus tamen pro tenuitate nostrâ (quam magnam satis agnoscimus) huic operæ aliquid laboris impendere, si dederit Dominus libello primo de dubiis Chronologicis Vet. Testamenti colophonem imponere. Antequam eò devenerimus, Sacrosanctum hoc Chronologiæ adytum, hujusque artis altissima mysteria de *Ærarum* connexu, attingere putamus intempestivum.

Connexio
ærarum
magnum
opere pre-
tium.

Alterâ quæstionis pars est de totali hujus Epochæ summâ. Diximus de magno doctorum consensu de anno mortis *Alexandri* in primo centesimæ decimæ quartæ Olympiadis, tantus certè etiam est de primo *Cyri*. *Scaliger*, *Petavius*, & alii multi celebrant illud *Africani* apud *Eusebium*, scilicet omnibus certum esse cœpisse *Cyri* regnum Olympiade quinquagesimâ quintâ. Si liqueret loquutos antiquos de anno primo hujus Olympiadis, & de Regno *Cyri*, vel Persico solo vel Babylonico, omnia hîc essent proclivia, sed profectò *Africanus* invenire videtur *Cyri* regnum Babylonicum, quando solvit captivitatem Judæorum, alii autem plerique de Regno Persico accipiunt: utrum etiam de primo, secundo, tertio, an quarto Olympiadis istius anno loquatur *Africanus*, verba apud *Eusebium* in ambiguo relinquunt. Expectavi dubiorum istorum solutionem à *Diodoro Siculo*, quem primum ante alios citat ibi *Africanus* pro suo teste; sed dum *Diodori* libros volvo & revolveo, invenio tandem periisse istos ad quos *Africanus* refert, omnes scilicet post quintum ad undecimum. Utique, *Scaliger*,

Æra *Cyri*
dubia &
non dubia.

liger, *Petavius*, & alii plerique regnum hoc *Cyri* non de *Babylonico* sed *Perfico* accipiunt, inter quæ annorum viginti seu *Olympiadum* quinque est intercapedo. His suppositis, prout quidem apud *Chronologos* indubitata animadverto, sicut ab initio *Regni Cyri Perfici*, seu ab anno primo *Olympiadis* quinquagesimæ quintæ ad *Alexandri* mortem anno primo *Olympiadis* centesimæ decimæ quartæ, sunt anni ducenti triginta sex, ita à primo *Regni* ejus *Babylonici*, seu à primo *Olympiadis* sexagesimæ ad primum *Olympiadis* centesimæ decimæ quartæ sunt anni ducenti sedecim.

Numerus hic annorum etiam demonstratur ex particularibus summis, quas antiquorum celeberrimi singulis *Perfarum* Regibus attribuant: nam si ex *Cyri* triginta ascribas decem *Monarchiæ* ejus *Babylonicæ* & *Cambysi* ac *Magis* octo, *Dario Hystaspis* triginta sex, *Xerxi* viginti unum, *Artaxerxi Longimano* quadraginta unum, *Dario Notho* novemdecim, *Artaxerxi Mnemoni* quadraginta quatuor, *Dario Ocho* viginti quinque, *Arsi* unum, *Dario Codomanno* sex, *Alexandro* in *Monarchiâ* septem: summæ istæ quadrant ad amissum cum totali ducentorum triginta sex. Non hic agimus cum *Broughtono*, *Beroaldo*, *Hovvæo*, *Nisbeto*, & aliis paucis (cætera viris doctis) qui fidem hic toti *historiæ* antiquæ, totique *Chronologorum* tam *Protestantium* quam *Pontificiorum* nationi pueriliter admodum, & absque omni causâ, fidem omnem derogatum eunt. Adde ad proximam summam ducentorum triginta sex annos ab evertione templi ad primum *Regni Cyri Perfici*, prout numerat *Ubbo Emmius*, triginta; totalis *Epochæ* erit ducentorum sexaginta sex.

Addenda ad Quæstionem XXI.

De literis hodiernis Hebraicis, num à Patriarchis & Prophetis sint usurpata, an ab Esdra inventa.

DUæ sunt percelebres quæstiones quæ non incommodè interferi possunt inter vicissimam & vicissimam primam cap. 10. lib. 1. Prior, num *Ezra* diebus *Judæi* acceperint à *Chaldæis* omnes *literarum* characteres, qui inde ad hunc diem pro *Hebræis* usurpantur: relictis ab eo tempore *Samaritanis*, qui prius apud totum populum *Israëlitarum* in usu fuerunt, in quibus *Deus* scripsit *Decalogum* in monte *Sinai*, & *Moses* ac *Prophetæ* omnes suos libros exarârunt. Altera est, an *Hebræorum* accentus & puncta vocalia literis sacrorum codicum ejusdem *Ezra* diebus primùm addita sint: an verò diebus

Mesoretharum, quingentis post *Christi* natalis annis, ista tandem inventa sint?

In quæstione priore inter doctos differentia est satis acris: *Iosephus Scaliger*, & post eum *Drusius*, *Grotius*, *Gerardus Vossius*, inprimis verò *Ludovicus Capellus*, & *Brianus Waltonus* volunt legem, & omnia *Mosis*, ac *Prophetarum* scripta exarata hodiernis characteribus *Samaritarum*; literas verò quæ in usu sunt hodie, & fuerunt in usu apud *Hebræos* à diebus *Ezra* novitias esse ac *Chaldaicas* pronunciant, sed *Iohannes Picus Mirandulanus*, *Postellus*, *Bibliander*, *Iunius*, *Fullerus*, *Crimesius*, & inprimis *Ioannis Buxtorfius* filius docet, characteres hodiernos *Hebræorum* eos ipsos esse quibus *Deus* *Decalogum*, & *Moses* ac *Prophetæ* sua omnia scripserunt, *Samaritanas* verò literas ab *Israëlitis* olim non negant usurpatas, sed ut characteres communes & vulgares; hodiernos *Hebræos* verò ut facratiores & usus rarioris ante *Ezra* dies quando evaserunt communes, & quæ prius fuerunt communes *Samaritanis* solis relictæ sunt.

Lis hæc à *Scaligero* tractatur magnis admodum in dissentientes à se conviciis, quos vult *semidoctos*, *femitheologos*, *femihomines*, *veros asinos extrema & infania & imperitia*, non sunt mensuranda maxima ingenia secundum pauca, & breviam humanarum passionum intervalla; profectò *Iosephus Scaliger* ex istis asinis & femitheologis quosdam præfert omnibus *Theologis* qui post *Apostolos* vixerunt, intelligo *Franciscum Junium*, qui contra *Bellarminum* de verbo *Dei* lib. 2. cap. 1. notat dogmata illa de literis *Samaritanis* & *Hebræis fabulas esse merè Milesias*. Utcunque in *Scaligero* præterimus duras nimis hujusmodi censuras, tamen in *Capello* & *Waltono* non tam æquo animo ferimus, certè *Capellus* cum totis suis viribus contra *Buxtorfium* egisset, tam pauca & levia attulit, ut me prius fluctuantem in sententiam *Contrariam* omnino propulerit. *Waltonus* post *Capellum* ferram hanc reciprocatur, seridè & nervosè *Proleg.* 3. num. 29. & seq. ipsum animus est *κατὰ πόδας* sequi, quantum ad quæstionem putavere necessarium.

Primum quod pro suâ sententiâ affert argumentum ex *Scaligero*, hoc est. Vetera numismata temporis *Solomonis* cusa inscriptas habebant literas *Samaritanas*, non verò hodiernas *Hebræas*, Ergò literæ *Samaritanæ* non hodiernæ *Hebrææ* temporibus *Solomonis* in usu apud *Israëlitas* erant. Argumentum hoc *Waltonus* tantâ luce plenum pronunciat, ut nemo nisi luscus, aut qui oculos claudit dissentire possit. *Resp.* 1. Dura verba & contumeliosa nihil addere virium cuiquam argumento.

Secun-

Quæstionis status.

Scaligeri temeritas.

Refutatur Waltoni argumenta.

1.

Parum est
fidei in
effosis
nummis.

Secundò. In confesso est apud doctos plurimum esse falsitatis & fraudis in effosis nummis, statuis, aliisque subterraneis monumentis. *VVasernus* sicli dimidium, & trientem, & dodrantem habere se profiteretur literis Samaritanis cusos, *Morinus* istos omnes fictitios esse affirmat; quidni idem nos affirmemus de siclo *Scaligeri* integro, iisdem literis, iisdem urnæ & virgæ figuris impresso? Equidem dubito an ullum hodie in terris extet monumentum arte factum vel ex ligno vel lapide, vel metallo, quod dies *Solomonis*, nedum *Iudicum*, vel *Iosue* attingat. Certè cum *Skicardus* siclum suum argenteum profert, in cuius latere literis hodiernis Hebræis templum, & alio latere nomen *Solomonis* sculpsit, *VValtonus* pro ficto rejicit argumento, non satis, ut videretur, efficaci, ait Judæos secundo præcepto vetitos ullis uti imaginibus, siclus autem ille *Skicardi* habet in uno latere insculptum vultum *Solomonis*. Si quis replicet in eo templi typo, quem ipse *VValtonus* nobis exhibet, haberi imagines Angelorum figurâ humanâ integrâ & perfectâ, additis tantum alis maximo numero, qui centum aut mille fortassis excedat, prævenit objectionem *VValtonus* concedendo factum, sed allegando dispensationem divinam. Verumenimverò dispensationem illam debuit probasse, certè periculum Idololatriæ majus fuisse videtur in tot figuris Angelorum in loco sacro depictis, & in ipsis altaribus, mensis, templique portis ac muris ubique insculptis, quam in solâ facie humanâ monetis profanis impressâ. Præterea nullum *VValtonus* privilegium allegat pro suis nummis Samaritanis, qui omnes habent in utroque latere imagines: certè secundum præceptum tam expressè vetat imaginem rerum quarumcunque in terrâ, cælo, vel aquis, quam partium humani corporis. Varios alios siclos tam Samaritanis quam Hebræis literis impressos *VValtonus* rejicit ut supposititios, non debet ergo alius succensere, qui argumento huic à monetis ante tria annorum millia culis parum putant inesse roboris.

Duplex
Judæis o-
lim fuit li-
terarum
character.

Tertiò. Resp. Cum *Buxtorfio* duplicem fuisse Judæis antiquis characterem, unum quem in Scripturâ vulgari, epistolis, & monetis usurpabant, alterum, quem rebus sacratioribus & solennioribus reservabant: hoc descriptum fuisse manu Dei Decalogum, & primaria aliquot legis & Prophetarum exemplaria; isto, qui jam Samaritanis est proprius, scriptas plebasque resprivatas, & publicas vulgariores, sicut pleramque monetam, & librorum sacrorum exemplaria vulgaria, quæ plebis manibus terebantur, Responsum

hanc tam *VValtonus* quam *Capellus* multis falsis dictionibus conspergunt, sed nullâ ratione solidâ tollunt. Certum est, nec audent negare, apud Ægyptios varios fuisse literarum characteres, alios sacros, alios hieroglyphicos, alios vulgares. Annon hodierno die characteres Græci antiqui, quibus Biblia Alexandrina Londinensia perscripta, & antiquum *Scaligeri* Ionicum alphabetum, tantum differunt à figurâ literarum Græcarum hodie in usu communi, quam literæ hodiernæ Hebræicæ à Samaritanis? An non æqualis est differentia inter hodiernos Hebræicos characteres, & Scripturam Rabbiorum? Qui Hebræicè callet multò facilius leget Samaritana quam Rabbinnica. Præterea magnam copiam *Buxtorfius* adducit doctissimorum tam ex Rabbinis antiquis quam recentioribus, qui duplicem hunc apud majores suos characterem profitentur, ad omnes facilis est *VValtoni* & *Capelli* responsio, Judæos omnes esse mendaces, omnes fingere quæ nunquam fuerunt. Sanè exactum hoc est & accuratum respondendi genus, quod nulli unquam deerit, pauci tamen cordati eo dignabuntur uti. Verum hac de re mox plura.

Secundum *VValtoni* argumentum est à testimonio *Eusebii* in Chronicis, ac *Hieronymi* in Prologo ad priorem Regum epistolâ 106. & in *Ezekielis* nonum commentario. De hisce testibus magnificè *VValtonus*. Hos (inquit) dum affero, omnes Patres affero, qui quicquam hac de re scripserunt, & *Capellus* censet æquum esse, ut horum duorum testimonia accipiantur pro totius gentis Judaicæ testimonio.

Resp. I. Ex duobus *Eusebius* est prior & potior, nam scripsit is sua Chronica ante *Hieronymum*, quæ *Hieronymus* in Latinum vertit, & ex iis multa transtulit in varia sua scripta. Sed dum *Eusebii* Chronica volvo & revolvo, tam exemplar Græcum quam Latinum à *Scaligero* ex optimis manuscriptis magna cum curâ editum, ne verbum invenire potui quod *VValtoni* sententiæ patrocinetur, nolui tamen hic viri docti fidem in suâ citatione vocare in dubium (licet ille hoc loco valdè immeritò probissimo viro *Ioanni Buxtorfio* in suâ *Postelli* citatione fidem objiciat) tandem post multam investigationem suspicor invenisse me *opō-ty* *LeDd*, video enim in duabus veteribus editionibus Latinis utrâque Basileæ haberi expressè verba citata, sed editiones hæc corruptæ sunt, & rectè à *Scaligero* emendatæ, qui verba ista non omiſſet, si in ullo manuscripto vel Græco, vel Latino probæ notæ reperisset, imprimis cum ad eam, quam ipse tuctur animosè, sententiam confirmandam facere viderentur.

Secundum
VValtoni
argumen-
tum à te-
stimonio
Eusebii.

Ex hisce patet primum & primarium *Capelli* ac *VValtoni* testem *Eusebium*, ne verbum quidem proferre quod ipsorum thesi fa-veat. Sed demus *Eusebium* ea prolocutum, quæ in corruptâ versione Latinâ veterum quatuorundam editionum leguntur, non multum tamen inde *VValtonus* lucrabitur. Nam primò nihil ipse *Eusebius* affirmat, tantùm ait, affirmatur, sed à quibus non dicit. Quod ait affirmari est geminum, primum, *Estram* memoriter condidisse totam Scripturam Vet. Testamenti: posterius, commutâsse eum literas Judaicas. Nulla major auctoritas esse potest in affirmato posteriori quàm priori. Jam verò affirmatum prius ipso *Capello* teste est falsissima fabula, ex 14. *Esdra* Apocryphi desumpta.

Et Hiero-
nymi.

Quod ad *Hieronymum*, fateor eum in contrariâ nobis esse sententiâ. Sed ajo primò parum esse auctoritatis in patris unius cuiuscunque sententiâ, si pro eâ ipse solus stet, & nullâ ratione suam sententiam statuminet, hîc verò stat *Hieronymus* solus. Quod ad *Bedam* qui eum sequitur, tam *Capellus* quàm *VValtonus*, nihil ponderis eum *Hieronymo* addere profitentur. Affirmat *Hieronymus*, *Ezram* alias literas reperisse quibus Judæi postea usi sunt, & in antiquis literis Hebræorum, quibus Samaritani hodie utuntur, ultimam *thau* crucis similitudinem habere. Quod hic *Hieronymus* dicit esse certum, nullâ neque ratione neque auctoritate probat. Quod tam ei quàm *Eusebio* centurias errorum *Scaliger* *Waltonianæ* sententiæ primarius patronus in suis notis ad *Chronicon* ascribat, satis novit *VValtonus*; hîc verò tam *VValtonus* quàm *Capellus* duplicis erroris eum coarguent, neuter enim vult ab *Ezra* inventas aut repertas eas literas, quibus hodie Hebræi utuntur, sed istas uterque profiteretur Chaldaicas, quæ aliquot annorum millibus repertæ sunt ante natum *Estram*, ejusque diebus à vulgo Judæorum tam, quàm linguam Chaldæorum probè cognitæ. Deinde multò falsissimum est, si *Scaligero* credimus, in literis Samaritanis ultimam habere ullam similitudinem crucis, rectè hoc affirmasset *Hieronymus* de Alphabeto *Æthiopico*, prout in *VWaltoni*, & aliorum typis Alphabetorum Orientalium apparet, sed de Samaritano est valdè falsum, ut postea appatebit. Denique unicum *Hieronymianæ* sententiæ fundamentum *Eusebio* remoto, vel etiam *Eusebio* stante fatetur *Capellus* poni in testimonio Judæorum: his verò ut hominibus mendacissimis omnem fidem maximè in præsentis argumento negandum *Capellus* affirmat.

Tertium à

Nihilominus tamen ex *Capello* *VValtonus*

pro tertio suæ sententiæ fundamento, affert antiquos & recentes Rabbinos, nimirum Rabbi *Chasda*, Rabbi *Iose*, Rabbi *Ioseph albo* & alios. Resp. Nullum neque *VValtonus* neque *Capellus* affert Rabbinum, nisi quem *Buxtorfius* ipsis in manus posuit, & ad quorum testimonia solidas attulit responsiones, quas illi dissimulant, saltem intactas transiliunt.

Quod ad primum Rabbi *Chasdam*, ostendit *Buxtorfius* eum pro contrariâ stare sententiâ, eo quòd doceat in tabulis Moisaicis scripta à Deo *Mem* & *Samech* in figurâ clausâ: in Scripturâ autem Samariticâ, neque *Mem* neque *Samech* figuram unquam habuerunt clausam: itaque ex hujus Rabbini mente, legis tabulæ non potuerunt scribi literis Samaritanis, cur ad ista tam *Capellus* quàm *VValtonus* muti sunt? Deinde dicit *Buxtorfius* sententiam *Chasda* ascriptam destructe scipsam, neque posse à quoquam defendi, nimirum datam Judæis Scripturam Assyriacam, & Linguam Aramæam diebus *Ezra*, electamque à Judæis Linguam Sanctam, ac Scripturam Assyriacam, & relictam Cuthæis Scripturam Hebræam & Linguam Aramæam. Nullus (inquit *Buxtorfius*) unquam voluit relictam Cuthæis Linguam Aramæam, cum ipsi semper legem scripserint ipsissimâ Linguâ Hebræâ. Respondet *VValtonus* diebus *Ezra* multos Judæorum non tantùm literis Chaldaicis, sed Linguâ Chaldaicâ scripsisse sua Biblia, quorum omnia exemplaria *Ezra*s abolevit. Replica. Nihil hæc responsio ad rem, nam *Buxtorfius* non de Judæis, sed de Samaritanis loquitur, qui legem non Chaldaicâ Linguâ, sed Hebræâ descriptam habebant. Præterea quod affert *VValtonus* de Bibliis diebus *Ezra* apud Judæos linguâ Chaldaicâ, mera est sine omni fundamento conjectura, quis enim ante paraphrases Chaldaicas hodie extantes unquam somniavit de aliis Bibliis Chaldaicis.

Quòd ad secundum *VWaltoni* Rabbinum Rabbi *Ioshen* in Talmud Babylonico titulo *Sanedrim* cap. 2. affirmantem per *Ezram* mutatam Scripturam legis in Assyriacam, quæ cum ipsis ascendit ex Babel. Resp. Noverat satis *VWaltonus* *Buxtorfii* exceptiones contra hoc testimonium: quin conatus est eas tollere? Dicit *Buxtorfius* è Talmudis loco disputationem esse inter Doctores Misnicos de antiquitate literarum Hebraicarum, & primo sententiam dicere Rabbi *Ioshen* pro novitate literarum Hebraicarum, quasi ab *Ezra* inventarum, & antiquitate literarum Samaritanarum, quasi in iis legis tabulæ primum scriptæ fuissent. Contra hunc inducuntur Rabbi *Iehuda* Sanctus, Rabbi *Simeon*, & Rabbi *Ela-*

Eleazar, qui ad argumenta Rabbi *Ioshae* respondet, & certè ea argumenta sunt vanissima, ut illa *Buxtorfius* ex Talmude recitat; utcunque, Talmud rejicit sententiam Rabbi *Ioshae*, & determinat secundum ejus adversarios, eo quòd hi plures essent, Talmudis autem regula & consuetudo est determinare secundum Doctorum pluralitatem, in primis hoc loco ubi *Ioshae* argumenta solvuntur & rejiciuntur, adversariorum autem argumenta stant intacta. Denique ex adversariis Rabbi *Ioshae* est Rabbi *Judazur* ἱεροζολῶ Sanctus, & Princeps dictus, secundum cujus vel solius sententiam Talmud determinare solet, hic unus Rabbi *Ioshae*, ac aliis mille vulgarium Rabbidorum praevallet.

Recentiorum Rabbidorum producit *VValtonus* ex *Capello*, ut hic ex *Buxtorfio*, tantum duos Rabbi *Ioseph Albo*, & Rabbi *Mose Bar Nachman*. Resp. Ad priorem concedendo ipsum in contrariâ nobis esse sententiâ. Sed quid valet iste unus contra multitudinem sociorum, in primis cum *Albo* hic manifestus sit falsarius, qui ex Talmude varia citat, quæ in Talmude nunquam extiterunt? Quod ad *Machmanidem*, demonstrat *Buxtorfius* scripsisse eum literas quibus à *Mose* lex scripta est, habuisse ut vocant Hebraei apices & coronas, literæ autem Samaritanæ coronas illas nunquam habuerunt, ergo secundum *Machmanidem* lex olim literis Samaritanis non potuit scribi.

Pro suâ sententiâ *VValtonus* plura argumenta non affert. Nobis ex *Buxtorfio*, quem tamen non nominat, ascribit varia, primùm testimonia tam veterum quàm recentium Rabbidorum. Ad hæc exemplo *Capelli* breviter respondet, Judæorum hic nullam esse auctoritatem cum testentur in rem suam, & suæ gentis gloriam. Replica, nimis curta est hæc responsio. *Buxtorfius* ad singulos tam veteres quàm recentes Rabbidos, qui contra suam sententiam prolati sunt, respondet distinctè & fusè: cum ipse magnam copiam Rabbidorum antiquorum adducit, summæ apud suos auctoritatis tam Tannæorum quàm Gemaristarum quàm auctorum *Tosephoth*, quàm Geonum, & Cabbalistarum omnes *Capellus* & *VValtonus* unâ brevi liturâ delent; homines, ajunt, sunt mendacissimi, cum de suæ gentis gloriâ agitur, hæc unâ solâ fideiâ omnes illas *Buxtorfii* longas Rabbidorum lacinias eleganter Hebraicè descriptas, & benè punctatas, ac translata dealbant; & tamen cum unum aut alterum vel ex antiquis, vel recentibus Rabbidis *Buxtorfius* ipse suppeditat, statim istorum licet paucissimorum verba ad altra tollunt, illorum unum aliis centum

volunt præferri. Hujus magni paradoxo unica ratio quam *Capellus* ad nauseam ingeminat, & *VValtonus* etiam ex eo affert, non videtur proba, nimirum gloriam esse gentis Judaicæ legem à *Mose* scriptam fuisse literis Hebraicis hodiernis, quæ sunt Assyriacæ, probrum verò gentis & dedecus, si literis Samaritanis lex descripta fuisset. Quid hic est solidi ex hypothesebus *Capelli*? Nam docet is nullam sanctitatem, nullam gloriam, nullum omninò honorem deberi linguæ, aut literis quibus *Deus*, *Moses*, & Prophetæ scripserunt res sacras, magis quam alii cuicunque linguæ aut literis, in quibus profanissimæ gentes sua descripserunt abominanda mysteria. Præterea, volunt linguam literasque Hebræas antiquas fuisse proprias Chananæis, Philistæis, Tyriis, & Sidoniis, eorumque colonis Pænis; Chaldæam verò tam linguam quàm literas proprias Monarchis Assyriorum, & *Abrahamo*, ac *Patriarchis* maternas, quas semper usutpavit *Abraham* donec à Chananæis Hebræa didicit. Equis autem honor Judæis ex usu linguæ Chananæorum, qui servi fuerunt Assyriis, & à Deo maledicti ac exterminio devoti? Quid etiam probri Judæis esse potuit ex usu linguæ & literarum Assyriorum quæ propriæ erant genti orbis dominatrici, & maternæ *Abrahamo*, ac antiquioribus *Patriarchis*.

Ex recentioribus Rabbidis plerosque sibi sumit *VValtonus*, & nobis tantum paucos reliquit: novane est hæc arithmetica? cum unius tantum, scilicet *Iosephus Albus* stat pro plerisque, & duodecim, quorum testimonia adducit *Buxtorfius*, sint solum quidam comparati ad illum unum. Rectè *Capellus* monet ponderanda non numeranda esse hic suffragia, ita ut unus stare possit pro mille, certè unus Judæus, unde *Hieronymus* sententiam Capellianam didicit (nam non potest probari duos fuisse Judæos *Hieronymi* Magistros, imò nec ab uno, vel ullo Judæo sententiam istam *Hieronymum* hausisse) vult arguere publicam & constantem totius gentis Judaicæ mentem, non solum unius aut alterius doctoris sententiam, mira φιλαωτία & confidentiâ.

Secundum *Buxtorfio* *VValtonus* argumentum ascribit ab antiquis monetis. Resp. De hoc suprâ: satis nobis est, quòd non minor similitudo veri sit in nummis *Buxtorfii* quàm *VValtoni*.

Tertium ex tribus antiquis inscriptionibus. Prima literarum inscriptarum sepulchris Patriarcharum, quas vidit *Benjamin* Tuledensis in speluncâ prope Hebronem. Secunda in lapide sepulchrali Ducis Regis *Amasia* Sagunti in Hispaniâ.

Tertia

Confir-
mantur
Buxtorfi
argumen-
ta contra
VValtoni
exceptio-
nes.
Primum.

2.

3.

Tertia in lamina aurea, quam in fronte gestabat Pontifex maximus, quæ literis Hebraicis, non Samaritanis inscriptum habebat nomen *Iehoræ*.

Ad primam responderet, *Benjamin* itinerarium scateret fabulis, prout *L'empereur* in id commentarius ostendit, vel si quid tale vidit *Benjamin* à Christianis, aut recentioribus Judæis inventum esse. Replica, Non ita fabulosus est *Benjamin*, quin in eo multa sint vera quibus *L'empereur* non contradicit. 2. Nihil verat illa sepulchra, eorumque inscriptiones, tam antiquas fuisse quàm ea tempora quibus Judæi cœperunt sepulchra Patriarcharum & Prophetarum ædificare, & adornare; Et verò cur illa non possint antecedere dies *Ezra* quid prohibet?

Ad secundam responderet, esse cæco cæciorem qui non videt infirmitatem istius argumenti. Replica, *Villalpandi* quidem fabulas de *Adoniram*, qui venit in Hispaniam collecturus *Rhehoboamo* *Solomonis* filio tributum, esse ridiculas, sed ut conjectura *Capelli* *VValtono* placet de Judæo quodam duce Regis *Amasia*, Reguli cujusdam Mauri ibi sepulto, dum in Valentia Mauri dominarentur, & multi ex Oriente Judæi eò confugerent ad figendum ibi domicilium, quidni & hæc nobis conjectura æquè placeat, ex istis Judæis quendam, dum ex patria in Hispaniam commigraret, attulisse secum ut insigne monumentum, lapidem sepulchralem, vel ipsius Regis *Amasia*, quod Hebraica inscriptio fert, vel cujusdam ex ejus Ducibus qui tot annis potuit perdurare. Certè à dominio Maurorum in Valentia ad dies Rabbi *Iom Tobh*, non est verisimile literas in lapide sepulchrali ita ob ætatem exesas ut legi non potuerint, & verò Judæi in Hispania ac alibi lingua ac literis regionis ita familiariter utuntur, ut nullibi soleant suis sepulchris Hebræas voces aut literas inscribere.

Ad tertiam responderet, *Hieronymum* in epist. ad *Fabianum* (nulla talis est *Hieronymi* epistola, dixisset ad *Fabiolam*) nullas scripsisse literas Hebraicas, sed tantum literas Latinas, quas editores officiosè de suo fecerunt Hebraicas. Replica. Audax nimis est hæc censura sine ullâ probatione, nihil tale vel *Marianus* vel *Fronto ducaus* in suis notis observant, Editores Parisienses optimis, & antiquissimis manuscriptis usi sunt, eos non debuit *VValtonus* cortexisse, nisi ex fide plurium & antiquiorum manuscriptorum, quæ in hac epistola vocibus omnibus Hebræis, quæ multæ sunt, carebant: certè *Buxtorfius* multò antiquiorem *Hieronymo* citat ex Talmude Rabbi *Eliezer*, *Barjose* qui laminam illam Romæ suis oculis conspexisse se asserit; quod addit *VValtonus* ci-

darin illam Pontificis inscriptam post dies *Ezra*, non est verisimile, nam nusquam legimus in veste Pontificis à diebus *Mosis* quicquam mutatum, nedum ut nova lamina aurea novitiis literis inscripta ejus fronti appenderetur. In diebus quidem *Solomonis* sacrorum vasorum multa mutata sunt ad usum novi templi, tamen Laminam illam frontalem *Aaronis* tactam fuisse non legimus.

Quartum *VValtonus Buxtorfio* argumentum ascribit à trium literarum figuris *Iod*, *Tau*, & *Samech*, in antiquo (inquit *Buxtorfius*) Alphabeto Hebraico *Iod* fuit literarum minima, sed in Alphabeto Samaritano est maxima. 2. In vero Alphabeto Samaritano, *Tau* olim habebat similitudinem crucis, in hodierno verò Alphabeto Samaritano *Tau* nullam talem figuram habet. 3. In Alphabeto Hebraico ante *Ezram* *Mem* finale fuit clausum, nec ulla litera finalis fuit distincta ab initiali aut mediâ. Ad primum responderet *Capellus* invadendo in personam *Postelli* hujus argumenti auctoris, ut hominis execrandæ memoriæ, *VValtonus Postelli* personam non tangit, nam quæcunque in senectute ejus fuerint deliria, nemo negat virum fuisse admirandæ in Linguis Orientalibus scientiæ, & maximi meriti ob raram in hoc studio diligentiam, sed viros doctos *Seichardum*, *Dilherum*, & *Crinesium* nominatim compellat, & hoc ipsorum argumentum pronunciat stramineum, nihilominus tamen penitus introspectanti, aliquid in eo ferri, & chalybis invenitur; nam evincit literas Hebraicas, quas *Christus* & Apostoli solas usurpabant, fuisse hodiernas, non verò Samaritanas, inter quas *Iod* nunquam fuit minima. Ista non negat *VValtonus*, & vult cum larvis luctari qui hujusmodi contra se suosque afferunt, hoc ergo maneat fixum, *Christum* manifestè docuisse legem scriptam literis Hebraicis hodiernis, inter quas *Iod* est minima: remanebit probandum *VValtono* & suis fuisse aliquando alias literas in quibus lex tempore *Mosis* à Deo scripta est; donec duriora afferant, & minus straminea argumenta quàm quæ hæcenus vidimus, permittant oportet nobis credere ex auctoritate *Christi*, legem scriptam caractere Hebraico hodierno, an verò in alio caractere Deus in monte *Sinai* eam scripserit nobis ipsorum probationes expectandæ sunt, antequam priorem fidem relinquamus.

Secundam partem argumenti *Buxtorfiani*, desumpti à caractere Samaritano in ultimâ literâ *Tau*, concedit *Scaliger*, sed fortiter negat *VValtonus*, affirmando *Tau* Samaritanum repræsentare crucem exactè. Resp. Num æquum sit *VValtoni* verbis quàm

Tau Samaritanum non repræsentat crucem.

quàm nostrismet ipsorum oculis fidere ipse judicet, in Alphabeto Samaritano, quod *Scaliger* accuratè depinxit, in eo etiam quod *Bellarminus* Grammaticæ suæ Hebrææ apposuit, & in eo quod *Crinesius* ex membranâ manuscriptâ ab Oriente Norimbergam allatâ elegantibus typis expressit, quin etiam in ipso Vaticano Romæ impresso, quod *VValtonus* nobis dat, nulla omnino inter *Tau* & crucem similitudo est, nisi velimus non tantùm quadrare circulum, sed circulum affirmare quadratum, & quadratum circulum, & quidlibet quodlibet. Quòd verò *Villalpandus*, ut videtur, ex Pontificiâ suâ in crucem superstitione exesas aliquot in quibusdam monetis literas detorquere conatur ad figuram non *Tau* majusculi Græcorum vel Latinorum, neque *Tau* Æthiopum quæ exactè crucem representant, sed ad Græcorum X quod crucem *Andree* dictam, decussatam exprimit, nequaquam verò crucem *Christi*, hanc *Villalpandi* detorsionem non debuit *VValtonus* laudare & sequi.

Tertiam argumenti partem à *Mem* clauso Isa. 9. v. 7. in medio vocis *Lemube* si *Isais* ita scripsit, non est usus in suâ Scripturâ caractere Samaritano, qui nullum habuit, & nullum adhuc habet *Mem* finale & clausum, ita autem scripsit Propheta, quia præterquam quod in omnibus exemplaribus Hebræis ita extat, multi etiam tam Christianorum quàm Judæorum interpretum, mysterium in hac literâ clausâ latere arbitrantur. Respondet 1. *VValtonus*, vana esse hæc mysteria. 2. Errorem esse prout *Grotius* rectè notavit, scribarum, qui *Mem* finale in medio vocis scripserunt. Replica, soliditatem ullius hîc mysterii non defendimus, plurimi tamen præter Judæorum turbam ex Christianis non modò antiquis sed recentioribus, scilicet *Lyranus*, *Fabricius*, *Capito*, *Galatinus*, *Mirandulanus*, *Oecolampadius*, *Bibliander*, pro mysterio in eâ literâ citantur. Sed ad nostrum argumentum satis est, si in eâ voce *Mem* finale scriptum fuerit, num ex mysterio an sine mysterio, nos non inquirimus, neque *Capelli* varia lectio argumentum infirmat: nam si lectio illa *Mem* clausi fuerit una ex antiquis, & vera, sint licet quotvis aliæ, tenet argumentum. Fateor *VValtoni* ex *Grotio* responsionem rectè occurrere argumento, & illud evertere, si vera esset, sed absit, ut vel illi vel *Grotio* in authentico textu errores concedamus, nisi majore multò, quàm hîc premimur necessitate, constringamur.

An Mem & Samech steterint miraculose in Alterum argumentum *Buxtorfo* ascribit *VValtonus*, *Mem* & *Samech* clausa steterint miraculose in tabulis legis, quia absque coherentia cum ullâ continuâ parte tabularum, ista affirmat *VValtonus* Rabbinica esse

commenta, responsione indigna. Replica. ^{tabulis legi-} Nullum hoc est ex *Buxtorfi* argumentis, sed ^{Sis.} tantùm commoda præventio primi & primarii Rabbinorum testimonii, quod contra ipsum *VValtonus* affert. Hoc quod à Rabbi *Chasda VValtonus* citat, demonstrat Rabbinum illum existimâsse legis tabulas divinâ manu scriptas caractere hodierno Hebræo, non Samaritico: *VValtonus* hîc concedit hanc fuisse *Chasda* mentem, sed nixam falso commento, *Buxtorfus* neque falsum illud commentum, neque aliud ullum Chasdianæ sententiæ fundamentum approbavit, tantùm *Chasda* testimonium pro suâ sententiâ citavit, quòd hîc tam *VValtonus* quàm *Capellus* liberè largiuntur, etsi paulò antè uterque *Chasdam* ut primum testem, pro contrariâ suâ sententiâ citaverit.

Ad ultimum *Buxtorfi* argumentum à *Judeite-Fullero* mutuatum, nimirum à numero gentis Judaicæ, quòd facilius fuit suos caracteres & linguam servare quam paucis Samaritanis in angusto conclusis angulo. Respondet post *Capellum VValtonus*, non queri quid potuerit fieri, sed quid factum sit, mutationem illam esse factam nullâ Judæorum negligentia, sed ex imperio *Ezrae*, ut separaret Judæos à Samaritanis, & legem Dei in literis Assyriorum scriberet, qui mundo tunc dominabantur, ut ita gentibus aperiretur porta ad cognoscendas literas sacras. Replica, factum est quod in primis negatur & ratio negationis facti, istius scilicet per *Ezram* mutationis, est sublatio ejus causæ, nimirum Judæorum immanis negligentia in servandâ suâ linguâ, & literis, & amplectendis tam literis, quàm linguâ Chaldæorum, negligentiam illam uno Spiritu *VValtonus* hîc videtur cum affirmare tum negare, certè populus Judaicus, quantiscunque vitiis immerfus Samaritanis Cuthæis negligentior non fuit in servandis suis literis ac linguâ.

Quod ad *Ezrae* imperium, hoc est quod queritur, multæ aliæ rationes erant magis obviæ ad obsepiendam populi viam à Samaritanis, quàm abjiciendo, & Samaritanis relinquendo præseas Prophetarum literas, nihil hoc juvabat separationem quandiu manebat lingua communis, nam lingua, non literæ, & caracteres, instrumentum est commercii. Quid ad nos quòd cum Latinis, Italis, Hispanis, Flandris, Gallis, & aliis, eisdem habeamus literarum caracteres, cum in istis nulla sit linguæ communio? Quòd ad Assyriorum literas, nullo modo istæ gentibus sub Chaldaico Imperio legem Judæorum propagarunt, quandiu lex in Assyriorum linguâ non fuit scripta.

Aliam adhuc rationem *Buxtorfo* *Capellus* ^{Et super-} ascribit, perversa valdè & tenax Judæorum ^{stitionis,}

ingenium, quòd non nisi auctoritate planè divinâ, reliquisset Samaritanis capitalibus hostibus literas suas, in quibus Deus legem & Prophetâ Sacrosancta sua scripta expressissent. Respondet *Capellus* tenacitatem hanc Judæorum fuisse superstitionem, à quâ diebus *Ezra* Judæi erant immunes. Replica. Nihil in Judæorum magnâ reverentiâ, & amore erga priscas & divinas suas literas fuit superstitionis, neque ulla unquam gens fuit, aut homo ingenuus qui antiquorum patriæ characterum esse non potuit absque omni superstitionis notâ studiosus: ingens Judæorum zelus diebus *Antiochi* erga libros, ac ipsa verba, ac literas Sacræ Scripturæ, eò usque ut *Capelli* jactatos in iis errores habuerint abominationi, procul abfuit ab omni superstitione. Quòd *Capellus* Judæos tantæ negligentie accusat, ut inter omnes qui in Babylonicâ captivitate vixerunt, aut qui diebus *Ezra* in Judæâ vel ubicunque habitârunt, non remanserit ne unus sacer codex præter eum solum quem possidebat *Ezras*, commentum est, in quo nescio an ullos vel antecessores, vel sequaces *Capellus* habeat.

Reliqua
Buxtorfii
argumen-
ta vindi-
cantur.

Quod affert *Buxtorfius* de *Ezra* zelo in ipsam linguam & literas Hebraicas, dum pueros *Ashdodicè* & *Ammoniticè* loquentes verberibus ac contumeliis acciperet, nimis leviter rejicit *Capellus* à linguâ & literis ad sola conjugia Judæorum cum populis vicinis, nam non ista tantùm reprehendebat *Ezras*, sed hoc etiam istorum connubiorum effectum ei graviter displicuit, cùm audiret Judæorum liberos loquentes linguâ *Palæstinorum*, quod ejus zelum significat non tantùm contra connubia, sed etiam erga linguam & literas Judæorum, ut illæ secundum priscam consuetudinem servarentur immutata, etsi omnis hîc disputatio sit vana, si *Capelli* & *VValtoni* hypotheses sint veræ, nam secundum eas *Ashdodica*, & omnium *Palæstinorum* lingua, & literæ erant omnino eadem cum Hebræis, utpote quas Hebræi à *Chananiis* didicerant.

Aliud attulit adhuc *Buxtorfius* argumentum, ad quod nihil neque *Capellus*, neque *VValtonus* responderunt: simplicitas characterum Hebraicorum, quorum ductus non sunt tam operosi & compositi quàm apud Samaritanos, ut utrumque Alphabetum comparanti apparebit, literæ autem quòd simpliciores, eò antiquiores, & quòd magis compositæ, eò ab aliis prioribus plus mutuantur.

An àu-
plex olim
Judæis
fuerit lite-
rarum
character.

Vix aliud videtur restare in hac quæstione quàm famosa distinctio à *Buxtorfio* sæpius ingeminata, & à *VValtono* & *Capello* totis viribus oppugnata, duplicis apud antiquos Hebræos characteris; unius vulga-

ris, quo scribebantur epistolæ, & res omnes communes, exemplaria etiam Bibliorum communia, quæ vulgi manibus terebantur: alterius privati magis usus, quo tabulæ legis à Deo, & primaria Regum ac Prophetarum sacri codicis exemplaria exarabantur; ut apud *Ægyptios*, *Chaldæos*, *Græcos*, *Latinos*, alioque populos diversus erat literarum character pro sacris solennibus, & altioribus usibus distinctus à magis vulgari & quotidiano, istas literas vocatas Hebræas à communi omnium Hebræorum usu, has *Assyriacas*, vel quia ob divinum magis usum putabantur sanctæ ac beatæ; vel quia ab auctore *Ezra* ex *Assyriâ* ascendente à toto populo in communem usum acceptæ sunt, omissis vulgaribus Hebræis quæ prius in communi usu erant. Contra hanc distinctionem magnâ irarum mole tam *VValtonus* quàm *Capellus* insurgunt. Quis (inquiunt) non videt meras nugas, & vanorum hominum vanissima hæc esse commenta, quorum *Christianos Theologos* pudere debet, nescio sanè quid sit ineptire, si hoc non sit, apage istiusmodi nugas, & deliria. Replica. Parcivus ista viris, duriora multò sunt hæc verba, quàm ullæ contra distinctionem allatæ rationes, & verò licet distinctio nulla esset, parum inde nostræ causæ decederet, sed *Buxtorfius* eam probat ex Judæis, non modò recentioribus, sed antiquissimis *Talmudis* tam *Babylonicis* quàm *Hierosolymitanis* auctoribus, quibus ipse *VValtonus* suam sententiam firmare, licet frustra, conatur. Istorum testimoniorum magnâ copiâ à *Buxtorfio* productorum nulli vel *VValtonus*, vel *Capellus* quicquam respondent in particulari.

Quod in genere afferunt primò *Rabbini* omnes antiquos novos, homines esse vanissimos. Replica, non negamus in dogmatis fidei Christianæ: in significatione tamen vocum Hebraicarum, & consuetudinibus, seu in lingua, seu literis, seu variis ritibus à majoribus suis olim usurpatis, multa ab iis rectè disci commune doctorum est judicium.

Rabbini
in
aliquibus
utiles.

Quod secundò affertur de causâ diversorum apud *Ægyptios* & alios characterum, ut obscuris & mysticis literis tegerentur à populo abominanda oblectamentorum *Idololatrarum* mysteria, quale nihil apud Judæos unquam fuit, quorum omnia sacra Deus singulis ex populo cognita esse voluit. Replica. Non probat *VValtonus* vel solam, vel primariam, vel ullam diversitatis characterum apud Gentes causam fuisse oblectationem horrendorum mysteriorum, sub hoc ignotarum vulgo literarum velo: certè horridissima *Ægyptiorum*, *Chaldæorum*, & aliorum Gentilium *Idololatria* à sacerdotibus, poetis, historicis singularum gen-
tium

Nulla my-
steriate-
gebantur
sacris cha-
racteribus.

tium characteribus vulgaribus clarè satis exprimebantur, nihil sub literis mysticis latebat deterius, quàm quòd de *Api, Ige, Dagon, Baal, Iove, Junone, Venere, Apolline, Vulcano*, & cæteris Idolis publicè propalabatur. Dei voluntas, & mandatum communicandi suam legem omni populo, nihil impediēbat diversitatem characterum, quibus divina lex scribebatur, & legebatur, tam à Sacerdotibus, quàm ab indoctioribus è populo.

Quod ultimò *Capellus* & *VValtonus* afferunt de significatione vocis *Ashurith*, quasi nunquam fumeretur appellativè pro beato, sed semper propriè pro linguâ Chaldaë, & quòd nullæ literæ beatæ dici possint, quia nullius beatitudinis sunt capaces. Replica. 1. Dato vocem hanc semper sumi propriè, nihil hoc contra nos, qui non rejicimus eorum Rabbiorum sententiã, qui literas quibus lex à Deo primùm scripta est, vocant Assyriacas, eo quòd ascendens ex Assyriã & Babylone *Ezras*, eas primùm vulgaris usus fecerit. 2. Significationes verborum in unaquaque lingua præsupponi debent potissimùm callere qui prisca sunt in linguis scriptores, apud Græcos, *Eustachius, Hesychius, Pollux*, unde *Stephanus* & alii sua Dictionaria condiderunt: apud Latinos *Virgilius, Cicero, Quintilianus, Priscianus, Gellius*, & hujusmodi: similiter prisca Rabbinica vocabulorum significata in majorum suorum linguâ probissimè callent.

Ad Dictionaria hinc provocat *VValtonus*, adimus *Buxtorfi* Chaldaicum multò præstantissimum, quod hætenus in orbe apparuit, ibi ex plurimis tam antiquorum quàm recentium Rabbiorum testimoniis habemus *Ashurith* sumi appellativè pro beato; quòd autem beata satis commodè dici possint quæcunque Deus ad peculiare suum servitium adhibet, non debet controversi. Cur Persæ dicuntur beati Psalm. 137. Nisi quia infantium Babyloniorum capita saxis alliserunt? Quidni illæ literæ quibus solis Deus usus est in scribendâ suâ lege, ob eam supra omnes literas prærogativam, beatæ dici possint? Nescio quis genius *Capellus* egerit, ut omnem literis & linguæ Hebraicæ non tantùm beatitatem, sed quam docti omnes ei solent ascribere, Sanctitatem neget; imò & omnem contra communem puto mortalium sensum, vel levissimum honorem ex usu Dei & Prophetarum, derrahatur: Non tam scrupulosæ sunt Sacra literæ, quæ ipsas arbores, sylvas, & luces à radice vocis præ manibus frequentè vocant.

Plura hinc non addimus. Quod ad quæstionem posteriorem de punctorum vocabulorum apud Hebræos ætate, eam impræsentiarum lassè non valemus discutere, nec

multùm opus est: nam quibus est animus & otium seriò, & absque præjudicio comparare *Capelli* arcanum punctationis, quæque ex eo breviter deducit *VValtonus* in suo de punctis Prolegomeno cum *Buxtorfi* patris Tiberiade, & filii dissertatione de punctis, ut arbitror, in novam, & omnino singularem *Elia* Levitæ sententiam de punctorum à Masorethis inventionem annis totis quingentis post *Christum*, non valdè propendebit.

CAPUT XI.

Res gestas continens Epochæ sextæ ab Alexandri Magni morte ad Aristobuli in Judæâ Regnum.

IN priori Epochâ capite nono explicavi, quomodo bicornis aries, Reges Persiæ & Mediæ, omnia pro suo libitu in Oriente, Septentrione, & Meridie, per annos ducentos triginta sex, sursum deorsum volverint; donec hircus ab Occidente Rex Græcorum in arietem irruisset, stravisset humi, & utrumque arietis cornu confregisset, pedibusque omnem Persarum potentiam conculcasset. Ostendimus etiam quomodo insigne cornu ex fronte hirci enascens parvo tempore contrafractum sit in *Alexandri* præmaturâ & inopinatâ morte. Restat jam ut declaremus quâ ratione quatuor cornua in hirci capite exorta sint, quomodo Græcorum seu Macedonum imperium in quatuor præcipua Regna divisum sit: *Ægypti Ptolemaorum, Babylonis & Syriæ Seleucidarum, Asiæ Minoris Antigoni, Macedoniae & Græciæ Antipatri* & ejus posteriorum, seu etiam *Antigoni*: quomodo quoque ex *Seleucidarum* radice sit enatum cornu parvum *Antiochus Epiphanes*; denique quomodo ipse hircus & omnia ejus cornua comminuta contritæque sint à bestia quartâ terribili, & forti nimis; Imperio Romano, quod ferreis suis dentibus, priorum omnium Imperiorum robur totum confregit.

Insignes istorum temporum historiae egregiam lucem & verum commentarium exhibent non tantùm septimo, octavo & undecimo *Danielis* (cæteroquin obscurissimis) sed & aliis Scripturæ tam authenticæ quàm Apocryphæ multis locis. Istarum historiarum fontes habemus in *Plutarchi Eumene, Phocione, & Demetrio, Iustini compendio Trogi Pompeji, Iosepho* utroque tam *Flavio* quàm *Bengorionis*; sed ante omnes plenissimè & clarissimè in *Diodoro Siculo, Curtius & Arrianus* desinunt in *Alexandro*. Quæ autem apud *Capellum, Usberium, Pesselium, Rhalegum*, & in ejus supplemento per nostrum *Rosam, Salianum*, etiam *Tornellum*,

Historia profana illustrat sacras Prophetias.

Historia exotica fontes.

niellum, & *Petavii* Rationarium, totamque aliam ingentem recentiorum historicorum nationem legimus, omnia ex nominatis fontibus hausta pro vario singulorum ingenio & eloquio *πολυτρόπως* valde & intricatè satis traduntur: nobis etiam pro nostrâ minutâ facultate ex utrisque tam antiquâ quàm recentioribus fas esto, narrationem insequentem deprompsisse.

Mors A-
lexandri
Macedo-
nas con-
fundit.

Ut primum *Alexander* animam *Babylone* exhalasset, maximus primùm luctus urbem, regiamque complevit; & postcâ ingens exercitum invasit consternatio. Erant in eo multi corporis animique virtutibus, & egregiâ *Philippi* ac *Alexandri* per multos annos disciplinâ, magnis copiis ducendis, & regnis administrandis omnino pares; sed hinc omnium ruinæ origo. Dum omnes aspirant ad summa, nec quisquam ex animo alii cuicumque parere vellet, omnes in tuam corruerunt perniciem: quique in tot *Asiæ* Regnis tantos nobilium familiarum, & populorum sanguinis rivos effuderunt, quiescentibus & inspectantibus regionibus subactis, ipsi suis in se manibus divinam vindictam executi sunt, & in paucis annis *Alexandri* Regumque *Macedoniæ*, quin & omnium ducum, omniumque ipsis amicorum, totas familias stirpitis eradicârunt. Imò verò paucissimos ex gregariis militibus, triumphabundi & ubique victoris *Macedonici* exercitûs siccâ morte occumbere permiserunt: ac *Macedonum* gentem in vilissimam, pauperrimam, & despiciabilissimam provinciam, sicut fuit olim, redegere, totique *Græcorum* nationi infinitarum calamitatum & perpetuæ ad hunc diem servitutis causa extitère.

Illustris
Dei in
Macedo-
nas vin-
dictu.

Perdiccam
deprimit
Meleager.

Primus hujusce tragœdiæ actus *Babylone* exhibitus est. Post aliquot horarum lamenta & fletus, primarii omnes duces, & magnus militum globus in Regiam corruens dispicere cœperunt de successore in imperium. In medio locatum est solium, diadema, & vestis regia *Alexandri*. *Perdiccas*, quem *Alexander* sibi tradiderat annulum, juxta diadema in solio deposuit; quasi ipse à se in alium quemvis gubernationis onus lubenti animo rejiceret. Post multam deliberationem, suavitè *Perdiccas* expectare partem *Roxanes*, quam post bimestre edituram sperabat marem, cui patris solium traderetur; & interea per *ἑπιμελητάς* Curatores administrari *Reipublicam*. *Nearchus* pro *Hercule* quem ante annos undecim *Barsine Memnonis* vidua *Alexandro* pepererat; verba fecit: *Ptolemæus* pro Aristocratiâ primariorum ducum dixit. Sed pressit *Aristander Alexandri* sententiam, annulum *Perdiccæ* tradentis & cum eo imperium. Dum multi urgerent *Perdiccam* ut annulum vellet resumere, is mo-

destiam nimiam simulans, tantùm ut plus urgeretur, ex ducum confessu surgens turbæ se immiscuit, quasi procul à throno refugiens. In cunctatione *Meleager* multis verbis acerbè in *Perdiccam* invehitur, ut Regni fastigio omnino indignum: suadetque ut se sequerentur milites ad diripiendos & inter se partiendos *Alexandri* thesauros, ut suam hæreditatem, meritumque suorum laborum, & sanguinis præmium.

Dum *Meleager* cum turbâ sequacium ad thesauros digreditur, gregarius quidam & incognitus miles, oratione gravi suadet *Arideo*, *Philippi* patris & *Alexandri* fratris imponendum diadema. In eum statim militum vertit favor, *Meleager* nil tale cogitantem juvenem accersit, regiâ veste & diademate induit, ac collocat in solio. Primariis ducibus displicet electio, etsi enim *Arideus* bonæ & celsæ satis indolis ab utero fuisset, *Olympiadis* tamen pharmacis, quòd eum ex scorto *Phileni Philippus* sustulisset, ita mente erat alienatus, ut stupidiorum esset ingenio, quàm quòd ad tanti imperii onus ferendum esset idoneum. Dum de eo duces ac milites altercantur, & ipse insignia Regni pararet deponere, inter partes volare incipiunt tela; post multorum vulnera fit concordia ut *Arideus* simul & *Roxanes* partus, si foret filius, regnarent; ipsisque ex ducibus darentur protectores, in hujus infantia & illius infirmitate. Hac nihil obstante pace, *Meleagri* & *Perdiccæ* exæstuant iræ: ab hoc equites ab illo pedites stabant: *Arideo* suadet *Meleager* ut mitteret qui *Perdiccam* accerferent, & venientem in viâ necarent. *Perdiccas* satellites ad seprehendum venientes vultus majestate & orationis vi perterrens, ad *Leonatum* extra mœnia cum copiis equestribus perfugit. Obsidetur ab equitibus urbs & fame premitur, sed mox coit pax ut cum *Perdiccâ* & *Leonato* *Meleager* adjungeretur tertius *Reipub.* gubernator. Ex *Perdiccæ* amicis quidam ejus instigatu *Meleagræ* indignantur. *Perdiccæ* exæquatam, & *Meleagri* imperata recusaturus se profitentur: furere *Meleager*, clamare prodicionem hanc esse unius ante alios *Perdiccæ* contra pacta conventa perfidi. *Perdiccas* altè dissimulare; pernegare omnem suam conscientiam factorum à rebellibus, offerre sinceram suam operam ut luant omnes capitibus perduellionem. Placatur *Meleager*, is & *Perdiccas* amicissimè se invicem amplectuntur. Ut in *Meleagræ* contumeliosi comprehenderentur ad pœnam, persuadet *Perdiccas* exercitûs lustrationem. Hoc *Perdiccæ* laqueo capitur cum omnibus suis *Meleager*: dum enim totus exercitus staret in armis, eo ordine & loco, ut in equitum & elephantorum potentia pedites

Perdiccas
perdit
Meleagræ
grun.

consisterent, ex primariis *Meleagri* amicis qui cum ipso fervidissimè *Arideum* rapuissent ad thronum (ut *Curtius* & post eum *Salianus* ac *Rhalegus*) trecenti; sed *Diodorus* tantum triginta nominat, elephantis objecti & statim contriti sunt. *Meleager* ad hæc silere *Arideum* animadvertens, de se actum serò agnoscens, ad asylum confugit; sed frustra: inde enim retractum confodi tum omnia potens *Perdiccas* mandat.

Distribuit ad suum libitum provincias.

Ab inimico præsentis liber, apertius ad solitarium imperium *Perdiccas* aspirat, sed pedetentim, ne præcipitatio nondum maturas spes everteret. Prima cura fuit provincias omnes tradere gubernatoribus, prout suis rationibus esset commodissimum. Ut tamen æmulorum offensam vitaret, *Antipatro* Macedoniam & Græciam, *Ptolemao* Ægyptum & Africam, *Lyfimacho* Thraciam, *Leonato* Phrygiam ad Hellepontum, *Antigono* Phrygiam majorem, *Peucestæ* Persiam, *Seleuco* præfecturam equitum, ut castrorum pedestrium *Pythoni*, & *Cratero* thesauri curam commisit. In thesauris autem præter triginta millia annui redditus, quinquaginta millia talentorum *Alexander* reliquit.

Roxane Statyram necat.

Roxane, *Alexandri* uxor alteram ejus uxorem *Statyram*, *Darii* primogenitam cum suâ sorore *Drypeti*, *Hephestionis* viduâ literis amicissimis *Alexandri* annulo obli-gnatis in aulam evocavit: ubi advenissent, utramque statim sine ullâ criminis umbrâ necatam *Perdicca* ope, in obscurâ fossâ contumulavit; hæc tantum malorum principis.

Invito Pythone emeriti Græci à Macedonibus perfidè necantur.

Ex coloniis Græcorum in superioribus Satrapiis ab *Alexandro* collocatorum, auditâ ejus morte, fortissimorum virorum viginti duo millia peditum & tria equitum se in viam versus patriam conjecerunt. Ad hos compescendos *Pythone* emisit *Perdiccas*; *Python* expeditionem alacriter in se suscipit, in animo habens omnes eas Græcorum copias sibi conciliare, & eorum in primis ope, summam rerum invadere: istud prælagiens *Perdiccas*, audiente exercitu, *Pythoni* in mandatis dedit ut rebelles omnes Græcos occisione occideret, & eorum bona militibus in prædam distribueret. Cùm ad rebelles venisset *Python* ex his *Lypodorum* trium millium ducem promissis corrupit, ut in ardore pugnæ ad se transfugeret: hoc pacto victoriâ potitus, & in suo proposito perseverans, victis Græcis, quas voluerunt pacis conditiones concessit, ut in patriam salvis bonis deducerentur inermes. Pactis hæc conventis, & solenni juramento fucitis, nihilominus Macedones cu pioine prædæ, spratâ jurisjurandi religione & *Pythonis* imperio, me-

mores mandatorum *Perdicca*, omnes Græcos ad unum confoderunt, & quas illi ex Asiæ spoliis opes per annos duodecim congefserunt, inter se partiti sunt.

His peractis *Perdiccas* plenis velis ad imperium occupandum ferebatur; sed multa adhuc obstabant, quo minùs sua sensa in lucem proferret: *Ptolemæus*, *Antipater*, *Leonatus*, & *Craterus* ejusdem potentia æmuli removendi erant. *Ariarathes* Cappadocum Rex ab *Alexandro* festinabundo præteritus adhuc in armis stabit, cum peditum triginta & equitum quindecim millibus. Hunc perdomandum *Eumeni* commisit *Perdiccas* cum exercitu regio, Cappadoces uno & altero prælio fregit, & *Ariarathem* cum omnibus propinquis captos crucibus affixit. Rebellarant etiam *Iaranda* & *Isaurus* Pisidiæ urbes. *Larandam* *Perdiccas* captam æquavit solo, cæcis omnibus puberibus. *Isaurus* seipsam incendio rededit in cineres, ut lævas Macedonum manus effugeret.

Perdicca crudelitas in Cappadoces & Pisidas.

Interea in Græciâ flagrabat bellum *Lamiacum*. *Alexander* paulò ante mortem in ludis Olympicis præconis voce cunctis Græcorum civitatibus denunciârat, ut exulibus, qui neque homicidii neque sacrilegii essent rei, ad sua redire permitteretur. Edictum hoc Athenienses & Ætoli molestissimè tulerunt: quamdiu vixit *Alexander* nihil audebant movere, sed ut eum audiverunt expirâsse, statim ad arma clamare, & quot poterant ex Græcis in societatem armorum contra Macedonas pertrahere: Argivi, Thessali, & alii statim se jungere: octo millia emeritorum *Alexandri* militum in Peloponneso agentium *Leosthenem* jubent conducere. Contra hunc exercitum virorum fortium supra quadraginta millia, *Antipater* ex Macedonia delectibus continuis exhaustâ vix quatuordecim millia potuit corradere: fit pugna, fugiunt Macedones, *Leosthenes* victor *Antipatrum* *Lamiæ* mœnibus concludit, & post arctam obfidionem propemodum capit, sed dum fossas mœnibus proximas purgati curat *Leosthenes*, telo de muro confossus cadit.

Bellum Lamiacum.

Leosthenes victor Antipatrum obsidet Lamiæ.

Mittit interea *Antipater*, qui *Leonatum* & *Craterum* ex Asiâ advocent in opem; adest statim *Leonatus*, sed hoc consilio ut devictis Græcis *Antipatrum* etiam perderet, ad imperium ipse inter primos aspirans; verum hujus ambitio mox extincta est, *Antiphilus*, *Leosthenis* successor cum eo congressus ejus copias debellat, cumque necat.

Cadit Leosthenes, It Leonatus.

Dum hi pugnant, *Antipater* ex liberâ jam *Lamiâ* elapsus, reliquiis fracti exercitus collectis in Macedonia non recedit, *Crateri* ex Asiâ adventum expectans. Supini Græci victis non instare, sed ad res privatas

Antipateri Crateri ope Græcos debellat.

quieti in Græciam; verùm ipsi fallentes fidem ad *Antipatrum* se proriperunt.

Perdiccam
necat *Py-*
tho.

In hoc temporis articulo perit in Ægypto *Perdiccas* in suum fatum pertinaci superbiâ ruens. *Ptolemæus* contrâ *Perdiccæ* vim quàm potuit firmiter omnia in Ægypto communiverat. Ad ignobile juxta Pelusium castrum primus *Perdiccæ* impetus incassum insumptus est: ex apertâ fossâ *Nilus* exundans, castra *Perdiccam* eum damno cogit transferre. Aliud oppugnantem castellum *Ptolemæus* ipse toto die fortissimè sustinuit: dum tertius conatus est ad *Nilum* juxta *Memphim* trajiciendum, invenit *Perdiccas* inopinatum fatum. Postquam peditum pars difficulter admodum transmeasset v. ad. vix mento fluvium superans (licet elephantis superne *Nili* in apertum frangerent, & infelices equites in flumine starent ad excipiendos, si quos aquarum vis deferret.) statim & ex improvîso vel *Nilus* aufecit, vel sabulum in vadi fundo commotum ab elephantorum, equorum, & hominum pondere subsidit, & peditibus impermeabilem fluvium fecit. Hoc casu qui primi transiverunt, necessitatè redeunt, multiq; in aquis percunt: integrum mille à crocodilibus & aliis in *Nilo* belluis, spectantibus commilitonibus, devoratur. Magnus in castris contra *Perdiccam* fremitus oritur, quasi suâ superbiâ gratis in inutili bello milites perderet: murmura hæc crescunt, dum audiunt *Ptolemæi* humanitatem amicissimè accipientis quotquot suorum in alteram ripam vivi delati essent, & juxta more Græcorum solenniter peragentis omnibus, quorum cadavera *Nilus* juxta sua castra ejecerat. Inhumanum & infelicem *Perdiccam* omnes abominari, centum ex ducibus conspirare, *Pytho* in tentorium irumpens ipsum omnesque ejus amicos conquestos confodit.

Ptolemæus ad Macedonas adveniens omni cum honore acceptus est: lubenter omnes ipsi detulissent regum curam, & summam præfecturam militiae: sed vir prudens amplâ satis suâ in Ægypto sorte contentus, effecit ut *Pytho* istud onus & honor imponeretur.

Pytho nem
vexat *Eurydice*,

Eurydice, *Aridei* Regis uxor, ex *Cynâ Alexandri* sorore nata, & *Amynta* *Perdiccæ* majoris *Philippi* regis fratris, mulier irrequieti & superbi ingenii, tot quotidie rixis & contumeliis *Pytho* vexavit, ut is Curatoris ac Protectoris munus deponere sibi commodum putaverit. Ambitiosa *Eurydice* nihil aliud exinde spirare, quàm totius imperii arbitriam sub mariti nomine administrationem; sed hac spe citò decidit.

Et *Eurydice*
dicen *Antipater*.

Antipater ab exercitu vocatus ad *Ἰπυλάειον* Regum suscipiendam, statim *Eurydice*

dicen ad muliebres curas à virilibus & publicis depulsam redegit. Novam Provinciarum distributionem pro suo placito fecit: *Pytho* Mediam attribuit, *Antigono* præfecturam exercitus regii, bellum hinc contra *Eumenum* committens. Ipse cum *Regibus* & *Eurydice* in Macedoniam profectus est.

Antigonus impigre contra *Eumenum* movit: *Alcetas*, *Perdiccæ* frater & *Attalus* levir, *Eumeni* invidentes imperium, copias ab eo suas separant imprudentissimè: nam post debellatum *Eumenum* *Antigonus* parvo negotio eos confregit. Sed major in *Eumene* subigendo labor, cum ad manus esset ventum, etsi Macedonici roboris flos cum *Antigono* staret, *Eumenis* tamen virtus victura videbatur, nisi *Apollonides* ab *Antigono* corruptus cum suâ equitum ala pugnantem deseruisset. *Eumenes* quidem *Apollonidem* transfugientem non sivit evadere, sed assecutus prodicionem publico suspendio remuneratus est: ipse tamen hac prodicione infirmatus ab *Antigono* victus est. Nihilominus post fugam statim reversus via devia eadem nocte loco pugne potitus caecos suos contumulat: cumque potuisset *Antigoni* impedimenta capere, dianculum *Menandrum* monet ut se proriperet in tutum: nolunt enim nimis spoliis militum suorum reliquias in fuga prægravari. His artibus magnam etiam apud hostes victores laudem consecutus est. Attamen conspiciens minores suas vires quàm ut in acie contra *Antigonum* auderet consistere, militem suum laudatum dimisit: ipse cum paucis ad *Noram* in Cappadocia castellum confugit, confidenter in *Repub.* post paucillum temporis eos motus præfugiens, qui ipsi ad res novas viam essent aperturi, neque vanum hoc fuit viri prudentis augurium.

Antigonus arctâ *Eumenum* *Noræ*, integro anno obsidione cinxit; sæpe tamen per colloquia & internuncios operam dedit ut ad suam eum amicitiam pelliceret: sed tam fixâ fuit *Eumenes* in domum *Alexandri* fide, ut summis *Antigoni* pollicitationibus, in summo etiam suo periculo, non potuerit corrumpi.

Intercâ moritur *Antipater* domi suæ octogenario major, commissa Regum & Græciæ gubernatione *Polyperchontis*, ex ducibus *Alexandri* superstitionibus veterum. *Cassander* indignatus à patre prælatum sibi *Polyperchonta*, omnem movet lapidem ut hoc depulso ipse imperii habenas corripere. *Alexander* etsi magnâ in matrem *Olympiadem* reverentiâ teneretur, cognito tamen illius truci & truculento ingenio, ad nullas unquam gubernationis publicæ partes eam voluit admittere. *Antipater* etiam moribundus

Antigonus
frangit
Eumenum.

Moribus
Antipater
Polyperchontis
tradit imperium.

bundus *Polyperchonti* in mandatis dederat, ne mulierem ullam ad Reip. negotia manus admovere pateretur. Nihilominus imprudens senex cum *Eurydice* suis artibus Macedonum ab ipso gratiam divertere sentiret, ut huic mederetur malo, majus attraxit. *Olympiadem* ex Epiro quò ab *Antipatro* fuerat relegata, revocavit in Macedoniam. Huc ut venit immani suâ superbâ & crudelitate mulier omnia præcipitavit: hoc unum tantùm rectè, quòd *Eumenum* Norâ elapsum rebus Asiaticis cum summo sub Regibus imperio præfecerit.

Statim à morte *Antipatri Antigonus* regii exercitûs in Asia Imperator ad *Alexandri* solium aspiravit. Hic ut *Eumenum*, à cuius virtute supra omnia metuebat, amicum redderet, benignas ei pacis condiciones scripto obrulit. In iis hoc unum offendebat *Eumenum*, quòd multò arctius *Antigono* quàm Regibus obligari se videret. Qui obfidebant Noram erant Macedones; dum abesset à castris *Antigonus*, *Eumenes* oblatis conditionibus subscribit, articulo tantùm obligatorio paulùm immutato, bonâ Macedonum cum gratia: ita ut imperiis regum ante *Antigonum* & omnes alios parere teneretur.

Honesto hoc astu liberatus à carcere & *Antigoni* technis, statim magnam manum veteranorum colligit: adveniunt ad ipsum ab *Olympiade* & *Polyperchonte* mandata, ut fumeret de regiis exercitibus & pecunia quantum putaret necessarium ad supprimendam *Antigoni* tyranidem. Nulla morâ in Ciliciam ad *Argyraspidem* primùm se confert, hi ægrè principio ejus parent imperio: sed tanta viri fuit humanitas, prudentia, industria, & fortitudo, ut mox amicè fati conspiraverint.

Seleucus tum *Babyloni* & *Python* Mediæ præcrant; uterque repudiavit *Eumenis* imperium ad summa ipsi anhelantes. *Python* unum aut alterum vicinorum Satraparum de medio sustulerat, hinc cæteri omnes junctis copiis eum oppugnabant, omnibus impar cum *Seleuco* se jungit. *Eumenes* regias literas sociatis istis tradens eos pellexit ad se, cæteros facillè, *Peucesten* Perliæ Præfectum difficiliùs, quòd ille etiam aspiraret ad imperium.

Interea adest *Antigonus*, cum eo se jungunt *Python* & *Seleucus*; ergo *Peucestes* & socii alacres se *Eumenis* ductui subjiciunt: magnis utrinque copiis concurrunt ad *Tigris* ripas. Eâ atte ac vigilantia orientalem ripam à fontibus ad mare *Eumenes* custodit, ut transire aliquoties tentans *Antigonus* multa suorum cum cæde semper rejectus sit. Dum protelatur bellum, nec, ob multa *Eumenis* stragemata, quicquam profectûs faceret *Antigonus*, tandem in media hyeme

nocturnis itineribus *Eumeni* ingruit. Dum in longinquis hybernis procul essent pleræque copiarum, trepidare *Peucestes* & cæteri omnes qui aderant: *Eumenes* bono jubet esse animo, impediturum enim se per tot dies hostium iter quot ad suorum reditum essent necessarii, quod & præstitit; nam cã nocte in verticibus montium qui *Antigoni* castra spectabant, frequentes ignes disposuit, quos spectando perterritus *Antigonus*, quasi cum omnibus copiis paratus fuisset *Eumenes* suos in via fessos invadere, celerimè retrocessit, & dum cunctatur, advocandi suas copias *Eumem* sat temporis præbuit.

Tandem tamen ad prælium devenitur. *Eumenero*
Argyraspidem (quorum multi septuagenarii & *Argyraspides*
nemo sexagenario minor) totam *Antigoni* *stradunt.*
Phalangem post multam cædem in fugam conjiciunt, *Peucestes* tamen cum suis equitibus recedens è prælio *Antigono* equestrem victoriam tradidit: hic occasione usus per alam equitum *Argyraspidum* impedimenta obtinet, contra hoc incommodum nihil valere omnes *Eumenis* artes. In potestatem *Antigoni* devenerunt *Argyraspidum* uxores, liberi, & quam totâ viâ de victis gentibus spolia collegerunt, hæc omnia redditurum se ipsis intacta pollicetur *Antigonus*, modò unum *Eumenum* sibi traderent in manus; hoc illi paciscuntur, & victum tradunt. *Eumenes* quidem post aliquot dierum carcerem ab *Antigono*, multùm dissuadente *Demetrio* filio, indignæ morti traditus est. Sed tanta ipsum contra proditores *Antigonus* *Eumenum*, *Argyraspidas* cepit indignatio, ut in *Arachosiam* longinquasque provincias *Syburzio* duccendos tradiderit, cum expressis mandatis, curaret ne eorum quisquam patrios unquam lares aut Græcum mare vel è longinquo conspiceret. *Peucesten* etiam *Perliæ* præfectura dejectum in vita obscura & ignobili perseverare ad mortem coëgit, ac *Pythonem*, dum sibi insidiaretur, Mediâ ac vita spoliavit. Cùm venisset *Babylonem*, & amicè admodum à *Seleuco* haberetur, eum jussit Provinciarum vectigalium sibi rationem reddere. *Seleucus* nulla verborum lenocinia satisfacere *Antigono* videns, cum paucis equitibus præsentaneæ mortis metu ad *Ptolemaum* in *Ægyptum* fugit. *Antigonus* totius jam *Asiæ* sine adversario Dominus, ad *Macedoniam* & *Græciam Asiæ* adjiciendam animum appellit. *Pythonem* *perdit.*

Omnia tum apud Macedonas pessumabant, ob irreconciliabiles *Olympiadis* in *Eurydice* iras. *Cassander* indignatus à parte sibi in Regum *Ἰνδία*, *Polyperchontem*, fugit in *Asiam*, & ab *Antigono* classem cum milite impetravit, quibus *Macedoniæ* & *Græciæ* imperium ad se attraheret. *Polyperchon* ne civitatis *Græciæ*, quarum singulis

Polyperchon in *Græciæ* optimates crudelis.

lis *Antipater* optimates præfecerat. Dissolutis Democratias, ad *Cassandri* partes deficerent, regio edicto Democratias ubique restauravit, & optimates ab *Antipatro*, *Alexandro* etiam & *Philippo* per totam Græciam constitutos disjecit, magnamque partem vel morte vel exilio multavit. Ut sanguinarium hoc edictum exequeretur, *Ardeum* cum exercitu per totam Græciam circumduxit. Cùm venisset in Atticam, populus Atheniensis optimates omnes suos de imperio deturbavit. Horum primus *Phocion* vir omni laude cumulatus, *Philippo*, *Alexandro*, & *Antipatio* amicissimus, jam octogenarius, plus quàm quinquagesimo summo magistratu, sine ullo unquam suo ambitu, & semper in magnum Reipub. commodum & honorem functus; fugit à furore plebis ad *Polyperchontem*. Is, ut Athenienses sibi devinceret, *Phocionem* in vinculis remittit in urbem. Ingrata & furiosa plebs publico suffragio præstantissimum virum civitatem jubet bibere. Post eum vero diem nemo quisquam Athenis, in ulla facultate, vir insignis exortus est.

Phocion clarorum Atheniensium p. strenuus.

Fractus Megalopolitani eb. sidione Polyperchontis.

Olympius Arideum & Eurydicem.

Et Olympiadem Cassander.

lyserchon ex Græciâ, & *Pyrrhi* pater *Æacides* ex Epiro ad *Olympiadi* opem, sed uterque absque fructu. Plerique *Polyperchontis* milites donis & promissis corrupti ad *Cassandrum* transfugientes, *Polyperchontem* retrocedere coëgerunt, & *Æacida* exercitus, commotâ seditione, non tantùm cum deseruit, sed domum rediens eiecit regno, ac *Neosrolemum* in ejus loco collocavit, ita omni spe suâ lapsa *Olympius* in *Cassandri* manus venit. Hic publico Macedonum decreto ipsam adjudicavit morti, sed qui ad eam cadendam missi sunt, mulieris majestatem reveriti, sine illatâ noxâ redeunt; affines tamen ab eâ casorum secundo *Cassandri* jussu necem perpetrant, quam illa magnificè, ut *Alexandri* matrem decebat, tulit.

Cassander de *Olympiade* jam securus *Roxanen* cum filio fidissimæ custodiæ commisit, & *Thessalonicam Philippi* filiam sibi nubere coëgit, totamque Macedoniam ac Græciam propemodum in pace possedit. Sed en novus ambitionis & avaritiæ turbo, omnes *Alexandri* duces inter se committit, & tandem plerosque mutuo exitio involvit?

Etiam Roxanen cum filio.

Antigonus totâ jam Asiâ sine amulo fruens *Ptolemao* in Ægypto, *Lysimacho* in Thraciâ, *Cassandro* in Græciâ insidias struit: ne singuli carperentur, viri prudentes sociatis consiliis & viribus statuunt præoccupare. Apertè per legatos ab *Antigono* postulant partitionem thesaurorum *Alexandri*, & Provinciarum Asiæ, reditumque *Seleuci* ad sua. Ridet *Antigonus* legatos, & multâ verborum fallugine a sperfos dimittit. Ab hac face belli flamma, *Ptolemaus* per totam Syriam ditionem suam extenderat, non magno cum labore: plerique enim ad eum populi penè sponte defecerunt. Hierosolymitani quidem intra sua mœnia non receperunt, sed observans *Ptolemaus* Sabbatho à militaribus officiis Judæos vacare, eo die cum armis quasi in alta pace urbem ingreditur & pro libitu omnia sulsque deque vertit, ac centum millia civium secum in Ægyptum deducit, quos tamen ad amicorum potiùs quàm captivorum modum habens, iis plerorumque suorum in Ægypto & Cyrene munimentorum custodiam tradit.

Conspiciant ceteri contra Antigonum.

Ptolemaus in Judæos Asia.

Antigono visum est in Syriâ cum *Ptolemao* bellum incipere, per filium *Demetrium* admodum quidem juvenem, sed multis egregiis circumseptum ducibus. Tam facile pleramque Syriam *Ptolemao* *Demetrius* eripuit, quàm eam *Ptolemaus* acquisivisset. Ut tamen juvenis calori frigidam suffunderet *Ptolemaus*, unâ cum *Seleuco* cum magnis copiis ad *Gazam* occurrit. Hic *Demetrius* juvenili fervore elatus, contra duces suorum consilium, pugnare certum habens, magnâ strage fractus est, & diffi-

Demetrius cum Ptolemao bel. la.

culter ipse elapsus. *Ptolemaus* victoriâ cum urbe Gazâ & aliis multis potitus, *Demetrius* cum verbis & amicis & generosis omnes amicos totamque domesticam suppellectilem cum magnâ prædæ parte remisit. *Demetrius* nihil animo fractus novas à patre copias impetrans, ad novam cum *Ptolemai* ducibus se pugnam parat; ubi insignem victoriam consequutus, quod ante omnia desiderabat, *Ptolemao* rependit paria: ejus fratrem & amicorum multos captivos cum magnâ prædâ amicè remittens, totam penè Syriam *Ptolemao* creptam patrio adjecit imperio.

Seleucus
Babylonem
&
superas
provincias
occupat.

Interea *Seleucus*, dum *Antigonus* & *Demetrius* toti occupantur contra *Ptolemaum*, cum parvâ admodum manu Babylonem elabitur: statim populus majorem ejus quàm *Antigoni* humanitatem expertus, se ei adjungit. Pauca in superioribus provinciis *Antigono* tum copiarum; ergo *Seleucus* parvo negotio eas debellat, & Mediam Persiamque Babyloniam adjungit, adest tamen mox cum magno exercitu in Mesopotamiâ *Demetrius*, sed cum pugnae copiam non faceret *Seleucus*, sine fructu ad patrem redire necesse habuit: illum enim *Ptolemai*, *Cassandri*, & *Lysimachus* magnæ in Asia copiarum molestant. *Seleucus* ab *Antigono* & *Demetrio* securus, superiores omnes provincias usque ad interiora Indiae suo imperio adjecit, neque vastis illis regnis contentus, ad totam *Antigoni* ditionem occupandam animum appulit; quam & mox in hunc modum adeptus est.

Simulata
pax desinit
in ferale bellum.

Quinque superflites *Alexandri* duces, *Ptolemaus*, *Antigonus*, *Lysimachus*, *Cassander*, & *Seleucus* cum mutuis se bellis sine fructu vexassent, fessi omnes pacem admittunt: hac lege, ut quæ occupassent singuli possiderent, liberae essent Graecorum civitates, & *Alexandro* *Roxanes* ut primùm adulto deferretur ab omnibus imperium. Pax hæc procul absuit ab omni sinceritate, homines enim ambitiosi & avari, fœderibus & juramentis ut pueri astragulis ludebant. *Cassander* per libertatem Graecorum, & *Alexandri* in throno paterno collocationem de se actum cernens, quam primùm adolescentem simul cum matre curat necari; Graecorum plerasque civitates praesidiario suo milite frangat. *Polyperchon* qui diu apud *Aetolos* latuerat, accepto Macedonas graviter *Alexandri* domûs ruinam ferre, *Barsine* cum filio suo *Hercule* jam adulto ad se accessit, & cum instructo exercitu versus Macedoniam contra *Cassandrum* tendit. *Cassander* praesentens Macedonum ad *Herculem* à se transfugia, convenit cum *Polyperchonte* per clancularios nuncios de *Herculis* nece, quam & perpetrat proditor hypocrita, pactus sibi pretium principatus

Polyperchon B. r
suo cum
filio necat.

Peloponnesi. Ita tota *Alexandri*, tota *Philippi* familia eradicata est.

Polyperchon infamis senecio in tenebris postea vixit & mortuus est: ejus filius *Alexander* à *Sicyoniis* obruncatus est. Uxor tamen *Alexandri* *Cratesipolis*, mulier prudens & fortis, vindicatâ mariti nece Corinthum, & Sicyonem sub sui militis jugo tenuit, sed tandem & eas urbes cum ceterâ Peloponneso sanguinis *Herculei* pretio perdidit.

Polyperchon eradicatur.

Antigonus specie vindicandi liberorum *Alexandri* necem, & Graecos in libertatem afferendi, *Cassandro* bellum movit, revera ut sua latifundia dilataret: *Alexandri* enim sobolis eradicatio nequaquam vel *Antigoni*, vel *Ptolemai*, vel *Seleuci* ingratis accidit: omnes enim isti ab eo tempore tamquam *Cassander* regalia diademata suis capitibus imposuerunt. *Antigonus* etiam *Cleopatram*, *Alexandri* germanam, cum à *Ptolemai* ad suas nuptias non posset pellicere, curavit strangulandam.

Cleopatram necat *Antigonus*.

Demetrius à patre missus cum classe ad Graecos à *Cassandri* jugo liberandos, primùm Athenas appulit: hic cum ex Piræo & Munichia urbis arcibus *Cassandri* praesidia eiecisset, populus Atheniensis in tam profundam adulationem se abjecit, ut non tantum omnibus humanis, sed & plerisque Deorum etiam majorum gentium honoribus *Demetrium* & *Antigonum* cumulârunt, eò servilitatis primorum ex Graecis animi tum temporis collapsi erant, *Demetrius*, cum militiae necessitates premebant, vir erat sapientiâ, diligentia, fortitudine, nemini suo seculo secundus: sed in pace semper in omnem luxuriam se diffundebat. Cùm mensibus aliquot Athenis perditissimis voluptatibus se ingurgitasset, novorum bellorum rumore excitatus, ex vitiorum suorum stratis statim se emolitur.

Demetrius ab Atheniensibus adoratur.

Cassander à *Demetrii* virtute sibi metuens ad *Antigonum* miserat oratum pacem: hanc ille concedebat nullâ aliâ lege, quàm ut *Cassander* se suaque omnia ipsius permitteret arbitrio. *Cassander* durissimo hoc responso territus, tam efficaciter per epistolâs & legatos agit ut *Ptolemaum*, *Lysimachum*, & *Seleucum* in fœdus secum contra *Antigonum* pelliceret: *Antigonus* quaternionem hanc spernere, parantur utrinque toto biennio arma. *Seleucus* cum ceterorum copiis *Antigonum* petit: hic cum filio *Demetrio* non procul ab Epheso ad Ipsos castra locat: exercitus propè æquales, utrobique paulò pauciores virorum fortium centum milibus, in ejus pugnae aleâ jaciebatur Asiae imperium. *Demetrius* cum equitibus *Antiochum*, *Seleuci* filium, magno impetu invadens fudit fugavitque: sed longè nimis victoriam persequens apertam peditum suorum phalangem *Seleuco* reliquit, quam ille absente *De-*

Seleucus
metrio

victum Antigoni necat.
Demetrius ingratas Athenas castigat.
 metrio invadens fudit, & plenâ victoriâ confosso Antigono potitus est, unâ cum totius Asiæ Regno.

Cassander cum suis omnibus perit.
 Demetrius cum paucis ad mare & inde Athenas veniens, ab inconstanti & ingrato populo non est admissus; mox tamen vires recuperans obsedit urbem, & fame premens cum posset ulcisci, æquas pacis conditiones, præter eorum spem meritumque, concessit. Dein in Peloponnesi inbesmovit, Lacedæmonii degeneri metu tum primùm suam urbem mœnibus cingunt.

Dum in his est Demetrius moritur Cassander ex phthiriasi, Philippo natorum ejus maximo & successore tabe mox consumpto. Antipater & Alexander natu minores de Macedonia Regno inter se contendunt. Antipater fit Lysimacho gener, matremque Thessalonicen Alexandri Magni sororem crudeliter necat, quasi fratris Alexandri quàm sui studiosiorem. Alexander Demetrium vocat in auxilium, Antipater Lysimachum; sed hoc fructu ut Demetrius Alexandrum & Lysimachus Antipatrum necarent, divisa inter se Macedonia & extirpatâ omni Cassandri familiâ.

Demetrius tantæ vir industræ fuit, ut parvo post tempore centum millia peditum, decem equitum, cum quingentarum navium classè contraxerit: Itatim Seleucus, Ptolemæus, & Lysimachus valdè sibi omnes metuere à Demetrio.

Demetrius de bellat Pyrrhus.
 Eacides Epirotarum & Molossorum Rex Olympiadis sobrinus, Cassandri operâ regno suo ejectus fuerat, hujus filiam Deidamiam Demetrius, ut Macedonibus esset gratior, in uxorem duxit. Filius Pyrrhus in infantia agrè admodum crudelès Cassandri manus evasit, in adolescentiâ armorum fecit rudimenta cum levito Demetrio, in pugna ad Ipsion, quâ Antigonus perit, fortissimam adolescentens navavit operam, cum inter Ptolemæum & Demetrium pax coaluisset, Pyrrhus inter alios à Demetrio missus est in Ægyptum pacis obses, usque adeo adolescentis mores & observantia placuerunt Berenice, Ptolemæi uxori, ut ejus filiam ex priori marito in uxorem, & copias ad paternum regnum recuperandum adeptus sit. De regno Epiri non vi sed amicè cum Neoptolemo traiegit, & ab Alexandro, ut ei contra fratrem Antipatrum opem ferret, Macedonia multas urbes obtinuit: à Demetrio verò post cæsum Alexandrum, ne quid à tergo moveret, dum ipse in Asia occuparetur, dimidiam Regni Macedonici. Sed cum Ptolemæus, Seleucus & Lysimachus eum in fœdus se cum contra Demetrium pellesissent, fortissimus & prudentissimus vir tantâ vi tantaque arte Demetrium adhuc in Macedonia adortus est, ut formidabiles ipsius copias statim fere in nihilum redegerit, &

totam Macedoniam occupaverit. Fractus à Pyrrho Demetrius cum copiarum reliquiis fugit in Asiam, duxerat nuper Seleucus ejus filiam Stratonicem, hanc filius Antiochus dum ad extremum vitæ periculum deperiret, in uxorem impetravit à patre. Cogitabat Demetrius ad superiores Asiæ provincias nuper suas perturbare ad reparandum exercitum, sed à magnis Lysimachi & Selenci copiis impeditus, post multa fortissima facinora tandem in Selenci manus incidit, & toto triennio in magnificâ quidem sed firmâ tamen custodiâ detentus est: ubi voluptatibus omnino se ingurgitans, suâ se tandem crapulâ luxuriâque obruit, vivente in Græciâ cum modico exercitu filio Antigono.

Demetrius moritur captivus.
 Ptolemæus octogenario major Ægypti Regnum filio suo minori Philadelpho ex posteriori uxore Berenice tradiderat, excluso majori Cerauno, & duobus ante mortem annis ad modum Satrapæ ac satellitis magnâ cum voluptate filio Regi publicè inservivit: & ex omnibus Alexandri ducibus, solus, in summâ pace ac honore expiravit, prout omnes humanitate & æquitate longè superaverat.

Ptolemæus moritur filii satellit.
 Lysimachus vi & arte Pyrrhum ejecit Macedonia, magnoque instructo exercitu transit in Asiam, ut imperium Seleuco extorqueret. Didicerunt à Persis Græci præter alia vitia Polygamiam, & incesta matrimonia, quæ ipsorum non minùs quàm Persarum imperium everterunt. Lysimachus de Amasri sustulerat Agathoclem fortissimum juvenem, quo duce multorum in Asiam præliorum victor evaserat, Amasri superinduxit Arsinoën Ptolemæi Lagi filiam: ista novercali odio in Agathoclem commota, suis philtris Lysimachum in innocentem filium consueque exacerbavit, ut veneno permiserit ab Arsinoë tolli: hæc flamma Lysimachi totam domum in cineres redegit. Ex filiis quindecim, alius alio fato ante patrem occubuit: Lysandra Agathoclis uxor cum suis fugit ad Seleucum, de focero parricidâ & sore venificâ magnos instituens questus, audit patulis satis auribus Seleucus, paratque contra Lysimachum copias, concutitur summâ utrinque vi, cadit in prælio Lysimachus anno vitæ septuagesimo quarto à gregario milite transfossus, nec nisi post aliquot dies custodientis canis indicio inventus est ad sepulturam.

Lysimachus extirpatur.
 Seleucus ex omnibus Alexandri ducibus solus superstes totâ Asiâ contentus non fuit, sed ipse posteriq; (Reges Danieli Septentris) perpetua bella cum Ptolemæi Regibus Austri gesserunt; Judæis, qui in Syriâ inter utrosque tacebant medii, modò ab his, modò ab illis pessimè mulctatis Seleucus quidem satis amicè Judæos habuit totâ suâ vitâ, & æqualia cum Græcis privilegia tribuit in suis

ſuis Antiochiis, Seleuciis, & Apameis, quarum multas conſtruxit. *Ptolemaum* etiam tam *Lagi* quàm *Philadelphum* amicos Iudæi experti ſunt; ſed ab eorum nepotibus, quo minùs omnino deglutirentur, nihil præter divinam omnipotentiam obſtitit.

Seleucus annis ſeptem ſeptuagenario major, Aſiâ plerâque *Antiocho* filio jam dudum traditâ, ut in patriâ Macedoniâ moretur, & *Lysimachi* ac Græciæ regna ſine æmulo occuparet, Helleſpontum trajicit. Habebat in comitatu *Ptolemaum Ceraunum*, ob truculentiam & temeritatem à fulmine cognominatum: fugerat hic à patre, quòd fratrem *Philadelphum* natu minorem in Regno ſibi majori prætuliffet. Frater erat *Lysandra* & *Arſinoës* uxorum *Lysimachi* & *Agathocli*, prædictum à vatibus *Seleuco* fuit moriturum ipſum ad *Argon*: Helleſponto tranſmiſſo altam in Europæo littore conſpicit aram, dum ab indigenis de eâ inquirat, accipit vocari *Argon*: hoc nomine percultus interrogat ſollicitè de altaris auctoribus; in hæc ſcrutantem irruens à tergo *Ceraunum* tranſfodit, & pernici equo evadit *Lysimachiam*. Ultimus hic fuit *Alexandri* ducum, largorum humani ſanguinis effuſorum; ſanguinariæ & violentæ cum cæteris fere omnibus morti occumbens. Qui poſt hos *Ptolemai* poſteri in Ægypto, *Antigoni* in Græciâ, *Seleuci* in Aſiâ regnârunt, multùm à patrum fortitudine degeneres à barbararum gentium irruptionibus ſua non valuerunt imperia defendere. Hinc factum ut partim mutuis, partim barbarorum vicinorum armis fracti, facilis omnes præda Romanis evaſerint.

Seleucum
necat *Ceraunus*.

Pyrrhus à
Tarentinis
vocalur in
Italiam.

Diximus quàm facile *Pyrrhus* Regnum Macedoniæ *Demetrio* extorſerit; quàm facile etiam ex eo per *Lysimachum* ejeçtus ſit: dum levitate populi Macedoniâ lapſus in Epiro ſederet anxius, quid proximè negotii ſumeret in manus (vir enim ſpiritus irrequietiffimi fuit, qui ſemper nova coquebat conſilia, antequam præſentia perfeciffet) ecce à Tarentinis legati qui invitarent in Italiam ad ſe Brutioſque & Lucanos contra Romanos protegendum. Ad eum diem Romani pedem extra Italiam non extulerant, omnia ipſorum bella cum finitimis tantùm geſta ſunt, externorum prima per *Pyrrhum* arma ſunt experti: quibus feliciter deſuncti ad Siciliam, Sardiniam, Africanque, imò mox ad Hiſpanias & Aſiam, totumque adeo terrarum orbem oculos auſi ſunt attollere.

Omnes vi-
cini prin-
cipes ad-
ter eum
inſtrunt.

Gratiſſima *Pyrrho* fuit Tarentinorum legatio; inde enim vir maximi animi ſpem ſtatim concepit non tantum ſubigendæ Italiae, ſed & propagandi tam latè per Occidentem Epirotarum Imperii fines, quàm conſanguineus *Alexander* in Oriente Ma-

cedonum dilataſſet dominia. Cognovit ſatis quantum arma ſua metum vicinis omnibus facerent, & quàm lubenter ab ipſorum finibus ſe remotum ſpectaturi eſſent: quòd ergo maturius à periculofa ſuâ vicinia liberarentur, poſtulavit & impetravit ab omnibus ampla in longinquum contra Romanos bellum ſubſidia.

Antiochus in Aſiâ poſt patris necem ſua omnia lentè & effœminatè adminiſtrabat. *Philaretus* Eunuchus *Lysimachi* theſaurus Pergami cuſtodiens, quâ arte, quâ vi, fundavit Regnum, quòd ad fratrem *Eumenem*, & *Attalum*, alioſque poſteros per multos annos tranſmiſſum eſt. In Bithyniâ etiam novum Regnum, & aliud in Ponto ejus diebus erectum eſt; *Arſaces* quoque, ſecundum *Ammianum Marcellinum*, diuturnum & potens Parthorum imperium eo imperante inchoavit. Ab *Antiocho* petiit *Pyrrhus* contra Romanos pecuniam.

Antiochus Soter
homo ſo-
cors.

Antigonus Gonatas (ſic dictus à *Gonis* Theſſaliæ civitate, in quâ educatus erat) *Demetrii* filius humaniſſimus & felix Princeps, magnam Græciæ partem tum obtinebat, & poſteà etiam Macedoniam quam ad poſteros tranſmiſit, ab hoc *Pyrrhus* poſtulabat naves.

Sed præcipua ejus ſubſidia fuerunt à *Ptolemaeo Cerauno*, qui ab ipſo maximè metuebatur. Is poſtquam occidiſſet *Seleucum*, ſtatim Thraciam, Macedoniam & totam *Lysimachi* ditionem occupavit; *Antiochus* non difficulter ei pacem conceſſit, licet nefario ſui patris occiſori, variis in vaſto ſuo Aſiæ Regno bellis diſtractus. *Ptolemaus* frater cum Ægypti Regno quietus frucretur, *Ceraunum* in Thraciâ non moleſtabat *Antigonum Gonatam* appetentem Macedoniam paternum Regnum (nam non tantum *Demetrii* ſed & *Philes Antipatri* filius fuit) prælio fregit, & ad pacem compulſit. *Pyrrho* autem, ut amicum haberet, quinque milia peditum, & quatuor equitum, cum quadraginta elephantis, egregium ſubſidium ſubmiſit, traditâ etiam in uxorem ſiſiâ. Diſcedens in Italiam *Pyrrhus* filium ſuum *Ptolemaum* annorum quindecim, Regnumque Epiri *Cerauno* jam ſocero ſuo commendavit, ſed *Cerauni* ſcelera non diu numen inulta dimiſit.

Ptolemaus
Ceraunus
Pyrrhum
lubentiſſi-
mè able-
gat.

Ejus ſoror *Arſinoë* *Lysimachi* uxor, duorum filiorum mater erat, *Ptolemai* annorum ſedecim, & *Alexandri* tredecim; cum his *Cassandriæ* urbe munitiffimâ à fratre ſibi cavens habitabat. *Ceraunus* maximum in *Arſinoë*n ejusque liberos amorem ſimulans; illam in uxorem, hos in tutelam ſibi tradi poſtulabat: utrumque diu abnuic *Arſinoë*, ſed tandem multis magniſque *Cerauni* deſerationibus victa ejus votis annuit. Ut primum *Cassandriam* intromiſſus eſt *Ceraunus*

Ceraunus
ſorem
Arſinoën
& duos
Lysimachi
liberos ne-
ſarie per-
dit.

nus, utrumque puerum in matris gremio confodit, eamque bonis omnibus spoliata in exilium pepulit.

Capellus, vir aliàs nefutissimus, in geminum hinc incidit errorem: pag. 470. *Lysandram* facit *Lysimachi* uxorem, quæ fuit *Agathocli* ejus filii, & pag. 473. *Ceraunum* qui sorori *Arfinoe* crudeliter illulit, vult *Philadelpho* minorem fratrem ex matre *Berenice*, & à *Philadelpho* missum in Græciam, ut tutorem ageret filiorum *Lysimachi*, qui tamen fuit major frater Rex Macedonia, *Seleuci* occisor. Pro crassis hisce paroramatis citat *Capellus* *Iustinum* & *Pausaniam*, *Pausaniam* nondum inspexi, sed *Iustinus* apertè *Capello* contradicit, & pro communi nostraque stat sententiã.

Ceraunus tot sceleribus coopertus non diu divinas manus effugit. Effuderant se ex Gallis centena aliquot fortissimorum juvenum millia; eorum pars in Italiam movens cepit Romam præter Capitolium: alii in Illyrium & inde in Macedoniam delati offerebant *Cerauno* pacem certo pretio, ipse superbè nimis Barbaros rejecit, & præceps ruit in prælium, ubi cæsis penè omnibus suis copiis, ipsius caput in hastã ad ludibrium à Gallis circumlatum est, & cum frater *Meleiger* in Macedonia Regnum succedens reparare conaretur exercitum, post paucos dies & ipse cæsus est, totaque Macedonia miserrimè à Gallis vastata. *Sophenes* quidam vir privatus aliquoties Gallos ex Macedonia repulit; sed & ipse mox obrutus Macedonas sub Gallorum pedibus reliquit, qui ex eã servitute ægrè tandem hunc ad modum eruti sunt.

Brennus cum centum quinquaginta milibus peditum & sexaginta equitum ad *Apollinis* thesauros diripiendos profectus est, hic partim per fulmina, partim per terræ motus & locorum accessu difficilium custodes plerisque copiis concisis, suorum vulnerum dolore vexatus suo se gladio cecidit. Maximis hisce Gallorum copiis perditis & aliã eorum manu cum *Luthario* in Asiam transmissã, *Antigonus Gonatas* cæteros parvo negotio ejecit Macedonia, & Regnum jam vacuum sine æmulo occupavit.

Intereã *Pyrrhus* dura cum Romanis bella gerebat. Cùm ex Epiro Tarentum trajiceret, scæda tempestas classem valdè afflixit; ipse in mare se conjiciens difficulter admodum in terram evasit. Ut primum Tarentum venit, adest consul *Lerinus* statim pugnaturus, antequam ad *Pyrrhum* auxiliares à Lucanis, Brutiis, & aliis copiæ aggregarentur. Magnanimus vir insuetus detrectandi prælia, cum suis solis copiis, tardantibus & eventum pugnæ expectantibus sociis, cum Romanis concurrat; acerrimè utrinque pugnatum est, neutri diu inclinante victo-

riã; donec elephantés (qui tùm primùm in Italiam adducti sunt) in primam Romanorum aciem immissi insolitã suã specie & maximã vi, odoréque equis insuetis intolerando, omnia protriverunt: hinc victoriã *Pyrrhus* & Romanis castris potitus est. Admiratus verò cæsorùm hostium vulnera omnia & casum adversa, mortuos honorificè sepelivit, & captivos dimisit liberos sine pretio, legatosque de benignã admodum pace misit ad Senatum, nihil aliud postulans quàm ut Tarentinos vivere permitterent in libertate & pace. Senatus pedibus abibat in *Pyrrhi* postulata, donec *Appius Claudius* cæcus, qui multis annis ex senio & infirmitate domi delituerat, in curiam adductus oratione prolixã & vehementi pacem omnem cum *Pyrrho*, quamdiu in Italiã maneret armatus, dissuasisset. Pace ergo negatã, *Pyrrhus* jam adductis plurimis ex Italia sociis ad secundum prælium se comparavit: in hoc etiam victor. sed tantã suorum strage, ut pronunciaverit tertiam victoriam res suas omnino pessundaturam.

Intereã aderant à Siculis oratores supplicantes contra Carthaginenses opem. *Pyrrhus* occasione lætus expediendi se honesto prætextu ex Romano bello, relicto Tarenti præsidio transiit in Siciliam, ubi variis præliis Carthaginenses fregit & insulã ejecit, sed tantus ejus in Siculos fastus & crudelitas evasit, ut Syracusæ, Agrigentum, & pleræque aliæ civitates contra eum insurgerent; hac rebellionem vexato adveniunt à Tarentinis & aliis Italis nuncii qui reditum in Italiam premerent, ut socios ab imminente à Romanis clade eriperet. Cùm in Italiam venisset *Marcus Curius Dentatus* Consul in tertiã pugnã eum fudit fugavitque.

Titus Livius agit elegantè problemate, quæ *Alexandri Magni* fortuna futura fuisset, si in Italiam vel ante vel post subjugatum Orientem vertisset arma, & nimiam in patriam propensione Romanis adulatus, determinat *Alexandrum* non minùs quàm *Pyrrhum* in Italiã debellandum. *Rhalegus* sat solidè *Livii* hinc vanitatem refellit, nam cum *Pyrrhus* & *Hannibal* Romanos posteriori seculo multò quàm antea ad arma paratiores, & variis subsidiis firmiores, tantum non perdiderint, quo pacto sustinuisent impetum *Alexandri*, qui absque controversiã tam *Hannibalem* quàm *Pyrrhum* cùm solertiã tum fortitudine, tum fortunã militari longè superabat, ducebatque exercitum longè vel *Pyrrhi* vel *Hannibalis* copiis superiorem? Sed quam in *Livio* taxat *Rhalegus* adulationem, ipse se in longè majorem præcipitat. Quis enim ferat infrunitam viri vanitatem in re militari suos Anglos anteferentis utrisque seu Romanis, seu

Romanos elephantorum ope prostigat.

Nolunt Romani victi cum Pyrrho pacem.

Pyrrhus Carthaginenses pelit ex Sicilia.

Livii vanitas.

A Rhalego major vanitas refutatur.

Ceraunus & fratres à Gallis necantur.

Brennus & Galli perduntur ab Apolline.

Macedonia in Gonata manu cadit.

Pyrrhus penè obrutus maris.

Macedonibus? An quia Angli Gallos aliquot præliis fregerunt iis temporibus, cum civiles discordiæ Galliæ Regnum perdebant, & cum magna Galliæ pars per Regis Navarrae Ducis Burgundiæ factiones ab Anglis stabat? Ergone *Alexandri Magni* Macedonicæ Phalangi, & *Iulii Caesaris* legionibus Romanis præferendi sunt Angli? Hæc si *Rhalegi* teneat argumentatio, quo loco habendi sunt Galli qui mox Anglos, regnante *Carolo Septimo* toties profligârunt & totâ Galliâ exegerunt? Et quo Scoti qui *Vallâ*, *Brufio*, & aliis ducibus toties Anglos, Romanis, ut volunt, & Macedonibus adeoque cunctis mortalibus superiores, superârunt? Sed vanissimæ sunt hæ gentium comparationes, qui *Alexandri* diebus fuerunt totius terræ fortissimi, post seculi dimidium à quibusvis invadentibus, Atheniensibus, Thracibus, Epirotis, Gallis, & aliis parvo negotio victi fuerunt: & à multis jam seculis neque Græci neque Romani cum quovis vicinorum de fortitudinis prærogativâ ullam litem moverunt. Tamen facile à patrum laudibus quælibet posteritas degenerat, ut omnis unius gentis supra aliam superba de quavis virtute jactantia viros graves dedecet, & comprimenda videatur. Sed pergamus in historiâ.

Ut primùm *Pyrrhus* cum devictis copiis in Epirum rediit, statim ad Macedoniam invadendam animum applicat. Invenit in hoc cœpto successum supra spem, *Antigonum Gonatam* levi admodum brachio toto Regno depulit, inde ad totam Græciam & Asiam subjugandam spem efferre, sed mox fatum vastæ isti ambitioni fibulam imposuit. Dum inter se Sparta Regibus *Ario* & *Cleonymo* malè conveniret, & *Arius* in Cretâ cum exercitu abesset, *Cleonymus Pyrrhum* advocat ad occupandam urbem, eò is advolat cum viginti quinque millibus peditum, duobus equitum, & viginti quatuor elephantis, apparatu satis amplo se duce ad totam Græciam, prout tum erant tempora, subjugandam. Sed ecce ut Spartam venit in juventutis ad Cretam absentiam, mulieres cum senibus & paucis juniorum strenuè ad eò apertam urbem contra omnem *Pyrrhi* impetum tutati sunt, ut cum multâ suorum strage necesse habuerit discedere. Inde abiens vocatus est Argos, urbe in factiones scissa; eò accessit noctu cum omnibus copiis, ab amicis aperitur porta, immittit equitum & peditum quot putat satis ad urbem perdomandam. Elephantes non capiebat porta, nisi turribus de dorso depositis, dum deponuntur & iterum imponuntur cum aliquo tumultu elephantibus turres, excitantur urbani; clamatur ad arma. *Pyrrhi* milites locorum ignari in tenebris ab urbanis undique pressi à Rege revocantur

ad portam; sed cadente in portâ elephante, tanta oritur confusio ut neque progredi neque regredi potuerint. Ipse *Pyrrhus* in foro fortissimè dimicans, dum ex civibus quendam conaretur obtruncare, ejus mater anus pauperula de tecto ædificii magnam regulam projecit, quæ *Pyrrhi* galæcæ illisa, colli vertebrae fregit. Ex hoc lethali vulnere lapsus in terram gregarius miles caput amputavit. Quod cum *Alyoneus* ad *Antigonum Gonatæ* patris pedes abjecisset, modestus Rex filio reprehensus caput suâ causâ textit, & cum corpore honorificè sepeliendum in Epirum misit, recuperatâ statim Macedoniæ & pleræque Græciæ sine impedimento possessione. Vixit hic post *Pyrrhi* mortem in pace ad annum octogesimum, regni que sui in Græciâ quadragesimum quartum, & in Macedoniâ tricesimum quartum, succedente in dominia filio *Demetrio*.

Interea *Ptolemaus Philadelphus* in Ægypto florebat in pace, cognomen accepit vel *κατ' ἀρτίφρασιν* vel *κατ' ἐξοχῶν* quod ἀδελφός nimio odio, vel ἀδελφῶν nimio amore prosequeretur. Ab eo fratres *Ceraunus*, *Melaeger*, & *Alexander* metuentes fugerunt in Macedoniam, ubi omnes ad thronum everti in paucis mensibus à Gallis necati sunt. Alios etiam duos fratres qui in Ægypto remanserunt comprehensos occidit. Sed sororem *Arsinoën Lysimachi* primùm & postcâ *Cerauni* conjugem duxit in uxorem, & supra omnes mortales dilexit, de eâ sustulit successorem *Ptolemaum Evergeten*, mortuæ ex geminis simulachrum fluxit, & templum ad cultum extruxit.

Poëta *Lycophron* adulatoriè morum *Philadelphii* suavitate prædicare cupiens, nomen per Anagrammatismum resolvit in *δοτὸ μέλιτι*, & *Arsinoën* in *ἰὸν ἦρας* violam *Junonis*: magna equidem *Philadelphii* humanitas & virtus à viris doctis celebratur; certè librorum & litteratorum summè amans fuit, & insignem Alexandriæ Bibliothecam extruxit, in quâ septingentis mille codices manuscriptos *Aventinus* perhibet.

Demetrius Phalerens, qui diu sub *Cassandro* Atheniensem Rempub. sobriè & prudenter administravit, cum Græcas Oligarchias *Demetrius* dissolveret, fugit ad *Ptolemaum Lagi*, & cum eo in magno honore ac familiaritate vixit. Dum ei communicasset *Ptolemaus* suum consilium de præferendo minori filio *Philadelpho* majori *Cerauno*, magnopere Regem *Phalerens* dissuasit ab injusto conanime: quapropter secundum *Diogenem Laertium* à *Philadelpho* ut primùm ad thronum accessit, carceri mancipatus est, in quo aspidis morsu interiit; sed secundum alios tanto apud filium quàm patrem honore

Macedonia potius Pyrrhus totius Græciæ & Asiæ imperia spirat.

Senes & mulieres cum Spartâ depellunt.

Argis miserè perit.

Gonata prosperitas.

Philadelphus in fratres odium & sororem libido.

Litteratorum adulatorum amicus.

Demetrius Phalerens Bibliotheca magister.

honore ad mortem usque viguit : eique bibliothecæ præfectura commissâ est.

Bibliorum verso Græca à 70. interpretibus. Phalerei suâsu ad Eleazarum Judæorum Pontificem *Philadelphus* scripsit, ut libros divinos ad suam bibliothecam adornandam mitteret, unaque interpretes qui Hebræa in Græcum transferrent: quôque alacrius à Judæis beneficium hoc impetraret, centum viginti millia captivorum in Ægypto Judæorum quadringentis talentis redemit, & aurea vasa multa, imprimis mensam maximi pretii misit ad templum; maximi inquam pretii, non tantum ob pondus quinquaginta talentorum auri, sed imprimis ob insigne artificium, & ingentem numerum inlixarum gemmarum usque ad quinque milia.

Misit Pontifex legem in membranis purissimis, aureis literis exaratam, unâ cum septuaginta duobus, ex unaquâque duodecim tribuum senis, linguæ sanctæ & Græcæ callentibus; hos magno honore *Ptolemaus* accepit, & interpretandorum sacrorum codicum curam iis demandavit. Hi diebus septuaginta duobus omnes translulerunt, & versionem, quæ septuaginta Interpretum numero rotundo dicitur, absolutam in bibliothecâ reponendam regi tradiderunt, accepitque virum tribus talentis cum aliis donis Hierosolimam reversi sunt.

De e versione multæ fabulæ. Ista *Aristæus Ptolemai* ad *Eleazarum* legatus fuit in suo scripto, & ex eo *Iosephus* quæ veteres Ecclesiæ Patres non tantum acceperunt, sed plura de suo addiderunt. *Iustinus Martyr* unicuique septuaginta Interpretum suam leorsim ab aliis vult assignatam cellam, in qua ad finem operis singuli permanserint: & diebus septuaginta duobus absoluto ab omnibus opere, coram Rege multisque Judæis ac Græcis publicè prælecto à singulis suo labore, maximo miraculo; nullâ voce, nullâ syllabâ, nullâ literâ discrepantia fuit inter tot à se invicem separatos interpretes, qui nullâ inter se mutuo operarum collatione sunt usi.

Hieronymus cellularum commentum rideret, ut & miraculum tam exacti 72. Interpretum sine ullâ inter se communicatione consensûs: hujuscæ fabellæ nullum habet neque *Aristæus* neque *Iosephus* verbum: imò verò isti duo testantur contrarium, nimirum singulis diebus post salutatum Regem in unum atrium LXX. Interpretes convenisse, ubi conjunctis studiis ad horam tertiam pomeridianam (ipsis diei nonam) perseverarunt.

Ludovicus Vives & *Leo Castrus Aristæi* librum ut suppositivum rejiciunt; sed *Bellarminus*, *Possevinus*, & alii ut genuinum venditant; & *Ioannes Donnus* ut talem Anglicè transfert. *Scaliger* etiam post *Laërtium* omnem *Demetrii Phalerei Philadelpho* in Bi-

bliothecâ operam putat fictitiam. Profecto usque adeo magnifica Regis dona, & tanta in Deum pietas, quam *Iosephus* ex *Aristæo* refert, credibilia vix videntur. De re ipsâ translationis 72 Interpretum non ambigo; sed multas de circumstantiis traditiones, quas *Augustinus* & alii Patres humanâ fat amplâ fide amplexi sunt, impetrare à me non possum ut credam; sed hæc de re plura fortassis in quæstionibus.

Certum est ad *Ptolemaum* ex Græcia & aliunde magnam Poëtarum, Philosophorum, & in quacunque facultate eruditorum catervam confluisse, cum quibus ad multam sæpe noctem familiaria valdè de literarum apicibus colloquia conferebat: sed, ut notat *Plutarchus*, nemo omnium de veris viri vitiis audebat mutire. Nam cum *Sotades* Poëta versiculum contra ejus incestum cum *Arfinoe* effutivisset, *καππνοῦ* carcere & crudeli per præcipationem in mare fato statim luit.

Nimis etiam videntur magnifica, quæ non tantum *Theocritus* in *Idyllis* de ejus potentia canit, tricies ter mille trecentas triginta novem civitates ejus subjiciens imperio: sed etiam quæ narrat *Hieronymus* de ejus militia & opibus: ducenties mille pedites, vicies mille equites, bis mille quingentas naves, elephantos quadringentos, curtus falcatos bis mille attribuens, & præter ingentem thesaurum, ordinarii redditus quatuordecim millia & octingenta talenta; etiam quadragies quinquies centena millia modiorum frumenti.

In ultimis suis annis difficile *Philadelphus* bellum cum *Antiocho Theo* gessit. Solenne semper fuit Regibus Ægypti & Babylonis de Syria belligerare, post necatum à *Cerato Seleucum* ejus filius *Antiochus Soter* (sic dictus quod devictis per elephantos Gallis Asiam à Gallorum servitute servasset) *Ptolemaum* non molestavit, multis domi bellis pressus: sed eo post novemdecim annorum imperium mortuo, filius ex nocerâ *Stratonice*, *Antiochus hirs*, sic à Milesiis primum dictus, quod *Timarchum* eorum tyrannum subegisset, frequentia in *Ptolemaum* bella movit, donec tandem utroque delassato hoc pacto pax coit: *Ptolemaus* filiam *Berenicem Antiocho Theo* in uxorem cum ingenti dote, ob quam *Φετροδοῦ* dicta fuit, in uxorem tradidit: ex hoc matrimonio, ut prædixit *Daniel*, novæ tragædiæ & bella funestiora.

Habebat *Antiochus* adhuc in vivis uxorem *Laodicen*, ex quâ duos filios sustulerat *Seleucum Gallinicum* & *Antiochum Hieracem*: Hæc (ut venit nova nupta *Berenice*) contemptui & concubinæ tantum loco est habita, hinc illa magnam iratum molem coquens,

De ejus opibus & potentia nimis magnifica.

Et cum Antiocho Theo pacem haberet, ei filiam Berenicem φετροδοῦ ἐγγεῖρα dedit.

*Laodice
necat Be-
renicem.*

*Ptolemæus
Evergetes
necat Lao-
dicem &
Asiam
spoliat.*

coquens, ut primùm filius suus *Callinicus* adolevit, maritum *Theon* veneno extinxit, & *Berenicem* cum filiolo & *Ægyptiis* comitibus crudeliter necavit: ob hæc facinora, quasi præclaras de hostibus victorias *Callinici* cognomen filio imposuit.

Exspiraverat *Philadelphus* post quadraginta annorum Regnum, sed filius *Evergetes* acceptâ atroci sorotis nece, cum exercitu in *Asiam* merito furore accensus advolavit. Pleraque *Asiæ* civitates se ei contra *Callinicum* parricidam associant. Ingenti pugná *Callinicum* vincit, *Laodiceum* ejus matrem comprehensam extremo afficit supplicio. Ex *Asiæ* spoliis quadraginta millia talentorum, & pleraque Deorum simulachra, imprimis ea quæ *Cambyses* ex *Ægypto* in *Persiam* detulerat, in *Ægyptum* reportavit: ob quæ beneficia *Evergete* cognomen adeptus est, etsi alii malint sic dictum à trecentis talentis, & aliis multis donis, quibus *Rhodos* terræ motu tantum non perditos, ad recuperandam pristinam fortunam regia liberalitate adjuvit.

Evergetem in *Ægypto* seditiones ab *Asiæ* possessione revocant: in via *Hierosolymis* Deo *Israëlis* ob suam victoriam sacrificia & dona magni pretii offert, nihilominus in subjectionis signum, à summo Pontifice tum summo magistratu, viginti talenta annui redditus exigit.

*Evergete
cum Calli-
nico pax.*

Callinicus in *Ptolemæi* absentia rebelles suos subditos ultrius magnam classem comparat; hanc tempestas penè totam submergit, ægrè Rex ipse cum paucis *Nepturni* faucibus eripitur: subditi conspicantes fat magnas à Rege Deos de suis tecleribus pœnas exegisse, deponunt iras & in gratiam redeunt. *Ptolemæus* in *Asiam* rediens *Callinicum* secundò debellat: advocat is in suam opem fratrem *Antiochum Hieracem* sic dictum, quod, licet admodum adolescens, instar accipitris pararet in fratrem *Callinicum* irruere, & ei totum suum Regnum eripere. Cum *Ptolemæus* animadverteret fratres contra se conjunctos, *Callinico* pacem in decennium dedit: *Callinicus* observatis interea *Hieraci* insidiis contra eum arma movit: *Hierax* Gallos sibi adjungit, horum virtute *Callinicum* prælio vincit. Galli putantes *Callinicum* cæsum *Hieracem* apprehendunt, ut utroque fratre, & in his tota regia stirpe excisis ipsis imperitarent *Asiæ*. Sed *Callinico* apparente & exercitum restaurante, *Hierax* à Gallorum captivitate multo auro se redemit, & metu fratris ad *Ptolemæum* fugit in *Ægyptum*: ubi ab eo conjectus in carcerem post novem annorum captivitatem elapsus, à latronibus confossus est.

*Hierax à
fratre
Callinico
debellatur.*

Callinicus toties terrâ marique fractus impetii majestatem amisit. *Eumenes* *Pers-*

gami Rex *Asiam* occidentalem ad *Taurum* usque penè totam occupavit. *Arsaces* *Parthiæ* orientalis *Asiæ* multas provincias *Parthiæ* Regno adjunxit.

Si *Trogo Iustini* credimus, *Parthi* *Scytharum* erant exules inter *Hircaniam* & *Mediam* confidentes, nullus omninò nominis tempore vel *Persarum* vel *Macedonum*, ante *Selenici Callinici* dies aut saltem ejus avi *Antiochi Soteris*: quando multis firmiter unitis provinciis *Arsaces* magnâ prudentiâ simul & fortitudine *Parthiæ* Regnum constituit. *Callinicus* ad eum subigendum *Parthiam* versus exercitum duxit, sed prælio commisso *Callinicus* victus & captus est, ab *Arsace* tamen humaniter habitus & liber dimissus: domum rediens equo lapsus est & extinctus infelicis Regni anno decimo nono, relictis filiis duobus *Seleno* & *Antiocho*.

*Callinicus
à Parthiis
captus pe-
rit.*

Selenus juvenis acer sed imprudens magno impetu, à quo *Cerauni* cognomentum adeptus est, movet contra *Attalum* *Pergamenum*, qui magnam *Asiæ* partem post *Eumenum* possidebat, sed dum *Taurum* transiret, ab *Aputurio* & *Nicanore* suis ducibus necatur, hos *Cerauni* consanguineus *Aheus* statim ultus est, & in itinere contra *Attalum* perrexit. Tanta hujus fuit prudentia & fortitudo, ut mox *Attalum* intra *Pergami* mœnia concluderet, cumque ab exercitu *Asiæ* diadema sibi afferretur, illud respuit, & *Antiochum* adolescentem (cognomine post *Magnum*) *Cerauni* fratrem ex superioribus provinciis ad thronum paternum advocavit.

*Ejus filius
Selenus à
suis ob-
truncatur.*

In *Ægypto* *Evergetes* à filio *Ptolemæo Philopatore* unâ cum uxore & alio filio veneno tollitur. *Philopator* per infandas proximorum cædes ascendens in thronum, Regnum per annos septemdecim pravissimè administravit: nam se ipsum voluptatibus immergens in *Sosibium* & *Agathodem* *Reipub.* totum onus devolvit: hi si per *Antiochum* licuisset, multum ab omni bello abhorrebant, sed *Antiochi* ambitio ipsorum quietem interpellavit.

*Acheus
Antio-
chum pne-
rum acce-
sit ad so-
lium.*

*Ptolemæus
Philopator
tollit
patrem.*

Antiochus Achei operâ anno atatis decimo quinto ad Regnum evehctus, in eo annis quadraginta quinque continuavit. Cum *Selenus Ceraunus* moveret in *Attalum* reliquit *Hermiam* hominem pravum, cæcici regni administratorem: hic in *Antiochi* adolescentiâ omnia pro suâ libidine gerebat. *Acheus* occidentalis *Asiæ* Regnum quod initio respuerat, *Ptolemæi* postea suâsu amplexus est: *Theodorus* *Bactrianorum*, sicut *Arsaces* *Parthorum* se Reges constituerant: sed quæ aulam maximè perturbabat, rebellio *Molonis* erat.

Molo *Mediæ* *Satrapa*, animadversâ regis adolescentiâ, & consiliariotum ejus pravitae,

*Molore-
bellus.*

tate, juncto secum fratre Præfecto Perfidis diadema induit, & Babyloniam vicinasque varias provincias suæ ditioni adjansit. Consiliorum *Antiochi* arbiter *Hermias* parvi animi homo, suæ metuens eui à *Molonis* difficili bello, totis viribus incubuit in aliud securius contra *Ptolemaum* hominem effœminatam. *Epigenes* verò homo non minus fortis quàm prudens, Principis præsentiam maximi momenti cognoscens contra subditos rebelles, nixus est *Antiochi* prima auspicia contra *Molonem* facere: sed *Hermias* Regis pueri consilia ad suum arbitrium circumagigans *Epigenem* ob libera monita subornatis calumniatoribus, curavit confodiendum; supposititias mortui ad *Molonem* de prodicione literas Regi ostendens. *Epigene* sublato Regem contra *Ptolemaum* ducit *Hermias*: cum ad angustias in Syriae aditu inter Libanum & Antilibanum ventum esset, arcem utramque in eis faucibus *Theodotus* Ætulus tenens, Regem cum suo exercitu facilè excludit. Dum aliquot menses hic desidet *Antiochus*, *Zinatas* quem contra *Molonem* *Hermias* suasa miserat, in Mesopotamia profligatus interiit. Consecerat ad Tigris ripas, hinc *Zinatas*, illinc *Molo* magnis utrinque copiis: *Zinatas* noctu magnam suorum partem fluvium trajecit, *Molo* metum simulans relictis castris vini & cibariorum plenis versus Mediam quasi fugiens properare fingit. *Zinatas* suos jubet in *Molonis* castris unum diem convivari crastinò persequuturos fugientes: sed eà nocte ad sua castra reversus *Molo*, *Zinatas* cum semisepultis in crapula copiis occisione occidit: multi in Tigrim se præcipitantes aquis hausti sunt, totusque adeoque exercitus periit. Calamitatis famâ ad *Antiochum* ante Syriae fauces sedentem advolante, ipso *Hermias* consentiente, cum apertæ luci ultrà non posset repugnare, in Mesopotamiam moventur confestim castra. Ab *Antiocho* simul & *Molone* festinatur uter prior in Mediam evaderet: in via concurrunt exercitus, plerique *Molonis* milites ad Regem transfugiant, *Molo* fraterque ut tormenta evaderent, inferunt sibi manus, *Molonis* excoeriatum corpus in altissimo Mediæ monte cruci suffigitur. Hinc victor exercitus contra *Ariobarzanem* Atropatoriorum Regem procedit, ille se *Antiocho* submittere, inde in Parthiam proceditur, Parthi prælium declinare, cum eorum Rege tamen, ut & cum Bactrianorum *Antiochus* amicitiam contrahere, acceptâ pecuniâ & elephantis: idem præstare cum *Sophagaceno* Indo *Sandracotti* successore, multorum regnorum, non tamen (ut puto) sexcentorum Domino.

Hermias
vult *Epigenem*.

Molo *Zinatas* de-
bellat.

Molonis
exercitus
transiit
ad *Antiochum*.
Excoeriat
Molo
crucifigitur.

Antiochus
Her-

In via *Antiochus* ab *Apollonio* Medico *Hermias* pravitatem, superbiam, & in omnes

invidiam edoctus, magno omnium cum gaudio cum satellitibus confodiendum tradidit. Redeunti domum adiant à *Theodoto* Ætolo literæ offerentes, quam ipse sub *Ptolemaeo* gubernabat Syriae: effœminatis enim *Philopatoris* moribus offensus, & aulicorum ejus in cujuscumque vitam insidiis territus, defectionem ab eo *Theodotus* decrevit. Inviratus statim adest *Antiochus*, ple-
ramque Syriae à tradente *Theodoto* accipiens, tantamque in hac expeditione facilitatem inveniens, ut ad totam occupandam Ægyptum animos attolleret.

Ptolemaus legatos de pace misit ad *Antiochum*: interim tamen *Sosibius* ac *Agathocles* magnas mercenariorum ex Græcis, Gallis, & Thracibus manus clanculum contrahunt: *Antiochus* etiam omnia parat ad verum iter, & hyemem uterque transigit in simulatis de pace colloquiis. *Antiochus* effœminatos Ægyptios spe suâ jam devoraverat, sed ecce primo vere *Ptolemaum* ex Iulstris emolitum cum septuaginta quatuor milium virorum fortium exercitu in Syria quærentem *Antiochum*, is non recusare prælium. Ante pugnam dum uterque Rex ad *Rhaphiam* sua haberet castra, *Theodotus* Phalangis *Antiochi* ductor maximæ facinus audaciæ aggreditur, & tantum non perficit. Cognitam habebat *Ptolemaei* aulam, & totam vivendi rationem: ante diluculum cum duobus solis comitibus intrat Ægyptiaca castra, ad Regis tentorium evadit incognitus, Regis Archiatrum obruncat, aliosque duos in tentorio cubantes vulnerat, Rege eà nocte extra tentorium dormiente, ad suos salvus rediit. Cùm ad manus ventum esset, concurritur magnis utrinque animis & viribus: *Arfinoe*, *Ptolemaei* soror & uxor turmas circumequitat, animosque oratione sua & precibus Ægyptiis addit. Victus *Antiochus* fugit *Antiochiam*, petiitque à *Ptolemaeo* pacem, quam facilè impetravit ab homine læto inexpectatâ victoriâ, & totis animis ad priora lastra & popinas respectante.

Recuperavit quidem *Ptolemaus* hac victoriâ totam Syriae adeoque Judæam, sed quod habet *Christiannus* *Matthias*, *Ptolemaum* Hierosolymas advenisse, & intrare cupientem Sancta Sanctorum, à summo Pontifice prohibitum, multa Judæorum millia Alexandriam in vinculis duxisse, & quingentis elephantis vino thure immixto inebriatis, conculcandos objecisse, malè ficta est à *Matthia* fabula; sicut aliàs sæpè suâ inadvertentiâ multa in historia depravat. Narrat quidem *Iosephus*, *Ptolemaum* *Philometorem*, non *Philopatorem* Judæorum Alexandrinorum aliquot millia elephantis objecisse, & cùm magno miraculo bestia in eos non possent iritari, admiratum Regem Judæis

impedit.

Syriam
Antiochus
Theodotus
tradit.

Antiochus
facinus
Theodoti.

Antiochum
vincit
Ptolemaus.

Matthias
& *Philometori*
fabula.

pepercisse ; sed de *Philopatore* historia *Matthia* est commentum. Verum est *Usherium* etiam eam fabulam multum auctam suo *Chronico* infarcire, sed confitetur ex *Apocrypho* ipsis etiam Pontificiis libro tertio *Maccabæorum* deductam, addendo *Philosorgum* librum istum portentosum vocasse, utpote fabulis portentosis refertum.

Mortui Philopatoris *guathones Alexandri* *ni excarnificant.*
Philopator à bellis liber totum se in luxum effudit. Uxorem incestam *Arsinoen* trucidavit, gubernationem Regni *Agathocleæ* scorto, ejusque fratri *Agathocli*, eorumque matri *Euanthæ* tradidit. Per voluptates tandem viribus exhaustis expiravit, Regni decimo septimo, relicto filio quinquenni ex *Arsinoe* *Ptolemæo Epiphane*. Non prius expiravit *Philopator* quam *Alexandrina* plebs contra aulicos seditione commotâ, *Agathoclem*, sororemque & matrem in strata protractos, & omni ludibrio expositos variis cruciatibus excarnificatos necaverint.

Achaum à Cretenfi proditum *Antiochus occidit.*
Antiochus contra *Achaum* consobrinum diadema nolentem deponere movet arma, parvo labore junctis cum *Attalo* copiis *Achaum* provinciis & civitatibus spoliât, & *Sardium* arce clausum obsidet, dum loci firmitate floccifacit *Achaus* obsidentes, ab amicis perditur. Cum *Bolide* *Cretenfi* ex obsidentium ducibus uno viarum arcis gnaro, magnâ pecuniâ repræsentatâ & majori promissâ, *Ptolemæus* & alii *Achaos* amici transigunt, ut ex arce noctu *Achaum* deduceret ultra *Antiochi* castra. Dat *Bolis* firmam fidem, sed ut *Cretensem* agnoscas, *Antiocho* revelat arcanum ; & ob majus pretium *Cretenfi* fide *Achaum* secundum pacta conventa ducens ex arce, *Antiocho* tradit in manus ; à quo *Achaus* crudeliter & ignominiosè tortus exanimatus est.

Auditiâ *Philopatoris*, morte *Antiochus* iterum ad *Ægypti* Regnum aspiravit, ex *Ptolemæi Epiphani*s infantia magnâ ejus occupandi spe impletus : quôque facilius cupitis potiretur, cum *Philippo* *Macedone* de dividendis inter se *Ptolemæi* regnis fœdus iniit.

Ptolemæus Philadelphus ut primum Romanorum nomen orbi cæpit innotescere, *Pyrrho* per ipsorum arma Italiâ ejecto, missâ Romam splendidâ legatione amicitia fœdus cum populo Romano pepigit : eam amicitiam *Euergetes* coluit, & *Philopator* moribundus ab *Antiocho* metuens populum Romanum suo filio Regnisque tutorem constituit. Promptissimè eam tutelam Romani susceperunt : non tam *Ptolemæi* & *Ægyptiorum* studio, quàm prævidentes maximam inde suo Imperio dilatando occasionem administratum iri.

Antiochus Syriam eripit *Scopæ.*
Antiochus primum in Syriam movit, ei ex *Ægypto* occurrit *Scopas* *Ætolus* magno cum exercitu ; *Scopam* *Antiochus* debellans

iterum in Syriæ possessionem devenit, & dum ultra in *Ægyptum* duceret, occurrunt legati Romanorum, jubentes abstinere ab *Ægypto*, quæ sub ipsorum esset tutelâ : repugnare non ausus *Antiochus* retrocessit in Syriam. Reliquerat *Scopas* in Hierosolymorum arce præsidium ; hoc in *Antiochi* gratiam Judæi ejecerunt, ob id officium fit *Antiochus* Judæis amicissimus, & multis templum donariis ornât.

Romani jubent Antiochum abstinere Ægypto. Antiochus Judæis amicus. Posteriorum Pyrrhi exitus.
 Successorum *Alexandri* potentia & gloria jam vergebat in occasum, & Romanorum oriebatur : post *Pyrrhum* & *Carthaginenses*, res ipsis fuit cum *Philippo* *Macedone*, quamdiu hic steterit agebant modeste fatis cum *Antiocho*. *Antigonus Gonatas* post multorum annorum Regnum successorem reliquit filium *Demetrium* : cum *Alexander*, *Pyrrhi* filius transfugio militum *Antigonum* spoliasset *Macedoniâ*, *Demetrius* admodum adolescens *Alexandrum* non tantum *Macedoniâ*, sed etiam *Epiro* ejecit. Verum adultior nihil pro fortitudinis in adolescentia fama gessit, uxorem habuit *Antiochi Hieracis* filiam : *Alexander* *Pyrrhi* sororem suam *Olympiadem* uxorem duxerat. De incesto hoc matrimonio nati filii duo, & variæ stiræ. Mortuo *Alexandro* *Olympias* bello pressa ab *Ætolis*, suppeticas à *Demetrio* *Macedone* petiit, tradita ei in uxorem sua filia *Pythia* : secundæ hæ nuptiæ uxorem *Demetrii* priorem eo usque offenderunt, ut ad patrem *Antiochum* queribunda fugeret : paulò post uterque *Alexandri* filius tabe, eorumque mater *Olympias* dolore, imò cætera omnis *Pyrrhi* posteritas perierunt.

Antigonus Doson *Philippi tutor.*
Demetrius etiam post annorum duodecim regnum expiravit, relicto filio admodum puero *Philippo*, eique in tutorem fratre *Antigono*, cui cognomentum *Doson*, quod donorum in præfenti parvus, promissorum in futuro largus esset. Vir hic fortis simul & prudens rem *Macedonicam* bellè administravit. Cum tutoris nomen in regnum vellet commutare, populus seditionem movit, statim ille diadema & omne gubernamen in populi manus deposuit, suadens ea quibus luberet se volentissimo tradere : hac tempestivâ submissione eousque tumultuantem populum demulsi, ut seditionis auctores necaverint, eique plenam ad suum placitum Regni administrationem redderet. *Dardanos* *Thraciæ* populum *Hemi* accolam, frequenter in *Macedoniam* irrumpentes repressit, *Thessalos*, *Græcosque* deficere parantes suorum armorum metu cohibuit.

Græcorum infirmitas merita.
 Sed maxima & gloriosissima ejus expeditio contra *Lacedæmonios* fuit. Post *Alexandri* tempora *Græcorum* omne robur in minutulas portiones divisum contemnebatur, erectis propè in singulis provinciis

ciis & civitatibus vel Rerumpub. vel Tyrannidum Dynastiis. Atolorum montana colentium, robusta virorum rapacium societas, vicinis omnibus sæpe molesta longo tempore viguit. In Peloponneso Achæi multis urbibus, *Arati Sicyonii* prudenti industriâ & *Philopæmenis* magnâ fortitudine in Rempub. conjunctis aliquandiu florere: Lacedæmonii & Athenienses ex prisca gloriâ adhuc superbi, nullis se sponte vel subicere vel sociare volebant: licet Athenienses cò infirmitatis devenissent, ut supra tres naves easque apertas non possiderent, nec sua extra muros contra quoscunque vel piratas in mari, vel latrones in terra tutari valerent: Lacedæmonii autem, prisca *Lycurgi* disciplinâ omnino oblivioni traditâ non numerarent supra cives septingentos, quorum soli centum possidebant agros, ceteri pauperes à ditioribus oppressi generosos majorum spiritus deposuerunt. Rex *Agis* fortissimus adolescens ad prisca virtutem & gloriam aspirans, disciplinam antiquam pro viribus nitetur revocare, sed Rex alter *Leonidas* in aula *Antiochi* Asiaticis moribus imbutus pro præsentis luxu stabat. *Agis* *Lycurgi* legem renovavit de agris æqualiter inter omnes cives dividendis, & remittendis debitis. Divisio agrorum & remissio debitorum multitudini civium, qui nullos habebant agros & minimum æris, gratissima fuit, sed ditioribus ingrattissima. Cum his se jungit *Leonidas* contra *Agidis* novationes, fortior *Agidis* factio *Leonidam* pellit in exilium, ejusque loco *Cleombrotum* Regem creat: *Agidis* consilarii in ære alieno profundi debitorum tabulas quamprimum rescindendas curant, sed multorum latifundiorum domini agrorum divisionem procrastinabant: hinc populus alienos agros possidendi spe lapsus iterum tumultuatur, & revocato *Leonidâ* *Agidem* ac *Cleombrotum* carceri includunt. Truditur *Cleombrotus* in exilium: *Agis* unâ cum matre & aviâ lectissimis sæminis in carcere ab *Ephoris* strangulantur. *Leonidas* *Agidis* uxorem filio suo *Cleomeni* cogit nubere, adolescens ingentis animi ardenti uxoris amore captus, per eam in prioris mariti *Agidis* Reipub. reformandæ studia pertrahitur. Mortuo patre expeditione unâ aut alterâ *Cleomenes* in solio confirmatus *Ephoros* contrucidat, debitorum tabulas rescindit, agros æqualiter dividit, *Lycurgi* statutis vitam reddit, millibus aliquot virorum fortium ex vicinia electis jus civitatis donat, exercitum benè magnum format ad prisca disciplinam, Achæos roties magnis præliis vincit, ut ipsi ad *Antigonum* Macedonem fugerint. Sæpe victor *Cleomenes*, cum Achæis seriò egit ut vellent vivere in pace, nihil aliud à victis exigens quàm ut

more majorum Lacedæmonii militiæ Græcæ principatum concederent. Et verò si Achæi in æquissimam illam & Græconomini honorificentissimam conditionem consensissent, in proximo *Cleomenes* fuit, ut collapsam omnino Græcorum cum famam tum virtutem redintegraret, sed pravissima *Arati* ambitio, nimiaque apud Achæos auctoritas pro justo *Cleomenis* principatu servile Macedonum jugum attraxit. In communi Achæorum Concilio persuasit *Aratus*, ut *Antigonus* vocaretur in opem contra *Cleomenem*, traditâ in ejus manus (magno fidei pignore) *Acrocorintho*, verâ totius Peloponnesi arce; vocatus adest ex Macedonia *Antigonus* cum ingenti exercitu. *Cleomenes* post cruentam pugnam multitudine hostium oppressus, paratis ante navibus fugit in Ægyptum, ubi amicè acceptus est à *Ptolemao Evergete*, qui pollicebatur tam terrestres quàm navales copias quibus reduceretur in regnum: sed veniente ad thronum *Philopatore* effæminato Principe, istæ spes *Cleomeni* decollârunt. Cum urgeret redeundi in patriam potestatem vel cum sua sola familia, ne id impetrare potuit. *Sofibius* aulæ *Philopatoris* gubernator, animadverso acri *Cleomenis* ingenio, metuebat ne si regnum suum recuperaret *Cleomenes*, probè conscius infirmitatis Ægyptiorum, arma contra *Ptolemaum* verteret; iraque dimittere non ausus conjicit in carcerem. Vir magnanimus nihil ultra gratiæ expectans, ne in carceris pedore consenseret, custodibus vino sopitis cum suis erupit in Alexandria strata, invitans plebem ad libertatem: sed cum nemo hortantem audiret, neque etiam quisquam auderet invadere, ipse sociique sibi manus intulerunt. *Cleomenis* cadaver *Ptolemaus* affixit cruci; uxore, matre, liberisque crudeliter necatis.

Antigonus mortalium primus qui cum armis victricibus Spartam intravit, civibus penè omnibus in prælio cæsis; qui supererant paucos in pristina libertate vivere permisit. In paucis admodum diebus cruenta Illyriorum in Macedoniam irruptio *Antigonum* revocavit domum, adeo ut si *Cleomenes* vel unum triduum prælium distulisset, vel tamdiu cum reliquis exercitus in Laconia delituisse, salvum esse potuisset Lacedæmonium regnum, sed in omnibus humanis prædominatur numen.

Antigonus Illyrios magno prælio debellavit, sed dum in pugna nimia vocis contentione milites hortatur, ruptâ venâ ea sanguinis copia ebullit, ut paucis postea diebus expiraverit, sine liberis relicto Regno, ad quem unum spectabat, *Philippo Demetrii*.

Illyrium, hodie Dalmatia, veteris Slavoniæ pars, Romana contra Il-

Arati ambitio Macedoniam Peloponnesum prædis.

Misere Cleomenes perit.

Magnus Dosontis fortuna.

Agis & Cleomenes perditam Spartæ virtutem restituerunt conati.

lyrios mo-
vent.

pars, Regnum erat inter Italiam & Græciam mari Adriatico objacens : conducente *Demetrio* Macedone Rex Illyriorum *Agron* magnam manum in Ætoliam immisit : hic Ætolis ex inopinato superveniens, post magnam stragem & ingentem prædam remeavit domum ; mortuo *Agrone*, ejus vidua *Teuta* dulcedine prædæ inescata, tam terrestres quàm maritimas copias emisit, quæ obvios quosque sine discrimine spoliarent. Cùm de Reginae injuriis multi Romanorum subditi & focii querimoniam ad senatum deferrent, mittuntur in Illyrium qui cum Regina expostularent, & damna refarcienda postularent. Illa publicam se pacem observaturam pollicetur, sed non esse Regum ait privatorum injurias præstare. Legatorum unùs *T. Coruncanus* Romanorum ait morem esse Reges cogere, ut pravos mores emendent, & à privatis commissâ publicè corrigant ; hæc *παισιονία* altè adeo superbæ mulieris pectus fodicavit, ut *Coruncanum* in finibus Illyrii necandum curaverit ; atrox hæc injuria Romanos primùm extra Italiam in Illyrium attraxit.

Miserat *Teuta* *Demetrium Pharium* (Pharo insulâ *Corcyræ* vicinâ oriundum) cum classe ad capiendam *Corcyram* : mittunt Ætoli & Achæi urbi suppetias ; utrorumque classem *Demetrius* debellans *Corcyram* capit, *Dyrrachium* obsidet ; adest Romana classis.

Regina
Teuta à
Demetrio
Phario
proditur.

Demetrius accepto iratam in se Reginam, Romanis se associat ; facilè vincitur Regina, pacem tamen à Romanis Impetrat, sed conditionibus duris ; ut scilicet à mari omnino abstinere, nec ullam navem rectam possideret, angustos valde Regni limites haberet, absque Romani Senatûs consensu nullis moveret bellum ; cum nemine fœdus pangeret. Ista Romani per legatos Achæorum & Ætolorum conciliis significârunt, addentes magnam belli sui cum *Teuta* causam fuisse, ut Græcos ab Illyriorum injuriis protegerent, certò sperantes advocatum iri se in Græciam contra Macedonas, qui multas liberas urbes durâ suâ tyrannide opprimebant. Sed nullum hac de re verbum à Græcis audientes legati redeunt. Ast quod in præsentimaturum non fuit post paucos annos Romanis in sinum illapsus est, cùm ab ipsis Græcis sollicitè accersita eorum sunt in Græciam arma.

Ætolis
Achæos
vexant.

Ætoli gens quietis nescia vicinos omnes vexabat, inprimis Achæos ; propè singulis annis cum valido exercitu sinum Corinthiacum trajicientes in Peloponnesum. *Aratus* penè perpetuus Achæorum Prætor vir multò prudentior quàm fortior, malè aliquoties ab Ætolo milite mulctatus, ad consuetum asylum Macedoniae Regem confugit. Hic Ætolos facile repellit, sed

cum ad eum venisset *Demetrius Pharius* (quem Romani primò pleræque Illyridi Regem in prodiæ *Teuta* mercedem constituerant, & postea novæ contra se proditiōnis compertum de eo Regno deturbârunt) ut hic ad *Philippum* venit, adulatoriâ quâ pollebat arte juveni se inflinans, debellandorum Romanorum, adeoque totius Occidentis subjugandi, vanissimâ spe implevit.

Philippus quidem in juventute magnarum virtutum famâ florebat, sed eam famam postea decoxit, moribus subtectis erumpentibus in lucem. Amicorum primario *Arato* Sicyonio venenum propinavit, Junioris *Arati* uxorem in Macedonia abduxit, marito etiam per venenum mente depulso : Achæos ad alendum suum militem multâ sæpe pecuniâ emunxit, cum *Hannibale* in Italia triumphante ætûm fœdus pepigit. Sed frustra fuere omnes *Philippi* conatus, nam varii in Græcia motus cum ab Italia diverterunt. Carthaginenses ab *Hannone* invidiâ in *Barchinorum* familiam æstuante, repleri metu ne *Hannibal Philippo* conjunctus Carthaginis libertatem opprimeret post devictos Romanos, neque *Hannibali* neque *Philippo* promissas suppetias submiserunt, quo factum ut uterque à Romanis subigeretur, & Carthagini Romanum jugum impositum sit.

Philippus
à Phario
contra Ro-
manos in-
ciatur.

Ætoli, cùm adhuc in Italia esset *Hannibal*, mediocres à Romanis copias contra *Philippum* obtinuerunt ; sed tam Ætolos quàm Romanos iis cladibus *Philippus* affecit, ut libenter utrique pacem ab eo acceperint, licet pax hæc diuturna non fuerit.

Acarmania à Macedonibus pendebat, *Ætoli & Athenienses* duo juvenes Athenis sacris *Eleusinis* se immiscuerunt, *Cereris* mysteriis non initiati ex mera imprudentia ; ob innocentem hunc errorem adolescens uterque datus est neci. Acarnanes ut suos ulciscerentur, Atticam ferro flammâque vastant : Athenienses eò tum infirmitatis devenerant ut non valerent ne cum Acarnanibus belligerare, tantum in promptu vetus instrumentum lingua ipsis remanebat. Magno clamore contra *Philippum* Acarnaniæ patronum, *Prolemaum*, *Ætolos*, Romanos, & alios in suam opem advocârunt. *Philippus* à genero *Prusia* Bithyniæ Rege invitatus in Asiam, urbem *Cium* ob situm & opes *Prusia* percommodum obsedit. Rhodii copiis maritimis tum erant potentes, hi unâ cum *Attalo* Pergami Rege cum *Philippo* enixè egerunt, ut à Cio vellet abstinere, cum in ipsum ea urbs nihil deliquisset. Rhodiorum legatis pollicetur *Philippus* in ipsorum gratiam relicturum se urbem in pace : nihilominus pro viribus eam oppugnat, & expugnans plurimos occidit, ac superstites vendidit. Sic delusi Rhodii impla-

Ætoli & Athenienses
advocant
Romanos
contra
Philippum.

Philippus
in Rhodios
injuriam.

implacabile contra Macedonas odium conceperunt, ipsi ergo *Attalus* & Athenienses Romam misere, qui Senatui fœdus secum contra Macedonas suaderent. Populus Romanus Carthaginensi bello exhaustus à novo cum Græcis multum abhorrebat, Senatus tamen, ad Asiæ jam Imperium devicto *Hannibale*, aspirans, variis artibus in bellum contra *Philippum* populum pertraxit, Ætolos non nisi cum labore in suam societatem pellexit. Utcunque tandem ob

Flaminius
victo *Philippo* Græcis astute benignus.

meros prætextus ruptâ pace, *T. Flaminius* Consul *Philippum* ingenti prælio fregit: petenti Senatus concessit novam pacem, quâ totâ Græciâ & Thraciâ spoliatus intra angustos Macedoniae limites regnare permisus est. Græcis omnibus plena libertas data, magnam multam in belli impensas *Philippus* jussus est solvere, dimidium in præsentia, reliquum variis pensionibus aliquot annis sequentibus; naves omnes tectas & elephantos tradere, filiumque *Demetrium* mittere Romam obsidem.

Benignitas hæc Romanorum & in *Philippum* & in Græcos à prudentiâ fluxit; prævidebant ingens bellum ab *Antiocho*, cupiebant ergo cum victo *Philippo* pacem, ne ad *Antiochum* fugere cogretur. Græcos etiam contra *Antiochum* firmius sibi devinciebant, libertatis ad insaniam ab ipsis desideratæ beneficio, quam per multa in urbibus & arcibus præsidia *Philippus* opprimebat.

Malè pax hæc unos Ætolos habebat: expectabant illi à Romanis in societatis suæ præmium multas Græcorum urbes & ipsam *Philippi* Macedoniam: dolebant etiam rapaces suas manus Romanâ pace victas, ut pro more non ultra liceret vicinos depopulari. Causas istas irarum intra pectorum suorum claustra continebant, id verò quod apertè in Romanis accusabant erat *Flamini* in Lacedæmonem injustitia. In cætera totius Græciæ libertate Lacedæmon permanebat sub miserrimo sævissimi tyranni *Nabidis* jugo. Obsedit Spartam *Flaminius* cum quinquaginta millium exercitu, ne tamen successor ab urbe sibi præriperet pacatæ Græciæ encomia, Achæis non invitis, *Nabidi* pacem dedit; quasi is non potuisset perdi absque Lacedæmonis cui dominabatur ruinâ. *Flaminius* devicto Macedone splendidissimum, quem ad eum diem viderat Roma, triumphum egit, & ad astra Græcorum laudibus sublatus est, ut plenissimæ ipsorum libertatis princeps instrumentum: deduxit enim ex Græciâ domum totum exercitum, nullibi relicto vel uno præsidio.

Ætoli qui Romanos in Græciam contra vicinos adduxerant, omnem movent lapidem, ut *Antiochum* & omnes Græcos con-

tra Romanos concitarent, ubique prædicantes Romanorum de *Philippo* victoriam suâ inprimis virtute partam. Achæi Ætolis aures firmiter claudcbant, neque *Philippus* in eorum voluit societatem trahi: *Nabis* *Lacon* impatiens otii facile sibi passus est persuaderi, sed hunc *Philopæmenes* magna clade affecit.

Achæi Respublica erant celebris prudentiâ, opibus & milite mercenario: sed ante *Philopæmenem* domestica eorum arma parvi pendebantur, levia enim & parva erant peditum scuta, equites sagittis ac fundis quasi velites pugnabant. *Philopæmenes* verò ut Præturam adeptus est, ipsis persuasit gravem armaturam sumere, & militarem disciplinam tam diligenter exercere, ut brevi tempore collegerit ex civibus exercitum, qui Lacedæmonios & *Nabidem* ingenti prælio fudit, ac Romanis legionibus par, omnibusque tum temporis Græcis virtute superior haberetur.

Philopæ-
menis vir-
tus.

Præcipua Ætolorum cura & spes fuit *Antiochus*: prævidebat ille victo & triumphato à Romanis *Philippo* proximas suas vices, & tamen vir imprudens in massam quam vidit se dedit præcipitem. In suam à Romanis securitatem totius jam Græciæ etiam absque milite dominis, Asiæ minoris ad Hellepontum urbes voluit communire: ex iis *Attalus* Pergami Rex & Rhodiî quot poterant ab *Antiocho* avertabant, inprimis Lampfacum & Smyrnâ. Hi ad Senatum Romanum legatos miserunt contra *Antiochi* tyrannidem opem implorantes. Interea *Antiochus* in Thraciam trajecerat, multasque urbes in suam redegerat potestatem, inprimis Lysimachiam, quam magnâ impentâ validè communiverat. Romani missis ad *Antiochum* legatis postulavere, ut ab Europâ abstineret, & Græcas in Asiâ civitates liberas permitteret: dum de duris hisce Romanorum postulatis *Antiochus* deliberat, venit ad eum *Hannibal* Carthagine fugitivus.

Antio-
chus Re-
manos in
se attra-
hit.

Absoluto bello Punico secundo *Hannibal* Rempub. Carthaginensem, Senatus ipse princeps regebat in pace. Multa in magistraribus & ærario peccata suâ prudentiâ emendabat: sed magnis in patriam meritis multorum contra se invidiam concitavit, qui privatis nunciis Romæ viro obtrecebant, quasi alterum bellum meditaretur. *P. Scipio* in Senatu *Hannibalem* contra calumniatores defendebat, impedire tamen non potuit quin legati mitterentur Carthaginem in *Hannibalis* aëtionem inquisituri: vir sagax periculum præsentens in Asiam ad *Antiochum* properâ se fugâ proripuit. Ab eo primùm summo cum honore acceptus est, & cum Ætoli persuasissent *Antiocho* cum Romanis bellum gerere, totis viribus

Hannibal
fugit ad
Antio-
chum.

Ætoli
Antio-
chum
concitant
contra
Romanos.

Romani
injuriâ
Spartæ.

incubuit *Hannibal*, ut Italia belli sedes statueretur, affirmans non aliis quàm Itolorum armis Romanos posse subjugari. Petebat sibi dari decem tantum peditum millia & mille equites, cum paucis navibus, spondit excitaturum se in visceribus Italiae non minus terribile quàm prius bellum. Verum *Antiochus* vel invidiam, ne tota belli gloria *Hannibali* non sibi accederet; vel fraude Romanorum apud se legatorum, qui frequentia valde cum *Hannibale* colloquia familiaria hoc ipso fine instituebant, ut suspectum *Antiocho* redderent, omne *Hannibalis* consilium neglexit. Ab *Ætolis* in Græciam attractus est, quod pauci milites, paucæ naves eum comitatæ sunt: magnis tamen verbis pollicebatur, ut alterum *Xerxem* impleturum se Græciam suo milite, & mare suis classibus obvelaturum: *Ætoli* etiam minabantur adfuturos se mox ad ripas Tiberis obsessuros Romam: sed sesquipedalia illa verba neque *Achæos* neque *Philippum* à Romanis avertabant.

Ut cum exercitu in Græciam venit *Consul Acilius Glabrio*, *Antiochus* & *Ætoli* trepidare, Græci Romanis se jungere, *Antiochus* in Thermopylarum angustiis castra communire, hæc in loco munitissimo posita frustra oppugnare Consul, donec *M. Porcius Cato* Proconsul per ignotos calles summo labore & industriâ manipulos aliquot ad *Antiochi* tergum adduxisset: hoc animadverso *Antiochus* in fugam præcipitem se effudit, neque ante quievit quàm venisset *Ephesum*; hinc magnum instruxit exercitum septuaginta millium peditum, duodecim equitum, cum multis Indicis elephantis ac falcatis curribus: Nilominus homo parvi animi à Romanis pacem enixè supplicabat.

L. Scipioni Consuli non sorte, sed à Senatu designata est Asia in Provinciam, cum *P. Scipio Africanus* se fratri in Asiam comitem & Legatum obtulisset. Ab *Antiochi* de pace Legatis *Scipio* postulavit quindecim talentorum millia, & Asiam cis Taurum. Cùm ista viderentur *Antiocho* intoleranda, convenerunt juxta Magnesium exercitus. Aberat in Syria *Hannibal*, à Tyriis aliisque Phœnicibus classem comparans: aberat etiam *Africanus* morbo præpeditus. *Antiochus Lucii* Consulis numerum duplo superabat, sed cùm ad manus ventum esset, Asiatici milites Romanorum vim non sustinentes, statim verterunt terga. Cæsa sunt *Antiocho* ad quinquaginta peditum millia, quatuor equitum, Romanis intra quadringentos. Victus *Antiochus Africanus* arbitrio se submitit, nihil ille ad priores condiciones addidit. Splendidior erat *Scipionis Asiatici* triumphus quam alius ante se cuiusquam, pluresque ex ejus victoriâ in

ararium illati thesauri, quàm ad eum diem Roma vidisset. Postularunt ab *Antiocho* Romani *Hannibalem* sibi dederet, sed præ-
 viso suo periculo vir prudens fugit, primò in Cretam, postea ad *Prusiam* Bithynium. Cùm eò etiam ipsum Romani persequerentur, pertæsus fugæ venenum bibit.

Non multò melior eodem anno Romæ *Scipionum* fortuna fuit; cum *Catonis* maxime invidia Tribunos plebis commovisset contra *Africanum* optimum & innocentissimum virum Senatûs principem, quasi donis corruptus pacem *Antiochi* nimis benignam dedisset. Venit ille ad diem dicturus repetundarum causam: omnis autem defensio fuit eodem se anni die Carthaginem subjugasse, quo nomine coronam suam triumphalem induens, hortatur & persuadet ut omnes se in Capitolium sequerentur, sacrificia *Jovi*, ob insigne illud in populum Romanum beneficium oblaturi, sic honestissimâ arte putidam hostium calumniam eludens. Sed cùm pergerent esse molesti adversarii, in spontaneum exilium perrexit Linternum, ubi ad mortem, quæ mox in anno suo sexagesimo sequuta est, deliuit. Cum eadem repetundarum vel peculatus dica contra fratrem *Asiaticum* ab iisdem Tribunis scripta fuisset, vir optimè de Reipub. meritis ab ingratis populo in multam longè supra omnia sua bona damnatus est. Dum omnia excuterentur, parvitas fortunarum *Asiatici*, adversariorum de nimis & malè partis opibus calumniam abundè refutavit: nunquam tamen iniquissimam populi sententiam voluit revocare.

Circa eadem tempora maximus Græcorum *Philopæmenes* septuagenarius indigna morte periit. Urbs Messene ab Achæorum societate deficiens arma sumplerat; *Philopæmenes* cum parvâ nimis manu ad eos subigendos advolavit, Messeniorum multitudine oppressi Achæi retulerunt pedem; *Philopæmenes* licet & senio & morbo infirmus ut suos fugientes protegeret, & suis manibus insequentes hostes abarceret, in ultimâ acie recedebat. Illic equi lapsu in terram projectus, & à suis desertus in hostium manus devenit. Ductus Messenen in triumphum ab omni populo multâ cum admiratione in theatro spectus est, eadem tamen nocte in vinculis truditur à magistratu in profundum sub terrâ carcerem, & ibi à publico carnifice cicutam bibere cogitur. Paucis post diebus Messenii ab Achæorum Prætoribus *Lycortæ*, *Polybii* historici patre, victi se dederunt: qui *Philopæmenis* conscii necis erant plerisque sibi manus intulerunt, superstites in vinculis ejus funus comitati Messenæ Megalopolin, ad ro-

Antiochus Hannibalem imprudenter tenuit.

Romani Antiochum Græciâ facile pellunt.

L. Scipio Antiochum debellat.

Hannibal in mors.

Populus Romanus in ultimum que Scipionem in gratissimus.

Philopæmenis indigna mors.

gum *Philopamenis* manibus in sacrificium omnes sunt jugulati.

Antiochi magni mors.

Antiochus relicta Romanis Asia cis Taurum, in pacis securitatem viginti obsides Romam misit, inter quos secundus filius *Antiochus Epiphanes* erat: natus major *Seleucus* in Regnum successit. Cum pater in Elymaide ad sinum Persicum, ut multam Romanis promissam solveret, ad *Iovis Beli* templum spoliandum accessisset, à tumultuosa plebe cum toto suo exercitu concisus est, tricesimo sexto anno sui Regni, *Iustinus* ad *Iovis Dindymai* templum vult necatum: sed *Cybele* fuit non *Iupiter*, quæ in Dindymis Phrygiæ monte templam habebat. Præterea templum *Dindymæum* nullam unquam divitiarum famam floruit, neque tum temporis *Antiochus* Phrygiæ dominus erat. Templum quidem *Iovis Dodonai*, quod habent quædam *Iustini* exemplaria, thesauris abundabat, sed hoc in Epiro diu ante ab Ætolis spoliatum fuit.

Romanorum hypocrisis.

Romani ut abstinentiæ & justitiæ famam non minorem quam fortitudinis acquirerent, nihil quicquam neque in Asia neque in Græciâ sibi retinuerunt: sed in hac seu virtute seu hypocrisi non diu perseverarunt, mox enim superbam admodum, avaram, & crudeli tyrannide Græcos omnes & Asiaticos vexavere.

Philippus parat in Romanos arma.

A *Philippo* fecerunt initium: pacis ille conditiones omnes exacte servaverat, & *Scipionibus* aliisque contra *Antiochum* Ætoliisque ducibus fidelem operam præstiterat, quamobrem multam reliquam & filius *Demetrius* obses ut vero amico remissa sunt. Veruntamen tot postea contumeliis & injuriis affectus est, ut satis perspiceret suo Regno Romanos inhiare. Ut præveneret, omnia quam potuit diligenter & secreto in bellum parabat, barbaras nationes etiam longinquas ultra Istrum sollicitabat, Græcorum animos superbia Romanorum ipsi conciliavit; & ingentem pecuniam annuamque in belli necessaria ad decennium reposuerat; sed domestica calamitas omnes ejus rationes conturbavit. Junior filius *Demetrius* dum Romæ degeret, magnam suam virtute Senatorum benevolentiam acquisiverat. Major natus *Perseus* hunc Romanorum favorem fratri inviderebat, & ab eo sibi metuebat. Dum multa in Romano Senatu multi vicini de *Philippo* quererentur, remisit filium *Demetrium* Romam qui pro se responderet. Significavit Senatus in *Demetrii* gratiam omnem se Patri offensam remittere. Male habuit *Philippum*, quod major filii quam sua in Romano Senatu esset gratia, inde iram & falsis *Persei* criminationibus extimulatus, quasi tam in suam quam *Persei* vitam conspirasset *Demetrius*, eum pater curat necandum, cum verò mox innocentiam ju-

Demetrii in fine.

venis, sed serò post mortem, & *Persei* calumnias comperisset, ultionem in *Perseum* spirans ex animi ægitudine *Philippus* interiiit.

Perseus statim Regnum cepisset, & à Romanis paterni fœderis confirmationem impetravit. In patris tamen contra Romanos odio perrexit: omnia ad bellum quantam potuit cum industriâ comparans. *Seleucus* filiam accepit in uxorem, & *Prusie Bithynio* sororem suam collocavit, humanitate variisque officiis *Achaos*, *Ætolos*, *Rhodos*, & Græcos omnes ita sibi devinxit, ut licet metu Romanorum non sint ausi cum eo sociare arma, animo tamen in ipsum quam Romanos multò benevolentiori affecti essent.

Cupidissimè cum Romanis pacem *Perseus* continuasset, sed cum Senatus iniquitas atque superbia bellum ipsi fecisset necessarium, quadraginta millia Macedonum duobus Consulibus per biennium opposuit, & contra omnem Romanorum vim artemque regni sui fines tutatus est: & sæpe propinquus fuit plenæ victoriæ, nisi innatus timor atque avaritia omnes suas spes corrumpisset.

Romani Perseum ad argunt ad bellum.

Conduxerat viginti virorum fortium millia ex *Bastarnis*, quorum decem millia equites erant, hi stultissimam *Persei* parsimoniâ offensi, domum remeârunt. *Gentius* Illyriorum Rex habebat sub signis quindecim millia parata *Perseo* militare, sed ut integros Romanos suos thesauros servaret *Perseus*, inopiâ stipendii & istud auxilium perdidit.

Perseus sua se perdit avaritiâ.

Anno belli tertio *Emilius Paulus* Consul, vir prudens & fortis, diebus paucis *Perseum* debellavit, qui timore suo inprimis victus ad *Samothracas* asylum fugit. Cum omnes eum amici deseruissent, tandem se Consulis arbitrio permisit. Ante triumphantis curram cum duobus filiis & *Gentio* Rege Illyriorum per Romæ plateas in vinculis ductus est, & in carcere, ut quidam volunt, inedia, ut alii vigiliam enectus, unâ cum *Philippo* filio: alter filius *Alexander* primò fabri lignarii artem, postea scribæ ad vitæ finem Romæ exercuit, ita Macedonia Regum stirps omnis interiiit.

Regum Macedoniae extirpatio.

Hannibale, *Antiocho*, & *Perseo* debellatis Romani nullum alium metuentes hostem, superbam crudelitatem amicos ubique vexabant. *Emilius Paulus* ad se advocatis primariis viris de sexaginta quinque civitatibus Epirotarum, imperavit ut omnem suam pecuniam sibi traderent, hanc quasi accepturos cum iis domum misit suos milites: eo prætextu civitates omnes Epirotarum Romani intrarunt in pace, sed mox die à Consule dicto contra inermes insurgentes armati, ingentem hominum innocentium stragem ediderunt; civitates spoliarunt, centum

Crudelis Romanorum in Pyrrhum vindicta.

centum quinquaginta millia sub coronâ vendiderunt. Ita *Pynhi* contra se bellum vindicârunt.

Et in Achaos, In publico Achaorum confesso mille primarios cives nominarunt legati Romanorum, quos Romam ire iusserunt, ut se purgarent in Senatu suspitione favoris in Macedonas: nobiles & innocentes hi viri in carcere Romano multis annis perdurantes in vinculis penè omnes sunt mortui, & inter eos *Polybius* historicus post annorum septem carcerem agrè liberatus est.

Rhodiis- *que innocenter.* *Rhodi*, quod per legatos Senatum de pace cum *Perseo* interpellassent, finito bello non tantum duriter increpiti sunt, sed etiam bellum ipsis Senatus indixisset, nisi omnes Rhodi, qui patriæ quàm Romanorum studiosiores erant, à suis crudeliter necatos accepissent. *Eumenem* quod benignius se erga *Perseum* gessisset Regno suo tantum non ejecerunt. In omnibus provinciis bestia Romana ferreos suos dentes ostentare & exercere cœpit.

Antiochus Magnus duos post se filios reliquit, natu major *Seleucus Philopator* ei successit in Regno, minor *Antiochus Epiphanes* Romæ degebat obses. *Seleucus* vir fuit virtutis adeo minutæ, ut duodecim Regni sui annis nihil præclari gesserit. Judæis quidem fuit benignus, donec *Simon Benjamita* ex privatâ cum *Oniâ* Pontifice similitate persuasisset ingentes in templo Hierosolymitano thesauros recondi: hos ut raperet *Heliodorum Seleucus* misit Hierosolymam. Summus Pontifex *Onias* tertius, *Simonis* secundi filius, vir prudens & Sanctus, omni ope nixus est ut *Heliodorum* à sacrilegio averteret: sed cum frustra laborâisset, & *Heliodorus* intrâisset templum ut omnia diriperet, occurrit Angelus in equo cum duobus peditibus qui sacrilegum flagris propè ad mortem conciderunt. Suorum manibus *Heliodorus* templo elatus, post aliquot dies *Onias* precibus sanitati restitutus est. *Iosephus Apollonium* appellat illum *Seleuci* legatum: & tertius Maccabæorum (quem ipsi Pontificii pronunciant Apocryphum) eodem prorsus modo vult acceptum ab Angelo Hierosolymitani templi custode *Ptolemaum Philopatorem*, cum post devictum *Antiochum* Hierosolymis sacrificans adyta perlustrare voluit.

Ad hunc *Oniam Iosephus* vult Lacedæmonios misisse legatos, qui *Abrahamum* tam Spartana quàm Judaicæ gentis communem stirpem asserent, quàm verè suo fortasse loco videbimus.

Seleucus ab Heliodore necatus. *Seleucus* ut fratrem *Antiochum* liberaret, *Demetrium* filium vix octennem Romam misit obsidem. Dum ad fratrem accedit *Antiochus* audit in viâ ipsum necatum, Regnumque correptum ab *Heliodoro*, eo

ipso, secundum *Torniellum*, qui ex templo Hierosolymitano ab Angelo ejectus est: etsi nequaquam ab *Antiochi* ingenio & artibus abhorrebat, quod etiam de eo quidam referunt, ipsius consiliis & calliditate effectum ut *Seleucus* necaretur, & *Demetria* Regnum præiperetur. Utcunque *Antiochus Eumenis Pergameni* ope *Heliodorum* facile disjicit & necat: missâque Romam splendidâ legatione cum magnis muneribus se in fratris Regno confirmat.

Antiochus Magnus, Epiphanis pater filiam *Cleopatram Ptolemao Epiphanis* uxorem dederat, ut filix operâ Regnum Ægypto suo adjiceret: sed *Cleopatra* viri quàm patris amantior, contra patris tam vim quàm fraudes multum suâ prudentiâ maritum juvit. Moriens *Ptolemaus Epiphanes* post viginti quatuor annorum regnum reliquit tres liberos *Ptolemaum Philometora*, *Ptolemaum Physconem*, & *Cleopatram* minorem: horum tutores, ab *Antiocho* valde ipsis metuens pater, in Testamento dixit Senatum Romanum.

Antiochus Ptolemaorum avunculus, id unice satagebat ut pueris admitteretur in Curatorem; hoc sine ut Ægypti regnum in infirmâ nepotum ætate, Romanis bello Macedonico distentis, semel occupatum semper retineret. Prima cura fuit Cælo-syriam, quam pater in dotem cum *Cleopatra* Ægyptio donaverat, recuperare. Facilis hic ipsi labor, dum suis fraudibus & *Sumenii Pergameni* copiis uteretur.

Hierosolymam veniens ab *Oniâ* Pontifice amicè acceptus est: inde cum ingenti exercitu in Ægyptum properans, quasi nepotum Curator regionem plerumque occupavit. *Ptolemaorum* natu major *Philometor* dictus est, non, ut vult *Christianus Matthius*, καὶ ὑπερβολῶν sine ullo teste, quod matrem *Cleopatram* uxorem duxerit (sororem quidem *Cleopatram* certum est duxisse utrumque fratrem) neque, ut vult *Rhalegus*, κατ' ἀντίφασιν patiter sine teste, quod matrem occiderit, sed quod ipse matri quam frater *Physcon* fuerit charior. *Philometori* cum fratre non bellè conveniebat, discordiam alebat *Antiochus*: sed ne in Romanorum offensam incideret, rediit properè ex Ægypto in Syriam exercitum, cum magnâ pecuniâ vi quâ Ægyptios emunxerat, relicto Pelusii præsidio.

Cum Tyri ageret, accessit ad eum ab *Oniâ* Pontifice frater *Iesus* cum muneribus: vir hic multo pravissimus cum *Antiocho* privatim agens obtinuit ut, deturbato fratre, ipse ad Pontificalem dignitatem ascenderet pretio trecentorum sexaginta talentorum, seu aurorum quadringentis nonagies quinquies mille. *Epiphano* Talentum Hebraicum continet centum viginti

Antiochus Epiphanes Asia Regnum occupat.

Ægypto inhiat.

Philometor cur dictus.

Judæi suis scelibus Antiochi persecutionem attrahunt.

ginti quinque libras argenti. *Iesus* præter trecenta sexaginta talenta, aliis nominibus *Antiocho* stipulabatur ducenta triginta, quæ prioribus junctæ, secundum *Saliani* calculum, efficiunt coronatos octingentis undecies mille ducentos & quinquaginta. Quod habet *Iosephus* de tribus millibus talentorum iisque annuatim persolvendis, ut mendum sit vel in exscriptore vel in auctoris calculo necesse est: utcunque hac sacrilega pactione *Antiochi* mandato & vi, *Iesus* ejecto fratre Pontificatum arripuit unâ cum Principatu, quem Pontifices etiam antea possedisse videntur.

Horribilis sacerdotum & populi apostasia. Hiscæ facinoribus non contentus *Iesus*, à vero Dei cultu sit manifestarius apostata ad Græcorum fecdissimam Idololatriam, nomenque suum mutat in *Iasonem*, plerisque Sacerdotes & populum à Deo Israëlitarum ad Idola gentium seducit, ephæbium Hierosolymis sub arce & templo extruxit, ubi more Græcorum Judaica juventus nuda reducto præputio se exercebat, non tantum disco & pugilatu, sed & sub petalo in omni nequitia. Ecquid mirum publicam hanc summi Pontificis, sacerdotum & populi Hierosolymitani non tantum à vero cultu, sed & omni morum honestate Apostasiam, horribiles *Antiochi* persecutiones divinâ procurante justitiâ, mox attraxisse?

Iason ut depulit Oniam à Menelao ipse depulit. *Iason* honore suo scelestissimè acquisito & secleratius administrato, vix ad triennium fructus est, *Onias* ipsi scelere omni par, qui *Menelao* nomen assumpserat, ab ipso cum tributo missus, Pontificiam dignitatem promissio majori pretio ab *Antiocho* emeratus est. *Menelaum* hunc vult *Iosephus* *Oniæ* & *Iasonis* germanum fratrem, sed auctor secundi Maccabæorum fratrem facit *Simonis Benjamina*, qui *Heliodorum* à *Seleuco* ad spoliandum templum attraxit. *Salianus*, ob hanc & alias multas à Maccabæorum libris discrepantias in *Iosephum* sæpe invehitur, ut falsarium & S. Scripturæ adversarium: sed viris cordatis major *Iosephi* auctoritas est quàm istius multò si non recentioris, certè indoctioris Apocryphi.

Salianus Iosepho iniquus. *Iason* à *Menelao* Hierosolymis expulsus fugit ad Arabas: ejus frater pius *Onias* degerebat *Antiochiæ* in *Daphnes* asylo, loco impurissimo. *Andronicus* erat Syriæ sub *Antiocho* Satrapa, *Menelaus* Pseudopontifex, ut *Antiocho* pecuniam acquireret, aurea multa templi vasa Tyri vendebat. De hoc sacrilegio ab *Oniâ* & aliis Judæis accusatus, *Oniam* ex *Daphnes* asylo per *Andronicum* deduci & necari curavit. *Antiochus* ob indignam *Oniæ* necem iratus, *Andronicum* eodem *Antiochiæ* loco preenti iussit quo *Oniam* occidisset: corruptus tamen *Menelao* donis, ceteros accusatores Judæos ca-

lumniam falso damnatos extremo supplicio affecit: nihilominus cum *Menelaus* de magnis pecuniæ summis pollicita non præstaret, ante finitum annum & ipse Pontificatu ab *Antiocho* dejectus est, administratione fratri *Lysimacho* commissa.

Interea *Iason* ab Arabia cum exercitu Hierosolymam intrans, promiscuam eadem omnis ætatis & sexûs perpetrat, donec insurgente populo vi ejectus ad priores latebras retrusus est: parva fuerunt hæc Judaicarum calamitatum initia: utcunque *Iason* ex Arabia fugatus in Ægyptum, & inde depulsus Lacedæmona, ibi contemptuac fame enectus est.

Antiochus ante omnia inhiabat Ægypto: ab eo metuentes Ptolemæi fratres in gratiam inter se redierunt. Pessimè hæc fratrum concordia Antiochum habuit, cum exercitu ergo statim advolat Pelusium, Ægypti Regnum certâ spe devorans: fratres ad Romanorum quod unicum supererat asylum confugere: Senatus Populum Romanum exconsulem ad Antiochum legavit, occurrit hic Antiocho ut ab Ægypto abstineret: dum deliberaturum se responderet, Antiochus cum amicis, Populum virgâ quam manu ferebat circum circa Antiochum descripsit, jubens ut eò amicos convocaret, nec exiret circulo antequam planè respondisset, velletne cum Romanis pacem an bellum. Hac severitate Populi conterritus Antiochus, Senatûs mandato pariturum se pollicitus est; reducto itaque ex Ægypto exercitu, quod Romanorum metus bellum faucibus eripuisse, maximâ indignationis mole plenus Hierosolymam venit. Judæi ante descensum Antiochi in Ægyptum diebus continuò quadraginta pleno die spectabant supra Hierosolymam in aère exercitus sibi invicem incurstantes: hoc illi stolidè non suarum calamitatum, sed mortis Antiochi prænuncium interpretabantur. Magna Romanis eum tributa tum dona quotannis Antiochus pendebat, & summa in convivii aliisque ludicris prodigalitas summam rapacitatem pecuniâque undique corradendi necessitatem procurabat: magna quoque in patriam Græcorum superstitionem propensio Judaicos ritus abominari faciebat, animadvertibat etiam in Ptolemæos veteres dominos, quàm in se plerosque Judæorum propensiores: iradentique divina in matura tum Judæorum peccata effervescentes vindictam parturiebat: hæc omnia & alia Judæorum eladem adduxerunt.

Antiochus Hierosolymam accedens cum ingenti exercitu, secundum Iosephum, amicè admittitur; secundum Maccabæorum auctorem, expugnatam vi urbem ingressus magnam edidit stragem. Ut vult Iosephus, In Hierosolymam iras evomit Antiochus, decem

*Judeorum
lamenta-
bilis afflu-
entia.*

decem millia occidit, totidemque sub ha-
stâ vendidit: sed secundum Græcum Mac-
cabæorum seu interpretem seu auctorem,
quadraginta millia Hierosolymitarum *Antiochus*
tum occidit, & totidem servituti ad-
dixit. Verumenimvetò secundum Latinum
Interpretem, ut vult *Salianus*, ducenta
Judæorum millia quâ gladio quâ servitute
temporis perdidit. Ducente *Menelao*
templum intravit, etiam Sanctum Sancto-
rum: thesauros & vasa aurea atque argen-
tea rapuit ad mille octingenta talenta. Dis-
cedens Antiochiam cum ingenti hac prædâ
Apollonium Judææ præfecit: hic post bien-
nium *Antiochi* mandato cum exercitu Hiero-
solymam agmine pacato ingressus, die
Sabbathi promiscuam obviatorum cædem
edidit ad multa millia, reliquorum plerof-
que venundedit, urbem incendit, muros à
fundamentis evertit, arcem in Sione struxit,
ubi Græcorum præsidium collocavit, qui
in accedentes ad templum involabant.
Quoque magis à templo abhorrenter Judæi
super altari collocavit *Jovis Olympici*
statuam, illique suos & impura animalia
immolabat: legis Mosaicæ quot reperiebantur
exemplaria flammis mandabantur: omnibus
Judæis imperabatur sub capitis pœna plenaria
à *Mose* defectio, transitusque ad Idololatriam
Græcorum. Permulti regis mandatis obsecundârunt,
cæteri ex urbibus ad montes diffugientes in speluncis
interferas delitescabant. Interea Antiochiæ
Epiphanes deliciabatur, ad multas Græcorum
civitates tam cis quàm ultra mare ingentia
mittebat donaria, in Deorum delubris
collocanda: convivia sumptuosissima instituebat,
publicos ludos infans sumptibus edebat,
tamque vilem se scurram omnibus publicè
exhibebat (prout prolixè narrat *Athenæus*)
ut multis furere & *ἄπυαί-
ves* videretur; unde cognomento paululum
immutato *Epimane* i.e. *furibundum*
vocat *Polybius*.

*Mattathias
armis corripit.*

Inter hos qui Hierosolymis ad montes
fugerunt, Sacerdos *Mattathias* fuit, ex *Joaribi*
vice (quæ ex viginti quatuor erat prima)
Asamonæ nepos cum quinque suis filiis.
Aliquandiu in solo luctu & tenebris *Mattathias*
cum suis se continuit: sed cum in im-
mensum *Antiochi* furor exeresceret, & in
omnibus per totam Asiam civitatibus extre-
ma mala Judæis infligerentur, ac Antiochiæ
in ipsius Regis conspectu *Eleazarus* scriba,
& vidua cum septem filiis crudeli martyrio
ad mortem torquerentur, ob unam in verâ
pietate constantiam. Et verò in urbe *Modin*,
ubi commorabatur *Mattathias*, altaria
Idolis erigerentur, Judæique volentes
adducerentur, aut nolentes adigerentur
ad sacrificandum, tum demum divinus
zelus *Mattathiam* corripuit, & in foro

Judæum Idolo sacrificantem occidit ad al-
tare, simulque regium Præfectum, qui popu-
lum tormentis ad nefaria sacrificia cogebat.
Hoc factò principio cum filiis & multis
sequacibus arma publicè sumit, & divinâ
aspirante benedictione, integrum fere
annum persecutores cohibet multâ ipsorum
cum cæde. *Moribundus* senex filios ve-
hementer hortatur, ut in populi quam ipse
susceperat tutelâ, fortiter perseverarent.

Exercitus post *Mattathiam* duce dicitur
ipsum filium *Judam*: cognomen *Maccabæi*
illi inditum est, quod in militaribus insi-
gnibus & orationibus frequenter usurparet
Exodi 15. versiculum 11. *Quis similis tui inter
Deos Iehova?* *יהוה מלך* ex qua-
tuor harum vocum literis initialibus *Mem,
Caph, Beth, Iod* fit nomen *Maccabi*. *Judas*
hic *Maccabæus* heros fortissimus & felicis-
simus, à Dei Spiritu ornatus donis omnibus,
quæ miserrimi populi liberatio ab extre-
mis malis requirebat, parvâ sæpe manu
magnos *Antiochi* exercitus profligavit. Va-
rios Judææ imò & Syriæ totius præsidēs in
prælio necavit, omnes penè Judææ civitates
recuperavit, templum Hierosolymitanum
tribus præter propter annis post ejus
profanationem repurgavit, & cum Sionis
arcem Græcis extorquere non potuisset,
templi atria muro & firmis propugnaculis
circumvallavit. *Idumæos*, *Ammonitas*,
Philistæos, *Arabas*, & omnes in viciniâ ho-
stiles pessimè multavit: *Lysiam* totius Asiæ
cis Euphratem Præfectum, in Judæam cum
sexaginta millibus peditum, & quinque e-
quitum irruentem repulit.

Antiochus thesauros suos vanissimis spectaculis
& Judaico bello exhaustos refarturus,
in Persiam profectus est; nec patris morte
deterritus *Elymaidem* seu *Persepolin*
Dianæ templum spoliatum ibat, ubi *Alexander*
magnam auri copiam reposuisse ferebatur.
Cum intrasset ædem, sacerdotes comites
ejus omnes necantes, ipsum lapidibus
penè obruerunt. Hinc vacuus rediens
Ecbatana, de victoriis *Maccabæi* audiens,
animo efferato *Babylonem* iter instituit,
crudelissimas in Judæos minas evomens:
interea arripit viscera summus dolor,
pergit tamen in itinere, is dum nimium
festinat curru excidit, quo casu ita omnia
contundebantur membra, ut Dei in se
manum Judæorum injurias vindicantem
agnosceret. Multa hinc dona pollicetur,
Judæumque futurum se vovet, modò sani-
tatem recuperaret, sed impiissimum hominem
noluit audire Dominus: in maximis ergo
doloribus appropinquantes omnes, & se
ipsum teterrimo ulceris putore offendens,
phthiriasi interiit in *Perisæ* & *Mediæ*
confiniis.

Dum miserum cadaver Antiochiam deferret

*Eleazarus
Iudæ frater
opprimitur ab
elephante.*

ferret *Philippus*, *Lysias* ejus filium *Antiochum* *Eupatorem*, quem secum in Syria habebat, Regem creat, & contra Judæos ducit cum maximo exercitu, peditum centum & equitum viginti millibus. *Iudas Maccabeus* cum paucis tantum exercitum aliquandiu sustinuit; frater *Eleazarus* in elephantorum maximum regio ornato insignem, arbitratus Regem ferre, rotis viribus intendit; cum ad elephantem venisset, editâ obvioium magnâ strage, ejus ventri se supponens bellum suffodit: illa cadens *Eleazarum* oppressit; *Iudas* cum suis ex prælio se recepit.

*Iudæ pax
cum Eupatore.*

Eupator hac pugna superior, Hierosolymitanum templum obsedit: dum obsessi inediâ pressi deditioem pararent, audiens *Eupator Philippum* Antiochiam occupasse, ut majori malo occurreret, cum *Iudâ Maccabeo* sædus pangit: templum donariis ornatum, ejus tamen munitiones evertit contra datam fidem.

*Menelaus
& Jason
malè per-
sunt.*

Ut in Syriam venit *Antiochus Eupator*, Antiochiam cepit, & in eâ *Philippum*, quem statim occidit. In aulâ *Lysias* erat omnia, *Menelaus* Judæorum Pseudopontifex ei visus seditionum Judaicarum fons neci traditus est: sicut ejus decessor impius *Jason* cum ab Arabibus fugisset in Ægyptum, & inde Lacedæmona, ibi extorris & omnium egens expiravit, in eo ab omnibus contemptu, ut à nemine vel terrâ condi curatus, absque sepulchro bestiis & alitibus præda fieret.

*Onias in
Ægypto
templum
extruit.*

Post *Menelaum Alcimo* ex semine *Aaronis* Pontificatum præbuit *Antiochus*, viro admodum nefario. *Onias Onia* tertii filius *Alcimo* ad Pontificatum evecto de paternâ dignitate desperans, in Ægyptum ad *Ptolemaum Philometorem* se conferens, ab eo impetravit facultatem extruendi in regione Heliopolitanâ templum Hierosolymitano simile, in quo Judæi Hellenistæ Deum plus quàm centum annis pravè & schismaticè, licet ritu Mosaico, coluerunt.

Dum ista gererentur in Asiâ, *Demetrius Selenis* filius, qui loco patris *Antiochi Epiphani* Romæ debebat obses, à Senatu libertatem poscebat redeundi domum, ut Regnum paternum ex *Eupatoris* injusti possessoris manibus eriperet. Senatus commodiorem rebus suis Asiæ Regem putantes *Eupatorem* puerum quàm *Demetrium* juvenem, ei redeundi domum potestatem denegârunt: ille tamen historici *Polybii* inprimis consilio, etiam absque Senatus veniâ, Româ clam aufugit. Ut in Asiam venit à Senatu se missum mentitur in regnum paternum. Mendacium hoc multarum illi urbium portas aperuit; & magnas copias comparavit: Antiochiam appropinquanti adducitur *Eupator* regni sui anno secundo unâ cum *Lysia*, utrinque statim *Demetrius* effecit obruncari. Ita *Epiphani* stirps omnis eradicata est.

Ad *Demetrium* accessit *Alcimus* cum multis contra *Iudam Maccabeum* calumniis: illi *Demetrius* Pontificatum confirmans, *Nicanorem* attribuit cum magno exercitu, qui *Maccabeum* perderet: *Nicanorem* cum toto triginta quinque millium exercitu *Maccabeus* internecone delevit: & tot mirabilibus victoriis clarissimus legatos Romam misit, qui cum populo Romano societatem suo nomine inirent, & ad *Demetrium* mandata impetrarent, ne ultra Judæis pergeret esse molestus. Societas hæc *Iudæ* malè cessit, auxilium enim divinum avertisse videtur, nam cum *Bacchidem* misisset *Demetrius* cum viginti duorum millium exercitu Hierosolymam, & *Maccabeus* pro suo more cum paucis scilicet tribus millibus iis occurreret, milites insolito timore correpti eum omnes deseruerunt præter octingentos: cum his toto die ad vesperam contra totum hostilem exercitum fortiter pugnavit, & dextrum cornu, in quo ipsa *Bacchides*, profligavit; sed dum *Bacchidem* persequeretur, sinistrum cornu cum à tergo adortus occidit sexto suæ gubernationis anno.

*Iudæ con-
tra Deme-
trium vi-
sioris.*

Iudam fratres in patrum tumulto *Modini* magnificè sepeliverunt, ipsi tamen cum amicis ad desertum fugere coacti sunt; omnia enim *Iudæ* munimenta *Bacchides* occupaverat, & durissima iterum servitus populi evaserat. Ut ab ea liberarentur in deserto convenientes viri aliquot fortes, *Jonathanem* in ducem communi suffragio elegerunt. Hic ut ad bellum esset expeditior *Ioannem* fratrem ad Arabas *Nabathæos* Judæis amicos misit, ut apud eos impedimentâ deponeret: verum *Ioannes* in viâ à *Iambrio* latrone cunctis quæ ferebat & virâ simul spoliatur. Paucis post diebus severam in latrones illos vindictam *Jonathan* exercuit, non tamen eas copias potuit contrahere, quibus patriam à jugo Græcorum liberaret, donec aliquot post annis *Demetrius* res alix à Judaicâ curâ avertissent.

*Iudas ini-
to cum
Romanis
fœdere ca-
dit.
Jonathan
cogit exer-
citurum dif-
ficulter.*

Demetrius ab inimicis ubique liber, se in superbix, luxurix, & legnitici barathrum coniecit, hinc in vicinorum Principum ac subditorum odium incurrens, variis conspirationibus impetitus, istas aliquoties suppressit; sed tandem hæc ipsum oppressit. *Heraclides* inter primarios duces à *Demetrio* contumeliosè habitus adolescentem *Rhodum* subornavit, qui *Antiochi Epiphani* filium, & *Eupatoris* fratrem se diceret, assumpto *Alexandri* nomine, cui à vero vel patris vel matris nomine *Bala* cognomentum adjunctum est. Hunc *Heraclides* Romam duxit, & tantâ arte suam in Senatu fabulam narravit, ut, licet viris oculatioribus commentum pelluceret, à plerisque tamen senatoribus fides adhibita

*Alexander
der Bala
Deme-
trium uz-
cat.*

fit, & decretum impetratum, quò *Alexander* Romanorum ope in thronum paternum reponeretur. Isto Senatusconsulto munitus *Alexander* in Asiam properavit. Ad eum statim confluit magnus exercitus partim à *Ptolemæo* & *Attalo* submissi quos *Demetrius* irritaverat. Uterque tam *Demetrius* quam *Alexander* *Jonathæ* Judæi Pontificis amicitiam omni officio ambiebat: *Demetrius* Hierosolymam tam urbem quàm arcem & in eâ obsides *Jonathæ* in manus dabit, sed in *Alexandro* plus fiduciæ ponebat *Jonathas*, ejus itaque partes contra *Demetrium* amplexus est. *Demetrius* ante pugnam duos filios & ingentem pecuniam extra casus belli ad hospitem *Gnidium* misit satis prudenter: in prælio enim victus & necatus suppositio *Alexandro* suum thronum reliquit. Hypocrita hic Asiæ jam Rex à *Ptolemæo* filiam *Cleopatram* accepit in uxorem. Ad celebrandas nuptias uterque Rex *Ptolemaidem* convenit, ibique *Jonathanem* uterque summo in honore habuit, Judæis plena libertas data, & magna tranquillitas, sed mox nova mundi facies apparuit.

Alexander in throno fixus genio indulget, inde multorum in se offensionem statim concitavit: ex *Demetrii* filiis natu major *Demetrius* adjuvante *Lashene Cretenfi* copias contrahit, quas duce *Apollonio* in Palæstinam misit: in *Alexandri* gratiam *Jonathas* *Apollonio* se objecit, & aliquot eum præliis fregit.

Et à socero *Philometore* perditur.

Ptolemaus Philometor, *Alexandri* socer, quasi in generi auxilium cum magno exercitu Syriam intravit: civitates ei ubique portas quasi amico pandebant, ille autem sua ubique præsidia collocabat. Ubi *Antiochiam* venit, apertè *Alexandri* inimicum se professus est, & tam Syriæ quàm *Ægypti* diademata suo capiti imposuit, filiam *Alexandro* ablatam, quòd ab eo malè habitata esset, *Demetrio* tradidit. Ne verò nimio suæ potentiæ incremento Romanos in sui suspicionem adduceret, Regnum paternum *Demetrio* reliquit.

Demetrius *Demetrii* occupat *Asiam*.

Alexander inexpectatâ soceri fraude Regno spoliatus, cum præsentis suo qualicunque exercitu cum *Ptolemæo* simul & *Demetrio* commisit: ibi victus in Arabiam cum paucis fugit, nec diu hîc delituerat, cum caput ei præcisum est, & ad *Ptolemaum* *Antiochiam* missum.

Ptolemaus in prælio equo excussus, & multis vulneribus confossus agrè spirabat, viso tamen generi capite multum gaviscus est, sed lætitiâ perbrevis: nam post triduum ex vulneribus expiravit regni sui tricesimo quinto.

Et *Physcon* *Ægyptum*.

Succesit ei in *Ægypto* frater *Physcon*, à corporis brevitate & laginâ sic dictus: pravissimus hic Princeps ut *Cyrene* venit *Ale-*

xandriam, sororem suam & glorem *Cleopatram* in uxorem duxit: ejusque filium fratris hæredem in matris amplexibus crudeliter necavit: voluit tamen, se *Euergeten* dici, sed rectius *Alexandrini* καλεσθέντες appellârunt.

Interea *Demetrius* Syriam possidebat sine æmulo, ejus tamen imprudentiâ mox omnia turbata sunt. Cùm *Jonathas* arcem Hierosolymitanam urbi molestissimam obfideret, *Demetrius* à Judæis Apostatis incitatus, contra *Jonatham* duxit exercitum: quem tamen sine maleficio reduxit æquis conditionibus statutâ pace. Sed en Regis temeritatem! Veteranos omnes, quos pater etiam in pace liberali stipendio alebat, ut parceretur sumptibus, dimisit: retentis tantum externis mercenariis, hinc murmura & ad rebellandum animi paratissimi.

Dum tumultuarentur *Antiocheni*, tantâ militum inopiâ laborabat *Demetrius*, ut à *Jonathâ* necesse habuerit supplicias emendicare: misit ille *Antiochiam* Judæorum tria millia, hi dum regiam circumfisterent; *Antiocheni* centies vicies mille, pro Rege à suis deserto tam fortiter pugnârunt, ut incensâ & spoliatâ urbe centies mille necaverint. Non obstante tamen incomparabili hocce beneficio, *Demetrius* nullam *Jonathæ* fidem servans, per arcis Hierosolymitanæ & aliarum præsidia, Judæos vexare parabat, sed ab hoc conatu aliò statim avocatus est.

Demetrius à Judæis *Antiochia* egressis de-fenditur.

Diodorus cognomine *Tryphon* animadverso populi militumque in *Demetrium* odio, in Arabiam se contulit; & *Antiochum*, *Alexandri* *Bala* filium ibi educatum secum duxit in Syriam: ad eum statim paterni amici confluerunt, militesque à *Demetrio* exauctorati: hujus quoque partes *Jonathan* sequutus est, tum quòd *Alexandro* patri favisset; tum quòd à *Demetrio* malam pro magnis beneficiis gratiam retulisset. Commisso prælio victus *Demetrius* ad superiores Asiæ provincias fugit, *Antiochiâ* & Syriâ relictis *Antiocho*.

Tryphon *Antiochum* *Bala* contra *Demetrium* suscitavit.

Ex superioribus provinciis collecto milite Judæam curavit infesto exercitu invadi: *Jonathas* *Demetrianos* sæpe debellavit, unde magnum viri nomen ubique clarebat: quò autem res suas firmitus stabiliret *Jude* fratris exemplo cum Romanis & Spartanis fœdus per legatos pepigit. Quod tamen carnale omnino inceptum ipsi non minus quàm fratri finis victoriarum fuit, & calamitatum principium, absque ullo ab *Ethnicis* fœderatis fructu.

Tryphon cùm *Antiochi* pueri auspiciis victum *Demetrium* ad superiores provincias fugisset, consilium cepit de regno ad se transferendo, sublato de medio *Antiocho*.

Jonathas cum Romanis fœderatus à *Tryphone* necatur.

Id quò securiùs effectum daret, *Ionatham* virum fortem & familiæ regis fidum, ante tollendum duxit. Magnis ergo cum copiis Judæam versus tendit; *Ionathas* ei occurrit cum insolito Maccabæis exercitu quadraginta millium. *Tryphon* cum *Ionatha* aperto Marte congredi non ausus, simulat multam amicitiam; & omnem *Ionathæ* honorem deferens persuadet exercitum dimittere, & ad se tanquam amicissimum accedere Ptolemaida. Huc ut venit *Ionathas* cum mille tantum militum comitatu, illi quidem omnes à *Tryphone* necati sunt, & *Ionathas* ipse datus est in vincula. Adest mox frater *Simon* cum exercitu; ut hunc etiam in laqueum suum induceret, *Tryphon* significat detinere se *Ionatham* eo solo nomine, quòd Regi deberet ex vèctigalibus centum talenta, & metueret ne ad Regis inimicos irritatus jam *Ionathas* deficeret; itaque si eam pecuniam ad se mittere vellet *Simon*, unà cum duobus *Ionathæ* filiis paternæ in Regem fidei obsidibus, paratum se *Ionatham* dimittere. *Simon* etsi satis sibi *Tryphonis* fraus pellucet, ne tamen populo videretur fratris salutem ob suum commodum negligere, centum talenta cum duobus *Ionathæ* filiis ad *Tryphonem* misit. *Tryphon* acceptâ pecuniâ & pueris, *Simonis* simplicitatem irritat; & *Ionathæ* filiiisque necatis, Antiochiam rediit, latus liberatum se *Ionathæ* morte magno consiliorum suorum impedimento.

Demetrius in Parthiâ captivus.

Demetrius in superioribus provinciis degens, à Macedonibus multarum provinciarum incolis clam invitatus est, ut moveret contra *Arsacem* superbum & crudelem Parthorum Regem arma. Contra hunc multas *Demetrius* victorias adeptus, tandem in colloquium de pace deveniens, in captivitate laqueum se induit; unde per aliquot annos expedire se non potuit: licet benignè satis in captivitate habitus sit, Parthique sororem etiam captivus in uxorem duxerit.

Tryphon necato puerulo regnat.

Tryphon tam à *Ionathæ* quàm *Demetrii* metu liber, non ultra moratus, *Antiochum* puerum calculo laborare fingens, Chirurgos in culculi excisione puerum necare facit: & vacuum thronum, donis & spe corrupto milite, nemine obstante occupat. Ista ex *Polybio*, *Iustino*, *Iosepho*, libris *Maccabæorum* & aliis fuscè *Tornellus*, *Salianus*, *Usherius*, *Capellus*, & alii. *Saliani* frequentes, in gratiam auctoris Maccabæorum apocryphi, contra *Iosephum* in vèctivas refutare non ducimus operæ pretium.

Sub Simone summa Iudæorum pax.

Simon insigni valdè patri fratribusque tumulto *Modium* erecto, ab omni populo *ὄμοψυχος* & *ὄμοψύπος* eligitur tam in ducem quàm Pontificem. Illi verò tantâ bonitate Deus adfuit, ut populum *Ionathæ* morte

desperandum à Græcorum jugo plenissimè liberaverit. Hierosolymitana aere fame domitâ, præsidisque omnibus totâ Judæâ ejectis, & civitatibus ubique contra hostium insultus egregiè communitis, tam alta sub *Simone* Judæorum pax fuit, ut post *Solomonis* dies majorem non viderint. Ipse *Simon* Hierosolymis, & jusque filius *Iohannes* Juvenis fortissimus *Gazæ* commorabatur, parati si quis populi quietem undecunque motus sollicitâsser, statim suppressere. Istâ tamen non diu duravit tranquillitas, nam *Tryphon* adeptus *Demetrii* regnum, in crudelem & avarum tyrannum evadens, militum à se animos averit. Hoc animadverso *Cleopatra*, *Demetrii* uxor, quæ cum filiis *Seleuco* & *Grypho* debebat *Seleuciæ*, *Antiochum Sideten* ab urbe Side in Cilicia, ubi educatus fuit, sic dictum accersit, illique fratris Regnum suumque matrimonium offert. Ad *Sideten* statim *Tryphonis* exercitus defecit, cinctus ergo centum viginti millibus *Tryphonem* varias latebras quærentem eousque persequutus est, donec coëgit mori.

Antiochus Sidetes necat Tryphonem.

Scripterat diu antea ad *Demetrium* in Media *Simon*, paratum se ipsius partes contra *Tryphonem* tueri, quibus amicissima omnia *Demetrius* responderat: *Sidetes* etiam initio *Simonis* amicitiam studiosè colebat, sed ut *Tryphonem* amolitus est, desiderio adjungendi Judæam reliquo suo Syriæ regno, *Simoni* statim bellum movit, & *Cendebeam* cum exercitu Judæam vastatum misit: hunc *Simonis* filii fortiter repulsum Judæâ ejecerunt. Dum cum omnibus copiis ipse *Sidetes* Hierosolyma pararet obsidere *Ptolemaus* Judæus *Simonis* gener, *Simonem* cum filiis *Judâ* & *Matthiâ* proditoricè comprehensos necat. *Iohannes* tamen evadens *Ptolemaum* Judæâ fugavit, & ipse à populo loco patris Pontificem & ducem agere jussus est. Hierosolymam contra *Sidete* vim diu egregiè tutatus est, tandem tamen annonæ inopiâ propè fractus, pacem cum *Sidete* fecit, eo faciliorem quòd *Sidetes* ad fratrem *Demetrium* liberandum contra Parthos expeditionem pararet. Illum *Iohannes* cum suo milite in Parthiam ac Hyrcaniam comitatus inde cognomen *Hyrcani* adeptus est. Initio belli omnia *Sidete* prosperè fluere, *Phraatem* *Arsaciden* tribus præliis fundere, sed cum militem suum in hyberna distribuisset, & ipsi pleraque urbes oppressissent, conspiratione à popularibus facta propè omnes concisi sunt, ipso *Sidete* dum fortiter pugnaret etiam cæso.

Sidetes in Parthiâ perit.

Phraates ante hanc stragem ut *Sideten* ad sua retraheret, *Demetrium* cum præsidio Parthico dimiserat ad recuperandam sibi Syriam. Verùm ut *Antiochi* *Sidete* mortem accepit *Phraates*, mittit qui *Demetrium* ad se reducerent, sed nimis serò: Syriam enim

Demetrius assequutus, Parthorum imperia neglexit.

In Syriæ throno vix resedit Demetrius cum à socru Cleopatra in Ægyptum vocatus est. Ptolemaeus Evergetes vel Physcon tantâ tyrannide populum oppresserat ut illius peracti regnum uxori, sorori, & glori detulerint. Hæc Judaico inprimis milite suffulta maritum Physconem in Cyprum fugere coëgit. Iste Cleopatra odio communem filium disiectum arcæque inclusum quasi strenam ad matrem misit, illa dono hoc efferata Demetrium in Ægyptum vocat, Regnum ei spondens. Verum enimverò Demetrius apud Parthos tantam superbiam & crudelitatem didicerat, ut omnibus intolerandus evaserit. Syri ergo eo in Ægyptum digresso rebellant; Ptolemaeus ad Syrorum rebellionem confirmandam, iis submittit adolescentem supposititium Alexandrum Zebinam, quem ab Antiocho Sidete ante mortem adoptatum fingit. Hunc absque scrupulo seditiosissimi Antiocheni Regem admittunt, & totis viribus contra Demetrium sustentant. Commissio prælio funditur Demetrius, & Ptolemaidem ad uxorem Cleopatram minorem fugit, illa tantum abfuit ut fugitivum maritum admitteret, ut etiam Tyri curaret occidendum.

Physcon ei opponit in Syria Alexandrum Zebinam.

Demetrius à Zebina debellatus ab uxore necatur.

Seleucus Demetrii à matre casus.

Quatuor habebat ista Cleopatra filios; natu maximum Alexandri Balæ Tryphon occiderat; Demetrio peperit Seleucum & Antiochum Gryphum, ab adunco naso sic dictum, ejusque fratri Antiocho Sidete Antiochum Cyzicenum. Seleucus occiso à matre Demetrio patre, se Regem dixit; sed statim & ille à matre occisus est, quod ipsa inconsultâ ausus sit diadema induere. Proserpina hæc tertio filio Grypho Regnum attribuit eâ lege, ut ipsi Regni titulus, sibi verò res & auctoritas remaneret.

Antiochus Gryphus tollit Zebinam,

Interea Alexander Zebina pleramque Syriam tenebat, cumque eo Hircanus Pontifex foedus pepigerat. Sed Zebina cum imperio superbiam assumens sequaces alienavit, ita ut facile à Grypho victus necaretur.

Suum item matrem.

Gryphus crescente potentiâ matri gravis, ab ea veneno petitur; quod tamen eam filius, fraude comperitâ, bibere coëgit. Vivebat tum frater natu minimus Cyzici ad pontum; hunc ne aliquando contra se insurgeret, Gryphus veneno tollere conatus est. Sed Cyzicenus has insidias aperti in Gryphum belli justam causam habuit.

A fratre Cyziceno vincitur.

Erat Grypho uxor Tryphena, Ptolemai Physconis filia: moriens Physcon uxori Cleopatra jam reconciliatæ potestatem reliquit, utrum vellet ex filiis Regem Ægypti constituere. Amabat illa Alexandrum minorem præ Lathyro majore: populus tamen invitam coëgit Lathyrum Regem pronunciare. Hunc

jam Regem effecit Cleopatram sororem suam dimittere, & sororem alteram Seleuen ducere. Cleopatra hæc à marito & fratre dimissa ad Antiochum Cyzicenum se contulit, illique nubens Cyprum patris exercitum ad ejus suppetias adduxit. His viribus adauctus Cyzicenus cum fratre Grypho decertat prælio, victus Cyzicenus effugit, sed uxor Cleopatra Tryphena sororis diligenti inquisitione capta, multum reluctantante Grypho crudeliter necata est. Cyzicenus recollecto exercitu Gryphum debellat, & Regno ejicit, captamque Tryphanam confodit.

Ptolemaeus Lathyrum à matre Cleopatra Ægypto pelitur.

Cleopatra major, quam primum occasio data est, Lathyrum filium Ægypto expellit, ut ipsa sola regnaret, licet juniori filio Alexandro titulum Regis concederet.

Vicinorum hæc confusiones Ioanni Hircano Hierosolymis securam pacem concedebant, quam vis nequaquam in otio conterebat. Idumæos subigens coëgit circumcidi, & in unum cum Judæis populum coalescere. Samariam etiam fame domitam cepit, & unâ cum templo Garizimitano funditus evertit. Eo imperante ortæ sunt Phariseorum, Sadduceorum, & Essenorum sectæ. Hircanus hic in magnis opibus post triginta unius annorum Pontificatum moriens quinque filios reliquit, natu maximus Aristobulus regis opibus fruens, Regis nomen & Diadema assumpsit. Sed malè cessit ipsi hæc ambitio, nam intra annum vitam unâ cum Regno deposuit.

Principatus Ioannis Hircani in Judæa floruit.

Ioannis filius Aristobulus se Regem dicit.

Amabat ille Alexandrum fratrem, & in Regni societatem assumpserat, sed uxor Solome Alexandra dicta, impatiens hujusce societatis, assiduas contra Alexandrum calumnias struebat. Dum graviter ægrotaret Rex Aristobulus, Alexander de Ituræis splendidam victoriam referens, statim à pugnâ in templum cum militibus armatus ascenderat sacrificaturus; susurrat Alexandra adventare Alexandrum armatum ut Aristobulum necaret; evocat ad se Alexandrum Aristobulus, sed ut veniret incernis monuit: ast Alexandra per eundem nuncium contraria Alexandro mandata clam submittit, cupere nimirum Aristobulum in novis suis armis fratrem conspiceret. Satellitibus Aristobulus imperavit ut Alexandrum, si veniret armatus, tollerent in viâ. Alexander nihil suspicatus fraudis, ad fratrem ut erat armatus secundum Alexandræ consilium accedens, à satellitibus propè in ædium vestibulo, confossus est. Aristobulus hujusce sceleris pœnitentiâ ductus, morbo simul & conscientia vexatus, sanguinem multum evomuit: qui hanc efferebat in pelvi puer, lapsante pede, eodem loco ubi nuper Alexander cæsus erat, cadens, sanguinem effudit, qui Aristobuli sanguinem superaffusum fratris cruori

Fratrem necat.

crutori spectabant, quasi divinâ vindictâ terribi magnum clamorem ediderunt: inventâ per minas clamoris causâ, *Aristobulus* in magnis animi terroribus expiravit.

In tragicâ hac Regni Judaici redintegratione hujus Epochæ historiam claudemus, properantes ad sequentem, in quâ ad Romanos Imperium mundi translatum est, Ægypti, Asiæ, reliquique Orientis Principibus (Judæâ non exceptâ) tam profligatâ omnis generis nequitia perditis, ut à divinâ justitiâ suis moribus efflagitentur Principatibus excuti, & sevissimis subijci tyrannidis; evaserant enim omnes polenta satis præparata, quæ à ferreis Romanæ bellæ dentibus commansa deglutiretur.

CAPUT XII.

Ad Epocham sextam *Questiones & dubia.*

QUESTIO I.

De temporibus tiliarum & pedum statuâ Nebuchadnezaris Danielis 2. v. 33.

Quæritur primò, quis sit sensus secundi Danielis vers. 33, 34. & sequentibus? Quid scilicet sibi velint tibiæ ferreæ, & pedes partim ferrei partim lutei in statuâ Nebuchadnezaris? Seu, quo tempore ortum sit quartum illud Regnum ferreum ac lapis de rupe excisus, qui totam imaginem comminuit? Resp. Consentiens satis hic erat Christianorum omnium Interpretum, tam veterum quàm recentiorum sententia, donec *Ioannes Bodinus* ingenii ac literaturæ summæ vir, magnam; intricatam, & periculosam satis controversiam movisset, de quatuor prius incontroverfis Monarchiis. *Hieronymus, Theodoretus, Lutherus, Melancthon, Bullingerus, Calvinus, Munsterus, Annotatores Anglicani* primi in suis ad locum commentariis, etiam *Fuccijs, Sleidanus*, & Protestantes alii communiter: *Lyrinus* quoque, *Cornelius à Lapide, Sanctius, Tirinus*, & commentatores Pontificii omnes, per tibiæ ferreæ & Regnum quartum intell. xerunt Imperium Romanum, quod priora omnia Chædororum, Persarum, & Græcorum Regna aboleverat: & *Lapidem* interpretati sunt *Christum*, qui suo Evangelio Spirituale Regnum per totum terrarum orbem crexit, & in mundi fine reliquias Romani ac cæterorum omnium terræ imperiorum in nihilum rediget, Sanctisque suis in cælo æternum regnum attribuit.

Verùm ut primùm *Ioannes Bodinus* methodi suæ historiæ cap. 7. pag. 437. quatuor Monarchias, ut veterem & falsam traditionem sollicitare ausus est, nimis quàm

multos viros doctos sequaces habuit, *Franciscum Junium, Ioannem Piscatorem, Amandum Polanum, Robertum Rollocum, Ioannem Deodatum*, & *Annotatores Anglicanos* tam medios quàm ultimos. Hi omnes per statuæ pedes & Regnum quartum intelligi volunt non Imperium Romanum, sed Regna successorum *Alexandri*, quæ ante *Christi* adventum omnia evanuerant.

Hugo Grotius vir quidem multò doctissimus, sed in scriptis suis ultimis per hæc absurdissimus & αἰρετωτάτος, in suis ad locum annotatis posteriori addit sententiæ, *Lapidem* intelligi Regnum quintum Romanorum, qui de monte Palatino primùm exorti priora omnia contriverunt.

Iosephus & alii Judæi nobiscum consentiunt, ut quemadmodum per caput aureum Babyloniorum, ac pectus brachiaque argentea Medorum & Persarum Regna significabantur, ita per ventrem femoraque ærea Græcorum, ac per tibiæ pedesque ferreos Romanorum Imperia figurarentur: sed *Lapidem* omnia conterentem suam gentem interpretantur, cui ante finem seculi totius orbis Imperium à Deo promitti somniant. *Iosephus* Antiq. lib. 10. cap. 10. expositâ cæterâ imagine dissimulat suum sensum de *Lapide* contrituro Romanorum rerum dominos quos irritare verebatur; sed jamdudum Talmudistæ ac Rabbini recentiores apertè satis sua somnia propagarunt de quintâ post Romanos, vel sextâ post Turcas Judaicæ gentis Monarchiâ.

Ab his non longè distant hodierni Quinto-Monarchici Anglicani, qui ad alia Judaica Chiliastarum somnia hoc addunt (humano generi, vicinis saltem suis, periculosissimum Anabaptistarum delirium) Sanctis traditum iri, secundum *Danielis* præmanibus prophetiam, regna Mundi, & se Sanctorum in Mundo regnatorum primordia atque primitias, qui extraordinario Dei favore mundi potestates conterere cœperunt, nec cessaturos donec aspirante porro divini auxilii aurâ, & excitatis ubique per orbem terrarum aliorum Sanctorum exercitibus, mundana omnia imperia, unâ cum legibus omnibus civilibus, & ministerio ecclesiastico aboleantur, & *Christo* soli ejusque populo totius mundi gubernamen tam ecclesiasticum quàm civile in manus tradatur.

Quæstio quam hæc unam intendimus, est controversia *Bodini* ac sequacium, qui quatuor Monarchias evertunt, & quò *Danielem* nihil de Romanis loquutum ostendant, dividunt Græcorum imperium in duo: ventrem & femora uni *Alexandro* ascribentes, tibiæ & pedes ejus successoribus in Asia & Ægypto; contra omnes antiquos, omnes Pontificios, & primos ac primarios reformatarum

Ipsæ animi angore perit.

Mundus apertus ut à Romanis destrueretur.

Quatuor Danielis Monarchias impugnavit primus Ioannes Bodinus.

Multi Bodinum sequuti.

Talmudistarum quintâ Monarchiâ. Quinto-Monarchici Anglici.

matarum ecclesiarum Doctores. Cetera paucissimis perstringemus.

Somnium Judæorum à *Calvino* in locum copiosè satis refutatam non attingemus, et si ex senis quæ affert *Calvinus* Rabbi *Abbarbanielis* sophismatis quædam ejus subtilitatis videantur, ut amplio rem disquisitionem meritò requirant.

*Grotii
absurda.*

Hugonis Grotii inventum multò putidissimum est. Itane verò? An Græcorum Regnum dividendum est, & *Alexandri* pro tertio, ac successorum pro quarto habendum hoc sine, ut *Christi* locum quintum occupet populus Romanus? An in toto vel veteri vel novo Testamento unius loci umbra potest nominari, quæ *Lapidis* titulum Romano populo ascribi debere subindicat? Sed concedimus, quia in monte Palatino *Romulus* ac *Remus* suas oves paverunt, & in eo ac sex vicinis montibus Romanam ædificârunt, *Romanos* aliquâ Catachresi dici posse *Lapidem*, quo tamen pacto excisi sunt de monte sine manibus? An verè divinam gemellorum istorum nothorum *Romuli* & *Remi* generationem cuiquam *Grotius* persuaserit? Quod autem ipse commentatur *sine manibus*, nihil aliud significare quàm populum liberum à jugo Regum & manibus tyrannorum, incomparabilem suam in comminiscendo audaciam proterviamque demonstrat, sine auctoritate vel faciâ vel profanâ, sine ratione, absque omni cuiusquam coloris prætextu. Sed cum & hoc concexerimus absurdum, dicat vir doctus tertio loco, ecquid esset privil. gii Regno urbis Romæ super Chaldæorum, Persarum, & Græcorum imperia, ut ista jure tantùm humano fuerint, illud verò à Deo cæli peculiari jure erectum habeatur? Num ut Romanum hodie Episcopatum juris divini Jesuitæ celebrant, cæteris omnibus per orbem Episcopis ad jus humanum & ecclesiasticum detroctis: ita Romanum Imperium velit *Grotius* divinum, & cætera omnia humana? Denique à viro eruditissimo sciscitamus, num Romanum Imperium æternum existimet cum veteribus istius urbis quasi æternæ blasphemis adulatoribus? Certè Regnum *Christi*, verissimi lapidis angularis, spirituale, cæleste & æternum à Propheta *Daniele* clarissimè prædicatum, à nemine Christiano tam fædè obscurari & eludi debuit.

Grotium non excusat quod in regno ultimo *Christum* cum Romanis conjungat: certè *Christus* cum Romanis in suo scepro & thono multò difficiliùs coalescet, quàm in *Danielis* statuæ pedibus ferrum & testa coagulantur. Utrunque, pessimo consilio vir doctus in regno ultimo priora omnia conterente, primas Romanis, & *Christo* tantùm partes secundas & collaterales ascribit.

Quòd ad Quinto-Monarchicos Anglicanos eos nuper acutè satis in Oratione suâ Comitali penultimâ *Cromvveus* refutat, nec in sua immeritò acerba responsione *Spittelhusius*, cuiquam cordato satisfacit, nos tantùm quæ *Spittelhusius* ex *Thomæ Goodvini* concione Londinensi pro quinta hac Monarchiâ citat argumenta breviter dissolvemus.

Argumenta Thomæ Goodvini pro quinta Monarchiâ refutantur.

1. Primum. Multoties Scriptura innuit ubi omnes gentes ad *Christum* convertentur, Dei populum in terris ubique principatum obtenturum. Resp. Ad Scripturæ locos à *Goodvino* & Collegâ suo *Borrossio* pro periculossimo hoc errore allatos prolixè respondimus adhuc sine Replicâ Dissuasiivæ cap. 11. pag. 224.

2. Secundum. Qui seculis prioribus sub omnibus Monarchiis crudeli persecutione oppressi sunt, eos æquum est tandem miserii eluctatos imperandi vices in terris assumere. Resp. Si qua in hoc argumento vis est, ad personas tantùm sub prioribus Monarchiis oppressas spectat, licet verò *Goodvinius* pro suo Chiliaismo oppressorum illorum plerosque ad fruendum in terris mille annorum pace corporaliter resurrecturos velit, Quinto-Monarchici tamen nostri non tam pro mortuorum dudum oppressorum gloriâ, quàm hodie viventium imperio dimicant. Præterea requies, imperium, gloria, quæ in oppressorum consolationem Deus promittit, sunt summa, perfecta, & æterna in cælis; non humilia, imperfecta, & temporaria in terris.

3. Tertium *Goodvini* argumentum. Quod in *Adamo* amissimus, id per *Christum* restituetur: Atqui in *Adamo* amissimus terreste imperium in creaturas. Resp. Majorem veram vel in hac vita vel in futura. Num animarum absque inhærente ullo peccato integritatem, & corporum sine ullius morbi, ullius mortis periculo sanitatem, quas in *Adamo* amissimus, mortalium quisquam in hac vita unquam adeptus est aut adipiscetur? Minor etiam falsa est, nam licet in *Adamo* ante lapsum liberi fuerimus ab omni servitute, & imperium in animalia, ac terrestres creaturas homini datum fuerit: nulla tamen Monarchia ulli hominum generi, supra vicinos ante lapsum data est, nedum ut homini omni naturalis fuerit.

4. Quartum. Promissiones *Isa. 65.* perficiuntur in terra, eò quòd vers. 21. dicatur ædificaturos *Israëlitas* domos & habitaturos in iis, & culturos vineas, ac eluros ex iis, non enim ædificantur domus, nec coluntur vineæ nisi in terris. Resp. Res cælestes sæpenumerò promittuntur sub figura rerum terrestrium. Illud Evangelii *vibam novum vobiscum in Regno patris mei* non importat

portat bibi vinum in caelis : non sedetur in thronis, nec editur ad mensam, nec bibitur ex fonte, nec decerpuntur arbores Paradisi in caelo propriè & sine figurâ. 2. Loco illo *Isaia* promittuntur terrestria beneficia, quæ revera Israëlitis præstita fuerunt in reditu à captivitate Babylonicâ.

5. Quintum. Quod expectant Sancti ut responsum illius postulati, *fiat voluntas tua ut in Caelo sic etiam in terris*, illud in hac vitâ præstabitur: Atqui promissa de Regno *Christi* expectant Sancti ut responsa illius postulati. Resp. Minor est falsa, nam multa ad *Christi* Regnum spectantia expectamus, non ut responsa postulati nominati, sed prioris [*Adveniat Regnum tuum*] certè plurima spectant ad Regnum *Christi* Spirituale & æternum, quæ hîc expectari nec debent nec possunt, nisi post secundum Domini adventum ad universale iudicium; nec præstabuntur nisi in gloriâ cælesti.

Sed accedamus ad quæstionem primariam. Num per Regnum quartum intelligatur Romanum an illud successorum *Alexandri*? Durum satis est quod post *Joannem Bodinum* posteriores aliquot Theologi suprà nominati relinquunt veteres omnes & primarios in Ecclesiâ reformatâ Doctores; quod tamen illi faciunt modestè satis, conficii quot & quales deserant, & quantis difficultatibus nova sua sententia circumcingatur. Sed vis ferendum Annotatorum Anglicanorum Mediorum hîc supercilium; qui non contenti sanioerem Veterum sententiam condemnâsse erroris, pronuaciant etiam eum errorem tanti momenti, ut non tantùm lædat librum *Danielis*, sed totum Christianismum. Arrogantissimam hanc censuram editio novissima tantùm abest à corrigendo, ut totidem verbis repetat etiam cum acerbitate auctario. Isti Anglorum arrogantia opponimus *Calvini* in locum severam satis in talia sentientes notam. *Hoc*, inquit, *extra controversiam, quicumque præditi sunt sano iudicio, & candidè cupiunt mentem Prophetæ exponere, intelligunt de quatuor Monarchiis, in quibus alia aliam sequuta est. Magna etiam hîc est Lutheri confidentia. Struam*, inquit, *in textu Daniel ipse satis perspicue interpretatur, videlicet quòd per eam significatâ sint quatuor Regna seu Monarchiæ. prima Assyriorum & Babylonorum, secunda Medorum & Persarum, tertia Alexandri Magni & Græcorum, quarta Romanorum, de hac interpretatione & sententiâ convenit inter omnes, & de his Regnis intelligi debere testatur eventus & res ipsa, omnesque historia clarissimè quam ut negari possit.*

Quod per
Regnum
quartum
intelligat-

Sed omissis auctoritatibus perpendamus pondera rationum, pro veteri & communi sententiâ nos sic argumentamur,

Primò. Unius ejusdemque populi Imperium non figuratur à Prophetâ diversis metallis; plures populi in unum consentientes uno metallo exprimuntur, Assyriis & Babyloniis aurum, Medis & Persis argentum assignatur: sed non exprimitur Babyloniæ Regnum & auro & argento; nec Persarum & argento & aere: ita enim partium imaginis, de industriâ à Spiritu Sancto expressâ, pulcherrima distinctio confunderetur: Ergò Imperium Græcorum qui fuerunt unus tantùm populus, & magis unus quàm Assyrii & Chaldei, vel quàm Medi & Persæ duobus metallis aere & ferro non sunt figurati.

2. Secundò. Inter Imaginis partes & significata per partes est debita *symmetria*, quemadmodum pars prima *caput aureum* non tantùm *Nebuchadnezarum*, sed & omnes suos successores Chaldæos comprehendebat, & pars secunda *pectus ac brachia argentea*, *Cyrum* & omnes suos successores Persas, ita pars tertia (*venter & femora aerea*) *Alexandrum* omnemque suos successores Græcos comprehendit; si modò posteriora respondeant prioribus, quod in tam pulchrâ, & ab ipso Deo accuratè ordinatâ imagine supponendum.

3. Tertiò. Unaquæque Imaginis pars notat imperium multos annos durans, non unum solum Regem paucissimorum annorum, ita caput notat Imperium, si non Assyriorum durans annos supra mille quingentos, certè Chaldæorum, annorum septuaginta: & pectus Imperium Persicum ducentos & ultra permanens: pedes, etiam fatentibus adversariis, significant successores *Alexandri* ad annos trecentos. Ergò venter & femora, magna, imò maxima corporis pars, significabunt nullum Regnum, sed unum solum Regem, cumque regnantem sex tantùm annos?

4. Quartum priori est simile. Venter & bina femora significant plures personas quàm unam, quandoquidem caput, pectus, pedes notant multò plures.

5. Quintò. Imperium per tibias & pedes significatum fuit tantùm unum, scilicet Regnum quartum: at successorum *Alexandri* Regna non fuerunt unum sed varia; communiter quatuor aut quinque, *Antipatri* scilicet in Macedoniâ, *Lysimachi* in Thraciâ, *Antigoni* in Asiâ minore, *Seleuci* in Assyriâ, & *Ptolemæi* in Ægypto. Dominia hæc semel divisa nullâ unquam ratione (si unam gentilitiam excepias) coaluerunt in unum. Quod si unitas populi Græci quinque hæc Regna faciat unum, eadem ratio quinque ista cum *Alexandri* Regno uniet & identificabit.

6. Sextò. Regnum quartum omnibus prioribus fuit robustius, ut ferrum duritie superat

perat aurum, argentum, & æs: sed successorum *Alexandri* Regna cum nullo priorum Imperiorum robore comparari possunt: Nam præterquam quòd inter se divisa, & continuis bellis se mutuò atterentia commune robur infirmabant; etiam si juncta supponas, longè infra vel *Nebuchadnezaris* vel *Cyri*, vel *Alexandri* potentiam consislebant.

Excipiunt Adversarii in *Nebuchadnezaris* statuâ Regna representari non qualia fuerunt in se, sed qualia erga *Judaos*, adeoque *Seleucidas*, quòd *Judaos* pejus quàm alii omnes mu'tassent, eâ ratione dici posse cæteris feriores & magis ferreos. Ad exceptionem hanc replica tria. 1. Afferi gratis sine ullo argumento in Imagine præ manibus representari Regna non qualia fuerunt in se, sed pro iporum in *Judaos* habitum. 2. Pejus multò à *Chaldæis* & *Romanis* *Judaï* multati sunt quàm à *Seleucidis*, licet enim sævissimis tormentis ab *Antiocho Epiphane* *Judaorum* permulti excarnificati sunt, & templum scèdissimè pollutum: tamen ea mala perpauca annos durarunt, nec gentem suis sedibus pepulerunt, nec *Hierosolymam* funditus everterunt. *Chaldæi* autem & *Romani* populum *Judaicum* tantum non eradicarunt, eorum urbes & templum deleverunt: illi septuaginta, hi mille sexcentorum annorum captivitatis auctores fuerunt. 3. Regnum *Seleucidarum* cæteris omnibus fuit infirmius etiam ratione *Judaorum*, multas enim & splendidas victorias *Judaï* contra *Seleucidas* reportarunt, sed contra vel *Chaldaos*, vel *Persas*, vel *Alexandrum*, vel *Romanos*, nullam unquam alicujus noxæ.

7. Argumentamur septimò. In diebus Regum quarti Imperii, erectum est per Evangelium Spirituale *Christi* Regnum: ita enim expresse *Daniel* 2. v. 44. Atqui in diebus successorum *Alexandri* non est erectum *Christi* Regnum: fatentur enim Adversarii natum *Christum* non in eorum diebus, sed minimum annis vigintinovem post eorum ultimi mortem, post scilicet extinctam *Cleopatram* & *Ægyptum* ultimam *Græcorum* Provinciam à *Romanis* occupatam: nec Evangelium à *Christo* ante suum tricèsimum prædicari cœptum. Itaque Regnum *Christi* Ecclesiasticum in terris non nisi sexaginta annis post dies omnium istorum Regum erectum est.

Ad hoc argumentum respondent *Annotatores Anglicani* recentissimi, præpositionem in aliquando sumi pro *post*, & ad hoc probandum afferunt *Job*. 27. v. 15. [Sepelientur in morte] hoc est, inquit, post mortem. Replica, Mala hæc est Scripturæ interpretatio: dato enim Præpositionem in aliquando significare *post*, nusquam ta-

men legimus in diebus reddi posse *post dies*, nam hoc esset non in sed extra dies, & verè contrarium ei quòd dicitur in diebus. Neque *Jobi* locus facit ad rem, nam Interpretes omnes isto loco ꝑ vertunt in & nemo *post*: & talem commentarium textus ille non admittit, nam loquitur ibi Spiritus de maledictionibus posteritatis improborum, & inter alia hanc eorum dicit peculiarem miseriam, quòd devorentur à morte, quòd sepeliantur in mari mortis, quòd mors ut bellua, ut mare, ut sepulchrum, eos ita deglutiat ut inde nunquam emergant ad vitam, sed perseverent in morte aternâ. Si veritas locum sepeliuntur *post mortem*, scopus prædictus omninò everteretur: nam post mortem sepeliri est favor & honor omnibus optabilis, nulla peculiaris maledictio, in improborum posteròs denunciata.

Responsione hac *Anglorum* repudiata, aliam pius *Rolloccus* comminiscitur; natum scilicet *Messiam* non post tempora, sed in temporibus istorum Regum: quia sub *Herode* qui fuit *Arabs*; *Arabia* autem erat inter *Græcorum* provincias. Replica. In hoc suo invento *Rolloccus* nullum habet sequacem, nec potest admitti, nam nihil omnino *Herodes* spectabat ad successores *Alexandri*: Regnum ille suum ab unis *Romanis* accepit, nec ipse fuit *Arabs* sed *Philithæus Antipatri Afcalonitæ* filius: neque etiam *Arabia* vel ab *Alexandro*, vel ab ejus successoribus unquam subacta fuit: utcunque, ante *Herodis* Regnum *Græcorum* Imperium omnino evanuerat.

8. Octavò. Regnum quartum destructum est à *Christo* incarnato & prædicato in terris, à lapide scilicet parvo, postquam excisus est ex rupe, & per Evangelii prædicationem factus est in magnum montem qui replevit terram: Sed Regna successorum *Alexandri* everfa sunt ante natum *Christum*, non per prædicationem Evangelii, sed communi *Dei* Providentiâ, qui omnia pro suo beneplacito Regna struit & destruit. Nullum peculiariter *Christi* privilegium erat in everfione Regnorum successorum *Alexandri*, quàm in everfione trium priorum Imperiorum, aut prioris mundi ante *Dilavium*.

9. Nondò. In cæteris *Danielis* Prophetiis figuris Regna *Alexandri* & successorum representantur ut unum, non ut diversa corpora: ita cap. 7. v. 6. *Alexander* & omnes successores *Græci* representantur per unum tantum animal, *Leopardum* alatum quadricipitem: sicut Reges *Babylonici* per *Leonem*, & *Persæ* per *Ursum*: bestia autem quarta terribilis & eâ crudelitate ut sit inominis, nullum inter omnia animalia par habens, omninò à quatuor successoribus *Alexandri* distinguitur. Similiter cap. 8. v. 8. *Alexander* cum suis successoribus con-

jungitur disertissimè in uno hircò, in cuius capite ipse *Alexander* facit cornu solitarium, & eo fracto successores efficiunt quatuor cornua in contracti locum enascentia: quinque hæc cornua in unius hirci fronte consistentia faciunt Græcorum Regnum tam unum, quàm bina in capite arietis faciebant unum Medorum & Persarum Regnum.

10. Decimò. Regnum quartum perseverat ad secundum *Christi* adventum; Sed Regna successorum *Alexandri* everfa sunt ante *Christi* adventum primum. Major fundatur in Dan. 2. v. 44. & 7. v. 7. ac 9. Priori loco, quartum Regnum perseverat usque dum destruitur à Dominio æterno *Christi*, quod nulli alii principi aut populo post *Christum* tribuitur: loco posteriori bestia quarta non aboletur, donec *Christi* thronus ad universale iudicium erigitur.

Quod hinc *Lutherus* & cum eo alii Germani Theologi concludunt certum esse Germanorum Imperium, nec à Turcis, nec ab aliis quibusvis erui posse usque ad mundi finem, non est satis solidum. Nam quid vetat Turcam sedentem Constantinopoli, & pro Orientalium Imperatorum successore se ferentem, haberi posse pro altero pede, eoque maximè terreo Romani Principatus, tam quam Germaniæ Principem prope luteum & testaceum sedentem Viennæ.

11. Denique plus facit ad gloriam *Christi* *Ἐκκαθάρσις*, ut post incarnationem jam homo factus destruat Romanum Imperium maximum, cæterasque mundi potestates mediatorio suo Regno subiciat, quàm ut divinâ suâ & tantum ordinariâ Providentiâ Regna Græcorum diu ante se natum extincta aboleat. Sententia communis *Christi* mediatoris honorem & potentiam illustrat, quam adversaria multum obscurat & imminuit.

Sed videamus quæ vel pro se vel contra nos Adversarii hinc afferant. *Piscator* unum tantum habet argumentum, & *Rollocus* alterum, quibus *Iunius* addit tertium. Ista *Deodotus* & *Anglicani* recentissimi mutuuntur, nihil addentes de suo; sed *Polani* tria illa extendit ad undecim, quæ nos omnia paucis diluete conabimur.

Primum *Polani* argumentum hoc est. Sub finem Regni quarti venturus erat *Messias*, & destructurus omnia imperia per Imaginem repræsentata: Sed *Messias* non venit sub finem Monarchiæ Romanæ, nec eam suo adventu destruxit: imò verò nato *Christo* floruit quàm maximè Romanum Imperium. Resp. *Christus* venturus erat non sub finem sed ante finitum Regnum quartum, in diebus scilicet Regni quarti, nam natus est florente *Augusto* Cæsare.

Hinc certè sequitur Regna successorum *Alexandri* esse non potuisse Regnum illud quartum; cum non in iis sed diu post ea *Christi* natus sit, & diutius post ea *Christi* Regnum erectum sit. Præterea nusquam dicit Scriptura, *Christum* statim à primo suo adventu destructurum Regnum quartum, sed tantum destructurum. Lapis excisus de rupe aboliturus erat Imaginem, sed non statim & quam primum excisus est: hoc facturus erat *Christus* tempore opportuno, & partim jam dudum prælitit, ac partim ante & in adventu suo secundo adhuc præstiturus est.

Secundum. Regnum quartum statim est divisum in duo crura, duas scilicet familias *Lagidarum* & *Seleucidarum*, sed Imperium Romanum non statim divisum fuit in duo. Resp. Non dicit Propheta Regnum quartum statim divisum iri in duo, repræsentat quidem Regnum quartum sub figurâ duorum pedum; sed binitas pedum non magis importat divisionem unius Regni in bina, quàm binitas æreorum femorum secabat *Alexandri* Regnum ipso vivente in duo, aut binitas brachiorum argenteorum Persarum Regna dividebat in duo, Præterea concedamus notâsse *Danielem* dividendum fuisse Regnum quartum, nihil tamen habet quod importat divisionem hanc fuisse futuram vel statim Regni initio, vel antequam Regnum descendisset ad pedes & digitos pedum, tum demum non in duo sed decem pedum digitos dividendum fuit, quot hodie Regna ex Romano Imperio enata quidam numerant. Et si olim etiam Romanum Imperium divisum sæpe fuerit in duo: duæ factiones in eo fuerunt perverustæ, nimirum inter *Syllam* & *Marium*, *Ciceronem* & *Catilinam*, *Pompejum* & *Cæsarem*, *Augustum* & *Antonium*. Per multas etiam annorum centurias stabilita fuit Orientalis Imperii ab Occidentali divisio, & in hunc usque diem Romani Imperii insigne est duplex Aquila. Quod ad successores *Alexandri*, ut in historiâ videre est, multi anni elapsi sunt priusquam dividerentur in duo: Scriptura eos repræsentat ut quatuor cornua & quatuor capita, nusquam ut duo. Et verò, cornu primarium fuit Regnum Macedonicum, dignius vel Ægyptiaco vel Syriaco, donec in Persico à Romanis eversum est.

Quòd si Judæos respicias, iis quidem *Lagide* Ægypti aliquando dominabantur, sed tamen omnis Judæorum persecutio à solis *Seleucidis*, nequaquam à *Lagidis* provenit, ita ut nulla commoda ratio sit pro divisione Regni Græciæ in duo.

Tertium *Polani* argumentum. Familiæ quartum Regnum administrantes suas divisiones conjugiiis conabantur curare; Sed

tale nihil legimus de Imperio Romano. Resp. Conjugia à *Daniele* memorata cap. 11. inter *Seleucidas* & *Lagidas* intelligi non debent de commixtione per semen humanum memoratâ cap. 2. 43. nam illa connubia celebrata sunt, cum maxime vi & opibus florebat Ægypti & Asiæ Regna: ista autem commixtio de quâ Cap. 2. non accidit nisi in fine istorum Regnorum, cum ultra non tantum pedes & tibias, sed ad ipsos pedum digitos deventum esset. Itaque *Rollocus* in suâ accommodatione, rectius quàm expositione, istam commixtionem refert ad humana fœdera & pacta, non connubia; quibus post Concilium Tridentinum Pontificii Principes contra Ecclesias irritò conatu conjuncti sunt. Si verò de connubiis placeat locum accipere, tot memorari possint inter Principes Romanos celebres nuptiæ quàm inter *Seleucidas* & *Lagidas*, nimirum inter *Cæsarem* & *Pompejum*, *Augustum* & *Anonium*, Imperatores Occidentis & Orientis: inprimis inter digitos pedum, ultimos Reges inter se divisos; Reges scilicet Germaniæ, Galliæ, & Hispaniæ, Britanniæ, Lusitaniæ, Neapolis, Poloniæ, Daniæ, Suediæ & Hungariæ, quæ connubia pacis stabilendiæ prætextu sancita effectum sæpe contrarium fortita sunt.

4. Quartum argumentum. Regnum quartum deleri debuit *Christi* adventu secundo, adeoque permanere ad mundi finem, sed jam dudum interiit Regnum Romanum, sublatum per Turcas & Papam aliosque. Resp. Diximus non statim delendum fuisse Imperium à nato *Christo*, sed post ejus adventum primum tempore opportuno, quòd verò duraturum sit ad secundum *Christi* adventum, hoc quidem asserit *Lutherus* & alii, utcunque ad hodiernum diem durat: quicquid enim de Turcâ facias qui Imperatoris Romani Orientalis successorum se venditat; certè Germani Imperatorem Romanum Occidentalem habere se absque ullâ à quoquam hodie controversiâ gloriantur, & verò digiti pedum quâ ferrei quâ fictiles in decem nominatis Regnis perseverant, & ad secundum *Christi* adventum perseveraturos non est vero absumile.

5. Quintum. Visio Statuæ cap. 2. exponitur clariùs per visiones posteriores bestiarum cap. 7, 8. & 11. Resp. Palmarium hoc est omnium adversariorum argumentum, de quo plura sequentibus quæstionibus, sed in præsentia negamus visiones capitis 8. & 11. eisdem cum visione cap. 2. & ejus explicativas; manifestus hic conferenti locos error apparebit. Visio enim cap. 2. tam in signo quàm re significatâ, tam in Imagine quam in rebus per partes Imaginis repræsentatis erat quintuplex:

Caput aureum Babyloniorum, pectus argenteum Persarum, venter æreus Græcorum, tibiæ ferreæ Romanorum, & lapis angularis *Christi* Domini: visionis autem cap. 8. vel in signo vel in significato non sint plures partes quàm duæ, nec istæ integræ. Nullum de Monarchiâ primâ, nullum de quartâ, nullum de *Christo* verbum, tantum de Regibus Persicis & Græcis agitur, iisque paucis non omnibus. Incipit enim visio cap. 8. à *Dario Codomanno*, ariete quam prostravit *Alexander*, & definit in cornu parvo *Antiocho Epiphane*: & visio cap. 11. licet plures Regum Græciæ attingat, non tamen procedit ultra *Antiochum Epiphane*: Itaque negamus visiones cap. 8. & 11. easdem cum visionibus cap. 2. Alia est ratio capitis 7. ea quidem videtur accommodari posse ad cap. 2. ubi bestia quarta Regnum Romanum rectè potest repræsentare. Sed de eâ Imagine mox pluribus.

6. Sextum argumentum. Regnum quartum non potuit esse Romanorum, quia Romani paucas tantum Provincias Imperii Babylonici tenuerunt, Syriam scilicet, Asiam minorem & Ægyptum. Resp. Satis est ut quartum Imperium fuerit Romanum, si ipsi multò maximum possederint Imperium, etsi Provinciis aliquot priorum Imperiorum caruerint. Secundò. Possederunt omnia tam *Lagidarum* quam *Seleucidarum* Regna, nam post *Antiochum Magnum* à Romanis devictum, *Seleucida* contra Parthos tueri non valentes vel ipsam Babylonem, nedum Orientales Provincias, Regni sui caput constituerunt Antiochiam in Syriâ. Denique Romani ad Euphratem usque totam Asiam etiam *Pompeji* tempore debellârunt, neque Parthis petentibus concedere voluerunt, ut Euphrates Romani Imperii limes constitueretur. Quod ad Babylonis urbem, ea tum nullius nominis inter Orientis civitates habebatur.

7. Septimum. Revelata sunt *Nebuchadnezzari* in somnio tantum ea de quibus vigilans cogitabat, vigilans autem meditabatur de statu mox futuro Regni sui: non de temporibus valdè longinquis in quibus regnaturi erant Romani. Resp. Meditabatur quidem Rex de temporibus post se, sed quousque hominis in terrâ maximi & ambitiosissimi cogitationes se extenderent quis novit? Certum est revelasse ipsi Deum res temporis non tantum posterioris sed postremi, non tantum futura post se, sed futura in tempore extremo, post finitum Romanum Imperium. Expressè enim *Daniel* ipsum alloquitur de Regno *Christi* æterno.

Quòd ergo hîc multi disputant contra Latinum Interpretem, quasi malâ suâ versione induxisset Latinos Patres in errorem, dum

dum transferret locum *Danielis* de temporibus non posterioribus sed novissimis. Redargutio hæc veteris Interpretis est immerita, nam in ipso textu Originali distinctio manifesta est inter *κατασκευασθη* vers. 28. & *κατασκευασθη* vers. 29. Priorem locum rectè vertit Interpres Latinus, post Græcum *ἐν ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν*, ut in aliis multis Scripturæ locis absque cujusquam offensâ, posteriorem autem transfert *posthac*, ut redargutores optant, quasi apertè innuens revelationem divinam multò ultra *Nebuchadnezzaris* cogitata se extendisse ad extrema *Christi* tempora, post Regnorum omnium mundi scenæ finem impositum.

8. Octavum. Vidit *Nebuchadnezzar* ea solum Regna quæ cum suo cohærebant: Ergo non Romæ, quæ mille ducentis milliariibus Babylone distabat. Resp. Tanta non fuit Romæ Babylone distantia, quin arma Romanorum consueque & ultra pertigerint, & verò bellissimas Babyloniorum Provincias, Syriam, Ægyptum, Cyrenen, Cyprium, Lyciam, Ciliciam, Phrygiam, Lydiam, Pontum, Bithyniam, Cappadociam, Armeniam, Paphlagoniam, & multas alias Romani possederunt. Quod ad magis Orientales, eas Parthi ab ipsis *Alexandri* successoribus ante *Antiochum Epiphaneum* eripuerunt. Et verò *Nebuchadnezzar* in Statuâ vidit se sequentes Reges ad fines usque terræ dominantes, nimirum *Alexandrum Magnum*, cujus Imperium non minùs latum quàm Romanorum, multoque latius quàm Babyloniorum fuit.

9. Nonum. Ea tantùm Imperia vidit *Nebuchadnezzar*, in quibus Judæorum Ecclesia habitans afflictabatur ad *Christi* adventum: hæc autem fuerunt successorum *Alexandri*, non autem Romanorum. Resp. Chananzæ Judæorum sedes pars fuit Romani Imperii non minùs quàm Græcorum. *Lagida*, etsi invitis aliquando *Seleucidis*, Chananzæam possidebant, nunquam tamen Judæos persecuti sunt, & verò Romani etiam ante *Christi* adventum, Judæos multoties male mulctârunt, tandemque *Christum* crucifixerunt, *Ioannem Baptistam* & Apostolos occiderunt, Hierosolymam funditus everterunt, populumque in captivitatem ad hunc diem perseverantem abduxerunt.

10. Decimum. Prophetiæ capp. 7, 8. & 11. manifestè evincunt nihil loqui *Danielem* cap. 2. de Romanis. Resp. Nihil hîc opus est responsione, nam argumentum hoc merus est *κατασκευασθη* & repetitio quinti, de quo satis supra.

11. Undecimum. Eventus in Regnis *Lagidarum* & *Seleucidarum* exactissimè responderunt pedibus & tibiis Statuæ. Resp. Cur hoc negemus multa attulimus argumenta in parte *κατασκευασθη*, quibus plu-

ra superaddere non putamus operæpretium.

Quæ præterea affert *Ioannes Bodinus*, in *Addit. Bodinus tria.* iis non immorabimur. Tria imprimis ille prolixè disputat. Primum, Romanorum Imperium diu Monarchiam non fuisse. Secundum, Germanorum hodie Imperium non esse Romanorum. Tertium, majora fuisse olim & esse hodie aliorum Imperia quàm fuerint vel Chaldæorum, vel Persarum, vel Græcorum, vel Romanorum, scilicet Parthorum, Tartarorum, Æthiopum, Turcarum, & aliorum.

Ista omnia parum ad nostram quæstionem, Utcunque ad primum Replica 1. *Danielem* loqui de summis Imperiis, sive Monarchiæ sive cujuscunque formæ fuerint. 2. Quemadmodum cætera summa Imperia in Monarchias verterunt, ita Romanum post *Cæsarem* in Monarchiam redactum est. 3. Litem hanc de nomine non movent *Bodini* sequaces, usurpantes ipsi in suis scriptis non minùs quàm nostri quatuor Monarchiarum phrasin. Certè quos ipsi ponunt successores *Alexandri*, sive quatuor, sive duos efficias *Seleucidas* & *Lagidas*, nullam propriè Monarchiam constituunt.

Ad secundum Replica. Inter Principes Europæos, imò inter omnes mortales, ab annis supra sexcentos convenit sine controversiâ; titulum, insignia, & jura Romani Imperii, Germanorum Principi attribuenda. *Bodinum* non decuit (ut Gallus suis ab blandiretur) universalem istum consensum sollicitare. Utcunque nobis satis est, si Germaniæ Imperator vel unus ex decem Regibus constituatur, inter quos Romanum imperium vergens in suum occasum distributum est.

Ad tertium Replica primò. Magna illa & parum nota in terræ finibus imperia Tartarorum, Muscovitarum, Indorum, Æthiopum, & ejusmodi parum ad Ecclesiam Judaicam spectâsse, de quâ *Danielis* cura maxima, aut ad subditos *Nebuchadnezzaris*, de quibus ille solus ante somnium cogitâsse videtur. Deinde quod ad Turcas, eos non minùs quàm Germanos in partem Imperii Romani successisse multi tuentur. Denique licet hodie Tartarorum, Muscovitarum, Mogullis Indi, Pretiannis Æthiopis imperia, latitudine Regnorum & multitudine populorum ingentia sint; tamen ad potentiam, robur, & stabilitam politiam cujusquam ex quatuor præ manibus Monarchiis non sunt comparanda.

Dum quæstionem parabolam claudere, inciderunt in manus trium adhuc aliorum hæc de re scripta *Constantini Imperatoris*, *Thomæ Parkeri* Novo-Angli, *Roberti Episcopi* *Stygi* filii, & *Ephraimi Huti*.

*Singularia
L'empereur.*

Primus quod Rabbi *Iacchiades* pedes ferreos Regnum Romanorum rectè commentatus erat, male pervertit ad Regnum *Seleucidarum*. Pro suâ sententiâ laudat *Franciscum Iunium*, cui ex *Iosephi Scaligeri* testimonio primum inter omnes Theologos locum post Apostolos attribuit. Resp. Hyperbolicæ laudes dum excedunt modum, plus detrahunt quàm addunt cuiusquam nomini. Certè in hac quæstione *Franciscus Iunius* malè de Ecclesiâ & veritate meritus est. Quod de suo hîc addit *L'empereur*, demonstrationem vocat ex Dan. cap. 8. vers. 22. Unde sic argumentatur. Regnum quartum à ferreis pedibus denotatum immediate successit *Alexandro Magno*, & consistebat ex Regnis quatuor infirmioribus Regno *Alexandri*: Atqui hæc de Imperio Romano vera non sunt. Replica. Hujusce demonstrationis major apertè falsa est, nam Regnum quartum non successit *Alexandro Magno* immediate, sed post *everfos* suos successores, quemadmodum *Alexander* successit *Cyro*, & *Cyrus* *Nebuchadnezar*, *Daniel* autem loco citato tantùm attingit Regna duo, *Persicum* scilicet & *Græcum*, nullum neque de primo neque de quarto verbum faciens. Et verò successorum *Alexandri* Regna manifestè vocantur à *Daniele* quatuor, & infirmiora fuerunt prioribus, quod utrumque negat *Daniel* de Regno quarto; illud faciens cum unum, tum potentius omnibus prioribus.

Parkeri.

Quod ad *Parkerum*, rectè quidem ille interpretatur tibia & pedes, Regnumque quartum de Romanis, solidèque disputat prope iisdem in quæ nos incidimus argumentis contra Regnum quartum *Seleucidarum*; sed malefanâ *Novæ Angliæ* aurâ afflatus cum *Quinto-Monarchicis* parvum lapidem de monte excisum, Imaginem totam conterentem, non vult exponi de *Christo* aut Regno ejus post *Incarnationem* Spirituali terram implente, sed de *Sanctis* separantibus se à monte Romano & Regno *Antichristi*, divinæque virtute post casum *Antichristi* omnia Regna occupantibus etiam in hac vitâ visibilibus. Contra hæc phantasmata plura fortasse posthac, ubi apertius sua sensa *Parkerus* aperiet.

Huitii.

Tertiùs *Huit* pauca addit præcedentibus: rectè nobiscum interpretatur tibia & pedes de Romano Imperio; sed in lapide comminente Statuam ad *Novo-Anglicam* deliria deviat, in hoc tamen à *Parkero* & *Quinto-Monarchicis* differens, quòd Regnum ultimum tribuat solis *Judæis* ad *Christum* conversis; hos enim vult in *Judæam* reverbos toti orbi ad mundi finem dominari, sed quàm levibus argumentis fortasse postea perpendemus.

QUÆSTIO II.

Quæritur de tempore Bestiæ quartæ Danielis 7. v. 7. & sequentibus.

REsp. Tot tantæque difficultates, ac inter auctores discrepantiæ hîc occurrunt, quot in quæstione priori, sed quia fere eadem sunt cum istis; ideo breviter eas perstringemus.

Hieronymus & *Theodoretus* in suis ad locum commentariis, & alii Patres tam *Græci* quàm *Latini*, ubi in suis scriptis in eum locum incidunt, quemadmodum per *Pardum* cum quatuor alis & quatuor capitibus, intelligunt Regnum *Græcorum Alexandri* & successorum, ita *Bestiam* quartam interpretantur Imperium Romanum. Hos sequuntur Pontificii omnes, & ex Protestantibus multi præstantissimi, superiore quæstione nominati. Omnes enim, nemine contradicente, eandem re ipsâ faciunt visionem *Nebuchadnezar* Cap. 2. & Prophetæ cap. 7. idemque significari volunt per ventrem ac femora aræa, quod per *bestiam* tertiam, & per tibia & pedes ferreos, quod per *bestiam* quartam. Sed qui post *Ioannem Bodinum* scripserunt Protestantes fere omnes, ut per tibia & pedes ferreos intellexerunt Regna successorum *Alexandri*, in primis *Seleucidarum*; ita per *Bestiam* quartam eosdem successores, ac *Seleucides* interpretantur. Chorum hîc ducit *Franciscus Iunius*, & post eum *Piscator*, *Deodatus*, ac alii supra nominati. Primaria ergo hîc inter partes quæstio est, utrum *bestia* quarta sit Imperium *Græcorum* successorum *Alexandri*, an Romanorum. Sed ab utraque parte sunt quædam, ut ita loquar, extravagantiæ, quas in antecessum, ut via ad quæstionem principalem muniatur, paucis discutiamus. Ab una parte *Hugo Grotius* & *Constantinus L'empereur* sua habent singularia; ab alterâ parte *Thomas Parkerus*, & *Ephraim Huitus* sua, Imò verò & *Ioannes Calvinus* quædam in quibus paucos, si ullos, sequaces habet.

Grotius in quæstione principali sequitur *Grotii absurdum*, sed in suis explicationibus hæc habet propria. Primò, vel quatuor capita *Pardi* non vult cum omnibus utriusque partis Interpretibus, imò cum ipso *Daniele* 8. v. 22. intelligi quatuor Regna successorum, sed quatuor *Alexandri* duces, *Perdiccam*, *Meleagrum*, *Seleucum*, & *Ptolemaum*, quorum primi duo nulla Regna, nullos habuerunt successores. Certè multi erant *Alexandri* duces, plures quàm quatuor, majoris auctoritatis, potentiæ, & nominis, quàm vel *Meleager* vel *Seleucus* initio, scilicet *Antipater*, *Lysimachus*, *Antigonus*, *Pentestus*, *Leonatus*, *Ncoptolemus*, *Craterus*, *Eumenes*, *Cassander* & Alii.

2. Secundò. Decem cornua Bestiæ quartæ non vult cum *Hieronymo* & veritate intelligere de Regnis in quibus desit Imperium Romanum, sed cum *Porphyrio* Christiani nominis hoste, de decem Regibus Syriæ & Ægypti: & licet *Porphyrium* se profiteatur sequi, alios tamen quàm *Porphyrium* ipse Reges confingit. Ponebat *Porphyrius* inter cornua *Ptolemaum Philometora* & *Antaxiam*: hos expungit *Grotius*, sed alios quasi Judæorum persecutores enumerat, nimirum *Ptolemaeos* quinque; *Lagi*, *Eupatora*, *Euergeten*, *Philopatora*, *Epiphanem*, *Seleucos* duos, & *Callinicum*; *Antiochum* etiam *Magnum*. Magna aliquorum ex istis in Judæos fuisse beneficia, certè nullum insigne propè eorum quoquam maleficium fuit.

3. Tertiò. Tres Reges à cornu parvo destructos & cradicatos interpretatur *Seleucum Philopatora*, *Antiochi Magni* primogenitum, ejusque filium *Demetrium Sotera*, ac *Ptoleum Philopatora* contra historiæ fidem. Bellavit quidem cum *Ptolemao Philopatore Antiochus Epiphanes*, sed nunquam eum Ægypti solio vel voluit vel valuit ejicere, nedum ut eum extirpaverit. Cum fratre suo majore *Seleuco* usque ad ejus mortem in bonâ fuit gratiâ: cum *Demetrio* etiam patrie nulla unquam ei lis fuit: mortuus est *Seleucus* antequam ad eum Româ frater *Antiochus Epiphanes* accessit, & Romæ remansit *Demetrius* obses ultra *Epiphanis* mortem.

4. Quartò. Verùm id quod in *Grotii* commentario summè displicet est, quòd clarissimum *Danielis* testimonium de trinitate divinarum personarum, de Divinitate ac officio *Mediatoris* perversissimè enervet. Christiani omnes Interpretes antiqui, novi; antiquum dierum, & filium hominis ad antiquum dierum accedentem, intelligunt de æterno Patre ac filio Jesu Christo: sed *Grotius* per antiquum dierum nullam personam, & tantùm benè cocta Dei consilia (ut loquitur) intelligit; & per filium hominis celestissimè & absurdissimè nihil aliud quàm populum Romanum, quem vult dei filium hominis, eumque venientem in nubibus; quia populus iste ex privatis consistens sine Regibus summâ celeritate omnia corripiebat.

Hæcne *Grotii* pietas, ultra *Socinum* Jesum Christum à *Danielis* Monarchiis excludere? Hæcne crudelitas Romanos Rerum dominos, licet Imperatoribus & Regibus spoliatos, in homines privatos redigere? Hæcne *Grotii* sensus communis populum Romanum licet ex privatis consistentem, in filium hominis unamque personam transformare?

5. Quintò. Hoc etiam habet *Grotius* sibi peculiare, Imperium quintum Filii hominis & Sanctorum Dei universale ac æter-

num, interpretatur non tantum cum *Porphyrio* Regnum Maccabæorum, sed etiam Regnum Romanorum: idque tam Ethnicorum quàm Christianorum aut quàm Antichristianorum. Christianorum autem Regna intelligit solum mundana, excluso Christi & Sanctorum Spirituali omni vel in Cælo vel in terris imperio. Certè hic est profanarum absurditatum verissimum cornucopiæ.

Constantinus L'empereur Rabinum suum *Iacchiadem* malè hic corrigit: *Iacchiades* Singularis L'empereur. quartam Bestiam prioribus robustiorem Romanum Imperium rectè intelligebat, quod sine ratione *L'empereur* rejicit; sed hunc errorem ei cum aliis communem faciliùs condonâssimus, nisi alios, insuper sibi peculiare accumulâssent. Nam primò, 1. decem cornua quartæ bestię exponit de solis Regibus Syriæ & *Seleucidis*.

Deinde, ut numerum denarium Regum Syriæ suppleat, inter *Seleucidas* numerat *Ptolemaum* tam *Philopatora* quàm *Euergeten*; eò quòd hi victorias aliquot contra *Antiochum Magnum* impetrantes aliquandiu Syriæ impetrârunt. Sed multò rectiùs *Antiochum* tam *Magnum* quàm *Epiphanem* inter *Lagidas* Ægypti Reges numerâssent, ipsi enim contra *Ptolemaos* plures victorias adepti sunt quàm contra eos *Ptolemai*. Et verò *Ptolemaus Lagi* ac *Philadelphus*; *Antigonus* quoque ejusque filius *Demetrius* diutius in Syriâ post *Alexandrum* imperârunt quàm vel *Philometor* vel *Euergetes*. 2.

Tertiò. Ut *Antiochum Epiphanem* cornu parvum & undecimum in bestia quartâ constituat, facit *Alexandrum Magnum* primum istius bestię cornu. In hoc singularis est *L'empereur*, nullum habens ex doctis sibi *σύμμετρον*. Propheta quidem Daniel cap. 8. in tertiâ bestia *Alexandrum* cum successoribus conjungit, & hunc uno illosque quatuor cornibus effigurat: sed eum ab ipsis quisquam exoriretur; ipsi autem eodem tempore post *Alexandri* mortem in hirci capite consisterent. Quod autem *Alexander* cum Regibus *Seleucidis* Syriæ, *Antiochum Epiphanem*, decem cornua bestię quartæ constituat, id solus *L'empereur* affirmat, sed probare non conatur. 3.

Denique malè *L'empereur*, ut *junii* tueatur sententiam, *Antiochum Epiphanem* unum ex decem cornibus facientis, Scripturæ sensum novo suo commento corrumpit. Danielis 7. v. 24. cornu parvum vocatur aliud post decem cornua. Vox, inquit *L'empereur*, verti debuit non aliud sed *postremum*, nam apud Arabas *من* à quo derivatur *Danielis* *من* significat *postremum*. Frustra *L'empereur* ad Arabas hic confugit, non est enim 4.

enim quòd inquiramus de significato radicis קַרְנֵי (etsi illa nusquam in sacris literis significet *postremum*) nam lubentes damus etiam ipsum derivatum קַרְנֵי à *Daniele* usurpatum in multis Scripturæ locis rectè verè à Septuaginta per ἐξουχὴν postremum , novissimum negamus tamen ita loco præ manibus posse transferri, nam ibi cornu parvum non dicitur simpliciter קַרְנֵי sed קַרְנֵי קַרְנֵי aliud post eos. Illud autem non potest intelligi de uno ejusdem numeri, sed de alio extra eum numerum, seu alio post istos Reges decem; pro ut non tantum omnes Interpretes, sed ipse *Daniel* habet expresse.

Singul-
ria Par-
keri.

1. *Thomas Parkerus* in suis ad *Danielem* commentariis, multis (ut proficitur) *Graferi* argumentis evincit Bestiam quartam Romanum fuisse Imperium, sed tria ipsius singularia non placent. Primum, Decem Reges vult Britones, Suxones, Francos, Burgundos, Gothos, Alanos, Suevos, Vandalos, Alemannos & Græcos. Itorum plerorumque Regna per parvi temporis & pusillæ potentia dudum evanuerunt: & si tales Reges numerare licet, nulla ratio cur non potius Scotorum, Danorum, Normannorum, Longobardorum, Hungarorum, Turcarum, Saracenorum, Itolorum, Hispanorum, & aliorum Reges in istum centum venire possent.

2. Secundum *Parkeri* paradoxum, quòd tres Reges à parvo cornu everfos interpretetur tres Saracenos Principes à Christianis in bello sacro Hierosolymitano necatos. Durum est bellum illud factum contra veros *Christi* hostes Saracenos, licet instigante Romano Pontifice susceptum, cornui parvo ascribere. Præterea Saraceni isti Principes nullum faciebant ex decem cornibus quartæ bestia. Denique etsi tres isti, & multò plures Principes Mahometani à Christianis in bello sacro necati sint, nulla tamen eorum Regna, nisi ad tempus admodum parvum *Christo* subiecta fuerant.

3. Sed in *Parkero* imprimis displicet, quòd tempus, tempora, & dimidium temporis interpretetur de tot annis quot sunt dies in annis tribus & dimidio, ita ut Antichristi casum, & novæ Hierosolymæ Regni initium anno 1649. constituat. De somnio hoc postea suo loco.

Paradox-
Hutti.

Ephraim Hutt in egregio suo ad *Danielem* commentario hæc habet in hac quæstione paradoxa. 1. Parvum cornu notare Regnum Turcarum, non Antichristi. 2. Regnum quintum Sanctorum fore Judæorum conversorum dominium civile in terris super omnes gentes. 3. Tempus, tempora, & dimidium temporis notare annos centum ducentos & quinquaginta, hoc est, annos trecentos quinquaginta Regni Tur-

carum, qui incipientes anno millesimo trecentesimo, desituri essent millesimo sexcentesimo quinquagesimo, quo anno conversio Judæorum & initium imperii Judaici per totum Mundum prædicentur. Paradoxorum istorum vanitatem ante quinquennium dies ipsa refutavit.

Ioannes Calvinus in hac quæstione multum etiam extra oleas vagatur: permulta habet paradoxa, in quibus quantum novum, nullos sequaces habet, quidni enim quandoque bonus dormitet *Homerus*: in fundamento sanissimus est, Bestiam enim quartam Romanum vult Imperium, sed in Prophetiæ partibus exponendis multum aberrat. Nam 1. decem cornua & decem Reges, vult intelligi Proconsules & Prætores à Senatu Romano quotannis in Provincias missos, & tamen hos fatetur non fuisse decem, sed pro Provinciarum numero, aliquando plures, aliquando pauciores; nec Regiam ullam potestatem possedisse, nam annum tantum erat eorum imperium, idque omnino precarium ac ὀρεθωρον , primo Senatui ac postea Imperatoribus.

2. Secundò. Cornu parvum vult significare *Iulium Cæsarem, Augustum, Tiberium*, & alios Cæsares usque ad *Trajanum*, & alios extra Romanos Imperatores. Certe Imperatores cornua erant in ipso suo primo ortu, multò majora & robustiora quocumque Proconsule aut Prætoze in quacunque decem Provinciarum.

3. Tertiò. Tria cornua à cornu parvo eradicata vult intelligi Provincias tres ab *Augusto* Cæsare sibi reservatas, quibus sine tenatusconsulto ipse magistratus annuos nominaret: certè non constat ex historia *Augustum* aut ullum alium Imperatorem ex decem Romanis Provinciis solas tres privatæ suæ jurisdictioni reservasse, aut si reservassent, & suo nomine Proconsules ac Prætores eas gubernaturos nominassent; propterea horum magistratuum potentiam eradicasse magis, quàm aliorum in aliis Provinciis.

4. Quartò. Judicium Antiqui dierum in fluminibus flammeis, apertionem librorum, & adventum filii hominis in nubibus, completa vult in primo *Christi* adventu & prædicatione Evangelii, licet tum humiliaretur *Christus* & judicia Dei contra hostes nondum erupissent in flammis.

5. Quintò. Destructionem quartæ bestia peractam putat, ut primum *Trajanus* Hispanus, *Maximus* Thrax, & alii Græci, Galli, Arabes, aut Britanni milites adepti sunt imperium. Ita cum maximè floureret imperium Romanum, & cum ferreis suis ungibus Mundum & Ecclesiam crudelissime dilaceraret, supponete oportet necatam & mortuam severissimam illam Bestiam.

Sextò.

Calvini
hic para-
doxa.

1.

2.

3.

4.

5.

6. Sextò. Sanctos excelsi possedisse Regnum quintum universale & æternum etiam eo temporis articulo cum à Deo traditi sunt in manus ferocissimorum tyrannorum trucidandi, etiam ipsissimis temporibus decem persecutionum.

Argumenta pro
veritate.

1. Multa adhuc alia sunt solidissimi hujus Theologi in hac quaestione paradoxa, quæ transilimus & ad quaestionem primariam tandem accedamus. Num scilicet Bestia quarta significet Imperium Romanum, an verò Syriacum successorum *Alexandri* & *Seleucidarum*? Pro priori faciunt omnes auctoritates & undecim argumenta quaestione superiori allata, nam in confesso est Bestiam quartam & tibias ac pedes ferreos unum idemque significare: prioribus tamen hæc addemus.

1. Primò. Successores *Alexandri* representantur Bestiâ tertiâ, ergò non quartâ; ita enim Bestiæ non essent à se invicem diversæ, prout discretè asserit *Daniel*, ut de omnibus bestiis, ita in primis de quartâ vers. 3. 7. 19. & 27. Antecedens patet ex vers. 6. ubi quatuor Regna successorum *Alexandri* constitunt quatuor capita *Leopardi*: efficeret *Seleucidæ* & *Lagidas* prima duo ex capitibus Bestiæ tertiæ, & deinde totum corpus Bestiæ quartæ. Denique decem cornua ejusdem Bestiæ quartæ, distinctionem bestiarum à Sp. Sancto clarissimè expressam miserè confunderet.

2. Secundò. Bestia quarta orta est ex interitu tertiæ, & quartum Regnum abolevit tertium; sicut tertium secundum, & secundum primum. Sicut enim Persæ subjugarunt Chaldaeos & Græci Persas, ita quoque Græcos sequuti subjugare & destruere debuerunt Græcos: atqui successores *Alexandri* non subjugarunt nec destruxerunt Regnum *Alexandri*, sed ejus partes tantum sibi appropriarunt: hæc subjugatio & destructio Græcorum à solis Romanis peracta est. Itaque Romani, non successores *Alexandri*, reputandi sunt pro bestia quarta.

3. Tertiò. Bestia quarta præ aliis omnibus fuit robusta, terribilis, & ferreis suis dentibus totam terram confringebat. Vera hæc clarissime de Romanis, sed de *Seleucidis* in primis tempore *Antiochi Epiphaniis* (ubi voluit bestiam fortissimam fuisse) falsissima sunt: tantæ enim infirmitatis fuit hic Princeps, ut in summo suo flore eum unus homo, Romanus Proconsul *Popilius Lenas* virgâ circumferberet, & mandaret statim ab Ægypto cum suo victore exercitu retro cedere, cui is non tantum patere necesse habuit, sed & longè contra animi sui sensa affirmare, Romano Senatui paruisse se se multò lubentissimè, imò verò tanquam suo in terris Deo.

Quod ad vulgatum effugium de *Antiochi* robore & potentiâ non absolute, sed respectu Judæorum, quàm hoc futile sit priori quaestione diximus.

Certè exaggerationes multiplices, quibus maximum Bestiæ quartæ robur Propheta describit, demonstrant ipsum loqui de Bestiæ robore in se & comparatè ad tres priores: amplitudinem etiam Regni super totam terram restringi non posse ad angustissimos partis tantum Palæstinæ limites, quibus Judæi diebus *Antiochi* continebantur, quandoquidem Regnum Sanctorum sequens quartum ad omnem terram sub toto cælo extendatur.

4. Quartò. In bestia quarta decem enata sunt cornua. At in Regno *Seleucidarum*, aut etiam omnium aliorum *Alexandri* successorum, non apparuerunt decem cornua, sed vel multò plura vel pauciora. Si omnes Satrapias post *Alexandrum* ortas numeres, & in iis tam primos Reges quàm eorum posteros, habebis supra triginta Principes: si solos *Seleucidas* à primo ad ultimum spectes, erunt propè viginti, si *Antiocho Epiphane* posteriores excludas, *Seleucida* ad denarium non accedent. Effugia hujus argumenti supra sustulimus.

5. Quintò. Si Bestia quarta significat *Seleucidas*, tum Cornu parvum notabit *Antiochum Epiphane*; At falsum posterius, nam parvum cornu eradicavit ante se tres Reges, illud autem de *Epiphane* non potest ostendi, ut suprâ probavimus.

6. Sextò. Bestia quarta loquebatur verba superbissimæ blasphemæ, usque dum à Deo necata & sublata est; At de *Seleucidis*, imò de ipso *Epiphane* id verum non est; is enim ante mortem humillimè se Deo submitit, & procul abfuit à superba omni blasphemiam, si vel *Iosepho* vel auctori *Maccabæorum* fides adhibeatur.

7. Septimò. Bestia quarta sublata est per ultimum & universale Judicium in fine mundi, judicium enim à *Daniele* tot insignibus circumstantiis descriptum, nulli alii quam ultimo & universali competere potest. Atqui ad sublacionem *Seleucidarum* nullo tali extraordinario judicio opus fuit: illi enim facili fatis negotio, ut alii vulgares tyranni, sublati sunt, & ipse *Epiphanes* nulla insigni præter suum patrem & alios tyrannos calamitate oppressus fuit, ut in ipsa *Maccabæorum* historiâ videre est.

8. Octavò. Bestia quarta perseveravit in Imperio, donec Sancti missi sunt in possessionem gubernationis suæ universalis & æternæ vers. 22. Atqui de *Epiphane* aut ullo *Seleucida* hoc verum non est, nam etsi de Sanctorum istâ gubernatione variæ sint sententiæ, in nullo tamen sensu verum est *Seleucidas* ullos regnâsse, donec Sancti ob-

tinuerunt Regnum suum spirituale, univ-
fale, & æternum.

9. Nondò. Post cornu parvi casum destructa
est bestia quarta & combusta igne ; Atqui
post *Epiphaniis* mortem non fuit destructum
Regnum *Selucidarum*, nec aliorum *Alexan-*
dri successorum ; Itaque si *Antiochus* fuit
cornu parvum , ut volunt hinc adversarii,
Regnum vel *Selucidarum*, vel ullorum *Ale-*
xandri successorum non fuit Bestia quarta.

Certè diu post mortem *Epiphaniis* tam in
Syria quàm in Ægypto & Macedoniâ re-
gnârunt *Alexandri* successores. Quod au-
tem ad eorum in Judæos dominationem
attinet, quàm vanum hoc fuerit argumen-
torum effugium jam diximus : certè dum
in casu cornu parvi tota bestia quarta com-
buri dicitur, id de destructione Regni
quarti tantùm relativâ non absolutâ intel-
ligere perdurum videtur.

10. Denique post *Antiochum Epiphaniem* satis
graviter à *Selucidis* Judæi sæpe sunt vexati,
Judas Maccabæus cum omnibus fratribus
Eliazare, *Simeone*, & *Ionathane* cæsi sunt,
eorumque vi ac fraude multis calamitati-
bus populus affectus est, nec ab eorum ty-
rannica vicinitate diu post *Epiphaniem* libe-
rati sunt, ut historiam consideranti pate-
bit.

Objecta *Amandus Polanius* pro contraria sententia
Polani re-
futantur.
1. *Polani* sex affert argumenta in modo & figurâ, quæ
Demonstrationes appellat, has omnes unâ
liturâ delere proclive est : omnes enim
metâ sunt petitiones principii sine ullâ
probatione. Prima hæc est. Regnum quar-
tum ante *Christum* natum impedivit Dei
cultum Hierosolymis : Sed Romana Mo-
narchia hoc non præstitit. Resp. Falsa est
major. Pro ejus probatione nihil affert
Polanius præter nudam citationem Dan. 7.
vers. 25, 26, 27. In quibus nullum est jota
quod significet parvi cornu Regnum &
malitiam contigisse ante natum *Christum*.

2. Secunda *Polani* Demonstratio est ejus-
dem commatis. Quartum, inquit, Regnum
Judææ dominatum est, ante templum re-
purgatum à *Juda* Maccabæo : Atqui de
Romanâ Monarchiâ hoc verum non fuit.
Resp. Non probat majorem, sed supponit
tanquam extra controversiam : parvum
scilicet cornu fuisse *Antiochum*, quod est
κόρνον τῆς ἑβραϊκῆς.

3. Tertia *Polani* Demonstratio. Quartum
Regnum deletum fuit ante erectum *Christi*
Regnum : Atqui falsum id est de Romanâ
Monarchiâ. Resp. Vera major de Regno
Christi glorioso in cælis, non de ecclesiastico
in terris.

4. Quarta. Romana Monarchia floruit
post *Christi* Regnum propagatum in terris,
sed Regnum quartum non item. Resp. Di-
stinguendo ut prius.

Quinta. Quinti Regni tantùm decem
Reges dominati sunt Judæis: Atqui multò
plures quàm decem Reges Monarchiæ
Romanæ dominati sunt Judæis. Resp. Ma-
jor est falsa, nam decem illi Reges vers. 24.
nominati, orituri erant in fine Regni quarti
post multorum imperatorum mortem &
divisionem Imperii sub ejus extremo in
decem digitos pedum.

Sexta. Regni quarti decimus Rex tres
ante se Reges destruxit: Sed Romanæ Mo-
narchiæ decimus Imperator hoc non fecit.
Resp. Distinguendo majorem, decimus
Rex initio Romanæ Monarchiæ non de-
struxit ante se tres Reges, est verum ; sed
in fine Monarchiæ post imperium divisum
in decem cornua, eorum unum parvum
tria destruxit vel destruet variis modis supra
dictis & infra dicendis.

Ad *Polani* argumenta sex Annotatores *Et Septi-*
Anglicani recentissimi addunt septimum *imum An-*
ab ipsis sæpe repetitum. Qui Regnum, in- *glorum.*
quunt, quartum interpretantur Roma-
num, necesse habent cornu parvum de *Ant-*
ichristo interpretari: Atqui hoc favet Pon-
tificiis, qui ex hoc in prius commento sin-
gunt sibi *Antichristum* triennem & seme-
stre. Resp. Nulla hinc necessitas vel ma-
joris vel minoris. Quòd ad Majorem,
multi qui Bestiam quartam exponunt de
Regno Romano interpretantur *Cornu par-*
rum de *Mahomete* : & eorum aliqui *cornu*
illud *parvum* exponunt de *colluvie Sæctarum*
ultimo nostro seculo exortarum, quæ unâ
cum *Antichristo* Ecclesiam perturbant. Præ-
tereà nil absurdi est, donec Deus in tem-
pore plus sui consilii revelaverit, si nostram
ignorantiam profiteamur, quis tandem
cornu hoc parvum futurus sit. Quod ad
Minorem, summi *Antichristi* Romani hostes
eam negant : *Lutherus*, *Bullingerus*, *Calvinus*
& alii. Hi, etsi cornu parvum *Antichristum*
Romanum credunt, non tamen propterea
ejus Regnum ad triennium & semestre re-
stringunt. Quæ autem sit duratio inter-
vallorum à *Damele* memoratorum, tempo-
ris, temporum, & dimidii temporis, quæ-
stione sequenti videbimus.

Q U Æ S T I O III.

De tempore, temporibus, & dimidio
temporis.

Sententiam hanc in *tempus, tempora*, & *Questionis*
divisionem seu *dimidium temporis* legimus *de finibus.*
Dan. 7. v. 25. Item 12. v. 7. & Apocal. 12.
v. 14. Quod temporis spatium hac phrasi
exprimatur locis hisce parallelis explicatu
est difficillimum. Etsi *Parai* hic hyperbo-
len, quot capita tot sensus uti cupere nolim,
tamen ad dubium hoc expediendum (ut &
alia multa sacre Chronologiæ) singulari

re Palmoni mirabilis verò numeratoris *Iesu Christi* consilio opus esse certum est. Ipse Propheta Daniel 9. v. 14. similem sed multò faciliorem de temporibus quæstionem solvere non potuit, donec cum Angelus *Palmoni* explicuisset.

Nomen hoc compositum est, seu ex vocibus ferè proverbialibus, *Peloni Almoni*, notantibus hominem mirabilem vel talem, cujus nomen tacitum est non expressum, à *mirabilis* vel *absconditus* fuit, & *obmutuit, siluit*. Ita *Christo* optimè conveniunt, cujus mirabile, absconditum & secretum nomen est. Vel, ut vult *Calvinus* & alii ex *mirabilis* & *numeravit*, ita ut *Palmoni* significet mirabilem numeratorem, seu numeratorem temporum secretorum, quæ Deus ab humanis oculis abscondit, adeoque dubiorum omnium Chronologicorum enodatorem. Elogium hoc nulli æquè ac *Christo* infinitæ patris sapientiæ adaptatur. Hujus opè freti perdifficilem hanc quæstionem aggredimur.

De translatione vocum non litigabimus: etsi enim inter Chaldaica capitis septimi & Hebraica capitis 12. aliqua differentia sit, nam priori loco translationes omnes vulgares cum *Aria Montano* rectè vertunt *partem temporis*, non cum vulgata Latina *dimidium temporis*, post LXX. Interpretum *ἡμισὸν καιρῶ*, cum tamen principalis controversiæ cardo non vertatur in differentia vocum *partis* & *dimidii*; & verò cap. 12. legamus *ἡμισὸν*; atque Apostolus in Apocalypsi ad utrumque *Danielis* locum, ut videtur, respiciens scribat *dimidium*, cumque particularius descendit vel ad annos vel ad dies, præcisè tot numeret quot anni *dimidium* constituunt: ut nolim cum doctissimo *Iunio* & multis sequacibus nimis premere dierum decem ad annos tres additamentum, ita neque cum aliis omnimodam istorum locorum identitatem, quasi quod in genere vocasset *Daniel* partem cap. 7. ipse duodecimo, & Apostolus in Apocalypsi determinasset ad ipsissimum *dimidium*.

De re ipsa majores sunt controversiæ. Primò sententias quæ displicent refutabimus, deinde quam putabimus vero simillimam confirmabimus.

Primo loco rejicimus recentiorum Rabbiorum commentum, prout illud *Iacchiades* ad *Danielis* septimi octavum & duodecimum explicat apud *L'empereurem*. Exponit ille *tempus* & *tempora* constitutum temporum, seu tempestatem duorum temporum: duo autem illa tempora vult annos bis mille, quia scilicet Deo dies secundum *Mosen* Psal. 90. extenditur ad mille annos, & verò *Adamus* mortuus est eodem die quo comedit de arbore vetitâ, quia

non complevit annum millesimum. Quod ad particulam temporis eam exponit *Iacchiades* de parte millenarii annis scilicet trecentis. Itaque statutum duorum temporum & partem temporis vult intelligi annos bis mille trecentos, quos ait Dan. 8. 14. diferrè exprimere, quibus peractis *Messias* est venturus & Judæi resurrecturi, ut peragant in terrenis voluptatibus cum *Messia* annos eos trecentos quos memorat *Daniel* in fine c. 12. & tandem mundo abolito & corporibus in nihilum resolutis ipsi in puris suis animabus cum *Messia* vivant in cælesti & perpetuâ gloriâ. Numerant autem ab initio mundi ad *Cyri* & *Danielis* tempora annos ter mille trecentos nonaginta unum, quibus addunt bis mille trecentos, ita ut præterpropter ad annum mundi quinquies millesimum septingentesimum venturus sit *Messias*, & in fine sexies millesimi destruendus mundus, quasi in fine sexti diei diviniæ hebdomadis, ut in Sabbato ac die septimo, initio septies millesimi, incipiat æterna novi mundi felicitas.

Sententiam hanc recentiorum Rabbiorum, utut in nimis multis cum recentiorum in Angliâ Chulistarum delirio communem, rejicimus ob multa quæ continet falsa. Præter enim primum & maximum absurdum de rejiciendo adventu *Messia* totis mille septingentis annis post tempus à *Daniele* expressissimè notatum cap. 9. paulò ante excisam à Romanis Hierosolymam: secundum etiam absurdum, quod corporalem Judæorum resurrectionem ponat annis trecentis ante finem mundi, & universale judicium: etiam tertium, quod omnia omnium corpora in æternum destruat, & solis animabus sine corporibus vitam æternam largiatur, contra non tantum multas Scripturas, sed & multos ex ipsis Rabbis.

His omissis alia notamus in hac sententiâ peculiaria absurda: non quidem eam taxamus cum *L'empereure*, quod quartam bestiam exponat de *Romanis* non *Antiocho*, aut decem Reges de capessentibus simul non successivè partes Romani Imperii, & *parvum cornu* de uno vel geminis religione diversis *Turcâ* & *Romano Pontifice*. In his paroramatis sequitur *L'empereur* hypotheses *Junianas*, quas nos supra refutavimus. Sed hæc sunt quæ in *Iacchia de* cum *L'empereure* taxamus.

Primò. Quod scenæ suæ serviens textum sacrum corrumpat, delatque conjunctionem &, cum codices omnes legunt *tempus & tempora*, ille expuncto & legit *tempus temporum* seu *statutum temporum*, hoc pacto jungens duas voces in regimine, efficit ut vox prima *tempus* ne unum

Quis Peloni Almoni.

Inter partem & dimidium differentia est minuta.

Sententia Rabbiorum impugnatur.

quidem annum significet, cum tamen si tempora de millenariis exponenda essent, necesse foret tempus de toto millenario interpretari, ita ut *Messias* adventus contra omnium Judæorum rationes in septies millesimum necessarîo esset differendus. Etsi autem Daniel. 12. v. 7. copulativa elidatur, accentus tamen distinctivus *Pascha* primus Regum valens comma, expressè scribitur qui copulativæ æquivalet, & denotat dimidium duorum temporum, quodcumque tandem intervallum duo illa tempora indicent.

Secundò. Sive tempus & tempora ad annum & duos annos, hoc est triennium, cum multis extendas, sive cum aliis ad centum & ducentos, hoc est, trecentos annos; nemo tamen sobrius ad millenarios tempora hæc unquam extendit. Esto, anni mille, vel centies mille comparati ad Dei aternitatem sint omnino nihil, & velut dies hesternus postquam evanuit, nusquam tamen Scriptura sacra meminit ullius diei qui ex annis mille constaret, exempla seu in Genesi seu in Psalmo à *Mose* scripta, nihil ad hoc male sani cerebri somnium faciunt, & verò si *Danielis* loci exponendi essent de diebus quorum singuli responderent annis mille, necesse esset tres illos annos & dimidium multiplicare, ad tot mille annos quot sunt dies in illis tribus annis & dimidio, scilicet ad ter mille octingentos septuaginta, ita ut *Messias* expectandus non esset (sicut ego calculum subito conjicio) ante annum septies millesimum ducentessimum sexagesimum, quod tamen nemo quisquam unquam affirmavit.

Tertiò. Quod partem temporis exponit de annis trecentis, hunc numerum desumit ex Daniel. 8. v. 14. At verò locus ille cum his præ manibus non est parallelus, posterior enim, secundum omnes Interpretes, est de bestia tertiâ & *Antiocho Epiphane*, sed prior, secundum nos & plerisque interpretes est de quartâ & ejus parvo cornu: posterior est de diebus naturalibus bis mille trecentis, seu annis sex & aliquot mensibus, ferè duplo temporis ad tres annos & dimidium. Quòd autem dies illi de naturalibus intelligendi sint manifestum est, tum quod eventus in historiâ *Antiochi* satis clarè respondeat, tum quòd vers. 26. dies hi à Prophetâ expressè describantur per mane & vesperam, quod nullis diebus præterquam naturalibus in totâ Scripturâ attribuitur.

Quod autem ex eodem versu objicit *Iacchiades* visionem illam capit. 8. de *Antiocho* non posse intelligi, eò quòd multorum dicitur dierum. Resp. A *Daniele* ad *Antiochum* plurimi fuere dies, imò annorum ali-

quot centuriæ, quot scilicet tota Monarchia Perfarum, & fere etiam tota Græcorum duraverunt.

Observamus denique quartò, quòd cautior hic fuerit Rabbi *Iacchiades* quàm ex Anglis Chiliaftis aliquot, hi enim conversionem Judæorum, everfionem Romani Imperii, etiam Turcarum, & adventum vel ipsius *Christi*, vel gloriosi ejus in terris Regni, statuerunt in tempore tam propinquo ut jam redargui sint, vel ab adhuc viventibus redargui possint temeritatis: hic verò adventum *Messie* primum tamdiu differt, ut certus fuerit à nemine secum viventium, nec ab alio quovis hodie in terris, se convincendum vanitatis: imò si longissimo suo calculo alius adhuc millenarius adderetur, facilè se excusaret ex incautâ omissione unius tantùm voculæ &, vel etiam semicommat, quod tunc temporis ad novum mille suppleendum facilè posset adjici.

Secunda sententia est Pontificiorum, qui tam in locis Danielis quàm Apocalyp-
Sententia Pontificiorum falsa.
 pticis, exponunt intervallum præ manibus de persecutione *Antichristi* non *Antiochi*, præcise annorum trium & semissis: Imò hoc imprimis fundamento demonstrant secundum *Bellarmini*, *Sanderi*, *Lesii* & aliorum Jesuitarum phrasin, Romanum Pontificem esse non posse *Antichristum*, nec *Antichristum* adhuc venisse in mundum. In hac lite multa à nostrorum multis contra Jesuitas scripta sunt. Nos pro præfenti instituto hæc pauca tantùm notamus.

Primò. Qui *Antiochum Epiphane* à *Daniele* locis prædictis designari volunt (quod *Scaliger*, *Iunius*, *Rollocus*, & alii multi ex nostris, variis argumentis contendunt) hi sententiæ Pontificiorum primum fundamentum evertunt. Dato enim tyrannidis *Antiochi* rabiem perseverasse tres annos & dimidium, quid hoc ad *Antichristum*.

Deinde. *Ioannes* in Apocalypsi in Prophetiâ suâ *Antichristi* historiâ alludat ad tempora *Antiochi*, an ideo necessum est ut tempora typi ita accommodentur ad tempora antitypi, ut hæc extendi non possint ultra præcisos illorum terminos? Tum arcta identitas inter durationes typorum & antityporum non solet requiri.

Tertiò. Quid si Pontificiis concederemus (in quo quidem orthodoxi non sunt difficiles) ut in longâ *Antichristorum* Romanorum serie aliquis in seculi fine, sodalibus suis licet improbissimis, quâdam tamen improbitatis *ἐξοχή* nequior exoritur, qui *Antiochi* dies proximus referat, nihil ex hac concessione ipsi lucrarentur.

Observamus secundò, *Calvinum*, *Bullingerum*, & alios quos nos in quaestione præcedenti sequuti sumus; dum negant per
cornu

cornu parvum (*Dan.* saltem septimo) *Antiochum* designari, totamque bestiam quartam ad Regnum Romanum applicant, nihil tamen Pontificiis in controversiâ de *Antichristo* largiri. Nihil enim ad rem hanc facit utrum *Antiochus*, an *Antichristus*, an quis alius eo loci à Prophetâ indigetur: præfens enim omnis quæstio est de duratione istius Dei hostis, quisquis tandem fuerit. Licet enim evinceretur *Danielem* de solo *Antiocho* ubique loqui, & *tempus, tempora*, & *dimidium temporis* ei soli attribuire, difficultas tamen intacta remaneret in locis Apocalyptiis. Sicut enim *Iunus* & turba sequacium *tempus, tempora*, & *dimidium temporis* diesque & menses, qui tres annos & medium conficiunt, interpretantur in Apocalypsi de diebus, mensibus, & annis Prophetiis; ubi unusquisque dies extenditur in annum, ita quid nos & alios vetaret eodem commentario apud *Danielem* uti? per quem ascribentes Romani Pontificis summæ tyrannidi tres annos & dimidium, non magis eam intra cancellos annorum Astronomicorum cogere compingere, quàm ii qui parem annorum suorum Prophetiicorum numerum extendunt ad Astronomicos mille ducentos sexaginta.

5. Observamus tertio. Qui ex locis citatis seu *Danielis* seu *Ioannis* Antichristo dant annos præcisè tres cum dimidio, id eos absque ullius commodæ rationis fulcimento facere videri. Quod plenissimis buccis crepant auctoritatem Patrum, nullum cordatum dimovebit, quid enim ad fidem divinam humana Patrum sine Scripturis auctoritas? Quantillum est in Patribus pondus, dum Prophetiarum nondum completarum obscura conantur enarrare, secundum hypotheses traditionum quas ipsi Pontificii nobiscum falsas confitentur? Agnoscunt illi pene omnes Patres *Papæ* fabulis seductos multa Chiliastarum somnia imbibisse, ex quibus multa & de *Christi* & *Antichristi* Regno incerta, frivola, & falsa reliquerunt; quæ à Jesuitis non secus ac à nostris hodie repudiantur. Non ergo nos debent in hoc argumento Patrum auctoritate premere.

Augustinus ab *Hieronymo* seductus. Quanta autem eorum temeritas est qui altâ supinitate Patrum omnia dictata absque ullo examine amplectuntur, in re præfenti palpate. *Augustinus* lib. 20. de Civit. Dei cap. 23. probat *Danielem* per *tempora* intelligere duos annos non plures, ex eo quòd textus Hebraicus (intelligit Chaldaicam Hebraici Dialectum) vocem legit in numero duali non plurali: dicuntur enim, inquit, Hebræi tam quam Græci numerum habere dualem. Ingenuè reverendissimus Pater ait *dicuntur*; nam ipse quidem quid haberent aut non haberent Hebræi, omni-

nò nesciebat: Sed hoc, ut alia in Hebræis *Hieronymo* istarum literarum callentissimo fide implicitâ credebat. *Ludovici Vives* annotata ad hunc locum Jesuita *Coquans* (ut aliàs sæpe solet) deterioravit multa omitendo, quæ habet omnia à *Vive* Jesuitâ mutuatur sine gratiis, sed uterque commentator crassum quod tango (phalma transfilit. *Vives* quidem notat partem erroris *Augustini*, significans Interpretem Græcum habere pluralem *καρῶν*, non Dualem *καρῶν*, sed quid hîc haberet Chaldæus non docet. In re ipsâ non tam miror *Augustini* simplicitatem qui ab *Hieronymo* accepit, quod ipse non valebat examinare; quàm *Hieronymi* non dicam falsandi propositum, sed certè securam nimis in dictando præcipitantiam: nullum enim apud *Danielem* est jota de numero Duali: tam enim Chaldæicus textus cap. 7. v. 25. *gniddanin* 𐤎𐤏𐤍 quam Hebraicus cap. 12. *mogadim* 𐤌𐤎𐤁𐤇𐤍 habent exertè Pluralem non Dualem. Si quis *Hieronymi* manuscriptum Hebraicum à nostris impressis diversum vellet fingere, qui hoc novum commentum probaretur? Præsertim cum Interpres Græcus, imo & omnes Latini, ipsaque *Hieronymi* translatio Pluralem hic disertè exprimant.

4. Observamus quarto, tempus trium annorum cum dimidio *Antichristi* Regno malè adaptari, si cæteram Scripturam consulas, eos inprimis locos, qui diem adventus *Christi* faciunt occultum, omnibus Angelis, imò & ipsi Christo quâ homini, nedum aliis mortalibus, Christumque venire ad iudicium inexpectatum ut furem noctu: sententia autem quam resutamus *Christi* adventus diem facit determinatissimum; & toti mundo clarissimum: ut primum enim apparuerit *Antichristus*, numerata inde tres annos & dimidium, de quibus *Daniel*. 12. v. 7. & triginta insuper dies vers. 11. expressos, & denique dies quadraginta quinque vers. 12. nominatos, habebis ipsissimum adventus *Christi* diem certissimè, clarissimè, distinctissimè, secundum *Bellarminum* & plerosque Pontificios: usque adeò tamen crassa est hæc Scripturis apertis contradictio, ut tam *Ribera* in Apoc. 20. quàm *Alcasar* in 11. eam repudiet; nobiscum uterque docens ignotum omnino mortalibus diem Domini, adeoque Regnum *Antichristi* tam parvo & distincto trium annorum & dimidii spatio determinari non debere.

5. Denique quinto observamus, Pontificiorum hanc sententiam cæteris ipsorum etiam in hoc argumento placitis non satis bellè consonare: eas enim *Antichristo* actiones ascribere solent, quæ nulli hominum utlibet à Cacodæmone secundato præstituta sint possibiles, triplici eo de quo disputa-

mus spatio. *Alexander Macedo* qui victoriarum magnitudine, multitudine, & celeritate cunctos mortales longè superavit, in perdomandâ aliquotâ Asiæ & parvâ Africæ parte annos duodecim insumpsit. Ecquid homo ille peccati totum terrarum orbem tribus annis & dimidio subjugabit? Judæorum gentem, nationum omnium quæ hodie in terris vivunt sine pari numerosissimam, longè latèque per Europam, Africam, Asiam, & Americam dispersam, ab *Antichristo* in suam terribilissimam hæresin & Idololatriam eodem spatio pertrahi volunt, etiam ante inchoatum contra gentes bellum. An mundus ille Judæorum, infamis ante omnes mortales obstinatione, cordisque ad quicquam credendum duritie; peculiariter ab Idololatriâ post primi templi incendium abhorrens, parvo adeo temporis momento totam *Antichristi* perfidiam, & horribilissimam Idololatriam universus persuadetur amplecti? *Christus* & Apostoli miraculosâ Spiritus Sancti præsentia multos annos triverunt in adducendâ mundi parte ad veram fidem: Nunquid Diabolicæ *Antichristi* præstigiæ divinam virtutem tam longè superabunt? *Solomon* Regum ditissimus & sapientissimus centenis aliquot operarum millibus templum & Regiam domum non nisi annis uno & viginti valuit erigere; Num hic nequam tam minutâ sui triennii & semissis particulâ templum & Regia palatia, totamque Hierosolymam magnificentissimè à fundamentis exædificata perficiet? Nunquid Christianæ omnes Ecclesiæ, totus Clerus, & ipse Pontifex Romanus tam malè sunt in fide fundati, ut omnes paucis mensibus ad apertam à *Christo* ad *Antichristum* Apostasiam vel sponte persuaderi, vel persecutione compelli posse videantur? ut ad tot tantâque peragenda ulli uni mortali, quantâvis creatâ potentiâ suffulto, tam angusti temporis cancelli sufficiant, tam est ab simile vero, ut Jesuita *Alcasar* in operoso illo suo ad Apocalypsin commentario cap. 11. v. 2. sodalium sententiam apertè relinquat, & tres nostros annos cum dimidio à Patribus *Antichristo* attributos, pro Prophetis & parabolicis accipiat; talibus scilicet quos necesse est multum ultra Astronomicorum limites extendere.

Grotii & *Hamondi* sententia absurdâ.
Tertia sententia est *Hugonis Grotii* ejusque parasitæ Doctoris *Hamondi*. Qui ipsorum commentarios in locos præ manibus consuluerit, animadvertet eos hinc, ut alias sæpe, singulares & absurdas novitates affectare. Volunt *Danielem* ubique *Antiochi* tempora indigitare, nec quicquam omnino de *Antichristo* memorare; in hoc *Innu* latis sequaces; Sed in Apocalypsi mirè sunt versipelles & perfrictæ frontis.

Contrà Protestantes omnes, *Antichristo* tribuunt annos tantum tres cum semisse, intervallumque nostrum tam undecimo capite & duodecimo quàm decimotertio, volunt præcisè Astronomicum, absque ullâ dierum naturalium extensione, ut hac ratione Pontificis gratificantes omnem ab ipsorum Pontifice *Antichristi* notam longè depellant. Imò verò cum quidam ex nostris, imprimis doctissimus *Maresius*, modestè satis & nimia Grotiani nominis cum reverentiâ, his se novitatibus opposuissent, *Grotius* non tantum in *Maresium* excanduit, sed & in omnes Ecclesias reformatas magnam calumniarum & contumeliarum flumen evomuit, nec antè suo furori modum imposuit, quàm plenissimum suum offensum propalasset in crassissimas hæreses, Idololatrias, tyrannides, quas Synodus ipsa Tridentina mundo propinat, totaque plaustra convitiorum in totam Protestantium nationem congestisset, quòd non satis promptos inveniret ad ipsorum, se monitore, schisma cognoscendum, veterique Pontificis jugo nimis temere olim excusso, colla submittendum. Hæc Belgarum Arminianorum tragædiæ catastrophe est, qua sequacibus suis Ladensibus Anglicanis, imprimis harum hodie partium Antesignano *D. Hamondo*, planissimam Romam versus viam præmonstrârunt, nisi quòd utrique nimis quàm sæpe in devium Socinianismi callem ament divertere. Utcunque, quàm ineptè uterque tam *Grotius*, quàm *Hamondus* locos præ manibus depravent, quovis Christiani nominis iudice (Pontificios ipsos hinc non recuso) sic conor ostendere.

Quadraginta duos menses, & mille ducentos sexaginta dies cap. 11. vers. 2. 3. & c. interpretantur de tribus annis Astronomicis & dimidio, quibus civitas Hierosolymitana ab *Elío Adriano* sub suo *Æliæ* nomine reædificata, conculcabatur ab Ethnicis Colonix Romanæ, qui in templo *Jovis Olympici* in Zione extructo idola colebant; etiam à profanis Judæis, contra quos dux Ecclesiæ Christianæ, altera ex Judæis, altera ex gentibus Hierosolymis tum congregatæ, eorumque duo Episcopi dicto tempore prædicabant; donec *Barcozab* seditiosorum Judæorum dux, occupatâ *Æliâ* duas illas Ecclesias Romanorum partibus contra se adhærentes pessundedisset. Parvo tempore sub *Barcozabæ* pedibus quasi mortui jacentes miraculosa Dei virtute liberati, cum Romanorum legiones *Barcozabam* Hierosolymis expulissent, refluorunt perdurantes Hierosolymis in hunc diem, & in æternum ibi locorum perduraturi.

Miserriam hanc Apostolici textûs depravationem, contra omnium Christianorum

Forum
commentariis in
Apocalypses cap.
11. falsitas.

rum veterum & novorum mentem, sic nos ex ipso textu oppugnamus. Primò. Id quod ab Angelo mensurabatur vers. 1. & 2. erat aliquid in rerum naturâ existens, quod Deus singulari amore & honore prosequeretur: Atqui templum Hierosolymitanum, & altare holocausti *Adriani* diebus non erat in rerum naturâ, nec ulli post ea tempora ad hunc diem ibi locorum Deum adorârunt. Quantillum Dei in illa loca quondam Sanctissima studium post *Christi* mortem fuit, & quanta eorum averfatio, patet non tantùm ex horrendâ istorum locorum desolatione per *Titum*, sed etiam ex iteratâ Dei vindictâ diebus *Iuliani*, & ex fœdissimâ abominatione, quæ aliquot jam seculis in Turcica Moski, in ipsis Sancti Sanctorum pomœriis stante, hodierno die conspicitur.

2. Secundò. Id quòd gentibus traditum fuit conculcandum, erat atrium templi exterius: illa montis *Moriæ* pars, quæ ultra altare aneum ad populi sacros conventus suo muro includebatur: totum autem illud atrium, totusque mons *Moriæ* tam quàm prisca sedes templi, quantum ex historiâ secundum ipsos adversarios liquet, à novâ *Habrian* urbe *Æliâ* seclusa fuit.

3. Tertò. Civitas à gentibus conculcata fuit Sancta: Sed *Ælia Adriani* talis non fuit, utpote plena profanis gentibus quæ ipsius Hierosolymæ nomen respuebant: nequaquam in prisca civitatis vestigiis ædificata, sed ab omni priore in vicino loco Sanctitate usque adeo abhorrens, ut in ipsâ portâ fœditatis & pollutionis characterem, imaginem suis haberet depictam.

4. Quartò. Civitas ab Apostolo memorata tam informis fuit libidine, & Sanctorum persecutione, ut *Sodomæ* & *Ægypti* titulis insigniretur, sed tale nihil de *Æliâ* diebus *Adriani* à quoquam est notatum.

5. Quintò. Civitas Sancta conculcata est à gentibus tribus tantùm annis & dimidio: Sed templum *Iovis Olympici* in Zione stetit, & gentes Ethnicæ dominatæ sunt *Æliæ* annis supra ducentos usque ad *Constantini* Imperium.

6. Sextò. Distinctio duarum Hierosolymis Ecclesiarum, unius ex Judæis, alterius ex gentibus, quæ duos habebant Episcopos, sibi invicem non subordinatos, insolens est *Grotii* & *Hamondi* somnium contra expressas Scripturas: quæ sæpe unam tantum Hierosolymis Ecclesiam ex quotvis congregationibus constatam asserunt. Parvam etiam *Hamondus* gratiam à suâ factione Episcopo mane referet ob geminationem Hierosolymis Episcoporum. Duo enim in unâ civitate Episcopi ipsis duo sunt monstra, quæ Ecclesia antiqua, secundum eos,

nunquam conspexit. Certè multiplicatio linguarum non multiplicabat Ecclesias, nisi tot Hierosolymis Ecclesias velimus constituere, quot peregrinas Hierosolymis linguas Act. 2. 9. legimus. Plerique Judæi tum temporis erant Hellenistæ, qui loquebantur & scribebant Græcè, & verò post conjunctos, ut volunt, Judæos & Gentes in unam Ecclesiam, eamque sub uno Episcopo, secundum *Hamondum*, tanta fuit in eâ Ecclesiâ linguarum diversitas quanta priùs, cum ob linguarum diversitatem distinctas fingunt. Quid quòd longus ille Episcoporum apud *Eusebium* & alios Catalogus, qui Ecclesiam Hierosolymitanam ad *Adriani* dies gubernabant, ex iis solis constaret qui Judæorum linguâ loquebantur, & ex circumcisis prognati sunt. Profectò hæc Ecclesiarum Judaicarum ab Ecclesiis gentium divisio non tantùm Hierosolymis, sed etiam Romæ, Alexandriæ, Antiochiæ, & tum temporis ubique, commentum est ridiculum & multò putidissimum.

Septimò. Falsum est prædicationem Prophetarum Hierosolymis non ultra tres annos & dimidium durasse. Nam post excidium urbis à *Tito*, in paucas quæ reliquæ erant domos redierunt. Pellâ Christiani, ibique ad extructionem *Æliæ* Ecclesia remansit, ac in posterum usque ad *Constantinum*: quin & *Adriani* diebus illi tres anni & dimidium non inveniuntur, nam incipit *Barcocheva* bellum anno *Adriani* undecimo, nec finitum est ante ejus vicessimum.

Octavò. Si *Baronio* credimus, à quo tam *Grotius* quàm *Hamondus* omnes suos testes nullo excepto mutuuntur (etsi omnino dissimulent cujus ataverint vitulâ) totum fundamentum ipsorum ædium omninò corruit. Nam *Æliam* non condidit *Adrianus* ante bellum Judaicum finitum & necatum *Barcochevam*; adeò ut *Barcochevas* *Æliam* nunquam conspexerit: concessio autem ante bellum inceptum extructam *Æliam*, ut contra *Epiphanium* & *Cassiodorum Dion Cassius* innuit; nullum tamen ex auctore quoquam jota vel *Grotius* vel *Hamondus* citant, quod vel leviter importet *Barcochevam* *Æliam* unquam ingressum, nedum ut ibi unquam dominatus sit. Afferunt quidem ex *Baronio* unum aut alterum testem, quo probent Christianorum multos à *Barcochevâ* necatos, sed ullum ab ipso necatum Hierosolymis nemo quisquam antiquorum prætenditur affirmare.

Nondò. Cum 42. menses & 1260. dies ad definitum trium annorum & dimidium spatium restringunt, cur tres dies & dimidium, quibus Christianorum, ut volunt, cadavera in *Æliæ* stratis insepulta jacebant, ad tempus indefinitum extendunt; id scilicet

73

8.

9.

licet totum quo *Barcochevas* in eâ urbe dominabatur? Certè tres illi dies & dimidium hac ratione longiores erunt tribus annis & dimidio, dato enim ab extractâ *Æliâ Adriani*. undecimo ad dominatum *Barcocheva*, ejusque Hierosolymis Christianorum persecutionem fluxissè tres tantum annos & dimidium *Adriani* decimoquarto; certè inde ad belli finem, quo subversa est *Barcocheva* potentia *Adriani* vigesimo, fluxerunt anni integri sex: imò ad *Adriani* decimum octavum, quando *Iulius Severus* in *Asiæ* Proconsulatu *Ruso* suffectus *Barcocheva* potentiam cœpit refrænare, transfierunt anni non pauciores quatuor.

10. Decimo. Duo testes triennio suo & semisse splendidissima miracula ediderunt, qualia *Moses* in *Ægypto* & *Elias* in *Israële*: nihil autem ejusmodi legitur de Christianis *Æliæ* diebus *Adriani*, vel apud ipsum *Prochorum* & *Dorotheum*, supposititios multorum fictorum miraculorum in isto seculo auctores.

11. Denique post testium resurrectionem tam florentes in Civitate Sanctâ fuere res Christianorum, & abjectæ Idololatrarum Paganorum, ut nihil suprâ. Atqui post *Barcocheva* necem & devictos *Judæos* minimum Hierosolymis vel Paganæ Idololatriæ decessit, vel Christianæ Ecclesiæ extra ordinem accessit. Nam Romani perseverarunt in urbe dominari, & *Jovis Olympici* Idolum in *Zione* solenniter coli, imò verò in ipso *Christi* sepulchro locoque passionis, loco etiam nativitatis *Bethlehemi*, tria nefariorum *Dæmonum*, *Jovis*, *Veneris*, & *Adonidis* simulachra posita sunt, & ad *Constantini* dies publicis quotidie sacrificiis honorata. De capite undecimo non plura.

Non minus absurda commentantur in capite duodecimo.

Quod caput 12. fugam mulieris in desertum ad dies mille ducentos sexaginta vers. 6. & ad tempus, tempora, & dimidium temporis vers. 14. *Grotius* & *Hammondus* interpretantur de duplici Ecclesiæ fugâ ex urbe Româ; altera *Claudii* secundo, cùm venisset Romam *Simon Magus*, ad præveniendum ibi primum Christianorum ortum, quando tantum incrementi sua sumpsit hæresis, ut ei tanquam Deo Sancto statua Romæ publicè erecta sit: altera *Neronis* duodecimo, quando *Simon Magus* Romam reversus volavit in aère, unde *Petri* precibus præcipitatus primùm crura casu fregit, deinde pudore confusus ex diversarii culmine se dans in caput, animam efflavit: *Nero* autem amici sui *Simonis* interitum *Petro* imputans, Christianos urbe ejecit, quo tempore eorum exilium duravit ad tres annos & dimidium.

Quantum in hisce perversissimis novitatibus absurdi sit, ex ipso sacro textu dispiciamus.

Primò. *Claudii* secundo Ecclesia Romana, seu Ecclesia Catholica Romæ nequaquam fuit mulier induta Sole, & coronata duodecim stellis. Talis quidem tum fuit Ecclesia Judaica sed minimè omnium Romana, quæ tum temporis vix cœperat incunis vagire, nullus tum illuc Apostolus advenerat, neque *Petrus* neque *Paulus*. Ex *Priscilla* quidem & *Aquila* aliorumque informationibus, aliqui forte tum Romæ conversi erant ad fidem, sed instituta Ecclesia, formata congregatio, erectum ministerium nondum apparebat Romæ.

2. Secundo. Quod volunt *Simonem Magum* Draconis caudâ significatum suis dolis seduxisse magnam partem Cleri Romani, tertiam scilicet partem stellarum cœli traxisse in terram, quàm est vanum? Nullus enim tum temporis fuit Romæ Clerus qui seduceretur, neque verò inquam Clerus Romanus vel ab ipso *Simone*, vel ab ejus discipulis *Carpocrate* & *Menandro* ad Gnosticorum hæreses & horrenda scelera seductus fuit.

3. Tertio. Masculum à muliere editum qui rectoris erat totum mundum virgâ ferreâ, volunt Romanos tunc ad fidem conversos. Profectò qui *Claudii* secundo Romæ ad *Christum* conversi sunt, tam pauci fuerunt numero, & tam parvæ auctoritatis, ut gubernatio mundi & omnis virgâ nedum ferrea, ab eorum mente & fortunâ longissimè abfuerit. Id autem quod à bonis nostris viris hîc insinuat, est Romani Pontificis in totum mundum dominatus, quasi textu hoc jure divino stabilitus: tam crassum absurdum, ut ex Pontificiis plerique illud repudient.

4. Quarto. Quod ob *Simonis* dogmata & honores ulli Christiani Româ fugerint in desertum, nedum ut eâ causâ in exilio tribus annis & semisse perduraverint, gratutum est & sine omni teste somnium. *Judæorum* Româ expulsi non ante *Claudii* nonum contigit, ut *Baronius* demonstrat: quamdiu autem duraverit omnino incertum est. *Simon* etiam cum sequacibus suis in Christianorum præjudicium *Judæis* favebat.

5. Quinto. Quod *Michælis* & *Draconis* pugnas ad *Petri* cum *Simone Mago* Romanum certamen applicent, id sine omni fronte contra omnem Christianorum gentem, antiquam, novam audent affirmare. Præterquam enim quod tota ea de *Petri* cum *Simone* certamine historia multis viris doctis mera fabula videatur, ipsi Apocalypicos textui commentarius hic apertè repugnat. Capite enim quarto primo docet *Christus* res visionibus omnibus sequentibus expressas non præteritas aut præsentis, sed tempore futuro eventuras, duodecimo autem *Neronis*, quando *Simon Magus* per *Petri*

Petri preces de cælo præcipitatus dicitur, nulla istarum visionum *Ioanni* fuit revelata: imò in *Patmon* insulam *Ioannes* non erat relegatus ante *Domitiani* decimum; diu post tam *Petri* quàm *Simonis Magi* mortem, si vel antiquis, vel recentioribus Christianorum temporum testibus ulla fides habeatur.

6. Sextò. Exilium Christianorum post *Simonis* mortem *Neronis* duodecimo ad tres annos & dimidium Sacræ historię repugnat. Nam anno *Neronis* duodecimo insequenti facta sunt bella civilia *Othonis*, *Galba*, & *Vitelli*, quando pacem Christianis restitutam ipse *Grotius* affirmat, vera autem Christianorum persecutio, quæ *Neronis* decimo accidit, dum incensæ à se urbis crimen in Christianos derivare vult, non duravit ultra annum unum; ejus enim undecimo *Paulus* liberè prædicabat Romæ Evangelium, ut duodecimo coronatus est martyrio.

7. Septimò. Angelos cum Dracone ejectos cælo voluit hæreticos *Simonis* discipulos, qui Magistro mortuo ex Ecclesiâ ejecti sunt. Certè post *Simonis* mortem plus à Gnosticis Ecclesia vexata est (si ipsi *Hamorodo* credimus) quàm ante *Simonis* mortem, quando (si Samariam excipias) reliqua Ecclesia à *Simonis* & Gnosticorum hæresi fere intacta permansit.

8. Denique octavò, post dejectum Draconem de cælo magna fuit Ecclesiæ pax & triumphus, ingensque Regni Christi incrementum; at verò contraria omnia (vel adversariis testibus) *Simone* precibus *Petri* victo apparuerunt. Nam secundum eos, *Neronis* duodecimo in vindictam *Simonis*, Apostolorum principes *Petrus* & *Paulus* à *Nerone* morte mulctati, & Ecclesia ingenti persecutione dissipata, quæ tribulatio licet anno sequenti necato *Nerone* refrixisse videatur, tamen paucis post annis imperante *Domitiano* referbuit.

Quod ad caput 13. quadraginta duos menses interpretantur de tribus annis & dimidio persecutionis *Domitiani*, prioremque bestiam, cujus unum caput erat vulneratum lethaliter & postea sanatum, intelligunt Romanam Idololatriam incendio templi *Iovis Capitolini* multum labefactatam sed restauratam, cum id templum *Domitianus* in Capitolio reædificasset. Posteriores bestiam volunt *Apollonium Tyaneum*, qui suâ Magiâ Romanos in Idololatriâ confirmavit, usque imaginem fecit quæ loquuta est, umbram enim *Achillis* adduxit in superias oras, & effecit cum mortalibus colloqui. Resp. Deliria hæc non egerent refutatione, nisi magna auctorum eruditio & novitatis illicium prurientia quorundam ingenia inescarent; sic ergo con-

tra hunc etiam commentarium disputamus.

Primò. Si duratio Bestiæ notet tempus persecutionis *Domitiani*, tum *Domitianus* fuit ista Bestia, sed isti nolunt *Domitianum*, aut ullos alios Imperatores fuisse Bestias. Premunt enim Romanam Idololatriam in abstracto, nullum Romanum in concreto fuisse bestiam.

Secundò. Bestia secunda ipsis est persona; *Apollonius* scilicet *Tyaneus*: prior ergo etiam erit persona, quæ toto hoc capite ab Apostolo sub habitu personæ describitur.

Tertiò. *Domitiani* persecutio non potest restringi ad tres annos & dimidium; esto enim siniverit, ut volunt, in ejus morte, anno scilicet ejus decimo sexto: certè tamen non inceptit ejus decimotertio, sed quadriennio maturius, nono scilicet ejus anno, quando *Ioannem* Apostolum in vas ferventi oleo plenum Romæ immisit, & ibi illæsum in Insulam *Patmon* ablegavit, annoque duodecimo *Antipam* Pergami, *Ignatium* Antiochiæ, *Cletum* Romæ insignes Martyres necavit.

Quartò. Malè distinguitur Bestia hæc, ejusque persecutionis tempus à prioribus Bestiis, Imperio Romano Idololatræ & Pontificio: cum eadem Bestiarum illarum partes & eadem triennii ac semissis duratio memoretur ab Apostolo.

Quintò. Bestia hæc præ omnibus aliis notatur crudelitatis & blasphemię; *Domitianus* autem etsi valde crudelis & valde blasphemus fuerit: nihilo tamen crudelior & blasphemior, variis tam ante quàm post se Romanis Imperatoribus fuit.

Sextò. Quòd incendium Capitolii tempore *Domitiani* notari velint in lethali bestię vulnere ridiculum est commentum, cum nihil omnino detrimenti passa sit Romana Idololatria ex istius unius ædis incendio: sæpè antea & post etiam Capitolium conflagravit, & Idolorum variis casibus incensa sunt templa: nuper imperante *Vitellio Iovis Capitolini* templum incendio vastatum erat, & à *Vespasiano* magnificentius reædificatum, nihil inde tamen *Iovis* cultui, vel accessit vel decessit.

Septimò. Bestia illa secunda non fuit *Apollonius Tyaneus*, illius enim falsa miracula sequuta sunt *Ioannis* Apocalypsin in insulâ *Patmo*: Sed res gestæ *Apollonii* pleræque antecesserunt. Præterea, posterioris Bestię opus & labor fuit priori bestię infervire, *Apollonius* autem *Tyaneus* usque ad mortem profusus fuit hostis Imperatori Romano *Domitiano*, neque ipsi unquam curæ fuit Romana Idololatria, sed Solis & Syderum cultui ad modum Magorum Persarum studebat. Umbra autem *Achillis*

*Etiam in
decimum
tertium.*

quam loqui fecisse fingitur *Apollonius*, tantum abest à re presenti, ut ipse *Hamon-*
dus illud Magistri sui *Grotii* delirium repudiet.

Tertiam sententiam non ultra prosequemur, reliquasque brevius perstringemus.

Foxi sententia improbanda.

Quarta est *Ioannis Foxi* Martyrologi Anglicani, qui graviter & seriò affirmat Martyrologii lib. 1. sub finem, ut citat *Abbotus*, quòd inspiratione divinâ edoctus fuerit menses Apocalypticos interpretari de Sabbaticis: mensis autem Sabbaticus ipsi est septennium, itaque quadraginta duo septennia efficiunt annos ducentos nonaginta quatuor, quorum initium ponit in cæde *Ioannis Baptistæ* & finem in principio *Constantini*; hoc pacto omnes nostros numeros exponit de Judæorum & Romanorum Gentilium persecutionibus Ecclesiæ Christianæ. Sententiam hanc *Parvus* & *Abbotus* magnâ cum reverentiâ recitant, neuter tamen eam audet amplecti, & nos quoque eam improbamus.

1. Primò. Quia viros graves vix decet pro suis dogmatis inspirationes divinas proferre, huiusmodi enim argumenta latam statim *Enthusiasti* portam panderent: prævidens hoc vir gravissimus quam in Martyrologio narrat inspirationem, in commentario suo Apocalyptico omnino suppressit.

2. Secundò. Nullum affert vel ex Scripturâ, vel ex ullo probato auctore exemplum, ubi mensis stat pro septennio vel hebdomade annorum: nec ulla ratio commoda afferri potest, cur mensis pro septennio accipiatur. Commentarii autem, qui neque exempla neque rationes proferunt, non sunt probandi.

3. Tertio. Ut ex capitis quarti primo probavimus, visiones præ manibus sunt de rebus futuris non præteritis, hic autem *Foxi* commentarius eas extendit ad multos annos, antecedentes Apocalypsin & adventum *Ioannis* in Patmon.

4. Quarto. Tempora Apocalypseos undecimo, duodecimo, & decimotertio capite expressa, rectè de unâ & eâdem periodo *Foxus* exponit: sed ut perperam eam periodum inchoat à nece *Ioannis Baptistæ*, ita & perperam terminat in *Constantini* principio, sic enim ab omnibus illis locis communem omnium sententiam omnis Antichristi persecutio excluderetur.

5. Quintò. Id quod in hac sententiâ maximè displicet est, quòd intervallum hoc præ manibus & geminet & laceret, priores enim annos ducentos nonaginta quatuor ascribit persecutionibus Ethnicorum, & posteriores persecutionibus Turcarum, quas inchoat ab anno millesimo trecentesimo, & claudit in millesimo quingentesi-

mo nonagesimo sexto; periodorum hæc geminatio est insolens, nec potest admitti, multò minus concoqui possunt periodorum dilacerationes cum tantis in medio hiatibus, ut *tempus, tempora, & dimidium temporis* significant ducentos nonaginta sex annos geminos, inter quos interjiciendi sunt anni supra mille.

Denique sexto. Figmenti huius inanitatè omnia revelans tempus dudum clarissimè patefecit. Nam *Foxi* calculus Turcarum Imperium in anno millesimo quingentesimo nonagesimo quarto claudit. Nihilominus immotum illud adhuc consistit annis sexaginta duobus ultra istum terminum.

Verutamen in hac sententiâ probo modestiam, auctor enim nihil cuiquam Magistraliter præscribit, sed sua sententia doctorem subijcit examini, imò verò totum suum in Apocalypsin commentarium sub humillimo *εἰσαγωγή* seu conjecturarum titulo proponit.

Quinta sententia numeros nostros omnes facit Propheticos, & determinatos annorum præcisè mille ducentorum sexaginta: *tempus, tempora, & dimidium temporis* resolvendo in tres annos & dimidium, vel menses quadraginta duos, vel dies mille ducentos sexaginta, quorum singulos more Prophetarum extendunt ad annum Astronomicum. Hujus periodi finem claudunt in anno *Christi* millesimo sexcentesimo quinquagesimo, quo Romani Imperii, urbis Romæ, Antichristi & Turcarum tyrannidis casum referunt, quando Judæorum conversionem, quintamque Monarchiam Sanctorum, inprimis fidelium Judæorum, expectandam docent.

Commenti hujus fundamenta jecit *Thomas Brightmannus*, vir doctus & pius, hujus callem in plerisque terunt *Iosephus Medus*, *Thomas Parkerus*, *Ephraim Hutterus*, viri similiter cum docti tum pii. Istam autem sententiam probare non possumus.

Primò enim omninò nova est, ejusque auctores ab aliorum omnium ante se Theologorum mente discedere profitentur, etsi sæpe verbis satis modestis, eo tamen exitu ut præfidenter & superciliosè satis suos sensus aliorum omnibus præferant, idque cum titulis nimis quam magnificis clavis Apocalyptica, & apocalypsis Apocalypseos.

Secundò. Eorum temeritatem tempus ipsum jam confutavit, advenit annus millesimus sexcentessimus quinquagesimus, & quinque insuper pertransierunt determinatissimum illum ipsorum calculum; stat tamen hodie Roma, Romanusque Pontifex, & Romanus Imperator, Turcicumque Imperium, duratque Judæorum obstinatio, & omnia

6.

Brightmanni & *Medi* sententia refutatur.

1.

2.

& omnia perseverant in eodem statu quo superiori seculo inspecta sunt. Extendit quidem aliquando *Brightmannus* suum calculum ad annum Millefimum sexcentissimum octogessimum sextum, alibi tamen ejacit fundamenta, quibus superstruxerunt sequaces terminum præ manibus anni millefimi sexcentissimi quinquagesimi, quem cum primùm audirem Londini publicè in concionibus ad ipsa Regni comitia inculcatum, mirabar multùm virorum aliàs modestorum magnam audaciam.

3. Tertio. Hæc commenta Britannicis hodie Ecclesiis plurimùm creârunt damni. Unde enim ad tot tamque immanes errores, totque facinora tam multorum excitata & præparata fuerunt ingenia, quàm ab astro istorum paradoxorum de exortu nobis viventibus & videntibus, novi cæli, & novæ terræ, veterumque omnium in novum prorsus habitum efformatione? Dolebam sane cum ante annos duodecim, permultos ex eminentissimis omnium partium in Angliâ Theologis, non minùs Presbyterianis quam Episcopaturientibus, sed inprimis Independentibus & Anabaptistis, comperissem *Brightmanni*, *Medi* & similibus phantasmatis imbutos: multumque postea gavisus sum cum plerorumque virorum bonorum animos hoc fermento depuratos conspexissem. Ut primo isti igni frigidam jamcudum suffudit, cum tempestivus variorum contra Chiliastas labor, tum inprimis inopinata Dei rerum humanarum administratio, altas nimis latusque, sed carnales vanasque hominum licet piorum spes omnino frustrans. Ita faxit Dominus quæ ab hoc principio in levibus & male sanis multorum ingeniis, plurimorum pestis prognata est, quàm fieri potest celeritè suâ sponte emoriatur.

4. Quarto. Isti viri, licet aliorum sententias ob paucorum mensium, imò paucorum dierum anomaliam rejiciant, in suâ tamen annorum, imò centum quadraginta in unâ curatione vulneris bestię parachronissimum levissimè transvolant, ut in *Brightmanno* videre est ad Apocal. 12. v. 5. Sed non est hic animus ad particularem hujus sententiæ censuram descendere, ne nimium supra cæterarum modum quæstio præfens exerceat.

Sexta sententia est *Junii* & sequacium, *Polani*, *Rolloci*, *Deodati*, *Naperi*, *Annotatorum Anglicorum* & aliorum. Hi numeros omnes nostros volunt definitos, sed in *Daniele* Astronomicos, at in Apocalypsi Propheticos: In *Daniele* etiam nolunt tres annos & dimidium, sed tres annos & particulam anni quam ex Maccabæis ad decem dies restringunt. De hoc calculo fortassè aliàs: hic tantùm noto Anglicanos Anno-

tatores medios ad Daniel. 7. v. 25. malle anni dimidium sex scilicet menses quàm decem dierum particulam; sed ultimos hic medios deferere, tacitòque eorum nomine satis acutè pungere ipsorum interpretamentum, de dimidio anni; non tantùm condemnantes falsi, sed etiam ad Papistas Tridentinos eam sententiam rejicientes satis aculeatè. In *Daniele* Annotatores Anglicani primi non sequuntur *Junium*, sed in totâ Apocalypsi nihil aliud habent quàm notarum *Junii*, ut profitentur, excriptionem: In Apocalypseos autem undecimi secundo & tertio, & decimertii quinto *Junius* conjicit menses & dies in annos mille ducentos sexaginta, quos inchoat à passione *Christi*, & terminat in Pontificatu *Bonifacii* tertii, anno *Christi* millefimo ducentissimo nonagesimo quarto. Verùm cap. 12. vers. 14. *tempus, tempora, & dimidium temporis* exponit de tribus annis Astronomicis & semisse, ab initio scilicet belli *Judaici* ad Hierosolymorum ruinam, quando *Christiani* ex urbe fugientes vixerunt *Pellæ*; & tamen eandem *Mulieris* fugam eodem cap. vers. 6. exponit Propheticè de annis mille ducentis sexaginta. In Apocalypsi *Deodatus*, sicut ante cum *Calvinus* & *Beza*, omnino silet, in hisce Mysteriis nihil habens quod proferret.

In hac sententiâ *Junianâ* desideramus Primò, quòd *Danielis* septimi vicesimum quintum restringat ad tres annos, & dimidium *Antiochi Epiphani*, quod multis rationibus & auctoritatibus supra impugnavimus.

Secundò. Quod sine ullâ vel ratione vel auctoritate Apocal. 12. v. 14. *tempus, tempora, & dimidium temporis* de annis Astronomicis, quibus *Christiani* *Pellæ* commorati sunt; contra omnes locos tam capitis 11. quàm 13. & in hoc ipso cap. 12. quos ipse facit parallelos.

Tertiò. Quod calculum suum Propheticum inchoet à passione *Christi*, cum tamen visiones hæ cap. 4. v. 1. dicantur expressè de rebus futuris.

Quartò. Quòd calculum suum Antichristianarum persecutionum claudat ad annum *Christi* millefimum ducentissimum nonagesimum quartum, cum tamen istarum persecutionum fervor & furor in testes veritatis cap. 11. vers. 7. multis annis sequutus sit.

Naperus noster *Junio Brightmannum* jungens, & aliquid de suo addens, annos mille ducentos sexaginta inchoat ab Imperio *Constantini*, quando *Sylvestro* Papæ urbem Romam Imperator concessit, adeoque claudit in anno millefimo quingentesimo sexagesimo, quando Scotia & Anglia & alie gentes Pontificium jugum excuss-

Etiam
Naperi.

1. runt. Calculus hic non potest probari, nam nulla tyrannis Romani Pontificis apparuit diebus *Constantini*, nec ante annum trecentimum post *Constantinum Bonifacio* Papæ concessit *Phocas* Imperator universalis
2. Episcopi titulum. Deinde si à *Sylvestro* numeremus annos mille ducentos sexaginta, incidimus in annum non millesimum quingentesimum sexagesimum, sed in annum millesimum quingentesimum septuagesimum tertium, quando nullibi à Romano Pontifice ulla defectio facta est. Denique reformatarum Ecclesiarum à Romano Pontifice secessio multis annis millesimum quingentesimum sexagesimum antevertit, imò verò post cum annum plus incrementi quàm decrementi Pontificium Regnum cepit.
- 3.

Bullingeri
sententia
vera.

Ultima sententia in quâ nos acquiescimus est *Bullingeri*, *Bibliandri*, *Abbotti*, *Paræi*, & aliorum. Hi annorum numeros Dan. 7. & Apocal. 11. 12. & 13. non illubentes concedunt Propheticos esse, neque omnino Astronomicos; sed Propheticos potius indefinitos: largiuntur definitissimos Deo, sed eorum terminos usque ad eò ab hominibus celatos, ut simpliciter indeterminatos pronuncient.

Quod objiciunt *Annotatores Anglicani* ex *Bellarmino*, in Scripturâ numeros integros stare posse pro indefinitis, non autem fractos, dudum refutavit *Paræus*, multa afferens numerorum fractorum indefinitorum exempla: Matth. 18. v. 12. *Remittes fratri tuo septuagies septies*; nil aliud hic significatur quàm multoties. Apoc. 14. v. 1. *Signabatur centum quadraginta quatuor millia*, hic numeri fracti non stant pro ullo certo & definito. Et vers. 20. *Stadia mille sexcenta*, alibi quæpe numeri fracti definiti pro indefinitis ponuntur.

Pro ultimæ hujus sententiæ probatione non opus est alia afferre quàm ea, quibus superiores sententias refutavimus, illis enim cadentibus nostra hæc stabit. Certè numerorum præ manibus determinatio ad eò malè auctoribus omnibus ad hunc diem cessit, ut tutissimum sit eorum determinationem uni Deo relinquere, saltem finem eorum ultra nostros dies protelare, ne propinquum nimis terminum statuentes, cum aliis multis vivi videntesque vanitatis & temeritatis coarguamur. In hoc tibi prudenter doctissimus *Paræus* cavet, statutâ enim pro fixâ suâ mente numerorum indeterminatione, non videtur tamen abhorre (si determinare numeros eos necesse esset) ut anni hi Prophetici mille ducenti sexaginta haberent initium in Pontificatu *Bonifacio* tertii, anno *Christi* sexcentesimo tertio, & finem anno millesimo octingentesimo sexagesimo sexto. Quid in orbe Christiano con-

tinget post annos supra ducentos quidam ex nostris trinepotibus fortasse videbunt. Sed nemo jam vivit qui de tam remoto tempore quicquam certi affirmaverit, & verò quod ad terminum ejus primum, annum *Christi* sexcentesimo tertium, multum quidem incrementi tum temporis ceperat *Antichristi* tyrannis, tamen cur ad hoc momentum particulare Epochæ hujus initium referatur, *Paræus* non docet.

In ultimâ hac sententiâ numerari potest *Calvinus*, nostrâque *Forbesius*: etsi enim *Calvinus* eâ fuerit humili modestiâ ut semper ab Apocalypsi manum abstinuerit, tamen in suis ad *Danielem* Commentariis tam septimo quàm duodecimo capite *tempus*, *tempora*, & *dimidium temporis* nil aliud vult significare, quàm indefinitè tempus *diuturnum*, *duturnius* & *abbreviatum*, in hoc appositè ad mentem nostram: in eo etiam quod Bestiam quartam & cornu parvum cap. 7. nolit ad *Antiochum Ephyhanem*, sed ad Imperium Romanum referri. Verum in hoc reverendissimus vir paucos habet sequaces (si Annotatores Anglicos primos excipias) quòd parvum cornu primos Imperatores velit ante *Vespasianum*, & quòd usque ad eò ab omni determinatione temporum abstrahat, ut qui in *tempore*, *temporibus*, & *dimidio temporis* velit ultra descendere, quàm ad tempus aliquod indefinitum *longum*, *longius*, & *breve*, vel quàm ad annos decem, centum, & aliud inexpectatæ brevitatis, iis *Pythagoreorum* in numerationibus deliria objiciat.

Quòd ad *Forbesium*, is determinationem omnem annorum in locis nostris Apocalypsicis rectè rejicit, seu Astronomici seu Prophetici fuerint, sed perperam omnem indeterminationem pariter rejicit, idque iis rationibus quæ leviores videntur, quàm ut iis refutandis immorari expediat. Id autem quod ipse ab hominibus omnibus (ut arroganter loquitur) dissentiens procreavit, nobis videtur planè nugatorium; nimirum locos Apocalypsicis, licet indefinitè intelligendi sint, tamen numeris definitis exprimi; cò quòd res gestæ Veteris Testamenti, ad quas historiæ illæ Apocalypsicæ referuntur, eo definito tempore peractæ sint, quod in Apocalypsi exprimitur, nimium in hoc suo novo commento quasi magno mysterio gloriatur. Certè hac suâ futili, levi, & infructuosâ subtilitate multò plus tenebrarum quàm lucis Apocalypseos textui affunditur. Removet etiam ab historiis Apocalypsicis omnes temporum Characteres, & omnia magnâ confusione, si quisquam alius, involvit. Novitatis & singularitatis affectatio rarè cuiquam benè cessit.

Forbesii
temeritas.

QUÆSTIO IV.

Quid de diebus bis mille trecentis Dan. 8. v. 14.
sentiendum?

Multò major in hac quæstione facilitas est quàm in priori. ideoque multo brevioribus hic nobis esse licet. Tres in primis hac de re sententias invenio. Prima communis est tam Pontificiorum quàm Protestantium, loqui *Danielem* de *Antiocho Epiphane*, diesque quos nominat Angelus, naturales esse. Secunda est Judæorum, qui dies volunt Propheticos, annos scilicet bis mille trecentos, quibus exeuntibus purgationem templi per adventum *Messie* expectant. Tertia est Judaizantium nimis hodiernorum Chiliastarum, qui dies itidem volunt Propheticos, annos nimirum bis mille trecentos: sed à quo, in quem terminum fluentes non sese satis expediunt.

In primâ nos acquiescimus, etsi diversimodè à variis explicetur. *Calvinus* modestè & graviter, ut solet, dies hosce resolvit in annos sex, menses tres & ferè quatuor. Eorum finem ponit in anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo, mensis noni *Cassii* die vicesimo quinto, prout habetur expressè 1 Maccab. 4. v. 52. eorum verò principium generaliter in primâ Judæorum ab *Antiochi* persecutione. Particulariùs non opus fuit descendere, nam si retrogradiendo numeremus ab anno centesimo octavo, ejusque mensis noni vicesimo quinto, Arithmeticus annorum paucorum calculus non potest errare: in primis si rectum *Calvini* fundamentum supponamus, differentiam omnem inter annos antiquos Judæorum & hodiernos nostros Julianos, aut alios etiam quoscunque Lunares & Solares, per intercalationem incerto intervallo solitam olim conciliari, hodieque facile æquari posse.

Quod autem *Calvinus* in locum præ manibus, velit pollutum & purgatum templum annis centum quinquaginta post mortem *Alexandri*, & tamen centesimo quadragesimo octavo Regni Græcorum, ἐναντιοφανές est solutu facile. Nam primò, prælectiones *Calvini* in *Danielem* ab ipso non sunt editæ, sed (ut diversa ejus alia) ab ore dictantis acceptæ, sine ipsius recensione divulgatæ sunt, proficitur certè hoc loco disertè loqui se de summâ tantum temporum παχυλῶς & ἕλωτερικῶς, non accuratè & acroamaticè, præterèa Epochæ Regni Græcorum in Maccabæis memorata, non incepit neque à Regno, neque à morte *Alexandri*, prout in historiâ diximus, sed aliquandiu post à Babylonico *Seleuci* Regno.

Iunius (ut in plerisque) vult ad minutissima descendere, ut finem hujus periodi ponit in anno *Seleucidarum* centesimo quadragesimo octavo, mensis noni vicesimo quinto, ita principium in anno eorundem centesimo quadragesimo primo, cùm *Menelaus* Pontif. x ad Gentilium defecit. Huncce calculum probat ex 1 Maccab. 1. vers. 12. dies autem bis mille trecentos reducit ad annos sex cum tribus mensibus & diebus octodecim, supponitque in unoquoque sexennio geminam intercalationem, seu duos Februarios bissextiles: sex enim horæ quibus annis singulis cursus Solis excedit dies trecentos sexaginta quinque, in unoquoque quarto anno efficiunt integrum diem viginti quatuor horarum.

Iunium sequitur *Rollocus*, ut solet, de verbo in verbum, etiam *Deodatus*, *Polanus* quoque, sed hoc addens, præcisum terminum initialem Epochæ præsentis cadere in anni centesimi quadragesimi secundi mensem sextum die sexto.

In hac *Iunii* sententiâ improbamus reductionem dierum ad annos sex, tres menses, cum diebus octodecim, suppositâ enim prædictâ intercalatione, calculus hic ad amissam Arithmeticam quadrabit. Sed id quod desideramus Primò est, quod *Iunius* hujus numeri principium ponat in anno centesimo quadragesimo primo, integro anno maturiùs debito: quod meritò *Polanus*, licet absque redargutione, corrigit, etsi alii incogitantes errorem hunc ἀδουμείτως sequantur. Secundò. Pro calculi hujus capite *Iuniani* omnes, etiam ipse *Polanus*, citant 1 Maccab. 1. v. 12. nihil tamen illic apparet, quod huic numerationi ullum colorem præbet; ibi legimus *Antiochum Epiphane*m occupasse Regnum anno *Seleucidarum* centesimo tricesimo septimo, sed quando Judæos vexare cœperit, vel quo temporis articulo *Menelaus* Apostata ad eum se contulerit, nullum ibi verbum.

Annotatores Anglicani primi dies nostros conjiciunt in annos sex, tres menses, & dimidium. Malè hoc, & contra suum auctorem *Calvinum*, qui habet expressè plusquàm dimidium, Secundî primorum errorem repetunt examinare negligentes, Tertii etiam eundem repetunt sine rejectione, addunt tamen rectum *Polani* calculum non nominato auctore, sed in hoc deterioratum, quòd octodecim dies reddant aliquando dies novemdecim, aliquando tres hebdomadas quæ faciunt dies viginti unum, sed, qui multò majoris abolitæ lapsus est, ipsissimum hic Jesuitarum calculum subjiciunt, qui utrumque hujus Epochæ terminum de recto loco submo-

Improbatur Iunius.

Annotatores Anglicani notantur.

Communis
sententia
vera.

Defenditur
Calvinus
vera.

vet, locantes primum terminum in primo *Antiochi* Hierosolymam adventu anno 143, & ultimum in ejus morte anno 149. In hoc malè non Protestantium modò, sed ipsorum Pontificiorum cordatissimos deserentes, ut statim videbimus.

Pererii temeritas.

Pontificii fati hinc sudant, ut numeros & historias primi libri Maccabæorum cum locis parallelis in libro secundo & apud *Iosephum* concilient, & sæpe ut Apocryphorum suorum auctoritatem statument, tam *Torniellus* quàm *Salianus Iosepho* iniquiores sunt, sed istas de Apocryphis lites ipsi viderint. Nos tamen notamus *Pererii* temeritatem, qui Epochæ hujus principium statuens in anno centesimo quadragesimo tertio, quærit quomodò hinc ad templi purgationem anno centesimo quadragesimo octavo mensis *Casteu* vicelimo quinto numerari possint anni sex, menses tres, ac viginti dies, ac profitetur nescite se quid hinc respondeat: tantum proponit hæsitanter extendi posse finem Epochæ ultra purgationem templi, usque ad mortem *Antiochi* anno centesimo quadragesimo nono. Quod *Pererius* hæsitabundus proponit, id *Torniellus* & *Cornelius à Lapide* decretoriè asserunt, quin & Anglicani supra dicti crassum hunc errorem deglutiant contra expressum *Danielis* textum, qui dies bis mille trecentos claudit discretè in templi purgatione per *Iudam Maccabaum* anno centesimo quadragesimo octavo multis mensibus ante mortem *Antiochi*. Nihil hic omninò difficultatis fuit cur ultimus Epochæ terminus suo loco moveretur. Sed *Pererii* & sequacium incogitantia primus terminus malè statuitur in anno centesimo quadragesimo tertio, cum multò antè Judæi Apostatæ templum & Dei cultum sædè polluissent. Rectè igitur *Salianus* & Jesuitarum alii *Polani* nostri calculum retinent à purgatione templi ordine retrogrado numerantes annos sex, tres menses, & dies viginti, adeoque ex fixo fine principium stabilientes in anni centesimi quadragesimi secundi mense sexto, die sexto vel octavo. Omnes Pontificii à nostris hinc duobus diebus differunt, pro nostrorum octodecim supponentes viginti, non tam interlinearia *Montani* sequentes, quæ (ut notat *Salianus*) legunt annos sex, menses tres, & dies viginti, quàm oblitæ geminæ intercalationis à *Iunio* rectè observatæ.

Notat *Hieronymus* legisse ex Latinis Patribus quosdam dies bis mille ducentos: ante septuaginta Interpretès, quos pessimè in multis *Ludovicus Capellus* Hebræo textui præfert, legunt dies bis mille quadringentos: sed ipsi Jesuitæ lectionem Hebræam dictum trecentorum ut genuinam amplectuntur.

Quòd ad secundam sententiam Judæorum, eam *Calvini* exemplo hinc negligimus, satis in eorum similis delirii refutatione, quæstione præcedente immorati: tantum notamus crassum doctissimi *L'empereuri* *αποραυα*, qui in suis ad hunc *Iacchiada* errorem notis Dan. 8. 14. semel & iterum inculcat dies nostros mille trecentos incipere ab abolito jugi sacrificio per *Antiochum*, vicelimo quinto mensis *Casteu* anni centesimi quadagesimi quinti, & desinere in *Jude* de *Nicanore* victoriâ. Certè isto tempore non fluxit plusquam dimidium dierum præ manibus, anni erant non plures tribus, nemo mortalium cum *L'Empereure* affirmaverit sex annos intra istos terminos decurrisse.

L'Empereuri parorama.

Tertia sententia est *Thome Parkeri*, *Roberti* *Parkeri* Episcopomastygis filii Novo-Angli, cujus commentaria in *Danielem Iosephus Carrellus*, primarius librorum ab Independentibus jamdiu Londini Censor, prælo commendavit. Vult hic Dan. 8. cornu parvum non esse *Antiochum*, sed *Antichristum* Romanum, diesque bis mille trecentos non naturales sed Propheticos, quos licet à variis terminis inchoari posse putet, claudit tamen in anno *Christi* millesimo sexcentesimo quinquagesimo.

Parkeri argumenta refutantur.

Contra nostram & communem sententiam de *Antiocho* septem affert argumenta. Primò. Cornu parvum capitis octavi, idem est cum cornu parvo capitis septimi: Atqui cornu parvum capitis septimi est *Antichristus* non *Antiochus*. Resp. Major est mera petitio principii, quam nos sine ullo argumento largiri non debemus, quandoquidem multis argumentis & auctoritatibus superiùs probaverimus parvum cornu capitis septimi in quartæ bestia, Romanorum scilicet capite stetit non tertiæ Græcorum. Et verò non minùs manifestum est, cornu parvum cap. 8. memoratum esse bestia tertiæ non quartæ.

1.

Secundò. Cornu parvum (inquit) exoritur in fine Regni Græcorum, quando peccatorum transgressio evasit ad summum, *Antiochus* autem *Epiphanes* vixit in medio Regni Græcorum, diu antequam peccata vel Judæorum vel Græcorum ad culmen pervenissent. Resp. Verba textus non ferunt absolutum finem, sed, ut rectè vertuntur, posteriora tempora. *Antiochum* quidem *Epiphaneum* variè subsequuti sunt Reges Græci, sed ab ejus diebus eo usque contrita & diminuta fuit *Seleucidarum* potentia, ut parvi admodum nominis ejus successores fuerint, & nullius unquam potest in Judæa potentia: quòd verò ad peccata atinet, ea in persecutione *Epiphaneis* summum procul dubio culmen attingerunt, nec in Regno Græcorum, Judæorum Apostatarum

2.

tarum

raturam transgressiones unquam eò abominacionis processerunt.

3. Tertio. Cornu, de quo cap. 8. fuit initio parvum: Sed *Antiochus Epiphanes* statim ab initio suo fuit vir magnus, *Antiochi Magni* filius. Resp. *Epiphanes Magni* quidem fuit filius, sed natus minor, cui, dum viveret frater natus major *Seleucus*, nihil omnino fuit potentia, nec ulla regio civitate cui dominaretur: imò verò captivi ad modum obses in privata fortuna Romæ debebat; ita ut Principum pauci minora haberent principia.

4. Quarto. Cornu parvum vers. 9. cap. 8. crevit supra cornua priora: Atqui *Antiochus Epiphanes* nunquam æquavit potentiam vel sui patris *Antiochi Magni*. Resp. Versus non loquitur de cornu parvo in se & respectu Austri, Orientis, ac Judææ, nulla autem instituitur ejus comparatio cum cornibus versû octavi, quasi is major futurus fuisset, vel *Alexandro* vel quovis ex ejus quatuor successoribus. Evalit quidem valde magnus respectu parvorum suorum principiorum, imò verò nullus ex *Alexandri* successoribus ejus seculo eum vel potentiam vel magnificentiam æquavit. Certè *Ptolemæus* in Ægypto, & *Perseo* in Macedonia omni gloria anteibat, & verò patrem suum *Magnum* successibus in Ægypto & Judæâ longè antecellebat.

5. Quinto. Magna fuit cornu parvi gloria in Austro, Oriente, & Judæâ: Atqui *Epiphani* magna ignominia fuit omnibus istis locis, nam legatus Romanus *Popilius Lænas* virgâ viteâ eum ejecit Ægypto: *Judas Maccabæus* omne ejus robur in Judæâ fregit, *Elymaita* in Persia eum lapidibus prope modum obruerunt. Resp. Distingue tempora. Maximam *Epiphanes*, quâ diu stuebatur, gloriam tandem ubique perdidit: misera fuerint ejus prima & ultima, non media, ut *Daniel* satis clarè prædixit vicefimo quinto octavi.

6. Sexto. Cornu parvum perduravit vers. 17. & 19. usque ad mundi finem & iram Dei novissimam, non ita *Antiochus Epiphanes*. Resp. *Daniel* non loquitur de fine seculi, sed Regni Græcorum & persecutione istius cornu, quod disertè vers. 9. exortum dicitur ab uno quatuor successorum *Alexandri*, prout *Ephraim Huitus* in hunc locum rectè demonstrat. Nec ipse *Iacchiades*, qui *Parkeri* in hac suâ sententia præcessit, in hoc articulo à nobis dissentit: quanquam minimi pendendus videatur Rabbiorum istorum in peris que stolidissimorum vel consensus vel dissensus. Certè *Iacchiades* ad vers. 8. cap. 8. quatuor *Alexandri Magni* successores vult *Romulum* Romæ, *Alexandrum* Alexandriæ, *Herodem* Aconæ, & *Antiochum* Antiochiæ. Hujus delicti amentia

& stupor non potest satis pro merito explodi.

Ultimum *Parkeri* argumentum. *Pererius* (inquit) in locum adæquat dies bis mille trecentos persecutionibus *Antiochi*: illas autem inchoat anno Græcorum centesimo quadragesimo tertio, & claudit centesimo quadragesimo octavo, hoc pacto excluduntur tres menses & duodecim dies à Propheta expressi. Ergo supputatio dierum naturalium non potest admitti Resp. Quid ad nos unius Jesuitæ auctoritas, singularem imprimis callem ab omnibus focus separatim insistentis? Deinde malè *Pererius* principium istorum dierum in anno centesimo quadragesimo tertio posuit (ut supra demonstravimus) licet in hoc errore sequacem habeat *Hugonem Grotium*. Tertio. Et si malè *Pererius* antiquos terminos removerit, & dierum finem ultra templi purificationem prorogaverit, principiumque in anno centesimo quadragesimo tertio locaverit, non prout debebat eum *Saliano*, & aliis in anno priori; tamen à suo principio, scilicet initio anni centesimi quadragesimi tertii, ad mortem *Antiochi*, satis congruè bis mille trecentos dies naturales numerat, quod absque ullâ ratione *Parkerus* conatur impugnare.

Hæc *Parkeri* sunt contra nos argumenta, pro se aliquot affert ut probet cornu parvum cap. 8. denotare Antichristum Romanum. Istis non expedit immorari, sunt enim leviuscule tantum, quod nostram de temporibus quæstionem spectat, videamus ut ille dies exponat. Vult istos esse Propheticos, sed novo, & quantum arbitror, prorsus singulari modo. Primò affirmat diem hic significare non annum sed anni dimidium, eò quod nomen *Daniel* dies in quibus erat mane & vespera; mane autem & vespera sunt initium & finis diei distincti à nocte, ita dies bis mille trecenti seu vespera & mane dierum bis mille trecentorum distinctorum à noctibus, faciunt dies naturales viginti quatuor horarum, tantum mille centum quinquaginta: hi autem anni incipientes à *Christi* trecentesimo sexagesimo, finiuntur in millesimo quingentesimo decimo, quando *Lutherus* oppugnabat Papam.

Pronunciarem quidem ego hunc calculum ridiculum, nisi ex Nova Angliâ vir doctus eum transmisisset, & *Carrellus* illi ad prælum fuisset obstetricatus, ut nunquam non possum non notare magnâ absurditatis. Ordinarius enim dierum naturalium viginti quatuor horarum calculus in sacris literis est per mane & vesperam. An Gen. 1. dies omnes ita numerati fuerint tantum dierum naturalium dimidia? Et verò an Mundus creatus est diebus sex qui redigendi sunt in naturales

7.

Parkeri
absurdæ
novitates.

naturales tres? Præterea, si *Daniel* dies suos numeret à noctibus distinctos, qui fit ut *Parkerus* dies inde nobis excludat, etiam mille centum quinquaginta, quorum singuli viginti quatuor horis constant, nec eorum quisquam suâ nocte caruerit?

Tertiò. Principium istorum dierum locat in anno *Christi* trecentesimo sexagesimo, ita absque ullâ necessitate *Danielem* historiam multarum annorum centuriarum transfilire facit; & vetò magnam Epocham inchoare *Christi* anno trecentesimo sexagesimo, qui tamen nullo eujusquam facinoris caractere insignitur, & finire in millesimo quingentesimo decimo, septem totis, ut ipse faretur, annis, priusquam *Lutherus* ullum contra Pontificem verbum protulisset. Quod autem primam suæ Epochæ partem ab anno trecentesimo sexagesimo ad *Domasi* Pontificatum post annos septem *Parkerus* transferre cupiat, ut in anno millesimo quingentesimo decimo septimo claudat, quando *Lutherus* primum Romanis corruptelis cœpit contradicere, desultoriam levitatem diceremus, nisi multò majori saltu omnia hæc statim transfiliret: non contentus enim à *Danielis* diebus adeoque annis Prophetiis abscidisse integrum dimidium, novo ac inaudito commento: ex reliquo dimidium adhuc alterum detruncat. Ex malè intellectu Exodi duodecimi sexto colligit, unumquemque diem artificialem distinctum à nocte habere non tantum unam, sed duas vespas, adeoque geminum mane. Itaque *Danielis* dies bis mille trecentos redigendos non tantum, ut prius, ad mille centum quinquaginta, sed ad istorum medietatem, quingentos septuaginta quinque. Itaque singuli *Danielis* dies contrahentur non tantum ad diei dimidium horas duodecim, sed etiam ad diei partem quartam horas sex, adeoque anni ejus singuli ad annorum quartam partem, contractio ridicula & monstrosa, eò inventa ut claudatur Epocham magnæ templi purgationis ab Antichristianismo in anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo: cujus principium ut huic exitui, conveniat constituitur in primo *Papæ Hildebrandi*, anno *Christi* millesimo septuagesimo quinto. Sed de insulis hisce nugis satis superque.

Q U Æ S T I O V.

Qui sint termini dierum 1290. & 1335. de quibus *Daniel* 12. vers. 11. & 12.

Quæstio-
nis diffi-
cultas.

Quæstio hæc gravis est & difficilis valdè in tantâ Doctorum discrepantiâ, nostri similes decet esse modestos. Nobis hæc erit curæ sententiarum primarias quæ minus placent proponere, cum rationibus cur

displiceant, nostramque argumentis aliquot stabilitam ab obviis exceptionibus vindicare.

Alienarum prima est Rabbinorum, qui, ut videre est in *Calvino* ad locum & *Iacchia- de L'empereuri*, non tantum dies ad annos extendunt, sed utrumque numerum conjungunt, ita ut dies 1290. & 1335. ipsis efficiant annos bis mille sexcentos, hos inchoant ab instanti hujus Prophetiæ diebus *Cyri* & *Danielis*, & claudunt in fine mundi ad annum præterpropter sexies millesimum à creatione. In hac sententiâ plurima desiderantur, nos in præsentia quatuor tantum indigitabimus. Primò. Absque ullâ necessitate dies hæc volunt esse Propheticos, & convertendos in annos. Secundò. Duos istos numeros pessimè ita separant, ut utrumque necesse sit distinctè computari, cum uterque sit unus & idem, nisi quòd posterior addat priori dies quadraginta quinque. Tertiò. Eorum principium constituitur contra expressam Scripturam in diebus *Danielis* & *Cyri*, non enim eo tempore ablatum erat, sed restitutum jure sacrificium. Diebus quidem primo *Nebuchadnezzarius*, & deinde *Antiochi*, ac denique *Vespasiani* sacrificia solennia Judæorum sublata fuerunt, sed nequaquam temporibus *Danielis* & *Cyri*. Quartò nimis distinctè determinant mundi finem in anno à creatione sexies millesimo, quando quidem illius horæ diei aut anni Angeli in cælo omnino sunt inscii.

Secunda sententia est *Ioannis Calvinii*, quam an quis hæc sequatur nescio, vult ille numeros hosce nihil aliud significare quàm tempus diurnum, tempus diurnius, & breve: quasi in Ecclesiæ calamitatibus, licet pii diem crucis æstiment pro sua infirmitate integrum annum, imò plures annos, tamen Dei bonitas tempus id quantumcunque abbreviet in anni quasi dimidium. Si autem etiam hoc anni dimidium diutius aliquando extendi videatur, non tamen Dominus sinit longinquum nimis illud tempus evadere, sed ad dies paucos scilicet quadraginta quinque paternæ Dei misericordiam restringit. Qui ad magis distinctam & particularem horum numerorum computationem descendunt, vult Pythagoricos, & ineptie de numeris. Sublationem etiam jugis sacrificii à *Daniele* memoratam, exponit de ultimâ vastatione templi per *Titum*.

Hæc viri maximi mens non satisfacit, nam esto sint Pythagorici, & ineptiant qui curiosè nimis & aucter absque Scripturis & probabili ullâ ratione, seculorum revolutiones ex hisce numeris minutatim determinant, tamen nimis quàm jejunum est *Danielis* mysteria in numeris cum iisdem tum diversis, toties repetita de nullo alio inter-

Contra
sententiam
Rabbinorum
argumenta.

1.

2.

3.

4.

Cur Cal-
vini sen-
tentia dis-
pliceat.

interpretari, quàm generali de abbreviatio-
ne crucis doctrinâ piis omnibus semper no-
tâ, in quâ nullum latet mysterium.

Præterea suæ sententiæ duo fundamenta
sublternit *Calvinus*, quorum neutrum est
firmum: prius desolationem templi à *Dani-
ele* hic notatam fuisse ultimam, quæ nun-
quam post reparata est; alterum abomina-
tionem desolationis cap. 12. eandem esse
cum eâ quam cap. 9. & Matth. 24. v. 15.
legimus. Neutrum hoc licet concedere:
Non prius, nam apertum est finalem vasti-
tatem templi cap. 12. v. 11. & 12. non in-
dicari, sed talem quæ mox erat reparanda,
& ex cujus reparatione Judæi magno gau-
dio erant exultaturi: uberi quidem post
dies mille ducentos nonaginta, sed uberrimo
post mille trecentos quinquaginta
quinque.

Quod ad secundum, negamus undeci-
mum versum capituli 12. parallelum esse
cum vigesimo septimo noni, nam nonum
loquitur de vastatione Romanorum, sed
duodecimum de clade per *Antiochum*: &
Christus Matth. 24. v. 15. de Romanâ vasti-
tatione loquens refert ad nonum non duode-
cimum; ut apud *Parzum*, *Decodatum*, *An-
notatores Anglicanos* primos & secundos,
aliosque interpretes videre est. *Anglicani*
quidem ultimi volunt *Matth.* vigesimum
quartum ad nostros præ manibus locos
Dan. 12. referri, sed contra *Calvinum* abo-
minationem desolantem ad *Adriani* tem-
pora ultra *Vespasianum* extendunt: quin &
sibi metipsis ut aliâ sæpè putidè hic contra-
dicunt, nam ad *Matthæi* vigesimi quarti de-
cimum quintum, docent desolationem ibi
notatam esse Romanorum, & eandem cum
eâ quam *Daniel* indicat tam cap. 9. quàm
12. Nihilominus tamen ad *Dan.* duodeci-
mi undecimum disertè observant, & rectè
(licet sua vineta cædentes) abominationem
cap. 12. expressam diversam esse ab
cap. 9. hanc enim fuisse per Romanos &
Tutum, illam verò per Græcos & *Antiochum*.

Tertia sententia est *Bullingeri*, qui cum
Calvino quidem *Danielis* nonum & duode-
cimum ac *Matth.* vigesimum quartum ex-
ponit de unâ & eâdem Judæorum per *Tutum*
vastatione, sed addit *Danielis* numeros de
diebus Astronomicis accipiendos, primi-
que numeri dierum 1290. principium po-
nit in decimo septimo Maji *Neronis* deci-
motertio, cum *Vespasianus* bellum contra
Judæos inciperet; & finem in octavo Se-
tembris *Vespasiani* secundo: numerans in
toto intervallo aliquantò plus quàm tres
annos & dimidium, additionem autem
dierum quadraginta quinque in numero
posteriori accipit de diebus, quibus post cap-
tam urbem *Titus* Judæos de suis latebris

extrahebat: alios ad eadem, alios ad fer-
vilitatem, alios ad triumphum.

In hæc sententiâ peculiariter displicent.
Primò. Quod etsi doctè & accuratè dies
Danielis cum historiâ Romanâ conetur
componere; tamen in primi numeri cal-
culo, ubi plus quam tres annos & dimi-
dium numerare proficitur, in suo computo
tres annos & quatuor menses non com-
pleat, quodque numeri posterioris qua-
draginta quinque dies, *Titi* Hierosolymis
post vastationem commorationi ascribat,
sine cujusquam auctoris testimonio.

Secundò. Dies suos incipit *Daniel* post
sublatum jure sacrificium, non autem illud
sacrificium fuit sublatum tribus annis & di-
midio ante templi incendium, nam ad ulti-
mum stantis templi diem jure sacrificium
perseveravit.

Tertiò. In fine istorum dierum magna
fuit Judæorum lætitia & felicitas: atqui in
fine posterioris numeri fatetur *Bullingerus*,
secundum suam sententiam, perseverasse
Romanorum in Judæos crudelitatem, &
in fine prioris numeri nullam aliam Judæis
exortam lætitiâ & felicitatem, quam quæ
horrenda urbis, templi, & totius terræ vasti-
tatione miserrimo populo potuit contingere.
Quod verò ad Ecclesiam Christianam, etsi ab
iis adorata sunt iusta Dei in obstinatos
Judæos judicia, tamen non potuit iis magnus
luctus non oboriri, ex tantâ Dei populi &
suorum consanguineorum strage, in quâ cum
corporibus tot animarum myriades in inferna
præcipitatae sunt.

Quarta sententia est Pontificiorum penè
omnium, qui locum hunc exponunt de suo
Antichristo, regnante post sublatam de
Ecclesiâ missam, ipsis solenne sacrificium,
dies mille ducentos nonaginta, post quos,
Antichristo interfecto dies fluunt quadra-
ginta quinque, in quibus *Elias* prædicat
Euangelium, ut lapsi ab *Antichristo* revo-
centur ad resipitentiam. Hanc Papistarum
fabulam supra refutavimus. Addimus hoc
loco jactare Pontificios pro principali suæ
sententiæ fundamento auctoritatem Pa-
trum. In primis *Hieronymus* & *Theodoretus*
commentarios in *Dan.* 12. Certè Pontifi-
ciis auctoritas Patrum parvi admodum est
ponderis, cum ipsorum dogmatis contra-
dicat. In præsentiarum *Theodoretus* *Elias*
vult diebus quadraginta quinque usque ad
Domini adventum prædicare Euangelium.
Pererius, *A Lapide*, & tota Jesuitarum tur-
ba *Theodoretum* hic flocci faciunt, & *Elias*
ab *Antichristo* interfectum nolunt ante
diem Domini resurgere.

Præterea in hoc ipso argumento tam
Hieronimum quàm *Theodoretum* numeran-
tes ab interfecto *Antichristo* ad Domini ad-

1.

2.

In Pontificiorum
sententiâ displicent.
1.

2.

ventum dies præcisè quadraginta quinque Pontificii rejiciunt. Rectè quidem Jesuitæ Domini adventum nolunt ab ullo mortali determinate cognitum, sed malè ex 39. Ezechielis tempus post *Antichristum* interfectum ad finem mundi septem annos definiunt. Quid enim Prophetarum *Gog* & *Magog* ad *Antichristum*? Profectò ridicule *Cornelius* à *Lapide* ex *Sibyllæ* oraculis septem illis annis orbi terrarum imperitare facit quandam viduam, quæ omne aurum, argentum, æs, & ferrum de totâ terrâ collectum in maris profundum projiciet. Equidem tam hîc varii & incerti sunt recentes Jesuitæ, ut *A Lapide* dies illos quadraginta quinque aliquando in annos septem, aliquando in quadraginta quinque, aliquando in tempus omnino indefinitum convertat.

3. Tertiò. Tam *Theodoretus* quàm *Hieronymus* sententias suas frivolo admodum fundamento superstruunt. *Theodoretus* non vult *Danielem* loqui de *Antiocho*, eò quod profanatio templi ab illo patrata duraverit cap. 8. dies bis mille trecentos: profanatio autem cap. 11. tantum dies mille ducentos nonaginta. Argumentum hoc nihil concludit, nam, ut supra dictum, loquitur *Daniel* cap. 8. non tantùm, ut duodecimo, de profanatione templi, sed etiam de concultatione populi, quæ toto triennio antecessit abominationem desolationis in templo positam. *Hieronymus* sententiam *Porphyrii* (quam aliquorum etiam Catholicorum *A Lapide* fatetur, ascribentium dies mille ducentos nonaginta non *Antichristo* sed *Antiocho*) veram fatetur, si tempora non discreparent, tempora autem discrepare hac unâ ratione ter repetita probat, quòd *Antiochi* profanatio tam in libris *Macchabæorum*, quàm apud *Iosephum* durâsse dicatur annis præcisè tribus, profanatio autem à *Danele* memorata cap. 12. permansit annis tribus & dimidio. Nullo negotio ipsi Jesuitæ, *A Lapide*, *Salianus*, & alii solvent hunc nodum, affirmando cum *Iosepho* rectè dici posse pollutum ab *Antiocho* templum non tantùm tribus annis, sed etiam tribus annis, & dimidio, eò quòd *Antiochus* per suum legatum *Apollonium* urbem & templum cædibus repleverit & sacrificia perturbaverit totis sex mensibus ante positum super Dei altare *Jovis* idolum, & verò concedunt malè *Hieronymum* compegisse mille ducentos nonaginta dies in annos tres ac dimidium, supersunt enim dies minimum duodecim: quin si menses æquales numeros dierum triginta singulos, mille ducentos nonaginta dies efficiunt non tantùm annos tres & semestrem, sed plus etiam quàm septimestrem, ita ut integro mense differat *Danielis* calculus à

tempore quod *Antichristo* vel Patres vel Pontificii tribuunt.

Quartò. Pontificii ab *Antichristi* primo ortu ad ejus exitum non numerant nisi annos tres cum dimidio: atqui *Daniel* id tempus tribuit tyranno à se nominato, quisquis tandem fuerit, non à primo sui ortu, sed ab ἀκμῆ & culmine suæ potentiae: abolitio enim jugis sacrificii actus fuit summæ tyrannidis & dominationis plenissimæ.

Quinta sententia est Anglorum, non dicam Chiliastarum, sed certè nimis quàm *χιλιαζόντων*. Eorum princeps est *Thomas Brightmannus*, istum *κατὰ πρόβας* sequitur *Ephraim Huitus*; hi cum sequacibus profitentur dies mille ducentos nonaginta exponere se post Rabbinos Propheticè de annis: ita ut hi dies ipsis stent pro totidem annis, & numerus posterior mille trecentorum triginta quinque dierum pro annis quadraginta quinque supra priorem summam. In hoc omnes *χιλιαζόντες* consentiunt, sed de annorum istorum terminis & characteribus multa est inter ipsos discrepantia: *Brightmannus* & *Huitus* eos inchoant anno *Christi* trecentesimo sexagesimo, dum imperaret *Julianus* Apostata, & claudunt in millesimo sexcentesimo quinquagesimo, cum conversi Judæi in Chananæam reversi Turcarum Imperium suis armis evertere ceperint, urbe Româ tum incensâ, & quadragesimo quinto post suam ab infidelitate resurrectionem Turcas omnino aboleverint.

Sed *Iosephus Medus* longè alios istorum annorum statuit terminos, aliosque characteres. Inchoat enim ab *Antiochi Epiphani*s pollutione templi ante *Christum* annis centum sexaginta septem, & claudit in *Antichristi* revelatione & Valdensium ab Ecclesiâ Romanâ secessione anno *Christi* millesimo centesimo vicesimo tertio.

Robertus Parkerus in characteribus sequitur *Medum*, *Antichristum* supponens pro Turcâ, sed *Brightmannum* in terminis, incipiens ab anno *Christi* trecentesimo sexagesimo, & claudens in millesimo sexcentesimo quinquagesimo. Ne autem festinatio nimis exitu in errore manifesto etiam à seculum viventibus deprehenderetur (quem admodum omnes qui Epocham hanc in 1650. finiunt, jamdudum deprehensi sunt) singularibus commentis optionem facit non tantùm statuendi Epochæ hujus finem vel in anno 1650, vel in 1859. pro cujusque arbitrio, sed etiam principium vel in anno *Christi* trecentesimo sexagesimo, vel in trecentesimo nonagesimo, vel in millesimo centesimo sexagesimo, vel in millesimo septuagesimo quinto, vel in millesimo ducentesimo sexagesimo, vastis intervallis, & accuratâ magis subtilitate, quam ut quisquam

Brightmannus, Medus, Parkerus quomodo inter se conveniant & differant.

quam sobrius ei refutandæ dignetur immorari.

Contra autem primaria sententiæ hujus quintæ fundamenta sic argumentamur. Primò. Sententia hæc novitas est professâ contra omnes Orthodoxos; antiquos, novos, à *Brightmanno* inventa, & à *Medo* polita, etsi in suâ ruditate satis adhuc impolita jaceat. *Medus* quidem eam incrustare conatur quibuscumque potest Parrum testimoniis, sed ejusmodi quæ Chilistiarum hæresi contra Patrum Orthodoxorum mentem aperte patrocinantur.

Secundò. Novæ hæ Chiliafmi Lacinia ab Inferis Anglorum manibus resuscitata, usque adeo variè ab interpolatoribus exprimitur, ut sibi invicem adversis frontibus incurserent. In multis magni momenti *Medus* à *Brightmanno*, & ab utroque *Packerus* differt, imo vix unus est qui sibi ipsi in hoc Chiliafstarum somnio satis constare videatur.

Tertiò. Amplectimur quod *Medus* contra suos socios nobiscum dierum mille ducentorum nonaginta principium statuat in pollutione templi per *Antiochum Epiphanelem*: etsi non probemus ἀδιαφορίαν, quâ perinde putat *Medus* à quonam anno sexennii persecutionis, saltem triennii pollutionis numeremus. Ubi enim Propheta singulos dies distinctissimè computat, ibi mortales non decet licentiam usurpare, quinque saltem binos totos annos pro suo libitu transcurrere.

Sed in *Medo* imprimis displicet, quòd dierum horum finem putet statuendum non in ullo seu mysterii seu actionis seu rei cuiusquam vero fine, sed tantum in quâdam revelatione finis istorum mysteriorum: quasi Propheta tantum collimasset ad annum revelationis *Antichristi*, non ad ejus verum vel ortum, vel progressum, vel exitum. Nec hoc imprimis in *Medo* improbamus, quòd aliquantum fluctuet in statuendo hoc ipso suo fine dierum seu mille ducentorum nonaginta, seu mille trecentorum triginta quinque (ponit enim illorum finem aliquando in millesimo centesimo sexto, aliquando in millesimo centesimo vicesimo, & aliquando in millesimo centesimo vicesimotertio; & horum in anno quovis à millesimo centesimo sexagesimo ad millesimum centesimum septuagesimum) Ista minoris momenti παραβάματα facile condonamus: sed primarium *Medi* sphalma hic arbitror singulare ejus in quo gloriatur inventum, quasi in novâ à Spiritu Sancto luce, quod scilicet Angelus *Danieli* non loquatur de ullo fine, sed de revelatione mysterii finis: certe paradoxum hoc viri doctissimi satis est ἀπίστον.

Primò enim commentarium hunc suum

novum & singularem nullâ auctoritate, nullâ ratione firmat.

Secundò. Loquitur *Daniel* hoc ipso cap. de fine non minùs sexies vers. scilicet 4, 6, 7, 8, 9, 13 & toties etiam cap. præcedenti alibique multoties: nusquam tamen exponi potest de revelatione finis, sed semper de ipso fine, seu rei alicujus vero exitu. Sensus ergo hic *Medi* non tantum est præter, sed contra omnes Scripturas quæ de fine loquuntur.

Tertiò. Dato temporibus à *Medo* nominatis revelatum *Antichristum*: nihil tamen quicquam à *Medo* citatum loquitur de *Antichristi* fine, *Antichristi* finis ejus initia & progressum clarè spectantibus occultissimus esse potest: jam loquitur *Daniel* non de quocunque mysterio, sed mysterio finis, non principii aut progressus.

Quartò. *Antichristi* revelatio anno 1120 ante Waldenses annis quinquaginta, usque adeo tenuis & tam paucis facta est, tenebræque *Antichristi* ac ejus tyrannis centenis aliquot annis post eos dies tam crassæ fuerunt, ut parvi momenti ea revelatio habenda videatur.

Denique ad posterioris numeri dierum mille trecentorum triginta quinque finem magna fuit piorum pax, & supra priora tempora lætitia ac beatitudo, sed *Medus* fateatur sui computi finem 1160. & 1170. usque adeo luctuosum & infelicem, ut pejora tempora piorum in terris Ecclesiæ nunquam expertæ sint. Certè eâ tempestate supra decies centies mille Christiani crudeliter necati sunt.

In *Medi* sententiâ displicebat finis, sed in *Parkeri* & aliorum tam principium quam finis. De fine non est quod dicamus, quasi anno 1650. Roma fuisset everenda, Judæi convertendi, Turcæ exterminandi, Regnumque mundi in piorum manus tradendum. Somnia hæc dies & oculi invigilantibus dudum refutarunt. Verum est anno 1639. imprimis 1643. & 1645. Scotorum arma contra Malignantium partes in totâ Britannia mirè florentia, magnas in multorum animis tam eis quam citra mare spes excitasse, de propinquâ *Antichristi* ruinâ, & multarum Prophetiarum complemento jamjam ingruente: sed anno 1650. cum nostrorum arma frangi, nostrumque Regnum, & Ecclesia sub novæ factionis pedibus teri conspicerentur, tum in omnibus Orthodoxis illæ spes decollare & pro tempore omnino refrigescere.

Quod ad ipsorum Epochæ principium anno *Christi* trecentesimo sexagesimo diebus *Iuliani*, omnino non quadrat cum verbis Angeli Dan. 12. Tres vult *Brightmannus* hujus principii characteres, primus est ex vers. 7. consummatio dispersionis populi

Contra principium ipsorum Epochæ.

Sancti; secundus ex 11. abolitio jugis sacrificii. Tertius ex eodem, erectio abominationis desolantis. Jam verò nullus trium huic exordio convenit.

1. Ad primum quod attinet, An *Christi* anno 360. Judæi populus Dei Sanctus dici merebantur? Qui à Deo repudiati omnem veræ fidei professionem dudum abjecerant, & contra *Christum* apertas atque acerbis inimicitias præ se ferentes, nullum in Ecclesiâ & Dei populo locum magis quàm hodierno die possidebant. Præterea, an eorum dispersio diebus *Iuliani* complebatur? Multos equidem *Iulianus* pro sua impietate favores Judæis largitus est, certè nihil ille addidit priori ipsorum servituti & dispersioni. Profecto si non *Titi*, tamen *Adriani* diebus, multis ante *Iulianum* seculis, Judæorum dispersio in supremum culmen impositum est.

2. Quod ad secundum characterem, Non fuit diebus *Iuliani* sublatum iuge sacrificium, nam post incensum à *Tito* templum, nullum ad hunc diem extitit apud Judæos vel iuge, vel aliud quodcunque sacrificium. Impedimentum à Deo miraculosè positum ne restauraretur templum, & in eo solennia sacrificia, malè dicitur sublatio templi & sacrificiorum, quæ tunc temporis nusquam erant in re; etsi in voto & spe *Iuliani* Apostata & blasphemorum Judæorum.

3. Tertius etiam character, erectio abominationis desolantis nihil ad hoc principium. Multa Hebraicatur *Brightmannus*, distinguendo inter abominationem desolantem ac desolatam, quasi בְּרִיחַ esset vocis activæ, & בְּרִיחַ Passivæ, verùm contra rationem Grammaticæ usumque Scripturæ, ac optimos Interpretes, ac rectam etiam rationem. Nam *Benoni Kal* est formæ activæ non passivæ, si verò sumas בְּרִיחַ non pro Participio sed Nōmine *Toar* seu verbali, etiam sic, fatente *Brightmanno*, Dan. 8. sumitur activè, & verò omnes hîc interpretes activè accipiunt: nec quisquam etiam sequacium *Brightmanni* Magistrum hîc tenet, abominationem desolationis interpretantem de abominatione populi desolati & calamitatibus fracti: sed omnes exponunt de abominatione causante in populo desolationem. Abominatio desolati est interpretamentum omnino novum, nullâ vel ratione, vel exemplo vel teste fundatam: utcunque, erectio abominationis seu desolantis seu desolati non convenit diebus *Iuliani*. Quicquid enim fiat vel de *Iuliani* vel de Judæorum intentionibus & desideriis erigendi omnes abominationes, nihil tamen abominabile valuerunt erigere: loquitur autem Propheta de abominatione actu crectâ, non de intentione erigendi, nunquam redactâ in actum.

4. Denique; Etsi lex ceremonialis post destructum templum fuerit non tantùm mortua sed mortifera, nusquam tamen in sacris literis horrido abominationis desolantis titulo ea lex insignitur: infamia hæc crassissimæ Paganorum Idololatriæ solet appropriari. Reliquum hujusce disputationis remittimus ad quæstiones in Apocalypsin, si eo usque opusculum hoc continuare Deus dederit.

Sexta & ultima sententia est eorum qui dies Astronomicos volunt: principium ponentes quando abominatio desolationis, seu statua *Jovis Olympici* super altare *Iehova Antiochi* mandato collocata est vicequinto mensis *Cisleu* anni *Seleucidarum* 145. & finem in die Astronomico, millesimo trecentesimo trigesimoquinto post dictum principium. De genere & terminis horum dierum, inter sententiæ auctores consensus est, sed de characteribus non item. Principium quidem omnes statuunt in pollutione templi per *Antiochum*, finem etiam secundi numeri ejusque dierum locant in *Epiphaniis* morte, sed de fine numeri prioris, adeoque principio posterioris differentia est. *Junius*, & post eum *Piscator*, *Pollanus*, *Rolloctus*, *Brughtonius*, *Deodatus*, *Grotius*, & alii, numeri prioris, nimirum dierum mille ducentorum nonaginta, finem ponunt in *Antiochi Eupatoris* pace 2 Maccab. 11. vers. 33. quando Judæis *ei* *Groqia*, plenâque libertas concessa est. Sed Annotatores Anglicani medi, pleniusque ac distinctius ultimi hunc characterem, ut mihi quidem videtur, rectè transiliunt, & finem numeri prioris, principiumque posterioris ponunt in illustri aliquâ Dei erga Judæos misericordiâ, de quâ Scriptura filet, ut etiam de cæterâ totâ istorum seculorum historiâ: libri quoque Maccabæorum atque *Iosephus* vel tacent, vel huic *Anglorum* characteri tempus nominatum ascribere negligunt.

Junii quidem sententia, etiamsi auctores nominati eam præcisè sequantur, videtur negligentius exponi, utcunque, in eâ hæc quinque desideramus.

1. Primò. Quòd characterem suum de *Antiocho Eupatore*, probet ex 2 Maccab. 11. v. 33. Istud enim sistet fundamentum, hæc *Junianæ* sententiæ pars falsa sit oportet. Nam loco dicto *Antiochus Epiphanes* in filii *Eupatoris* literis prædicatur mortuus ante finem numeri primi & principium secundi: nihilominus numeri secundi finis statuitur à *Junio* in *Epiphaniis* morte: ergo, secundum *Junium*, morietur *Antiochus* & ante principium & post finem numeri illius, quod est impossibile.

2. Secundò. *Junius* Chronologiam secundæ Maccab. 11. approbat, quâ mori vult *Epipha-*

Sexta
sententia
Junii.

In quibus
dam cor-
rigenda.

Epiphanem anno Græcorum centesimo quadragésimo octavo, contra libri primi caput sextum, & ipsius *Iunii* sententiam de morte *Epiphanis* anno centesimo quadragésimo nono. Contradictio hæc non potest reconciliari.

3. Tertio. *Iunius* in vers. 7. capitis 12. numerat tantum annos tres & dies decem: sed textus originalis expressè addit ad annos tres anni dimidium non partem. *Annotatores Anglicani* ultimi non debuerunt hinc *Iunium* sequi, in primis cum mediis, deserto hinc *Iunio*, textum originale sequuti sint.

4. Quarto. *Iunius* ex diebus mille ducentis nonaginta constituit tres annos, septem menses, & tredecim dies. Rectè hinc utriusque Anglicani *Iunium* corrigunt, ponendo tantum menses sex.

5. Quinto. Etiam in mensibus hoc loco errare videtur *Iunius*. Nam *Xanthicum* vult mensem penultimum, hoc est, undecimum atqui in notis ad 2 Maccab. 11. *Xanthicum* facit mensem quintum, licet quæstio sit inter doctos quænam fuerit primus, *Hyperberetæusne* an *Xanthicus*; nunquam tamen *Xanthicus* esse poterit vel quintus vel penultimus. Nam si annum Macedonicum incipias ab Autumni *Hyperberetæo*, qui nostro Octobri respondet, tum *Xanthicus* qui nostro Martio convenit, erit sextus, sin autem à Vere numeres, tum *Xanthicus* erit primus.

6. Denique *Iunius* vult *Iovem Corinthium* mensem septimum aptum sationi: certè in Macedoniâ nollet *Iunius Iovi Corinthio* respondens videtur ineptus sationi. Deinde *Dioscorium* hunc oportet fuisse intercalarem, non vulgarem mensem: imò tale mensis cuiusquam nomen apud Græcos nunquam auditum est, & ab auctore Maccabæorum videtur confictus: & verò, si *Scaligero* credas, mensis Macedonum intercalaris antecedebat, non sequebatur *Xanthicum*.

Quàm facile est viris doctissimis & accuratissimis in huiusmodi minutis errare, dum festinantes multa non valent, vel non curant examini subicere. Utcunque, sententiæ Junianæ summam substantiamque nos amplectimur, & contra oppugnantium tela tueri conabimur.

Brightmannus in Dan. locum pag. 92. sic objicit. A pollutione templi ad decretum de *Antiochia* Judæorum *Xanthici* decimo quinto non numerari dies mille ducentos nonaginta, Nam, inquit, à pollutione templi vicesimo quinto *Cisleu* anni Græcorum 145. ad purgationem fluxerunt præcisè tres anni seu dies mille octoginta: inde ad decimum quintum *Xanthici* sunt dies centum & octo, hi juncti non ascendunt ad summam mille ducentorum nonaginta, de-

sunt enim septuaginta septem dies Si autem vers. 7. secundum falsam *Iosephi* fabulam, numeres tres annos & dimidium, hi quidem efficiunt dies mille ducentos septuaginta duos. Veruntamen etiam sic de summâ mille ducentorum nonaginta decerunt octodecim. Quod si addas dies centum & octo qui fluxerunt à vicesimo quinto *Cisleu* seu *Apellai* ad *Xanthici* decimum quintum, tum summa numerum nostram superabit diebus nonaginta.

Resp. Primò. In *Brightmanni* hac Arithmetica varia videntur parorata, quæ tamen transilimus; Itaque dato calculum totum esse rectum, nihil tamen ad nos hoc argumentum, qui *Eupatoris* decretum *Xanthici* decimo quinto non facimus numeri prioris finem nec posterioris initium, adeoque quod adfert de annis suis tribus & diebus decem, reliquisque qui sequuntur à purgatione templi ad pacem *Eupatoris*, seu à vicesimo quinto *Cisleu* ad decimum quintum *Xanthici*, nos non tangit.

Secundò. Ratio hæc sua sponte cadit, si versu 7. numerentur tres anni & dimidium; hoc autem etsi *Iunius* neget, tamen textus affirmat; ubi medium, non pars, expressè legitur. Et verò non est hæc *Iosephi* fabula: nam præter alios tam Protestantes quàm Pontificios, *Annotatores Anglicani* mediis, imò ipsorum *Brightmanni* sequacium primarius *Hutus*, cum versus septimi sensum amplectuntur.

Quod verò objicit *Brightmannus*, deesse adhuc ad numerum complendum dies octodecim, facile respondemus id contingere ex errante *Brightmanni* calculo, numerat enim ille in suo anno dies tantum trecentos sexaginta ex mensibus duodecim æqualibus triginta dierum; oblitus singulis annis adjectitios quinque dies, & sex horas in tribus annis & dimidio assurgere ad dies novemdecim, quos certis cyelis semper intercalabant, qui menses & annos æquales usurpabant.

Quòd premit nonaginta dierum additionem ad priorem summam, nos non spectat, qui *Eupatoris* characterem negamus: neque etiam *Iunium*, qui pro anni dimidio semper legit anni partem, dies nimirum decem.

Plura objicit *Hutus*, præcipua hæc sunt. Primò. Ubi cunque loquitur Scriptura de *Antiochi* actionibus, addit semper circumstantias quæ notant actionum ejus sæditatem: Sed Dan. 12. vers. 11. nulla circumstantia fœda exprimitur. Resp. Nulla est in Majori necessitas: utcunque, Minor falsa est. Nam Dan. 12. v. 11. exprimitur actiones quæ suâ naturâ erant pessimæ, & quæ virum fœdissimum unice decebant, nimirum suppressio per immanem persecu-

Resutatur exceptiones *Hutus*.

1.

tionem cultûs Divini, & erectio per horribilissimam Idololatriam abominationis desolantis.

2. Secundò. Inter finem numeri prioris & posterioris tantum fuit intervallum, ut difficulter qui vivebant in illo ad hunc essent superfuturi: Atqui multò facillimum fuit ad dies quadraginta quinque perdurare. Resp. ad Majorem, nihil omnino habet Propheta quod minuit difficultatem perseverandi à fine prioris numeri ad finem posterioris, *Huius* hoc sibi sumit sine omni probatione.

3. Tertiò. In fine numeri posterioris magna & inexpectata felicitas Judæis promittitur: Atqui mortuo *Antiocho Epiphane* nulla fuit Judæorum felicitas. Resp. Maximi Judæis beneficii & insigne gaudii argumentum fuit *Epiphani*s mors, scilicet summi & crudelissimi, qui ad eum diem Judæos vexâisset, tyranni: fracti quidem antea à *Maccabæo* fuerunt ejus exercitus; sed quos facillè tyrannus, si vita & valetudo remanississent, in vasto suo Imperio reparare potuisset: sat etiam multâ post ea tempora fuerunt Judæorum calamitates; sed tamen per aliquot secula nihil iis accidit ad *Epiphani*s persecutionem æquiparandum.

Contra
Medi &
Petavii
insolentiam argu-
mentâ.

Verùm maximo omnium impetu insurgit *Medus* contra nostram hancce sententiam; sic ille magnâ cum fiduciâ argumentatur. A purgatione templi 25. *Casleu Seleucidarum* 148. ad *Antiochi* mortem ante decimum quintum *Xanthici* anni 149. non erant menses integri quatuor, qui ad tres annos pollutionis templi additi non faciunt ultra mille ducentos dies: ita ut hi *Danielis* numeri nullo modo possint historiæ *Epiphani*s accommodari, hoc ad oculos demonstrare se prædicat in figuris & tabulis mensium Macedonicorum, & rerum ab *Antiocho* gestarum ad istorum mensium dies accommodatarum; unde suam non exiguam admirationem profitetur, tot fautores Junianam sententiam reperire potuisse, eosque viros doctissimos qui tam insigniter fallerentur, & tam manifestè historiæ fidem perverterent. Resp. Oratione hac Thraconicâ *Medum* uti non decuit, contra tot insignes Ecclesiæ reformatæ Doctores, imprimis in argumento ubi apertè insolentissimum Jesuitam *Petavium* se profitetur sequi, idque in lite contra reformatam Ecclesiam. Maccabæorum libros nostri probant Apocryphos ex hoc præter alia indicio, quòd in Chronologicis apertè errent. Afferunt instantiam *Antiochi Epiphani*s mortem, quam liber primus accidisse refert anno Græcorum centesimo quadragésimo nono, sed secundus centesimo quadragésimo octavo. Varias varii Pontificii contradictionis hujus Chronologicæ con-

ciliationes commenti sunt: sed cum ab omnibus per nostrorum argumentorum vim depulsi sunt, Jesuita *Petavium* novum proculdit, cujus fiduciâ nostrorum omnium inscitiam ab alto petulantissimè deridet.

Σοφὸν ejus φάσμαρον hoc est, anni Græcorum duo fuisse principia, nimirum vel ab Autumno vel à Vere, vel à nostro Octobri, Macedonum *Hyperberetæo*; vel à nostro Aprili Macedonum *Xanthico*: primi Maccabæorum auctorem, utpote Judæum Palæstinum annum suum incipere à Vere, sed autorem posterioris Judæum Alexandrinum annum Alexandræum incipere ab Autumno, pro novo more Macedonum: qui post debellatum ad Arbela *Darium* Octobris octavo, suum deinceps annum ab hoc mense & die in *Alexandri* honorem inchoârunt, Alexandrini (ut cætera Macedonum gens) hanc sequuti sunt mutationem: Syri autem & Palæstini non item. Hoc pacto facillè conciliatur librorum Maccabæorum differentia, nam *Antiochus* moriens principio *Xanthici* cum libro primo, qui annum incipit à *Xanthico*, rectè dici potest mortuus anno centesimo quadragésimo nono; nec minus rectè cum libro secundo anno centesimo quadragésimo octavo; quia auctor hic incipiens annum suum Alexandræum ab *Hyperberetæo* Autumni, *Xanthicus* sequens erit ipsi mensis septimus anni centesimi quadragésimi octavi, licet alteri auctori primus centesimi quadragésimi noni.

In hoc clypeo multùm gloriatur *Petavium*, miraturque *Scaligeri* puerilem inscitiam & oscitantem lectionem librorum Maccabæorum, quin & jocularè ejus hallucinationem.

Insolentissimam hanc vanitatem, ut domesticam & propriam Jesuitis, *Petavio* lubentiùs indulgeo quàm *Medo*, qui Jesuitarum maledicentiam non debuit in nostros convertere.

Ut ut est, nulla omnino causâ tantæ vel *Medi* vel sui auctoris *Petavii* gloriationis apparet. Nam primò inventum ipsum & omnia ejus fundamenta Jesuita mutuatur à nostro *Scaligero*, qui editione posteriori suæ *Temporum emendationis*, diversa hæc anni Græcorum principia expiscatus eo haustro Maccabæorum auctores ex contradictionis Chronologicæ barathro extrahere conatus est: ob quod tamen magnum Pontificii beneficium nihil aliud gratiæ ab ipsis refert, quàm falsum risum & ludibria.

Secundò. Dato verum hoc & solidum *Scaligeri* inventum, duo tamen adhuc restant probanda: unum auctorem libri secundi Maccabæorum incipere suum annum ab Autumno: satis quidem probavit *Scaliger* & ex eo *Petavium*, auctorem primi libri incipere à Vere & *Xanthico*, sed neuter probat

probat (quod inprimis egebat probatione) auctorem Secundi incipere ab Autumno & *Hyperberetæo*. Deinde hoc etiam concessio, Secundum incipere suum annum ab Autumno, adhuc remanet dubium, num autumni ille sequatur an præcedat *Xanthicum*. Certè tanta in Græcorum istorum annorum numeratione perplexitas est atque confusio, ut acutissimus ipse *Scaliger* eam fateatur, & tam *Serrarius* quàm *Tornielus* toto biennio secundum auctorem à primo in suis numerationibus differre profiteatur, licet uterque hic Jesuita ob suos labores à fratre suo *Petavio* valdè vapulet.

3. Tertio. Quanquam omnia *Petavi* Medique postulata largiremur, non tamen ipsorum hæc Medicina morbum curat: ecce enim in quas se conjiciunt angustias. Fateatur *Medus*, *Epiphanem* oportuit se mori *Xanthici* principio, neque seriùs neque ocyùs; non citiùs, quia ante *Xanthicum* annus centesimus quadragesimus nonus inceperat: non seriùs, quia centesimi quadragesimi octavi *Xanthici* decimoquinto mortuum pronunciat liber secundus. Ad damus ex *Scaligero* Græcorum annum Autumnalem non à primo *Hyperberetæi* sed octavo, adeoque Vernum ab octavo non primo *Xanthici* incipere: itaque oportuit *Antiochum* mori post diem octavum *Xanthici*, & de ejus morte filium *Eupatorem* ad Judæos scribere ante decimumquintum. Iter *Elymaide* in ultimâ *Perfiâ*, vel etiam à montibus *Mediæ* ubi mortuus dicitur *Antiochus*, *Antiochiam* *Syriæ*, sedem *Eupatoris*, multò plurium est dierum quam septem: ita ut nuncium paternæ mortis ad *Eupatorem* tantillo tempore pervenire non potuerit. Dato enim ipso primo die anni centesimi quadragesimi noni mortuum, octavo scilicet *Xanthici*, num ante decimumquintum *Eupator* non tantùm illud nuncium certo accipere, sed etiam à *Lysiâ* per literas de pace cum Judæis sollicitari, & de istius pacis legibus cum suis consiliariis deliberare ac decernere valuerit, quodque decrevisset ad Judæos perferbere? Cui ista vel *Medus* vel *Petavus* persuaserit?

4. Quarto. Maturior *Antiochi* mors esse non potuit quàm ipso primo die, vel primo mente anni centesimi quadragesimi noni, nam purgavit templum *Judas* anni centesimi quadragesimi octavi mensis *Casteu* seu *Apellai*, nostri Decembris vicesimoquinto. Deinde post dierum octo solenne festum multo labore montem *Sionem* mœnibus ac munitionibus circumdedit, & postea plurima prælia cum *Edomitis*, *Ammonitis*, *Arabibus*, *Philistæis*, *Syris*, ac *Græcis*, depugnavit: multas arces ac munitas urbes cepit, ut videre est 1 *Maccab.* 5. istorumque nuncium ad *Antiochum* *Epiphanem*

pervenit *Ecbatanis* *Mediæ*, mensium aliquot itinere à *Judæâ* distantibus, atque extriksi illo nuncio decubuit *Antiochus* per multos dies, tandemque mortuus est, ejusque mortis non fama, sed certum nuncium ad filium in *Syriâ* delatum est, posteaque legatis ultrò citròque inter *Judam* & *Lysiam* commeanibus, pax inter *Eupatorem* tum Regem & *Judæos* transacta est & stabilita. Num tot tantaque tribus mensibus hybernis post initium scilicet *Januarii* & ante medium *Aprilem* potuerunt peragi?

Verumenimverò abrumpentes *Apocryphas* nugas, sic irrefragabiliter demonstramus commentum *Petaviani*, in quo tanto opere sibi placet *Medus*, certissimam falsitatem. Si auctor secundi *Maccabæorum* suos annos incipiat ab Autumno, ita ut *Hyperberetæus* ei sit mensis primus, & *Xanthicus* seu *Nisan* septimus, tum mensis *Δουσιος* *Hebræis* *Adar*, *Nisan* proximè antecedens, illi erit sextus: quemadmodum libro primo qui *Nisan* & *Xanthicum* facit primum, *Adar* & *Δουσιος* est duodecimus & ultimus: Jam verò secundi *Maccabæorum* auctori *Δουσιος* & *Adar* non est sextus, sed duodecimus & ultimus, ut expressè legimus cap. 15. v. 37. Ergo clarum est & certum secundi *Maccabæorum* auctorem, eodem modo quo auctorem primi annos suos & menses numerare, & apud utrumque idem esse principium eundemque finem annorum. Cum enim utriusque *Adar* sit mensis duodecimus, utriusque etiam *Nisan* vel *Xanthicus* primus sit oportet.

Dum in Jesuitâ tam joculari hallucinationem & puetilem oscitantiam advertere est (ut illi de *Scaligero* triumphare placet) certè *Medo* magis fuisset decorum cum populari suo *Reinoldo* sociâsse arma contra falsarium *Apoeryphum* (quem *Reinoldus* egregiè demonstrat omnium bonarum artium, inprimis *Chronologiæ* rudem) in hoc inquam campo cum suis sodalibus decuit *Medum* decertâsse contra hostes *Ecclesiæ*, potiùs quàm ab iis contra fratres argumenta mutuâsse, quæ, cum ad incudem revocantur, planè vitrea sunt & facile diffringuntur.

Uteunque rejicientes secundi *Maccabæorum* auctorem, & ex primo *Danielem* interpretantes; videmus quomodo à templi pollutione anno Græcorum centesimo quadragesimo quinto ad *Antiochi* mortem anni centesimi quadragesimi noni, non die primo sed quovis die istius anni, vel etiam ultimo (nullus enim vel dies vel mensis istius anni exprimitur) *Danielis* ultimus numerus dierum mille trecentorum quadraginta quinque salvari poterit.

Q U Æ S T I O V I.

De quibus temporibus loquatur Daniel Cap.
II. à versu 36. ad finem ?

Quinto-
Monar-
chici.

PLures in *Daniclem* quæstiones non movebimus quàm hanc unam : varix autem admodum de eâ sunt sententiæ tam recentium quàm antiquorum, nobis primarius scopus est obviam ire *Χιλιετώνων* phantasmatis, qui ex hoc etiam loco primarium fulcimentum petunt istis suis somniis, quibus in magnam nostram cladem populum Britannicum nuper excitârunt ad expectandas, & quantum in ipsis fuit, promovendas maximas in orbe gubernationum civilium mutationes : firmiter credentes Antichristo Turcaque abolitis, & Judæis conversis ac Sanctis inter gentes multum ultra priores omnes Ecclesiæ reformationes progressis, quintam totius mundi Monarchiam sibi in manus traditum iri.

Omissis aliis, quinque tantum primarias sententias considerabimus. Prima est *Judeorum*, secunda *Calvini*, tertia *Brightmanni* & *Χιλιετώνων*, quarta *Pentificiorum* & multorum etiam *Protestantium*, quinta denique *Iunii*, quæ est Protestantium communis, quam nos amplectimur.

In Iudæo-
rum sen-
tentia no-
tanda.

1.

Judæorum sensum videre est in *Iacchia-da* ad hunc locum commentariis, unde nos hæc observamus. Primò, rectè Judæos priora capit ad Reges Græcos *Seleucidas* & *Lagidas* refert; etli magnâ *ἀντιγνωσία* multa pessimè applicent, quæ *Antiocho Magno* conveniunt, ejus filio *Epiphani*, & quæ *Epiphani* sunt propria, ejus successori *Demetrio* attribuentes, & putidissimas al. quot fabulas interjicientes.

2.

Secundò. Quæ clarissimè ad *Epiphanem* spectant versu 31. & sequentibus, ea ad *Titum Vespasianum*, contra historiæ fidem applicant, usque ad versum tricesimum septimum.

3.

Tertiò. Desultoriâ levitate à *Tito* ad *Constantinum Magnum* transiliunt, & huic omnes *Antiochi Epiphani*s impietates maximâ blasphemiam attribuunt, ob suam in *Jesuso* Christum fidem.

4.

Quartò. Non contenti transiisse *Antiochum* Regem Aquilonis in *Constantinum* vers. 40. transformant tam *Anstri* quàm *Aquilonis* Reges in unum Turcam, quem totius mundi faciunt Imperatorem; & tamen ab ejus Dominio *Idumæos*, *Moabitas* & *Ammonitas* eximunt.

5.

Denique planè ad Anglorum *Χιλιετώνων* mentem vers. 44. & 45. affirmant Turcas ob rebellionem Judæorum in Aquilone & Oriente, contractis suis in Judæâ copiis ibi castra metari, ibique victos excindi, ut orbis Monarchia ad Judæos tandem

perveniat. Deliriis istis refutandis non immerabimur; indicâsse est refutâsse.

Secunda *Calvini* sententia est, Prophetam à vers. 36. ad finem de Romanis loqui, idque temporibus post *Antiochum Epiphanem*, nec ultra natum *Christum*. In hac sententiâ probamus quod versibus ante 36. velit *Antiochum Epiphanem* indigitari: probamus etiam quod nolit in fine capitis notari ulla tempora post natum *Christum*; fabulæque de Turcis & Monarchiâ Judæorum non modò excludat, sed etiam explodat.

Verum in hoc *Calvini* commentario plura improbamus, ut nimis subtilia: nec sine aliqua torturâ verba textûs ab *Antiocho* ad Romanos deflectentia. Videte versum tricesimum sextum.

Inde sic argumentor Primò. Rex de quo vers. 36. idem est de quo versibus superioribus actum est, nullum enim in textu signum est mutationis personarum, imò verò Pronomen demonstrativum *Regi* præfixum, expressè videtur concludere eundem omnino Regem illic exprimi, de quo solo multis prioribus versiculis fiebat sermo. Jam verò largitur *Calvinus* priores versus de *Antiocho Epiphane*, non verò de *Romano* loqui.

Contra
Calvini
sententi-
am ar-
gumenta.
1.

Secundò. Etsi de vocibus nolimus contendere, tamen Regis nomen multò convenientius tribuitur *Antiocho*, qui fuit una persona & verè Rex, quam Senatui Populoque Romano, eo imprimis tempore cum Regis nomen ipsis erat sacrum & abominabile.

2.

Tertiò. Licet Romani pro suâ superbiâ pleraque in Provinciis agerent ad suum beneplacitum, eâ tamen tempestate multò magis exlex & arbitraria imprimis in Judæos tyrannis *Antiochi* fuit quàm Romanorum: Senatus enim Romanus eo tempore aliquâ juris & benignitatis specie cum Provincialibus nullâ se injuriâ provocantibus procedebat: verum *Antiochi* in in suos subditos imprimis Judæos crudelitas tam fuit immanis & insolens, ut inde *Epimani*s i. e. amentis & insani infamiam homo ille cerebrossimus apud omnes jure referret.

3.

Quartò. Licet Romani valde fuerint impij, & omnibus Diis libidinem suam prætulerint, variaque scommata & blasphemias *M. Tullius*, aliique scriptores Romani in Deum Israëlitis eructaverint: tamen in hac *ἀθρότητι* ab *Antiocho Epiphane* longè superabantur. Hic enim gentibus omnibus in suo Imperio patrios omnes Deos sub pœnâ mortis abjicere, & Græcorum extraneos Deos colere mandavit: tamque blasphemus in Deum Israëlitis fuit, ut libros omnes sacros flammis abolere præce-

4.

præceperit, nec ullibi *Iehoræ* cultum vel tenuissimum celebrari pateretur: nihil à Romanis ante natum *Christum* ulquam terrarum, nedum apud Judæos simile patratum est.

5. Quintò. Rex de quo versu illo *Daniel*, prosperè agebat donec in Judæos ira Dei fuit perfecta; tunc enim à Judæis in illum Regem ira divina conversa est. Jam verò ista in *Antiocho* ad oculum videre fuit, in Romanis nequaquam. Nam donec persecutio Judæorum ad *exulò* pervenisset, omnia *Epiphani* in Judæâ, totaque Syriâ ad mentem fluebant; sed cum Divinæ iræ populum Judæi eporassent, statim omnia *Epiphani* retro reterri, donec Divina manus cum miserrimè confregisset. Quòd autem ad Romanos, nunquam prosperiori fortunâ sunt usi quàm post Hierosolymorum cladem & extremam Judæorum dispersionem. Si verò iram consummandam exponas de Divinâ in Judæos vindictâ, quæ in hodiernum diem durat, & duratura est usque ad eorum conversionem; certè Romanorum prosperitas eousque non perduravit, quandoquidem multis ab hinc seculis omni calamitatum genere populus Romanus fractus & verè deletus fuit. Qui enim in hodierno veteris urbis cadavere stabulantur, nihil quicquam ad Romanorum prætorum sanguinem spectant.

5. Ex versibus 37, 38, 39. sic argumentamur contra sententiam præ manibus. Rex de quo ibi Propheta, Deos patrios contemnebat: Atqui hoc fecit *Antiochus* præ Romanis, ille enim Syrorum omnes Deos, quos longo ordine patres sui Syriæ Reges colebant, Deumque Israël, quem multis donariis & sacrificiis majores sui multoties honorârunt, sub pœnâ mortis colere vetuit; Deus autem, cujus cultum maximè præ se ferebat, erat ipsi alienus, *Iupiter* enim *Olympus*, utcumque ab Atheniensibus & quibusdam Peloponnesiis, qui ad urbem *Olympiam* juxta Elidem Achajæ habitabant, ut Deus patrius coleretur, nihil tamen vel *Olympus* mons, vel *Olympia* civitas vel *Iupiter Olympus* ad Macedonas. *Alexander* quidem, peculiari superstitione (an ambitione?) *Iovem Hammonem* affectabat, sed nequaquam *Olympum*, licet mater ei *Olympus* fuerit. Quòd ad Romanos, tanta eorum superstitio fuit, ut vicinorum penè omnes Deos in urbem suam accesserint, suorum autem nullum ex urbe unquam eliminaverint, ante tempora Christiani.

7. Secundò. Qui de Romano mulierum contemptu in frequentibus divitiis observat *Calvus*, nullum peculiare scelus in ea gente præter alias habent: & verò mulierum contemptor *Antiochus* singulari jure dici potest, qui tantum abiit ut Judaica-

rum lamentis & immanibus clamoribus moveretur, ut ipsarum plurimas unâ cum circumcisis infantibus matrum uberibus annexis, ex altis arboribus suspenderet.

3. Tertiò. Deus quem Romani supra alios omnes colebant, fuit *Iupiter Capitolinus*, revera idem cum *Antiochi Iove Olympio*; hic verò Romanis non fuit Deus alienus, sed imprimis patrius & paterrimus, nam ipsi primi Patres conscripti, mox urbe fundatâ in monte *Tarpejo* jacentes fundamenta templi *Iovis*, invenerunt sepultum caput cujusdam *Toli*, unde saxo *Tarpejo* *Capitolii* nomen indiderunt, cum antea mons *Tarpejus* diceretur à *Tarpeja* virgine vestali, qua ibidem Sabini scutis suis obrutam necârunt; itaque Romani à primis suæ urbis incunabulis & *Capitolii* primo nomine *Iovem Capitolinum* pro summo Deorum agnoverunt. Nunquam ergo hic peregrinus sed semper civicus & civicorum Deorum primus Romæ fuit.

2. Ex versibus 40, 41, 42, 43. hæc oppono. Primò. Regi, de quo ibi *Daniel*, Ægyptii moverunt bellum, sed post *Antiochum Epiphaniem*, nullum Ægyptii bellum moverunt unquam Romanis: tanta enim Romanorum potentia & Ægyptiorum iis seculis infirmitas fuit, ut hi sub illorum tutelâ lubentes latuerint, rebellârunt verò nunquam. Quòd ad arma *Cleopatraz* contra *Cæsarem Augustum*, ea auspiciis *Antonii*, & sub Aquilis Romanis pro Romana Repub. quasi contra factionem vi & arte in rempub. inventium tyrannidem suscepta sunt.

10. Secundò. Is de quo *Daniel*, fuit Rex Aquilonis contra quem Ægyptii Australes bellârunt, Romanis autem Regis Aquilonaris titulus non competit, sed rectè *Antiocho*, vel ipso *Calvino* iudice, qui *Antiochum* versibus superioribus Aquilonaris Regis nomine indigitari fatetur. Vult quidem ille per Regem Aquilonarem hic intelligi *Mithridatem* Bithyniæ, & *Tigranem* Armeniæ Reges; sed gratis: Hi enim contra Romanos quidem bellârunt, sed nequaquam contra Regem Austri: atqui *Daniel*, ut sæpe versibus superioribus, ita hoc etiam Regem Austri & Regem Aquilonis committit, ut capitales & hæreditarios hostes.

11. Tertiò. Rex de quo ibi *Daniel*, post devictam Ægyptum subjugavit Judæam, non autem Idumæam, nec Moabitam, nec Ammonitam: hæc *Antiocho* rectè conveniunt, ut ex *Iosephi* & *Maccabæorum* historiâ patet, Romanis non item: non enim illi ex Ægypto in Judæam transiverunt. Nam Ægyptus longè post Judæam & Syriam à *Pompejo* subjugatas redacta est ab *Augusto* in Provinciam. Quòd autem à Romano jugo vel *Iumæi* vel *Ammonitæ* vel *Moabitæ* liberi fuerint, vel quod Æthiopia & Libya

ante *Christum* natum Romanis subditæ fuerint, quis antiquorum testetur nescio.

72. Denique ex versibus 44. & 45. hæc obijcimus. Primò. Rex de quo *Daniel*, ab Ægypto avulsus est per adversos ex Aquilone & Oriente rumores: Verum hoc est de *Antiocho* non *Romanis*, ultima enim ejus expeditio post tertiam Ægypti invasionem fuit contra *Artaxiam Armenium* in Aquilone, & Orientales Persas. Romani quidem in *Craffi* clade magno à Parthis damno sunt affecti, sed nihil hujus cladis nuncio turbati, nec etiam tum temporis hostilem in Ægyptum pedem intulerant.

73. Secundò. Rex de quo ibi *Daniel*, sinistris illis rumoribus commotus magno cum impetu Orientem & Aquilonem invasit; Atqui Romani nulla contra Parthos in *Craffi* vindictam arma moverunt ante natum Christum. *Antonii* in Armeniam excursiones suâ sponte nullo Senatûs mandato susceptæ, & magno cum suo socio-rumque damno peractæ, parvi fuerunt momenti.

74. Tertiò. Rex de quo ibi *Daniel*, tentoria sua fixit in montibus *Judæ*, jam verò *Antiochus* illud præstitit, non autem Romani. Dùm *Antiochus* cum dimidio sui exercitûs iret in Persiam, Præfectum suum *Syriæ Lyfium* cum filio *Eupatore* & altero exercitûs dimidio ingenti militum numero misit in *Judæam*. *Lysias* hic *Antiochi* regia tabernacula fixit Emmaunte in montibus *Judææ* non procul Hierosolymis, inter duo maria Mediterraneum & Mortuum, ut libri *Maccabæorum* & *Iosephus* testantur. Ista Romanis non aliter attribuit *Calvinus*, quàm asserendo eorum Dominium & tentoria fixa à mari Euxino usque ad Persicum, Ægyptiacum & Rubrum. Verum hoc non est figere tentoria in monte decoris sancto, seu in *Judæa* inter duo maria.

75. Denique. Rex de quo ibi *Daniel*, dum pergeret versus Aquilonem & Orientem, haberetque etiam interea temporis in *Judæa* exercitum regalem, divinâ manu percussus ita fuit, ut nullâ ei hominum vi opitulari valente, miserè interierit: hoc de *Antiocho* verum omnes nôrunt, de Romanis verò nullus. Obvia hæc sunt, & tot alia contra *Calvinum* argumenta, ut paucos hic ille, si ullos, suæ sententiæ sequaces habeat.

Contra
Brightmannum
argumenta
14.

Sequitur tertio loco *Brightmannus*, *Χιλιεξέτων* hic *Coryphæus*, à quo ceteri primaria sua argumenta contra communem sententiam mutuantur: Hic versus à trigésimo sexto ad quadragesimum cum *Calvino* interpretatur de *Romanis*, sed sensu longè diverso tamque detorto & singulari, ut ipsius discipuli hætenus eum non sequantur, verùm à versu quadragesimo ad finem *Cal-*

vinum deserit, & per Regem *Austri* intelligit *Saracenos*, & per Regem Septentrionis *Turcas*, quos à *Judæis* tandem in terra *Canaan* deletum iri pronunciare hîc *Danielens* arbitratur.

Contra *Brightmannum* pleraque faciunt quæ contra *Calvinum* attulimus; sed hæc insuper contra eum singularia asserimus. Versu 36. Regem se exaltantem supra omnes Deos interpretatur de Romanis se exaltantibus supra Reges & Magistratus. Concedimus Scripturam aliquando Deos de Magistratibus intelligere, sed nequaquam hoc loco, ipse enim *Brightmannus* quod in eo versu sequitur de Deo Deorum interpretari cogitur de Deo cœlesti: Ergo de eodem & non de terrestribus Diis loquuntur verba immediatè antecedentia. Præterea non se tum temporis nec unquam Romani extollebant supra omnes Reges mundi, sed tantùm supra aliquot vicinos à se subactos, qui ad reliquos terræ Reges, quibuscum nihil unquam Romanis negotii, pauci fuerunt.

Versum 37 Interpretatur *Brightmannus* de Imperatoribus Romanis, evertentibus omnes Deos seu magistratus patrios, & negligentibus contra suarum uxorum desiderium Imperii hæreditatem suis liberis relinquere. Audaces hæc novitates quis concoquet? Cur contra *Calvinum* à Senatu Romano ad Imperatores desultat; deinde tantùm abfuerunt Imperatores à contemptu præcorum Magistratum, ut ipsi Dictatorum, Consulum, Pontificum, Tribunorum plebis, & aliorum summorum Magistratum cum nomina tum res exercere multis seculis studiosè præ se ferrent: inferiores autem Magistratus absque invidiâ & ullo impedimento muneribus suis ut olim sub Senatu, ita ad seram posteritatem sub Imperatoribus fungebantur: & verò omnes Imperatores motu proprio non minus quam uxorum suis filiis, cum haberent, & filiis deficientibus, suis proximis agnatis Imperii sceptrum relinquere cupidissimè nitentur.

Versum 38. & 39. interpretatur de *Pompejo* qui in templo Hierosolymitano obtulit sacrificia, in primis de *Cæsare Augusto* qui Clientis sui *Herodis* operâ templum Hierosolymitanum maximis opibus, auro, argento, & gemmis adornavit. Verum enim verò, num quis unquam mortalium vel ante vel post *Brightmannum* hujusmodi commenta somniavit? Certè vult Prophetæ Regem de quo agit agnovisse Deum illum extraneum, eumque suis opibus coluisse non alienis: nunquid autem *Augustus Cæsar*, nedum *Pompejus* Deum *Israëlis* unquam agnovit? Vel in ejus cultum teruncium ex suo impendit? Apage nugas! Ista
tana

tam sunt extravagantiâ, ut primarii sequaces *Brightmanni Parkerus* & *Huitus* ea rejiciant. Uterque ab Imperio Romano ad Antichristum Romanum declinantes, sed cum hoc discrimine, quod *Parkerus* inducat *Antichristum* à versu 21. exinde *Antiochum*, imo imperium Romanum omninò excludens; *Huitus* verò admittat *Antiochum*, ad vers. 36. exinde verò inducat Imperatores Romanos unâ cum *Antichristo*, vers. tamen 38. & 39. solum vult *Antichristum* omni alio excluso.

In posterioribus versibus major est concordia, nam *Brightmannus*, *Huitus*, & *Parkerus* per Regem Austri intelligunt *Saracenos*, qui magna Regno Romano seu Regi Aquilonis mala inflixerunt.

1. Contra hunc commentarium ex ipso textu sic arguo. Primò. Rex Austri in fine temporum arma movet: Atqui Saracenorum arma in Imperium Romanum duce *Mahomete* mota sunt primùm anno *Christi* sexcentesimo trigésimo: procul tum aberat finis vel Imperatorum vel Pontificum Romanorum, ab eo enim tempore fluxerunt jam anni supra mille, & tamen vel Imperii vel Antichristi Romani nullus dum finis apparet.

2. Secundò. *Danielis* Rex Austri à Regis Septentrionis armis est impetitus; Atqui Saraceni à Turcis (quos multoties volunt Regnum Septentrionis) non sunt armis impetiti.

3. Tertio. Si *Parkero* credimus, vers. 21. Saracenorum & Turcarum arma contra Papam Romanum inculcantur, quorsum ergo, ut loquitur *Huitus*, recocta crambe postea reponeretur?

4. Versibus postremis Turcarum volunt arma describi unâ cum ipsorum ruinâ manibus Judæorum. Commentarium hunc non possumus probare. Primò. Quia novus est & singularis valdè.

5. Secundò. Quam maximas Imperiorum mutationes minutatim valdè in circumstantiis multis ac planis, exponit multò clariùs, quàm ullæ ejusmodi prophetiæ ante eventum enarrari solent.

6. Tertio. Audaces hujusmodi de rebus futuris conjecturæ tam facilè respuuntur quàm urgentur.

7. Quarto. Rex Aquilonis contra Regem Austri militans, si *Parkero* credimus, est *Antichristus* Romanus in sacro suo bello contra Saracenos: sed si *Brightmanno* & *Huito*, est *Turca* belligerans contra *Mammalucas* in Ægypto. Duo hæc commenta nequeunt simul consistere.

8. Quintò. Turcæ prius *Mammalucarum* Ægyptum quàm Judæam subjugarunt, etsi in primo transitu Syriam ac Judæam male multârunt, Turcarumque manus, Edomi-

tæ, Moabitæ, & Ammonitæ in Arabiæ aditu non effugerint: *Daniel* autem de Rege suo Aquilonari omnia contraria.

Denique. Quod rumores ab Aquilone & Oriente sint fama de Judæorum Aquilonarium & Orientalium ad Christianissimum converforum armatâ insurrectione, quodque castrametatio Regis Aquilonaris in monte Sancto sit Turcarum in Judæa exercitus, & quod ejus à Deo ruina sit quinta Monarchia à Deo Judæis data, idque, secundum hos auctores, ipso anno Christi 1650. Omnia hæc geræ sunt germanissimæ, nullo testimonio, nullâ solidâ ratione fundatæ, quibus ipsum jam tempus meritum ruborem incussit; Pergere tamen volunt *χιδάξοντες* esse molesti, & cum una non successerit, aliis continuò viis suas phantasias aggrediuntur statuminare.

Quarta sententia est eorum qui hunc *Danielis* locum de *Antichristo* exponunt, *Antiochum* omninò excludentes. Hæc mens est *Hieronymi* & *Theodorcti*, & fere omnium Pontificiorum: *Lutheri* etiam, *Bullingeri*, & aliorum Protestantium. Contra hanc sententiam nolumus hîc disputare, cum ne simus prolixiores, tum quod satis nobis placeat multa hîc *Danielis* verba ad *Antichristum* applicari, tantumque displiceat *Antiochum* ut *Antichristi* typum omnino excludi, ac non potiùs (ut facit glossa ordinaria & diversi interpretes) utrumque includi ut typum & antitypum.

Quòd negat *Huitus* *Antiochum* dici posse *Antichristi* typum, eò quod omnes typi ad solum *Christum* referantur, nimis est argutum: quis enim quarumcunque partium Theologus negaverit *Pharaonem* Diaboli, Templum *Solomonis* Ecclesiæ Christianæ, ac Hierosolymam terrestrem civitatis supernæ typum? Et si quis scrupulosior typi vocem colans respuat, dicas *Antiochum* Antichristi *εικόνα*, exemplar & vivam imaginem.

Præterea. Quidam ex *Danielis* versibus tam difficulter *Antichristo* accommodantur, ut *Lutherus* & *Graferus* ad subtiliores allegorias excurrant, quàm ipse *Parkerus* valet concoquere. Pontificii quidem eo libentiùs post Patres hunc locum de solo *Antichristo* accipiunt, quòd hac ratione sperent nostrorum argumenta de Antichristianissimo Papæ faciliùs se elisuros. Sed Profectò *Lutherus*, & inprimis *Polanus* ex hoc ipso loco ad Antichristum applicato, duras & urgentes multas rationes proferunt, quæ Pontificem Romanum τὸν Ἀντιχριστὸν esse demonstrant.

Ultima sententia est eorum qui locum totum de *Antiocho Epiphane* exponunt, ita tamen ut non negent ad Pontificem Romanum accommodari posse. Hæc mens

9.

Contra Pontificios.

Sententia vera fundamenta.

est *Pellicani*, item *Iunii*, *Polani*, *Rolloci*, *Piscatoris*, *Deodati*, Interpretum omnium Anglicanorum, &, quod mireris, Jesuitarum *Maldonati*, *Sanctii*, & *A Lapide*, qui pro se citant *Chrysostrum* & alios, qui locum hunc non de *Antichristo*, sed de *Antiocho* disertè interpretantur. Pro affirmativâ sunt hæ rationes. Primò. Versibus antecedentibus agit Propheta de *Antiocho Epiphane*, & verò nullum est in textu signum quod in vers. 36. mutationem personæ vel leviter subinnuat.

Parkerus hoc argumento, ut videtur, victus concedit oportere interpretari Prophetam à vers. 36. de eadem personâ de quâ versus præcedentes loquuntur. Vult quidem ille loqui *Danielem* versibus præcedentibus, nimirum à 21. de *Antichristo Romano*, nequaquam de *Antiocho*: sed in hoc singularis est, nullum habens, quantum scio, vel auctorem, vel sequacem suæ sententiæ.

Secundo. Articulus demonstrativus quem notificantem vocant, solet notare subjectum id de quo prius actum est, idque cum aliquâ Emphasi, itaque Rex hoc loco dictus hunc articulum notificantem sibi præfixum habens, non debet absque necessitate de alio accipi Rege, quàm isto de quo notum & clarum est *Danielem* in præcedentibus loquitum.

Tertiò. De eo loquitur *Daniel*, cui historiarum rerum gestarum eò loci memoratarum conveniunt. Atqui rectius *Antiocho Epiphani* quàm alii cuiquam tota ea historia convenit, ut tum ex dictis, tum ex dicendis liquebit.

Quartò. Incongruum est Prophetæ narrationem abrumpere, & valdè multorum seculorum hiatus interrumpere: hoc autem facit sententia quam refutamur, vult enim Prophetam à persecutione *Antiochi* statim & immediatè transilire ad ultima tempora persecutionum *Antichristi*, & ad *Antichristi* in ipso fine mundi ruinam; omitendo primaria Ecclesiæ fata quæ à diebus *Antiochi* ad hodiernum, annis propè bis mille contigerunt.

Quintò. Tertiam habuit *Antiochus Epiphane* in Ægyptum expeditionem, post secundam illam à quâ per Romanos deterritus est: tres enim expeditiones *Antiochi* in Ægyptum vers. 29. implicantur. In prima & ultima res erant prosperæ, in mediâ res ei pejus successerunt, de tertiâ hac quæ secundâ fuit felicior, agit Propheta post vers. 36. Præcipua hinc quæstio erit de rectâ versione versus vicesimi noni, Hebræa hæc sunt *וְהָיָה כִּי יִשְׁלַח אֱלֹהֵינוּ אֶת הַיָּם וְהָיָה כִּי יִשְׁלַח אֶת הַיָּם* vertit *Paguinus*, *Et non erit sicut prius & sic posterius*. Rectius Lxx. Interpretes de verbo in verbum sine ullâ mutatione *וְהָיָה כִּי יִשְׁלַח אֶת הַיָּם*

וְהָיָה כִּי יִשְׁלַח אֶת הַיָּם, quasi diceret, non erit expeditio hæc secunda tam felix quàm vel prima vel ultima, quemadmodum Biblia nostra vulgaria, *But it shall not be as the former, or as the latter*, sequentia hinc *Iunium*, *Sed non erit ut prior expeditio aut ut posterior*: quem etiam sequitur *Piscator*, *Sed non fiet sicut primâ vice, aut sicut alterâ vice*. Etiam *Deodatus*, *Ma la cosa non riuscera come la prima el' ultima volta*. Agnoscit *Brightmannus* secundum hanc versionem tres esse oportere *Epiphani* in Ægyptum expeditiones, sed ut vim argumenti eludat contendit falsam esse *Iunii* translationem hoc fundamento, quòd cum nota similitudinis adverbium duplicatur, semper prius vertendum sit per *ut* & posterius per *ita*: hoc probat tribus exemplis, & ex hac hypothese locum vertit hoc pacto, *& non erit ut prius ita & posterius*: hac ratione necessitatem tertiæ expeditionis evitans.

Verùm solida non videtur hæc *Brightmanni* argumentatio, agnoscimus locis ab eo citatis & aliquot aliis, dum duplicatur *Caph*, posterius vertendum, ut loquitur ille, redditivè per *ita*, non propositivè, & prius vertendum per *sicut*. Sed negamus vel semper vel plerumque & in primis loco præ manibus hoc fieri posse: Nam hoc loco præter *Caph* est Conjunctio *Vau* adverbium *Caph* antecedens, quam *Brightmannus*, ut & isti Interpretes, quos ille hinc sequitur, vel omnino expungunt, vertentes *& non erit sicut prius ita posterius*, vel ponunt Conjunctionem post Adverbium hoc pacto, *& non erit sicut prius ita & posterius*, quorum utrumque est textus originalis corruptio. Rectè igitur *Iunii* versiones Latinas ad Originalem hinc revocat, & malè *Brightmannus* *Iunii* versionem corrigere conatur.

Fateor *Piscatorem*, *Iunii* hic sequacem, alterum effugium pandere ad argumentum nostrum eludendum; agnoscit quidem ex hoc loco tres *Antiochi* expeditiones, sed duas vult antecedere illam quam impedivit legatus Romanus *Popilius Lenas*: Verum commentum hoc (etsi temerè nimis Annotatores Anglicani tertii illud amplectantur) vanum est & frivolum. In versibus enim antecedentibus vicesimum nonum, nulla præter unam *Antiochi* expeditio in Ægyptum apparet; nec ulli auctores probati duas ponunt ante *Antiochi* cum *Popilio* congressum. Utque *Brightmannus* & sequaces, quibuscum unis hinc nobis res est, nolunt plures quàm unam.

Quæ contra hanc nostram de *Antiocho* sententiam objiciuntur multa satis & difficultia, ad eorum pleraque supra respondimus, dum disputatemus contra *Calvinum*, quæ addunt *Brightmannus*, *Huitus*, & *Parkerus* ex *Grafero* primaria hæc sunt.

Primò.

Objectiones refutantur.

1. Primò. Nulli auctores quicquam memorant de ullo *Antiochi* bello contra Ægyptios, postquam *Popilius Lanæ* eum coëgit ex Ægypto discedere, nec ullum ipsi bellum fuit vel in Oriente vel in Septentrione paulò ante suam mortem. Resp. Quæ affert *Iunius ex Zonara, Livio, Floro, & Iustino*, etsi ea *Annotatores Anglicani, Polanus, & alii* fide *Iunii* (quanquam suppresso ejus nomine) verbatim repetant, tamen dum historicos illos volvo & revolveo, nihil in eorum quoquam reperio quod ad nostram rem quicquam facit, hæc tamen in aliis auctoribus occurrunt.

Cornelius Tacitus historiarum quinto (ut rectè citat *Grotius*) disertè narrat *Antiochum Epiphanem* post sua in Ægypto & Judæa bella in Oriente & Aquilone, nimirum cum Parthis bellasse, & verò Parthico hoc bello impeditum, quominus Judæorum superstitionem omnino deleret. Non possunt hæc exponi de feriori nullo *Antiochi Sidetæ* contra Persas expeditione (prout perperam conantur oppugnantes eludere) nec de ullo alio *Antiocho* possunt intelligi quàm *Epiphane*, idque prope mortem post suas omnes contra Ægyptios & Judæos expeditiones.

Præterea *Appianus* in Syriacis (ut cum *Grotio Usherius* rectè citat) affirmat *Antiochi* victoriam contra *Artaxiam Armenium* Regem Aquilonarem.

Denique apud *Hieronimum* in locum legitimus *Porphyrium* asserere, *Epiphanem* antio suo penultimo, qui dui antedictus in Ægyptum expeditiones sequutus est, movisse contra *Philometorem* arma, quæ divertere coactus est in novos hostes in Oriente & Aquilone. Ista *Porphyrii* non rejicit *Hieronimus*, licet in aliis multis ibi illum meritò reprehendat.

2. Objiciunt secundò. Rex Austri vers. 40. provocat Regem Aquilonis ut turbo transcurrit totam regionem Australem: Atqui verò nunquam provocavit *Epiphanem Philometor*, & postquam jussissent Romani *Antiochum* abstinere Ægypto, nunquam ille ausus est Ægyptum invadere, nec tale quicquam ullus priscorum historicorum de eo memorat. Resp. Parca valdè est historia istorum seculorum in rebus Orientis & Austri: Imò verò ipsius Romanæ & Græcæ historiæ fontes, *Polybius, Livius, Dionysius Halicarnassæus* penè toti interciderunt, *Iosephus* etiam & *Maccabæi* de Syriacis & Ægyptiacis paucissima delibant, & verò paulò antiquiores, qui in illo ipso seculo magno numero scripserunt, omninò toti deperditi sunt. Quod si eorum quas ex *Porphyrio, Appiano, & Tacito*, citavimus narrationes extarent, in propatulo essent quæ jam latent. Certè *Epiphane*s internâ calamitate

edoctus semper sibi à Romanis valdè metuebat, non obstante tamen hoc metu, ausus est variis prætextibus non semel Ægyptum invadere. Equidem post secundam suam expeditionem, à quâ legatus Romanus eum retraxit, nova fratrum discordia, quâ *Physcon* ex Ægypto fugere coactus est, & tandem Romæ ad opem contra fratrem *Philometora* flagitandum se sistere, latam *Antiocho* portam pandere visa est, per quam Romanis non ingratis quasi *Physconi* opitulaturus, in *Philometorem* tertio irrueret.

Tertia objectio. Ante versum 36. clara est *Epiphane*s historia, Ergo in posterioribus de alio agitur quàm *Epiphane*. Resp. Si cum Jesuitâ *Sanctio* dicamus repetere Prophetam, ut clariùs enarret quæ suprâ brevius tradidit (prout Sacris Scripturis factis est familiare) effugiemus priores difficultates de tertiâ *Epiphane*s in Ægyptum expeditione, post secundam à quâ Romanorum auctoritate repulsus est. Sed hoc omisso negamus ante vers. 36. finitam *Epiphane*s historiam, nam nihil de variis ejus actibus annis suis ultimis, imprimis de gloriosissimâ Dei in ipsum vindictâ, ob immanem in Israël crudelitatem auditum est ante illum locum: hæc tacuisse fuisset Dei gloriam populique solatium plurimum offuscasse.

Objiciunt quartò. Rex de quo *Daniel*, omnia agebat pro suâ libidine, more scilicet summi Imperatoris, non tyranni: *Epiphane*s autem præterquam quòd immanissimus tyrannus fuerit, plurima pro sua libidine vel in ipsâ Judæa à *Maccabæo* impeditus non valuit præstare. Resp. Agunt pro suâ libidine non minùs tyranni quàm Iusti Imperatores, imò magis illi quàm hi, nimirum magis suâ libidine ab omni legum vinculo soluti. Deinde in *Antiocho* distingue locos & tempora. In Ægypto præsentibus Romanis nihil pro suâ libidine præstabat, sed in Syriâ & Judæa absolutissimum dominum & tyrannum agebat ad aliquod tempus: non autem loquitur Propheta de omni tempore, nec de eo cum *Antiochi* furentis rabiei *Iudæ Maccabæi* fortitudo fibulam imposuisset.

Quintò. Locum hunc *Danielis* applicat *Paulus* 2 Theff. 2. vers. 4. ad *Antichristum*, Ergo loquitur *Daniel* de *Antichristo*, non de *Antiocho*. Resp. Nulla est consequentia, loquitur enim Propheta de *Antiocho*, etsi quæ de *Antiocho* habet *Daniel*, applicet *Paulus* ad *Antichristum*. Quòd hic regerunt *Antichristum* non esse antitypum *Antiochi*, quia omnium typorum antitypus est solus *Christus*, suprâ diximus novam hanc de typis doctrinam esse paradoxam, contra omnes loci Interpretes, tam antiquos Pa-

tres quàm Doctores Protestantes & Pontificios, qui typos & antitypos extendunt ultra *Christi* personam ad alia multa, inprimis ad *Antiochum* & *Antichristum*: utcunque, dato *Antiochum* non esse typum, erit tamen, quod nemo negaverit, valdè viva imago & εἰκὼν *Antichristi*. Certè ob magnam similitudinem illius attributa ad hunc ab Apostolo aut alio quovis applicari possunt.

Denique. *Antiochus* non fixit tentoria sua, nec mortuus est in monte Sancto decoris. Resp. Non ibi loquitur Propheta de loco mortis *Antiochi*, sed tantum de ejus tentoriis, rectè autem ibi dicitur *Antiochus* fixisse tentoria, ubi Syriæ legatus *Lysias* ejus mandato regale tabernaculum fixit; circumcingente illud in monte juxta Hierusalem dimidiâ totius Syriaci exercitûs parte, in præsentîâ *Eupatoris* unici *Epimani* filii. Reliquæ objectiones faciliores sunt, itaque eas omittimus.

Q U Æ S T I O VII.

Quibus temporibus assignanda sint quæ de Gog & Magog habet *Ezekiel* Capitibus 38. & 39?

Quæstio-
nis dissi-
cultas.

Resp. Tanta hîc difficultas est, ut hæc de re differens doctissimus *Prideaux* meritò pronunciet, inter Scripturæ *Suorum* vix aliud involutius oraculum occurrere, & *Parvus* in Apoc. 20. v. 7. cum loco nostro si non eundem, certè summè parallelum *Ioannem* affirmet non exponere, sed ἀντιματιῶς rem involvere ægnimate. Obscurissima enim, inquit, nobis est hæc oraculi pars, ut quid sibi velit Propheta vix divinare liceat, & tot sint veterum recentiumque opiniones fere quot capita. Certè quod habet *Hieronymus* de *Ezekielis* 40. & sequentibus (aperètè, inquit, imperitiam confitemur, melius arbitrandes nihil quàm paucâ dicere) rectiùs nostro præ manibus loco venit. Ita si in tam arduis nihil clari & certi afferre valeamus, id humanæ infirmitati jure condonandum videtur.

Invenio illustriores hîc sententias sex; obscuriores multas quas *Jesuitæ Bellarminus* & *Alcasar* corradunt, non moror.

Prima est *Theodoretus* in locum, qui totum utrumque caput exponit literaliter & historicè de gentibus Scythicis, quæ statim à *Zorobabelis* reditu ante templum extructum à Judæorum hostibus pecuniâ & promissis attractæ cum maximis copiis in Judæam profectæ sunt, & omnia ea fecerunt ac passæ sunt quæ Propheta memorat. *Theodoretus* sententiam non tantùm *Bellarminus*, *Alcasar* & à *Lapide*, sed etiam noster *Prideaux* ita proponunt, ut satis appareat ipsos *Theodo-*

reti locum vel nunquam inspexisse, vel, si aliquando legerint, oblivioni totum tradidisse: ajunt enim omnes quatuor *Theodoretum Gog & Magog* referre ad *Antiochum Epiphaneum* & tempora *Maccabæorum*: tantum tamen ab hoc abest *Theodoretus*, ut probet *Ezekielem* loqui de temporibus *Cyri* & *Zorobabelis* ante extructum templum secundum, centenis aliquot annis ante natos *Maccabæos*, hoc argumento quod *Zorobabel* ex spoliis *Gogi* & *Magogi* templum illud extruxerit.

Utcunque, contra *Theodoretum* sic argumentor. Victoria Israël de *Gog & Magog* multò maxima fuit, cui similem Dei populus nullam unquam de ullo hoste reportavit: *Ezras* autem & *Nehemias* accuratam valdè & particularem historiam conscripserunt de omnibus quæ *Zorobabelis* tempore Judæis contingere, neuter tamen ullum de hac victoriâ verbum.

In optimo
sensu est
error,
quia 1.

Secundò. Diebus *Zorobabelis*, dum regnarent in Asiâ *Cyrus*, *Cambyfes* & *Darius*, nullæ gentes Scythicæ imperârunt Persis, *Egyptiis*, *Æthiopicis*, & aliis, ex quibus *Gogi* exercitum constituisse narrat Propheta Cap. 38. v. 5. & 13. Imò verò ultra portas *Caspis* *Massagetarum* terminos, aut ripas *Danubii* occidentalium *Scytharum* limitem, populus ille pedem non extulit, nedum ut in intima Asiæ minoris & Syriæ Judæam versus tenderet. Istorum seculorum historiam accuratè texunt *Herodotus*, *Xenophon*, *Ctesias*, *Berosus*, & alii. Ex his clarum est nulla *Scythas* arma movisse intra fines Imperii Persici, dum viveret *Zorobabel*.

2.

Tertiò. Bellum *Gog & Magog* contra Judæos motum est, post reditum in Chanaanam non tantùm Judæorum, sed etiam & Israëlitarum, & post omnium duodecim tribuum in unum Regnum reintegratorem: Cap. enim 37. reditus *Ephraim* & decem tribuum, earumque cum *Judâ*, *Benjaminè* & *Levi* reconciliatio fulè describitur ante bellum Gogicum cap. 38. nec in unum Regnum cum *Judâ* & *Benjaminè* reductæ sunt ad hunc diem.

3.

Quartò. Post bellum Gogicum prosperimus in æternum est Ecclesiæ status, ut legimus Cap. 39. v. 22. & 29. Atqui post dies *Zorobabelis* maximæ fuerunt Ecclesiæ calamitates, cum ab *Antiocho* tum à *Romanis*, tum ab *Antichristo* Pontifice Romano.

4.

Pro se hæc affert *Theodoretus* argumenta, etiam cum stomacho & indignatione contra omnes Christianos quasi Judaizantes, qui bellum hoc Gogicum credant adhuc futurum & nondum præteritum.

Theodo-
reti argu-
menta re-
futantur.

Primò. Conjuncta est historia belli Gogici cum historiâ reditûs ex Babylone cap. 37. Ergò duo hæc simul acciderunt. Resp. Omisso

1.

Theodo-
reti sen-
tentia à
Jesuitis
non intel-
lecta.

Omissio antecedente, consequentia apparet nulla hoc simili argumento. Historia reparationis Templi & Ecclesiæ Christianæ conjuncta est cap. 40. cum historia belli Gogici cap. 39. Ergo reformatio Ecclesiæ Christianæ perfectissima in fine seculi conjuncta est cum bello Gogico diebus *Zorobabelis*. Agnoscit *Theodoretus* hoc absurdissimum.

Secundò argumentatur. Per eadem *Gogi* cognoverunt gentes potentiam Dei Israël: Atqui temporibus Christianis gentes edoctæ sunt potentiam Dei Israël per Euangelium. Resp. Licet gentes per Euangelium Dei omnipotentiam cognoverint, nihil hoc impedit quòd minùs Divinam ipsi potentiam spectarint & magnificaverint, in insigni illà Gogicis temporibus fidelium de infidelibus Dei hostibus victorià. Non quidem, ut premit *Theodoretus*, clades Gogica erat potentius medium ad illuminandum gentes quàm Euangelium, sed tamen medium hoc conjunctum cum Euangelio & Euangelio subordinatum, in afficiendo gentes vim non exiguam habere potuit.

Secunda sententia est *Lactantii* & aliorum multorum Patrum, qui *Chiliastarum* vestigiis insistentes, *Gog* & *Magog* ad ultimos sui Millenarii annos referunt: quando Sathanas solutus gentes Paganas concitans contra Sanctos, qui Hierosolymis & in Judæa cum *Christo* feliciter mille annos peregerunt, attrahit à Deo ignem de cælo, qui (ut olim Sodomitas) ita tum gentes istas toto triduo perimet, Sanctis interim in specibus subterraneis securè latentibus.

Vix aliter Judæi, ut habet *Hieronymus* in locum, & *Galatinus* lib. 5. cap. 11. nisi quòd illi *Antichristum* velint *Gogi* & *Magogi* ducem, & miraculosum ignem à commentitio suo *Mesias* immitti fingant. Non opus est hinc fabulæ refutandæ immorari, jamdudum enim explosa in suo sepulchro conquiescisset, si per recentium aliquot Anglorum importunitatem licuisset. Et si *Bellarminus* & Jesuitarum aliorum turba in præfenti membro *Chiliafmi*, quod *Gog* & *Magog* spectat, in multis ab antiquis hæreticis & Judæis non recedant.

Utcunque, à sequendo *Lactantio* deterrent præter alia multa, manifestissimi, & multò putidissimi ejus hic anachronismi: vult enim cum aliis *Chiliafmi* mille annos incipere à septimo mundi millenario, & in fine sexti *Antichristum* post trium annorum & semestris regnum occidendum: finem verò sexti millenarii ponit in sexcentesimo post natum *Christum*: inscribit enim suos libros *Constantino Magno* jam Christiano, quem post ducentos annos vehementer hortatur aurea *Chiliafmi* secula

certissimâ fide expectare. Ex malâ enim *Lxx*. Interpretum versione multi Patres tam Græci quàm Latini annos supra mille in suâ Chronologiâ ultra verum numerant.

Ab hoc *Chiliafmi* literalem sensum prementium extremo, decurrit in contrarium extremum *Hieronymus*. Nihil ille vult *Ezekielem* habere historici, nam omnia capitulis 38. & 39. mysticè & allegoricè interpretatur de *Hereticis* & hæreticis, qui magno conatu Ecclesiam moliuntur destruere, sed divinâ ope omnes eorum errores tandem profigantur.

Hanc *Hieronymi* sententiam sequitur glossa tam Interlinearis quàm ordinaria marginalis, communiter tamen rejicitur ab Interpretibus tam Protestantibus quàm Pontificiis. Certè hic *Hieronymi* commentarius egregium cuius cordato lectori documentum esse potest, quantâ cum audaciâ ab aliquibus maximis viris etiam in antiquâ Ecclesiâ, multi Scripturæ loci ad sensus alienissimos absque ullâ solidâ ratione detorqueantur.

Augustinus etiam hic est allegoricus, etsi ab *Hieronymo* aliquantum diversus; vult enim ille *Gog* & *Magog* nullas certas gentes denotare; sed quotvis Ecclesiæ hostes à Diabolo excitatos, in primis *Antichristum* in fine seculi, de Civit. Dei lib. 20. cap. 13. *Augustini* verba nedum sensum mutantur *Beda*, *Primasius*, *Haymo*, & plerique alii Interpretes Latini, nihilominus quæ hic addit *Hieronymo Augustinus*, non minùs contorta & à textu ablona videntur, quàm ea in quibus *Hieronymum* deserit. Ignem de cælo devorantem *Gog*, nihil aliud esse vult quàm invidiam torquentem hostes Ecclesiæ, Sancti constantes in persecutione sunt ipsi cælum, & firmamentum Ira, odium, & invidia, quæ contra Sanctos ob suam in fide constantiam persecutores concipiunt, sunt ignis cælitus defluens. Hæc & alia etiam plura hoc loco *Augustini* tam aliena sunt, ut ipsi Pontificii non possint concoquere.

Eusebium & *Ambrosium* tantùm obiter nomino: ille *Gog* de Imperatore Romano & *Magog* de Imperio Interpretatur: hic verò utrumque de Romani Imperii maximis hostibus Gothis, contra quos *Arcadium* Imperatorem concitat certâ spe ex *Joannis Apocal.* cap. 20. splendidissimæ victoriæ, de quâ nihil audeat *Hieronymus* determinare, donec eventus declarasset belli Gothici catastrophem.

His & aliis adhuc multis sententiis præteritis, duæ nobis in primis considerandæ restant. Prior est plerorumque Protestantium, qui post *Biblandrum* & *Junium*, *Gog* & *Ezekielis* intelligunt de *Antiocho Epiphane*: altera

Hieronymi, Augustini & aliorum sententia improbanda.

Eusebii etiam & Ambrosii.

Lactantii & Chiliafmi error.

altera plerorumque Pontificiorum, qui *Gog* tam *Ezekielis* quam *Ioannis* de uno *Antichristo* exponunt. Dico *plerorumque*, quia *Jesuitæ* *Alcazar*, à *Lapide*, & *Ribera*, cum prioribus eousque jungunt, ut *Gog Ezekielis Antiochum* esse concedant *Antichristi Ioannis* typum.

Contra
commu-
nem Pro-
testantium
senten-
tiam per-
pendenda
offeruntur.

In priori libenter acquiescerem, quia in eâ penè omnes nostros reperio, nec quencquam novi qui ullum contra eam argumentum afferat; ego autem minimè omnium contra Patres & fratres in quoquam amovare; hic tamen à me impetrare non possum quin hæc doctioribus perpendenda proponam.

1. Primò. *Antiocho Epiphani Gogi* nomen non videtur omnino applicabile. A magno, fateor, *Iunio* ingenio & doctrinâ profectum est, quòd *Syriæ* & minoris *Asiæ* Regnum, à *Gyge* *Lydorum* Rege, *Crafi* avo vel proavo, *Gogicum* hodie à tam multis dicitur, ut urbs *Gygarta* & lacus *Gygam*. Hæc mihi, etsi à permultis doctissimis viris fide *Iunio* implicitâ (ut alia plurima ejus viri commenta) concoquantur, à vero aliena videntur. Nam primò cùm *Gyges* Rex *Lydiæ* *Ezekielis* coætaneus fuerit, verisimile non est tam properè nomen cum suum *Asiæ* minoris populo potuisse imponere, idque apud *Judæos* qui de hoc *Gyge* ne fando quidem unquam videntur audivisse.

Quod ad lacum *Gygam*, apparet id nomen nequaquam illi impositum à *Gyge* *Lydo*; *Homerus* enim multis seculis ante *Gygem* illum natum *Gygæi* lacus meminit, à Gigante quidem *Briare* fratre Centauro

Centimanumque Gygem, smibovemque virum

dicitur fortasse lacus ille prope *Sardeis* fuit, sed à *Lydo Iunio* nequaquam.

Quod ad urbem *Gygarta*, cetero vox hæc exponatur secundum *Iunio* lubitum *Gog carta* urbs *Gygu*, eadem quæ *Hierapolis*, *Scythopolis*, & urbs *Magog*, seu ad *Euphratem* *Edesa* & *Bambyce* dicta: seu ad pedem *Libani*, ubi idolum *Decreto* vel *Atargatis* colebatur. Ista omnia licet *Iunio* concessa, nihil videntur ad rem præsentem facere: civitas enim *Magog* longè ultra *Lydorum* fines posita, à *Scythis* eò penetrantibus nomen accepit, nequaquam à *Gyge*.

Præterea quid *Gygi* cum Principe *Mesek* & *Tubal*? Gentes illæ procul ad Septentrionem (*Iberi* & *Albani*) nunquam *Lydorum* Regno paruerunt: fatetur *Iunio* *Lydos* tempore *Crafi* ultra *Halyn* fluvium longè ab *Albaniâ* & *Iberiâ* terminatos: sed putat patrem *Crafi* *Halyatem* ulterius Regni *Lydici* fines extendisse: veruntamen nullius auctoris testimonio hoc suum placitum probat. Quin & hoc etiam ei gratis concessio, nihil tamen vel *Gyges* vel *Halyattes*,

vel *Craesus* ad *Antiochum Epiphaniem*, neque enim ille de stirpe *Gygis*, nec de gente *Lydiâ* ortus est, nec unquam ille fuit Princeps terræ *Magog* seu *Scytharum*, vel terræ *Mesek* & *Tubal*, seu *Iberorum* & *Albanorum*. Ipsius *Alexandri* dominatio non fuit tam Septentrionalis.

Antiochus quidem *Magnus Epiphani* pater, *Lydiam*, & cæteram pleramque *Asiam* minorem aliquandiu possedit, sed postquam à *Scipionibus* fractus erat, totâ cis *Taurum* *Asiâ* cedere coactus est, ita ut ejus filius *Epiphanes* vel ipsius *Lydiæ* nedum *Iberiæ* & *Albaniæ* Dominium nunquam attigerit.

Non negamus *Scythas* in bello *Medico* diebus *Cyaxaris* ad *Euphratem* & *Libanum* excurrentes, urbem à se ibi vel inventam vel conditam suo nomine *Magog* dixisse, quam *Syriæ* Reges ejectis *Scythis* tenuerunt: nulla tamen ratio est cur isti Reges ob ejus solius urbis dominium, cùm in *Scythiâ* verâ terrâ *Magog*, vel *Iunio* *Judice*, nullum unquam pedem possederint, principes terræ *Magog* celebrentur: imprimis ab *Ezekiele* qui hæc de *Gog* & *Magog* ante *Scytharum* illam excursionem & conditam *Hierapolin* prophetârit, saltem antequam ulli *Judæorum* eam urbem sub nomine *Magog* cognoverunt.

Quod autem *Jesuita Alcazar* in confirmationem *Iuniana* sententiæ urget, *Antiochum Magogi* Principem eo nomine imprimis celebratum apud *Judæos*, quòd ad *Magogi* idolum *Decreto* *Dagonem* virum vel potiùs fœminam semipiscem colendum extremis illos suppliciis compulerit, nequaquam admittimus. Nam cùm apud historicos pateat tam *Syrorum* quàm *Judæorum* Deos *Antiochum* coli vetuisse, nescimus quo teste *Magogi Decreto* ab hoc regio edicto exemptam docebunt. Utcunque, quod semipiscis illius cultus unquam *Judæis* imperatus fuerit, nullum novi præter *Alcazarem* qui tale quicquam affirmet. *Ioannem* quidem *Olympium* à *Judæis* & *Samaritanis* mandavit *Antiochus* coli: sed quod ulli *Syrorum* *Decreto* colendam proposuerit, nondum à quoquam sumus edocti.

20. Secundo. Bellum *Gogicum* geritur post *Judæorum* conversionem ad fidem *Christianam* & reditum decem tribuum, earumque redintegrationem cum *Judæis* in unum Regnum, nedum in unam *Ecclesiam*: Atqui hæc, nullus dubitat, nostra tempora, nedum *Antiochi Epiphani* sequuntur. De Majori omnis questio est, de eâ nihil audeo peremptoriè pronunciare. Verisimile tamen videtur capitis trigesimali septimi historiam quæ res gestas capitibus 38. & 39. antecedit, dicta omnia importare. Ultima *Judæorum* conversio à *Paulo* Rom.

Rom. II. v. 15. expresse vocatur *resurrectio à mortuis*, quid ergo vetat resurrectionem Israëlitis ab *Ezekiele* suo tricesimo septimo tam fufè, tam dilucidè, & patheticè expressam, ultra reditum à captivitate Babylonica de novissimâ plenâque restitutione populi istius interpretari? Imprimis cum repetitione typi demonstrat Propheta nequaquam se loqui de tali resurrectione Israëlitis, quæ ad solos Iudæos spectaret, sed de tali quæ totam domum *Jacobi*, duodecim omnes tribus ab exilio revocaret: imo verò quæ omnes sub *Davidis* & *Christi* gubernamine poneret. Certum est ista ante dies *Antiochi* non facta, & num talis totius domûs *Jacobi* resurrectio ad hunc diem contigerit, meritò dubitatur. Certè restauratio à Propheta promissa jungitur cum purgatione decem tribuum non tantum ab Idolatriâ, sed & ab omni iniquitate quâ se polluerunt in locis sui exilii c. 37. v. 22. imprimis ab infidelitate & rebellionem contra Evangelium, jam verò talis vel plerorumque Iudæorum, nedum plerorumque Israëlitarum purgatio nondum apparuit, tantum abest ut dies *Antiochi Epiphani* antecesserit.

3. Tertio Rex *Gog*, de quo *Ezekiel*, innumerabilem habebat exercitum, constantem in partibus ex Scythis Septentrionalibus, & Æthiopicis ac Afris Meridionalibus: At *Antiochus Epiphane* nullum unquam vel contra Ægyptios vel Persas, nedum contra infirmos Iudæos exercitum duxit numero valdè notabilem vel singularem: & verò in ejus exercitu nulli unquam Scythæ, nulli Æthiopes notantur; nulli istorum populorum Epiphaniæ ditionis fuerunt, nec *Epiphani* seculo in Syriâ merere stipendia solebant.

4. Quarto. Invadente *Gogo*, Dei populus in villis apertis habitabat securè, nec ullas arcas aut munitas civitates habebat cap. 38. v. 11. Atqui diebus *Antiochi Epiphani* multi Iudæi munitissimas civitates possidebant, & Hierosolyma talibus muris ac propugnaculis munita fuit, ut *Epiphani* visustinendæ suffecisset, si abfuisset dolus.

5. Quinto. *Gogi* milites mutuis se vulneribus confecerunt 38. v. 21. Atqui nihil tale in *Antiochi* exercitu accidit, fuerunt quidem civilia inter *Epiphaniæ* successores bella, sed nullus ipsius exercitus per intestinam seditionem mutuis vulneribus confectus est.

6. Sexto. *Gogi* exercitus igne de cælo extraordinariâ strage delatus est, Verum hoc non fuit de *Epiphane*, insignes quidem & illustres valdè fuerunt Maccabæorum de *Antiocho* victoriæ, non tamen miraculosæ: multa illi hostium millia variis præliis ceciderunt, sed tam immensam stragem quam

Ezekiel memorat, non legimus à Maccabæis perpetratam.

Septimò. Rex *Gog* unà cum suo exercitu uno tantum prælio in quo nihil pugne fuit populi, sed totum Dei in montibus Israëlitis conciditur, & ipse *Gog* non minus quam ejus exercitus cadit, ipseque non minus quam sui milites sepelitur in terrâ Iudæorum: Atqui nihil tale de *Epiphane* verum fuit.

Octavo. Deleto exercitu *Gogi*, Israëlitarum omnia arma flammis absumperunt, & ipsi in magnâ pace vixerunt: Atqui Iudæi extincto *Antiocho Epiphane* nulla arma consumperunt, sed quam potuere plurima recollegerunt, urbesque & arcus suas communiverunt, ut contra formidabiles frequentesque successorum *Antiochi* insultus se tutarentur.

Quod ad sententiam alteram Pontificiorum, qui bellum Gogicum tam *Ioannis* quam *Ezekielis*, volunt esse unius *Antichristi* contra Ecclesiam in fine seculi, & hinc unam suarum demonstrationum extruunt de nostrâ hæresi blasphemique, qui Pontificem Romanum docemus *Antichristum*. Nolumus hic quidem ingredi locum communem de *Antichristo*: certè à multis maximis Theologis altè adeo *Antichristi* characteres Pontifici Romano impressi sunt, ut nulla unquam Jesuitarum ars iis delendis suffectura sit; ego tantum pauca ex textu præ manibus contra hunc commentarium proferam.

Primò. *Gog* est Princeps gentium Septentrionalium qui maximas copias adducit in terram Israëlitarum ut perdat Iudæos: Atqui *Antichristus*, si Pontificiis credimus, erit ipse Iudæus & Iudæis amicissimus, imò Iudæorum Pseudo-Messias, qui Iudæam contra gentes exteras tutabitur; & Iudæorum armis multas splendidas victorias de omnibus gentibus reportabit.

Secundò. *Antichristus* est Pseudopropheta qui suis miraculis seducebat gentes coram bestia & purpuratâ meretrice, qui unà cum bestia projectus in lacum ignis Apoc. 19. ante exortum belli Gogici cap. 20. Itaque bellum illud Gogicum non est *Antichristi*, qui diu antè debellatus, & in stagnum ignis præcipitatus fuit. Quod autem Pseudopropheta cap. 19. sit *Antichristus*, affirmant ipsi Jesuitæ, *Sanctus, Ribera, Alcasar, Pererius* & alii.

Tertio. Post mortem *Antichristi* ad mundi finem sunt dies tantum quadraginta quinque, secundum *Bellarminum* & commune Pontificiorum placitum; Sed post mortem *Gogi* numerat *Ezekiel* annos septem quibus ejus arma Israëlitarum comburebant.

Jesuitarum hinc duo sunt effugia. Prius, tot fuisse Gogi exercitus arma, ut septem totis annis materiam igni præbere potuerint. Certè responsio hæc non satisfacit, nam cap. 39. vers. 9. expressè Propheta affirmat Israëlitas ea arma actu combussisse, non comburere potuisse integro septennio. Altera eorum elusio est, septem definitos annos sumi pro tempore indefinito. Sed nec hæc responsio tenet, nam si aliqua necessitas cogeret definitum numerum pro indefinito accipere, oporteret illum indefinitum numerum vel superare vel aliquo modo æquare definitum, sed tam paucorum dierum scilicet quadraginta quinque, tanta est impartitas ad septem annos, ut hi pro illis stare non possint. Profecto à *Lapide* in locum pro nobis citat sodales suos *Riberam*, *Pintum*, *Baradium*, & alios, quibus ipse suum addit calculum.

4. Quartò. Princeps *Magog* Judæam invasit ut ab Israëlitis prædã colligeret quam distribueret gentibus; sed *Antichristus*, ut voluit Pontificii, quæ à gentibus rapiet spolia Judæis donabit, & ex iis templum Hierosolymitanum extruet summã magnificentiã.

3. Quintò. *Gog* necatur & sepelitur in valle *Hamon Gog* juxta locum *Genesareth*, ut habet *Ezekiel*: Atqui secundum Pontificios, *Antichristus* etsi in monte Oliveto occidendus, tamen nullibi sepelietur, sed præcipitabitur in inferna.

6. Sextò. *Antichristus* omnibus suis bellis prætendit Religionem, gloriam Dei & bonam Ecclesiæ: sed in hoc bello *Gog* detectã facie contra Deum & Sanctos quæ tales ob merum civile dominium belligerat, Religionem omnem ex profecto conculcans.

7. Septimò. Ut *Sanctiss* & alii inter Pontificios, ita *Polanus* & alii inter Protestantas locum *Ezekielis* intelligunt & de *Antiocho* & de *Antichristo*, ut typo & antitypo. Secundum hos parum lucrabuntur Pontificii, etsi *Gogum* Antichristum concederemus, non enim incommodè *Polanus* quæ vel *Ezekiel* vel *Ioannes* habet de *Gog* & *Magog* ad Pontificem Romanum applicare sibi videtur, verùm nos qui non putamus vel *Ezekielem* vel *Ioannem* quicquam loqui vel de *Antiocho* vel *Antichristo*, hoc argumento non utemur.

Brightmannus, *Parvus*, *Medus*, *Piscator*, *Alstedius*, & *Archerus*, *Ezekielis* *Gog* ad *Antiochum* referentes, tamen de *Gogo* Joannis peculiãres habent singuli sententias, quibus examinandis non immorabor, in iis tantùm pauca observans in transcurfũ.

Parvus *Gog* & *Magog* rectè statuens populos septentrionales, non debuit Apoc. 20, bellum Gogicum incipere à præliis Sa-

racenorum contra Christianos in bello sacro, quando *Saladinus* *Rhenari* Tripolitani Comitibus fraude proditos nostros omnes Judæã totaque Asiã expulit; nam Saraceni, Arabes, Ægyptii & Australes Afri ad Septentrionales *Gog* & *Magog* nihil quicquam pertinent.

Secundò. *Brightmannus*, etsi commodè satis *Gog* & *Magog* de *Turcis* & *Tartaris* videatur interpretari, tamen quòd tam hinc quàm *Parvus* bellum Gogicum ad centenos aliquot annos extendant, ad sacras literas non potest accommodari. Nam tam *Ezekiel* quam *Ioannes* bellum Gogicum faciunt brevissimum, & paucis, si ullis, præliis constans; nam ut primùm *Gog* circumcingit castra Sanctorum, non ei permittit Deus ullam in Sanctos victoriam, sed priusquam ad manus veniatur, omnes *Gogi* copias flamma cœlestis absumit. Turcarum autem & Saracenorum contra Christianos prælia ab annis jam sexcentis fuerunt plurima, in quibus vario Marte multas cruentas victorias alteri de alteris mutuo retulerunt, integris adhuc utrinque viribus, nam stant hodie tam Christianorum quàm Mahometanorum multa & potentia valdè regna.

Tertiò. Quòd *Medus* ratiunculis aliquot Sophisticis colligit, *Gog* & *Magog* esse gentes Americanas, quæ post mille annos Regni Sanctorum invadent Europam, Asiam, & Africam totas tum Christianas, & ab integris mille annis sanctas, conjectura est, ut pleraque illius viri, audax nimis, minimumque fundata, ne dicam deridicula.

Quartò. Non magis placent quæ *Piscator* in Apoc. 20. commentatur, nec quæ ei addit *Alstedius*, minimèque omnium crassissimus & plenissimus Chiliafms, quem *Archerus* & *Goodwinus* *Piscatori* ac *Alstedio* ut Colophonem imposuerunt; in magnum reformatarum Ecclesiarum dedecus, nisi ab iis omnibus homines isti novaturientes se separassent.

Piscator mille plenis annis post deletam Romam & destructum Antichristum bellum Gogicum differt: *Alstedius* cum *Piscatore* contentit in mille annis, sed resurgentes Martyres, quos *Piscator* ascendere facit in cœlum, ut ibi cum Christo regnent; *Alstedius* detinet in terrã usque ad mundi finem. Atqui *Archerus* & *Goodwinus*, Independentis nuper Arnhemii Anglorum Ecclesiæ hic cum *Philippo Nayo* Doctor ille Pastor unicus; nihil de pleno Chiliafmo fecerunt reliqui. Nam *Christum* de cœlo deducunt; resurrectionem Martyrum mille annis ante mundi finem docent. *Gog* & *Magog* cum suo exercitu contra *Christum* in medio Sanctorum Hierosolymis regnantem immittunt; & putidissima alia veterum Chi-

Brightmannus

Medus

Piscatoris
Alstedii
& *Independentium*

Chiliaſtarum ſomnia eructant, ut recte notavit doctiſſimus *Voetius* in ſuo ad mille annos appendice ex *Archeo*, & nos etiam fuiſus ex *Goodvino*, *Borrovvao*, aliisſque ejus ſectæ erroribus in noſtrâ Diſſuſoriâ.

Nolumus in præſentiâ profundius hiſce litibus noſmet immiſcere, tantùm poſt aliorum ſententias etiam noſtrum ſenſum propoſitionibus aliquot humiliter & ingenuè doctorum examini ſubjicemus.

1. Primò. In arduâ omni materiâ proclivius multò eſt aliorum ſententias impugnare quàm propriam ita exponere, ut ab aliorum exceptionibus ſit libera. Certè quod in re præſentiâ multis ex *Irenæo* citatur, excuſationem ignorantix ſi non erroris cuius modoſto præbet, qui cum aliorum placitis nequit acquieſcere, quod ipſi videtur ita proponit, ut nemini quicquam præſcribat; ſed ab alio quocunſque meliora diſcere patulâ aure præſtolatur. Omnis Prophetia, inquit *Irenæus* lib. 4. cap. 43. priuſquam impleatur ænigma eſt, quando autem impleta fuerit, maniſeſtam habet expoſitionem & intelligentiam. Quæ de *Gog* & *Magog* *Ioannes* nemo dubitat nondum impleta, & cur quæ de iuſdem *Ezekiel* nondum etiam impleta videantur rationes multas ſuprà perpendendas propoſuimus.

2. Secundò. Quæ de nominibus *Gogi* & *Magogi* primus *Hieronymus*, & poſt eum turba ſcriptorum tam nunc quàm olim tradiderunt, non videntur ſolida. Scopus *Hieronymi* eſt in *Gogi* etymologiâ notare hæreticorum occultas fraudes, & *Magogi* apertas inimicitias. Sed primò diſtinctio hæc nulli temporis, nec ulli ſpeciei hoſtium Eccleſiæ peculiaris eſt: nam ab initio mundi ad finem uſque contra Eccleſiam hac ratione pugnavit & pugnabit *Gog* & *Magog*, nimirum hoſtes teſti & detecti.

Secundò. Quòd clauſteſtinos hoſtes *Gogi* nomine vult *Hieronymus* denotari, incongruum eſt: nam teſti metaphorâ *Chriſtus* ſæpe utitur ad contrarium denotandum. Et certè ſecundum Judaicarum ædium fabricam, quæcunſque in teſto quiſquam dicebat aut faciebat, ea in propatulo in omnium auribus & oculis dicta & facta profitebatur, metaphora ergo teſti & nomen *Gog* ad ſignificandum hoſtes clauſteſtinos non eſt aptum.

3. Tertio. Ut nolim cum *Hieronymo* contendere aut *Iunio* de mutatione vocalium in derivatione vocum, ita ut *Gog* à *Gag* vel *Gig* rectè ſatis formari poſſit (licet *Vauſcu Cholem* ſeu *Shurek* ſeu *nudum*, inprimis cum radicalis eſt, rariùs in derivatione mutari ſoleat) tamen ut *Magog* formetur à *Maggag* non tam facilè conceſſerim, nam præpoſitio *Min* cum nominibus aut verbis præſi-

citur, incipientibus à conſonante dageſhabili qualis eſt *Gimel*, nunquam admittit ſub ſe punctum *Patach* vel *Cametz*, ſemperque conſonantem ſequentem dageſhat, quorum neutrum in nomine *Magog* videre eſt. Certè ſi radix vocis *Magog* quærenda eſt ad manum eſt thema *Mug*, liqueſcere, deſcendere in ſcripturis uſitatiffimum, unde in *Piel* *Mogeg*, ex quo ſervatis omnibus conſonantibus formari poſſet *Magog*, in genuinâ etiam ſignificatione, qualiſ gens ſuo terrore & barbarâ crudelitate aliorum animos deſcendere & liqueſcere faciens.

Tertio. *Annotatores Anglicani* primi qui commentaria ſua Genevæ compilârunt, ex *Calvini*, & *Reza* quæ potuerunt ſcriptis, & quæ illa deſicerent (nam in poſteriora *Ezekielis* & *Apocalypſeos* modoſti illi viri nihil unquam voluerunt ſcribere) ex colloquio. Hi bellum *Gogicum* *Ezekielis* ad *Apocalypſeos* vigefimum extendunt, nec de *Antiochi* aut ullâ Eccleſiæ perſecutione ante dies *Mæſſiæ* intelligi volunt. Hoſ ego ſequens exiſtimo quæ *Ezekiel* de *Gogo* & *Magogo* narrat, vera non eſſe de ullo ante nos ſeculo, rectèque eam Prophetæ hiftoriam reſtringi ad tempora, quibus eam ipſe *Dei Spiritus* *Apoc. 20.* accommodat, non ut ad typum, qui olim in figurâ tranſiit; ſed ut ad inſigne promiſſum, cujus complementum ad tempora à *Ioanne* designata reſervatum eſt.

4. Quarto. Cavendum ne cum *Thoma Colliero* in nuperâ ſuâ ad *Cromweelum* pro *Judæorum* petitione Apologiâ, hæc *Ezekielis* capita de *Judæis* in ſuâ infidelitate perſeverantibus interpretemur: qualiſ commodum eſſet *Londini* & cæteris totius *Infulæ* civitatibus *Synagogas Chriſti* nomen blaſphemantes, & quotquot poſſunt ſuo exemplo ad *Judaïſmum* ſe ducere paratas, publicè cum plenâ & ſecurâ libertate, pro ut petit *Manaſſes Ben-Israël* erigere; hoc inter alia prætextu, quòd *Judæos* debellato mox *Gogo* gentium omnium dominos futuros prudentiæ ſit tempeſtibus beneficiis devincire, ut ipſis amicioribus utamur in ipſorum, quod inſtat, imperio. Certè Prophetæ locis illis nihil habet de *Judæis* infidelibus. Abiſ quidem in eo infidelitatis ſtatu *Chriſtianiſ* omnibus valde cavendum eſt, nobiſque *Britanniſ* ante alios, hac inprimis tempeſtate, cum epidemico aliſſque ſeculis propè inaudito pruritùs morbo, multi inter nos mortales ad teterimos quoſvis errores & blaſphemias aures animæque nimium patulas & repandas habere videamus: quicquid autem locis citatis *Ezekiel* felicitatis ſpondet *Judæis*, id apertè promittitur pœnitentibus fidelibus, & à diuturnâ ſuâ obſtinatione revertiſ ad *Dominum*.

5. Quintò. Ut Annotatores Anglicani mediū malè cum *Iunio* discesserunt à primis in Interpretando *Ezekielis Gog* de temporibus *Antiochi*, ita tam mediū quam ultimi in Apoc. 2. 1. 8. pejus discedunt à *Iunio* & omnibus orthodoxis, dum nimium *Χιλιάζοντες* Gogicum *Ioannis* bellum totis mille annis post destructum *Antichristum* & conversos Judæos differunt: absit, absit, ut dilectissimus noster sponsus *Iesus* suas tamdiu nuptias prolonget. Ponimus quidem bellum Gogicum post Pseudoprophetæ Romani depulsionem in tartara, Judæorumque ac Israëliitarum reditum ad obedientiam suo *Davidi*, & fidem in *Iesum Christum* Ezek. 37. & 38. sed *Gogi* conatus in Ecclesiam toto millenario post id seculum protelare velle, est *Chiliasis* nimium indulgere.

6. Sextò. Quandoquidem bellum Gogicum in se magnum sit mysterium, & ejus peractio post hunc diem futura, commodum videtur abstinere à peremptoriâ omni determinatione, vel de ejus tempore vel de personis vel de plurimis in eo circumstantiis, audacia enim in ejusmodi singularibus decreta, à multis censuram temeritatis, & ab aliis irrisionem erroris procurat: hoc tamen bonâ cum doctorum veniâ proferre si non pronunciare posse videmur; *Gog* non esse *Antichristum*, cum hic cap. 11. Apoc. exeat ante illius introitum cap. 20. & *Antichristus Romanus* omnia sub Religionis prætextu ut *Christi* vicarius peragat: *Gog* verò tam apud *Ezekielcm* quam *Ioannem* deposito & spreto omni prætextu Religionis, Sanctorum omnia castra aperto Marte invadit, pro imperio potius quam errore decertans. *Gog* etiam in nomine, moribus, & militibus Septentrionem spirat, *Antichristus* autem *Romanus* à multis jam annis nihil aut parum cum Septentrionibus habuit negotii. Primò enim Græcorum & postea Protestantium à Romanis separatio Aquilonares penè omnes ex *Antichristi* gremio rapuit.

Neque etiam *Turca Gogi* nomine videtur indigitari. *Turca* enim hostis jam vetus ab annis quadriagentis & senio effætus ad interitum cum *Antichristo* palpabiliter dudum vergens ruinam minatur. Sed *Gog* hostis novus & vegetus majori, & magis formidando impetu quam ante ipsum quisquam quasi *Leviathan* totam Ecclesiam uno haultu devoraturus imminet.

7. Septimò. Etsi nolim cum Jesuita *Sanctio* & aliis *Magogi* titulum ad Indiæ Regem multò maximum, *Magorem* de *Tamerlanis* stirpe prognatum applicare: neque *Gog* & *Magog* cum *Paulo Veneto* in Tartarorum *Tenduc* Septentrionis orientalis ultimâ provinciam quærere, tamen *Ioannis* cum *Ezekielis* prosopographia conjuncta indicare videtur profanum quendam & crudelem ex Se-

ptentrione Orientali Principem: & certè vel præsentem, vel ante aliquot secula orbis terrarum statum prudenter inspectanti, & formidandam *Tamerlanis* totius Asiæ conculcationem cum nuperâ Tartarorum Cathajensium subjugatione Chinæ; Tartarorum aliquis *Cham* videtur *Gogo* similior, quam quivis alius hodie in terra mortalis. Sed ista temporis pandenda relinquentes, piorum omnium putamus officium sua peccata confirmare contra horridiorem adhuc ex Septentrionibus tempestatem, quam quæ ullo seculo ab ulla mundi plaga sanctæ civitati incubuit. Contra hanc procellam à Sp. Sancto munimur, non tantum certissimâ fide illustrissimæ multò victoriæ reditusque *Christi* ad iudicium tunc in foribus, sed etiam quantum vel ex *Ezekiele* vel *Ioanne* valemus colligere, bonâ spe *Gogi* formidandum conatum nihil ultra minas processurum, nullam enim cujusquam sanctorum sanguinis guttam armis Gogicis fundi legimus: sed pii omnes in suis castris delitescunt eâ tempestate, donec ab omni metu cœlestibus à *Christo* flammis in hostilem exercitum immixtis plenissimè liberantur. Ad minutiora non descendimus, aliis ad quaestiones Apocalypticas remissis.

Q U Æ S T I O VIII.

Ad quæ tempora templi fabrica & partitio terræ, aliaque Ezekielis quadragesimo ac sequentibus, referenda sicut?

Quæ habet *Ezekiel* capitibus suis ultimis novem ad Ecclesiæ consolationem apprimè commoda, sed summè difficilia & obscura lucem caperent inprimis à tempore, si constaret ad quod tandem tempus certò referrentur: aurea profectò clavis tempus hic esset ad pandenda quæ penitissimè reconduntur suavissima mysteria: sed quam Interpretes semper fassi sunt in *Ezekielis* Chorographia inextricabilem difficultatem, eadem, si non major, in ejus Chronographiâ seriò inspicientibus apparebit. Ab hac *Ezekielis* parte mandabant olim Judæi omnes cavere ante sacerdotalem triginta annorum ætatem, ut habet ex Rabbini *Galatinus*, *Sanctius*, & alii. Certè *Deodatus* & multi omnino ab ea interpretanda abstinuerunt, & ex Interpretibus tam veteribus quam recentioribus plerique ea asserunt, quæ parum ad locum illustrandum faciunt.

Hieronimus, cum *Eustochii* virginis precibus victus obstinatum silentii propositum & tacendi perseverantiam rupisset, profiteatur in explanatione templi *Ezekielis* trepidationem suam, & in opere difficillimo suspiciones suas, denucians lectori suo, si verita-

*Quæstio-
nis diffi-
cultas.*

*Hierony-
mimode-
stia.*

veritatem desideraret, eam ab aliis quam à se ibi quaereret. Ad suum hic commentarium applicat eum metum & tenebras, quæ olim puer Romæ in subterraneis cryptis, ubi Apostoli & Martyres sepulti erant, expertus esset; illud *Virgilianum* usurpans

Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent,

& illud Prophetæ, *Nubes & caligo sub pedibus ejus, tenebra latibulum ejus*, simpliciter confitens coactum se dicere *O profundum divitiarum sapientia & scientia Dei! quam inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viae ejus? Iudicia Domini abyssus multa.* Templum ergo *Ezekielis* quod cuncta secula tacuerunt, non se velle temeritate differere, sed in fide & timore Dei conjecturam suam se legentibus tantum proponere illud Poëtæ afferens

*Hic labor ille domus & inextricabilis error,
Ut quondam Cretâ fertur Labyrinthus in altâ
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille viis habuisse dolum, quæ signa sequendi
Falleret indeprentus, & irremeabilis error.*

Et quod habet ad initium capituli 42. *Volueram desperatione & magnitudine rei præsens testimonium silentio præterire, sed melius arbitratus sum quodcumque dicere quam nihil dicere, Socraticum illud usurpans, Scio quod nescio, pars enim scientiæ est scire quod nescias.*

Magnam hanc maximi viri modestiam magis probo, quam ultimorum Annotatorum Anglicanorum confidentius promissum de luce à se in posteritatis opem conferenda, etsi horum meritam in *Sanctium* Jesuitam notam amplectamur, qui ausus est semel & iterum accuratissimam, si quæ unquam, sancti Prophetæ Chorographiam ut insulsam, imò iterum ut insulsam blasphemare. Si tam nefaria vox nostrorum cuiquam excidisset, quas, putatis, clamosi illi viri tragædias excitassent? Hæc sumus præfati, ut ignorantia vel etiam erroris in hac quæstione excusatio nobis esset paratior.

Quatuor hic sunt sententiæ, quibus nos quintam addemus. Prima est *Theodoretii*, *Sanctii*, & aliorum, qui etsi aliquas Prophetæ partes exponant mysticè de ecclesia *Christi* sub Euangelio, tamen ipsam domum & urbem interpretantur de templo secundo à *Zorobabele*, & de urbe Hierosolymâ à *Nehemiâ* ædificatis: non negamus in solamen Judæorum Babylone exultantium post ruinam templi & urbis accuratam ab Angelo imaginem describi; sed quòd ea imago non sit templi, urbis aut statûs Israël, mox à captivitate Babylonicâ, sic probamus.

Primò. Petibolus seu murus externus circumcingens templum *Ezekielis* & omnia

ejus atria, erat quadrangulus & quatuor æqualibus lateribus constans, in quorum singulis erant quingenti, adeoq; in toto his mille calami, quorum singuli constabant ex sex cubitis ac sex palmis cap. 42. v. 16. & sequentibus; hoc est, octo milliariibus Italicis aut minimum quatuor, nam cubitus vulgaris ex sesquipede constat, ita ut sex cubiti faciant novem pedes, palmorumque ex quatuor digitis vel tribus pollicibus constantium sex faciant pedem & dimidium: ergo calamus *Ezekielis* erat decempeda, & aliquid ultra, quod omittimus: quinque autem pedes conficiunt passum majorem geometricum, quorum mille efficiunt milliare Italicum. Itaque bis mille calami constantes ex decem pedibus, seu duobus passibus aut sex cubitis & sex palmis efficiunt quatuor milliaria Italica; utrum autem ascendat ad octo merito dubitari potest.

Nam *Iunius* commentario suo in *Ezek. 40.* & alii post eum, mensuras omnes sacras faciunt communium duplices; ita ut facer calamus duorum passuum ad sacrosancta Dei ædificia metienda ab Angelo adhibitus, contineat passus communes quatuor. Fateor *Iunium* non plures quam duos passus in *Ezekielis* calamo numerare, sed hoc profectò minus ad suum calculum accommodè, nam si mensuræ sacræ sint ad communes duplæ, & Angeli calamus ad sola sacra mensuranda adhibitus sit factatissimus, quidni ejus numeri, si ulli alii, sint duplices? Nihilominus quotquot ad manum sunt hac de re scriptores *Ezekielis* calamum seu communem, seu Regium, seu sacrum non extendunt ultra sex cubitos & sex palmos communes.

Et certè rationes *Iunii*, quibus mensuras sacras probat communium duplices, non videntur solidæ: prior ex 2 *Chron. 3. v. 3.* ubi cubiti sexaginta longitudinis templi, & viginti latitudinis dicuntur mensuræ primæ. Nullum hic apparet de duplicatione verbum; nam mensura hæc prima referri potest ad typum, qui antea *Davidi* à Deo ostensus fuit, vel etiam ad mensuras à *Mosè* in tabernaculo usurpatis, in quibus cubiti nominati non possunt de duplicibus intelligi. Profectò qui loci sancti longitudinem, latitudinem, ac altitudinem Sancti Sanctorum 20. cubitorum ad 40 dilatet, nullius memini.

Altera *Iunii* ratio, quòd *Solomonis* Regia quam suæ habitationi extruxit, & plurimæ apud Christianos hodie ædes sacræ templo Hierosolymitano longè erunt angustiores, nisi mensuras templi duplicaverimus. Retsp. licet mensuras eas duplicaverimus, majora tamen templo erunt tam *Solomonis* palatia quam Christianorum multæ Basilicæ, ob

Jesuitæ
Sanctii
blasphemiam.

Contra
Theodoretii
sententiam arg.
1.

Mulè Iunius mensuras sacras facit communes duorum plus.

hanc palpabilem rationem. Templi sacrarium uni tantum homini Pontifici Max. patebat, & domus exterior solis sacerdotibus ad altare thymiamatis mensam & candelabra intervientibus, qui fuerunt pauci; sed palatium *Solomonis* & Christianorum Basilicæ ad totius populi conventum destinabantur. Si comparatio instituenda foret, *Solomonis* curia & Christianorum sacræ ades non cum templo, sed populi atrii debent comparari: hæc autem Regum quorumcunque palatia tam longitudine quam latitudine multum superabant.

Vallalpandi error.

Vallapandus inter doctos architectus accuratissimus ad sex cubitos unum tantum palmum addendum contendit, sed fatetur hic sibi adversari etiam ex suis viros doctissimos, *Vatablum*, *Pintum*, aliosque qui ex capitis 43. vers. 13. rectè asserant unumquemque cubitum requirere additamentum palmi, adeoque sex in calamo cubitos jure postulare sex palmos seu cubitum communem septimum.

Certe ipse *Vallapandus* & docti omnes post *Hierodotum*, Regium cubitum nedum sacrum ex sesquipede & palmo componunt, quidni igitur calamus Angeli ex sex cubitis constans ad unumquemque cubitum additamentum palmi habeat? *Vallapandus* in suo calculo palmum quem sex cubitis addit, extendere cogitur ultra vel tres pollices, vel quatuor digitos, vel ullam à quoquam nominatam palmi mensuram.

Utunque, sint templi mensuræ quam voles parvæ, nostrum argumentum tenebit. Peribolus bis mille calamorum ex cubitis sex ac palmo quocunque modo constantium, efficiunt quatuor milliaria Italica: Atqui ad hunc ambitum templum *Solomonis* nedum *Zorababelis* nunquam pervenit. Imo verò tota urbs Hierosolyma temporibus suis florentissimis tantum spatii non videtur occupasse.

Iunius corrumpit sacrum textum.

Ad hoc argumentum respondentur tria. 1. *Iunius* vult in singulis lateribus, non calamos sed cubitos, ita spatium sextuplo minus facit. Replio 1. admissa etiam tantà hæc diminutione, tamen templi *Solomonis* peribolus à spatio præ manibus longè aberit. 2. *Iunius*, & qui eum sequuntur, aperte hic textum corrumpunt, cubitos pro calamis infarciendo non tantum contra nostros *Piscatorem*, *Deodatium*, *Anglicanos* omnes tres & alios communiter Protestantes; sed omnes etiam Pontificios. Verum est in vers. 20. tam Græca quam Latina versio pro calamis legunt cubitos; sed ipsi Jesuitæ, *Maldonatus*, & à *Lapide* fatentur versionum istarum manifestum vitium, quod corrigunt delentes cubitos ac reponentes calamos, idque disertè *Hieronymi* auctoritate, qui suam hic unà cum LXX. Interpretibus

inadvertentiam fatetur, dum præfestinans ad Hebræum textum vocem *cubitus* adjecit.

Confessum hunc *Hieronymi* errorem contra textum Hebræum *Sanctius* & *Vallapandus* Jesuitæ se profitentur defendere; ille ab *Abbeleiq* versionis Latinæ, hic quasi Prophetæ veru ultimo loqueretur de alio muro interiori quàm de quo prioribus quatuor versibus agebat. Ultraque ratio mala est, sed tamen ut versibus prioribus legerentur cubiti pro calamis, ne isti quidem affirmant. Mirum ergo *Iunium* hanc lectionem in omnibus istis quinque versibus amplexum: putabam initio doctissimum virum deceptum voce Hebræa versus 16. quæ per litteræ metathesin pro מֵאָה מֵאוּת *Meoth* legitur מֵאוּת *Emoth*, *cubitus*: Sed scribæ hic lapsus marginale *keri* statim corrigit, adscribens מֵאוּת *meoth*, correctionemque hanc sequentium quatuor versuum singuli manifestè approbant, omnes disertè legentes מֵאוּת *meoth*, non מֵאוּת *emoth*, & hanc lectionem versiones omnes, Græca, Chaldaica, Latina, & vulgares confirmant: ita ut hic *Juniani* erroris fons non videatur.

Responsio secunda est *Vallapandi*, Prophetam nimirum alii muro calamos & alii cubitos applicare: illos peribolo extimo ambeunti atrium gentium, hos muro interiori ambeunti atrium populi. Replio. Responsio hæc confirmat, non enervat argumentum, quod desumptum fuit à peribolo extimo ex vers. 16. aliisque ante 20. etsi distinctio hæc *Vallapandi* à suis etiam sodalibus, à *Lapide* & aliis meritò rejiciatur, qui rectè docent Prophetam de nullo alio muro loqui vers. 20. quam de quo vers. quatuor prioribus, adeoque versum illum non minùs de calamis quàm hos interpretari oportere.

Tertia responsio est etiam *Vallapandi*, qui versu 26. quingentorum calamorum mensuram non vult de uno aliquo latere seorsim, sed de omnibus quatuor lateribus in circuitu intelligi; ita ut singula latera seorsim calamos tantum centum viginti quinque, & omnia simul quingentos, nequaquam vero bis mille habuerint. Replio. Inventum hoc *Vallapandi* *Sanctius* primò rejicit, ut quod nec amet nec capiat; postea tamen inconstans homo hæc retractans id inclinatur amplecti, etsi ægrè: sed à *Lapide*, *Maldonatus*, & alii aperte rejiciunt, ut audax & falsum commentum. Certè cum Prophetæ multò disertissimè non semel sed quinquies unicuique lateri seorsim; scilicet orientali, occidentali, boreali & australi, & omnibus simul tam in latitudine quàm longitudine quingentos calamos attribuat, profligatæ audaciæ est cuius mortali illis centum viginti quinque solum velle

velle attribuet. Tam crassus *Villalpandi* in mensuris lapsus suspicari cogit, non tam felices quàm aliquando putabam illius viri maximos & perdoctos in sacra Prophetarum architecturà labores. De nihilo non est quòd *Sanctius*, à *Lapide*, & alii Jesuitæ *Villalpandi* Mathematica se non capere apertè profiteantur.

Secundum argumentum contrarium Theodorici. Argumentum secundum, quo probamus templum *Ezekielis* imaginem non fuisse templi *Solomonis*, nec exemplar *Zorobabelis* propositum, ad quod templum suum secundum efformaret. Templum tam *Solomonis* quam *Zorobabelis* fuit intra mœnia & portas urbis Hierosolymæ: Atqui templum *Ezekielis* fuit multis passuum millibus extrà mœnia Hierosolymorum, seu quæcumque urbs sancto Israël fuerit aut futura sit. Majorem nemo controversit: nam etsi tam prior quàm posterior Hierusalem fuerit duplex superior & inferior, inò triplex; urbs tota tamen & in primis templum unis mœnibus extimis continebatur. Minorem probat caput 45 & 48, ubi divino mandato separari jubentur in terræ primitias, vicies quinque mille calami, tam in longitudine quàm latitudine, quorum viginti quinque in longitudine, & decem in latitudine cedebant sacerdotibus, totidemque tam in longitudine quam latitudine Levitis, & viginti quinque in longitudine ac quinque in latitudine sanctæ civitati *Iehova Shamma*.

Istarum partium longitudo & latitudo numeranda aliter atque totius terræ. Nam longitudo Chananæ cum *Iosue*, tum *Zorobabelis*, tum *Ezekielis* temporibus, mensurabatur à Septentrione in Meridiem: eò quòd hæc dimensio quadrupla aut sextupla esset ad latitudinem ab Occidente in Orientem, seu à mari Mediterraneo ad Jordanem vel mare seu *Genesareth*, seu mortuum. Atqui primitiarum & sacræ portionis dimensiones contrario modo mensurandæ sunt: sacerdotum enim viginti quinque calamorum millia in sua longitudine procedunt ab occatu in ortum, & minor eorum mensura, latitudo scilicet decies mille calamorum ab Aquilone in Meridiem, quo toti terræ non latitudo sed longitudo vergebat. Eadem est ratio portionis Levitarum & urbis.

Utriusque in meditullio fortis sacerdotalis stabat tem, lum, inter quod & extrema urbis mœnia interjacebat tota portio Levitarum, decem millibus calamorum lata: & fere etiam dimidia portionis sacerdotum, scitem supra quatuor millia calamorum. Jam verò duodecim millia calamorum efficiunt milliaria Italica viginti octo, quantum distat oportuit templum *Ezekielis* ab urbe sancta. Nihilominus Je-

suita *Sanctius* affirmare audet templum hoc infra illam urbem st. fuisse, sed sine ullo argumento. Quod si typos vel *Fullevi*, vel à *Lapide*, vel *Lyrani*, vel ipsum textum intueare *Ezekielis*, intulsum hoc *Sanctii* pronunciabis *αγαρρα*.

Argumentor tertio. Urbs sancta constat ambitu decies octies mille calamorum, hoc est, milliaribus Italicis triginta sex; passibus duobus vel pedibus decem unicuique calamo attributis: Atqui Hierusalem in terris quartam istius spatii partem nunquam attingit. Non equidem assentior *Annotationibus Anglicanis mediis*, qui ad *Ezekielis* 43. v. 18. affirmant nominatim, civitatis sanctæ ambitum æquasse & longè superasse totius Chananæ terminos; nam licet extendas octodecim illa millia calamorum in circuitu ad viginti quinque millia in longitudine, & decem in latitudine, quod est spatium multò amplius: tamen & hoc intervallum illi auctores ibidem non faciunt excedere nonaginta septem miliaria in longitudine, & triginta novem in latitudine, quæ procul absunt à milliaribus centum sexaginta, quæ post *Hieronymum* docti omnes Chananæ longitudini ascribunt, & sexaginta quæ ejus latitudini attribuantur.

Corrigunt quidem hîc *Medios Ultimi*; hi enim in quadragesimi quinti primum & decimum sextum, viginti quinque illis millibus calamorum ascribunt tantum miliaria octoginta & unum: etsi quæ hic calculus veritati conveniat, & alii etiam tres quos ibidem nominant admodum confuse & indeterminatè, scilicet milliarium septuaginta septem, vel centum quinquaginta quatuor, vel centum sexaginta duorum, non video. Utrunque nostrum argumentum tenet, Hierosolymam in terris octodecim millia calamorum quomodocunque sumptorum nunquam attingisse.

Ut hoc evitet argumentum *Sanctius*, affirmat octodecim illa millia non de calamis sed de cubitis intelligenda. Replica 1. Etsi textus facer in toto illo capite 48. nomen Calami non exprimat, tamen omnes Interpretes tam veteres quàm novi de calamis intelligunt. 2. Mensura capitis 48. intelligenda est de cã per quam Angelus capitibus præcedentibus templum & ejus atria mensus est, hæc autem mensura fuit calamus non cubitus, ut videre est 48. 16. & alibi. 3. Civitas *Ezekielis* cum civitate *Iouanis* est parallela, & habet ad eam aliqualem proportionem; hæc autem si non in singulis lateribus, attamen in ambitu habebat stadiorum duodecim millia, hoc est, miliaria Italica mille quingenta, & secundum aliquorum calculum tot milliaria Germanica, ut notat *Parvus* Apoc. 2. 1. v. 16. Imò

35

Annotationes Anglicanæ notantur.

Sanctii error.

*Nova
Hierusa-
lem alti-
tudo pro-
digiosa.*

verò in altitudine nova Hierusalem pau-
ciora habere non potuit milliaria Italica
mille quingentis, quàm rectè Annotatores
Anglicani ultimi prodigiosam vocant alti-
tudinem, adeoque necessariò mysticam.
Itaque ne inter illas duas civitates omnis
proportio destruat, mensura prioris
oportet sit major calamorum non minor
cubitorum, cum posterioris mensura non
sit ipse calamus sed stadium.

4. Quartum argumentum. In partitione
Ezekielis omnibus duodecim tribubus una
Chananæ & æqualis pars attribuitur: At-
qui tempore *Zorobabelis* & secundi templi
nulla omnino decem tribubus portio est
assignata, nondum enim illæ redierant, &
pauci qui cum Judæis misti sunt, nullam
sunt nati vel ab aliis vel inter se distinctam
habitationem: imò verò Judæorum & Ben-
jaminitarum portiones commiscebantur, nec
vel istarum duarum tribuum fors fuit in
totum distincta.

Hoc argumentum aliter sic propono.
Partitio *Ezekielis* omnino diversa fuit ab
omni, quæ vel diebus *Ioshuæ* vel ullis poste-
rioribus facta est. Nam *Ezekielis* cap. 48.
unaquæque tribus æqualem & distinctam
sortem assequitur, sed tempore, vel primi,
vel secundi templi sortes tribuum fuerunt
admodum inæquales & inter se commistæ.
Sortes *Iudæ* & *Ephraim* majores fuerunt
quàm tribuum cæterarum fere omnium: &
Iuda ac *Benjamin* ita commisti erant, ut
Hierosolymorum aliqua pars ad unum, ali-
qua ad alterum spectaret. *Gad* in sortitione
Ioshuæ ultra Jordanem in maximè Orientali
& Septentrionali Regione Chanaan situs
est, sed in partitione *Ezekielis* in maximè
Meridionali ac Occidentali: *Dan* in par-
titione *Ioshuæ* jacuit in medio Philistinor-
um, sed in *Ezekielis* proximè Damascum,
ubi pars istius tribus olim occupaverat *Lachish*
ad caput Jordanis. *Ioshuæ* locavit *Naphtali*,
Issachar, & *Zebulun* in Galilæâ, Hiero-
solymis ad Septentrionem: sed *Ezekiel* eos
locat ad civitatis sanctæ meridiem. In pri-
ma partione *Levitæ* & sacerdotes ceteri ur-
bes & suburbia in omni tribu haberent,
nullam tamen sortem peculiarem & distin-
ctam acceperunt. At partitione posteriori,
primitialis ager Sacerdotum, Levitarum, &
civitatis, milliarium quinquaginta latitudi-
ne *Iudam* à *Benjamin* separabat, & *Iudam* à
Septentrione, ac *Benjaminem* à Meridie lo-
cabat.

5. Quintum argumentum. Ex templo
Ezekielis fluebat fons aquæ vivæ qui mox in
magnum flumen evadebat, quod in ripis
vestiebatur copiâ arborum, quæ perpetuis
foliis ac fructibus mensuris florebant, hu-
jusque rivi aquæ in mare mortuum fluen-
tes curabant foetidum illum lacum *Asphal-*

titem, ita ut in posterum in eo pisces affatim
viverent; nihil autem tale in templo vel
primo vel secundo apparuit; nullus ibi
omnino fons, neque ullus Hierosolymis,
rivus, per secretos quidem aqueductuum
meatus (ut narrat *Iosephus*) sub altare holo-
causti fluebant subterrestres aquæ ad sacri-
ficiorum sordes evehendas in torrentem
Kidron, qui ex monte Oliveti per vallem
Hinnon orientale Hierosolymorum latus
transiens, per desertum Judæ in lacum *As-*
phaltitem fluebat; sed torrens hic procul
abfuit à fluvio, ejusque ripæ plerunque nu-
dæ erant omni vel arbusculo: ad hunc diem
manet mare mortuum amarissimum & fœ-
tidissimum, omneque quod illabitur ani-
mal necans.

Denique argumentor. In agro primitiali
magna portio assignatur Principi quæ am-
bicbat portionem sacerdotum, Levita-
rum, & urbis: Atqui nihil tale tempore
secundi templi accidit. Nam Principes Ju-
dæorum post captivitatem Babylonicam
qui ante Maccabæos vixerunt, parvæ ad-
modum erant majestatis & rei valde tenuis
paucorumque agrorum, imò nullorum à
cæteris tribubus distinctorum: & verò à
lateribus portionis sanctæ nihil ad Princi-
pes in terra Chanaan remanebat spatii;
hæc enim portio quadrangula habebat un-
dique vices quinquies mille calamos, hoc
est, milliaria Italica præter propter quin-
quaginta; terra autem à *Dan* ad *Beersebam*
patebat tantum centum sexaginta milliaria
Italica & quæ fuit latissima, etiam partes
transjordanas includens, non supra sexa-
ginta: à mari verò Mediterraneo ad *Jor-*
danem vix quinquaginta milliaria repetis;
ut patebit vel *Adrichonii*, vel *Fulleri*, vel cu-
juscumque aliûs terræ sanctæ Chartas con-
sideranti, & cum iis comparanti, seu *Corneli*
à *Lapide* seu *Richardsoni* in *Fullero* typos
ex *Ezekiele* descriptos. Polliciti quidem sunt
Annotatores Anglicani ultimi ad finem
quadagesimi octavi *Ezekielis* subsequutu-
ram Chorographicam Mappam, sed id
promissum non præstiterunt. Ex hujusmo-
di tabulis faciliè perspicias in Chananæ
longitudine inter lacram portionem & sor-
tem *Iudæ* ad Aquilonem, eandemque por-
tionem ac sortem *Benjamin* ad meridiem,
Principi nihil relictum intervalli. Nam
termini longitudinis terræ etiam in *Ezekiele*
fere iidem sunt cum *Iosua* & *Solomonis* Cho-
rographiâ: *Ezekiel* enim ad Aquilonem non
procedit ultra Damascum, & ad Meridiem
non ultra civitatem *Tamar* & *Cadesbar-*
nea: hi autem erant antiqui teræ sanctæ
termini sub primo templo. *David* enim, *So-*
lomon, & *Ieroboam* secundus Aquilonatem
ac Orientalem suum limitem ultra Liba-
num & Damascum usque ad Euphratem
exten-

extenderunt, ac Meridionalem non tantum ad civitatem *Tam. ar.* quam malè *Sanctus* vult *Jericho*, civitatem palmarum quæ in tribu *Benjamin*, totâ tribu *Juda* & Hierosolymis etiam fuit Septentrionalior: Malè etiam à *Lapide* & alii volunt *Palmiram*, quæ Euphrati propinqua fuit, positam etiam ad rivum Ægypti: non quidem Nilum aut ulum ejus ostium, sed *Sichor* qui ad *Rinocoluram* (limitem tribus *Simeon* Ægyptiacum) in Mare Mediterraneum influebat. Jam si unicuique ex duodecim tribubus dies vel dimidium, imo vel sextam, vel fere ullam proportionalem partem cum portione sacratâ quinquaginta milliarium, nullus pes Principi in terræ longitudine remanebit: nam tota terra longa fuerat milliariis tantum centum quinquaginta, & ex his quinquaginta erant attributa sacerdotibus, *Levitis*, & civitati, si reliqua centum inter duodecim dividas, unicuique non supererunt milliaria novem, neque etiam plus in terræ latitudine Principi videtur superfuturum, nam quâ latissima, transjordanas quoque partes assumendo, non patebat ultra milliaria sexaginta. Et verò intra Jordanem & mare Magnum, extra quos terminos *Ezekiel* reducem suum populum non locat, quinquaginta nunquam excessit, si credas ullis quas hodie habemus chartis. His positis nullus agri palmus vel digitus etiam in latitudine Principi restabit. Nam vicies quinquies mille calami fortis sacratæ quinquaginta illa milliaria plene exhauriunt. Quod à *Lapide* vult calamos eos non continere ultra quadraginta quinque milliaria, ita ut hac ratione aliquantum Principi restet, hoc facit ex errore calculi; attribuens *Ezekielis* calamo pedes tantum novem, cum ei plus quam decem debeantur.

Contra-
deorum
sententiam
argumen-
tum 1.

Hæc de sententiâ primâ, cæteras breviter perstringemus. Secunda est Judæorum, qui etsi olim, ut habet *Hieronymus* in locum, in primâ erant sententiâ, tamen ab aliquot jam seculis, ut docet *Lyranus*, ipse Judæus gente, hæc *Ezekielis* capita de tertio templo & novâ in terris felicitate per *Messiam* populo Israëlítico obventurâ interpretantur. Commento huic pravissimo refutando non immorabimur, quæcunque enim pro veritate Religionis Christianæ adducuntur, huc faciunt. *Lyranus* etiam in locum & ex eo à *Lapide* in hoc argumento breviter & nervosè Judæis os abunde obstruunt, nos pauca tantum ad hominem addemus.

Primò. Doctissimi Rabbiorum negant templum in terris extruendum, idque ex divinâ prorsus ipsis traditione, etsi nobis falsissimâ fabulâ. Docent enim, ut habet *Galatinus* lib. 5. cap. 14. *Mosen* pridie mortis suæ translatum in cælos ac colloquutum cum venturo *Messia*, quem vidit stan-

tem cum *Awone* in tertio templo, quod Deus tum non in terris, sed supremo cælo ex gemmis totum fabricabat.

Secundò. Princeps *Ezekielis* non fuit *Messias*, hic enim liberos neque successores secundum Rabbinos & rei veritatem habet: Atqui supponit *Ezekiel* suum Principem habere tum liberos tum successores, regulæ enim isti Principi præscribuntur de filiorum suorum hæreditatibus, & cavetur ne Princeps iste cum successorum suorum præjudicio, regios agros in servorum gratiam alienet.

Tertiò. Tertium templum quod Judæi à *Pseudo-Messia*, & Pontificii ab *Antichristo* extruendum fabulantur, intra Sanctam civitatem collocant: Atqui templum *Ezekielis* 28. minimum milliariis extra civitatem situm est.

Quartò. Templum tertium Judæi & Pontificii multò magnificentius tam primo *Solomonis* quam secundo *Zorobabelis* affirmant. Sed templum *Ezekielis* non fuit augustius vel secundo *Zorobabelis*, nedum primo *Solomonis*; quod enim de magnificentia templi *Ezekielis* præ *Solomonis* habet *Hieronymus*, id de atriis & circuitu intelligendum: nam ipsum Sanctum non excessit quadraginta cubitorum longitudinem, & latitudinem viginti, ac altitudinem triginta. Sanctum verò Sanctorum diebus *Solomonis* non excedebat viginti cubitos vel longitudine, vel latitudine vel altitudine 1 Reg. 6. v. 3. Quod autem legimus *Ezra* 6. v. 3. de longitudine & latitudine cubitorum sexaginta, necesse est id vel cum *Iunio* de cubitis communibus intelligere, ad quos sacri fuerunt dupli; vel potius cum Annotatoribus Anglicanis ultimis de templo simul cum ædificiis proximè adjacentibus. Utcunque templum *Ezekielis* templo *Solomonis* nihilo fuit majus, vel in longitudine vel in latitudine (ut videre est *Ezek.* 41. v. 2. & ibi apud *Villapandum*, *Maldonatum*, à *Lapide*, *Iunium*, *Annotatores Anglicanos* ultimos, & alios) adeoque *Herodis* templo *Ezekielis* domus fuit multò minor, si *Iosepho* credimus *Antiquit.* 15. v. 14. hic enim *Herodem* asserit novum à fundamentis struxisse templum, longitudine cubitorum centum, & latitudine eadem, altitudine verò centum viginti.

Verum est vestibulum templi *Solomonis* longum viginti cubitis & decem latum, fuisse altum centum viginti: sed cætera tota domus non excedebat triginta cubitos in altitudine, Sanctum verò Sanctorum omnino quadratum non superabat viginti.

Quod igitur *Herodis* templum tam amplum fuerit ut in eo ipsum Sanctum Sanctorum, nedum Sanctum; altum fuerit

*Iosephi
fabulæ.*

centum viginti cubitos & centum latum, non possum *Iosepho* etsi oculato testi fidem adhibere: inprimis cum ibidem asseveret, ex templi altitudine suis diebus viginti totos cubitos subsidisse, manifesta fabula. Nam ut in annis paucis qui ab *Herode Magno* ad *Iosephi* adolescentiam fluxerunt, domus hæc in rupe firmâ fundata tot cubitos subsideret, quis credat? Cum templum *Solomonis* omnibus quibus stetit seculis vel unum subsidisse palmum non legamus.

5. Quintò. Adveniente *Messia* ajunt Judæi omnes in toto orbe Israëlitas in Sanctam Terram confluros, & sortes ab *Ezekiele* descriptas occupaturos: hoc autem stantibus *Ezekielis* mensuris, neque rationi neque fidei consentaneum est. Nam, ut supra dictum, extremi Chananæ termini, de quibus *Ezekiel*, non excedunt limites antiquos temporibus *Davidis*; qui ad Septentrionem fuere *Damascus*, ad Meridiem *Rinocolura*, ad Orientem *Jordanes*, ad Occasum *Mare Mediterraneum*. Hi verò fines Iudæorum in terris etiam hodie notorum vel decimæ parti habitationem non exhiberent. Itaque *Ezekiel* de hoc supposititio Iudæorum statu non loquitur.

6. Denique *Pseudo-Messias* expectatus à Iudæis opulentissimus supponitur, & florentissimus Princeps, qui latissimos ex suo absque ullâ ex alieno rapinâ fundos possidet: Atqui Principi de quo *Ezekiel* latifundia sunt admodum angusta, ut supra probavimus; ei enim vel ad Meridiem vel ad Aquilonem nihil, & ad Orientem & Occalum admodum parum superest, si terminos terræ ab *Ezekiele* descriptos non longè transiliat.

*In sententia
com-
muni desi-
deramus.*

Tertia sententia est communis Christianorum, *Hieronimi*, *Gregorii*, *Lyrani*, *Iunii* & penè omnium tam Protestantium quàm Pontificiorum, qui *Ezekielis* hæc capita intelligenda arbitrantur mysticè de Ecclesiâ temporibus post *Christum* natum ad hunc diem. Summa hujus sententiæ nobis non displicet, in eâ tamen sicut à plerisque exponitur, varia desideramus.

1. Primò: Ubi tam longa, tam accurata & particularis narratio historica ab *Ezekiele* instituitur, eam in puram putam allegoriam & sensus merè mysticos transmutare duriusculum videtur.

2. Secundò. Sensus hîc mystici usque adeò multiplices sunt & varii, ut fere singuli Interpretes tam antiqui quàm novi & medii, peculiare suas accommodationes habeant, in quibus ab aliis omnibus differunt.

3. Tertiò. Mystici multorum sensus tam à ratione, saltem ab *Ezekielis* mente alieni videntur, ut paucis cordatis possint probari; *Hieronymus* quinque cubitos portarum

quinque sensus externos vult denotare, & viginti quinque cubitos calamorum sensus spirituales corporeis quintuplo præstantiores. *Gregorius* probat omnia hic *Ezekielis* necessariò mysticè & spiritualiter intelligenda, eo quòd primæ istæ mensuræ cap. 40. v. 5. sint simpliciter impossibiles: ibi enim, inquit, totius ædificii latitudo & altitudo dicitur unius tantum calami, & tamen portarum ac atriorum dimensiones dicuntur multorum calamorum, quasi totum ædificium continens illas partes multò esset angustius variis ex suis illis partibus. Certè *Gregorii* reverentiâ pauperrimum hoc est sophisma; ædificium enim ibi ab Angelo mensuratum est peribolus seu murus extimus, qui etsi latitudine & altitudine unius tantum esset calami, benè tamen ambire potuit atria & ædes quæ variis dimensionibus multa millia calamorum continebant. Cum in limine tam absurdè *Gregorius* cespitet, minùs miramur quam plurima ejus in progressu maximè contorta Mysteriorum commenta. Nihilominùs tamen glossa ordinaria ex *Hieronimi* & *Gregori* Mysticis sensibus multa verbatim transcribit. Et *Lyranus* in sua Postilla alia ex suo cerebro Mystera comminiscitur, eaque omnia ut sensum ipsissimum à Propheta intentum. Magna hæc profectò audacia, si non petulantia humani ingenii efficit, ut Mystici hic plerique sensus meo gustui minimè sapiant.

*Hieronimi
&
Gregorii
vana my-
steria.*

A Lapide plurima hîc Philosophatur de operibus & potentiâ Clericorum jure divino supra populum & ipsos summos Principes. Veiùm in hoc genere *Alcasar* palmam omnibus præripit, qui in Apoc. 3. v. 12. Prophetam per *Iehovam Shammah* civitatem Sanctam intelligere vult urbem *Romam*, ubi *Iehova* in Pontificis sui in terris vicarii pectore habitat, & per templum ab urbe separatum Prophetam indigitare vult *Romanos Monachos*, qui licet in urbe mediâ locis amœnissimis sua palatia habeant, ab urbe tamen & mundo per sua sancta vota, instituta, & totam vitam longè separantur, imò verò *Bibliander*, *Polanus*, & alii ex nostris, qui ad sensus mysticos particulares minutatim valdè descendunt, ea sæpè afferunt quæ licet in se verissima & fidei analogæ, si quis tamen Spiritus Sancti mentem eo loci affirmet, suæ temeritatis censuram ab harum rerum peritis vix poterit evadere.

*Alcasaris
mysteria
ridicula.*

Quarta sententia est eorum qui locos hos *Ezekielis* interpretantur de temporibus Christianis, sed seris admodum & ultimis, quando post reditum Iudæorum ad fidem, Ecclesiæ in tertis reformatio ad suam ἀκμὴν perveniet. Non hîc numero Chiliaftas neque χιλιάζοντες, sed alios viros doctos & pios, qui Iudæos ad fidem Christi conversos

*Quarta
sententia
non pro-
batur.*

in terram Chanaan reducendos arbitrantur, ut ibi Hierosolymam reedificent, & priscis suis habitationibus fruantur, ubi ritu Christiano in magnâ pace & felicitate etiam mundanâ ad secundum Christi adventum Deum colant. Ad hoc propositum loci hi *Ezekielis*, si qui alii, multum tendere videntur, quomodo autem applicent singulas Prophetæ partes literaliter, aut quas earum mylticè interpretentur, me latet, nondum enim hujus sententiæ asseclarum ulla in *Ezekielem* scripta in meas manus pervenerunt. Est quidem primâ facie sententia hæc speciosa, quæ multos Prophetarum locos aliàs difficiles facilè explanat, sed præterquam quod nova sit, alium à Protestantibus omnibus Interpretibus tramitem insistens, metuo valdè cum rotam lucem prodierit, ne nimis Chiliastrarum vitulâ arâsse comperiat. Utcunque eam in præsentia non examinabimus, præstolantes dum integram apertâ facie & remoto omni velo conspiciamus.

Neque
quinta.

Quinta sententia est eorum qui *Ezekielis* tēplum, urbem, & terræ divisionem, unâ cum *Ioannis* novâ Hierusalem Apocal. 21. 22. ad Ecclesiam in cælis triumphantem referunt, in hujus etiam sententia examen nolumus hic descendere, cum proprius magis & commodior ei locus in quæstionibus Apocalypticis remaneat.

Sexta ex
aliis con-
flata est
probabili-
ssima.

De aliorum mente diximus, nostra (si Judæos excludas) ex reliquis est conflata. Ultima hæc *Ezekielis* visio ad Judæos Babylone exules consolandos à Deo missa, ad tempora quatuor referenda videtur. Primò, multa habet de restauratione templi secundi & populi reditu ad desertam suam & desolatam patriam. Secundò, quæ huic temporii accommodari non possunt sat multa, eorum magna pars ad priora Ecclesiæ Christianæ tempora spectant: ubi Dei populus ex Judæis & gentibus compositus augustius multò tēplum, & ampliora tum in Spiritualibus tum in temporalibus à Deo dona possedit, quam seculis prioribus assequebatur. Terriò, aliquam multæ visionis partes referri videntur ad tempora Ecclesiæ in terris ultima, quando tota domus *Jacobi*, & integrum Israëlitarum corpus in infidelitate ac crassis tenebris hodie sepultum resurget à mortuis, & unâ cum gentium plenitudine fruetur iis Dei promissis, quæ nondum præstita apparent. Quartò, quæ in hac visione & aliis Prophetis Ecclesiæ seu Judæorum, seu gentium, seu ex utrisque mixtæ in terris non conveniunt, ea ad supernam Hierusalem securè, & absque periculo erroris referri possunt: distinguere autem visionis partes, & suo quasque temporii adaptare ad Interpretes loci magis saltem prius quàm ad Chronologiam spectat,

ut cunque nobis in præsentia ad hanc operam neque otium est, neque animus.

QUÆSTIO IX.

An ad hanc Epocham maximarum urbium
Ninives & Babylonis excidium
spectet?

MAXIMARUM urbium sinistima solent esse fata, paucarum memini in antiquâ historiâ quæ sub insignibus calamitatibus sæpè non gemuerunt; imò verò hodie in suis ruderibus (si modò superint vel ruderata) pleræque sepultæ jacent, antiquarum facilè principes *Ninive* & *Babylon*, regni Monarcharum Assyriorum & Chaldæorum sedes, utra major inter maximos auctores controversum. *Diodorus Siculus* ex *Ctesia* quem sequitur *Strabo*, *Niniven* vult duodecim præterpropter milliaribus *Babylonem* superare, *Ninives* enim peribolo aseribit milliaria sexaginta: trium scilicet dierum, ut habet *Propheta Jonas*, iter pedestre seu stadia quadringenta octoginta, *Babyloni* verò tantum stadia trecenta octoginta quinque. Ast *Herodotus* *Babyloni* non tantum tot stadia quot *Diodorus* *Ninive* assignat, sed *Pausanias* in suis *Arcadicis* seu libro suo octavo, *Babylonem* non tantum expresse *Ninive* seu *Nino*, sed omnibus etiam quas *Sol* unquam aspexit urbibus magnitudine præfert, *Diodoro* & *Straboni* totâ fronte occursans, qui *Niniven* non tantum *Babylone* multò majorem affirmant, verum etiam omnium quæ unquam fuerunt aut futuræ sunt urbium amplissimam prædicant. *Saliani* conciliatio tam apertas contradictiones non sonat, distinguit hic inter *Babylonem* à *Semiramide* conditam & eandem à *Nebuchadnezare* amplificatam, quasi illa *Ninive* fuisset minor, hæc major. Sed inanis est hæc distinctio, cum auctores de utraque urbe loquantur in suo flore. Præterea asseritur gratis sine omni teste *Babylonis* veteri peribolo à *Nebuchadnezare* quicquam adjectum nedum centum tota stadia.

Num Ba-
bylone
Ninive
fuerit ma-
jor.

Non quidem placet *Diodori* hyperbole, quòd *Niniven* extruxerit *Ninus* eâ amplitudine ut non tantum omnes priores sed futuras etiam omnes civitates superaret. Nam præterquam quòd de futuris contingentibus veritas non sit determinata, & τὸ μέλλον omni mortali sit ἀόρατον, cerè si vera sint quæ de *Tartariæ Cambalou* seu *Chinæ Quinsy* aut *Ægypti Cairo* recentiores memorant, hæc *Niniven* multum excedere videntur. Utcunque, extra controversiam est maximas illas *Assyriæ* urbes *Niniven* & *Babylonem* inimicitiiis & crudelitate in veterem *Dei* populum omnes quas *Sol* unquam aspexit urbes antecessisse. Nam *Ninive* de-

cem tribus si non delevit, in eam tamen captivitatem abduxit, unde ad hodiernum diem non redierunt, imò ubi terrarum hodie extent ut aliquando reducantur, ab omni nescitur mortali: *Babylon* autem reliquas duas tribus septuaginta annorum durissimâ servitute & captivitate pressit, templo Hierosolymis, omnibusque Judæ urbibus excisis funditus.

Deus calamitatum sui populi certissimus & severissimus vindex utrique huic urbi ob oppressum Israël, ultimum exitium plenumque exterminium variorum Prophetarum ore denunciavit. Quæstio est de tempore quo *Isaiæ*, *Jeremiæ*, *Nahumi*, *Zephaniæ*, & aliorum minas in *Babylonem* & *Niniven* Dominus est exequutus.

Ninive ab Arbace primo destructa.

Ut ἐναγτιοφανείς Doctorum tam recentium quàm antiquorum sententias conciliemus, distinguamus oportet istarum urbium ruinæ diversos gradus, qui temporibus diversis contigerunt. Quod ad *Niniven* ter eam minimum oportuit everti. Primò, post Prophetam *Ionam* paucis annis, nam *Sardanapalus* ultimus Monarcharum Assyriorum (quem, si *Saliano* aut etiam *Hieronymo* credimus, *Ionas* ad pœnitentiam adduxit) in priora peccata relabens ab *Arbace Medo* Regno simul & vitâ exutus est, *Ninive*que Imperii sedes capta & solo æquata, antequam in Dei populum quicquam peccasset, quocumque tandem in ipsum Deum fuerint ejus flagitia. Quod autem extincto *Sardanapalo* *Ninive* destructa sit, & cives ejus in pagos vicinos ab *Arbace* dispersi, narrat distincte *Diodorus Siculus* libro suo secundo post medium.

Secundo à Cyaxare.

Post hanc ruinam necesse est reedificatam *Niniven*, nam testantur sacræ literæ, quinque minimum si non Monarchas, certe Reges Assyriæ ibi dominatos, nimirum *Phul*, *Tiglath-peleser*, *Salmanassar*, *Senacherib*, & *Afferhaddon*, hi *Sardanapali* exitio nihil deterriti ad summam in Israëlitas crudelitatem nihil fecerunt reliqui, donec primo decem tribus extirpassent, & in Mediæ montibus cum gentibus commiscuissent. Aliquas enim Mediæ partes novi hi Assyriæ Reges occuparunt, quod ipsis non fuit difficile, quandoquidem ab *Arbace* Medis libertate concessâ per multos annos populus iste per Democratiam dissolutus sua tutari non valeret, donec *Dejoces* Regni gubernamen in volentes resumpsisset: hujus nepos *Cyaxares* primus, *Astyagus*, pater (ut habet *Herodot.* lib. I.) Assyrium Regnum delevit, & *Niniven* evertit secundo; propè ea tempora quibus à *Byzante* Megarensi prima Byzantii seu Constantinopoleos fundamenta jacta sunt. *Cyaxarem* hunc multi *Nebuchadnezzaris* faciunt socerum, qui generum, *Nisocridis* suæ filix *Astyagis* sororis

maritum, in obsidione & secundâ *Ninives* everfione habuit socium.

Herodotus, quem solum ex antiquis secundi hujus *Niniviani* excidii testem invenio, uno tantum verbo rem tam illustrem transilit, alibi se eam historiam plenè traditurum spondens; quod tamen promissum vel nunquam præstitit, vel hoc ejus scriptum inter alia plurima proborum auctorum deperditum est.

Multum hinc sudat tam *Petavius* quàm *Salianus*, ut *Tobia* anachronisticas fabulas cum verâ Chronologiâ concilient: novumque *Nebuchadnezzarem* coguntur fingere, qui post *Afferhaddonem* Medis imperaverit, & tamen idem sit cum *Dejoce* Medo *Ecbaranorum* extructore. Putida hæc sunt tam in tempora quàm in historiam peccata.

Nulla tertia fuit Ninives destructio.

Præter duo ista *Ninives* excidia, adhuc tertium, si non plura videntur statuenda. Nam diu post *Nebuchadnezzaris* tempora *Niniven* adhuc superfuisset confidenter affirmat, non tantum ex *Ammiano Marcellino* *Iosephus Scaliger* animadvertionibus in *Eusebium* pag. 74. sed etiam doctissimus *Bochartus* ex *Philostrato* in suo *Phaleg.* lib. 4. cap. 20. hæc si vera sint, necesse est statuamus *Niniven* tertio conditam ut tertio excindatur: excisam enim hodie nemo dubitat. Certè *Purchasius* in suâ peregrinatione lib. 1. cap. 14. oculatos inducit testes *Sherlaum* & *Cartwrightum*, qui *Ninives* rudera spectarunt, & diu antè *Aitonius Armonius* apud *Bochartum*, ubi supra urbem hanc omnino desolatam vidisse se testatur. Sed à quo tertium vel condita vel vastata sit, altum invenio apud omnes auctores, qui quidem in meas manus venerunt, silentium: ita ut valdè suspicer tam *Bochartum* quàm *Scaligerum* falli, dum temporibus etiam Romanis *Niniven* florere volunt. Certè *Lucianus* nimis quam doctus & in ejusmodi satis certus auctor, qui *Ammiano* & *Philostrato* æqualis, si non major tam ætate quàm auctoritate, in suo Dialogo *Ἐπισκοπῆντες* affirmat *Niniven* suis diebus usque adeo devastatam, ut nullam ejus vestigium remaneret, nec ubi terrarum aliquando fuisset, ulli mortali tum certò cognitum. *Cyrillus* etiam *Alexandrinus* iis temporibus proximus in *Nahumi* secundum idem affirmat, quin & *Pausanias* lib. 8. eandem profitetur sententiam.

Quod autem ad *Ammianum* attinet, tria quæ ex eo citat *Bochartus* testimonia, rectè videntur exponi posse de *Ninive* quæ olim fuit maxima & celeberrima civitatum portus, quàm de ullâ urbe diebus *Iuliani* existente, de quâ post everfam Monarchiam Chaldæorum, non tantum apud omnes ferulentium est, sed etiam testimonia multa in oppositum afferri possunt.

Phi-

Philostratus plenus mendaciorum.

Philostratus autem nullius est apud ullum cordatum auctoritatis, ita ut mirer doctissimum *Bochartum* tantâ cum fiducia ex hoc mendacissimo scriptore quaecunque conclusionem probare velle. In *Philostrato Baronius*, & ex eo *Possennus* errores varios notat, sed multò plura crassissima mendacia attentus quilibet lector observaverit. Fateor *Apollonium Tyaneum*, de cujus vitâ totus *Philostratus* liber est, insignem fuisse Magum, utpote qui non dissimulet frequentia sua cum Dæmonibus colloquia, attamen plurima quæ de eo narrat quasi ab ejus servo *Damide* sibi tradita *Philostratus*, ejusdem planè commatis sunt cum fabulis magicis *Apuleii* in suo aureo asino. Quasi verò non tantùm ipse *Apollonius* absque omni studio aut labore omnes calluisset linguas, etiam avium & piscium ac brutorum, futuraque omnis generis certissimè cognovisset, sed tota etiam apud Indos gens *Brachmannis* vicina scivisset exactè Græcè, & sibi ignotissimos ut primum visos suis nominibus potuisset compellere. Credamus sine scrupulo *Apollonium*, & turbam etiam Magorum Indicorum resuscitâsse pro suo libitu multos verè mortuos, nedum lethales quosque morbos sanâsse, concedamus etiam à Dæmonibus parata fercula homunculos æneos suis manibus apposuisse mensæ, & istos homunciones æreos vel ferreos totum cænarum ministerium peregisse; attamen vel *Damidi* vel *Philostrato* non magis credo veteris *Ninives* temporibus *Domitiani* existentiam, quàm in Caucasii rupibus piper & aromata in magnâ copiâ gigni, ac simiarum opera ad valles deferri, imò Caucasum ad Maris Persici oram pertinere, quin & in Arabiâ & Persiâ populos esse, qui, licet Tropico Cancrî non appropinquent, nequeant tamen polum, imò ne ipsam quidem *Ursam* conspicerè. Tam turpiter in Astronomicis, Geographicis & Physicis, nedum Theologicis cespitanti *Philostrato* quis in quoquam fidem adhibeat? Certè *Lemnius* hic (si quis alius inter veteres) nequissimus est scriptor, erroribus omnigenis scatens.

Bocharti error.

Bocharti commentum de duplici *Ninive*, utrâque *Philostrati* & *Ammiani* diebus existente, videtur minimè fundatum. Certè qui veterem ullam *Ninum* Euphrati ad Occidentem ponat præter mendacissimum *Philostratum*, nullius memini. *Benjamin Tuledensis* Itinerarii sui pag. 62. memorat ad Occidentalem Tigris ripam vidisse se splendidissimam civitatem *Mossalen*, è cujus regione trans fluvium ad Orientem pagi erant & vici, ubi prisca *Ninus* olim sita putabatur. Non p'ura de *Ninive*. Ejus tertius vel ortus vel interitus nullus apparet: primus autem & secundus ad ultima Monarchiæ

primæ; nequaquam ad Epocham jam præmanibus aut ullam posteriorem spectant.

Babylon varias rerum vices experta est, donec tandem ad oculum Prophetarum omnes minæ, & quicquid ipsi Deus olim interminatus est, totum incubuit. *Babylonicæ* captivitatis principium fuit, cum *Darius Medus* seu *Cyaxares* secundus, *Cyri* avunculus & socer, urbem vi & arte cepit: Tum quidem *Baltassare* caeso, & cæteris peractis, quæ à furioso milite in urbe, post longam & difficilem obsidionem armis subacta, patrari solent spoliata, & ab omni Imperio in æternum dejecta est. Omnia tamen in mœnibus, & ædificiis publicis ac privatis manserunt integra, donec sub *Dario Hystaspide* secundus *Babylonicæ* miseræ gradus contigit.

Tum enim temporis dum *Zorobabel Darii* favore *Hierosolymam* & templum instaurabat, *Babylon* ex irâ divinâ ejusdem *Darii* magnum & meritum furorem sensit. Rebelles enim contra *Darium* *Babylonii*, urbem suam ad obsidionem communiverunt, & ut duraret annona maximam mulierum suarum partem suis ipsi manibus strangulârunt. Quantum strangularum numerus fuerit conjecturam facere est ex eo, quòd urbe captâ ad supplendam sobolem non pauciores quinquaginta millibus ex viciniâ adductas *Darius* *Babylonii* comparare necesse habuerit. In octodecim mensium obsidione multa passi sunt mala, sed cum *Zopyri* artibus urbs in *Darii* manus pervenisset, præter cædem & rapinam irumpentium vi militum, *Darius* mœnia *Semiramidis* ex mundi miraculis unum, omnia æquavit solo, & civitatem in villam redegit. Ista *Herodotus* & *Diodorus Siculus* fuscè.

Neque verò hic stetit Dei in *Babylonem* ira, *Darii* filius *Xerxes Beli* templum non tantùm pretiosissimis ornamentis spoliavit, sed turrim illam maximam *Nimrodii* opus vel eo etiam antiquius in linguarum confusione strui cœptum destruxit. *Alexander* enim *Magnus* dum *Babylonem* venisset, ingens hoc ædificium suis ruderibus sepultum invenit.

Post *Xerxem* in Monarchiâ *Perfarum Babylon* de pristino suo splendore multum recuperavit, ita ut initio Imperii *Macedonum* describatur à *Curtio* lib. 5. urbs multò florentissima, licet ab eo quod aliquando fuit tertiam aut quartam partem minuta, ex trecentis enim aut quadringentis octoginta antiquis suis stadiis non plura tunc quam nonaginta ædificabantur, cætera in hortos, agros, & vivaria cesserant.

Quæ habet *Aristoteles* Polit. 2. 3. de *Babylonis* magnitudine ter *Peloponnelo* quasi æquali, vera nunquam fuerunt, nedum tempore *Alexandri*.

Quarta ab
orin Se-
leucia.

Sed quartum & maximè lethale vulnus *Babyloni* inflictum est à *Seleuco Nicanore* divinâ manu ejus cor dirigente ad totalem dominatricis illius civitatis ruinam, absque armis aut ullâ vi. Statuerat *Alexander* *Babyloni* pristinam totam amplitudinem restituisse: summa loci amœnitas & vicinorum camporum fertilitas (ubi vinum erat ipsum vetus nectar, & frumentum incremento aliquando trecentesimo & vulgo ducentesimo) ejus animo ita allubescerat, ut hic Imperii regiam sedem ponere meditaretur. Verùm hujus & cæterorum ejus consiliorum infinitum flamen abruptis mors. *Seleucus* qui magni sui Regni Metropolim diu *Babylone* fixit, tandem tamen ad *Tigris* & *Euphratis* confluentiam, nonagesimo saltem quadragesimo lapide *Babyloni* ad meridiem construxit *Seleuciam*, & in eâ sexcentis mille civium magnâ parte *Babyloniorum*, coloniam collocavit.

Hoc pacto, ut rectè notat *Plinius* lib. 6. & *Strabo* 16. ac *Pausanias* 1. *Babylon* mox desolata & in solitudinem redacta fuit. Certè *Hieronymus* in *Isaiâ* 13. v. 14. ab oculato teste Monacho *Perla* didicisse se affirmat, *Babylonem* nihil habuisse præter antiquos muros, qui pro septo erant, quo concluderentur Regis *Parthorum* leones, apri, & aliæ feræ regio venatui destinatæ. *Theodoretus* paulò post *Hieronymum*, in *Isaiâ* & *Jeremiam* testatur suis diebus omnino desolatam urbem, nullum habuisse *Assyrium*, nullum *Chaldæum* incolam, nec alios quàm paucos *Judæos*. Summam etiam *Babylonis* vastitatem *Lucianus* in suo *Charonte* quasi prædicendo prædicat.

Ista cum citet doctissimus *Bochartus*, nescio qui fiat ut tam amplam fidem adhibeat fabulosissimo & mendacissimo Mago *Philosopho* *Lenio*, qui fingit *Domitiani* diebus Regem *Parthorum* *Vardanem* *Babylone* gloriosissima etiam tum civitate, aulam suam habuisse. Certè eo seculo *Parthorum* Reges (ut priùs *Græci*, dum essent in *Austro*) hiemebant *Seleuciæ*, & ut urbis hujus maximo tumultu liberarentur, in vicino pago *Ctesiphonte*; qui mox ipse in magnam & munitissimam civitatem evasit.

Sed de *Babylone* apud istorum temporum veros historicos, nullum est, quantum memini, verbum. Videat qui volet *Trajani*, *Gordiani*, *Iuliani*, & aliorum Imperatorum contra *Parthos* expeditiones, infrequenti *Nisibi*, *Ctesiphonte*, & aliarum multarum *Assyriæ* urbium mentione, altum semper inveniet de *Babylone* silentium.

Verum est in historiâ *Saracenicâ* & recentiori *Turcarum* frequenter memorari *Caliphum* & *Passam* *Babylonicum*, sed *Babylon* hæc omnino est à alia à nostrâ veteri;

scilicet *Saracenicâ* *Bagdat* quam *Almanfor* ad *Tigrim* in vestigiis *Seleuciæ* tertio à *Ctesiphonte* lapide extruxit. Ut *Seleucia* olim, eo quòd civibus *Babylonis*, à *Nicanore* impleta esset, *Babylonis* nomine apud multos insignita est, ita & *Bagdat* postea in *Seleuciæ* rudibus seu *Babylonis* etiam nomen à permultis accepit. Sed quòd *Bagdat* à veteri *Babylone* tantum distet quantum olim ab eâ aberat *Seleucia*, nimirum milliaribus minimùm triginta octo, à nomine doctorum jam dubitatur.

Bagdat licet hodie *Turcici* *Bassæ* sedes, multum tamen abest ab eo splendore, in quo ante annos quingentos *Benjamin Tuledensis* eam spectavit, sæpe enim post hæc tempora quâ à *Tartaris*, quâ à *Saracenis* ipsis, quâ à *Christianis*, quâ à *Turcis*, malè mulctata & propemodum vastata fuit. Nihilominus magna adhuc civitas est, & totius *Assyriæ* quasi caput. Vetus autem *Babylon* à multis jam seculis omninò fuit sepulta.

Quod de ejus muris à *Pausaniâ*, *Hieronymo*, & aliis cæteræ urbi superstitionibus habetur, id de novis, incertum à quo extructis, intelligendum: veteres enim lateres *Semiramidis* bitumine compactos *Darius Hystaspis* evertit, & quòd de turri ac sepulchro *Beli* aliquot auctores memorant, verum esse non potest, dato à *Xerxe* destructam illam tutrim unâ cum cæteris *Chaldæorum* templis. Certè dum hac transiret *Benjamin*, testatur vidisse se *Babylonis* rudera, ita ut nihil in iis existeret præter reliquias palatii *Nebuchadnezaris*, eaque mutatas in tot serpentum ac sævarum bestiarum latibula, ut nemo audeat appropinquare. Post hunc *Texeira* ab *Indiâ* in *Hispaniam* iter faciens memorat (citante *Bocharto*) *Babylonis* illa vestigia desolata magis quàm quævis totius *Mesopotamiæ* loca. Affirmat certè *Theodoretus* *Euphratem* suis diebus pristinum locum deseruisse, & tenuem tantum ex eo rivulum *Babylonis* rudera permeasse.

Quid sibi velit *Iosephus Scaliger* animadversionibus in *Eusebium* pag. 318. dum asserit veterem illam *Babylonem* permanisse à multis *Judæorum* millibus habitatam ultra annum *Christi* millesimum centesimum; ipse non declarat, nec ego ullâ valeo conjecturâ assequi.

Utcunque ex superioribus ad quæstionem respondeo, excidii *Babylonici* primum, secundum, & tertium gradum sub *Cyro*, *Dario*, & *Xerxe*, non ad nostram Epocham, sed prima Imperii *Perfici* tempora spectare: quartum in translatione populi *Babylonici* à *Nicanore* *Seleuciam* initio nostræ Epochæ contigisse: quintum autem & ultimum istius ruinæ gradum ad nullum certum

Babylonis
ruinæ ha-
die non
extant.

Turcarum
Egidas
non est
antiqua
Babylon.

certum tempus referri posse, paulatim enim ab urbe ad solos muros cum paucis ædibus, & inde ad meras ruinas & rudera sine ullâ vi humanâ solâ manu Dei evanescebat: donec ab aliquot seculis ipsa rudera à transfuentibus vix possint certò cognosci. Quæ enim à quibusdam apud *Purchasum* lib. 1. cap. 20. itinerantibus pro præscæ Babylonis rudertibus accepta sunt, ipsa esse non possunt, cum in mediâ propè viâ inter Bagdatam seu Seleuciam & præscam Babylonem jaceant.

CAPIT. XIII.

De rebus gestis Epochæ nobis septimæ, ab Aristobuli in Judæa Regnum ad natum Christum.

Quemadmodum clarissimum mane antecedere solent crassissimæ tenebræ, & appropinquante crepusculo obscuritas plerumque quàm in mediâ nocte major, ita seculum clarissimam & felicissimam Domini nativitatem præcedens, priorum quodvis caligine cum iniquitatum tum calamitatum superabat.

Apud Judæos Dei populum res sic sese tum temporis habebant. *Aristobulo* ex *Asfamonæ* s primo Rege defuncto, Regni sui anno ipso primo, ejus uxor *Salome* (cui cognomen *Alexandra*) sagacissima mulier mariti tres superflites fratres vinculis, in quæ ab *Aristobulo* conjecti erant, solvit, eorumque natu maximum *Iannaum* (cognomento *Alexandrum*) in Regis cum throno tum toro collocavit.

Primum *Alexandri* facinus fuit fratrem alterum sibi insidiantem obruncare: alterum ingenii placidioris in vitâ quietâ degere permisit, ipse omni vitâ perpervâ Pontificatus curâ tactus, in Regno totus nihil aliud quàm Martem armæque spirabat. Subactis vicinis Syriæ multis oppidis, *Ptolemaidem* obsedit: obsessi *Ptolemaum Lathyrum* ex Cypro, ubi *Cleopatra* matris vim fraudesque vitans agebat, vocabant in opem. Dum in viam se dedisset *Ptolemaus* cum magnis copiis, metuentes obsessi ne pejus à *Ptolemao* quàm ab *Alexandro* multarentur, auxilium ejus repudiârunt, nec intra urbem voluerunt admittere. *Alexander* metu *Ptolemai* solverat obsidionem, sed animadvertâ *Ptolemaidensium* à *Ptolemao* alienatione, cum eo amicitiaæ fœdus inivit, pactus quadraginta talenta; ut arma secum contra inimicos sociaret. Interea cum *Ptolemai* matre & infestissimâ inimicâ clam agebat, ut illa copias maturaret, quibus filium depelleret Syriâ in priores Cypri latebras, *Ptolemaus* compertâ *Alexandri* fraude, contra eum arma

convertit. Urbes aliquot Galilææ vi capit, multa Judæorum millia delet, & versus Hierosolimam moventi occurrit *Alexander* ad Jordanem cum millibus octoginta: strenuè pugnatur utrimque, tandem tamen fugit *Alexander* cæsis ex suis triginta, secundum alios, quinquaginta millibus. *Ptolemaus* quoscunque in vicis nactus est, membratim dissectos coqui & assari præcepit, quò majorem Judæis suorum metum quasi *ἀθροποδοζω* incuteret. Vastanti Judæam *Ptolemao* supervenit cum magnis copiis ab Ægypto *Cleopatra*, filius ut vacuum occuparet Ægyptum eò properavit: sed omnia tam probè munita reliquerat *Cleopatra*, ut necesse habuerit *Ptolemaus* ad pristinum suum exilium in Cypro retrocedere.

Alexander Ægyptiorum metu liber ad vicinas Syriæ urbes occupandas se convertit: Gazam proditione captam tantum non funditus evertit. Dum ob victorias lætus in templo sacrificaret, à Pharisæorum quibusdam contumeliâ affectus eousque excanduit, ut eorum sex millia necaret, propterea homines populares & factiosi per totam vitam multas ipsi turbas concitârunt, in quibus non pauciores quinquaginta millibus Judæorum perierunt: aliquando enim Arabas, aliquando Syros, aliquando alios vocabant rebelles ad sibi suppetias ferendum; cum quibus Rêx vario Marte certavit, donec tandem victor maximè seditiosorum octingentos Hierosolimam adductos crucibus affixit, uxoribus ac liberis in ipsorum conspectu prius contrucidatis, dum ipse interim cum suis amicis & concubinis splendide convivaretur.

Ex temulentia tandem quartanâ febre correptus, post triennem morbum à bello nunquam cessans interiit. Ante mortem lugenti uxori suavit, ut corpus suum Pharisæis ex ipsorum arbitrio dilaniandum traderet, fide datâ ipsam non nisi ex eorum arbitrio Regnum in posterum administraturam. Hac arte conciliati Pharisæi omnia bona ad populum de *Alexandro* & *Alexandra* concionantes, illi splendidissimam sepulturam, & huic securum pacatumque Regnum præstiterunt. *Alexandro* duo fuerunt filii *Hircanus*, placidi & ignavi vir ingenii, *Aristobulus*, ambitiosi ac turbidi. *Alexandra* Pharisæorum favore suffulta ex mariti Testamento habenas Regni sibi solâ retinuit, Pontificatu *Hircano*, & opibus privatis *Aristobulo* concessis. Si per Pharisæorum avaritiam & superbiam licuisset, prudens mulier gentem in pace & opulentia continuisset: alebat enim magnam manum extraneorum militum, qui per præsidia dispersi seditiosorum motus ut primum ortos supprimebant.

Vicinos eâ tempestate intestina bella
ædco

Alexander Pharisæorum persecutor.

Alexandra Pharisæi adulari cogitur.

Seculum ante Christum fuit miserium.

Alexander multas Syriæ civitates Regno Iudæorum adjungit.

adeo vexabant, ut nihil ab illis Judæi metuerent. *Ægyptus* bello civili permultis annis flagrabat, *Cleopatra* quoad vixit filium *Lathyrum* in *Cypro* exulem *Ægypto* abarcebat, & copiis in primis Judæorum regiam suam tyrannidem tutabatur.

Seleucida
bellu inter
stius se
perdunt.

Seleucida mutuis armis ita se contrebant, ut vicinis majorem misericordiam quam metum moverent. *Gryphus* & *Cyzicenus* fratres ad mortem usque se invicem infestabant. *Grypho* *Heracleonis* insidiis sublato, ejus filius *Seleucus* patruum *Cyzicenum* in prælio necavit. *Cyziceni* filius fuit *Antiochus Pius*, sic ab impietate dictus, quod uxorem duxisset *Selenen*, quæ prius *Cyziceno* patri, quin & *Grypho* fratri nupserat, uti primum suo ipsius fratri *Lathyro*, à quo per matrem *Cleopatram* abstracta & *Grypho* missa est. De hac *Pius Antiochum Asiaticum* sustulit, qui, dum regnaret in *Syriâ Tyranes*, delituit in *Asiâ Minori*. *Pius* hic *Seleucum* bello victum in *Ciliciam* expulit, ubi *Seleucus* dum ad reparandum exercitum severè nimis *Mopsuestiæ* pecunias exigeret, ab insurgente plebe cum suis in theatro vivus est concrematus.

Grypho præter *Seleucum* quatuor alii erant filii, quorum historia satis est tam ab antiquis quam recentioribus intricata, sic nos eam paucis expedire conamur. Secundus natorum *Gryphi* cum *Pio* dimicans, exercitum simul & vitam amisit. Post cum tertius *Philippus* aliquam *Syriæ* partem occupavit, etiam quartus *Demetrius Lathyri* milite munitus coronam induit. Uterque frater contra *Pium* belligeravit, donec *Pius* *Galadenorum* Reginam contra *Parthos* adjuvans in prælio cecidisset; *Asiaticum* pusilli animi juvenem post se relinquens.

Demetrius à *Pharisæorum* factione in *Judæam* vocatus, magno prælio *Alexandrum* debellavit: sed cum interim frater *Philippus* ejus ditionem invasisset, *Demetrius*, ut sua tueretur, *Judæam* reliquit, & *Philippum* *Berææ* obsedit. Verum mox *Philippo* in auxilium advolârunt tam *Arabes* quam *Parthi*, qui captum *Demetrium* in *Parthiam* miserunt: ubi à *Mithridate* satis honorificè habitus, mox morbo interiit. Exinde in *Syriâ* ex *Seleucidis* regnavit solus *Philippus*, illi statim abripuit ex fratribus quintus *Antiochus Dionysius* *Damascum*, etsi non magno suo commodo: nam pauld post contra *Arabes* fortiter pugnans *Dionysius* necatus est, & *Aretas* *Arabs* ditionem ejus *Damascenam* suo Regno adjecit.

Tyranes
occupat
Syriam.

Syri continuis *Seleucidarum* inter se contentionibus afflicti, de novo patrono cogitantes *Tyranem* *Armeniæ*, qui *Parthis* *Mesopotamiam* & alia Regna abstulerat, ut sibi imperaret advocârunt. Adest *Tyranes* cum quingentorum millium exerci-

tu, de *Philippo* quid factum nihil ultra legimus, videtur morbo metuque expirâsse. In eo periit tota *Seleuci* stirps, saltem *Seleucidarum* Regnum interiit. *Asiaticus* quidem *Pii* filius cum in angulo *Ciliciæ* toto Regni *Tyranis* octodecennio latuisset, & *Lucullus* tandem *Tyranis* potentiam fregisset, ad *Syriæ* Regnum aspiravit, sed *Pompejus* omnes ejus spes accidit, *Syriâ* in populi *Romani* provinciam redactâ.

Ex *Alexandri* ducum profapia & Regno *Græciæ* nihil tum aliud remanebat præter *Lagidas*, in *Ægypto* ad paucissimos redactos. *Ptolemæus Physcon* *Cleopatraz* uxori *Ægyptum* reliquit tradendam cui vellet ex filio. Studebat illa *Alexandro* natu minori, sed à populo coacta est *Lathyrum* natu majorem Regem dicere; hunc tamen mox expulit in *Cyprum*, & permultis annis ipsa regnavit sola, donec tandem Regium nomen *Alexandro* tribuit. Hic animadverso matris etiam sui fastidio & contra se insidiis, eam prævenit, venenumque quod sibi illa paraverat, ipsam bibere coëgit. *Populus Alexandrinus* præclarum, ut vult *Salianus*, sed ut alii, impium facinus resciscens, *Alexandrum* *Ægypto* expulit, & *Lathyrum* ex *Cypro* ad solium revocavit. *Alexander* *Tyri* expiravit, thesauros suos cum filio etiam *Alexandro* *Romanorum* curæ relinquens.

Ptolemæi
Lagida se
invicem
perdunt.

Lathyrius non diu supervixit, eo mortuo *Sylla* & *Romanorum* favore sublevatus *Alexander Alexandri* filius *Ægypti* Regnum occupavit, sed tyrannicè se gerens ab *Alexandrino* populo diebus novemdecim ab initio Regno necatus est. Post hunc *Lathyri* filius, secundum aliquos nothus, cognomento *Auletes*, Regnum possedit: in cujus filio *Dionysio*, filiaque *Cleopatraz* (de quibus post) *Lagidarum* *Græcorum*que omnium Principum genus evanuit. *Lathyri* & *Alexandri* frater nothus *Cyrenis* Regnum tenuit, hoc ille moriens *Romanis* Testamento reliquit, quod hi in Provinciam redegerunt.

Sed revertamur in *Judæam*. *Alexandra* vicinorum metu libera mercenario milite & *Pharisæorum* favore populum in altâ pace per novennium continuit, sed diutius *Pharisæorum* crudelissima dominatio tolerari non potuit. Dum ipsis Regina permetteret omnia, illi inimicos suos, quibus *Alexander* Rex inprimis favebat, unum post alterum neci dedebant; cumque nullus modus, nullus finis esset cædium, tandem conspiratione factâ superstites *Alexandri* amici Regiam magno numero circumstant, de *Pharisæorum* crudelitate conqueruntur, & quod ab ipsorum manibus securi in posterum viverent, in propinquas arces secedendi potestatem postulant;

Aristo-
bulus cor-
tra ma-
trim or
Pharisæos
rebellat.

lant; abstinere polliciti ab omni publico munere. Hoc impetrato *Aristobulus* ad eos dilabitur, & quàm potuit celerrimè exercitum parat, Pharisei tempestatem præsentientes à Regina jam moribunda totius Regni vires ac opes accipiunt, quibus sub *Hircani* Pontificis nomine *Aristobulo* occurrunt. Concurfu factò *Aristobulus* victor Regnum simul & Pontificatum adipiscitur, persuadetque *Hircano* fratri ut in pace privatus ageret.

Antipater Hircanum contra Aristobulum instigat.

Hoc quidem ille lubenter ad vitæ finem præstitisset, sed *Antipater Idumæus Herodis Ascalonita* filius qui à puero captivus Ascalone abreptus ab Idumæis, ad magnas opes inter eos pervenit, & ab *Alexandro* Rege toti Idumææ præfectus fuit: magnæ vir hic ambitionis & audaciæ ab *Aristobulo* sibi metuens, *Hircano* assiduè insusurrabat ut vitæ suæ caveret, cui procul dubio *Aristobulus* insidiaretur: populique primoribus in aurem occinebat, iniquistimum quod *Aristobulus* fratrem suum majorem tam de Pontificatu quàm Regno deiecisset: nec ista destitit suggerere, donec *Hircanum* induxisset ad *Aretam* Arabem Hierosolymis noctu secum aufugere. *Aretas* ab *Antipatro* persuasus quòd *Hircanum* reduceret in Regnum, quinquaginta militum millia in Judæam ducit: *Aristobulus* cum quantis potuit copiis occurrens victus est, & Hierosolymam fugit.

Pompejus Aristobulum in vinculis Romam mittit.

Interea *Pompejus Tygrarem* in Armenia persequabatur, missò in Syriam *Scauro* legato, qui Damasci Syros in fidem populi Romani se dedentes acciperet. Ad *Scaurum* tam *Hircanus* quàm *Aristobulus* mittunt, qui donis ad se Romanos allicerent. *Scaurus* *Aristobulum* quadraginta talenta pacifcentem *Hircano* præferens, *Areta* mandavit in Arabiam reditum, ut *Aristobulus* regnaret in pace. *Aristobulus* restitutus post digressum *Scauri* *Aretam* & *Antipatrum* novo prælio superavit. Ut verò *Pompejus* ipse Damascum venit, *Antipater* tantâ arte & diligentia *Hircani* causam egit, ut *Pompejus* *Aristobulum* comprehensum Romam miserit, & *Hircano* Pontificatum cum aliquo principatu, sed nequaquam Regio diademate concesserit.

Romani horrendâ crudelitate orbem vexarunt.

Locus hic requirit ut de rebus Romanorum aliqua carptim delibemus. Romani postquam Macedonia Reges extirpâssent, & *Seleucidas* ita fregissent, ut nullus ab illis ultra metus esset, immanem suam superbiam, avaritiam & crudelitatem diu tectam, rejecto omni pudoris velo, orbi propalârunt. Non tantùm Macedoniam sed & ceteram totam Græciam, cui diu adlandiebantur, in Provincias redegerunt. Achæorum Rempublicam nihil peccantem dissolverunt, & civitates societatem ultra colere vetuerunt: Corinthum libertatis

antiquæ tenaciorem in cineres converterunt, plerisque civibus ferro necatis, & superstitibus cum uxoribus & liberis sub hastâ venditis: ut horrendo hoc severitatis exemplo cætera Græcia conterrita, sub Romano jugo ut libet duro pressa, non amplius hisceret.

Græciam totam sub jugum miserunt.

Eodem anno par injustissimæ crudelitatis exemplum in Carthaginem ediderunt. *Masinissam* Numidiæ Regem ob navatam *Scipioni* in secundo bello Punico operam multis Carthaginensium spoliis ditârunt; Hic non contentus Regni sui latifundia dilatasse accessione magni Pænorum territorii, sibi à Romanis donati, voluit insuper, quod Pænis exacto cum Romanis supererat, de die in diem ipsis abriperere. Cùm nullus à *Masinissâ* injuriarum esset finis, post multas Romanis querelas sine fructu delatas, tandem arma contra *Masinissam* sumpturunt. Habebat tum *Masinissus* annos supra nonaginta, & tamen more Numidarum militiæ labores quotidie ferebat in equo absque ephippio. Carthaginenses, etsi non ad pristinas, tamen ad magnas vires tum redierant. Romani variis eo tempore in Hispania, Gallia, & Italia bellis distracti, legatos in Africam miserunt, qui *Masinissam* si victum viderent cum Carthaginensibus reconciliarent, sin victorem, contra Carthaginem arma sumerent quasi scædisfragam, quòd bellum contra ullos, se inconcussis, movissent. *Masinissam* quidem invenerunt legati Carthaginensibus multo superiorem, nam ex eorum centum viginti millium exercitu plus quàm dimidium deleverat; hîc ergo, prout in mandatis habebant legati, Carthagini bellum indicunt, multùm fremente *Masinissâ*, quasi bolum suis faucibus, omneque victoriarum suarum præmium eriperent.

Pæni Romanorum metu omnia Senatui offerre; postularunt illi primùm trecentos obsides ex familiis nobilissimis, isti Romanam missi sunt. Postularunt secundò classem, etiam & hanc acceperunt, & in conspectu Carthaginis incenderunt. Postularunt tertio civitatis arma, & hæc etiam licet ægerrimè, tradita tamen sunt, eaque tot quot Africæ toti armandæ satis superque fuissent. Nondum tamen Romanis satisfactum est. certis Carthaginis ruinâ pristinas suas calamitates ab *Hannibale* ulcisci.

Diu & acriter de Carthaginis fortunâ in Romano Senatu disceptatum est. *Scipio Nasica* Senatûs princeps omni ope nitēbatur urbem antiquam servare, ut eos esset Romanæ juventuti fortitudinis & omnigena virtutis: verùm *Cato* tum supra octogennarium Senatui tandem persuasit ejus excidium, ne Romam illa aliquando perderet.

Cato major Carthaginem injustissimè procurat delendam.

Secundum hoc Senatûs secretum consulum postularunt tandem quartò legati ut Carthago defereretur, populusque quas vellet novas sedes sibi sumeret, modò stadiis sexaginta à mari. Plebs accepto hoc postulato verè furere, senatores suos qui obfides, classem, & arma tradiderunt, lapidibus obiuere, arma nova, classemque ac bellica instrumenta diu noctuque fabricare, donec incredibili industriâ, eum terrâ marique exercitum comparâssent, qui multas Romanis simul & *Masiniſſæ* clades intulit, Consules aliquot & varios exercitus fregit, & nisi per unius *Scipionis* virtutem steterit, omnino delevisset.

Scipio hic annorum triginta juvenis majoris *Africani* nepos ab exercitu Romam concessit, ædilitatem petiturus: verùm à populo Consulatum ipsum diu ante legitimam ætatem nihil de eo cogitans obtinuit, eique Provincia Africa ac delenda Carthago commissa. Ut ad exercitum Consul rediit, milites antiquâ disciplinâ statim ita instruxit, ut Pœnos confestim intra urbis muros arctâ obfisione concluderet, & tandem vi caperet. Maxima Carthaginienſis populi strages fuit, & urbs septemdecim dierum continuo incendio, illachrymante *Scipione*, consumpra est, secundum crudele *Catonis* placitum.

Hasdrubal Pœnorum dux se dedit, sed ejus uxor majoris animi femina in arce incensâ, dum inspectaret *Scipio*, duos filios confodiens sese dedit in flammis, superstites venundati, multi ex armatis objecti bestiiis, & urbs complanata, diris restauratoribus devotis.

Crudelitatem hanc Romanorum in vicinos fere omnes numen mox vindicavit; etsi enim inter gentes nulla Romanam vim eâ tempestate valebat retundere, vindex tamen Deus suas ipsorum manus in se ipsos convertit.

Inter Hispanos Numantini fortissimè pro patriæ libertate certabant: post multas Romanis inflictas clades, tandem Consul *Mancinus* cum millibus triginta Numantiam arctâ obfisione cinxit; erumpentes obfessi Consulem conjiciunt in fugam, & iis locorum angustiis fugientes concludunt, ut Consul fœdus pacis ad se exercitumque à præſenti interitu servandum lubenter iceret. Senatus fœderi illi inhonesto noluit stare, sed Consulem *Mancinum* nudum, manulque post terga revinctum Numantinis dedit. Numantini intra portas non recipere, sed triginta millia militum quos fœdus servaverat sibi de di postulare, vel fœdus integrum servari: petitiones illas æquissimas Romani rejicere, Numantini ad extremum spiritum se tueri, idque multorum ex Romanis millium interitu. Tandem

Scipio Africanus minor iterum Consul ad eos perdomandos mittitur, hic suâ virtute Numantinos fregit, non domuit: cum erumpere per munitissima *Scipionis* castra non possent, urbem incenderunt, & se, uxores, liberosque plerique incendio immiserunt, ne in crudelissimas Romanorum manus venirent.

Numantine casus horribilis.

Tiberius Gracchus Africanus majoris ex sorore nepos, *Mancini* quæstor erat, cum fœdus infame iceret; hic seu metu pœnæ à Senatu, seu ambitione percitus, ut populum sibi devinceret, leges agrarias tulit; quibus præter alia populo gratissima statuit, ut quod quisquam ex agro publico supra quingenta jugera possideret, pauperibus divideretur; etiam ut thesauri Regis *Attali Pergamensis*, qui sua omnia populo Romano legaverat; distribuerentur ad cœmendarum rustica instrumenta, quibus pauperes coloni suum agrum colerent: Dum leges hæc *Gracchus* invito senatu tumultuose urget, *Scipio Nasica* Pontif. Max. Senatum alioque secum ducens, impetum facit in *Gracchum*, factoque tumultu *Gracchus* cadit, & cum eo trecenti; quorum cæde territus populus aliquantisper quievit. Sed post unum aut alterum annum respirans, iis ubique convitiis *Nasicam* ubicunque obvium impetebat, ut Senatus necesse habuerit honestâ legationis specie virum in Asiam ablegare, ubi Pergami propè exul interiit.

Gracchorum seditiones.

Tiberii Gracchi frater *Cajus* populi favore tribunatum adeptus, fratris vestigiis voluit insiltere: dum eandem agrarias leges promulgat, adversarium habuit suum consobrimum & levitum *Scipionem Emilianum Africanum* minorem. Hic ab uxore *Semproniam Gracchi* sorore vel veneno vel laqueo in lecto strangulatus est. Nemo tamen de ejus morte quætionem audebat movere: sed mox Senatus duce *Opimio* Consule majores animos sumens, *Cajum Gracchum* Tribunum plebis, & *Fulvium* Consulem cum tribus sequacium millibus in stratis necavit, eorumque bona sub hasta vendidit. Initia hæc fuere civilium armorum, quæ mox urbem sanguine & rapinis replerunt, ob divinam vindiictam, & aliquale solamen reliqui orbis, in quo Romani tam largos innocui sanguinis rivos effuderant, & unde tam magnos prædæ acervos corraferant.

Moriens *Masiniſſa* propè centenarius Regnum suum inter filios tres legitimos *Scipioni* tunc Carthaginem obfidenti dividendum reliquit. Decrevit *Scipio* ut natu major *Micipsa* Regio nomine & auctoritate frueretur, fratribusque *Gulassa* & *Manastabali* regiones satis ample attribuerentur. Discessit *Gulassa* sine liberis, *Manastabali* unus tantum fuit nothus *Iugurtha*, *Micipsæ* duo

Iugurthini belli origo.

Deus Romanorum manus in seipsos convertit.

duo erant legitimi *Hicmpfal* & *Adherbal*. *Iugurtha* eò animi & fortitudinis evasit, ut *Micipsa* ab eo timeret suis liberis: ergo ut de vià colleretur eum misit cum copiis *Numantiam* ad *Scipionem*: Hic tam egregie se gessit *Iugurtha*, ut bello finito, laudibus cummulatum *Micipse Scipio* remisit. *Micipsa* mutato tunc consilio statuit beneficiis *Iugurtha* animum, sibi suisque liberis devincere; eoque sine cum suis filiis cohæredem Regni moribundus constituit. *Iugurtha* Regni terciâ non contentus, ad totum quibusvis artibus aspirabat. *Hicmpsale* inimicis percussoribus in lecto confodit, ejusque partem Regni occupavit: *Adherbalem* quoque adortus, eum adegit ad Romanos confugere: missis illi legatis inspicere Numidiæ res, *Iugurtha* *Opimium* Consulem & *Scaurum* Senatûs principem cæterosque omnes legatos donis suis pervertit, ita ut Regnum inter eum & *Adherbalem* dividerent, nullo viro sceleratissimo *Iugurtha* inflicto supplicio; is verò impunitate audacior, *Adherbalem* mox toto Regno ejecit, obfellumque in regia urbe, & captum necavit.

Tam fœda tum Romanorum fuit avaritia, ut magnatum plerique auro corrupti *Iugurtha* facinora excusaverint, & ægrè Tribunorum plebis importunitas contra scelestum à Senatu bellam decerni impetraverit: tam vasro autem & industrio *Iugurtha* ingenio fuit, ut Consules cum exercitu aliquot annos eluserit, aliquos prælio fregerit, plures auro corruperit, donec *Cæcilius Metellus* venit in Numidiam; contra hujus integritatem, fortitudinem, & industriam nihil valuerunt omnes *Iugurtha* artes. Plerasque hic Numidiæ urbes expugnavit, *Iugurtham* sæpe fudit, fugavitque, neque quicquam ipsum à bello finiendo remoratum est, nisi legati sui *Caji Marii* invidia & ambitio.

Gracchorum fratrum seditiosus spiritus cum ipsis non est extinctus, urbana plebs licet istorum cæde aliquandiu conterrita quieverit, mox tamen se colligens, ut ex *Gracchorum* cineribus novam flammam excitaret, utriusque status in iisdem quibus cæsi sunt locis erexit, iisque ut novis Diis sacrificia & thura obtulit; hæc apertâ insaniâ inflammans seditiosi cujusque animum, ut audacter in populi gratiam contra Senatum insurgeret, *Cajus Marius* homo omnino novus & obscurus, tribunatum nactus statim legem tulit de judiciis à Senatu ad populi suffragia transferendis, cum huic legi Senatus-consultum opponerent Consules, *Cajus Marius* curiam intrans petiit a Consule *Cotta*, ut illud senatusconsultum rescinderetur. Rogavit *Cotta* sententiam collegæ *Metelli Dalmatici*, sub cujus

patrocinio *Marius* ejusque majores vixerant: cum uterque Consul pro senatusconsulto staret, *Marius* advocatum in Curiam licentem jussit utrique Consuli vincula induere, victosque inducere in carcerem, quo facto legem suam nemine ultra contradicente promulgavit. Aliquot post annos sub *Metello* in Numidia militans *Marius* fortem satis & industriam se præstitit, sed cum à *Metello* dimitti Romam postularet, ut Consulatus candidatus appareret, & non nisi ægrè ac serò missionem impetrasset, exercitum quantum potuit contra *Metellum* commovit, variasque calumnias à multis Romam perferri curavit: quasi *Metellus* à *Iugurthâ* sicut alii corruptus bellum protegaret. *Marius* ut Romam venit non tantum Consulatum adipiscitur, verum etiam ad exercitum in Numidiam statim mittitur, ut belli à *Metello* tantum non confecti gloriam caperet: *Metellus* exercitum animo notentissimo dimisit, triumphum tamen & *Numidici* titulum à populo ut libet stulto & ingrato nactus est.

Parvus *Mario* cum *Iugurtha* jam fracto labor erat, attraxerat *Iugurtha* in belli societatem suum generum *Bocchum* Regem Mauritaniæ: ad hunc *Marius* misit *Syllam* legatum, ut eum ad populi Romani amicitiam pelliceret, & si posset *Iugurtham* socerum tradere persuaderet. Tam dextrè *Sylla* volatile *Bocchi* ingenium pertractavit, ut omnia ab eo tandem impetraverit, etiam *Iugurtham* in vinculis, magno *Marii* cum dolore: ita enim belli confecti gloria in *Syllam* translata est. Utcunque *Marius* duxit *Iugurtham* in triumpho, & in carcere Romæ confectum vel inediâ vel laqueo necavit.

Tunc temporis centena aliquot *Cimbrorum* & *Tentorum* fortissimorum virotum millia tendebant in Italiam, ut à Romanis agros extorquerent. *Scipionem* Consulem in Gallia Transalpina se objicientem cum octoginta Romanorum millibus interfectione deleverunt, aliosque etiam exercitus fuderunt. Contra hos unica spes populi *Marius* fuit: & is quidem tam industrie fortiterque bellum gessit, ut supra ducenta *Teutonum* millia prope *Marsiliam* necaverit, *Cimbrorum* etiam ad Padum supra centum millia, reliquâ barbarorum colluvie omni sub hasta vendita. In hujus laboris præmium à populo volentissimo *Marius* quot libuit Consulatus impetravit, cum tamen nullus ab hoste metus premeret, sextum Consulatum cupidissimè appetitum, & largitione magna mercatum vix potuit obtinere.

In hoc Consulatu *Metellum* oppressit: *Saturninus* Tribunus plebis legem tulit de divisione agrorum in Gallia, quos *Marius* suis

Sylla Iugurtham Bocchus tradit.

Marius Cimbrorum profugat.

Marii fraude Metellus exulat.

Metellus Iugurtham frangit.

fuis armis acquisiverat : legi addidit, ut singuli senatores eam suo iurejurando sancirent, alioquin Senatu moverentur, & viginti talentis mulctarentur. *Marius* in Senatu contra hoc iusjurandum declamavit, & ab eo fumendo omnes suo exemplo avertit : sed en versutum prævaricatorem ! Cum *Saturninus* urgeret juramentum, id *Marius* sine scrupulo præstitit, & post eum omnes præter *Metellum*, cui uni laqueus ille à *Mario* tendebatur : recusantem *Metellum* non tantum ex senatu, sed ex tota Italia *Saturninus* eiecit, aquâ & igni interdicens. Sed ecce cœlitus properam vindictam. Dum favente *Mario* *Saturninus* Consulatum ambiret, *Memmius* unâ cum eo fuit candidatus : animadverso autem populi in *Memmiam* præ se favore, immisissis percussoribus in ipso foro *Memmiam* *Saturninus* curat necandum. In atroci hoc scelere populus tumultuati, *Saturninus* Capitolium occupare : sed dum aqua intercluditur, siti ferè eneētus, *Mario* se tradidit. Hunc *Marius* quasi iudicio reservans custodia commisit, populus *Marii* fraudem suspicatus, *Saturninum* statim lapidibus obruit. Eo sublato *Metellus* junior pullatus à populo reditum patris supplicat : dum omnes redire permittunt, unus *Furius* Tribunus *Marii* impulsu supplicentem juvenem rejicit : hunc obstinatæ perversitatis virum populus in comitiis discepit. Redeuntem *Metellum* urbs tota magno gaudio suscipit. Unus *Marius* viri conspectum non ferens in Asiam proficiscitur ; quasi vota soluturus matris Deorum, revera ut *Mithridatem* contra Romanos concitaret, eo fine ut ipse bello huic conficiendo admoveretur. Sed hac suâ spe *Marius* egregiè falsus est.

Bellum sociale difficile.

Italiae populi junctis viribus cum Romanis, omnes vicinos longè lateque Romæ subjugaverant : æquum ergo censebant, cum in omni bello majores semper ipsorum quàm Romanorum fuissent copias, ut jus civitatis & partem Imperii opumque suo sanguine & armis qua sitorum participarent. Romani diu ipsos hac spe duxerunt, sed cum se tandem ludificari certò comperissent, junctis consiliis arma corripuerunt. Bellum hoc sociale & Italicum annis quatuor durissimum & cruentissimum fuit : æqualibus enim armis, viribus, & artibus pugnabatur. Multa & atrocita variis locis prælia commissa sunt, meliori plerumque sociorum fortunâ : sed tandem *Marii*, *Syllæ*, & *Quinti Pompeii*, *Magni* patris, virtute sociorum vires labefactatæ sunt. Ante omnia hæc Romanorum ais socios confregit ; *Volscis*, *Hetruscis*, & aliis urbi propinquioribus civitatis jus concesserunt, quorum viribus ipsi fessi, & propè fracti cætos socios pessumdedeunt ; tanta in

hoc bello *Syllæ* virtus emicuit, ut Consulatus, atque Asia bellumque Asiaticum decernerentur. Dum cum legionibus quinque versus Asiam properaret, & ad Nolam reliquias belli socialis dissiparet, nunciatur *Sulpitium* Tribunum tulisse legem quâ potestas *Syllæ* abrogaretur, & legiones bellumque *Mithridaticum* *Mario* jam septuagenario committerentur.

Dum *Pompejus* alterius Consulis filius *Syllæ* gener obloqueretur, à Tribuno necatur. Hoc accepto nuncio revertitur in urbem *Syllæ*, occurrunt *Mariani*, post pugnam *Syllæ* victor urbem occupat. *Marium*, *Sulpitium*, & alia factionis stabella proscribit, in fuga captus *Sulpitius* confoditur, abscessumque caput pro rostris collocatur. *Marius* oculorum tenuis in Minturnensi palude demersus, diu delituit ignotus : tandem extractus est, & ibi collum circumjecto in carcerem publicum conjectus : Minturnarum carnifex *Germanus* bello Cimbrico captus cum gladio in carcerem missus est ut captivum necaret ; sed ut *Marium* magno ejulatu vociferantem agnovit territus, abjecto gladio ex carcere fugit. Minturnenses tanti viri calamitatem commiserantes, eum cum viatico in navicula dimiserunt : appulsus hic in Africam, in pauperculo tugurio Carthaginensi, diebus multis, dum defevissset tempestas, latuit ; inde mox ad magnam patriæ calamitatem proditurus.

Marius egregè mortem evadit.

Mithridates Ponti Rex maximi ingenii & animi vir, etsi diu contra Romanos armatus, tamen ad ea voluit apertâ Romanorum injustitiâ pertrahi ; curaverat quidem *Ariobarzanem* Cappadociâ & *Nicomedem* Bithyniâ suis artibus expelli ; sed cum illos *Syllæ* Prætor reduxisset in regna, uterque à Romanis Proconsulibus instigatus est ad *Mithridatem* sine ullâ causâ provocandum. *Mithridates* multas injurias pati, & de iis ad Romanos in Asia Magistratus querimoniam deferre ; illi verò causam belli quærentes, *Mithridatis* querimoniam negligere. Dum suas ille contra *Nicomedem* injurias vindicare conatur, Proconsules ei bellum indicunt ; orare *Mithridates* vellent rem totam Senatui remittere ; illi orantem spernere, & supra quadraginta millia legionariorum militum, ac quinquaginta millia sociorum in campum deducere. *Mithridates* instructissimum exercitum ducenties mille peditum & quinquaginta equitum secum trahens in prælium descendit, in quo victor plurimam Romanorum stragem edidit, Cappadociam, Bithyniam, & multas circumcirca Provincias occupavit, quin & per totam Asiam secretum ad Satrapas, urbiumque præfectos mandatum emisit, ut uno die quotquot reperirentur Romani

Bellum Mithridaticum.

aut Italici generis in suis districtibus, omnes cum conjugibus & liberis obtruncarentur, & direptis bonis insepulti projicerentur. Maxima hæc calamitas Romanis incubuit, nam Romanorum civium uno die, maximam partem in templis, supra centum quinquaginta millia confossi sunt.

Sylla in Atheniensibus crudeliss.

Nuncium hoc *Syllam* in Asiam acceleravit, etsi non ante redactam Græciam, quæ fere tota in primis Athenienses, ad *Mithridatem* defecerat. Diu hæsit *Sylla* in Athenarum obsidione, tandem fame domitas Athenas vi cepit, magnamque obviorum stragem edidit, nulli ætati, nulli sexui parcens. Nihilò mitior eodem tempore *Marius* Romæ erga *Sylla* amicos. Vix ex Italiâ *Sylla* digressus fuit cum *Cinna* Consulatum adeptus est, jurejurando prius pactus *Sylla* se partes non deserturum: sed trecentorum talentorum munus à *Marianis* datum effecit, ut Consul factus statim jurisjurandi religione spretâ ad *Marii* partes transiverit: dum *Cinna* Italicos magno numero in urbem accessivisset cum armis, & servos ad pileum vocasset ut novas leges vi conderet, alter Consul *Octavius* cum majore vi urbe ejecit & proseripfit. Proseriptus *Cinna* exercitum qui *Nolan* obsidebat, ad suas partes largitionibus attraxit, magnumque Italicosum ac fervorum numerum spe certâ adipiscendæ civitatis.

Marii & Cinnae Syllanos furor.

Marius etiam ex Africâ reversus *Cinna* se adjunxerat, *Octavius* contrâ advocavit *Pompejum* Proconsulem cum suo exercitu, contrarii hi exercitus ad urbis muros aliquandiu decertârunt, donec *Pompejus*, & multi suorum fulmine icû interierunt, & urbs annonæ inopiâ pressa est. Tum Senatus *Cinna* & *Marium* quibuscunque conditionibus admiserunt in urbem, admissi *Syllam* proseribunt, bona diripiunt, domum everunt, uxorem & liberos ad necem quærunt, *Octavium* Consulem, *Metellum*, *Catulum*, *Antonium*, magnumque nobilissimorum senatorum, & equitum numerum, & quoscunque *Syllanorum* partium nancisci potuerunt, crudelissimè confodiunt, capita pro rostris statuunt, & nuda corpora insepulta projiciunt. *Marius* & *Cinna* seipsos dicunt Consules, *Marius* septimi sui Consulatus initio moritur, dum quotidianâ ebrietate metum à *Syllâ* discurtit.

Fimbria perdit Illam.

Cinna *Valerium Flaccum* *Mario* Consullem substituit, & in Asiâ contra *Mithridatem* cum duabus legionibus mittit. Imperitus omnino *Flaccus* rei militaris erat, militibusque exosus; sed *Fimbria* ejus legatus satis iis gratus. Dum *Flaccus* *Fimbriam* negligit moto tumultu Consulem in Asiâ *Fimbria* obtruncat, ac suâ auctoritate exercitûs imperium occupat, *Mithridatem* aliquoties fugat, urbes Asiæ deprædat.

lium, quod ab eo metuens ad *Syllam* misisset, ferro flammâque delevit, mœnibus adibusque sacris & profanis dirutis. Ad *Syllam* plerique Senatores in Græciam, omnesque superstites amici confugere, ut ad perditam patriam recuperandam vellet properare urgentes: totum tamen triennium in bello *Mithridatico* trivit, certus non redirendi Romam, nisi hoste externo prius devicto. Occurrit ei *Archelaus* ad *Cheronæam* cum centum viginti millibus, horum tertiam numero non æquabat *Sylla*, prælio tamen conferto supra centum millia hostium occidit. Dum iterum ad *Orchomenum* *Archelaus* cum novo centum millium exercitu compareret, *Syllani* milites metu consternati decernere reculant, verum *Sylla* descendens equo ex signiferi manibus Aquilam corripuit, & cum suo satellitio in hostem vadit, hoc pudore concitatae legiones sequuntur, & secundo maximâ cum strage hostem fundunt.

In Asiam post geminam victoriam *Sylla* trahit, & *Mithridati* petenti pacem dedit, eâ lege ut totam classem cum impensis belli traderet, & patrio Ponti Regno se contineret.

Hoc bello defunctus ad *Embriam* se convertit. Ut ad ejus castra appropinquavit, multi militum transfugere, *Fimbria* suo se gladio jugulare, mortuo Imperatore exercitus *Syllanis* se statim adjungere, ab Asiæ civitatibus quinquennale tributum (supra viginti talentorum millia) statim extorsit, magno ipsorum cum gemitu.

Mithridatem & Embriam Sylla compescit.

Tum demum ad bellum civile paratus, quanto ocius Romam properavit cum exercitu forti, sibi que ad omnia obsequentissimo, & classe mille sexcentarum navium *Brundisium* appulit. Consul *Cinna* statuerat in Græciâ ipsi occurrere, eo sine legiones aliquot in Dalmatiam præmisit, sed dum milites tumultuantes imperiosius compeceret, à suis est confossus. Occurrerunt in Italiâ *Sylla* ex amicis *Metellus Pius*, *Cethegus*, & *Pompejus* cum aliquot copiis, incesit per *Calabriam* & *Apuliam* agmine ordinatissimo, sed mox crudelissimi belli flammâ tota Italia exarsit.

Papyrius *Carbo*, & *Cajus* *Marius* Majoris filius adoptatus viginti sex annorum juvenis, Consules fortissimi, in variis exercitiis habebant legionariorum ducenta millia: multis & cruentis præliis aliquot annis est cerratum, plerique Italici Consulibus adharebant, tandem *Syllanæ* partes superiores evaserunt, *Marius* junior manus sibi intulit. *Sylla* Romam veniens, senatores & equites bis mille proseripfit: immani crudelitate viri multi nobilissimi ab obvio quoque totâ Italiâ confodiebantur, capita pro rostris figebantur, corpora unciis tracta in *Tiberim*

Sylla Marianos debellat.

sine sepulturâ abjiciebantur, multæ civitates transmigrationibus exhauriebantur, non pauciores quingentis millibus Italarum tempestas hæc *Syllæ & Marii* absumpsit.

Pompeji juvenis crudelitas. *Pompejus Carbonem* in Africam persequutus, eum ibi debellavit, ex vitis primariis multos captos crudeliter occidit, *Carbonem* ter Consullem ad suos pedes in vinculis abjectum obtruncavit, missio ad *Syllam* capite.

Sylla Dictatoris securitatem se abdicat. Tandem cædium & Imperii pertæsus *Sylla* Dictaturâ se abdicavit, & privatus secessit in Cumanum, eâ securitate quasi nulli unquam mortalium ullam intulisset noxam, ibique in summis deliciis ad vitæ finem transegit. Habebat quidem in Italiâ supra centum viginti millia quibus proscriptorum agros distribuerat, & Romæ fervorum *Corneliorum* decem millia, quibus libertatem & jus civitatis dederat, aliosque multos, qui summorum ipsius scelerum instrumenta fuerant, qui ab ejus licet privati nutu omnes pendebant: hinc viri orta est in maximâ tyrannide summa securitas, & tanta confidentia, ut depositâ Dictaturâ se offerret ad reddendam unicuique de omnibus suis factis rationem. Inventus quidem unus adolescens qui redeuntem domum sine liëtoribus per lstrata convitiorem flumine prosequutus est, quæ omnia tacitus *Sylla* tulit, tandem in domûs limine ad amicos conversus, hic, inquit, adolescens efficiet ne quis alius meo exemplo talem magistratum deponat. Perpetua tyrannum hunc pravissimum ad vitæ finem anno ætatis septuagesimo felicitas comitata est, unde *Fausi & Felicis* cognomen sibi ex adulatorum consilio assumpsit. Unum tantum moribundo divinæ iræ sigillum impressum, quod Phthiriasi medicamentum omne superante & sanguinis vomitu, in magnis doloribus extingueretur. Splendidissimum tamen quod unquam Italia vidit funus, ei in campo Martio, *Pompejo* maximè procurante, peractum est.

Post *Syllæ* mortem in novas Romana Respub. turbas incidit. Consul enim *Lepidus* Marianas partes redintegrare conatur. Ex Galliâ Transalpinâ suâ Provinciâ exercitum ad urbem adducens, *Pompeji* operâ inde submovetur: ipse in Sardiniam fugiens, morbo ibi interiit, magnam exercitûs partem *Perpenna* in Hispaniam ad *Sertorium* adduxit; reliquæ *Lepidi* copiæ sub *Bruto* sese *Pompejo* dederunt, *Pompejus Brutum* deditum suâ cum infamiâ cecidit.

Bellum Sertorianum. *Sertorius* Marianarum partium dux impigerimus Lusitaniam, & cæteram pro magnâ parte Hispaniam post se traxit, varios Prætorios & Proconsules cum suis copiis fudit fugavitque; *Metellum* magnum ducentem contra se cum multis & validis legio-

nibus missum aliquot annis elusit, donec *Pompejus Metello* adjunctus esset; etiam tum utrumque ad annum decimum lassavit, multisque præliis superavit, Italiamque ad *Marii* partes reparandas petiturus videbatur, nisi *Perpenna* invidiâ stimulat, virum in convivio proditoriè confodisset. Hoc mortuo Hispani ad *Metellum & Pompejum* certatim transivere, & *Perpenna* faciliè à *Pompejo* victus cum omnibus in *Sertorium* conjuratis obtruncatus est.

Inter gladiatores Thrax erat, nomine *Et Spartacus*; hic cum aliis septuaginta custodia effractâ se in libertatem asseruit; ad hunc tot se mox aggregârunt ut exercitum contraxerit, quo varios Romanorum duces profligavit, tandem hominum desperatorum centum viginti millia in castris continens, ipsi urbi formidandus evasit, hunc *Licinius Crassus* Prætor varia prælia decertans tandem debellavit.

Sed maximum Romanis bellum eâ tempestate à *Mithridate* incubuit. Reliquit *Sylla* in Asia Proconsulem *Muranam*, hic triumphi Parthici avidus *Mithridatem* ad novum bellum invitum traxit: de multis injuriis patienter à se latis ad Senatum missis legatis questus est, dum nihil æqui refert, ad arma tandem confugiens *Muranam* magno prælio fudit, tum demum missio ad *Muranam* legato, mandavit *Sylla* ut *Mithridatem* in pace sine-ret vivere, ita secunda pax coit, sed tertium bellum à *Mithridate* sua sponte susceptum est, cum *Syllam* mortuum & *Sertorium* in Hispaniâ plerâque victorem, Asiamque sub Romanorum tyrannide gementem, ac generum suum *Tygranem* longè latèque dominantem animadvertisset, cum *Sertorio* junctis consiliis Romanos invasit. *Lucullus* Consul ejus potentiam duobus præliis superior eoulque fregit, ut relicto Ponto in Armeniam ad *Tygranem* fugerit, illuc eum *Lucullus* persequutus est; *Tygranes* stolidâ superbiâ inflatus contra *Luculli* undecim millia, prope trecenta millia adduxit, in quibus equites quinquages mille: hos parvo negotio *Lucullus* in fugam conjecit casis centum millibus, Regiamque Armenia *Tygrano* certam tradentibus Græcis cepit, & postea in Mesopotamiâ Nisibin. Dum totum Orientem tantum non subjugasset *Lucullus*, in militum ac populi Romani odium incidit. Fœneratores Romani, pessima gens, Asiam supra modum vexabant: ab horum peste Asiaticos *Luculli* justitia liberavit: hi vindictæ avidi, multis literis Romam missis, *Lucullo* invidiam creârunt quasi suæ unius ambitioni & avaritiæ consulens bellum protelaret; non quidem putavit commodum *Mithridatem Tygranem* que per invia sequendo exercitum suum nequicquam delassare, sed consultius existi-

mavit

mavit ipsos permittere, vires recolligere, ut sine labore quærendi cum omnibus eos copiis in campo raso nactus aperto Marte, minori suorum militum labore simul & periculo contereret. Dum in hoc est, magno suo cum labore mittitur ei etiam invito successor *Pompejus*.

Pompejus cum ab Africâ ad *Syllam* reverteretur viginti quatuor annorum juvenis *Magni* cognomen à populo accepit, splendidissimum triumphum à *Syllâ* propè minis extorquens. Secundò de *Sertorio* & *Hispanis* triumphavit, tum lubentissimo populo Consulatum ante legitimam ætatem adeptus est. Dum aliquot annis piratâ à *Mithridate* immissi totum Mare Mediterraneum ad magnum Romani nominis dedecus simul & detrimentum, plus quam mille navibus obtinerent, summum ei imperium ad triennium commissum est, cum copiis, navibus, pecuniis plurimis & potestate Proconsulari in omnes Provincias ad milliaria à mari quinquaginta. Tantâ ille industriâ negotium hoc tractavit, ut supra omnium fidem, tribus mensibus piratarum omne nomen perdidit, liberumque ab eorum metu mare præstiterit. In hujus gratissimi laboris præmium *Mithridatici* belli reliquæ ei cupidissimo demandatæ sunt, cum potestate in omnes Orientis Provincias & exercitus extraordinariâ.

Ut in Asiam venit, ad eum statim *Lucullo* propè deserto milites transiere, in colloquio crevit offensio, *Lucullo* objiciente ambitionem *Pompejo*, & hoc isti avaritiam. *Lucullus* Romam revertens ab omnibus honorificè acceptus est, triumphus tamen inimicorum artibus ad triennium dilatus est. Primus hic *Mithridatis* & *Tygranis* opibus Romam illatis, in ædificiis, conviviiis, totoque cultu domestico & vivendi ratione Asiaticam luxuriam induxit.

Missis ad *Pompejum* legatis voluit libenter *Mithridates* quibusvis conditionibus pacem acceptare, sed cum transfugæ deditio nem ipsorum à *Pompejo* premi didicissent, *Mithridates* ne à suis necaretur juravit nullam se cum Romanis pacem, nisi ipsis consultis initurum. Cum in interiora Regni se recepisset, *Pompejus* agrè assequutus eum fregit; ad *Tygrarem* fugiens, ab eo rejectus est. *Tygranis* filius *Phraates Parthi* sui soceri consilio ad *Pompejum* transfugerat, hoc accepto pater sine ullâ conditione se suaque omnia *Pompejo* dedit in manus. *Pompejus* erga utrumque fuit humanissimus, donec expertus esset filii in patrem etiam se præsentente *Susque* & insidias, tunc quidem filium in vincula conjecit, Romamque ducendum tradidit. Patri reliquit Armeniam, Syriam verò ab Euphrate ad Nilum, quam aliquot annos *Tygranes* occupaverat, in Pro-

vinciam redegit, & præter ingentia dona sexies mille talenta ad belli sumptus à *Tygrane* exegit, multò plura dare parato.

Mithridates per multas incognitas nationes à mari Caspio ad Bosphorum Cimmericum, & ultra cum copiis fugiens, plurimas gentes in belli societatem quâ donis quâ suadelâ pellexit: præter enim Græcas literas, viginti duabus linguis eloquens habebatur. *Pompejus* ultra Hyberos & Albanos eum sequutus, multos in viâ populos subegit.

Damascum reversus undique ad eum legati confluerunt, ab Armeniâ, Arabiâ, Ægypto, omni Syriâ & aliunde, animus ei fuit Arabiam ad mare rubrum Romano Imperio adjicere, quemadmodum Afros ad mare Atlanticum & Gaditanum, Asiaticos ad mare Hircanum & Pontum Euxinum subegerat: & quidem per suum legatum *Scaurum* potentissimum Arabiæ Regem *Arretam* ad petendam pacem adegerat. Inter alios ad eum venerant Damascum *Hircanus* & *Aristobulus*, fratres de Regno Judææ inter se decertantes. *Aristobulus* auream vitam quingentorum talentorum munus tradidit: audito utroque jussit quiescere, donec ipse Hierosolymam venisset. *Aristobulus* suo Regno metuens Hierosolymam contra *Pompejum* munivit, sed cum ad urbem *Pompejus* accessisset cum exercitu suæ temeritatis pœnitens ad *Pompejum* in castra venit, urbem & magnam pecuniæ vim offerens: verum enim verò cum neque urbem neque pecunias à *Pompejo* missus acciperet, *Aristobulum* in vincula conjecit, & urbi castra admovit, qui *Hircano* favebant *Pompejo* portas aperuerunt, ac fautores *Aristobuli* templum armis tutati sunt. *Pompejus*, adjuvantibus Judæis, templi munitiones machinis suis concussit, & post trium mensium obsidionem vi cepit, cæsis ex defensoribus duodecim millibus, perlustravit quidem cum suis totum templum, etiam Sancta Sanctorum, sed de sacris vasibus aut thesauris nihil attigit. *Aristobulum* cum duobus filiis & totidem filiabus Romam misit. Judæam cum ceterâ Syriâ Romæ fecit tributariam, civitatibus omnibus quas extra Judæam *Maccabæi* subegerant à Judæorum jugo liberatis.

Venerunt tunc temporis ad *Pompejum* legati ab Ægypto, Armeniâ, Parthiâ & Ponto. Invitabat *Pompejum* *Auletes* in suum Regnum, sed metu oraculi noluit is Ægyptum ingredi. Postulabat *Tygranes* Romanorum contra *Parthum* auxilia, & *Parthus* Romanorum amicitiam; sed noluit *Pompejus* victoriarum plenus, suæ fortunæ felicitatem bello Parthico longinquo & difficili sollicitare, tantum missis legatis *Tygranem* cum *Phraate* reconciliavit. *Phar-naces* à Ponto miserat suum patrem *Mithridatem*

Pompejus
capit *Ilic-*
rosoly-
mam.

tem muriâ conditum, huic ad majorum sepulchra non conspectum Pompejus remisit; & Pharnaci Bosphori Regnum concessit, populique Romani amicitiam, Ponto in Provinciam redacto. Cùm Mithridates novum contra Romanos exercitum contraxisset, multasque ac fortes nationes Scytharum in Romanos concitasset, haberetque in animo per Thraciam & Illyricum in Gallias penetrare, ut inde per Alpes Italiam invaderet, ab hac militiâ multorum abhorrentes ad Pharnacem defece- runt. Dum autem alienatum à se filium observaret, qui in suo conspectu Regnum occupaverat, cùm veneno non posset, cujus elui & usui diurno sine noxâ assueverat, suo se gladio jugulavit.

Mithri-
dates à fi-
lio proli-
tur.

Pompeii
insignis
trium-
phus.

Pompejus Provinciis omnibus pro libitu constitutis, & Imperii pomœriis ac reditu- bus quam plurimum dilatatis, exercitum in Italiam reduxit: metuebant multi ne Pompejus exercitum & Imperium exemplo amici sui Syllæ retinere vellet, quod ipsi per facile fuit factum: ut tamen Brundisium appulit exercitum dimisit, & cum amicorum ran- tum paucis Romam profectus est. Inexpectata hæc viri maximi modestia summâ benevolentia & gaudio ab omnibus accepta est, quanquam illum ex civitatibus multi- tudo Romam deduxit, etiam sine milite quicquid libuisset facile potuisset. Trium- phum egit prioribus omnibus multo splen- didiorem in Alexandri Magni Chlamyde, auri argentique facti infectique, gemma- rum & armorum maxima copia in ærarium & armamentarium illata.

Ut triumphus splendor transit, & cum cæteris in Senatu sedere cœpit, statim in- venit prospere se nimis exercitum dimississe; Lucullus enim, Metellus, Cato, & alii, usque ad eum palam adversati sunt, ut mi- litibus suis agrorum, quos pollicitus est, divisionem, aut gestorum suorum rati- habitationem à populo impetrare non potuerit; ergo ut honori suo evanescenti consulere, ad Tribunos plebis colendos necesse habuit se abjicere.

Pompejus
prosigna-
tissimo
Clodio ad-
ulatur.

Publius Clodius vir nobilis, sed omni sce- lere coopertus ut Tribunatum adipiscere- tur, egeratâ nobilitate ad plebem se contu- lerat. Ut primum hic magistratum nactus est, leges de annonâ gratis distribuendâ, a- liasque ad popularem auram captandam multas tulit, ita ut statim in flagrantem plebis gratiam evaserit: ad hoc scelus ambi- endum Pompei magnitudo se dimisit et- jam lege summè pudendâ, ut M. Cicero ami- corum primarius libidini Clodianæ tra- deretur.

Ciceronem
Clodius
opprimit.

Dum in Asiâ absset Pompejus, Catilina cum magnâ proditorum manu parum ab- fuit quin Rempub. everterit, ab hujus con-

spiratione Casar & Crassus non alieni habe- bantur. Consul Cicero summâ suâ pruden- tiâ pestem hanc averterat, sumpto de pri- mariis conjuratorum supplicio, hinc apud multos vir optimus magnâ invidiâ flagrare, inprimis Clodium, qui id super omnia stu- debat, ut Ciceronem perderet: hoc sine ob- stricto sibi populo legem impetravit, ut ca- pitale esset, si quis absque populi judicio civem ullum vel necaret vel necasset, hoc rete uni Tullio tendebatur, cumque, ne quic- quam freudentibus omnibus bonis, dum Pompejus fileret, solum vertere cœgit.

Anteâ Catonem specie honoris populus urbe depulerat, legem enim tulit multo iniquissimam, ut Ptolemæi Auleta Regis Ægypti frater Regno suo Cypri spoliaretur, & maximæ ejus opes in fiscum populi Romani redigerentur, absque ullius in po- pulum culpæ prætextu, Catonemque ad le- gis hujus executionem in Cyprum aman- davit: proficiscens Cato misit ad Ptole- maum, ut populi Romani arbitrio se sub- mitteret, sed ille injuriæ impatiens, & sui contra Romanos defendendi impotens, sibi manus intulit.

Cato ju-
nior Cypri
Regem in-
justissimè
Regno &
vitiâ spo-
liat.

Cùm magnas opes è Cypro Romam Ca- to detulisset, omnes ei Præturam ante legiti- mam ætatem, ut optimè de Repub merito, offerebant, sed noluit vir gravissimus leges violare, postea tamen cum ad compescen- dam Pompei, Casaris, & Crassi potentiam, primò Præturam & mox Consulatum pe- teret, in utrâque repulsam tulit, Trium- virorum amicis à viri virtute sibi metuen- tibus.

Continuata fuit Clodii in populo poten- tia, donec viri furor in ipsum Pompejum erumperet, tum enim Pompejus, operâ ma- ximè Milonis, Ciceronem revocavit ad Clo- dium supprimendum.

Aspirabant interea ad summa homines non minùs quàm Pompejus ambitiosi Casar, & Crassus; hic in maximis opibus, ille in extremâ inopiâ; dum in Hispaniam Pro- prætor vaderet Casar, amicis affirmavit de- esse sibi ut nihil haberet, bis mille quingen- ties mille drachmas, id est, quatuordecies centena quinquaginta octo millia, trecen- ta triginta coronatorum; tam insanis largi- tionibus, etiam adhuc juvenis populum de- mereri studebat: proficiscentem in Pro- vinciam creditores detinuerunt, donec Crassus eorum importunissimus pro talentis quingentis fidejussisset; ut his nominibus satisfaceret, multum à Provincialibus pecu- niæ exegit. Post Præturam Consulatum in- vito valde Catone assequutus ad devincien- dum sibi populum, repugnante senatu le- ges agrarias tulit, equitibusque, quibus vectigalia locata fuerant, tertiam partem remisit. His beneficiis utroque ordine sibi obstri-

Pompeii,
Casaris,
& Crassi
triumvi-
ratus.

obstricto, acta *Pompeji* publico edicto rata pronuntiavit : inter se *Pompejum*, & *Crassum* tricripitimum foedus constituit, ut ipsi tres omnia pro suo arbitrato in Repub. administrarent. *Cato*, *Cicero*, *Lucullus*, & alii multi Romanorum optimi contra triumviratum stabant, sed frustra : tanta enim istorum trium inter se adunatorum potentia fuit, ut omnia pro libitu ferrent, raperentque : *Casari* utraque Gallia, *Pompejo* Hispania ac Africa, *Crasso* Syria ac adjacentes Provinciae cum amplissimâ potestate, & quot vellent legionibus in quinquennium decretæ sunt.

Pompejus Hispaniâ suis legatis *Petrejo* & *Afranio* commissa, urbem & Italiam in suo Albano cum *Iulâ* novâ nuptâ delitescens regebat.

Casar singulis æstatis nationes Galliae subigebat, inter Alpes, Pyrenæos, Rhenum & Ararim : tempore hyberno in Galliam Cisalpinam *Pompejum*, *Crassum*, & alios amicos ex urbe ad se convocabat : quorum operi magistratus omnes in annum sequentem ad suum nutum constituerebat.

Crassus in Asiam profectus avaritiâ non minus quam ambitione cæcus Imperia somniabat non tantum ultra *Pompeum* & *Lucullum*, sed ipsius *Alexandri* terminos. Parthos primum nihil offendentes sine populi jussu voluit invadere; ut Euphratem transit cum centum millium exercitu satis lata habuit initia, multæ Græcorum Coloniae Romanorum quam Parthorum amantiores suas portas aperuerunt. Imparati Parthi ad interiora Regni se recipiebant, sed imprudenter *Crassus* Babylonem & Seleuciam negligens, & in Syriâ ad hyberna retrocedens Parthis copias colligendi tempus concessit.

In Syriâ magnâ avaritiâ pecunias undique corrasit, templum Hierosolymitanum, cui *Pompejus* pepereerat rapacissimè spoliavit, quicquid ibi auri argentique (si *Iosepho* credimus) ad decem millia talentorum avexit. Sed en numinis vindictam : dum pessimè consultus Armeniæ viam Parthorum equis incommodam repudiâns per planos Mesopotamiæ campos vult iter facere, ex improviso circumfunditur infinito Parthorum equitatu.

Orodes Rex Armenum Romanorum amicum vexabat, sed *Surenas* primarius Parthicae militiæ dux, quâ vi, quâ fraude, *Crassus* legiones tam malè multavit ut pauci cum *Cassio* fugientes in Syriam evaserint; ipse *Crassus* post filium necatum confoditur : ejusque caput in Armeniam ad *Orodem* mittitur, huic ille aurum liquefactum infudit, ut tandem auri satias caperet mortuum, cuius fames in vivo nunquam potuit extinguere : *Surenas* quoque Rex, tantæ victoriae

gloriam ipsi invidens curavit interficere. Cùm fracti exercitus reliquiis *Cassius* vir fortis & prudens triumphantes Parthos intra Mesopotamiæ fines cohibuit.

Remoto *Crasso*, *Iulâ*que *Casari* filiâ *Pompeii* uxore mortuâ, nihil super fuit impedimenti, quod *Pompejum* & *Casarem* utrumque ad dominatum aspirantem à mutuo in se invicem incursum cohiberet. Impetraverat *Casar* à Populo suis largitionibus & nisu *Pompeji*, alterum Imperii Gallici quinquennium; possidebat *Pompejus* præter Hispanias & Africam, per procurationem rei frumentariæ, prope omnem tam intra quam extra urbem potestatem : Magistratus omnes annui à populo apertis largitionibus corrupto distribuebantur, multo seditionosissimè *Clodius* manu gladiatorum cinctus, in ipsis comitiis centenos aliquot adversariorum occidit, ipse mox occurrens in suburbano *Miloni*, ab eo est interfectus : Deditâ operâ *Pompejus* ad hæc confusiones connivebat, ut ad eas corrigendas ipsi Dictatura imponeretur, sed ab eo consilio cum *Cato* dimovit, Consulatus tamen ei soli omnium votis committitur.

Cùm sic satisfactum esset *Pompejo*, metuere cœpit Senatus à *Casare*, quò ergo ejus tyrannidem anteverteret justam ejus potentiam acriter nimis & præmaturè præscidit : ante finitum secundum quinquennium Consules ei imperium in Gallias & exercitum ademerunt : alterum ex consulibus *Casar* mille quingentorum talentorum dono in suas partes pertraxit, & Tribunum plebis *Curionem* summum suum inimicam majori pretio conciliavit. Tandem cùm Senatus Provinciæ & exercitus traditionem ante legitimum tempus urgeret, contentus erat *Casar* omne suum imperium deponere, modò Cisalpina Gallia cum duabus legionibus relinqueretur, idque ad comitia tantum consularia. Promisit etiam absque omni conditione rediturum se in urbem merè privatum, si modò *Pompejus* eidem legi stare vellet. Sed cùm hæc rejicerentur, & ad certum diem sub pœnâ perduellionis exercitum dimittere mandaretur, confestim armatus Romam versus movet, omnes in viâ urbes non magno cum labore capit. *Pompejus* cum ducentis Senatoribus fugit Brundisium, & hinc trans superum mare Dyrrachium. *Casar* in urbe sat mitem se præstitit, ærarium tamen effractum omni publicâ pecuniâ exhaustit; cùm parvo tempore totam Italiam in suam potestatem rede-gisset, ut veteranum *Pompeii* exercitum à quo maximè metuebat subigeret, in Hispaniam properavit; in viâ Massiliam multo multorum labore mensium deditioe cepit : ut Pyrenæos superavit aliquandiu cum damno à *Petrejo* & *Afranio* repulsus

Casarem
Senatus
adegit ad
bellum ci-
vile.

Crassus à
Parthis
merito necatur.

est, tandem tamen iis superatis & totâ Hispaniâ receptâ Romam rediit & Dictaturam suscepit, sed ad dies tantum undecim exereuit. Brundisium cum multis legionibus accedens, *Pompejo* mari dominante difficulter viginti quatuor millia militum in Epirum potuit trajicere, relictis cæteris cum *Antonio*.

Pugna
Pharsali-
ca.

Primæ pugnae *Pompejo* prosperæ fuerunt, sed cum cæteræ suæ legiones ab *Antonio Casari* essent transmissæ, tandem in Pharsaliâ Thessaliæ totis viribus concursus est. Cogitabat *Pompejus* equitatu suo sinistrum *Cæsaris* cornu circumvenire, sed ut præviso huic male mederetur, *Cæsar* cohortes aliquot in acie quartâ collocavit, quibus *Pompeii* equitatum suo cornui insultantem repulit, hisque fugatis in nudum latus peditem irruit, statimque totam *Pompeii* aciem prosligavit: fugientes ad castra *Cæsar* insequutus est, & hæc post brevem pugnam occupavit: *Pompejo* se cum paucis in Lesbum conferente, & illinc in Cyprum.

Ejus legatus *Scipio* Antiochiam & cæteras Asiæ urbes crudeli suâ avaritiâ multum vexaverat, hinc factum ut primum Pharsaliæ *Pompeii* calamitatis fama diffunderetur, promptissimè omnes Asiæ civitates pro *Cæsaris* partibus se declararent: Reliquæ erant *Pompejo* in Græciâ ingentes tam terrâ quàm mari copiæ, sed has summâ celeritate *Cæsar* persequens sine sanguine omnes sibi adjunxit.

Pompeii
miseria
mors.

Pompejus à Cypris rejectus cum parva classe prope Pelusium appulit: *Ptolemæus Auletes* Regni sui initio Romanorum amicitiam ingenti pecunia redemerat, uno *Cæsare* suo & *Pompeii* nomine sex millia talentorum accipiente, dum ad alienum hoc tam vastum æs dissolvendum subditos vexaret, & ipse pro Rege *Auleten* ageret, Alexandrini cum Regno eiecerunt, filiâ natu maximâ *Berenice* in Reginam constitutâ. Exul à Regno *Auletes* Romam fugit, dum metus esset ne ejus reducendi specie *Pompejus* Dominum Reipub. se constitueret, ad populo Religionem movendam Pontifices evulgârunt vetare carmina *Sibyllina*, ne quis Romanorum Ægypti Regem exulem reduceret cum exercitu. Cum hac arte annos aliquot *Ptolemæus* reditus impediretur, tandem clanculario *Pompeii* mandato *Gabinius* Syriæ Proconsul decies mille talentorum mercede conductus, *Ptolemæum* vi folio suo reddidit. Ob hoc facinus *Gabinius* licet *Pompeii* ope Majestatis crimine absolutus, tamen populi odio repetundarum damnatus, aquâ & igni interdictus est. Utcunque *Pompeii* operâ regnate se *Ptolemæus* agnovit. Moriens majori filio *Dionysio* & filia *Cleopatra* Regnum

reliquit: dum *Cleopatra* fratri & marito adhuc puero vult prædominari, bellum inter eorum asseclas erupit. Habebat *Ptolemæus* castra ad Pelusium: *Photinus* Eunuchus puerum gubernabat, *Achilles* exercitui præerat, adventus fugati *Pompeii* omnes terrebant; si rejicerent, viri magni inimicitias metuebant; si reciperent, imminebat victor *Cæsar*; ergo statuunt receptum necare, mortui enim non mordent, & ex ipsius nece à *Cæsare* sperabant gratiam. Cum ad ipsos de suâ classe *Pompejus* descendisset, in piscatoriâ navi deducitur ad littus, quasi omnia à *Ptolemæo* accepturus, sed in ipsâ navi in suorum conspectu virum nuper maximum Ægyptii confodiunt, corpus in littore crematum libertus in arenâ sepelivit. Caput abscissum *Cæsari* statim sequuto *Photinus* Alexandriæ tradit, unâ cum annulo signatorio: capiti *Cæsar* illachrymavit, & *Pompeii* amicis dedit sepeliendum.

Dum cum parvo admodum exercitu Alexandriæ commoratur *Cæsar*, difficili aliquandiu bello implicitus est, controversias inter *Ptolemæum* & *Cleopatram* ut Populi Romani Consul, secundum *Auleta* Testamentum voluit determinare; sed cum consuevisset cum *Cleopatrá*, & ista apud cum omnia posset, *Ptolemæus* totam Ægypti potentiam contra eum concitavit. *Cæsar* magno suo cum periculo Alexandrinos à Regiâ abarctet, & frequentes tam mari quàm terra conflictus habet, tandem cum advenissent ex Syriâ legiones, victor evadit. *Photinum* contra se molientem insidias necat. *Achilles* *Berenicen* majorem *Cleopatrae* sororem Pelusium evocârat, & Reginam loco *Cleopatrae* constituerat, sed hæc *Achillam*, ut ab ejus nimia potentiâ liberaretur, occidit. *Ptolemæus* puer in pugná necatus, & ad Nili ripam cæno obvolutus, demum in aureâ suâ loricâ repertus est. *Cæsar* sublato ex *Cleopatrá* *Cæsari*one pacatum Regnum reliquit minori *Ptolemæo* eâ lege, ut ei nuberet *Cleopatra*, & simul regnaret.

Cæsaris
pugna
difficilis
Alexandriae.

Interea tumultus fit Romæ ab *Annio Mione* ac *Calio* Tribuno plebis pro partibus *Pompejanis* factionem concitantibus, sed uterque à Consulibus mox oppressus est. *Cæsar* per Syriam & Ciliciam iter faciens, tantumque in urbibus moratus, dum omnia ad suum libitum constituisset, versus *Pharnacem* in Bithyniam contendit. Hic non contentus *Bolphori* Regno à *Pompejo* ipsi post suum patricidium concessio, ad totam patris potentiam aspiravit. Armeniam minorem, Cappadociam, ac Pontum occupavit, Proconsulem *Domitium* cum suis legionibus internecone prope delevit, ut in Pontum venit *Cæsar*, *Pharnaces* variis artibus properantem Romam conabatur eludere, sed fraudem perferentis *Cæsar*, præsentibus

Pharnacem
Cæsaris
perdit.

bus copiis , quæ fuerunt parvæ , cum *Pharnacis* multò majoribus statuit decertare , & ut venit ac vidit , illud vicit , agrè elabente ipso *Pharnace* , ut postea legati sui *Asandri* , quem Regno *Bosphori* præfecerat manibus caderet , retatante numine quam in patrem ante annos quindecim fraudem perpetrarant .

Ut Romam venit *Cæsar* urbanasque res composuit , statim in Africam trajecit : missus huc fuerat à *Cæsare* cum aliquot legionibus *Cario* Tribunus primaria belli civilis fax : hunc *Attius Varius* Regis *Iubæ* auxilio cum omnibus copiis deleverat . A pugna *Pharsalicâ* *Marcus Cato* cum magnis *Pompejanorum* virium reliquiis navigarat in Africam : hic magnis validisque copiis contractis de trajiciendo in Italiam cogitabat , sed prævenit *Cæsar* consultâ suâ celeritate : *Pompejani* libenter omnes *Catonis* deferebant Imperium , sed is in ordine *Prætorio* noluit . *Scipio* Proconsuli se anteferi , præliis aliquot promissis *Cæsariani* malè mulctati sunt , sed tandem *Cæsaris* fortuna superavit ingenti hostium eum strage . *Cato* tum temporis *Ulicæ* subsistebat , auditâ *Cæsaris* victoriâ more solito cœnatus noctu suo se gladio jugulavit : *Peterejus* & *Iuba* inter se decertarunt , primò *Peterejum* postea sese *Iuba* necavit .

Civitatibus omnibus maximâ pecuniâ mulctatis , & *Iubæ* Regno in provinciam reducto , Romam *Cæsar* rediit ; & licet maximis donariis suos milites remunerasset , tamen cum ipsorum avaritiæ nihil nisi *Italiæ* & *Romæ* direptio satisfaceret , seditioseque tumultuantes missionem peterent , *Cæsar* vultu placido omnibus Sacramentum militare remisit & exauctoravit , persoluto quod debebatur stipendio . Dum nullam ultra sui operam requirere Imperatorem viderent , statim sublata voce supplices orare , ut in militiam quâ vellet lege reciperentur ; hic ille laudatos in priores ordines distribuit , tantum centenis aliquot ex maximè seditiosis in longinquas *Carthaginis* & *Corinthi* colonias dispersis .

Interea *Cnejus* & *Sextus Pompeii* filii cum *Labiæno* & aliis exercitum validum in *Hispania* collegerant : præliis aliquot æquo Marte pugnatum est ; sed in ultimo ad *Cordubam* de ipsa vitâ non ut prius de victoriâ certasse se *Cæsar* fassus est , dum *Cæsariani* veterani a *Pompejanis* vera virtute repressi retrocederent , ac difficillimè *Cæsar*is enixis precibus consistenterent ; at *Labiænus* cum aliquot cohortibus ad castra defendenda retrocedens , à sui consilii neciis tugere putatus , omnes in fugam traxit , cum in manibus haberent victoriam . Ibi triginta milia virorum fortissimorum trucidata sunt cum ipso *Labiæno* , *Lucius Pompejus* multis

vulneribus faucibus agrè cum paucis evadens post aliquot dies captus occisus est : caput ad *Cæsarem* relatum sepeliri iustum est : *Hispaniâ* multâ cum caede magnâque direptione pacatâ .

Cæsar finito omni bello civili quatuor triumphos duxit de *Gallis* , *Pharnace* , *Iubæ* , ac *Hispanis* , infans sumptibus quos à victis extorserat . In cum tunc Senatûs populique adulationis nullus fuit modus , *Dilatator* in perpetuum , *Consul* ad decennium constitutus , ædes publicæ datæ , omnis pecunia , omnes exercitus , omnes magistratus in ejus arbitrio ponebantur , ut *Divo* & semideo templa aræque erigebantur , sed quod libertatis pristinae amantes maximè urebat , ad Regnum apertè aspirabat . Dum in via ab adulatoribus Rex salutaretur , tacitè respondit *Cæsarem* se non Regem vocari . Dum ad bellum *Parthicum* se compararet ex populi magno desiderio delendæ , quam à *Parthis* in *Crassi* caede magnam ferebant , ignominia ; sinxerunt , *Cæsare* favente , Pontifices *Sibyllina* oracula pronunciare non posse *Parthos* à Romano nisi Rege superari . In *Lupercalibus* *Antonius* in Consulatu collega ad eum in aurea sella accessit diadema ferens , quod ejus capiti imposuit , orans populi nomine ut Regis nomen & insignia vellet ferre , sed ille modestè diadema ad *Jovem* in *Capitolium* misit , unum *Jovem* Romanorum Regem perhibens : at tamen cum ex plebe quidam ejus imaginibus coronas & diademata imposuissent , & *Tribuni plebis* diademata detraxissent , ac imponentes mulctassent , iratus *Cæsar* *Tribunos* illos magistratu pepulit , hinc in eum magna invidiae nubes exorta est .

Summâ quidem clementiâ ex adversariis permultos bonis & dignitatibus restituit , multaque egregiè in commodum *Reipub.* in quinque illis annis quos à bello civili egit in quiete , excogitavit ; in primis anni & *Calendarii* reformationem , in quo solstitia & æquinoctia , adeoque omnia festa totos sexaginta quinque dies retrocesserant , ita ut necessarium esset , in anno correcto ante primum *Julianum* duos integros menses ἐμβολιμαίους inter *Novembrem* & *Decembrem* interjicere : sed nulla virtutes , nulla beneficia ad libertatem super omnia aspirantibus tyrannidem faciebant tolerabilem : itaque *M. Brutus* *Catonis* ex sorore *Serviliâ* nepos , existimatus ipsius *Cæsaris* filius ex stupro cum ea genitus , cum *Cassio* & aliis sexaginta senatoribus conspirantibus *Idibus Martiis* in *Senatu* , qui eo die in foro *Pompeii* habebatur , cum confodit .

Calpurniæ uxoris somnia , *Aruuspices* non litantes , *Astrologi* monita eo die suadebant domi se continere ; mittebatque qui convocatum *Senatum* dissolverent , sed *Dectus*

Cæsaris afflictatio Regni *Britanni* & *Nenatorum* conjurationem at- trahit .

Reipub. utilis in pace *Cæsaris* opera .

Cæsaris misera mors .

Catonem & *Pompejanos* in *Africâ* subigit .

Tumultuantem suam in *Italiâ* militem *Cæsar* dimittit .

Pompeii filios in *Hispaniâ* a se revincit .

Brutus cui Galliam Provinciam cum multis legionibus tribuerat, oravit ne vellet superstitionibus indulgere: eo die constitutum, ut senatusconsulto Rex omnium extra Italiam Provinciarum declararetur, ita manu prehensens domo deduxit. In viâ ab *Artemidoro Gudio* schedula totum conjurationis jam multis communicatâ ordinem continens in manum tradita est: sed legere distulit, occupatus variis de industriâ totâ viâ conjuratorum colloquiis: cum in sellâ sedisset & *Antonium Trebonium* extra Curiam detineret, *Tullius Cimber* pro fratris ab exilio revocatione orans, nec votum impetrans, *Cæsaris* purpuream à pectore togam divellit: ut signum hoc constitutum conjurati conspexerunt, omnes cum pugionibus advolarunt, cum primis percussorum *Cæsar* aliquandiu collectatus est, sed ut *Brutum* in se ruentem vidit, tantum effatus, & tu quoque mi fili caput togâ involvens se placidè in humum demisit, unde tractus ad *Pompeii* effigiem ad ejus pedes viginti quinque vulneribus laceratus expiravit. Curaverat *Brutus* ne cædibus ultra grassarentur, itaque *Antonius* trepidans domum evadere permisus est, & *Lepidus* qui magister equitum in suburbanis aliquot habebat legiones, consternatus se continuit: populus cædem & direptiones metuens silebat: conjurati eâ nocte in Capitolio permanferunt, die crastino *M. Cicero* in Senatu peroravit de pace & oblivione antè actorum. Eò lubentiùs *Antonius* Consul in hanc pacem consensit, quod sibi non tantum à conjuratis sed etiam à *Lepido* & *Octavio* metueret. *Lepidus* qui Galliam Transalpinam cum multis legionibus possidebat, ad *Cæsaris* potentiam aspirabat.

Octavius
senatui
servit con-
tra An-
tonium &
Lepidum.

Octavius Cæsaris sororis ex filiâ *Attiâ* nepos, à *Cæsare* in nomen & familiam Testamento adoptatus, octodecim annorum adolescens Apolloniæ literis operam dabat, ut cædem avunculi magni jam patris adoptivi accepit, statim se Brundisium contulit, hic se contra matris *Attiæ* & vitrici *Philippi* mentem hæredem *Cæsaris* professus est, & pecuniam ac apparatus ad bellum Parthicum Brundisii depositum occupavit, inde donativa veteranis liberaliter distribuit, plura pollicitus in posterum. Hac arte militum gratiâ acquisitâ Romam venit, & amicè satis à Senatu, omnibusque patris necessariis acceptus est, præterquam ab *Antonio*; hic enim etsi aperto *Cæsaris* Testamento & pro suo arbitrio corrupto plebem contra conjuratos concitasset, & laceratum cadaver in foro spectandum, ad augendam invidiam proposuisset, tamen cum in animo haberet *Cæsaris* se in tyrannide successorem constituere, *Octavianum* ut puerum spernebat.

Prima ei cura fuit *Decium Brutum* Cisalpinâ Galliâ suâ Provinciâ spoliare. Hunc dum Mutinæ obsidet, Senatus, qui tum à *Cicerone* totus pendebat, hostem dixit, & ad eum persequendum *Octavianum* cum exercitu misit: dum ad Mutinam *Octavius* & *Antonius* decertant, novi Consules *Hirtius* & *Pansa* à Senatu mittuntur, qui copias cum *Octavio* jungerent, imprimis ut debellato *Antonio*, *Octavii* milites ad se abstraherent, id satis perspicuus *Octavius* dissimulavit, sed in prælio contra *Antonium* utroque Consule cadente, non inficio, ut putabatur, *Octavio*, facilè hic *Antonium* jam victum à Mutinæ obsidione depulit. Nolvit tamen cum *Decio Bruto* à se liberato redire in gratiam, quòd conjuratorum in patrem hostem se perpetuum & vindicem fore jurasset.

Senatus ab *Octavio* sibi metuens *Marcum Brutum* in Macedoniam, & *Cajum Cæsarem* in Syriam submiserat, Provincias milite & pecuniâ ad bellum Parthicum destinatis plenas; *Decio Bruto* in annum sequentem Consule designato. eique soli bello contra *Antonium* commisso.

Octavius his aliisque à Senatu contumeliis irritatus exercitum suum subornavit, ut sibi pecuniam & suo Imperatori Consulatum ac triumphum postuleret, cum ista Senatus negasset, statim *Octavius* cum octo legionibus ad urbem se contulit, & tum plura petitis concessa sunt. Cum consul esset renunciatus, omnisque etiam supra leges potestas ei concederetur, confestim judices constituit, qui causâ cognitâ omnes patris percussores proscripserunt, ipse cum quantis voluit copiis contra *Antonium* profectus est.

Octavius
cum An-
tonio &
Lepido se
jungit in
crudeliss-
mo trium-
viratu.

Conjunxerat se *Antonius* cum *Lepido*, quapropter etiam *Lepidus* à Senatu dictus est hostis, sed hic cum *Antonio* convertit se in urbem, postquam *Decium Brutum* ab exercitu suo relictum cepisset, & *Antonii* jussu obtuncasset. Convenerat priùs clam *Octavio* cum *Lepido* & *Antonio*, Ergo *Octavius* per Collegam & consobrinum *Quintum Pedium* tulit ad Senatum ut priore decreto abolito *Antonius* & *Lepidus* ex hostibus pronunciarentur amici, Senatus oppressus nihil audebat tyranno denegare, itaque apertè *Octavius* cum utroque reconciliatus copias junxit, & Bononiæ per triduum soli colloquuti convenerunt, ut triumviratus ad quinquennium institueretur cum potestate Consulari *Octavius* & *Antonius Brutum* & *Cassium* persequerentur, *Lepidus* maneret in urbe Consul cum tribus legionibus, proscriberentur omnes inimici quos quisquam ex tribus nominasset. Fuit hæc proscripcio triplo major & crudelior *Syllanâ*: ducentorum senatorum & bis

& bis mille equitum nomina sunt edita, *Ciceronem Octavius concessit Antonio*, & hic avunculum *Lucium Casarem Octavio*, & *Lepidus* suum fratrem germanum proscribi passus est. Cùm triumviri venissent in urbem. & crudelissime omnia sanguine & rapinis miscuissent, magistratus omnes ad quinquennium pro suo arbitrio dixerunt.

Antonius Brundisium, *Octavius* Rhegium cum suis legionibus concesserunt, *Dolobella* viginti quinque annorum juvenis designatus à *Julio* sibi in Consulatu successor, eo mortuo statim magistratum invasit, & conjuratos publicè laudavit; sed cum *Antonio* rediens in gratiam in Asiam cum imperio consulari trajecit: *Trebonium* Proconsulem amicè conventum Smyrnæ obtruncari fecit, & caput in stratis ut pilam à militibus huc illuc impelli: hunc *Cassius* Laodiceæ obsedit, & captâ urbe ad *Ægoporis* adegit.

Miserat *Antonius* suum fratrem *Cajum* in Macedoniam contra *Brutum*, *Caii* milites ad *Brutum* transfugerunt, ipse *Cajus* à *Bruto* benignè habitus est, donec *Decius Brutus* ab *Antonio* occisus esset, tum quidem *Cajus* in *Decii* vindictam à *Bruto* cædi iustus est.

Octavius Rhegii, cum *Sexto Pompejo* Siciliae tum domino variis præliis navalibus frustra decertavit, & *Antonius* Brundisii cum classe *Bruti*. Tandem omnes utrinque copiae juxta Philippas Macedoniae convenerunt: *Brutus* & *Cassius* habebant in castris octoginta peditum & viginti equitum milia, *Octavius* *Casar* & *Antonius* plures pedites, nec equites multò pauciores. Nunquam plures Romani in uno campo steterunt, nec unquam causa major aut ferocior pugna: dum *Casar* seu valetudine, seu somnio detentus abesset castris, ex occasione obstinatæ velitationis totis viribus concursus est æquali damno: nam *Casari* castris potitus est *Brutus*, & *Cassii* *Antonius*. *Cassius* dolore & pudore confusus ob amissionem castrorum, pulverulento cælo impediante ne posset *Bruti* cognoscere fortunam, misit qui percunctaretur: Legato *Cassii* occurrit turma à *Bruto* missa cum nuncio suæ victoriæ, ab hac turmâ circumfusum suum legatum vidit *Cassius*, nec statim ad se prælatitiam redeuntem, putans ergo turmam illam hostilem ad se capiendum properantem, quasi re totâ desperatâ sibi manus intulit. Gravis hæc *Bruto* laga fuit & causa ruinæ, multò enim *Cassius* *Bruto* in milites severior & majoris auctoritatis.

Cum eo die exæquata esset victoria, aliquandiu utrinque in castris remansum: *Brutus* omni operâ cavebat à prælio, sine sudore & sanguine victoriam expectans, potens enim maris in diebus paucis hostes

fame domitum iri cernebat. *Sextus* etiam *Pompejus* parabat in Italiam arma, occupaturus urbem, eò ardentius *Casar* & *Antonius* prælium desiderabant, ad id *Brutum* milites sui invitum compulere. Miles *Bruti* victoriæ certus per Centuriones & Tribunos suo ardore & votis seditioni proximis pugnam *Bruto* extorserunt. Diu luminâ vi & arte pugnatum, duce & milite gravissimè sua officia præstantibus, tandem vicit *Casar*, ex ducentis millibus Romanorum superfuere utrinque ad quatuordecim, æquato cætorum numero: cæsis centum septuaginta millibus & ultra: sed *Brutus*, cùm sua castra *Casar* cepisset, & reliquæ suæ legiones à *Casare* pacem postulare decrevisset, servi operâ vitæ suæ finem imposuit. In eo Romanæ Reipub. libertas in aeternum perit. Divinæ Providentiæ visum est, multò pejori parti victoriam indulgere, triumviri crudelissimi & avarissimi tyranni sceleribus quam plurimis cooperiti; Reipub. verò ductores viri erant, virtute, literis, & æquitate præstantissimi, pro legitima patriæ libertate decertantes: adorandæ sunt impervestigabiles viæ Domini. Percussores *Casari* rei erant subdolæ & ingratae cordis, etsi hominis satis mortem merentis. A multis annis eâ fuit avaritiâ, crudelitate atque superbiâ populus Romanus, ut unius tyranni frænum cœlitus postulet, nec à Senatu virorum justorum ac gravium gubernari posset.

Post pugnam Philippicam victores orbem Romanum inter se diviserunt, *Octavius* & *Antonius* parvi pendentes *Lepidum*; *Antonius* Græciam, Asiam, & Orientales provincias sibi sumpsit cum bello Parthico, Occidentem cum bello Siculo relinquens *Octavio*, civitates Asiæ congregavit Ephesi, & quod *Cassium* contra se licet inviti juvisset, novem annorum tributo persolvendo mulctavit.

Cleopatram in Ciliciam evocavit, à quâ statim captus est ad utriusque perniciem; pravissima mulier & artis meretriciæ magistra virum incautum ira suis retibus illaqueavit, ut nunquam nisi mortuus is se potuerit extricare. In *Cleopatre* gratiam fratrem & maritum *Ptolemeum* minorem cum sorore *Arfinoe* necavit.

Contra Parthos duxit peditum Romani nominis ad millia septuaginta, cum equitum millibus duodecim, & auxiliorum millibus triginta: vir aliàs fortissimus & magnæ cum industriæ tum prudentiæ, ita *Cleopatre* lenociniis dementabatur, ut posteam visam mentis vix esset compos. Cùm t'uphratis vada muota reperisset, iter per Armeniam faciens Phraata Mediae regiam obsedit, in istis hæc præliis sine fructu commissis cùm com meatu laborare cepisset, in

Triumviri inter se dividunt orbem.

Antonius *Cleopatre* retibus captus.

Antonius Parthos frustra invadit.

Syriam rediit amiffâ quartâ exercitûs parte, victorem tamen se prædicabat, quòd Parthorum manibus esset elapsus.

Fulvia Antonii bellum inter Mariam & Octavianum movet.

Octavius dum promissos in Italia agros militi distribuit, in varias incidit difficultates: magnus erat Italorum numerus qui suis agris, domibusque militibus cedere coacti sunt, insolentiam etiam militatis multos altos Colonis vicinos vexabat. *Fulvia Antonii* uxor, magni & inquieti animi vitago, dolebat quòd in se unum *Octavius* agrorum distributionem recepisset, volebat etiam maritum *Antonium* in Italiam à *Cleopatra* vel necessitate belli abstrahere: tot illa *Octavianum* contumeliis afficiebat, ut ejus filiam repudiaret, imperiosa mulier Senatui ac toti urbi insolentius quàm unquam maritus *Antonius* dominabatur. Ad *Lucium Antonium* Consulem Triumviti fratrem oppressi à *Cæsare* milite confugiebant: ei urbs atque Italia plus quam *Octavio* favebant. Hac fiducia & *Fulviæ* impetu contra *Octavianum* arma sumit *Lucius*, sed post aliquot prælia Peresit obsidione cinctus *Octavio* se dedit sine conditione, & benignè acceptus est: ita legionum Italicarum omnium *Octavius* evasit dominus, *Lepidum* etiam in Africam detulit, Galliam Hispaniamque ab eo abstrahit.

Redeunt illi in gratiam istâ moriâ.

Dum magno cum exercitu *Antonius* contra *Octavianum* venisset Brundisium, maxima belli fax *Fulvia* exspiravit, ut nuper *Marcellus Octavia*: exercitus utriusque duces cupiebant reconciliari; amicorum interventu pax coit *Octavia* *Antonio* tradita in uxorem, uterque *Cæsar* & *Antonius* Romæ summo cum honore recepti, *Sextum Pompeium* Siciliam ejicere parabant, sed cum eo in gratiam invitari redire coacti sunt, tenebat ille suâ classe mare Ionium, tantaque vigilantiam portus omnes Italiam obstruxit, ut populus Romæ inedia oppressus pacem cum *Pompeio* ubique clamaret, eam dum *Cæsar* & *Antonius* differunt, uterque à famelica plebe lapidibus pene obrutus est; necesse ergo habent *Pompeio* pacis condiciones pro suo placito largiri: dum in unâ triremi cum *Pompeio* ad convivium ferrentur, insurrexit *Pompeio Menodorus* libertus videri commodum ut uterque confoderetur, retulit *Pompeius* hoc non incommodum, si se inconsulto perpetratum fuisset, sed sibi non licere maximo commodo perjurium redimere.

Uterque cogitur pacem Sexto Pompeio dare.

Redeunte in Asiam *Antonio*, *Cæsar* in Dalmatia ad urbem Setoviam ager, decubuit per multos dies lapide genu læso.

Ventidius Parthos invadente Antonio frangit.

Labienus *Julii Cæsaris* Legati filius à *Cæsario* ad *Orodes* Parthum ob auxilia missus, debellato *Cæsario* apud Parthos remansit: dum cum *Cleopatra* deliciaretur *Antonius*, suavit *Orodi* *Labienus* contra Romanos arma su-

mere; ipse cum *Pacoro Orodis* filio in Syriam & Asiam irrumpens multis præliis Romanos fregit, totamque Syriam Parthico Imperio adjunxit, sed sedente *Alexandria Antonio*, ejus Legatus *Ventidius* quater aut quinques contra Parthos feliciter pugnavit, tam *Labieno* quàm *Pacoro* cæsis, hinc splendidum & gratum populo Romæ triumphum egit *Ventidius*, noluit autem ultrà ejus operâ *Antonius* uti, neque tamen ipse quicquam contra Parthos pro sua dignitate præstitit, licet annis singulis aliquid conatus, & egregiæ rei benè gerendæ occasiones sese offerrent: *Orodes* enim occiso *Pacoro* penè mutus & amens factus ex triginta filiis dubitabat quem nominaret successorem, tandem omnium ineptissimum *Phraatem* elegit. Hic primò omnes fratres, postea patrem, denique ex nobilibus primarios necavit, contra hanc belluam facile fuisset *Antonio* bellum, nisi *Cleopatra* amoribus inretitus desidia clanguisset.

Interea non cessabat *Octavius*, nam contra *Pompeium* arma resumens *Lepidum* ex Africa evocavit inopem; conjunctis copiis maximis diuturnum & admodum difficile bellum expertus est, variis tempestatibus & adversis præliis vitæ discrimen aliquoties adit; nescivit tamen uti victoriâ *Sextus*, itaque tandem magnâ navali pugna victus fugit in Asiam ad *Antonium*. Copiæ *Pompeii* terrestres non *Octavio* sed *Lepido* se dederunt: hic viginti legionibus cinctus *Lepidus Octavianum* a ortu cogitabat, sed prævenit *Octavius*, & tantâ arte *Lepidi* duces tractavit, ut mox ad eum totus *Lepidi* exercitus transfugeret, & ipse in veste sordida ad *Octavianum* genua supplex procumberet: vitam *Lepido* indulxit *Octavius*, sed in exilio.

Octavius Pompeium & Lepidum debellat.

Sextus Pompeius ut in Asiam venit, misit in Ægyptum ad *Antonium* legatos, & alios ad *Phraatem* Parthum, benè satis ergi *Pompeium* affectus erat *Antonius*, licet ejus ad Parthum legatos comprehendisset, sed ut in Asia parantem arma deprehendit, mandavit interfici.

Pompeium necat Antonius.

Res jam tota Romana sine æmulis ad *Octavianum* & *Antonium* devenerat, hos invidia & superbia quiescere non sinebat; bellare cupientibus nunquam desunt causæ. Querebatur *Antonius* omnes tam *Lepidi* quàm *Pompeii* legiones & ditiones ab *Octavio* occupatas se excluso: Expostulabat *Octavius Pompeium* à se dimissum necatum ab *Antonio*, *Artavasdem Armenum* fraude captum *Alexandriæ* ductum in triumpho, *Cleopatra* multas Romani Imperii Provincias dadas; Syriam, Cyprum, aîasque ejus filium *Cæsariionem Cæsaris* legitimum vocatum, se à familia & successione *Cæsaris* excluso. Hæc & alia æmulos ad arma vocârunt:

Octavius Antonium pugnat & Asiæ vincit.

runt: maximus utrinque fuit apparatus, sed major *Antonii* promptiorque: deerat *Octavio* pecunia quæ *Antonius* superfluebat: conabatur *Antonius* in octingentis navibus supra centies mille exercitum in Italiani adducere, sed *Marcus Agrippa* in classe *Cæsaris* occurrens, effecit ut in Peloponneso cum omnibus suis copiis *Antonius* hibernaret. classe suâ in sinum *Actiacum* subducta: *Octavius* suam classem, exercitumque eodem appulit: inter propinquos frequentes fuerunt pugnae, sed parum ad rei summam; tandem malè consuetus *Antonius* decrevit navali prælio suarum fortunatum aleam committere, multis repugnantibus amicis qui ipsam tam pedestribus quàm equestribus copiis *Cæsaris* validiorem, & terrestribus quàm maritimæ pugnae peritiorum cognoscebant, sed *Cleopatra* ipsius perpetua calamitas, quo ipsa facilius fugeret persuasit navale prælium. Anteipsa diu certamen fuit, pugnae principio *Cleopatra* cum suis *Ægyptiis* velis e panis fugit, eam demens *Antonius* sequutus est: ejus tamen classis licet à duce deserta prope adnoctem certare perseveravit, tandem *Octavius* pugnans flammis victor evasit. Habebat in litore *Antonius* adhuc integris virorum fortium legiones novemdecim & duodecim millia equitum, hi diebus totis septem *Antonium* expectârunt nullo *Cæsaris* in se sed dere volentes, tandem tamen cum nusquam apparet ipsorum Imperator, *Octavio* manus præbuerunt.

Hic jam defunctus *Octavius* omni civili bello, totiusque Romani orbis Dominus Brundisium contendit, illic eum Senatus ac propè tota urbs convenit, totius Imperii negotia paucis ibi diebus transegit accelerans in *Ægyptum* ad *Antonium*. In Asiâ multæ ab *Antonio* ac *Cleopatrá* legationes cum ingentibus donis occurrerunt, accepit dona *Antonio* nihil respondens, sed *Cleopatrá* misit nuncium qui pacem, si *Antonium* occidisset, offerret, nequissima mulier huic nuncio animum adhibuit, & licet bellum contra *Cæsarem* simularet, tamen accedenti *Pelusiam Cæsari* ex secreto *Cleopatrá* mandato ubi est tradita; hinc properavit *Cæsar* Alexandriam, statuebat *Antonius* classe decertare, sed ex clandestino *Cleopatrá* imperio classis *Ægyptia* ad *Cæsarem* transit, hoc nuncio *Cleopatrá* quasi territa ad suum *Mausoleum* confugit, fingens velle se sibi statim mortem consciscere eo fine ut *Antonius* ejus mortis famam audiens sibi manus inferret, & i, si ad *Cæsarem* pateret transeundi via. Ingressa *Mausoleum* ubi thesauros & gemmas summi pretii recondiderat, aditus omnes obstruxit ferens secum aspidem & ignem, ut si *Cæsar* quæ pereret, abnuisset, viperæ puncto facili letho spiraret, & igni à *Cæsari* manibus omnia sua bona eriperet.

Dum mortis *Cleopatrá* fama ad *Antonium* venit, suo ille gladio incumbens in terram cecidit, sed cum de *Mausoleo Cleopatrá* moribundam *Antonium* aspiceret, *Ægyptii* ob vivam *Cleopatrá* sublato timore *Antonium* à lethali somno excitârunt. Hic dum adhuc aliquis remaneret spiritus, trochleæ funibus attolli se fecit in *Mausoleum*, & in *Cleopatrá* gremio expiravit.

Desideravit valdè *Cæsar Cleopatrá* vivam in manibus habere, tum ut ab incendio thesauro abarceret, tum ut eam in triumpho duceret: eo sine cum multis blanda satis verba mittebat: hinc in spem devenit *Cleopatra* posse se *Octavium* suâ formâ lenociniisque captare, prout *Iulium* & *Antonium* ceperat, concedente *Octavio* privatum colloquium de *Mausoleo* descendit, sed cum *Octavium* animadvertisset suis artibus nolle capi, & metueret multò supra mortem Romæ in triumpho duci, scriptis ad *Octavium* literis quibus orabat cum *Antonio* contumulari, aspidem brachio admovens levi ejus puncturâ statim expiravit. *Octavius Antonium* cum *Cleopatrá* secundum ipsorum vota honorificè eodem tumulo clausit, sed *Antillum Antonii* ex *Fulvia* filium & *Cæsari-nem* necavit, *Cleopatrá* filiam *Tibæ* dedit in uxorem unâ cum patris sui Regno *Mauritanæ* commissis ei *Alexandro* & *Ptolemæo Antonii* ex *Cleopatrá* filiis, *Ægyptum* in Provinciam redegit.

Hisce confectis viâ *Syriæ* & *Ciliciæ* in *Græciam* & *Italiam* contendit. Cum totum Imperium pacasset, & splendor egisset triumphos, urbemque ac populum multis beneficiis affecisset, & Senatum ex suis composuisset, in Curia oratione gravi simulavit velle se deponere Imperium, & privatum vivere, ita tamen omnia præparaverat, ut totus Senatus Populusque eum supplices enixè rogarint ut vellet in Imperio absoluto perseverare: annuit tandem quam coactus in decennium Imperii onus resumere.

Marcus Vipsanius Agrippa fortissimam & fidelissimam tam in bello quàm pace ipsi operam navavit, homo modestissimus & cautissimus omnibus suis egregiè factis *Octavii* nomen prætendens, hac arte tantum fiducia apud *Octavium* meruit, ut eum omnibus mortalibus antefereat. Abstraxerat *Octavius* à *Tiberio Nerone* uxorem *Liviam Drusillam*, repudiata sua *Scribonia* quæ ipsi *Iuliam* pepererat: *Livia* duo erant filii *Tiberius* & *Drusus*, sed *Octavio* sterilis fuit. Ex sorore *Augusti Octaviâ* *Marcellus* sustulit duo liberos, *Marcellum* quem *Augustus* adoptavit in spem successionis, eique *Iuliam* suam collocavit, filiamque *Marcellam* quam *Agrippa* dedit in uxorem. Cum lethali morbo aliquando decumberet, nullum voluit

Antonii
& *Cleopatrae*
Antiochoniæ.

Augustus
nulli se cogi
ad suscipiendum
Imperium.

Octavii
Prosopia.

voluit nominare successorem, annulum tamen suum *Agrippæ* non *Marcello* præbuit, hinc *Marcelli* in *Agrippam* levirum offensio. Cùm convaluisset *Augustus*, legavit *Agrippam* in *Syriam*, ut à *Marcelli* invidia conspectuque subduceretur, sed mox *Marcellus* in juventutis introitu interiit morbo, virtutum suarum multo apud omnes relicto desiderio.

Augustus *Agrippam* *Marcello* substituit, mandans ut dimissa *Marcelli* *Iuliam* *Marcelli* duceret, hæc illi tres filios peperit, *Cajum*, *Lucium*, & *Agrippam* posthumum. Quæ habebat *Augustus* bella in *Ponto*, *Pannonia*, & *Cantabria*, *Agrippa* feliciter administravit, ipse *Cæsar* pacato agmine peragrata *Gallia*, *Hispania*, *Græcia*, & *Asia*, provincias omnes ordinavit: Romam reversus cives Romanos in suo censu quadragiescenties mille numeravit, Senatores ad trecentos statuit reducere, sed metu invidiæ sexcentos admisit.

*Iulia flau-
gilia.*

Dum à bello *Pannonico* rediret *Agrippa*, antequam in urbem venit, in *Campania* decumbens expiravit. Donec adolescerent *Agrippæ* filii *Tiberium* privignum rebus domi forisque regendis *Augustus* præfecit, illique *Iuliam* filiam *Agrippæ* viduam dedit ducendam. *Tiberius* multis bellis satis feliciter defunctus est, sed cùm *Cajus* & *Lucius* ad virilem ætatem pervenissent, ne eos offenderet, in *Rhodium* secessit, ubi variis annis in magna modestia, & rerum publicarum incuria delituit. Uxor *Iulia* Romæ remansit: mulierum hæc multo spurcissima evaserat, dum multa ejus adulteria ad patris tandem aures accessissent, is adulterorum alios morte, alios exilio punivit, ipsam in insulam deportari fecit, ut in exilio moreretur, misso ei prius nomine *Tiberii* libello repudii: hoc pudore confusus diu à publico abstinuit. Certè in hoc puniendo flagitio justum se præbuisset judicem, nisi ipse simili crimini fuisset affinis, in nimia cum *Mecænatibus* familiaritate.

*Cajus &
Lucius Li-
via arti-
bus per-
eunt.*

Ut primum *Cajus* & *Lucius* militiæ laboribus ferendis erant, illum in *Asiam* contra *Parthos*, qui minorem *Armeniam* rapuerant, hunc in *Hispaniam* ad exercitum misit: sed *Lucius* ut primum venit *Massiliam* morbo correptus interiit, nec diu *Cajus* supervixit. *Phraates* quidem *Parthus* ab eo metuens *Armeniam* minorem statim reddidit: sed dum esset in *Armenia* toto inspectante exercitu dederat *Domnes* schedulam quasi thesauri, hanc dum attentius legeret *Cajus*, magnum ei vulnus *Domnes* inflixit, statim quidem à circumstantibus hic est concisus, *Cajus* tamen diu ex eo vulnere laboravit, animo etiam in vitia pro no voluit in *Asia* commorari, nec nisi ægrè Romam revocanti avo paruit: in via seu

morbo seu *Liviæ* fraude periit, quarto, secundum *Salianum*, post Christum anno.

Mortuo *Cajo* tertium suum nepotem *Agrippam* posthumum *Augustus* adoptavit: sed tam pravos statim ejus mores comperit, ut adoptionem illam mox irritam fecerit, & *Agrippam* relegaverit in *Insulam*. Ergò *Tiberius*, secundum matris votum ex suo secessu *Rhodium* revocatus cum fratre *Druso* adoptatus est. *Drusus* in Germanico bello aliquor annos versatus satis prosperè, ex morbo interiit, relicto *Germanico* & *Claudio* filiis.

*Etiam A-
grippa
Posthu-
mus.*

Solus *Tiberius* *Augusto* in senectutis fulcrum relictus erat: per hunc varia bella in *Dalmatia* & *Illyrico* confecit; *Quintilius* tamen *Varus* in *Belgio* cum tribus integris legionibus, equitibusque & auxiliis ab *Arminio* deletus est. Effecerat *Augustus* ut *Germanicus* à *Tiberio* patre adoptaretur, ut per *Germanicum* prosperè satis bellum in *Belgio* administratum est.

Tandem ingravescente senio *Augustus* anno ætatis septuagesimo sexto, dum *Beneventum* usque *Tiberium* *Illyricum* versus deduxisset, rediens Romam *Nolæ* in *Campania* expiravit. Maturasse mortem creditor, quòd *Agrippam* in *Insula Planaria* invisisset. Itinere hoc licet secretissimo ad *Liviam* emanante, illa ficus aliquot in arbore pendentes veneno asperxisse fertur, quas *Augustus* decerpens & comedens, dum ipsa integras carperet, ex profluvio ventris placidè expiravit.

*Augu-
stum Le-
via necat.*

Tiberius properis à matre nunciis accersitus vix spirantem invenit, & licet statim exercitum & Imperium omne arripuerit, vix tamen & ægrè valdè imperandi onus à supplice Senatu sibi impositum admittere se posse simulavit, anno ætatis quinquagesimo quinto.

*Tiberio
difficiter
Senatus
persuadet
imperare.*

Prima cura fuit immisso Centurione *Agrippam* confodere; secunda, *Iuliam* olim uxorem suam post annorum viginti exilium *Rhegii* tabe & inediâ conficere. *Augusti* honorificè in campo *Martio* cremati reliquiæ in *Mausoleo* repositæ sunt, dum quidam eques jurasset vidisse se *Augustum* in cælum ascendere, *Augustus* in divorum numerum relatus est, & perjurus eques multâ pecuniâ à *Livia* remuneratur.

Verumenimverò rodeamus jam ad res *Judæorum* & casad *Christi* natalem, & quæ mox sequuta est, *Herodis Magni* mortem deducamus. Auctor hic nobis *Iosephus* unus superest, quæcunque enim *Salianus*, *Torniellus*, *Capellus*, *Usherius*, *Rosa*, & alii de rebus tunc *Judaicis* referunt, ea omnia ex uno *Iosepho* hauriunt. Quæ addit *Gorionides* fide digna non sunt, licet doctissimus *Munsterus* textum ejus *Hebraicum* versione & notis dignatus sit.

*Res Judæo-
rum à solo
Iosepho.*

Antipater suo Romanorum cultu impetrat in Iudæos imperium.

Post capta à Pompejo Hierosolyma, & Judæam Romano tributo subiectam, aliquandiu in carcere *Aristobulus* Romæ victus degit, donec Tribunus plebis *Clodius* malè in Pompejum animatus tum *Tyranem* tum *Aristobulum* liberum dimisit, ut primum in Judæam venit ad eum exercitus confluit, sed hunc *Gabinus* Syriæ Prætor dissipavit quinque millibus cælis, & ipso *Aristobulo* post vulnera capto, ac Romam in vinculis remisso, quia tamen uxor *Castella* *Gabinio* tradidit, omnes liberi *Alexander* & *Antigonus*, duæque filix Romæ liberi dimissi sunt. Exorto civili bello cum *Cæsar* Romam venisset, *Aristobulum* carcere liberatum parabat cum duabus cohortibus in Syriam legare, sed in via à Pompejanis veneno sublatus est: ejus filius *Alexander* arma aliquoties infeliciter tentans jussu Pompeji à *Scipione* Syriæ Præsidi securi Antiochiæ percussus est. Intercà *Hircano* Hierosolymis Regium nomen tenente, *Antipater* Idumæus omnia domi forisque administrabat, *Gabinium* in Ægyptum *Ptolemaum* reducentem armis pecuniisque adjuvit. *Cassio* post *Craffi* calamitatem in Syria exercitum pecuniamque contra Parthos colligenti gnavam & gratam operam præstitit; dum *Cæsar* victo Pompejo Alexandria bellaret, *Antipater* cum tribus millibus Judæorum optimè de *Cæsare* meritus est, & redeuntem in Italiam per Syriam studiosè comitatus est, multamque ab eo in *Hircanum* ac Judæos impetravit amicitiam, cum potestate restaurandi muros Hierosolymorum quos Pompejus diruerat.

Herodes Cælofrya præfectus.

Ex uxore *Cypri* sustulerat *Antipater* liberos quinque *Phasaelum*, *Herodem*, *Iosephum*, *Phereram*, & filiam *Salomen*. *Phasaelum* Hierosolymorum & Judææ sub *Hircano* administratorem constituit, & *Herodem* Galilææ. *Herodes*, licet annorum tantum viginti quinque adolescens, Galilæam in magnam suam laudem latronibus purgavit; *Hezekiâ*, aliisque eorum ducibus necatis. Judæorum primores dolentes Regium nomen tantum tenere *Hircanum*; potestatem autem omnem in uno *Antipatro* filiisque residere, frequentibus suis monitis *Hircanum* tandem adegerunt, ut *Herodem* Hierosolymam citaret ad causam de *Hezekiæ* nece dicendam: venit ille munitus non tantum milite, sed etiam literis *Sextii Cæsaris* Syriæ Præsidis: nihilominus cum Judices *Sanedrim* duriores dicturos sententiam comperisset *Hircanus*, *Herodem* secretò monuit ut se periculo subduceret: fugit ille Damascum ad *Sextium*, ab hoc patris pecunia gratiaque persuaso, *Herodes* totius Cælo-Syriæ præfectura donatus est; ergo statim quò Judicii Hierosolymitani contumeliam vindicaret, cum exercitu ad urbem

venit, sed eum pater & *Phasaelus* frater à fundendo sanguine cohibuerunt.

Necaro *Cæsare* & etiam *Sextio*, cum *Cassius* septingenta talenta à Judæis exigeret, *Herodes* ducenta statim à Galilæis extorsit, quibus *Cassius* gratiam promeruit. *Malichus* autem vir inter Judæos primarius cum portionem suæ curæ demandatam non tam promptè parâsset, à *Cassio* fuisset morte multatus nisi *Cassium* *Antipater* placâsset, *Malichus* tamen *Antipatrum*, ut à nimia ejus potentia liberaret *Hircanum*, veneno sustulit: *Herodes* offensam dissimulavit, donec à *Cassio* vindicandi patris potestatem adeptus esset, tunc *Malichum* Tyri confodiendum curavit.

Malichus Antipatrum necat.

Et Malichum Herodes.

Debellatis *Cassio* & *Bruto*, *Herodes* ad *Antonium* in Asiam contendit, & ingentibus donis eum devinciens ab *Antonio* Syriæ Præsidi commendatus est: *Antigonum* *Aristobuli* filium magnâ Judæorum factione sublevatum non magno labore repulit: sed dum Asiam Parthi duce *Labieno* pervagarentur, *Antigonus* Parthorum armis in Judæam reductus est: Parthi *Hircanum* & *Phasaelum* fraude comprehensos vinculis induerunt: *Antigonus* *Hircanum* patrum, ne ad Pontificatum reverteretur, auribus mutilavit. *Phasaelus* Parthicarum contumeliarum impatiens caput muro allidens expiravit. *Herodes* Hierosolymis cum familia fugiens eam Massadæ deposuit, ipse Romam properans. Hic ab *Antonio* & *Octavio* donis delinitis tam benignè acceptus est, ut in Senatu Judæorum Rex constitueretur, & *Antonii* literis *Ventidio* Parthorum debellatori commendaretur, dum cum Parthis Romanis res esset, *Antigonus* contra *Herodæ* vim se defendit. Sed Parthis repressis, *Sosius* legiones Romanas cum *Herodianis* conjungens, *Antigonum* Hierosolymis arctâ & diurnâ obsidione cinxit, & urbe vi famèque occupatâ, ingens omnis ætatis & sexûs cædes edita est ab irritatis Romanis & Herodianis, *Antigoni* factionem studentibus extirpare. *Antigonus* *Sosio* se dedens *Antonio* in vinculis missus est: hunc *Antonius* *Herodis* auro & precibus motus flagris cæsum securi percussit Antiochiæ.

Herodes Rex Iudæorum Romæ constituitur.

Herodes ducit Mariannen in vitium.

Duxerat in uxorem *Herodes Mariannen*, *Alexandri* & *Alexandra* (filix *Hircani*) natam, non tantum singulari puellæ formâ captus, sed ut hoc conjugio Judæis esset gratior, etiam ut hoc affinitatis laqueo *Hircanum* à Parthis ad se attraheret. Vivebat Babylone senex in summo apud Judæos honore, desiderio tamen patriæ & *Herodis* blanditiis Hierosolymam rediit: ubi ab *Herode* omni amicitia & honore cultus est, sed ad Pontificatum aurium privatio redire non permittebat.

Herodes Ananelum virum obscurum Babylone

*Aristobulum
Herodes
curat sub-
mergi.*

bylone accersitum Pontificem dixerat, *Alexandra Hircani filia & Mariamnes mater* filium suum *Aristobulum Hircani* nepotem Pontificatu spoliatum indignata, *Cleopatram* suis literis contra *Herodem* concitavit: fraudem hanc *Alexandra Herodes* expiscatus est, metu tamen *Antonii & Cleopatrae* dissimulavit, & quasi uxori atque ejus matri *Alexandra Hircanoque* patri gratificaturus *Ananelo* deposito *Aristobulum* Pontificatu donavit. Erat tum adolescens annorum septemdecim specie verè regia, & multò pulcherrima: dum sacra faceret in templo, populus ejus forma & genere inflammatus ab acclamationibus nimis non potuit temperare. Hoc populi studium, ne in suam aliquando perniciem erumperet, *Herodes* non ferens adolescentem necare decrevit, sed clam per insidias metu *Cleopatrae*: invitatum ergo juvenem in regiam die festo humanissimè habuit, & à prandio natatum in piscinà in æstu diei invitans curavit per amicos quasi colludentes adolescentem aquis præfocare. Magnum ejus mors luctum inter Judæos movit: *Herodes* cum primis mortuum deflevit. *Alexandra*, etiam satis fraudis certa, dissimulavit tamen donec ultionis se præberet occasio. Ad *Cleopatram* secretis epistolis totum *Herodis* facinus scripsit: ea *Antonium* extimulavit ad *Herodem* perdendum. *Herodes* ad causam de *Aristobuli* morte dicendam ab *Antonio* vocatus, *Mariamnem Iosepho* patruo ad suum reditum commisit, in secreto mandans ut, siquid secus contingeret, eam necaret, noluit enim summam ejus pulchritudine post se quenquam frui: dum sæpiusculè cum *Mariamne Iosephus* sermones misceret, & non posset persuadere verè illam ab *Herode* amari, in certissimam maximi amoris demonstrationem secretum *Iosephus* communicavit, ut post *Herodis* mortem *Mariamne* non viveret.

Mariamnen Salomes calumnie perdit.

Herodes novis donis & blanditiis *Antonium* placavit, & in suam amicitiam contra omnes *Cleopatrae* artes confirmavit. Dum reversus à sorore *Solome*, cui muliebri imprudentiam *Mariamne* superbior ignobilitatem generis objecerat, contra *Mariamnen* quali cum *Iosepho* patruo per familiarem commotus fuit, sed *Mariamnes* innocentiam compertam, cum eam in pristinam gratiam & amorem rediit. Dum verò omni conatu verum suum amorem persuadere nititur, iste scilicet, inquit illa, magnus tuus est in me amor, *Iosepho* mei innocentis necem imperasse. *Herodes* evulgationem secreti certum stupri argumentum interpretatus, *Iosephum* statim fecit necari, in *Mariamnes* tamen amore perseveravit, licet magni animi mulier altum sæpe illius despectum ob fratris eadem præ se ferret.

Cum ad Actium esset debellatus *Antonius*, *Herodes* à victore *Cæsare* sibi valde metuebat, ad eum tamen in Rhodum properavit, & suis largitionibus *Cæsaris* domesticos ita coluit, ut non tantum pacem sed & amicitiam, Regnique Judaici confirmationem impetraverit. Dumque in Rhodum iret de suo reditu dubitans, *Sohemo* amicorum primario in mandatis dedit, si ipsum *Cæsar* necasset, ne *Alexandra & Mariamne* ultra viveret, mandatum hoc suis blanditiis à *Sohemo Mariamne* rescivit. Cum ergo rediisset *Herodes*, tetrico suo vultu satis indicavit, cognovisse se trunculenta *Sohemo* data imperia: excandescens *Herodes* ob vulgatum secretum *Sohemum* necavit, & dum inter amorem & odium *Mariamnes* fluctuaret, *Salome* calumniam interposuit de *Mariamnes* beneficio. *Herodes* adhibita fide *Mariamnes* Eunuchum tormentis subjecit: hic tormentorum doloris impatiens, quicquid quærebatur fassus est. Damnata *Mariamne*, licet innocentissima, ducta est ad supplicium. Mater *Alexandra* ut se quasi à conscientia sceleris filiae purgaret, in *Mariamnen* publicè debacchata est, quasi crudelissimæ mortis merentissimam. Hanc *Alexandra* hypocrisin omnes detestabantur; *Mariamne* nullo matrem verbo dignata, magno & patienti animo mortem tulit: ut exspiravit, ejus amore & furiis *Herodes* exagitatus, in periculosum morbum incidit: *Alexandra* moribundum accipiens agit cum custodibus ut Hierosolymorum arces sibi tradiderent: id ut rescivit *Herodes*, confestim jussit eam necari.

Habebat ex undecim uxoribus *Herodes* multos filios, sed *Alexandrum & Aristobulum* quos ex *Mariamne* genuerat, egregia forma adolescentes præ cæteris amabat: hos, ut literis & moribus excolerentur, ad *Cæsarem* educandos Romam misit. *Antipater*, quem ex *Doride* uxore prima genuit, pravissimi vir ingenii, ne *Mariamnes* filii regnum sibi præriperent, magna arte contra utrumque adolescentem eas calumnias struxit, ut ab iis tandem patris animum averterit. In hoc scelere sociam habuit amitam *Salomen*, quæ suarum in *Mariamnen* calumniarum conscia metuebat ab ejus filiis, si quando pervenissent ad Regnum: sociatis ergo consiliis *Antipater & Salome* effecerunt, ut *Herodes* persuasus de structis sibi à juvenibus insidiis, utrumque damnaverit, & damnatos necaverit. *Antipater* cum propensum patris animum in necatorum fratrum liberos animadvertisset, licet à patre Rex ipse dictus esset, tamen de patris constantia dubitans ejus veneno necandi certum consilium capit, quod cum ad *Herodis* aures emanasset, etiam hunc supplicio affecit: imò verò suppliciorum in suos frequentiam effecit; crud-

*Antipater necatis
fratribus
Alexandro
&
Aristobulo patri
insidiatur.*

delitatem longè latèque in quamplurimos effudit, penè nulli vel per maximam calumniam delato parcens. Ob hanc in homines malitiam, & multa contra pietatem Romanis Idolis erecta templa, gravibus morbis cœlitùs percussus est: in quibus doloris impatientiâ victus ab inferendis sibi manibus vix potuit etiam vi coërceri. In extremis agens Deo hominibusque exosum se sentiens, Judæorum primores sub pœna mortis ad se vocatos theatro includit, & sorori *Salome* multis precibus, ultimum hoc suum vehemens votum commendavit, ut omnes illos immixtis militibus jugulari curaret; Quam primum ipse animam efflasset: ut tota Judæa lugere domestica sua mala cogeretur, & ab omni gaudio in sua morte privatis calamitatibus depelleretur. *Salome* licet facinus fratri in extremum ejus solatium promississet, non patravit tamen, sed eo mortuo conclusos omnes dimisit liberos.

Quæ de urbibus, arcibus, templis, theatris, portibus, aliisque operibus publicis, imprimis templo Hierosolymis *Solomonis* multò magnificentiori, *Iosephus* memorat, tanta sunt & tam immania, ut cum *Saliano*, aliisque, in dubium revocandam hinc censeam *Iosephi* fidem.

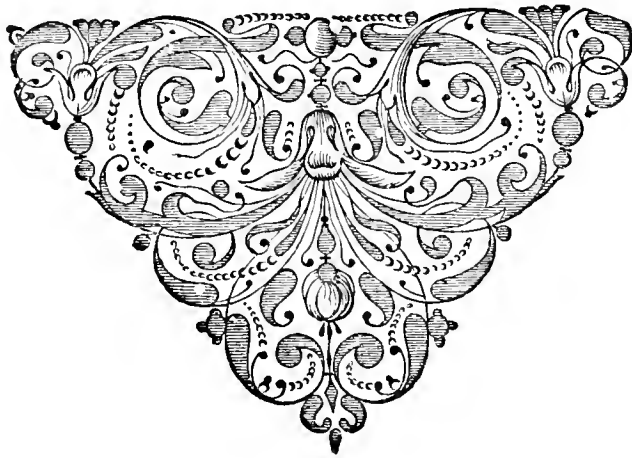
Verum est suis blanditiis & profusis lar-

gitionibus penè totam terram Chanaan, aliquidque etiam vicinas regiones à Romanis impetraverat, magnamque pecuniæ vim tyrannicè quotannis undecunque extorquebat; omnes tamen ejus ditiones, quantumvis crudeliter emunctæ, decimæ sumptuum à *Iosepho* memoratorum parti non videntur suffecturæ.

Ex undecim uxoribus multos sustulit liberos, inter quos bonâ cum *Cæsaris* gratiâ amplas suas ditiones divisit, *Archelao*, *Philippo*, *Herodi Antipæ*, aliisque filiis, nepotibus, ac consanguineis; Regna & Tetrarchias pro suo arbitrio distribuens: sed intra unum seculum omnes hæc malè partæ possessiones ad Romanos redierunt, totâ *Herodis* profapiâ divinâ manu radicitus extirpatâ.

CAPUT XIV.

CUM in septimâ hâc Epocha authenticæ Scripturæ sileant, quin etiam à diebus *Malachia* ad tempora *Christi* nullæ literæ sacræ scriptæ sint (si Apocryphas excipias, quas nos pro sacris non habemus) nullas quæstiones, nulla dubia Chronologica capiti præcedenti subijcimus, sed rectè pergitur ad Novum Testamentum.

*Herodis
miserrima
mors.*

*Iosephus
Herodis
ascribit
impossibi-
lia.*

Operis

CHRONOLOGICI,

LIBER SECUNDUS.

EPOCHA PRIMA,

A natiuitate CHRISTI ad Constantinum Magnum.

CAPUT I.

Herodii conatus hystoriam ad anni singulos quædam referre, est impossibilis.

Ontinet Epochæ hæc res maximè illustres quæ Christi & Apostolorum ac sequentibus aliquot seculis contigere: earum præcipuas habemus in libris Novi Testamenti; has quia supponimus notas, transimus: ad eas tamen illustrandas, quæ tam apud Judæos quàm gentes acciderunt, afferemus ex fontibus & principibus rivulorum, nimirum *Iosepho, Eusebio, Tacito, Suetonio, Dione, Baronio, Saliano, Usherio, Burhornio, & aliis, antiquis novis; Protestantibus, Pontificiis, absque curiosa temporum distinctione, vel accuratâ sacrorum à profanis separatione: nam Romanorum hic ac Judæorum res tam arcto nexu colligantur, ut dissolvi commodè nequeant; & eorum conatus, qui singula non tantùm ad suos annos, sed singulos anni quadrantes referunt, laudabilis magis est, quàm post omnem operam possibilis; nec nostro etiam instituto necessarius est hic labor, qui non aliud intendimus quàm rerum ipsarum quæ gestæ sunt, præcipua capita noscenda proponere.*

Superiore Epocham clausimus in Christi natalibus & Herodis morte; Romana etiam ad Augusti ultima & Tiberii principia deduximus. Postquam Herodes tres suos majores filios, *Antipatrum, Aristobulum, & Alexandrum* dedisset neci, tribus superstitionibus *Herodi Antipæ, Archelao, & Philippo*, sororique *Salome* sua omnia testamento legavit: *Herodi* quidem Regnum, sed ante mortem *Archelau Herodi Antipæ* in Regno prætulit: omnia tamen Cæsaris arbitrio prudenter permisit, quia ab illo omnia acceperat, & ab ejus unius nutu omnia sua pendere probe sciebat. Ut primùm miserrimam animam exhalasset, & testamentum inter amicos lectum esset, *Archelaus* ab omnibus Rex salutatus est. Obiit quidem ille statim omnia Regis munia, sed regium nomen & diadema non audebat induere, priusquam Cæsaris placitum cognovisset. Mox ergo à splendidissimo patris funere, conciliato sibi

donativis milite & populò placato magnis de suâ benignitate promissis, parabat iter Romam, ut ab *Augusto* Regni confirmationem impetraret: in hoc fratrem *Antipam*, & amitam *Salomen*, plerumque etiam patris familiam adversarios habuit: qui secundum prius Herodis testamentum, ab *Archelao* ad *Antipam* Regnum studebant transferre. Dum necessaria itineri *Archelaus* parat, multi ex populo importunis postulatis cum circumstantunt, orantes ut vellet neci tradere ex patris consiliariis, qui crudelitatis primarij incentores & ministri perhibebantur. Bonis ille verbis populum lenire satagebat, sed cùm illi instarent, & seditio gliiceret, multique militum à seditiosis in tumultu necarentur, immisit in turbam *Archelaus* totum exercitum, qui trium millium cæde motum compressit.

Seditionem crudeliter compefcit.

Cùm Romam venissent omnes Herodis familiæ primores, *Augustus* in frequenti amicorum concilio omnes benignè audivit: adierant etiam à populo Judæorum legati qui enixè postulabant ut Judæa non diutius Herodibus, sed Syriæ Præsidi ut provincia subjiceretur: Omnibus expensis *Augustus* Herodis testamentum firmavit, *Archelauum* tamen non Regem, sed Tetrarcham *Judeæ, Samariæ & Idumææ* dixit, cum sexcentorum talentorum annuo reditu *Antipam Galilææ & Perææ* Tetrarcham cum ducentorum talentorum reditu: *Philippo* autem *Iturææ & Abylenes* Tetrarchiam, cum centum talentorum reditu attribuit, & *Salome* urbem *Lamniam* & regionem vicinam multò pulcherrimam, quæ sexaginta talentorum reditum exhibebant. Ex ingenti, quam ipsi matrique Herodes legavit pecuniâ, nihil voluit attingere, sed omnem inter ipsius liberos distribuit, adjunctâ ex suo amplâ filiabus virginibus dote, *Archelao* regium nomen ac diadema promisit, quando dignum eo fastigiosè præbuisset.

Augusti in Herodis liberos benignitas.

His officiis devinctos *Herodis* liberos domum *Augustus* dimisit: ut redierunt, non diuturnum in Judæos ipsorum fuit Imperium; tam enim crudelis fuit & avara *Archelai* dominatio, ut tam Samaritani quam Judæi ad *Augustum* supplices confugerint. Statim is *Archelauum* ut causam diceret, ad se vocavit: is ut Romam venit, & ab accusationibus oppressorum se nequivit expedire, re-

Archelai ruina.

legatus est *Vienam* Galliae in perpetuum exilium; ubi in magna egestate post aliquot annos extinctus est.

Procuratores à Iudaeis exoptati Herodibus beiores.

Antipas & Philippus diu post in suis Tetrarchiis perseverarunt nullo illustriori honoris gradu addito: Herodes quidem *Antipas*, qui *Joannem Baptistam* occidit, & *Christo* crucem ad eum illit, ac *Jacobum* gladio percussit, aliquando Rex in S. Scriptura perhibetur: non quod unquam diadema induerit: sed quia Ethnarchae ac Tetrarchae in suis ditionibus supremam potestate sub Romanis fruebantur non minus quam Reges. Exule *Archelao* ingens ejus à patre relicta pecunia in fiscum redacta est, ac tres ejus Provinciae, *Judaea*, *Samaria*, ac *Idumaea* Syriae sunt adjunctae; ita tamen ut à Caesare singulis, aut alteris annis venientes Romam Procuratores *Judaeam* administrarent sub Syria Praefecto. Id genus regiminis Judaei ab *Augusto* solenni legatione efflagitarunt, ut sibi Herodianorum dominatione multo tolerabilius: quam primum tamen voti compotes facti sunt, tamen grave & molestum senserunt, ut multi variis in locis rebellarent, nec nisi magnam vim multoque sanguine subacti sint.

Galilaeorum secta crudelis hypocrisis.

Ex rebellionum istarum capitibus primum fuit *Judas Galilaeus*, qui ad tres priores Judaeorum Sectas *Sadduceos*, *Phariseos*, & *Essenos*, addidit quartam Galilaeorum; qui Dei populum liberum, nullique Domino subiectum, ac omne Romanis tributum illicitum docebant. Hypocritae hi jactitantes se liberatores patriae ab omni extraneorum jugo; rapinis, caedibus, & omnimoda oppressionem vicinos omnes absque discrimine pessumdedere; multo plura patriae male inferentes quam ab extraneis illata praetendebant depellere. Nihilominus insana hae libertatis affectatio tam multos miserimi istius populi mox occupavit, ut compesci non potuerit, nisi in totius gentis tantum non ultimam ruinam.

Iesu Christi vita ad ultimum triennium quietissima.

Interea Dominus noster infantiam, adolescentiam, & juventutem ad annum tricesimum in *Galilaea* Nazarethae summa cum pace silentioque transiebat: nisi quod annorum duodecim puer in templo Hierosolymitano cum Doctoribus de lege, miranda & supra puerorum captum sapientia disputaverit. Quae à tricesimo ad mortem gessit, à *Tiberii* decimo quinto ad decimum octavum, vel decimum nonum, ea divino Evangelistarum calamo ita perscripta sunt, & Dei magna bonitate omnium hodie manibus teruntur, ut non sit necesse ex iis quicquam hic inferere.

Livia Augusti filio Tiberio per seclera paravit imperium.

Res Romana sic tum stabat. *Tiberius Nero*, ut primum expiravit *Augustus*, secundum ejus testamentum Imperium occupavit. Quinquagesimum sextum agebat tunc annum vir multarum virtutum, sed plurium vitiarum, inprimis versutiae, & dissimulationis plenus;

ejus mater *Livia* post mariti mortem per Senatus decretum *Julii*, familiae inserta, *Julia* Augusta dein vocari solita est. Mirum est doctissimum *Salianum* post aequè dictum *Baronium*, *Josephum* taxare, quod *Liviam* vocet *Juliam*, quasi *Augusti* uxorem cum sceleratam ejus filiam confunderet: certe *Josephus* si hic erret, Romanae historiae principes, *Tacitum*, *Suetonium*, & *Dionem* erroris sui manifestos autores habet: sed Pontificiorum plerorumque in *Josephum* odium, doctissimorum virorum oculos hic & alibi saepe ita offuscavit, ut illustres valde veritates perspicere non valuerint. Utcunque, *Julia* haec Augusta, prius *Livia*, suis artibus, & maximam apud maritum *Augustum* potentiam filio suo *Tiberio* contra omne jus & fas imperium impetraverat.

Habuit *Augustus* ex *Agrippa* & nata sua *Julia* tres nepotes, *Cajum*, *Lucium*, & *Agrippam Posthumum*: *Livia* viis & modis *Cajum* & *Lucium* de medio sustulit, istis mortuis *Agrippa Posthumus* ab avo *Augusto* adoptatus est: sed tanto actu rem tractavit *Livia*, ut adolescens nullius sceleris compertus, etsi rudioris ingenii, in tantum *Augusti* odium incurrerit, ut non modo jure adoptionis fuerit privatus, sed etiam in Insulam deportatus exul in arctam custodiam teneretur; donec *Augustus* rigoris sui in nepotem immeritum penitens, occulte eum in *Planariam* inviseret, cogitans in successione Imperii *Tiberio* anteponere: sed secretum hoc colloquium ad *Liviam* emanans tam *Augusto* quam *Agrippae* mortem, ut supra dictum, maturavit, non propterea tamen Imperium *Tiberio* fatis securum.

Agrippa Posthumus male perditus.

Cum à marito *Claudio Nerone Liviam Germanici Augustus* abstraheret, praeter *Tiberium* ferebat tunc illa in utero partui proxima filium secundum *Drusum*: ut hic adolevit, invirum magnae virtutis evasit, multas de Germanis victorias obtinuit, uxor *Antonia* Triumviri ex *Octavia Augusti* sorore filia duos & filios peperit, *Germanicum* & *Claudium Neronem*. *Drusum* praematura mors in Germanico bello sustulit morbo. Germanici in primam juventute tanta humanitas, fortitudo, & omnigena virtus effloruit, ut tam populus quam legiones summam in eum charitate flagrant; hinc *Tiberio* summus metus ne vellet Germanicus à lubentissimo tam populo quam milite Principatum acceptare; & quidem legiones cum Germanicae, tum Pannonicae *Tiberium* averfantes in apertam seditionem exuperant: tanta tamen Germanici modestia; & in patrum reverentia fuit, ut legiones etsi magno cum labore *Tiberio* obediens reddiderit. Maximum hoc beneficium pravissimum *Tiberii* ingenium non superavit: hujus enim à virtute Germanici formido nunquam cessavit, donec pessimis suis artibus

artibus viro optinè de se merito ultimam perniciem creâsset.

Livia cum Tiberio in Germanicum conspirat.

Reges Parthorum *Artabane* ab aliquot seculis latissima Orientis regna usque ad *Indias* possidebant; quod ad externos hostes satis securi, etsi domesticis seditionibus multoties vexarentur. Tum temporis venerat Parthorum Imperium in manus *Artabani*; vir hic acer non tantum *Armeniam* occupavit, sed & Euphratem aliquando transgrediens *Syria* & *Arabie* minitabatur. Secundum *Augusti* consilium non laborabat Tiberius Romani Imperii satis tum superque ampli fines dilatare, tantum in Oriente ad Euphratem & Occidente ad Rhenum multas & fortes legiones, ut Parthorum & Germanorum eruptiones compesceret. Germanici & patris *Drusi* virtute Germanorum vires adeo fractæ erant, ut nihil inde metus restaret, sed ab *Artabano* & Parthis periculum Tiberius de industria exaggerabat, ut haberet prætextum abstrahendi Germanicum à suis legionibus, & objiciendi casibus belli Parthici, eumque in Oriente procul Româ induendi iis cassibus, quos in ejus mortem sceleratissimus patruus satis apertè parabat. Difficuler admodum, nec nisi ægrè, repetitis Tiberii mandatis Germanicus Romam ad triumphum accessit: hoc peracto sub honoris specie statim in Orientem amandatus est, ut *Armeniam*, *Cappodociam*, *Syriam*, cæterasque ibi Provincias administraret contra vim fraudemque *Artabani* & aliorum. Concessa quidem ei fuit amplissima in omnes ultra mare Provincias potestas, & quot vellet legiones ac sociorum auxilia; sed tamen ante eum missus est in *Syriam* Prætor *Piso*, vir turbulentissimi ingenii, cujus uxor *Plancina* fæmina primæ nobilitatis *Augustæ* intima.

Licet *Augusta* Tiberii mater Germanici fuerit avia, multò tamen in Tiberium, quàm in Germanicum fuit propensior; habebat enim Germanicus *Agrippinam* filiam *Agrippæ* & *Julie Augustæ* unicæ prolis sororem *Caji*, *Lucii*, & *Agrippæ Posthumi*, qui omnes *Liviæ* artibus perierant. *Agrippina* maximæ virtutis & æqualis animi fæmina, ut *Augusti* neptis & genuinus sanguis, *Liviæ* non tam morigera erat, ut in imperiosissimæ mulieris gratiâ potuerit perseverare: paulatim ergo in odium incidens, *Livia* in Germanico totiusque ejus familiæ perniciem cum Tiberio lubenter satis conspiravit: utque Tiberius *Pisoni* occulta in Germanici ruinam mandata dedit, ita *Livia Plancina* ut vexaret *Agrippinam*. Germanicus ut in *Asiam* venit, prudentiâ & nominis sui terrore statim omnia composuit: *Graciam*, *Egyptum*, cæterasque Provincias invisit, tantæ ubique humanitatis, ut summum omnium populorum amorem erga se conciliaverit. Solus *Piso* in omnibus ei apertè adversari, calumnias, in-

fidiasque struere, imò tandem operâ incantatricum venenum præbere: quod cum certò comperisset Germanicus, *Pisoni* amicitiam renunciâns imperavit properum ex *Asia* discessum; sed interea suam toti orbi Romano gratissimam animam exhalavit Antiochiæ: dum hîc in rogo corpus dissolutum est, cor ut veneno imbutum manebat incorruptum.

Agrippina, quæ cum liberis ubique maritum comitari solebat, ejus cineres in gremio Romam detulit, vindictam de veneficio *Pisonis* & *Plancinæ* à Tiberio expetens: cognitio causæ Senatui delata est, populus morte dilectissimi *Germanici* furens à discerpendo *Pisone* & *Plancinâ* vix potuit cohiberi. Tiberius etsi in Senatu justum se judicem ferebat, tamen clam per internuncios *Pisoni* spem fecit vitæ. Habebat in manibus *Piso* codicillos, qui satis probabant nefaria *Tiberii* & *Liviæ* in *Germanicum* mandata, quos proferre statuebat in Senatu; sed eo astu rem tractavit Tiberius, ut spe vitæ *Piso* ab accusando Tiberio abstinuerit, donec animadvertisset uxorem *Plancinam* ipsius à se causam separâsse, ac precibus *Liviæ* & *Tiberii* à Senatu absolutam: suæ tum condemnationis certus non ultra differre statuit mandatorum *Tiberii* dilationem: verum dum in hoc est, iminisso à Tiberio percussore necatur, ita cautè tamen ut ipse sibi manus intulisse visus sit. Ars hæc non cohibuit populi animos oraque ab odio & maledictis in Tiberium & *Liviam*, ut verissimos *Germanici* cædis auctores.

Germanico sublato, Tiberius suo genio absque timoris fræno indulgens, in multa scelerata ruit: nobilissimorum utriusque sexûs plurimos suo odio & avaritiæ litavit; novum majestatis crimen rigore summo persequutus est, si quis levissimò verbo vel se, vel matrem, vel *Augusti* famam tetigisset, statim correptus & damnatus unco ad Gemonias scalas trahebatur, ac sine sepulchro præcipitabatur in Tiberim, omnibus bonis in fiscum redactis. Unicum erat in hoc malo levamentum, si qui ante sententiam sibi manus intulissent, tum hæredibus bona, & corpus honestæ sepulturæ tradebantur: hinc factum ut permulti senatorum & equitum nullius criminis conscii, tamen metu tyranni & falsorum testium spontaneam mortem amplexi sint.

In omnibus suis sceleribus primarius *Tiberio* minister erat *Ælius Sejanus*, à parvis natalibus ad præfecturam Prætorianorum evectus: hic homo per vitia & adulationem usque ad eò se insinuavit *Tiberio*, ut apud ipsum omnia potuerit: hinc omnibus à Sejanò magnus metus, & ex metu non minor quàm erga ipsum *Tiberium* observantia. Dudum senatus omnibus Imperatorum nutibus etiam pessimis servilissimè obsecundabat: volente *Tiberio* *Sejanus* sæpe in consulatu sibi fuit Collega, imò verò

Piso Tiberii fraude confoditur.

Tiberii crudelitas.

Sejanus antecorum maximus.

cò tandem devenitum est, ut in literis publicis Sejanum cum *Tiberio* nomen conjunctum sit, & idem Sejanum imaginibus cultus qui *Tiberii* deferretur. Ex maxima hac quæ ulli, ullo seculo, usquam terrarum aulico contigit exaltatione, cupido ipsum incessit Imperii, remoto cum tota sua familia *Tiberio*.

Prætoriani milites per urbem sparsim habebant hospitia, eos omnes Sejanus in una juxta palatium castra attraxit, ubi ab iis semper unitis major terror promptiusque servitium in omni casu ederetur: horum primarios tot officiis beneficiisque Sejanus coluebat, ut omni ejus arbitrio inservire paratissimi fuerint Senatus: omnes & singuli quotidie Sejanum æquè, si non plus, quàm *Tiberio* adlabantur, per eum unum ad omnes honores erat aditus; exaltabat, deprimebat quoscunque pro libitu. *Tiberio* filius fuit *Drusus* ad spem Imperii à puero educatus, vir fortis & magni fati animi, sed paternorum in multis morum: hinc uxor *Livilla Germanici & Agrippine* filia, ex ea gemellos sustulit: quorum alter *Tiberius* patri supervixit. Ad Imperium pervenire Sejanus non potuit nisi remoto *Tiberio*, filioque *Druso* & nepote *Tiberio* gemello, omnibusque *Germanici* liberis: viri ambitio ipsius animum ad tam immane flagitium accendit: initium fecit à corruptione *Liville* uxoris *Drusi*, quam adulterio pollutam pellexit ut marito lentum venenum præberet. Mortuo *Druso* Sejanus humili codicillo *Liville* nuptias à *Tiberio* postulavit, dimissâ uxore suâ *Apicata*, ut *Livilla* locus esset; *Tiberius* catâ suâ prudentiâ rem distulit.

Sejanus istius voti fati certus, pergit ad reliqua. *Agrippina* tres erant filii, *Caligula* minimus natu, etiam *Tiberius Drusi*, ut pueruli spernebantur, sed majoribus natu liberis *Agrippina*, *Neroni* ac *Druso* magnæ spei adolescentibus retia Sejanus tetendit. Plerique circa eos & matrem Sejanum erant servi venalicii, per hos quæ voluit mendacia quotidie suggererat, & omnia tam matris quàm filiorum dicta, facta, nutus accipiebat, quæ statim deferrebat ad *Tiberium*: hinc immane *Tiberii* odium ac suspicio eò devenit, ut tam *Agrippinam* quàm *Neronem* apud senatum accusaret structarum in suam vitam insidiarum, ut ipsi imperarent: nec finem habuerunt Sejanum calumniæ, donec *Agrippina* in insulam *Pandatariam*, & *Nero* ac *Drusus* in alios locos exilii amandarentur. *Agrippinæ*, cum *Tiberio* convitiareretur, Centurio verberibus oculum excussit, & cum inediâ seipsam conficere conaretur, nolenti per vim cibus injectus est, mox tamen ex mærore tabescens interiit, jactavitque in Senatu per literas suam *Tiberius* clementiam, quod non unco traxisset in *Gemonias*. *Nero* metu tormentorum suo se gladio jugulavit, *Drusus* à custodibus subtracto alimento crudeliter inediâ sublatus est.

Sejanus totam Cæsaris domum excendere parat.

Agrippinam cum filiis perdit.

Paulò antè *Livia* octogenariâ major interierat. Dum ea vixit, aliquem *Tiberii* sceleribus materna reverentia modum ponebat, sed hac sublata filius se totum in sævitiam & libidines profudit. Diu antè *Sejanus* persuaserat, ut Româ secederet, ac in amœno rure terrestri felicitate frueretur: ille verò lubentissimè in insula *Capreis Campania* littori apposita per multos annos se abdidit, nefariis & infandis libidinibus supra modum indulgens, & crudelissima quotidie mandata Senatui per codicillos imponens, relicto strepitu urbano, totiusque Reipub. onere soli *Sejano*: hic verò ambitione cæcus, ac Imperii certus ulterioris moræ impatiens, *Tiberium* è medio tollere parabat: illud ut primùm cautissimus senex sensit, omni suâ arte vix potuit prævenire; magnus tamen simulandi artifex *Sejanum* sic perdidit.

Senatui scribit ut *Sejanum* sibi Collegam in Consulatu ad quinquennium ediceret, *Tribunitiæ* etiam potestatis (qui gradus ad Imperium proximus) per literas amicissimas *Sejano* spem facit: interea clam præfecturam Prætorianorum militum *Macro* cum donativo singulis committit, unâ cum prolaxis ad Senatum literis. *Sejanus* in tantæ potentæ culmen, tam in castris quàm in urbe & Senatu evaserat, ut si quicquam *Tiberiani* contra se consilii expiscatus esset, facilè ipsi fuisset *Tiberio* sublato in Imperii throno consedisset. Idipsum valde metuens *Tiberius*, intra sua unius claustra pectoris occultavit quæ in *Sejanum* struxerat, usque ad ipsum executionis momentum.

Macro cum *Tiberii* literis in urbem veniens multo mane Senatum convocavit, cum *Regulo* Consule & *Lacone* Præfecto vigillum *Tiberii* mentem in *Sejanum* communicavit: *Sejano* Senatum ingredienti & aliquantum turbato quod nihil ad se à *Tiberio* literarum afferretur, *Macro* suffuravit in aurem, habere se ad Senatum mandata de tribunitiâ ipsi potestate conferenda: hoc nuncio latus Senatum alacer ingressus confodit. Interea *Macro* Prætorianos à foro secum ad castra duxit, ut acciperent *Tiberii* mandata & donativum, eorumque loco ad Senatum introitum *Laconem* cum suis posuit. Initio literarum *Tiberii* in Senatu lectarum non est turbatus *Sejanus*, nam pauca tantùm & levia ipsi imputabantur: sed ut graviora impingi, & ex amicis primariis duos damnari carceremque sibi decerni audivit, attonitus animo concidit: proximi ab eo fugere, Senatus ejus exitio lætari, Consul & Prætor circumfistere, & mox ducere in carcerem: plebs tota concurrere, & ejus imagines divino quotidie cultu adoratas confringere: mox ipse ad scalas damnatus tribus diebus à furente populo per strata raptatur, & discerptus tandem

Matris morte Tiberius deterior.

Tiberii artibus Sejanus perditur.

in *Gemonias* deicitur : liberi omnes eodem fato periére , longoque pòst tempore exitiale crimen fuit permultis omnium ordinum quod in ejus amicorum albo reperirentur.

Spes erat , remoto Sejano Tiberianorum omnium scelerum administro , mutatum iri in melius Tiberium , sed statim illa spes decolavit , cum indices vir pravissimus rueret in pejora : hinc populo summè exosus , nemine tamen in eum quicquam tentare , inò nec hiscere auso , pestis hæc mundi ac septuagesimum annum vitam produxit.

Ex *Germanici* filii *Cajus Caligula* (sic dictus quòd in Germanicis castris natus , & inter legiones educatus militaribus calceis caligisque à matre *Agrippina* Legionarii subblandiente frequenter indueretur) in juvenem viginti quinque annorum evaserat : *Tiberius* etiam *Drusi* filius adolefcebat . *Caligula* præ se ferebat summum erga *Tiberium* patruum obsequium , optimosque mores pravissimæ indoli prætexebat , donec viveret patruus ; hinc & ob patris *Germanici* matrisque *Agrippinæ* gratiam tanto in eum amore flagravit populus , quanto in *Tiberium* odio .

Cupiebat *Tiberius* nepotem suum gemellum successorem constituere , sed cognito populi totius in *Cajum* studio , & ut ferebatur , perspecto *Caji* multò pravissimo ingenio , ut successoris scelera obliterarent sua , nihil in *Cajum* molitus est . Cùm in extrema senecta mortalis languor occupasset , & lethalis paroxysmus , omnes *Cajum* moribundo assistentem ut Imperatorem salutavère ; sed accepto reviviscere *Tiberium* , & soluto paroxysmo expurgisci , statim omnes in magno metu à *Cajo* diffluere : *Cajus* verò ad *Tiberium* resurgentem intrans superinjectâ faciei multâ veste , frustra reluctantem coëgit emori anno vicésimo tertio Imperii , septuagesimo octavo vitæ , & Christi tricésimo octavo .

Nemo unquam majori gaudio cùm Senatus , tum populi , tum Provinciarum Imperium adiit , quàm *Cajus Caligula* : *Germanici* patris & matris *Agrippinæ* magnæ fuerunt virtutes , & summum apud omnes ordines studium , summaque intempestivæ utriusque mortis miseratio : ipse etiam *Cajus* magnus ad eum diem fuerat virtutis simulator , & vitiorum suorum dissimulator ; quinetiam Imperii initio omnia boni Principis officia præstitit : sed mox ruptis hypocrisicos vinculis & disjectâ simulationis scenâ , eo improbitatis & amentia proventus est , ut nullum magis horrendum in folio monstrum unquam fuderit . Aliquandiu omnia *Tiberii* gravamina levavit , in Senatu ut civis magis quàm Princeps versatus est , matris & fratrum cineres magnâ pietate ab insulis , ubi à *Tiberio* necati & defossi fuerant , in urbem & *Augusti* mausoleum intulit , aviæ *Antoniæ* omnes *Augustæ* honores obtinuit , *Tiberi* *Livæ*que legata omnia fideliter persolvit , mili-

tibus & populo magna viritum congiaria distribuit : sed revocatis quos urbe *Tiberius* ejecerat histrionibus , paulò pòst in omnem erupit amentiam .

Vulgaris tum fuit Imperatorum omnium etiam vivorum *apostatis* . *Julio* , *Augusto* , *Tiberio* vivis ac viventibus , templa , altaria , sacerdotes , & quotidiana sacrificia instituebantur : sed in hoc genere *Cajus* omnes superavit . Cum *Jovis* imagine prolixos ut cum fratre sermones in Capitolio ferebat , cum plena Luna ut uxore fingebat se conversari , per totum orbem Romanum ut Deus majorum gentium , inò ut Deorum maximus , nemine (si *Judæos* excipias) contradicente , cultus est . Pietas in propinquos non diu constitit . *Antoniam* aviam , quia à sceleribus dissuadebat , vel veneno vel voluntaria morte sustulit . *Gemellum* fratrem adoptatum *Tiberii* ex *Druse* nepotem necari præcepit , justâ in avum numinis vindictâ : nam *Tiberius Germanicum Pisonis & Plancinæ* opera confecit veneno , & *Agrippam Posthumum* Centurionis sicarii manibus confodit : divina fuit talio ut *Sejanus & Livilla Drusum* medicata potione tollerent , & *Cajus* unicum *Drusi* filium , adeoque totas *Tiberii* reliquias eradicaret : hinc ad promiscuas senatorum , equitum , & quorumcunque cædes absque causa demens *Cajus* prorupit .

Bajanum in *Campania* sinum ter mille sexcentorum passuum immenso sumptu ponte ex colligatis navibus ac super ingesta humo constravit , ut *Xerxem & Darium* in sternendo pontibus Helleponto supergrederetur . Ex vicino populo ad spectandum opus perfectum confluyente , & ad convivium in littore invitato aliquot millia in mare præcipitavit , & ne emergerent , contis remisque à militibus deprimi mandavit : sorores omnes tres incesto stupro polluit : insani sumptus convivia frequenter struebat , nobilissimis omnium ordinum utriusque sexûs eò invitatis : mulieres quascunque libuit in medio convivio ex triclinio seductas vitaviit : desponsas ductasque à senatorum primariis complures rapiens ipse duxit , & paucis post diebus repudiavit .

Ingentes à *Tiberio* relictos thesauros intra unius anni spatium abligurivit , & his dilapidatis , ut amentia suæ superesset quod consumeretur , ad omnes quærendi & raptandi pecunias artes se convertit : civium locupletissimos conficis criminibus magno numero jugulavit , ut in fiscum bona redigerentur : filia suæ , quam unicam ex *Cæsonia* prolem habebat , à populo stipem emendicabat : ut *Calendis Januarii* sibi strena à quocunque darentur dixit : in omnia venalia , in omnia civium capita nova tributa imposuit : eo pecuniarum ardore flagrabat , ut aureorum acervis nudis pedibus inambularet , & corpore toto obvolveretur : Si tamen omnes non diu

Caligula
principia
speciosa.

Sed mox
cessit in
horribilissi-
mum mor-
strum.

Insani sum-
ptus, & li-
bidines.

Avaritia
summa.

immani ejus luxui sufficebant. Urbe ergo atque Italia variis suis artibus evacuatâ, quasi ad bellum Germanicum & Britannicum magnum exercitum magnâ celeritate duxit in Gallias, ut longâ pace florentes provincias degluberet: certè nullo cum hoste ipsi res fuit; tantùm Galliarum civitatum viros locupletes immensâ pecuniâ enunxit multis vitâ privatis, ut bona raperet.

Maximè
metuulo-
sus.

Cùm ultra Rhenum agmine confecto iter faceret, & ex suis audiret condensationem illam agminum hosti, si quis fuisset, nimis opportunam, tanto repente correptus est metu, ut fumâ celeritate fugeret retrorsum, curru equoque dimissis, trans agminum capita militum manibus scutisque portatus.

In Britanniam præsentem expeditionem simulans, paratâ classe militeque in littore quasi ad pugnam instantaneam disposito, cecinit classicum; sed omne imperium fuit ut miles magnâ cum curâ conchyliâ in littore colligeret: Ea spolia suo triumpho dignissima Romam portari jussit per nuncios ad senatum de insigni sua victoriâ missos. Expectavit sibi decretum iri triumphum, dum verò senatores metuentes, ne ipsi viderentur illudere, si decrevissent de re tam ridicula honores, differunt statutum; ipse exandescit, & Senatui ultimam ruinam interminatur.

Antequam exspoliatâ Galliâ reverteretur, libido cepit legiones omnes Germanicas contrucidandi, eâ scilicet de causâ, quòd i ipso infante rebellâssent, desiderantes a Tiberio ad ipsius patrem Germanicum imperium transferre; sed cùm jussisset arma deponere & inermes aliarum legionum equites circumfisteri, animadvertens quosdam vim suspicatos ad arma resumenda dilabi, tanto timore correptus est, ut statim raptò agmine properaret in Italiam, cogitans in Alexandriam & ultra marinas Provincias fugere, sed perditis prius Romæ præclarissimis omnium ordinum, publicè in theatro non semel optavit, ut toti populo una esset cervix quam uno ictu demereret.

A prætor-
ianis con-
spiratoribus.

Sub furia hac & monstro hominum annis tribus & aliquot mensibus orbis Romanus ingemuit, tandem ad eum concidendum multi conspirârunt: Cassius Cherea, & Julius Sabinus prætorianorum Tribuni duces erant conjuratorum: hi ab amphitheatro ad prandium in Palatio degredientem aggressi multis vulneribus confodiunt. Ut mortis fama cœpit pervulgari, Germanorum stipatorum cohors obvios quosque obruncat; & ægrè cohibita est ab omnibus macandis senatorii & equestris ordinis, qui in amphitheatro sedentes, summo timore percussi, pedem de loco movere non audebant, donec certâ Imperatoris morte Germaniâ suis Centurionibus persuasi sint gladios recondere. Tum Senatus in Curia cum conspiratoribus convenit, magno omnes

cum gaudio Tyrannum excisum gratulantes, summis laudibus Cheream cum cæteris percussoribus accumulantes.

Sed dum hi de restituenda populo prisca libertate confultant, & percussores ad Palatium redeuntes Cæsoniam Caligula cadaveri illachrymantem cædunt unâ cum filia, quidam miles spolia quærens in Palatii angulo Claudium delitescentem invenit, trepidantem mortis instantaneæ metu: hunc ut agnatum bonisque verbis confirmatum in castra statim perducit. Milites ac populi fax assueta largitionibus Imperatorum, & alii etiam ab Optimatum in Senatu regimine abhorrentes, seu memores, seu ex historia consciî bellorum civilium multò crudelissimorum à discordi senatu motorum in unius principatum propendebant. Hi in parato Senatu & fluctuante quibus Imperii habenas committerent, Claudium proclamant Imperatorem.

Claudius è
mortis fau-
cibus tra-
ctus ad
thronum.

Germ. mci hic frater & Caji patruus ac Tiberii ex fratre nepos jam in quinquagesimo anno nullius sceleris compertus, magnâ suâ socioriâ contemptum sibi ac inde securitatem periculosissimis temporibus pepererat; procul ab omni imperio ejus animus, sed à prætorianis & plebe impulsus est, ut in vacanti solio sederet. Senatores abjectâ statim omni libertatis spe atque Reipub. curâ, in adulationem Claudii magnâ contentione se prostituerunt; Cheream, Sabinum, aliosque percussores Caji, qui à vitio non prævenerunt, missi ex castris milites confoderunt. Ista fusè Tacitus in libris suis deperditis, & ex eo Dion Cassius ac imprimis Josephus scriptores Græci.

Eâ tempestate res Judæorum sic sese habebant. Cum ut suprâ dictum, relegato Viennam Galliarum Archelao ejus regnum Judæa, Samaria ac Idumæa adjectum fuisset Provinciæ Syriæ, & à Procuratore sub Syriæ Præfecto administraretur, Pontius Pilatus Procuratorum istorum sextus, annis ferè undecim ad exitum prope Tiberii Judæos gubernabat; sed tandem admissorum in D. Jesum vindicta in eum cælitus advenit. Impostor quidam Samaritanus in montem Garizim multos seduxit, promittens revelaturum se copiam sacrorum vasorum ibi à Mose reconditorum. Confluente multitudine Pilatus seditionem veritus præoccupavit montem suo milite, populumque in subjectâ valle disjecit multorum cum cæde, Samaritarum primores ad Vitellium, Syriæ Præsidem detulerunt querimoniam de suorum cæde: Vitellius Pilatum Romam misit, dicturum Tiberio causam: antequam eò venit Tiberius expiraverat: Cæsus accusatoribus Pilati auditis Viennam eum relegavit, ubi iis angoribus animi exagitatus est, ut manus sibi intulerit. Vitellius ejecto Judæa Pilato Cajapham etiam Pontificatu privavit.

Pilati mi-
serrima
mors.

Cajapha
ruina.

Exardescere tum cæpit in Judæos ira divina, tum ob necatum Christum, tum ob re-
jectum

jectum Evangelium. Alexandria & in vicina *Agypto* magna degebat Judæorum turba supra decies centies mille : *Agypti* Præfectus *Flavius* metuens ne populus Alexandrinus de prava sua administratione *Cajo* quereretur, & ab infano Principe perniciem sibi facile procuraret : à quibuldam persuasus est nullo ipsum majore beneficio Alexandrinos placare posse, quam vexando Judæos : hoc ille consilium tanta cum industria exequutus est, ut plurima Judæorum millia absque omnicrimine partim à suo milite, partim à Græca Alexandria plebe cruellissimè necari permitteret. Cum de atroci hæc injuria *Philo* cum aliis Judæorum legis *Cajo* conquereretur, *Appion* Alexandrinus libertorum *Caji* operâ ita eum contra Judæos accendit (quod ipsi ut vero Deo noluerint sacrificare) ut parum abfuerint ab ultimo per totam *Agyptum* exterminio, sed divinâ factum est providentiâ ut aliâ de causâ *Flavium Cajus* necaverit, & prope eam mors Judæos Alexandrinos ab Imperatoris furore liberaverit.

Tum temporis Judæorum quam plurimi Babyloniam colebant. Sibi, *Cresiphonte*, *Neerda*, aliisque ad Euphratem urbibus : ex iis juvenes duo fratres *Asineus* & *Anileus* textriam *Neerda* exercentes à magistro artis malè habitis correptis armis in vicinia egerunt latrones ; ad eos tanta mox confluit colluvies, ut ultimum exercitiis duces eum *Artabani* Parthorum Regis Præfectis aliquoties victores decertarint : hinc ad *Artabani* aures eorum fama pervenire ; & ipsorum videndorum studio Rex flagrare, ipsi verò pactâ regio verbo incolumitate ad ipsum itare : Rex juvenes magni facere, & egregiè donatos dimittere, impositâ curâ ut *Babyloniam* suis armis à latrocinio tutarentur : hinc ipsi diu opibus & fama florere ; donec *Anileus* uxoris vicini Præfecti amore flagrans ipsi bellum moveret & in prælio occideret, occisique uxorem domum suam deduceret : mulier illa suâ pulchritudine ita *Anileum* dementavit, ut apud ipsum non tantum omnia alia potuerit, sed etiam idola sua Parthica publicè colere permittita sit. Omnes tum Judæi fremere in *Anileum*, *Asineusque* frater ipsi seriò suadere ut uxorem in *Isolo* atria pertinacem remitteret ad suos ; de hac *Asineus* mente à marito monita pravissima mulier, *Asineum* veneno sustulit. Istorum scelerum via sicca non diu tardavit. *Mithridates Artabani* gener *Babyloniam* Præfectus *Anileus* bellum movet, in prælio Parthos Judæi fuerunt, & *Mithridatem* ceperunt vivum : *Mithridati* vita à libertatem *Anileus* largitus est, sed reducem *Mithridatem* uxor *Artabani* filia tot conviciis accepit, ut necesse habuerit bellum contra *Anileum* reintegrare, ubi Judæos securos invadens magnam stragem edidit, *Anileo* inter ceteros occiso, à cæde superstitis ex tota *Babylonia Seleuciam*

commigravere. *Seleucia* à Græcis Syrisque malè inter se concordibus colebatur ; accedentibus ad Syrorum partes novis advenis Judæis Græci inferiores evasere : sed statim se ad Syros converterunt firmissimam ac perpetuam pacem offerentes, modò secum in Judæorum perniciem vellent conspirare : Accepta est conditio, Syri, Græcique in Judæos involantes supra quinquagies mille ferro deleverunt. Ita non minùs in *Babylonia* quam *Agypto* paulò post Christum crucifixum, maxime Judæorum clades fuerunt. Sed hæc tantum initia malorum quæ divina manus hæc pacto immisit.

Cajus Vitellium ex *Syria* revocavit, virum fortissimum, & in bello Armenico ac Parthico felicem : hæc ejus fundi calamitas, nam *Cajus* à fortibus Provinciarum præfectis valde sibi metuebat. *Vitellium*, ut ad se venisset, statuit necare ; verum ut venit tam singulari modestiâ, humilitate & adulatione, cum *Cajo* versatus est, ut *Cajus* non abstinerit modò à sævis in eum mandatis, sed etiam inter primarios amicos asseverit. In *Syria* *Vitellio* successit *Petronius* : dura huic *Cajus* in Judæos mandata dedit ; jussit enim suam in templo Hierosolymitano imaginem adorandam statui : cum infinita Judæorum multitudo ad *Petronium* *Cæsareæ* venisset deprecatum intolerabile hoc sibi scelus, *Petronius* Judæorum miseratus, quantum potuit, mandatorum *Caji* distulit executionem.

In flore tunc apud *Cajum* fuit gratiâ *Herodes Agrippa* : hic *Herodis Magni* & *Marcanus* nepos ex filio *Aristobulo*, quem pater cum fratre *Alexandro* recaverat, maximi animi juvenis, sed in tenui admodum fortunâ Romæ puer in *Cæsaris* aulâ educatus fuit : ejus mater *Berenice Antonia Germanici* & *Claudius* in tri fuit per familiaris ; cum domi omnia juvenis decouisset, magnoque insuper ære alieno premeretur, in *Italiam* ad *Tiberium* navigavit, difficulter admodum paratâ ad iter pecuniâ. A *Tiberio* in insulâ *Capreis* amicè acceptus est, & Romam dimissus cum mandatis ut nepoti suo *Tiberio* adhereret : ipse tamen *Cajum* magis coluit, cum quo in vehiculo aliquando gelatus in campos, audiente *Eutycho* servo suo autigâ Deum precatus erat ut *Tiberio* mortem, ac *Cajo* imperium maturaret. Postea cum *Eutychem* postulâisset furti, fugitivus hic ad *Capreas* evasit magna se ferre nunciâs, quæ *Tiberii* multum intererat scire. *Tiberius* contemnere, sed *Agrippa* per *Antoniam* valde premere ut *Eutychem* audiretur : cum tandem *Agrippæ* ac *Antoniam* importunitate victus *Tiberius* *Eutychem* advocâset, & ab eo *Agrippæ* verba accepisset, statim jussit *Agrippam* in dura vincula conjici ; nihil valuerunt *Agrippæ* lamenta & preces, neque tum aulâ fuit provincto *Antoniam* supplicare : tantum Centurionem

Magna Iudæorum Alexandria lamena.

Magna Iudæorum in Babylonia cades.

Vitellium suæ servat adulatione.

Herodes Agrippa Rex à Cajo creatus.

Asineus veneno,

Anileus gladio percussus.

tionem rogavit, ut quàm posset benignè Agrippam custodiret. Ut expiravit *Tiberius*, *Cajus Agrippæ* ferream catenam in auream ejusdem ponderis mutavit, & inter primos familiarium habuit, Tetrarchiâ *Philippi* patris ipsi donatâ, unâ cum regio diademate.

Herodias ambitio & crudelis se maritum; Antipam perat.

Agrippæ soror erat *Herodias Philippi* uxor. *Herodes Tetrarcha* uxorem habebat filiam *Aretæ Regis Arabum*; sed in *Philippi* fratris domo cum *Herodiade* nepte suâ conversans secretum cum eâ pactus est matrimonium, quod ut præstaret, uxori priori misit repudium. *Herodias* hæc fuit quæ *Joanni Baptista* comparavit exitium: sed non diu tardavit numinis vindicta; nam *Aretas* ob filia injuriam bellum *Herodi* movit, ejusque copias internecione delevit; *Herodias* etiam conspecto fratrem *Agrippam* ex itinere Romano adeptum regium honorem; dies noctesque maritum impellebat ut properaret ad Imperatorem, idem fastigium postulaturus. *Agrippa* ut invidiam sororis ambitionemque frustraret, scripsit ad *Cajum* ut caveret sibi ab *Herode*, nam ipsum cum *Artabano Partho* per familiarem & tot domi arma occultare quot septuaginta millibus armandis sufficerent. Interrogavit *Cajus* *Herodem* de armis, & consentem statim relegavit *Lugdunum* Gallia in exilium, uxori verò quia *Agrippæ* soror sua obtulit bona, si vellet maritum relinquere, sed cum illa sequi se velle viri fortunam dixisset, *Cajus* eam quoque relegavit, ejusque etiam bona *Agrippæ* addixit.

Rex Agrippa magnificentiissimus suâ vanitate perit.

Ob magna hæc beneficia rediit Romam *Agrippa* *Cajo* gratias acturus, sed vix eò venerat cum *Cajus* à *Chærea* de medio sublatus est. Utilem *Agrippæ* operam tulit, ut nutantem *Claudii* mentem ad sumendum imperium firmaret, et si non tantam, quantam *Iosephus* nimis magnificè prædicat contra *Dionis* & *Suetonii* fidem. Omnino displicet *Baroni* & *Saliani* nimia morositas, quâ sæpe gratis in *Iosephum* invehuntur: hinc tamen *Iosephi* inadvertentiam admitto, qui in supra dictis non tantum aliis, sed sibi etiam adversari videtur, aliter in Antiquit. 20. quàm 2. bell. ista tradens.

Ut cunque, *Claudius* officiis *Agrippæ* ita delinitus est, ut non tantum jusserit possidere Tetrarchiam *Herodis* & *Philippi*, sed ei etiam totum avi Regnum concesserit, addens *Judeam*, *Samariam* & *Idumæam*. Tam insigniter auctus *Agrippa* domum rediit, ubi *Judeis* eximie favit; ejus magnificentia reditus, quos habebat maximos, non suffecerunt, sed quod virum perdidit, erat persecutio Ecclesie, *Iacobum* gladio necavit, & *Petrum* vinculis constrinxit, ut post Pascha *Judeorum* furor in mactaret; imò verò *Cæsareæ* divinas laudes ab adulante populo admittens horrendis & lethalibus viscerum doloribus ab Angelo percussus est. Filio *Hero-*

dis apud se educato volebat statim *Claudius* paternum Regnum tribuere, sed à libertis dissuasus, id, ut prius, Provincie *Syriæ* adjunxit, & per procuratores administravit. Istorum tam crudele gubernamen erat, ut oppressum popellum adegerint ad arma, per quæ multus Romanis labor, sed extrema *Judeis* clades, atque durans in hunc diem multò miserrima desolatio procurata est. Ut ista expedito filo tradamus *Claudii Neronisque* res prius sunt explicandæ.

Claudius initio multa in Reipub. commodum gessit, sed singulari stupiditate ingenii deprehensâ in contemptum mox omnium devenit: à libertorum *Narcissi*, *Pallantis*, *Polybii*, & aliorum libidine totus pendebat. Uxor *Messalina* mulierum quæ unquam fuerunt spurcissima, ipsius stupiditati eoque illudebat, ut Palatium in lupanar converteret, urbe & orbe spectantibus uno *Claudio* non vidente. Cùm præter innumeris adulteros ambiret saltatorem *Mneserem*, & is ex timore renueret, ipse *Claudius* ei imperavit, ut *Messalinæ* in omnibus gereret morem. Eò verò tandem immane scortum devenit insanæ, ut ausa sit *Silio* pulcherrimo juveni senatorio publicè nubere: tum liberti sibi ipsis metuentes ne *Silius* occiso *Claudio* occuparet imperium, timorem *Claudio* injece- runt mortis à *Messalina*, & *Narcissus*, adjunctis sibi prætorianis, *Messalinam* ac *Silium* multosque alios nobiles adulteros neci dedit.

Claudii stupiditate Messalina immaniter abutitur.

Dum inter se certarent liberti quam in *Messalinæ* loco *Claudio* conjugem darent, *Agrippina* minor *Germanici* filia, *Domitii* vidua suis blanditiis patrum primò in stuprum, post in nuptias pellexit. Imperiosa hæc mulier superbiâ, crudelitate, & avaritiâ, cæterisque vitiis *Messalinâ* se dispectiorem statim præstitit: stoliditate *Claudii* ad multorum virorum insignium cædes abusa est.

Agrippina Messalinam scelerrimum afficit.

Habebat ex *Messalina* *Claudius* filium *Britannicum* mediocri spei adolescentem, & filiam *Octaviam*: *Agrippina* verò ex *Domitio* marito *Domitium*: hunc illa persuasit *Claudio*, ut adoptaret, & adoptato filiam traderet in uxorem. Pepulerat *Cajus Annæum Senecam* in exilium, hunc revocavit *Agrippina*, eique filium *Domitium* jam *Neronem*, adoptatum scilicet in *Neronum* familiam, in disciplinam tradidit, omnique industriâ nisa est, ut seposito *Britannico* in Imperium succederet. *Domitius Britannicum* annis tantum duobus superabat, suis tamen artibus *Agrippina* ita *Domitium* exaltabat ac *Britannicum* deprimebat, ut in illum omnes, non hunc oculos conjicerent: quòque securius destinata perficeret, Præfecturam Prætori *Burro* tradidit, & *Pallanti* libertorum *Claudii* gratissimo seipsam prostituit.

Narcissus hæc animadvertens, *Britannici* misertus, patris in eum amorem excitare parabat,

Agrippina bat, & in *Agrippinam* odium: sed sagax mulier ista prævenerit, per *Locustam* enim famosam veneficam vetus aulae instrumentum in boleto venenum *Claudii* propinavit, quod cum multo vino & alvi solutione vomituque eiecisset, per *Xenophontem* medicum acrius venenum præbuit in pinna, quâ gutturi injectâ post crapulam vomitum ciere solebat: veneno hoc suspecto paucas post horas expiravit *Claudius*, vitæ sexagesimo tertio, imperii decimo tertio. *Agrippina Britannicum* & *Othoviam* tandem suis complexibus detinuit, donec Prætorianos aliosque ad imperium filii suscipiendum præparâisset, tum verò summum luctum simulans *Claudii* mortem enunciavit, sed abducto prius *Domitio* in Prætorianorum castra.

Domitius Nero anno ætatis decimo septimo pravis pessimæ matris artibus à Prætorianis & Senatu acceptus in Imperatorem, aliquandiu optimè omnia gubernavit: mater quidem ibat in scelera, & nobiles aliquot tam viros quàm mulieres ex odio suo privato dabat neci, & in omnia Imperii munia se publicè ingerebat: sed *Seneca* & *Burrus* ejus insolentiæ fibulam imposuerunt. *Neronem* illi permiserunt privatis voluptatibus indulgere, ipsis Reipub. curâ commissâ. *Agrippina* mulier ambitiosissima omnino non ferens in ordinem se redigi acerbè filio imitari reddituram se *Britannico* imperium, quod ipsi jure debebatur: minis hinc exterritus *Nero Britannico* maturavit exitium, sedenti enim secum ad mensam, venenum à *Locusta* mixtum effecit tradi, unde statim correptus adolescens expiravit.

Scelus hoc à multis *Neroni* condonatum est, ut qui suæ securitati consulisset, cavendo, ut fieri solet, ab æmulo Imperii: sed prava juvenum cohors quam imprudenter nimis ejus lateri adhærere permittebat *Seneca*, in ulteriora eum indies scelera propellebat: Pædagogorum magisterium excutere suadebat, & avunculi *Caji* verè Imperatoris proponere sibi quod imitaretur exemplar. Hinc post crepusculum paucis comitibus in galero vel pileo per urbem discurrere, occurrentes pulsare, tabernas effringere, mulieribus inferre vim: ab his tandem sceleribus deterrius est, cum semel & iterum multas ac penè lethales à se defendentibus plagas accepisset.

Interim crescebat in matrem odium; *Juliana Silana* ipsam detulerat ut parantem cum *Rubellio Plauto* nuptias, *Augustum* eodem consanguinitatis gradu quo *Nero* contingente, ut disjecto filio novo marito daret Imperium. Calumniâ hac usque ad eò excanduit *Nero*, ut matrem inauditam statim necâisset, ni *Seneca* & *Burrus* se defendendi potestatem *Agrippinæ* obtinuissent: ad filii ergo colloquium admissa non difficulter *Silana* calu-

mnias refutavit, & in ipsam suorum mendaciorum pœnam retorfit; nunquam tamen in priorem cum filio amicitia gradum redire valuit, etsi omni suâ arte etiam ad incestum pellicere conata sit.

Inter alios adolescentiæ *Neronis* corruptores erat nobilissimus, sed profligatorum morum juvenis *Publius Otho*. Pellexerat hic in suum matrimonium uxorem *Crispini* *Poppæam Sabinam* mulierem nobilem & pulchram, sed astuti, acris, & pravissimi ingenii. Hujus immodicas laudes non desinebat *Otho* *Neroni* ingeminare, hinc *Neronis* in *Poppæam* amor & *Othonis* ad Hispanicas legiones ablegatio. *Poppæa* non contenta *Neronis* consuetudine, ad nuptias aspirabat, nulla spes repudiandæ *Octaviæ* quamdiu viveret *Agrippina*. *Neronis* ergo in matrem odium usque adeo inflammavit ut decerneret necem, publice non audebat, contra venena sagax suspicaxque mulier erat præmunita; hac ergo eam arte adortus est. Libertus *Anicetus* Liburnicam dissolubilem confecit, cujus in mari latera aperire posset & claudere pro libitu: *Nero* cum matrè in pristinam rediisse gratiam simulans in *Campaniam* ad convivia & spectacula eam invitavit: omnia redintegrati amoris signa edidit productis ad mediam noctem epulis, deduxit ad Liburnicam, in qua rediret in urbem: non diu navigatum est, cum ea navigii pars in quâ confederat *Agrippina* nautarum fraude soluta eam in mare effudit. *Veronia* *Agrippinæ* pedibus affidens, sibi ut *Agrippinæ* opem implorans, nautarum contis & remis depressa mari submissa est: *Agrippina* verò summo silentio in mare dilapsa ad lembum enatavit, quo ad propinquam suam in villam delata est. Statim ad filium de suâ salute nuntium misit ex quo summum *Nero* dolorem & angorem cepit: metuebat enim ne in urbem mater volaret ad Prætorianorum castra & Senatum, apertura suas insidias & omnia scelera, pugionem ergo ad internuncii pedes fecit objici & ipsum vinculis constrinigi quasi missum à matre ut se confederet: *Burro* ac *Senecæ* decretum sibi significat matrem prævenire, neuter certè sceleri oblectatus est. *Anicetus*, dissuadente *Burro* Prætorianorum *Agrippinæ* faventium operam, in se facinus suscepit: circumfusus villæ classariis, effractis januis in *Agrippinæ* cubiculum irrupit, lecto illa exiliens nudatum uterum quo monstrum tulerat, obtulit ad plagas, sed aliis transverberata membris multis vulneribus exanimis concidit.

Ut mortuam accepit filius magnis furiarum terroribus exagitatus difficulterque à Prætorianis confirmatus reductus est Romam, metuens ne obvii omnes in ipsum ut matricidam irruerent: ut verò Senatum populumque invenit omnibus lætitiæ publicæ signis sibi gratulantes, quasi summum à matre periculum

Poppæa Sabinæ Neroni adstrigita in centris.

Matrem tollit.

Mox tamen fratrem Britannicum tollit.

Seneca indulgentia Neronem corrumpit.

Pravissimis artibus Agrippina filii amicitiam retinere frustra conatur.

evafisset, & meritiffimè infidiantem necasset, ad omnia alia scelera obfirmavit animum.

Etiam uxorem Octavianam.

Poppæa urgere non destitit, donec palatio probam & innocentem Octavianam ejiceret, & ejectam in insulam ablegaret, in eaque Centurionis manu confoderet: hoc non erat ausa ante *Burrum* veneno sublato, ejusque loco *Tigellinum* virum sceleratiffimum cum *Fenno Rufo* præfectum pratorio.

Deferit aulam Senecæ.

Nihil tum in aula sani præter unum Senecam, ingentes hujus opes & vita contra Stoicam disciplinam valde lauta, magnam multorum in ipsum invidiam concitârunt, *Neronis*que jam in totum perditæ mens ab ejus virtutibus abhorrebat, etsi pergeret simulare amicitiam; sibi tamen Seneca metuens, omnes *Neroni* suas opes obtulit, quas ille magnâ cum adulatione (præceptorem multò plures de se meritum affirmans) recusavit; utcumque postulatum ad quietem & studia secessum in cultiffimos suos hortos suburbanos concessit. Exinde relictus Nero uni *Tigellino* & *Poppææ* in omnia commisit scelera, curæ ei supra omnia fuit ad citharam canere & aurigare, inque Theatro cum harum artium magistris de coronâ certare. In libidinibus omnium hominum evasit spurciffimus, spadonem *Sporum* duxit publicè in uxorem, & *Pythagoræ* ut mulier nupsit; omnes Imperii opes in convivia, ludos, ac lupanaria prodegit. In *Græciam* cum magno ludionum exercitu profectus est, ut in celeberrimis urbibus, ubi agones celebrabantur, citharædis & aurigis coronas præriperet: istarum prope duo millia in urbem retulit in curru triumphali, quasi insignium victoriarum trophæa. Dum aliquando ab aurigatione serò in palatium rediisset, à *Poppæâ* prægnante durioribus verbis acceptus, calcibus eam necavit.

In flagitiis Nero pergit.

Poppæam necat.

Incendit urbem.

Libido etiam monstrum cepit incendiendi urbem, quod & præstitit, immisissis in varias regiones facibus, quibus totis sex diebus ac noctibus Roma conflagravit, impediende ne quisquam exstingueret rapaci milite: ipse interim de fastigio Palatii magnâ cum voluptate canebat ad citharam incendium Trojæ. Ex quatuordecim urbis regionibus decem absumptæ sunt: magna populi strages & damnum immensum; quicquid ab antiquis in urbe ornamentis ex omnibus triumphis positum erat & ex orbe reliquo raptum, in cineres versum est. Ut hanc à se invidiam amoliretur, Christianos magno numero ut incendiarios vivicomburio, maximisque tormentis extinxit, majore populi miseratione quàm gaudio, quòd suum unius crimen in viros omnino insontes derivare cognoscerent. Ut damnum refarciret, ab omnibus Provinciis, quantum potuit opum extorsit, præter publicos redditus, & ut aliquod ex magno malo commodum carperet, novam urbem veteri splendidiorem ædificare conatus est. In

veteri angiportus angusti, circumflexi, domus confusæ, præaltæ, & inæquales: in nova via lata, angiportus recti, domus humiliores & ordinatæ, pleræque etiam suis muris ut insulæ clauderentur.

Dum in his est, præter alias magna à *Cajo Pisone* Consule conspiratio exorta est, in quam permulti omnium ordinum suum nomen dederunt, innumeris viri sceleribus provocati. Ex Prætorianis varii Centuriones, Tribuni, & ipse Præfectus *Fenius Rufus* in partibus erant: mirum erat omnium ad ipsum executionis diem silentium: pridie illius diei senator *Seevinus* qui primam inferre manum in se susceperat, pugionem *Milichio* suo servo dedit exacuum, servorum alios libertate, alios pecuniâ donavit, testamentum obsignavit, in splendido cum domesticis convivio cogitabundus tristiorque solito meditabatur, comparabat quoque medicamenta ad sanguinem sistendum & curanda vulnera, longosque cum amico *Natali* sermones conferuit: ex his *Milichius* conjectans id quod erat, spe præmiorum ad *Neronem* decurrens, conjurationis in domino indicia narravit: *Seevinus* & *Natalis* statim correpti & in vincula conjecti aliquandiu dissimulare, sed metu tormentorum omnia tandem falsi cæteros detulerunt: hinc summus *Neronem* metus incessit, & magna conjuratos invasit consternatio; aliàs satis fuisset *Pisoni* proclive (quod amici suadebant) *Neronem* publici odii victimam, quanquam revelatâ conjuratione, vel in ipso foro mactâsse.

Languentibus plerisque singuli correpti sunt, & magno numero viri nobiles perditæ, inter alios *Lucanus* Poëta & *Annæus* Seneca. Contra hunc nihil fuit probatum, sed ex conjuratis aliqui putabantur statuisse, postquam *Neronem* occidisset *Piso*, *Pisone* etiam necato, imperium Senecæ ut dignissimo tradere. Cum ad Senecam Nero mandatum moriendi misisset, ipse solutis venis in balneo, sermones eximios proloquens expiravit.

Periculo hocce defunctus Nero nequam in melius mutatus est: omnibus ergo bonis exosus omnes viros magnos metuebat, inprimis *Corbulonem*. Ductaverat hic legiones Orientis contra *Parthos* magna cum virtutis & fortunæ fama: lubentes ipsi legiones tradidissent Imperium, & ab eo expectabatur *Neroniani* monstri depulsio: sed is ad extremum *Neroni* perstitit fidiffimus: hujus fidei præmium erat, ut à *Nerone* vocatus nec in conspectum admissus, nullo crimine prærento justus sit mori: accepto mandato, suo se gladio jugulavit cum una voce, *dignus*; qui scilicet miserè moreretur, cò quòd humani generis pestem tempestivius non sustulisset.

Corbulonis casus cæteros exercituum duces ad audendum excitavit: *Julius Vindex* legiones Gallicas in seditionem traxit, ut non sibi

Pisonis conjuratio revelatur.

Senecæ correptio.

Corbulonem indignè perdit.

Rebellat Vindex, sed opprimitur sed

ab invito Ruffo. sed Galbæ Hispanicarum legionum ductori traderetur imperium. Contra Vindex cum Germanico exercitu movit Rufus; obsidenti Vefuntionem Ruffo occurrit Vindex, post colloquium confensisse utrumque in *Neronis* exitium putabatur, sed dum Vefuntionem tenderet Vindex, & Ruffi milites contra se venire existimarent, siue imperio legiones illæ Gallicas ad pugnam imparatas invadunt & multorum cum cæde dissipant: Vindex sibi ipsi manus infert magno cum Ruffi dolore. Omnes tum Ruffo imperium offerre, ipse verò despiciens constanter rejicere, Senatui tamen populoque suam operam contra *Neronem* vovere. Nero primùm contemnere, sed ut non Gallicas tantum, sed etiam Germanicas ac Hispanicas contra se legiones movere certò didicit, tum trepidare & animo cogitare quomodo cæso Senatu & urbe iterum incensâ Alexandriam in *Egyptum* fugeret: sed trepidantem milites omnes, imò servi domestici deserunt. Convenit Senatus ut de efferret sententiam, omnino nescius quo se verteret cum tribus libertis *Sporo*, *Phaone*, & *Epaphrodito*: ad proximam *Phaonis* villam vilivectus equo & velatâ facie fugit, ubi in lectulo super vetus pallium decumbens transegit noctem in summo mortis appropinquantis metu: cum autem ex *Phaonis* servo didicisset, hostem se à Senatu dictum qui more majorum puniretur, & cum morem accepisset, hominis nudum collum furcâ constringere, corpusque virgis ad mortem cædere; abhorrens supplicium, duos pugiones deprompsit ut se confoderet: sed pusillanimitate languens in vaginam pugiones reposuit, orans libertos ut ipsi vellet inferre manus; verum his recusantibus, dum equites ad se vivum comprehendendum missos ad cubiculi fores audivit, cum *Epaphroditi* ope pugionem jugulo impressit, exclamans, qualis artifex pereò! vitæ tricésimo secundo, imperii decimo tertio.

Neronis mors miserissima.

Galba possessum imperium imprudenter unâ cum vita amisit.

Galba nobilissimâ ortus familiâ, omnibus militiæ gradibus cum honore defunctus, in *Galliâ*, *Germaniâ*, *Hispaniâ*, & alibi à *Nerone* legionibus in *Hispania Tarraconensi* Præfectus fuit. Varia ei auguria olim Imperium spondebant: si credimus omnium ejus ævi historicorum consentienti testimonio, fere omnium Imperatorum fata Diabolo Deus permisit per haruspices, mathematicos, *μεινωποζόντες*, & id genus aularum & humani generis pestes præsignificare. Sed Galba vir modestus ac gravis tum annum septuagesimum secundum excedens, fatidicorum somniis non movebatur, donec *Vindicis* ex *Gallia* literis excitatus & legionum suarum ardenti studio propè compulsus, Rcipub. legati nomen admisit: verum ut Senatus populique decretum de suo imperio accepit, nihil ultra cunctatus Romanam cum exercitu properavit. Ut eò venit, tam urbis quam Provinciarum statum eo loco

repperit, ut non difficulter mediocri cum prudentia imperium potuerit retinuisse: sed statim suâ imprudentiâ exitium sibi maturavit.

Ex classariis *Nero* legionem confecerat, quos in urbem ad arma & aquilas accipiendas vocârat, hos Galba jussit ad classem & remos redire, recusantes magna strage in primo suo urbis ingressu dissipavit. Prætorianis *Laconem* præposuit hominem vecordem, superbum tamen & sui propositi tenacissimum, *Vinum* suum in *Hispaniâ* legatum Consulem secum dixit, *Icelum* libertum maximis rebus præfecit, ab horum triumvirorum consilio totus pendebat: Prætorianis donativum expectantibus nihil dedit, legi à se non emi solere milites inquires.

Otho ob *Poppæam* uxorem in *Hispaniam* à *Nerone* ablegatus, etsi vitiis plerisque *Neroni* propè par, tamen magni animi & industria juvenis, luxuriam comprimere doctus quando intererat, omni ope Galbam in adipiscendo Imperio adjuverat, expectans ab eo se adoptandum: hac spe mentem quotquot potuit comitate & donis in sui favorem pellexit. Galba senio gravatus adoptionem sibi necessariam *Vini* artibus ab Othone in *Pisonem* vertit. *Piso* juvenis nobilissimus magnarum virtutum & Stoicæ propè gravitatis fuit: cum ejus in Senatu adoptionem Galba declarâset, magno acceptum est plausu; sed cum in castris eandem enunciâset, absque ulla vel tunc donativi mentione, plerique milites fremere, nullus ex animo vel patri vel filio favere: cumque avaritia libertorum aulicorum urbem atque provincias vix minus quàm diebus *Neronis* expilâset, ubique magnum de præfenti administratione murmur exortum est. Isto animatus Otho, jamdudum ex largitionibus ære alieno oppressus, quicquid inter amicos ultra potuit corradere, militibus aliquot distribuit, qui in castris statim seditionem moverunt, ut à multis Otho deposceretur ad Imperium. Interea sacrificabat in Capitolio Jovi Galba astante Othone; hic accepto seditionis castrensis secreto nuncio, confestim ad castra dilapsus est, ubi ad tribunal raptus magno militum clamore dictus est Imperator. Galba diu anxius quid consilii caperet, dum multi ex senatu animos addunt, procedit in forum: sed ingruentibus equitibus ab Othone immisfis omnes amici diffugiunt, ipsumque qui sellam gestabant in strata effundunt: hic jacentem Othomani multis vulneribus transfodiunt: *Piso Vini*que ac *Laco* necantur, capita contis transfixa per urbem feruntur, finis hic Galbæ in ætatis anno septuagesimo tertio, Imperii mense vix nono.

Otho Prætorianus corruptus.

Senatus à Prætoe convocatus eodem die Othonem Imperatorem accepit, illique in os omnes adulationum fluvios affuderunt, animis tamen averfabantur ut pestem, nihilo *Nerone* saniozem: & quidem Othoni tota *Nerone*

Othoni Senatus adulationem.

nis vita tam placuit, ut vix ab ejus nomine afsumendo abstinuerit: eò gravior erat Prætorianis & vilior plebecula, quibus ob convivia, largitiones, & spectacula *Nero* diu post mortem desideratissimus erat Princeps.

Contra Othonem Vitellius ex Germania movet.

Vix ingressus est *Otho* palatium, cum rumor de Imperio *Vitellii* percrebuit. *Vitellius* juvenis erat non minùs quàm *Otho* flagitiosorum morum, filius *Lucii* adulatoris, viri tamen strenuissimi, qui sub *Tiberio* & *Cajo Syriam* administravit. *Galba* juvenem *Vitellium* ad Belgicum exercitum legatum misit: hic statim centuriones & gregarios etiam milites iis partibus adortus est, ut cum legiones Imperatorem mox optaverint. Superioris Germaniæ exercitus pro *Nerone* contra *Vindicem* in *Galliâ* victor *Galbae* non favebat: hic cum Belgicis legionibus facillè conspirantes contra *Othonem* *Vitellium* Imperatorem dixerunt. *Vitellius* luxu dissolutus, in consiliis lentus erat: sed exercitus ardore incitatus *Cacinnam* in *Italiam* per *Helvetios*, & *Valentem* viâ *Lugdunensi* præmisit, hunc cum quadraginta, illum triginta millibus fortissimorum militum, ipse cum cæteris copiis sequuturus. Uterque tam *Cacinna* quàm *Valens* magnas in viâ rapinas, multamque stragem ediderunt. *Cacinna* cum suis prior in *Italiam Transpadanam* trajecit, quam Germanici exercitus metus ante ejus adventum *Vitellio* conciliaverat.

Othonem imprudenter perdit.

Otho cum urbanâ omni militiâ variisque legionibus, inprimis Prætoriano milite, senatoribus plerisque comitantibus in occursum *Vitellianis* processit: prioribus aliquot præliis in eum belli, ut vocant, fortuna inclinavit. *Cacinna* ab obsidione *Placentiæ* magnâ cum suorum strage repulsus est: sed cum *Valentis* copiæ *Cacinnæ* jungerentur, mutata statim sunt rerum vices. *Othonem* duo malè consultata perdiderunt: ducum prudentissimi suadebant pugnæ dilationem, *Vitellianis* enim omnes suæ opes adcrant, *Othoni* verò ab *Oriente* & ab *Illyriâ* magna adventabant auxilia. Quod in *Italiâ* tenebant *Vitelliani* vastatum erat, media & fames trans *Alpes* brevi tempore ipsos compulisset, sed nimia *Othonis* impatientia nullam pugnæ moram admittebat. Aliud erratum fuit, quòd ipse à periculis pugnæ *Brixiam* sepositus esset, cum ejus miles ab eo totuspenderet, nulli aliorum ducum favens aut confidens. Malè consultorum similes exitus fuerunt: confertâ pugná *Othoniani* vi & artibus *Vitellianorum* victi sunt ingenti cum strage. Satis *Othoni* superfuit virium ad renovandum bellum, sed ne plus funderetur *Romani* sanguinis, multum deprecante milite sibi manus intulit, exercitus victus ad victorem honestis conditionibus transit.

Vitellius homo dissolutissimus

Vitellius, acceptâ suorum victoriâ, properavit in *Italiam*: ubique in omnem luxum dissolutus miles ad Imperatoris exemplum,

quacunquē vadebat, sanguine & rapinis omnia complevit. Intravit urbem *Vitellius* cum sexaginta millibus militum & totidem lixis caloniibusque: istorum rapacitate populus propè devastatus est. *Cacinna* & *Valenti* Imperii onus incumberebat, *Vitellius* plus quàm *Nero* sumptuosissimis quotidie conviviis vacabat, nulli sumptus ejus luxui sufficiebant, omnia ingluvie & incuriâ pessum ibant. Dum *Cacinna* & *Valens* mutuâ æmulatione & discordiis reliqua perderent, Senatus jam diu servire doctus, omnia *Vitellio* dabat ut alteri *Augusto* pro suo more, abhorreere tamen animis à viri imperio & circumspicere optareque, quàm ipsum ipsiusque exercitum Germanicum ex urbe atque *Italia* ejiceret.

Præpositus à *Nerone* fuit *Indæ* *Flavius Vespasianus* cum tribus legionibus: omnes hic militiæ gradus cum laude fortitudinis & prudentiæ transferat, militibus semper carus & provincialibus gratus: frater natu major *Flavius Sabinus* à *Nerone* præfectus erat urbi, in quo munere temporibus difficillimis *Galba*, *Othonis*, & *Vitellii* perseverabat. *Vespasiano* duo erant filii, *Titus* & *Domitianus*: ille maximâ virtute juvenis, eâ in conciliandis omnium animis dexteritate pollens, ut vulgò deliciæ humani generis diceretur. Præerat *Syria* cum quatuor legionibus *Mucianus* vir magni animi atque industriæ; hic *Titi* inprimis amore *Vespasianum* in honore habebat. *Egyptum* administrabat *Tiberius Alexander* ex *Judæo* Græcus *Alexandrini Alabarcha* filius, hic etiam studebat *Vespasiano*. Legiones *Mysiæ* & ubique pars *Othoniana* *Vespasiani* famam pronis auribus accepit: tandem legiones *Judaicæ*, *Ægyptiacæ* ac *Syriacæ* ipsum dixerunt Imperatorem.

Antonius primus suæ virtute Vitellianos ubique fregit.

Interea implicabatur bello *Judaico*, quicquid extra *Hierosolymorum* muros fuit subjugaverat, obsidionem urbis *Tiro* filio reliquit, ipse in *Egyptum* properavit ut in *Italiam* pararet exercitum, *Mucianum* cum classe præmittens. *Antonius* primus legiones *Pannonicas* in *Vespasiani* partes suâ eloquentiâ & industriâ traxerat; hic adjunctis sibi *Illyricis Muciani* adventum prævenit & per *Istriam* in *Italiam* contendit.

Germanicus *Vitellii* exercitus *Romæ* delictis diluebat, ipse *Vitellius* unas epulas curans ad *Vespasiani* nomen trepidabat; accepto tamen *Flavianos* ex *Pannoniâ* in *Italiam* irrupisse, *Cacinnam* cum aliquot legionibus in occursum misit, dum *Valens* cum cæteris copiis subsequeretur; arrogans erat *Cacinna* ingenium & majorem suâ *Valentis* gratiam apud *Vitellium* indignabatur: etiam *Lucilius Bassus* classi ad *Ravennam* præpositus altas animo iras premebat, quod spe suâ de præfecturâ Prætorii excidisset: uterque prodicionem & transitum ad *Flavianas* partes meditabatur, & *Bassus* quidem classem tradidit. Sed *Cacinnam* cum

cum Tribunos & Centuriones ad deserendum Vitellium alliceret, à furente milite coniectus est in vincula. His nunciis animatus Antonius, cum suis omnibus copiis parat Vitellianos invadere prope Cremonam: initio pugnae Flaviani verterunt terga, sed ea Antonii unius virtus fuit, ut fugientes reduceret ad praelium, tantaque vi hostes impelleret, ut funderet fugaretque: victor miles aviditate praedae vix potuit cohiberi, quin eam ipsa nocte Cremonae muros adoriretur: sed furentes compescuit nuncius novas legiones à Vitellio ad suos missas venisse, & jam jamque ex urbe parare novam pugnam: Antonius ut potuit suos instruxit, atrox tota nocte obscurissimam Andabatarum more fuit praelium: ut Luna primum & mox sol exortus est, Antonius verbis & exemplo eam suis fortitudinem inspiravit, ut Vitellianae legiones strenuissimae terga verterent. Ante Cremonae moenia castra erant à Germanis contra Othonem nuper valide munita, in haec fugati se coniecerunt, & inde magnam vi victores repellabant; sed hi mirandam virtute ingruentes, post diuturnam magnam utrinque cum strage pugnam, fossas & vallum perumpere & obvios omnes obtruncare. Supererat adhuc maxima laboris pars, alti latique Cremonae muri turribus, instrumentis bellicis, ac forti milite munitissimi; sed nihil eo die Flavianorum virtutem duce Antonio valuit sustinere. Vitellianis tandem animi conciderunt, & ab Antonio depositis armis pacem suppliciter postularunt: militibus exarmatis parvum est, sed victoria, si quae unquam aut usquam gentium, praecleara, & ingens summæ fortitudinis laus, corrupta est ab immani crudelitate, libidine & rapacitate quae Coloniae antiquam, nobilem & opulentam tantum non aboleverunt: post sacra profanaque omnia spoliata, caedaeque & supra nefanda, urbs quatuor continuorum dierum flammam in cineres redacta est indelebili victorum infamia.

Fractae sunt hic Vitellii vires, ipse tamen deliciis somnoque se ingurgitare pergebat. Aliquando per infessa Apennini juga hostium progressum remoratus est, sed tandem & his perruptis Antonius appropinquavit urbi. Vespasiani frater major Sabinus urbi praefectus erat, ac Domitianus filius adolescens in urbe educabatur. Vitellius cum Sabino lubenter tractabat de dimissione Imperii, & Senatus Sabinum ad arma instigabat; verum plebs ac miles correptis armis Vitellium ad retinendum imperium impellebat ac Sabini domum invadebat: Sabinus cum Domitiano & amicis in Capitolium fugit, de suo periculo Antonium monuit, qui tamen non prius accessit quam Capitolio incenso & in cineres cum omnibus templorum ornamentis redacto: Sabinus in vinculis ad Vitellium adductus, & in ejus conspectu à populo discerptus, ac

Mira Antonii ad Cremonam fortitudo.

Antonius sine Sabinum Romam perire.

in Gemonias tractus est.

Tristis hic nuncius Antonium cum exercitu victore ad Romae moenia acceleravit: post aliquot pugnas viam vi patefecit magnam cum populi caede & omnibus urbium captarum malis si unum incendium excipias. In expugnandis Praetorianorum castris maximus fuit labor, & postquam expugnata sunt, ingens virorum fortium ac in armis mori obstinatorum laniena. Ipse Vitellius in deserto palatio vagus aliquandiu ac tandem in squalida veste juxta ligatum in catenis canem se occultans, ab omnia scrutanti milite extractus ac per strata in vinculis ductus, omnibus cum ludibriis multisque plagis tandem exanimatus, in Sabini ultionem, abjectus est in Gemonias. Ista omnia Antonius cum paucis legionibus ante Muciani ex Syria adventum.

Aestuabat tunc in Romanos ira divina: totum suam avaritiam & ambitione orbem diu vexaverant; Hierosolymam absque ullo divinae in suum populum ultionis respectum devastarant; Apostolos, & piissimos ubique Christianos omni suppliciorum genere macerant, quid ergo mirum, si uno post extinctum Neronem biennio Roma atque Italia majoribus malis oppressae sint, quam in toto Neronis, Claudii, ac Tiberii tyrannidis tempore sunt perpeasae?

Mucianus cum tandem venisset Romam, nimis altos Antonii spiritus quam potuit arte comprimebat: Antonius fremere, & ex ingentibus suis meritis superbia ita aestuare, ut nullis praemiis ei potuerit satisfieri: hinc ipsi Vespasiano gravis & indices vilior. Mucianus dum via Byzantinam properaret in Italiam, aliquandiu haesit in Mysia, ut motas per absentiam legionum nationes componeret, nec tam citò per Istriam & Aquilejam iter potuit conficere, quin tota subactorum Vitellianorum gloria uni Antonio cederet; ut tamen in urbem venit militari licentiam omnino dissolutam & oppressam, omnia suam auctoritate mox redegit in ordinem legiones, huc illic in hiberna ablegavit, Antonium multo cum honore misit ad Vespasianum: Domitianum in Senatu dixit Caesarem: pravam admodum adolescens hic indole, adulteriis & stupris etiam tum grassabatur; invidia in fratrem Titum apertò laborabat, quin & in patrem noxia meditabatur: quibus rescitis, duris ejus petulantiam & ambitionem remediis compescere pater statuebat: sed Titus patris animum erga fratrem lenivit.

Vespasianus homo cautus, Vitellii exercitus metuens, lentè & suspensò gradu bellum administrabat: Mucianum cum copiis per Byzantium & Illyricum in Italiam praemisit, ipse occupatam Aegyptum & accedente ad suas partes Africam, Italiam & Romam fame subigere parabat; quod ipsi perfacile fuit, cum utraque classis tam superi maris ad Ravennam,

Vitellii miserans.

Mucianus urbis Romae miserias minuit.

Vespasianus cautus Romam versus ito.

quàm inferi ad Misenum ad ipsum transisset : sed longos hosce labores *Anonii* ardor industriaque decurtavit. Quid vel de *Antonio* vel *Muciano* factum sit nescitur : de eorum exitu cum *Suetonius* tum *Xiphilinus* in suo *Dionis* compendio tacent, & *Taciti* historia laudatissima post libri quarti medium deperdita est; quod unum reinanet supplementum est *Iosephi* bellum Judaicum à *Vespasiano* & *Tito* administratum & perfectum, de quo jam quàm possumus succinctè.

Bellum Iudaicum.

Agrippa mortuo, *Iudea*, *Samaria*, & *Idumæa*, reliquumque ejus Regnum in Provinciam redactum est, frater tamen *Herodes Chalcidius* in *Libano* Rex impetravit à *Claudio* potestatem in templum, ut omnia in eo pro suo arbitrio administrari curaret : summos hic Pontifices fere quotannis permittit : eo mortuo *Agrippa* minor majoris filius *Chalcidius* Regnum & templi regimen adipiscitur, pauloque post *Philippi* Tetrarchia, aliæque variæ regionum ac *Galilææ* pars ejus Regno adjectæ sunt : *Judææ* Procuratores unus & alter modestè se gesserunt, sed *Cumanus* populum afflixit. Pervererat multorum ex populo mentes *Judæ Galilæi* hæresis, illicitum scilicet Romanis vel cuiquam externo obsequium : hinc plurimi ad quamcunque seditionem paratissimi. In festo Paschatis disposuerat in templi porticibus *Cumanus* cohortem militum, qui caverent ne quid in festo populus novaret : miles quidam stolidâ petulantia, ut agrè faceret *Judæis*, ante ipsorum ora sua renudavit verenda : ipsi non gentis tantum, sed templi Deique oblectum hoc factum contumeliam interpretantes furere, in milites lapides jacere : dum nullis verbis *Cumanus* tumultuantes valuit compescere, totam legionem advocavit, hujus conspectu populus conterritus fugit, in angustiis viarum se mutuo comprimentes suffocati & conculcati sunt supra decies mille, ut habet in 2. de bello Judaico *Iosephus*, sed ut narrat *Antiq.* 20. millia viginti. Pluribus aliis malis à *Cumano* afflicti ad *Quadratum* *Syriæ* Præsidem querimoniam detulere : *Cumanum* *Quadratus* ad *Claudium* misit, qui auditis partibus *Cumanum* in exilium ablegavit, & *Felicem* *Pallantis* liberti sui fratrem successorem in *Iudæa* dedit.

Felix peior.

Felix gubernante præter multos latronum greges qui agros vicosque deprædati sunt multâ cum strage, exorti sunt novi sicarii, qui sicis sub veste tectis in omnibus cœtibus inprimis *Hierosolymis* etiam in ipso templo se inimicentes de improvîso quos lubitum erat, confodiebant, mox post facinus in turbâ latentes. *Felix* non tantum connivere sed participare prædam, *Jonathan* Pontifex qui suâ inprimis operâ *Felicem* *Cumano* successorem procuraverat, ut amicus frequenter *Felicem* admonerat de pravissimâ suâ administratione; sed monitorum hic impatiens per sicarios

Pontificem in ipso templo jugulavit. Cum suæ *Felix* avaritiæ & crudelitati nullum poneret modum, successor ei datus est *Festus*, omnem tamen scelerum pœnam *Felix* evasit, per fratris sui *Pallantis* in aulâ *Cæsareâ* gratiam.

Festi gubernatio paulò decessoribus moderatior erat, sed qui eum sequutus est *Albinus*, omnes pravitate superavit, nisi suum successorem *Gessium* *Florum* : hujus tanta perpetuè crudelitas fuit, ut, ne pœnas apud *Cæsarem* accusatus daret, populum ad defectionem & arma omni studio compelleret.

Sed Florus pessimus.

Cæsareæ *Stratonis* ab *Herode* exædificatæ magno numero *Judæi* habitabant, *Græci* de jure civitatis litem ipsis apud *Neronem* moverunt, & libertorum pecuniâ corruptorum operâ victores evaserunt : hinc audaciores facti *Judæis* in ipsis *Synagogarum* portis multas contumelias intulerunt : exinde pugna cum multâ utrinque cæde. *Florus* negligere *Judæorum* clades, imò cum exercitu *Hierosolymam* itare, & ob parvam offensam forum diripere, imò verò ex ordine equestris multos flagellatos cruci affigere, quin etiam ex *Antoniâ* per porticus in templum properare ad sacros *Thesauros* diripiendos : tunc populus arma corripere, porticus evertere, ut transitum *Floro* præcluderet; *Florus* ex urbe ut rebellis *Cæsaream* secedere, & ad *Sestium* *Galilæum* de *Judæorum* defectione scribere : *Herodes* Rex *Hierosolymam* adventare, oratione prolixâ populi amentiam, qui contra Romanos terrarum orbis domitores arma capebant, demonstrare, populus aures *Herodi* præbere, disjectas porticus reparare, intermissum *Cæsaris* tributum diligenter colligere; sed cum ultra urgeret Rex obedientiam *Floro*, plebecula insaniens lapidibus *Herodem* invadere & ex urbe exigere.

Adigit Hierosolymitanos ad arma.

Hoc belli initio factò per totam *Syriam* dispersi *Judæi* pessimè ubique mulctati sunt : *Cæsareæ* viginti millia cæsa, *Scythopoli* tredecim, *Alexandriæ* quinquaginta, *Damasci* decem, & in aliis urbibus permulti : tantum *Antiocheni* *Judæis* apud se pepercerunt. Ut istas ulciscerentur clades *Judæi* in agris & vicis *Syrorum* ferro flammaque grassati sunt.

Cruentâ ubique Iudaorum strages.

Sestius *Gallus*, *Syriæ* Præfectus, non sibi diutius cunctandum ratus, cum exercitu satis magno properavit *Hierosolymam* : magna populi pars & ipse Pontifex Romanis favebat, sed arma erant in manibus seditionum, qui Pontificem & ex omni ordine nobilissimos Romanis faventes occiderunt : ab his inferiorem urbem non multo cum labore *Sestius* extorsit, sed dum superiorem aliquot dies oppugnat & fortiter repellitur, animus despondens reduxit exercitum in castra : hac quasi fugâ *Judæi* animati undique concurrunt, & Romanos in itinere circumstant, aliquot eorum millia occidentes, & nisi noctu abjectis impe-

impe-

impedimentis essent elapsi Antipatridem, interneceione deleturi totum *Sestii* exercitum videbantur.

His compertis Nero Vespasianum cum pluribus legionibus ad conficiendum bellum Judaicum misit. Judæi divino furore perciti, non tam libertatis spe, quam in rerum suarum desperatione ne perirent inulti, ferè se ad bellum parant. Provincias inter duces distribuunt, *Galileam Iosepho Marthie* historico committunt. Maximi hic animi & industriæ juvenis (si veltertia pars eorum, quæ de seipso magnificè satis & fusè narrat, vera sit) Galileorum supra centum millia armavit, & ad disciplinam Romanorum aliquot menses ante Vespasiani adventum exercuit, multas urbes mœnibus aliisque contra obsidionem munimentis circumdedit, inprimis Jotopatam, Tarichæas, & Tiberiada.

Vespasianus Titum filium præmisit in *Ægyptum* ut inde cum duabus legionibus, & Dynastarum vicinorum auxiliis se conveniret *Ptolemæide*, huc ipse viâ *Byzantinâ* contendit. Judæi ex *Sestianâ* victoriâ stolidè inflati, *Ascalonem* magno cum impetu ibant oppugnatum: firmi satis erant urbis muri, sed pauci admodum intus defensores: *Antonius* enim non supra unam cohortem & unam aliam habebat; cum tam paucis erumpens Judæis occurrit & pugnandi imperitos conjecit in fugam, cæsis millibus decem: Judæi tamen nondum domiti iterum invadunt *Ascalonem*; sed nihilo meliori quàm prius fortunâ; fugati enim ab *Antonio* ad octo millia ceciderunt.

Vespasianus pater & filius cum firmo sexaginta millium exercitu *Ptolemæide* movit in *Galileam*: *Gadaram* parvo labore cepit, quam cum vicino agro incendit, incolis omnibus cæsis præter infantes & mulieres, quos captivos vendidit, *Iosephi* exercitu etiam ante Romanorum conspectum metu dilapso in urbes munitas: ipse *Tiberiadem* concessit, sed cum Vespasianus obsideret *Josopatam*, eò ad populum animandum accurrit, & quidem summâ vi urbs hæc Romanis obstitit ad dies quadraginta quinque, quando post plurima maximæ fortitudinis data facinora, tandem expugnata est & incensa, cæsis ad quadraginta millia: ipse *Iosephus* ex putei speluncâ extractus ob fortitudinis ac solertiæ egregiam famam à Vespasiano conservatus est.

Dum *Jotopata* obsidebatur, *Japha* urbs vicina movere cepit arma: hanc *Titus* solis scalis cepit, occisis in eâ millibus quindecim. Interea Samaritæ tumultuabantur, sed cum eorum in monte *Garizim* congregatorum undecim millia necata essent, ceteri quievêre. His peractis *Vespasianus* exercitum dimisit in *Ægyptum*, ex *Galileâ* & aliunde fugitivi *Joppam* concesserunt, quam anno superiori *Sestius* incenderat, cæsis millibus sex: fugitivo-

rum erat consilium piraticis lembis mare *Palaestinum* & *Ægyptiacum* infestare, quod quidem strenuè ceperunt præstare, sed statim eò *Vespasianus* misit, qui urbem denuò caperent. Piratæ relicta urbe confugerunt ad mare, sed exoriens tempesta naves omnes allisit littori, ubi omnes ad quatuor millia vel mari, vel equitum in littori stantium gladiis hausti sunt.

Dum in *Gaulonitide* cum *Agrippâ* convivaretur *Vespasianus*, *Tiberias*, & *Tarichææ* ad lacum *Genesaret* sitæ civitates res novas tentabant: verum ut exercitus Romanus *Tiberiadi* appropinquavit, statim illi metu se dederunt: inde *Titus* *Tarichæas* invasit, hi erumpentes magnâ cæde repulsi; quin & cum *Titus* à tergo premens fugitivos, urbem attonitam cepit, pugnacissimi cum lembis in lacum fugerunt: constructis statim ratibus Romani lembos assecuti sunt, & cadaveribus ac sanguine pulcherrimum lacum compleverunt, cæsis ad millia sex. Erant *Tarichæis* præter indigenas quadraginta millia convenarum; istorum millia sex in *Achajam* ad *Neronem* missa, ut in *Isthmo Corinthiaco* perfodiendo laborarent, trigintia millia sub coronâ venerunt: nihil aliud in *Galileâ* remanebat non subactum præter *Gamalam*, *Giscalam*, & montem *Itaburium*.

Gamalam in alto ac summè præcipiti saxo impositam valido muro *Iosephus* cinxerat: murum Romani arietibus citò labefactarunt, & fugientes in superiora civitatis nimis temerè sequuti sunt; nam statim conversi fugientes, persecutores suos per urbis declivia magnâ cum cæde disjecerunt; ipse hinc Vespasianus ægerrimè evasit: hinc magna militibus in urbem irarum moles; die ergo insequenti irumpentes, obvios quosque, infantes senes, viros faminas confoderunt. Periêrunt hinc Galileorum millia novem, quatuor millia Romanorum gladiis, quinque de saxo cum uxoribus & liberis se præcipitantia: tantum duæ in latibulis mulieres conditæ servatæ sunt.

Itaburius mons parvo labore captus est. *Giscalæ* populus cupiebat pacem, sed *Joannes Levita* seditiosorum Princeps instigabat ad arma: cum tamen ad mœnia *Titus* adduxisset exercitum, lubentes se eras pacturos fœdus promittebant, modò eo die, qui fuit sabbatum, liceret ob religionem quiescere: annuente *Titus*, *Joannes* noctu cum multis *Hierosolymam* versus fugit: cum manè ad urbem rediisset *Titus*, apertæ sunt portæ & supplex populus veniam obtinuit, sed aliquot millia sequentium *Joannem* retracta sunt ex fugâ, duobus millibus cæsis: *Joannes* *Hierosolymam* intrans *Judaicæ* tragœdiæ primaria mox fax evasit.

Divinus furor gentem Judaicam plerumque immaniter persequatur: crucifixio *Christi* & *Euangelii* rejectio infandas clades attraxerunt: raptandæ libertatis & Romani jugi excutiendi

Nero bellum Judaicum Vespasiano committit.

Ad Ascalonem Judæi male mulctati.

Vespasianus Galileam subigit.

Jotopata dura obsidio.

Ioppa gentium.

Gamala ob Vespasiani vulnera exciditur.

In Iudæa calamitatis causa.

cutiendi astro tunc populus perciebatur, sperans quæ de Rege Messîa per orbem terrarum regnatura à Prophetis prædicebantur tunc temporis implenda. Erant quidem in omnibus civitatibus multi qui Romanorum jugum bello præponerent, sed hos juniorum audacia opprimebat, oppressosque rapinis ac cædibus pessimè mulctabat. Tota hinc *Judea* factionibus & tumultibus intestinis infestabatur, ac superior pugna aciem pars in manifestariis ubique latrones evadebat. Pro more gentis urbs Hierusalem ut civitas communis cunctis patebat, huc ergo quasi ad sacra undique latronum multitudo confluebat, quæ civium improbissimis se associans meliores omnes infestabat, & crescente audaciâ rapinis ut in agris frequentes cædes addebat, & ex civitate nobilissimos in carcerem conclusos necabat, ac pro suo libitu Pontifices destituebat novosque ineptissimis substituebat, templumque ipsum sibi in castra ac castellum constituebat. Contra istos melior populi pars fremere, manus tamen non movere, donec Ananus Pontificum maximus vir prudens ac magnæ auctoritatis oratione publicâ incitavit ad arma, frequentes exinde inter populum & zelotas pugnæ: tandem Ananus zelotas in templum interius fugavit, ac nisi populum continuisset metu polluentium sanguine & cadaveribus sanctorum, de zelotis statim fuisset actum: hi de suâ salute trepidare, Ananus consultare quomodo ipsos minimo cum scandalo ex templo eiceret.

Joannes ex Giscala profugus homo cum primis subdolos & avidus imperii, sese Anani partibus insinuare, & tamen omnia Anani consilia Zelotis communicare, & quò melius dissimularet prodicionem, maximo sacramento se Anano obligare: ita fide suâ approbatâ, Ananus eum ad Zelotas de deditioe legatum misit: hic verò Zelotis novum ab Anani crudelitate timorem intonans, in obstinatione suâ confirmavit, suavitque ut ad Idumæos mitterent qui supplicarent auxilia obsessis ab Anano qui Metropolitim & patriam libertatem Romanis prodere pararet. Adfunt statim Idumæi cum viginti bellatorum millibus; Ananus à Zelotis accersitos & contra se populumque malè persuasos cernens, portas iis occlusit: hac illi contumeliâ pulsî furere, extra urbem in armis pernoctare; eâ nocte ingens ventorum, pluvix, & fulgurum tempestas fuit. Zelotæ custodibus urbis sopitis vel dilapsis domum, posticam portam Idumæis patefecerunt, ingressi hi & cum Zelotis juncti maximam in urbe stragem edunt, non tantum omnium obviatorum, sed & nobilissimorum civium, Ananum, aliosque primarios domi confoscos nudos abjecerunt, vetantes sub mortis panâ à quoquam sepeliri. Idumæorum crudelitate satiata non quieverunt Zelotæ, sed indes innocentium cædes renovabant; isto-

rum scelerum Idumæi etsi scelerati tamen per tæsi redierunt domum, Zelotarum cum gaudio; nam ab iis pudor aliquod ipsorum furori frænum imponebat, sed Idumæorum molestâ tum præsentia liberati, effræni licentiâ absque omni repagulo in quotidiana scelera sine numero ruebant.

Ex latronum ducibus primarius erat *Simon Gioræ* filius Gensâ oriundus, juvenis fortissimus sed sceleratissimus: hic se cum Castellî Massadæ sicariis associans magnam scelestorum manum aggregavit, quæ mox in justum exercitum excrevit: ab hoc metuens Joannes ne Hierosolymam accederet, priusquam crevissent vires, misit qui opprimerent. *Simon* cum suis sicariis frequentes cum Zelotis pugnas habuit, nondum tamen ausus erat Hierosolymam invadere: sed cum contra Idumæos primùm viginti, postea quadraginta millia duxisset, & totam eorum regionem crudeliter vastasset (sicut eandem tam antè quàm post Romani ferro flammâque desolârunt) ad Hierosolymorum muros confedit cum sceleratissimo exercitu.

Non cessabat interim Joannes novâ crudelitatis, avaritiæ, ac libidinum exempla quotidie edere; tam etiâ superba fuit ejus dominatio, ut ex ipsis Zelotis multi eum desererent, constituentes sibi ducem *Eleazarum*: hi templum interius occupârunt, & cum Joanne crudelissima indes certamina exercebant; sed ecce novum in miserrimam urbem malum adductum est. Ut contra Joannis & *Eleazarî* intoleranda facinora populus se tueretur, advocavit Simonem cum suis sicariis; hic ut venit, fortiter quidem cum Zelotis dimicabat, sed nihilo in populum quàm isti mitior. A tribus tyrannis inter se inimicis satis tamen in populi ruinam concordibus ita contrebatur civitas, ut plerique Romanorum adventum unicè desiderarent.

Vespasianus aliquandiu abstinuit ab obsidione, sperans mutuis vulneribus & intestinis malis fractos, inprimis cum cæteram regionem subactam vidissent, sponte sine sudore & sanguine in ipsius se manus tradituros: acceptâ etiam *Neronis* morte expectabat à novo Principe nova mandata: sed cum seditioforum Hierosolymis obstinata perversitas perseveraret, & imperio delato Romam ipse properare cogeretur, tandem cum quatuor legionibus & *Agrippæ* aliorumque Regum auxiliis *Titum* ad subjugandam rebellem urbem misit; ipse profectus Alexandriam ad iter Romanum.

Cum eò accessisset Titus, ipse sexcentis equitibus comitatus muros circumvixit, exploraturus quâ ex parte facillima esset aggressio. Dum in hoc est; excurrentes Judæi equites in fugam vertunt; Titus cum paucis relictus per innumera tela ægerrimè ad suos vi viam sibi fecit. Cum sex à mœnibus stadiis

Hierosolyma nefariis & factiosis Hypocritis plena.

Joannes Idumæi Ananum & populi partem meliorem opprimunt.

Accersit populus Simonem cum sicariis contra Joannem & Zelotas.

Difficillime Titus fuit Hierosolymorum obsessio.

diis legiones castra metarentur Judæi erumpentes disjecerunt cum multâ cæde operantes, nec nisi post pertinacem pugnam intra mœnia compulsi sunt. Tribus muris urbs erat circumdata, cum multo aggere & arietum labore primus & secundus essent capti, qui intra tertium erant erumpentes furioso certamine victores ex urbe ad castra persecuti sunt, sed Titi hortatibus atque exemplo animatæ legiones reliêrunt ad tertium murum, eique machinas & aggeres admoverunt.

Oblessi interim ab intestinis cædibus non abstinebant, licet foris durissimo bello pressi. Die Paschatis populo sacrificanti immiscuit *Joannes* ex suis sicariis permultos arma sub veste celantes, hi *Eleazarum* ejusque asseclas invadentes dissipârunt, templique totius dominum *Joannem* præstiterunt. *Eleazari* tertiâ parte subactâ frequentiores fuere *Joannis* pugnae cum *Simone*; attamen cum vel populus spoliandus vel Romani repellendi quasi pacti inducias inter se concordabant. Mira fuit istorum in hostes fortitudo atque industria, nisi major in suos fuisset crudelitas & furor: unaquæque quatuor legionum construxerat summo cum labore unum aggerem, ligna à nonagesimo stadio comportans: aggeres ad tertium murum admotos omni vi contra erumpentes defensabant, nihilominus *Joannes* & *Simon* omnes quatuor incenderunt, & arietes intra murum ad se raptârunt. Dubius aliquandiu *Titus* quo pacto indomitum obsessorum furorem frangeret, omni aggerum ad stadium centesimum materiâ absumptâ, totius exercitûs manibus tridui spatio muro cum turribus urbem circumvallavit.

Intus dominabatur fames, seditiosi enim inter se pugnantes publicum omne frumentum incenderant, quod reliquum erat, centena aliquot millia ad bellum inutilis populi consumplerant; ita quotidie magnæ ex incendiâ morentium strues in stratis conspiciebantur, cumque viventes sepulturæ mortuorum non sufficerent, ne putrescentium cadaverum sanies crearet pestem supra sexcenties mille de mœnibus in subjectas valles projecti sunt. Avebat populus Romanis urbem tradi, sed seditiosorum obstinatio nullis neque suis neque aliorum miseris movebatur: si quis de pace voculam mutisset, statim ut traditor confodiebatur, omnibus horis perfringebantur ædes ad cibariorum scrutinium, abripiebant milites ex ipso ore comedentium quicquid inveniebant esculenti: qui ad Romanos elapsi sunt permulti cibo sumpto moriebantur, & quia aliquos aurum à sicariorum rapacitate servandum ante fugam ex urbe audiêrunt deglutisse Romani, quam plurimi transfugæ ab avaro milite exenterati sunt, & ab hoc facinore legiones vix ullis *Titus* minis cohibere valuit.

Ut tandem obsidioni finis imponeretur no-

vos aggeres ad tertium murum suffodiendum immenso cum labore *Titus* applicat, sed arietibus muri non cedebant, reperto tamen prope Antoniam cuniculo per quem *Joannes* ad priores aggeres exurendos viam fecerat, facile murus captus est: sed quartus statim à *Joanne* ædificatus erat, hic etiam post aliquot dierum labores & duras pugnas occupatus, nec tamen operis finis, nam captis omnibus muris, & per Antonia turre ruinâ complanatâ ad totum exercitum viâ, novisque etiam aggeribus positis, pertinacissima aliquot edita sunt certamina, in quibus *Joannes* & *Simon* totam Romanorum aciem sustinuerunt, & magnâ utrinque clade repulerunt; sed cum templi exterioris porticus seditiosorum quidam incendissent, & in desertam porticum multos Romanorum succedentes submisso igne miserrimè consumpsissent, tum reliquæ omnes porticus à Romanis incensæ sunt: quintiam in acerrimâ pugna quidam miles in templi fenestram auream incensum lignum projecit, ex quo, reluctante quantum potuit *Titus*, domus conflagravit, tum verò facta est omnium atatum promiscua cædes, & tota templi area cadaveribus & sanguine repleta est; *Joannes* tamen & *Simon* cum Zelotarum & sicariorum reliquiis Romanâ acie perruptâ in superiorem civitatem evaserunt. Hanc illi contra Romanos defenderunt, donec novis admotis aggeribus machinisque territi ceciderunt animis, & in cloacis ac cryptis subterraneis se abdiderunt. Omni tunc civitate victores potiti cædibus & rapinis ad crudelissimum & avarissimum satietatem indulserunt. Obsidionis tempore periêrunt ad undecies centena millia, captorum autem qui vel veniêrunt vel in spectaculis à bestiis aut mutuis vulneribus necati sunt nonaginta quinque millia: his si addas numeros cæsorum in ultimâ hac rebellione à *Iosepho* diserte nominatos, excedet summa totalis quater decies centena millia præter maximam multitudinem infestæ tum illius gentis ubique perditam, cujus distinctus numerus non exprimitur. Nusquam major auri, argenti, gemmarum, & pretiosissimæ vestis copia à Romanis inventa est quàm Hierosolymis, urbs tota flammis absumpta est, si muri partem & tres turres excipias, quas *Titus* posteritati inspiciendas reliquit, ut inde præscam integræ civitatis magnificentiam colligeret.

Joannes & *Simon* in cuniculis fame domiti, Romanis se tradiderunt: *Joannes* ad perpetua vincula damnatus, & *Simon* in triumpho Romæ ductus in carcere strangulatus est.

Supererant adhuc tria castella, Herodioni, Macharus, & Massada: ista discedente Romanam *Tito Caecilium Bassium* mox subegit: Herodion accepit deditio, Macharus arx in cellissimo saxo juxta lacum Asphaltiten non magno cum labore capta, Massadam non pro-

Tandem capiuntur urbs.

Incenditur invito Tito templum.

Et bello periere Iudeorum supra quater decies centena millia.

Capiuntur Joannes & Simon.

Reliquum Iudæa subigitur.

Zelotarum & sicariorum maxima fortitudo.

Fames dirissima.

cul à Macharunte naturâ & arte munitissimam tenebat *Eleazarus* cum mille sicariis : cum Romani aggeribus & machinis supremum murum invadere pararent , *Eleazarus* desperatâ salute comitibus persuasit , ut necatis uxoribus & liberis ipsi sibi manus inferrent, incendio corruptâ quàm sperabant victores prædâ. Miserrimum hoc consilium promptè ab omnibus libentissimis executioni datum est.

Totâ jam domitâ Judæâ jussit *Titus* agros vendi ; nondum tamen subacta fuit sicariorum pervicacia : nam eorum multi in *Aegyptum* & *Cyrenen* fugientes novas ibi seditiones contra Romanos moliebantur : sed à Gentilibus tempestivè ad Romanos delati, cum aliquot millium cæde repressi sunt.

Dei ira in
Vespasiani
familiam.

Gravissima hæc Domini manus in Judæos iusta fuit crucifixi Christi & contempti Evangelii vindicta , secundum manifestam Christi prædictionem Matth. 24. sed tamen nimia Romanorum in eos crudelitas Deo non placuit : hinc maximæ temporibus illis clades Romanis inflictæ sunt. *Quin* & ipse *Vespasianus* & *Titus* (licet aliàs optimi Imperatores) flagellum Dei non evaserunt : nam patris Imperium ad paucos annos, vix duodecim, duravit, & filii multò paucioribus ; *Titus* enim in juventutis flore anno Imperii secundo seu febrili seu fratris *Domitiani* insidiis sublati sunt, totaque mox *Vespasiani* stirps in miserâ & violentâ *Domitiani* morte eradicata est.

Dum divinus furor Judæos infideles ubique persequeretur , paterna Domini misericordia Christianos amplectebatur : divino enim isti oraculo moniti (ut habet *Eusebius*) reliquerunt omnes Hierosolymam paulò ante obsidionem , & Pellam ultra Jordanem concesserunt , ubi in pace per Domini dextram in sævissimâ illâ tempestate conservati sunt.

Vespasianus
bonus Im-
perator.

Vespasianus Cæsarum decimus Alexandria commoratus est , cum *Vitellium* Romæ cæsum comperisset : ut in urbem venit, Senatus, populus, prætoriani, obviis ulnis accepere. Princeps ei studium fuit Rempub. prædecessorum vitiis collapsam restaurare : ad hoc præstandum multâ ei opus erat pecuniâ ; hanc undiquaque coarast usque ad avaritiæ & fardium infamiam , sed acquisitam optimè impendit, in privatis sumptibus parcissimus, in ædificiis publicis, sublevandâ populi ac senatorum facultatibus lapsorum inopiâ liberalissimus ; à bello omni, quantum potuit, abstinens : templum paci splendidissimum construxit, in quo legem, sacrataque templi Hierosolymitani vasa, aliaque Judæorum spolia reposuit, quorum figuras arcui triumphali ad pedem montis Palatini in hunc usque diem Romæ permanenti, inscripsit : à fundendo etiam provocantium sanguine averissimus ; jocis ac dictariis usque ad scurrilitatem indulgebatur : quæ de eo habent *Magdeburgenses*,

Baronius, & alii recentiores, omnia ex *Sætonio* desumpta sunt ; His *Dio*. saltem ejus Epitomator *Xiphilinus*, vix quicquam addit. Ætatis anno sexagesimo nono, imperii duodecimo, in villâ natalitiâ ex dysenteria expiravit : ad extremum vix lecto decumbens, sed more solito negotia publica tractans cum hoc effato, *Imperatorem oportet stantem mori*. Et si à furente plebe hîc illic, ministrorum ecclesiæ aliquot eo imperante martyrium passi sint, nullam ipse tamen in Christianos persecutionem instituit ; Philosophos verò gentiles quasi populi corruptores Româ expulit.

Titus Cæsarum undecimus, sub Consulibus nomine unâ cum patre tantum non imperavit : ante suum imperium magna multorum suspicio fuit de ejus vitiis, avaritiâ, libidine, & crudelitate ; sed ut primùm solus imperium adeptus est, statim apparuit vir à vitiis alienissimus. *Berenicem* Regis *Agrippa* sororem, mulierem præstantissimam, uxoris propemodum justæ loco habuit ; sed ut populo cum Judæâ nuptias displicere inaudisset, licet invitam, invitam dimisit. Tantum absfuit à crudelitate, ut Pontifex maximus fieri voluerit, eo nomine ne ullo sanguine manus commacularet. Eâ erat in liberalitatem propensione, ut si quem diem absque in aliquem beneficentiâ transgisset, in cœnâ profiteri sit solitus, *amici diem perdidimus*.

Titus supra
omnium
spem opti-
mus Impe-
rator.

Propensissimæ ejus in omnes miseros benignitatis prodendæ, insignes in ejus biennio calamitates publicæ amplam occasionem præbuere. Mons *Vesuvius* in *Campaniâ* tot subito flammis, saxa, cineresque evomuit, ut vicinas aliquot urbes, multosque mortales obruerit, tantamque mox pestem concitaverit, ut in Urbe atque *Italiâ* quamplurimas familias perdiderit : ignis etiam de cælo illud Romæ medio incendium excitavit, quod tribus totis diebus, varias Urbis regiones, multaque publica ædificia in cineres redegit : divina, ut puto, Hierosolymorum incensorum vindicta hæc fuit. Utcunque, totis viribus incubuit *Titus*, ut publica hæc dispendia repararet. Dum in his est, in magnum populi levamen ac solatium, fatum oppressit vitæ quadragesimo primo, imperii secundo, seu veneno à fratre *Domitiano*, seu febrili à Deo.

Vindicta
Hierosoly-
morum.

Domitianus duodecimus Cæsarum pravissimi juvenis ingenii, tam patri quam fratri sapius insidias tetenderat, præfeste inhians imperio. Ut in Throno sedit uno aut altero anno, magnam omnis virtutis spem fecit ; iniquitatem judicantium adeò severè castigabat, ut tam in Urbe, quàm Provinciis eo imperante magistratus omnes solito æquiores & modestiores extiterint ; nulla avaritiæ, sed magna liberalitatis signa aliquandiu edebat, adteriorum, & omnis spurcitiæ, inprimis in Vestalibus, severus fuit vindex ; horam quotidie solitariæ meditationi dedicabat, sed eam

Domitianus
ex hy-
pocritâ ma-
nifestus e-
vasit ty-
rannus.

totam in conficiendis mulsis transigebat. Eâ fuit sagittandi peritiâ, ut in aliquantâ distantia manûs digitos expansos sine damno trajiceret: sed mox dissimulata pravitas erupit.

Ex nobilissimis multis, ut eorum bona profusis sumptibus infervirent, neci dedit, non tantum Dominus, sed etiam Deus voluit salutari: in Philosophos & Judæos bilem evomuit, secundam etiam post *Neronem* persecutionem in Christianos instituit: *Clementem* Consulem suum consanguineum, quasi impietatis reum, *Acilium* etiam *Glabrionem* virum consularem eodem nomine necavit. Vult *Baronius* utrumque Christianum, sed absque omni idoneo, ut puto teste: certum est *Domitiani* mandato missum in *Patmon* Evangelistam *Joannem*, & inde liberatum decreto *Nervæ*; sed quod inferventis olei dolium Romæ conjectus sit, non magis probat *Baronius*, quam *Petrum* à *Nerone* crucifixum, quod *Simonem Magum* in aëre volantem suis precibus in terram præcipitasset, unde primò crurifragium, ac mox mors sequuta, & *Paulum* securi percussum, eò quod unam ex concubinis *Neronis* ab ejus consortio divertisset: Recentiorum in legendis fabularum auctores non sunt idonei ullius veritatis testes, neque vel Romana martyrologia, vel Græcorum mænologia, multam fidem faciunt. Utcunque, suis tandem sceleribus *Domitianus* publici odii victima evasit.

Cùm ex nudis puerulis, quibuscum confuescebat, unus chartulam in quâ neci destinatorum nomina describebantur, ex ejus lecto in manu ferens huc illuc lustrabundus discurreret in aulâ, uxor *Domitiani* occurrens, & chartam attonita legens, quâ suum ac aliorum multorum nomina scribebantur, statim ad se vocavit destinatos morti: fit conspiratio, decernunt prævenire tyrannum, post multorum recusationes vix persuadent *Nervæ*, ut necato tyranno suscipere vellet imperium. Hoc tandem persuaso *Tribunus Stephanus* à *Perennio* cubiculario, multo manè adinstititur cum libello conjurationis; hunc attentius legenti *Domitiano* *Stephanus* cultrum in inguina defodit, dum cum *Stephano* colluctatur, *Perennius*, & alii vulneribus septem conficiunt anno ætatis quadragesimo quinto, imperii decimoquinto. Nutrix *Phyllis* surreptum cadaver in populari sandapilâ condit tumulo, imagines, & tituli senatûs decreto ubique confringuntur.

Studia Mathematicorum etsi cum Philosophis totâ Italiâ exigenter, tamen in aulâ vigeant. *Vespasianus Domitianum* adolescentem à boletis *Claudio* fatalibus abstinentem derisit, monens à ferro, non boletis ipsi metuendum. Denunciatus ipsi fuit non tantum fati dies sed hora, quam multo cum metu, & omni sollicitudine declinare frustra studuit. Dum fateretur *Ascletarion* prædixisse se *Do-*

mitiani fata, & interrogaretur, quod tandem ipsi fatum alstra prædicent, respondit à canibus se dilaniandum, statim *Domitianus Ascletarionem* jussit jugulari, & accuratè sepeliri, sed dum combureretur corpus, ingens tempestas oborta est, quæ sepelientes disjecit; interea canes semiuustum corpus dilaniarunt. *Apollonius Thyaneus* scèdissimus magus Ephesi inter suos declamans, in ipso mortis Imperatoris articulo insanientis more exultans exclamavit, *percutite tyrannum, percutite*, & mox quasi voti compos quiescens, tyrannum cælum denunciavit.

Coccejus Nerva sexagenarius adiit imperium, ad reparandas imperii ruinas sedulò se comparavit, revocavit à *Domitiano* pulsos in exilium, impietatis crimen vel contra Judæos, vel Christianos prosequi vetuit, Prætorianos suam contemnentes ætatem prohibere non potuit, à *Domitiani* percussoribus necandis, ut istorum comprimeret insolentiam, *Trajanum* Belgio præfectum, Italicæ, quæ *Hispaniæ Bætica* urbs est, sedecim à Sibili miliaribus natum adoptavit. Dum in senatorem injurium acerbius inveheretur, ipsa iræ vehementia senem necavit, imperii anno secundo.

Trajanus quadragesimo secundo suæ ætatis, & Christi, secundum *Baronium*, centesimo, imperium iniit, quod annis novemdecim magnâ cum laude administravit; nisi quod tertiam in Christianos persecutionem excitaverit, in quâ permulti martyrio coronati: inter alios *Ignatius* Romam Antiochiâ ductus in vinculis, leonibus in Theatro objectus est. *Joannes* Evangelista anno ejus secundo Ephesi expiravit in pace. Quæ de *Joannis* sepulchro & morte ex apocryphis narrant legendarii fabulatores, ipse *Baronius* rejicit.

Domitianus suâ inertiam *Decebalum*, hodiernæ *Transylvania* & *Valachia* Principem in magnam contra Romanos audaciam erexit: hunc contra vicinos insolescentem *Trajanus* magnâ cum cæde repressit, & subjugato conditiones duras pacis dedit, quas cum superbus vir ferre non posset, bellum iterum recruduit, & *Trajanus* secundò profectus in *Daciam*, *Danubium* mirando ponte stravit paucis diebus ex lapide quadrato, arcuum viginti, quorum unusquisque centum viginti pedes altus, sexaginta latus, centum sexaginta distans à socio. *Decebalum* præliis aliquot victum tandem necavit, & *Daciam* in provinciam redegit, thesauros Regis in *Danubii* fundo conditos expiscatus in triumpho duxit.

Turbantibus Orientem Parthis illuc arma convertit; *Armeniam* in Provinciam redegit, transgressus Euphratem & Tigridem, civitates Nisibin, Ctesiphontem, & Seleuciam cepit, Parthis ubique fufis fugatisque. In Septentrione Colchos, Alanos, Iberos, Sarmatas, & alios subjugavit, ad *Judiam* etiam

Nervam
sua iracundia necavit.

Trajanus
Christianos persecutitur.

Subjugat
Dacos.

Debelleat
Parthos.

Occiditur
à conjuratione.

Mathematicorum
prædictiones aliquando non vanæ.

subjugandam vastum animum extendit, sed cum ad Euphratis & Tigridis ostia, & in *Arabiam* cœli solique inclementiam esset expertus, & ingravesceret ætas, ab eâ vanitate mentem revocavit.

Latissime extendit Imperium.

Eo imperante latissima fuit Romana ditio, quam successor *Adrianus* vir prudens ad priores *Augusti* limites contraxit, Euphratem, Danubium, & Rhenum, relictiis quas ultra subjugaverat Trajanus provinciis. Pontem etiam Danubii, ne Barbaris introitus esset in Imperium, *Adrianus* demolitus est, aliquot tantum columnis ad posteritatis miraculum relictiis.

Antiochiæ penè obrutus.

Dum Antiochiæ Trajanus hybernaret, tempore belli Parthici severam Deus de *Ignatio* martyris, aliorumque fervorum suorum cæde vindictam sumpsit, per multos diebus horribilissimus terra motus urbem plerumque prostravit, cum innumerabili mortalium strage: agere Trajanus exitubantis ædis fenestrâ se projiciens evasit in campos, ubi in tentoriis aliquot dies transegit.

Seditio Iudeorum crudelissima.

Ultimis ejus Imperii annis Judæi insanierunt solennia, in *Egypto* imprimis, *Cyrene*, & *Cypro* crudelissimo furore in Romanos simul & Græcos irruerunt, supra quadringenta sexaginta millia, prout numerat *Dion*, occiderunt; sed mox *Trajanus* eos compescuit majore cæde. Persecutionem in Christianos moderatus est, cum *Plini secundi*, & aliorum provinciarum Præfectorum literis mernerctar, non tantum de eorum ubique multitudine, sed magis à innocentia & sanctitate, si una idolorum cultus fuga exciperetur. Dum ab Oriente rediret Romam ad triumphum, in *Ciliciâ* Seliunte expiravit ætatis anno sexagesimo tertio, Imperii decimo nono. In substituto ab uxore *Plotinâ* testamento *Adrianus*, *Ælii Adriani* Afri Trajani consobrii filius Romæ natus, sed Italicâ in *Hispaniâ Baticâ* Trajani civitate oriundus, successor dictus est.

Adriani virtus ac virtutes.

Adrianus vir admodum egregius, nisi in Christianos quartam persecutionem concitasset, in quâ multi Martyres cæsi sunt; ab hac tamen cessavit, audire *Quadrati* & aliorum apologiâ: aliquot etiam viros nobilissimos imperii initio ut sibi insidiantes necari jussit, & in Imperii fine *Severianum* suum levirum nonagenarium cum nepote *Fisco*, quod in adoptione *Antonini* se dolerent neglectos: ob has cædes ingrator populo fuit quàm *Trajanus*, etsi aliâ à civium sanguine abhorrens. Insigni fuit tam liberalitate quàm prudentiâ, gravitate, eruditione, & fortitudine; bello ei opus non fuit, usque adeo tam subditi, quàm vicini omnes cum reverebantur: milites antiquâ disciplinâ magnopere exercuit, plerisque suos annos in orbis Romani peragrationse insumpsit: in *Hispaniâ*, *Gallicâ*, *Germaniâ*, *Pannoniis*, *Graciâ*, *Asiâ*, *Æ-*

gypto, vias, portus, ædificia publica corrigens & instaurans, in *Britanniâ* longum illud vallum à Tinæ ostio ad Oceanum Britannicum ducentorum miliarium magno labore & sumptu duxit, ut Scotos ac Pictos ab incurfionibus in provinciam reprimeret.

Inter alias urbes Carthaginem & Hierosolymam reædificavit: *Baronius* Hierosolymam post debellatos Judæos vult reparatam; sed expressè *Dion*, quem in plerisque *Baronius*, & alii sequi solent, Judæos ad bellum incensos narrat, quod *Adrianus* ex Gentilibus coloniam Hierosolymis collocasset, & idolis Romanis in sacrâ suâ civitate templa construxisset. Bellum hoc Judæorum contra Romanos aliquot annis duravit multâ utrinque cæde, nec debellatum est, antequam *Illius Severus* ex *Britanniâ* evocatus suâ prudentiâ magis quàm viribus pertinacissimum illum populum fregisset: arces municissimâ quinquaginta captæ & everse, vici nobilissimi propè mille deleti, cum bellatorum quingentis octoginta millibus, præter infinitam multitudinem, quæ fame, incendio, & morbis interit. Judæorum dux *Barcocabas Stella* filius pro vero Messia haberi se voluit, Stella illa scilicet ex Jacobo oriunda; *Rabbi Akiba* istius seculi celeberrimus Doctor, desertâ suâ scholâ, armigerum Pseudochristo isti se præbuit, usque dum uterque cruentam mortem adeptus esset. Ingentissima hæc calamitas dementorum oculos nequaquam aperuit, ut sua in verum Christum peccata agnoscerent; tantum eò devenerunt ut *Barcocabam Bencosbam* filium mendacii appellarent. Certè ob pertinacissimam in Deum & homines rebellionem, *Adrianus* omni in *Judaam* ingressu, & omni Hierosolymorum aspectu severis suppliciis Judæis interdixit, lege seculis aliquot post ejus mortem durante; & quod magis absterret ab urbe, suam animal Judæis de testabile impressit portis: quod etiam Christianos à locis illis olim sanctis abarceret, templum *Veneri* in loco passionis, ac *Adonidi* in loco nativitatis ædificavit.

Dum *Severianus* necaretur, Deos suam innocentiam testatus, precatur ut Adrianus cum maximè vellet, non permetteretur mori; certè multoties mortem optavit, antequam mori potuit; nam postquam adoptavit *Aurelium Antoninum*, & hunc fecisset adoptare *Lucium Commodum* ac *Marcum Verum* intercute molestissimâ laborans, percupiit mori, ac multoties venenum ac gladium postulavit, sed *Antoninus*, quantum potuit, eum à morte servabat; ob id cognomentum *Pii* adeptus, tandem tamen medicorum consilio inediâ, & incommodis cibus de industriâ electis seipsum confecit anno ætatis sexagesimo secundo, imperii vicesimo, Christi centesimo quadragesimo, secundum calculum communem quem in Imperatorum vitis sequimur.

Dirum contra Iudeos bellum.

Magni in senectute Adriani cruciatus.

Antoninus Pius vir Imperator optimus.

Antoninus Pius Imperator decimus sextus, maximam virtutum vir etiam supra *Trajanum*, ac *Adrianum*: nulla sub eo bella, rapinae, caedes: Barbari vicini ipsius aequitati suae inter se controversias dirimendas committere: per totum Romanum orbem tanquam in patriâ absque latronum, vel piratarum metu licebat iter facere, eâ dein linguâ, iisdem ubique legibus.

Cum absque Imperatoris edicto Christiani hâc ite à Gentilibus morte mulcerentur, auditâ Justinî pro Christianis Apologiâ, Imperator ulteriorem persecutionem inhibuit.

Semper est commoratus Romæ contra quam *Adrianus*, existimans circumductione aulae Provincias gravari, & remoto longius Imperatore facilius populum tumultuari, ex *Adriani* placito adoptatis *Murco Aurelio Antonino*, *Vero* Philosopho, & *Lucio Vero*: expiravit ætatis 70. Imperii 23.

Marcus Aurelius bonus & strenuus Imperator.

Marcus Aurelius Imperator decimus septimus omnigenæ virtutis vir, difficillimis temporibus Romanum orbem sustinuit tam vitâ quam professione ex ordine Stoicorum *Philosophorum*: in plerisque domi militiæque Reipubl. optimè administravit, sed dissimiles admodum erant *Lucii Collegæ* mores; huic filiam *Lucillam* dedit in uxorem: dum *Vologesi* Parthi armis premeretur, *Lucium* virum satis strenuum in Orientem misit: omnia is bello necessaria Antiochiæ comparavit, misso contra hostem *Avidio Cassio*, multis ille præliis Parthum fregit, *Selenciam*, & *Ctesiphontem* regias urbes incendit, & Parthos, ad supplicandum ab Imperatoribus pacem, quibus vult ut ipsi conditionibus, adegit.

Dum in Oriente esset *Lucius*, gravem in Christianos persecutionem exercuit, hinc in Romanos in Christi exanduit. Cum *Persepoli* quidam milites auream capsulam ex sepulchro quodam effossam aperuissent, tam pestilens inde aura spiravit, ut totus exercitus gravissimâ lue inficeretur, quæ totum Romanum imperium, inprimis Romam & *Italiam* pervasit, cum infinitâ mortalium strage: istâ peste Romanorum viribus enervatis, *Marcomanni*, *Quadi*, *Sarmate*, & maxima Barbarorum ex Septentrione colluvies, transmissis Danubio & Rheno, imperium inundavit. Marcus ex nimio in studiis literarum labore factus valetudinarius, non ausus tamen fuit bellum hoc *Lucio* committere, multò minùs dissolutissimum virum Romæ relinquere: secum ergo duxit ad bellum. Antequam ex *Italia* egressi essent, in agro Veneto in uno vehiculo facientes iter, *Lucius* ex apoplexiâ mortuus concidit, quod de fraude hinc *Marci* quidam referebant, *Julius Capitolinus* à viri probitate testatur alienissimum.

Pergens ad Barbaros per aliquot annos duro bello licet semper victor implicatus est, semel à *Quadorum* numero exercitu ini-

quissimis locis circumclusus, exitio ultimo fuit proximus, calore inprimis & siti legiones enecabantur: locorum asperitas neque pugnae, neque fugæ ansam dabat. Dum dux milesque fatiscerent animis, legio *Melitina* ex urbe *Armenia* tota Christiana positis genibus, & sublatis ad cælum manibus supplex Christum rogavit opem: statim non tantum ingens pluvia Romanos refecit, sed & fulmina, maximaque ventorum vis in ora *Quadorum* vibrata plenam ipsi victoriam attulerunt; hinc amicissimas pro Christianis literas ad Senatum scripsit. Rectè ab Epiromatore suo *Xiphilino* taxatur *Dion* quod à legione fulminatrice miraculum hoc transferat ad *Ægyptum* *Magum*. Non obstantibus hisce Imperatoris ad Senatum literis, per Præfectorum malitiam, & antiquarum legum in novas religiones severitatem, persecutio perseveravit; nam præter *Polycarpum* & *Iustinum*, quamolurimi alii martyres extremo supplicio affecti sunt. Hujusce crudelitatis vinicta, tam in ipsum Imperatorem, quam ejus familiam totumque imperium mox emicuit: ipse enim, licet virtutes omnes, quantum quis Paganorum, coleret, ut in elegant de suâ vitâ commentario testatum facit; tamen *Faustina* uxor *Antonini Pii* filia mulierum omnium post *Mesfalnam*, ipso connivente, spurcissima evasit. Filium *Commodum*, cujus institutioni summam operam impenderat, comperit ingenii pravissimi monstrum; ex quo animi mœrore contabuit.

Dum in bello Marcomannico hæreret, *Cassium* in Oriente *Faustina* suscitavit ut imperium arriperet, metuens ne si *Marcus* valetudinarius expirasset, filii sui mores, ipsum, seque, & totam familiam perderent; voluit ergo suis consiliis *Cassium* adipisci thronum, ut per ejus nuptias in pristinâ perseveraret dignitate: etiam ista *Marcus* in *Faustina* tulit, sed contra *Cassium* volavit in *Syriam* tantum ducto in viâ Romæ de Germanis triumpho. Antequam ad manus est ventum, *Cassio* à suis amputatum est caput, ingratis *Marci*, cui in animo erat hosti victo vitam & dignitatem conservare. Romam cum eo rediens *Faustina* in itinere moritur.

Nulla ipsi vel in senectâ quiete frui datum est: Germani rebellantes iterum induere cogunt arma: per triennium cum his luctatus, tandem in castris febre, vel medicorum in *Commodi* gratiam fraude extinguitur anno ætatis quinquagesimo octavo, Imperii 18. Christi 182.

Commodus Caesarum decimus octavus statim in caltris salutatus Imperator cum Germanis de pace transigit, præstanti corpore juvenis, & ab Imperatoribus optimis *Adriano*, *Antonino*, ac *Aurelio* oriundus, ubique in viâ Romam, quo belli impatiens properabat, quasi quidam divorum acceptus est; sed mox

Pessima uxor, & filius pravissimus.

Sed Lucius prævus & infelix.

Legio Christianorum fulminatrix.

Commodi lætissima auspicia in exitu missos deservit.

apertè se dans in omnia vitia præcipitem, cò devenit odii, ut ipsa soror Lucilla cum Pompejano marito & plerâque nobilitate, in eum conjurârint. *Quintianus* qui ferendi Imperatoris partes susceperat, è longinquo pugionem ostentans à militibus confossus est antequam confoderet; hinc lata Commodoporta patuit interficiendi senatores.

Perennius Commodi oculus prætorianorum Præfectus ex proscriptorum bonis in imensum dives de imperio cogitans tollitur è medio: eadem fortuna fuit aliorum qui eundem postea gratiæ locum tenuerunt: *Cleander* à tumultuante populo in oculis Commodi disceptus est.

Tandem *Martia* pellicum dilectissima in necandorum catalogo suum videns nomen, cum *Lato* prætorianorum Præfecto inito consilio venenum imperatori propinat, cum quodum vigore juvenæ luctatur, ne evaderet metuens, *Martia Narcissum* athletam immittit, qui miserum strangulavit: ex crapula apoplecticum expirasse in vulgus sparsum est.

Herculem aliquando dici se voluit, & tum cum clavâ ac leonis pelle vias perambulabat: aliàs *Amazonis* placuit habitus ob amorem *Martia*. Imperavit annis duodecim, vixit triginta duos: eâ sagittandi peritiâ fuit & vi, ut destitatis iëctibus, nec repetitis in theatro, leones, ac quascunque feras trucidaret.

Herodianus & *Dion* scriptores præstantissimi, Commodò coætanei, in ejus historiâ multa diversimodè referunt. Observat rectè *Baronius*, quod est in primis notandum, in *Marci Aurelii* optimi Imperatoris vitâ quamplurima perpeffos Christianos, in Commodi tamen crudelissimi tyranni diebus omnino nihil, divinâ misericordiâ hoc procurante, seu per *Martia* concubinæ in Ecclesiam favorem, seu potius incusso percussoribus de seipsis quotidie à tyranno metu, per quem non vacabat aliis turbas creare.

Pertinax liberti filius Arithmeticam in pueritia didicit ob patris mercaturam, postea Grammaticam docuit, causas egit, in militiam ivit, in *Syriâ*, *Britanniâ*, *Daciâ*, *Germaniâ* inferiori per omnes ordines ascendit: ab *Aurelio Syria* & *Asia*, quod maximum in militiâ munus erat, Præfectus est constitutus, imperante Commodò aliquandiu exulavit, revocatus ad compescendas legionum seditiones mittitur in *Britanniâ*: hic comitibus necatis ipse quasi mortuus inter cadavera delituit, mox tamen pacatum exercitum cæsis rebellibus reliquit, in *Africam* præfectus iturus: hinc Romam reversus Urbis præfectus factus est, quotidie necem à Commodò expectanti nunciatur nocte mediâ adesse *Latum*, mori nequaquam dubius jacet imperterritus, & appropinquantem *Latum* exequi securus jubet mandata Domini quæ jamdiu expectâisset: hic Commodi mortem audit,

& *Martia* ac *Lati* preces ut imperium vellet accipere vix exoratus, omnium votis in Senatu acceptatur, annorum septuaginta, Imperator decimus nonus.

Prima ei cura in reprimendâ Prætorianorum insolentiâ: in cæteris adèò benignus ut ab omnibus amaretur. Barbari audito Pertinacem regnare, viri metu confessim ubique deposuerunt arma; sed Prætorianorum perfidia virum optimum quatuor integros menses non sivit imperare: dum seditiosi aliquot plecterentur, alii sine morâ armati ruunt in Palatium, Pertinax fugere in urbem, vellatère indecorum existimans prodit inermis, & primos orationis majestate compescens à posterioribus irruentibus confoditur. Ita sapiens, fortis, dilectus imperator, Romæ medio die à militibus plus minus trecentis vitâ privatur & imperio, idque inultus.

In castris aliquandiu metu populi se continent Prætoriani, sed mox de turribus clamant venale imperium, adest ab Urbe *Sulpitianus* Præfectus socer: Didio Juliano senatori pecuniosissimo prandenti afferunt licitationis nuncium, ac convivis ad auctionem propellitur, adest ad castra, majorem *Sulpitiano* summam offert; auditur, scalis in castra protrahitur, adoratur Imperator; armati deducunt in Senatum, hinc in Palatium; populus, ubicunque prodiret, execrantur mercatorem, patitur sine irâ contumelias, militibus quòd pollicita non præstaret, mox fit odio, Pannonicæ legiones *Septimium Severum*; Syriacæ *Pescenninum Nigrum* Imperatores statuunt. *Severus* festinat in *Italiam*, Julianus parat ire obviam, sed Prætoriani ad seditiones aptiores quam ad pugnas, diutinâ pace effœminat animis cadere, recusat *Severus* Julianum collegam, tandem Senatus inopem consilii Julianum cernens, ut indignum imperio deponunt, *Severum* pronunciant Imperatorem: percussores immissi Julianum cum amicis plorantem inveniunt in Palatio, & obtruncant septimo Imperii mense. *Severus* Imperator vigesimus primus Lepti in Africa natus vir literatus & eloquens, decurso toto studio tam militarium quàm togatarum dignitatum, summâ festinatione Romam properavit: antequam intravit urbem, Prætorianos inermes jussit occurrere, & circumclusos legionibus suis pugiones ac sagas deponere, tum damnationis dixit sententiam, deponendas Zonas, & Româ centum miliaribus exulandum.

Proxima cura fuit in *Asiam* properare; sed ne *Albinus* cum potentissimis Britannicæ legionibus se procul absente Romam occuparet, cum ex Senatûs sententiâ Cæsarem sibi in Imperio collegam constituit: post multa cum Nigriani ducibus in *Asia* secunda prælia, tandem in *Cilicia* littoribus ad Issicum horribili commissâ pugnâ omnes *Nigri* copias fudit:

A Prætorianis necatur Pertinax.

Julianus à Prætorianis mercatus Imperium ab eis occiditur.

Severus Prætorianos exaudivit.

Albinus fessit.

Pertinaxi incogitanti obtruditur Imperium.

dit: sublato *Nigro* ut solus regnaret ad Albinum subvertendum se convertit. Lugduni in *Galliæ* conferuntur manus, totum diem obstinatissimè pugnatur: pejores diu Severi partes, ipse suffosso equo ruit, & pro mortuo habitus est; sed *Latus* novis copiis irruens Severum equo imponit, Albinianos ingenti caede fundit; ipse Albinus Lugduni captus confoditur: caput hastæ infixum in foro desigitur, cadaveri Severus in equo feroci insultavit: crudelissimè victoriam exercuit, Romæ post triumphum, plurimos nobilium, tam virorum quàm matronarum quasi, *Nigro* vel *Albino* faventium trucidavit, bonis publicatis; amicis tamen & populo studuit esse benignissimus, sumptuosissima spectacula, convivia, & ædificia instituit: quanquam senio & arthritide vexatus, summâ tamen celeritate in Orientem iterum trajecit, plenam de *Nigriani* vindictam expetiturus. *Armenus* ad Severi arbitrium quassibet admisit pacis conditiones: *Artabanus* Parthus (*Ciesiphonte* diuturnam obsidionem passus, irrumpentibus vi Romanis fugit, relictis liberis & gazâ in prædam, Arabicas regiones olim rebellantes perdomuit, in reditu *Ægypti* Pyramidas invisit: apertam hic persecutionem in Christianos instituit, plurimi per totum imperium martyrio coronati, licet eâ tempestate multi viri doctissimi egregiis scriptis Christianorum innocentiam tutarentur: in his erant *Pantenus*, *Clemens Alexandrinus*, *Tertullianus*, *Irenæus*, *Minutius Felix*, & alii.

Divina in Severum vindicta non diu tardavit, adolescentes filii *Bassianus* & *Geta*, quorum utrumque secum Imperatores dixerat, irreconciliabili inter se odio flagrârunt. Severo popularis fuit *Plautinianus*, hunc præfectum Prætorio, & tandem imperii Collegam instituit: hujus filiam *Plautillam Bassiano* suo uxorem dedit, hanc quòd sperneret *Bassianus* patrem simul & filium *Plautianus* necare decrevit, rem Tribuno prætorio committit, hic Severo prodicionem revelat non credenti, sed dum nocte intempestâ in Imperatoris cubiculum quasi rem confectam spectaturum *Plautinianum* lorricatum introduxisset *Tribunus*, credit Imperator, & *Plautinianum* jubet tolli.

Ut filios ab urbe & occasionibus discordiæ avocaret, quamprimum de periculo legionum Britannicarum accepit, statim eò advolavit, licet in profundâ senectâ valetudinarius cruento & periculoso ob locorum difficultatem bello defunctus, amissis quinquaginta millibus militum *Scotos* & *Pictos* repressit, muro à mari ad mare ab *Abercornio* ad *Cellam Patricii* triginta duobus miliaribus excludens à provinciâ: vix dum perfectò opere moritur *Eboraci* ætatis sexagesimo sexto. Imperii decimo octavo. Christi ducentesimo tertio, relicto Romæ vino, oleo, frumento, quantum

urbi per quinquennium sufficeret, præter ingentem pecuniam, quanquam in armis, & operibus publicis totâ vitâ plurimus fuerit. Ingenti fuit, & imperii digno corpore, carnem vix edebat, bibebat tamen sine vinolentiâ profundè.

Ex voluntate *Severi Bassianus* (*Caracalla* dictus, à vestimenti genere quod populo donavit) *Martia* filius, & *Geta Julia* pariter imperabant. Dum Romam eunt fratres, eò profecit discordia, ut diversis mensis, hospitiiis, comitibus uterentur: eadem Romæ odia, nunquam nisi in Senatu convenère: *Julia* quasi communis mater, omnem operam, ut reconciliaret, dabat. *Geta* viris literatis, *Bassianus* militaribus cingebatur: apertæ utrinque factiones, uterque suis in omni scelere favebat: tandem *Bassianus*, cum occulta consilia frustra essent, in meridie inopinatus irruit, ubi *Geta* securus in Palatio prandebat, & in *Julia* complexibus fratrem confodit: inde *lymphato* similis ex urbe in castra provolat, quasi *Geta* sibi insidiantis victor, hinc in Senatu fratris accusator, *Geta* damnatur ut proditor. Quicumque in Senatu, in castris, in populo *Geta* favebat, tollitur de medio, hinc ingens in *Bassianum* odium, solos Prætorianos donis & indulgentiâ faventes habuit. Conscientia scelerum exegit urbe in provincias, in *Germaniâ* habitu. *Germanico* incedebat, in *Thraciâ* alter *Alexander* phalange cinctus, in *Troade* unus *Achilles*, *Alexandriam* invifens, audito dicteris se peti, infinitam populi stragem edere milites coegit, *Parthis* magnam cladem dedit simulans *Artabani* filix nuptias.

Dum in his est, *Materniano* urbis Præfecto scribit Romam, ut convocatis Mathematicis sua anquireret fata: rescribit *Maternianus* *Macrinum* parare insidias. Dum ad certamen curule properaret *Bassianus*, *Macrino* legionum præfecto literæ perlegendæ dantur, hic inevitabile sibi strui exitium cernens præoccupare certus, *Martialem* Centurionem militem prætorianum exequi jubet securè quod in imperatorem ipsi injuriosum habere sciebat odium: itaque dum in viâ Imperator secederet ad opera naturæ, occurrit quasi advocatus *Martialis*, & à tergo *Bassianum* suffodit; fugiens à militibus confoditur, nullo *Macrini* insidiarum edito indicio.

Julia *Antiochiæ* accepto nuncio venenum sibi propinavit, hæc *Geta* mater *Bassiani* noverca, dum unâ cum privigno staret, velum quasi negligens demisit, statim *Bassianus* accensus libidine, vellem, inquit, si liceret; retulit scelestâ, quodlibet licet imperatori conditori legum: hinc incestæ nuptiæ. Nihil de hoc vel *Herodianus*, vel *Dio*; *Spartianus* tamen, *Eutropius*, & *Aurelius Victor* rem gestam narrant. *Josephus Scaliger* ad *Eusebii* numerum bis millesimum ducentessimum tricessimum

Evadit
crudelissimus tyrannus.

Plautinianum collegam necant.

In Scotiâ male militatur.

Filiorum mutuum odium irreconciliabile.

Geta necat Bassianum.

Bassianum Macrinus.

mum primum ex *Oppiano* contendit *Julianum* non novercam, sed verè matrem *Bassiani* fuisse, vix tamen, ut arbitror, firmo argumento, quidni enim *Domina* communis fuit *Augustarum* titulus, ut *Dominus Augustorum*.

Bassianus Imperii sexto, ætatis quadragesimo tertio, Christi ducentesimo decimo nono interemptus est. Crudelissimâ hac bestia imperante magna fuit ecclesiis pax, non tam quòd ejus nutrix Christiana fuerit, quàm quòd Deo suis post maximam sub *Severo* tempestatem halcyonia dare visum sit, Imperatoris furore in Romanos, Alexandrinos, aliosque piorum persecutores converso.

Mortuo Imperatore in castris de successore consultatur, omnium vota Audentium ex postulant, sed viro prudenti obstinatè recusanti, imperium defertur *Macrino*, miser hic ambabus ulnis amplectitur. Cùm *Artabano* duobus continuis diebus ancipiti Marte pugnatur, sed cùm *Bassianum* interiisse intellexisset *Artabanus*, & captivos sine pretio offerret *Macrinus*, facilè pax coivit.

Macrinum
Heliogabalus. Dum *Macrinus* Antiochiæ deliciis intentus moratur, exercitum domum cògitantem, moræque impatientem *Macrini* tædium capit.

Mæsa Julia Augusta soror diu Romæ in palatio vixit, duas habuit filias *Sohamam* & *Mammaam*, hujus filius erat *Alexander*, & illius *Heliogabalus* ex patribus Syris, hic *Gabalis* in *Galileâ* juxta *Libanum*, ille *Arca* urbe vicinâ natus. *Mæsa* amplissima re Romæ comparatâ, *Gabalis* egregium templum *Soli* construxit qui *Ela Gabal* dicebatur non ab *sol*, sed Syriaco *Ela Deus*, & *Gabal* civitate *Phœnicie*. *Mæsa* nepotes suos soli sacerdotes instituit, majorem *Sohamam* quatuordecim annorum puerum, minorem *Mammaam* duodecim. Dum in iis locis legiones aliquot castra metarentur, & frequenter templum ac sacerdotes pueros inviserent, *Mæsa* Romani moris à multis annis gnara, fingit puerum utrumque à *Bassiano* genitum, & milites magnâ pecuniâ donat, plurimum factâ spei illi statim majorem *Heliogabalum* ad castra raptum Imperatorem dicunt.

Macrinus initio re spretâ *Julianum* qui necaret, mittit, sed dum castra *Julianus* obsidet à suis obruncatur, & castra rebelles conjungunt, hoc ictu excitatus *Macrinus*, omnibus viribus ad manus venit; aperto Marte profligatus Romam versus fugit, in viâ morbus *Chalcide* cogit decumbere, ubi ab *Heliogabalo* supervenientes patrem cum filio etiam *Cæsare* obruncant.

Heliogabalus
Prætoriani. *Heliogabalus* Imperatorum vigesimus quartus, quatuordecim annorum adolescens formosissimus, ut Romam venit, omnis *Luxuriæ* horribilissimum monstrum evasit. *Mercetricum* in Palatio Senatui instituit, ad quas fœmineo vestitus habitu orationem habuit *Commilitones* exordiens, veste aureâ gem-

mis intextâ urebatur, nec secundò inducibat; annulis pleni digiti, exutos non resumebat, ex aureis poculis nunquam bis bibebat, lectistrata aurea, super affusi flores, ambarum muscum imo gemmæ; vilissima instrumenta ex auro puro, urinaria onychina, Luminaria erant Lampades balsami, leonibus phœnos, canibus anserum medullas, aulicis perdicum ac pavonum cerebra, vel auri missas dabat, dies in noctem, nox in diem vertebatur, libidinum socios in provincias, & ad legiones præfectos mittebat.

Aliquandiu *Sardanapalum* hunc passus est populus, eo quod ingentibus donariis plebem ditaret, & *Mæsa* avia prudentibus consiliis, quantum poterat, publica regeret, & ut populum cohiberet, *Heliogabalo* persuasit *Alexandri* juvenis optimi adoptionem. Ista tamen nondiu monstrum protexere, nam dum pergeret in luxuriâ, terram tangere fastidians nisi superstratam auri pulvere, Prætoriani tandem *Lattrinâ*, ubi latebat extractum, in angustum fordium canalem detrusere, illinc per publicas vias tractum *Tiberi* immergere, ponderibus appensis, ne ad sepulturam emergeret, ætatis vigesimo, Imperii sexto anno.

Alexander Severus
optimus
Imperator
à Maximiano
necatur. *Alexander Severus* Imperator vigesimus quintus *Arca* in *Syriâ* natus annorum sedecim adolescens, omnium cum applausu imperium adiit: in literis & omni arte liberali apprimè profecerat: licet canere, vel fidibus ludere post imperium extra privatissimos parietes auditus non fuerit: qui probæ famæ non fuerunt omnes Senatu, Palatio, & muneribus provincialibus ejecit: munerum publicorum licitationem execrabatur, iudices probos assumebat secum in lecticam, improborum aspectus bilem ei ad vomitum usque movebat: cibo communi, nullisque vel ipse vel aulicis gemmis utebantur, pecuniam publicam non nisi in publicis operibus, quæ magnificentissima extruxit, infundendam putabat; familiarissimis pecuniæ fuit perparcus, nullâ in fures misericordiâ, summâ in pauperes liberalitate, agrotantes nobiles familiariter invisebat. Christi imaginem, & *Abrahami* inter cæteros Divos colebat, multa à Christianis didicisse se professus, in primis, quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Mater *Mammae* *Origenem* de religione differentem lubenter multoties audivisse dicitur.

Quæ ultra *Euphratem* Macedones tenuere occupavit *Arfaces* Parthus, & habuere ad quadringentos annos *Arfacidæ* Romani imperii per formidabiles, eorum ultimus *Artabannus* ab *Artaxerxe* Persâ dimotus est folio, hic in *Perside* Thronum stabilienis Romani imperii in *Mesopotamiâ* limites invasit, contra eum movit *Alexander* magnis cum copiis, ea disciplina in castris fuit, ut in pomariis quæ transirent milites, secura penderent mala. *Artaxerxes* occurrit cum peditibus innumeris, equitum

quitum centum viginti millibus, elephantis septingentis, curribus falcatis mille, post acrem pugnam, infinita cecidit Perfarum vis, equitum decem millia, currus capti mille, elephantes capti trecenti, ducenti cæsi, ingens Romæ triumphus. Ista *Lampridius*, & ex eo *Petrus Alexia* in historiâ suâ imperiali, aliique; sed *Dio* ac *Herodianus* multo aliter rem narrant.

Paulò post Germani obstacula Rheni & Danubii percurrere, ad hos refranandos occurrit Alexander, dum legiones dissolutas militari disciplinâ coercere conatur, scelesti in tentorio securum necare optimum Imperatorem, instigante Maximino Thracetyronum præfecto, ætatis vigesimo nono, Imperii decimo tertio.

Maximinus Horribilis tyrannus.

Maximinus patre Gotho, matre Alanâ, octo pedum geometricorum vir, ab ovili Thracio adolefcens venit in *Syriam* ad *Severum*, ubi sedecim lixas validissimos luctando stravit, *Maerimum* deseruit, ad *Heliogabulum* accedens, effœminatum virum non nisi semel potuit aspicere, *Alexandro* lubenter inseruit, donec dominandi libido infatuavit: Imperator omnes in exercitu & Senatu *Alexandri* familiares dedit neci, sextam in Christianos persecutionem excivit, Germanos crudelissimo bello afflixit.

Rebellans in Africâ Gordianus à Capelliano caditur.

Intereâ Afri Procuratorem suum immodicæ crudelitatis, & avaritiæ cædentes, Gordianum Proconsulem *Severi* generum, virum modestum, literatum, fortem, annorum octoginta Imperii insignia cogunt sumere unâ cum filio Gordiano: Senatus etiam addidit Gordianum nepotem puerum, statim occupatur Carthago, mittuntur nuncii Romam, Prætorianorum & Urbis præfecti necantur, & per totam *Italiam Maximini* ministri mulcuntur morte. *Maximinus* accepto nuncio caput muris allisit, corpus humi volvit furore plenus, & sanguinem spirans in *Italiam* properat. Sed in *Africâ* Capellianus *Mauritania* Proconsul vetus Gordiani inimicus, convocatis legionibus juxta Carthaginem Gordianum juniorem fulis copiis cedit, Carthaginem captam cadibus replet; Gordianus senior zonâ suâ sibi fauces collidit. Attonitus Senatus *Maximum Pupienum* & *Balbinum* Cæsares creat: hi ex *Maximini* viâ omnia alimenta remouent, ejus igitur exercitus fame offensus seditiones inuere, Maximinus ab Aquilejâ repulsus dum in tentorio sedet, ab ingruentibus militibus unâ cum filio obruncatur ætatis sexagesimo, Imperii tertio, Christi ducentesimo quadragesimo, caput magno cum gaudio Romæ visum est.

Maximum sui necant milites.

Pupienum & Balbinum Prætoriani necant.

Pupienus Aquilejam properans *Maximini* legiones donariis pæcatas ad stationes remisit, Prætoriani & Senatus Romæ Imperatores laudârunt, sed dum in Senatu jubentur sapienter imperare, qui à sapientibus essent electi, nam

quos stulti eligerent stultè regnare, eoque mordebantur Prætorianorum animi hoc dicitur, ut, dum urbs, & Imperatorum pleraque familia in theatro vacaret ludis, ipsi armati ad Palatium concurrerent. Pupienus hoc audito, statim Germanicum advocat præsidium: Balbinus advocari vetuit, metuens ne fisco à Pupieno rumore Germani contra se accerferentur: intereâ adsunt Prætoriani, deducuntur vincti Imperatores per plateas versus castra, & nunciato adesse Germanos vindices, necantur: *Gordianus* quatuordecim annorum puer fortè obuius raptatur in castra ad sumenda insignia imperii.

In Pupieno desinit *Herodianus*, ut in *Alexandro Dion*, pergunt tamen alii in Cæsarum historiâ egregii scriptores *Lampridius*, *Capitolinus*, *Spartianus*, *Eutropius*, *Aurelius Victor*, *Eusebius*, & alii.

Gordiani imperium Senatam cum Prætorianis reconciliavit, *Misitheum* hic societum virum optimum habuit, cujus consiliis omnia administrabantur justissimè: profectus est Gordianus in bellum Persicum, nam *Sapor Artaxerxis* frater etiam Antiochiam *Syrie* occupaverat, uno autem & altero proelio fractus. *Sapor* in intima *Persie* fugit, *Misitheus* veneno tollitur à *Philippo* Arabe, & Christiano, ut habet *Eusebius* & *Hieronymus*, atque alii antiquorum: *Baronius* tamen initio imperii non vult Christianum, sed postea cum pravissimos mores mutasset in melius, *Scaliger* verò ad *Eusebium* cum stomacho negat unquam Christianum, & epistolas *Origenis* ad hoc probandum ab *Eusebio* adductas affirmat supposititias. Utcunque susceptus *Philippus* à Gordiano in socii præfecturam ita rem tractavit, ut exercitus inopiam commeatuum Imperatoris culpâ putaret accidere, ergo *Philippus* collega dicitur, hic jam Cæsar in omnibus Gordiano imperare, magni animi juvenis convocato exercitu tueri de *Philippi* insolentiâ; verum astutus Arabs eò Gordianum adegit, ut Cæsaris titulo deposito, etiam negatâ præfecturâ Prætorii, ducis honorem emendicaret frustra, tandem à Philippicis est necatus, Imperii sexto, ætatis decimo octavo.

Gordianus puer feliciter imperavit.

Gordianum Philippus necat.

Philippus Imperator vicesimus nonus ardore visendi suam Romam *Mesopotamiam* & *Syriam* Persis pactus est, sed Romæ provinciarum alienationem malè audire sentiens Persis bellum eo nomine indicit, verum illi nondum ruptâ pace provincias sponte restitunt: Gothi ex *Scythiâ Thraciam* & *Myriam* transcurrunt, *Martinus* Illyrici Præfectus contra mittitur, hic se dicit Imperatorem, sed post aliquot dies à suis necatur. Postea *Decius* vir consularis mittitur ad exercitum, qui conscius quid in Philippum jam admisset *Decium* cogit Imperium arripere. *Decius* jubet Philippum esse securum, nam se invitum im-

Philippum sui milites.

perare, statimque, ubi liberum foret, Imperium deponere paratum; non credit Philippus, contraque maximis copiis contendit; in viâ Veronæ à suis capite supra dentes inferiores truncatur, mactatur etiam Romæ filius Cæsar adolescens, baptizatus, ut quidam; qui nunquam risisse visus est, anno Imperii septimo, Christi ducentesimo quinquagesimo secundo.

Decius
Galli fraus
deperit.

Decius Imperator tricesimus in Pannoniâ inferiori natus nobili loco à Senatu cum gaudio recipitur, ac inter prudentes Imperatores numeratur, etsi crudelissimam in Christianos persecutionem excitârît, de quâ fusè *Baronius* ex *Origene*, *Cypriano*, & aliis ejus avi tractatoribus. Seden Dei vindictam! Dum in *Thraciâ* Gothos fudisset, eorumque Rex ad montes fugiens offerret suum reditum in patriam, modò libera daretur via, recusans Decius omnes exitus circumvallat, quorum unum *Trebôniano Gallo* committit, hic desiderans imperium, cum Gothis clam consilium communicat invadendi castra Imperatoris, dum subducunt se Gothi in locum insidiarum, Decius junior in pugna cadit, pater se victum videns, in paludem profundam equum præcipitat, unde præ armorum pondere nunquam emerfit ad sepulturam, anno Imperii secundo.

Gallus ab
Æmiliano
debellatur.

Gallus Imperator tricesimus primus fœditati proditiōnis infamem addit cum Gothis pacem pacto tributo: nihilominus Gothi in *Theffaliam* usque imperium devastârunt, eorumque exemplo *Perfæ* in *Syriam* atque *Armeniam* irrupère. Auxit ille *Decii* in Christianos crudelitatem, hinc fœdissima in omnes Imperii urbes, & propè domos decennalis pestis. *Æmilianus* insignem de Gothis victoriam est adeptus, sed hujus superbiâ elatus Imperator dici voluit, contra quem pugnans Gallus, unâ cum filiis cæsus est secundo imperii anno.

Æmilianus
à suis
confoditur.

Æmilianum tricesimum secundum Imperatorem agnoscere noluit *Valerianus*, contra quem movens onere itineris levatus est, nam tertio imperii mense Æmilianus à suis confoditur.

Valerianus
à Sapore
Persâ cruciatur.

Valerianus Imperator tricesimus tertius, summo omnium cum gaudio & spe unâ cum filio *Gallieno* adiit Imperium anno ætatis septuagesimo, in magnis virtutibus & felicitate totam eo usque ætatem peregerat; à Senatu, permittente *Decio*, creatus Censor, initio domus ejus Christianis non asyllum modò; sed habitaculum fuit, verùm ab Ægyptio Mago seductus evasit sævus persecutor, hinc à Deo clades. In Sapore Persam tendens, seu negligentia, seu proditiōne in eas locorum angustias devenit, ut Persis sine pugna in manus venerit, hinc miserrimum in modum à Sapore habitus est, dum enim ascenderet equum *Perfa* *Valeriani* collo pro stapedâ est usus, & tandem oculis ac pelle privatum necavit. *Valeriani* imperio dura fuit ubique persecutio Christianorum, *Cyprianum*, & aliorum martyria fusè

& eleganter *Baronius* describit, quæ ubique interferit ad suam hypothesein de Romani Pontificis potestate, & Romanæ ecclesiæ prærogativâ ea prudens lector facillè animadvertet, & declinabit.

Gallieni infelicissimum fuit imperium, nulla redimendi patris ei cura, hinc ubique Imperatorum examen: tyranni supra triginta in *Graciâ*, *Asiâ*, *Slavoniâ*, *Galliâ*, & *Africâ*, omnes à *Valeriano* nominati præfecti imperio se dignos putabant, dum Gallieno nullam aliam esse vident curam, quam deliciarum Romæ.

Gallieni infelix imperium.

Odenatus Palmyrenorum in *Syriâ* Princeps. Imperatorem agens, splendidissimas contra *Saporem* victorias obtinuit. Nisibin, Charras, imò Ctesiphontem occupavit, regia gaza, & uxores, *Sapore* fuso in manus venere: tandem *Meonius* sobrinus fortissimum *Odenatum* per insidias tollit, ipse mox ab iisdem insidiatoribus sublatus, imperio *Zenobiæ Odenati* uxori relicto; hæc omnes Orientis provincias fortissimè tam contra *Persas* quàm *Romanos* tutata est.

Zenobia Imperatrix fortissima.

Gallienus dum *Mediolanum*, quod occupaverat *Aurcolus*, obsideret, à conjuratis cæsus est; hujus Imperio Germani in *Italiam* *Ravennam* usque, & in *Hispaniam* *Tarracōnem* usque irrupère, *Sarmatæ* *Pannonias*, Gothi *Graciam* & *Asiam* vastârunt: sola propè *Italia* remansit integra, usque ad eò tamen pestis Romæ furit, ut uno die quinque millia interirent. Regnavit *Gallienus* cum patre captivo annis septem, & solus octo.

Conjuratorum nullus occupare potuit Imperium, sed communi omnium suffragio *Claudius Dalmata* sufficitur, vir magno & formoso corpore, ingentibus viribus, castus, justus, prudens, ex Senatûs sententiâ omnia administravit; *Mediolanum* cepit *Aureolo* interfecto, recepit provincias, dum ambigitur contra quos proximè eundem, tyranni (inquit) mihi hostes, Barbari verò Reipublicæ, hi primùm debellandi, in Danubii ripâ cum Gothis magna erant Herulorum, & aliorum copiarum ad trecenta viginti bellatorum millia præterlixas, cum bis mille navigiis, hos ingenti strage delevit, Germanorum etiam ad lacum *Benacum* ducenta millia cecidit.

Claudius fortissimum Imperatorem morbus extinguit.

In victum Imperatorem cum Barbaris ejetis pararet in tyrannos arma, febris necavit secundo anno Imperii, Christi ducentesimo septuagesimo tertio.

Quintilius Claudii frater relicto cum aliquot legionibus in Italiâ, ab his post fratris mortem dictus est Imperator tricesimus sextus, sed audito *Claudii* exercitum elegisse *Aurelianum*, infirmitatis suæ conscius, licet à Senatu probaretur, venas aperuit.

Quintilius sibi venam solvit.

Aurelianus Dacus præstanti ad eò corpore & animo, ut uno die hostium quadraginta ceciderit, *Alexandro* & *Cæsari*, ni obstitisset crudelitas,

Aurelianus ingens bellator.

delitas,

delitas, facile comparari potuisset. Prima in Suevos & Sarmatas expeditio, dum hic occupatur. Marcomanni *Lombardiam* vastabant, eo Romæ terrore illato, ut malè ob cunctationem de Aureliano loquerentur, ubi venit, Marcomannos delevit licet difficulter, nam ad Placentiam tantum non est actum de Romanis, hinc Romam accedens multos ob murmura necavit. In *Asiam* movet, non magno negotio se tradunt provinciæ, sed cum *Zenobia* asperissimum toto die certamen fuit, tandem victa Regina fugit Palmyram, qui ex Persis & Saracenis venerunt auxilio dejecit Imperator: omni spe præcisâ fugit Regina ex urbe versus Persiam, sed ab equitibus retracta humaniter ab Imperatore habita est: postea rebellârunt Palmyreni, sed accurrens Româ Imperator facile compefcuit, & Palmyram funditus evertit.

Restabat *Tetricus Gallia & Hispania* Dominus, dum in hunc Aurelianus iter parat, advenère à viro prudenti literæ significantes paratum se reddere provincias, utpote militaris insolentiæ pertaxum, splendidissimum egit Aurelianus triumphum ductis *Zenobia* & *Tetrico*. *Tetrico* postea commisit *Italia* aliquot provincias, & *Zenobia* honorificum ex agris victum concessit.

In *Persiam* ad vindicandam Valeriani captivitatem tendens, ad persequendos Christianos quos prius toleraverat, edicta condidit, dum signaret, fulmine propè ictus est, sed perseverans vitâ privatus est, *Mucius* enim ab epistolis ob Aureliani minas vitæ suæ metuens, catalogum descripsit quasi necandorum, hoc ostenso, facile coit conjuratorum manus, qui Imperatorem in *Thraciâ* necârunt anno Imperii sexto.

Post *Aurelianum*, quod mirere, sex mensibus vacavit imperium, nam sub *Gallieno* tyrannicidia omnes ab occupatione Imperii deterebant, exercitus senatui, senatus exercitui repetitis vicibus nominationem detulit, tandem Senatus *Tacitum* virum probum Imperatorem tricesimum octavum nominavit: hic dum contra Persas moveret, *Tarsi* febre extinguitur sexto Imperii mense.

Florianus Taciti frater Imperium postea occupavit, sed legiones Orientales *Probum* nominârunt, quo audito *Florianus* venam aperuit.

Probus *Syrmii* in inferiori *Pannoniâ* natus Imperator quadragesimus, si suo tempore *Livios* vel *Polybios* repperisset, *Hannibale*, imò *Cæsare* fuisset superior prædicatus, Germani post *Aureliani* mortem *Galliam* occupavêre; hos *Probus* tribus diebus continuatâ pugnâ, nisi quantum noctis interruperunt tenebræ, confregit, necatis supra quadringenta millia. Sarmatas etiam *Sclavoniâ* ejecit horribili cæde: supra *Thraciam* dum vadit ad delendos in suis sedibus Gothos, sponte sepe-

mittunt Imperatoris arbitrio, proximum in Persas iter, in viâ perdomantur *Isauri*, situlocorum superbi; *Blemii* etiam *Æthiopes* *Syriâ*, quam propè totam occupaverant, ejiciuntur, Persa ad manus venire reformidans, quas præscripsit *Probus* pacis condiciones, accepit, sic plena Imperio quies parta est.

Erat in *Syriâ* *Saturninus* vir magnæ virtutis, hic *Alexandriam* veniens à populo Imperator salutatus est, cum populi impetum effugisset, à suis militibus *Cæsaris* nomen accipere, licet cum multis lacrymis coactus est, cum eo difficile *Probo* bellum, victor *Probus* doluit casum *Saturninum*, cui veniam dare statuit, utpote peccare coacto.

Sub idem tempus *Banosus* in *Britanniâ*, *Proclus* in *Germaniâ* rebellârunt; *Banosus* victus gulam sibi fregit: valebat hic quantum decem bibacissimi potare sine ebrietate, nam ad lubitum ad ultimam guttam emejebat, *Proclus* à Germanis necatus est.

Concesserat *Probus* pessimo consilio pentibus Barbaris devastatam *Thraciam* in sedem: hi quietis impatientes in ceteras provincias exundârunt, sed horribili *Vandalorum* cum cæde in veterem alveum *Barbaro* *Probus* conclusit: hinc augustissimum triumphum duxit. In toto tum Imperio nemus quidem *Probi* metu rodebat, tandem animus ei fuit *Persarum* delere Imperium, sed in viâ milites invidentes omnia pacata, & Imperatoris virtutum impatientes, virum mirabilem cecidère, anno Imperii sexto, Christi ducentesimo octogesimo quinto.

Carus Præfectus Prætorii *Slavo* electus est ab exercitu Imperator quadragesimus primus, hic statim de *Probi* parricidis sumpsit supplicium, contra Sarmatas *Italia* ipsi minitantes movit, & magnâ cæde fudit, hinc contra *Persas* in variis præliis victor, dum *Persicam* potestatem funditus eruere parat, & in tentorio *Tigridis* ripâ morbus invadit, & in tentorio decumbentem fulmen extinguit.

Reliquit filium majorem *Carinum* juvenem dissolutum in *Galliâ* *Cæsarem*; juniorem *Numerianum* adolescentem doctum, & probum secum habuit in *Persia*: hic statim salutatur Imperator, sed redeuntem in *Italiam* in clausâ ob oculorum dolorem læticâ *Arius* *Aper* focer confodiendum curat, tertio die odor læticæ scelus propalavit, antequam *Aperi* præfationes obtinuissent Imperium.

Dioclesianus *Dalmata* Imperator quadragesimus secundus ex infimâ plebe, sed magnâ virtute vir *Cari* dispensator, suis manibus coram tribunali *Aprum* juxta *Drivide* prædictum, ob truncavit, *Carinum* etiam fufis in *Galliâ* copiis necavit.

Dioclesianus Imperii molem sentiens *Maximinianum* Augustum creat, & duos *Cæsares*, alterum *Galerium* armentarium sibi successurum *Maximiniano* *Constantium* *Cblo-*

A conjuratis occiditur.

Tacitum febris necat.

Florianus necat seipsum.

Probus mira fortitudinis Imperator.

A suis caeditur.

Carum extinguit fulmen.

Numerianum necat Aper.

Dioclesianus Aprum.

Maximinianus Augustus, Galerius, & Constantinum.

rum, nobilem Romanum, cujus mater *Claudia* nuperi Imperatoris *Claudi* fuit neptis. Constantio data est in uxorem *Theodosia* Maximiniani privigna, & *Helena* Constantini mater repudiata est.

Dioclesianus ab Augusto collegâ, ut pater à *Gallerio* & *Constantio* Cæsaribus ut Dominus habebatur, omnes quatuor ingentia simul exercuerunt bella. *Dioclesianus* *Archillemum* qui in *Aegypto* rebellaverat magno labore tandem perdomuit, captâ vi *Alexandriâ*, *Maximinianus* majore cum difficultate regiones Africanas compefcuit.

Constantius ita à Germanis angebatur, ut cum *Carausio* *Britannia* tyranno pacem statuere necesse habuerit: *Carausius* post septem annorum tyrannidem ab *Alecto* confossus est, & hic post trium ab *Afclepiadoto*: ita post decem annos *Britannia* ad *Constantium* rediit.

Galerius multis præliis à *Narsco* Persâ superatus, tandem maximâ pugnâ vicit. *Narsesus* ipse fugit, uxores, sorores, gaza, captæ; ita *Galerium* prius abominatus *Dioclesianus* amplexus est, hinc quatuor Cæsares junctis armis in Barbaros boreales moverunt, quos variis præliis fregerunt, & omni bello finito triumphum egerunt.

Dioclesianus tum edito edicto ab omni fortuna hominibus more Persico voluit adorari, calceosque exosculandos gemmis adornavit, quodque funestius, fœdissimam Christianorum lanienam mandavit, quæ persecutio undecima decem annos duravit, tandem sponte renuncians Imperio *Salone* in patriâ hortis colendis in summâ pace vacavit; quem in æternum torquere Deus statuit, ei aliquandiu in terris quâdam beatitate frui sæpe permittit. Eodem quo ipse die; vel persuasit, vel coegit collegam *Maximinianum* renunciare mundo, Imperio relicto Cæsaribus *Constantio*, & *Galerio*. *Constantius* & *Galerius* discordiarum metu, quas *Dioclesiani* auctoritas suppresserat, imperium statim divisere, imò verò post divisionem *Constantius* sponte *Galerio* cessit *Africâ* & *Italiâ*, contentus *Hispaniâ*, *Galliâ*, *Germaniâ*, & *Britannia*. *Galerius*, quò melius amplam suam sortem administraret, Cæsares dixit *Maximinum* ex sorore nepotem, quem *Asia* & *Aegypto* præfecit, & *Severum*, cui *Italiâ* & *Africâ* commisit, ipse *Slavoniam*, *Illyricum*, & *Graciam* gubernans.

Prætoriani Romæ pertasi morum *Severi*, *Maxentium* *Maximiniani* filium creant Imperatorem: *Severus* cum exercitu accedens à suis proditur. *Constantius* antea concesserat fati relicto hærede *Constantino* ex *Helena* priori uxore: huic in uxorem data est *Fausta* *Maximiniani* filia, *Maximinianus* amore dominandi audito filium *Maxentium* regnare, Romam advolat: acceptus honorificè est, donec apparuere in filium insidiæ, tum ita malè à Prætorianis est habitus, ut in *Galliam*

ad generum fugerit: hic amicissimè acceptus dum fraudis in *Constantinum* compertus dilaberetur, *Marfilæ* captus generi imperio iustus est mori.

Galerius, relicto in *Sclavoniâ* Cæsare *Licinio*, ipse in *Maxentium* Romam contendit, sed in itinere subolsactâ suorum fraude properè remeavit, subortâ in latere peste maximi doloris, ut pro se precarentur Christiani efflagitavit, revocatis omnibus in eorum religionem edictis: verùm fera fuit & ficta pœnitentia, itaque in horribilibus phthirjaseos cruciatibus expiravit, anno Imperii sexto.

Licinius se statim dixit *Augustum*, *Maxentii* tyrannide crescente à Senatu clam exoratur. *Constantinus* ut in *Italiâ* veniret: paruit ille, *Mediolani* *Licinium* convenit, cui dedit in uxorem sororem *Constantiam*: cum ad nuptias vocatus ex solitudine venire recusasset *Dioclesianus*, minaces uterque Cæsar literas scripsit ad decrepitum senem quasi *Maxentio* faventem, metu ergo venenum sibi *Dioclesianus* propinavit, & ut quidam referunt, insanienis expiravit.

Constantinus contra *Maxentium* semel victor, dum iterum totis viribus concurreretur, metuens magis à præstigiis quàm armis *Maxentii* suppliciter Christi opem oravit: in precibus ingentem in cælo crucem conspexit acceptâ voce: in hoc signo vinces, quod & factum; nam primo concursu recedens *Maxentius*, per pontem quem *Tiberi* imposuerat, cum equo delapsus mergitur. *Constantinus* unâ cum *Licinio* edicta amplissima in Christi honorem edidit, quibus *Maximinus* Cæsar parère cogitur. Postea tamen actâ pœnitentiâ Christianorum persecutionem *Maximinus* continuat, & contra Augustos parat arma, verùm primo prælio fusus est; reparantem vires invadit plaga doloris ad eò saxi, ut humi se volutaret comedis digitis, tandem furiosus efflavit animam, hujus morte plena Christianis pax statuta est.

Verumenimverò *Licinius* *Constantini* gloriæ impatiens Christianos vexare cepit, & omnia in *Constantini* perniciem post duodecim annorum amicitiam moliri. In *Pannoniâ* concurritur, *Licinius* profligatur, postea in *Bithiniâ* sævissimum prælium fuit, ubi plene victus *Licinius* cum suo Cæsare *Martiano* uxoris precibus *Nicomedia* vivere liberè permissus est, mox tamen aliquid molienis necari iustus anno Christi trecentesimo vigesimo septimo.

Notatur *Constantinus* à quibusdam crudelitatis, inprimis quod *Faustam* uxorem, & *Christum* filium necandos curaverit, conjectant aliqui *Faustam*, vel quod ad illicitum a-norem *Christum* pertrahere non posset, vel quod quempiam suis liberis in imperio anteferri doleret, *Crispo* struxisse calumnias, quæ cum post *Crispi* necem patuissent, structrici perni-

Diva Christianorum persecutio.

Constantinus Cæsar Maximianum ju-re necat.

Miseria Galerii mors.

Dioclesianus venenum seipsum extinguit.

Constantinus opem Christi Maxentium debellat.

Licinius à Constantino perdomatur.

Cur uxorem & filium Constantinus occiderit.

perniciem attulere. *Orosius*, necatos perhibet occultis de causis.

Sarmatas & Gothos Constantinus compe-
scuit, dum contra Persas arma pararet, mor-
bus extinxit atatis sexagesimo sexto, Christi
trecentesimo quadragesimo secundo.

Veterem Romanam spoliavit plerisque mo-
numentis, ut novam ditaret, post multam de-
liberationem Byzantium aulae sedes delecta est.
De concilio Nicarno, & totâ Constantinensi vi-
tâ, ac sequentibus Imperatoribus Christianis,
aliâs fortasse fusè.

CAPUT II.

*Ad Primam Novi Testamenti Epocham
quæstiones & dubia.*

QUÆSTIO PRIMA.

De anno natali Salvatoris.

MAGNUM in hac quæstione momentum
à Chronologis omnibus nuperis, nec
minor à plerisque difficultas poni solet. Na-
tivitas Salvatoris Epocharum & Characterum
omnium Chronicorum est facile princeps:
Mundi principium, temporaque omnia Crea-
tionem insequuta huc ut ad fastum felixque
suum centrum spectant, & omnia posteriora
hinc ut à fonte in finem seculi, ac postera æ-
ternitatis magnum mare barathrumque decur-
runt. Quotviscunque temporum sectiones à
Chronologis usurpentur, Christianis tamen
nunquam satisfacit, nisi omnia ad Christi nata-
lem expressè referantur; priora secula sic nu-
merando, ut quotannis Christi Natalem an-
tecesserint cognoscatur; & posteriora, ut quot-
annis sequuta sint, pateat: usque adeo ut om-
nes temporum termini vacillent, trepident,
& fluctuent; Nisi hoc centrum figatur im-
motum, & hæc Cynosura ponatur in meri-
dianâ luce.

Tantum in hac quæstione momentum di-
xi positum à nuperis Chronologis, nam anti-
quiores seu Theologi seu Chronologi (quod
mirere) eousque celeberrimam hanc Epo-
cham neglexerunt, ut eorum perpauci vel o-
biter ejus fecerint mentionem; certè omni-
nò nullus ante septimum à Christo seculum,
Natalem Domini ad negotium ullum seu ci-
vile seu ecclesiasticum designandum applica-
vit. Justinianus plus quàm quingentis à Chri-
sto annis in suis Authenticis Novellâ 47. ve-
teribus temporum designationibus ab Urbe
conditâ, à nominibus Consulibus, ab indictio-
ne tributorum, quartum addi præcepit Cha-
racterem, antea, ut videtur, inusitatum, an-
nos scilicet *Augusti* pro tempore imperantis,
sed nullum habet de Christi nativitate verbum.
Acursius quidem in suâ glossâ legem illam
mandare vult præfixionem Natalis Christi, ut
quintum temporum Characterem, sed hæc
glossâ vana est, ut & alia ibidem, quâ statuit

Acursius singulari in temporibus ignorantia,
non tantum indictmentes (quas primum insti-
tuit *Constantinus*) Christi tempore usitatas, sed
& *Justinianum* Novellarum auctorem Chri-
sti diebus vixisse. Ista seu *Godofredus*, seu *Cu-
jacius* in marginali emendatione falsi merito
condemnat.

Certè Patres, & ipsa Ecclesiæ Concilia seu
majora seu minora, in suis temporum desi-
gnationibus nullibi annorum Christi memine-
runt, sed solum civiles ab urbe conditâ, à Con-
sulibus, ab indictmentibus, ab Imperatore Cha-
racteres usurpaverunt. Primus mortalium *Dio-
nysius exiguus* natione Scythæ, Monachus vel
Abbas Romanus, indignatus suo & priori-
bus seculis in cyclis Paschalibus, qui tempo-
ra Paschatis & festorum indigitabant, à *Dio-
cletiani* persecutione annos in primis designa-
ri: expuncto hoc Characterem viri Ethnicæ &
Ecclesiæ savissimi persecutoris, Christi Nata-
lem supposuit in calculo suo privato diebus
Justiniani anno Dom. 532. Hoc *Dionysius* in-
ventum venerabilis *Beda*, septingentesimo post
Christum sequutus est, aliique etiam multi, sed
privatim, non enim in actis ullis publicis seu
Ecclesiasticis seu civilibus Æra Christi adhi-
beri cæpit ante Caroli Magni tempora, post
natum Dominum octingentesimo. Maxima
quæ hodie & ab aliquot seculis viget in Ro-
manâ Ecclesiâ, in cultu mensis & diei Natalis
superstitio, antiqua esse non potest, cum ipsius
anni natalis observatio, tam serò in Ecclesiam
introducenda sit.

De momento quæstionis non plura. De dif-
ficultate multi multum queruntur, neque quic-
quam magis quàm doctissimus noster Spanhe-
mius in dubiorum suorum Evangelicorum
secundæ partis principio. Fateor levia non
esse quæ pro hujus quæstionis difficultate à
multis afferuntur, puto tamen *Petavium* & al-
ios Jesuitas ultra meritum difficultatem hæc
exaggerare, ut Ecclesiæ suæ manifestos & pu-
tidos errores extenuent & excusent, quasi in
materiâ usque ad eò difficili, ut in eâ veritas
liquida non possit inveniri. Istorum versutiæ,
quanquam incogitans, nimis quam velifica-
re videtur Spanhemius: certè licet in hac quæ-
stione quidam sint nodi soluti satis difficiles,
tamen multa tam sunt liquida & certa, ut ple-
rorumque errores, in primis Romanæ Ec-
clesiæ facillimè & solidissimè possint demon-
strari atque explodi.

Quæstio hæc omnis potest esse una & sim-
plex, de vero termino anni natalis, num sci-
licet æræ vulgaris principium sit rectum, & à
nato Christo sint mille sexcenti quinquaginta
sex, non plures nec pauciores. Pluribus ta-
men & magis intricatis terminis exprimi solet;
qui habent connexionem cum aliis omnibus
celebrioribus temporum characteribus, scili-
cet quo anno mundi, quo Nabonassari, quo
Urbis conditæ, quo Augustali, & in primis

*Spanhe-
mius malè
SE jungit
cum Jesui-
tis in quæ-
stionis dif-
ficultate.*

*Statu
quæstionis
in se sim-
plex.*

*Quæstionis
momen-
tum.*

*Patres An-
te Carolum
Magnum
annos Chri-
sti neglexe-
runt.*

quo periodi Julianæ Christus sit natus? De harum ararum inter se connexione multo in-
volutior est disputatio, quàm de earum sin-
gulis in se.

*Periodus
Juliana.*

Ad maximam hanc Chronologiæ de ara-
rum nexu difficultatem expediendam, maxi-
mus temporum emendator *Josephus Scaliger*,
cum magnâ suâ etiam ab adversariis, etiam ab
ipso *Petavio* laude, invenit periodum Juliana-
nam. Periodus hæc annos habet septies mille
nongentos octoginta scilicet multiplicatio-
nem trium in morum Cyclorum, Solis, Lun-
næ, & indictionum.

*Cyclus So-
lus.*

Cyclus Solis habet annos 28. in quibus per
intercalationem singulis annis quatuor, sexti
Calendas Martias seu repetitione vel gemina-
tione vigesimi tertii dici Februarii, annus Bis-
sextilis notatur per unam ex septem literis Do-
minicalibus G. F. E. D. C. B. A. hoc versu
technico indicatus.

*Gaudet Francus Equo, Dacus Cane, Bar-
barus arcu.*

Multiplicatis septem per quatuor sunt vigin-
ti octo, quo Cyclo peracto motus Solaris sit
æqualis & Sol ad eandem redit faciem quam
Cycli principio habebat. Sol enim annum
suum cursum peragit diebus trecentis sexaginta
quinque & horis quatuor, qui anno quoque
quarto ad diem excurrunt, & inseritur in men-
sium brevissimo Febuario, scilicet inter diem
vigesimalium tertium & vigesimalium quartum.

*Cyclus Lu-
næ.*

Cyclus lunæ est *ιννεαδενεστης* annorum no-
vemdecim à *Metone* inventus, quo exacto
eadem noviluniorum ratio, idemque lunæ ad
Solem aspectus redit signatus in Calendario
per numerum aureum.

*Cyclus in-
dictionum.*

Cyclus indictionis erat *πεντεδενεστης* an-
norum scilicet quindecim, quibus eadem ra-
tio tributorum à Provinciis redibat, primo e-
nim indictionis quinquennio æs & ferrum ad
arma: secundo argentum ad militum stipen-
dia: tertioque aurum ad ærarium in certâ pro-
portione Imperatori Romano Provinciæ pen-
debant. Cycli Solis & lunæ in se ducti perio-
dum producunt Dionysianam à *Dionysio Fxi-
quo* inventam, annorum quingentorum tri-
ginta duorum, hi verò multiplicati per quin-
decim (cyclum indictionum) efficiunt perio-
dum Julianam *Scaligeri* annorum septies mille
nongentorum octoginta, sic dictam ob for-
mam anni à *Julio Cesare* insigniter reformati
in eâ usurpatam. Periodi hujus principium
figitur in anno septingentesimo sexagesimo
quarto ante mundum conditum, in quo con-
currunt primus Cycli solaris cum primo cycli
lunaris, & primo cycli indictionum: qui tres
Characteres non iterum concurrunt ante si-
nem Cycli hujus magni annorum septies mil-
le nongentorum octoginta. In hujus perio-
di tabulâ describuntur omnes Chronologici
Characteres, ita ut uno dato ceteri omnes
statim oculis subjiciantur: cognito enim quo-

to anno Domini, res quævis accidit, hujus pe-
riodi ope facilè invenitur quoto anno mundi,
quoto conditæ urbis, quoto Olympiastico,
quoto Nabonassari, quoto Juliano, & sic de
cæteris, ea res contigerit. In confesso est mul-
tò maximum hujusce *Scaligerani* instrumenti
in Chronologiâ usum esse: nec id fatis pro suo
merito laudari posse, ut plenius suo loco for-
tasse monstrabimus.

In præsentiarum inquiramus primo de ne-
xu Natalis cum anno Mandi. Sententia hæc
maximè devia est Ecclesiæ Romanæ, quæ neg-
gat errare se posse. In Martyrologio Roma-
no *Gregorii XIII.* jussu edito, cum prolixis
Cardinalis *Baronii* commentariis ad diem vi-
gesimum quintum Decembris, in Missâ ma-
tutinâ alto boatu in omnibus Ecclesiis prælegi
mandatur, natum esse Christum anno post
Mundum conditum quinquies millesimo non-
gentesimo quinquagesimo septimo, post na-
tum *Abrahamum* bis millesimo decimo quin-
to. Fatentur ipsi Jesuitæ crassissimos hæc er-
rores & *παρρησιον* Quæ non paucorum anno-
rum sed aliquot centenorum super mille. *Si-
xtus* Senensis Bibliothecæ sanctæ lib. 5. An-
not. 68. & 88. pleno ore docet, & in expan-
sâ tabulâ demonstrat etiam *Petavius* lib. 9. &
Henricus Philippi quæstionibus in Exod. 12.
Tornellus quoque, *Salianus* & alii non ita per-
fricuerunt frontem, quin hos multò crassissi-
mos errores profiteantur. Nihilominus ad
hunc diem non vult Pontifex Romanus eos
emendare, ne in aliquo videatur errare posse.
Mira perversitas & palpabilis dementia con-
fessos errores specie inerrabilitatis populo
Christiano in ipso cultu divino obtrudere &
quotannis publicè prælegere.

Quæ pro desperatâ hac perversitate tuendâ
afferuntur, videre est apud *Baronium* in suis
ad Martyrologium notis, die vicesimo quin-
to Decembris. Ait primò, incertum quo an-
no Mundi Christus sit natus, & hac de re tot
esse sententias quot capita. Replica, Dissensus
est inter doctos de paucis tantum annis, sed
inter omnes doctos, etiam ipsos Jesuitas per-
fectus est consensus, nemine quem novi con-
tradicante, additionem præ manibus Marty-
rologii annorum mille ducentorum errorem
esse splendidissimum.

Secundo ait Cardinalis Romanam Eccle-
siam sequi hic LXX. Interpretes eorumque
manuscriptum Vaticanum, quod est divinitus
inspiratum & divinæ auctoritatis. Replica.
Scriptum ullum humanum ad divinam aucto-
ritatem sublevare propinquum est blasphem-
iæ, & in Pontificiis hoc loco dementia
sapit; nam illi secundum placitum Concilia-
buli Tridentini sola latina Biblia authentica &
divina credunt, hæc autem secundum Hebræos
fontes rectè LXX. Interpretum falsæ additi-
oni annorum supra mille quingentos contradi-
cunt apertè. Quicumque ergo ex Pontificiis
utrum-

*In nexu
Natalis
cum arâ
mundi ma-
gnus error
Pontificio-
rum.*

*Baronii ra-
tiones va-
na.*

1.

2.

utrumque hunc calculum verum & divinum proficitur, manifestas & irreconciliabiles repugnantias contra sanorum & bene feriatorem morem præ se ferunt tueri.

3. Tertio. Omnes, inquit Cardinalis, Patres Martyrologii calculum sequuntur. Replica. Omnibus Patribus rectè præferuntur authentica biblia; si nolunt Hebraica, Latina saltem velint nolint admittent, nisi ament Tridentino anathemate feriri. Præterea quid nobis solitâ vanitate omnes Patres objectant, cum ipsum Martyrologium *Adonis*, imò & antiquissimum Romanum, quod nuper Jesuita *Rossueidus* edidit, calculum hunc expunxerint? Certè in neutro ullum hujus calculi vestigium apparet. Fateor numerum cum esse *Eusebii* & paucorum illius sequacium; sed si vel ipsorum Pontificiorum *Sixti Senensis* & *Henrici Philippi* latercula de annorum Mundi supra dictis locis inspicias, videbis ab eo *Eusebii* numero plerisque Patres aliquot annorum centuriis differre. Variæ quidem etiam olim fuerunt *LXX* Interpretum editiones, sed omnes, ipsaque etiam Vaticana quam *Sixtus Quintus* operâ *Nobilii Flamini* edidit (& huic prope gemella, olim Alexandrina, nunc Londinensis) quam *Baronius* vocat divinam, & quam *Morinus*, ac pessimè omnium consultus *Ludovicus Capellus* Hebraico fonti præferendam existimat in locis præ manibus aperte falsata sunt, prout *Hieronymus* in quæstionibus Hebraicis ad *Genesim*, & *August.* de *Civ. Dei* 15. cap. 11. & 13. profitentur, & probant hoc irrefragabili argumento *Gen.* 5. dicitur *Methusala* genuisse *Lamech* anno suo centesimo sexagesimo septimo, & *Lamech* genuisse *Noah* anno suo centesimo octogesimo octavo, itaque natus est *Noah* anno *Methusala* trecentesimo quinquagesimo quinto, à nato *Noah* ad Diluvium sunt anni sexcenti, ergo tempore Diluvii habebat *Methusalah* annos nongentos quinquaginta quinque, reliqui igitur tunc erant ex vita *Methusala*, quæ fuit annorum nongentorum, sexaginta novem, anni non pauciores quatuordecim; ergo vivebat *Methusalah* tempore Diluvii: non autem in arcâ, nam ibi non erant nisi octo animæ; *Noah* scilicet cum uxore & tribus filiis ac tribus nuribus. Nullus autem extra arcam locus erat in terrâ, ubi bipedum quicquam tempore Diluvii degeret: nodus hic secundum *Hieronymum* & *Augustinum* est omnino insolubilis, nisi concedamus *LXX* Interpretum versionem à descriptoribus falsatam. Ex hujus loci necessariâ falsatione dicti Patres multos alios falsatos colligunt: certè patet ad oculum in optimis Bibliorum Græcorum exemplaribus, quæ vel hodie vel olim edita sunt magnam esse in genealogiis Patriarcharum tam ante fluvium quàm post ad dies *Abrahami* confusionem. Fatetur *Petavius* ubi supra in prioribus ad Hebræum calculum

annorum mille sexcentorum quinquaginta sex, additos esse non pauciores quingentis octoginta sex, & in posterioribus annorum ducentorum nonaginta duorum additos totos nongentos.

Quartam habet *Petavius* Præter *Baronias* responsionem, errorem scilicet hunc esse leviculum, utpote in annorum numeris qui nihil pertinent ad fidem. Replica. Non decet viros bonos, scientes, prudentes, vel levissimos errores propagare. Deinde Romani Pontifices qui in rebus fidei non possunt errare, non debent errores etiam extra fidem contra suam conscientiam populo proponere. Denique quicquid de fide fiat, error hic non potest dici levis qui Chronologiam omnem sacram funditus evertit & multorum S. Scripturæ locorum manifestam corruptionem tuctur, non tantum contra authenticos Hebræorum fontes, sed etiam contra omnes antiquas versiones, Chaldaicam, Arabicam, Syriacam, & Latinam, quæ hinc ab Hebræis non discedunt, ut inspicienti nupera polyglotta Londinensis patebit. Pentateuchus quidem Samaritanus aliquantum hic ab Hebraico numerorum computo differt, differentia autem est non in additione sed subtractione, idque annorum tantum paucorum, omnes etiam quas habemus, vulgatæ versiones, Anglicana, Gallica, Italica, Belgica, & Hispanica, cum Hebræis hic adamussim concordant: sola Græca Anachronismum inducunt, non tantum, ut fatetur *Petavius*, annorum mille quadringentorum octoginta sex, sed etiam si insititii *Cainanis* quadringenti sexaginta retineantur (quod tam *Petavius* quàm *Bellarminus* agnoscunt) bis mille quadraginta: ita in eo solo intervallo, quod natalem *Abrahami* antecedit annorum mille nongentorum quadraginta sex, falsarii hi de suo addiderunt, non tantum numerum æqualem annorum totidem, sed & insuper annos nonaginta quatuor. Hæc est scilicet *Petavii* ingenuitas, ut cum horridissimum hunc, qui ab ullo unquam Christiani nominis scriptore in Chronologiâ prodiit, errorem extenuet & mitiget; in nostrum tamen *Scaligerum* qui primus hic veritatem exacte demonstravit; tota plaustra bilis evomat, quod natalem Christi annum certò figat: nihilominus ipse à *Scaligeri* calculo vix biennio, & alii ex doctissimis ejus sodalibus omnino non differunt, ut mox videbimus.

Hoc etiam velim perpendi, levem esse non posse nec extra fidem eum errorem, qui bonâ consequentiâ Religionem totam Christianam ab imis fundamentis evertit: is autem præ manibus hoc præstare videtur, nam si Græcorum anachronismum, ut supputat *Petavius* annorum bis mille quadraginta, pro vero habeatur, *Jesus Christus* nondum est natus, nec ante quadringentos annos nasciturus est. Quod si ipsius Martyrologii calculum accipias,

LXX Interpretum Latissimus error.

Mala Romanorum Pontificum conscientia.

cipias, anachronismus erit annorum mille ducentorum, ita ut verum fuerit usque ad annum Christi millesimum ducentissimum Christum nihil esse passum, imò nec natum esse, ideoque falsum est totum Novum Testamentum. Hæc sunt dogmata quæ Pontifices Romani palam ex cathedra docent, quibus doctissimi Cardinales patrocinantur, quæ Jesuitæ excusant, ut parvi momenti *παροξυσμοί*.

Tracisi Natus numerum indeterminabiles.

Maximo hoc Romanæ Ecclesiæ & LXX. Interpretum de anno mundi natalis sphalmate defuncti, proximè inquiramus de vero illo anno fausto & felici, quo de cælo in terras descendit electorum Dei spes & salus, Dei filius Jesus Christus. Hactenus cum *Petavio* ejusque hinc sequaci *Spanhemio* aliisque consentimus, non esse contendendum de defuncto, determinato, & præciso tempore, quandoquidem enim Dei spiritus in verbo scripto rei ipsi intentus à circumstantiis ita abstrahit, ut superstitiosè de ipsissimo anno, mense, die, & horâ istius felicissimi partus inquiringibus non faveat nec velit satisfacere; necessè est scrupulosæ nimis & anxie hominum curiositati fibulam insolubilem imponere: cum tamen ad laxiores in temporis circumstantiâ errores cavendos, expressi satis characteres tam in Dei verbo quàm scriptoribus humanis appareant, utiliore multò & laude digniorem putamus eorum operam, qui labores suos conferunt ad indagandam, quàm proximè inveniri potest, veritatem, quàm istorum qui toto ingenii nisu allaborant, ut nihil omnino hinc certi reperiat.

Sententiæ dissidentium reconciliabiles.

Conantium fervori frigidam imò gelidam suffundit, maximus in hoc puncto doctorum dissensus. Testatur *Calvisius* *Isagoges* 27. notasse *Fredericum Hufmannum* non pauciores quadraginta diversas sententias, & post *Hufmanni* dies multæ novæ repertæ sunt. Attamen hæc discordiarum vepreta virorum indistriorum animos ab itinere continuando non divertent; certè quantumcunque latus est Chronologorum hinc in quibusdam temporum characteribus dissensus, tamen inter doctissimos in aliquibus characteribus tantus est consensus, vel tanta consensui propinquitas, ut si periti satis, satisque prudentes & benevoli darentur arbitri, reconciliatio desperanda non videatur. De longius delirantibus non loquor, qui Natalem totis viginti & supra annis figunt, hi citius illi tardius ærâ, vulgari: Sed postquam *Josephus Scaliger* divinum suum ingenium ad tempora emendanda appulit, pauci sunt verè doctorum vel ex Protestantibus vel Pontificiis, qui in variis characteribus vel omnino non consentiant, vel ultra annum aut biennium saltem quinquennium differant. In quibusdam quidem characteribus, imprimis in annis mundi & Olympiadis latior est discrepantia, sed hæc ob aliorum computorum dissonantiam contingit,

quæ illam præ manibus non spectat. Certè si quod incepit & multum promovit *Scaliger* periodi Julianæ instrumentum perficeretur (imprimis ex calculo motuum cœlestium, qui in se certus ac irrefragabilis, istarumque rerum peritis inventu non difficillimus apparet) adeoque annorum ab initio Mundi ad secula post hæc secula computus unanimiter absolveretur, quæcumque hinc vel alibi plerumque inter Chronologos sunt lites, in concordiam non difficulter coalescerent.

Quod dixi de partium nequaquam infinitâ discordiâ, singulorum sententias inspicienti patebit. Ex multis hæc sunt primariæ. *Scaliger*, *Calvisius* & *Helvicus* natalem ponunt in anno mundi ter millesimo nongentesimo quadragesimo septimo, Periodi Julianæ quater millesimo septingentesimo undecimo; *Coss. L. Cornelio Lentulo* & *M. Valerio Messalino*, Urbis conditæ septingentesimo quinquagesimo; *Nabonassari* septingentesimo quadragesimo quinto; *Juliano*, seu anno emendati à *Julio* Calendarii quadragesimo tertio, *Augustali* seu à cæde *Julii* quadragesimo primo, à pugna *Actiacâ* vigesimo nono; *Herodis* Regni tricesimo tertio & tricesimo sexto, vitæ septuagesimo.

Lansbergius in annis Urbis etiam Julianis, imò & *Nabonassari* consentit, sed *Augustalem* à *Julii* cæde facit quadragesimum secundum, unum addendo, sicut *Actiacum* vice-simum octavum, unum demendo, & annum mundi ter millesimum nongentesimum quinquagesimum, tres addendo.

Baronius in Consulibus & annis Urbis præbet manus, *Julianus* cum *Lansbergio* addit unum.

Salianus etiam unum tantum addit, *Natalem* ponens in anno Urbis septingentesimo quinquagesimo primo, *Juliano* quadragesimo quarto, *Coss. Augusto* decimum tertium & *M. Plantio Sylvano*, *Augustali* quadragesimo secundo. In aliis quidem Characteribus longius abit, ponendo annum Mundi quater millesimum quinquagesimum secundum, *Olympiadis* centesimæ nonagesimæ tertix tertium; *Herodis* vitæ septuagesimum primum, Regni verò tricesimum sextum, & tricesimum nonum.

Torniellus in annis *Nabonassari* consentit, in annis Urbis & *Herodis* uno tantum differt, faciendo illos septingentos quinquaginta unum; & hos triginta quatuor, triginta septem, & sexaginta novem: in annis Mundi *Saliano* subtrahit unum, numerando quater mille quinquaginta unum.

Henricus Philippi in tabulis suis expansis annum Urbis septingentesimum quinquagesimum quartum, *Julianum* quadragesimum sextum facit, & *Coss. C. Julium Casarem* juniorem, ac *L. Emiliam Paulum* annos quatuor serius sociis, *Olympiade* etiam centesimâ

mâ nonagesimâ quintâ, quatuor annis post *Salianum, Baronum, & Petavium*, qui centesimam nonagesimam quartam nominant, post nostros verò qui centesimâ nonagesimâ secundâ secundum annis decem: in annis autem Mundi, nominando quater millesimum quadragesimum primum, decem vel undecim *Salianum & Tornicellum* antecedit.

Petavii.

Petavium cum *Deckero & Keplero* æram vulgatam seu *Dionysii* seu *Beda* veram antecedere proficitur annis quinque, *Scaliger* tantum tribus: attamen in variis Characteribus unum solum aut alterum Petavium abest à *Scaligero*; nominat enim Petavium Urbis septingentesimum quadragesimum nonum, Julianum quadragesimum primum; Nabonassari septingentesimum quadragesimum quartum; Coss. *Augusto* duodecesimum, & *L. Cornelio Sylla*, inter quos & Consules nostrorum *Lentulum & Messalinum*, unus tantum annus interjectus est. In Olympiade, scilicet centesimâ nonagesimâ tertiâ quarto, quinque annis major est, sed in periodo Julianâ duobus minor, habet enim quater millesimum septingentesimum nonum, sed annum Mundi peculiari anomalîâ facit ter millesimum nonagesimum septuagesimum nonum.

*Urbis
Emmii.*

Urho Emmius cum *Isaacsono* annum Mundi & Periodi Julianæ tribus annis *Scaligero* seriùs statuunt, hic quater millesimum septingentesimum decimum quartum, & ille ter millesimum nongentesimum quinquagesimum nominat. In anno Periodi consentit *Vsberius*, sed in anno Mundi nimisquam excedit nominando quater millesimum quartum. *Urho* habet Olympiadis centesimâ nonagesimâ quartâ quartum, & Urbis septingentesimum quinquagesimum tertium: *Isaacsonus* eundem Urbis, sed Olympiadum centesimâ nonagesimâ quintâ primum.

Principes hi sunt Chronologorum qui studiosorum manibus hodie teruntur, quorum discordia ea hinc non est, ut tam magnum quam quidam excitant clamorem mereatur, nec desperamus posse aliquando, Deo dante, doctos & prudentes arbitros convenire.

Sacra scriptura per se sola in omnibus hisce temporum intervallis propè sufficientem lucem præbet, paucæ enim sunt Epochæ, quas non perspicuè determinat, & ubi Divinâ providentiâ Scriptura deficit, aut obscura est, in materiâ hac ad fidem & mores non necessariâ, Canon Astronomicus, quandoqueque perficiatur, abundè supplebit. Hujusce nobilis instrumenti *Ptolemæus* vel auctor, vel maximus olim promotor fuit, ejus ope multa in antiquis historiis antea vaga in suis temporum sedibus firmiter fixit: *Ptolemæi* exemplo *Scaliger, Calvisius, Petavius*, & imprimis *Lansbergius* in sacrâ suâ Chronologiâ multos alios temporum characteres fixerunt, dolendum quòd tanti hi artifices in suis computis usque-

*Chronologia
magis
potest per-
fici.*

quaque non conveniant: sed in hoc est solamen, quòd cum res ipsæ certæ sint & pervestigabiles, licet hæcenus ad oculos non demonstratæ, futurorum artificum majori diligentîâ inveniendum speremus quòd adhuc inventum non est. Videmus quotidie Astronomos multos ita exactè alstrorum motus in Ephemeridibus suis signare, ut solstitia, æquinoctia, eclipses, plauetarum tam ad se invicem quàm ad stellas fixas aspectus congruant ad amissum, usque ad scrupulos & minuta etiam secunda & tertia: eadem arte, quâ futura prognosticantur, præterita ad mundi usque initium, & si libeat, suppone ad multorum ante mundum seculorum tempora possunt certissimè disponi; celestium enim motus etiam in maximis anomalis sunt in se fixi & peritis determinatissimi à principio mundi ad finem, & ex hypothesi ab æterno in æternum, si modò Deo videatur præsentem orbium cursum continuare. Itaque si felix aliquis Mathematicus ad antecedentium industriam tantum pauca adderet, perfecta Ephemeris possibilis certè si non facilis esset, quâ ab initio mundi ad finem, saltem à principio ad multa post nos secula omnes eclipses Solis & Lunæ, omnia æquinoctia & solstitia, omnes planetarum & stellarum fixarum motus, tam proprii quàm ad se invicem diebus singulis aspectus, secundum infallibiles regulas (si modò probè cognita) in tabulis describerentur, quarum adminiculo pleræque Chronologorum quæstiones facillimè & certissimè determinarentur.

Urcunque annus Mundi cum Salvatoris Natali ad hunc modum, etsi non præcisè ad hunc calculum, à *Lansbergio, Calvisio, & aliis* componi solet. Sunt à principio mundi ad Diluvium anni mille sexcenti quinquaginta sex, inde ad migrationem *Abrahami Charranem* trecenti sexaginta octo, hinc ad *Israëlis* exodum ex *Egypto* quadringenti viginti quinque, exinde ad structuram templi quadringenti septuaginta novem: *Solomonis* templum stetit annis quadringentis viginti octo: ab ejus ruinâ ad reparationem *Darii Hystaspis* secundo, numerat *Lansbergius* septuaginta & septemdecim; hoc est, octoginta septem; sed *Calvisius, & Emmius* cum *Petavio, Saliano, Torniello, Capello, Vsberio, & aliis*, quibus nos adjungimur, tantum sexaginta; à reparatione templi ad initium hebdomadarum *Danielis Artaxerxis Longimani* septimo, sunt anni sexaginta tres, hinc ad Christi baptismum *Tiberii* decimo quinto hebdomades annorum sexaginta novem, seu anni quadringenti sexaginta sex & dimidium.

*Computus
à creatione
ad Christi-
um pro-
batur per
partes.*

Summæ hæc sibi invicem additæ secundum *Lansbergium* efficiunt annos ter mille nongentos quinquaginta octo & dimidium: Sed pro meâ in numerando tenuitate, ter mille nongentos septuaginta duos & dimidium. Quomodo in tam parvo planoque numero

vir aliàs multò accuratissimus in suo ipsius calculo annos totos quatuordecim omittat, non capio. Ex hac verò summâ annorum ter mille nongentorum septuaginta duorum & dimidii, si auferas supra dictam *Lansbergii* additionem annorum viginti septem, reliqui erunt ter mille nongenti quadraginta quinque & dimidium; imò facile inveniri potest vulgaris auctorum suprâ dictorum numerus ab hoc vix biennio distans: sed tota difficultas est hujus summæ partes certis argumentis probare. *Lansbergius* oculatissimas omnium partium demonstrationes pollicetur; *Petavius Scaligeri* in hoc argumento confidentiam nimis acerbè reprehendit. Nolumus nos omnes libri prioris quæstiones hîc repetere, sed paucis tantùm memorabimus, quæ afferuntur ad partes summæ præ manibus demonstrandas, controversiis ad suas priores sedes remissis.

1. Articulus primus annorum mille sexcentorum quinquaginta sex, à principio ad Diluvium factis est certus, ita enim ex *Mosis* calculo deducitur. *Adamus* anno suo centesimo tricesimo genuit *Seth*, Gen. 5. 3. *Seth* genuit *Enos* suo centesimo quinto, Gen. 5. 6. *Enos* *Cainanem* suo nonagesimo, Gen. 5. 9. *Cainan* *Mahalalcelem* suo septuagesimo, Gen. 5. 12. *Mahalalcel Jaredum* sexagesimo quinto, Gen. 5. 15. *Jaredus* *Enochum* suo centesimo sexagesimo quinto, Gen. 5. 18. *Enochus* *Methusalam* sexagesimo quinto, Gen. 5. 21. *Methusala* *Lamechum* centesimo octogesimo septimo, Gen. 5. 25. *Lamechus* *Noachum* centesimo octogesimo secundo, Gen. 5. 28. *Noachi* sexcentesimo contigit Diluviũ: numeri hi juncti efficiunt mille sexcentos quinquaginta sex. De Annis *Lansbergii* fractis vel initio vel fine Diluvii hîc non laboramus.

2. Secundus articulus annorum trecentorum sexaginta octo sic demonstratur. Diluvium duravit annum unum, Gen. 8. 19. *Schem* genuit *Arphaxad* duobus annis post diluvium, Gen. 11. 10. *Arphaxad* genuit *Selah* suo tricesimo quinto, Gen. 11. 12. *Selah* *Heberum* suo tricesimo, Gen. 11. 14. *Heberus* *Pelegum* tricesimo quarto, Gen. 11. 16. *Pelegus* *Rhegum* tricesimo, Gen. 11. 18. *Rhegus* *Serugum* tricesimo secundo, Gen. 11. 20. *Serugus* *Nachorem* tricesimo, Gen. 11. 22. *Nachor* *Terachum* vicesimo nono, Gen. 11. 24. *Terachus* *Abrahamum* septuagesimo, Gen. 11. 26. *Abrahamus* migravit *Pre Chananem* suo septuagesimo quinto. Anni hi juncti efficiunt trecentos sexaginta octo.

3. Articulus tertius annorum quadringentorum viginti quinque sic demonstratur. Ab *Abrahami* migratione *Chananem* ad natum *Isaacum* sint anni viginti quinque, *Abrahamus* enim erat centenarius cum nasceretur *Isaac*, Gen. 21. 5. & cum venisset *Chananem* habebat septuaginta quinque, Gen. 12. 4. à quibus ad centum sunt viginti quinque, & verò à genito *Isaaco* ad exodum sunt quadringenti Gen. 15. 13. Apostolus à promissionibus factis *A-*

brabamo ad legem Gal. 3. 17. numerat quadringentos triginta, habet hæc summa quinquennium supra priorem, quo post relictam *Pre Chaldaeorum* ad mortem patris *Terachi* commoratus est *Abraham Charrane*.

Tres hi articuli juncti efficiunt bis mille quadringentos quadraginta novem, secundum *Lansbergium*, qui numerare videtur ultimum articulum ab *Abrahami* transmigratione de *Pre Charranem*. Sed rectius *Scaliger*, *Emmius* & *Calvisius* à transmigratione de *Charrane* in *Chananam* annis quinque serius supputantes numerant bis mille quadringentos quinquaginta tres.

Non tam hîc miror *Tornielli* & *Henrici Philippi* extravagationes, dum hîc bis mille quingentos quadraginta quinque, ille bis mille quingentos quadraginta quatuor numerat, nam hi præter alios anachronismos dant *Cainani* post fluvium annos triginta, & *Teracho* sexaginta, quos *Petavius* Pontificiorum Chronologorum facile princeps recte rejicit. *Scaligerum* non obstante summâ inimicitia hic sequutus est, ut solet in multis aliis maximæ notæ quæstionibus. Sed est quod miremur *Usherium* & *Capellum*, qui utrumque hunc *Tornielli* errorem rejicientes extravagantur tamen, ille ad annum bis millesimum quingentesimum decimum tertium, hic ad bis millesimum quingentesimum tertium.

4. Art. quartus annorum quadringentorum octoginta habetur totidè verbis, 1. Reg. 6. 1. pudet hic *Petavii* contra plerorumq; suorum mentem adversus expressam Scripturam calcitrantis.

5. Articulus quintus annorum quadringentorum viginti octo sic colligitur. *Solomon* regnavit annis quadraginta, 1. Reg. 11. 42. cœpit condere templum suo quarto, 1. Reg. 6. 1. ergo in ejus regno reliqui sunt triginta septem. Regnavit *Rehoboam* septemdecim, 1. Reg. 14. 21. *Abia* tres, 1. Reg. 15. 2. *Asa* quadraginta unum, 1. Reg. 15. 10. *Iosaphat* viginti quinque 1. Reg. 22. 42. *Iehoram* octo, 2. Reg. 8. 17. *Achazias* unum, 2. Reg. 8. 26. *Athaliah* sex 2. Reg. 11. 3. *Ioas* quadraginta, 2. Reg. 12. 2. *Amazias* viginti novem, 2. Reg. 14. 2. *Vzzias* quinquaginta duos, 2. Reg. 15. 2. *Iotham* sedecim, 2. Reg. 15. 33. *Achas* sedecim 2. Reg. 16. 2. *Hezekias* viginti novem, 2. Reg. 18. 2. *Manasseh* quinquaginta quinque, 2. Reg. 21. 1. *Amon* duos, 2. Reg. 21. 19. *Iosias* triginta unum, 2. Reg. 22. 1. *Ioachas* tres menses, 2. Reg. 23. 31. *Iehojachim* undecim annos, 2. Reg. 24. 1. *Iechonias* tres menses, 2. Reg. 24. 10. *Zedechias* annos undecim, 2. Reg. 24. 18.

Anni hi juncti faciunt quadringentos triginta. *Lansbergius*, *Emmius*, & *Henricus Philippi* post *Scaligerum* numerant tantum quadringentos viginti octo, dementes tam *Manasse quam Zedechie* unum, quem Scriptura utrique attribuit; quasi utriusque ultimus fuisset imperfectus; sed licet hæc imperfectio constaret, tamen cum eos menses Scriptura vocet

Extravagantia Tornielli & Usherii.

vocet annum, non est quod nos nomenclaturam Sp. Sancti corrigimus. Certe duo illi anni imperfecti unâ cum *Ioachasi* & *Iechonia*, sex mensibus, videntur superare saltem unum annum.

Capellus hîc numerat quadringentos viginti septem, *Petrivus*, *Tornellus*, & *Funcius* quadringentos viginti quatuor, nos verò cum expressâ Scripturâ, ut fatetur *Henricus Philippi* in quarti Regum vicessimum quintum retinemus quadringentos triginta cum *Bedâ*, *Mariano Scoto*, *Adrichomio*, *Baradio*, & multis aliis.

Articulus sextus est annorum centum triginta trium, à captivitate Babylonicâ ad initium hebdomadarum *Danielis Artaxerxis Longimani* septimo. Solum hoc intervallum non potest ex Scriptura demonstrari secundum omnes sui partes: ex testimoniis tamen humanis optimâ notâ, & motibus stellarum satis firmiter probatur. Quod septuaginta anni captivitatis Babylonicæ à primo *Nebuchadnezaris* inceperint cum abductus est *Daniel Ioachimi* quinto, annis octodecim ante vastatam Hierosolymam, & clausi sint *Cyri* monarchiæ primo, Regni verò *Persici* vigesimo primo, annis quinquaginta duobus post incensum templum, fusè ex sacris literis libro priori probatum dedimus. Quod etiam *Danielis* hebdomadæ à *Longimani* septimo incipiant, multis ibidem stabilivimus. Omnis ergo hîc quaestio reliqua est, an à primo Monarchiæ *Cyri*, seu à captâ per *Cyrum* Babylone ad septimum *Artaxerxis Longimani* sint anni octoginta & unus? In hoc verò inter omnes quos vidi Chronologos, Protestantes, Pontificios, magnus est consensus, si unum aut alterum annum excipias, quæ differentia per vulgarem distinctionem annorum completorum & incompletorum, terminorumque inclusorum & exclusorum facile conciliatur. *Lansbergius* quidem, *Helvicus*, *Emmius*, *Calvisius*, & alii; secundum priores *Scaligeri* cogitatus (quos, ut rectè observat *Capellus*, postea corripit in *Isagogicis*) extendentes captivitatis Babylonicæ finem ad *Cyri* vicessimum nonum annis septem aut octo post captam Babylone septuaginta annos captivitatis miserè involvunt: nihilominus tamen de tempore præ manibus magnus est consensus, nam ferè omnes à *Cyri* vicesimo primo, quando Babylone cepit, ad primum *Cambysis* numerant annos novem: magis unum, saltem utrisque octo attribuunt: *Dario Hystaspis* triginta sex, *Xerxi* viginti unum: his si addas *Artaxerxis Longimani* septem, habebis inclusis terminis octoginta unum, & exclusis septuaginta novem, qui juncti quinquaginta duobus efficiunt centum triginta unum vel centum triginta tres.

Horum pars extra scripturaria annorum septuaginta novem vel octoginta unius, ex

testimonio *Herodoti*, *Ctesie*, *Ptolemai*, & aliorum antiquorum ponitur extra dubium; si ulla testimoniis humanis fides adhibenda est.

Quò verò hisce testimoniis firmiter credatur, ea *Ptolemæus* olim, & nuper *Scaliger*, *Lansbergius*, & *Petavius* eleganter ex cœli motibus demonstrant. Observatis enim ex Chaldaeorum & Aegyptiorum Sacerdotum archivis, eclipsibus Solis & Lunæ iisque collatis cum historiâ inveniunt antiquorum calculos cum suis bellè convenire: In multis firmum est hoc argumentum, imò in omnibus esset irrefragabile, si modò eclipsium antiquarum perfectum Mathematici calculum dedissent, & historici res gestas multarum eclipsium characteribus signâssent. Fatcor tamen argumentationem hanc dubiam multoties, imò aliquando falsam facere non tantum sententias contrarias sed etiam palpabiles errores, *Scaligeri*, *Petavii*, *Calvisii*, & aliorum præstantissimorum Mathematicorum in iis quæ accurato eclipsium calculo probare & demonstrare se profitentur. Certè *Lansbergius* confidentissimè clamat se ex motibus cœlestibus certissimis & clarissimis demonstrationibus evicissè, à templo incenso ad captam à *Cyro* Babylone septuaginta annos præcisè fluxisse, quod tamen suprâ ostendimus falsum, & Scripturæ, ac Chronologorum Interpretumque solidissimis repugnans.

Ultimus articulus annorum quadringentorum quinquaginta trium à septimo *Longimani* ad natum Christum sic certò satis demonstratur. Dato, quod suprâ probatum est, *Danielis* hebdomadas à *Longimani* septimo incepisse, in hebdomadis septuaginta sunt anni quadringenti nonaginta; in medio ultimæ hebdomadæ mortuus est Messias Dan. 9. 27. à baptismo Messæ ad ejus mortem fuerunt anni tres cum dimidio, ut postea videbitur. Ergo baptizatus est Christus initio ultimæ septimanæ; nativitas autem Christi antecessit baptismum annis triginta, ut legere est Luc. 3. 23. natus igitur est Christus annis triginta septem ante finem septuaginta hebdomadarum. Subtractis triginta septem ex totali quadringentorum nonaginta, remanebunt quadringenti quinquaginta tres, qui est numerus requisitus.

Sic breviter omnes septem articulos ab initio mundi ad Christum natum probavimus, omnesque ex apertis Scripturis, si excipias unum, imò si unius tantum partem, pro quâ testimonia humana satis multa, & rationes firmæ afferuntur: restat jam ut articulos omnes jungamus. Primus ab initio mundi ad Diluvium habet mille sexcentos quinquaginta sex, secundus ad Diluvio ad *Abrahami* migrationem, trecentos sexaginta octo, tertius inde ad exodum quadringentos viginti quinque, quartus ad structuram templi quadringentos octoginta, quintus ad templi

ruinam quadringentos triginta, sextus ad principium h. bdomadarum *Danielis* centum triginta tres, septimus à principio hebdomadarum ad natalem quadringentos quinquaginta tres. Omnes hi juncti efficiunt mille non-gentos quadraginta quinque: cum hac summâ non difficulter celebriorum ferè omnium Chronologorum sententias utcunque magis minusve remotas facillimè conciliaveris, si quæ ad septem dictos articulos singuli secundum varia sua principia malè addunt, subtrahas. Sed non est operæ pretium huic labori impræsentiarum immorari.

QUÆSTIO II.

Num æra Christi à mille, saltem à multis jam annis vulgò usurpata rectè constituitur à posteriori? Seu, An à nato Christo rectè hodie numeremus annos mille sexcentos quinquaginta septem, non plures nec pauciores?

Chronologia N. Testamenti est faciliior quàm veteris.

Diximus de anno Natali respectu priorum, comparando ad intervalla omnia antecedentia usque ad principium Mundi. De eodem jam quærimus respectu posteriorum. *An scilicet Natalis rectè comparetur cum annis sequentibus adhuc currentem?* Comparatio hæc non tam difficilis est, nec tam controversa quàm prior, vel quia temporibus propinquiorebus scriptorum in historiâ, Chronologiâ, & Astronomiâ multitudo, clarius & rectius omnia describit, quàm pauci qui supersunt antiquorum in longinquiorebus & magis distantibus; vel quia modernorum Chronologorum industria non tam adhuc defudavit in excutiendis recentiorum seculorum minutiis quàm in priorum: fieri enim potest, si posteriorum temporum characteres tam accuratè & prolixè à doctis exanimarentur quàm priorum, ut non pauciores millis quàm istis controversiæ reperirentur. Utcunque, post *Scaligeri* temporum emendationem in confesso est fere apud omnes doctos, tam Protestantes quàm Pontificios, æram vulgarem malè constitutam; nec defendi posse à nato Christo annum currentem esse verè millesimum sexcentessimum quinquagesimum septimum.

Ecclesia Romana confessus error.

Ex Pontificiorum indoctioribus quidam mordicè adhærent æræ vulgari, eo quòd Ecclesia Romana, quæ errare non potest, & summi Pontifices veritatis fundamenta ac petra eam constanter usurpent. Sed Jesuitarum jam turba nihil hoc ecclesiæ & Pontificum inerrabilitatis *μεγαλοκεία* territa admittit certam & claram calculi falsitatem: tantùm excusant Pontifices & Ecclesiam (ut videre est apud *Petavium* de temp. 12. cap. 4.) ridiculo hoc commento, quasi eorum summa majestas ad temporum minuta discutienda non se demitteret, sed absque examine vulgi calculum, quicumque sit, usurparet sine scrupulo: Aquilæ scilicet non captant muscas, nec vacat exi-

guis rebus adesse Jovi. Profectò dignissimum hoc est Pontificiâ patellâ operculum, nec est quod miremur *Petavii* in præsentī paucorum annorum anachronismo suorum excusationem, cum ibidem eodem *νεῖσφι* multò crassiorē Pontificum & Ecclesiæ confessum errorem in annis supra sexcentos velare conetur. Fatetur Jesuita quod res est præter suorum morem, Ecclesiæ Romanæ à multis seculis majestatem non se demisisse ad solidum ullum in temporibus examen, addidisse debuit, nec in quibuscunque aliis controversiis; quoscumque enim invenit vel in scholis vel in vulgo radicatos errores, eos omnes suâ immensâ & divinâ auctoritate hauriendos populo propinavit.

Honestius est *Pauli Middelburgensis* à *Petavio* memoratum velum; scilicet, Pontifices in bullis suis ad suorum Pontificatum annos Domini natalem nunquam addidisse, antequam *Blondus* Camera Pontificiæ nuper ab epistolis, privatâ suâ auctoritate novitatem hanc introduxisset; postea verò ad irreptitii hujus computi examen Pontifices non attendisse.

Verùm est, doctos omnium partium non putare jam commodum pravum hunc computum multorum seculorum usu nimis benè positum remove: Nemo tamen ingenuus quocunque prætextu debet agnitum falsum pro vero venditare aut recusare æræ apud omnes scriptores Latinos à multis seculis vulgatæ addere pro supplemento annos quocunque certis & claris rationibus jure addendos, valet demonstrare.

Sunt quidam qui æræ huic vulgari aliquid subtrahendum putent: recentiores Græci, *Theophanes, Maximus Monachus, Georgius Syncellus, Cedrenus, &* alii, septem annorum aut novem prochronismo peccare communem calculum censent. Ita Græcorum numerationes septennio aut novennio semper quàm Latinorum breviores videas; quantum autem hi ratione destituantur mox apparebit, ubi probatum dederimus tantùm abesse ut vulgatæ æræ prochronismi aut longitudinis damnanda sit, ut reverâ ejus vitium in metachronismo & brevitate existat & corrigi debeat, per additionem & supplementum eorum quæ deficient: in hoc verò est tota difficultas præcise determinare quot annis deficiat. *Spanhemius* hîc *Petavii* nimium est sequax, studio enim omni contendit uterque contra *Scaligerum* & *Calvisium*, additionem hîc certò & præcise determinabilem non esse. Utcunque, constat *Sigeberti Mariani Scoti* & plerorumque per multa secula Latinorum additionem annorum viginti duorum fuisse (ut rectè notat *Petavius*, & ex eo *Spanhemius*) omninò barbaram; nam si totis viginti duobus Christi Natalis vulgarem æram anticipaverit, necesse est ut mors Christi antecesserit obitum *Augusti*, hoc au-

Græcorum in Christi ærâ error.

tem Euangelio disertè adversatur; nam Luc. 3. 1. & 23. Christus est baptizatus decimo quinto *Tiberii*, & postea ante mortem aliquot annis prædicavit Euangelium, ergo non potuit tam mature nasci, ut ante *Tiberii* primum moreretur.

Middel-
burgensis
somniaum.

Paulus Middelburgensis palpabilem hunc errorem non tantum prolixè tuctur, sed eum in visione nocturnâ ab Apostolo *Paulo* didicisse se profitetur. *Baronius* somnium hoc ut ridiculum sophisima rejicit, nec mirum, cum ipse Middelburgensis somnii & visionis suæ oblitus alibi in culcet vulgatam æram tantum abesse, ut verum natalem viginti duobus annis sequatur, ut eum etiam duobus antecedit. Rectè *Spanhemius Petavii* hic ἀσθησιον notat, quod *Causabonum* nostrum acriter taxet quasi ridiculè corrigentem *Baronium* & defendentem Middelburgensis somnium. Cum tamen Ironia *Causaboni* non minus quàm *Baronii* propria oratio improbet Middelburgensis nugas: rejectâ igitur tam crassâ tot annorum additione, videndum quot tandem æræ vulgatæ meritò addendæ sint.

Baronii in
anno nata-
li error.

Josephus Scaliger, *Calvisius*, *Torniellus*, *Pererius*, *Baronius*, & alii addunt duos *Baronium* licet in hoc biennio sibi consentientem prolixè tamen refutat *Scaliger* in suis Prolegomenis, sed magnâ cum modestiâ ut virum per eruditum, longè aliter quàm impudentes & procaces Jesuitæ nostros, in quocunque etiam de literis dissensu, habere solent.

Baronii error est, quod, licet natalem biennio ærâ vulgari citiorem ponat, tamen ab ærâ vulgari dissentire se non existimet, sed computationem suam, quæ *Scaligeriana* est, cum vulgari omnino confundit. Hoc posito fundamine historias plurimas tam sacras quàm politicas alieno tempore collocat, ut *Scaliger* & *Calvisius* in suis uterque Prolegomenis egregiè & prolixè demonstrant, & ex iis *Petavii* & *Spanhemius*. Imo verò ipse *Baronius* tandem suam ἀσθησιον perspicens cotrigere conatur, nam licet à suorum annalium initio pleaque signet annis qui vulgarem æram biennio antecedit, v. g. mortem *Augusti* anno Christi decimo sexto, quæ tamen secundum æram *Dionysii* vulgarem contigit anno Christi decimoquarto; nihilominus cum ad primum *Diocletiani* venit, cum locat in Christi ducentesimo octogesimo quarto secundum æram vulgarem quam postea ad Annalium finem sequitur, sicut prius ab initio *Scaligeri* computum sequutus est. Ne autem à seipso dissensisse observaretur, & ut à priori computo in posteriorem, quàm fieri potest cautè & silenter dilabatur, ex Imperatoris *Probi* annis sex, quos omnes historici ipsi attribuunt, duos detrahit, & ex fastis duorum annorum quatuor Consules delet. Egregium hoc cardinalis furtum à nostris ad oculum demonstratum, *Petavii* non audet defendere, sed satis ingenue

fatetur in animadversionibus suis in *Epiphani* hæresin Alogorum quinquagesimam primam.

Condonari potuisset hoc *Baronio* facilius, nisi ipse aliorum hic παροχρησις acerbe nimis persequeretur: certè *Josepho* præclarissimo scriptori flagellando tam est intentus, ut in multos putidos errores seipsum in cogitans precipitet, dum *Herodis* Regnum non nisi post Actiacam Augusti, victoriam inchoandum novemque totos annos à *Josepho* præternissos ad *Herodis* vitam addendos vitamque *Herodis* ad Christi nonum producendam, contra omnium doctorum mentem contendit; ut rectè notat in suis exercitationibus noster *Causabonus*.

Lubenter tamen admittimus, quod prolixè probat *Baronius*, Christi natalem posteriorem esse non posse Consulatu *Messalini* & *Lentuli*, seu anno Juliano quadragesimo tertio, Actiacæ pugnae vicesimo octavo, Urbis conditæ, secundum Palilia Varroniana, septingentesimo quinquagesimo primo. *Catoniana* verò, septingentesimo quinquagesimo, Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ secundo: qui Characteres, secundum *Calvisium*, conveniunt anno Munditer millesimo nongentesimo quadragesimo septimo, tantum biennio post supra dictum nostrum ex Scripturâ calculum: integro tamen biennio ante æram vulgarem, quæ Christum natum supponit, mundi ter millesimo nongentesimo quadragesimo nono: Actiacæ pugnae tricesimo; ab Alexandria captâ vicesimo nono, Juliano quadragesimo quinto, Augustali à cæde Julii quadragesimo tertio, sed à primo *Augusti* Consulatu quadragesimo secundo, Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ quarto, Urbis secundum *Varronem* septingentesimo quinquagesimo tertio, *Catonem*, septingentesimo quinquagesimo secundo. Errorem hunc omnes pene docti jam fatentur, sed pauci, quod in primis præstandum fuit, claris & solidis argumentis errorem hunc demonstrare conantur. Et verò quæ afferunt *Scaliger* & *Calvisius*, ea omnia *Petavii*, ac post eum doctissimus noster *Spanhemius*, præter suum morem omni conatu laborat eludere, potius quàm enervare & elidere, nimis quàm proterve, ut etiam *Nisbetus* ante nos observavit, utcunque ex *Calvisio* maximè nos hæc argumenta subjicimus.

Contra
vulgarem
æram
Calvisii
argu-
menta.

Primò Annus Christi tricesimus concurrat cum anno *Tiberii* decimoquinto Luc. 3. 1. 23. adeoque Christi decimusquintus cum *Tiberii* primo & *Augusti* ultimo: mortuus est *Augustus* ætatis suæ septuagesimo quinto, decimo nono *Augusti* mensis, non, ut *Baronius*, Calendis Septembris, Juliano ab emendato Calendario quinquagesimo nono, à cæde *Julii* quinquagesimo octavo; à primo suo Consulatu quinquagesimo septimo, *Coss. Sexto Pompejo*,

pejo, & *Sexto Apulejo*: ab eo die pro more Romanorum, apud quos successorum imperia numerabantur, statim à decessorum exitu cœpit *Tiberii* imperium, ita ut *Tiberii* primus, *Augusti* ultimus, & Christi decimus-sextus concurrerent. Istius anni Septembris vicefimo septimo accidit universalis eclipsis lunæ secundum *Diozem*, *Tacitum*, & alios historicos hac in re non dubiæ fidei: anno verò superiori (prout ex *Dione* & *Eusebio* habet *Petavius* lib. 12. 4.) eclipsis Solis. Secundum calculum Astronomorum illa Lunæ eclipsis reperitur in anno Christi decimo sexto, & hæc solis in decimo quinto: sed secundum aram vulgarem annus *Tiberii* primus, *Augusti* ultimus, & eclipsis Lunæ cadunt in annum decimum quartum, & eclipsis Solis in decimum tertium: ergo vulgaris æra sequitur verum natale ut minimum biennio.

Præterea cum decimus sextus Christi conveniat cum *Augusti* ultimo seu quinquagesimo, septimo, *Juliano* quinquagesimo nono, Christi primus conveniet cum *Juliano* quadragesimo tertio, *Augusti* quadragesimo primo Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ secundo, *Cofs. Lentulo* & *Messulino*: atqui primus æræ vulgaris non convenit cum istis sed cum *Juliano* quadragesimo quinto, *Augustali* quadragesimo tertio, *Cofs. Coss. Cornelio Lentulo* & *Calpurnio Pisone*, Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ quarto.

Ad hoc argumentum eludendum plurimum pulveris post *Petavium* *Spanhemius* excitat. Ait primò, *Lucam* omninò non connectere decimum quintum *Tiberii* cum tricesimo Christi, sed tantum cum prædicatione *Ioannis*, magnum autem esse diastema inter capitibus tertii versus primum & tricesimum tertium, imò verò omninò nesciri quantum temporis inter *Ioannis* prædicationem & Christi baptismum effluxerit. *Replica*. Condonâsem Jesuitæ quamlibet importuna commenta ad Ecclesiæ Romanæ errores tuendos, sed ut ea mutuaretur multò præstantissimus *Spanhemius* non facile condono. Certè ante *Petavium*, quautum intelligo, nullus vel veterum vel recentiorum, seu Protestantium seu Pontificiorum vocavit in dubium an tertii *Lucæ* primus cohereret cum vicefimo tertio, an *Tiberii* decimus quintus cum Christi tricesimo consonaret, an *Ioannis* prædicatione cum Christi baptismo eodem saltem anno conjungeretur; nam primarius *Lucæ* scopus illo loco est unius Christi tempora disponere: capitis secundi versus quadragesimo secundo annum Christi duodecimum notat, capitis tertii versus tricesimo tertio, ejus tricesimum signat, ad quem illustrandum versus primo multorum valdè insignes temporum characteres connotat, annum scilicet Imperatoris Romani, item contemporaneos non tantum Gubernatorem *Judææ*, sed etiam tres Tetrar-

chas vicinarum regionum, & duos denique Pontifices: Chronologicos hosce characteres *Euangelista* conjungit cum Baptismo *Joannis* nequaquam in gratiam *Joannis* sed Christi, ut non tantum istorum capitum connexus demonstrat, sed ut ipse etiam *Lucas* seipsum exponit Act. 1. 20. ubi tempus baptismi & prædicationis Christi ejusque apparentiæ in publico munere manifestè conjungitur cum tempore Baptismi *Joannis*, ita ut ista separare inprimis toto annuo diastemate, videatur nimis manifesta *Lucæ* repugnantia. In isto movendo lapide quòd vir præstans protervum Jesuitam sequutus sit, non probamus.

Ait secundò, *Tiberii* decimum quintum non necessariò cum Christi tricesimo connecti, eo quòd nesciamus an *Tiberii* annos *Euangelista* numeret more Hebraico, an Romano; cetero Romani numerent Imperatoris annum primum statim à morte decessoris, *Judæi* tamen suorum Principum annos numerabant à Paschate & à verno mense Nisan: ita *Josephus* numerat annos *Herodis* & *Calvisius* ipse docet sic numerare solere S. Scripturam annos Regum, tam apud *Judæos* quam *Israëlitas*.

Replica. Importunam hanc novamque *Petavii* objectionem nimium amplificat *Spanhemius*. *Herodes* tyrannus nulli succedens, Regni sui annos, ut placaret *Judæos*, inchoare potuit à quo ipsi liberet tempore: omninò tamen videtur absimile vero, *Judæorum* aut *Israëlitarum* Reges Regna sua non nisi à mense Nisan, aut Paschate auspiciatos, nam Nisan, etsi in sacris non tamen in civilibus mensis primus fuit, nec olim Dei mandatum, aut ulla *Judaici* populi consuetudo civilia Regna à mense Nisan aut à Paschatibus inchoare cogebant. Instantia *Calvisii* hoc non probat; eequid verò moriente Rege decimo sexto Nisan, interea Regnum ejus semper duravit integro anno donec sequentis Nisan die decimo quinto novum Pascha rediret. Ex *Israëlitarum* & *Judæorum* Regibus aliquot paucis tantum mensibus regnarunt, qui post decessorum ultimum Pascha finiti sunt ante Pascha novum, num Reges hos ex Regum Catalogis Scriptura delet? Tertio. Quomocunque scriptores *Hebræi* suorum Principum annos numerant, an tamen Monarchatum externorum tempora ad exemplar *Judæorum* conformare conati sunt? An *Nebuchadnezzaris*, *Cyri*, *Artaxerxis*, aut ceterorum seu *Assyriorum* seu *Perfarum*; seu *Græcorum* Imperatorum annos contra communem & in toto Imperii orbe usurpatum in actionibus omnibus publicis morem, ad privatam suæ gentis consuetudinem commutare *Judæi* vel potuissent, vel fuissent ausi? Novitatem tantam absque fide dignis testibus non persuadebit *Spanhemius*, etiamsi persuaserit.

Ait tertio, Christi tricesimum extendi posse ab

Petavii &
Spanhemii
ad hoc argu-
mentum
responsiones
resistantur.

1.

2.

3.

se ab ejus vicesimo quinto ad tricesimum quintum : imo verò integros omnes in Scripturâ numeros, scilicet denarios, vicenarios, tricenarios, centenarios, millenarios &c. denarium ut minimum sua latitudine comprehendere.

Replica. Fatemur in Scripturâ numeros integros, & aliquando etiam fractos habere quandam latitudinem, sed ut absque ullâ ex Scripturis ipsis demonstratâ necessitate numerus quilibet integer totius denarii latitudinem habeat, id quidem, ut videtur, est sacrae omnis Chronologiae ima fundamenta manifestò arietare & subruere; ita ut Spanhemius omnibus aliis suis machinis, quas habet plurimas, confractis, hac unicâ valeat omnem computum à sacris Scripturis in numeris integris desumptum profligare.

4. Ait quartò; tricesimum Christi annum non exprimi à Lucâ, sed alium scilicet quasi tricesimum, qui non est ipse tricesimus.

Replica. Nimis multa & subtilia sunt, quæ Scaliger pro se, & contra eum Petavius & Spanhemius disputant de *Luca* verbis [*erat quasi triginta annorum incipiens*] quæ, ut rectè fateatur Spanhemius, obscurant potius quàm illustrent Evangelistæ sensum: quod autem ad exceptionem præ manibus, eam, ut alia multa in hac Spanhemii Diatribâ doctè & solidè noster *Nisibeus* ex ipsâ Scripturâ retundit. Sicut enim *Lucæ* 23. 44. *ώρα ώσει έκτη*, exponitur ab ipso Sp. Sancto, *Matth.* 27. 45. *ώρα έκτη*. & *Actor.* 10. & 3. *ώρα ώσει έννάτη* vers. 30. exponitur *hora nona*. *Marc.* etiam 8. 9. *ως τετρακισήλιαι*. *Matthæi* 15. 38. *τετρακισήλιαι*. Item *Matth.* 27. v. 46. *ωσει ώραν έννάτην* habetur *Marc.* 15. 34. *ώρα έννάτη*, ita nostro *Lucæ* loco, *ετων ώσει τετράκαισα*, rectè accipi pro annis verè triginta, seu incipientibus seu desinentibus seu consummatis.

5. Ait quintò Characteres *Calvisii* Astronomicos non esse veros, eo quòd Petavius probet nullam in emortuali *Augusti* anno fuisse Solis eclipsin.

Replica. Non controvertit Spanhemius primarios *Calvisii* characteres Astronomicos, quorum unus si verus conclusionem demonstrat, non negat eclipsin *Lunæ* altero post *Augusti* mortem mense; nec Solis eclipsin quinto *Claudii*, unde in primis omne suum institutum probare se profitetur: nec quicquam ipse profert contra eclipsin Solis, quæ *Augusti* mortem præcessit, tantùm provocat ad *Petavium*, quasi is *φειράμενον* hoc vel extitisse vel existere tunc potuisse improbaret. Profectò qui Spanhemii aliàs diligentissimi incuriam hîc excusam nescio; nam præterquam quòd nullum hîc ex *Petavio* locum citat, caput in hac materiâ celeberrimum & sæpè aliàs à Spanhemio citatum, quartum scilicet, libri duodecimi; disertis verbis huic Spanhemii assertioni contradicit, eclipsin Solis in anno *Augusti* ultimo ex *Eusebio* & *Dione* contigisse affirmans.

Si alibi usquam, quod dubito, hoc neget *Petavius* nihil prælat miri, nam hoc ipso loco manifestam *Petavii* contradictionem *Spanhemius* observat, dum hîc protervè contra *Scaligerum* disputat nihil certi & determinati ex *Luc. 3.* pro Christi anno tricesimo deduci posse, alibi tamen ex hoc ipso loco Christi tricesimum certissimè demonstrari affirmat. Conjectio quidem *Spanhemii* hîc calamum à *Scaligero* ad *Petavium* ex inadvertentia dilapsum: inadvertentiâ inquam duplici; primò, quia non est *Petavius* sed *Scaliger* animadversionibus in *Eusebium* ad numerum bis millesimum tricesimum, qui asserit eclipsin Solis à *Dione* notatam ante *Augusti* mortem nec accidisse, nec accidere potuisse eo anno, quo istum *Eusebius* locat. Secundò, licet hoc asserat *Scaliger* de anno *Eusebii* emortualem *Augusti* antecedente, ibidem tamen expressè affirmat ex *Dione* eclipsin eam anno sequente, nimirum ipso emortuali, verissimè contigisse.

6. Denique totius *Petavii* & *Spanhemii* disputationis finis est, ut locus ille *Luca*, tam laxè & tantâ cum latitudine accipiatur, ut eum liceat extendere ad tricesimum primum vel tricesimum secundum, aut tertium: quòd sic suas ipsorum sententias salvent, qui vulgarem æram verum Natalem arbitrentur sequi triennio, anno uno ultra *Scaligeri* mentem; salvent etiam *Deheri* sententiam ac *Susligæ*, qui vulgari æræ addunt quadriennium, imo & *Kepleri*, qui *Deheri* quadriennium uno, & vulgarem æram quinque annis superat. Certe non fuit opus tot tantosque fluctus concitare ad hoc institutum, nam à tantâ Natalis extensione noster animus nequaquam abhorret, imò verò hæc *Kepleri* quinquennalis additio bellissimè cum nostrâ superiori capite sententiâ concordaret, sic enim Natalis verus cum anno mundi ter millesimo nongentesimo quadregesimo quinto concideret. Ut cunque non ita peregrinis glossis vexandum illum *Lucæ* locum existimo. Sed ultrâ non persequor *Petavii* ad *I. Calvisii* argumentum responsa.

Secundo argumentatur *Calvisius* à morte *Herodis*. Æra vulgaris Christum natum supponit anno *Juliano* quadregesimo quinto desinente, *Olympiadis* centesimæ nonagesimæ quartæ quarto *Cols.* *Cosso Cornelio Lentulo* & *Cajo Calpurnio Pisone*, urbis conditæ septingentesimo quinquagesimo tertio: Atqui *Herodes*, qui nato Christo vivebat, mortuus est integro biennio ante tempus dictum: itaque æra vulgaris statuit Christum natum seriùs iusto, minimum biennio.

Quòd Christus natus sit ante mortem *Herodis*, ex Evangelistis clarum est, nam *Matth.* 2. 1. natus dicitur diebus *Herodis* Regis, & in *Ægyptum* fugisse, donec *Herodes* Rex *Archelai* pater moreretur, vers 19. quòd autem *Herodes* mortuus sit post natum Christum saltem biennio, apparet ex *Matt.* 2. 16. ubi *Herodes*

Calvisii
argumentum secundum.

rodes occidisse dicitur infantes à biennio & infra, ex quo stella non nascituri sed nati Christi apparuerat Magis; hoc enim tempus accurate inquirens à Magis invenit fuisse biennio antequam jussisset infantes occidi; post eos autem cælos aliquandiu vixit: ergo natus est Christus biennio, & quod excurrit ante mortem *Herodis*. Jam verò vixit *Herodes* non ultra Julianum quadragesimum tertium, nam multoties testatur *Josephus*, accepisse *Herodem* à Romanis *Judææ* Regnum anno Juliano sexto, *Coss. Cnejo Domitio Calvino, & Cajo Aethio Pollione*, olympiadi centesimæ octogesima quartæ quarto, perseverasse autem in Regno annis triginta septem: hi additi ad sextum faciunt quadraginta tres.

Hæc si vera sunt, ut *Herodes* mortuus est biennio ante æram vulgarem, ita Christus, qui biennio ante mortem *Herodis* editus est, oportet sit natus quadriennio ante istam æram.

Baronii ignorantia Chronologia.

Ad hoc argumentum multi multa respondent, nullus tamen absurdiora quàm *Baronius*: licet hic in biennali dialtemate anni natalis veri ab ærâ vulgatâ *Calvisio* sit ὀμὸς ψηφῶν . Verum hunc ob incomparabilem in historiâ ecclesiasticâ concinnandâ diligentiam magnis laudibus accumulans non tantum *Scaliger* & *Causabonus*, sed etiam alii nostrorum: omnes tamen testantur ipsum non tantum creberrimè in veritatem, historiæ veram vitam crasse peccare, sed etiam penè semper in Chronologicis errare pueriliter. Baroniana hæc Chronologiæ singularis imperitia, nusquam evidentius elucet, quàm in argumento præmanibus. Argumenti bona pars nititur *Josephus* testimonio de temporibus *Herodis*: ista *Baronius*, ut quæstione superiori notavimus, affirmat *Josephum* pessimè numerare. Nam primò, principium Regni *Herodis* non vult statui cum *Josepho* anno Juliano sexto, sed decimo quinto, quem facit cum ipsum quo ad Actium debellatus est *Antonius*. Secundò, *Herodem* non vult cum *Josepho* vixisse annis septuaginta, sed tantum sexaginta septem, & tamen ejus vitam producit ad Christi octavum, hoc est, ut docet, Julianum quadragesimum nonum, duobus tantum annis ante filii *Archelai* relegationem in exilium, Juliano quinquagesimo primo. Hæc & alia hinc multa *Baronii* *ἀνύστα* absurda, non tantum nostris, sed etiam Jesuita *Tornielius* prolixè redarguit. Id quod *Baronio* præcipuam hinc cespitandi occasionem ministrasse videtur, fuit (ut rectè ex *Torniello* notavit *Spanhemius*) typographicum in *Josepho* sphalma, *Herodem* scilicet annorum fuisse tantum quindecim, cum à patre præfectus est *Galilææ*, scribi debuit viginti quinque. Maculam hanc decennalis anachronismi cum multis aliis centuriis per exscriptores sphalmatum parabat *Scaliger* elucere (ut notat *Causabonus*) in novâ *Josephus* editione, quam morte præventus non valuit perficere. *Baronius* dum multas

verissimas in *Josepho* temporum designationes repudiat, hanc falsam pro verâ sumens in multis errandi sibi necessitatem imponit, quam ipsarum Pontificiarum partium nemo conatur defendere.

Scaliger & *Calvisius* licet hoc argumento utantur, tamen cum vident ejus vi verum natalem trahi non tantum ad biennium ultra vulgarem æram, quæ istorum est hypothesis; sed etiam ad quadriennium, ipsi conantur illud enervare: vellet *Scaliger Josephum* convincere erroris in annis Regni *Herodis*, quasi eos extendere debuisset non tantum ad triginta septem, sed ad triginta novem; tam multa tamen *Scaligerianæ* huic correctioni renitentur, ut ipse *Calvisius* eam relinquat.

Spanhemius, qui hoc argumento non vult se stringi, ad id duo respondet. Primo, dum *Josephus* tradit Regnum *Herodis* à primâ Romanorum donatione ad annos triginta septem, & à primâ ejus possessione crucifixo *Antigono* ad triginta quatuor extendi, libroriorum esse mendum, qui $\lambda\zeta$ seu triginta septem pro $\lambda\theta$ seu triginta novem posuerunt, & $\lambda\delta$ seu triginta quatuor pro $\lambda\varsigma$ seu triginta sex.

Replica. Temeraria est hæc *Spanhemii* correctio textûs *Josephus*, contra omnium non tantum typis excusorum sed manuscriptorum fidem. Secundò, cum ipse *Scaliger* hanc suam emendationem suspicetur, nec fortiter asserat, & ipse *Calvisius* nunquam eam amplexus sit (nam *Herodis* Regnum nusquam hinc ultra triginta octo annos extendit) non debuit *Spanhemius* eam protulisse in medium. Tertio, emendatio hæc non expedit nodum, nam si *Herodes* in anno Juliano quadragesimo tertio, *Coss. Lentulo & Messalino* mortuus sit anni principio paulò ante Pascha, mensibus sex ante natum Christum, initio Septembris, ut vult *Scaliger*, aut novem (nato Christo secundum plerosque vicesimo quinto Decembris) commentum hoc Scripturæ repugnabit, quæ Christi nativitatem *Herodis* morti præponit. Sin verò *Herodes* mortuus est initio anni Juliani quadragesimi quarti tribus aut sex mensibus post natum Christum, hoc etiam Scripturæ suprâ dictæ repugnat, quæ *Herodem* infanticidam facit post natum Christum solido biennio.

Spanhemii responsiones incommoda.

I.

Istas, ut videtur, difficultates præsentens *Spanhemius* ad secundam responsionem priori diffidens confugit, nimirum argumentum hoc premere quidem æræ vulgaris defensores, imo & *Scaligerum* & *Calvisium* qui verum natalem vulgatum superare docent præcisè biennio, nequaquam verò Jesuitas *Deckerum* & *Sustigam* qui vulgatam æram quadriennio anticipant, & minimè omnium *Keplerum* qui quinqueennio: imo verò ipse videtur manus dare, ut ante eum *Petavius*, & in *Kepleri* sententiam ambobus pedibus itare. Vellem ego quidem libenter tantos auctores sequi, ita enim superior

2.

rior mea hypothefis de coincidentia veri natalis cum anno mundi ter millefimo nongentesimo quadregesimo quinto (longè contra *Kepleri* & *Petavii* in annis mundi sententiam) ad amiffim quadraret: fed vereor ut binis è contrà rationibus poffit fatisfieri: prior eft de eclipsi Lunæ à *Josepho* notatâ paulò ante mortè *Herodis*; hanc *Sealiger* secundam computum Astronomicum accidisse affirmat initio Januarii anno Juliano quadregesimo quinto, aut quadregesimo quarto, cujus Martio *Herodes* occidit. Altera est, quòd secundum *Kepleri* sententiam, Lucæ locus de annis Christi triginta extendendus sit ad triginta tres.

Ad primam quidem satis commodè respondere videtur *Keplerus* docens *Josephum* notasse Lunæ Eclipsin non in Januario totis tribus mensibus ante *Herodis* mortem, sed in Martio eâ ipsâ nocte, quâ *Herodes* Magistros Judæos cum discipulis exussit, ob detractam de portâ templi auream suam Aquilam: & verò anno Juliano quadregesimo secundo, Martii decimo tertio, qui paucos tantum dies *Herodis* mortem antecessit, se ait secundum suas tabulas invenire eclipsin Lunæ digitorum sex, hoc si verum est, res videtur confecta, & *Keplerus* vicisse.

Quod ad enervandum hoc Astronomicum argumentum objicit *Spanhemius*, solidum non est, scilicet eclipsin à *Josepho* notatam fuisse totalem, quam verò notavit *Keplerus* fuisse tantum partialem, ad Lunæ dimidium; Certè si inspexisset *Spanhemius Josephi* locum, tale effugium contra *Keplerum* non protulisset: nullum enim jota de totali defectu *Josephus* scripsit, quin etiam dimidiæ Lunæ defectus, rectissimè veræ eclipsios nomine insignitur.

Quid ad locum *Lucæ Keplerus* respondere possit ^{επιχειρηματικῶς}, donec ejus & *Calvisii* scripta in hoc argumento adversaria in manus veniant: impræsentiarum argumentum præ manibus ultra *Calvisium* non urgeo, scilicet pro vulgari æræ bienniali natalis veri anticipatione: si *Keplerus* anticipationem quinquennalem vel hoc vel alio quocunque argumento demonstrare possit, id efficeret optimâ nostrâ cum gratiâ, qui ita nostri calculi rationes bellissimè confirmatas arbitræmur.

Tertium adhuc argumentum proferri solet pro conclusione *Calvisii* ab ἀποστασῶν Syria Præsidis Cyrenii Luc. 2. 1. Sed dum omnia perpendo, quæ sat multa sunt, quæ de ἀποστασῶν hac scripta reperio apud *Baronium*, *Causabonum*, *Montacutum*, *Spanhemium*, *Petavium*, *Torniellum*, & alios, non mihi quidem videtur certum aliquod argumentum ex omnibus afferri pro conclusione dictâ: nam demus primò, quod pauci jam docti negant, bis *Judeam* descripsisse Cyrenium: ultimò quidem post relegatum *Archelaum* anno decimo à morte *Herodis*, de quâ descriptione fusè Jo-

sephus, primò autem antè mortem *Herodis*, quæ descriptiones omninò inter se diversæ sunt, & tredecennio distantes, aliter quàm *Eusebius*, *Beda*, *Calvinus*, *Piscator*, *Baradius*, & alii viri docti censuere qui utramque confuderunt in unam.

Demus secundò, priorem descriptionem fuisse tantum personarum non autem facultatum, contrà quàm sensit *Suidas* olim, & nuper *Baronius* aliique.

Demus quoque tertio, in primo illo censu personarum Cyrenium extraordinariam ab *Augusto* legationem obivisse, nequaquam verò ordinario Præsidis Syria munere functum, ut sic cum *Lucâ* reconcilietur *Tertullianus*, qui censum illum etiam priorem peractum vult à *L. Saturnino* ordinario Syria Præside, cujus nomen in actis publicis præfigi potuit omnibus rebus gestis ab officariis quibuscunque, vel inferioribus vel extraordinariis intra suæ Præfecturæ limites.

Demus etiam quartò in gratiam *Spanhemii* Cyrenium censum peregisse cum ordinarii Syria Præsidis munere fungeretur, idque mox post primum suum Consulatum, Juliano tricelimo sexto, antequam *Saturainus* Syria præficeretur.

Demus denique, contrà quàm sensit *Cheminus* in *Lucæ* 2. censum hunc Cyrenii fuisse *Augusti* universalem secundum, toto minimè decennio post censum ejus primum merè Geographicum ab *Ethico* memoratum, quo totius orbis Romani vias & itinera describi curavit, ut facilius ad personarum censum deveniret, sicut personas descripsit, ut viam sterneret ad censum facultatum pro supplemento ærarii.

His omnibus & adhuc pluribus concessis, nihil tamen potest concludi de aliquo anno certo istorum censuum; erant quidem olim tabulæ illæ censuales Cyrenii, cum cæteris omnibus rationibus censuum Reipub. in archivis Romanis repositæ: unde *Tertullianus* & *Justinus Martyr* ad istam *Mariæ* & Christi infantis censationem per Cyrenium confidenter provocârunt, nec in hoc vel *Porphyrius* vel *Julianus Apostata*, vel quisquam alius Christiani nominis hostis quicquam contradixerunt: sed dudum publicæ illæ omnes tabulæ perierunt, cum plerisque aliis istius seculi scriptis: ita cum auctorum hodie superstitum nullus de primo illo Cyrenii censu ulum verbum eloquatur, verus illius annus non potest certò definiri. Certum est, ut prolixè probat *Spanhemius*, actum illum censum intra Julianum tricelimum septimum, quo Cyrenius Proconsul *Cilicia* tumultus pacavit, & quadregesimum secundum aut quadregesimum quintum, quo mortuus est, vel appropinquabat morti *Herodes*: sed num justo quinquennio ante æram vulgarem perfectus sit, ut multis conatur *Keplerus* demonstrare, id nobis

non liquet, qui *Kepleri* illud scriptum nondum conspeximus.

Ladenſium
perverſi-
tar.

Argumentum hoc ita tranſiremus & quaſtionem concluderemus, niſi *Montacutii* perverſitas paululum nos remoraretur. Magna illius Evangeliftæ loci de ἀπαραφῆς *Cyrenii* difficultas, multas Interpretum expoſitiones peperit, dum quiſque pro virili lucem tenebris inferre ſtatigit. Inter alios viri præſtantiffimi *Calvinus* & *Beza* ſuas afferunt operas, ob quas non ipſi tantum, ſed tota Proteſtantium natio à Pontificiis miſerrimè flagellatur. *Montacutius* hîc, ut alibi perſæpè, quò in Pontificias partes animi ſui affectum declaret, tam atram bilem quàm Pontificiorum quiſquam in utrumque cum *Calvinum* tum *Bezam* evomit. *Beza* in primâ notarum ſuarum editione conjecturam modèſtè proponebat de verſu illo *Luca* à librariis corrupto, vel de illius ex margine in textum illapſu, qui iterum in marginem ſine ullo ſenſû detrimento ex textu poſſet recedere: ipſe mox in ſecundâ curâ conjecturam hanc correxit & omnino expunxit. Jeſuita *Salméron*, & poſt eum *Cardinalis Baronius* inſignes ſcilicet patroni perfectionis Scripturarum perfectiffimæ plenis maledictorum plauſtris in *Bezam*, & omnes (ut nos vocare ſolent) novatores invchuntur, quaſi audaciſſimos Divini verbi corruptores. Utinam in Scripturarum Divinarum perfectiffimâ integritate tuendâ velent ſemper Pontificii nobiſcum vires ſociare, fieret hoc multarum controverſiarum componendarum egregium fundamentum: utcunq; cum *Cariſtoboni* pro modèſtâ hâc & etiam retractatâ *Bezae* conjecturâ abundè reſpondiſſet, & *Montacutio* nihil hac ex parte reſtaret, quod in *Beza* criminetur, non potuit tamen unguis abſtinere, quin ulcus à Pontificiis inſiſtèntum atius fodicaret; Originum parte priorè pag. 5. ſic virum gratis lacerans. Errâſſe potuiſſe *Bezam* quis negaverit? In multis etiam per illas Annotationes & poſtremas illarum editiones graviter & pueriliter errâſſe agnoſco. Benè habet quod ne unum quidem ex illis multis gravibus & puerilibus erroribus in medium auſus ſit producere cautus & famæ ſuæ providens cenſor.

Defenditur
Beza &
Calvinus
contra
Montacutium.

Calvinus præter varias difficultatum ad dictum *Luca* locum ſolutiones, hanc etiam aſfert; fieri potuiſſe, ut deſcriptio à *Cyrenio* naſcente Chriſto indiſta & incepta ob cruentas populi propter cenſum tumultuantis ſeditiones interrupta, non niſi poſt *Archelaum* relegatum perfectâ ſit, *Judeâ* per *Cyrenium* in Provinciam redactâ. In ſolutionem hanc ut ineptam & ridiculam *Baronius* inſurgit: *Montacutius* verò ut aliàs ſæpè, melior *Baronii* quàm *Cariſtoboni* hyperaſpites *Calvino* inſultat ipſo *Cardinali* inſolentius, ubi ſuprà pag. 7. Imperitè, inquit, & ridiculè reſpondet & conciliat loca *Calvinus*: prodiſt ea in auctore immanem

ἀνιστορησίαν, & veteris rerum memoriae ignorantiam: non eſt tantum mala ſed & impia per conſequens hæc expoſitio. Maledicum os in virum multò maximum & contumelioſius, quàm ex agyrtis Pontificiis maledicentiſſimus. Ita virus ſuum Aterrimum in Reſormatorum principes evomere nuper ſolebant *Ladenſes Anglicani*.

Et verò quæ tandem hæc eſt *Calvini* tam ridicula, inepta, & inſulſa ignorantia: certè quod viris ſui ſæculi præſtantiffimis, dum majoribus & melioribus ſtudiis deſtinerentur, ad Hiſtoriam & Chronologica non tam vacatit quàm aliis, qui in hujusmodi minoribus erant toti, non debet in opprobrium verti: præterquam quod ad intricatas de temporibus quaſtiones expediendas, multa hodie adminucula ſuppeditârunt *Herculei* variorum labores quæ ſuperiori ſæculo deérant. Nec tamen in *Calvini* præ manibus commentario quicquam eſt quod tam nigrum Theta meruit, nam quod ut ineptum ridet in *Calvino Baronius*, & poſt eum *Montacutius*, ipſe *Baronius* amplectitur, ut negare non audet *Montacutius* pag. 16. ſcilicet indiſtam à *Cyrenio* deſcriptionem non niſi poſt aliquot annos perfectam. Deinde, quòd cauſam interruptæ ἀπαραφῆς conjicit *Calvinus* in bella, quæ *Judæos* ad aliquod tempus poſt ἀπαραφῆς deſtinuerunt, num in hoc tam inſulſa eſt ignorantia? Suppone deſcriptionem *Cyrenii* junctam cum impoſitione tributi, quod quidem opinati ſunt cum *Calvino* multi viri doctiſſimi, & in hiſtoricis peritiſſimi, tam antiqui quàm recentiores, *Iſeſebius*, *Snidas*, *Beda*, ipſe *Baronius*, *Baradas*, *Chemnitius*, *Piſcator*, & alii, quibus ἀνιστορησίαν notam imponere non audebat, licet audaculus fatiſ noſter cenſor, hoc inquam dato, nemo dubitabit deſcriptionem *Cyrenii* magnas in *Judeâ* & cruentas diuturnaſque turbas excitâſſe. De turbonibus enim *Judæi Galilæo* & *Theudâ* teſtatur *Gammaliel* Act. 5. & *Joſephus* fuſè diuturna ſeditioſorum arma ob tributum hoc impoſitum narrat.

Veritatem *Calvinianæ* opinionis hîc non deſendo, imò vero varia in hiſtoriam & tempora, ut videtur, παραρρησται in illo *Calvini* commentario (quæ tamen *Montacutii* acumen non obſervavit) à corrente quovis Chronologo poſſunt conſpici: id autem eſt quod contendo, nihil in iſtis paroramatis tam abſurdum apparere, quod magnæ *Baronii* & majoris *Montacutii* inſolentiæ ullam cauſam præbuerit.

Ex dictis apparet annum currentem Chriſti non eſſe milleſimum ſexcentiſimum quinquageſimum ſeptimum, ſed ſecundum omnes ferè jam dictos, etiam qui pauciſſimos addunt, milleſimum ſexcentiſimum quinquageſimum nonum, *Petavium* verò, *Spanheimium*, *Keplerum*, & alios, cum quibus noſtrum

Æra vul-
garis oper-
tè falſa.

strum profiteatur nomen, millesimum sexcentefimum sexagesimum primum, vel millesimum sexcentefimum sexagesimum secundum. Ita ut illi Mathematici ridiculi sint, & ante omnes circumforaneus ille agyrta, & præstigiophilus circulator *Guilielmus Lilius* Mercurius Anglicanus, qui multas jocularium suarum hujus anni prædictionum fundat in parallelismo anni currentis, quasi verò millesimi sexcentefimi quinquagesimi septimi cum anno Diluvii quem ille numerat millesimum sexcentefimum quinquagesimum septimum mundi: nam præter alias hujus parallelismi ineptias, primum ejus fundamentum subrutum est, hic enim currens non est Christi millesimus sexcentefimus quinquagesimus septimus qui jamdudum præterit, ante duos scilicet, aut quatuor, aut quinque annos: sed prognosticatoribus perinde est cui diei suas de cœli vultu sereno aut nubilo conjecturas applicent, ut Astrologis cui anno sua judicicia. Nam ut omnium seculorum experientia convicit plerasque istas nugas manifesti falsi; ita quasdam seu forte fortuna, seu malis artibus attingisse verum, non est mirandum: et si in anno præsentis Pseudopropheta *Lilius* solito infelicio, mendacior, & magis delirus prognosticator appareat, si modò ex præteritis futurorum mensuram judicicia facere liceat.

Denique observamus, licet tam in hujus quàm superioris quæstionis calculo separato differamus ab illusterrimo Scaligero, tamen si utrumque calculum jungas, nulla est nostra ab ejus computo discrepantia. Nam in anno mundi biennio sumus eo breviores, ille enim natalem conjicit in mundi ter millesimum nongentesimum quadragesimum septimum, nos inter millesimum nongentesimum quintum, & æram vulgarem nativitatibus anticipavit ille biennio, nos quadriennio, ita ut illi currens sit millesimus sexcentefimus quinquagesimus nonus, nobis millesimus sexcentefimus sexagesimus primus, istos tamen si jungas calculos emerget numerus omnino idem, nimirum præsens mundi annus tam secundum illum quàm nos erit quinquies millesimus sexcentefimus sextus. Quod si placeat unum vel addere vel detrachere, numerando seu quinquies millesimum sexcentefimum septimum, seu quinquies millesimum sexcentefimum quintum, triæ Chronologorum distinctiones eam litem facile diriment.

QUÆSTIO III.

De Natalitio mense & die.

Quatuor hic sunt primariæ sententiæ. Prima Natalem figit in vicesimo quinto Decembris. Secunda in Septembris fine. Tertia in Aprilis principio. Quarta tam mensuram quàm diem indeterminabilem arbitratur. Primaria est Pontificiorum qui statutum hoc

Ecclesiæ Romanæ celebrandi natalem vicesimo quinto Decembris arctis adeò vinculis conscientiarum Christianorum illigant, ut eò ferrius istorum fundamenta rimari Protestantes cogantur. Dum argumenta & rationes requiramus Romanæ hic fidei, remittimur ante omnes ad *Baronium* in Annalibus & Commentario in Martyrologium Romanum: ibi legitur totam Ecclesiam Orientis & Occidentis, omnes Patres, Græcos Latinos, semper sic credidisse. Verum enim verò dum familiari jam Pontificiorum Gorgone totius Ecclesiæ & omnium Patrum nihil nos territi descendere cupimus ad testes singulares, inducitur à Baronio primus *Clemens Romanus* Constitucionum 5. cap. 13. affirmans ore *Petri* Apostoli natum Dominum vicesimo quinto Decembris; cum tamen totum illum librum quintum percurro, nihil vel simile reperire possum. Sed dato sic scriptum allegato loco, responsio in promptu est, *Clementem* istum auctorem esse apertè supposititium ex variis deliriis, erroribus, hæresibus confutum; nullius unquam apud quemquam cordatum auctoritatis, ut ipse Baronius, *Sixtus Senensis*, *Possavinus*, & alii ex ipsis Pontificiis fatentur; prout rectè observavit *Revetus* Critici sacri Lib. 1. Cap. 1.

Secundus Baronii testis est *Augustinus* tractatu in Psal. 132. prope finem. Resp. Agnoscimus *Augustinum* diebus qui seculo Christi quinto mortuus est post quadringentesimum tricesimum, varios in Ecclesiam errores & superstitiones irrepsisse; testis esse potest ipse præ manibus locus, ubi sententiam suam de natali vicesimo quinto Decembris fundat *Augustinus* in Joannis tertii tricesimum primum, *Illum oportet crescere, me autem minui*, quasi Joannes, quem oportuit minui, natus sit solstitio æstivo, post quod dies incipiunt decurtari, Christus verò quem oportuit crescere, natus sit solstitio hyberno, post quod dies incipiunt prolongari. Quòd cassum, & inane sit hoc fundamentum non dissimulant ipsi J. sicut: certè *Petavius* de doctrinâ temporum lib. 2. cap. 7. finiente discretis verbis fatetur istius fundamenti nullitatem, & ipse quidem vellet Patres suam de Natali sententiam non aliis rationibus quàm soli Ecclesiæ traditioni superstruxisse; illorum verò longè alia mens erat. Certè *Augustinus* loco præ manibus & aliis à Baronio citatis nullum de traditione Ecclesiæ verbum loquitur, sed in ratione dictâ Ecclesiæ praxin fundat. Quodocunque autem fundamentum inane & nullum est, quale hoc loco ipsi Adversarii fatentur, ædificium omne superstructum ruat necesse est.

Tertius Baronii testis est *Gregorius Nazianzenus*. Resp. Fatcor eum in Nativitatis festum orationem Panegyricam splendidissimam Constantinopoli declamavisse, sed præ-

Astrologorum & astrologorum.

Cum Scaligero confusus & asserens.

Respondetur ad Baronii testem.

1.

2.

3.

Error Pontificiorum in mense & die natalitio.

terquam quòd in eâ totis Eloquentiæ suæ (quæ sanè fuit summa) fluminibus obruat profanas & supersticiosas Ecclesiæ Romanæ praxes in festo illo natalitio, quæ inspectante & approbante Papâ ad hunc diem, in magnum Christiani nominis opprobrium etiam Romæ usurpantur: in prolixâ illâ Panegyricâ, in prolixo etiam *Nicetæ* in eam commentario nullum verbum lego de vigesimo quinto Decembris, aut illo die certo isti Theophaniæ festo dedicato.

4. Quartus Baronii testis est *Chrysofomus* in oratione suâ 31. in diversos Novi Testamenti locos. *Resp.* Fatemur totam eam orationem *ἑορταστικὴν*, & *Chrysofomum* disertè satis natalitium festum vicésimo quinto Decembris Constantinopoli celebrâsse: sed tamen expressissimè declarat quod Jesuita Frontoducæus in Latino suo margine notat, festum illud nuperrimè ab annis nimirum decem in Ecclesiam Græcam inuestum, & ad eum diem multos Ecclesiæ Græcæ doctores novationem eam ut vanam & injustam solitos reprehendere: ipse quidem satis lubenter novationem eam amplecti se profitetur, sed an firmis rationibus suum iudicium superstruat, ipsi adversarii dicant ingenuè suam sententiam. Primò, inquit, nova hæc festivitas à Deo sit oportet, quia maximâ cum frequentiâ per totos decem annos populus eam celebrare gaudet. Certè popelli superstio pluribus multò quàm decem annis perseverans non probat Divinum placitum nedum institutum.

2. Secundò, inquit, licet in Oriente novitium fuerit hoc festum, tamen in Occidente fuit ab exordio, & in veteri Româ legere tum erat in archivis in descriptione *Cyrenii* ipsi nati Christi diem. *Resp.* Falso hîc *Frontoducæus* *ἑορταστικὴν* translulit ab exordio, cum nihil aliud illic significet quàm suprà aut prius. Deinde supponit gratis *Chrysofomus* sine ullo teste in archivis veteris Romæ ipsius seculo, quemvis legere potuisse ipsum nati Christi diem. Certè *Tertullianus*, *Iustinus Martyr*, & alii, qui descriptionis *Cyrenii* annum adeoque natalem annum in archivis Romanis servatum affirmant, nullum tamen de die natali verbum fecerunt.

3. Tertiò, Primaria *Chrysofomi* ratio quam suffissimè premit est ex Luc. 1. unde sic argumentatur; *Ioannis Baptista* patrem *Zachariam* fuisse Pontificem maximum, cui soli decimo mensis Tizri seu Septembris Juliani 27. licuit Sanctum Sanctorum ingredi & adolere sufficium coram arcâ: hoc sacro peractò ivit domum *Zacharias*, & concepit *Elisabeth* in eunte Octobri, tum verò post menses sex in eunte Aprili Luc. 1. 21. conceptus est Christus ex Sp. Sancto, ergo post initum Aprilem novem mensibus est natus. *Resp.* Demonstratio hæc *Chrysofomi* & aliorum Patrum, tam est vitiosa, ut ipse *Petavius* fatea-

tur vanam, præterquam enim quod natalem à Decembri in Januarium removeat, unicum quod habet fundamentum est liquido falsum: *Zacharias Baptista* pater non fuit Pontifex inaximus, sed, ut habet expressè lucas, quidam de plebe sacerdotum, qui per *ἑορταστικὴν* inserviebant altari, & post hebdomadale ministerium discedebant domum; offerebant autem suffitum non nisi sortitò, non certè omnes, sed pauci, prout hanc ministerii partem ipsis fors imponebat. Angelus etiam *Zachariae* apparuit non intra velum ad arcam, sed extra velum ad latus altaris Thymiamatum, ubi sortitus sacerdos quotidie mane & vesperi suffitum adolebat.

Plures non affert testes Baronius præter *Anastasium* recentiorem & parvæ auctoritatis virum, quem typis nondum excusum arbitror. Ex ejus quidem manuscripto *Heinsius* in suo ad *Clementem Alexandrinum* commentario pag. 340. duo fragmenta citat, in utroque sat disertè *Anastasius* natalem ponit in 25. Decembris, sed tam crassè in anno Mundi natalis errat, quasi fuisset supra sexies millesimum, ut nulla in quoquam Chronologico ipsius testimonio auctoritas à quoquam debeat attribui.

Pro contrariâ sententiâ varii ex doctissimis Patrum afferri possunt: Concedit *Baronius* *Clementem Alexandrinum* qui Stromatum primo post medium Christum natum vult *Maji* 25. sed respondet loqui *Clementem* secundum mentem Hæreticorum non suam. *Pam-melius*, ut videre est in notis *Heinsianis* pag. 340. aliter respondet, scilicet *Clementis* *κατα-ἑορταστικὴν* esse vigesimum quintum Decembris, non *Maji*. Certè magna hæc est doctissimi *Pam-meli* hallucinatio, quam miror *Heinsium* non taxâsse, inprimis cum ibidem rectam ex *Bedâ* mensum *Ægyptiacorum* cum Latinis comparisonem instituens *παχων* *Majo* & *χουκ* Decembri respondere faciat, sicut *Τυσι* *Januario*.

Quod ad *Baronii* responsionem, aperte falsa est; non enim ibi loquitur *Clemens* ex sententiâ hæreticorum, sed suo ipse nomine profitetur, opus esse non necessarium, sed subtile & curiosum (ut loquitur *ἑορταστικὴν*) non tantum annum sed etiam diem natalem inquirere. Prætereà quos dicit natalem in vicésimo quinto *παχων* collocare, nequaquam ipsi sunt hæretici: quod verò de *Basilidianis* hæreticis affirmat est planè diversum, ipsos scilicet *Baptismum* Christi celebrare decimo quinto mensis *Τυσι*, aut ejus mensis undecimo, qui incidit in sextum *Januarii*. Hanc sententiam *Baronius* non hæreticis sed *Orthodoxis* in *Ægypto* ascribit tam in *Martyrologio* quàm in *Annalibus*.

Largitur etiam ibidem nobis *Baronius* *E-piphanium*, qui licet Christi baptismum in *Novembris* initium conjiciat, tamen constan-

Refutantur
Baronii ra-
tiones.

Anastasius
testis levis.

Contra
Pontificios
stant Cle-
mens Ale-
xandrinus.

E-piphania
nunt.

ter Natalem in Januarii sexto seu undecimo *Tos.* ponit: ista non negat *Baronius*, sed affirmat *Hieronymum* in cap. 1. Ezekielis Epiphanius refellere. Verum est, *Hieronymus* versus 1. istius cap. applicat ad Christi Baptismum in anno suo tricesimo, Januarii, secundum Orientales, mensis quarti die quinto: & uno verbo ibi perstringit Epiphanius opinionem, quæ Epiphanius festum collocabat in Januarii quinto; etiam Magistri sui Nazianzeni, qui cum Epiphanius vocabat Christi natalem Epiphania: quando Deus in terrâ apparuit, non, ut *Hieronymus*, obscuratus & ab apparento impeditus est, nullum tamen *Hieronymus* verbum, de Natali in vigesimo quinto Decembris.

Ex dictis apparet quàm vanum sit, quòd Pontificii aperto hinc ore crepant, omnes Patres, totamque Ecclesiam stare pro suorum festorum maximo Natali scilicet vigesimo quinto Decembris (verè Saturnalibus Ethnicorum Decembris) cum tamen Ecclesiæ Græcæ, Asiaticæ, Ægyptiæ; sedesque Patriarchales, Antiochena, Alexandrina, & Byzantina de natali vigesimo quinto Decembris, nisi serò valdè, nihil quicquam inaudiverint, scilicet post translationem *Chrysostrami* ab Antiocheno suo Presbyteratu ad Episcopatum Byzantinum: nec ex ipsis Latinis, si spurios excipias, ullum Augustino antiquiorem citent, qui Christum natum Decembris vigesimo quinto affirmet.

Secunda sententia est *Scaligeri*, *Calvisii*, & aliorum, qui eleganti subtilitate demonstrare se profitentur, Christum natum in exitu Septembris ex sacerdotum Ephemeris.

Primo Paralip. 24. patet, familias sacerdotum à Davide distributas in classes viginti quatuor, quarum singulæ per vices suas quæ vocantur ephemeræ divino cultui in templo vacabant, integrâ hebdomadæ à sabbato in sabbatum. Hebdomadæ viginti quatuor dies faciunt centum sexaginta octo: hoc orbe elapso incipiebat iterum prima sacerdotum classis suam ephemeriam, & post eam secunda, ac deinceps reliquæ suo ordine fixissimo, nisi publica aliqua calamitas sacra omnia interrupisset. Per jactam à Davide sortem prima classis contigit familiæ *Joaribi*, octava familiæ *Abia*, & reliquæ cæteris familiis dicto loco nominatis. In annis ducentis viginti quatuor ephemeræ omnes redibant ad eosdem dies, ita ut quo die mensis familia *Joaribi* ephemeriam suam iniverat, e. g. vigesimo nono Adar, cum *Solomon* templum dedicaret, eodem die post annos ducentos viginti quatuor eadem familia suam ephemeriam iterum inchoaret, adeoque sacri hujus orbis adminiculo certissime & clarissime singularum familiarum ephemeræ investigari possunt.

Quod huic ordini confusionem induxit præter captivitatis Babylonicæ calamitatem,

fuit etiam variorum Judæ Regum idololatria, & Divini cultûs, orbiumque sacerdotium in templo neglectus, satis crebrò in *Hezekia*, *Josie*, & aliorum Regum reformationibus memoratus. Verum enim verò post *Judæ Maccabæi* purgationem templi ab *Antiochi* pollutionibus testatur *Josephus* ad ultimam Hierosolymorum per *Vespasianum* obsidionem, ordinem Ephemeriarum nunquam interruptum. Instauravit *Judas* templum lib. 1. Maccab. 4. 52. mensis Casleu vigesimo quinto, anni Græcorum centesimi quadragiesimi octavi; hoc est, secundum *Scaligerum*, vigesimo secundo Novembris, anni periodi Julianæ quater millesimi quingentesimi quadragiesimi noni, eo ergo die ephemeriam suam inceperit familia prima *Joaribi*, adeoque secundum cyclum hieraticum familia octava *Abia* quinquagesimo post die, Januarii scilicet decimo, anni quater millesimi quingentesimi quinquagesimi. Hoc principio fixo secundum calculum orbis hieratici inveniri certo potest quanto libet tempore futuro, quævis cujuslibet viginti quatuor familiarum ephemeris, & verò periodi Julianæ quater millesimo septingentesimo octogesimo tertio, Julii decimo quarto, familia vicesima quarta Maasiæ inire debuit ephemeriam suam, quod ob virorum bello consumptorum inopiam non valuit præstare, ut *Josephus* observat in ultimo Endelechisini defectu, annis ducentis triginta tribus, & diebus ducentis triginta quatuor post *Maccabæi* Encænia.

Secundum hunc orbis hieratici calculum *Zacharias* in classe octavâ *Abia* Ephemeriam inivit Julii vigesimo primo, annis post *Maccabæi* Encænia centum sexaginta, & diebus centum nonaginta duobus, periodi Julianæ quater millesimo septingentesimo decimo, impleta autem est ephemeris & liturgia illa *Zachariæ* Julii vigesimo octavo, post quem diem *Zachariæ* domum suam discedente concepit *Elizabeth Joannem Baptistam* initio Augusti, latuitque secundum *Lucam* menses quinque, & sexto ineunte scilicet Januario concepit *Maria Christum*, qui novem post mensibus, Septembris scilicet fine vel Octobris initio, prope æquinocetium Autumnale editus est.

Demonstratio hæc subtilis *Scaligeri* tot nititur hypothefibus, quarum unâ labente totum ruit ædificium, ut mihi quidem satis dubia videatur, quæ tamen contra eam objiciunt vel *Petavius* vel *Spanhemius*, nequaquam sunt magni momenti. Uterque primariam *Scaligeri* hypothefin infirmam pronunciant, quod scilicet *Judas Maccabæus* in suâ templi reformatione primam Sacerdotum classem ex *Joaribi* familia primâ vice sacris adhibuerit. Resp. *Scaligeri* hinc rationes sunt plus quam probabiles, in solenni enim Divini cultûs corruptissimi reformatione cui sacerdotum classi

Ad Petavii
objectiones
respondetur.

Ad 1.

primas ministrandi vices debuit assignare potius quàm ei cui *David* divinâ inspiratione eas vices assignaverat, & cui illa prærogativa ad illum usque diem absque controversiâ convenerat? Præterea in defectu Eudelechismi Ephemeriarum ordo ad classem ultimam vicelesimam quartam tum deficientem pervenerat decimo septimo Tammuz seu Julii decimo quinto, à quo retrò numerando Ephemerias, ad vicelesimum quintum Casleu, seu vicelesimum secundum Novembris Encaniorum *Iude Maccabei*, invenitur ad familiam *Ioaribi* Ephemeriarum spectasse.

2.

Objectio secunda Petavii est ejusdem valoris, vult ille ex *Keplero*; stante etiam *Scaligeri* per orbis hieraticos calculo *Zachariae* ministerium incidisse in Septembris decimum octavum, adeoque Christi natalem in Decembris vigesimum quintum. Resp. Gratuita est hæc Petavii & *Kepleri* assertio sine probatione: imò si stet *Scaligeri* calculus, quem Petavii largitur rectum, & in quo nihil conatur corrigere, impossibile est ut *Zachariae* ministerium vigesimo octavo Julii absolutum non ante Septembris decimum octavum inceperit.

Etiam ad Spanhemii.

1.

Ad ista *Petavii* objecta. Spanhemius addit alia quatuor: primum, supponere *Scaligerum* natum Christum anno periodi Julianæ quater millesimo, septingentesimo undecimo, & baptizatum ætatis tricesimo primo, quæ non sunt certa. Resp. Suppositiones istæ tantum obiter incidunt, procedit verò argumentum à diebus mensium, qui in quibuslibet annis tenent.

2.

Objicit 2. Spanhemius supponere *Scaligerum* familiam *Abia* octavas semper vices obtinuisse: atqui *Neh. 12. 4. 17.* aliquando undecimas, aliquando duodecimas ministrandi vices obtinebat. Resp. temerè Spanhemium ex hoc *Nehemias* catalogo ordinem familiarum sacerdotalium confundere. Itane verò *Ioaribi* familia à primâ vice in decimam septimam collabatur, quia istius cap. vers 6. loco decimo septimo, *Ioarib* numeratur? Certè apud *Nehemiam* *Ioarib* & *Abia* longe diversi sunt à *Ioarib* & *Abia Davidis*, quorum familiis ille primas & octavas vices in templi ephemeris tribuit: illi enim diebus *Nehemias*, sicut illi *Davidis* diebus vixerunt: ad quam autem familiam *Ioarib* & *Abia Nehemias* spectabant non constat, de hoc enim *Nehemias* tacet. Et verò viginti durum tantum sacerdotalium familiarum capita numerat *Nehemias*, idque in nullâ ad ministerium templi relatione, sed tantum ad Hierosolymitanum muri dedicationem.

3.

Objicit 3. Spanhemius, licet vigesimo octavo Julii *Zacharias* discesserit domum, non tamen sequitur statim conceptum *Ioannem*. Resp. Non premit *Scaliger* præcisum diem vel concepti *Ioannis* vel Christi, imò diei certiffi-

mam incertitudinem profitetur, tantum vult absolutâ *Zachariae* ephemeriam mox conceptum *Ioannem*, & verò latitudinis hic ac dilationis magnæ causâ nulla merito potest supponi.

Denique objicit Spanhemius. Dato in fine Julii conceptum *Ioannem*, inde sequeretur natum Christum non in fine Septembris, quod vult *Scaliger*, sed in fine Octobris. Resp. Si Christus Octobri sit natus, non multum aberit *Scaliger* à suo instituto; sed ex eo quod hic dat Spanhemius exactè suum scopum *Scaliger* attingit, nam si *Ioannes* Julii fine vel Augusti initio conceptus sit; & sexto post mente ineunte Christus sit conceptus, scilicet ineunte Januario, necessarium est ut Septembris fine, vel Octobris initio Christus natus sit.

Tertia sententia est Nisbeti, qui Christum natum vult ipso Paschatis die, idque eâ ipsâ horâ quâ Pascha est mactatum, libelli sui pag. 274. Pro hoc paradoxo nullum vir doctus nominat auctorem. Rationes ejus primariæ hæc sunt. Prima, quod *Lucæ 2. 41. 42.* Christus in festo Paschatis dicitur annorum duodecim. Ergo nasci oportuit in festo Paschatis. Resp. neque antecedens neque consequentia est concedenda; non antecedens quia non ibi asserit *Lucas* in festo Paschatis Christum factum duodecim annorum; sed cum fuisset factus duodecim annorum, ascendisse Hierosolymam in Paschate. Deinde nulla est consequentia, nam licet dictum fuisset in Paschate factum duodecim annorum, non inde sequitur vel ejus duodecimum annum, vel primum incepisse in Paschate, nam anno Christi duodecimo celebrabatur ab ejus parentibus Pascha, imò etiam & Pentecoste, & festum tabernaculorum, & cætera omnia festa solennia: inde tamen non sequitur ejus duodecimum incepisse vel à Pentecoste vel à *Exultatione* vel à quoquam alio festo quod in eo duodecimo vel ipse vel ejus parentes observatunt.

Secundum Nisbeti argumentum. *Danielis* septuaginta hebdomadarum finis, adeoque Christi mors annique illius ultimi extremum fuit in Paschate, Ergo initium illius ultimi anni Christi, annorumque omnium 70. hebdomadarum *Danielis* erat in festo Paschatis vel die illi proximo. R. Subtile nimis hoc argumentum non est solidum, nam præterquam quod supra demonstravimus, Christus mortuus non est in hebdomadarum *Danielis* fine, sed ultimæ hebdomadis medio, dato tamen mortuum in fine, extremumque annum hebdomadarum clausum in Paschate, non tamen inde sequitur ullum annorum vel Christi vel hebdomadam *Danielis* à Paschate incepisse. Quo die aut mense hebdomadam revelatio *Danieli* facta sit, Scriptura fileat, neque etiam principium hebdomadarum desumitur à tem-

pore revelationis ipsarum, nec ullum vel annum vel mensē Judæis Pascha inchoabat, multa probanda erant viro docto, quæ non attingit priusquam argumentum hoc suum obtinisset.

Reliqua sua argumenta fatetur tantum probabilia, imò verò Chronologorum primarii tam improbabilia ea pronuntiârunt, ut iis examinandis non censea in immorandum.

Sententia quarta quæ nos amplectimur est *Spanhemii*, mensē & diem natalitium à nemine determinari debere, nec posse, cum de iis Scriptura sileat, & primis Ecclesiæ Christianæ seculis nihil de iis à quoquam certi prolatum sit. Ad hanc sententiam stabiliendam non opus erit quicquam suprà dictis addere, tantum in hoc *Spanhemium* relinquimus, quod, licet natalem Christi à Scripturâ & primævâ antiquitate sepultum statuatur, tamen utiliter & piè ad natalem celebrandum vigesimum quintum Decembris, aut alium etiam ab Ecclesiâ diem separari posse arbitretur. Certè in diebus illis festis non decet Protestantes supersticiosas Papanorum reliquias amplecti, nec in ritibus supra S. Scripturam sapere, nimia virorum multorum præstantissimorum in hujusmodi quibuslibet *συζητήσεως* multis & luctuosis valdè litibus Ecclesias perturbârunt.

QUÆSTIO IV.

Quando moribundi Jacob Prophetia de recessu sceptri à Judæ & adventu Shilo impleta sit?

DE sensu verborum prophetiæ aliqua diximus ad quæstionum nostrarum Hebraicarum quintam. De tempore complementi nimis quàm multa disputant præter antiquos permulti doctissimorum tam Protestantium quàm Pontificiorum; *Paræus*, *Rivetus*, *Spanhemius*, *Scaliger*, *Causabonus*, *Cumæus*, & alii ex nostris; *Baronius*, *Tornielius*, *Pererius*, *Galatinus*, *Petavius*, *Serarius*, & alii ex Pontificiis quæstionem præsentem valdè vexant, nos ex magnâ sententiarum varietate paucas tantum, idque paucis attingemus.

Prima est Juliani Apostatæ, qui ut illustrissimam hanc Prophetiam nihil ad Jesum Christum pertinere probaret, dicebat sceptrum discessisse à Judæ in morte *Zedekie*, post quem nullus fuit in *Israële* Rex ex semine *Jude*. Perniciosus Apostatæ cavillis integrum tractatum opposuit *Cyrillus Alexandrinus*, inter alia respondens, sceptrum & aliqualem principatum post *Zedekiam* perseverâsse in domo *Davidis*, saltem in tribu *Jude* usque ad dies Christi. *Causabonus*, *Cumæus*, *Scaliger*, *Pererius*, hanc *Cyrilli* responsionem exagitant ut falsissimam; certè tamen benignius haberi decuit præstantissimus Pater in suâ imprimis Apologiâ pro Christianâ fide contra Julianum Apostatam.

In confesso est *Jacobum* non loqui tantum de sceptro Regum, sed etiam de principatu Ducum, quem *Causabonus* fatetur affirmare, Rabbinos perseverâsse in filio & nepotibus *Zorobabelis* diu post *Zedekiam*. Et *Cumæus* ex scriptoribus Judaicis declarat in domo *Gazub*, ubi intra templi atria sedebat magnum Synedrium ad dies usque *Herodis* pependisse sceptrum ut insigne; si non primariæ, certè tamen magnæ in illo Judæorum concilio auctoritatis. Præterea nullum à quoquam affertur argumentum aut argumenti umbra de principatu ullius Pontificis ex tribu *Levi* ante dies *Alexandri Magni*, qui mandata sua ad *Jadduam* Pontificem ut Principem mittebat. Verumenimverò quod ab omnibus Christianis affertur ad conciliandam tribui *Jude* majestatem cum sacerdotum in eâ tribu imperio, facile ad *Cyrilli* etiam responsionem cum *Jacobi* oraculo conciliandam adhiberi potuisse, modò nominatorum bonâ cum gratiâ fieri licuisset.

Secunda sententia est Judæorum, qui, ut Etiam secunda ludeorum. divinam hujus vaticinii vim contra miram ipsorum infidelitatem eludant, in multas formas vertunt, & cum nihil solidi valeant respondere; futilia multa commenti sunt, imprimis hæc tria. Primò, loqui *Jacobum* non de Christo, sed *Nebuchadnezare*, qui à Deo missus est ut sceptrum auferret tribui *Jude*, & Nebuchadnezar non fuit Shilo. Judæorum Regnum destrueret in primi templi ruinâ. Resp. Commentum hoc etsi à Judæis *Julianus* Apostata amplexus sit, tamen à Judæorum doctissimis tam antiquis quàm recentioribus rejicitur. Omnes Chaldaicæ paraphrasæ, prout à *Causabono* citantur, tam *Jonathanis* quàm *Onkelosi* & Hierosolymitana, disertè de Messia locum exponunt. Judæi etiam moderni, & ab aliquot annorum centuriis non aliter locum interpretantur. Certè *Nebuchadnezar* non fuit Shilo, homo pacificus, sed bellicosissimus & erga Judæos imprimis crudelis, nec is expectatio fuit gentium, sed populorum abominatio, ut orbis insignis vastator. Verum est interpretem Latinum reddere vocem Shilo, qui mittendus, sed quàm corruptè contra textum Hebraicum alibi demonstravimus.

Alterâ Judæorum oraculi præ manibus Sceptrum Iuda non est crux. patet nihil *Jacobum* loqui de Regno *Jude*, sed de *Jude* cruce, seu virgâ quæ ejus dorso semper incubitura erat ad dies usque Messie, quando adversa omnia populi Judaici in prospera erant commutanda. Resp. Apertè falsus est hic commentarius, magna enim sæpè tribus *Jude* fuit prosperitas ante Messiam: diebus *Davidis* & *Solomonis*, & aliâs etiam tanta Judæis pax & omnimoda felicitas terrena fuit, quantam quælibet gens optare jure potuit. Significat quidem vox וַיְהִי virgam sed sæpiùs sceptrum, hic verò nihil aliud significare potest, nisi sceptrum, nam tota pro-

Prima sententia Juliani Apostatæ refutatur.

ba quæ ad tribum Judæ nihil spectant, licet illa Lovanienfes Latino margini ascribant. Sed decretum Tridentinum de Latinorum *adv-
ritæ* Pontificiis non permittit responsionem hanc, quam ipsi sciunt verissimam, amplecti.

Secundò respondent alii, in quorum numero *Baronius* etiam in ultimâ Annalium suorum curâ perdurare se profitetur tom. 1. pag. 3. Maccabæos etsi non genere paterno, materno tamen *Jude* tribum attigisse, & jure matrum *Jude* sceptrum possedisse. Resp. Gratuita hæc de Judaicis Maccabæorum matribus assertio, absque ullo idoneo teste, tam facile negatur quàm affirmatur. Licuisse Sacerdotibus de *Jude* familiâ uxores ducere in Scripturis bonæ notæ aliquot exempla ponunt extra dubium. Sed sæpè id factitatum, aut Maccabæos Sacerdotes id præstitisse nullibi legimus: & licet sic factum daretur, non tamen inde probatur quæsitum, aliud enim apud Judæos quàm cæteras gentes scæminarum jus fuit; istæ enim privatam hæreditatem multoque minùs Regnum ad maritos aliarum tribuum non transferebant. Gallorum lex Salica, per quam lilia non nent, scæminæ non regnant, nec jus Regni vel ad maritos, vel liberos transmittunt, apud Israëlitas semper viguit. *Attalæ* tyrannis, *Deboræ* Prophetissæ extraordinaria dominatio ordinarium jus non enervant.

An Principatus Maccabæorum fuerit legitimus?

Argumentum quod pro hac responsione unicum affert *Baronius*, ejusmodi est. Nisi materno saltem genere ex *Juda* tribu fuissent Maccabæi, nullo jure nixa fuisset eorum potentia, imò verò in meram tyrannidem evasisset. Resp. Quid incommodi, si quemadmodum *Guilielmus Vallus* Scotorum sceptrum heroicâ suâ virtute redemptum legitimo hæredi *Roberto Brussio* restituit, ita *Judas* Maccabæus Divinâ suâ virtute liberatum Judææ Regnum Davidicæ domui, ad quam unicè spectabat, reddidisset? Calamitates atque tragœdiæ, quæ Maccabæorum familiam primò vexarunt, ac deinde funditus extirparunt, fortasse demonstrant non usque quaque legitimum, Deoque acceptum fuisse eorum Principatum. Quod si omninò legitimum quis amet defendere eorum imperium hoc jure poterit, quòd in extremâ ab *Antiocho* oppressione extraordinariâ de cælo vocatione viri heroes excitati, & in populi vindiciis mirabiliter à Deo adjuti, in ipsorum manus à populo lubentissime delatum gubernamen acceperint, ut expressè habetur 1. Macc. 14. 41. donec Propheta surgeret, qui scilicet Dei mentem significaret, quid in eâ maximâ Davidicæ familiæ infirmitate, & summâ Maccabæicæ virtute, gloriâ, ac successu pro salute populi agendum incumberet.

Denique quartò afferuntur aliis duo quæ non displicent, in primis si conjungantur. Primò, Synedrium in quo penè summa po-

testas residebat, erat magna ex parte de tribu *Jude*: Synedrii quidem non admittimus majorem fuisse potestatem quam Principis; & argumentum quod à quibusdam ad hoc probandum affertur ex *Josepho*, parvi est momenti, quasi Synedrium ipsum *Herodem* ad causam de capite dicendam vocasset, hoc quidem fusè narrat *Josephus*. Duo tamen vim argumenti enervant: primò, Synedrium eâ tempestate nomine *Hircani* Pontificis & Principis, imò Regis jurisdictionem exercuisse. Secundò, eo tempore *Herodes* fuit tantum adolescens & merè privatus, Synedrii sententiæ non minùs quàm quivis alius ex populo jure subiectus.

Quod si verò non satisfiat oraculo, ut in Synedrio de tribu *Judæ* sub Maccabæis Principibus & Pontificibus judices federint, perseverantes usque ad dies Messiæ, adde secundum, Maccabæos Principes etsi de tribu *Levi*, ad tribum *Jude* tamen spectasse, eo quòd post reditum in primis ex Babylone, omnes Israëlita tribui *Jude* inserti & incorporati, saltem adjuncti sint, ut istius unius maximæ tribus appendices, & omnes in Judæorum nomen transfierint; adeò ut Maccabæis à Judæis volentibus in capita & principes gentis electis & regentibus Judæorum nomine ac viribus, & ex urbe eorum capitali Hierosolymis cæteræ ditioni, secundum eorum leges & placita dominantibus ipsorum sceptrum rectè vocari posset *Jude* sceptrum, & ipsi rectè nominari Judaici principes, atque ex tribu *Judæ*, scilicet amplificatâ per appendices Benjamitarum, Levitarum, aliorumque ei tribui post *Jeroboami* schisma, in primis post reditum Babylone incorporatas. In quarto hoc responso nos acquiescimus.

Quinta difficultas. Post remotum à *Juda* ad *Herodem* sceptrum nondum venit *Shilo*, nam Christus non est natus ante *Herodis* tricessimum quintum. Resp. Tempora sacra admittunt sæpè latitudinem, nec in momento mathematico indivisibili consistunt. Si in diebus *Herodis* qui primus removit sceptrum à semine *Jacobi* venerit *Shilo*, rectè satis dicitur remoto sceptro de *Judæ* venisse *Shilo*, & natum Messiam.

Est adhuc quarta hæc sententia virorum multò doctissimorum, *Scaligeri*, *Causaboni*, *Cunai*, *Tornielli*, *Gomari*, & aliorum. Complectum oraculum *Jacobi* nequaquam diebus *Herodis*, sed in ultimâ plenaque Hierosolymorum & Judaicæ omnis Reipub. ruinâ. *Causaboni* in suâ Scaligerianæ sententiæ interpolatione distinguit tria momenta Judaicæ ruinæ, adeoque impletionis oraculi præmanibus. Ponit primum in *Pompeji* subjugatione Judæorum, annis ante natum Christum sexaginta: secundum in *Archelai* relegatione, cum in Provinciam Judæa cum Hierosolymis à Romanis redacta est, annis præter propter

Refutata sententia Scaligeri quod sceptrum manserit in Judæa usque ad urbem exciditum

tredecim post Christum natum: denique tertium, cum urbs, Regio, Resque publica Iudæorum tota est subversa per *Tuum*. Ista, profitemur, nobis non placent, nam præterquam quod absque necessitate penè omnibus tam antiquis quam recentioribus nimis aperta molestaque fronte occurrant: etiam verum non est *Pompejum* Iudæis (etsi eos satis male mulctavit) abstulisse vel *αυτονομίαν* vel Principatum, nedum ut in Provinciam redegerit. Præterea quod sceptrum in Iudâ permanisse docent, totis annis septuaginta post adventum *Shilo*, & annis quadraginta post mortuum Messiam, novitas est tam expressè oraculo contradicens, ut robusti oporteat esse stomachi qui eam concoquere valet.

An Herodes fuerit ἀλλόφυλος. Ut suam *Scaliger* sententiam propugnet, adducit argumentum valde novum, quod *Causabonus* prolixè dilatat nimirum, Herodem verè Iudæum fuisse non *ἀλλόφυλον* & extraneum, adeo ut eo regnante regnaret Iudæus & sceptrum à *Judâ* non sit remotum. Contra hoc argumentum scribit Jesuita *Serarius* integrum librum amarissimis contra *Scaligerum* convitiis plenum: sed nihil opus fuit tanto labore, nam tota de hoc argumento disputatio est *λογωμαχία*, eoque facile conciliabilis, ut rectè observat *Petavius* de doctrina temporum lib. 12. cap. 5.

De genere & familiâ Herodis tres erant antiquorum sententiæ. Prima fuit *Nicolai Damasceni* historici doctissimi, qui cum Herode familiariter vixit. Asserebat is Herodis majores de Iudæis Babylonicis prognatos, adeoque ipsum verissimum Iudæum, ac Hebræum de Hebræis fuisse. Hanc sententiam falsam docet *Iosephus*, & à *Nicolao* in amici sui Herodis gratiam confictam, nec eam quicquam mortalium amplexus est ante Jesuitam *Torniellum*, qui ad annum suum mundi quater millesimum viceesimum octavum, multis eam verbis contra omnes mortales defendit: sed quàm infirmis argumentis *Spanhemius* singulis respondens, demonstrat.

Secunda sententia priori diametraliter opposita est, tantum abesse ut Herodes Iudæus de Iudæis fuerit, ut nullâ Iudæorum gentem affinitate vel ipse vel sui majores attigerint, utpote qui fuerint merè Gentiles, Philistæi & Aſcalonicæ. Hanc *Africani* sententiam *Eusebius* & alii ferè omnes Ecclesiæ Patres tuentur. Cui *Baronius*, *Serarius*, aliique permulti mordicus adhærent. Eam *Scaliger* nimis vehementer oppugnat indignioribus contra *Africanum*, & affines Domini, ut vocabantur *δευσσόνες* (à quibus *Africanus* eam se didicisse affirmat, invectivis quàm oportuit.

Tertia sententia fuit mediâ *Iosephi*, Herodem neque strictè Iudæum neque Gentilem fuisse, sed semijudæum ex proſapia Idumæorum, qui post ipsorum à *Joanne Hircano* subjugationem, omnes amplexi sunt circumci-

ſionem, & cæteram Iudæorum religionem; factique profelyti in nomen & jura Iudæorum transferunt usque ad Hierosolymorum per *Tuum* vastationem. Hanc *Iosephi* sententiam contra *Africanum* & sequaces tuetur *Scaliger*, aliique: sed nequaquam inde suum finem assequitur. Esto fuerit. Herodes laxo sensu Iudæus profelytus, adeoque non strictè Gentilis & simpliciter *ἀλλόφυλος*, non tamen inde sequitur eo regnante non discessisse sceptrum à *Judâ*, nam Idumæi profelyti non erant de semine Israël, sed tam peregrini & extranei, etiam in statu profelytico, ut nullum jus in sceptrum aut ullum principatum Iudæorum iis competeret. Certè fatentur hujus sententiæ propugnatores profelytos in ipsum Synedrium non potuisse assumi, itaque cum Herodes Idumæus licet *ἰσθμαιογενής* tam fuerit peregrinus & alienus ab imperio in Iudæos, ut capax non fuerit vel honoris Synedrici, cum hujusmodi vir in ipsum thronum ascendit, & sceptrum tyrannicè invasit, & rapuit ac exercuit gubernamen viribus Romanorum merè Gentilium, & artis & excisis omnibus nativorum Iudæorum curiis non tantum summo Synedrio, sed etiam cæteris inferioribus in eorum locum substituens quoscumque ipsi allubitum fuit, hæc cum sic sese haberent, negare non debuit sceptrum & omne iudicium à *Judâ* per Herodem sublatum.

Petrus Cunæus vir doctissimus in suo de Republicâ Hebræorum lib. 1. cap. 8. & sequentibus profitetur magnificis, ut ejus mos est, verbis quintam & novam sententiam, in quâ varia sunt quæ displicent. Primò, sine causâ invehitur, in Patrum miseras, quas vocat, hallucinationes, etiam ipsius *Eusebii* quem tantopere laudat in hoc ipso argumento, quasi sceptrum in *Judæa* manibus collocassent statim ab initio pronuntiati oraculi. Certè qui *Eusebium* legerit cum curâ vel initio historiæ, vel libro isto octavo Demonstrationis Evangelicæ, videbit male taxatum à Cunæo *Causabonum*, quod asserat *Eusebium* *Judæa* sceptrum incepisse à diebus *Davidis*, antea verò prærogativam tantum & præminentiam illi tribui supra cæteras ascribere.

Secundò. Cunæi de quo gloriatur inventum, solidum non videtur, sceptrum scilicet & iudicem in oraculo *Iacobi* nihil aliud significare quàm populo Iudæici statum, Rempub. & majestatem. Certè non loquitur *Iacob* de toto populo aut tribu, sed de principibus & legislatoribus ex eâ tribu, ex semine scilicet *Judæa* prognatis, & ut loquitur, ex femore ejus.

Tertio pessimè Cunæus (ut rectè probat *Spanhemius*) denegat sceptrum *Judæa* datum temporibus *Davidis* & *Salomonis*, cum *Judæa* sceptrum summè floruit.

Quartò. Malè taxat Cunæus in Patribus & aliis, quod velint Iudæorum nomen duodecim

Refutatur Cunæus.

decim tribubus datum, certè nulli unquam somniarunt Iudæorum nomen Israëlitis ex decem tribubus, qui à *Salmanaſſare* in *Mediam* deducti sunt communicatum; sed tamen extra controversiam est, reliquiis ex omnibus tribubus Israëlitarum, Iudæorum nomen ritè datum.

Denique quintò, quod majestatem imperii in tribu Iudæ Cuxæus ponit, cum non tantum Romani, sed eorum servi, *Herodes* pater ac filii, *Pilatus*, & ceteri Provinciæ *Judææ* Procuratores, omnem à misero subjugatoque populo majestatem abstulissent, videtur per absurdum.

QUÆSTIO V.

Cur *Matthæi* 1. 8. in genealogiâ Christi inter *Ioram* & *Oziam* tres Reges omittantur *Ahazias*, *Ioash*, & *Amazias*?

IN N. Testamento difficiliores nullæ sunt quæstiones Chronologicæ, quàm quæ de Christi genealogiâ magno numero nunc & olim à multis motæ sunt. Earum aliquot tractavimus supra, prout in temporibus Testamenti veteris se nobis offerebant; nimirum primò, cum ex *Matt.* 1. 5. quæritur, quò *Booz* esse potuerit filius *Salmon*, cum ab ortu *Salmon* ad interitum *Booz* fluxerint anni supra trecentos. Secundò Cum *Luca* 3. 36. inter *Arphaxad* & *Selah* inseritur *Cainan* secundus, cur hic nusquam in V. T. appareret? Tertio. Cur *Matt.* 1. 9. *Ahaz* genuisse dicitur *Ezechiam*, cum tamen *Ahaz* *Ezechiam* filium annis undecim superare non videatur? Quarto. *Matt.* 1. 11. Cur *Iosias* genuisse dicitur *Iechoniam* & fratres, cum tamen *Iechonias* non à *Iosia* sed *Ioakimo* genitus sit. Quintò *Matt.* 1. 12. *Iechonias* genuisse dicitur *Salathielem*, & tamen *Propheta Ieremias* *Iechoniam* facit sterilem & *amudæ*. De his omnibus lib. priori, de primo scilicet cap. 6. quæst. 4. de secundo Cap. 4. quæst. 1. de tertio ibidem quæst. 19. de quarto ibidem quæst. 28. de quinto ibidem quæst. 29. Superfunt adhuc plura necessariò discutienda.

Quod habet *Paulus* 1. *Tim.* 1. 4. & *Tit.* 3. 9. intelligendum non est de genealogiâ Christi ab Evangelistis descripta, ea enim est pars Scripturarum *ἡρόδωτος*, quæ vana & inutilis esse non potest, nec ex se quæstiones stultas ac fabulosas parit: sed necessariò veræ ædificationi inservit contra Evangelii hostes demonstrans ad oculum veram Christi humanitatem; imò secundum promissa, clarissimum *Messie* de *Abrahamo*, *Iudæ*, & *Davide* descensum. Diebus quidem *Pauli* infinitæ lites inter *Iudeos* vigeant de multorum genealogiis quas districtè vetabat *Apostolus*, probè gnarus post natum *Messiam*, & imminens perpetuum Iudæorum à terrâ *Chanaan* exilium, nulli ultra usui bonoque genealogias illas in-

servituras: nihilominus linea profapiaque Christi omninò necessaria fuit cognitu ad fidem electorum confirmandam, de Christi tum personâ tum officiiis. De hac quæstiones modestæ & sobriæ non tantum utiles sunt & ædificant, sed contra hominum nequam improbitatem omninò necessariæ.

Manichæi totam illam *Matthæi*, & *Luca* historiam de Christi genealogiâ debebant, eo quòd humanam Domini naturam contra ipsorum hæresin irrefragabiliter evincebant.

Porphyrius, *Iulianus*, & alii *Pagani* ac *Apostatæ* Christianæ Religionis hostes acerrimi oppugnabant totam Scripturam, in primis ex contradictionibus quas in Christi genealogiâ observâsse se gloriabantur: ut infirmitatum istorum calumniæ retundantur, omninò necessarium est quæstiones & dubia in sacrosanctâ hac genealogiâ perversè mota discutere.

Quod autem objiciebant *Manichæi* tum *Isaiam* quàm *Paulum* affirmare Christi genealogiam explicatu impossibilem, eo quòd *Isaias* 53. 8. dicat, Generationem ejus quis enarrabit? & *Hebr.* 7. 3. legatur Christus ἀνεκλόγητος; facile respondetur, ista de generatione Christi divinâ non humanâ intelligi; nam etsi secundum naturam Divinam æterna Christi generatio sit ineffabilis, linea tamen ejus humana descensusque à *Davide*, imò ab *Abrahamo* imò ab *Adamo* narratu non fuit impossibilis. Alia quoque respondentur ad hoc objectum, sed brevitati consulentes in dictis acquiescimus.

Hiscæ præmissis accedimus ad dubium in titulo propositum, Quò fiat ut in lineâ *Matt.* cap. 1. 8. tres omittantur Reges, saltusque fiat à *Ioram* ad *Oziam* quasi à patre ad filium? Duo hinc sunt scrupuli; prior, Quò *Ioram* genuerit *Oziam* ab avus abnepotem? Alter; cur tres illi ex linea Christi ejiciantur? *Spanhemius* profitetur priorem solutu facilem: & quidem responsio communis tam Patrum quàm recentiorum ex omni parte Theologorum satis est vera, seros scilicet nepotes avorum, & ab ultimâ antiquitate majorum, rectè dici filios filiasque: apud *Ioannem* Iudæi vocant se filios *Abrahami*, & Christus mulierem infirmam vocat filiam *Abrahami*. Ac *Luca* 1. *Elizabetha* ex filiabus *Aaron* perhibetur, & sæpè mortales omnes vocantur filii *Adam*. Hic vellem tantum observatum, *Spanhemium* (ut videtur) contra sua alibi effata sponte concedere, rectè vocari patres, ac dici gignere, qui tamen non genuerunt, nec patres fuerunt immediatè.

Ad secundum scrupulum responsa sanctorum. Primò, quidam quæstionem hanc tam levem solutuque facilem existimant, ut in suis ad locum *Matthæi* Commentariis de eâ nullum verbum faciant. In hoc numero sunt *Erasmus*, *Lutherus*, *Beza*, *Piscator*, *Hemsius*,

Genealogia Christi hanc non quæritur.

Priori genealogia quæriturque posterius.

Præteritio trium Regum quibusdam factis, quibusdam difficultis videtur.

In Christi genealogiâ multiplex difficultas.

In genealogia Scriptura nullæ vanitas.

fius, Grotius, Hammondus & alii, nisi forte ea istorum doctorum sit prudentia, quæ nimis quam multorum commentatorum praxis est, nihil eorum movere quæ lectores inprimis discussa desiderarent.

Secundò. Quidam quæstionem hanc tam arduam profitentur, ut ad eam nihil quod satisfaciatur responderi posse affirmant: hæc *Paræi, Fabri Stapulensis, & propè ipsius Spanhemii* mens est. Ad utram harum sententiarum referri debeat *Chrysostomus* ambigi potest: nam initio homiliæ IV. Matt. r. dubium præ manibus expressè movet, sed recusat solvere, ob facilitatemne an difficultatem meritò dubites; ratio enim quam populo auditori suo dat cur dubium illud non dissolvat, est *ἵνα μὴ ἀναπίπτῃ*. Vox ἀναπίπτει est πολύσημος, nam significat cadere, fatiscere animo, despondere animum, sed sæpius languere, suspendere esse & negligentem: si in priori significato accipias, abstinere *Chrysostomus* à dubio solvendo propter difficultatem, ne auditorum animos conturbaret, movendo difficultiora quàm eorum caperet ingenium: sin verò cum auctoris veteris interprete Latino, novoque etiam Iesuita *Frontone Ducæo* in secundo significato accipias, contraria erit sententia; abstinere à solvendo propter facilitatem, ne suo illo labore nimium auditoribus suis otium pareret; relinquere ergo in medio scrupulum, ut ipsi suâ ipsorum industriâ absque magistro eum dissolverent.

Tertia sententia est eorum, qui non tantam in dubio facilitatem arbitrantur, ut transfiliendum & silentio involvendum putent; nec tantam difficultatem, ut desperatum & ἄλυτον pronuncient, sed mediâ insistentes viâ, solutiones suas quàm possunt commodas proponunt. Ex his quidam errorem librariorum statuunt, qui in manuscripto Matthæi facili lapsu oculos ab *Ochoziâ*, in simile nomen *Oziæ* conjicientes, duos intermedios præterierunt.

Solutio hæc Jesuitæ *Sanchez* & aliorum ante eum ab omnibus vulgo rejicitur; nam præter alia, quæcumque hîc est mediæ præteritione non transcriptibus, sed ipsi Matthæo necessario est ascribenda, nam absque hac præteritione *παραρθενοίδων* numerus ab Apostolo manifestè institutus non constaret.

Secunda ergo aliorum responsio est, ipsum Apostolum *πεχυλάς* tantum, & minori curâ ista historica transcurrentem, ut res parvi momenti, ἀκρίβειαν neglexisse. Responsionem hanc doctissimi nostri *Buceri* rectè *Spanhemius*, licet tacito auctoris nomine rejicit & taxat ut periculosam; absit enim omnis lapsus, & omnis negligentia in re quâvis vel levissimi momenti à scriptore omni *ἔνεπνεύσθη*.

Tertia itaque aliorum responsio est, ipsum Apostolum deditâ operâ tres dictos Reges præterisse ob rationes mysticas. In mysteriis hæc Tollatus *Abulensis*, & Iesuita *Salme-*

ron dominantur, iste rationem institutarum *παραρθενοίδων* subtiliter expiscans statuit factum hoc ab Apostolo, ut in numero trium designaret sacrosanctam Trinitatem, & in numero quaternario, quatuor Evangelia, ac denario decem præcepta legis: hic verò inventis prioribus addens exclusisse vult Apostolum à genere Christi tres illos Reges, ut constituerentur typi omnium Apostatarum, qui doctrinam Trinitatis abnegantes, & abjicientes tres virtutes Theologicas, fidem, spem, ac charitatem, catalogo fidelium ac posterorum patris *Abrahami* excluduntur. Meritò cum *Spanhemio* rideremus istos expositores, nisi doctissimi viri, nisi in fictis istis mysteriis delirent, tamen eo ipso loco solidè & plenè satis verissimas rationes præteritionis præ manibus traderent, quas jam in proximâ sententiâ exponemus.

Quarto & ultimo loco *Hieronymus, Hilarus*, opus imperfectum in *Matthæum* male *Chrysostomo* ascriptum, ac post eos Patres, Glossa ordinaria, *Lyranus, Abulensis, Cajetanus, Calvinus, Chemnitius, Junius, Gomarus, Cartwrightus, Deodatus*, Annotatores Anglicani, *Vallæus, Iansenius, Maldonatus, Baradius, à Lapide, Lucas Brugensis*, & alia turba tam Protestantium quàm Pontificiorum in suis ad locum commentariis, quibus nos acquiescimus, tradunt præteritos à *Matthæo* tres istos Reges, eo quòd majores Christi in tres *παραρθενοίδων* conjicere constituerent, secunda autem *παραρθενοίδων* fuisset fracta trium illorum additione, & in *επταρθενοίδων* evasisset.

Cur autem eos numeros Apostolus elegit, quæstio proxima indicabit, sed hoc supposito Apostolum tres quater denarios elegisse, ut secundus non excreceret, necessarium omninò fuit tres ex veris Christi majoribus excludere, ac ex eo catalogo eximere, quorum memoria tamen in aliis scripturis satis fideliter conservabatur.

Quamobrem verò tres nominati *Ahazias, Ioash, & Amazias* potius quàm alii delectantur, causa fuit non ipsorum singulare aliquod peccatum, nam alii æquè peccaminosi in serie retinentur, *Manasses, Amon, Ahaz*, aliique; sed peculiaris Dei maledictio in posteros *Ahabi*. *Athaliah* enim *Iorami* uxor, *Iosaphati* nurus filia fuit *Ahabi* & *Iezabelis*. Non est quòd cum *Maldonato*, & *Salmerone* moveamus hîc quasi difficilem quæstionem, quâ *Athaliah* aliquando *Ahabi* aliquando *Omri* dicatur filia? nam facilè hæc conciliantur. *Omri* enim *Ahabi* fuit pater, e jusque familiæ stirps ac origo, itaque ejus nepotes ac posteris, cujuscunque sexûs, cujuscunque distantia, rectè dicuntur secundum usitatam satis Scripturæ phrasim, ejus filii & filia.

Athalia filius fuit *Ahazias*, nepos *Ioash* pronepos *Amazias*, Dei benedictio est ad mille-

Sanchezii mala solutio.

Etiam Buceri.

Testis & Salmeronis fuit hæc mysteria.

Solutio communis est recta.

Maledictio droma in Ahabi quartam generationem.

milleſimam generationem, maledictio verò tantùm ad tertiam aut quartam. Per os *Eliæ* pronunciauit Dominus magnam in ſceleraſſimum Ahabum maledictionem, quam *Iehu* Divino mandato executus eſt, extirpando omnem ejus prolem maſculam, propter quod miniſterium à Deo obtinuit ſuis poſteris thronum Iſraëlis ad quartam uſque generationem. Qui ex Ahabi filia remanebant Reges Judæ, eos voluit Deus hac infamiâ notare, ut ad quartam generationem in Chriſti lineâ non ſtarent. Ipſe Joram non eſt exclusus, quia licet aſſinitas cum Ahabo ejus patriſque *Ioſaphati* reatus fuerit, ipſe tamen ex maledictò Ahabi ſanguine non erat prognatus, nec abnepos *Ozius* poſterique, licet ab Ahabo deſcendentes excluſi ſunt, quia ultra generationem tertiam aut quartam Divina maledictio non ſolet procedere.

Hoc loco Doctores tam Proteſtantes quàm Pontificii ſolent ſtagellare nequiſſimi impoſtoris Annii Viterbienſis proſtigatiſſimam audaciam, qui ſub *Philonis* Judæi pallio auſus eſt hoc etiam cum cæteris ſuis mendaciis comminifci, in *Ahazia* totam *Solomonis* & *Ioſaphati* etiam proſapiam extinctam, Regemque *Joram* ex *Nathane Solomonis* per matrem *Bathzebam* uterino fratre prognatum. Dolet præſtantiſſimos viros, Bucerum & Gualterum nebuloniſ impoſturas hîc ſequutos, ut alibi viri maximi per multi, tam ex noſtris quàm Pontificiis, fraude nondum detectâ, illius fabulas amplexi ſunt. Video etiam Joannem Calvinum in ſuo ad harmoniam commentario pro dictâ Bucerî & Gualteri ſententiâ ſtare; non propterea tamen decuit Jeſuitam *Maldonatum* in eum tam acerbè invchi: cæſi enim pro iſtâ ſententiâ quædam proferat argumenta, expreſſè tamen profiteatur habere ſè eam tantùm pro probabili, & quam in medio relinquit. Quicquid etiam in eâ opinatus eſt accepit ab Annio Viterbienſi Monacho Pontificio, quem *Joannes Lucidus*, & alii multi ex Pontificiis ante noſtros ſequuti ſunt, nec citius aut aceriùs à Jeſuitarum quoquam Annianæ fabulæ oppugnatae ac protritæ ſunt quàm à ſequacibus Calvinî: utcunque benignior in alios *Maldonatus* hîc eſſe debuit eſſe cenſor, cum ipſe ad eundem hunc *Matthæi* locum craſſè fatiſ ceſpitet, nam cum fundamentum Teſſaradecadum in vaniſſimis poſt alios numerorum myſteriis poſuiſſet, ut ſe in *Platonica* & *Pythagorica* Philoſophiâ ſociis doctiorem demonſtraret, ex ſuo ipſius penu deprompſit hanc etiam iſtius numerationem. Dies, inquit, decimusquartus in morbis eſt Criticus, adeoque in Rebus publicis decimaquarta generatio eſt critica, poſt quam Reſpublica in melius ſolent commutari. Itanc verò an Medicis decimusquartus dies criticus magis eſt quam quintus, ſeptimus, nonus, aut alii varii dies? Et an morbo-

Bucerum,
Gualterum
Calvinum
decepit An-
nius.

Maldonati
ridicula
criſes.

rum criſes mutationem in melius potius quàm deterius ſignificant? Quicquid verò fiat de morbis, an numeri ullum in Reſpublicarum mutationibus influxum habent? Putabam *Ioannis Bodini* ſcripta ab Eccleſiâ Romanâ publico uſu interdîcta, ob hunc inter cæteros prætextum, quòd ſecundum ſuperſtitionem Pythagoreorum Reſrepub. ſtatim nimis à variâ numerorum in anniſ complicatione pendere docerent: & tamen quæcunque in numeris dierum aut annorum à quibusvis ineſſe vis & myſterium putatur, certè primus & ſolus, ut arbitror, *Maldonatus* eſt, qui in numero generationum, in quibus anni & dies omninò varii & incerti ſunt, ullam vim criticam ſomniavit. Potuiſſent iſtæ Jeſuitæ vanitates ut ridiculæ pertranſiri, niſi addiſſet ſuis inventis aliud manifeſtè falſum, decimaquarta nam ſcilicet ſuam criſin Reſpub. ſemper mutare in melius, ſed quas tandem vel rationes vel exempla aſſert ad *quædam* hoc firmandum? Certè in materiâ præmanibus ejus falſitas eſt pellucida; verum eſt Regnum *Davidis* poſt primam Teſſaradecada Hebræorum ſtatim in melius mutâſſe: ſed an poſt ſecundam, *teconia* vel *Salathielis* Principatus populi Judaici ſtatim meliorem reddidit? Et licet poſt tertiam Teſſaradecada ex adventu Meſſiæ Eccleſia in ſelicioſiorem multò quàm antè conditionem evecta ſit, Judaica tamen Reſpub. poſt eam decimoquartanam omninò eſt peſſundata, nec per ullam in poſterum Teſſaradecada in melius eſt mutata.

De Jeſuitæ in Calvinum cenſurâ fatiſ. non multò humaniùs, certè nimis quàm acerbè idem Calvinî locus à viris doctiſſimis & amiſſiſſimis Gomaro ac *Spanhemio* accipitur. Taxat fatiſ acriter Gomarus Calvinum ob ſphalma, quod *Lyncei* Jeſuitarum oculi non obſervârunt, nimirum quod *Solomonem* ponat in Chriſti genealogiâ, & in hac cenſurâ ſequacem habet *Spanhemium*. Certè Calvinus ſapiùs expreſſiſſimè Chriſtum *Solomonis* filium vult tantum legaliter ut ſucceſſorem Regum Judæ, non naturaliter, nam *Matthæi* ſeriem legalem ut *Luca* naturalem Calvinus docet. Ut vero à Chriſti genere omnino excludatur *Solomon*, omneſque Reges cum ſequentes mihi videtur mirum: quorum enim tantus *Matthæi* labor, ſi duæ totæ Teſſaradecades & non pauciores quàm viginti octo perſonæ, quas in Chriſti genealogiâ, diſertè nominatimque poſuit, ab eâ ſint omnino excludendæ, ita ut nullo proſus modo neque legaliter neque naturaliter ab iis Chriſtus deſcenderit. Eſto ſit *Matthæi* linea naturalis *Ioſepho*, & *Luca* linea naturalis *Mariæ*; an propterea tamen nullus ex omnibus viginti octo quos numerat in Chriſti genealogiâ *Matthæus* (in *Ioſephi* autem non niſi propter Chriſtum) in Chriſti crit genere ne legali quidem? An *Ioſephi* & *Mariæ* ſeries tantum à ſe invicem diſtabunt,

Calvinus
malè taxa-
tur à Go-
maro.

ut nullum habuerint communem prædeceſſorem, vel naturalem vel legalem, antequam ad viceſimum nonum in ipſo *David* gradum perveniatur. Quæ ad hoc valdè *περίδοξος* probandum affert Gomarus, quæque in hunc finem addit *Spanhemius*, ſi pronunciaremſ levicula & conjecturas, nihil eſſet quod quererentur viri ſummi, cum eandem ipſi minori meritò in Calvini hic argumenta notam imponant. An quiſquam mortalium ante Gomarum in hac ſententiâ fuerit, & an quiſquam præter *Spanhemium* ad hunc diem eum ſequutus ſit, poſteà fortàſſe videbimus.

Q U Æ S T I O VI.

De tribus Matthæi Teſſaradecadibus.

*Quomodo
ſupplendus
in tertiâ
Teſſarade-
cade defe-
ctus.*

DUO hic quærentur, an ſint? & cur ſint? De priori dubium eſt, valde grave, numerando enim generationes omnes ſeu perſonas omnes genitas à *Matthæo* nominatas ab *Abrahamo* ad *Chriſtum* non invenitur ſumma, una ſaltem ſemper deerit de quadraginta duabus. Prima decimaquarta perfectæ eſt, ut videre eſt in ſubjecto calculo; *Abraham* primus, *Iſaac* ſecundus, *Jacob* tertius, *Judas* quartus, *Phares* quintus, *Eſrom* ſextus, *Aram* ſeptimus, *Aminadab* oſtavus, *Naſſon* nonus, *Salmon* decimus, *Booz* undecimus, *Obed* duodecimus, *Jeſſe* decimustertius, *David* decimiquartus.

Secunda etiam perfectæ eſt, quod hic calculus demonſtrat. *Salomon* primus, *Reboam* ſecundus, *Abia* tertius, *Aſa* quartus, *Iſaphat* quintus, *Joram* ſextus, *Uzzia* ſeptimus, *Jotham* oſtavus, *Abaz* nonus, *Hezekias* decimus, *Manaſſeh* undecimus, *Amon* duodecimus, *Jofus* decimustertius, *Ieconias* decimiquartus.

Tertia verò non ultra tredecim numerat hoc pacto. *Salathiel* primus, *Zerubbabel* ſecundus, *Abiud* tertius, *Eliakim* quartus, *Azor* quintus, *Sadoc* ſextus, *Achim* ſeptimus, *Eliud* oſtavus, *Eleazar* nonus, *Matthan* decimus, *Jacob* undecimus, *Joſeph* duodecimus, *Ieſus* *Chriſtus* benedictus in ſecula decimustertius, de eſt hic decimusquartus.

Varii hic varia reſpondent, Annotatores Anglicani tam ultimi quàm medii poſt Jeſuitam *Salmeronem*, quem tamè non nominant, viam aviam inſiliunt. Teſſaradecadem tertiam complent, numerando *Ieconiam* primum & *Chriſtum* ultimum; ſecundam verò numerando *Davidem* primum & *Jofiam* ultimum; & tertiam efficiendo *Abrahamum* primum & *Davidem* etiam ultimum. Solutionem hanc Jeſuitæ non debuerunt Annotatores ſequi, nam eſt manifeſtè reprobæ, *Davidem* enim bis numerat, & ex ejus individuâ & ſingulari perſonâ duas facit generationes, quod non eſt tolerandum. Prætextus *Salmeronis* eſt vanus, quòd *David* duas geſſerit perſonas, privatam

primò, deinde publicam, cum regnaret. Hæc ſi ratio teneret, omnes poſt *Davidem* Reges duplicaret, & ex ſingulis duæ generationes eſſent faciendæ, omnes enim aliquandiu vixerunt privati, antequam regnum inivere: quin etiam ut hic erroris prætextus anteverteretur. Evangeliſta bis *Davidem* nominans verſu ſexto bis ei addit Regis epithetum.

Nihilo melior eſt ſecunda ſolutio, quam approbare videtur Doctor *Hamondus*, addendum ſcilicet in tertiâ Teſſaradecade ex *Matthæi* textu Hebraico nomen *Abner* quod in Græco malè de eſt. Nimia audacia eſt authenticum Evangeliſtæ textum ex apocrypho & corrupto corrigere. Num *Matthæus* unquam hebraicè ſcripſerit inter doctos diſputatur, ſed nullus Chriſtianus unquam dubitavit ante nuperos Pontificios de Græci Evangelii *δοξολογία*: nec qui Hebraicum *Matthæum* legit quiſquam negabit eum corruptum & perſepè ab originali puritate declinare, utcumque in *Munſteri* editione Hebraicâ nulla eſt ſuppoſitii *Abneri* mentio: quid habeat editio *Merceri* quam nondum vidi neſcio.

Teriò *Grotius*, eſſi reſponſionem veram (de quâ mox) afferat & probat, tamen alia hic addit quæ omninò non placent, nam non tantum nullum in tertiâ Teſſaradecade defectum neceſſarium putat agnoſcere, ſed etiam magnum exceſſum & nimiam ſuperabundantiam ponit. Interjicit enim inter *Ieconiam* & *Salathielem* ex Paralipomenis *Aſir*, imò in medio ſuo *Matthæi* catalogo: in tertiâ Teſſaradecade decem & plures anonymos interſerit, tot ſcilicet quot *Lucas* inter *Ieconiam* & *Chriſtum* *Matthæum* ſuperat; certè *Aſir* ab interpretibus plerique ſumitur pro nomine appellativo non proprio, pro attributo ſcilicet captivitatis; quod *Ieconia* conveniebat, *Salathielem* Babylone ſeu genuit ſeu ſucceſſorem habuit. Quod autem ad *Grotii* adjectitios anonymos, ii omni tam auctoritate quàm ratione deſtituuntur; ut enim in duabus diverſis lineis ſeu legaliter, ſeu naturaliter, ſeu quovis modo ſumptis perſonæ in utrâque numero æquales eſſe debeant, nulla ratio, nulla experientia ſuadet.

Quarta *Antonii Thyſii* reſponſio, quam *Ludovicus de Dicu* in ſuâ ad *Matthæum* appendice tanto cum applauſu amplectitur, nihilo prioribus melior apparet. Volebat *Thyſius* unius in tertiâ Teſſaradecade defectum ſupplere per numerationem virginis *Mariæ*. Hoc commentum rectè olim *Abulenſis* exhibavit. Præterquam enim quòd Judæi in genealogiis ſuis mulieres non numerabant, licet virgini *Mariæ* miraculoſus ex Sp. Sancto conceptus ſingulare privilegium tribueret, tamen ejus additio non ſolveret nodum: nam hujus additio excluderet maritum *Joſephum*, in nullâ enim profapiâ duo collaterales gradus pro diverſis generationibus poſſunt accipi, ſed ſtant ſolum

*Hamondi
& Grotii
errores.*

*Annotato-
ros Angli-
cani malè
ſequuntur
Salmeronem.*

*Mala Thyſii
ſolutio.*

solùm pro unâ; quod si excludas *Iosephum*, additio *Mariæ* nullum in numero incrementum facit.

Ieconias
erat geminus.

Dux aliæ solutiones supersunt, quarum utraque multos habet defensores tam antiquorum quàm recentiorum in utrâque Ecclesiâ tum Pontificiâ tum Protestantium; utraque nobis videtur conjicienda in unam, nam utraque in unum & idem recidit. *Hieronymo*, *Ambrosio*, *Augustino*, *Epiphanio*, *Chrysofostomo*, & aliis Patrum: *Calvino*, *Chemnitio*, *Beza*, *Piscatori*, *Gomaro*, *Spanhemio*, *Grotio*, *Gualtero*, *Bucero*, & aliis nostrorum: Glossæ ordinariæ, *Lyrano*, *Abulensi*, *Jansenio*, *Maldonato*, *Baradio*, & aliis Pontificiorum videtur quòd sub uno *Ieconia* nomine dux personæ intelligendæ sint, pater scilicet *Iehojakim* & filius *Iehojachin*, inter quos licet rectè *Hieronymus* observet aliquam in ultimâ syllabâ duarum litterarum differentiam, cum pater scribatur per K & M filius per CH & N, tamen in translatione Hebræorum ad Græca & Latina multò major differentia in nominibus propriis ordinariò absorbetur.

Multi autem alii post *Epiphanium*, ut hæc obscuritas illustraretur, putârunt addendum expressè patrem *Iehojakim*, & addidit quidem ex antiquo manuscripto *Græco Robertus Stephanus*. *Beza*, etiam in prioribus editionibus suarum notarum, & *Piscator*, item Biblia Anglicana vetera, etiam Gallica, & alia bonâ cum *Maldonato* aliorumque Pontificiorum gratiâ. Attamen *Calvinus*, *Beza* quoque in editione suâ ultimâ, & Anglicana nova, ac *Iunius* ac alii plerique, non existimârunt commodum quicquam in textu mutare, licet supra dictam lectionem (*Ioakim* genuit *Ieconiam*) in margine apponebant Græca nupera Londinensia: parva inquam, non magna polyglotta, quæ neque in Græco *Vaticano* (*Alexandrinum* exemplar caret multis in principio *Matthai* capitibus) neque Syriaco, neque Arabico, neque Persico, neque Æthiopico quicquam à nostro vulgato hîc variant: Nihilominus omnes priores *Ieconiam* priorem vers. 11. de patre interpretantur, & posteriorem vers. 13. de filio, ita ut sub uno nomine pater claudat Tesseradecadem secundam, & filius incipiat tertiam, hoc pacto omnes tres Tesseradecadas faciunt illi completas. Utcunque, solutiones hæc mallem cum *Bucero*, cuique facere arbitrarias, vel etiam unam eandemque, potiùs quàm cum *Abulensi* eas dividere in duas contrarias, hanc *Augustino*, illam *Hieronymo*, ut primis auctoribus adscribente.

Ratio Tesseradecadum.

Dubium posterius, Cur Evangelista Christi majores in tres Tesseradecadas potiùs quàm alios numeros coniecit, paucis perstringemus. Primò, nullâ hîc anxîâ disquisitione opus est, nec quævis alia responsio necessaria quam quòd sic visum sit Spiritui S. ejus volun-

tatis rationes plerunque sunt imperferutabiles, cum ab ipso nullibi revelantur. Hinc fortassis est quòd *Piscator*, *Cartwrightus*, & alii, nullam hîc censeant quæstionem movendam.

Secundò, ut notat *Chrysofostomus*, & post illum *Calvinus*, aliique multi in locum tam Protestantes quàm Pontificii, ab *Abrahamo* ad Christum tres fuerunt insignes Reip. Judaicæ mutationes: vivebat populus ab *Abrahamo* ad *Davidem* sub extraordinario Judicum gubernamine; à *Davide* ad captivitatem Babylonicam sub ordinario Regum; inde ad Christum sub infirmo principatu Ducum, Pontificum, & aliorum. Sub iudicibus, ut rectè notat *Grotius*, ab *Abrahamo* ad *Davidem* inclusis terminis primâ fronte quatuordecim generationes occurrebant, sub tertio etiam à *Ieconia* ad Christum totidem apparebant: in secundo, licet plures essent, tamen ad memoriæ levamen secundus ad primum & tertium conformatus est.

Tertiò. Pro more seculi, *Origenes* & alii ex Patribus mysteria allegorica in hisce numeris rimati sunt: Glossa ordinaria, & *Lyranus* aliqua de suo addiderunt, & *Abulensis* de suo, quæ *Salmeron* repetens, & ex suo etiam penu nova veteribus adjiciens omnes phantasticos decretoriè pronunciat, qui nolunt in hisce phantasmatis ut solidis veritatibus acquiescere. *Maldonatus* omnibus superaddit ex medico suo promptuario politicas crises. Si in ejusmodi nugis examinandis vellemus immorari, bonas otii horas male perderemus.

QUÆSTIO VII.

Quomodo Evangelistæ *Matthæus* 1. 12. & 13. *Lucas* 3. 27. cum 1. *Paralip.* 3. 17. 18. & 19. conciliandi sint?

B Revitatis causâ tria hîc satis gravia dubia in unum caput conjiciemus. Primum. Quî ab Evangelistis *Zorobabel* filius *Salathielis* constituitur, cum ab auctore *Paralipomenon* dicatur filius *Pedaie*? Secundo. Quî à *Matthæo* *Zorobabelis* filius statuatur *Abiud*, à *Lucâ* verò *Rhesa*, sed ab auctore *Paralipomenon* *Messullam*, & alii, alto tam de *Abiud* quàm *Rhesa* silentio? Tertio. An unus *Salathiel*, unusque *Zorobabel* habendi, an verò necessario duo tam *Salathieles* quàm *Zorobabeles* constituendi.

Quod ad primum, sunt qui id omnino transiunt, seu ex incogitantia, seu quia nimis leve, seu quia nimis grave dubium illud, ut sæpè fit, sint arbitrati: certè *Calvinus*, *Beza*, *Hamondus*, *Maldonatus*, & *Estius*, etsi anxias multorum hac de re disputationes legerint, in suis tamen ad locos præ manibus commentariis, nihil quicquam de hoc dubio movendum censuerunt. Qui dubium proponunt; in solutione tres diversos tramites insistunt: primi duos distinctos *Zorobabeles* saltem vo-

Nam *Salathiel* fuerit filius *Pedaie* an frater.

lunt, quorum unus Salathielis, alter Pedajæ filius fuerat; cur his non accedamus dubio tertio liquebit.

Secundi, ut etiam Tertii ponentes unum tantum *Zorobabelem* eum statuunt filium & Pedajæ & Salathielis, sed secundis placet distincto mediati & immediati, quasi *Zorobabel* filius fuerit Pedajæ immediatus, & Salathielis verè avi mediatus, per filium Pedajam, Tertius magis placet distinctio naturalis & legalis, quasi *Zorobabel* filius fuerit Pedajæ naturalis & Salathielis legalis: seu quia *Zorobabel* successor fuerit Salathielis, mortuo scilicet Pedaja ante Salathielem suum patrem; seu quia mortuo Salathiele Pedajas frater minor jure leviratûs ex ejus uxore *Zorobabelem* genuerit, qui propterea plerumque non Pedajæ sed Salathielis filius perhibetur.

Inter secundos stant *Junius*, *Deodatus*, *Vatablus*, & alii multi. Inter tertios *Cajetanus*, *Arias Montanus*, *Gualterus*, *Baldwinus*, *Vvalaus*, & in primis *Spanhemius*. *Piscator* utroque conjungit, ita tamen ut ad tertios magis inclinet. Annotatores Anglicani tam medii quàm ultimi, qui in *Matthæi* primum sunt profusus iidem, omnes tres solutiones proponunt, non tamen determinant ad quam trium ipsi inclinent.

Tota inter Secundos & Tertios quæstio eò recidit, Num *Pedajas Salathielis* filius fuerit an frater. Nulla alia ratio est hanc litem decidendi, quam ex textu 1. Chron. 3. 17. Hic legimus expressè, *Salathiel* filius ejus scilicet proximè præcedentis non *Asir* sed *Ieconia*. Verum est, LXX. Interpretes, & versio vetus Latina, etiam Anglicana vetus ac nova, aliique interpretes faciunt *Asir* nomen proprium. Multò tamen rectius *Junius*, & post eum *Deodatus* ac *Piscator* faciunt appellativum de notans *Ieconia* statum in vinculis & carcere dum *Salathielem* genuit, alias enim si *Asir* esset nomen proprium primogenii *Ieconia*, cur titulus יבן filius ejus, subjungeretur potius *Salathieli* quàm *Asiri*? Cur secundus filiorum *Ieconia* diceretur ejus filius potius quàm *Asir* primus.

Junii temeritas.

Utrunque nomina sequentia sex *Malchiram*, *Pedajah* & cætera sunt in eodem ordine cum *Salathiele* ejus scilicet fratres, & *Ieconia* non *Salathielis* filii. Profectò doctissimus *Junius* hinc temerarius videtur, qui ut *Pedajam* & sex fratres *Ieconia* filios, *Salathielis* non fratres sed filios efficiat, textum corrumpit; non tantum vertendo copulativam & per discretivam autem; sed etiam addendo pronomen *hujus*, non tantum contra verba, sed etiam contra tenorem ac scopum textûs, quod rectè notatur à *Piscatore*: *Junius* quidem in hac corruptelâ habet auctorem *Vatablum*, sed quos habeat sequaces nescio, si *Deodatum* excipias, qui *Junianis* plura addit, sic legendo versum 18. Filii *Shealtielis* fuerunt

Malchiram &c. contra originale & omnes veteres interpretes.

Paraphrasis Chaldaica in libros Paralipomenon nulla unquam fuit, sed Græca, Latina, Syriaca, & Arabica versiones, additiones has rejiciunt. Agnosco in hoc loco interpretationem Syriacam & Arabicam & ipsam Græcam non esse auctoritatis magnæ, nam evidenter omnes tum inter se tum cum originali, tum cum veteri Latino, & recentioribus omnibus discrepant. Nam primò *Syrus* & *Arabs* nomen *Asir* omnino delent. Secundò, pro *Salathiele* *Syrus* legit *Afrashiel* & *Arabs* *Esebol*, quæ cum *Salathiel* nihil habent affinitatis. Tertio. Pro *Pedaja* uterque legit *Peraja*, deceptus similitudine literarum *daleth* & *resh*. Quarto in vers. 19. uterque *Zorobabelis* patrem facit *Nedabiam* pro *Pedajah*. Errata hæc quatuor in versibus duobus non possunt defendi.

Errat interpretes Syrus & Arabs.

Græca etiam *Alexandrina*, contra quam *Vaticana* & omnes alii antiqui ac recentiores Hebræi textûs Interpretes, pro *Pedaja* substituens *Salathielem Zorobabelis* in patrem aperte errat, licet *Salathiel Zorobabelis* pater verè fuerit, & sic variis Scripturæ locis legatur, in loco tamen præ manibus *Zorobabelis* pater non *Salathiel* sed *Pedajas* habetur. Multoque potius in *Alexandrina* hic exemplari licet alias præclarissimo mendum agnosendum, quàm in Originali Hebræo & Græco *Vaticano* cæterisque omnibus versionibus, à quibus *Alexandrina* hic discrepat.

Et Græcus.

Ex dictis patet cur *Salathielem Pedajæ* fratrem non filium arbitremur; adeoque cum *Spanhemio* & Tertius contra *Junium* & Secundos assentiamur. Affert hinc quidem *Spanhemius* pro nostrâ sententiâ argumentum, quod nobis non omninò placet; probat *Salathielem Pedajæ* fratrem, quia aliàs *Ieconias* non habuisset plures filios, jam verò ipse textus notat pluralitatem filiorum *Ieconia* in nomine plurali יבן; firmum hoc non est fundamentum: frequens enim, in libris Chronicorum in primis, est Enallage numeri pluralis pro singulari. In versu ipso præcedenti 16. legimus *Iehojakimi* filios in plurali, cum tamen subjungatur unus tantum ejus filius *Ieconias*: quod ad *Zedekiam* qui *Ieconiam* ibi sequitur, non necesse est ut eum faciamus personam distinctam à *Zedekia* Rege, qui ibi dicitur *Ieconia* filius quia ejus in Regno successor, licet filius naturalis fuerit *Iosia* & *Ieconia* patruus nullo verò modo filius *Iehojakimi*, sed si naturam intueare, frater; si legem, nepos; utpote successor tantum mediatus post *Ieconiam*: versu etiam 22. habentur filii *Sechania* in numero plurali, cum tamen unus tantum ejus filius memoretur *Semaiab*: hinc est quod Interpretes tam *Syrus* quàm *Græcus* & *Latinus* vertant Hebræum in plurali filios per singulare filium.

Ad dubium primum hoc tantum addam, quod

Gomari & Spanhemii
minus seli-
da argu-
mentatio.

quòd de jure leviratùs hic adfert Spanhemius videtur precarium, nec ullo solido fundamēto niti: sit *Zorobabel* naturalis filius *Pedaje*, & legalis *Salathielis*, cur tamen legalem hęc exponamus de filio jure leviratùs de uxore *Salathielis* per fratrem *Pedajam* sublato, potius quàm de filio adoptivo vel de mero successore, nihil habet Spanhemius quod tale quicquam probet. Quod autem ad Gomari argumentum nimis quam sæpè à Spanhemio repetitum à voce *Gemit*, quasi successores & adoptati non possent dici geniti; alibi respondimus. Utcunque, si nihil esset aliud, ipse præ manibus locus argumentum illud videtur profligare: admittere enim hęc coguntur generationem metaphoricam tam quam filiationem, *Salathiel* enim dicitur gignere *Zorobabelem*, non tamen propriè, cum fateantur *Zorobabelem* *Salathielis* filium naturalem non fuisse, sed tantum legalem, nepotem scilicet ex fratre *Pedaje*, num ex ipsius viduâ an *Pedaje* uxore propriâ, quis rectè statuatur? Cum hac de re non tantum sacra pagina, sed etiam omnes alii auctores fileant.

Quod ad dubium secundum attinet, ad id pariter tria responsa invenio. Primum est eorum qui *Zorobabeles* multiplicat. His proclive est duorum hominum duas facere lineas, unius *Zorobabelis* filium faciunt *Abiud*, alterius *Rhesam*. De responsione hac dubio sequenti: hęc tantum non solvere duplicationem *Zorobabelis* nodum non solvere, nisi vir triplicetur, nam non tantum duæ, sed tres diversæ posterorum lineæ ab eo fluunt, una est *Matthæi* per *Abiud*, alia *Lucæ* per *Rhesam*, & tertia auctoris *Paralipomenon* per *Mesullam*.

Secunda responsio est *Annii Viterbienis*, qui servatâ identitate personarum multiplicat nomina quasi unus *Zorobabel* habuisset filium trinominem, utpote qui vocatus sit *Mesullam*, *Rhesa*, & *Abiud*, imò verò hujus filium nepotemque ac cæteros posteros usque ad *Mariam* fuisse omnestrinomines, adè ut in *Lucâ*, *Matthæo*, & *Chronicis* Lineæ omnes tres sint una & eadem, conveniens in personis iisdem & nominibus tantum differens. Non tam miror Italiam producere potuisse tam impudentem impostorem, qui sub fictitio *Philonis* nomine infinita commenta orbi ausus fuerit obtrudere, quàm repertos esse viros doctissimos qui ejusmodi deliria patulis nimis auribus & credulis animis hauserunt. Miseret *Erasmi* & *Salmeronis Annianus* nugæ ex professo fictantium, nam præter apertam vanitatem longæ hominum seriei quorum non unus aut alter, sed omnes tria habent nomina omnino diversa, cujus exemplum in nullâ historiâ seu sacrâ seu profanâ apparet: ipsi Evangelistarum catalogi hoc delirium rejiciunt, cum inter *Zorobabelem* & *Iosephum* *Lucas* numeret personas octodecim, *Matthæus* verò

tantum novem, & primus *Paralipomenon* pauciores. Jam verò quid futurum est de undecim *Lucæ* supernumerariis? Unde istorum unicuique *Annius* duo nova nomina procudet.

Hugo *Grotius* singularis novo-veterum inventor hic accurrit, & in suo *Matthæi* catalogo singulis à *Lucâ* nominatis, totidem è regione anonymos *Matthæo* superaddit. *Egregia* *Annio* suppetia! Sed nugari desinamus.

In responso tertio acquiescimus quod est *Gualteri*, *Parai*, *Balduini*, *Vvalai*, & aliorum quo unius ejusdemque *Zorobabelis* tres diversas lineas statuunt descriptas: unam in Testamento veteri filii ejus natu maximi *Mesullam* & aliorum etiam ejus filiorum, quorum progenies fuit præclara, & ex quibus gubernatores ac duces aliquot seculis *Judæorum* genti, *Babylone* reduci præpositi sunt. In novo verò Testamento proponuntur alia novæ duæ lineæ ejusdem *Zorobabelis*, una *Abiud*, altera *Rhesa*, qui *Zorobabelis* fuerunt filii sed homines privati, & quorum vita inter populum obscura & pauperula, proptereaque in *Chronicis* omiſsa. Quod præter eos in *Chronicis* nominatos *Zorobabel* habuerit filium *Rhesam* & *Abiud*, quorum lineæ ad *Iosephum* & *Mariam* derivatæ sunt, nemo dubitat qui *Divinam* *Matthæo* & *Lucæ* auctoritatem attribuit. Quòd etiam viri isti obscuri fuerint, altum de iis apud omnes auctores sacros & profanos silentium demonstrat, & quòd pauperuli, parvæ admodum *Iosephi* & *Mariæ* ab illis in Lineâ rectâ & legitimâ oriundorum fortunæ probant. Quod autem hæc obscuritas & paupertas vera causa fuerit, cur à scriptore *Chronicorum* præteriti sint, certo sciri non potest; pro conjecturâ tamen valdè probabili potest accipi, donec alia probabilior alicunde allata compareat.

Restat tertium dubium quàm superiora gravius, pluresne fuerint *Zorobabeles* & *Salathieles*? Affirmativam putabam fuisse solius *Spanhemii* post *Gomarum*, sed ultrâ inquirens invenio antiquam esse sententiam, & pro eâ stare per multos viros doctissimos tam Pontificios quàm Protestantas, *Glossa* ordinaria, *Toſtatus*, *Abulenſis*, *Cajetanus*, *Barradius*, *Iansenius*, *Galatinus*, à *Lapide*, *Chemnitius*, *Balduinus*, *Vvalaus*, *Grotius*, & alij eam ex professo tuentur; attamen *Paræus*, & ut existimo, alii communiter qui hanc litem non movent, sunt in negativâ. Cur posterior hæc magis placeat dicam, cum ad priorum argumenta respondero. Hęc affert *Galatinus* lib. suo 7. cap. 12.

Primò. Ea dicuntur de *Zorobabele* quæ uni homini non competunt, *Haggæus* scilicet affirmat ipsum prius templum conspexisse, & tamen diu post templum posterius vixisse; tanta vitæ duratio eo seculo uni viro non potuit convenire. Resp. *Galatinus* ibidem ex suo suppositio auctore *Rabbi* nostro sancto

Grotius
Annum in
vauis in-
ventis su-
perat.

Tres Zoro-
babelis li-
nea.

Malè Span-
hemius post
alios duos
statuit Zo-
robabeles.

Responde-
tur ad
Spanhemii
argumenta.
ad 1.

Rabbenu hácadosh multas putidas fabulas proponit: fabulator ille in suis ad *Antoninum* Romæ Consullem (qui nunquam extitit) responsionibus docet *Eliam* Prophetam ad se descendisse de cælo dum precaretur in speluncâ Hebronis ubi sepulti sunt Patriarchæ, & ipsi demonstrâsse ex Prophetâ *Isaiâ* per artem Cabbalisticam virginem *Mariam*, cujus gratiâ Deus elegerat populum Israëliticum tribumque *Juda* & domum *Davidis*, ex quibus nasceretur Messias, factam esse Dominam supremam univèrsi orbis, veramque cæli Reginam. Plurimæ hujusmodi falsissimæ fabulæ quibus Pontificiis studet *Galatinus* gratificari, virum arguunt levem & perpauca auctoritatis. Certè *Spanhemius* argumentum ejus præ manibus nullius esse ponderis proficitur, idque meritò, nam *Haggæus* Prophetæ nihil habet de *Zorobabele*, sed loquitur tantùm de iis ex populo, qui *Zorobabeli* secundum templum fundanti astabant, & prius templum viderant, nequaquam verò afferit *Zorobabelem* in istorum fuisse numero.

Verumenimverò *Spanhemius* licet hoc *Galatini* argumentum spernat, aliud tamen valdè simile, si non reverâ idem, ipse affert ibidem Dubiorum parte 1. pag. 109. quo sese in primis pertractum proficitur in eam quam refutamur sententiam. *Zorobabel*, inquit, *Matthæi* natus est diu post captivitatem *Babylonicam*, eo quòd ejus pater *Salathiel* in eâ captivitate natus sit; atqui *Zorobabel* *Luca* vel ante captivitatem, vel primis ejus annis genitus est, utpote qui in fine captivitatis vir fuit tam maturus, ut populo in reditu dux existeret. Resp. Emendatio hæc *Spanhemii* nihil roboris *Galatini* argumento videtur addere, nam suppone *Salathielem*, quinto anno post sui patris *Ieconie* captivitatem prognatum, & anno suo vigesimo quinto genuisse *Zorobabelem*, hoc pacto in septuagesimo anno captivitatis habebit *Zorobabel* annos totos 40. ætatem facis maturam ad populi ducatum.

ad 2. Alterum addit *Galatinus* argumentum, quod etiam *Spanhemius* mutuatur licet tacito auctoris nomine. A *Zorobabele*, inquit, *Matthæi* ad *Iosephum* novem tantùm fuerunt generationes, sed à *Zorobabele* *Luca* fuerunt septemdecim, Ergo uterque *Zorobabel* non fuit unus, sed duo. Resp. Ex ipso *Spanhemio* ubi suprâ pag. 113. posteros *Zorobabelis* ex filio *Abiud* apud *Matthæum* fuisse pauciores, & ex filio *Rhesa* apud *Lucam* plures, nihilque frequentius, quàm ut in duabus familiis alii sint vivaciores alii βαρύτεροι; ita ut in eodem temporis spatio, alii plures alii pauciores numerent.

ad 3. Tertium habet *Gomarus* argumentum ex *Augustino* in quæst. ad Deut. cap. 46. quòd *Spanhemius* proponit ut suum primum etsi non primarium, nimirum duos oportere esse *Salathieles*, eo quòd eorum majores usque

ad *Davidem* omnes differant, alterius enim pater est *Neri*, cujus linea tendit ad *Nathanem*, alterius pater est, *Ieconias*, cujus linea profus diversa ad *Solomonem* porrigitur. Resp. *Augustini* auctoritas hîc non premit, cùm tam *Iansenius* quàm *Chemnitius* in suis ad locum præ manibus commentariis fateatur, hac de re Patres omnes sîlere, & ab ipsorum silentio uterque (etsi ut nobis videtur malè) argumentum pro suâ hîc contra nos sententiâ adducit. Certè *Augustini* testimonium communem suis diebus sententiam importat fuisse nostram; quod verò ipse pro multiplicatione *Salathielis* affert argumentum, proficitur esse tantùm suam conjecturam: quàm tenui verò fundamento conjecturam illam suam superstruat quivis videat: tota enim ejus vis hac nititur hypothesi, unum virum non posse habere duos Patres; unum legalem alterum naturalem, quorum stemmata diversa in eâdem radice concurrant, nimirum *Salathielis* patrem naturalem *Neri* non potuisse descendere à *Davide* per *Nathanem*, & legalem patrem *Ieconiam* ab eodem descendere per *Solomonem*. Præterea virum unum non posse per diversos filios duas à se posterorum lineas emittere quæ jure matrimonii, adoptionis, aut successione, tandem coëant in unam & eandem personam, scilicet unius & ejusdem *Zorobabelis* in duobus suis filiis *Rhesa* & *Abiud* distinctas profapias coire non potuisse in *Iosepho* aut *Mariâ*. Certè hæc sunt in argumento præ manibus ipsa ἀντιθέσει quæ non debent postulari, ut videntur, absque probatione, cùm ipse *Spanhemius* pag. 110. hujusmodi coalitiones familiarum apud *Judæos* & quasvis nationes, satis esse frequentes profiteatur.

Rejeçtâ ergo priori hac sententiâ de *Zorobabelis* & *Salathielis* pluralitate, posteriorem de ipsorum unitate amplectimur ob has rationes. Primò non sunt absque magnâ necessitate personæ in historiis multiplicandæ, ut rectè monet ipse *Spanhemius* pag. 58. in hoc ipso argumento, negans *Abulensi* multiplicandos *Salathieles*, si modò commodior ulla dubiorum solutio reperiri potest absque multiplicatione, jam verò ordinaria, & tam ab antiquis quam recentioribus vulgò usurpata distinctio de patribus ac filiis legalibus & naturalibus satis commodè solvit omnia argumenta ob quæ præsens multiplicatio inventa est.

Secundò. Multiplicatio hæc supponit varias historias, de quibus neque Scriptura, nec ulli alii scriptores verbum illum faciunt, nimirum *Ieconie* Regis ab *Evilmerodacho* exaltati super omnes Reges *Babylonico* Imperio subditos, filium *Salathielem* nullius auctoritatis fuisse inter *Judæos* *Babylone*, sed ipsum ejusque filium *Zorobabelem* *Ieconie* nepotem in obscurâ ac paupertinâ fortunâ vitam omnem transegisse, cùm tamen *Neri* vi-
ri pri-

Pro unitate
Zorobabelis
arg. I.

ri privati & cum suis à longinquo majoribus obscuri, filius *Salathiel* evasisset in Dacem & Principem populo ac *Jeconia* successorem præterito ipsius filio *Salathiele*, nepotem verò *Nero Zorobabelem*, Deo tangente per miraculum corda populi, electum esse in Principem, ut captivitatem reduceret & templum restauraret, cum interim *Zorobabel* *Ieconia* per *Salathielem* nepos ac *Solomonis* Regumque omnium Judaicorum legitimus successor, obscurus & contemptus in populi fæce demergeretur. Non omnes puto, tam valentis sunt stomachi ut istâ concoquant.

3. Tertiò. Multiplicatores inter se non conveniunt, quidam geminant *Salathielem* solum, quidam *Zorobabelem* solum, plerique geminant utrumque.

4. Quartò. Doctissimus *Abulensis* non duplicandum tantum sed triplicandum *Zorobabelem* existimat hoc argumento. Si geminetur ob geminam posteriorum lineam à *Lucâ* & *Matthæo* memoratam, tum necesse est triplicetur ob tertiam posteriorum lineam ab auctore Paralip. descriptam. Cum *Spanhemius* admittat minorem, quæcunque respondet nequaquam enervabit majorem, itaque tenebit argumentum, nisi sublata duplicatio triplicationem tollat.

5. Quintò. Geminatio hæc efficit ut *Maria*, adeoque *Christus* nullam habeat vel affinitatem vel consanguinitatem cum ullo Judæorum Rege præter unum *Davidem*, cum tamen *Iosephus* secundum *Matthæum* ab omnibus *Judæ* Regibus lineâ rectâ descenderit, quæ nusquam defecit aut interrupta fuit, adeoque clarum jus ad *Davidis* Thronum habuerit: ad quod *Maria* & *Christus* à *Neri* oriundi nullum jus potuerunt prætere dum superesset quisquam ex *Iosephi* consanguineis, qui à *Solomone* & omnibus Regibus rectâ & continuatâ lineâ descenderant. Ista, ut arbitror, seridè perpensa pauci Christiani admittent.

6. Denique duplicatio hæc multò maximam inter *Iosephum* & *Mariam* distantiam efficiet, licet enim ex tribu *Judæ* & familiâ *Davidis* uterque fuerit, nisi tamen *Solomonis* & *Nathanis* lineæ coaluerint in uno *Zorobabele*, *Iosephus* à *Maria* plus quàm tricesimo propinquitatis gradu distabit, quæ tanta est distantia ut mirum sit in tribu *Judæ* & familiâ *Davidis* nullum habuisse *Mariam* propinquiorem, cui nuberet quàm *Iosephum*. Pluribus priorem sententiam absurdis non pergeamus gravare.

QUÆSTIO VIII.

Quomodo *Iosephus* duos habuerit patres, *Iacobum* secundum *Matthæum*, & *Eli* secundum *Lucam*?

IN Domini genealogiâ nulla est quàm hæc magis vexata quæstio tam antiquis quàm

recentioribus, seu Pontificiis seu Protestantibus. *Celsus Julianus* Apostata, *Porphyrius*, & alii ex scholâ Paganâ; *Faustus Manichæus*, multique ex partibus hæreticorum, ad Evangelistarum *Matthæi* & *Lucæ* fidem labefactandam, urgere solebant apertam *ἐναντιοφάνειαν*, *Iosephum* scilicet ab uno filium *Jacobi*, ab altero *Eli* filium perhiberi. Responsiones multas videre est apud Patres tam Græcos quàm Latinos, pluresque & prolixiores apud recentiores; tam nostros, *Gomarum*, *Fossium*, *Spanhemium*, *Grotium*, & alios; quàm Pontificios *Maldonatum*, à *Lapide*, *Suarezium*, *Baronium*, aliosque. De re totâ noster hic est sensus. Si in responso communi, quod est generale, acquiescamus, abundè omnibus sacre hinc Scripturæ oblatrantibus ora obturatum iri: si verò ad specialia magis descendendum putemus, vix esse præter conjecturas quicquam solidi, in quo figamus pedem.

Responsio, quam voco communem, solidam, planam, & ut sic loquar, satisfactoriam licet generaliore, hæc est; Nihil esse absurdi unum filium duos habere patres in diverso genere, ita ut alter sit pater naturalis, alter legalis; ille filium generans, hic ab alio genitum secundum leges, sibi in omnia filiorum jura adoptans: ita *Manassè* & *Ephraim* *Iosephi* solius fuere filii naturales, sed *Jacobi* legales per adoptionem, in omnia jura filiorum, tam quam *Reuben*, *Juda* aut alii quicumque à *Jacobo* geniti. *Mosis* naturalem habuit matrem solam *Iochebed*, sed præter eam legalis ei mater evasit filia *Pharaonis*, à quâ adoptatus est in filium: *Davidis* avus *Obed* naturalem patrem habuit unum *Boas*, sed legalem etiam *Machlon* maritum priorem suæ matris *Ruth*, cui maritus posterior *Boas* post mortem secundum legem suscitavit semen. *Augustus* *Cæsar Octavii* solius fuit filius naturâ, sed lege Romanorum adoptivus filius factus est *Iulii* *Cæsaris* magni sui avunculi, nimirum suæ per matrem *Attiam* aviæ fratris. Nihil frequentius tam apud Judæos, quàm gentes quascunque, unum hominem duos habere patres, hunc secundum naturam, illum secundum legem; imò verò omnes filii adoptati duos ejusmodi patres habeant necesse est. Responsio hæc solida, omni obgannienti duobus *Iosephi* patribus multò plenissimè os obstruit: sic enim omnibus seculis, ubique terrarum, apud omnes nationes, tam legibus quàm consuetudine obtinuit, nemine unquam contradicente.

Nihil ultra requiritur ad adversariorum petulantiam retundendam, & quæstionem absque omni difficultate solvendam. Verum enim verò dum doctorum virorum curiositas non vult hinc consistere, sed ad particulares modos & speciales legalium filiorum vias determinandas descendere, multi statim in eos difficultatum laqueos se induunt, ut

non tantum uni ab alteris, sed post multam disceptationem, idem à seipsis discedant, suas ipsorum sententias retractantes: cum tamen consultissimi viri litem adhuc sub iudice arbitrentur, utrum prius an posterius eorum iudicium sit consonantius vero, certè *Gomarus* & post eum *Spanhemius* priorem tam *Augustini* quàm *Piscatoris* sententiam præferunt ei quam in suis retractationibus uterque amplexus est.

Existimamus nos quidem pleraque doctorum placita hinc non adeo absurda quin tolerabili probabilitate defendi possint, nec tamen eorum ullum ita demonstrabile, ut à quoquam necessarium assensum extorqueat, cum eorum clarissima ac certissima vix ultra conjecturarum limites procedant.

Explicatur
sententia
Africanæ.

Ex illis primum & vulgarissimum est *Iulii* Africanæ, qui in suâ ad *Aristidem* epistolâ ab *Eusebio* lib. 1. historiæ cap. 7. citatâ docet suam se sententiam accepisse à consanguineis Domini cognominatis *δευσοβουίς*, quos Christianos putamus fuisse; cur enim alias Domini Jesu nomen & cognationem familiamque præ se ferre gloriarentur. Hic *Josephum* non tantum legalem *Eli* filium facit, sed ad specialem modum ejus filiationis descendit, determinans legem à *Mose* latam Num. 36. 7. & Deut. 25. 5. de leviratu Judæis peculiarem, quâ mortuo fratre sine liberis, ne ejus in populo Dei memoria periret, ejusque hæreditas abalienaretur ad extraneos, seu in aliâ tribu, seu in ejusdem tribûs aliâ familiâ, frater jubebatur ducere demortui uxorem, primumque ex eâ susceptum filium, ceteri suum naturâ, fratri tamen attribuere, ut ei in omnia jura tanquam legitimus filius succederet. Ita factum accepisse se dicit Africanus à *δευσοβουίς* in casu *Josephi*, illius patres *Jacobum* & *Eli* fuisse fratres, quorum *Eli* uxore ductâ sine liberis discessit, *Jacobus* vero secundum legem uxorem *Eli* duxit, & ex eâ suscepit *Josephum*, qui ipsius genuinus, sed fratris legitimus filius fuit: didicisse se porro ait Africanus à *δευσοβουίς* modum quo *Jacob* & *Eli* fratres evassent: utriusque mater fuit *Estha* mulier *εἰς ἔχθρην* ab Hebræo *אשת* ut rectè notat *Causabonus*, quam malè legit *Aquinas Iesca*, nævo quem facilè condonarem barbarissimo *Aquinatis* seculo, ubi Græca non intelligebantur, & Hebræa non legebantur: Sed piget perverstitatis Jesuitarum à *Lapide*, & aliorum, qui in hac *Luce* literarum amant perseverare in manifestario sphalmate etiam hodie *Iescam* scribentes; hanc *Estham Melchi* ex familia *Nathanis* descendens uxorem duxerat & ex eâ *Eli* filium susceperat, cum ipse oppetiisset mortem, *Mattham* ex familiâ *Solomonis* sua vidua *Estha* nupsit, & ei filium *Jacobum* peperit. Hoc pacto *Eli* & *Jacob* ceteri ex diversis patribus, diversisque familiis orti, tamen fratres evadebant uterini, iisque levi-

Scholasticorum
ignoran-
tia le-
uitarum
prævaricate
cumulata.

ratûs jus ut veris fratribus competeat.

Hanc sententiam si non invenit, saltem propagavit primus *Iulius Africanus*: quod docet *Suarez* in 3. Thomæ quæst. 27. art. 1. disp. 2. sect. 3. *Iustinum Martyrem* ante *Africanum* eadem scripsisse, verum non est. Fate-mur *Iustinum Africano* aliquot annis fuisse seniore, verum tractatus ille de quæstionibus *Gentilium* ad Orthodoxos in quo sententia præ manibus habetur, cum in ipso *Origenis* & hæresis *Manichæi* expressa fiat mentio, non potest esse *Iustini*, sed eo & *Africano* multò recentior sit oportet, ut ipse fateatur *Bellarminus* in scriptoribus Ecclesiasticis. In hanc *Africanæ* sententiam plerique omnes Patres Græci Latinique pedibus iverunt. *Augustinus* diu diversam institit viam, eo quòd *Africanæ* scripta in ejus manus serò pervenissent: sed ut primum *Africanæ* ad *Aristidem* epistolam legit, retractatâ priori suâ sententiâ, *Africanum* cum cæteris confidenter sequutus est, uti lib. 1. *Retract.* cap. 7. profitetur. In quæstionibus quidem in vetus ac Novum Testamentum ea sententia rejicitur ut omnino inutilis & improbabilis, sed dudum omnium partium doctis constitit scriptum illud, licet inter *Augustini* opera extet, tamen *Augustini* non esse.

Theologi recentiores, in primis Scholastici post *Aquinatem* par. 3. qu. 31. eadem vadunt viâ. Ex Protestantibus quidem aliquot diversum tramitem capessiverunt, ob quod *Maldonatus* Jesuita perdoctus in Mat. 1. 16. non tantum in *Calvinum* & *Bezam* nominatim in suo margine, sed etiam in totam Protestantium gentem insurgit ut hæreticos, ut atheos, ut pertæsos Evangelii veteris & fabricatores novi. Certè si irato Jesuita in mentem venisset, Protestantes in suâ hinc *Africanæ* derelictione, Pontificiorum, imò Jesuitarum primarios habuisse tum duces, tum comites, tum asseclas, immeritum suum in nostros furorem cohibuisset. *Suarezius* quidem ubi supra se ab istis partibus stare profitetur, & sibi consentientes affirmat *Cajetanum*, *Jansenium*, *Carthusianum*, *Ariam Montanum*, *Guaguarum*, *Galatinum*, *Driedonem*, *Canum*, *Sotum*, *Erasmum*, & alios, *Cornelius* à *Lapide* se istis adjungens plures ex suis allegat in Luca 3. 23. Ex nostris *Gomarus* de Christi genealogiâ cap. 5. contra *Africanæ* sententiam disputat & pro se citat *Aretium*, *Chemnitium*, *Illyricum*, *Chytraum*, aliosque: sed omnium luculentissimè & accuratissimè doctissimus *Spanhemius* *Africanum* oppugnat. Hujus jam argumenta quæ ex *Suarezio*, *Gomaro*, aliisque deprompsit, paucis ex suo additis, perpendamus; prout habentur dubiorum Evangelicorum par. 1. dubio. 22. paragrapho 28.

Maldonati
temeraria
maledicentia.

Primum. Quæ habet *Africanus* de *Esthâ*, & duobus ejus maritis sunt *ἄρεαφα*. Resp. nemo unquam somniavit fuisse *ἔσραφα* aut divi-
nâ fide

Defenditur
Africanus
contra
Spanhemii
argumen-
ta.

nâ fide credenda, nihil tamen hîc obstat quin hîstorîæ ab Africano tradita humana fides adhiberi possit, ut aliis multis in hîstorîâ Ecclesiasticâ narrationibus, neque verò Spanhemii aut aliorum hîc sententiæ particulares sunt magis *ἐκλεφθῆναι* & in Scripturis expressæ, quàm Africani.

2. Secundum. Historia *Africani*, inquit, est ἀπὸ τοῦ ἀφρικανῶν, quia facit *Melchi* maritum *Esthe* patrem immediatum *Eli*, & tertium à *Josepho*; cùm tamen Lucas *Melchi* faciat quintum à *Josepho*, & *Eli* patrem statuat non *Melchi*, sed *Matthat* qui fuit filius *Levi*, & *Melchi*, nepos. Resp. Grave hoc argumentum magnâ consideratione dignum esse. Regeo tamen primò, dato lapsus hîc memoriâ *Africanum Melchi* pro *Matthat* scribendo, error in hac circumstantiâ facillè emendabilis non labefactat sententiæ substantiam & fundamentum, quod in hoc positum est, ut *Iacob* & *Eli* fuerint veri fratres, alter *Josephi* pater naturalis, alter legalis, matremque habuerint communem, & diversos patres, alterum ex *Solomonis*, Alterum ex *Nathanis* stemmate. Utrum autem pater *Eli* fuerit *Matthat* an *Melchi*, facit quidem ad veritatem sacræ hîstorîæ, sed parum, si quicquam, ad sententiam præ manibus, ea enim æquè salvatur per *Matthat* ac per *Melchi*. Secundo. Quicumque hîc error est in expunctione *Levi*, & *Matthat* ex Christi genealogiâ, eum imputandum non tam *Africano*, quàm, vel seculo vel loco in quo vixit. Puto equidem rectè disputare *Spanhemium* & nervosè contra *Cordesii* Canonici Lemovicensis nimiam audaciam, quam temerè Hugo Grotius ad Lucæ. 3. 33. videtur excusare, si non defendere. Urget *Cordesius* in originali Lucæ textu infartum à librariis errorem, dum ver. 24. *Matthat* & *Levi* inter *Eli* & *Melchi* insererent, quem corrigendum dicitur per duorum istorum expunctionem. *Cordesii* hæc conclusio ab omnibus S. Scripturæ perfectionem profitentibus eliminanda est: in variis tamen optimorum Patrum antiquis codicibus duo ista nomina fuisse omissa non potest negari, ut ante *Cordesium* prolixè ostendit *Vossius* in suâ de genere Christi disceptatione pag. 22. Certè quæ ad testimonia *Irenæi*, *Ambrosii*, *Hieronymi*, *Eusebii*, & aliorum Patrum respondet *Spanhemius* vix enervant argumenti *Cordesiani* antecedens, nimirum multorum Patrum sacros codices Lucæ 3. 24. non legisse *Matthat* & *Levi*. Sed quicquid fiat de antecedente, consequentiam cum *Spanhemio* libentissimè damnamus, nimirum facrum hodie codicem ad illam veterum istorum lectionem corrigendum, cùm in omnibus quæ hodie extant manuscriptis exemplaribus *Matthat* & *Levi* distinctè legantur. Tertio Post *Bedam* & *Euthymium* olim ad 3. Lucæ, plerique hodie qui *Africani* sententiam se-

quuntur facillè argumenti hujus vim retundunt, corrigendo *Africani* lapsus in personâ, lege enim pro *Melchi Matthat*, vel ut habet *Bedæ*, *Matthat* fuisse binominem vocatumque etiam *Melchi* (quod *Spanhemius* & *Gomarus* asserere coguntur in ejus filio *Eli*, quem etiam *Eliakim* vel *Ioakim* dictum volunt, absque omni Scripturâ) hoc pacto gravissimum *Spanhemii* argumentum evadet leve & nullum.

3. Tertium *Spanhemii* argumentum: Etsi ex *Africani* narratione jus leviratûs competeret *Iacobo* & *Levi* veris fratribus, nullum tamen ejusmodi jus spectabat ad eorum patres *Esthe* maritos, qui licet in eadem tribu, ex familiaribus tamen erant magno intervallo distitis, alter ex *Solomonis*, alter ex *Nathanis* domo; & verò vidua apud Judæos ad nubendum proximo mariti agnato altringebatur. Resp. Nemo unquam prætendit leviratûs jus in conjugio *Esthe*, quod mortuo *Melchi* post genitum *Iacobum*, *Matthat Estham* duxerit, id factum ex mero partium arbitrio, neque ulla lex aut consuetudo apud Judæos, aut ullam aliam gentem viduam quæ hæredem, eumque filium priori marito peperisset, ad nubendum proximo mariti agnato compellebat.

4. Quartum. Dicitur non potest cui bono Lucas tam longam lineam duxerit prosapiæ *Josephi* legalis, qui tantum putativus Christi pater erat; amissâ *Mariæ* lineâ, quæ Christi vera fuit mater. Resp. 1. lubricum valde est hoc argumentum, negare factum aut de factis dubitare, cujus rationes & commoda non possint illicò ostendi. 2. Veterum recentiorumque turba, quæ Evangelistam utrumque genealogiam suam ad *Josephum* terminare asserit, multas divini hujus facti rationes asserit, quas nihil attinet repetere. 3. Ab omnibus negatur *Mariæ* genealogiam prætermitti, sed in *Josephi* genere includi, ut sui proximi agnati. 4. Rationem à *Pseudo Iustino* allatam inalè rejicit *Spanhemius*, quanquam enim ad totam seriem non spectet, satis tamen est si ad ultimos seriei gradus, quibus unis destinabatur, commode applicata sit: id autem bellè factum videtur, nam qui aptius illustrari potuit, Christum datum *Josepho* in filium legalem ex *Mariâ* conjuge sine omni suo opere, quam ex simili (etsi non omnibus apto) quo ipse etiam à matre suâ legali patri ipsius *Eli*, absque omni ejus opere, pariter secundum leges Israël datus sit?

7. Præter hæc quatuor, alia novem argumenta profert *Spanhemius* contra *Africani* sententiam in eadem Diatribâ, paragr. 12. ex his duo tantum attingam septimum & nonum, cætera transeo, quòd vel cum prioribus coincident, vel minoris sint momenti. Septimum hoc est. Cum unus filius secundum leges leviratûs duos fratres habet pro patribus, alterum pro patre naturali, alterum pro le-

gali, tum illi duo fratres unum habent patrem, & eorum filius unum eundemque habet avum, at in *Iosepho* nihil minus apparet, quia duo ejus patres *Jacob* & *Eli* diversos habent non tantum patres, sed & omnes majores diversissimos usque ad *Davidem*. Resp. Argumentum tenet in patribus *ουκ πατρις*, nequaquam verò in iis qui tantum sunt *ουκ υιου* & uterini, quales *Africanus* supponit *Jacobum* & *Eli*.

9. Nonum hoc est. *Africanus* timidus & suspensis verbis suam sententiam proponit. Resp. Apud sapientes argumenti nunquam nocuit modestia, nec profuit magniloqua audacia. *Africanus*, omnesque sequaces, fatente *Spanhemio*, profitentur existimare se suam sententiam aliis omnibus commodiorem ad solvendum præ manibus nodum; & certè diversam *Spanhemii* nihilo commodiorem efficiunt magna verba de absurditatibus aliorum & suis demonstrationibus, ejusque farinae alii Rhetorici flores.

Ex dictis, puto, satis apparet, quæ contra *Africanum* & Veterum sententiam à recentioribus seu Protestantibus seu Pontificiis objiciuntur, non esse tanti, ut ea necessariò deferenda sit, neque verò recentiores pro suis specialibus determinationibus, eas afferunt demonstrationes, quæ cuiquam assentiendi necessitatem imponunt. *Spanhemius* duos modos affert, qui ipsi perplacent, in primis secundus: num hæc placencia magis ex inero arbitrio, quam solidis ullis rationibus fluat, jam perpendamus.

Rejicitur
prior *Spanhemii*
sententia.

Uterque modus in eo convenit, Lucam non narrare stemma *Iosephi*, sed *Mariæ*; quod dato, nulla erit inter Evangelistas contradictionis apparentia, nam apud *Matthæum* *Jacob* est *Iosephi* pater, apud Lucam verò *Eli* non dicitur *Iosephi* pater, sed ipse *Eli* ejusque majores usque ad *Nathanem* referendi sunt ad solam *Mariam*, cujus unius *Eli* fuit verus & naturalis pater. Hæc autem dupliciter explicant: primò, ut *Iosephus* dicatur Filius *Eli*, quia ejus gener. Secundò, ut extendatur parentesis ver. 23. ad hæc omnia verba [qui fuit ut putabatur, filius *Iosephi*] ita ut *Eli* connectatur nullo modo cum *Iosepho*, sed cum solo Christo suo per *Mariam* filiam nepote.

Priorem variis rationibus *Spanhemius* munit, ubi suprâ paragr. 24. quas omnes de verbo ad verbum exceperit *Baldwinus*, *VValaus* ad Luca 3. 23. Sententia hæc auctorem habet impostorem *Annimus*, ut rectè notat *Suarez*, & ante eum *Erasmus*. *Ioannes Calvinus*, non dicam cum stomacho, sed tamen, ut solet, valdè graviter eam rejicit, ob hanc præter alias gravissimam rationem; scilicet per eam excludi Christum à stirpe & successione *Solomonis*, omniumque Regum *Judæ*. Quod regerunt *Gomarus* & *Spanhemius*, *Calvinum* fateri extinctam *Solomonis* lineam in *Aházâ*,

non facit ad rem præsentem; nam id quod hic premit *Calvinus*, non est naturalis sed legalis successio Christi Regibus *Judæ*, cui nullus omnino relinquatur locus, si *Maria* per *Lucæ* lineam ita referatur ad *Nathanem*, ut nullum habuerit jus in *Iosephi* majoribus naturalibus, Regibus *Judæ* à *Matthæo* nominatis, adeoque nec Christus habuerit partem ullâ lege in Throno *Davidis*; aut sceptro *Judæ*. Quod licet *Spalatensis* affirmet, tamen penè omnes tam Pontificii quam Protestantibus negant, affirmantes *Shiloh* Jesum Christum per *Mariam* matrem, non tantum *Davidis* filium secundum carnem, sed etiam *Solomonis*, Regumque *Judæ* jure legitimo successorem.

Spanhemii ratio prima, pro priori suo modo ex Galatino, ut proficitur, hæc est. Omnes conjuges sunt una caro, adeoque parens unius rectè dici potest parens alterius, & per consequens pater *Maria* rectè dicitur pater *Iosephi*. Resp. Galatinus in illo cap. 12. libri sui septimi tot affert ineptas fabulas ex *Rabbonis Haccadosh* & *Rabbi Haccas* scriptoribus plane supposititiis (quod rectè notat *Causabonus*) ut in hoc subiecto omnem perdidit auctoritatem. Quod ad argumentum, non sequitur, quia gener dici potest aliquo modo, & aliquando dicitur fœderi filius, ideo Luca 3. 23. ita rem sese habere; à posse ad esse, in primis hîc & nunc, nulla est consequentia: maximè cum sequelæ fundamentum evidenter est sublatum. Certè hîc conjuges nunquam fuerunt una caro, exceptio hîc est à communi regulâ: licet enim omne matrimonium institutum fuerit, ut conjuges sint una caro, tamen expressè in conjugio *Mariæ* & *Iosephi*, ex supremi legislatoris arbitrio, aliter fuit ordinatum.

Et ratio à
Galatino.
I.

Secunda *Spanhemii* ex Galatino ratio est Gen. 37. 35. *Jacobi* nurus dicuntur ejus filia, alias *Jacobus* unam tantum habuit filiam *Dinam*, Ergo *Iosephus* *Eli* gener dici potest *Eli* filius. Resp. nulla necessitas est consequentia, ut jam dictum, nisi ab eo quod semel aut iterum factum est, concludas idem non tantum fieri posse, sed semper & necessario fieri. Præterea antecedens negari posse *Gomarus* concedit; quia *Jacobi* filia rectè exponi possunt tam de ejus neptibus filiabus scilicet filiorum, quam nuribus.

Item 2.

Tertium argumentum est ex primo *Ruth*, ubi *Naomi* nurus dicuntur ejus filia. Resp. Eodem capite ista dicuntur non *Naomi* filia simpliciter, sed etiam ter nurus, ita si se res haberet in Luca, confecta res esset, si vel ibi vel ullibi in Scripturis *Iosephus* dictus esset gener *Eli*. Argumentum præcedens confirmat *Gomarus* ex primo *Esthera*, ubi *Esther* dicitur *Mardochei* filia. Resp. Confirmationem hanc prudenter neglexit *Spanhemius*, nam in promptu erat respondere, ibidem expressum modum

3.

modum quo *Esther* filia *Mardochei* fuerat, scilicet ejus consobrina ex patruo, quam ille affectu paterno educabat.

4. Quartum argumentum *Spanhemii*. Vulgari sermone quilibet gener dicitur focieri filius. Ergo *Luc.* 3. 23. qui dicitur *Eli* filius fuit ejus gener. Resp. Aperta est inconsequentia à particularibus ad particulare. In Scripturâ appellatio filii sæpe oritur ab affectu, qui est aut esse debet majoris in minorem, ita *Ioseph Benjaminum* vocat suum filium, ut etiam *Ioshua Achanem*, & *David* se vocat *Nabalis* filium, ac Prophetarum discipuli sæpè eorum filii vocantur. Num ergo vel naturales filii, vel generi, vel nepotes erant?

5. Quintum. *Matthæus* dicit *Iacobum* genuisse *Iosephum*. *Lucas* autem non dicit *Eli* genuisse *Iosephum*, sed *Iosephum* fuisse filium *Eli*. Resp. Nihil aliud prætenditur hinc deduci, quam *Iosephum* non fuisse naturalem filium *Eli*, sed alio aliquo modo quàm naturæ, quæstio autem est longè diversa, num scilicet *Iosephus* fuerit *Eli* gener, nihil ejusmodi per hoc argumentum probatur. 2. Hujus argumenti auctor est *Africanus*; quam hic *Gomarus* & *Spanhemius* rejiciunt. 3. *Augustinus* qui hoc ipsum argumentum ab *Africano* mutuatus est, fatetur non esse solidum, certè *Grotius* fusè, & ante eum *Gerardus Vossius* tam nervosè demonstrant verbum *γενῶν*, *πατρῴσιον*, *ἔργον* rectè usurpari de generationibus tam legalibus quam naturalibus, & patres adoptivos rectè vocari genitores, tam quàm naturales, ita *Julius Cæsar Augusti*, & *Augustus* Germanici genitores apud *Classicos* auctores dicti sunt, & in sacra Scripturâ filii legales Patrum legalium semen germen seu genimen sæpè appellantur. Sed quod mihi palmarium ac rem penitus conficere videtur (quod tamen tum *Grotius*, tum *Vossius* omiserunt) Deus filios suos adoptivos gignere sæpe dicitur, & illi ab eo regenerari, ita ut argumentum à voce gignendi, licet à *Gomaro* & *Spanhemio* repetatur ad ravim, nihil penitus ad conclusionem præ manibus facere videatur.

Contra posterioriorem ejus sententiam arg. 1.

Altera sententia, nimirum *Lucæ* 3. 23. parenthesis extendendam ultra voces [ut existimabatur] ad sequentes etiam [filius *Iosephi*] hoc pacto *Eli* referetur ad solum Christum ut suum nepotem, nequaquam vero ad *Iosephum* generum, utpote parenthesis inclusum, ideoque ab omni quæ est isto loco relatione exclusum. Sententiam hanc invenio quidem citatam apud *Suarezium* nec improbatam, sed à *Maldonato* & à *Lapide* rej. Etiam, à nostris tamen *Junio*, *Gomaro*, & *Deodato* approbatam, & supra omnes deamatam à *Spanhemio*; cur eam minus quam superiores necessariam, imò minus probabilem sentiam, hæc affero perpendenda.

Primo. Inventum hoc est ex magnâ saltem

parte auctoris quæstionum in V. & N. Testamentum, 4. *Augustini* tomo, qui primus Christum retulit immediatè ad *Eli*, jam verò auctor hic, ut ipse *Gomarus* fatetur, est in purus *Arianus*, coque minùs mihi placeat quæcunque ejus inventa.

Secundo. Ut pravus hic auctor Christum refert immediatè ad *Eli*, ita etiam ad *Iosephum*, qui est infra *Eli*, eundem immediate refert, quin etiam ad omnes & singulos qui sunt supra *Eli* usque ad *Adamum*, quod tam *Gomarus* quam *Spanhemius* profitentur esse commentum ineptum & absurdum.

Tertiò. Parenthesis extensio, ita ut *Iosephus* eâ includatur, est corruptio textûs originalis, nam in omnibus tam manuscriptis quàm impressis codicibus Græcis parenthesis nihil aliud continet quam hæc sola verba, *ὡς ἐνομιζέτο*, ut putabatur.

Quartò. Suppone distinctiones textûs originalis pro doctorum hodie arbitrio commutari posse, quod tamen concedendum non arbitror, ne curiosis & perversis ingeniis nimis lata porta pandatur detorquendi multos Scripturæ locos præter genuinum scopum, secundum variam distinctionum dispositionem: utcunque materia subjecta hujus parenthesis extensionem non admittit, ita enim excluderetur non tantùm ab eo versu, sed & omnibus sequentibus nomen substantivum filius, qui regit omnes genitivos casus qui sequuntur, scilicet filius *Eli*, filius *Matthæi*, filius *Levi* &c. nam vox *ἰός*, & omnes aliæ voces inclusæ parenthesis excluduntur à reliquâ sententiâ, quæ absque his perfecta esse solet ac debet.

Præterea. Si subaudiendum sit nomen filius hoc pacto, *Jesús* existens filius *Eli*, quàm hoc est durum vel auditu, vel intellectu? Ita enim secundum hanc subauditionem textus esset legendus, *Jesús* existens filius (ut putabatur filius *Ioseph*) *Eli*, loquutio durissima & obscurissima. Uthinc se extricaret *Gomarus*, commentus est omninò novam adverbii *ὡς* significationem, non vult, ut ante eum omnes mortales *ὡς* exponi hinc per sicut, sed adverbialitè per quum, non sicut existimabatur, sed quum existimabatur. Nolo examinare locos ab eo citatos ubi *ὡς* in novâ hac acceptione accipiendum putat, cum ipse *Spanhemius* à more recepto hinc non recedat, nec alius quicquam, quantum intelligo, *Gomatum* hinc sequatur.

5. *Janum Gomari inventum.*

Addo. Si participium *ὢς* existens jungatur cum præcedenti *ἐνομίζετο*, sicut in Regiis Antverpiensibus, & in vetere Latino, & aliis multis Bibliis (etsi non in nostris vulgatis nec in nuperis Londinensibus) extensio parenthesis efficiet sensum omnino claudum, nullum enim esset nomen quod regeret genitivum *Ἐλῆ*, aut quod *Jesum* cum *Eli* conduceret.

Deinde extensio parenthesis ad illustrandam

dam sententiam, ut rectè notat *Gomarus*, requireret verbum expressum quod responderet τὸ ἰσχυριστῶ, nimirum ἢ δὲ aut simile, legendo ad hunc modum, Jesus Christus, ut putabatur, filius *Iosephi*, erat verò filius *Eli*.

8. Octavum contra hanc sententiam argumentum excludit ea tam quàm præcedens *Mariam*, & Christum secundum carnem à *Solomone* Regibusque omnibus *Iudæ*, omnique jure ad thronum aut sceptrum *Davidis*, quod hoc pacto uni *Iosepho*, nequaquam verò *Maria* competeret.

9. Nonum *Mariam* in familiâ collocat nimis à *Iosepho* distante: nam, ut numerat ipse *Spanhemius*, *David* erat quadragesimus primus à *Mariâ*; detur *Davidis* familiam *Davidis* diebus ad paucos admodum redactam, & radicem *Iesse* ad paucos & exarescentes ramos, vix tamen credibile numerum fuisse usque adeò pusillum, ut nullus *Mariæ* propinquior inveniretur quàm *Iosephus*, cujus origo cum suâ non ante uniebatur, quàm gradibus supra quadraginta ad ipsum *Davidem* fieret ascensus.

10. Subsistam in decimo. Sententia hæc facit primum in Christi genere gradum heterogeneum ab omnibus reliquis, in his enim omnibus est nexus filii cum patre, in illo nepotis cum avo, Jesu cum *Eli*: fateor in lineâ *Matthæi* non tantum nepotem cum avo, sed ab nepotem cum atavo conjungi, sed hoc fit tum ad salvandam expressam *Matthæi* hypothesin de tribus testaradecadibus, tum quòd sacra Scriptura alibi clarè doceat quòd isti quos *Matthæus* vocat filios, fuerint reverâ abnepotes, aut trinepotes, nihil tale in Lucâ, nec quicquam simile absque necessitate affirmari debet.

Respondetur ad argumenta *Spanhemii* I.

Pro suâ sententiâ hæc affert *Spanhemius*. Primò, per eam nihil coactum esse in textu, sed omnia fluere de plano. Resp. Quàm omnia per eam coacta sint, & quàm ei tam verba quàm sensus repugnet, nuper diximus.

2. Secundò. Hujusmodi parentheses sunt consuetæ, & frequenter filii sumuntur pro nepotibus. Resp. Ista vel sunt petitiones principii, vel nihil adversum. Quis dubitat frequentissimas in omni sermone parentheses, sed extensiones parentheseson ultra limites originalium textuum idque ad conturbanda cum verba tum sensum non sunt consuetæ, neque in ullo probato auctore apparent: quòd nepos aliquando stare possit pro filio, facile conceditur, sed in eo catalogo ubi in gradibus supra octoginta nunquam filius stat pro nepote, nemo concedet nisi argumento efficaci convictus, quale nullum hic apparet.

3. Tertio. Syrus Interpres, etsi non exprimat parenthesesin, sic tamen legit, & putabatur filius *Ioseph*, quæ, ac si includerentur parentheses, sic coherent, ut non possint disjungi. Resp. Si vellet stare *Spanhemius* iudicio vel Syri vel Arabis vel Æthiopicæ Interpretis, statim cade-

ret causâ, illi enim omnes, ut videre est in Bibliis nuperis Londinensibus, *Iosephum* referunt ad *Eli* ut patrem tam expressè, quàm vel Græcave Latina. Nihil facit ad rem quod coherent ea verba, & putabatur filius *Iosephi*, nam non minus cum nostrâ parenthesi verba inter se coherent, unum enim & idem est, Jesus fuit (ut putabatur) filius *Iosephi*, & Jesus putabatur filius *Iosephi*. Verum tota quæstio est num Jesus prætermisso *Iosepho* immediatè referatur ad *Eli*, an verò *Ioseph* referatur ad *Eli*, sicut *Eli* ad *Matthæi*; hoc est quod fieri affirmamus apud Syrum & cæteros omnes interpretes orientales multò expressissimè, ut cuivis inspicienti patebit.

Quartum est ab auctoritate aliquorum ex Protestantibus & Pontificiis. Resp. Hi omnes videntur sequuti unum *Iunium*, ut aliàs non semel, sed si certandum esset auctoritatibus, proculdubio pro sententiis prioribus stant multò plures & majores viri, quàm pro hac novâ & ultimâ *Spanhemii*.

Non ultra quæstionem hanc vexabo, ut incepti ita finio, responsum generale de patre naturali & legali satisfactorium esse, si particulariùs descendatur nihil invenitur fundati, nihil necessari; solum conjecturæ & probabilia omnem paginam implent, in quibus sententia veterum non est tam absurda, quin possit commodè satis defendi, nec recentiorum quorumcunque placita ita adhuc demonstrata sunt, quin multa possint obijci ob quæ quivis cordatus libertatem postulet *ἐπιχθῆν*.

4.

Conclusio.

Q U Æ S T I O I X.

Cur ad *Iosephum* potius, quàm ad *Mariam* Christi stemma referatur.

IN Genealogiâ Christi plura non movebimus quàm hoc unum, quod adversarii olim tam Pagani quàm Heretici contra Ecclesiam ante omnia premebant. Si (inquiunt) Jesus à *Iosepho* ejusque majoribus descendit, tum *Iosephus* ejus erat pater, neque natus est Jesus ex virgine, adeoque Messias esse non potuit: si verò à *Iosepho* non est genitus, quid ad eum spectat *Iosephi* stemma? Cur non *Mariæ* genus quæ ipsius certa mater erat, potius descriptum est? Ut hic nodus solveretur inventa est ea sententia, quæ *Mariæ* stemma non *Iosephi* in Evangelio Lucæ texti constituit. Sed præterquam quod huic sententiæ multas rationes & auctoritates opposuimus, etiam si concederetur, non solveret nodum; licet enim Lucam *Mariæ* genus narrantem difficultas non tangeret, *Matthæum* tamen unius *Iosephi* stemma memorantem ab hostium telis non teget. Antiqua ergo & vulgaris responsio quæ utrumque Evangelistam liberat ab adversariorum cavillis magis placet, scilicet apud Judæos in virorum genealogiis mulieres non consuevisse numerari, sed viros solos; præter-

Iudæi in virorum genealogiis mulieres non numerabant.

câ in

ea in maritorum stemmate uxorum genus & familiarum solitam describi. In hoc responso *Chrysoſtomus*, *Ambroſius*, *Hieronymus*, & alii multi tam Græci quàm Latini Patres acqueverunt.

Prior reſponſionis pars ita intelligenda eſt, ut non neg. t mulieris profapiam inter *Judeos* aliquando memoratam: eſto *Judithæ* ſtirps verè tradita concedatur, eſſi liber ille Apocryphus à quodam Judaizante Græculo conſcriptus nugis & fabulis ſcateat, verum etiam eſt. I. Paralip. cap. 1. & 2. & alibi in Genealogiis judaicis variarum mulierum nomina continentur, ſed quod aſſeritur hoc eſt, in Genealogiis Hebræorum viros ad tribum & familiam non per matres ſed per patres conſueviſſe referri, ſecundum familiare Rabbinoꝝ dictum, familia matris non eſt familia; non enim cujus mater erat ex tribu *Juda* vel *Levi* ipſe cenſebatur in iis tribubus niſi etiam pater in iis fuiſſet. A communi hâc regulâ excipiendus erat Meſſias, qui à matre tribum accipere neceſſum habebat, quòd eſt *ἐπιταρ?* & nullum inter homines patrem habere potuerit, neque tamen expreſſè & nominatim per matrem vel ad tribum vel ad familiam referebatur, ne ab ordinariâ & conſuetâ Genealogiarum ratione abſque neceſſitate diſcederetur. Abſque neceſſitate, inquam, quia cùm eadem eſſet tam tribus quàm familia putativi & legalis Chriſti patris Joſephi, quæ veræ & naturalis matris Mariæ; non neceſſe fuit ſub nomine Mariæ Chriſtum ad familiam *Davidis* & tribum *Juda* referri præter gentis morem, cùm id æquè commodè ſervatâ ordinariâ conſuetudine ſub nomine *Joſephi* Mariæ mariti præſtari potuerit.

Sed hæc eſt pars reſponſionis ſecunda, neceſſarium ad partem priorem additamentum, quoque hoc illuſtretur; Porro animadvertendum primò, conſuetudinem iſtam Judæoꝝ, ut viri mulieres ducerent ex ſuâ tantùm tribu, fundatam fuiſſe in lege Dei, quæ habetur diſſertè Num. 36. 6. & ſequentibus.

Secundò, ſecundum eam legem neceſſe fuit mulieribus non tantùm in ſuâ tribu nubere, ſed etiam in ſuâ iſtius tribus familiâ, imò verò in ſuâ familiâ viro maximè cognato: ratio enim legis erat conſervatio poſſeſſionum non tantùm in eâdem tribu & in eâdem familiâ, non latè ſumptâ, ſed ſumptâ quàm fieri potuit commodè, ſtrictè; aliàs multæ familiæ particulares per extranea connubia mulierum, ſuis hæreditatibus in annis paucis fuiſſent ſpoliatæ: & quidem filix *Zelophehad* quæ legis ferendæ occaſionem præbuerunt, & in quibus prima legiſtata fiebat praxis, proximis omninò ſuis agnatis, conſobriniſcilicet germanis & patri ſui filiis in uxores datæ ſunt.

Tertio advertendum, legem loqui primo de mulieribus *ἐπικληροῖς* quæ dotem habebant in hæreditatibus fundi, non *ἐπιπροίους*, qua-

rum dos non in agris qui cedebant fratribus, ſed in pecuniâ aliave re familiari conſiſtebat. ^{alia ἐπιπροίους.} Hinc fit ut in ſacris literis varia habeantur exempla mulierum quæ non tantùm extra familiam, ſed etiam extra tribum ſuam nupſerunt, inprimis inter Levitas, ubi *Aaron* & *Iohojada* uxores duxerunt ex tribu *Juda*, nam proclive erat in tribu *Levi* tam mulieres quam viros cum extraneis matrimonia contrahere, eo quòd Levitæ non haberent poſſeſſiones, & ſuis matrimoniis neque dare neque auferre poſſent agros; eſſi autem lex primò & præcipuè de *ἐπικληροῖς* lata ſit, tamen quia morte propinquoꝝ & aliis caſibus *ἐπιπροίους* aut earum poſteri ſæpè evadebant *ἐπικληροῖς*, conſuetudo communis, quam pauca exceptiones non violant, ferebat, ne ulla mulier extra ſuam tribum imò familiam nuberet: hoc pacto mariti tribus & familia inventa uxoris tribum & familiam prodebat. Adeoque cùm *Joſephi* genus ad *Judam* & *Davidem* duceretur, nullum inter *Judeos* ſummos Chriſti hoſtes à quoquam dubium eſt motum, quin ejus uxoris Mariæ genus ab eodem *Judâ* & *Davide* duceretur. Inprimis cùm *Joſephus* ab omnibus cognosceretur vir juſtus qui leges & conſuetudines patrias religioſè ſervaret.

Denique advertendum Mariam virginem fuiſſe *ἐπικληρον*: licet enim paupercula, non tamen in eâ rei ac ſpei familiaris tenuitate fuit, ut nulla ipſi particula agelli à patre relinquereſt, vel ut in nullo caſu ipſi portiuncula aliqua potuerit contingere, in primis cum domo *Davidicâ* ad pauciſſimos redactâ ad quemvis ex iſtis reliquiis ſuperſtitem, ſi non poſſeſſio tyrannicis illis temporibus; jus tamen ad ampla ſatis latifundia contingere, fuit facillimum.

Sed id quod ante omnia evincit Mariam ^{Maria virgo fuit ἐπικληροῖς.} *ἐπικληρον* & *ἐπικληροῦσάν* (quod ab interpretibus plerique malè negligitur) eſt illius præ omnibus mortalibus prærogativa, ut Dei filius ab eâ carne acciperet. Tribuum, familiarum, & hæreditatum omnium Iſraëlitarum diſtinctio ad hunc maximè finem inſtituta eſt, ut Meſſiæ nativitas diſtincta, certa, claraque ſecundum promiſſa, prophetias, & ordinem à Deo præſtitutum ex beatâ virgine fieret. Hic finis primarius fuit, cur unquam apud *Judeos* ullus homo ſeu vir ſeu ſcæmina eſſet *ἐπικληροῦσάν*, vel ullum in terrâ *Chanaan* agri pugillum ut diſtinctus hæres poſſideret. Eane ergo meritò *ἐπικληροῦσάν* cenſenda, ut ut in terrenis paupercula, in cujus unius ſuperexcellente hæreditate aliorum omnium poſſeſſiones ut finem, ſcopum, centrum, & antitypum tendebant. Eane pro ſuo incomparabili privilegio omni *ἐπικληρον* jure, ante omnes frui debebat? Inprimis eo præmanibus, ut non niſi in ſuâ tribu, & in ſuâ familiâ in eâque proximo agnato debuerit nubere.

Eadem fuit
Joſephi quæ
Maria tri-
butus.

Alia ratio
virginum
ἐπικληρον

*Maria non
fuit de tri-
bu Leviti-
câ.*

Satis ista sunt ad quæstionis solutionem :
antequam tamen hinc abiero aliquot cavenda
præmonebo. Primò, ne quis existimet Ma-
riam virginem ex tribu Leviticâ, hoc enim
ipsum erat, quod Gnostici & *Faustus Mani-
chæus* contra fidem Christianam urgebant.
Concedimus, *Augustinum*, *Nazianzenum*
& alios multos Patres affirmare Christum de-
scendisse non tantum ex Regio genere *Da-
vidis*, sed etiam ex sacerdotali genere *Levi*,
Lucamque genus ejus sacerdotale describere,
sicut *Matthæus* Regale. Sed ista cum gra-
no falis intelligenda.

*Error quo-
rundam
Patrum
malè defen-
ditur à Ba-
ronio.*

Baronius rectè taxatur à *Causabono*, quòd
testimonia Patrum de sacerdotali Christi ge-
nere recitet, & sine ullâ distinctione appro-
bet: certe non stat cum Christianâ fide, ut
Christus sit sacerdos Leviticus: nam, ut ha-
bet Apostolus Hebr. 7. v. 13. 14. Christus
fuit de tribu *Juda*, ex quâ nullus potuit inser-
vire altari Aaronico. Fortasse Patres, quos
ut crasse errantes ibi notat *Causabonus* & al-
lii, excusari possunt ab errore commodâ a-
liquâ distinctione, quod quidem sedulò con-
natur *Suarezius* ubi supra gemino hoc com-
mento. Prius est Mariam beatam virginem,
vel per suam, vel per alicujus ex suis majori-
bus matrem, adeoque per lineam non mas-
culinam sed fœmininam ex familiâ fuisse *Aa-
ronis*. Alterum, asserere Patres, Christi lineam
apud Lucam esse sacerdotalem, in sensu tan-
tùm mystico non literali: quia scilicet *Da-
vidis* filius ad quem Lucas Christi stemma refert,
eiusdem nominis fuit cum Prophetâ *Nathan*
qui expiationem peccati, quæ actio fuit sacer-
dotalis, *Davidi* prædicavit. Sed vereor ne
ostendat hæc quædam Patres à nævo non possunt
salvare. Nam prius de genere Sacerdotali per
lineam maternam omninò est precarium, nul-
lâ nec ratione, nec auctoritate nitens. Poste-
rius est inventum *Thomæ* Angelicæ planè sub-
tilitatis, quod licet ab Hispani Jesuitæ acu-
mine valeat perspicui, nostra tamen hebetudo
nullam in eo rationis micam, nullam argu-
menti umbram dignoscit.

Patres quidem pro suâ sententiâ afferunt
Luc. 1. 5. & 36. unde sic ratiocinantur. *Eliza-
betha Zachariæ* uxor erat ex filiabus *Aaron*:
Atqui *Maria* Christi mater fuit *Elizabethæ*
consanguinea. Responsio facilis est, *Elizabe-
thæ* matrem aut aviam esse potuisse de tribu
Juda, adeoque *Mariæ* patri aut avo quantum-
vis propinquam, nihil enim vetabat Sacer-
dotes uxores ducere de tribu *Juda*, ut dictum.

*Rectè taxat
Ambro-
sium Ba-
ronius, i-
pse tamen
rectius ta-
xandus.*

Rectè hic taxat *Ambrosium* Baronius,
quod *Elizabetham* statuat in tribu *Juda*, licet
Lucas expressè eam affirmet ex filiabus *Aa-
ron*. Sed non minùs vituperandus est ipse Ba-
ronius, quòd in hac literarum luce multis pu-
tidissimis de *Mariâ* fabulis patrocinetur, quasi
ipsa inter sacerdotes nata, sacerdotibus tri-
mula à parentibus tradita sit, & ab iis in San-

cto Sanctorum deposita, ubi per annos totos
undecim remansit, nunquam inde exiens do-
nec anno suo decimo tertio ab iis Sacerdoti-
bus *Iosepho* in matrimonium locata esset. Fa-
tetur alibi Baronius, *Nicephorum* harum fa-
bularum propagatorem, si non auctorem, ho-
minem esse nugacissimum, & auctores hic à
Nicephoro citatos *Hippolytum* Portuensem
& *Eyodium* Antiochenum esse plane suppositi-
tios. Attamen quia nos ipsorum nugas no-
lumus amplecti contra clarissimas Scripturas,
quæ nullum mortalium intra Sanctum San-
ctorum admittunt præter unum Pontificem,
idque semel tantum quotannis, novatorum &
hæreticorum elogiis ornari habemus necesse.

Secundò cavendum à sententiâ *Spalatenfis*
lib. 6. de Repub. cap. 1. paragr. 7. Pontificii
Gnathones undique corradentes sophismata
pro stabiliendâ Papæ monarchiâ temporali,
inter alia hoc etiam arripuerunt. Christus
(inquiunt) ut *Davidis* successor jus habuit ad
Regnum temporale Israël, Ergo ejus vica-
rius Papa jus habet ad temporale Regnum to-
tius Ecclesiæ universalis. *Spalatenfis* non con-
tentus rejecisse consequentiam, nimis teme-
rè involat etiam in antecedens. Certè multi
ex doctissimis tam Protestantium quàm Pon-
tificiorum stant pro jure Christi ut filii *Da-
vidis* ad Regnum temporale Judæorum, &
quæ ex adverso adfert *Spalatenfis* argumenta
non sunt difficilia solutu. Sed quod in hac non
necessariâ quæstione ipse primus post Gno-
sticos & Manichæos contra omnes Christia-
nos profert, tolerandum non est, nimirum
ut temporale in *Judeos* Regnum ad Christum
nequaquam spectare demonstrat, affirmat pro-
bari non posse beatam virginem vel ad fami-
liam *Davidis* vel ad tribum *Juda* spectasse:
Christum tamen ad *Judam* & *Davidem* referri
per *Iosephum* cujus filius legalis erat: quo
uno jure ad *Davidis* familiam spectasset, li-
cet mater ex tribu *Levi* aut *Ephraim*, aut a-
liâ quavis fuisset oriunda.

Sententia hæc audax est & nova, quam
Spanhemius Dubiorum parte 1. dubio. 12. pa-
ragr. 36. bellè satis dedolat, nos pauca tan-
tùm addemus.

Primò nihil lucrari *Spalatensem* ex hac suâ
hypothesi, nam secundum eam Christus in
omnia jura filii legalis *Iosephi* successit, jam
verò non minùs filii legales quàm naturales
sucedebant in hæreditates, imò in Regna,
adèd ut hoc ipso jure filii legalis successio in
Regnum *Davidis* Christo deberetur. Si exci-
piatur, *Iosepho* alios fuisse naturales filios Chri-
sto legali majores. Resp. Hoc quidem à qui-
busdam tam veteribus quàm recentioribus as-
seritur, sed gratis sine ullâ solidâ probatione,
& à pluribus negatur.

Secundò. Sententia hæc non tantùm Ma-
riam sed ipsum Christum ex tribu *Juda* & fa-
miliâ *Davidis* ejicit, nam locum in utrâque
ei assi-

*Spalatenfis
periculosus
error refel-
litur.*

1.

2.

ei assignat tantum quia filius fuit *Iosephi*. Ergo sicut manente omni jure filii legalis, negari potest simpliciter & absolute Christum fuisse verum *Iosephi* filium, ita etiam simpliciter & absolute negari poterit Christum ex familia fuisse *Davidis* aut tribu *Jude*, & si concedatur in utraque fuisse *verum*, secundum filiationem scilicet legalem, hoc autem immane quantum repugnat Scripturis utriusque Testamenti Gen. 49. 10. *Sibilo* Messias nascitur ex *Juda* de inter pedes ejus, ut habent Hebraea Isa. 11. 1. Virga oritur de radicibus *Jesse* & semen de visceribus ejus 2. Sam. 7. Heb. 1. 5. Act. 11. 30. Ista negare de generatione naturali Messiae ex familia *Davidis* & tribu *Jude* videtur non simplex error, sed, ut recte eum appellat *Suarez* ubi supra, error in fide.

Tertio. Unicum quod ex Pseudo Justino Spalatenis pro se assert testimonium omnino est alienum a re, visum est Deo ex *Iosephi* uxore *Iosepho* dare filium, quem ipse natura non procreavit. Quid tum? Ergone Maria est extrudenda familia *Davidis*? De antecedentis veritate quis dubitat? Neque de consequentia falsitate ullum scrupulum remanere necessum est.

Quarto. In hoc argumento videtur peccaram negare *Spanhemius* Christum *Iosephi* fuisse filium legalem; omnia ejus argumenta in hanc rem tangunt tantum jus leviratûs, sed ut supra dictum, filiatio legalis tam apud Judæos quam gentes multiplici alio jure nitebatur quam levirorum, certe in hoc asserto singularis est *Spanhemius*, nec in eo sequendus videtur.

Cavendum tertio a determinationibus particularibus, plerique tum veteres tum recentiores ut in quaestione superiori ita in hac praemanibus subsistunt in generalibus, contenti asserere Mariam *Iosepho* propinquam genus & stemma suum in mariti stemmate comprehensum habuisse: verum quo gradu Maria *Iosephum* attigerit ante Damascenum nemo est ausus determinare, hic vero audacissime totam eorum cognationem quam Veteres per mille annos ignorarunt sic enarrat lib. 4. de Orthodox. fide cap. 15. *Levi* (inquit) *Iosephi* proavus duos genuit filios *Melchi* & *Panthera*, Panther genuit Barpanthera, Barpanther, *Ioakim*, & *Ioakim* genuit Mariam: sed *Melchi Pantheris* frater ex *Estha* uxore *Mathanis* patris *Jacobi* genuit *Eli*, & mortuo *Eli* sine liberis *Jacob* frater uterinus, ex ejus uxore genuit *Iosephum* maritum Mariae, haec ratione *Ioseph* per patrem naturalem *Jacob*, avumque *Matthan* ex familia *Solomonis* contingebat in tertio vel quarto gradu consanguinitatis, uxore in suam Mariam ex familia *Nathanis*, Maria enim filia fuit *Ioakim*, neptis *Barpantheris*, proneptis *Pantheris*, & abneptis *Melchi* cujus filius *Eli* ex *Estha Matthanis*, frater fuit *Jacobi* patris *Iosephi*.

His Damasceni commentis nimium patrocinantur cum Grotius tum Vossius ubi supra: nihilominus ea improbamus. Primo enim nullius auctoritate testimonio nituntur praeterquam ipsius Damasceni qui mille post Christum annis vixit, in corrupto admodum seculo, multasque fabulas, nugas, & errores suis scriptis insperfit, si vel ipsi *Baronio* fidem adhibeamus. Secundo, Damascenus hic aperte contradicit Lucae dum *Levi* facit patrem *Melchi*, quem Lucas facit *Melchi* filium. Tertio, quod in genere Mariae ponit *Pantherem* & *Barpantherem*; id ut *Origines* testatur, & hodie in Talmude legitur, prout ipse Vossius citat, deprompsit ex impuris Judæorum Christi hostium mendaciis, neque quae Vossius citat ex Epiphanio cum Damasceni fabulis in multis concordant, ut insipienter patebit. Quarto Mariae patrem *Ioachim* facit ab *Eli* omnino diversum, filium scilicet *Barpantheris*, nepotem *Pantheris* fratris *Melchi*, cujus filius *Eli*, *Ioakimi* secundum eum fuit patruus, in istis male consutis fabulis, neque Grotius neque Vossius audent Damascenum sequi.

Jesuitis aliud commentum magis placet. *Jesuitarum* *Christophorus* a Castro quem sequitur *Cornelius* a Lapide ex *Nicephoro*, ita genealogiam Christi ducit ut *Matthan* communis avus sit *Iosephi* & Mariae hoc pacto: *Matthan* (inquit) genuit *Jacobum* ejusque sorores *Soben* & *Annam*: *Sobe* mater erat *Elizabetha* quae *Zacharia* peperit *Ioannem Baptistam*: *Anna* nupsit *Eli* seu *Joakimo*, eique peperit beatam virginem, *Jacobus* vero genuit *Iosephum*. Ita absque omni difficultate consanguinitas Mariae cum *Iosepho* & *Elizabetha* pellucet. Sedita *Nicephorus* deprompsit ex mali commatis auctoribus, *Evodio* Antiocheno & *Hippolyto* Portuensi scriptoribus stramentitiis & non tantum supposititiis, sed falsarum fabularum plenis, quos *Baronius* parum pro suorum Annalium dignitate nimis magni aestimat.

Utcunque in hac commentitii stemmatis parte noto primo: *Nicephorum* ejusque reprobos auctores *Evodium* ac *Hippolytum* *Matthanem* *Iosephi* & Mariae avum (ut volunt) sacerdotem appellare, quod Evangelistis repugnat, qui utriusque majores locant in tribu *Juda*. Secundo. Cognationem *Iosephi* & Mariae positam volunt in eo quod Mariae mater *Anna* *Jacobi* patris *Iosephi* soror fuerit, jam vero affinitas per lineam maternam nullum *Iosepho* jus tribuebat in matrimonium Mariae. Hinc est quod Lucas Brugensis nolit *Annam* Mariae matrem *Jacobi* sororem fuisse, sed *Joakimum* Mariae patrem *Jacobi* fratrem asserit: hoc si verum esset, consanguinitas *Iosephi* & Mariae proxima clarè demonstraretur.

Sed & illud *Brugensis* commentum Scripturis contradicit, quae *Ioakim* seu *Eli* & *Jacob* in magnâ inter se distantia, hunc ad *Solomonem*

Contra
Damasceni
num
Grotius
1.

2.

3.

4.

Jesuitarum
conclatio
non est ma-
gis proba.

1.

2.

3.

De fructu
lumborum
eius.

3.

4.

Damasceni
audax no-
vatio.

monem illum ad *Nathanem* referunt. Tertio. *Eli* & *Iehojakim* pro uno & eodem nomine accipiunt, quod concedendum non est, licet id magni etiam inter Protestantes viri affirmant: nam primo licet apud *Judeos* unus vir duo aliquando haberet nomina, non tamen duo illa viri unius nomina erant nomen unum, certe non magis *Eliakim* & *Iehojakim* unum erant nomen, quam *Solomon*, & *Iedidia*, quam *Gideon* & *Ierubbaal*. Secundo. *Eliakim* & *Iehojakim* ne unum quidem significant, nisi *Iehova* & *El* omniaque Divina nomina statuamus non tantum unum Deum, sed & unum idemque in Deo attributum significare. Tertio. Licet *Eliakim* & *Iehojakim* unum essent nomen, tamen *Eli* & *Eliakim* non sunt unum, cur enim *Eliakim* potius est unum cum *Eli*, quam *Elizabeth*, *Elimelech*, *Elischaena* & alia multa composita ex *Eli* & aliquo adjecto? Quarto. *Galatinus* hujus commentum si non auctor saltem primarius assertor non potest ostendere, *Eli* cum *Iehojakim* unum significare, nisi nomen *Eli* prius corrumpat legendo *יהי*, ut deducatur *יהי* ascendit, cum *Eli* à nomine *יהי* proveniat, in quo nullum est Gnajin, quod si in hac voce prima radicalis esset. Gnajin affinitatem haberet cum *Iakim* posteriore parte vocum *Iehojakim* & *Eliakim*, sed nullam cum priore *El* & *Iehova*.

Contra-
nam Grotii
impuden-
tiam.

Est denique alia conciliatio particularis Grotii, quæ nihilo prioribus videtur probior. Is ad Luc. 3. 23. mirâ audaciâ commentis suis, quæ tamen profitetur tantum arbitraria, omnia confundit in variis contra omnium Christianorum sensum, nisi fortasse unius sui in pessimis alicujus Doctoris *Hamondi*, à quo ad ipsum hinc relegamur. Primo, etsi concedat in æquali tempore unam familiam superare alteram posse & solere magno numero personarum, non vult tamen hoc admittere cum omnibus doctis in Evangelistis, sed pro septem personis, quibus apud Lucam familia *Nathanis* inter *Matthai* & *Melchi* superat familiam *Solomonis*, apud *Matthæum* inter *Eleazar* & *Matthan* ex suo penu depromit septem anonymos, quibus Apostoli *Matthæi* lacunas scilicet suppleat. Secundo. Cum amico suo *Cordesio* faciem audet immittere in ipsum textum, Lucæ, refecando duos cum *Matthai* tum *Levi*. Tertio. *Judeorum* de Pantheribus nugæ à *Damasceno* resuscitatas penè totas amplectitur. Quarto. Postquam expunxit *Levi* Evangelistæ, ipse alium *Levi* è facundo suo promptuario desumit, quem fingit fratrem *Jacobi* & *Eli*, patremque *Barpantheris*, beatæ virginis avum. Quinto. *Jacobum* *Nathanis* filium *Iosephi* patrem naturalem vult mortuum sine liberis, *Iosephum*que filium naturalem *Eli* facit, ac successorem tantum in bona *Jacobi*, reverâ sui patru. Sexto. *Jacobum*, *Eli*, & *Levi* vult fratres ger-

manos, filiosque tres naturales *Matthanis* miro figmento. Septimo. Licet in familiâ *Nathanis* Lucæ inter *Melchi* & *Mariam* quatuor personas numeret, in *Solomonis* verò familiâ *Matthai* inter *Matthanem* & *Iosephum* tantum unam, non tamen hic sibi constat, nec supplet per tres anonymos *Matthæi* hinc lacunas. Octavo. Etsi Mariæ patrem cum Pontificiis ponat *Iehojakim*, quem vult eundem cum *Eli* patre *Iosephi*, ab eo tamen hunc facit tribus gradibus distantem, filium scilicet *Pantheris*, nepotem *Barpantheris*, & abnepotem *Levi* fratris *Eli*, quem vult genuisse *Iosephum*. Ita Grotius Evangelistarum sacrosanctam genealogiam miserrimè pervertit, addendo, demendo, invertendo plura quam quisquam ante eum mortalium.

QUÆSTIO X.

De tempore quo adorârunt Christum infantem Magi.

Evast dudum controversia inter Theologos tam antiquos quam recentiores, quod demum tempore Magi stellæ ductu accesserint *Bethlehemum*, & Christum in cunis adorârunt. *Matthæus* 2. 1. historiæ nativitatæ subjicit immediatè iter Magorum ab Oriente, & post eorum reditum ver. 13. Christi descensum in *Ægyptum*: sed *Lucas* 2. 39. post res gestas in templo Hierosolymitano die purificationis, qui secundum legem fuit quadragesimus à partu Virginis, habet *Iosephi* iter cum Mariâ & Christo non in *Ægyptum*, sed *Nazaretham* omnis hinc *ἰσχυρῶς* facilè tollitur. Posteriores Evangelistæ multa omittunt, quæ priores plenè enarrârunt. *Matthæus* historiæ Magorum & Christi descensum in *Ægyptum* ita clarè descriperat, ut *Marcus*, *Lucas*, & *Ioannes* ista planè transiliant. Quod *Lucas* reditum *Nazaretham* subjungat purificationi, *Matthæus* verò descensum in *Ægyptum* connectat cum adoratione Magorum *Bethlehemiticâ*, non patrocinator iis, qui arbitrantur *Iosephum* Hierosolymis ipso purificationis die monitum ab angelo properâsse in *Ægyptum* tam *Bethlehemo* quam *Nazarethâ* salutatis, nihil enim obstat quo minus *Iosephus* post purificationem *Nazaretham* profectus sit, & inde ab Angelo monitus profugerit in *Ægyptum*. Omnis hinc lis videtur valdè gratuita, sed de tempore adorationis *Bethlehemiticæ* res non est tam liquida nec apud veteres nec apud recentiores, tres vel quatuor primarias sententias invenio.

Quæstionis
explicatio.

Prima est *Epiphani*, *Eusebii*, *Augustini*, *Epiphani* & aliorum qui Magos volunt venisse *Bethlehemum* duobus totis annis post Virginis partum, hoc nixi fundamento, quod *Herodes* occiderit infantes à bimatu & infra juxta tempus, quod à Magis exquisiverat. Ergo (inquiunt) Magi venerunt Hierosolymam & *Beth-*

7-

8.

2.

3.

4.

5.

6.

thle-

thlehemum, colloquutique sunt cum *Herode* non nisi duobus annis post natum Christum. Sententia hæc tam à Protestantibus quam Pontificiis communiter rejicitur, nec ejus fundamentum solidum est: nam duo illi anni quos à Magis exquisiverat *Herodes*, referendi sunt non ad natum Christum; nec ad Magorum adventum, sed ad tempus infanticiidii, quod diu post Magorum discessum contigit.

Rectè quidem *Epiphanius* in illâ hæresi 51. Alogorum num 8. refutat *Porphyrii*, *Celsi*, aliorumque Christiani nominis hostium contra Evangelistas objectiones, quòd isti simul narrent Christi nativatem, circumcisionem, Magorum adorationem, pueri Jesu in templo comparantiam, descensumque in Ægyptum, quasi ista omnia uno contigissent die adeoque impossibilis esset & falsa sacra historia. Respondet *Epiphanius* palpabilem Apostatarum obcæcationem quâ non cernebant istius historix distincta tempora: quod circumcisio nativitas, & purificatio, licet in historiâ jungantur, tamen in diversis temporum intervallis accidisse demonstrarentur, Circumcisio die octavo post nativatem, & præsentatio omnis masculi in templo die quadagesimo. Hactenus rectè doctissimus Pater & ad hostium veritatis calumnias retundendas satis: sed quòd addit Magorum adventum anno post nativatem secundo, ac reditum ex Ægypto anno quarto contigisse, nullum ex recentioribus sequacem habet.

Maldonatus Jesuita in *Matt. 2.* non contentus *Epiphani*i sententiam rejecisse & refutasse; addit *Epiphani*um asserere *Iosephum* quotannis ex Ægypto Mariam & Christum Bethlehemum reduxisse; & hinc factum ut Magi Christum in suo bimatu Bethlehemem repererint. *Causabonus* noster *Maldonatum* taxat, quod hunc errorem injuria *Epiphani*o imputaverit: ingenuè fatetur *Petavius* Collegæ sui *Maldonati* sphalma meritò notatum: nam quisquis *Epiphani*i textum seriò leget, eum ab hoc absurdo liberabit: habet quidem aliquid simile, *Iosephum* scilicet quotannis *Nazarethâ* profectum Bethlehemum, ut inde Hierosolymam peteret. Gratis quidem hoc & falso affirmatur ab *Epiphani*o, utcunque *Maldonati* lapsus est, quòd Ægyptum pro *Nazarethâ* supposuerit, & in hoc *Causaboni* censura justissima est, cui *Petavius* non audet refragari. Sed ne *Causabonus* impunè ferret ullam in Jesuitas utlibet meritam censuram, in eum *Petavius* involat ut hæreticum, & librorum ex maledictis & calumniis confutorum effusorem: nigræ hujus loliginis fons est ira, quòd *Causabonus Maldonatum* maledicum & virulentum scriptorem appellasset, certè epitheta hæc jure commoverit *Maldonatus* ob sua in venerabilem *Bezam* valde virulenta maledicta. Hic in suis annotationibus ad *Matth. 2.* disputat contra Magorum Re-

gnum, & malè torqueri putat vers. 10. *Psal. 72.* de Regibus *Tarsis* & *Insularum Schæque* & *Shebæ* ad Magos Evangelistarum. Fatetur *Maldonatus* Scripturas in *Missalibus* & liturgiis Romanis aliquando applicari ad personas, de quibus secundum literam non sunt veræ, Exempli gratiâ *Lucæ 10. 42.* Maria elegit bonam partem quæ non auferetur ei, cantat hoc Ecclesia de Mariâ matre Domini, palam tamen est apud *Lucam* Dominum hæc cæari non de matre suâ sed de Mariâ sorore *Lazaræ* & *Marthe*: concedit etiam *Maldonatus Mantuanum* & alios viros doctos, inter quos *Iansenium* & *Estium* reperio, solidis multis rationibus contra Magorum Regnum argumentari, non vult tamen hanc *Beza* libertatem permittere ab suo plastro convitiatorum, ex quibus leviculum est, quòd eum toties ingeminet irrisorem veterum Patrum. Certè *Iansenius* & *Estius* aliique Pontificii negant à Patribus in ullo sensu proprio habitos pro Regibus, & in hanc sententiam *Beza* varios Patres citat, quos procul abest ut unquam irrideat, etsi jure meritissimo ridenda propinetur recens Jesuitarum superstitione & palpabilis Idololatria, qua *Colonia Agrippinæ* Regum trium proculdubio supposititia corpora religiosè adorant, ut à se factum Jesuita *Cornelius* in locum fatetur.

Sed non est quòd de *Maldonati*, *Petavii*, aut cujusquam Jesuitæ maledicentiâ conqueramur, cum *Richardus Montacutius* in partibus *Ladensium* antesignanus in hoc ipso argumento Jesuitas omnes virulentissimis in Protestantium primarios convitiis longè superet originum par. priore *Num. 70.*

Jesuita Canus illi est doctissimus & moderatissimus Theologus, sed Protestantibus qui Magorum festum non putant solemnè cultu celebrandum, reformationem furiosorum & Catharorum Puritanismum impetit. Hi sunt Genevenses censores Macrologi, Myconii novatores, nasutuli, *δυναστωποι*, quibus nihil sapit non prius prolatum ex *Lemani* lacu, & quod furoris caput est, atque amentix extrema linea, horridissima est imprecatio, qua totam illam reformatorum quasi Puritanorum catervam ultimæ perditioni devovet *Num. 62.*

Ὁς πατερ ὡς γαβαρῶν πῶν ἀπέλειτο γίνῃ. Hinc pellucidè satis apparet quid ab istis Bacchis bacchantibus expectandum fuisset, nisi *Ladensium* Sectam misericors Deus confudisset & confregisset.

Secunda sententia est *Strabi* in *Glosâ* suâ ordinariâ, quam sequitur *Lyranus*, *Aquinas*, *Abulensis*, & omnes ferè Pontificii advenisse Magos Bethlehemum, ibique Christum adorasse die decimo tertio post natalem, sexto scilicet Januarii. Hac de re non multum laboremus, nisi Pontificiorum prava superstitione eò nos adigeret, ut *Divinâ* fide sententiam

Magi non erant Reges.

Montacutius & Ladenses Jesuitis virulentiores.

Malè tamen Maldonatus Epiphanium taxat.

Maldonati in Protestantibus virulentia immerita.

Contra Romanâ Ecclesiæ sententiam art. 1.

tiam eorum amplecteremur, utpote stabilitam non tantum Ecclesie traditione, sed etiam publicam multis jam seculis praxi, quam *Epiphanium* dies seu festum Magorum eo die celebratur, ejusque solennitas omnibus Christianis in publica liturgia necessario imponitur. Protestantes, ut hoc auctoritatis Ecclesie Romanae vinculum à suis conscientis depellant, sic contra ipsorum in hac sententia tyrannidem argumentantur.

Primum. Nullo firmo ex Scripturis argumento, nec certâ ullâ Ecclesie primitivâ traditione probari potest Magos decimotertio à nativitate die Christum adorasse. Hodierna quidem Ecclesia Romana *Epiphanium* diem conjicit in sextum Januarii, sed ut *Causabonus* exercit. 2. num. 36. demonstrat, in eodem die prisca Ecclesia Romana solebat olim celebrare Christi natalem, etsi ab aliquot seculis Nativitatis solenne Decembris vigesimo quinto ascribant. Hodie etiam Christi baptismum, & primum *Cane* miraculum unâ cum Magorum adoratione Januarii sexto commemorant: quemadmodum Ergo Ecclesie Romanae praxis antiqua in affigendis Epiphaniis in partu Christi Januarii sexto, & praxi hodierna in assignando Christi baptismum, & primo *Cane* miraculo eidem diei, non probant ista omnia eo die contigisse, ita Ecclesie festum Magorum eidem diei assignatum non magis probat Magorum adorationem eo die peractam. Argumentum hoc *Estii* in locis suis difficilibus ad Matth. 2. videtur firmum & irrefragabile.

Secundò. Non potuit iter Magorum ab Oriente Hierosolymam tam paucis diebus confici, nam primò ex illis tredecim seponendi sunt ab hoc itinere minimùm quinque, unus in itinere Hierosolymis Bethlehemum, & alii duo quibus Hierosolymis commorati cum *Herode*, & cum Concilio Sacerdotum & Scribarum colloquuti sunt, ex reliquis decem duo saltem necessariò dandi sunt post conspectam stellam & intellectum stellæ præsignium, ut ea quæ tam longinquum iter requireret præpararentur, supersunt ergo tantum octo, etsi des quievissent sabbatho, tantum septem.

Remigii fabula.

Jam verò Oriens Magorum sedes à permultis tot milliaribus Hierosolymis distare putatur, ut iis conficiendis multò plures quàm septem dies assignandi sint. Verum est, si cum Remigio Angelorum operam adhibeas in vehendis per aërem Magis, pauciores dies longiori itineri suffecerint, etsi animantium vitæ in motu nimis quam celeri à nullâ creatâ potentia conservari posse putentur. Sed hoc Remigii miraculum nullis doctorum placuit ob multas rationes quas *Abulensis*, & post cum *Salmeron*, aliique referunt.

Orosii & Maphae

Rejicitur etiam à Pontificiis communiter fabula quam *Navarrus*, *Orosius*, & Jesuita

Mappheus recitant, Magorum scilicet sedem fuisse ad ultimum Orientem, ex tribus enim magis fuisse unum Perimalem Regem Coulai vel Cranganoris vel Calecuti longè ultra Gangem, qui post suum in Indiam Hierosolymis reditum splendidum extruxit Calecuti templum, cum altari & margine in honorem virginis Mariæ. En quanta fides habenda est *Orosio*, *Mapphao* & aliis Pontificiorum historicis in multis suis valdè magnificis, etsi vera essent, mirandis vel potius monstriferis narrationibus: diebus enim Mariæ & aliquot post seculis in ipsa Judeâ, in ipso orbe Romano nulla domus publica Christianorum facris patebat, & postquam erigerentur templa, per multos annos nulla in ipsis altaria visebantur, imagines verò non nisi serò in templa irrepserunt; attamen si viris istis bonis fidem adhibeamus, ante Mariam mortuam Calecuti in Indiâ orientali magnificum palatium cum altari & imagine ab uno Magorum extractum est. Apage nugas!

Equidem ex Patribus aliqui Magos collocant longè ultra Gangem, sed hi ipsorum itineri duos integros annos attribuunt. Latini opus imperfectum in *Matthæum* inter *Chrysostomi* opera, sed nequaquam *Chrysostomi* etsi antiqui satis, doctique & pii auctoris hac vadit viâ, sed paucos habet sequaces, præter enim non necessaria miracula, quod Magi pedibus iter facientes, duobus integris annis & totidem in reditu sicut Israël in deserto vestes & calceamenta absque tritura immutata & integra retinerent. Lucæ textus refutat hoc commentum: stella enim fuit non nascituri sed nati Regis Judæorum: ita ad iter se Magi stellæ monitu non potuerunt accingere duobus annis ante, sed diebus aliquot post natum Dominum, neque etiam tam latè distat ultimus Oriens ab occidente, nec tam latè patet totum terræ hemisphærium, quin ei perambulando, à mediocriter expedito pedite, pauciores multo dies quàm sunt in biennio sufficiant.

Quod habet *Hieronymus* de Perside Magorum patriâ, amplectuntur *Maldonatus*, *Calvinus*, & alii multi, sed horum plerique post *Hieronymum* ad Magorum iter dromadas adhibent: hoc genus camelorum licet equis pernicissimis multò velocius, tamen in diebus septem, imò bis septem non valebat etiam cursores tabellarios vehere tanto spatio terrarum, quantum *Pasagarde* Perfarum Hierosolymis distant, necum ut Regibus molliter ferendis eo temporis intervallo essent idonei. Imò verò qui proximum Judæis Orientem Magis sedem ascribunt, seu in *Mesopotamiâ*, seu in *Arabia*, quod facit doctorum multitudo, non facilè persuadebunt, etiam hoc iter diebus septem Reges commode & uti Reges decebat, potuisse perficere: molestâ autem & indecorâ festinatione nihil hinc erat opus.

Tertium

Magorum iter non fuit Biennale.

Majus tamen quàm quod diebus septem vel dromadibus potuerunt perficere.

473. j.

Tertium argumentum. Eo tempore non accesserunt Magi Bethlehemum, quod vitæ Christi infantis ab *Herode* tyranno manifestum periculum intulisset; atqui si accessissent Magi Bethlehemum decimo tertio à partu Virginis hoc contigisset, nam inter decimum tertium à partu & præsentationem pueri in templo, sunt dies viginti septem. *Herodes* nihil à Magis audiens toto eo tempore, qui tamen pauca solum millaria vix septem aut octo, quibus Hierosolymis Bethlehemum distat profecturos se profitebantur, facile in suspitionem devenisset à Magis se delusum, & vere sibi suoque Regno à recens nato Rege Messia periculum imminere, quod infanticidii facinore statim depellendum determinasset, etiam ante Christi Bethlehemo digressum, saltem ut primum accepisset, quæ pastores magna in partu, & *Simcon* ac *Anna* in templo Hierosolymitano de eo prædicassent. Periculum hoc à commoto *Herode* vitatur per tardiorum Magorum adventum Bethlehemum: hoc & aliis argumentis dictus doctissimus vir *Guilhelmus Estius* Theologiæ primarius Duaci Professor communem Ecclesiæ Romanæ sententiam profitetur sese deserere, & Magos Bethlehemum venisse docet, non decimotertio à partu, sed aliquanto tempore post infantis in templo præsentationem.

Estii sententia improbat.

Tertiæ hujus *Estii* sententiæ pars positiva non placet, nam primò, si post præsentationem in templo venissent Magi non reperissent puerum cum matre Bethlehemi: statim enim, ut historia *Lucæ* præ se fert, *Josephus* Hierosolymis *Nazaretham* cum puero & matre discessit, non Bethlehemum rediit: quod habet *Estius* rediisse *Josephum* Bethlehemum, ut ibi reculas suas colligens proficisceretur *Nazaretham*, est sine omni argumento vel testimonio.

Richardus Montacutius, cum *Estio* videtur Magorum adventum postponere diei quadragesimo purificationis; mordicus tamen adhæret festo *Epiphaniarum* Januarii sexto, quando infans Dei filius Magis Bethlehemi revelabatur, qui hæc duo, verè contraria concordent ipse viderit.

Communis Protestantium sententia defenditur.

Quarta sententia est communis Protestantium in quâ nos acquiescimus, venisse Magos post decimum tertium diem à partu, sed tamen ante quadragesimum purificationis. Quæ tribus prioribus sententiis evertendis attulimus, huic quartæ stabilientiæ inserviunt, nec ea repetemus, paucis tantum quod à quibusdam objicitur diluamus.

Si Magorum, inquit, adventus antecessisset purificationem, tum ex auro & donis Magorum facile fuisset *Josepho* & *Mariæ* pretiosius sacrificium pro Christo obtulisse in templo quàm par turturum. Resp. Dona licet ex thesauris Magorum deprompta, non fuerunt tanta, ut statum vitæ *Josepho* & *Mariæ*

commutarent, certè remanserunt illi ut & ipse Christus per totam vitam in re admodum tenui, ita ut sacrificium pauperibus à Deo junctum satis aptè conveniret *Mariæ*, nihil obstantibus Magorum donis, ut omittam necessariam *Josepho* curam viatici ad Ægyptiacum iter, & eleemosynam etiam pauperioribus de istis donis ex charitate debitam.

Dum hæc scripserim, nec ante incidi in doctissimam *Spanhemii* dissertationem de Magis, Dubiorum Evangelicorum par. 2. pag. 255. & sequentibus, gavissus sum de meo cum viro summo in omnibus penè consensu, nihil tamen post eum lectum ex suprâ scriptis putavi immutandum.

QUESTIO XI.

Qui Ioannis 2. 20. templum adificatum dicatur annis quadraginta sex, & tamen à Solomone templum perfectum est annis septem 1. Reg. 6. 38. prout secundum à Zorobabele Ezræ 6. 15. perfectum est anno Darii sexto postquam captum esset Cyri secundo, & mox interruptum ad Darii secundum Ezræ 3. 8. & 4. 24?

DE quæstione hac quædam suprâ diximus lib. 1. cap. 10. quæst. 13. sed hic proprius est ejus locus ubi plura suppetunt addenda. Variantes admodum sunt hic doctorum tam nunc quàm olim sententiæ: ex iis quinque aut sex perpendimus. Primi putant frustra laborari & jure negligi quicquid hinc dubii aut difficultatis moveri possit, nam quod *Joan. 2. 20.* habetur de ædificatione templi annis quadraginta sex, non est sententia Spiritus S. sed profanorum Christi hostium, quorum ignorantia aut errori non patrocinatur Evangelista, narrando ipsorum sententiam: quæ Diaboli & perversissimi hominum falsissimè loquuntur & impiissimè patrant, ea Dei verbum verissimè & sanctissimè recitat. Quod miseri isti infideles malitiosè Christo obganiverunt de quadraginta sex annis ædificati templi nihil probat, nec quæquam gravat negligentem aut negantem pravum ipsorum testimonium, inprimis in doctrinâ temporis, ubi doctissimi Judæorum & etiam Christianorum ad hunc diem pauca certò, liquidò, & absque controversia determinare se posse profitentur: itaque non pauci putant negligendas quæcunque ex infidelium horum Judæorum dicto quæstiones oriri possunt. In hac sententia invenio *Lysanum*, *Riberam*, *Emmanuellem Sa*, & *Lucam* Brugensem, ad hanc classem referendi videntur, qui omnes hinc quæstiones transfiliunt, in quo numero sunt *Cyrillus Alexandrinus*, *Iunus*, *Cartwrightus*, *Heinsius*, *Hamondus*, Annotatores Anglicani primi & alii. Quibus animus est istos sequi omni se molestiâ securè abdicant, sed nobis non placet istud laborifugium, tum quod

Dubium hoc non videtur contentendum.

cætera

cætera tota natio doctorum quæstionem hanc non putet prætermittendam: tum etiam quod ipse *Lyræus*, *Ribera*, & *Brugensis*, etsi violentam hanc nodi solutionem sufficere arbitrentur, attamen in aliis responsonibus assensendis non minùs quàm alii laborent, & cæteri qui nullam difficultatem movent, incertum valde est quàm mente hoc faciant. Certe *Hemsius* ut libet doctissimus vir, tamen in suis notis ubique quæ maximè dubia sunt, solt transilire intacta.

Augustini Allegoria non hic posuit concoqui.

Secunda sententia est *Augustini* qui in literali sensu, ut videtur, sibi non satisfaciens, pro vulgato nimis sui seculi more confugit ad mysteria, in hoc majores sequutum se professus, *Cyprianum* proculdubio intelligens. In annis templi quadraginta sex triplex mysterium observat. Primum, formationè corporis Christi veri templi in utero matris prouti omnis hominis diebus quadraginta sex, quando omnia embryonis membra distincta comparent: Deinde multiplicando quadraginta sex per senarium fiunt dies ducenti septuaginta sex seu novem menses & sex dies, quibus Christus natus est, & omnis masculus ordinariè ex utero in lucem prodit. Secundum mysterium extrahit ex nomine *Adam*, quod Christi carnem in utero significare vult, utpote à primo *Adamo* per matrem *Mariam* susceptam. Literæ, inquit, omnes apud Græcos significant numeros, prima itaque litera in *Adam* α significat unum, secunda δ significat quatuor, tertia etiam α significat unum, & quarta η notat quadraginta: numeri hi quatuor additi faciunt quadraginta sex, tempus constructi templi & perfecti corporis Christi in utero. His non contentus addit tertium mysterium, collectionem electorum Christo incorporatorum ex quatuor mundi plagis, Oriente, Occidente, Septentrione & Meridie. Prima enim in *Adam* litera α notat ἀνατολήν ortum, secunda δ δόσην occasum, tertia ἀκρον, Septentrionem & quarta η μεσημέριον meridiem; Absit ut quicquam quod ex tam sancto & docto vel *Augustini* vel *Cypriani* ore processit pronunciemus ridiculum: certè tamen expositiones hæc mysticæ nec ex textu producantur, nec textui quadrant. *Cornelius* quidem à *Lapide*, & ex Pontificiis alii qui sensus mysticos literali frequenter addunt & præferunt, ista mysteria amplectuntur, sed *Erasmus*, *Maldonatus*, *Toletus*, & alii etiam Jesuitæ ingenue fatentur rejicienda esse ut quæ nihil faciant ad versum, licet glossa ordinaria, & ante eam *Strabi* glossam venerabilis *Beda*, *Augustinum* & *Isidorus* sequantur. Tolerabilior fuisset sententia si cum mysteriis literalis aliquis sensus adjunctus fuisset, quemadmodum quidem glossa *Augustini* citans ante omnia mysteria cum facit quadraginta sex annos templi literaliter interpretari de templo *Zorobabelis*; cujus structura à *Cyri* primo ad *Darii*

sextum continuata est. Sed literalis hic sensus *Strabi* additio est ex *Beda* quem frustra in *Augustino* requiras.

Tertia sententia est *Origenis*, qui licet a libi in sensibus mysticis nimium quam immergatur, hinc tamen literam sequitur, sed viâ in quâ puto neminem sequacem habet, si præstantissimum Poëtam *Nonnum* excipias. Quadraginta sex annos hi volunt de templo primo *Solomonis* accipiendos; dum ipsis obijciuntur septem anni quibus 1. Reg. 6. 35. *Solomonis* templum perfectum dicitur, putant se evadere tempus ædificati templi extendendo ad *Davidis* primum de eo ædificando institutum 2. Sam. 7. à quo tempore materiam semper operi struendo parabat; sed effugium hoc est valdè tenue, nam ab eo etiam tempore ad perfectum à *Solomone* templum non fluxerunt anni quadraginta sex, & licet congrueret tempus, templa tamen non fuerunt eadem; *Solomonis* enim omnino destructum fuit, & *Judei* non de eo quod abolitum, sed de templo præfenti loquebantur.

Quarta sententia est communissima, quæ quadraginta sex annos accipit de templo secundo quod extruxit *Zorobabel*; sed hæc à variis variè explicatur. *Chrysofostomus* paucis rem transigit ad particularia non descendens, nihil enim aliud habet quàm quadraginta sex illos *Judeorum* annos ad secundum templum spectare, non primum; quia hoc annorum viginti spatium est extructum. Conclusio, ut mox videbimus, non est bona, sed ratio cui superstruitur est multò peior, nam expressè Scriptura non plures quam septem annos ædificationi prioris templi ascribit. Commentum quo *Toletus*, & alii Pontificii *Chrysofostomum* excusant, intelligere scilicet ipsum non nudum templum, sed omnia ædificia à *Solomone* extructa, non est probandum; nam istius commenti apud *Chrysofostomum* nulla est vola, nullum vestigium; *Novos*, ut rectè annotat *Jesuita Pererius*, *Chrysofostomo Theophylactus* superaddit errores. Vult enim structuram *Nehemia*, quâ murum Hierosolymitanum perfecit diebus quinquaginta duobus cap. 6. 15. fuisse eandem cum ædificatione templi à *Judeis* commemoratâ Joan. 2. & tamen templum illud extrui cœptum vult non *Cyri* sed *Artaxerxis Longimani* primo, ac ad sextum *Darii Nothi* opus perseverâsse. Manifesta hæc sunt contra claras Scripturas παροικίαι.

Lapsus hi in viro tanto non sinunt mirari singulares recentiorum avias. *Piscator* accuratissimus Theologus *Theophylacti* calculum errantissimum sequitur, templum secundum fundatum asserens *Artaxerxis* primo & perfectum *Darii Nothi* sexto.

Piissimus *Rollocus Annii* nugis seductus, calculum proponit quem nemo probabit: fundari vult templum primo *Cyri*, sed *Cyro* simul & *Cam-*

Origenis sensus literalis refutatur.

Chrysofostomi error male excusatur à Toletio.

Male Piscator Theophylactum sequitur.

Rolloci error inexcusabilis.

& *Cambysi* tantum novem annos ascribit, & Magis unum, *Darioque Hytaspis* tantum viginti, huic subjungit *Darium Longimanum*, qui nunquam vixit ante *Anni* somnia, huic annos tribuit novemdecim, & in ejus sexto templum vult finiri, sed cum à *Cyri* primo ad *Darii Longimani* sextum inveniat tantum annos triginta sex, novo calculo structuram templi producit ad annos quadraginta novem, finem nimirum decimi noni ac ultimi illius *Darii Longimani* ab *Annio* procreati.

In Calvinii
sententiâ
desidera-
tur.

1.

Sed quid *Piscatoris* aut *Rolloci* *μαρτυροῦ* memorem, cum ipse summi judicii vir *Joannes Calvinus* in sua hinc responsione tam longè aberret à seopo? Primò enim non tantum quadraginta sex hos annos secundo templo ascribit, sed etiam tempus hujus structuræ primis septem hebdomadis *Danielis* commensurat, suo autem loco clarè demonstravimus primam 70. hebdomadam *Danielis* non cepisse initium multis annis post templum absolutum.

2.

Secundò objicit sibi *Ezram* minorem annorum numerum ascribere structuræ templi quam quadraginta novem quos septem hebdomadæ requirunt. Ad *επισημοῦ* tollendam nihil aliud respondet, quàm numerandos esse annos non tantum structuræ sed etiam cessationis, quibus ab opere cessatum est. Verum hoc licet supposito non ascenditur ad annos quadraginta, nedum ad quadraginta sex.

3.

Tertiò. Expressè scribit perfectum ante operis intermissionem, imò cum primùm oblata sunt sacrificia absolutum fuisse Sanctuarium, quantum *μαρτυροῦ* *Ezræ*. 3. 5. 8. erectum est altare & oblata sunt sacrificia primi anni reditus mense septimo, sed non ante annum secundum posita sunt ulla Sanctuarii fundamenta, & verò mox à primis fundamentis totum opus interruptum est, utque ad secundum *Darii Hytaspis*, tantum abest, ut sanctuarium erigeretur, quam primùm sacrificari ceptum est.

4.

Quartò. Totum templum secundum vult ab *Herode* destructum & novum illud *Herodis* nomen prioris tulisse non aliâ ratione, quàm ex vulgari more loquendi: certè totum prius ab *Herode* destructum non est, alioqui posterius prioris nomen ferre non potuisset ullo jure, & vulgi sermo huic nomenclaturæ nullum fundamentum dedisset.

Beza pruden-
dentia.

Cautior hinc fuit *Theodorus Beza*, qui etfi communem sententiam sequatur, & quadraginta sex annos cum plerisque componat ex *Cyri* triginta, *Cambysis* octo, *Magorum* duobus, & *Darii* sex; tamen dubitans de calculi hujus communis soliditate, profiteretur tandem velle se *επισημοῦ*, & à doctioribus in facultate Chronologica lucem hinc expectare; prudens hæc fuit & laudabilis valdè modestia.

Contra
commu-

Ista singularia notavi in viris aliquot magnis

sententiæ quartæ fautoribus, notari possunt <sup>sententiæ
tuum 25.1.</sup> plura in aliis, sed ad ipsam sententiam propere, prout à plerisque tam Pontificiorum quàm Protestantium defenditur: ea licet communissima sit, & penè ab omnibus post *Bedam* & *Lyrannum* approbata, tamen non placet primò, quia supponit ab eo anno *Cyri*, quo *Babylone* captâ dimisit Judæos ad *Darii Hytaspis* sextum fluxisse annos quadraginta sex. Putidissimum hoc est, ut supra probavimus in Chronologicis Sphalma, à primo enim *Cyri* anno Monarchiæ Persicæ ad sextum *Darii* vix viginti tres inveniuntur, si ullis præcæ historiæ auctoribus habeamus fidem.

2

Secundò. Nulla ratio est cur in annis structuræ templi numerandi sint isti quibus à structurâ est cessatum, in confesso autem est in opere insumptos esse vix sex. Da interruptum opus annis quadraginta, centum, aut mille, an omnes hi interruptionis structuræ anni, in ipsâ structurâ insumpti dicendi sunt? Ad id quod *Ezræ* 5.16. objicitur, ædificationem templi perseverasse à tempore quo primùm à *Zorobabele* fundatum est usque ad *Darii* secundum, facilè respondetur, calumniam hanc fuisse profanorum hominum contra expressam veritatem *Ezræ* 4.24. cessasse enim ibi legitur opus & minimè continuatum à primâ interruptione usque ad *Darii* secundum.

Quinta sententia, in quâ acquiescimus est, <sup>Sententiæ
Gualteri
confirmatur.</sup> loquutos Judæos neque de structurâ *Solomonis*, neque *Zorobabelis*, sed de ædificatione *Herodis Magni* ante annos quadraginta sex, suo enim ille decimo octavo ædificare cœpit novum templum, utrum profus novum, quod vult *Iosephus*, & post eum multi, an tantum renovatum, ut vult *Egesippus*, & post eum recentiorum plures, parum facit ad rem præsentem, modò ante quadraginta sex annos inceperit opus suum instruendo templo præsentem, in quo Judæi cum Christo colloquebantur. Certè ex *Iosepho* patet quòd *Herodis* decimus octavus quo renovare templum cœpit, fuerit circumcirca quadagesimus sextus ante *Tiberii* decimumquintum in quo *Christus* est baptizatus, & colloquium præ manibus cum Judæis habuit: in annis quidem octo magnificentissimum illud opus *Herodes* perfecit, si *Iosepho* credimus, sed tamen secundum eundem *Iosephum*, non tantum ad *Herodis* mortem semper aliquid novi ornamentum addebatur, sed diu post, usque ad annum quattum *Neronis*, paulò ante urbis & templi per *Tantum* excidium, aliquot operariorum millia in templi quâ restoratione, quâ adoratione perseverabant, ita ut vulgus rectè diceret in templi istius præsentis structurâ, quæ nondum absolvetur, quadraginta sex totos annos hætenus insumptos fuisse.

Hujus sententiæ auctor videtur doctissimus noster *Gualterus*, in eam *Calvinus* inclinat, apertè verò sequitur *Scaliger* & *Carsabonus* E-

xercit. 13. quò referunt ultimi Annotatores Anglicani, etſi ipſi priorem, non hanc ſequi videantur *Deodatus*, & *Capellus* in *Spicilegio* hâc vadunt viâ. Item ex Pontificiis multi recentiorum, *Baronius*, *Eſtus*, à *Lapide*, & alii, ut ſatis frequenter ex Pontificiis doctiſſimi ſuis deſertis, noſtros, licet diſſimulato nomine, ſequi ſolent.

Baronii in-constantia.

Meritò hic *Baronium Causabonus* taxat inconstantia & fluctuationis, quòd poſtquam cum laude omnes priores interpretes in ſuperiore ſententiâ poſuiſſet, & *Iosephum* pro ſuo more falſi damnâſſet, quod *Herodem* tertium ſtruxiſſe templum ſecundo *Zorobabelis* funditus deſtructo doceat, nihilominus ipſe laudatos omnes interpretes deſerens, damnatam à ſe *Iosephi* ſententiam amplectitur, ut veram nodi præ manibus ſolutionem.

Rejicitur nova ſententia leſuitarum.

Eſt adhuc ſexta ſententiâ, quam *Arias Montanus*, *Jesuita Sanches*, *Cornelius à Lapide* & alii probant, nimirum annos quadraginta ſex non componendos ex annis quibus interruptum opus ceſſabat, ſed ex iis ſolum qui verè in ſtructurâ ſunt inſumpti, verum hos illi conantur invenire conjungendo tempora, quæ in *Cyri*, *Darii*, *Maccabæorum*, *Onie* Pontificis, *Herodis*, & aliorum diebus circa templi inſtaurationem tranſacta ſunt. Calculus hic novus non placet, præterquam enim quod ne ſic quidem quadraginta ſex annorum ſumma ex ſupra dictis minoribus demonſtretur; à *Maldonato*, *Riberâ*, & aliis ſocio- rum non immeritò videtur hæc ſententiâ explodi ut abſurda.

QUÆSTIO XII.

Quid ſit *ἡμέρας ἑβδόμενης* ſecundo primi *Luc. 6. 1*?

Impudentia eſt negare ſabbatum *ἡμέρας ἑβδόμενης*.

Quæſtionem hanc pauci Interpretum tranſiliunt; *Lyranus* quidem & pro ſuo more *Heinſius* non tangunt, an quia nimis facilem; an verò quia nimis difficilem arbitrati ſint, quis ſcit? cum ipſi ſuam mentem celent. *Eraſmus* falſè deridet, & meritò, monachum quendam ſacræ Theologiæ Profeſſorem, qui publicè cum magnâ ſponſione negavit ullam ſabbati ſecundoprimi in toto Evangelio mentionem factam, audax ille monachus ſi hodie viveret, cræſtæ ſuæ ignorantia patronos magnos potuiſſet producere ex libris nuper editis, non tantùm Interpretem Syrum, ſed etiam Arabicum, Perſicum, ac Æthiopicum, qui omnes in ſuis verſionibus vocem *ἡμέρας ἑβδόμενης* ſuppreſſerunt. Quod habet *Causabonus* Arabem retinuiſſe priorem partem vocis compositæ vertendo ſabbatum ſecundum, non omnino apparet in noſtro exemplari Londinenſi, utcumque in omnibus Græcis & Latinis codicibus tam manuſcriptis, quàm impreſſis expreſſè legitur *ἡμέρας ἑβδόμενης* utrum in unâ voce, prouti habent omnia e-

xemplaria Græca, etiam ipſum *Panicum Flamini*, & *Alexandrinum Londinenſe*, an in vocibus duabus, ſecundo, primo, idque diſtinctis, per non neceſſarium, ut videtur, comma, prout Latina recens Romæ editio fert, parum ad rem ipſam facit.

In explicatione rei *Cajetanus* profitetur veram difficultatem, *Causabonus* ex *Joanne Citri* ^{Magna valde eſt in quaſtione difficultas.} *Episcopo* citat Græcum proverbium de inex- plicabili apud Judæos ſabbatorum ſecundo primorum obſcuritate, *Ianſenius* tantam in iis difficultatem ponit, ut affirmet nihil certi inveniri poſſe, *Jesuitæ Rhemenses* locum tam difficilem pronunciant, ut ſoli Proteſtantes, qui quicquam neſcire dedignantur, ejus elucidationem aggredi ſint auſi. Sed iſtis rectè regerit *Cartwrightus*, nullos in hujus loci explicatione audaciores, quàm ex ipſâ *Jesuitarum* ſocietate per multos inveniri.

Hieronymus in epiſtolâ ad *Nepotianum* reſert, dum ipſe juvenis cum *Gregorio Nazianzeno* ut ſuo Magiſtro converſaretur, interrogâſſe, quid eſſet ſabbatum *ἡμέρας ἑβδόμενης*; Sed virum illum maximum & ex omnibus Græcis Patribus Theologum profundiffimum nihil habentem quod ſeriò reſponderet, lepido joco quaſtionem ſuam eluſiſſe.

Annotatores Anglicani ultimi, & ante eos notæ Belgicæ varias proponunt ſententias nihil ipſi determinantes, quæ ſit amplectenda. *Eraſmus* & *Maldonatus* profitentur diſplicere ſibi quicquid vel apud antiquos vel recentiores hac de re legerunt: certum eſt magnam hic eſſe ſententiarum varietatem, etſi nolim cum *Luca Brugenſi* eam vocare infinitam, nec affirmare cum *Grotio* tot eſſe ſententias quot capita, certè tot non ſunt quin poſſint ad paucas claſſes revocari, de quibus quid ſentiamus breviter explicabimus.

Primi poſt *Ambroſium* & *Bedam* quem citat gloſſa ordinaria ad ſenſum myſticum confugiunt exponentes ſabbatum *ἡμέρας ἑβδόμενης* de ſabbato Evangelico, quod dicitur ſecundum, quia poſterius fuerit legali, & tamen primum quia legali dignius, principalius, & multò excellentius. Sententiâ hæc approbari non poteſt; quia *Lucæ 6. 1.* dum Chriſtus per ſata ambularet, ſabbatum Evangelicum non erat in rerum naturâ, nam inſtitutum id non fuit ante Chriſti reſurrectionem.

Sabbatum hoc non eſt myſticum, ut vult *Ambroſius*.

Secundò. Alii poſt *Lutherum*, & *Stapuleſem* ſabbatum *ἡμέρας ἑβδόμενης* intelligunt de novilunio aut alio quodam feſto quod ſabbato ordinario & hebdomadario eſſet inferius & minùs ſolenne: ut enim ſabbatum hebdomadale erat *ἡμέρας* abſolute, & cum omnibus aliis feſtis comparatum dici potuit *ἡμέρας ἑβδόμενης*, ita alia feſta, quæ omnia dicebantur ſabbata reſpectu ſabbati primi & hebdomadarii, rectè poterunt dici ſecundo prima: Sententiâ hanc licet ipſius *Lutheri* meritò rejicit *Chemnitius*, eo quòd ſabbatum à *Lucâ* memoratum nihi-

Nec novilunium ut *Lutherus*.

lo fuerit inferius sabbato hebdomadali, sed ei omninò æquale & ipsum hebdomadale præstantius exteris festis, in quibus omnibus, etiam ipso Paschate licitum erat parare quæ necessaria erant ad victum, ita ut in eorum sanctissimo vellicare spicas, & multò magis laboriosa opera reprehensionem non subjacerent, ut videre est Exod. 12. 16. in sabbato verò ordinario distinctè vetitum est vel ignem ad parandos cibos accendere Exod. 35. 3. tale fuerit oportet sabbatum illud *δδτερόπρωτον* quod vellicatione spicarum ab Apostolis violatum Pharisæi calumniabantur.

Nec hebdomadale sabbatum sequens a Iudaicis sabbatis ut Theophylactus.

Tertiò Theophylactus interpretatur de sabbato ante quod immediatè præcedit aliud festum, cum nimirum Novilunium, Pascha, Pentecoste, aut aliud quodcunque festum incidere in diem veneris sabbati *παρασκαυή* quam vocant, in quâ se præparabant ad sabbatum sequens die Saturni, eo casu dies Saturni vocabatur sabbatum secundo primum: primum quòd esset sabbatum hebdomadale sabbatorum principalissimum; secundum, quòd sequeretur aliud sabbatum, festum nimirum in diem præcedentem incidens. Satis sic commodè explicaretur vox, sed non bellè videtur convenire res, itaque vulgò hæc sententia rejicitur. Sed ratio, quam unam afferunt *Calvinus, Chemnitius, Iansenius, Maldonatus, Salmoron,* & alii, non satis est firma: supponunt illi Judæos post captivitatem nunquam immediatè conjunxisse duo festa, ita ut Christi tempore nullum festum celebrari potuerit in *παρασκαυή* seu die immediatè sabbatum antecedente: hoc illi supponunt, sed non laborant probare, solum *Chemnitius* pro eâ Iudaicâ traditione citat *Brugersensem*, cujus in re tantâ auctoritas levis est, nisi rationibus vel testimoniis multò antiquioribus sustentaretur. Utcunque ipsam sententiam non probo ob hanc rationem, quod sabbatum *δδτερόπρωτον* sit unum certum & fixum, *Theophylactus* verò illud faciat vagum, incertum, & varium, tot enim sabbata quolibet anni tempore, secundum ejus mentem, erunt *δδτερόπρωτον*, quot habebant vel Novilunium, vel alium quemvis totius anni diem festum immediatè antecedentem: talia autem sabbata esse potuerunt plurima.

Iudaicis a scripta regula fests per Brugersensem.

Nec hebdomadale cui aliud festum incidat ut Chrysostomus.

Quartò *Chrysostomus* hom. in Matt. (non, ut citat *Baronius, Chemnitius, Causabonus,* & alii quadragesimâ) sed initio tricesimæ nonæ *λθ*, ut habet editio Saviliana, sabbatum *δδτερόπρωτον* exponit sabbatum duplex, in quo *διπλαῖ ἀρχαί* requies duplicata, cum scilicet in sabbatum hebdomadale aliud festum incidere. Hanc sententiam sequitur apud Pontificios, *Iansenius, Tolctus, Lucas Brugensis, & Emmanuel Sa,* apud nostros, *Chemnitius, & Cartwrightus*, nec recusat *Junius*, ei tamen non accedimus quòd nullâ ratione nullâ auctoritate eam *Chrysostomus* aut sequaces itabulant, & contra eam militent quæ contra prio-

rem *Theophylacti* produximus; si enim *Judæi* post captivitatem duos dies festos noluerunt conjungere ita ut unus alium à tergo premeret, multò magis plures festivitates recusassent in unum & eundem diem congerere. Deinde casus ille quo alia festa in sabbatum ordinarium potuerunt incidere tam frequens esse potuit, ut sabbatum hoc sensu secundo primum omnino incertum, varium, & multiplex redderetur. Sed quod præcipuè urgemus est sermonis incongruitas, non enim vocant Græci illa duplicia *δδτερον*, quod est *δδτερον* est secundum sed non geminum; quod in contrarium affert *Chemnitius* de Deuteronomio, nonstram rationem potius videtur stabilire, nam lex quidem fuerat secundò repetita & iterata, non duplicata, in secundâ enim aut tertiâ aut quartâ, vel si vis centesimâ repetitione, semper manebat una simplex lex, nunquam gemina nec duplex duplicatio ergo sabbati seu adjectio alterius festi ad sabbatum non rectè diceretur sabbati *δδτερον*. Præterea, licet dici posset geminum sabbatum *δδτεροσπίρωτον* nullo tamen modo esset *δδτερόπρωτον* seu geminatio primi sed alterius sabbati; nam festum cum sabbato conjunctum non erat unum & idem cum sabbato, sed dies alterius naturæ & speciei, et si utrumque conveniret in uno communi genere & nomine, & utrumque festum requireret suam requiem, unoque generali sabbati nomine indigaretur.

δδτερον non est duplex aut geminum.

Quintò *Isidorus* Pelusiota lib. 3. epistoliarum epist. 110. & post eum *Suidas, Titus Bostrensis,* ac *Eucherius* sabbatum *δδτερόπρωτον* interpretantur de primo die Azymorum; sabbatum hunc diem appellant, quia tota hebdomas Paschalis erat festiva, adeoque ex septem sabbatis constabat, dies autem primus Azymorum dictum est sabbatum secundum, quia dies erat secundus Paschatis & etiam sabbatum primum, quia erat primus dies Azymorum: hanc *Isidori* sententiam profitetur se sequi *Baronius*, qui tamen *Isidori* mentem non videtur cepisse, vel saltem non rectè explicasse. Nam primo *Isidorus* vult affirmare primo die Azymorum maturum fuisse triticum ad messem, nihil *Isidorus* de tritico, sed tantum de spicis, quas necesse est exponere de hordeaceis, de quibus solis offerebatur manipulus primo Azymorum, cum triticeæ messis primitiæ non ante Pentecosten essent maturæ. Secundò *Isidorus* vult secundum diem Azymorum vocare sabbatum *δδτερόπρωτον*, cum tamen expressè semel & iterum, non secundum Azymorum, sed primum nominet, eum distinguens à primo die Paschatis: eò magis *Baronii* hinc incuria notanda, quòd *Suidam* quem adducit, *Isidoro* consentientem primum Azymorum non secundum nominare fateatur. Tertiò *Baronius* citat *Epiphanium & Chrysostomum* quasi consentientes *Isidoro*, quam autem longè absit ab *Isidoro* *Chrysostomus* jam

Neque primus dies Azymorum, ut Pelusiota.

Παρασκαυή Baronii à Causabono non a numeraverunt.

diximus, & quantum differat *Epiphanius* mox audiemus. Quartò. Non animadvertit *Baronius* crassum *Isidori* errorem, cum manipulum offerri faciat non secundo sed tertio Azymorum; nullus hinc locus effugio est, quasi intellexisset *Isidorus* tertium Paschatis, nam ibidem expressè distinguit inter dies Paschatis, & dies Azymorum, primum Azymorum faciens secundum Paschatis, ita manipuli oblationem, prout legimus Levit. 23. 11. ponere debuisset in tertio quidem Paschatis, sed tantum secundo, seu crastino post primum Azymorum.

Confessi à *Baronio* errores non debuerunt à *Causabono* premi.

Paroramata hæc omnia *Baronii Causabonus* prætermittit, cum tamen notet in eo errorem alium quem jure potuit prætermisisse, cum eum ipse *Baronius* agnoscat & deferat: ex falsâ enim *Isidori* suppositione, manipulum oblationem die Azymorum tertio, qui sabbato *δσπερπρωτων* duobus diebus erat posterior collegit *Baronius* Phariseos in Apostolis taxasse, quod contra legem ausi fuissent novas fruges comedere ante manipuli oblationem: hoc quidem ex falsâ suppositione *Isidori* necessariò sequitur, sed istis *Baronius* non adhæsit, verum ad aliud *Isidori* fundamentum transivit, & diem illum quo velliscârunt Apostoli spicas, fuisse verè sabbatum hebdomadale docet. Hoc si vel *Isidorus* vel *Baronius* probâssent, omnia fuissent in vado, sed neuter probare conatur, quod tamen ante omnia ipsis incumberebat: imò ex hoc ipso rectè argumentatur à *Lapide* contra totam *Isidori* & *Baronii* sententiam, scilicet primum Azymorum non fuisse sabbatum *δσπερπρωτων*, eo quod hoc necessariò fuerit sabbatum hebdomadale, in quo Deus vetuit parare quæ ad victum spectabant: atqui primus Azymorum non fuit tale sabbatum, in omnibus enim diebus Paschatis & Azymorum licebat parare quæ spectabant ad victum, ut supra, diximus; quod vero eo anno sabbatum hebdomadarium inciderit in primum Azymorum dicunt *Isidorus* & *Baronius*, sed non probant.

Oblationem manipuli sequutum est sabbatum *δσπερπρωτων*.

Addo aliud ex *Jansenio* argumentum. Sabbatum *δσπερπρωτων* non antecessit sed sequutum est manipuli oblationem: nam si antecessisset, tum Phariseorum criminatio in Apostolis inprimis taxasset solennis istius legis de non comedendis frugibus ante oblationem manipuli violationem, sed nullum ejusmodi peccatum Pharisei in Apostolis arguebant, ita certum est sabbatum *δσπερπρωτων* quo velliscârunt Apostoli spicas, sequutum fuisse oblationem, jam verò primus dies Azymorum eam antecessit. Quod habet hic *Causabonus* ex *Isidori* sententiâ oblationem manipuli & factum Apostolorum in eundem incidisse diem, illam horis matutinis hoc pomeridianis, nimis à vero alienum est, nam præterquam quod *Isidorus* expressè factum Apostolorum ponat, Azymorum primo, & oblationem manipuli

contra Scripturam Azymorum tertio, licet daremus *Isidorum* cum Scripturâ oblationem in secundo Azymorum posuisse, tamen etiam sic Apostolorum factum non aliquot horis, sed integro die & nocte oblationi præponeretur.

Sexta sententia est multorum tam ex Pontificiis quàm Protestantibus sabbatum *δσπερπρωτων* intelligendum de Pentecoste quæ secunda solennitas fuit post Pascha; sabbatum erat quia festum, *δσπερπρωτων* quia secundum à Paschate primo solenni festo, etiam *πρωτων* quia primo scilicet Paschati æquale. *Calvinum* in hac classe locassemus, quia aperte post rejectas aliorum sententias, eorum amplecti se profitetur qui sabbatum *δσπερπρωτων* secundam solennitatem intelligunt, quæ autem alia intelligi potest secunda anni solennitas quàm Pentecoste. Tamen quæ subjicit vir eximius de Paschate & primitiis in eo, efficiunt ut non omninò ejus mentem intelligamus.

Sententiam hanc sextam sequitur aperte *Calvinus Maldonatus*, & *Cornelius à Lapide*, & antequam noster Mercator quem cum approbatione citat *Piscator*. Si illum ex istis legerit *Grotius*, nescio quid ipsi in mentem venerit ut sententiæ hujus auctorem se jactet, & in hoc ipsi parasitetur, ut solet, ipsius assecla *Hamondus*.

Annotatores Anglicani & notæ Belgicæ sententiam hanc referunt inter alias, & tamen videntur approbare quàm aliam quamcunque, sed tamen non videtur proba: prima enim & præcipua ratio cui eam omnes ejus fautores superstruunt est omnino falsa, nimirum fruges in Judæâ non fuisse maturas tempore Paschatis, ut earum tum spica potuerint velliscari, sed in Pentecoste primitias fuisse messis. *Crassum* hoc est, etiam multorum doctorum, *sphalma*, qui non observârunt duplicem in Judæâ messem expressè satis in variis scripturis distinctam Ruthæ 2. 23. Levit. 23. 11. 15. Exod. 9. 31. 32. priorem hordei, posteriorem tritici. in priori offerebatur Domino manipulus spicarum seu *רמץ* de cujus modo vide *Ainsworthum* in Levit. 23. ex *Maimonide*, & *Chemnitium* in Lucæ 6. 1. in posteriore die scilicet Pentecostes offerebantur panes triticeæ primitiarum. Concedimus in Paschate nondum maturum fuisse triticum, sed messis hordeacæ initium in Judæâ semper fuit in Paschate; in Ægypto ubi nihilo aut paulò maturior messis est quàm in Judæâ, aliquot diebus ante initium mensis Nisan, qui magnâ ex parte respondet nostro Martio, linum & hordeum erant in virentibus spicis, cum spelta & triticum nondum apparerent supra terram, quod essent ferotina, ut habet locus Exodi suprâ dictus.

Quod affert hic *Grotius* spicas virentes secundo Azymorum tantum dicis causâ oblationis, valdè temere & profanè dictum videtur: *Temerarium Grotius effatum.*

nam manipuli oblatio strictè valdè & solenniter à Deo injuncta est, ante quam prohibetur diserte omnis novarum frugum usus: & verò si *Maimonides* Rabbiorum à mille annis multò doctissimus, patrii moris satis erat gnarus, spicæ illæ erant non virentes, sed maturæ, ex quibus triturationis homer farinae Deo secundo Azymorum offerri oportuit, ut videre est apud *Ainsworthum*, in Levitic. 23. v. 11.

Aliud contra hanc sententiam argumentum affiro. In sabbato *δουτεροπρωτων* non licebat parare quæ spectabant ad victum: Atqui in Pentecoste hoc licebat ut Exod. 12. 16. patet, ubi in ipso Paschate cum ab omni opere abstinendum præcipitur, curæ tamen quæ ad victum spectabant conceditur. Respondet *Maldonatus* reprehensos Apostolos à Phariseis non quòd cibos pararent, sed quòd spicas colligerent & metèrent, quale opus in nullo festo erat licitum. Quàm imprudenter & ridiculè? nihil enim habet *Lucas* de spicarum vel collatione vel messione sed vulsione, idque tam parvæ portionis ut manibus affricarent: nullus unquam *πίπτειν* verit colligere aut metere, sed omnes, ut *Theophylactus*, *ἀνασπᾶν* attrahere aut vellere.

Aliter respondet à *Lapide*, Pentecosten non simpliciter aut semper dictum sabbatum *δουτεροπρωτων*, sed tantum cum in ea incidere sabbatum propriè dictum, alias sabbatum propriè dictum eam sequens erat secundo primum. Replica, quòd anno præ manibus sabbatum hebdomadarium incidere in Pentecosten, nemo conatur, nemo potest probare: Deinde sabbatum post Pentecosten nullam præ cæteris, anni sabbatis habebat prærogativam, nam licet Pentecoste secundum fuerit ex festis, solennibus, tamen uno solo die constabat, non ut Pascha aut festum tabernaculorum diebus octo. Ita Pentecoste nullam dignitatem ulli diei, ulli sabbato se sequenti impertiebatur. Concedit hoc à *Lapide* quantum ad præscriptum legis, sed negat quoad devotionem populi, eundem honorem Pentecoste quem Paschati deferentis. Replica. Nihil ad nos populi superstitione (etsi nec eam Jesuita probet) à præscripto legis discedens.

Denique contra hanc sententiam arguo. Contextus historię sabbati *δουτεροπρωτων* apud Matt. 12. 1. & Luc. 6. 1. probat, id tempus non fuisse Pentecosten sed Paschatis, ut fuse *Chemnitius*, *Iansenius*, *Barradius*, & alii probant.

Cum hucusque progressus forem cepi in manus *Petavii* animadversiones, in *Epiphani* heresin 30. & 51. ac gavilus sum quòd penè in omnibus meis censuris tam in *Isidorum* quàm in *Baronium*, & *Maldonatum* ipsum inscius *ὀρθόδοξον* habuerim.

Sententia septima, quàm & nos sequimur, est *Epiphani* heresi 30. num. 32. Docet ibi

Epiphanius sabbatum secundo primum fuisse primum sabbatum ordinarium post solenne Paschatis: distinguit sabbata in naturalia & legalia, illa vocat sabbata hebdomadalia, ab initio mundi ante latam legem à Deo instituta; hæc verò festa alia in lege mandata in quibus quiescebant Judæi à servilibus operibus: ista etiam vocantur sabbata, etsi non tam honoranda, quàm hebdomadalia, ut dictum est. Primum post Pascha sabbatum hebdomadale vocat *δουτερον Epiphanius*, quòd tempore esset secundum & posterius festo Paschatis; etiam primum quia dignitate erat Paschate prius, & omni festo alio extraordinario. Quòd hic sit verus *Epiphani* sensus non dubitat *Causabonus*, & fatetur etiam *Petavius*, licet aliò vellet *Epiphani* traducere; sed addit *Petavius* (in quo puto nullum sequeamur) *Epiphani* in hæresi 50. esse delapsum ad priorem sensum *Maldonati*: certè *Maldonatus Epiphani* nominatim ut sibi adversarium refutat, licet inutilissimis argumentis. Verum est in hæresi 51. numero 31. *Epiphani* vocare sabbatum *δουτεροπρωτων* eum diem qui septimus erat à primo Paschatis, sicut *Beza*, *Maldonatus*, à *Lapide* & alii plerique tam Protestantes quàm Pontificii *Epiphani* eo loco interpretantur de septimo & ultimo Paschatis die; sed qui ejus sententiam à Paschate ad Pentecosten detorsit, præter unum *Petavium* legi neminem. Certè tam expressè & perspicuè sabbatum *δουτεροπρωτων* loco posteriori refert ad Pascha, quàm loco priori, etsi cum hæc differentiâ, quòd hæres. 30. sabbatum naturale post primum Paschatis, affirmet sabbatum *δουτεροπρωτων*, hæres. verò 51. septimum à primo Paschatis, seu ultimum Azymorum sabbatum *δουτεροπρωτων* ambiguè innuat. Sive naturale, sive legale sabbatum fuerit, inter duo illa sabbata intervallum erat duarum tantum aut trium dierum, ut habet *Scaliger*. Indiculus de emendatione temporum lib. 6. pag. 521. ubi eo anno quo Christus va-

hic est vera.

Petavii in advertentia.

Maldonati ineptus.

Nihil solidior est à Lapide.

Sententia Epiphani

rum, diem hunc vocat sabbatum secundo primum, quia fuit primum à secundo Azymorum, à quo Deus Levit. 23. mandavit numerare omnes dies & hebdomadas usque ad Pentecosten.

Scaligerum sequuntur Antverpiani. Non tam miror nostros *Junium, Piscatorem, Deodatum,* & alios jam communiter, quàm Jesuitam *Vasquem, Barradium,* & ante omnes *Scaligeri* antagonistam *Petavium,* in ejus sententiam pedibus ire.

Notatur Beza. Profitentur hîc quidam suum dissensum, sed nullo gravi, ut videtur, argumento. Affirmat *Beza* consentire se cum *Scaligero* in die, sed dissentire in ratione nominis, quòd ea nullâ auctoritate, nullis exemplis nitatur; sed, venerandus vir, si legisset, dum hæc scriberet, Canonum Isagogicorum tertium paginâ vidisset auctoritatum & exemplorum, tam ex Judæis quàm Græcis copiam, fallitur etiam *Beza,* quòd se cum *Scaligero* asserat convenire de die: nam *Scaligeri* sabbatum *δευτέρωρατον* non est dies septimus ab Azymorum primo, ut vult, sed primum sabbatum hebdomadale, quod secundum Azymorum sequutum est, & ultimum Azymorum antecessit.

à Lapide. Malè separat à *Lapide Scaligerum* ab *Epiphanio*: utrunque, quod hîc assert contra utrumque argumentum nullius ponderis videtur: Sabbatum *δευτέρωρατον* (inquit) erat hebdomadale, ac ultimus seu septimus Azymorum tale non fuit. Resp. *Cornelio,* ut videtur, non fuit cura vel *Epiphanium* vel *Scaligerum* inspicere, aliàs non oppugnâisset suam umbram; uterque enim expressè sabbatum *δευτέρωρατον* ponit in sabbato hebdomadali.

Et Maldonatus. Nihilò meliora sunt *Maldonati* contra *Epiphanium* argumenta. Primò, inquit, spicæ in Judæâ non erant maturæ in Paschate aut mensè Martio. Replica. Ipsius socius *Petavius* affirmat hoc non tantum falsò dici, sed & expressè contra sacras Scripturas, quæ hordei spicæ secundo Azymorum maturas sæpè asseverant.

Secundò, inquit, tempore Paschatis in Judæâ se calefaciebant ad ignem, ut videre est Joan. 18. Ergo tum matura non fuit messis. Replica. Tempore nocturno, imprimis nocte mediâ quovis anni tempore, nedum in martii mense, accendi solet focus.

Tertio. Inquit: Falx non immittebatur in messem ante oblatas in Pentecoste primitias. Resp. Quis jam nescit, primitias Pentecostes sumptas de secundâ Judæorum messe triticeâ, ut manipulus Paschatis sumebatur de primâ messe hordeaceâ.

Quarto inquit, in ipsis Africæ regionibus Judæâ calidioribus, tempore Paschatis non maturefcunt fruges. Resp. In Africanarum regionum si non frigidissimâ certè non calidissimâ Ægypto, hordeum tempore Paschatis solebat esse in spicis, ut legenti nonum Exodi patet.

Ad ista Jesuitarum argumenta contra *Scaligerum, Grotius* addit alia duo. Prius, ut *δευτέρωρατον* componatur ex πρώτῃ & δευτέρῃ, non est concedendum, quia non datur hujusmodi compositionis ullum exemplum. Resp. Præter multa quæ loco supra citato *Scaliger* habet exempla, quid ullo exemplo opus est, ubi res est manifesta? Non diffitetur *Grotius* masculinum *δευτέρω* & neutrum *δευτερον* rectè componi cum πρώτῃ, quid ergo impedit fœmininum *δευτερον* fundare compositionem cum eodem? imprimis cum Dei expressum mandatum numerandi *ἀπὸ τῆς δευτέρας* huic compositioni optimum fundamentum præbeat. Posterius *Grotii* argumentum. Non mandavit Deus numerare sabbata à secundo Azymorum, sed tantum dies à quibus Pentecoste nomen habet. Resp. Non tantum dies, sed disertè sabbata & hebdomadas à secundo Azymorum numerari mandat Deus Levit. 23.15.

Ludovicus de Dieu contra hanc sententiam, ut à *Beza* explicatur, assert argumentum quod non tangit vel *Epiphanium* vel *Scaligerum,* qui sabbatum *δευτέρωρατον* faciunt sabbatum propriè dictum & hebdomadale: nullum autem aliud sabbatum legale fuit seu in primo, seu in secundo, seu sabbato ultimo Paschatis, quando cibos curare licuit, non obstante sabbatorum illorum legalium religione. Quòd autem *de Dieu* de tribus sabbatis in hebdomade Paschali notat, id ante cum alii observârunt, & nihil ad præsentem quæstionem facit: nam esto primus Azymorum dies fuerit istius hebdomadis sabbatum primum, & sabbatum hebdomadale post primum Azymorum fuerit sabbatum secundum, & ultimus Azymorum fuerit sabbatum tertium, & si vis, primus Paschatis antecedens primum Azymorum, luna scilicet decima quarta fuerit sabbatum quartum istius hebdomadis, nihil ista ad sabbatum *δευτέρωρατον*.

Ad sententiam hanc septimam nihil aliud notabo, quàm quòd versio Anglicana ultima non hic videatur probissima; agnosco quod habuit vetus (à second solemne sabbath) correctionem meruisse, nam significabat sabbatum *δευτέρωρατον* fuisse secundum, quod tamen *Lucas* vocat primum, & πρώτῃ transferebat per solemne, ac supponebat hoc sabbatum ad præcedens aliquod sabbatum ut primum solemne referri: ista (concedimus) vera non sunt, & requirebant emendationem, sed quod dederunt emendatores non stat cum sententiâ præ manibus, illi enim reddunt secundum sabbatum post primum, nimirum post secundum diem Paschatis, qui primus erat Azymorum, hoc meritò *Scaliger* dixit sabbatum præposterum, & *Junius* modo omnino contrario dicendum arbitratus est, sabbatum primum post secundum, sicut expressè in suæ versionis Italicæ textu ponit *Deodatus,* Belgæ Dordraceni in suo textu retinent Græca de verbo in verbum (in secundo primo sabbato) sicut

Argumentorum Grotii levitas.

Etiam Ludovici de Dieu.

Ultima versio Anglicana est improbanda.

sicut ante eos versio Gallicana habet [sabbat second premier] obscurius quidem sed securius, quod nemo potest vituperare, cum originale authenticum sequantur ad amissim.

Relinquitur Annatores Bel. 84.

Priusquam quaestioni finem imposuero, attingam paucis octavam & nonam sententiam. Notæ Belgicae, & post eas Anglicanae ultimæ varias sententias proponunt nihil ipsi determinantes, nostram septimam habent cum suis firmamentis: præterea illam *Beza* de ultimo Azymorum die, & aliorum quoque de sabbato in Pentecoste vel post Pentecosten. In octavâ hac non tantum displicet, quod sententias falsas, ut nobis videtur, proponat & cum verâ exæquet, sed inprimis quod lectores relinquat incertos in trivio, quem ex tribus callein sequantur.

Capelli & aliorum nova sententia rejellitur.

Nona & ultima est apud *Balduinum. VValerium* ex *Cloppenburghio* & *Capello*; desideramus in *Illulo* quod, cum hanc unam afferat sententiam ad *Lucæ* locum elucidandum, non omninò significet, quid in eâ ipsi vel placeat vel displiceat; nos quidem rotundè fatemur totam nobis displicere: præter enim professam novitatem, affirmat sabbatum *δευτερόπρωτων* semper antecedere oblationem manipuli, diebus minimùm sedecim. Esto in Judæorum lectionario duo apparere anni & mensium principia, primum vigesimo quarto Tizri in Autumno, cum, ut ab initio mundi, annus Judæorum civilis inceptit; secundum vere in Novilunio Nisanis, cum annus facer ex Dei mandato post populi *ἐξόδου* inchoari iussus est: non tamen probat *Cloppenburghius* anni sabbata duo habuisse principia, ita ut primum sabbatum anni civilis diceretur *πρωτόπρωτων*, & primum anni sacri *δευτερόπρωτων*, nam id quod assert ex *ספר החנוכה* recentioris Rabbini opere Germanico de *Resch Varischon* primo ac primo, non probat ejus institutum. Licet enim daremus novam ac subtilem ejus expositionem *Resch Varischon* primum & secundum, hoc tamen non esset *Lucæ* *δευτερόπρωτων* sed *πρωτόπρωτων*, quod est longè aliud. Secundò, non loquitur *Cloppenburghius* de principio sabbatorum, sed de principio anni & mensium, quod nihil ad nostram quaestionem. Tertiò, fatetur *Cloppenburghius* sabbatum hoc suum *δευτερόπρωτων* plerunque cadere in mensem Februarium ante primû diem Nisanis, ita ut non sit omninò primum, sed ultimum anni sabbatum. Quartiò, Sabbatum istud *Cloppenburghii* tot diebus ante secundum Azymorum in decimo sexto Nisan cum offerbatur manipulus, existerat; nimirum sepè totis viginti duobus, & nunquam minùs quàm sedecim, ut fruges maturæ tum temporis esse non poterint. Lis inter doctos est, num Nisanis decimo sexto spicæ hordeaceæ in Judæâ matureferent, sed an Nisanis primo in novilunio aut diebus aliquot antecedentibus in mense Febuario maturuerint, primus est

Cloppenburghius qui affirmat: pro se quidem citat *Iosephum*, sed præter auctoris mentem, imò & contra verba quæ ipse ex *Iosepho* assert, in quibus affirmatur ante decimum sextum Nisan Judæos segetes nullas vel tetigisse, & γὰρ (inquit) ἡ ψυχή: Ratio hæc valida est etiam contra *Capellum*, qui licet *Cloppenburghium* in aliquibus corrigat, tamen in hoc sequitur, quod sabbatum *δευτερόπρωτων* antecesserit secundum Azymorum, idque novem semper minimùm diebus: Hoc ei nemo doctorum concedet.

QUESTIO XIII.

An & quare Christus, ultimum suum Pascha unâ nocte maturius celebraverit quàm ceteri Judæi?

Nobilis, antiqua, & difficilis satis est quaestio de vero die quo ultimum suum Pascha Christus celebravit: Et si nolim profiteri cum *Spalatensi* lib. 5. de Repub. cap. 6. parag. 260. dubium hoc esse tam ingens, ut ejus nodus, si quis alius in Evangeliiis, sit solutu difficillimus.

Tres sunt hæc de re sententiæ primariæ. Prima Christum statuit anticipasse diem legalem Paschatis, qui fuit lunâ decimaquartâ, seu mensis primi Nisan die decimoquarto, ita ut hujus mensis die decimo tertio ultimum suum Pascha Christus celebrârit uno die ante ceteros Judæos. Secunda est eorum qui Dominum die ordinario Lunâ decimaquartâ unâ cum cæteris Judæis suum Pascha celebrasse docent. Tertia, quæ est nostra, anticipasse quidem Christum Judæos vult uno die, sed ita ut ille diem legalem decimumquartum, hi diem posteriorem, decimumquintum observaverint.

Sententiæ primæ auctores & patroni sunt recentiores Græci; dico recentiores, quia antiquiores *Chrysostomus*, *Epiphanius*, *Theophylactus* & alii in tertiâ sunt sententiâ: antiquissimi autem Græcorum tantum abfuerunt ab hæc posteriorum mente, ut à pertinaci suâ Paschatis in Lunâ decimaquartâ celebratione Quartadecimanorum & *Τεσσαρακαιδέκων* titulo infamarentur, quin etiam à *Philustrio* & *Augustino* in hæreticorum Catalogo disponderentur; non tam quod Pascha celebrarent cum Christo Nisan decimoquarto, quàm quod secundum legem Mosaicam, omnibus Christianis necessitatem imponerent eo die celebrandi.

Mulere. centiores Græci volunt Christum anticipasse legitimum Paschatis diem.

Hæc de re per multos annos lis nimis quam acerba viguit, & Ecclesias Orientales ab Occidentalibus pudendo schismate penè separavit: verò imò nisi *Irenæi* Lugdunensis magna modestia, nec minor auctoritas, *Iulioris* Romani Pontificis Orientales omnes excommunicationis telo ferire parati superbium fervorem temperasset, tota Ecclesia eo incendio mox conflagratura videbatur: tandem Nicæna Synodus

Explicatur questio Azymitica.

nodus flammam istam extinxit canone constructo (qui tamen hodie non extat) ut Pascha celebraretur die tantum Dominico quo Dominus resurrexit, qui vel in decimumquartum incidere, vel eum proximè sequeretur.

Aliquot hujus discordiæ scintillæ diu post Concilium Nicænum fovebantur, imprimis in ecclesiis longinquioribus & Britannia, ubi nostri majores Scoti Pictique Orientalium decimumquartum mordicus sequuti sunt, Angli autem recentes tunc in Insulam advenæ, non minus animosè occidentalium Dominicam videtur Petrus in animadversionibus suis ad *Epiphaniæ* hæresin 51. ex Jesuitico suo in Romanas partes, quas Angli tum sequebantur, favore in controversiâ hac narrandâ, Scotorum sententiam & argumenta non satis ingenue proponere. Certè dolendum fuit quod tamdiu lites de cæremoniis Ecclesiæ vexaverint, quæ facillimè à primo ortu supprimiti potuissent, ipsarum cæremoniarum omnino non necessariarum totali, ut hodie, apud multos Orthodoxos omissione atque neglectu.

Utcunque Orientales moderni, à quinque aut sex jam seculis cæremonialem hanc controversiam, immutato aliquantum litis statu ab inferis revocârunt, & nimis quàm acerbè contra Occidentales exagitârunt. An ad hunc diem lis duret nescio: video quidem in *Jeremia* Patriarchæ Constantinopolitani censurâ Confessionis Augustanæ cap. 13. satis apertè hujus litis contra Occidentales vitam innui, quos in suis ibi notis *Socolovius* fusè contra Orientales tuetur: sed in *Cyrilli* Patriarchæ nuperâ confessione nullum habetur hac de re verbum. *Orthodoxorum* enim iste Patriarcha reformatis Protestantium Ecclesiis contra Pontificios Romanos conjunctissimus omnes controversias non tantum in ritibus & rebus minoris momenti, sed imprimis in dogmate rebusque gravioribus inter Orientales & Occidentales Protestantes insigni suâ & felici operâ sopire atque extinguere summo conatu molitus est; etsi hoc labore nefariis Jesuitarum artibus crudelem necem sed gloriosissimum martyrium sibi pepererit.

Controversiæ præ manibus quam recentiores Græci contra Latinos agitabant, primus status fuit de qualitate panis Eucharistici, debeatne esse azymus an fermentatus: Initio Latini tam quàm Græci panem fermentatum usurpabant, dum Ebionitæ & alii Judaizantes hæretici pro Mosaicis ritibus nimium pugnant; sed istis hæreticis mortuis & sepultis, plerique si non omnes ubique in Ecclesiâ celebrabant cœnam in azymis. De hac re ut indifferenti ad annum supra millesimum silentium fuit, sed mox Ecclesiâ Romana non satis habens ut ipsa in azymis celebraret, nimis imperiosè aliis omnibus imperavit ut in hoc ritu se sequerentur: hinc Ecclesiâ Græcâ, quæ in multis aliis à Romanensium superbiâ du-

dum abhorrere cœperat, non minore cum imperio omnibus suis panem fermentatum mandavit, & ut hanc thesin firmo argumento stabiliret, docere etiam cœpit, Christum in pane fermentato suam cœnam celebrâsse. Utrique tam Græci quam Latini in hoc conveniebant principio, & ejusmodi pane celebrandam cœnam, quo ipse Dominus in primâ suâ cœnâ est usus: utinam regulam hanc in maximè necessariis & cœnæ partibus summè essentialibus, cautè observâssent; hoc pacto sacramenti cœnæ partes integrantes primarias, nimirum calicem, & ipsius panis substantiam, nunquam ausi fuissent Romanenses ex cœnâ ejicere. Utcunque in circumstantiis primæ cœnæ merè accidentalibus nullâ necessitate cogimur Christum imitari: itaque licet in azymis Christus celebrâssent (ut quidem celebravit) nulla hinc necessitas omnibus Christianis imponitur azymorum: & licet panis primæ cœnæ fuisset fermentatus, praxis tamen illa prima nullum cogebat in posterum fermentatis uti.

Græci hinc fervidiores erant Latinis, nam hi in Concilio Florentino, imò & Tridentino non damnant prorsus fermentatorum usum, modò sua Ecclesiis libertas permittatur, sed Græci suum morem omnes voluerunt sequi ut necessarium, negantes Latinorum azyma veros fuisse panes. Certe Missarum ab aliquot jam seculis panes azymi tam tenuia sunt folia, ut qui neget esse panes, non valdè erret: tamen infermentata omnia, quia infermentata, negare panes, contradicit non minùs sensibus quàm rationi.

Præcipuum argumentum, quo Græci probabant fermentatorum usum necessarium, erat Christi praxis, quam ex materiâ præmanibus demonstrare se irrefragabiliter putabant. Post primum Azymorum ad septimum inde diem, nullum inter Judæos fermenti ulum fuisse concedunt omnes, sed ante primum Azymorum omnes pariter concedunt panem *ἄζυμος* fuisse communem. Si ergo probaverint Græci Christum suam cœnam, & ultimum Pascha celebrâsse ante primum Azymorum, omnia sua obtinuisse se satis firmiter arbitrantur. *Aquinas* quidem & alii hanc Græcis consequentiam negant affirmantes, licet Christus decimotertio die celebrâssent ultimum suum Pascha, & ultimam cœnam, non inde tamen sequi celebrâsse in *ἄζυμοις*, nam licet *ἄζυμος* tantum fuerit communis toti populo, nec lex azyma requireret ante diem sequentem, tamen in communi usu *ἄζυμος* facilè reperire potuerunt azyma: si autem Domino visum fuisset suum Pascha ante dies Azymorum celebrâsse, nihil ipsi aut cuivis alii facilius, quàm die ante Azyma cum *ἄζυμοις* communia, reperisse azyma, in quibus secundum legem Dei inviolabilem Pascha suum celebrâssent.

Sed antecedens est, quòd omnes Latini &

Argumentum in Græcorum resistitur.

1.

nos negamus, Græci autem probare conantur; Primò ex Joan. 13. 1. ubi Christus ultimum suum Pascha, adeoque sacram cœnam celebrâsse ante festum Paschatis affirmatur. Resp. Loquitur ibi *Joannes* de festo Paschatis prout à Judæis eo anno celebratum est, die non legali decimoquarto, sed decimoquinto ut postea apparebit. Quod autem Christus suum Pascha die decimoquarto legitimo celebrârit, neglectâ Judæorum traditione de dilatione Paschatis in diem decimumquintum patet ex tribus reliquis Evangelistis Math. 26. 17. Marc. 14. 12. Luc. 24. 7. ubi habetur expressè Christum Pascha suum ultimum celebrâsse primo die Azymorum qui diverso respectu fuit decimusquartus & decimusquintus, sed nullo modo decimustertius. Resp. Græci priores tres Evangelistas errantes in circumstantiâ temporis à *Joanne* fuisse correctos. Replica. Manifesta hæc est contra sacras Scripturas blasphemia. Certè eam multj ex Latinis viri doctissimi & ingenui Græcis imputant & inter alios *Thomas Aquinas*, sed cum nullum ex Græcis auctorem hujus blasphemix citent, & *Bellarminus* ac cæteri Græcorum adversarii acerbissimi fateantur apud *Euthymium* aliosque Græcos, hujus controversiæ præcipuos patronos nihil haberi tale, omitti potest hæc latinorum immerita si non calumnia, certè temeraria nimis & injuriosa inadvertentia.

2. Secundò argumentantur Græci ex Joann. 18. 28. Cùm Christus erat à *Pilato* judicatus nondum *Judæi* suum Pascha comederant, quod secundum legem decimoquarto Nisan comedendum erat, Christus autem suum celebrârat die antecedente, quem oportuit fuisse decimumtertium. Resp. Si Judæi eo anno diem legalem observâssent & non secundum suas traditiones contra legem Paschatis celebrationem à decimoquarto ad decimumquintum transulissent, argumentum fuisset insolubile; verum quòd Judæi eo anno non legitimo decimoquarto sed decimoquinto celebrârint, mox videbimus.

3. Tertio argumentantur Græci ex Joan. 19. 31. Dies in quo Christus erat crucifixus fuit *παρασκευή* & præparatio ad Pascha, quod die decimo quarto celebrabatur. Ergo Christi Pascha & cœna quæ die priore celebrabantur, necessariò incidebant in decimumtertium. Resp. ut supra *παρασκευή* hanc fuisse non ad verum Pascha legale, sed ad traditionale Judæorum, quod isto anno uno die serius fuit legitimo.

Nos autem contra Græcos sic argumentamur. Christus, ut habet *Chrysostomus* in Mat. 26. 2. exactè semper, ut in omnibus ita & in die Paschatis, legem Dei observavit; peccâssent autem contra legem, si à die decimoquarto ad decimum tertium Paschatis celebrationem retraxisset. Reperunt Græci, adactum necessitate Christum ob instantem mortem,

ut anticiparet diem Paschatis, etiam ob hoc, ut typum de Paschate impleteret, ut scilicet ipse verum Pascha sacrificaretur in cruce, eo ipso tempore quo typicum in templo offerebatur. Replica 1. Ille in cujus manu sunt omnia disponit singula tempore tam oportuno, ut nulla ei necessitas à quovis tempore incumbat violandi legem. 2. Cùm reverâ legem Paschatis exactè servâssent Christus die decimoquarto inter duas vespervas, commodè omnia disposuit, ita ut ejus mors non tantum in ipso Paschatis die contingeret, qui à vespervâ secundâ dici decimi quarti inceperat, & ad finem dici decimiquinti perseverabat; sed etiam in illis ipsis horis in cruce pendeat, cum agnus Paschalis in templo à sacerdotibus immolaretur; quod tamen in responsione antitypi ad typum non requirebatur; nam Christi mors perfectissimus antitypus fuit quotidiani sacrificii matutini, & omnium sacrificiorum quæ quovis anni die, & quavis cujuscunque diei horâ immolabantur, non propterea tamen mori oportuit Christum tempore matutino, aut omnibus horis quibus ullum sacrificium vel ordinarium, vel extra ordinem mactabatur.

Iterum argumentamur, diem primum azymorum fuisse mensis decimumquintum, aliquando quidem vocatur dies decimusquartus ut Exod. 12. 18. quod cautè observandum est ad varios Scripturæ locos elucidandos, nam aliquando Paschatis dies & dies primus Azymorum conjunguntur ut unus & idem dies decimusquartus: aliquando disjunguntur ut duo distincti; cum Paschati decimusquartus, & primo Azymorum decimusquintus attribuuntur, quorum hæc ratio est: Hebræorum dies incipiebant à noctibus, itaque decimusquintus Nisan incipiebat ab occasu solis diei decimiquarti, quod ergo gerebatur ad istius diei decimiquarti occasum, rectè refertur vel ad decimumquartum vel ad decimumquintum: jam verò Pascha jussum est occidi in vespervâ decimiquarti diei, quæ fuit non principium sed finis istius diei, nam statim post comestum agnum primo mane dici decimiquinti extrusus est populus Israeliticus ex Ægypto, Exod. 12. 33. Cùm autem dicitur Pascha Levit. 23. 5. paratum inter duas vespervas, cave intelligas tam laxè ut parari potuerit quovis tempore inter primam vespervam istius diei quæ incipiebat ab occasu solis diei decimiertii & secundam quæ desinebat in occasu solis diei decimiquarti. Illud enim *בין*

הערב strictè intelligendum est de secundâ vespervâ diei decimiquarti & primâ decimiquinti. Nam prout *Iosephus*, *Philo*, ac *Maimonides* Pascha describunt horâ nonâ seu tertiâ pomeridianâ diei decimiquarti tribus horis ante solis occasum agnus mactabatur, offerebatur; & aflabatur, ut ita para-

Quid sit
inter duas
vesperas.

tus comederetur ad horam duodecimam in solis occasu & horâ primâ diei decimi quinti post solis occasum. Sic apparet, quomodo Pascha quod parandum erat in fine diei decimi quarti & comedendum initio decimi quinti, rectè referatur tam ad diem decimum quartum quàm ad decimum quintum. Certè celebrationes Paschatis & primi Azymorum tam erant sibi invicem vicinæ ac junctæ, ut, quamvis locis citatis diversis diebus distinguantur, tamen aliâs absque distinctione in unum diem conjunguntur, ut videre est Luc. 22. 7. Marc. 14. 1. Matt. 26. 17.

Subjungimus jam argumenti minorem: Atqui Christi Pascha celebratum est primo die Azymorum, ut ex locis jam citatis patet, quomodo autem ista cum *Joannis* Evangelio conveniant, supra dictum est.

Bellarmino in disputatione suâ contra Græcos lib. 4. de Euchar. cap. 7. & sequentibus, non tam curæ esse videtur argumenta fortia contra ipsos premere, quàm calumnias struere *Calvino*; certè nostri in hac quæstione cum Græcis non jungunt, sed fortioribus Græcos argumentis oppugnant, quàm quivis ex Pontificiis; quod verò liberum putemus & indifferens, ut vel in ἀζυμοῖς vel ἐζυμοῖς sacra cæna celebretur, id ante nos Concilium Florentinam (quod omnes Pontificii ut Oecumenicum approbant) idem planè determinavit: quod verò ex nostris Ecclesiis quædam ἀζυμοῖς quædam ἐζυμοῖς utantur, id faciunt ex mero arbitrio sine ullâ necessitate: nam ubi panis fermentatus est communis non quærunt ἀζυμοῖς; & ubi ἐζυμοῖς sunt communia, ut apud nos & plerumque Scotiam non quærunt ἐζυμοῖς. Utinam lites nostræ omnes cum Ecclesiâ Romanâ tam essent compositu faciles; hanc ferram nullus vir pius & doctus diu reciprocet.

Sententia secunda Christi Pascha ponit in eodem tempore cum Paschate Judæorum, nimirum Nisan decimo quarto ad vesperam diei Jovis feriâ quintâ.

Constantinus Magnus & alii post eum Imperatores *Christiani*, ut religionem suam & zelum erga Christi nomen mundo demonstrarent, legibus suis civilibus sanxerunt, non tantum ut tota hebdomas Paschalis (sicut erat inter Judæos) sed etiam hebdomas ei proxima essent festivæ; ita ut quatuordecim omnino dies à Dominicâ resurrectione ut solennes feriæ per totum Romanum orbem celebrarentur; hoc pacto in hebdomade Paschali dies Dominica seu dies solis erat feria prima, dies Lunæ feria secunda, Martis tertia, Mercurii quarta, Jovis quinta, Veneris sexta, Saturni dies, qui erat Judæorum sabbatum, feria fuit septima. Pro hac dierum in hebdomadâ Paschali nomenclaturâ, post tempora *Constantini*, in Ecclesia Latina dies omnium hebdomadam totius anni nominabantur feriæ à

primo ad septimum, seu à die Solis ad diem Saturni.

Sententia præ manibus Christi Pascha celebratum vult lunâ decimaquartâ, die Jovis feriâ quintâ, sicut prior lunâ decima tertiâ, die Mercurii, quartâ feriâ. Pro secunda hac stant multi viri doctissimi tam ex Protestantibus quàm Pontificiis. Ex his est *Aquinas*, *Toletus*, *Bellarminus*, *Baronius*, à *Lapide*, *Estius*, & alii multi. Ex illis *Beza*, licet dubius, *Grotius*, *Hamondus*, Annotatores Anglicani ultimi, & alii. Sententia duas habet partes; prior, Christum suum edisse Pascha lunâ decimaquartâ, feriâ quintâ, die Jovis ad noctem: posterior Judæos eâ ipsâ nocte suum etiam comedisse. Priorem partem facilè concedimus, abundè enim probatur ex Scripturæ locis quos jam adduximus contra primam sententiam; sed tota difficultas est in secundâ parte: varia ad eam probandam congeruntur argumenta à *Maldonato*, *Bellarmino*, & imprimis *Baronio* ad an. Chr. 34. num. 23. Ad ea quæ *Baronius* affert, quia nervosius & clarius ab ipso quàm alio quoquam premi videntur, hîc respondebimus.

Primum est ex tribus primis Evangelistis in locis supra citatis. Patet Christum suum Pascha celebrâsse primo die Azymorum, eodemque die Judæos Pascha immolâsse, & à Lucâ asseritur necesse fuisse ut eo die immolarent. Resp. *Marcum* nihil habere de Judæis, sed tantum simpliciter dicere, immolabant; hoc autem satis salutariter per factum Christi & Apostolorum, quicquid alii Judæi egerint. Necessitas autem, de quâ *Lucas*, refertur ad officium lege præscriptum eo die celebrandi; quod Christus cum suis exactè præstitit, non verò ad praxin caterorum Judæorum, qui Phariseorum traditionibus à lege hîc abstrahebantur.

Argumentum secundum. Lex tam arctè celebrationem Paschatis diei decimo quarto alligabat, ut si qui causis maximè necessariis eum diem servare non possent, non tamen potuerint in alium diem differre, sed eodem die decimo quarto mensis sequentis celebrare divino præcepto mandabantur Num. 9. 10. 2. Paralip. 30. 13. Resp. Divinum hoc mandatum non impediabat Scribas suas traditiones ad Dei legem addere, quas Christus tam voce quàm facto sæpè refutavit.

Tertium. Oportuit Christum verum Pascha mactari eo die quo populus typicum Pascha celebrabat, Ergo populus eo die celebravit quo Christus est crucifixus. Resp. Licet daremus totum argumentum, nihil militaret contra nos: præterea, ut typus & anti-typus perfectissimè conveniant, non requiritur, ut supra dictum, omnimoda in tempore convenientia. Denique passus est Christus eo die naturali quo per legem celebrandum erat Pascha, & quo ipse suum Pascha comedit,

Malè Bellarminus dicitur à Græcis ad Protestantibus.

Sententia secunda vult Christum & Judæos eodem die celebrâsse Pascha.

Quid ferretur.

Argumenta Baronii pro hac sententiâ refutantur.

1.

2.

3.

dit, etsi Judæi in diem post ejus passionem ipsorum Pascha distulerint.

Quid sibi velit præstantissimus vir *Josephus Scaliger* de emendatione temporum pag. 530. & 531. *ἐπισημαίνω*, ibi enim urget ex *Hilarione*, & rectè; Christum passum feriâ sextâ, Nisan decimoquinto; suumque Pascha mactasse feria quinta die decimoquarto secundum legem, non ut Judæi, die sequenti; ibidem tamen iterum atque iterum Christum vult passum die decimoquarto, & Pascha suum celebrasse die decimotertio, quomodo hæc consistant ego quidem non capio; sed quia repugnantiam hanc ab aliis non animadverto notatam, malo eam imputare obestitati meæ, quam cuiquam in viro maximo errori.

Addit *Baronio Maldonatus* ad Matt. 26. 2. multum super argumenta, quorum primaria videntur hæc duo; prius ex Joan. 18. 39. Die Paschatis quo populus celebravit Pascha dimissus est *Barrabus*: Atqui eo die Christus est crucifixus, Ergo quo die Christus est crucifixus Judæi celebrârunt suum Pascha. Resp. dato eodem illo die dimissum *Barrabam* & non die sequenti, quod tamen verba non probant, ut rectè observavit *Maldonatus*, licet enim eo die potestatem à *Pilato* Judæi acceperint solvendi *Barabam*, rectè tamen ejus potestatis executio differri potuit in diem sequentem, quando ipsi festum celebrare cœperunt; Sed hoc omisso dicimus nihil argumentum concludere pro thesi, nam concedimus populum comedisse Pascha eo die quo Christus est crucifixus; sed ob hanc rationem contendimus non comedisse populum eodem die cum Christo qui nocte antecedente comederat.

Alterum est. Si Christus anticipasset diem communem Paschatis, offendisset discipulos suos, & Judæis ipsum ut legis desertorem accusandi præbuisset justam causam. Resp. Apostolos & illum discipulum hospitem in cujus domo celebravit Pascha, satis armaverat ne scandalum acciperent, cum ante biduum & aliàs de ultimo hoc suo Paschate, sermonem multum apud ipsos habuisset: & quod ad hostes, nullam illi justam hinc habebant causam Christum accusandi, cum literam legis contra eorum traditiones exactè servasset, nec illis dum crimina alia capitalia contra Christum premerent, minutiis istis ritualibus iisque controversis immorari commodum fuit.

Sententia tertia quam sequimur est Protestantium plerorumque, *Calvini*, *Scaligeri*, *Calvisii*, *Causaboni*, *Deodati*, *Piscatoris*, Annotatorum *Bellarminum*, & aliorum, multorumque etiam doctissimorum ex Pontificiis ac Jesuitis, *Jansenii*, *Maldonati*, *Salmoronis*, *Petarionii*, & aliorum post *Paulum Burgensem*, Judæos non nisi post Christi passionem Pascha celebrasse in fine diei decimi quinti ac principio decimi sexti, feriâ sextâ finiente, &

septimâ, quæ fuit sabbatum, incipiente.

Hanc probamus primò ex Joa. 18. 28. Judæi die passionis Dominicæ noluerunt ingredi forum *Pilati*, ne contaminati arcerentur à comestione Paschatis: Ergo eo die Pascha nondum comederant, quod tamen nocte præcedente Christus celebraverat. Argumenti hujus insolubilitas patet ex absurditate responsionum quæ hæctenus sunt allatæ. Solutio communis, cui *Bellarminus* & *Baronius* post *Toletum* adhærent, est; comestionem Paschatis fuisse duplicem; unam agni Paschalis, aliam sacrificiorum aliorum quæ septem diebus Azymorum offerebantur, priorem peregrisse Judæos nocte priore cum Christo, posteriorem nocte sequente post Christum passum, de hac solâ loqui *Joannem*. Distinctionem hanc fundant in Deut. 16. 2. Sacrificabis Pascha domino Deo tuo de pecudibus & bobus: hic oblatio non tantum agni sed etiam ovium & boum dicitur sacrificium Paschatis. Replica, quod mundities à *Joanne* memorata referenda sit non ad agnum Paschalem, & primum diem Azymorum, sed ad sacrificia quæ cæteris Azymorum diebus fiebant est contra legem, quæ solennitatem festi ponebat inprimis in comestione agni immaculati, & die primo Azymorum, quando sancta semper fuit populi congregatio, in diebus autem reliquis Azymorum tanta in populo mundities & sanctitas non requirebatur, ut est in confesso. Secundò. Licet die Paschatis & primo Azymorum holocausta & pacifica oblata fuerint de bobus & aliis pecudibus præter agnos, nunquam tamen Scriptura ista sacrificia vocat ipsum Pascha, nec ea comedentes unquam dicti sunt comedere, ut notat *Causabonus* Emphaticè, *τὸ πάσχα*.

Quod ad locum Deuteronomii, corruptus is est ab Interprete Latino, nam quod habent Hebræa: *ביום הזה יזבח פסחא* secundum Anan, sacrificabis Pascha ovem & bovem, malè transtulit Latinus, sacrificabis Pascha de ovibus & bobus, non enim Pascha oblatum erat de ovibus & bobus, sed tantum de agnis, etsi ovina & bovina sacrificia cum agno Paschali sunt conjuncta. Græcus Interpretis veritatem Hebræam hic sequitur, *ἡσθὲς τὸ πάσχα ἐσθῆτε τὸ βοῦν*, & Chaldaus Paraphrastes, ut alia sacrificia à Paschate distingueret, sic paraphrasticè transfert, Mactabitis Pascha inter vespèras, & boves ac oves craftino die.

Spalatenfis lib. 5. de Repub. cap. 6. parag. 272. omnibus aliorum sententiis rejectis novam horum dubiorum solutionem, quasi à se inventam proponit. Ea quidem nova non est, nam legisse eam potuit in *Causabono*, & fortasse legit, sed ut inventi gloria sibi uni deberetur, dissimulat ullibi legisse. *Causabonus* exerc. 16. parag. 12. affert *Cedronum*, *Petrum Alexandrinum*, *Metrodorum*, & alium *Anonymum* qui ante *Spalatensem* disertè docuerunt

Nota Cardinalium distinctio caret fundamento.

Scaligeri
Eusebii
110.

Maldonati
etiam argumenta
refutantur.
1.

2.

Pro tertiâ
sententiâ
communem
argumento.

Spalatenfis
commentum
refutatur.

cuerunt Christum in ultimâ cœnâ non omninò comedisse agnum Paschalem, neque Azyma, sed solum cœnam communem. Absurdum hoc commentum est, & non tantum contra omnium aliorum Christianorum, tam antiquorum quàm recentiorum sensum, sed etiam contra expressam Scripturam Luc. 22. 15. Desiderio desideravi hoc Pascha edere vobiscum. Ecquid hoc tam vehcmenti desiderio Christus est frustratus? num hæc verba loquutus est in ipso actu celebrandi Paschatis? in ipso cœnaculo? quod suo mandato paratum erat, expressè hoc sine ut Pascha cum suis discipulis ibi comederet Matt. 26. 17. 18. 19.

In argumentis quæ pro hoc absurdo asserti *Spalatenfis* nulla est difficultas. Primò. Pascha comedebatur, inquit, à stantibus & festinantibus. At cœna Christi ultima fuit proluxa & celebrata à sedentibus. Resp. Statio & festinatio erant accidentia primi Paschatis Ægyptiaci quæ nunquam legimus fuisse repetita. Secundum. In cœnâ Christi fuit jus carni in quo panis Judæ datus intingebatur, at in Paschate omnia erant assa, nihil carni coquebatur. Resp. Illud *εὐβωμῆς*, in quod Christus panem Judæ intinxit, non erat jus carni, sed acetum cum lactucis, & amaris herbis, cum quibus Pascha comedi à Deo iustum est. Tertium. Putabat discipuli iustum Judam festinare ut emeret necessaria ad festum: Ergo festum Paschatis nondum venerat. Resp. Festum Azymorum erat septem aut octo dierum, primus dies inceperat, ceteri sequebantur, ad quorum celebrationem multa erant discipulis emenda.

Paucæ sunt tam absurdæ sententiæ quin aliquos sectatores reperiant. *Hugo Grotius* ad Mat. 26. 18. *Spalatensem* hic sequitur, etsi cum non nominet, ut ipse hujus quoque novitatis semet celebret auctorem. Magis ingenius est ejus affecla *Hamondus*, qui hic ut vulgò, suarum absurdarum novitatum incomparabilem verè *Grotium* præcursorem fatetur ad Mar. 14. 12. littera C. Distingunt hi inter Pascha *ἡσπασθη* & inter *μνησθησθησαντες*: hoc volunt Christum comedisse die Nisan decimo tertio, unam noctem ante Judæos, non tamen violasse legem, quia Pascha hoc memorativum non fuit lege mandatum, sed ritus voluntarius quo sine omni agno panes azymi cum herbis amaribus in memoriam Paschatis comedebantur. Audax commentum; quod Judæi tale Pascha sine sacrificio in terrâ Babylonicâ comedebant, nullo probatur exemplo: quantumviscunque autem superstitionis infideles Judæi post suam rejectionem perpetrent, quid ad Christianos? Et si quæ assert *Grotius*, ex *Procopio*, ejus sententiam de Paschate sine agno manifestè jugulant: utcunque (sicut novatoribus solenne est) ad solvendum levius dubium, in multò gravius incidunt; hi ut probent Judæos legitimo die decimo quarto suum Pascha celebrâ-

se, affirmant Christum comedisse suum die decimotertio illegitimo, imò verò Christi Pascha non fuisse Pascha, nisi *ἡσπασθησαντες*, neque omninò à Deo institutum, sed voluntarium, hoc est, superstitionem voluntariam. Quicquid fingatur de Judæis Chananæam habitantibus, tamen ullum Judæum Hierosolymis degentem Pascha unquam celebrâsse in azymis & herbis amaribus sine agno, idque in die decimotertio, quando Deus azyma non requirebat, nullâ scripturâ probari potest.

Quod premunt Christo agnum Paschalem extra diem legitimum expectandum non fuisse à sacerdotibus in templo agnos omnes Paschales macabantibus. Resp. Diebus singulis macabant sacerdotes in templo agnos, aliasque pecudes quamplurimas, quas reddebant quibuscunque offerentibus comedendas domi: quàm ergo facile fuit pridie Paschatis patrifamilias apud quem Christus ultimum cœnavit, impetrare macatum in templo agnum à sacerdote nihil inquirente ob quos fines agnus ille comedendus esset; Præterea, si negaremus agnos omnes Paschales in templo fuisse macatos à Sacerdotibus, *Philonem* haberemus hæc in re *εὐβωμῆς*, qui disertè asserit in festo Paschatis omnes patresfamilias à Deo permittos intra suas domos agnum macare: fatemur aliquando sacerdotes Paschata in templo macata familiis distribuisse ut comederentur, ut tam ex Scripturis quam *Josepho* pater, sed id semper præstitum negat *Philo*. Quòd autem *Grotius* *Philonem* aut *Alexandrinum* taxat ignorantia patrii in hoc moris, censura est tantum pro imperio; rectè *Philo* ante destructum templum secundum vivens non videtur circumstantias Paschatis omnibus Judæis ubicunque viventibus notissimas ignorare potuisse.

Secundum nostrum pro tertiâ sententiâ argumentum est ex Joan. 13. 1. Christus ultimam suam cœnam ante diem festum Paschatis comedit, hoc aliter non potest intelligi quàm quòd Christus suum Pascha ederet ante Pascha Judæorum, nam supponendo Christum & Judæos eâdem nocte, eâque legitima sua Paschata celebrâsse; verba *Ioannis* non possent concipi sine manifestâ contradictione; scilicet Christum celebrasse Pascha die legitimo, & tamen ante diem legitimum Paschatis; *Baronius*, & *Bellarminus* post *Toletum* respondent diem Paschatis sumi aliquando pro dienaturali viginti quatuor horarum à vespèrâ in vespèram: aliquando pro artificiali duodecim horarum ab ortu solis ad occasum; loqui verò *Ioannem* de artificiali, non naturali. Replico 1. Distinctionem hanc non tollere *εὐβωμῆς*, celebrâsse Christum Pascha legitimo die ante diem legitimum. Secundò. Nusquam dies Paschatis pro die artificiali sumitur, nam hic semper incipit à mane posteriori, & verò secundum expressum Dei mandatum, nihil Pascha-

Grotii etiam & Hamondi absurda exploduntur.

Argumentum secundum pro sententiâ communi.

tis remanere potuit, usque ad sequens mane. Deinde dies artificialis post Pascha fuit primus azymorum, decimusquintus Nisan, à die Paschatis antecedente decimoquarto Nisan manifeste distinctus.

3. Tertium argumentum ex Joan. 14. ψ . 14. Christus mortuus est in $\pi\alpha\sigma\chi\alpha\sigma\tau\acute{\iota}\nu$ Paschatis Judæorum: Ergo suum Pascha celebravit integro die & nocte ante Pascha Judæorum, quod semper $\pi\alpha\sigma\chi\alpha\sigma\tau\acute{\iota}\nu$ sequutum est. Respondent tres Cardinales Pascha nullam habuisse $\pi\alpha\sigma\chi\alpha\sigma\tau\acute{\iota}\nu$ sed $\pi\alpha\sigma\chi\alpha\sigma\tau\acute{\iota}\nu$ omnem fuisse sabbati, adeoque Christum mortuum esse in $\pi\alpha\sigma\chi\alpha\sigma\tau\acute{\iota}\nu$ sabbati, sed non Paschatis, quod nullam habuit $\pi\alpha\sigma\chi\alpha\sigma\tau\acute{\iota}\nu$; $\pi\alpha\sigma\chi\alpha\sigma\tau\acute{\iota}\nu$ tamen sabbati dictam fuisse Paschatis, quia sabbatum eo anno incidebat in secundum Azymorum, qui fuit decimus sextus Nisan, & tertius dies Paschatis. Replio 1. falsum esse nullum festum Judæorum præter sabbatum habuisse $\pi\alpha\sigma\chi\alpha\sigma\tau\acute{\iota}\nu$: contrarium *Causabonus* tot locis Talmudi & Rabbiorum demonstrat, ut *Jesuita Petavius* multò in istis omnibus Cardinalibus doctior apertè det manus & nobis se jungat; & verò quis audeat negare Pascha suam habuisse $\pi\alpha\sigma\chi\alpha\sigma\tau\acute{\iota}\nu$ cum absque omni distinctione formalissimis verbis *Joannes* illud affirmet? Secundò. Falsum est sabbatum dici Pascha quod tertio die Paschatis eo anno extiterit, nam licet fateamur totum festum Azymorum, septem aut octo dierum vocari Pascha, tamen omnes illos septem dies & eorum unumquemque à primo ad ultimum vocari Pascha, non potest probari ullo Scripturæ loco. Tertio. His omnibus omiſſis tenet nostrum argumentum, nam Pascha Christi uno die antecessit etiam illam $\pi\alpha\sigma\chi\alpha\sigma\tau\acute{\iota}\nu$ sabbati in quâ est crucifixus.

4. Quartum argumentum. Si Judæi cum Christo Nisan decimoquarto Pascha comedissent, tum decimusquintus sequens scilicet feria sexta, seu dies veneris in quo Dominus est crucifixus, fuisset Judæis primus Azymorum adeoque sanctus, in quo licet præparatio ciborum esset licita, omnia tamen opera servilia erant illicita: Atqui dies ille Veneris non fuit talis, sed omnino profestus, in quo Judæi publicè capitales agebant causas, fabricabant cruces, damnatos necabant & sepeliebant, imò ipsorum religiosissimi ac sanctissimi sindonem ac aromata emebant, omniaque procurabant quæ ad mortuorum sepulturam faciebant, à quibus statim ut sol occidit, religione sabbati abstinerunt, totoque die sancto ab iis qui verunt. Respondent quæ ad mortuorum sepulturam spectabant, fuisse opera charitatis quæ dies sanctissimus admittebat: præterea Judæos adeò profanos fuisse, ut vel sabbati religionem flocci fecerint. Replio, opera ad sepulturam spectantia tam fuisse profana, ut ab istis *Josephus*, & sanctæ mulieres toto sabbato religione dici abstinerint, &

verò licet Judæi profanissimo essent corde, usque adeo tamen in externis religiosos agebant, ut ne minima, quæ ullâ specie diem sacrum contaminate videbantur, admitterent.

Quintum argumentum ex Joan. 19. 31. Sabbatum post Christi mortem dicitur *dies magnus*, denominatio hæc non oritur ex ipso sabbato, nam sic omni sabbato competeret, sed ab aliquâ magnâ solennitate sabbato adjectâ, in festo Azymorum nulla erat magna solennitas, nulla sancta convocatio, nisi die primo & ultimo, ultimum autem nemo vult eo anno incidisse in sabbatum; Ergo primus fuit qui tunc incidens in sabbatum ei magni diei titulum acquisivit; & verò primus Azymorum verus fuit die præcedente scilicet decimoquinto Nisan, quo Christus post legale suum Pascha passus est; sed primus ille Azymorum, qui sabbatum in quo Christus in sepulchro cubuit effecit diem magnum, fuit etsi non verus, Judæorum tamen primus Azymorum, quem illi, ne duæ magnæ solennitates se continuò sequerentur, ex Synedrii præscripto in sabbatum transtulerunt, ut sic sabbatum hoc aliâ maximâ solennitate auctum merito *dies magnus* diceretur. Respondent tres Cardinales, dictum illud sabbatum magnum ob concursum tertii diei Paschatis seu secundi Azymorum cum sabbato; translationem autem feriarum fabulam esse diebus Christi, & dum staret secundum templum inauditam. Replio, dies Azymorum inter primum & ultimum non erant solennes, nec quicquam magnitudinis addebant sabbato. Quod ad translationem feriarum attinet, eam tam firmiter demonstrat *Paulus Burgenſis*, & tot testimoniis antiquorum Rabbiorum *Causabonus* aliique confirmant, ut ipse *Petavius* eam amplectatur. Non equidem existimo translationem istam feriarum fuisse divinam, licet hoc disertè affirmet cum *Calvinus*, tum *Beza*. Nam si fuisset divina, cur non eam Christus sequutus est? Et tamen non probo *Ludovicum de Dieu*, nec ejus auctorem *Joannem Cochum*, qui contra Doctissimos cum Reformatorum tum Jesuitarum hanc feriarum translationem negat: certè sine câ sat rectè defenditur tertia nostra sententia, quæ tantum affirmat rem, quòd Christus suum Pascha pridie quàm cæteri Judæi eorum Pascha celebravit, non autem unum aliquem istius rei modum, etsi modus hic translationis unius feriæ in aliam, nimirum Paschatis in sabbatum videatur expeditior alio quovis, quem adhuc videre mihi contigit. Certe modus quem *Petavius* à *Ludovico de Dieu* didicisse videtur, multò est impeditior, scilicet eo anno incidisse Pascha in sabbatum ex Sacerdotum ignorantia, & incertâ Noviluniorum calatione, modus hic non probatur à *Petavio* idoneis argumentis, & verò tam incertam & perplexam

5.
Quid sabbatum magnum.

omnium inter Judæos festorum rationem reddidisset, ut populo Israëlitico omnino indigna videatur.

Sed ne in hac quæstione sim nimius concludo, notans tantum in fine Annotatores Anglicanos ultimos ad Joan. 18. 28. nihil certi in hac quæstione affirmare, inclinare tamen ad sequiorem sententiam, nimirum secundam, & pro ea argumenta varia ex Pontificiis inprimis afferre, quæ nos jam refutavimus.

QUÆSTIO XIV.

De horâ Passionis Christi.

Explicatio
Dubii.

TEmpus crucifixionis Christi diversimodè ab Evangelistis videtur narrari: Joan. 19. 14. *Pilatus* sedit in tribunali circa horam sextam, Marc. 15. 25. horâ tertiâ Christus dicitur crucifixus, & versu 33. horâ sextâ factæ sunt tenebræ super totam terram usque ad nonam, Lucæ 23. 44. hora circiter sexta factæ sunt tenebræ. Matt. 27. 45. ab hora sexta tenebræ fuerunt ad nonam. Varias hic *Maldonatus*, *Zuarez*, & alii quæstiones movent, sed præcipua, quam nos solam intendimus, est una: Quî Christus crucifixus est hora tertia, & tamen ad crucem condemnatus est non ante sextam? Quidam levi brachio hanc quæstionem ut facilem perstringunt, sed alii tam veteres quam recentiores, satis arduam profitentur. De *Dien* affirmat difficillimam. De locorum dictorum conciliatione varias invenio sententias, ex omnibus communissimam, ut solco, amplector.

Solutiones
Augustini
modeste re-
sulantur.

Opinantium hinc agmen ducit *Augustinus*; is in prolixo illo cap. 13. lib. 3. de consensu Evangelistarum in dubii hujus solutione valdè laborat: duas solutiones affert, priorè ex sua mente; posteriorem ex aliorum, quam tamen ipse satis approbat, etsi cum modestia, ut se profiteatur paratum accipere à quovis tertiam, si quis meliorem utraque sua possit afferre: utramque etiam proponit tract. in Joan. 117. sed in Psal. 63. nobis 64. ver. 3. tantum priorem; sicut hæc sola etiam affertur lib. 65. quæstionum quæst. 15. & libro quæstionum V. ac N. Testamenti quæst. 65. Duo quidem hi libri *Augustini* non sunt, nam continent multa non tantum contra expressam Scripturam, sed etiam contra ipsum *Augustinum*, etsi à *Suarezio* & aliis ut genuina *Augustini* scripta citentur.

Prior solutio hæc est, *Marcum* loqui de crucifixione Christi per Judæorum linguas, *Joannem* & reliquos Evangelistas de crucifixione Christi per Romanorum manus; priorem factam horâ tertiâ tribus horis post ortum & tribus ante meridiem cum Judæi clamarent; *crucifige, crucifige*; posteriorem in meridie, cum *Pilatus* traderet Christum militibus crucifigendum.

Alterâ solutio est, *Joannem* intelligi posse

de sextâ horâ, non dici sed *παρουσίου*; *παρουσίου* autem incepisse ab horâ noctis nonâ, tribus scilicet ante ortum horis, cum in domo *Cajaphæ* Christus à Sacerdotibus blasphemia, morte dignæ damnaretur: ab hac nonâ noctis ad dici tertiam sex erant horæ, ita ut *Joannis* sexta *παρουσίου* eadem fuerit cum *Marci* tertiâ diei. *Thomas Aquinas* utramque hanc *Augustini* solutionem adducit in parte tertiâ summæ quæst. 46. secundo ad secundum; item in Catenâ ad *Matth.* 27. 25. sine omni suo dissensu: quo minùs decuit *Maldonatum* & alios tam ex Pontificiis quàm Protestantibus istas rejicere cum fastidio. Equidem utramque puto rejiciendam, sed neutram indignabunde & cum stomacho, cum utraque probabilior sit variis aliorum tam priorum quàm posteriorum commentis.

Cur prior non placeat hæc sunt rationes. Primò. Crucifixio de quâ *Marcus* 15. 25. est vera & realis per manus Romanorum militum, quia de hac solâ *Marcus* loquitur verbis antecedentibus, nequaquam verò de crucifixione metaphoricâ per linguam. Secundò. Judæorum consilia & vehementia desideria, ac furiosæ conspirationes de morte Christi diu præcesserunt horam *Marci* tertiam. Tertio. Judæorum petitio de Christo crucifigendo non potest dici Christi crucifixio, antequam *Pilatus* de eo crucifigendo sententiam tulisset, inprimis cum adhuc *Pilatus* ejus crucifixioni adversaretur.

Posterior displicet. Primò. Quia *παρουσίου* stricta Paschatis incipiebat à nonâ diei tribus horis ante occasum & ante vesperam in quâ comedebatur Pascha: latè verò sumpta incipiebat à primâ horâ istius diei cum oriebatur sol; nulla autem Scriptura, nec ulla ratio *παρουσίου* inchoat ab horâ nonâ nocturnâ. Secundò. Nemo *παρουσίου* quovis modo sumptæ tribuit plures horas quàm duodecim, hæc autem solutio ei dat quindecim, tres noctis & duodecim diei. Tertio. Nulla ratio est cur præparationem ad mortem Christi assignemus nonâ istius noctis (de quâ horâ nihil loquitur Scriptura) potius quàm horis prioribus, in quibus Scriptura ditertè ponit Christi apprehensionem, prodicionem, ultimam cenam, & alios actus præparatorios ad ejus mortem. Quarto. Supponit hæc solutio Christum pependisse in cruce horis sex, à tertiâ ad nonam, cum tamen *Joannes* & alii Evangelistæ dent cruci tres tantum horas, ut infra videbimus.

Sententia secunda vult *Marci* textum à librariis corruptum, quasi quod Evangelista scripsisset horâ sextâ per figuram, quam *επιση* Hieronymi *επιση* vocant, id ob similitudinem decepti librarii transtulissent in notam numeri tertii. *Hieronymi* hæc est sententia in Psalmi 77. initio, quem sequitur *Cajetanus* in *Mat.* 15. 25. & *Sixtus* Senensis Biblio. 6. annot. 131. Biblia Æthiopica

thiopia hanc lectionem sequuntur, in iis enim apud *Marcum* habetur horâ sextâ. *Aquinus* locis supra citatis, hanc sententiam affert absque ullo displicentiæ signo. *Theophylactus* in Joan. 19. 14. eâdem vadit viâ nisi quod errorem transferat à textu *Marci* ad textum *Ioannis*, apud quem genuinam lectionem vult horâ tertiâ non sextâ. *Theodorus Beza* in *Marcum* vocat hanc solutionem violentam, nihilominus eam haberi dicit, tam in *Cimerni* quàm suo vetustissimo manuscripto, eamque Poëtam *Nomum* sequi, imò verò in Joan. 19. 14. ipse lectionem hanc rectam affirmat. *Gerardus* in harmoniâ passionis cap. 11. adducit *Petrum Alexandrinum* affirmantem *Ioannis* Evangelium ipsius manu exaratum, quod in Ecclesiâ Ephesinâ suis diebus asseruatur, legere horâ tertiâ, non sextâ.

Sententia hæc à cæteris, ut arbitror, omnibus tam Pontificiis quàm Protestantibus rejicitur, ut quæ nimis latam portam temerariis ingeniis pandat corrigendi Sacras Scripturas. *Hieronymus* in Psalmos commentarii ex *Petri* quinti sententiâ à *Mariano Victorino* sicut ipse in præfatione narrat, rejecti sunt in volumen ultimum ut dubii si non supposititii. *Bellarminus* fatetur in plurimis à falsariis corruptos. Certè *Hieronymus* in Commentariis ad *Matthæum* & *Marcum* nihil habet simile. Profectò *Augustinus* qui toties & tam prolixè quæstionem hanc pertractat non præterisset *Hieronymum*, siquid tale in ejus scriptis legisset. Quod *Petri Alexandrini* nomine citatur, mera videtur fabula; quis enim ejus diebus *Joannis* autographum extitisse credat?

Quod ad rem ipsam attinet, si vera esset quæ dicitur *Hieronymi* mens, legendum scilicet in *Marco* horâ sextâ, nullum remaneret dubium, & hæc lectione omnis Evangelistarum *Evilosophus* tolleretur, sed omnium tam impressorum quàm manuscriptorum *Marci* exemplarium fides contradicit huic sacri textûs mutationi, nec rem tantam *Æthiopicus*, qui nuper prodiit, interpres, sua unius auctoritate valet sustinere, neque major est *Theophylacti* ejusque sequacium contra alios omnes auctores: imò vero licet eorum textus apud *Ioannem* largiremur correctionem, nequaquam inde dubium solveretur, sed potiùs auferretur, cum *Marco* *Ioannes* jungeretur contra *Matthæum* & *Lucam*, his horâ sextâ, illis tertiâ crucifixum Dominum affirmantibus. Omitto quòd correctio hæc à *Theophylacto* recitata ipsi repugnet, nam is in Matt. 27. 45. Christum vult affixum cruci horâ sextâ meridianâ, fateor ob infirmam & falsam rationem, quod scilicet eâdem horâ & die electi Christi cruce redimendi essent, quibus *Adam* in Paradiso peccavit. *Adam* autem in Paradiso peccavit die sexto hebdomadis, eodem scilicet quo creatus fuit, idque in ejus dici meridi; quia meridiæ & hora dici sexta est tem-

pus ordinarium comedendi. Scopæ hæc sunt admodum dissolutæ, & argumenta futilissima refutatu indigna, et si *Cornelius à Lapide*, aliique Pontificiorum, hæc ut pulchra mysteria amplectantur.

Tertia sententia est *Ioannis Piscatoris*, qui *Ioannem* vult loqui more Romanorum, *Marcum* verò more Judæorum, Judæos autem numerasse horas diei artificialis ab ortu solis, Romanos à media nocte, sextam autem à media nocte contigisse in tertia ab ortu solis, qui in Judæa tum oriebatur horâ quartâ matutinâ. Hæc *Piscatoris* sententia non placet, et si multi viri doctissimi paulò aliter atque aliter explicatam approbent: nimirum de *Die* in Marc. 15. 25. Annotatores Belgici in Joan. 19. 14. Annotatores Anglicani ultimi in Luc. 23. 44. *Erasmus* in Matth. 27. 45. & alii. In ea hæc culpo. Primò. *Piscator* supponit ortum solem in Judæa tempore Paschatis horâ quartâ matutinâ, hoc est manifestè falsum: nam in æquinoctio, quod in Judæa cum Paschate coincidebat, sol nunquam oriebatur ante horam sextam matutinam.

Secundò. Supposito Solem ortum horâ quartâ, & tam multò mane Christum apud *Prælatum* accusatum, & post duarum horarum actionem, horâ scilicet sextâ seu tertiâ post ortum solis, ut habet *Marcus*, condemnatum & crucifixum, sequeretur Christum non sex tantum horis pendisse in cruce, sed totis novem, quod non tantum aliis omnibus Christianis contradicit, sed ipsi etiam *Piscatori*, qui ad Marc. 15. 25. Christum affirmat sex tantum horis cruci affixum.

Tertiò. Qui corrigunt *Piscatorem* in 19. *Joannis*, & Christum passum volunt horâ tertiâ seu nonâ matutinâ, ita ut sex horis in cruce pependerit, non solvunt dubium præ manibus, quomoddò *Ioannis* hora sexta Romana, ut volunt, coincidat cum *Marci* tertia Judaica, hæc enim Romanis nona non sexta fuit, nisi secundum *Piscatoris* superiorem expositionem necessariò rejiciendam.

Quartò. Emendatores sententiæ *Piscatorianæ* efficiunt *Ioannis* sextam antecedere *Marci* tertiam horis integris tribus, quod tanta est difficultas, ac si *Marci* tertiam totidem horis sequeretur.

Quintò. Omnes in hac sententia Christum volunt pendisse in cruce horis sex, à tertia ad nonam, hoc autem et si quidam ex antiquis affirmant, prout eos citat *Suarez* in tertiam Thomæ quæst. 50. art. 6. plerique tamen omnes Patres, & recentiores tam Protestantes quàm Pontificii tres tantum horas assignant Christo in cruce ab hora sexta in nonam, prout *Ioannis* locus præ manibus 19. 14. extorquere videtur; nam hora quasi sexta *Pilatus* nondum tulerat sententiam, ergo certam ante eam horam Christum non crucifixum. Præterea tenebræ quæ non sunt obortæ ante horam

In tertiâ
Piscatoris
sententiâ cul-
panitur.

1.

2.

3.

4.

5.

horam sextam meridianam facta sunt mox ab affixo cruci Christo, ratio enim earum communis est, quod sol radios suos divino miraculo retraheret à conspiciendo summo quod unquam in terris fuit seclere; non teneret hæc ratio si tribus totis horis à tertia ad sextam sol pendente in cruce Christum aspexisset, & miseris inortalibus ut hoc horribile spectaculum intuerentur lucem tandiu præbisset.

6. Sextò. Fundamentum totius hujus sententia non est firmum, scilicet Joannem 20. 19. loqui de diebus & horis more Romano, eo quòd vesperam etiam seram referat ad diem præcedentem non sequentem, contra morem Judæorum; qui vesperam faciebant antecedere diem non sequi. Resp. Licet semel aut iterum *Joannes* in diebus & horis sequutus fuisset Romanum morem, non inde probatur, eum semper aut plerumque aut loco nostro controverfo id facere, ubi *Matthæus* & *Lucas* qui non prætenduntur sequi Romanum morem, clarè cum Joanne passionem Christi incipiunt ab hora sexta. Præterea tam Judæorum quàm Romanorum mos fuit aliquando referre noctes ad diem præcedentem non sequentem: certè in celeberrimo die Paschatis mactandi inter duas vespervas diei decimi quarti Nisan, utraque vespera non ad diem decimumquintum quem inchoabant, sed decimumquartum quem claudabant, referebatur.

Septimò. Vir doctissimus *Guilielmus Estius* aliter hanc sententiam explicat in *Matt.* 27. 5. & *Marc.* 15. 25. Vultis, & sæpè repetit, solem in Italia tribus horis seriùs quàm in Judæa oriri, itaque cum in Italiâ, ubi *Marcus* suum Evangelium scribebat, hora esset tertia, in Judæa tibi Christus passus est, hora fuit sexta, scilicet meridies; magna certè viri docti hinc est inconsiderantia. Esto tribus horis in Italiâ sol seriùs oriatur quàm in Judæâ, quod tamen verum non est, nisi semicirculi ab ortu in occasum integra quarta pars detur intervallo quod est inter Judæam & Italianam. Certè gradus longitudinis ab ortu usque Hierosolymam quadruplicabunt eos, qui numerantur Hierosolymis Romam: sed hoc omisso conclusio omnino contradicit argumento, nam si sol tribus horis seriùs oriatur in Italiâ quàm Judæâ, tum hora sexta seu meridies in Italiâ non erit hora tertia pomeridiana, ut loquitur *Estius*, in Judæa, sed tertia antemeridiana, quam quidem putâstem fuisse *Estii* mentem, nisi sapius aliter scripsisset. Utcunque, ne sic quidem dubium tolleretur: esto *Joannis* sexta Hierosolymis fuerit tertia pomeridiana Romæ, cur tamen *Marcus* narrans quod accidit Hierosolymis afferret horas Romanas directas ad horizontem non Judææ sed Italiæ? Certè præter multa alia absurda hinc sequeretur Christum secundum *Marcum* non expirâsse ante horam diei Judaici duodecimam, & Romani sextam nocturnam, nimirum non

ante occasum solis, imò si sex horis in cruce pependit, & horâ tertiâ pomeridianâ affixus est cruci, non est inde depositus nisi tribus horis post solis occasum, & licet tribus tantum horis in cruce moratus esset, tamen non ante occasum & noctem, imò non nisi post occasum à cruce depositus esset, adeoque intra limites sabbati sepultus est, nec tertio sed secundo die resurrexit, quæ omnia sunt contra Christianam fidem.

Sententia quarta est eorum qui horam tertiam interpretantur non de crucifixione, sed de divisione vestium versu superiore notatâ, quasi illâ facta fuisset tertiâ horâ post crucifixionem. De *Dieu* hanc sententiam innuit quasi interpretis Arabici, sed temerè, nam Arabs & etiam Syrus non hinc discedunt à Græco ꝑ per ꝑ vertentes: Fateor Persam rectæ suæ interpretationi [& cum eum in crucem egressissent in horâ tertiâ] addere malam mantiflam [postquam eum in crucem suspendissent] quæ partim est tautologia, partim corrupta paraphrasis; utcunque de *Dieu* hanc sententiam ex professo rejicit. *Heinsius* tamen in *Marci* 15. 25. eam mordicè amplectitur, & fusè conatur probare cum acerbitate, vulgarem & veram sententiam ut argutias rejiciens. Sententiam hanc *Suarez* dicto loco oppugnat in *Marcello* Monacho Romano doctissimo, ex quo eam sumpsisse potuit *Heinsius* licet dissimulet. Non hinc probo *Baldwinum*, *Valerium* qui in dubiis hujus solutione aliquando *Grotii* verbis sententiam communem & veram affert, alibi tamen verba de *Dieu* & *Heinsii* adducit tam veritati quàm sibi invicem repugnantia, sine ullo displicentiæ signo.

Contra *Heinsii* sententiam sic arguo primò. *Quia* 1. Hoc solo versu *Marcus* notat tempus crucifixionis; Ergo si tempus hinc referatur non ad crucifixionem sed divisionem vestium, tum quo tempore Christus est crucifixus omninò præterit *Marcus*, cum tamen notet tempus actionis multò minùs notabilis.

Secundò. *Matthæus* divisionem vestium subjungit immediatè crucifixioni 27. 35. Idem facit *Lucas* 23. 34. & *Joannes* 19. 23. imò & ipsè *Marcus* 15. 24. Ergo non sibi & cæteris omnibus contradicit differendo divisionem vestium in tres integras horas post crucifixionem.

Tertiò. Divisæ sunt vestes secundum *Matthæi*, *Marci*, & *Luca* relationes ante obortum tenebrarum: Atqui si tenebræ (nedum actiones ante tenebras) non sunt obortæ totis tribus horis post crucifixionem, tum Christus pependisset in cruce diutiùs sex horis.

Quartò. Unicum *Heinsii* fundamentum est hebraismus in conjunctione ꝑ quam hinc vult significare ꝑ post, sicut frequenter, inquit, Hebraica conjunctio ꝑ exponitur in Vet. Testamento. Hebraismus hunc non probat *Heinsius* vel uno exemplo quòd scilicet LXX Interpre-

Estii inconsiderantia.

Sententia quarta Heinsii rejicitur.

Quia 1.

2.

3.

4.

terpretes unquam conjunctionem ꝛ transulerint per $\mu\phi$: fateor res conjunctione connexas satis frequenter accidere post illas quibus annexæ sunt, non tamen hoc fit per Hebraismum, aut ullam virtutem particulæ ꝛ. Locus quem inprimis premit *Heinsius* Jos. 7. 25. postquam lapidassent eum, non facit ad rem. Nam primò Græci Interpretes verbum Hebraicum $\mu\phi$ non transferunt $\mu\phi$ $\tau\acute{\iota}$ $\lambda.$ $\rho\theta$ $\beta\epsilon\lambda\eta\sigma\sigma\epsilon\upsilon$, quod *Heinsio* fuit probandum, sed verba illa ut eadem cum precedentibus omninò omittunt; sicut etiam facit Latinus Interpres & Syrus: verum est Chaldaum Paraphrasten transferre illic ꝛ per $\mu\phi$ post, sed nullâ necessitate, nam Interpres Arabs & versio vetus Anglicana ac nova Belgica retinent conjunctionem $\mu\phi$, licet nova Anglicana & Italica eam vertant post. Sed demus hoc loco *Josua* necessario sic vertendum, cum tamen vicies milles & multò sapius ꝛ vertatur per $\mu\phi$, quid hic unicus locus ad textum præ manibus? quem nullus in ulla lingua interpres, vetus, novus, vertit per post, si unicum Æthiopicum excipias; quem vidisse non videtur *Heinsius*, aliàs proculdubio citasset. Utcunque nullus adferri potest textus, ubi in uno versiculo suis punctis circumcluso determinatum tempus certæ actioni applicatur per conjunctionem copulativam; in quo istud idem tempus ab ea actione separandum est, & ad aliam referendum, minimeque omnium verum hoc est in verbis nostris; nam apertè hic *Heinsius* fatetur divisionem vestium ad nullum certum tempus attingi. Concludimus ergo, non ad horam tertiam post crucifixionem. Ergo vana est & evanuit, ipso fatente, tota *Heinsii* disputatio.

Restat quinta & ultima sententia *Calvini*, *Beze*, *Gualteri*, *Paræi*, *Ralloi*, *Gerardi*, *Deodati*, & aliorum Protestantium: *Jansenii*, *Maldonati*, *Feri*, *Baronii*, de *Valentiâ*, *Suarezu*, & fere omnium Pontificiorum, locos scilicet conciliandos gemina distinctione. Prior est, aliter Iudæos, aliter Romanos dierum & noctium horas numerasse. Romani incipiebant diem à media nocte, & inde ad mediam noctem numerabant horas viginti quatuor, vel ob faciliorem usum distinguebant diem naturalem in duas duodecimas, sicut & nos hodie; priorem horam primam numerantes à media nocte, posteriorem à meridie. Iudæi verò incipiebant suum diem ab occasu solis, & inde ad proximum occasum numerabant horas viginti quatuor; & etiam sicut Romani ob faciliorem usum dividebant totum suum naturalem diem seu $\nu\alpha\lambda$ $\mu\eta\mu\epsilon\sigma\sigma\epsilon\upsilon$ in binas duodecimas, quarum priorem primam numerabant ab occasu, & priorem duodecimam ponebant in ortu, sicut posteriorem primam numerabant ab ortu, & posteriorem duodecimam ponebant in occasu. Ista omnes concedunt, ac faciliè probantur ex Mat. 20. ubi posterior pars $\nu\alpha\lambda$ $\mu\eta\mu\epsilon\sigma\sigma\epsilon\upsilon$ dividitur expressè in

duodecim horas diurnas. Ex his patet Romanam nostramque horam sextam matutinam respondere Judæorum horæ primæ diurnæ, & Judæorum tertiam diurnam respondere nostræ ac Romanorum nonæ matutinæ, Judæorumque sextam diurnam nostræ duodecimæ, ac nonam nostræ tertix pomeridianæ, & duodecimam nostræ sextæ vespertinæ. Etsi autem in Iudæâ nulli in anno dies strictè loquendo erant Æquinoctiales præter duos; tam enim illis quam nobis sphaera est obliqua: tamen quia ipsis multò minor erat elevatio poli quàm nobis, & propiùs multò quàm nos illi accedebant ad sphaeram rectam, & in æstate eorum dies nostris erant breviores ac in hyeme longiores; hinc factum ut toto anno eorum dies artificialis faciliùs conjiceretur quàm noster in duodecim horas, non quidem semper æquales, sed paulò longiores æstate, ac breviores hyeme.

Major, imò tota difficultas est in distinctione secundâ. Dividebant Judæi suos dies non tantum ut suprâ, sed etiam duodecim horas tam noctis quàm diei subdividebant in quatuor quadrantes, quorum quilibet tres continebat horas; quadrantes hos noctis vocabant vigilias: quòd autem nox in quatuor divideretur vigilias, variis Scripturæ locis patet, Lucæ 12. 38. legimus de vigilia secundâ & tertîâ. Mat. 14. 15. legimus de vigiliâ quartâ. Psal. 63. 6. de noctis vigiliis in genere. Quadrantes diei non tam distinctè apparent in Scriptura, rectè tamen colligi possunt ex proportionem diei ad noctem; imò verò distinctè nominantur ferè omnes quadrantes diei in diversis Scripturis; certè tertia, sexta, & nona hora, ut tempora ad preces & sacrificia destinata multoties memorantur, imò ex eo publico usu in aliis privatis negotiis communiter usurpabantur, ut videre est Mat. 20. & alibi; neque tantum apud Judæos, sed & ipsos Romanos dividebantur dies in quatuor quadrantes, ut Centuriatores Magdeburgici centur. 1. lib. 1. probant, & post eos *Baronius* ex *Censorino*; utrum verò quadrantes illi denominentur ab eorum primâ an ultimâ, non putamus operæ pretium controuterere, nimirum an primus quadrans denominetur ab hora sua prima, ut plerique, an à tertîâ ut *Baronius*, & alii pauci, parum refert, modò illa seu prima seu ultima contineat totum quadrantem.

His positis, solutio quæstionis evadit satis clara & facilis. Christum diei crucifixum à *Marco* horâ tertîâ, quia crucifixus est intra spatium istius quadrantis, qui à tertîâ denominatur: deinde diei crucifixum à *Joanne* & reliquis horâ sextâ, aut horâ ferè sexta, quia quadrantis illius secundi sexta fuit alterum extremum, ita ut actiones intra tertiam & sextam peractæ, dicerentur peragi vel tertîâ vel sextâ, denominatæ scilicet ab utrolibet extremo, pro loquentium arbitrio.

*Collatio
dierum &
horarum
Iudæo-
rum cum
Romanis*

*Distinctio
quia transit
tam in die-
bus quàm
noctibus.*

*Quinta
Calvini
sententia
confirmatur.*

Respondetur ad objectionem primam.

Contra hanc sententiam primariæ objectiones sunt duæ. Prima. Divisio diei per quadrantes asseritur, sed non probatur. Resp. probatio hujus asseriti est melior, quam ulla; quæ pro prioribus sententiis asseritur: consequentia, à divisione noctis in quadrantes, ad divisionem diei in eosdem, est bona: inprimis cum quatuor quadrantum diei principia penè omnia in sacris literis memorentur, nimirum hora tertia, sexta, nona. Ex his tribus quarta sponte sequitur, seu primam seu duodecimam nominaveris.

Etiã ad 2.

Secundò objicitur, supponere sententiam hanc Christum crucifixum horâ circiter sexta, & tenebras etiam obortas circa eandem horam, tot autem Scriptura narrat inter Christi crucifixionem, saltem inter sententiam *Pilati* de Christo crucifigendo & obortum tenebrarum, ut peragi tam paucillo spatio potuisse non videantur. Resp. Dura & gravis est hæc obiectio, respondemus tamen Scripturam & optimos auctores non intelligendos sæpè in Mathematico rigore, sed laxiùs secundum usum civilem & politicum, inprimis ubi molliens particula quasi expressè adjungitur temporis; omnia itaque dici posse acta hora sexta, quæ inter terminos, principium scilicet & finem istius horæ sunt facta: & omnia hora quasi sexta fieri dicenda sunt, quæ horæ dimidio ante vel post sextam peracta sunt. Jam verò in sesquihora multæ actiones peragi potuerunt, inprimis à viris furore & malitiâ plenis; qui omni vi, omni arte, Christi exitium deproperabant & præcipitabant. Prolixæ istæ inter Judæos, *Pilatum*, ac Christum disceptationes: flagellatio, coronatio, missio ad *Herodem*, ablutio manuum *Pilati*, & alia multa in historiâ passionis memorata peracta sunt, antequam *Pilatus* ultimum in tribunali sedit, horâ quasi sexta: iter autem in *Golgotha*, & omnia quæ in viâ contigerunt, & ipsa crucifixio ac divisio vestium, & alia complura horâ, ac semisse potuerunt facilè peragi; & cætera vel in tribus horis tenebrarum, vel eo post tenebras tempore, quo Christus vixit, acta sunt.

Areopagita fabula de tenebris tempore crucis.

Præterea tenebræ istæ non videntur usque ad eò crassæ & palpabiles ac *Ægyptiacæ*, in quibus nihil quicquam potuit moveri, sed tales potius in quibus Dominus potuerit alloqui cum latrones, tum matrem ac *Ioannem*, quin etiam astantes ipsum alloqui, illique illudere potuerint, sive *Origenis*, sive *Hieronimi*, sive *Areopagita* de illis tenebris sententiam acceptemus. Seu enim crassæ nubes, cum *Origine*, solem caligine involverint, cum *Hieronimo* ipse sol suos radios retraxerit, seu cum *Dionysio* luna accurrens totalem solis eclipsim effecerit, non tamen necesse fuit, nec ullum novi, qui affirmet tantam fuisse obscuritatem, quin dicta omnia potuerint in eâ peragi: et si modus tenebrarum *Dionysianus* val-

dè fabulosus videatur. Quid enim attinet multiplicare miracula absque necessitate, ut prope in momento ab ortu advolaret plena luna in meridiem, & ibi in alio momento se collocaret in Eclipticâ directè sub sole, ut ejus totam faciem obscuraret; deinde in eodem statu ad trihorium consisteret; quartò, ut pariter in momento retrocederet ad priorem in ortu stationem? Horum unumquodque tantum fuisset miraculum, quantum ipsæ tenebræ: & licet de iis Scriptura altè fileat, *Dionysius* tamen scribit omnia suis se oculis spectasse. Benè habet quòd *Origenes*, *Hieronymus*, & alii prioribus seculis viri docti de supposititiis istis fabulis nihil quicquam inaudiverint. Certè non debuit *Vwardus* noster in quæstionibus suis ad Matt. 27. istas *Pseudoareopagita* lberas nenas, quarum ipsos Pontificios pudet, approbare.

QUÆSTIO XV.

De numero Paschatum à Baptismo ad mortem Christi.

Inter omnes Chronologos antiquos, novos, ^{Quæstionis momentum.} celebris est hæc quæstio, inter plerosque etiam Evangelii interpretes; ajo plerosque, nam fateor ea est aliquorum prudentia, ut quos solvere nequeunt nodos intactos & innominatos transiliant. Quæstio etiam est magni momenti; nam ab eâ pendet certa determinatio annorum Christi in terris: imò prout ea solvitur totius sacre Chronologiæ corpus hac ex parte, vel rectè compingitur, vel pravè luxatur unius, duorum, aut plurium annorum necessariâ additione; vel non minùs necessariâ detractone. Talcautem est Chronologiæ corpus ut ejus omnes artus ita arcè cohæreant per Astronomicos & Chronologicos circulos, ut si in diebus nedum annis sit error aut variatio, tota facies cæli, totaque compages temporum alteretur.

Quinque hic sunt principes sententiæ. Prima est *Irenæi* adversus hæreses lib. 2. cap. 39. ascribentis Christo annos quadraginta sex aut quinquaginta, ponentis tamen Baptismum in anno tricesimo, prout habet Evangelista: cum itaque post Baptismum viginti aut sedecim minimum annos Domino attribuit, necesse est, ut tot Paschata post Baptismum numeranda censuerit. *Augustinus* & alii sententiam hanc refutantes videntur eam ascribere pluribus quam *Irenæo*, nullum tamen nominatim lego præter *Irenæum*, quicam defenderit. Certè repugnat manifestis scripturis, nam crucifixus est Dominus sub *Pontio Pilato* imperante *Tiberio*, cujus anno decimoquinto baptizatus erat Dominus. Si autem mortuus non fuisset ante quinquagesimum aut quadragessimum sextum, oportet ut fuerit passus diu post revocatum ex *Judæâ* *Pilatum*, & mortuum *Tiberium*; nam *Pilatus* præsidebat *Judææ*

dæ non ultra annos duodecim, nec imperavit *Tiberius* ultra viginti tres.

Rationes quas pro se *Irenæus* adfert omnino non sunt validæ. Prima. Ex eo quòd dixerint Judæi Joan. 8. 57. Nondum quinquaginta annos habes, sequitur Christum tum temporis propinquum fuisse annis quinquaginta. Resp. Ex hac vulgi suppositione Christum nondum attingisse annum quinquagesimum, nihil sequitur de propinquitate vel ad quinquagesimum vel ad quadragesimum, sed tantum virum fuisse non provec̃tæ ætatis, ut magis appareret absurdum, quòd *Abrahamo* se priorem affirmaverit.

Secundum *Irenæi* argumentum. Jesus omnem sanctificavit ætatem, infantiam, pueritiam, juventutem, senectam, Ergo quinquagesimum annum, à quo senectæ incipit, ipse attingit. Resp. Multa Christus sanctificavit quæ ipsi in suâ personâ nunquam contigerunt, omnes morbos, febres, lepras, puerperia, phihises, pleureses, hydropes, & alios innumerabiles suis sanctificavit, omne genus vitæ piis per Christum sanctificatur, mercatura, militia, artes omnes liberales & illiberales, quas tamen Christus in sua persona nunquam exercuit.

Tertium argumentum. Christus jure merito ab omnibus Rabbi & Magister est nuncupatus; Ergo magistri habuit ætatem, ætas autem Magistri erat annus quinquagesimus aut quadragesimus. Resp. Ad ordinarii Doctoris Levitæ, ac Sacerdotis munus exequendum non plures quam triginta annos lex requirebat: ad prophetam qui extra ordinem ad Doctoris & Magistri munus vocabatur, nullum tempus certum fixum fuit.

Quartum. Viri Apostolici qui cum *Ioanne* & aliis Apostolis conversati sunt tantam Christi ætatem perhibuerunt. Resp. Fatemur *Irenæum* cum *Policarpo* aliquandiu in juventute versatum, & *Policarpum* cum *Joanne* Apostolo. Sed ut vel *Joannes* vel *Policarpus*, vel quisquam alius vir Apostolicus, illius traditionis auctor fuerit non est concedendum, nisi fortasse *Papias* aut similis quis ingenii simplicioris vir intelligatur, ad fabulas veris hiltoriis miscendas proclivior.

Certè *Baronio* eo usque sententia hæc *Irenæi* displicet, ut eam à veteribus hæreticis *Irenæi* scriptis infartam affirmet; hoc inprimis argumento, quòd ibidem *Irenæus* affirmet Christum anno tricesimo baptizatum, & tertio exinde Paschate crucifixum, quæ stare non possunt vel cum quinquagesimo vel quadragesimo ejus anno. Ego quidem libenter centuram hanc *Baroni* admitterem, sed præterquam quòd *Feuardentius*, *Maldonatus*, *Jansenius*, caterique omnes docti tam Pontifici quam Protestantes errorem hunc non falsariis, sed ipsi *Irenæo* impudent: addi-

tio hæc (ut vult *Baronius*) hæreticorum non tantum in fine capitis 39. adjungitur, sed etiam in penè toto cap. 40. prolixè ex sacris literis defenditur.

Dum hac de re in suâ ad *Irenæum* præfatione *Feuardentius* monachus agit, evomit in totam Protestantium nationem verbis contumeliosissimis plenos congios bilis, quasi contemptores, irrisores, & conculcatores Patrum. Profectò neminem novi virum doctum in nostra communione qui non tantâ quam quivis Pontificiorum cum reverentiâ Patribus assurgat: quandocumque autem in ipsis nævos reperiant, in iis corrigendis non aliam sequuntur regulam quam ipsi Jesuitæ approbant & præscribunt: hæc enim *Petarvii* in hac ipsa quæstione sunt verba ad *Epiphani* hæres. 51. Alogorum pag. 205. Multa sunt à sanctissimis Patribus nonnumquam parum verè attenteque scripta, quæ quidem præstare velle, religiosi fortasse sed parum prudentis esse arbitror, vehementius autem exagitare, neque religiosi neque prudentis: nos eâ quâ par est moderatione, in divinatorum hominum (sed hominum) errores ac lapsus non tam inquirimus, quàm oblatos ultro ac vel invitis occurrentes, ne cui fraudi sint. patefacimus, tueri autem atque defendere nihil magis quàm eorum vitia (si quæ fuerint) imitari debemus.

Sententia prima peccavit in excessu, secundæ peccatum est in defectu. *Tertullianus*, *Clementis Alexandrinus*, *Lactantius*, *Tatianus*, *Julius Africanus* apud Hieronymum in Dan. 9. *Augustinus*, & alii multi Patrum, unum tantum annum inter baptismum & mortem numerant. Sententia hæc expressis *Joannis Evangelistæ* locis repugnat, ubi tria saltem paschata à baptismo ad crucem disertis verbis leguntur. Distinctio *Hemici Philippi* errorem hunc non palliat, quòd scilicet auctores hi indefinitè numerum tricesimum quasi rotundum accipiant, non negantes in accurato calculo eum ad aliquas annorum excrecentias extendi posse. Quòd hæc ipsorum mens non fuerit, & quòd a baptismo ad mortem, unicum tantum sine ulla extensione annum agnoverint, argumentum quod ex *Isai. 61. 2.* afferunt, satis manifestat, inde enim concludunt Christum prædicasse annum Domini acceptabilem, quem *Isaias* in numero singulari, efferens facit tantum unum. Præterea baptisma & crucem sub iisdem ejusdem anni Consulibus [duobus Dominis] dicti auctores volunt contigisse. Itaque ficulneum velum est omnis hîc distinctio, & excusatio manifesti erroris frustranea est.

Tertia sententia tria paschata seu duos annos numerat inter baptismum & Crucem: hujus auctor est *Irenæus*, & post eum *Epiphanius*, quos sequuntur plurimi, *Lyrannus Abulensis*, *Peregrinus*, *Maldonatus*, *Petarvius*: etiam ex nostris *Calvinus*, *Misculus*, & alii.

Irenæi rationes solvuntur.

1.

2.

3.

4.

Feuardentius Petarvii insolentior.

Sententia secunda Tertulliani unum tantum Pascha Christo Ascribens post baptismum repudiat.

Irenæum Baronius frustra excusat.

Tertius Epiphanius de tribus Paschatis etiam rejicitur.

alii. Sequuntur hi *Epiphanium* in numero Paschatum, sed non in rationibus istius numeri. Concludit hic ex Isa. 61. 1. prædicasse Christum duos annos, alterum acceptabilem, quo omnibus accepta & grata erat Christi doctrina; alterum contradictionis, quo Christo à Judæis est contradicium. Quàm frivola sit hæc *Epiphanii* argumentatio *Petavius* loco supra citato ostendit, ubi etiam *Epiphanium* rectè corrigit, dum malè vult colligere duo Paschata ex Joan. 7. 10. 37. ibi enim agitur de uno tantum festo non duobus, neque id Pascha fuit sed *αλωοπηγία*; rectèius multò *Irenæus* tria Paschata superstruit tribus aliis Evangelistæ locis, tam expressis ut iis non possit contradici, nimirum cap. 2. 13. cap. 6. 4. & cap. 13. 1. hic si stetit *Irenæus*, nec per apocripham traditionem multos alios post baptismum annos addidisset, de quibus nihil Evangelium, à magno se nexo præstitisset immunem. In hac tertia sententia tantum culpamus quòd pauciores annos & pauciora Paschata Christo attribuat, quam quæ ex scripturis clarè & necessariò eliciuntur.

Quarta de
quatuor
Paschati-
bus non fa-
ctis.

Quarta ergo sententia contra priorem, quatuor Paschata affirmat, non tria tantum; hanc sequitur *Cheremius*, *Beza*, *Iunius*, *Rollocus*, *Grotius*, Annotatores Belgæ (Anglicani hæc sunt ambigui, tantum enim proponunt sententiam hanc cum priori, nihil ipsi determinantes) *Baronius*, *Iansenius*, à *Lapide*, *Henricus Philippi*, *Emmanuel Sa*, *Toletus*, *Ferrus*, & alii multi ad Joan. 5. v. 1. Hujus sententiæ primarium fundamentum est, præter tria in prioribus *Joannis* locis expressa paschata, quattuor etiam firmâ consequentiâ evinci ex capite 5. ver. 1. Hoc quidem asserit *Irenæus*, sed, ut rectè notat *Petavius*, non propterea statuit plura quam tria paschata, eo quòd festum cap. 5. confundat cum Paschate capitis sexti. In hoc certè errat *Irenæus*, nam nemo dubitat quin hæc sine duo festa diversa, sed omnis difficultas est demonstrare festum capitis quinti fuisse pascha non aliud: prioris enim sententiæ auctores volunt fuisse Pentecosten, eo quòd sequatur immediatè Pascha capitis secundi. Verumenimvero hoc est apertè falsum; nam post pascha cap. 2. ver. 13. nominatim affirmat Christus versu 35. quatuor adhuc fuisse menses ad messem: ultima tritici messis prope claudebatur in Pentecoste, cum panes similia Deo offerebantur diebus quinquaginta post oblatum manipulum primitiarum in Paschate; à Paschate autem ad primam messem non erat unus mensis, imò vix unus dies, nam secundo die post Pascha offerebatur manipulus hordei, cum quo prima messis hordeacea incipiebat, & à Paschate ad secundam tritici messem in Pentecoste non erant duo menses, nedum quatuor, nam in quinquaginta Pentecostes diebus, decem desunt ad duos menses, ergo impossibile ut

hoc festum fuerit Pentecoste post primum Pascha: & si dicamus (quod nolunt hujus sententiæ patroni) fuisse Pentecosten post secundum Pascha, evertet hoc tertiam & stabiliet quartam sententiam, non minus quam si festum istud expressè concederetur fuisse Pascha.

Non omninò hic capio *Grotii* mentem: *Notatur Grotius.* vult ille festum Joan. 5. 1. intelligendum de Paschate, quatuor tamen menses Joan. 4. 35. memoratos, vult numerandos à primo Nisan; certe festum quod quatuor mensibus sequitur primum Nisan esse non potest neque Pascha, neque Pentecoste.

Cartwrightus, & quidam Pontificii, ut *Etiam Cartwrightus.* notat *Maldonatus*, festum Joan. 5. 1. nominatum volunt *αλωοπηγία*; hoc autem etiam est impossibile; nam *αλωοπηγία* celebratur mense Septembri, ut habemus Levit. 23. 31. Septembris autem antecedeat messem primam hordei, minimum mensibus septem, & secundam tritici mensibus novem, ita ut primum festum quod quarto mense ante messem apud Judæos immediatè sequutum est, nullo modo potuerit esse *αλωοπηγία*, inter hanc enim & quadrimestre ante messem intercedebant duo alia festa, nimirum Pascha & Pentecoste.

Sunt qui affirmant sciri non posse quod fuerit illud festum Joan. 5. 1. Ita *Cajetanus* & *Qualterus* in locum, qui sic sentiunt ad classem tertiam referendi sunt; contra quos pro quartâ sententiâ jam disputamus. *Et Cajetanus.*

Alterum quartæ sententiæ argumentum est Dan. 9. 27. ubi Messæ ante mortem prædicatio Evangelii asseritur futura per hebdomadæ dimidium, hoc est per annos tres & semestre, nisi autem ad passionem quatuor Paschata numeres, tantum Messæ ministerio temporis non dabitur; tria enim Paschata duos tantum annos efficiunt, sed quatuor efficiunt tres & tot menses, quòd à Baptismo ad proximum Pascha fluxerunt, qui fuere minimum tres secundum calculum communem quo Baptismus ad Januarii sextum, & sequens Pascha ad Martii vicesimum quintum, vel Aprilis tertium refertur, tres illi anni cum tribus mensibus dimidium hebdomadæ prophetiæ annorum expleti etsi non mathematicè & præcise ad mensem, diem, horam, & momentum, civiliter tamen & politicè, ubi secundum vulgarem loquendi modum laxior est calculus.

Quarta sententia hæcenus videtur vera, *Quinta sententia* sed ultra inquiritur. Num præter quatuor plura necesse sit Paschata agnoscere, quod quidam affirmant sententiæ quintæ auctores *Alexander Scaliger*, *Calvisius*, *Cassabonius*, *Deckerius*, & alii: hanc *Suarezus* fatetur non posse convinci falsitatis ex sacris literis, & *Henricus Philippi* nullam invenit rationem adæquatam cur hæc rejiciatur, quam quòd à communi doctorum sensu differat: Sed ista nulli cordato satisfacient, si modo ex scripturis vera ul-

ra ulla fundamenta hujus sententiæ afferri possunt, cujusmodi hæc quæ sequuntur afferri solent à fautoribus sententiæ. Primo Luc. 6. 1. *οὐ βραβευόντων δὲ ὑπερόργων* est primum sabbatum post diem secundum Paschatis, seu primum Azymorum, ut supra abundè confirmatum est, tam rationibus quàm auctoritatibus, Ergo hoc sabbatum supponit Pascha immediatè præcedens, illud autem non fuit vel primum Pascha Joan. 2. 13. vel secundum Joan. 5. 1. ergo tertium interjectum inter Joannis 5. 1. & Joannis 6. 4.

Quòd non fuerit primum patet ex eo quod diu post primum à Baptismo Pascha, *Ioannes Baptista* fuerit liber à carcere, ut Joan. 3. 24. videre est, sed ante illud sabbatum quo discipuli vellabant spicas *Ioannes* fuit in carcere, ut comparanti *Matthai* undecimum secundo cum duodecimo primo clarum est; neque verò sabbatum illud erat quod immediatè sequutum est secundum Pascha *Joannis*, nam eo sabbato Christus remansit Hierosolymis, ut habemus Joan. 5. 2. & 5. & sanavit ægrum ad piscinam *Bethesda*, nec eo die ambulavit cum discipulis per sata, neque verò in Paschate relinquere potuit Dominus urbem ante illud sabbatum, quod semper interveniebat inter Pascha & septimum Azymorum, seu octavum Paschatis, quia non nisi finito festo & peractis omnibus septem diebus Azymorum qui veniebant ad festum, illud deserebant. Ergo verisimillimum est sabbatum illud, in quo immediatè à Paschate ante finitum festum *Jesus* ambulavit per sata fuisse actum in Galilæa, cum *Jesus* metu Judæorum non ascendit Hierosolymam: hoc est *Scaligeri* & sequacium primum fundamentum cui quintum Pascha superstruunt.

Pontificii compelluntur ad quintum Pascha.

Pontificii plerique etiam cum stomacho hoc *Scaligeri*, seu potius *Mercatoris* inventum rejiciunt, sed ut ipsorum de quinto Paschate indignatio comprimatur, meminerint quam plurimos ex ipsorum doctissimis necessitate, ut videtur, adigi ad numerum hunc agnoscendum, licet ex alio principio; nam si inter Baptismum & primum miraculum Canæ, unum Pascha ponendum est, tum agnoscenda sunt minimum quinque paschata, saltè ab omnibus quartæ sententiæ auctoribus, nam illi omnes quatuor numerant paschata post nuptias Canæ; quod autem inter eas nuptias & Baptismum unum Pascha intervenerit, sic probamus.

In omni integro anno semper est unum Pascha: Atqui à Baptismo ad nuptias Canæ erat integer annus secundum magnam turbam doctissimorum Pontificiorum qui non tantum hoc affirmant; sed accipiunt pro publicâ Ecclesiæ fide, eo quod Ecclesia in suis liturgiis eodem die Januarii scilicet sexto Christi baptismum & miraculum in nuptiis celebrat, quasi hoc factum fuisset die ipso anniversario

quo Christus fuit baptizatus. Hic sensus est *Ruperti*, *Alcuini*, *Bernardi*, *Aquinate*, *Durandi*, *Cajetani*, *Suarezii*, *Barradii*, *Saliani*, *Marianæ*, & aliorum multorum quos citat *Henricus Philippi* in quæstionibus suis de nato & passo Christo pag. 66. *Baronius*, fateor, & alii sunt in diversâ sententiâ. Sed hi non omninò possunt salvere per omnia sua commenta Romanæ Ecclesiæ auctoritatem, quæ populis proponit credendum primum miraculum Christi eodem die anniversario peractum cum Baptismo, scilicet Januarii sexto, si autem in eo die nihil tale contigit, hoc pacto Ecclesia Romana docebit manifestè fallum.

Alio etiam modo evincitur quintum Pascha. *Deckerus* Jesuita doctissimus Christo dat annos in terris triginta quinque, & *Keplerus* Chronologus cum primis doctus triginta sex: secundum istorum fundamentum quintum Pascha erit necessarium, & verò nihil est quod Jesuitæ contra *Scaligerum* hîc disputent priusquam fratrum & Collegarum suorum fundamenta probè everterint.

Adfert vir doctus *Nisbetus* noster lib. sui pag. 260. contra quintum Pascha quinque argumenta. Primum, quod vocat infallibile, est ab annis vicibus Pontificum *Anna* & *Cajaphæ*. Tempore baptismi *Annas* fuit summus Pontifex Luca 3. 2. tempore passionis *Cajaphas* fuit summus Pontifex Joan. 11. 49. & 18. 13. anno vero insequenti *Annas* rediit ad Pontificatum Act. 4. 6. hinc apparet *Annam* & *Cajapham* vicissim administrasse Pontificatum, itaq; anno baptismi *Annas* & altero anno post baptismum *Cajaphas*, ac tertio anno iterum *Annas*, quartoque, *Cajaphas*, ac quinto iterum *Annas* Pontifices fuerunt, ergo à baptismo ubi *Annas* Pontifex, ad crucem ubi *Cajaphas* Pontifex, est intervallum trium aut quatuor, non plurium annorum, adeoque nec plurium Paschatum. Respondeatur concederemus *Annam* & *Cajapham* per annuas vices administrasse Pontificatum (quod plerique tam Pontificii quam Protestantes explodunt ut absurdum) non tamen esset argumentum infallibile. Nam primò qui unum tantum annum Christi ministerio attribuunt per hoc argumentum suam sententiam possent confirmare, nam in Evangelio non legimus expressum *Anna* & *Cajaphæ* Pontificatum, nisi in anno baptismi & anno crucis. Ergo inter baptismum & crucem unius tantum anni fuit intervallum. Secundo. Qui quinque aut sex annos ministerio Domini attribuunt æquè possent ad hoc argumentum confugere, nam ut *Nisbetus* *Cajaphæ* Pontificatus in cruce numerat quartam vicem ab *Anna* Pontificatu in baptismo, quidni *Keplerus* sextam eam vicem appellet: certè non infirmiora arbitratur *Keplerus* sua argumenta quibus probat sex annos inter baptismum & crucem fluxisse, adeoque omissas in Evangelio quatuor vices Pontificum quàm

Respondetur ad argumentum Nisbeti contra quintum Pascha. ad 1.

Annas & Cajaphas non erant Pontifices per vices.

Nisibetis sua quibus probat fluxisse quatuor & omiffas duas vices. Tertiò. Quod Act. 3. 6. vult *Nisibetis* Pontificem *Annam* quafi tum à *Cajaphà* ad ipfum rediiffet Pontificatus, nescio an ullus alius doctòrum hoc affirmet: incipiebat certè annus Judæorum à Nifan mense, & cum novo anno novæ Pontificum vices, si ergo in Paschate medio scilicet mensis Nifan *Cajapha* fuerunt vices, statim post ejusdem anni Pentecosten nondum potuit à *Cajaphà* ad *Annam* redire Pontificatus. Quarto. Difficultas erit in modo numerandi vices, nam si numeres exclusivè, intervallum erit duorum tantum annorum, sed si inclusivè, habebis annos quatuor.

Verum his omiffis ipsum argumenti fundamentum aggrediamur, invenio esse quæstionem valdè difficilem explicatu, & multum à doctis vexatam, quomodo *Annas* & *Cajaphus* dicantur in iisdem Scripturæ locis simul summi sacerdotes. Nolumus ex occasione præsentis argumenti in rem ipsam prolixè digredi, fateor *Bezam*, & post eum *Deodatium*, Annotatores etiam Belgas ante

Calvinus rectus sequitur *Iosephum* quam *Beza* *Eusebium*.

Nisibetum facere *Annam* & *Cajapham* Pontificatus per annuas vices administratores, sed in hoc solidius multò videtur *Calvini* iudicium, quod sequitur *Scaliger*, *Causabonus*, *Calvisius*, *Jansenius*, & plerique alii, nunquam scilicet uno tempore duos fuisse Pontifices. *Beza* nititur testimonio *Eusebii* historiarum lib. 1. cap. 10. *Calvinus* verò testimonio *Iosephi* Antiquit. lib. 18. cap. 3. & sequentibus. *Eusebius* equidem est unicus auctor duorum in annuâ vicissitudine Pontificatum administrantium, adèque triennii aut quadriennii à baptifino ad mortem Christi ex vicibus *Anna* & *Cajapha* deducti, sed *Eusebium* rectè refellunt *Scaliger*, de emendatione temporis lib. 6. pag. 505. & in præfatione ad *Eusebii* Chronicon, item *Causabonus* in *Baronium* exercitatione 13. par. 4. *Petavius* quoque de temporibus lib. 10. cap. 56. & alii: nam quæcunque hic habet *Eusebius*, ea omnia ex uno *Iosepho* defumere se profitetur, quàm autem diversa, imò adversa *Eusebio* *Iosephus* adferat, conferenti utriusque locos facile apparebit. *Iosephus* Antiquit. 18. cap. 3. 6. & sequentibus, tradit *Annam* constitutum Pontificem à *Quirinio* in fine dierum *Augusti*, destitutum autem à *Valerio Grato* Romano Præfide paulò post principia Imperatoris *Tiberii*, & ab eodem *Grato* in quatuor annis quinque Pontifices inmutatos, quorum ultimus *Iosephus* *Cajaphas* remansit in munere non tantum ad undecimum Præfidis *Grati* annum; sed etiam per totam Præfecturam *Pilati*, donec hic in vicessimo secundo *Tiberii* à *Vitellio* *Syria* Præfecto Romam missus est ad dicendam causam: tum etiam à *Vitellio* *Cajaphas* est à Pontificatu motus, & ei successor datus. Ex his *Iosephi* pessimè infert *Eusebius* primò

tempus prædicationis Christi fuisse à Pontificatu *Anna* ad *Cajapha* Pontificatum, inter quos quatuor erant alii, quorum singuli uno anno erant Pontifices. Quanta hæc est inconsiderantia? Num ullum *Iosephus* verbum quod insinuet Christi ministerium inceptum in Pontificatu *Anna*, & in *Cajapha* Pontificatu finitum? Et quoque si hoc verum esset, annon sex anni vel minimum quinque forent prædicationis Christi, utpote quæ per sex annuorum Pontificum, quos ex *Iosepho* *Eusebius* nominat, tempora duraverit. Secundò. An quicquam *Iosephus* de conjunctione Pontificatum *Anna* & *Cajapha* exprimit? Imò vero disertè inter eos aliorum quatuor Pontificum nomina conjicit. Tertiò. An ullum *Iosephus* verbum de annuâ Pontificum administratione? Verum est, illis quatuor Pontificibus inter *Cajapham* & *Annam* interjectis quadriennium assignat, sed *Anna* à *Quirinio* instituto imperante *Augusto*, & non nisi à *Grato* quarto aut quinto post *Quirinum* Præfide destituito, item *Cajapha* qui à *Grato* institutus totâ *Pilati* præfecturâ perleverans, à *Vitellio* gradu motus est, complures annos dat, imò aperte docet post *Herodis* tempora, usque ad ultimam templi desolationem ex merâ tyrannorum libidine Pontifices ad annos, menses, & dies, institutos fuisse absque omni regulâ, nisi quam ambitio & avaritia præscribebant.

Perperam ista ex *Iosepho* *Eusebius* præterdit se deducere, sed quod addit *Beza*, & post eum alii de annuorum istorum Pontificum administratione per vices, nullum non tantum *Iosephus*, sed nec ipse *Eusebius* verbum, imò è contrario nullum ex omnibus quos nominat Pontificibus *Eusebius* post quam à munere semel cessavit, ullis vicibus ad munus rediisse innuit.

Ob inventum hoc taxat *Beza* *Petavius* in errorem ubi suprâ, & tamen ipse in id ipsum coque *Beza* *Petavius* incidit. Solutio enim gravis istius dubii, Quâ *Annas* & *Cajaphas* simul Pontifices fuerint? in quâ cæteris omnibus rejectis acquiescit est, quòd administraverint Pontificatum per vices, verum ut à *Beza* differat, vult non annuas vices, sed vel diurnas, vel mensuras, prout *Pilatus* præscribebat, *Petavii* hoc commentum est multò vanissimum contra ea quæ tam ex *Iosepho* quàm *Eusebio* jam protulimus, ubi totâ *Pilati* præfecturâ solus *Cajaphas* absque ullo collegâ; vel diurno, vel menstruo, vel annuali Pontificatum administravit; sed nimis primum hoc *Nisibeti* argumentum pressimus.

Secundum hoc est. Agnus Paschalis Exod. 12. 3. 15. die decimo Nifan separatus est, ut macretur decimo quarto, itaque tres habuit dies præparationis ad mortem: ergo Christus tres annos habuit prædicationis præparatorios ad crucem. Affirmat auctor argumentum

Respondetur ad sequentium Nisibeti Argumentum.

mentum hoc non tantum esse validum, sed validum necessarium. Resp. Si concederemus ullum in hoc argumento valorem, non tres, sed quatuor aut quinque anni hinc concluderentur, nam à die decimo ad decimiquarti secundam vesperam sunt quinque dies: vult enim *Nisbetus* dies numerari à vesperâ priori, itaque dies decimus erit unus, undecimus alter, duodecimus tertius, decimustertius quartus, decimusquartus quintus, inprimis cum agnus maceretur inter duas vespervas, hoc est in fine diei decimi quarti, & initio decimiquinti, ut supra probavimus. Neque cuiusquam interpretum memini, qui non quatuor saltem dies separationis agni nominet: quod si cum *Nisbeto* tres tantum numerare placeat, quid fiet de dimidio diei & dimidio anni, pro quo hinc disputatur?

Ad rem ipsam respondeo. Nullâ auctoritate, nullâ ratione ex his diebus deducuntur ulli anni: agnus quidem Paschalis verissimus & clarissimus fuit Christi typus & separatio agni ad sacrificium, per nos licet, significet Christi separationem ad crucem, sed quod tres dies separationis agni præfigurent tres annos prædicationis Christi nullus est ante *Nisbetum* qui affirmet. *Ansforthum* video ex nostris & *Toletum* ex Jesuitis docere decimum diem separationis agni præfigurâsse Christi ingressum Hierosolymam die Palmarum, qui quintus fuit ante mortem, sed ex tribus diebus separationis agni concludere tres annos prædicationis Christi, aut quatuor Paschata à baptismo ad crucem, ineptius videtur, quàm si ex ætate agni, qui non potuit excedere unum annum, concluderemus cum Patribus Christi ministerium esse non potuisse diuturnius. Huiusmodi typorum applicatio gratuita est, ne dicam valdè temeraria & improbanda.

Tertium argumentum ex *Danielis* nono vigesimo septimo, ubi publicum Messie ministerium & confirmatio fœderis definitur dimidio hebdomadæ, hoc est, tribus annis & dimidio. Resp. Et si locum hunc *Nisbetus* post *Beroaldum* malè exponat, quasi Christus non fuisset mortuus in medio sed sine ultimæ septuaginta hebdomadarum, ut suo loco demonstravimus, tamen hinc elicitur argumentum solutu difficile, quod a Christi baptismo ad mortem fuerit media hebdomas, seu anni tres cum dimidio. Verum enim verò ipse *Nisbetus* solutionis fontem satis facilem aperit, distinguendo inter privatum & publicum Christi ministerium, illud à baptismo, hoc à Paschate *Joannis* secundo inchoans, illi anni dimidium, huic tres annos attribuens. Nullum quidem nos agnoscimus Christi ministerium privatum; nam non minis publica fuerunt Christi doctrina & miracula in Galilæâ quàm Hierosolymis: sed tamen, si hinc liceat distinguere, prout necessarium est distinguendum videtur ex *Matthæo* quarto decimo septimo,

ubi asseritur non nisi post conjectum *Joannem* in carcerem cœpisse Christum prædicare, & separare duodecim Apostolos ad prædicandum; apparebit plus quàm anni dimidium à baptismo ad eam prædicationem, & plures quàm tres annos ab ea prædicatione ad crucem fluxisse; nam duobus totis annis *Joannes* à plerisque doctis putatur remansisse in carcere. Sed nolo nunc in hanc difficilem controversiam descendere.

Quartum quod promittit *Nisbetus* argumentum non comparat. Quintum est ipsa ^{Ad quartum & quintum.} quæstio, quatuor scilicet post baptismum, non plura fuisse Paschata; ad hoc satis jam est responsum.

Quæstionem concludamus: Sententia prima omninò est absurda: secunda, tertia, quarta, secundum partem positivam sunt omnes veræ & certæ, sed secundum negativam & exclusivam falsæ: verum est enim quòd Christus prædicaverit unum annum, item duos, & tres, sed quòd tantum unum, tantum duos, vel tantum tres, falsum. Pro quintâ sententiâ nolim contendere contra tot & tantos auctores, videtur tamen valdè probabilis.

QUÆSTIO XVI.

Ad qua tempora Actorum Capitis septimi versus decimus sextus referendus sit?

Quæstio hæc quibusdam videtur leviuscula, & profectò quæstiunculam in terminis *Hieronymus* vocat epistolâ centesimâ quintâ. Sed, ut mihi videtur, reverendi Patris locutio hæc est prorsus *Ironica*: quæstionem enim ut levem suis obtrectatoribus proponit, quam illis relinquit dissolvendam; ipse tamen, quod multi queruntur, solvere nunquam conatus est. De tempore rei gestæ facile conveniret inter Chronologos, si de vero sensu loci inter interpretes constaret. Circa sensum quæruntur quatuor: primum, quòd à *Stephano Emmor* dicatur filius *Sichem*, cum à *Mose* perhibeatur *Sichemi* pater. Secundò. Quomodo sepulchrum *Sichemæ* emptum sit pretio argenti, cum *Geneos* trigesimo tertio *Jacobus* illud pretio agnorum emisse dicatur. Tertio. Quomodo Patriarchæ translati sint *Sichemam*, & ibi sepulti, cum solus *Iosephus* ibi sepultus fuerit. Quarto. Quomodo *Abrahamus* illum agrum emerit ab *Emmor*, cum ista ab *Emmor* emptio *Geneos* trigesimo tertio *Jacobo* ascribatur. Ad tria priora quæsitâ commodè satis responsiones afferuntur, sed ad quartum nulla dum meo quidem iudicio responsio apparet, quæ cuiquam ingenuo planè satisfaciât. De nihilo non est quòd tot viri docti omnium partium quæstionem hanc multò difficillimam, & penè insolubilem profiteantur. *Reverentissimus* summi iudicii vir in *Geneos* vigesimum tertium, Difficultas, inquit, est penè insolubilis, quæ omnium interpretum ingenia mirè torfit. *Luz*

doctus de Dieu in Actorum septimo decimo sexto locum vocat difficillimum & inexplicabilis difficultatis; non tantum ut *Salmeron* in Actorum quarto, gravia hinc sunt dubia, sed prout à *Lapide* implicatissima & difficillima. *Pererius* in Genes. 23. Prægravis, inquit, per ardua, & quorundam iudicio inextricabilis quæstio est, undique difficultatibus circumscripta, in qua quò me vertam nescio.

An *Sechem* fuerit *Emmor* & pater *Sechilus*?

Utcunque ad primum quæsitum, quomodo *Emmor* dicatur filius *Sechem* à *Stephano*, & à *Mose* *Sichemi* pater? In promptu respondere est, Interpretem Actorum Latinum malè addere vocem filii, cum in authentico Græco nihil tale habeatur, ibi enim est *Ἐμμὸρ ὁ Συχέμ*, quod aequè commodè, secundum Pontificiorum doctissimos, suppleri potest per patrem quàm per filium, ut tam ex profanis quàm sacris literis rectè probat *Beza*. Hinc verò necessariò per patrem supplendum est, cum *Moses* disertè *Emmor*, *Sichemi* patrem vocet.

Lectio Latina satis antiqua videtur, cum *Syrus* ne sequendo Interpretem Latinum *Mose* contradiceret, omninò ea verba filii *Sechem* omittat, legens tantum à filiis *Emmor*.

In hoc exemplar Arabicum, quo *Beza* & *Iunius* sunt usi, *Syrum* sequutum est, sed illud exemplar multò præstantius, quod jam in Bibliis *πολυγλώττοις* habemus, Latinum sequitur verbatim, sicut etiam *Æthiops* Interpretes.

Affirmat *Beda* vidisse se in Græco quodam exemplari non *Ἐμμὸρ*, sed *Ἐὶ Συχέμ*, & certè in præstantissimo illo manuscripto olim *Alexandrino*, nunc *Londinensi*, sic hodie legitur, quod *Tremellii* expositionem rectè admittit, à filiis *Emmor* Principis in *Sichem*, seu *Sichemite*. Non est quod huic *Beda* solutioni immoremur, cum vera huius loci expositio satis sit liquida comparanti vulgares textus Græcos cum verbis *Mose* Gen. 33. 19. Multò minùs immorari volumus alteri ejusdem *Beda* interpretationi, qui, ut Latinum Interpretem conciliaret cum *Mose*, *Sichem* procludit geminum, ita ut *Emmor* dicatur tam pater quàm filius *Sechem*, quemadmodum communiter avus & nepos ejusdem sunt nominis.

Lyrannus, quem (ut defendatur *ἀσθενεία* Tridentina versionis Latinæ) sequuntur *Jesuitæ*, *Salmeron*, *Pererius*, à *Lapide*, & *Lorinus*, vult potius *Emmor* fuisse binominem, vocatumque etiam *Segor*: vana hæc sunt quæ nullo argumento probantur, & quæ ad nos nihil spectant, qui aliquot millia errorum in authenticis Latinis scimus, etiam post omnes Pontificum emendationes, extare.

Anglica nostra vetus legebat *Emmor* filii *Sechem*, sed recentior rectius hodie patris *Sechem*.

An ager *Sicheme* emptus sit

Quod ad secundum quæsitum, quo pacto ager *Sicheme* emptus sit pretio argenti, cum *Iacobus* Gen. 33. 19. illum emerit centum agnis?

Qui emptionem *Abrahami* à *Stephano* intellectam volunt, non hinc constringuntur, quia manifestum est *Abraham* duplicem speluncam *Hebronis* numeratâ pecuniâ redemisse. Imo hinc primarium argumentum desumunt ut probent emptionem *Stephani* non de *Jacobo* exponi, qui nullam pecuniam sed solos agnos dedit pro suo agello. Responsio tamen non est difficilis, nam vox *שֵׁשֶׁטִּים* significat non minus nummum quàm agnum; vetus tamen Latinus, etiam *Iunius*, & omnes hodie versiones vulgatæ, Anglica tam vetus quàm nova, Belgica, Gallica, & Italica, vertunt *nummos*, forte quia nummi tum signabantur imagine agni, ut olim omnis pecunia gestabat pecudis imaginem: nam ante nummos pecudibus mercimonia commutabantur. Vox in Bibliis non habetur nisi ter. Primò Genes. 3. 19. Secundò. *Josua* 24. 11. ubi eadem prorsus est sententia quæ fuit in Genesi, & tertio *Jobi* 42. 11. ubi res ipsa loquitur transferendam potius per *nummum* quàm *agnum*. Videte non tantum *Buxtorphi* Dictionarium Hebraicum, & *Pagnini* Thesaurum cum additionibus *Merceri* & *Buxtorphi* filii Dictionarium Chaldaicum, sed inprimis Radices Rabbi *Davidis Kimchi* ad vocem *שֵׁשֶׁטִּים* invenietis vocabulum hoc rectius verti per *nummum* quàm *agnum*: ac Rabbi *Akybam* (non ut malè scribit *Hamondus* Rabbi *Aquilam*) in suâ peregrinatione Arabicâ (non ut *Buxtorphius* filius, Africanâ) comperisse Arabas (apud quos in majori usu hæc & multæ aliæ voces quàm apud Hebræos) usurpare eam semper pro *nummo* non peede, atque ex hoc Arabum usu probat in loco præ manibus sic interpretandam.

Tertium quæsitum est difficilium, sed tamen solubile, Quomodò patres translati sint *Sichemam* & positi in monumento *Abrahami*, cum solus *Iosephus* dicatur à *Mose* translatus *Sichemam* & ibi sepultus, solusque *Jacob*, nullus verò filiorum, sepultus fuerit in monumento *Abrahami* ad *Hebronem*. Legat quibus otium est, *Rivetum*, *Paræum*, *Iunium*, *Pererium* in vigesimum tertium & tricagesimum tertium Geneleos, etiam in septimum Actorum, *Beda*, *Calvinum*, *Bezam*, *Gualterum*, *Piscatorem*, *Deodatam* Annotatores Anglicanos, & Belgas, *Mentzerum*, *Lyrannum*, *Lorynum*, à *Lapide*, *Estium*, *Salmeronem*, *Ludovicum de Dieu*, *Grotium*, *Hamondum*, & alios tam ex Pontificiis, quàm Protestantibus, magnam in responsione ad hoc quæsitum varietatem inveniet. Multi volunt non *Iosephum* tantum, sed etiam ceteros Patriarchas translatos ex *Ægypto*, & ante *Iosephi* ossa *Sicheme* sepultos. *Beza*, *Rivetus*, *Piscator*, & alii putant hoc probabile. Hujus sententiæ auctor est *Hieronymus*, qui epistolâ centesimâ primâ ad *Parinmachium*

hæc

hoc affirmat. Verùm *Iosephus* Antiquitatum secundo, capite tertio, vult omnes Patriarchas præter *Iosephum* sepultos *Hebrone* in speluncâ *Machpelach*. *Lorinus* & *Pererius* existimant *Iosephum* hîc præferendum *Hieronymo*: certè diebus *Hieronymi* sepulchra Patriarcharum extitisse non videntur, nam in paucioribusquàm bismille annis, ossa humana, & omnes sepulchrales loculi dissolvuntur in pulverem: & verò multa quæ *Hieronymus* affert in Epiraphio *Paula* intelligere oportet cum grano salis. Verumenimverò *Lorinus* & à *Lapide* præferunt hîc *Hieronymum Iosepho*. Sunt qui utrumque conjungant, existimantes Patriarchas omnes cum *Iosepho* fratre primò sepultos in *Sichem*, postea verò à *Sichemitis* translatos *Hebronem*. Ratio translationis allata à *Ludovico de Dieu*, quod *Sichemita* ut amici Israëlitis, filiorum *Iacobi* ossa à se transfulerint in speluncam *Hebronicam*, merito à *Lorino* rejicitur, quòd *Sichemitarum* in *Simconem* & *Levi* odium (si modò post urbis *Sichemæ* *πενολεσθησαν* ulli *Sichemita* extiterint) ab ipsis expressisset eorum ossium potius comburium, quam ullam honestam sepulturam: & tamen *Lorinus* ante disputationis suæ clausulam eò inclinât, ut Patriarchæ primò *Sichemæ*, postea à *Hebrone* positi sint, quod licet daretur, non inde solveretur oculatum testimonium *Paulæ* apud *Hieronymum* profitentis vidisse se *Sichemæ* duodecim Patriarcharum sepulchra, nisi tertio translatos affirmemus, ut primò ex *Ægypto Sichemam*, & secundò *Sichemâ Hebronem*, & tertio *Hebrone Sichemam* delatos, quæ videntur deliria, & veri fructus nimix credulitatis traditionibus non scriptis adhibitæ.

His ergo omnibus rejectis unico sacrarum Scripturarum fundamento innitatur, & Patriarcharum in *Ægypto* mortuorum nullos inde translatos dicamus præter *Iacobum* & *Iosephum*, ita ut omnis de cæterorum translatione vel *Sichemam* vel *Hebronem* disputatio ut fabulosæ traditioni superstructa jure negligenda sit. Verba verò *Stephani* in numero plurali, quasi plures uno sepulti fuissent in *Sichem*, commodè possunt exponi, non per textus sacri correctionem, quod facit *Syrus* interpres pro suâ auctoritate & judicio, contra omnes Patres (ut notat *Tremellius*) legens in singulari *morinus*, *translatus*, *positus*, omnia, ut videtur, de *Iacobo* intelligens, quasi is primò *Sichemam* delatus fuerit priusquam *Hebrone* sepultus. Correctio hæc textus temeraria est, nec omninò necessaria, & translatio istius historix à *Iosepho* ad *Iacobum* veritati non est consona.

Responsio ergo, in quâ hîc acquiescimus, est ea, quam *Sirabus* in Glosâ suâ ordinariâ apud *Lyranum* affert ex *Rabano*, Synecdochen esse scilicet integri, pluralis pro singulari, translatis & positi pro translatis & posi-

tus fuit in *Sichem*, prout docemur *Josue* 24. 32. Synecdochen hanc amplectitur *Calvinus*, & multis exemplis illustrat *Lorinus*, nimirum *Matthæi* vigesimo sexto, octavo, murmurârunt discipuli, plurale hoc intelligitur de uno singulari *Indâ Iscariote*, qui solus indignabatur ob profusum unguentum, prout exponit *Ioannes* duodecimo, undecimo; deinde *Matthæi* vigesimo septimo, quadragesimo quarto, latrones dicuntur obloquuti Christo in cruce: verum hoc non fuit nisi de uno latrone impœnitenti, prout exponit *Lucas* vicesimo tertio, tricesimo nono. Hoc posito, vult *Lorinus*, quem hîc sequuntur Annotatores Anglicani, & alii, locum exponendum distributivè, nimirum translationem *Sichemam* de ossibus *Iosephi*, & positionem in sepulchro *Abrahami* de *Iacobo*. Sed rectè distributio hæc *Riveto* & aliis displicet, cum verba *Stephani* apertè de uno & eodem subjecto loquantur, *Iosepho* scilicet qui translatus fuit *Sichemam*, & ibi in monumento positus. Verum est in versu priori expressum *Iacobi* nomen, nihilominus versus hic de *Iosepho* intelligendus est, ei enim soli historia congruit; nam ex omnibus Patribus in *Ægypto* mortuis solus *Iosephus Sichemam* translatus, & *Sichemæ* sepultus fuit.

Quartum quæsitum est multò difficillimum, si non desperatæ difficultatis, Quomodo *Abraham* emerit à filiis *Emmor* monumentum? *Masius*, *Engubinus*, *Lipomannus* apud Pontificios, & ex nostris *Calvinus*, *Beza*, *Piscator*, *Deodatus*, *Paræus*, *Mentzerus*, *Gualterus*, & alii textum putant à librariis corruptum, & nomen *Abrahami* irrepsisse additum à quodam sciolo descriptore, cum nomen *Iacobi* à prioribus repetitum rectè conveniat cum verbo emerit. Correctio hæc si fundata esset, totum dubium evacuet; sed *Rivetus*, *Lorinus*, *Pererius*, *Salmeron*, à *Lapide*, & alii, rectè pronunciant durum esse in textu sacro errorem admittere, contra exemplarium omnium tam manuscriptorum quàm impressorum fidem. *Durum est corrigere textum originalem.*

Hamondus correctionem hanc quidem rejicit, ipse tamen ex suo ingenio etiam ultra Magistrum suum *Grotium* tres aut quatuor versiculi hujus interpolationes audacter procedit: præterquam enim quòd cum *Syro* Interprete (cui malè hîc Arabem *Grotius* adjungit) & *Συχημ* expungat, & pro *Emmor* legat *Ephron*, vult etiam loco *Ephron* vel *Emmor* ponere *Heb*, & verò pro τῶν ἰσὼν Ἐμμὸρ vult scribi & ἡ Ζεδορ, neque mirâ hac violandi sacrum textum prurigne contentus cum *Grotio* suo post aliquos Pontificios vult *Stephanum* utramque emptionem tam *Abrahami* quàm *Iacobi* suis verbis exprimere velle, quod à ratione valdè est alienum.

Ludovicus Capellus in suo ad Actorum septimi decimum sextum spicilegio, nihilò meli-

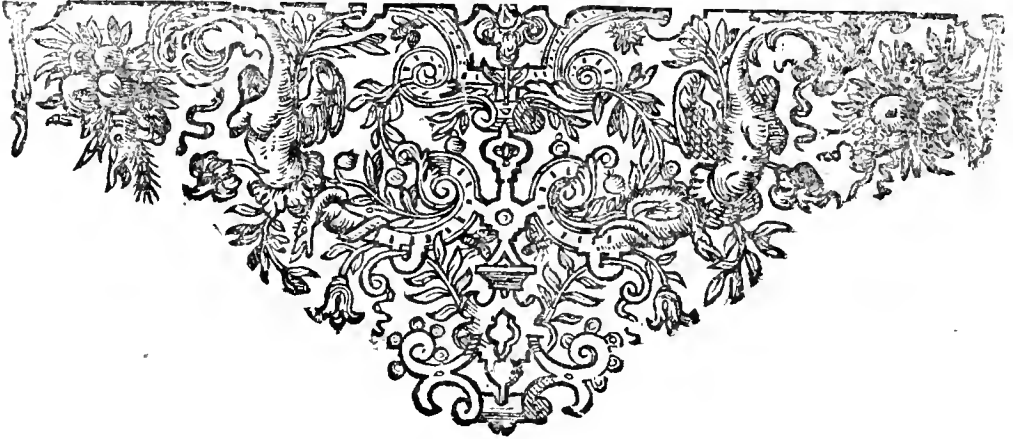
Etiam Capelli.

liori vadit viâ , nam pro suo more corrigendi sacrum textum, vult loco *Abraham* legendum ὁ Ἐβραῖος ἐγγενῆς, nepos scilicet *Abrahami* *Jacobus*; vel, nisi hoc suum commentum admittatur, affirmat certum *Stephanum* lapsu memoriæ duas emptiones *Abrahami* & *Jacobi* in unam confudisse. Dolendum Professore in Ecclesiâ reformatâ istas frequenter Sacræ Scripturæ maculas aspergere ex sui unius ingenii conjecturis ἀλογώταταις, quas ipsi Jesuitæ ut blasphemix proximas aver-

Abraham
pro *Abra-*
hamide.

tantur. Alii nullam in textu mutationem admittentes vocem *Abrahami* variis modis exponunt. *Ludovicus de Dietz*, cum in Græco nullus sit articulus, legit in casu Dativo, quasi *Abra-*

hamo patri Israëlitarum *Jacobus* suprâ dictum emisset agrum *Sichemæ*. *Vatablus* & *Robertus Stephanus* ponunt in casu Genitivo, & subaudiunt filium vel nepotem, vel potiùs, ut *Rivetus*, faciunt nomen Patronymicum, *Abraham* pro *Abrahamides*, & hujusmodi phraeos varia *Salméron*, & à *Lapide* exempla asferunt, tum ex sacris tum ex profanis literis, *Servus meus Israël* pro *Christo*, item *David* sæpe pro *Christo*, *David* etiam pro *Rehoboamo*, & *Rehoboam* pro *Abiam*. *Tros* pro *Trojano*, *Dardanus* pro *Eneâ*. Responsio hæc salvat verba textûs, & ex omnibus allatis videtur commodissima, ita tamen subtilis & longinqua est, ut malim meliorem expectare, quam isti meum calculum animitùs addere.

DIA-

DIATRIBA PRO O E M I A L I S
In publicis Academiae comitiis recitata,
cum Theologicas Prælectiones auspicarer
de hæreticorum Autocatacrisi. anno 1642. Jul. 6.

*Num omnis hæreticus deditâ operâ, sciens prudens vidensque contra
sue mentis lumen errores tueatur, numque hæreticorum ἀνομιὰ καὶ κρισίς nihil
aliud sit, quàm crassa hypocrisis simulantium errores contra animo-
rum suorum rectè sentientium expressa dictamina.*

Omne seculum sibi
propria possidet tam
bona quàm
mala.

Uemadmodum *Φιλάνθρωπος* ille Deus ex immenso suæ bonitatis mari, novos in genus humanum quotidie beneficiorum rivos effundere gaudet; non secus iste *μεινάνθρωπος* Dæmon, ex profundâ nimis suæ pravitatis abyssò, non cessat evomere in miseros mortales, novam semper Iliada malorum. Nullum à mundi primordiis fluxit seculum, quod non propriis, quæ patres ignoravère, donis à divinâ manu beatum est; quod non itidem novo ac majoribus inaudito calamitatum genere, ab inimici malignâ dexterâ vexatum. Antiquiora missa funto; quæ nunc præ pedibus domi jacent, si cui volupe est oculo non profus incurioso lustrare, absque molestâ longinquorum indagine comperiet, eos etiam nuper in nostros vertices depluisse cœlitus bonorum imbres, quâ in Ecclesiam, quâ in Regnum, quâ in scholas; ut, si quis rerum nostrarum sensus ad majores pervadere possit, nostra proculdubio longè præ suis in terris tempora, felices animæ gratulundæ deprædicarent. Vice versâ, eos cernere est in nectaris nostri craterem infusos per Satanæ manum ab imâ Styge latices; qui suo toxico divini liquoris suavitate corruerunt. Si nos pateretur quod præ manibus est argumentum, in huncce campum aliquantò liberius expatiari; non ingratum, confidimus, foret, inspectare velut in gemellâ paginâ parallelum istorum quibus per Dei bonitatem, quâ publicè, quâ privatim læti fruimur bonorum, & illarum ex adverso miseriarum, à quibus per Satanæ pravitate stat, quod vel impræsentiarum doleamus, vel metuamus in futurum.

Sed quoniam properamus aliò, inter complures, quibus *Zionis* nostræ turres concurit machinis perassiduus hostis, unam mecum animadvertite præ cæteris egregiam; quam paucis tantùm abhinc annis, antiquus doli omnium fabricator ex novo ære proculdit; tantâ cum arte, ut ejus icibus sustinendis, vix ulla valli crassities, ulla muri latitudo sufficiat; nuperum indigito Satanæ strategema, quo mendaciorum ille Pater non unum aut alterum errorem, sed tota plaustra, sed ipsum e-

quum Trojanum in utero quotquot fuerunt, quotquot esse possunt hæreses ferentem, intra Ecclesiæ muros sistere conatur.

Non latis habuit inimicorum Dei Archidux *Apollyon*, ex Abyssii puteo emisisse Jesuitarum, cæterique Cleri Romani catervas: quæ infernalium dogmatum suorum fumo obcærent quotquot in meretricis Babylonice gremio divina justitia commorari, saltem cominori permittit: istarum Locustarum utut improbus, & nimum quantum infelix labor exhaurire non valuit totum Satanici furoris in Ecclesiam Christi dolium. Verumenimverò quò majorem adhuc stragem animaram nequam ille spiritus ederet, loricatedos suos Scorpiones à tergo subsequi jussit, alius generis militum phalangem, quæ *Cassandro* & *Spalateni* ductoribus, novis armis aggrediretur quoscunque à locustarum fumo illætos, ad fugam ex Babylone paratos, aut jamdudum extra Romæ pomeria post felix effugium degentes observassent; imperans omni ope niterentur retinere meditates fugam, & qui jam evaserunt retrahere ad pristina ergastula, dementatos hoc incantamento, quasi Ecclesiæ Romanæ errores utut multi, utut palpabiles, tolerabiles tamen omnes essent, & procul ab exitii periculo, utpote qui longè infra hæresin subsideant. Hujusce legionis Tartaræ artes primariæ sunt, hæresin in defectu consistere, nequaquam in excessu, hæresin defectu suo non quovis, sed fundamentales fidei articulos tollere; isti autem sint oppidò pauci, quin etiam in numero adeo paucillulo, ut qui tandem sint, vix ac ne vix quidem certò possit à quoquam pronunciari; denique fundamentales, quicumque tandem sint articuli, per hæresin impeti oportere rectâ fronte, non per consequentiarum ambages, nedum consequentiis adeò remotis, adeò obscuris, ut absque prosyllogismis hæreseos venenum conspici non possit.

Ab hac quam dicimus legione, tam egregia Archiduci navata olim est, & hodie etiam præstatur opera, ut nullo præterea milite videatur egere Satanæ ad plenam de Ecclesiâ Christi victoriam reportandam. Quanquam, ut certior ac splendidior triumphus fiat, no-

*Remon-
strantes A-
pollyonem
pessimis o-
mnium ar-
tibus veri-
tatem op-
pugnant.*

vos adhuc, quos diu in subsidiis abdiderat, in apricum nuper deduxerit planè triarios, quibuscum unis in præsentia mens nobis est manum conferere: intellige sis, Remonstrantes Apologistas; usque adeò præfractæ viros audaciæ, ut ultimam cuncti pudoris lineam longè transiisse videantur.

Hi, quò primum apud Imperatorem *Apollyonia* gratiæ locum obtineant, quò sua Satanæ meita supra *Jesuitas*, supra *Cassandrum*, supra *Spaluensem*, etiam supra *Ladenses* ostentent; opus verè magnum moluntur, & præ se ferunt, quò ante ipsos mortalium auius est nemo. Affirmant disertis verbis errorem quantumvis magnum, peccatum nullum dici debere, fœdissimos erroneos *Manichæos*, *Arianos*, *Socinianos*, *Anabaptistas*, *Pontificios*, & (ut mihi quidem videtur consequentissimum) *Judeos*, *Turcas*, *Paganos*, quantumvis ob alia, si qua habeant peccata, damnari possint, ob errores tamen quibus infames sunt, nullam vel à Deo, vel ab hominibus odii micam mereri. In hoc absurdum absurdorum absurdissimum viros aliàs nimis quàm perspicaces præcipitavit ipsorum Dea, quò ipsi perditè deperunt idolum, libertas arbitrii: sic enim cum ratione insaniant: Omne peccatum voluntarium est, liberum est, in voluntate sedem habet; errores verò mentis vitia sunt, non voluntatis; quare errores, nisi voluntarii sint, quò rarè contingit, nec unquam nisi per accidens, peccata non sunt dicendi. Quò ad hæreses attinet, quas S. Scriptura non semel opera carnis, & peccata maxima perhibet; ajunt non esse meros errores, sed mixtos cum variis voluntatis lapsibus, imò verò hæretici infamiam nulli aspergendam asserunt, qui non sponte, ac lubenti animo, qui non dedit operâ, sciens, prudens, vidensque contra aperta suæ mentis sensa errores complectitur. En quò dementiæ miseris suum perduxit arbitrium!

Status controversiæ cum Apologistis de naturâ hæreses.

Nunc non vacat omnes istas avias, ut est in Satyrâ, revellere, in ultimâ figamus pedem, quæ delirant de hæresi revocemus ad trutinam. Num omnis hæreticus erret sciens, prudens, videns? An nemo hæretici notâ insigniendus sit, qui animitus errores suos, ut veritates exosculatur? Hoc apologistæ asserunt, nos cum totâ Christianorum natione negamus.

Pro vulgatâ controversantium methodo, ex quatuor argumentorum locis nostram astringemus sententiam. Afferemus Scripturas, rationes, Patres, & adversariorum sua cædentium vineta confessiones: quæque ipsi ex iisdem Scripturarum, rationis, Patrum fontibus haurire profitentur, quàm valemus paucis, diluemus.

Primus Scripturæ locus pro veritate.

Pro rectâ sententiâ primus locus esto 2 Thess. cap. 2. à versu 9. ad 13. *Cujus adventus, tuis est ex vi efficaci Satanæ, & cum omni*

seductione injustitiæ in iis qui pereunt, idè mittet eis Deus efficaciam erroris, ut creant mendacio, ut damnentur omnes qui non crediderunt veritati, sed acquieverunt in injustitiâ. Hinc sic argumentor. Primarii sequaces Antichristi sua dogmata pro veris habent; Atqui primarii sequaces Antichristi sunt Hæretici: Ergo quidam Hæretici sua dogmata pro veris habent. Conclusio contradictione directâ theos adversæ frontem impetit: de Minore, nemo, quò sciam litem movet. Major ex verbis Apostoli sic fit liquida. Quibus Deus mittit efficaciam erroris, ut credant mendacio, quos Satanæ efficaciter seducit, ut non credant veritati, sed acquiescant in injustitiâ, isti sua dogmata habent pro nimium veris: Atqui hæc est sequacium Antichristi conditio, secundum Apostoli diserta verba.

Alter locus esto 2 Tim. 2. 18. 24. 25. 26. *Secundus.*
Qui circa veritatem aberrarunt à scopo, & subvertunt quorundam fidem. Seruum autem Dei non oportet pugnare, sed cum lenitate erudire eos, qui contrario animo sunt, si forte dæurus sit eis Deus respicientiam ad agnitionem veritatis, ut sanitate mentis receptâ, evadant ex Diaboli laqueo, ab eo facti captivi ad ejus libitum. Inde sic arguo. *Hymeneus & Philetus* sua dogmata habebant pro veris: Atqui illi erant hæretici. Ergo. Minorem si quis vocaret in dubium, sic probaremus; *Qui naufragium faciunt fidei, quorum doctrina depascit ut cancer, qui ob falsa dogmata sunt vitandi, qui ob corruptam Christi doctrinam ab Apostolo Satanæ sunt traditi, ii sunt hæretici: Atqui ista omnia Hymeneus & Philetus: Ergo. Sed de Majore omne dubium est, quò tamen Apostoli verbis sic probamus. Qui aberrarunt à veritate, qui non agnoscunt veritatem, quorum animus veritati contrarius est, quorum ipsa mens captiva est in Satanæ laqueo, isti quæ profitentur dogmata, non vident esse falsa, sed habent pro veris: Atqui hæc omnia Hymeneus & Philetus verbis citatis.*

Tertius locus 2 Tim. cap. 3. v. 8. & 13. *Tertius.*
Quemadmodum autem Janes & Jambres obsisterunt Moysi, ita hi obsistunt veritati, homines mente corrupti, rejecti: neque circa fidem: improbi autem homines, & impostores procedent in pejus, seducetes, atque seducti. Argumentum est, *Qui obsistunt veritati, eo quòd ipsorum mens corrupta sit, qui seducunt eo quòd seducantur, isti non vident suorum dogmatum falsitatem: Sed hæc multorum hæreticorum conditio est. Clara major. Qui sua dogmata intus in mente falsa, prout reverâ sunt, existimat, is veritatem animo complectitur, non obsistit veritati; is mente & judicio corruptus non est, is licet alios seducat, ipse tamen non seducitur. Minor non minus liquida: nam dictis verbis habere-*

hæreticos depingit, quod sic probō. Qui in Ecclesiâ Christianâ resistebant Apostolis, sicut in veteri populo Pseudo Prophetæ resistebant *Mosi*, hi erant hæretici, si credere fas est disertis *Petri* verbis epistolæ posterioris cap. 2. ver. 1. Atqui de ejusmodi *Paulus* loquitur.

Quartus.

Quartus locus est Mat. 22. 29. *Erratis neque Scripturam scientes, neque potentiam Dei.* Hinc arguo. Errantes etiam fœdissimè sub V. Testamento nesciebant dogmata sua errores fuisse: Ergo Hæretici sub N. Testamento nescire possunt dogmata sua errores esse. Consequentia valet: quanquam enim errantes sub Veteri & Novo Testamento in multiplici possint esse discrimine; dici tamen non potest, cur in præsentī pares non sint, addo ut si in hæretico sub N. Testamento necessariò requiratur sui erroris conscientia, eadem non postuletur ad hæreticum, vel, si mavis, ad perversè & pertinaciter errantem sub veteri. Antecedens Christi verbis probatur. Sadducæi nesciebant sua dogmata errores fuisse; nam ipsorum peccatum erat error, & nescientia Scripturarum: Atqui Sadducæi erant fœdissimi errantium sub V. Testamento. Minor non est dubia. Major est Christi testimonium.

Prima pro
veritate
ratio.

Ne multi simus, stabimus his quatuor ex Scripturâ locis. Habetote totidem rationes. Si necesse est hæreticum omnem existimare in sua conscientia falsa esse quæ aliis proponit ut vera, tum nemo de hæresi conveniri potest apud humanum judicem: Atqui posterius absurdum. Connexio Majoris patet: nam solus Deus est scrutator renū & *νεφελος γνώσεως*, mortalium nemo, ni ultra humanam crepidam velit ascendere, pronunciare valet ex certâ scientiâ, qualis in omni judice necessaria est, cujusquam os ab animo discrepare. Oris animique concordia discordiæ uni tribunali Divino relinquenda: itaque si hæresis necessariò & essentialiter ut suam formam, saltem ut proprium formale postularat, in hæretico discrepantiam oris ab animo, ab humano foro, ut crimen uni Deo cognoscibile removenda foret. Certè.

Hoc Ithacus velut, & magno mercentur Atrida.

Hoc ipsum est pessimæ hujus operæ *Remonstrantibus* pretium. Contendunt enim hominum neminem de hæresi statuere debere, quasi nemo mortalium id posset: hac latè patienti portâ jubent irruere in Ecclesiam hæreticorum omnigenos greges; quos suo isti sinu peramanter excipiunt, dextram fraternitatis sine serupulo jungentes, rejectâ ad diem Domini, omni, quæ de hæresi moveri possit, lite. Quàm immane verò sit hoc *verum*, præter laudatam omnium Ecclesiarum omni tempore praxin, hæreticos vocantium in jus, præter varios Scripturæ locos, is ipse

ad Titum cap. 3. v. 10. in quo causæ suæ columnem consistere putant adversantes, abundè probat. Ibi enim hominibus mandat Apostolus ut accuratè cognoscant de hæresi, ut hæreticum sui delicti admoncant, & refractarium depellant Ecclesiâ; scientes hujusmodi subversum esse, & suâ sibi pertinaciâ meritum damnationis calculum accersivisse.

Secunda.

Secunda ratio. Qui dogmata sua falsa pro falsis habet, is non errat: Atqui omnis hæreticus errat: Ergo. Minor nititur intimâ hæreseos naturâ; nam hæresi error est genus: rectè enim Augustinus [*Quanquam omnis error non sit hæresis, omnis tamen hæresis est error*] Fundatur Major in ipsa forma erroris. Nam error est deviatio mentis à re; est conceptus falsus, est apprehensio rei aliter quàm se res habet; ut veritas est congruentia cum re, sive in conceptu, sive in conceptûs expressione per vocem aut scriptum, aut quodvis aliud signum. Itaque hæreticus, si falsa sua dogmata pro falsis habet, nequaquam errat. Summa est inter hæretici conceptum & rem consonantia, discordia nulla. Equidem dum quæ novit falsa populo propinat pro veris, putidissimè dissimulat, quam mente celat veritatem, & nefarium agit hypocritam, sed nequaquam errat, cum, quæ errores sunt, pro erroribus habeat.

Tertia.

Tertia ratio. Nulli hæretico ascribenda proprietas est, quæ ab omni hæreseos notâ absolvit *Manicheos, Arianos, Macedonianos, Vorstium, Socinum, Servetum*, & quotquot pro summè nefariis hæreticis, vel hodie, vel olim habiti sunt: Atqui controversa proprietas hoc manifestè præstat. Majorem Remonstrantes negant: nam non rarò de suâ sibi plaudunt modestiam, & æquitate animi, flocci facientes omnium Ecclesiarum præjudicia, quibus viros, ut ajunt, innocentissimos sub hæreseos prætextu præcipiti nimis calculo vel nuper, vel olim damnarunt. Non obstante tamen novâ ipsorum Theologiâ, nobis cum cætero Christianorum orbe statuere placet, perquam atrox absurdum esse nebulones dictos ex hæreticorum delere catalogo. Certè si *Maneti* & *Vorstio*, qui divinam essentiam, finibus circumscribunt; si *Ario, Serveto, Socino*, qui Christo divinitatem auferunt; qui Sp. Sanctum in accidens, in qualitatem transelementant; qui Trinitatem non modò pernegant, sed infandis etiam blasphemis pollutam conculcant; istis si labem hæreseos eluas, non est quòd vel in præteritis, vel quæ post hoc fluent seculis requiras, quis hæreseos infamiam commereatur.

Minor, quòd controversa proprietas eos omnes à dicto crimine absolvat, sic patet. Si Hæretici proprium sit convinci in conscientia de suorum dogmatum falsitate, dictos ab hoc crimine absolvere necesse est; ni tibi constet istorum interna de suis erroribus persuasio.

fio: tantum autem abest, ut hujusmodi quicquam constare possit, ut contrarium sit vel certissimum, vel summe probabile, quod scilicet scelesti omnia quae diximus capita persuasissimum habuerint, primarios saltem suos errores firmissimas fuisse veritates.

Veteres praetereo; novitios tres haesiar-chas quod attinet, *Vorstii*, *Socini*que videlicet vitam seu scripta, in neutro ullum vestigium, ulla vola tam pravae simulationis apparebit: quin etiam ea apud adversarios uterque pietatis, innocentiae, sinceritatisque profusus ἀνομιάνητς famam floret, ut omnis hoc genus suspicio quam longissime abesse debeat. *Servetus* nostri seculi blasphemorum *Coryphaeus*, desperatissimam etiam ad sanguinem, etiam ad tormenta, & ad ultimum supplicium pertinaciam, testatum fecit quam animatus sceleratis suis placitis adhaeserit.

Quarta.

Quarta ratio. Si venenum omne, omneque vitium haesicos in eo consistit, quod haereticus contra mentis suae lumen, suae conscientiae dictamen, errores amplectatur; tam nudo ac mero errori, cum quo ista voluntatis malitia conjuncta non est, nullum vitium, nullum venenum inest: At posterius est ἀνομιάνητς. Majorem adversarii lubentes largiuntur. Minoris absurditatem negant, affirmantes inmero errore mentis, utrum summam pertinaciam supponas, nullum esse vitium; imò verò errores, qui apud nos & ceterum Christianorum vulgus terrimae haesicos audiunt, apud ipsos omnino non sunt peccata. Nam ipso-
 ,, rum haec sunt apophthegmata: *Crimencul-*
 ,, *pa est voluntaria, haesicos planè involunta-*
 ,, *ria, & proprie dicta innocentia est. Error*
 ,, *est innocens, & culpa expers, haud est no-*
 ,, *cens, quicumque non est sponte nocens, quis*
 ,, *nomen unquam sceleris errori dedit? Ipsi se-*
 ,, *ductores absque sua culpa seducunt.* Per-
 multis hujusmodi maximis scaturit Apologiae cap. 24. Quanquam igitur boni isti viri in Minori nullum inconveniens videant, nostri tamen officii est eam abominari ut monstrum. Nam si in errore nullum est peccatum, certe non tantum quod Remonstrantes ubique pleno ore praedicant; quotquot hodie in terris haeretici dicuntur, habendi sunt pro fratribus genuinis, pro Christi sincerissimis membris; verum etiam Judaeis & Turcis pandenda sunt Ecclesiae adyta: quin & ipse Paganismus aditum hac ratione postulabit in caelum; nam Judaismus, Turcismus, Paganismus, quid aliud sunt quam mentis errores. Profectò si Socinianis absque omni piaculo, absque ullà salutis jactura negare liceat Christum Deum, blasphemare Sp. Sanctum, & ejurare sacrosanctissimam Trinitatem; si *Vorstius* innocens est, dum Deum in finitorum, & corpororum numerum redigit, si *Servetus* pura est ab omni scelere anima, quanquam in Deum omni blasphemiarum spurcitie ad ultimum uf-

que spiritum debacchatus sit, istos omnes si liberes peccati reatu hoc nomine, quod quae miseri eructarunt ex ipsis animae penitralibus, ex ipsa mentis suae medullam protulerint, iniquum certe fuerit atriore carbone notasse Judaeos vel Turcas, vel Paganos; quorum multi singulis semper seculis parati fuerunt vel sanguine, & vitam, testatissimum facere quae contra Christianos blasphemarent, ea se absque omni hypocrisis, ex imo cordis, qualequale haberent, fundo proferre, nisi ad istas absurditatem Gorgonas Remonstrantes expalleant, nobis ipsorum durior adamante frons, stuporis plurimum incutiet.

Ex tertio argumentorum fonte, Patrum, *Testimonia Patrum.* quos vocant, testimoniis, bene multa haurire proclive est. Animus fuit ex historia primarum quatuor Oecumenicarum Synodorum, prout ab Eusebio, Theodoro, Socrate, Epiphonio, & aliis tradita est, demonstrasse, quid tandem illud fuerit quod in *Ario Niceni*, quod in *Macedonio Constantinopolitani*, in *Nestorio Ephesini* Patres, & in *Eutyche Chalcedonenses*, ut haereticum damnaverunt. Hopes est in veteri historia qui nescit quoties plerique omnes haesiar-chae, ad evitandas, quas tum Ecclesiae canones, tum Imperatorum edicta, in haesicos statuiebant poenas; perditissimam simulatione professi sint orthodoxiam, contra conscientiae errantis dictamina. Quod verò unquam famosorum quisquam haereticorum errores tantum simulaverit, quod veterum quisquam affirmet ullam haereticorum sectam dedita opera scientes, prudentes, falsa dogmatizasse, contra expressam mentium suarum obtenebratarum sententiam, nullus profecto memini. Certè in promptu, & ad manum erat errantibus omnibus Remonstrantium haec Apologia, iniquè secum agi occlamantibus, quod quantumvis tota errarent terra, mari, caelo, procul tamen ab omni haesicos abessent macula: quandoquidem parati essent Deos omnes jurare, etsi juratis nulla fides adhiberetur, etiam sanguinis martyrio testari, sua sibi dogmata sanissima, verissima videri. Hujusmodi tamen errorum excusatio haereticorum ingeniosissimis in mentem nunquam venit.

Ad hoc probandum, nil opus est testimoniis Patrum; *Remonstrantes* nudiufertius nati, praese ferunt aperte cornicum hic oculos configere: superciliosè satis sibi unis acceptam ferri volunt hujusce inventi gloriam. Ad noviter repertorum numerum, nupera haec ipsorum de haesicos commentatio adjungenda est. Quia tamen ex Augustino quaedam asferre videri volunt, quibus sua statumentur, non gravabor ex eo pauca citare, eoque lubentius, quod Augustino nemo quisquam in hoc argumento testis magis idoneus produci possit. Nam nemo Patrum diutius in caedissimarum haesicos cenno volutavit, nemo apertius

tius suæ mentis sensa quæ essent, dum Satanae laqueis irretitus in erroris puteo jaceret, Deo simul, & hominibus prodidit. Fatetur is ingenuè toto Manichæismi sui undecennio firmissimam sese fidem habuisse putidissimis nugis: credidisse sicum veras emittere lacrymas, in cibus angelos corporaliter inclusos, etiam Dei particulas cum alimento in ventres humanos illabi, iterumque ructibus elabi.

„ Iplum audito Confessi. lib. 3. cap. 10. *Sen-
sim* (inquit) *atque paulatim productus sum*
„ *ad eas nugas, ut crederem sicum plorare*
„ *cum decerpitur, & matrem ejus arborem la-*
„ *eteis lacrymis, quam tamen sicum si aliquis*
„ *comeditset sanctus, misceret visceribus, &*
„ *anhelaret de illi Angelum; imò verò parti-*
„ *culus Dei gemendo in oratione atque eru-*
„ *endo: quæ particula summi atque veri*
„ *Dei ligata fuissent in eo pomo, nisi sancti den-*
„ *te, ac ventre solverentur. Ista quidem cre-*
„ *didi miser. Et capite sequente. Novem*
„ *ferme* (inquit) *anni sequuti sunt, quibus*
„ *ego miser illo limo profundi ac tenebris fal-*
„ *sificatus, cum sepe fingere conarer, & gra-*
„ *vius alliderer, volutus sum. Et lib. 4. cap.*
„ *10. Per idem tempus annorum novem, ab*
„ *undericesimo ætatis mee, usque ad duode-*
„ *tricesimum seducebamur, & seducebamur,*
„ *falsi atque fallentes.*

Postrema nobis argumentorum classis, adversantium erit confessio. Ludit in humanis divina iustitia, mendaces non finit esse memores, in linguas dolosas Babylonem infundit: eo ipso in loco ubi dogma probrosum quod refutamus, eructant, omnino contrarium non semel enunciant. Perlegat qui volet dictum infante caput Apologiæ vigesimum quartum, inveniet inter Remonstrantium dictata, primo, hæreticos non aliud ore proferre, quàm quod intus animo verum credunt, his verbis. *Hæretici nec simulant, nec mentiri se sciunt, & quod, animo sentiunt id ore profitentur. 2. Volunt hæreticos viros usque adeo plerumque pios, ut, si animo agnoscerent errores, eos statim expuerent ore his verbis. Sapissimè innocentissimi & optimi homines carnis & mundi ocores hæretici esse deprehenduntur, id est, errori alicui pertinaciter insistentes, nec quisquam est hæreticus qui si hæresin suam opus esse carnis intellexeret, non statim eam abdicaturus sit, & deserturus. Tertio affirmant peccare in charitatem qui eâ suspitione gravare audent hæreticos, quasi deditâ operâ errarent, his verbis. *Hi negant se hæreticos esse, se perperam sentire, se blasphemare, imò contraria omnia protestantur, atque ut protestationi suæ fidem faciant, mortibus omnibus mori malunt quàm aliter agere, ne aeternum pereant. Magistratus credere debet neminem (qui modo pius ac probus est) studio ac deditâ operâ hæreticum esse velle, aut**

„ *pertinaciter in errore velle perseverare; im-*
„ *primis si id serio profiteatur, & mori se mal-*
„ *le dicat, quàm a sententiâ vellentum unquam*
„ *velle discedere.*

Quarto summam statuunt esse pertinaciam de cuiusquam alterius pertinaciâ pronunciare his verbis. *Imò nostrum de aliorum pertinaciâ judicium, nil nisi mera pertinacia esse potest.*

Quintò, hæreticorum etiam blasphemias non esse peccata; eo quòd oriantur ex mero errore, quem qui docent, tantâ cordis sinceritate amplectuntur, ut etiam sanguine sancire parati sint, his verbis. Non nisi imprudenter, & per errorem purum putum id faciunt. Item. *Hæreticus qui errore deceptus blasphemat, cum credat se non modo non blasphemare, sed Deum ex præscripto verbi sui glorificare, blasphemus non est quem lex occidi jubet. Item. Hæreticus blasphemus propriè esse non potest.*

Plura non addam ad orthodoxæ sententiæ Objectio ex Tit. 3. 11. pauca solum à AVRONGIENSIS respondeamus ad argumenta contraria. Proram & puppim in adversantium disputatione facit epistola ad Titum cap. 3. v. 11. unde sic argumentantur. Omnis AVRONGIENSIS peccat contra sui iudicii, suæ mentis, suæ conscientiæ expressum dictamen: Atqui omnis hæreticus est talis. E. Si negaremus Minorem, rueret statim tota fabricæ moles in fabricorum capita, quâ cum opprimerentur, sibi solis ruinæ suæ referre debent gratiam. Docent enim loqui Apostolum dicto loco, non de omnibus, non de plerisque hæreticis, sed iis solum qui de rebus levibus inanes concitant lites; qui ob logomachias, & quæstiones quas ipsi intus probè sciunt nullius esse momenti, cælum terræ miscent. Isti verò quàm sint oppidò pauci, imò quàm verè nulli, non difficile esset demonstratu, si liceret per clepsydram: sed misâ Minore, Majorem pernegamus: quàm magnis autem id faciamus auctoribus, & quantâ cum ratione habetote paucis.

Theologi veteres permulti sententiam Apostoli quæ præ manibus est, pertractarunt: Qui sine AVRONGIENSIS nobis in nostro muscolo rusticano cunctos videre non est datum; sed quibuscum colloqui contigit, de omnibus spondere audeo, nihil ipsos afferre in locum quod Remonstrantibus faveat. Sex nomino non infami subfellii viros, tria Orientis lumina, *Athanasium, Chrysostomum, Theodoretum*; Occidentis totidem, *Ambrosium, Augustinum, Hieronymum. Theodoretus* suis in locum commentariis nullum 290, nullum AVRONGIENSIS subinuit, quod Remonstrantium commentationi patrociniū præbeat. *Athanasius* dum frequenter in dictum incidit locum, ne tantillum habet, quod adversariis faveat.

Chrysostomus locum commentans, nihil aliud ad AVRONGIENSIS requirit, quàm perseverantiam

Confessio
Advers.
riorum.

¶ Est, impossibile sit regulari definitione comprehendere, quis sit hæreticus, num tamen hujus impossibilitatis necessaria causa fuerit, quòd hæreticus errores suos contra mentis suæ sententiam tuetur? nihil certè facilius, quàm hanc hypocrisin accuratissimo penicillo cuilibet volenti depingere. Cui vacat antecedentem inspicere paginam, inveniet omnem *Augustino* difficultatem definiendi hæretici motam esse ex solâ *Phylastrii* cum *Epiph. mio* differentiâ in suis hæreticorum catalogis. Nihil aliud vult modestissimus vir, quàm difficillimum esse, tam claris tamque certis notis hæreticos describere, ut eorum catalogos ante sua tempora expositos legenti liqueat, nullum adscriptum infami ordini præter suum meritum; nec ullum omissum qui atro isto carbone notari commuerit. Quàm hoc præstitum difficile sit, cernere est in ipsâ emendatâ *Augustini* hæreticorum recensione; etiam hic legas multos, inprimis *Patalorhynchitis*, *Abelotus*, & nudis pedibus ambulantes; quos erroris & imprudentiæ notaveris, sed hæreseos notâ vix ac ne vix quidem audeas commaculare.

Alter locus est de utilitate credendi cap. 1. ubi distinguens inter hæreticum & hæretico, credentem, hæreticum sic describit, qui a licujus temporalis commodi, & maxime glorie, principatusque sui causâ, falsas opiniones vel gignit, vel sequitur. Resp. quid hoc ad elenchum? An difficile est, cui superbia, avaritiave fuerit prima erroris causâ, opinari falsissima dogmata satis esse vera? Ut taceam omnium experientiam seculorum; *Augustinus* ibidem loci affirmat, quòd nihil facilius sit, quàm non solum dicere, sed etiam opinari se verum invenisse. Certè crescit hæc facilitas, si vel cupido, vel spes ad manum sint, quæ novam ab ipsarum uliginoso solo tenebrarum, & caliginis nubem menti aspirent.

Peroratio. Habetis quæ dicrum aliquot studium con-

gessit ad novam hanc controversiam illustrandam: novam, inquam, nam, ni mea me fallat conjectura, nemo ante hac novum hocce Remonstrantium delirium attigit. Quò major mihi spes, æqui vos consulturos quæ in primo certaminis hujus ortu, cruda nimis tenuiaque; & confessum hunc fortean dedecentia protulerim, deprecor censorias virgulas, & caperatas *Catonum* frontes, quanquam asteriscos, & Cressas notas sperare non liceat, est tamen in votis obæeratorum, carbonumque & theta nigri dedecora effugere. Benignioris censuræ propemodum certam expectationem mihi facit plerorumque qui adsunt, antiquis experimentis, demonstratus in me non vulgaris amor. Quæ fabulantur veteres amoris conspiciilla, quibus amicorum omnia, qualiacunque tandem in se, perplacent tamen amicis, minimum habent fabulæ: genuinus est absque omni fabula character amoris, prout Divina *Petri* manus depingit, amati lapsus contegere. Charitas (inquit) operit multitudinem peccatorum 1. Epist. 4. 8. Eadem de *Solomonis* ore fluxit veritas Prov. 10. 12. Omnes defectiones obtegit charitas. Hæc me una spes huc devexit si non invitum, certè, quod sciunt multi, valdè diuque reluctantem. Nisi magnetis istius magna fuisset in me attrahendo efficacia, ego frigidum, durum, & grave ferrum, nunquam memet movissem loco. Nam præterquam quod probè mihi conscius eram, quàm vacuum gestarempectus istius thesauri omni-varia eruditionis, virilis eloquentiæ, spectatæ prudentiæ, exemplaris pietatis, indefessæ sedulitatis, aliarumque virtutum, quas hæc statio suo jure postulat: præter, inquam, istius thesauri profundam apud me pauperiem, magna semper à puero mihi voluptas erat in vitâ quietâ, in latebris procul ab hominum luce, ab urbano strepitu lyricinis Christiani votum multum meo semper adlubit cordi, Synesii volo hy-

Ista sic vertit *Petavius*.

Ο' μὲν ἵππον δὲ δάκωσι,
 Ο' ἢ τόξον δὲ πίταμοι,
 Ο' ἢ θήρονα φύλασσοι
 Κτεάνων, χρυσὸν ὄλβον,
 Ἐτίω δὲ ἀγαλμα χαίτη
 Κεῖν εἰρήνη τεύοντων:
 Πολύμυνον δὲ κεν εἴη
 Πιερά κέροισι, ἄφρο κέροισι
 Ἀμεινύγμοισι ἀποσώπων,
 Ἐμὲ δὲ ἀψόφουλον εἴη
 Βίωσαν ἀσημον ἔλκεν,
 Τὰ μὲν εἰς ἄλλως ἀσημον
 Τὰ δὲ πρὸς Θεῶν εἰδέτω,
 Τί ἢ ἀλκή, τί ἢ κλέψω,
 Τί δὲ χρυσός, τί δὲ φάρμα,
 Βασίλειαι τε πικρῆ,
 Πιερά τῶν Θεῶν μέγιστας;

Alius equos scitè agitet,
 Alius arcum benè tendat,
 Alius acervos custodiat
 Opum, aureas divitias,
 Alii vero (sic) decus coma,
 Demissa cervicibus:
 Celebris admodum alius sit
 Apud juvenes, apud puellas
 Nitenti decore vultus,
 At mihi tranquillam liceat
 Vitam ignotam ducere,
 Cæteris quidem ignotam,
 Deo autem notam.
 Quid enim vires, quid verò forma,
 Quid verò aurum, quid verò fama,
 Regique honores,
 Si conferantur cum curis de Deo?

In natum hoc desiderium ἀσημον & ἀψόφουλον βίωσιν trabali clavo meæ meruri affigebat. Quamquam in præsentia laxatum me, solutumque

tandem sentiam, adamantinis propè catenis, per vestras importunas, non dicam, at certè frequentes, & vehementes valdè interpellationes,

tiones, quæ mentem meâ multò constantiorem expugnare dudum potuissent. Magnum fateor ad hoc quod jam cepi consilium mihi fuit illicitum, expressa, quam fecistis publicè, fides; si post aliquanti temporis rudimentum, militia hæc nova non saperet palato seu vestro, seu meo, liberrimi ad pristina castra reditûs facturos vos mihi copiam. Hujusce fidei cum usus ac opus erit proculdubio præstandæ, spe certâ plenus, amplector quam datis spartam. Agnosco lubens, dum pertenuem, quæ mihi adest, literarum suppellectilem recolo, discipulorum subsellia, quam Doctoris Cathedram meis fortunis bellius convenire; nec alia, mihi credite, mens unquam fuit, hancce capeffenti provinciam, quàm ut unâ vobiscum, adolescentes, condiscipulum agerem; confidens per Dei bonitatem futurum, ut diligenti doctissimorum, qui adsunt, Professorum *àngolodot*, industriaque privatorum mei vestrique studiorum inter nos collatione, in me quidem reviviscant, si qui olim inerant amoris erga disciplinas igniculi, defuetudinis longæ cineribus probè jam extincti; in vos verò tanta eruditionis omnigenæ copia, ex divino cornu istorum felici ministerio effundatur, ut ex vestro ordine, numeroque suboritur sint aliquandò, quibus istam, quam nunc capio, lampada, spartamque gratulabundus tradam; non ut à me jam qualitercunque curandam, sed, quod spero, voveoque, egregiè adornandam; istam Dominus festinaverit precor lucem, ita mihi ad amatas tenebras proclivior reditus fuerit.

Interea parvitatem meam (moderatores spectatissimi) vestris imperiis obsequentem habebitis. Novistis mei ordinis homunciones non esse liberos, nec sui juris; ut mea ad vos commigratio supremo Ecclesiæ Senatui complaceat, non est mearum virium præstare; hodiernum utcunque facinus, luculentus, puto, testis est, quâ cupiditate ferar habendi gratiam, quàm valeo maximam, almæ Matri, amplæque, in quâ sedet, Civitati. Pristina non memoro summa beneficia; natale solum, infantia vagitus, pueritiæ lusus, rudimenta literarum, semina pietatis, honores Scholæ, Philosophicam in hisce ædibus professionem ad quintum usque stipendium. Quicquid certè mihi est vitæ, quicquid bonorum, quantulumcunque literarum, quantulumcunque gratiæ; maximam omnium partem hic locus suo jure sibi vendicat. Sed hæc antiqua sunt, antiquata tamen nolim, recentiorum præsentior sensus est, dum cogito quantis laboribus, quantâ cum molestiâ, quàm magnis impensis, quàm obstinatâ constantiâ, annos jam totos quatuor, Civitas simul & Academia junctis dextris unanimes, meum ad se reditum procuraverint. Interea dum ego sileo, dum obsurdesco, dum reluctor, dum oclamo, dum recalcitro; fateri cogor, si non

miri, certè singularis, infuetique in me immerentem amoris indicia demonstrata: cui rependendo utut nunquam sim par, quò tamen aliquod grati animi testimonium edam, profitor esse unicè in votis, ut bonâ superiorum cum gratiâ, mihi liceat impendere quod annorum in terris reliquum est, vestris commodis, vestrique unorum servitio. Sin, quod absit, vetabit major Synodus, quod justitiam minor, meum me hîc larem figere, quod nequirem, voto, preceque quotidie conarer: in Ecclesiam, Academiam, Civitatem Glasgux, mihi gratiæ, mihi literarum, mihi vitæ fontes; exuberantem donorum omnium segetem ab unico gratiarum Oceano assiduus comprecarer. Hoc voto supplices junctis animis Deum veneremur.

Diatriba de Dei simplicitate, num quicquid in Deo est, Deus sit?

UNum quodque seculum sua propria vexârunt mala, nostrum hoc multa non unius generis male habent: num priori posterior dies semper deterior sit, & ætatum ultima miserrima, non disputo: quotidianus mortalium ubique sensus abundè, puto, demonstrat, quod nunc currit seculum, à priorum paucis, calamitatum vel numero, vel magnitudine superari. Cætera tacitus transeo, vide tantum sis, quanta hodie miseriarum moles Ecclesias hujus Insulæ premat, pessundet, & tantum non opprimat. Usquamne gentium ex abyssi puteo major, tetriorve monstrorum colluvies, & numerosior pravorum spirituum caterva proserpsit, quàm quæ hodierno die in nostrâ Britannia palam, apertâ fronte, in maximâ hominum luce dominari, triumphare, & tantum non regnare conspicitur?

Dum inter ista nuper monstra versarer, multorum nova, infueta, & infanda deformitas, horrorem aliquando, fateor, incutibat, per sæpè commovebat dolorem.

Verum unius præ cæteris omnibus inexpectatus occurfus non levi stupore percussit. Post aliquanti temporis consuetudinem minus mirabar in populi fæce, literarum, pietatis, & prudentiæ vacuâ (licet opinione cum scientiâ, tum pietatis suæ admodum inflata) Brunistarum, Anabaptistarum, Antinomianorum, Familistarum, & quæ supersunt, sectarum magnos greges. Cum autem inter ipsos magnates, viros tam literis, quàm dignitate claros, *Vorstium*, & *Socinum* redivivos familiariter versari animadvertirem, teterrimas quasque contra Trinitatem, contra Christum blasphemias in deliciis esse, initio quidem clam, & aliquo cum metu, sed mox posito pudore, palam mandari typis, & commendari populo elogiis eorum, quibus librorum censuram auctoritas publica demandabat; & cum à nonnullis veritatis zelus de hisce malis,

Princeps presentis seculi malum est spiritus erroris.

Socinianismus Vorstii inter Anglicanas sectas dominatur.

etiam publicos questus, quâ voce, quâ calamo exprimeret, qui ad clavum Reipub. sedebant, & præcipuâ vel in comitiis, vel in Synodo, vel in Civitate, vel in Provinciis auctoritate pollebant, fringere, filere, connivere viderem; tum verò sollicitum animum multâ, variâque cogitationes angere, magnusque metus subire, ne nostrorum, parentumque peccatorum reatus à divinâ justitiâ extorsisset potestatem Satanae erigendi in nostrâ miserâ Britannia eos erroribus thronos, eas hæresibus arces, ea blasphemis castra, quæ olim Monasterii, alibique in Germaniâ & Belgio, extruere impurus ille Spiritus magno molimine conatus est, ad ipsa Christianismi fundamenta convellenda, ad supprimendam omnem cœptæ reformationis spem, imò verò ad explodendum instaurandæ Religionis ipsum nomen. Quamquam in medio metu non mediocri pertaxpè fiducia recreabat, similes tandem in Britannia Satanae conatum futuros exitus, quàm in Germaniâ dudum fuissent; omnes nostræ Babylonis turres, quæ tantâ hodie cum vi, tantaque arte, atque industriâ struuntur, in vertices structorum collapsuras, tantumque properantis istius ruinæ fragorem futurum, ut omnes inter nos errorum spiritus vel contritos enecet, vel territos extra nostrâ pomeria ad longinquas oras nunquam redituros in æternum exilium expellat.

Interea dum pestilens errorum aura nostras regiones aflare pergit, quibuscunque animarum salus curæ est, magnopere incumbant, ut se, aliosque probè muniant adversus aëris infecti venenum. Tradidimus superioribus dictatis aliqua contra vicinos errores antidota; plura ejus generis in posterioribus scriptis emisimus in publicum. In præsentî Diatribâ dabimus quæ contra *Vorstianos* non sine labore, & sollicitudine sumus meditati. Res fuit cum adversario procaci, qui confidenter admodum & animosè *Vorstium* suscepit defendendum in suis contra divinam simplicitatem blasphemis. Quæ pro hæresi statuminandâ afferebat ille, sub Opponentis accipite personâ, & quæ regerebam ego, sub Respondentis nomine habetote.

Oppugnans sic præfatus est, sibi videri temerè me nimis & acerbè *Vorstii* personam pungere, dum virum condemnarem hæreseos, & terribimarum contra ipsam Divinitatem blasphemiarum.

Respondedam, nunquam mihi cordi fuisset, personæ cujusquam infamiae notas imprimere, nisi magna subesset causa: quàm meritò autem *Vorstio* ab omnibus orthodoxis Ecclesiis fœdissimæ lituræ aspergi soleant, videre est in egregiâ illâ Regis Jacobi ad Ordines fœderatos declaratione.

Conradus Vorstius aliquot annis Professor rem egit Theologiæ non sine laude *Steinfurto* in *Westphalia* in illustri Scholâ Comitum à

Bentheim: sed postea in varios errores dilapsus est, & in magnam Socinianismi suspicionem apud omnes vicinos incurrit. Ut hæ maculæ eluerentur, ad *D. Parvum*, & Professores Heidelbergenses à Comitibus *Bentheimia* missus est; ibi excusationibus, declarationibus, promissionibus, tam sedulam homo subdolos navavit operam, ut *orthodoxias* testimonium reportaverit. Sed mox ex colloquiis, & disputationibus privatis, & cum notis Socinianis familiaritate, *orthodoxias* fama recruduit, donec ad annum 1610. præter propter, tractatus de Deo evulgatus, omnem de viri summe pestifero sensu scrupulum sano cuivis exemit. Eo temporis fervebant in *Bataviâ* de Arminianismo certamina: *Jacobus Arminius*, *Francisci Junii* in Academiâ Lugdunensi successor, omnes fœderati Belgii provincias in annis paucis perniciosorum errorum lolio replevit: dum quotidie malum invalesceret, divina manus *Arminium* tempestivâ morte movit loco, de Theologo qui succederet, magna per omnes provincias sollicitudo; Arminianorum primpilares *Barnveltius*, *Grotius*, *Utenbogardus*, in toto Belgio nimis quàm potentes, Curatoribus Academiæ Lugdunensis obtinuerunt vocationem *Vorstio*, ut *Leida* in Professoratu Theologiæ *Arminio* succederet; & per importunas Ordinum Generalium literas ei procurârunt à Comitibus *Bentheimia* libertatem discedendi *Steinfurto*. Id orthodoxos omnes pessimè habebat: intercedebant & voce & scripto multi Ministrorum, sed frustra. Tandem *Jacobus Britannia* Rex à Theologis Anglis monitus de regionum suarum periculo ab erroribus, si in vicino Belgio radicem egissent, cum fœderatis Ordinibus per legatos agit semel & iterum, ne Arminiano incendio *Vorstii* oleum adderetur. Sed cum Ordines per triumvirorum nominatorum susurros malè consultos, animadverteret, suis posthabitis monitis, in *Vorstianâ* vocatione pergere, tum verò splendidam pietatis & prudentiæ plenam contra *Vorstium* Declarationem regio nomine expressè publicavit: ubi magno omnium rectè sentientium ubique cum plausu, hos *Vorstianæ* fronti pro merito characteres inussit.

Subjiciemus ipsa Regis verba Regiorum *Jacobi* *Re-*
perum pag. 353. *Conradus Vorstius infelix* *gis de Vor-*
hæreticus, vel potius atheus. Ibidem. *Liber stio testimo-*
de Deo, atheismo, & blasphemis ita refer- *nium.*
tus est, ut non modo librum flammis censea-
mus urendum, sed auctorem quoque ipsum
gravissimâ poenâ mulcandum. Pag. 354.
Vorstius vipera & monstrum hominis, qui
ipsam Deitatis essentiam sibi exagitantam
sumpsit. Pag. 355. *Infames libri in Comete-*
rio Paulino, & in utrâque Academiâ pu-
blicè nostro jussu cremati. Pag. 358. *Vor-*
stius homo corruptissimus, miser, athei-
smum, & hæses publicavit. An quisquam
,, here-

Præsentis
opella sco-
pus & oc-
casio.

Hæresis, &
blasphemia
jure meri-
to *Vorstio*
imputan-
tur.

De causâ
Vorstii nar-
ratio histo-
rica.

„ hæreticorū magis aliquando meruerit ignem,
 „ vestrum est iudicium. Pag. 359. Quantum
 „ potes nostro nomine contende, ut hæreticus il-
 „ le ex toi blasphemis consutus exigatur in exi-
 „ lum. Pag. 360. Vorstius Leidæ in Ecclesiæ
 „ vestræ seminario vexillum adversus Deum
 „ proponit, novam commentus sectam ex an-
 „ tiquis & novis hæresibus consutam, dixit in-
 „ spiciens in corde suo non est Deus. Atquiple-
 „ no ore in Deum blasphemias ebuccinat, &
 „ sciens volensque nihil non impietatis stylo
 „ suo permittit; huic præ omnibus hæreticis,
 „ qui inde usque ab exorto Evangelii lumine è
 „ tenebris emerferunt, sine controversiâ pal-
 „ lam scias deferri. Pag. 361. Vorstius jam
 „ multiplicis hæreseos convictus testibus omni
 „ exceptione majoribus. Pag. 364. Ut quanto
 „ pere Vorstii Atheismum, & hæreses, omnes
 „ que impietatis huiusce fautores oderit, Chri-
 „ stiano orbi innotescat. Pag. 365. Hic Anti-
 „ joannes sanctissima quaque profano stylo soli-
 „ citat, & caelos, & Dei solum profano ala-
 „ rum remigio sublatus, sacram illius & in-
 „ effabilem essentiam sacrilegis questionibus so-
 „ licitat, Deum inficiatur actum purum, &
 „ qualitatum expertem, qui nempe aliquid in
 „ seipso diversitatis & multipliciter habeat;
 „ & horresco referens, principium cujusdam
 „ mutabilitatis, quasi bellum non Theologia
 „ tantum, sed omnibus humanis scientiis in-
 „ dixisset. pag. 366.

Synodi
Dordrace-
nae de Vor-
stio testimo-
nium.

Regia hæc opera Lugduno & Batavia Vor-
 stium pepulit, utcunque freudentibus amicis:
 animolque fecit Mauritio Auraniæ Principi,
 & Orihodoxis exarmandi Arminianos, qui
 multis in locis vim adversariis apertam facie-
 bant, & non obscure Provinciarum dissipatio-
 nem civili bello meditabantur; Barneveltius
 mulctatus capite, Grotius, & Vtenbogardus
 acti in exilium, Dordracena Synodus convo-
 cata, quæ consentientibus tam Provincialium,
 quam exterorum Theologorum suffragiis
 Vorstium hoc stylo confodit, actorum syno-
 dalium pag. 368. Doctrina Vorstii de quam-
 plurimis momenti maximi dogmatibus, ut
 Verbo Divino, & confessionibus reforma-
 tarum Ecclesiarum contraria, impia, blas-
 phema, & in divinam majestatem, & ve-
 ritatem, multis modis contumeliosa, in Ec-
 clesiis, & Scholis reformatis nequaquam to-
 leranda, sed ex usdem cum detestatione peni-
 tus est eliminanda & extirpanda. Jam patere
 puto nullam in me temeritatem, acrimoniam
 nullam, tot tantisque Vorstii censoribus meum
 etiam addidisse calculum.

Objectio.

Pergit Opponens. Dicis Vorstium mode-
 stia velum curiositati pratendisse, qui tu sci-
 re potes ipsum modestiam tantum simulasse?
 Nunquid mortalium quisquam est *νευθρονης*?
 Dicis Vorstium curiosas magis, & periculosas
 de Divinitate speculationes effudisse, quam
 ab ullo hæreticorum per annos mille trecentos

emanarunt. Annon Anthropomorphita?
 Annon Triformiani, noxia magis de Deo
 deliria somniarunt? Jure omnes hæreticorum
 de Deo errores, per annos mille trecentos
 legisti? Et si tanta in Vorstio perversitas ap-
 pareat, qui tu tam molliter de ipso loqueris?
 Dicis termino diminvente, videri eum duas
 fundamentales hæreses defendere.

Resp. Meæ de Vorstio censuræ nihil hic op-
 ponitur, præter aliquot quæstiones parum
 aut nihil ad rhombum, ad quas tamen sigil-
 latim respondebo. Ad primam, fundamentum
 meæ de Vorstianâ hypocrisis scientiæ, est ordi-
 narius à Deo & naturâ fixus hypocryseos in-
 dex, splendorum prætextuum ad fœdè patra-
 ta collatio. Multoties clamat Vorstius se id o-
 peram enixè dare, ut curiosæ, & audaces Scho-
 lasticorum, aliorumque speculationes cohi-
 beantur: intereà speculationes ipse multò ma-
 gis curiosas, & audaces passim eructat. Si ex
 his præmissis concludo simulasse ipsum prius,
 ut efficeret posterius; pauci, puto, mihi pro-
 ptercà mortalis cujusquam peccati crimen im-
 putabunt.

Quod de Anthropomorphitis quæritur, num
 Vorstius curiosas magis, & periculosas de Deo
 speculationes quàm isti, proposuerit? Hoc si
 affirmarem, quomodò redargueret? Anthro-
 pomorphitarum placita de curiositate mini-
 mum habebant, parum etiam ab ipsis pericu-
 li; crasse ad eò & palpabiliter errant: imò ve-
 rò gens hæc errantium ab antiquâ Ecclesiâ in
 schismaticorum, nedum hæreticorum censu
 posita non est, secundum August. hæres. 50.
 „ Vadianos Epiphanius schismaticos, non hæ-
 „ reticos videri vult, alii vocant Anthropomor-
 „ phitas, quamvis sint qui in Egypto eos Ca-
 „ tholicæ Ecclesiæ communicare asseverent.

Ad quæstionem autem ab Opponente pro-
 positam respondet Augustinus adversus episto-
 lam Fundamentalem cap. 23. ubi instituitur
 comparatio inter Anthropomorphitas Deo
 corpus humanum ascribentes, & Manichæos,
 qui corpus etiam Deo affingebant, non hu-
 manum verò, sed immensum quoddam &
 confusum absque membrorum distinctione,
 superius infinitâ, & continuâ extensione dif-
 fusum, inferius contractum, divisum, & scis-
 sum: in errore priori simplicem & carnalem
 rusticitatem notat: sed de posteriori, Quid
 „ (inquit) ista opinione fœdus, quid tenebro-
 „ sus huiusmodi errore dici aut fingi potuit?

Manichæus hic error ipsissima Vorstii mens
 est, quod sic probò. Primò, Vorstius diser-
 tis verbis corpus Deo ascribit, & blasphemiam
 hanc variis Scripturæ locis asfruere sa-
 tagit contra Piscatorum pag. 5.

Deinde, Vorstianum hoc corpus nihil
 habet cum Tertullianæo commune; ita e-
 nim Deo corpus assignabat Tertullianus, ut
 simul affirmaret Deum secundum suam sub-
 stantiam ubique totum, & non per loco-
 rum

Vorstius hy-
pocrisicos
convinci-
tur.

Vorstius
Anthropo-
morphitis
periculo-
sior.

Vorstius
crudus Ma-
nichæus.

rum spatia partitum, sed in suâ naturâ & substantiâ immutabiliter permanentem: non tale corpus Deo tribuebat, cujus partes aliâ minores, aliâ majores valeant aut debeant cogitari, si *Augustino* credimus, hæresi 68. Istarum excusationum nulla *Vorstio* competit; nam quod Deo corpus attribuit, negasse ubique, negat usquam esse totum simul; *Vorstio* Dei corpus est verè magnum, & qualitibus subjectum, naturâ & essentiâ mutabile, cujus partes in majore coexistente sunt majores, & in minore coexistente minores. Genuinam hæc *Vorstii* de Dei corpore sententiam, loci tractatus de Deo, apologeticæ & exægeticæ, ubi hæc de re agitur, inter se collati appetè demonstrant, quantum videri poterit.

Tertiò. Quod *Vorstianum* Dei corpus ipsissimum Manichaicum sit, patet ex Apolog. cap. 18. præcipua enim, quam in Manichaico Dei corpore notavit *August.* absurditas erat, quòd scinderetur inferius, ne contactu terrenarum membrarum pollueretur; jam verò negat *Vorstius* loco citato, divinæ substantiæ, quæ ipsi est corpus, ubiuitatem; affirmatque infra in terris divinam substantiam abesse, & separari à multiplicibus locis, ab omnibus scilicet, in quibus humanus oculus scèdum quicquam aut vile spectat: hæc autem corporea separatio & absentia sine Manichaicâ scissione & fissurâ est impossibilis. Concludo ergo ad primum quæsitum responsionem; absurdiores multò de Deo speculationes *Vorstii* quàm *Anthropomorphitarum*.

Quod de *Triformianis* quærebatur, sive istos intelligas qui tres Deos asserunt, vulgò *Trinitas*; seu potius quos hæresi 74. describit *Augustinus*; qui unum tantum volebant Deum, sed ejus essentiâ dividebant in tres partes, ita ut integra Dei essentiâ ex singulis istis partibus completeretur; ajo utrisque præponendum *Vorstium* non curiositate modò & periculo, sed etiam absurditate errorum: Nam præterquam quòd doceat omnia quæ ipsi, tres in Deo essentiâ realiter differentes constituens; insuper addit ex suo, præter istorum tres, quartam in Divinis essentiâ, de quâ nihil *Trinitas*, nihil *Triformiani* somniârunt. Exec. t. pag. 36.

Tertium Opponentis interrogatum fuit, num ego omnes omnium hæreticorum per annos 1300. speculationes de Deo perlegissem? Fateor equidem lubens in argumento quovis lectionis meæ profundam pauperiem; sed paucilluli admodum temporis studium, quicquid ab Opponente quæritur, valet assequi. Omnes omnium hæreticorum evulgati errores doctorum diligentiam in paucos nequam vastæ magnitudinis libros congesti sunt; quos, quibus animus est, mediocri diligentiam paucis mensibus perstringere licet: sed quod nobis unicum præ manibus nunc est,

hæreticorum de Divinâ essentiâ errores post veteres *Manichæos*, ad usque natum *Vorstium*, pauci adèd sunt, ut, si in unum colligantur fasciculum, quarta unius semihorulæ portio iis perlegendis abundè sufficiat.

Quod ultimò quæsitum est, cur, si *Vorstius* ex tot nefariis hæresibus confusus esset, dixerim ipsum videri duos fundamentales errores defendere? Facilè respondeo, in duobus *Vorstii* erratis fixisse me pedem, studio tantum properandi ad alias controversias, in quibus majori cum fructu tempus teri putabam, quàm si omnia istius novaturientis hæretici somnia persequer. Quod autem de divinæ essentiâ omnipræsentiâ, & unitate errores præter ceteros nominarem, factum est, quia nota mihi erant versipellis viri *κρησφύρα*, quibus in plerisque aliis placitis suos solebat sensus involvere, quod in nominatis nativa argumenti perspicuitas non permittebat. Quod voce [*Videtur*] usus sim, mea modestia culpari non debuit, in ipso disputationis limine, dum ego accusarem, Opponens *Vorstium* defenderet, antequam ullas pro meâ sententiâ rationes produxisset, non decuit ullâ vel magnificentiam, vel asperitatem verborum uti, quanquam vocabuli [*videtur*] usurpatio, vulgata sit apud principes tam Philosophos, quam Jurisconsultos, dum firmissimas, & fundatissimas suas conclusiones proponunt.

Ista præfatus Opponens accedit ad figendum controversiæ statum: in his quæ huic destinat scopo, non pauca displicent. Primò, inquit, quæstio de divina simplicitate inter doctos agitur in utramque partem, & utraque pars suos fautores habet. Resp. Nemo quisquam ante *Vorstium* divinam simplicitatem oppugnavit. Non sibi solet vir hic deesse in congerendis doctorum testimoniis, siqui vel Protestantium, vel Pontificiorum, vel veteris Ecclesiæ Patrum adduci possunt suorum paradoxorum patroni: sed in re præsentî nulum à quoquam jota est producibile, si excipias unum *Justinii Martyris* tractatum quæst. *Post Pseud.* *Christi*. ad Græc. quæst. 3. Multum, fateor, de hac auctoritate gloriatur *Vorstius*, sed frustra. Nam liber ille planè spurcius est, aliquot annorum centuriis post denatum *Justinum* conscriptus, ut vel primam inspectanti pagellam liquebit. Quid enim *Justinus* cum *Manichæis*, cum *Origene*, cum *Irenæo*, viris isto seculo nondum in lucem editis?

Numerat *Vorstius* quadraginta *Justinii* rationes contra Dei simplicitatem; & quidem ex hoc penu suorum præcipua in hoc argumento de verbo ad verbum *Vorstius* deprompsit: attamen pleræque istarum quadraginta rationum adèd ridiculæ sunt, ut earum pudeat ipsum *Vorstium*. Confitetur enim *Vorstius* divinæ voluntatis facultatem realiter eandem cum essentiâ, idèd dum disputat de di-

Vorstius
Trinitas
supergravidatur.

Hæreticorum
de essentiâ divi-
nâ errores
pauci.

Modestia
cum zelo
belle confis-
sit.

Primus
Vorstius di-
vinam sim-
plitatem
oppugna-
vit.

Post Pseu-
dojusti-
num.

veritate & compositione divinâ, ad voluntatis actus non ad ipsam facultatem se confert, & in actibus ad decreta tantum confugit, non attingit consilium. Sed ea *Pseudojustini* dementia est, ut sophismatis suis concludere nitatur realem differentiam, non tantum inter essentiam & actum voluntatis, sed inter essentiam, & ipsam voluntatis facultatem. Tria in Deo æquali realitate diversa ponit, essentiam, voluntatem, & velle. Præterea fatetur *Vorstius* divinæ voluntatis actus necessarios, qui pro objecto ipsum Deum habent, ab essentia realiter non differre, itaque se arguere profiteretur realem diversitatem ab essentia divina tantum actuum voluntatis liberorum, qui in creaturas, & objecta extrinseca feruntur: contrarium prorsus tramitem insistit spurcius auctor. Quod ad genuinum attinet *Justinum*, pauci patrum contra *Vorstii* sphalmata, divinæ essentiae unitatem, & personarum trinitatem, divinæ substantiæ omnipræsentiam, omnimodam simplicitatem, & immutabilitatem disertius, plenius, & clarius asserunt.

Pergit Opponens in constituendâ quæstione:

*Opponens
absurdior
Vorstio.*

Controversia, inquit, de divinâ simplicitate ejusmodi est, ut quisvis in eâ suo sensu securè possit abundare, & utranvis partem sine noxâ tueri: nam simplicitas, & compositio termini sunt Metaphysici, & obscuri, transcendentes vulgi captum, quos Scriptura neque disertè affirmat, nec negat.

Resp. Loquitur Opponens absolutè, non de certâ simplicitatis specie, itaque secundum ejus dictata, licebit cuivis absque periculo, omnem Deo simplicitatem auferre, & quamlibet compositionem affingere, etiam ex materiâ & formâ, ex genere & differentiâ, & ex partibus integrantibus; superat discipulus Magistrum, ista non ausus est *Vorstius*. Omnem in Deo simplicitatem negare se non profiteatur: pro certâ tantum compositionis specie, ex subjecto nimirum & accidentibus, præ se fert contendere.

*Opponentis
sophisma
resunditur.*

Quod ad Opponentis argumentum, quanti ponderis sit, videte in pari. *Persona, trinitas, essentia*, termini sunt scholæ, in suâ intimâ naturâ superantes vulgi captum; ad quorum perfectam notitiam plus Physicæ, Mathematicæ, Metaphysicæ requiritur, quàm ad capiendum quid sit simplex & compositum, & secundum Opponentem Scriptura nihil disertius de personalitate, trinitate, essentiâ divinâ, quàm de simplicitate affirmat. Num ergo quæstiones omnes de Trinitate, de personis omnibus, etiam de essentiâ tam levis momenti fuerint, ut parum referat quam quisque contradictionis partem in iis tueatur? Num omnes suo sensu permittendi sunt eò usque abundare, ut divinas personas, ut trinitatem, ut ipsam Dei essentiam abnegent? Ultra has ab-

surditatum metas, nullushæreticorum, nullus atheorum unquam proventus est.

Quæstio de divinâ simplicitate multò maximi momenti est apud Theologos omnes tam Pontificios, quàm Protestantés. Dum explicant divinam naturam, attributa omnia facere solent realiter inter se unum & idem cum essentiâ; & inter attributa simplicitati primum persæpe locum ascribant, hinc unitas, infinitudo, immutabilitas, omnipræsentia, & alia multa secundum humanum intelligendi modum fluunt, dependent, & demonstrantur. Videat opponens suos hîc auctores, *Vorstium, Arminium, Jacksonum, Scheiffurdum*, & alios hujus farinae. Quisquis divinam simplicitatem vel tantillum lædit, cætenus omnia attributa lædit, ipsique radici divinæ essentiæ vulnus infligere conatur.

*Quæstionis
de divinâ
simplicitate
nomen-
tum.*

Unum insuper sphalma noto in Opponente circa quæstionis statum, quòd multiplicet thesin, & argumenta non applicet ad unum certum, hinc fit ut perplexâ *ἀμειβομένη* extra oleas necessariò digrediat. Profiteretur institutum suum probandi compositionem in Deo ex subjecto & accidentibus, inde dilabatur ad oppugnandum vulgatum axioma, *Quicquid est in Deo, Deus est*, neque hîc consistens in aliquibus argumentis, divinam non compositionem, sed mutabilitatem concludit. Magna hæc est *ἀμεγία*. Disputandi leges permittunt Opponentis argumenta pleraque rejicere, utpote transvolantia scopum, nec attingentia quæstionis punctum. Sed cedemus stricto jure, eoque libentiùs, quòd quæ affert Opponens omnia ex *Vorstio* desumpta sint, & ab auctore, in aliquod saltem divinorum attributorum eâ pravitate directa, ut respondere sit operæ præctium; nequod istius hæresarchæ venenatum telum teneræ cujusquam menti infixum permaneat.

Quæ primi argumenti loco profert Opponens in hanc conjicio formam: Divina decreta, Electio scilicet, & Reprobatio non sunt Deus, sed accidentia; actiones nimirum transeuntes ad creaturas: Atqui divina decreta sunt aliquid in Deo: Ergo est aliquid in Deo quod non est Deus, sed accidens. Majoris duæ sunt partes; prior probatur ratione duplici, primò, si decreta essent Deus, tum darentur multi, & contrarii Dii: nam decreta sunt multa & contraria: At posterius absurdum: Ergo decreta Dei non sunt Deus.

*Contra Dei
simplicitatem
argumentum
primum.*

Secundò. Decreta Dei libera sunt & contingentia quæ potuerunt non fuisse: At Deus est ens necessarium: nam impossibile est ut Deus non fuerit: Ergo. Posteriores primæ Majoris partem, quòd decreta Dei sint accidentia, sic probat. Omne ens reale quod non est substantia est accidens: At decreta sunt entia realia, nec substantiæ, nam omnis substantia est vel Deus, vel aliqua creatura verè existens: atqui decreta non sunt Deus, nec creatu-

creaturæ verè existentes: Ergo non sunt substantiæ.

*Argumenti
difficultas.*

Resp. Palmarium hoc est *Vorstii* sophisma, quod mihi, fateor, aliquandiu solutus fatis arduum videbatur, sed postea inveni respondendi difficultatem exortam, non ab eo, quòd ulla in argumento veritas esset, sed partim ab incogitantia meâ, partim à sublimitate & obscuritate materiæ. Hujusce argumenti objectum, extra omnem controversiam, est abstrusissimâ, & profundissimâ naturâ: loquitur enim de ipsâ essentiâ personæ quæ habitat lucem in accessam *ὡς δὲ δίκων ἀπερσταν* 1 Tim. 6. 16. in cujus conspectu celsissimi Seraphin duplicis alæ velo vultus contegunt Isa. 6. 2. coram quo sanctissimus Propheta pallii integumento faciem obvolvit 1. Reg. 19. 13. qui in summo Evangelii splendore ab illuminatissimorum oculis non perspicitur nisi ex parte, *ὅτι ἐπιπνευμένον ἐκ μετέω*, idque in umbrâ, & reflexione speculi nequaquam perspicuâ, *δι' ἰσώσεως, ἐν ἀνύμωσιν* 1. Cor. 13. 12. quem Theologi ab Apostolorum seculo perspicacissimi profitentur, plus quàm ineffabilem (*Augustini* vox est) imò verò omninò incomprehensibilem, incognoscibilem, supra omnem cognitionem, eatenus solùm comprehensibilem, quòd sit ipsa infinitudo, & incomprehensibilitas. *Ἀποβλήτων παντὶ ἄνω, καὶ ἄνωθεν, ὡς γὰρ ἰσώσιν, τὸ το μόνον αὐτῶ καὶ ἀληθινὸν ἢ ἀπείρητον καὶ ἢ ἀκατάληπτον* *Damasceus* de orthodoxâ fide lib. 1. cap. 4.

Mirari non debebam obortas mihi tenebras in argumenti discussione, quod eò altitudinis volâset, quòd humani acies oculi, absque caligazione, persequi non valet; in argumento quod plenè discuti non potest sine veritâ irruptione in sanctum montem Dei, absque transgressione limitum antiquorum, & remotione terminorum seculi, quos divina manus humanæ curiositati repagula posuit. Vetantur mortales nimio scrutinio majestatem investigare, ne gloriâ oppressi pereant.

Summa hæc materiæ sublimitas solabatur anxie laborantem de solvendo sophismate, simulque diligentiam exacuebat, non ut obscuro & cæcutiente lumine irruerem investigaturus imperscrutabilem, sed ut iis illustratus radiis, quos infinita lux ex suo inaccessio fonte effudit, vel in superiorem S. Scripturæ regionem ad dirigendam fidem, dum visione frui non datur; vel in inferiorem naturæ, in rectæ rationis reliquiis; conarer retundere, & erroris, crassarumque tenebrarum convictas dare novas & audaces nugas (de mixturâ, compositione, & accidentibus) quas ausu profano *Vorstius* Creatoris majestati obtrudere molitus est.

Quanquam autem ista perficere cæpta non valuissem, statutum tamen erat adhærere sententiæ *Augustini* in eodem hoc vel admò, dum simili versantis sophismate. *Hæc* (inquit) *argumentationes quibus impij nostram*

simplicem pietatem de viâ rectâ conantur avertere, si ratio refutare non potest, fides irridere debet. de Trinit. lib. 4. Omninò necesse est hunc animum induere contra multas Sophistarum strophas, inprimis *Socinianorum, Atheorum, & Scepticorum* ignita tela, quibus Satanas omnia Christianismi, & omnis Religionis, imò verò omnis naturæ, & sensuum fundamenta fatagit eruere. Detur ergo venia, si prolixius aliquantò Achilleum hoc *Vorstii* argumentum expendero, nam cum bono Deo singulas ejus partes, Majorem, Minorem, Conclusionem, harumque probationes omnes putidæ falsitatis convincam.

Minor, quòd decreta Dei sint aliquid in Deo, vera non esset, si starent Opponentis principia; nam decreta Dei, secundum eum, actiones sunt transeuntes, ergo non in Deo sed à Deo: actionis enim transeuntis subjectum est patiens non agens; sed arces in aère non lubet struere, nec ex Opponentis temeritate captare lucrum. Decreta Dei non sunt actiones transeuntes, nam actus omnes tam intellectus, quàm voluntatis Divinæ, quantum pro objectis creaturas extra Deum habeant, sunt tamen actus verè immanentes; Vocat *Vorstius* actiones tendentes ad extra, & externas aliquando, nunquam transeuntes, quantum memini. Et si tales essent, rueret etiam hac ex parte ejus argumentum: falsa esset Minor, decreta non essent aliquid in Deo, saltem non aliter quàm denominationes extrinsecæ, & relationes rationis.

Decreta sunt actiones tendentes ad extra, sed non extrinsecæ.

Sed præteritâ Minori nego majorem, idque in utrâque parte, & omnibus probationibus. Probationes omnes ab hoc uno pendent clavo, decreta & essentiâ Dei non sunt unum, sed diversa, eo quòd aliqua dicantur de decretis, quæ vera non sunt de essentia. Quàm vitreum sit hoc argumentum tum in se, tum applicatum ad præsentem materiam, docet Magister Sentent. lib. 1. dist. 66. ubi huic respondens objectioni, Dei natura, & voluntas non possunt esse unum, quia Deus naturâ genuit filium, voluntate verò non genuit; *Facile* (inquit) *est hoc refellere, nam & præscientia, sive scientia Dei, quâ scit vel præscit bona vel mala, divina natura, sive essentia est: & prædestinatio, sive voluntas ejus, eadem divina essentia est: nec est aliud Deo scire, quàm esse & velle, & unum idemque est scientia Dei quod voluntas; non tamen dicitur de voluntate quicquid dicitur de scientiâ, & è converso: nec omnia illa suâ voluntate vult Deus, quæ suâ scientiâ scit, & tamen unum & idem in Deo est scientia & voluntas, præscientia, & prædestinatio. Ita cum unum sit natura Dei & voluntas, dicitur tamen Pater genuisse filium naturâ, non voluntate, & esse Deus naturâ, non voluntate.* Magister ergo & tota Schola respicient totius argumenti fundamentum, negabunt-

Dei decreta, & essentia sunt unum, licet quidam dicantur de decretis, quæ non sunt vera de essentia.

gabuntque decretum Dei non esse Deum, quamquam aliqua de decretis affirmantur, quæ de Deo neganda sunt.

Decreta in Deo sunt in se unum, licet nostro modo concipiendi, & respectu obiectorum aut effectuum sint multa, & contraria.

Sed singulas probationum partes propius inspiciamus. Decreta (inquit Opponens) sunt multa & contraria. Resp. Quæcunque in Deo vel sunt, vel esse concipiuntur, duobus modis considerantur. 1. In se, & ut in Deo sunt. 2. prout ab hominibus concipiuntur, vel ut sunt objecta humani conceptûs, & sermonis secundum istum conceptum; argumentum loquitur de decretis in notione priori, prout sunt in Deo, & secundum se, aliàs non attingeret scopum. Itaque hoc sensu negamus decreta vel esse contraria, vel plura. Non contraria; quia vilissimæ creaturæ, nedum Dei Opt. Max. privilegium est, non subijci eodem tempore contrariis; hæc enim sunt

ἀλλήλων φρονεῖν, non patiuntur se mutuo in eodem subjecto. Præterea in electione & reprobatione diversitas obiecti impedit plenam oppositionem, non sunt ad idem, iidem non eliguntur, & reprobantur: Decreta etiam in se non sunt multa, nam si multiplicarentur pro numero obiectorum, multò major compositio in Deo existeret, quàm vel *Vorstius*, vel alius quisquam somniavit, inhærent Deo accidentia, si non infinita, saltè innumera: decreta, & volitiones Dei circa omnes, & singulas creaturas exercentur, itaque, si multiplicentur pro multitudine obiectorum, tot & tam varia sint oportet, non tantùm quot sunt creaturæ substantiæ, sed tot etiam quot accidentia singulis substantiis, secundum Dei voluntatem, vel adsunt, vel absunt. Statuamus ergo cum doctis tam antiquis quàm recentibus, objecta & effectus voluntatis divinæ in creaturis quamlibet multa & contraria; sed volitiones, & actus voluntatis in Deo non plures quàm unum & eundem, quod hoc simili illustrat Aquinas. Sol semper unus & idem est, ejusque radorum emanatio est una tantum solaris corporis actio: hujusce tamen unius actionis objecta tot sunt, quot creaturæ, quæ vel lucem, vel calorem, vel influxum Solis patiuntur, & effecta tam varia contrariaque, quàm illuminatio, excæcatio, induratio, liquefactio, vita, & mors: vel aliæ quævis operationes, quæ radorum solis in mundo hoc inferiori præsentiam, vel absentiam sequuntur. Distinctio, & oppositio quæ in hisce cernitur, nullam in ipso sole, & radorum ejus emissionem distinctionem, nedum multiplicationem, minime omnium oppositionem aut contrarietatem producit. Eadem in Deo ejusque voluntate ratio est, dum ad objecta & effecta in creaturis comparantur.

Actus intellectus, & voluntatis divina in se sunt unum & necessarium,

vidamus & multiplicemus; non aliter valentes eos concipere, quàm ad nostrarummet voluntatum similitudinem: jam verò humanæ voluntatis actus sunt reverà in se multi, eorumque quidam contingentes, quidam necessarii: sed ad miseræ creaturæ angustias, non debet Creatoris infinitudo commensurari, absque infinitæ dissimilitudinis, & disproporcionis agnitione. Neque oculus, neque mens hominis plura simul distinctè valet apprehendere; conspiciamus, & intelligimus unum post aliud, idque distinctis, & successivis temporis (saltem cogitationum) intervallis: eadem voluntatis conditio, diversis actibus in diversa tendit objecta: primò finem, post media appetit; & in mediis modò in unum, modò in aliud inclinatur, pro majori vel minori mediolorum ab ultimo fine distantia. Nativa hæc hominis infirmitas, & imperfectio creationis lege ipsi imposta, efficit ut humanæ tam mentis quàm voluntatis actus, pro multitudine, & varietate obiectorum necessariò multiplicentur; sed summa Creatoris perfectio ab hæc creatæ infirmitatis lege ipsum præstat immunem: uno & eodem intellectûs actu suam ipsius essentiam, & creaturas omnes præsentem, præteritam, & futuram simul, & in eodem instanti distinctissimè comprehendit; similiter uno & eodem voluntatis actu, fertur in seipsum ut summum bonum, & ultimum finem, atque in creaturas ut media ad istum finem. Ista à Theologis fundamenti loco solent poni. Vide *Aquinatem*. 1. par. quæst. 19. art. 5. in Corp. Hinc concludo decreta Dei in se unum tantùm esse divinæ voluntatis actum, non magis divisum in se, vel liberum à necessitate, aut contingentem, quàm ipsam Dei essentiam.

Hactenus nobiscum, & cum veritate consentientem habemus ipsum *Vorstium*, quòd Divinæ voluntatis actus circa primum, & principale obiectum, divinam scilicet bonitatem, contingentes non sint, sed necessarii, imò prorsus iidem cum Dei essentiâ, istam nunquam ausus est veritatem sollicitare, litem tantùm intendit de actibus voluntatis circa creaturas, nempe de decretis. Quod si verò omnes divinæ voluntatis actus, realiter iidem sint, & volitiones, seu decreta Dei de creaturis, in se & ut in eo existunt, unum & idem sint cum Dei volitione sui ipsius, seu infinitæ suæ bonitatis à seipso fruendæ, & creaturis pro ipsius arbitrio manifestandæ, & communicandæ. Hæc si sic se habent, non potest unius istorum actuum necessitas asseri, quin cæterorum, qui realiter iidem sunt, necessitas concedatur.

Præterea, nullam ponit *Vorstius* distinctionem inter multa, quæ humano concipiendi modo plus inter se differunt, quàm duo ejusdem voluntatis actus, unus circa media, alter circa finem. Decreta de creaturis, & volitio ipsius Dei, essentia & existentia divinæ substantiæ

prout essentia etiam secundum Vorstium.

Divina voluntatis actus circa Deum, & creaturas in se sunt unum.

stantia & attributa, divina attributa inter se, Dei intellectus, voluntas, vita, potentia, veritas, iustitia, &c. omnia hæc *Vorstius* sunt unum & idem: etiam in attributis, facultas & actiones, intellectus cum omnibus actibus elicitis, voluntas cum volitionibus primariis, ipsi sunt unum & idem, & inter se & cum divinâ essentiâ; nullâ distinctione reali ab invicem separata; quanquam de istis intellectus humanus multos & varios conceptus efformet; & secundum istos conceptus apprehensis varia uni attribuat, quæ alteri non conveniunt: imò multa de omnibus assermet quæ neganda sunt de singulis: cum imperfectio hæc multorum & diversorum conceptuum posteriori cogitatione corrigitur, & omnia quæ de Deo dicuntur, apprehenduntur ut revera sunt in conceptu unius & indivisæ naturæ divinæ. Num gemini voluntatis actus plus inter se differre possunt, quàm eorum alter à voluntatis facultate? quàm voluntatis facultas à facultate intellectus, aut ab attributo potentiæ, vitæ, iustitiæ &c. Num duo voluntatis actus plus à se invicem distabunt, quàm innumeri Intellectus actus, vel à se invicem, vel à facultate, vel ab ipsâ divinâ essentiâ? Horum omnium unitatem & identitatem *Vorstius* concedens, de illorum diversitate non est audiendus.

Alteram primæ Majoris partem, quod decreta non tantum diversa sint ab essentiâ, sed etiam verè accidentia, probat opponens duplici disjunctione. Prior, Omnia in Deo vel sunt substantiæ, vel accidentia. Posterior, Decreta non sunt substantiæ, quia neque Deus, neque ulla creatura existens.

Resp. Utraque disjunctio est falsa, prior negatur ab *Augustino* in terminis lib. de Trinitate cap. 5. *In Deo* (inquit) *nihil quidem secundum accidens dicitur, nec tamen omne quod dicitur, secundum substantiam dicitur.* Idque non tantum ob peculiarem ibi memoratam rationem, sed imprimis ob argumentum generale, quod alibi sæpè ab *Augustino* inculcatur, divinæ nimirum perfectionis supereminentiæ, per quam fit, ut Deus & omnia ipsius attributa sint supra & extra substantiarum & accidentium ordines, extra Prædicamentorum omnium cancellos. Inter Deum, & creaturarum perfectissimas, imò & creaturarum perfectiones omnes compactas in unum nulla est proportio, nedum ut conveniant in unâ naturâ genericâ *II. 14. 17. Omnes gentes sicut nihil coram eo, pro nihil & inani reputate sunt ei, & cui assimilabunt Deum?* Secundum *Damascentum* Deus nullum est entium, non quòd sit non ens, sed quòd supra omnia entia, & omnino supra ipsam essentiam. de orthodoxâ fide lib. I. cap. 14. *Ὁυδὲν τῶν ὄντων ἐστίν, ἐκ ὧς μὴ ὄν, ἀλλὰ ἄνωγερ πάντῃ τῷ ὄντι, καὶ ὑπὲρ αὐτὸ τὸ εἶναι ὄν καὶ ὑπὲρ ἑαυτὸν πάντων.* Super-substantialis essentiæ fons omnibus entibus, *ὑπὲρ ἑσῶσθαι πηγὴ ἔσται πᾶσι ἔσσι.* cap. 18. prout loquitur *Aquinas*, *Deus non se habet ad creatu-*

Deus est supra & extra omnes Categorias.

ras, ut res diversorum generum, sed sicut id quod est extra omne genus, & principium omnium generum. Alioqui fecerit in Deo compositio necessariò concedenda esset quàm *Vorstiana* præ manibus, ex genere nimirum & differentiâ, & fatendum foret quædam Deo naturâ priora, nimirum ens & substantiam, nec esset Deus absolute essentia prima, aliqua divinæ essentiæ pars in omni creaturâ existeret, & in omni substantiâ minimum duæ; Deus creator esset iltatum suæ essentiæ partium, quæ sunt in creaturis, vel aliquid in creaturis non crearetur, sed existeret à se ipso, adeoque Deus esset, quæ tetra sunt ἀτομήματα.

Alterum Opponentis disjunctivum, Decreta neque sunt Deus, neque res creatæ verè existentes, nam decretum de re aliud quid est à re decretâ. E. sunt accidentia in Deo. Resp. Ex hac ratiocinatione patet, accidentia quæ Deo ascribit Opponens, strictè & propriè sumi, & vera entia esse Deo in hærentia, imò verò accidentia communia & separabilia, secundum Opponentis descriptionem, quæ præsentia non profunt, nec absentia lædunt subjectum. Adeoque compositio hæc Dei ex subjecto & accidentibus verissima sit oportet, & nequaquam lenienda *Vorstii* limitationibus, quodam modo, & suo sensu.

Uteunque Opponentis argumentum nullum est, prior disjunctionis probatio, quòd decreta non sunt substantiæ, quia non Deus, est ipsam principium & quæstio, quæ non debuit ab Opponente peti sine argumento; in primis cum ei contradicat *Augustinus* in terminis, affirmans omnia quæ de Deo dicuntur, verè & sine tropo dici secundum substantiam, & omnia esse Deum. *Non aliud, inquit, est Deo esse, & aliud magnum esse, sed hoc idem est illi esse, quod magnum esse; quia ipse est sua magnitudo, hoc de bonitate, eternitate, omnipotentia Dei dictum sit, omnibusq; omnino prædicamentis quæ de Deo possunt pronuciari: quod ad seipsum dicitur non translatur, ac per similitudinem, sed propriè (si quid tamen dici de illo propriè hominis ore potest) totum substantialiter dicitur.*

Altera distinctionis pars, Decreta non sunt substantiæ, quia non creaturæ, quia decreta in alio genere esse oportet, quàm res de quibus decreta fiunt. R. Tam propositio quàm confirmatio hinc vitiosæ sunt; prior, quia supponit omnem creaturam verè existentem esse substantiam, etiam omnem substantiam quæ non est Deus esse quid creatum verè existens: utrumque hoc falsum est, nam omne accidens singulare est ens creatum verè existens in suo subjecto, nullum tamen accidens singulare est substantia: Item, nulla univèrsalis substantia existit, nam existentia est singularium; attamen omnis univèrsalis substantia est veris-

simè substantia, imò præter eam nulla substantia est prædicamentalis; nam substantiæ existentes ob singularitatem excluduntur à prædicamento. Non permittit, arbitror, ipsa *Vorstii* logica, ut universales substantiæ priventur appellatione substantiarum, & accidentia singularia contra præscam nomenclaturam fruantur substantiarum nomine.

Non minùs absurda est propositionis confirmatio, supponit enim decreta Dei omnia esse de substantiis; & propterea ipsa esse in genere accidentium, utrumque falsum est. Præcipua enim Dei decreta sunt de gratiâ & gloriâ, quæ non sunt substantiæ: præterea secundum hoc fundamentum, omnia decreta de accidentibus essent substantiæ, quia in alio genere, quàm res de quibus decreta fiunt.

Argumentum
e.3 contr.2
acciden-
tium inha-
rentiam in
Deo.

Quamquam abundè demonstraverimus apertam falsitatem singularum primi argumenti partium; ut tamen omnis de hoc argumento serpulus omninò profligetur; argumentabimur, antequam procedamus ex locis communibus disputationum Theologicarum, Scripturâ, ratione, Patribus, contra hunc omnium *Arminii* errorum fontem, accidentium in Deo inhaerentiam, divinamque ex subjecto & accidentibus compositionem.

1.
Deus est
quod est.

Ex sacrâ Scripturâ sic primùm arguo, Cujus nomen proprium est esse quicquid est, & esse absolutè, in eo nullum est accidens: Atqui nomen Dei proprium est esse quicquid est, & esse absolutè. Exod. 3. 14. *dixit Deus ad Moysen, ego sum qui sum, qui sum misit me ad vos.* Ergo. Prior Majoris pars sic patet, Nomen hoc Dei principale, & propriissimum nihil Deo peculiare significabit, nec quidquam aliud importabit, quàm quod vilissimis creaturis est commune, nisi hic ejus sensus sit, quod quicquid de Deo affirmatur ipsi essentialiter sit, imò ipsius essentia, & non accidens; nam in omni alio sensu propositio hæc, sum quod sum, vera est de quâvis miserimâ creaturarum; omnis creatura est quod est, vel essentialiter vel accidentaliter: quicquid de quocunque affirmatur vel est de ejus essentiâ, vel aliquid præter ejus essentiam; sed esse essentialiter, seu esse per essentiam, ei proprium est, cujus est nomen esse quod est.

Alterâ pars majoris sic patet. Qui est absolutè, ejus essentia est illimitata & infinita, quicquid in eo est, est essentia, nam si in eo quicquam existeret, quod non esset essentia, quod esset præter vel extra essentiam, per hoc ejus essentialitaretur, & finiretur, nec amplius infinita, & absoluta remaneret.

Hujusmodi deductiones ex citato loco multos doctorem auctores habent. Ipse *Vorstius* contra *Piscatorem* pag. 98. hinc probat Deum esse simplicissimum, & ἀπείριστον. Mirus mihi disputator fuerit, qui ex isto loco solidè concludet Dei ἀπείριστον, & non ὁλοστίαν, quique inde probaverit Deum ens simplicif-

simum, non tamen immunem à crasso illo compositionis genere ex subjecto, & accidentibus.

Damasceus, unde ἀπείριστος vocabulum mutuasse videtur *Vorstius* multas hujus meæ argumentationis partes habet de Orthodox. fide lib. 1. cap. 9. Nomen illud Dei, secundum eum, totum est, quod in se complectitur infinitum, & immensum essentiæ pelagus ὅλον ἐν αὐτῷ συγκαθάρων ἔχει τὸ εἶναι, εἶον πὶ πλάτος ἑστίαις ἀπείριστον, καὶ ὁλοστίον. Et ibidem Deum ex ullis attributis compositum affirmare ἐν πολλῶν συνίτησιν, est extremæ impietatis ἐλατῆς ἢ ἐν ἀσέβειαις.

Sed ante omnes *Augustinus* institutum præfens urget de Trin. lib. 7. cap. 5. *Deus se subsistit ut substantia propriè dici possit, in est in eo aliquid ut in subjecto, & non est simplex cui hoc sit esse quod est, & quicquid aliud de illo ad illum dicitur, sicut magnus, omnipotens, bonus, & si quid de Deo ejusmodi non incongruè dicitur. Nefas autem est ut subsit Deus bonitati suæ, atque illa bonitas non substantia sit, vel potius essentia, neque ipse Deus sit bonitas suæ, sed in illo sit tanquam in subjecto: unde manifestum est Deum abusive substantiam vocari, ut nomine usitatori intelligatur essentia quod verè & propriè dicitur, ita ut fortasse solum Deum dici oporteat essentiam, est enim verè solus, quia incommutabilis est, idque nomen famulo suo Moysi enunciatum, cum ait: Ego sum qui sum, & dices ad eos: Qui est, misit me ad vos.* Videtis *Augustini* dogmata, manifestum esse Deum nullis accidentibus subijci, omne accidens, quod Deo inesse dicitur; revera esse ipsius essentiam, quòd Deus essentia sit ad eò simplicissimâ, ut abominandum sit accidentia in eo ponere: istas & ejusmodi maximas in dicto Scripturæ loco fundat.

Iterum argumentor. De quo omnia attributa, etiam ea quæ maximè accidentaliter esse videntur, affirmantur in recto & in quid, in eo nulla sunt accidentia, nulla est compositio: Atqui de Deo omnia sua attributa sic affirmantur. De vitâ vide Joan. 14. 6. *Ego sum quid vita*; æquipollet hic vita viventi Deo. Deut. 5. 26. De Deitate Coloss. 2. 9. In ipso habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter, quod in concreto exprimitur 1. Tim. 3. 16. *Deus manifestatus in carne.* De divinâ naturâ 2. Pet. 1. 4. *Ut efficiamini divinæ consortes nature*, idem cum illo Joannis, nati sunt ex Deo, & Pauli, *Deus est in vobis.*

Hactenus consentit *Vorstius*, ut vita, Deitas, divina natura affirmantur de Deo in recto, & in quid; ita ut hic abstractum & concretum, esse & essentia, natura, & suppositum, differentia & species, forma & formatum non differant, ut in creaturis semper fit. Sed ultra processit nostra Minor ad omnia attributa etiam maximè accidentaliter. De his videamus quid habet Scriptura. De veritate vide Jo. 14. 6. *Ego sum veritas*, De potentiâ Mar. 14. 62. Sedens

2
Quicquid
de Deo di-
citur, affir-
matur in
recto, & in
quid.

Sedens ad dextram virtutis, idem quod alibi ad dextram Dei. Huiusmodi quoque accidentia fatetur *Vorslius* prædicari de Deo in quid, & in abstracto, nec verè esse accidentia, nec ullam in Deo compositionem facere.

Etiam quæ videntur accidentia liberrima.

Ultra ergo probemus Minorem de iis accidentibus quæ *Vorslius* habet pro verissimis accidentibus, nimirum de voluntatis actibus erga creaturas, de dilectione hominum, de charitate Dei erga nos. De hac vide 1 Jo. 4. 16. Nos cognovimus charitatem quam habet Deus in nobis, Deus charitas est. Omnino locus hic non potest eludi, loquitur contextus perspicue de actu voluntatis divinæ, de dilectione, quam *Augustinus* in locum vehementiorem voluntatem appellat. Actus hic est circa creaturas, cuiusmodi *Vorslio* est maxime liber & contingens.

Si effugium hic tentaret; quod antecessores sui hæretici arripiebant, quasi Deus hic charitas vocaretur tantum metonymicè, quod efficeret in hominibus charitatem; nulla hic clapsui rima esset, si *Augustino* credimus de Trin. lib. 15. Cap. 21. *Hunc sensum facile refutat Scripturarum ipsa locutio, non enim dictum, Dominus charitas mea, sicut Deus spes mea, potentia mea, sed Deus charitas est, sicut Deus spiritus est; hoc qui non discernit intellectum à Domino, non expositionem querat à nobis, non enim apertius possumus quicquam dicere, quàm Deus charitas est. Ergo charitas est.*

Quod ad Patres, Disceptationis initio elegit Opponens *Augustinum* loco omnium: ex eo multa supra citavimus, sed tanta superest copia, ut duo sive tria addidisse ab eo testimonia operæ pretium ducam. Primo, vide librum 5. de Trin. cap. 3. & sequentibus, ubi proponit, & refellit Arianorum argumentum, quod subtilissimum vocat. Hæretica ipsorum conclusio fuit, diversam esse Patris & filii substantiam (ipsissima hæc *Vorslii* mens est, quam tuetur Opponens) istam conclusionem necessariò inferre se putabant, ex duobus Catholicæ fidei principiis; prius, quod nihil de Deo affirmaretur secundum accidens; alterum, quicquid de Deo dicitur, secundum substantiam dici. Ex his præmissis certissimi erant concludendi suam hæresin. Responsionem applicat *Augustinus* ad secundum principium, & distinctionibus explicat: sed principium primum, quod nullum sit accidens in Deo, nihilque de Deo secundum accidens dicatur, concedit, repetit, & probat absque ullâ limitatione. Deinde lib. 6. cap. 6. ostensâ multitudine & diversitate, quæ inter essentiam, & inter accidentia, etiam inter ipsa accidentia in omnibus creaturis, tam spiritibus quam corporibus apparet, nullam in Deo similem diversitatem reperiri affirmat: *Cum in animâ aliud sit artificiosum esse, aliud inerte esse, aliud acutum, aliud memorem,*

aliud cupiditas, aliud timor, aliud tristitia, aliud letitia, manifestum est non simplicem, sed multiplicem esse animæ naturam. Deus verò multipliciter non dicitur magnus, sapiens, bonus, beatus, verus, & quicquid aliud non indignè dici videtur: sed eadem magnitudo ejus quæ sapientia & beatitudo, & eadem veritas quæ illa omnia, & non est ibi aliud beatum esse, & aliud magnum, aut sapientem, aut verum, aut bonum esse, aut omnino ipsum esse.

Quod autem universale hoc [*quicquid de Deo non indignè dicitur*] intelligat *Augustinus* tam de liberis divinæ mentis & voluntatis actibus, quàm de quopiam alio attributo, præter multos alios locos vide de Trin. lib. 5. cap. 13. ubi demonstrans præter alias inter divinum & nostrum intellectum discrepantias, hanc præcipuam adducit, quòd Deus ab æterno cognoscat omnia, etiam maxime contingentia, non aliter creata quàm creanda, idque uno simplici & singulari intellectu actu.

Omnia simul videt, non vel ut alternante conspectu, huc illuc, & inde huc, & rursus inde vel inde in aliud atque aliud, sed, ut dixi, simul omnia videt, quorum nullum est quod non semper videt. Hujusce divini privilegii hoc ipsi fundamentum est. Quia (inquit) quæ Dei scientia, ipsi & sapientia, & quæ sapientia ipsa essentia sive substantia, nosse, & esse illi unum est; quia in illius naturæ simplicitate mirabili non est aliud sapere quàm esse, sed quod est sapere hoc est esse, ut in superioribus libris sæpe jam diximus.

Quod autem ad charitatem attinet, liberius est voluntatis actus. Nam quid aliud (inquit) est charitas quàm voluntas, charitas & dilectio unius rei est utrumque nominem. De hac charitate ita loquitur cap. 17. *In illâ Trinitatis simplici summaque naturâ, non est aliud substantia, aliud charitas, sed substantia ipsa est charitas, & charitas ipsa est substantia, sive in Patre, sive in Filio, sive in Spiritu S.*

In actu proprio non est potentia passiva.

Præter testimonia multæ rationes suppent. Primæ sit. Omne subjectum accidentium est in potentiâ ad recipiendum aliquid quod deest: nam omnia ista accidentia sunt posteriora subjecto, imò a subjecto separabilia; dum absunt, subjectum est in potentiâ illa recipiendi, & dum adsunt, illa amittendi; Atqui Deus non est in potentiâ ad recipiendum quicquam, nam secundum omnes Deus est purissimus actus, cum quo potentia receptiva non consistit, multò minus potentia recipiendi ullam absentem perfectionem: ista enim efficeret Deum imperfectum, adeoque non Deum. Jam verò accidentia quibus Deum *Vorslius* subjicit, & facit ut sæpe sit in potentiâ ad illa recipienda, sunt veræ perfectiones, actus scilicet voluntatis facultate suâ quam actuant, nobiliores.

tum, audacter tamen tantorum virorum patrocinio ab omni censurâ ἀποδοσίας tectus, ipsam negarem conclusionem. Sed molestum, & ægrè mihi accideret, si tam periculosum hæreticorum sophisma omninò intactum dimitterem. Itaque dabitur veniam, si eodem prorsus modo excipiam secundum hoc, quo priori occursum est: singulas argumenti partes conabor fallitatis convincere; contra Conclusionem, Scripturas, patres, rationes, quantum satis erit, afferam.

Ut placatori aure nostra ad pestilens hoc argumentum responsa Opponens accipiat, etsi nostra, minùs placebunt, ut ipse quid ad suum sophisma respondeat, invenire cogatur: proponam primo loco quæ illud sequentur absurda usque adedò tetra, ut ipse *Vorstius* stomachus non concoquat. Primò infert argumentum compositionem in Deo substantialem; nam tres personas in Deo non vocaverit accidentia, cum tres in Deitate essentias ipsas dicat; itaque quæ ex his essentiis compositio nascitur, essentialis & substantialis sit oportet. At qui *Vorstius* talem in Deo compositionem non agnoscit; imò verò ipse Opponens dum initio quæstionis statumponeret, non aliam præ se fert compositionem in Deo defendere, quàm quandam accidentalem. Quòd si argumenti hujus amore Opponenti placeret, non *Vorstii* tantùm, sed sua ipsius effata deserere; parum tamen proficeret, nisi in multò pluribus adhuc sibi contradiceret. In priori argumento hoc proposuit dilem̃ina; Decreta sunt vel substantiæ, vel accidentia: non substantiæ; quia neque Deus, neque res verè existentes, & creatæ; applicentur disjunctiones ad rem præsentem. Personæ vel sunt substantiæ, vel accidentia; accidentia nullus dixerit: si substantiæ; tum vel Deus, vel res creatæ verè existentes: non res creatæ: Ergo Deus. Itaque argumentum quod ipsas à Deitate diversas facit, stare non potest, nisi priori suo argumento Opponens renunciaret.

Secundò. Argumentum infert non tantùm tres in Deo diversas essentias (quas *Vorstius* non negat, & Opponens discretè affirmat) sed quartam insuper, imò decem essentias, realiter diversas; imò multa millia diversarum essentiarum, de quo *Vorstius*, nec ullus hæreticorum, quantum intelligo, unquam somniavit. Ajo argumentum in Deo quatuor essentias realiter diversas ponere; nam essentiam communem realiter differre facit à tribus propriis essentiis personarum, imò his quatuor expressè addit alias sex, nimirum tres relationes, paternitatem, filiationem, & processionem, & tria illarum relationum fundamenta, generationem activam, & passivam, missionem, seu spirationem, quæ omnia opponenti sunt diversæ entitates reales, adeoque diversæ essentiæ: quin etiam omnis divinæ voluntatis, omnis divini intellectus actus Opponenti est

verum accidens in Deo, adeoque vera entitas, & essentia, quorum myriades multò plures sunt, quàm quivis vel hominum, vel Angelorum potest in numerum redigere.

Tertiò. Affirmat hoc argumentum secundam Deitatis personam habere essentiam realiter diversam ab essentiâ primæ personæ, adeoque filium non ὁμοῦστον, sed ἑτερόστον Patri, quod crassissimus est *Arianismus* in terminis. Imò in hoc argumento *Vorstius* absurditate superat *Arium*, nam non modò filius erit ἑτερόστον à Patre, sed ipse Pater erit ἑτερόστον à Deo; alia Patris, alia Dei erit essentia secundum *Vorstium*. Opponens etiam hæc *Vorstii* monstrum superat: nam fatetur in Deitate unam tantùm reperiri essentiam, si essentia sumatur pro naturâ substantiali, aliæ autem in Deitate entitates, quas tres essentias vocat, ipsi non sunt substantiales naturæ: adeoque vera erunt accidentia: nam omnia in Deo & omninò omnia Opponens affirmat vel esse substantias, vel accidentia. Ergo tres in divinitate personæ, quæ non sunt Opponenti naturæ substantiales, oportet sint accidentales, quod nusquam affirmavit ipse *Vorstius*.

Isti & plures alii monstruosi partus, quos suo sinu sophisma hoc fovet, cogent auctorem, nisi horum quoque monstrorum fautor haberi velit, solutionem asserere; aut in communi, quam jam damus, acquiescere. Vulgaris, & solida responsio est antecedentis negatio; divinæ personæ utut inter se realissimè distinctæ, à Deitate tamen, & naturâ divinâ non realiter differunt; relationes, etiam actiones & passiones suprâ dictæ non differunt à divinâ essentiâ. Differentiam hîc *Vorstius* non debuit sumpsisse, sed probasse, cognovit Theologorum tam Pontificiorum quàm Protestantium, & aliorum omnium post Ariana tempora sibi contrariam sententiam. Assertio jam dudum in omnium Christianorum scholis vulgata est, à quâ nos depelli non statuimus per nudas cujusquam assertiones nullo suffultas argumento. Quod in Divinâ tam essentiâ quàm personis abstractum & concretum sunt realiter idem, quemadmodum in divinis sapientia non differt realiter à sapiente, ita nec paternitas à patre, nec filiatio à filio; quod paternitas, filiatio, processio, generatio, nativitas, missio (seu ut relationes, seu ut actiones & passiones concipiuntur, sive ut originationes, seu ut proprietates, seu quocunque modo) semper tamen remanent unum & idem cum personis à quibus non distinguuntur, nisi modo significandi. Præter eâ divinæ personæ, licet distinguantur à se invicem, omnes tamen eadem sunt cum naturâ: tantùmque abest ut personæ & natura differant realiter, ut inter eas ne formalis differentia inveniatur.

Satis habuit cognitum *Vorstius* communem hanc fuisse Christianorum, quibus Sacrosan-

Argumentum negat Patrem filio ὁμοῦστον, imò patrem facit ἑτερόστον à seipso, & personas Trinitatis facit accidentia.

Divina persona distinguitur realiter à se invicem, à naturâ tamen non differunt realiter, imò nec formaliter, sed modaliter tantum.

Vorstii argumentum.

Argumentum premiatur absurdo.

Argumentum in Deo ponit quatuor, imò mille, imò infinitas diversas essentias.

vel sunt mu-
da affectio-
nes, vel so-
phisnata
antiquata.

Et trinitas cordi erat, doctrinam; cui is ho-
muncio contradicere non debuit, nisi ratio-
nibus, & auctoritatibus in quibus fundata fuisset,
respondisset, & pro novis suis paradoxis
solida attulisset argumenta: quorum neutrum
ullibi, quantum scio, conatus est. Meras so-
lùm negationes opponit, aut hunc ex trivio
paralogismum: quòd, quæ Deo attribuntur,
examinanda sint ad modum quo eadem attri-
buta creaturis insunt, & de creaturis dicuntur;
adeoque cum paternitas in hominibus sit realiter
distincta, & diversi prædicamenti à sub-
jecto cui inest, & ab actione quam habet pro
suo fundamento, oporteat sic se rem habere
in divinis. *Meminiſſe potuit maxima*
Theologica omninò in oppositum. Quic-
quid in rebus creatis habet esse accidentale,
secundum quod transfertur in Deum, ha-
bet esse substantiale, secundum Aquinatem
1. par. qu. 38. art. 2. Aut secundum
Boethium, Cum quis predicamenta ver-
it in divinam predicationem, cuncta mu-
tantur in substantiam quæ predicari possunt.
Quid ad nos contrariæ *Vorstii* assertiones,
cum nudæ & vacuæ argumentis obambulant?

Argumen-
ta, quod
persona
non differ-
rant reali-
ter à natu-
rà.

Interea subjiciamus nos aliqua communis
sententiæ fundamenta ex Scripturis, ratione,
& Patribus, quòd scilicet tres divinitatis per-
sonæ à divinâ naturâ realiter non differant;
quanquam à se invicem differant, ut tres ve-
rissimè distinctæ personæ, non solùm tres me-
ri modi existendi, quam sententiam suis ad-
versariis *Vorstius* per calumniam affingit. Ju-
stinus Martyr, & cæteri post eum orthodoxi,
formaliter distinctionis quæ inter personas
est, posuit in *ἑστὴν ὑπόστασιν*, nemo tamen dixit
personas nihil aliud fuisse, quàm meros
ἑστὴν ὑπόστασιν. Sed pergo ad argumenta.

Persona
non sunt
nudi modi
existendi.

Tres personæ
sunt unus
Deus.

Primò. Quod est unus Deus non realiter
differt à Deitate: Atqui tres personæ sunt un-
us Deus. Minorem lege 1 Joa. 5. 7. *Tres sunt*
qui testantur in caelo, Pater, Verbum, & Sp.
Sanctus, & hi tres unum sunt. Quòd autem
unusquisque trium sit Deus, non eget pro-
batione.

Una persona
est in aliâ.

Secundò. Isti non habent diversas essentias,
quorum unus semper est in alio: atqui divi-
narum personarum una semper est in alterâ
Joa. 10. 11. *Credite mihi; quia ego in Patre, &*
Pater in me est: ἑμπεριχώρησις hæc identitatem
essentiæ in omnibus personis probat.

Mens hic
Augustini.

Quod ad patres, Omnes Orthodoxi post
Nicanam Synodum amplexi sunt *ἑμῶσιν* hoc
sensu, quòd omnes tres personæ sint unius es-
sentiæ, & nullo modo quoad essentiam dif-
ferant. Qui volet consulere Augustinum,
audiet ab eo quòd *Pater & Filius divinitas*
te sint unum, nec sit ibi substantiæ differentia,
alioqui quomodo unum Deum dicimus, di-
versitas enim facit plures? Idem Augustinus
de essentialibus attributis sic determinat.
Omnia sunt unum, non enim est aliud vi-

vere, aliud intelligere, aliud esse, sed id
quod est intelligere, hoc vivere, hoc esse est.
Et de attributis omnibus personalibus sic con-
cludit. In illâ summâ trinitate, tantum est
una, quantum tres simul, nec plus aliquid
sunt dua, quàm una, nam in se infinita sunt:
ita singule sunt in singulis, & omnia in sin-
gulis, & singula in omnibus, & omnia in
omnibus, & unum omnia. Et de Trin. lib.
6. cap. 10. lib. 7. cap. 5. & sequentibus. Hoc
est Deo esse quòd subsistere, idè si una essen-
tia trinitas, una etiã substantia: in per-
sonis eadem ratio est, non enim est aliud
Deum esse, aliud personam esse, sed omnino
idem. In hac trinitate cum dicimus perso-
nam Patris, non aliud dicimus quàm sub-
stantiam Patris, quocirca ut substantia Pa-
tris ipse Pater est, non quia pater est, sed
quæ est, ita & persona patris, non aliud quàm
pater est; quemadmodum hoc illi est esse, quòd
Deum esse, quòd magnum, quòd bonum esse,
ita hoc illi est esse, quòd personam esse. Tres
personas unam essentiam dicimus, tres au-
tem personas ex eadem essentiã non dicimus,
quasi aliud ibi sit quòd essentia est, aliud quòd
persona; quia hoc est illi Deum esse, quòd
est esse, tam tres essentias, quàm tres Deos
dici nefas est. Suadet animarum naviculas
omnicurâ dirigere inter duos scopulos Arii
& Sabellii, Macedonii, & Praxeæ, ut inter
Scyllam & Charybdin, qui æquali nau-
fragio omnes sibi appropinquantes perdunt,
dum hi personas confundunt, & illi essen-
tias multiplicant, faciuntque diversas, & di-
vidunt.

Quod ad Theologos recentiores, vide
Aquinatem primâ par. à quæst. 27. ad 44. in
singulis ferè articulis, quem in hoc argumen-
to Pontificii omnes sequuntur, & *Hierony-*
mum Zanchium de tribus Elohim cap. 1. lib.
8. cum quo protestantes omnes præter Anti-
trinitarios consentiunt.

Recentio-
res omnes
pro Patri-
bus contra
Vorstium.

Rationum loco tres tantum breviter pro-
pono.

Prima. Si in Deitate sint tres diversæ es-
sentiæ, tum tres sunt dii: Atqui posterius est
impossibile: nam si tres sint dii, esse possunt
tres myriades Deorum: & si tres sint Dii, vel
plures uno, nullus omnino est Deus. Major
clara, nam ab essentiã specificâ ad spcciem,
& à natura singulari ad suppositum, necessa-
ria est consequentia. Sequitur ab humanâ es-
sentiã ad hominem; quisquis hanc habet, est
homo, istâ multiplicatâ, hic necessariò mul-
tiplicatur. Quot sunt creaturæ viventes ha-
bentes diversam humanitatem, tot sunt diversi
homines; quot sunt divinæ personæ quæ suam
realiter à cæteris distinctam divinam essentiam
habent, tot sunt Dii.

Sententia
Vorstii in-
fert πολυ-
θεϊσµον, &
ἀθεϊσµον.

Secundò. Impossibile est ut sint plura in-
finita: Atqui divina essentia est infinita: Ergo
impossibile est, ut sint plures essentiæ divinæ.

Tertiò. Quæ realiter differunt, à se iuivem possunt separari, eorum unum de alio potest negari, eorum unum per se solum in suâ essentiâ ita est completum, ut absque alio rectè possit concipi; atqui Deitas separari nequit à personis, non potest absque contradictione de iis negari, absque illâ hæc non possunt concipi: Deitas non tantum est in earum essentiâ, sed omnis essentia quam illæ habent. Ergo personæ non differunt realiter à naturâ divinâ.

Argumenta hæc non debent sperni, nam omnia magnos habent auctores, qui hoc sophisma abominantur ut *Forstii*, quod ipsam divinitatem tollit, nam de eâ loquitur ut naturâ universali, quæ de tribus personis essentialiter differentibus affirmatur in quæstione quid: ipsa autem est ens in potentiâ tantum, non ens actu, quæ non existit per se nisi in suis individuis, atque adeò quæ nec est, nec potest esse Deus.

Metaphysica Forstianorum præmissima.

Sed propemodum præteriãram Opponentis subsidia, quibus argumentum suum secundum confirmabat. Personæ, inquit, habent suas diversas essentias, quia suas diversas entitates: nam omne ens, & omnis entitas suam habet essentiam, ut omnis res suam realitatem. Resp. *Forstii* argumentum malum fuit, sed ab Opponente redditur deterius; ita enim arguebat *Forstius*. Quicquid verè existit, suam habet essentiam ab essentiâ aliorum verè existentium realiter diversam. Axioma hoc falsum est, cui Christiani omnes tam Philosophi quàm Theologi contradicunt, sed dum Opponens quod *Forstius* de ente verè existente loquebatur, deducit ad omne omnino ens, imò vetò ad omnem absolutè entitatem, ultra *Forstium* in errore progreditur.

Studio brevitatis duos in Opponentis argutatione errorum fontes indigitabo. Primò arguit ab entitate ad essentiam. Non hoc permittunt Metaphysicorum scholæ: entitas, ut minimum extenditur ad omne objectum intellectus, ita ut non solum ens, sed principia, affectiones, & modi etiam entis, imò quicquid non est omnino nihil, suas habeant entitates, sed essentia multò strictioris est naturæ; distincta non tantum ab ente *Metaphysica* subjecto, & entitate istius subjecti abstracto, sed ab omnibus modis entis, ab omnibus affectionibus entis, & ab aliis omnibus entis principiis, existentia, subsistentia, suppositalitate, inhaerentiâ &c. Omnino ergo incongruum est, ab omni entitate concludere essentiam, nam foret sic processus in infinitum.

Alter erroris fons est, quòd ab ente procedatur ad essentiam, ita ut quot in Deitate, vel alio quovis sint entia, tot sint essentiæ. Applicetur hoc ad singularem hominem. Si, quot sunt in *Socrate* entia, seu substantiæ seu accidentia, tot *Socratem* oporteat habere essen-

tias, quid fiet de veteri & vero scholarum omnium placito; *unius rei una tantum est essentia?* Sed de hujusmodi Sophistarum tricis fatis superque.

Tertium Opponentis argumentum hoc est. *Tertium Opponentis argumentum est factile.* Scriptura Deo attribuit ea quæ non sunt Deus. Gen. 6. 6. Exod. 32. 10. 12. Isaia. 63. 11. R. In his locis nulla est difficultas. In primo dicitur poenituisse Deum quòd fecerit hominem, & indoluisse in corde suo. In secundo excandescencia furoris Deo ascribitur, & in tertio recordatio rerum præteritarum. Ista omnia attribuuntur Deo improprie, tropicè, & per *ἀνεγνωστέως*, metaphoricè ob similitudinem effectuum non affectionum.

Hactenus non contradicit *Forstius*, quantum enim miser iste infelicissime totam divinam naturam deformare conatus sit, tam in essentiâ quàm in personis; & propriissime absque ullo tropo, ullâ figurâ in Deo ponat complures humanorum affectuum, utpote amorem, timorem, spem, & alios; locos tamen allatos ex Gen. 6. & Is. 63. accipi concedit metaphoricè, in ultimo illo, & meditatissimo suo scripto contra Piscatorem pag. 238. neque usquam memini, ubi dolorem, furorem, resipiscenciam, recordationem Deo proprie ascribat; quòd si fuisset ausus, auctoritatum, & rationum in oppositum torrente fuisset obrutus.

Quartum opponentis argumentum; Deus dicitur habere vitam in seipso Jo. 5. 26. aliud est subjectum vivens, aliud vita ipsa; qui possidet, alius ab eo quod possidet; non potest quisquam esse sui ipsius vel causa, vel effectum, itaque cum ista à Deo causentur, & efficiantur, oportet sint aliud à Deo, aut ut Deus sit alius à se. Resp. argumentum hoc superiora omnia superat absurditate; illa ponebant in Deo compositionem accidentalem, & ejusmodi substantialem, quæ ex unione personarum cum naturâ oriebatur; sed argumentum præ manibus novum compositionis genus in Deo ponit, de quo nihil *Forstius* (quantum scio) nimirum compositionem inter Deum & suam vitam; inter Deum, & suam essentiam, existentiam, Deitatem, naturam divinam, inter Deum, & omnia sua attributa in abstracto: nec compositionem tantum, sed etiam ejusmodi inter composita differentiam; ut alterum de altero semper sit negandum; Deus non est vita sua, sua bonitas, sua Deitas, sua natura; nam ista omnia possidet & habet, itaque ab iis differre necesse est. Confirmatio adhuc in absurditate pergit, Ista omnia (inquit) à Deo differunt, quia ista Deus causatur & efficit, ipse eorum est causa, ista illius effecta. Hæc opponens profert absolutè absque ullâ limitatione de omnibus quæ Deus possidet, ut suam vitam; itaque Deus causa sit oportet suæ vitæ, suæ justitiæ, sapientiæ, bonitatis, imò suæ essentiæ, existentia, Deitatis, & aliorum

horum omnium abstractorum quæ dicuntur inesse Deo; omnia ista sint oportet Dei effecta, Deus illis omnibus naturâ prior, ista Deo posteriora, sine quibus rectè potest concipi. Itaque dabit Opponens Deum sine Deitate, sine vitâ, absque sapientiâ, absque essentiâ, absque existentia, omnia enim hæc abstracta sunt Dei effecta, ipsi naturâ posteriora secundum præfens argumentum.

Hæc absurdissima absurda suadebunt OppONENTI benignâ aure accipere huius sui argumenti pernegationem; eoque magis quod Scriptura, & maximi Theologi tam antiqui quàm recentes mihi in hac negatione præverint.

Scripturæ suprâ citatæ Deum suam vitam, & suam veritatem appellant.

Abstractum & concretum non differunt in divinis.

Quoties demonstrat *Augustinus* infallibilem divinæ naturæ simplicitatem excludere omnem realem distinctionem inter abstractum & concretum in divinis, unum tantum habere locum de Civitate Dei lib. II. cap. 10.

„ *Est bonum solum simplex quod est Deus, alius est Pater, quàm Filius & Sp. Sanctus: sed alius dixi, non aliud. Hæc unitas unus est Deus, nec ideo non simplex, quia trinitas, sed ideo simplex dicitur, quia quod habet hoc est. Sicut dicitur vivens habendo vitam, & eadem vita ipse est, & propter hoc natura dicitur simplex, quia non est aliud habens, aliud quod habet; vas liquorem habet, corpus colorem, aer lucem, anima sapientiam; nihil horum est id quod habet: nam neque vas liquor, neque corpus color, neque aer lux est, neque anima sapientia; aliud substantia quæ corpus est, aliud qualitas: sed quæ princip. aliter vereque divina sunt, dicuntur simpliciter; quia non aliud est in his qualitas, aliud substantia.*

Inter recentiores vide *Aquinatem* par. 1. qu. 40. art. 1. in Concl. In divinis, inquit, non differunt quod est, & quo est. Item par. 3. quæ. 3. art. 3. ad 1. De rebus simplicibus loqui non possumus nisi per modum compositorum, a quibus cognitionem accipimus. Et ideo de Deo loquentes utimur nominibus concretis, ut significemus ejus substantiam, quia apud nos non subsistunt nisi composita, & utimur nominibus abstractis, ut significemus ejus simplicitatem. Quod ergo dicitur Deitas, vel vita, vel aliquid ejusmodi esse in Deo, referendum est ad diversitatem que est in conceptione intellectus nostri, & non ad aliquam diversitatem rei.

Accidentia rectè supponunt Deum mutabilem.

Ultimum opponens argumentum hoc est. Deus respectu voluntatis transeuntis ad creaturas recipit speciem aliquam perfectæ mutationis. *Ambrosius* in *Catenâ* in *Lucam*, *Novit Dominus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum.* Resp. Consequentiam à mutabilitate voluntatis divinæ ad compositionem in naturâ divinâ agnosco bonam &

necessariam. Hic nodus est insolubile vinculum quo *Vorstius Arminio* connectitur. Quisquis divinorum decretorum mutabilitatem & dependentiam ab humanis volitionibus tuetur, idem compositionem, & in hærentiam accidentium separabilium in naturâ divinâ tueri necesse habet. Ergo rectè, & consequenter ad cætera sua placita hîc argumentatur Opponens: ego autem concessâ consequentiâ nego antecedens, quod divina voluntas mutabilis sit. Certè si voluntas mutabilis esset, ea non posset esse Deus, sed accidens esset in Deo: nos autem qui Dei voluntatem credimus esse Deum ipsum, ut loquamur consequentia & consentanea nobismet ipsis, necesse est statuamus cum *Apostolo*, vacuum Deum omni mutationis umbrâ, quodque in Deo nulla sit mutatio perfecta aut perficiens, sed omnis in eo mutatio magnum, secundum nos, imperfectionis erit signum.

Negatum antecedens nullo argumento probat Opponens, sed tantum testimonio *Ambrosii*; eoque non ex ipso *Ambrosio*, sed ex *Catenâ Thomæ* in *Lucam*. Quod si vel ipsum *Ambrosium*, vel *Thomam* inspexisset Opponens, ubi præsentem quæstionem ex instituto tractant, facile suum percepisset errorem. Nam per sententiam quam Deus mutavit, nihil aliud intelligit *Ambrosius* quàm silentium ex Dei sententiâ *Zachariæ* primò impositum, & postea remotum. Pœna peccatori imposita, & postea remissa nullam importat in voluntate Dei castigantis, & castigati vulnera curantis mutationem, ut rectè *Thom. par. I. quæst. 19. art. 7. Aliud est mutare voluntatem, aliud velle mutationem aliquarum rerum: potest enim aliquis eadem voluntate immutabiliter permanente, velle ut nunc fiat hoc, & postea fiat contrarium. Quod autem Ambrosii mentem rectè expono, ex antecedentibus ipsius verbis fit liquidum. Vide quàm bonus Deus & facilis indulgere peccatis; non solum ablatæ restituit, sed etiam non sperata concedit: ille dudum mutus prophetat, nemo ergo diffidat, nemo veterum conscius delictorum præmia divina desperet, novit Dominus mutare sententiam &c.*

Si cui animus est *Ambrosii* sententiam plenius cognoscere, tum de præsentis, tum de aliis multis *Vorstii* erroribus, legat illum egregium de vocatione gentium tractatum. Ibi lib. 2. cap. ultimo in medio. Nihil obistere gratia divinæ potest, quo minus id quod voluerit impleatur. Ad quoslibet rerum humanarum exitus se nostra convertat aspectio, nulla secula, nulla negotia, nullos generationum ortus atque decessus, ab æternis & inscrutabilibus judiciis Dei vacare reperiet. Omnes varietatum compugnantia, & universæ dissimilium proventuum causa, quas investigare, & discernere non valemus, in illâ æternâ scientiâ simul notæ simulque divisa sunt, & ni-

Arminianismus ad Vostianismum necessarius ascendit.

Sententia Thomæ.

Mens Ambrosii.

„ & nihil ibi inordinatum est, etiam necdum
 „ existentibus qualitatibus actionum; quoniam
 „ non est in Deo accidens motus, nec nova vo-
 „ luntas, aut temporale consilium, nec cogita-
 „ tio ejus cum rerum mutabilitate inaequalita-
 „ te variatur, sed cuncta pariter temporalia
 „ & tempora sempiterna & stabili comprehen-
 „ dit intuitu, & omnibus omnia jam retri-
 „ buit, qui, quae sunt futura, jam fecit. Nihil
 „ opus est testimonium hoc in multas contra
 „ Vorstium antitheses resolvere.

Augusti-
 nus Am-
 brosius se-
 quitur.

Si opponenti non fiat satis, ex suis aucto-
 ribus Ambrosio & Thomâ, redeat ad Augu-
 stinum, quem initio omnium Patrum loco e-
 legit. Is de Trinit. lib. 15. cap. 20. sic habet.
 „ Nos aliquid aliquando volumus, quod antea
 „ non volebamus, propterea mutabilis intelli-
 „ gitur nostra natura, quod absit in Deo esse
 „ credimus; neque ob aliud scriptum est, mul-
 „ ta cogitationes in corde viri, consilium au-
 „ tem Domini manet in aeternum; nisi ut in-
 „ telligamus sicut aeternum Deum, ita aeter-
 „ num esse ejus consilium; ac per hoc immu-
 „ tabile, sicut ipse est. Quod autem de cogi-
 „ tationibus, hoc etiam de voluntatibus veris-
 „ simè dici potest.

Objectioni Opponentis occurrit Augusti-
 nus expressè de civitate Dei lib. 22. cap. 1.
 „ Cum dicitur mutare voluntatem, ut, quibus
 „ lenis erat, v. g. reddatur iratus, illi potius,
 „ quam ipse, mutantur: etenim quodammodo
 „ mutatum in his quae patiuntur inveniunt,
 „ sicut mutatus sol oculis sauciatis, & asper
 „ quodam modo ex miti, & ex delectabili mo-
 „ lestus efficitur, cum ipse apud seipsum ma-
 „ neat idem qui fuit. Et capite sequenti. Fiet;
 „ si Deus voluerit, non quia Deus novam vo-
 „ luntatem, quam non habuit, tunc habebit,
 „ sed quia id quod ex aeternitate in ejus immu-
 „ tabili paratum est voluntate tunc erit.

Et utrum-
 que Grego-
 rius.

Gregorius Magnus Ambrosii mentem in-
 signiter aperit. Moral. lib. 16. cap. 4. Omni-
 „ potens Deus & si mutat plerumque senten-
 „ tiam, nunquam tamen consilium: eo ergo
 „ tempore ex hac vita quisque subtrahitur,
 „ quo ex divina potentia ante praescitur. Et
 „ cap. 17. Deus sicut immutabilis natura est,
 „ ita & cogitatione, nam etsi fuerunt qui de-
 „ precationibus suis ejus cogitationem avertis-
 „ se videantur, ita tamen fuit ejus aeterna co-
 „ gitatio, ut sententiam illius avertere depre-
 „ cando potuissent, & ab eo accipere quod age-
 „ rent apud ipsum. Dicat ergo & nemo aver-
 „ tere potest cogitationem ejus, quia judicia e-
 „ jus semel fixa nequaquam mutari possunt,
 „ unde scriptum est, praeceptum posuit, &
 „ non praecevit. Et rursus, caelum, & ter-
 „ ra transibunt, sed verbum meum non transi-
 „ bit. Et rursus. Non sunt cogitationes mea-
 „ sicut cogitationes vestrae, neque via mea sic-
 „ ut via vestra. Cum ergo exterius mutari vi-
 „ detur sententia, interius consilium non mu-

„ tatur, quia de unaquaque re immutabiliter
 „ intus constituitur, quicquid foris mutabili-
 „ ter agitur.

Ista omnia si non dimoveant Opponentem,
 quo minus mutationem divinae sententiae non
 ponat in sententiae effectu aut objecto, sed in
 ipsâ intrinsicâ Dei voluntate, animadvertat
 in qua se vepra inducat, in qua se absurda
 praecipitet. Necessè est efficiat Deum ab hu-
 manâ voluntate pendere, ut affirmet homi-
 num poenitentiam veram causam esse non tem-
 poralium actionum Dei, sed aeterni etiam ip-
 sius consilii, ut rectè Thomas ex Augustino
 „ colligit par. 1. qua. 19. art. 5. Omnis causa
 „ efficiens major est eo quod efficitur. Nihil
 „ autem est majus voluntate Dei. Ergo causa
 „ ejus non est quaerenda. Concedit Aquinas or-
 „ dinem naturae postulare ut in rebus à Deo vo-
 „ litis una sit causa existentiae alterius, sed
 „ quicquam à Deo volitum efficere causam i-
 „ psius volitionis Dei vocat mentis insaniam
 „ quae. 23. art. 5. in corpore. Non est assigna-
 „ re causam divinae voluntatis ex parte actus
 „ volendi, sed potest assignari causa ex parte
 „ volitorum, in quantum scilicet Deus vult
 „ aliquid esse propter aliud (ut alibi exprimit
 „ in nobili illâ maximâ) velle finem non est
 „ Deo causa volendi ea, quae sunt ad finem; sed
 „ vult tamen ea quae sunt ad finem, ordinari in
 „ finem: vult ergo hoc esse propter hoc, sed non
 „ propter hoc vult hoc. Quid vis amplius?
 Tanta absurda sunt, quae hanc mutabilitatis in
 Divinâ voluntate sententiam sequuntur, ut
 Vorstius tandem det manus, & hac suâ causâ
 aperte cedat contra Piscatorem pag. 9.

Diutius in hac quaestione non immorabi-
 mur, properabundi ad alia.

Amica per epistolas de Praedestinatione
 Collatio cum Theologo Lادنسي.

Reverende vir, in eligendo Collationis hu-
 jusce subjecto, vellem servasses metho-
 dum de qua inter nos convenerat, & quam in
 prioribus congressibus fueramus sequuti.

In primâ de Perseverantiâ Collatione pro-
 fessus es quâ verbo, quâ scripto magnum
 tuum dolorem ob varia schismata quae eccle-
 siam Christi in partes multiplices lacerant, si-
 mulque desiderium videndi Christianos om-
 nes, ut aliquando fuerant, in uno ovili u-
 nitos, eò magis quòd in tuo de controversiis,
 quae hodie Christianum orbem vexant, studio
 nihil observasses quod justam ullius schismatis,
 & à se invicem separationis causam praerberet:
 nulli enim Christianorum sectae tuo judicio
 haeretici nomen sensu ullo proprio imponi
 posse, nostramque ecclesiam absque necessi-
 tate secessionem fecisse ab iis qui vulgò vocan-
 tur seu Papiſtae, seu Arminiani, seu Luthera-
 ni, seu Vorstiani, seu Sociniani; quaecunque
 istis à vulgo vel concionatorum, vel populi

Ladenſes
 audaci im-
 prudentiâ
 ad multos
 terribimos
 errores am-
 plectendos
 ruebant.

moventur lites, sunt plerunque meræ logomachia, & si quando realis est controversia, existimas ab adversariorum sæpè parte veritatem consistere, si quando autem illi errent, arbitraris ipsorum errores adeo leves, ut non obstent, quò minùs ipsos ut fratres in Christo amplectari debeamus, & ad omnia nostra sacra admittere, neque ab ullo ipsorum cœtu sacro, cultive abstinere. Tua hæc aperta, ingenuaque confessio effecit, ut primò de hæresi in genere disceptaremus, num quisquam, qui opiniones suas ut libet in se falsas ipse tamen veras credit, in foro Dei hæreticus censeripotest, aut jure ecclesiâ expelli. Mox descendimus ad eos speciatim qui vulgò hæreticorum nomine infamantur, num eorum ulla dogmata ejus essent pravitatis, ob quam auctores merito ex nostris cœtibus excluderentur. Incepimus à *Vorstio*, quod ejus errores viderentur profundissimi, qui inum Religionis omnis lapidem, ipsam essentiam divinam impeterent: plerisque huic imputatos errores pro veritatibus habuisti: in libro ejus de Deo nihil culpâsti præter incommoiores quasdam formulas loquendi: subjectum hoc erat præcedentis nostræ collationis. Proximum fuit ut *Socinianorum* contra Trinitatem placita perpendissemus: istis affirmâsti te non subscribere, nec mirum, cum nullum tunc cujusquam *Sociniani* scriptum legisses. *Smalcinus* & *Volkelius*, quos à me mutuabas, nondum ad te pervenerant, utcunque profitebaris nullos, quos *Sociniani* imputatos audivisti errores, justas tibi videri separationis causas. Istavellem accuratè discussissemus, nam labor hic quæstiones multas insequentes illustrâset, & amputâset; nam si probasses *Socinianorum* negationem divinitatis Christi, subsistentiæ Spiritûs Sancti, & trinitatis personarum in unitate essentia divina, justam non esse quenquam à nostris sacris arcendi causam, dedissem victas manus, totamque tuam primam propositionem concessissem, nimirum nullum dogma Pontificium, nullum *Arminii*, neque aliûs cujusquam, qui Christiani nomen fert, meritò impedire nostram cum ullâ, aut omnibus sectis plenam unionem, ac in unum cœtum redintegrationem: statim sequuta fuisset Papanorum errorum consideratio, num horum vel dogmata, vel praxes, ob quæ Protestantes ab iis dudum secesserunt, tam leves essent & frivola logomachia, ut nullam initio nostris majoribus discedendi ex Romanâ ecclesiâ causam præbuerint, nec nobis hodie, ut extra eam synagogam permaneamus; *Arminiani* denique articuli venissent ad manus. Ordo hic naturalis & perspicuus erat, commodum fuit, ut eum, prout incepimus, prosequutus fuisses. Quandoquidem autem tibi liberit locum proximum tribuere uni ex quæstionibus ultimis, *apud quos* hanc prætermittens respondebo ad ea, quæ affers in cele-

berimo illo de Prædestinatione articulo.

Priusquam disputas, definis electionem & reprobationem, postea figis quæstionis statum, nominas oppositas partes, post disputationem fusè differis de naturâ ejus dogmatis, quod tueris. Methodus hæc sat mihi placet, & in eâ *et modus* te sequar. Sed in materiâ subjectâ ab initio ad finem propè nihil est quod non displiceat, dissensus mei rationes imper-tiar, quas pro libitu tu examines.

Initio profiteor nihil apud me gratiæ addi scripto tuo ab auctoribus unde illud exscribis. Quicquid habes, invenio penè totum, pro-cemium, conclusionem, disputationem inte-gram, scripturas, Patres, rationes, apud *Spalatensem* de Republicâ ecclesiasticâ lib. 7. cap. 11. quæst. 4. præter paucas additiones ex *Gerardi Vossii* historiæ Pelagianæ lib. 6. Thefi. 14. 15. *Spalatenfis* dum istum librum scriberet à Protestantium ecclesiâ declinabat, verùm antequam edidit in lucem evaserat cœdus apostata, & non tantum alter *Ecebolius* est factus, ut eum rectè *Eboracensis* nuper præsul depingit, sed etiam Ecclesiæ Britannicæ acerrimus hostis; prout tute fateberis, modò legas consilium reditûs ei libro præfixum, ex quo disputationem tuam mutuaris. Nihilominus licet auctor apud me nihil gratiæ argumentis tuis procuret, cavebo ne ulla ab homine præjudicia absterreant ab amplectendo quæ affers, modò notâ veritatis insignita inveniam: quodcunque enim hoc Dei caractere imprimitur, mihi gratum erit, utut ab adversario acerbissimo oblatum.

Definitiones tuæ, quas à nemine posse negari affirmas, hæc sunt: Electio est inscriptio quorundam in libro vitæ, & Reprobatio est quorundam ex libro vitæ deletio. Definitiones hæc *Spalatenfis* ad eò vitiosæ sunt, ut nullus quaruncunque partium eas admittere possit, vel ut definitiones, vel ut veras sententias. Actionem definire per suum effectum, eumque tantum unum, & talem qui omninò metaphoricus est, invenietur contra omnes rectè definiendi regulas. Quod Reprobatio sit cujusque deletio qui aliquando inscriptus fuit libro vitæ, ab omnibus omnium partium rejicitur. Nam cum *Pontificiis*, *Lutheranis*, & *Arminianis* imputatur, quod secundum varia sua principia necesse habeant docere omnes homines semel electos, adeoque reprobos omnes aliquando verè electos, & reprobationem, secundum tuam definitionem, esse deletionem ex libro vitæ eorum, qui per electionem aliquando ei libro inscripti fuerant; Adversariorum, quos vidi, etiam absurdissimi, postquam in multa hypothetica divagati sunt, tandem tamen omnes concludunt in simplici & absolutâ negatione, quenquam qui semel electus est, posse reprobari, aut ullum qui per electionem libro vitæ inscriptus est, posse inde per reprobationem deleri.

*Spalatenfis
rectè sta-
tuit qua-
estionem.*

Dum figis quaestionis statum, id quod defendendum suscipis est electio respectiva, conditionalis, & dependens à fide, & bonis operibus, imò à fide, pietate, & perseverantiâ. Status hinc quaestionis à *Spalatenfi* fixus mihi perplacet, nam virtutem habet quæ in plerisque; disputationibus desideratur: efficit thesin ita planam, & ambiguitatibus vacuum, ut partium sententiarum plene & perspicue possint conspici.

*Vana est
Spalatenfis
jactantia
de omnibus
Patribus
pro Pelagio
contra Au-
gustinum
in doctrinâ
electionis.*

Quos adducis pro tuæ sententiæ fautoribus sunt omnes patres Græci & Latini ante *Augustinum*, & hodie omnes *Lutherani*, *Arminiani*, & plerique *Jesuita*. Assertionem hanc tuam paulum perpendamus. Ordinaria *Pelagii*, suorumque olim sequacium seu in toto seu ex parte jactantia fuit, quod ipsi contra *Augustinum* staret tota præcedens antiquitas: verum *Augustinus* disertè contrarium affirmat. Videtur *Augustinus* Patrum ante se mentem habuisse tam perspectam quam quivis suo seculo hæreticorum, nec scientem, prudentem de sanctis Patribus voluisse mentiri; quin etiam in variis Pelagianorum dogmatis adducendo distinctè permultos ex Patrum scriptis locos, hæreticæ jactantiæ vanitatem coarguit, nimirum in articulis de originali peccato, de necessitate prævenientis gratiæ, de efficaciâ gratiæ operantis, in hisce capitibus si tuorum ipsorum auctorum *Spalatenfis*, *Vossii*, ac *Molina* judicio vis acquiescere, abundè probat *Augustinus* Patres Græcos & Latinos pro se contra Pelagianos facere. Idem affirmat de prædestinatione; nam in hoc capite auctores tui *Augustinum* meritò deferuerunt, & in Pelagii castra transfierunt, dum afferunt *Augustinum* priores Patres in dogmate de electione vel non intellexisse, vel falsum de iis testimonium præbuisse, ejus verò adversarios & rectè hic Patres intellexisse, & probè sincereque eorum mentem explicasse, suo loco examinabimus; perpendentes singula quæ affers Patrum testimonia, & quæcumque ultra tibi placebit addere. In hoc examine, spero, invenes Patrestam Græcos quàm Latinos non magis *Augustino* contradicere in sententiâ suâ de prædestinatione, quàm in reliquis suis contra audacissimos & subtilissimos hæreticos dogmatis.

*Lutherani
in doctrinâ
electionis
ab Armi-
nians def-
ferunt.*

Quòd *Lutherani* in tuâ sint sententiâ de electione dependente à fide & operibus nescio quid probaveris, certè alia *Lutheri* mens fuit. Vide præfationem Commentarii in epistolam ad Romanos; ibi disertè fidem & bona opera posteriora electione, ejusque effecta facit. Si *Mortono* credas in nupero suo ad nostrum *Duraum* scripto, *Lutherus* ubique electioni conditionatæ adversatur. Verum est *Lutheri* discipulos diu post magistri mortem, ut arbitrarium suum à nobis schisma confirmarent, varias quaestiones in articulis de electione, & reprobatione non necessarias contra nos movisse: atamen à tuo hinc dogmate ad hunc diem

longè absunt. In collatione Mompelgardensi pag. 147. testatur *Beza* Lutheranos, etsi doceant meritum mortis Christi omnibus hominibus absque exceptione cujusquam offerri, & reprobationem provenire ex prævisione infidelitatis ac finalis impœnitentiæ, nihilominus tamen affirmare electionem omnino priorem, & nullo modo dependentem à prævisâ fide; quin & hodie cum suas contra nos lites ad integram, ut profitentur, centuriam extenderunt, & Synodum Dordracenam in ipso de electione articulo acerbissimè taxaverunt, docent tamen fidem & omnes actus gratiosos posteriores esse etsi non electione, sequi tamen Dei propositum, consilium, beneplacitum, quod reverâ electio est, licet ipsi velint electionis tantum regulam vocari. Hac de re vide *Mentzeri Anti-Grotium*, ubi etiam affirmat *Matthiæ Martini* de electione sententiam in Synodi Dordracenæ actis editam, ipsissimam esse quam hodie Lutherani tuentur, quæ longè differt à propositione tuâ, etsi inde excluderes tam opera quàm perseverantiam: sed cum opera includis tuæ thesi, omnes Lutherani eam rejicient ut veram hæresin: illi enim efficiunt justificationem & electionem in causis & objectis omninò pares, docendo fidem præcedere utramque, sed opera utramque sequi, imò verò statuere bona opera justificationis adeoque electionis causas, Lutherani hætenus semper abominati sunt ut crassissimum Romanæ ecclesiæ errorem.

Quòd ad *Jesuitas*, licet omnes tecum sentirent, parum hoc adderet, vel opis vel honoris tuæ causæ, sed tam absurda hæc est thesis tua, ut ipsorum etiam Jesuitarum plerique eam rejiciant quasi ipsam *Pelagii* hæresin. In hoc clarus & multus est *Bellarminus*. *Mortonus* in scripto prænominato ei addit primarios omnes illius societatis, nominatim citat *Salmeronem*, *Maldonatium*, *Suarezium*, *Perronium*, & *Toletum*. Imò verò historia illa Concilii Tridentini, ob quam multum, fateor, debemus apostatæ tuo *Spalatenfi*, disertè testatur in ea Synodo non tantum Jesuitas & Dominicanos, sed totum Theologorum corpus, tam *Scotistas* quàm *Thomistas* dependentem tuam prædestinationem vehementer ut ipsissimum Pelagianismum impugnasse: quicunque autem *Tridentini* pro ea stabant fuisse tantum obscuros quosdam monachos, qui ratiunculis humanis, in primis politicis se opponerant, non tantum in scripturis & Patribus, sed toti Scholasticorum choro. Editionis Italianæ pag. 205.

Multum etiam falleris de ipso *Molina*; is te docebit nullum unquam Theologum docuisse ipsam prædestinationem ab ullâ causâ ullâ conditione pendentem, nam prædestinatio est ipse Deus independens. qu. 23. art. 1. disp. 3. pag. 307. Omnem etiam fidem, & bona opera quæcumque, imò verò quicquid salutem promovet,

*Jesuitarum
principes in
doctrinâ e-
lectionis
contrarii
sunt Armi-
nians.*

*Ipse Molina
contradicit
Arminianis.*

sive sit actus gratiosus, sive naturalis, effectum esse prædestinationis, & eâ posterius. Ibid. quodque effectorum prædestinationis nulli dari possit causa. art. 5. disp. 1. memb. 1. ubi *Henricum Gabrielem, Favellum, Piggium, &* aliquot alios, qui prædestinationem respectu effectorum dependentem faciunt à bono usu liberi arbitrii à gratiâ adjuti, ut à ratione & conditione sine quâ non, cur congruè unus prædestinetur, alter non, etsi eos absolvat à Pelagianismo, damnat tamen erroris, ejusque periculosi in ipsâ fide multis argumentis membro 4. ipse verò plenè amplectitur placitum *Augustini, Durandi, Thomæ, &* Scholasticorum communiter contra mentem, ut proficitur, Patrum ante *Augustinum*. Addit tamen communi sententiæ de prædestinatione non secundum præscientiam, sed absolutâ clausulam de suo quam proficitur novam, ejusmodi tamen quam sibi persuadet *Augustinum & Thomam* libenter amplexuros fuisse, modò ipsis fuisset proposita, ut ipsorum dogmatis bellè consentientem. Qui hoc fieri possit mihi quidem videtur inexplicabile; & licet multis sæpè verbis explicare conetur *Molina*, non tamen, existimo, attingit scopum: utcumque, cum à quibusdam ipsi objiceretur, hanc quam addit clausulam absolutâ secundum *Augustinum & Thomam* prædestinationi efficere ipsum verè patronum tuæ secundum præscientiam prædestinationis, patheticè in integra sectione objectum hoc sibi refutat ut intolerabilem calumniam membr. 12.

Arminiani Ipsi etiam *Arminiani* propositionem tuam non nisi nuper amplexi sunt in scriptis recentissimis, Confessione & Apologiâ, ubi extra oleas primorum omnium suorum articulorum multum divagati sunt. *Arminius* totâ vitâ, *Corvinus* etiam in suâ ad *Molinaum* responsione post Synodum Dordracenam, nullam prædestinationem ab operibus volunt ullo modo pendere, sed à solâ fide, eâque ipsis propriâ, quæ tibi fortasse non placet: certè nullus vel Pontificiorum, vel Lutheranorum eam tuetur.

Arminiana fides tam Lutherani quam Pontificis displicet.

Arminiana fides, à quâ suspendunt primò justificationem, ac deinde electionem; non est illud instrumentum applicans nobis Christum primarium fundamentum nostræ cum justificationis tum electionis, ut docent Lutherani, sed actus quem Deus posuit loco totius justitiæ legalis, qui operatur non virtute objecti, sed virtute suâ: ille autem actus fidei producitur à libero arbitrio nostro ut verâ efficiendi causâ partiali, quæ sola efficit fidem actum obedientiæ dignum laude, si non mercede. Fidem talem & operationem ejusmodi abhorrent Lutherani, utpote qui tantum loquuntur de fide productâ à solâ gratiâ Spiritûs Sancti, ut unicâ ejus efficiente principali, cui uni omnis laus & glória nostræ actionis est debita, & de fide cujus operatio seu in electione seu justificatione est tantum instrumen-

taria; fides etiam hæc Arminianorum rejicitur à Pontificiis; nam hi per fidem justificantem intelligunt habitum fidei infusum, quem Arminiani rident. Dubito ergo an cum Arminianis te jungas in electione dependente à fide: dum autem in hoc actu fidei addis opera, nullum habes Arminianorum tibi consentientem, nisi istos, qui nuper *Socino* remonstrantes se demonstrarunt.

Sed quis tecum, vel contra te sentiat parum refert, modò tuam sententiam ex sacra Scriptura probaveris; hoc equidem conaris per sex expressos scripturæ locos. Primus est Rom. 8. 29. [*Quos præcivit, hos etiam prædestinavit, ut conformes fierent imagini filii sui.*] *Stolâ ad Clarè*, inquis, hic habetur prædestinatio dependens à præscientia, quid autem aliud potuit præciri quàm fides, & perseverantia? Resp. Tua hujus loci expositio auctorem habet *Pelagium*, ut videre est in ejus commentariis ad tuum textum tom. 8. operum *Hieronymi*: non tamen rejiciendum putamus, quod ex ore hæresiarchæ procefferit, modò probaveris quadrare textui, sed hoc nequaquam conaris: tantum affirmas præscientiæ objectum aliud esse non posse quàm fidem & perseverantiam, nudæ assertiones non sunt argumenta. Negamus ullibi in tota Scriptura præscientiam sic sumi, nostri plerisque interpretes præscientiam hic accipere pro actu divinæ voluntatis & amoris juxta verbi simplicis [*cognovit*] in Scriptura significationem, itaque præcivit hoc loco idem est quod prædilexit, respiciendo ad amorem Dei, qui secundum nostrum concipiendi modum prior est electione juxta *Thomam*, vel, juxta alios, prima est electionis pars, prout prædestinatio secunda. Secundò. Quod *præcivit* hoc loco sit præamavit ex *Erasmii* testimonio est sententia *Origenis & Theophylacti*. Ita etiam *Arminius, Corvinus &* Synodici omnes Remonstrantes interpretantur, nullumque in hoc loco suæ causæ præsidium ponunt.

Nihilominus, si tibi videtur, præscientiam hic efficere actum divini intellectûs, nihil inde lucraberis, *Augustinus* enim & *Thomas* tuorum adversariorum primi liberè largientur concipiendam in Deo quandam præscientiam prædestinatione priorem, neque enim potest vel mens ordinare, vel voluntas quicquam discernere, priusquam intellectus præconcipeat omnia ordinanda & discernenda, verum talis præscientia nihil facit ad tuam causam: ejus enim objectum est tam æterna salus quàm fides & perseverantia, imò verò quicquid ullo modo comprehenditur in electionis decreto oportuit prius videri quàm decerni, sed nihil hic prævisum ad nostram quæstionem: hic enim præscientiæ modus ad divinam omniscientiam spectat, & ad scientiam simplicis intelligentiæ, cujus objectum est omne ens possibile, quod nullam habet existentiam, neque ullam

Pro electione ex operibus prima Spalatenfis scriptura est ex epistolâ ad Rom. 8. 29.

Arminiani loco hoc, quo abutitur Pelagius, non nituntur. Præscientiæ simplicis intelligentiæ alia est à præscientiâ vissonis.

ullam futuritionem vel necessariam vel conringentem, antequam post decreta divinæ scientiæ practicæ & voluntatis cadere incipiat sub alius generis præscientiæ, visionis scilicet rerum actu futurarum secundum prius Dei decretum & voluntatem de futura ipsorum actuali existentia. Et si ergo tibi daremus quod [præcognovit] hoc loco actus esset divini intellectus, nihil inde commodi tibi accederet, nam interpretaremur de simplici intelligentiâ cujus objecta nullam habent operationem, nullam omninò entitatem, nec sunt ullum fundamentum ullius dependentiæ: itaque fides & perseverantia quatenus objecta sunt hujus præscientiæ, nullæ causæ sunt, nullæ conditiones prædestinationis, imò nec salutis, tam enim prædestinatio & salus quàm fides ejusmodi præscientiæ sunt objecta. Si verò ultra extendere velis ad præscientiam prævisionis, quæ posterior est multis divinæ voluntatis erga hominem actibus, prior tamen prædestinatione: ita si velis accipi, necesse est probes sic accipiendum, & cum hoc probatum dederis, proximè tibi incumbit ut ostendas præscientiam hujus prævisionis habere pro objecto non tantùm eligendorum personas, prout textus præ se ferre videtur, sed etiam ipsorum qualitates.

Fides non est obiectum præscientiæ prævisionis.

Donec tibi vacare libuerit huic operi, ego interim sic probo præscientiæ hujus objectum non esse fidem & perseverantiam. Primò. Si præscientiæ hujus objectum esset fides vel ulla alia in homine qualitas, tum in primis charitas; nam charitas est qualitas eo textu expressè nominata: atqui præscientiæ hujus objectum non est charitas: hæc enim est opus legis, et si prædestinaremur secundum divinam præscientiam nostri amoris, electio esset ex operibus, quòd à Apostolus manifestè rejicit, sicut Lutherani ad hunc diem tenent, *Arminius* etiam ad mortem, ejusque sequaces nisi admodum nuper.

Secundò. Locus hic fidem facit prædestinatione posteriorem; quia facit efficacem, vocationem, quam omnes concedunt causam fidei prædestinatione posteriorem, divina præscientia sequitur ordinem rerum quem in naturâ & existentia habent, quod naturâ prædestinatione posterius est, & existit post prædestinationis effectum, non est eâ prius in ipsâ divinâ præscientiâ, hoc enim secundum omnes tuos patronos divinam præscientiam inordinatam faceret, & res prævideret in alio ordine, quàm in suis existentis inter se habent: prædestinationi ad gratiam nec fides, nec perseverantia, nec ulla gratia prævia est, omnes enim istæ gratiæ sunt posteriores prædestinatione, & ejus effecta: jam autem prædestinatio quæ hic præscientiæ jungitur, est prædestinatio ad gratiam ejusque finis, & effecta sunt vocatio, justificatio, & conformitas cum Christo.

Secundus tuus locus est Rom. II. 2. *Deus non rejecit populum suum, quem præcognovit.* Resp. Ex hoc loco nullum pro te argumentum deduci potest, nisi prius *Pelagii* commentarium accipias, & rejicias *Augustini*: ille exponit *præcognovit* per præcivit crediturum, hic per *prædestinavit*: sed inter commentantes hoc est discriminis, *Pelagius* suam textus corruptionem dicitat pro mero arbitrio absque ullis rationibus, *Augustinus* verò expolitionem suam multis rationibus ex ipso textu confirmat, utcunque, non potes argumentari à nudâ voce præscientiæ priusquam refutaveris quæ adduxi ad priorem locum contra hujusmodi abusum vocis *præscientiæ*, & cum ista omnia sustuleris, exceptiones aliæ multæ supersunt loco huic posteriori propriæ, quæ te impediunt ne constituas præscientiæ hic objectum, vel fidem, vel perseverantiam, vel opera.

Varia scripturæ divinæ populi Judaici electionis causam faciunt solam gratiam & non opera, ita Apostolus hoc loco clarissime, imò verò assertioni suæ hanc addit terribilem clausulam, quicumque electionem ascribit operibus, destruit Dei gratiam, & gratiam negat esse gratiam. Cum Deus populum Judaicum manu prehendit, ut cum eo fœdus iniret, invenit jacentem in pollutione peccati ut recens natum infantem in suo sanguine Ezech. 16. amavit tamen ex mero suo beneplacito Deut. 7. & 10. Non erant tum Israëlita credentes, aut in fide perseverantes, sed natio erant obstinate perversa & rigidi colli perpetuò rebellis. Exceptiones hæc fati validæ sunt, ut oppugnent simplicem tuam affirmationem.

Locus tertius est 1. Petr. 1. 2. *Electi secundum divinam præscientiam in sanctificatione Spiritus in obedientiam & asperionem sanguinis.* Hic, ais, electio est secundum divinam præscientiam. Resp. Nemo negat electionem secundum præscientiam, sed tua thesis habet electionem secundum præscientiam fidei, perseverantiæ, & bonorum operum. Quòd locus hic ullam habeat syllabam de ejusmodi præscientiâ, non est asserendum sed probandum, certè apertè hic significatur fidem & opera posteriora electione, nisi velis fidem negare ullam esse partem sanctificationis, neque applicare aut aspergere Christi sanguinem, & velis etiam affirmare bona opera nihil spectare ad obedientiam, si fides ullus sit fructus Spiritus sanctificantis, si fides purget conscientiam ab operibus mortuis, applicando credenti sanguinem loquentem meliora sanguine *Abelis*; si omnia nostra bona opera nihil aliud sint quàm obedientia (quæ omnia, puto, concedes) tum locus hic manifestè probat prædestinationem non ex fide & operibus, sed ad fidem & opera, textus enim loquitur de prædestinatione in obedientiam & asperionem sanguinis, quin etiam secundum omnes tuos in

Locus tertius 1. Petr. 1. 2. Spalatenfi contradic.

Ecclesia Romana socios non in sanctificatione, sed in sanctificationem spiritus.

Quantum autem absit *Perius* ut faciat fidem aut bonum opus quodcunque in nobis priora electione, videre est epistola ejus posteriore cap. 1. omnia in nobis vel ad pietatem vel salutem spectantia vocat dona Dei, & à divina ejus potentia vult fluere ut à causa efficiente, gratiosa autem Dei dona & opera potentia ejus Spiritus non sunt absque decreto, & decretum Dei dandi gratiam ac potenter illam operandi per spiritum, non differt ab electione.

Locus quartus la-
cobi 2. 5. et
etiam re-
pugnat.

Locus quartus est Jacobi 2. 5. *Nonne Deus elegit pauperes hujus mundi divites fide?* Objectum hic electionis sunt pauperes divites fide. Resp. Perpende verba sequentia, & videbis quam evidenter locus hic tuam thesin evertat, cum divitibus fide jungit Apostolus hæredes salutis, ad utrosque pariter electionem refert: si prior qualitas electione prior sit, etiam posterior erit, si autem posterior omnibus fatentibus, electione sit posterior, tum etiam prior ea erit posterior, jam verò nullus unquam tam fuit absonus, ut affirmaret hæreditatem regni electione priorem, nemo ergo divitias fidei electioni debet præponere: utraque enim qualitas ad electionem refertur in æquali gradu, utraque est vel prior, vel utraque est posterior electione, & quando unaprocul dubio electione sit posterior, alteram etiam eâ posteriorem esse necesse est. Deinde vult Apostolus pauperes eligi non qui jam sunt divites in fide & hæredes regni, sed ut sint divites fide & regni hæredes, ut habet versio Anglicana, vel ut Latina, fieri divites & hæredes, ut rectè interpretatur *Augustinus*: elegit Deus fideles, sed ut sint, non quia jam erant. Apostolus *Jacobus* dicit, *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo divites fide & hæredes regni?* eligendo facit divites in fide; sicut & hæredes regni. Quod autem fides electione posterior sit docet *Jacobus* Cap. 1. 17. 18. ubi omnis doni Deum facit auctorem, & immutabilem ejus voluntatem causam regenerationis per verbum prædicatum.

Quintus
2. Tim. 2. 20.
21. ei quo-
que contra-
dicat.

Quintus est 2. Tim. 2. 20. 21. *Siquis se purgaverit ab istis, vas erit in honorem.* Qui ergo, inquis, se purgat prædestinatus est, ut sit vas in honorem. Resp. Locus hic probat, necesse esse ut quicumque electus est purget se criminibus, sed ut purgatio hæc antecedit electionem nihil hic est quod ullum veritatis colorem huic assertioni præbeat, sed multa quæ eam convincant falsi: nam ipse scopus loci est ostendere certitudinem perseverantiæ fluere ab antecedenti electionis immutabilitate. Perpende verborum contextum. Loquitur Apostolus de hæreticis apostatis, qui aliquando in ecclesiâ celebres erant, sed postea aberrarunt à veritate: ipsorum erroris materia fuit resur-

rectio mortuorum: quicquid Scriptura de hoc articulo habebat, hoc ipsi verbotenus fatentur, sed reverà & per bonam consequentiam evertent: antiqua ipsorum in ecclesiâ auctoritas ipsis quorundam aures aperuit, quorum fidem falsis suis dogmatis everterunt, huic scandalum multis objectum, quod Apostolus tollit, & ex populi animis omnem anxietatem removet ab eo, quod viderent seducentium & seductorum hæreticorum apostasiam, hac ratione, quòd nullus electorum Dei ita possit seduci, quia fundamentum Dei staret immobile, firmatum ipsius signaculo: ejus electi quos probè noscebat non ita seducebantur, licet reprobi caderent ab eâ veritate quam aliquando sunt professi, & evaderent pestiferi seductores, non propterea tamen populum turbari, & animo liquefcere conveniebat. Vides hic electionem, Deique amorem, ac cognitionem suorum adduci pro firmo & obliquo fundamento, quod pios servat ne pereant per hæresin & apostasiam, sed in fide perseverent in finem, ista nunquam electio præstare posset, si posterior esset divinâ præscientiâ humanæ fidei, operum & perseverantiæ.

Quantopere electio ex operibus opposita sit huic epistolæ, videre est ex cap. superiori 9. ubi docemur non tantum æternam electionem, sed neque ipsam in tempore vocationem, imò neque ipsam salutem esse ex operibus, aut secundum opera, sed secundum Dei propositum & gratiam in Christo ante mundum.

Locus sextus nihil ad Spalatensis causam.

Ultima tua scriptura est Gen. 18. 19. *Quia enim cognovi, quod imperabit suis filius, ergo Deus elegit Abrahamum ut sit pater credentium, quia futurus erat vir justus.* Resp. Nihil hic locus de *Abrahami* electione, sed tantum de revelatione destructionis *Sodoma*, etiam hic Dei actus & beneficium quæ nihil ad prædestinationem, fundantur in Dei favore, qui *Abrahamo* benedixit ut evaderet in gentem magnam & patrem *Messia*, quòd autem angelus dixit cognovisse se de *Abrahamo*, non erat ejus justitia, sed ipsius instructio aliorum in viâ justitiæ. Denique quòd *Abrahami* electio non fuerit ex operibus, videre est in executione ejus, scilicet vocatione & justificatione: cum eum Deus vocavit, fuit idolatra, *Josue* 24. 14. Patres Israëlitarum inserviêrunt diis alienis ultra *Euphratem*. *Ezekel*. quoque 16. 3. significans quid ante vocationem *Abraham* & *Sara* in conspectu Dei fuissent, *Pater tuus* (inquit) *fuit Amorrhæus, & mater tua Hittita*. Quod etiam *Abraham* non fuerit justificatus ex operibus, nec fide ut opere, sed solâ gratiâ & fide ut instrumento applicante gratiam, & misericordiam Dei propter Christum remittentis peccata impiorum, Apostolus Rom. 11. facit manifestissimum.

Claudis scripturas hoc epiphonemate valde pro-

dè probabile esse decreta divinæ prædestinationis ad salutem esse ex prævisâ fide & bonis operibus. Resp. Nullus omnium dictorum locorum habet syllabam vel de prævisis operibus, vel prævisâ fide, & perseverantiâ, nedum de omnibus tribus, ut tu proposuisti, quare qui tuam causam agunt accuratissimè Remonstrantes Belgæ locos hos omnes quos in manus tuas *Spalatensis* posuit, prætereunt ut causæ omnino inutiles.

Primus Spalatensis ex Origene locusest absurdus, evertens Christianissimum.

Post Scripturas accedis ad patres. Primus quem citas est *Origenes* lib. 3. *ἀεὶ δεξῶν*. Unumquodque igitur vas ut vel ad honorem à Creatore reformetur, vel ad contumeliam, ex seipso causas & occasiones præstitit creatori: iuxta hæc videtur assertio, & cum omni pietate concordans, ut ex præcedentibus causis unumquodque vas vel ad honorem, vel contumeliam præparetur. Resp. Si negarem, hæc verba esse *Origenis*, auctores tuos haberem pro patronis. *Vossius* enim historię Pelagianę pag. 273. ait valdè incertum, num isti *ἀεὶ δεξῶν* aut quoscunque alios habemus tantum latinè ex solâ *Ruffini* fide, sint verè *Origenis*. Sed dato verba ista *Origenis* esse, nihil faciunt ad tuam thesin, nihil loquuntur de æterno Dei decreto, sed solum de ejus executione temporali, nimirum de rationibus & causis, cur Deus alios glorificet, alios damnet. Quòd sic intelligenda sint verba facilè concedes, si à curtâ magis eorum in *Vossio* citatione vadas ad pleniorè & prolixiorè in *Spalatensi*, ibi à temporalibus actibus Dei, de quibus solis tua verba loquuntur, idem concludit auctor de actibus Dei æternis, sed conclusionis istius verba quæ sola agunt de electione, tu non profers, itaque nihil est quod ad ea respondeam, & verò, ut arbitror, nunquam produces, usque adè absurda sunt, ut nullus Christianus ea concoquat. Hic est ubi prisceum de *Origene* verbum locum inprimis habet, ubi malè, nemo pejus, nunquam, ut mihi quidem videtur, à cujuscunque Christiani nominis calamo tantum terrarum absurditarum mare profluxit, quantum *Hieronymus* epist. 59. ad *Avitum* de eo libro per viam compendii in ipsis *Origenis* verbis deprompsit, quicquid *Ruffinus* & *Socrates* afferant in contrarium. In ipsis quæ affers verbis ejus scopus est primariam infinitarum suarum absurditatum probare, nimirum animas humanas in aliquo infinitorum mundorum, qui hunc, in quo vivimus successivè sequuntur, evasuras vel angelos vel diabolos; secundum bona vel mala sua opera quæ Deus vidit in aliquo priorum mundorum ipsas præstitisse, priusquam in ulla corpora infunderentur: hæc materia est conclusionis, quam rectè omisisti. Conclusionis hujus verba cum *Ruffinus*, quàm potest amicè, transfert; hæc sicut [*ut autem aliæ animæ fierent in honorem, aliæ in contumeliam materialium causarumque præcesserunt merita*] etiam ista verba ponit

Hieronymus inter vitia detestanda, serpentes & viperas, ut loquitur, istius libri: ut in aliis illic libris *Origenem* facit patrem *Arrii*, & omnium hæresium, ita hic illum invenies Patriarcham Pelagianorum, cum electionem docet ex operibus, non tantum ut ex occasionibus, sed etiam ut ex causis à parte nostrâ, imò ut ex meritis: istis ipse *Molina* crassi Pelagianismi notam inurit. Ista *Arnoldus*, & omnes Remonstrantes centies profitentur longissimè à suâ mente abesse, imò in istis ipse *Origenes* sibi videtur contradicere; nam in alterâ *Spalatensis* citatione concludit nullam præscientiam prædestinationis causam censerì posse; ergo quod affers ex *Origene* nihil facit ad tuam causam, quæ autem antecedunt & consequuntur à te citata tam sunt absurda, ut necessariò ab omni Christiano rejicienda sint.

Secundum tuum testimonium est ex *Ambrosio* de fide lib. 5. cap. 2. Apostolus ait, quos præscivit & prædestinavit, non enim ante prædestinavit, quàm præscivit, sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit. Resp. *Ambrosius* capite hoc 2. & toto isto lib. 5. refutat ex Scriptura ut damnabilem impietatem illud dogma, quod *Arrium* dicit à Diabolo didicisse, nimirum essentiam Patris, Filii, & Spiritus S. esse non eandem sed diversam, quod tamen tu cum tuo *Vorstio* disertè affirmas: hæc materia loco à te nominato tractatur, sed de tuâ citatione nullum verbum. Capite quidem tertio invenio quædam à te citata quæ hic perpendam. Auctores tui *Vossius* & *Spalatensis* fusius verba citant in hunc modum; non est meum dare qui justitiam servo, non gratiam. Idemque ad patrem referens addidit, dabitur quibus paratum est, ut ostenderet patrem etiam non petitionibus deferre solere, sed meritis, quia Deus personarum non est acceptor, unde & Apostolus ait, quos præscivit &c. Si verba ista probes, processisti ulterius quàm initio professus es, ibi in doctrinâ electionis progressus es quousque ullus Lutheranorum, dum prædestinationem posteriorem fide doceres, & quousque ullus Arminianorum, dum perseverantiam prædestinatione priorem faceres, vel quousque ullus Papista, dum prædestinationem ab operibus suspenderes: sed hic longius ultra omnes curris dum electionem à meritis vis pendere. Omnes Papistæ volunt electionis executionem nimirum glorificationem dependere à meritis, sed cum *Javellus* cum paucis Scholasticorum ipsum æternum decretum electionis à meritis voluit suspendere, et si cum multis modificationibus usque ad solam congruitatem, & conditionem sine quâ non; *Molina* tuus ipsum rejicit ut periculosè errantem in ipsâ fide, quanquam verba hic à te citata longè ultra *Javellum* loquantur expressè de meritis summæ condignitatis quæ scilicet locum habent in iudice qui justitiam sequitur non amorem,

morem, qui nullius accipit personam, qui nihil largitur precibus, sed omnia meritis. Sententiam hanc *Ambrosio* ascriptam non, opinor, defendes, neque ullâ necessitate premoris, ut sub ejus nominis velo tam cruda concoquas; nihil quidem tale habet *Ambrosius*. Non sum quidem tam vacuus charitate ut putem vel *Vossium* vel *Spalatensem* deditâ operâ *Ambrosii* textum voluisse corrumpere, sed arbitrator deceptos ab eleganti & pulcherrimâ, sed corruptissimâ *Ambrosii* editione *Sixti V.* secundum indicem expurgatorium Romanum: certè meus *Ambrosius* à *Frobenio* editus ex *Erasmi* collatione multorum manuscriptorû ex optimis, quæ potuit reperire, nullam habet syllabam istarum vocum, à quibus solis tuum argumentum desumpisti; videlicet, non antè prædestinavit quàm præcivit &c. Nullæ voces ejusmodi illic reperiuntur, neque auctores tui *Ambrosium* faciunt effari verbis præcedentibus; non petitionibus deferre sed meritis. Edit *Erasmus* in terminis omninò contradicentibus, non petitionibus, non meritis; quòd lectio hæc auctoris menti quadret, & tua omninò disconveniat, scopus loci, & verba tam antecedentia quàm consequentia manifestant: nihil enim ibi de prædestinatione nec ullâ gratiâ inde fluente, postea verò cum de gratis à Deo in sanctos collatis loquitur, omnes ascribit soli beneplacito & uni amori, non verò sanctorum meritis.

Tertius non est Hieronymus, sed Pelagus.

Tertium ex Patribus *Hieronymum* nominas in illa verba ad Rom. 8. vocatus secundum propositum suum, secundum quod propositum (inquit) proposuit solâ fide salvare quos præciverat credituros. Etiam in illa verba ad Rom. 11. *Deus non reppulit populum quem præcivit*. Illam plebem (inquit) non reppulit quam præcivit esse credituram. Resp. Rectè faceres si in quæstionibus tanti momenti nulli mortalium in referendis aliorum testimoniis fideres, nisi tuis unius oculis. Nullum istorum verborum est *Hieronymi*, sed omnia *Pelagi*, præter enim multos tam Protestantes quam Pontificios hoc diserte fatetur *Vossius* hystoriæ *Pelagianæ* lib. 1. cap. 4. Thesi. 13. et si hos locos in manus tuas poluit quasi genuinos *Hieronymi*. Utcunque perpendenda tibi est *Pelagii* mens in verbis à te citatis, ut videas quantum amici tui *Pelagium* absurditate superent. Vultis solam fidem prædestinationem antecedere, sed *Arminius* cum fide jungit perseverantiam, & *Spalatensis* opera, imò merita.

Quarto Chrysostomus Vossius iuravit.

Propemodum oblitus sum *Chrysostomi*, ex quo citas tria, primum ex homiliâ 51. in Genesin. Hoc autem (inquit) non temerè factum, sed ut prophetia compleretur qua dicit, *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*: nam cum Deus futurorum sit præcius, prædixit & illius virtutem & mentis hujus malitiam. R. Locum hunc ponit *Vossius* in fronte

suorum testimoniorum ex *Chrysostomo*: rectius tamen *Spalatensis* & alii eum omnino omitunt; nam patet eo loci *Chrysostomum* agere de solâ translatione primogenituræ ab *Esauo* ad *Jacobum*: verba immediatè sequentia hoc probant *τί δὲ ἐστὶ τὸ πρῶτον πρῶτον*, nihil autem ibi de æternâ electione. Secundò citas *Chrysostomi* homiliam 81. in Matthæi ista verba *Venite benedicti patris mei*, nec dicit (inquit) accipite, sed hæredate quasi propria, quasi paterna, quasi vestra quæ vobis à principio debebantur, nam antequam nati sitis, quia sciebam vos hujusmodi futuros, hæc vobis à me præparata fuere. Resp. Christi verba quæ *Chrysostomus* exponit, loquuntur de solâ executione æterni decreti, ite, hæredate regnum, discedite in ignem &c. bona opera hîc expressè referuntur ad solam executionem, nullo modo ad ipsam executionem, dicitur enim hæredate, quia cum esurivi pavistis me, non autem præparata sunt vobis ante mundi initium quia esurivi, pavistis me, quemadmodum textus clarè, ita etiam *Chrysostomi* commentarius in verbis tuam citationem tam antecedentibus quàm consequentibus referunt opera ad verba executionis in tempore non decreti ab æterno. Verum est in citatione tuâ videtur *Chrysostomus* opera illa etsi valde minuta referre ad ipsam æternam executionem quo regnum præparatum fuit ut antecedentem & meritoriam causam ipsius decreti: Licet difficilia & dura hæc verba sint, auctores tamen tui latam mihi portam evadendi pandunt. *Molina* nullus scrupulus est deserere hîc *Chrysostomum* ut *Augustinum* sequatur, quasi *Chrysostomo* in hoc adversarium ut in prævenienti gratiâ, quam *Chrysostomum* negasse affirmat *Molina*, & in hoc clarè errasse. Sed ut sua *Chrysostomo* servetur reverentia, eligam alteram *Vossii* viam, quam te ipsum approbare video: affirmat *Vossius* multa *Chrysostomi* non esse in stricto rigore accipienda, ita enim accepta sacre Scripturæ, & ipsi auctori repugnarent, sed benignâ & commodâ expositione mollienda. Distinctio *Vossii* quam is à multis ante se Theologis mutuatur, sicut tu ab ipso, est duplex consideratio ipsius decreti electionis: ut enim homines in ipsorum decretis etiam in mente ante executionem in opere aliquando utuntur ordine synthetico, aliquando analytico, aliquando in suâ intentione primò proponunt finem & post media, aliquando concipiunt executionem ordinatè per omnes ejus partes, perpendentes omnia media à primo ad ultimum, & post media supremum finem à mediis productum: sic ut decreta humana varium habent in mentibus humanis existendi modum, ita æterna Dei decreta à Theologis considerantur aliquando ordine analytico intentionis, aliquando ordine synthetico præconceptæ executionis. In ipso decreto hoc modo concepto idem est ordo, qui in executione, sic

ne, sic ergo hic, prout alibi semper Patres exponendi sunt, cum loquuntur de fide, operibus, aut alio quocunque in homine antecedente, non tantum aliquas executionis partes, sed ipsum etiam decretum. Responso hæc, spero, tibi satisfaciet, non tantum quia est auctorum tuorum, & tua ipsius, sed imprimis quod doctrina *Chrysostomi* & hic & alibi eam postulet: docet is clarè secundum *Iossium* non tantum prævenientem gratiam, sed & decretum prædestinationis antecedens omnem gratiam in nobis, secundum quod inscrutabile decretum omnia gratiæ media administrantur, & illo ipso, quem citas, loco paulò post tua verba docet, nulla opera, etsi decies millies gratiosissima, esse posse causas meritorias cæli, quod infinite superat omnia nostra opera, nedum minutula ista à Christo nominata. Præterea vult ibi pœnas damnatorum esse secundum justitiam & meritum, sed gloriam electorum tantum secundum gratiam: *ἔπει δικαίως κολάζονται, κακῶν τεφανέντων καὶ χάριτι, καὶ ὃ μύρα ὡς πεποιήτες, χάριτος ἐστὶ φιλοποιεῖα, ὅτι ἀπὸ μικρῶν ἢ τῶν καὶ ὀπίλων ἠεὶ ἄνθρωποι τὸ πᾶν καὶ βασιλείαν καὶ πλεονεξίαν ἀντιπαραστήσειν πᾶσι.* hoc est. Illi justè puniuntur, & isti coronantur secundum gratiam, etsi enim decem millia bonorum operum fecerint, acceptatio est à gratiâ propter ejusmodi parva & levia tantum cælum & regnum & tantam gloriam illis donari.

Tertium tuum ex *Chrysostomo* testimonium est ab ejus commentario in 9. ad Rom. in Dei cognitionem rem totam rejecit. Et paulò pòst. Hoc enim præscientiæ est ab eorum videlicet partu electionem facere, ut appareat, inquit, Dei electio secundum præscientiam facta. Resp. Verba priora nihil spectare ad æternam electionem ad salutem, sed tantum ad Dei in tempore electionem Gentilium potius, quam Judæorum ad prædicationem Evangelii. Verba posteriora refert disertè *Chrysostomus* ad temporalem *Jacob* electionem ad primogenituram & paternam benedictionem, nequaquam verò ad æternam electionem ad gloriam. Fateor *Chrysostomum* duriores multò habere locos, sed cum à te tuisque auctoribus prætermittantur, non meum est hic ad eos respondere.

Iossii variorum abusus. Ultimus quem citas Patrum est *Augustini*. Primus ejus locus est ex libro 83. quæstionum in verba *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*. Verùm hæc, inquit, voluntas injusta esse non potest, venit enim ex occultissimis meritis. Resp. Si tibi placeret pauxillum impendere temporis in ipsorum inspectione fontium, clarè perspiceres, quantum tibi sæpe traductores secundi, tertii, aut quarti imponant. Loco citato nihil *Augustinus* cogitat de prædestinatione, sed voluntas illa Dei quam humanis meritis posteriorem facit, est voluntas justificandi, ut statim ipse se exponit. Præcedit (inquit) aliquid in peccato-

ribus, quo quamvis nondum sunt justificati, digni tamen efficiuntur justificatione, & præcedit in aliis peccatoribus quo digni sint obtusione: fusè hic docet *Augustinus* Deum in actuali suâ collatione gratiæ hominibus nedum prædestinatione præveniri non posse illis meritis, cum meritum (inquit) peccando amiserimus, & misericordiâ Dei semotâ nihil aliud peccantibus nisi æterna damnatio debeat. Vult Deum ex æternâ suâ misericordiâ vocare, & efficaci vocatione voluntatem præparare, & fidem infundere quæ dolorem excitat, ob quem Deus movetur misereri ad justificationem. Humanæ voluntatis merita, quæ Deum ad hanc misericordiam movent sunt actus respicientiæ posteriores fide, gratiâ, & vocatione quantumvis præjudicii hic loquendi modus afferre potest nostrâ de justificatione doctrinâ, hoc loco considerari non potest absque magnâ impertinentiâ. In præsentia satis est vindicare *Augustini* verba à *Iossii* abusu ad doctrinam electionis ex operibus, quod quidem factu facile est: nam præter jam dicta, fides, gratia, vocatio, respicientia, quas præcedere vult id quod hic vocat justificationem, omnes posteriores facit profundâ & secretâ ordinatione divinâ, quæ omne meritum antecedit. Et ne quis ipsius hic mentem non satis caperet, locum retractationum primo cap. 26. magis elucidat quod per misericordiam humanâ voluntate posteriorem nequaquam intelligat misericordiam æternæ electionis, sic inquit, non miseretur Deus nisi voluntas præcesserit ad pacem, hoc dictum est post pœnitentiam, nam est misericordia Dei etiam ipsam præveniens voluntatem, quæ si non esset, non præpararetur voluntas à Domino ad eam misericordiam pertinet, & ipsa vocatio quæ fidem prævenit, de quâ paulò pòst, dixi altæ & profundæ est ordinationis Domini, quod pertinet & illud, *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*.

Proximum tuum ab *Augustino* testimonium est ex lib. 1. ad *Simplicianum* quæst. 2. Nemo (inquit) eligitur nisi jam distans ab eo qui rejicitur, unde quod dictum est, quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dictum, nisi præscientiâ scilicet meritorum, id est, fidei & operum pietatis. R. Locum hunc multum me confirmare in antiquo meo proposito, nunquam fidere citationibus *Iossii*, nisi ipsos auctores inspexerim, toties eum malè citantem reperio: verba quibus hic præcipuè nititur tuum argumentum præscientiâ meritorum, non tantum in *Augustino* non apparent, sed totus ille liber à principio ad finem directè contradicit, imprimis verò locus à te citatus: ubi, ut ostendat *August.* quomodo merita & opera ab electione & prædestinatione excludantur, non inquit ex operibus suis justificari quisque meretur, quandoquidem benè ope-

rari nisi justificatus non potest: hinc autem quod ait non ex operibus, sed ex vocatione, non electione meritorum, quæ post justificationem gratiæ proveniunt, sed liberalitate donorum Dei voluit intelligi, ne quis de operibus extollatur: gratiâ enim Dei salvi facti estis, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne quis gloriatur. Quæ autem ex ipso *Augustino* tu citas faciliè explicantur illâ distinctione electionis quam *Augustinus* adhibet tract. 68. in Johan. scilicet electionis æternæ ante mundi constitutionem prædestinando, & electionis temporalis ante mundi destructionem vocando: secundum hanc distinctionem, verba [*nemo eligitur*] rectè accipiuntur de electione temporali, quæ non tantum vocationem, sed ipsam etiam justificationem sequitur, ut videre est in verbis immediatè præcedentibus. Non tamen (inquit) electio præcedit justificationem, sed electionem justificatio: nemo enim eligitur, nisi jam distans ab illo qui rejicitur. Dubium suboriri potuit quomodò temporalis hæc electio quæ justificationem sequitur, & realem differentiam quam gratia justificans ponit inter electos & reprobos, quæ hæc electio esse potuerit ante mundi constitutionem. Respondet *August.* fuisse præscientiâ, prout alii temporales actus sunt, in mente divinâ ante mundum: addere hinc præscientiæ merita, quod tu post *Vossium* facis, est cudere commentarium qui textum destruit.

Ultimò citas ex eodem *Augustini* loco. Non est electus Jacob ut fieret bonus, sed bonus factus eligi potuit. Hoc, inquit *Vossius*, nunquam retractavit *Augustinus*. Resp. Nihil necesse fuit ista verba retractari, si de temporali electione intelligantur, ita enim verissima sunt, sed nihil ad nostram quæstionem spectantia. Quod autem de temporali electione locus necessariò accipiendus sit, verba præcedentia demonstrant: nulla ergo, inquit, electio est, antequam esset quod eligeretur, non ergo electus est, ut fieret bonus, sed bonus factus eligi potuit; loquitur hinc *Augustinus* aperte de hominibus jam existentibus, neque tantum existentibus, sed actu bonis: quod si de æterna electione verba velis intelligere, nihil erat quod in retractationibus ista poneret, cum sententiam hanc loco ipso præ manibus plusquam centies rejiciat, sæpissimè demonstrans esse contra Apostolum *Jacobum*, æternam electionem facere vel ex meritis, vel conditione fidei aut operum, seu in tempore existentium, seu ab æterno præscitorum. Fateor locum esse perspicuum, ubi docet *August.* electionem ex prævisa fide, sed neque tu, neque *Vossius* in illum incidistis, & si produxissetis, nihil fecisset ad vestram causam: nam in eo *Augustinus* fatetur se errasse, & aperte illa verba retractat lib. *Retract.* 2. cap. 23. Dixi (inquit) non elegit Deus opera cujusquam in præscientia quæ ipse

daturus est, sed fidem elegit in præscientia, ut, quem sibi crediturum præscivit, ipsum eligeret cui spiritum sanctum daret, ut bona operando vitam æternam consequeretur. Hæc ille damnat ut scripta quando juvenis, quando Presbyter, nec adhuc accuratè satis naturam gratiæ & prædestinationis perpenderit. Nondum (inquit) diligentius quæsièram, nec adhuc inveneram qualis sit electio gratiæ, quæ utique non est gratia, si eam merita ulla præcedant (utrum per fidem an opera hinc perinde est) quòd verò eligamur ut simus boni & fideles, non verò quia fideles & boni fuæramus, testatur non tantum alibi sæpissimè, sed etiam hoc ipso loco. Adhuc enim (inquit) quærendum erat, utrum ista misericordia idè fiat in homine, quia fidelis est, an etiam facta fuerit ut fidelis esset? legimus enim dicente Apostolo; Misericordiam consequutus sum ut fidelis essem, non quia fidelis eram: rectissimè igitur dixi non ex operibus sed ex misericordia Dei & vocamur ut credamus, & credentibus præstatur, ut benè operentur.

Ita Patres tuos claudis: non est necesse plures citare in hanc rem; probas enim per celeberrimos testes hanc esse catholicam Patrum doctrinam. *Beza* in Epist. ad Rom. cap. 9. §. 39. Est etiam (inquit) hic locus diligenter observandus adversus eos qui fidei vel operum prævisionem faciunt electionis causam, in quem errorem sanè turpissimum *Origenes* veteres plerosque tam Græcos quàm Latinos induxit, donec tandem Dominus *Augustinum* per Pelagianos ad hunc agnoscendum & corrigendum errorem excitaret. *Calvinus* instit. lib. 3. cap. 33. sic inquit. Interposito præscientiæ velo electionem non tantum obscurant, sed originem aliunde habere fingunt; neque verò vulgò hæc recepta opinio solius vulgi est, habuit enim sæculis omnibus magnos auctores, quod ingenuè fateor, ne quis causæ nostræ magnopere obfuturum confidat, si eorum nomina contrà opponantur. *Melancthon* in cap. 9. ad Rom. Scriptores (inquit) veteres omnes præter unum *Augustinum* ponunt aliquam causam electionis in nobis. Auctoritas ais horum antiquorum Patrum mentem tuam inclinârunt in hoc dogma. Resp. Videtur nullâ te majori diligentia usum in citatione horum recentium, quàm in dictorum antiquorum: nam omnes sumis ex fide *Vossii* unius, cum ipse interim securus sis quid illi scribant. *Vossius* est qui *Bezam* citat in ver. 39. cap. 9. ad Rom. cum tamen caput illud non habeat versus ultra triginta tres, & *Calvinum* lib. 3. institut. cap. 33. & tamen totus ille liber non habet plura capita quàm 25. Paulum diligentia tibi demonstrâstet, non tantum minutulos hosce *Vossii* errores in numeris sed in ipsâ re multos majoris momenti; num quisquam trium istorum Theologorum ascribat Patribus electionem ex tua præscientia, scilicet fidei, operum, perseverantiæ, & merito-

Theologi reformati non deserunt Patres in hac causa.

meritorum? an quisquam nominatorum dogma hoc vult catholicam doctrinam ullorum Patrum? *Calvinus* paucos hos quos citat patres pro electione ex præscientiâ rejicit. *Melancthon* librum *Calvini* de prædestinatione approbavit, *Beza* teipso teste, vocat hoc dogma errorem, cumque turpissimum, quicumque tandem Patrum illud teneant: verum non hi tres tantum, sed omnes tui amici asserunt errare quicumque docent ullum dari meritum, ullam causam, ullam conditionem sine quâ non ex parte hominis æternæ electionis, non tantum *Arminius* & *Molina* sæpe, sed ipse *Spalatensis* loco hoc à te citato hoc docent, quin & ultra te docebit *Vossius*, quod summi nostri Theologi, etsi viri cætera egregii, in Patribus tamen hospites fuerint. Ille te docebit quod sive *Calvinus*, sive *Beza*, seu quis alius docere vult vel Græcos vel Latinos Patres, seu ante seu post *Augustinum* stare pro electione ex præscientiâ, absque multiplici distinctione illos Patrum mentem non capere, affirmat enim *Vossius* Patres omnes docere profundum & secretum Dei decretum de hominum salute antecedens omnem administrationem mediolorum gratiæ, nedum actus omnes gratiæ in homine quos illa administratio operata est. *Histor. Pelag. pag. 548.* & qui docent electionem secundum præscientiam intelligendos tantum de gratiæ incremento non de gratiâ primâ pag. 546. Et quod habent Patres de causâ electionis ex parte hominis intelligendum est de executione tantum, seu in actu, seu in mente divinâ, non autem de ipso decreto pag. 606. Profecto ut probes in tuâ mente fuisse Patres, aliis tibi testimoniis opus est, nam de magna quam *Spalatensis* & *Vossius* tibi suppeditant farragine, cum si legisti rotundum duodenarium de maximè, ut putabas, pungentibus, ostendi ne unum quidem omnium tuam thesin statuminare, mirabor ergo si isti loci mentem tuam à communi Protestantium doctrinâ abduxerint. Certè priusquam thesin tuam amplectamur ut divinam veritatem, necessaria erunt alia fundamenta quàm testimonia Patrum à recentioribus tantum citata contra ipsorum auctorum mentem.

Rationes

sex à *Spalatensibus* mutuata à *Semipelagianis* revocantur ab *Hilario* & *Prospero*.

Alia quæ proponis sententiæ tuæ fulcra sunt sex rationes cum hac præfatione, rationes hæc quas legi, contra diversam sententiam nondum ad meam mentem solutæ sunt. Eas affero ex duabus epistolis, quarum alteram scripsit *Hilarius Arclatensis*, alteram *Prosper* contra *Augustinum*. Resp. *Spalatensis* equidem qui omnes tuas sex rationes affert, eodem ordine, iisdem verbis, sed paulò fufius, proficitur *Augustinum* non sufficienter solvit objectiones tuas, sed quantâ injuriâ, videbimus mox in singulis. Si putas rationes illas tuas creditas fuisse ab auctoribus à te nominatis *Hilario* & *Prospero*, & ab iis contra *Augustinum* allatas multum falleris: dux enim istæ e-

piistolæ non sunt scriptæ contra *Augustinum*, & rationes istæ tuæ non afferuntur ex mente vel *Prosperi* vel *Hilarii*, quasi in ullo jotâ ab *Augustino* discreparent in doctrinâ ejus de electione, sed nomine suorum vicinorum *Massiliensium Semipelagianorum* adductæ sunt, quas ipsi omnino rejiciebant, & tantum ex *Augustini* eminenti scientiâ postulârunt opem, quâ plenè ad ista objecta respondere instruerentur. Sic se rem habere manifestum est, nam proficitur *Prosper* non tantum offendi se contradictione *Massiliensium* (quorum, inquit, contradictione offendimur) & suum ab ipsis dissentium (possumus ad non credendum esse constantes) sed etiam affirmat ipsorum doctrinam esse perversissimam (quod cum perversissimum esse instruite tuâ beatitudine noverimus) vulnus esse perventurum ad sectionem ob perseverantem tumorem, quod in eâ periculum esset non tantum paucilli veneni (in istis Pelagianæ pravitate reliquiis non mediocri virulentæ fibra nutritur) sed etiam integri Pelagianismi (ne tam claris viris spiritus Pelagianæ pravitate illudat, notum est ita falsitatis istius habere veritas, ut si iis liceret prætentæ correctionis imagine aliquod sibi faventium radicis suæ germen excipere totam se posse in exiguâ sui parte reparare.)

Eadem *Hilarii* mens est. Adversarios quorum rationes misit ad *Augustinum* ferre non potuit, ejus contra istas impatientia fuit notoria (non quod de iis quæ nunc edidisti ego dubitem, hac suspitione in tantum careo, ut potius infirmitatem meam, quâ tales parum patienter fero, notabilem putem) ei erant [indefatigabiliter contentiosa corda quorum pervicaciâ crucior.] Præter duos hos à te citatos, *Vossius* tuus qui ubique quantum potest *Semipelagianorum* excessus mitigat, te docebit quantopere toti ecclesiæ catholice displicuerint rationes istæ quas hinc de *Spalatensis* manu tibi libet accipere, utcumque earum nullam rejici volo ex solâ cujuscumque auctoritate, si modo ulla veritatis scintilla in iis potest percipi.

Rationum tuarum prima est. Si homo absolute prædestinatus sit, vivat ut volet, & faciat quàm potest pessima, non potest perire, & si absolute reprobetur, faciat quàm potest optima, non salvabitur. Resp. *Augustinus* in suâ ad hanc objectionem responsione ostendit illius auctores fuisse inimicos gratiæ Dei, qui hunc sibi finem proponebant, prædestinationem destruere & immutabilitatem donorum Dei homini cuicumque in terris à mutabili hominis arbitrio suspendere omnia divinæ gratiæ dona; & tamen licet omnia hæc absurda ipsis concederentur, recideret hæc obiectio quam contra se formârunt in ipsorum capita, tuebantur enim etsi nullam reverâ prædestinationem, infallibilem tamen præscien-

tiam, in quâ affirmabant nullam esse possibilitatem erroris, sed simplicem & absolutam necessitatem veritatis. Hoc jacto fundamento, quod *Semipelagiani* ponebant, quodque te credere arbitror, etsi Apologistæ remonstrantes illud vel negent, vel ut incertam & problematicam veritatem proponant: hoc, inquam, supposito, quos Deus præcivit salvandos, etsi secundum liberi sui arbitrii actus utlibet contingentes certissimè salvabuntur, & quos præcivit damnandos certissimè damnabuntur: ista evenient tantâ certitudine quanta invenitur in infallibili præciviendâ omniscientis Dei, quæ omnino est tanta quantam indivinâ prædestinatione reperire est, utraque cum præciviendâ tum prædestinatio certa est in supremo gradu. Ex hac hypothese tua in te recidit objectio, prout, secundum *Augustinum*, in primos auctores cadebat. Quomodo isti pro se respondebant nescio, sed qui prædestinationem absolutam tuentur facillimè nodum hunc solvunt, dum enim loquuntur de electione ad gloriam absolutâ, non intelligunt ullum decretum ad gloriam tam absolutum, ut excludat mediâ gratiæ, sed absolutissimum ipsorum decretum salutis, semper includit viam gratiæ ad gloriam; fidem, resipiscientiam, perseverantiam, quam Deus decrevit solam esse viam ad gloriam, itaque tuam propositionem negant, absolute prædestinatos necessariò salvandos, etsi faciant quod libet, nam quicumque facit quod libet, & secundum suam pravam voluntatem vivit peribit in æternum, gratiâ quidem Dei electos servat, ne unquam in hujusmodi pravâ voluntate perseverent: repugnantia est prædestinatum facere quod libet, aut vivere secundum pravam suam voluntatem, essentia enim & natura prædestinationis includit conformitatem voluntatis electi cum voluntate divinâ, includit conversionem & finalem perseverantiam. Ex adverso si faciat reprobis quod debet, non poterit damnari: sed hoc nemo reprobis præstat, nam omnes obstinatè sequuntur pravam suam voluntatem; adeoque suo meritò justissimè damnantur. Verum est, potuisse Dei gratiam omnes servasse à peccato & morte, sed nullo rationis vinculo obligatur Deus ut peccatori & apostata largiatur eam gratiam quam semel habuit, sed inhærentis suæ corruptionis vitio eâ spoliatus est. Utcunque, neque carentia gratiæ, neque Deus quod gratiam non det reprobis ullo modo causæ sunt vel peccatorum in terris, vel tormentorum in inferno: quicquid largitur Deus peccatoribus gratia est, & misericordia; quod denegat, nulla est injuria sed justum reprobis meritum.

Etiam ad secundam à fatali necessitate.

Secunda tua ratio hæc est. Prædestinatio absoluta homini imponit fatalem necessitatem, ita ut non sit liber eligere bonum aut malum. Resp. Primus hujusce rationis auctor

fuit *Pelagius*, ita enim *Augustinus* ad *Bonifacium* lib. 2. cap. 6. Itane verò, inquit, filii superbiæ, inimici gratiæ Dei, quisquis dicit gratiâ Dei omnia hominis bona merita præveniri, fatum vobis videtur asserere? A *Pelagio* eam *Massilienses* mutuarunt, prima hæc fuit eorum contra *Prosperum* objectio, Fati nomine (inquit *Prosper*) doctrinam prædestinationis infamant. Si tibi placeret capita priora duodecim lib. 5. de Civit. Dei perlegere, videres quantâ cum injuriâ ethnica hæc fatalitas illi *Augustini* doctrinæ imputaretur.

Fatum, secundum veterum communem sententiam, est efficax stellarum operatio in creaturas inferiores. Hoc, puto, non ascribes tuis adversariis. In alterâ significatione quidam fatum accipiebant pro concatenatione causarum secundarum tam arcto nodo à parcis connexâ, ut ipse *Jupiter* huic ordinî subjiceretur, nec ullum hujusce catenæ anulum valeret rumpere. *Eusebius* de præpar. Evangelii lib. 6. ubi de fato prolixè tractat, hanc probat fuisse mentem multorum veterum. Unum testimonium affert ex versibus *Apollinis* excusantis impotentiam suam quod non valuerit suum ipsius templum à conflagratione conservare, nam, inquit, ipse *Jupiter* non potest unum coli Parcarum filium rumpere.

Τῆς ἥδ' ἰσχυρίδου δι' ἡμετέρας καὶ ἐλευθέρου
ὄψεως δυνάμει μὲν ἀπέλασεν ἀπεύθετος.

Hoc genus fati nullus unquam *Augustino* tribuit, sed tertia vocis significatio fuit à *Chrysippo* & *Stoicis* ejus sequacibus usurpata de quâ fuscè *Aulus Gellius*; Hujusmodi, puto, fatum fuit quod olim ac hodie *Augustini* doctrinæ ab adversariis inurebatur, sed & hoc fatum semper rejecit *Augustinus*, imprimis ob duos errores quos id includebat & ipse abominabatur, etsi utrumque ipsi imputarent adversarii. Prior error, quod omninò omnia, etiam mala & peccata directè ab hoc fato profluerent. Hæc fatalis est necessitas quam *Semipelagiani* in verbis epistolæ *Prosperi* quæ tu citas *Augustino* objiciebant; talis, inquiunt, prædestinatio fatalem inducit necessitatem, aut diversarum naturarum Deum facit conditorem. Manichæismus hic sæpe *Augustino* & sequacibus objectus fuit sed nunquam probatus, nunquam enim vel illo vel hi talem prædestinationem docuerunt, quæ ullâ consequentiâ legitimâ Deum faciebat auctorem peccati aut creatorem mali in quibuscunque creaturis malis. Ad hanc objectionem respondet *Augustinus* de civit. Dei lib. 5. cap. 9. Sicut omnium (inquit) naturarum creator, ita omnium potestatum dator non voluntatum, malæ quippe voluntates ab illo non sunt, quia contra naturam sunt, quæ ab illo est.

Alter primarius error ob quem rejecit *Augustinus* fatum Stoicum, erat quod ab actibus humanis liberum tolleretur arbitrium (etsi *Spalaten-*

latensis tuus in hac ipsâ quam ab eo affers ratione errorem hunc vult ex *Augustini* sententiâ fluere, sed quàm verè hoc asserat, videbimus in ratione tuâ quartâ, ubi apertè id probandum suscipis) intercâ habeto breve *Augustini* responsum ad hanc calumniam, dum ex ore *Juliani* hæretici Pelagiani flueret ad *Bonifacium* lib. 2. cap. 5. Peccato *Adæ* liberum arbitrium de hominis naturâ periisse non dicimus, sed ad peccandum valere in hominibus subditis Diabolo, ad benè autem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratiâ fuerit liberata. Fateor *Aquinatam*, & alios post *Boëthium*, cum hos & alios Stoicæ doctrinæ errores exploserunt, absque scrupulo divinam providentiam fati nomine appellare: sed nunquam *Augustinus* ad istius nominis utut purgati amorem potuit adduci. Causarum (inquit) ordinem fati nomine appellare nos abhorremus, præcipuè propter vocabulum quod non in reverâ consuevit intelligi.

Etiâ ad tertiam de morte Christi pro omnibus.

Tertia tua ratio. Sequeretur (inquis) ex absolutâ prædestinatione Christum non esse mortuum pro omnibus. Resp. Ratio hæc tertia cum secundâ priori jungebatur à Pelagiani, ut videre est *Aug.* lib. 4. contra *Julianum* cap. 8. Sed ut mihi videtur, non spectat ad nostram Thesin, nam dato Christum pro omnibus tuo sensu mortuum, non tamen sequitur omnes istos pro quibus Christus mortuus est consideratos fuisse ante prædestinationem, ut fideles & perseverantes, nullam hinc video sequelæ apparentiam. Fieri potest ut subtilioris alicujus argumenti vinculo pertrahere possis in quæstionem præ manibus considerationem loci quem habet mors Christi in decreto prædestinationis, num concipienda sit ut causa antecedens an ut subsequens effectum: sed disputatio hinc à te nominata, utrum Christus mortuus sit pro omnibus absolute an cum aliquâ restrictione, non potest ad thesin nostram præsentem pertrahi, absque cum impertinentiâ, tum vi. Hoc profero non animo declinandî duram istam disputationem; nam cum in hac & etiam sequenti ratione declaraveris apertè tuam sententiam cum *Spalateni* & *Arminiani* tam in secundo quàm tertio eorum articulo plenè convenire, ista omnia, Deo dante, quàm voles susè tecum perpendam, sed non (puto) jam expedit secundum illum & tertium *Arminianorum* articulum cum primo nunc præ manibus commiscere. In præsentîâ mihi satis placet communis *Augustini* responsio quam ille *Pelagiani* datum urgent universalitatem enunciationum, Christus mortuus est pro omnibus, Deus vult omnes homines salvos fieri; universalis illa intelligenda cum restrictione; scilicet pro multis in omnium hominum genere, hic enim sæpe est ipsius Scripturæ commentarius, omnes positi pro multis, quemadmodum intel-

ligitur quod dictum est, per unius justificationem in omnes homines ad justificationem vitæ, ita dictum est ut intelligantur omnes prædestinati, quia omne genus hominum in iis est. Sic alibi exponit *Joa.* 12. 32. *Si exaltatus fuero à terrâ omnes traham ad meipsum.* & illud *Lucæ* 11. *Decimatis omne olus*, ubi non est intelligendum nisi omne olus quod habebant, neque enim omne olus quod erat in toto terrarum orbe decimabant. Sic dictum omnibus per omnia placeo, i.e. omni hominum generi quod Christi congregabat Ecclesia. Non est itaque dubitandum voluntati Dei, qui in cælo & in terrâ omnia quæcunque voluit, fecit; humanas voluntates non posse resistere quò minùs faciat quod vult, quandoquidem de ipsis hominum voluntatibus quod vult, cum vult facit. Ita objectioni hic tuæ respondet dum eam asseret *Julianus*; sed dum monachi *Adrumetini* illum pergerent urgere, responsum suum amplificat de correptione & gratiâ cap. 14. Omnes (inquit) homines omne hominum genus intelligimus, per quascunque differentias distributum, reges privatos, nobiles ignobiles, sublimes humiles, doctos indoctos, integri corporis debiles, ingeniosos tardi cordis fatuos, divites pauperes mediocres, mares fæminas, infantes pueros adolescentes juvenes, seniores senes, in omnibus linguis, in moribus omnibus, in artibus omnibus, in professionibus omnibus, in voluntatum & conscientiarum varietati innumerabili constitutos, & si quid aliud differentiarum est in hominibus, omnipotens velle inaniter non potest quodcunque voluerit. Omnes pro quibus Christus mortuus est extendere ad singulos in humano genere, absque exceptione ullius individui hominis (prout tu hinc facis) multum detrahit de virtute passionis Christi quæ est infiniti pretii, non tantùm istius fructum suspendet ab humano voluntatis arbitrio, re totius mundi procul omni dubio incertissimâ, fragilissimâ, & maximè contingenti; sed etiam nihil aliud pretii valoris, & efficacîæ in morte Christi ponit quàm quæ potest consistere cum æternâ damnatione omnium & singulorum pro quibus mortuus est, & quos verè Christus intendebat suâ morte à damnationis miserîâ liberare. Præterea per necessariam consequentiam, ut tuus *Spalateni* fatetur, importat actualem communicationem gratiæ ad salutem sufficientes, & quæ à parte Dei dantis non omninò differt à gratiâ salutiferâ & efficacî: imò à gratiâ efficacî nullo modo differt nisi hoc uno, quòd actus humani arbitrii isti assentiat & suo assensu istam faciat efficacem, quæ si dissensus arbitrii ab eâ fuisset intra limites gratiæ ad salutem sufficientis mansisset, sed non salutiferæ solum ob istum dissensum: ratio (inquam) tua importat collationem hujusmodi gratiæ non modo omnibus Judæis, Turcis, & Ethnicis, qui

post prædicationem Euangelii vixerunt, licet nullum ejus verbum audierint, sed & omnibus omninò absque exceptione hominibus tam sub lege & ante legem quàm sub Euangelio. Verùm de omnibus istis suo loco.

Quarta
Spalatenfis
ratio se-
cum trahit
Pelagii me-
ritum &
liberum ar-
bitrium.

Quarta tua ex *Spalatenfi* ratio est. Dicitur Crede & servaberis, unum horum exigitur, alterum offertur, prædestinatio hîc fluit à fide, & voluntas est humana quæ credit liberè; etsi mora à Dei gratiâ. Resp. Ratio hæc prout hîc à te affertur, nullo alio vitio laborare videtur quàm impertinentiâ ad scopum, nam dato Deum requirere fidem in omnibus quibus promittit salutem, non inde sequitur fidem antecedere prædestinationem, quia Dei decretum est, ut fides in nobis liberè existat antequam salvemur. Sed dum amicorum tuorum hujusce rationis commentarium video, & sensum quem præ se fert, prout affertur seu à *Spalatenfi*, seu à *Semipelagianis* apud *Hilarium* & *Augustinum*, videtur plena crassarum absurditatum, quas tu, ut puto, defendendas non suscipies. *Augustinus* ad eam respondens de prædestinatione cap. II. hunc illius sensum invenit; fides quæ à nobis exigitur, priusquam ullâ gratiâ imbuimur, necesse est ut sit opus liberi nostri arbitrii, nequaquam vero gratiæ Dei. Hujuscemodi rationis fronti nigram hanc notam *Augustinus* inurit, *Pelagianorum* error damnabilis. Quod vir sanctus hîc longè absit ab omni calumniâ videre est in ipsius *Hilarii* epistola, ubi *Semipelagianos* in hoc tuo argumento adhuc absurdiores facit, nam ab eo quod habes, unum horum exigitur alterum offertur; inferebant isti fidem opus esse solius liberi arbitrii antecedens omnem gratiam & causam meritoriam omnistam gratiæ quam gloriæ quæ ipsam consequuntur. Imò vero *Spalatenfis* dum *Semipelagianorum* errores vult mitigare, strictè tamen tuetur fidem hanc quæ à nobis exigitur esse primam nostram conversionem & opus solius nostri arbitrii, non autem donum gratiæ, nam ultimum quod Deo & gratiæ *Spalatenfis* attribuit in opere conversionis & fidei est tantum dare vires ad credendum & posse credere, hoc autem est commune donum omnibus tam credentibus quàm infidelibus, quod verò ad ipsam conversionem spectat & fidem, vult eos actus esse solius humanæ voluntatis ab ipsa productos, vel non productos secundum suam naturalem, necessariam, & inamissibilem libertatem. Prætercâ vires illæ ad credendum & posse credere, quos solos agnoscit actus gratiæ in productione fidei, nihil aliud sunt quàm adjuncta quæ remouent impedimenta voluntatem retardantia in usu potentia quam habet in seipsâ, & à seipsâ ad credendum; docet enim voluntatem humanam ante omnem gratiam vivam esse, & non mortuam in peccatis, sed tantum vinctam & ægrotam, quam gratia suo adventu solvit à vinculis, & fa-

nat ab ægitudine: sic restituta voluntas libertati & sanitati exurgit, & sola suis viribus actum credendi & conversionis perficit. Quousque sequaris sensum hunc tuæ rationis quem tuorum auctorum commentarius fert, nescio; tantum evidens est ipsos asserere tuam istam rationem continere errorem, quem ipse *Pelagius* damnavit, & plures etiam alios. Quid est (inquit *Augustinus*) ingratus, quàm negare ipsam gratiam Dei dicendo eam secundum merita nostra dari, quod in *Pelagianis* fides catholica exhorruit, quod ipsi *Pelagio* capitale crimen objecit, quod ipse *Pelagius* non quidem amore veritatis Dei, sed tamen suæ damnationis timore damnavit.

Quinta tua ratio. Si prædestinatio esset absoluta, sequeretur reprobationem fieri ob originale peccatum solum, quia homo lapsus in originale peccatum est objectum prædestinationis, hoc autem est contra Scripturas, quæ neminem damnari volunt nisi ob actualia peccata. Resp. hanc, & posteriores tuas rationes *Spalatenfis* affert, non ex *Prosperi* & *Hilarii* epistolis, sed ex scriptis *Arminianorum*: hujusce tuæ rationis fundamentum est falsa hypothesis, nimirum reprobationem & damnationem esse unum & eundem actum, saltem earundem causarum effecta. Debit hoc *Spalatenfis* probasse, nam satis sciebat omnes suos adversarios affirmare reprobationem & damnationem non tantum esse diversos actus, sed etiam diversa habere objecta, & imprimis à diversis valdè causis fluere. Sed considerationes hæc nos avocarent ad aliud *Arminianismi* caput, quod huc non spectat.

Sexta tua ratio. Si reprobatio sit ob prævisa peccata actualia, ut testatur Scriptura, quidni etiam fides & justitia prævisa sint rationes prædestinationis. Resp. Ratio hæc tribus nititur hypothesis, quas necesse est solidè probes, priusquam illarum ullam concessero; Prima. Scripturas efficere actualia peccata causas reprobationis. Secunda. Justitiam & fidem tales esse causas salutis, quales impœnitentia & infidelitas sunt causæ damnationis, verè meritorias, idque ex condigno. Tertia. Justitiam & fidem eandem habere causalitatem in ipso decreto prædestinationis, quam habet peccatum in actu damnationis. Ista non sufficit à te & *Spalatenfi* affirmari, sed firmis argumentis probanda sunt, priusquam illis fidem adhibuero.

Ultima tua ratio. Qui ex necessitate peccat, non peccat, quia omne peccatum est voluntarium: jam autem si Deus actu suo præteritionis absolutam peccandi necessitatem imponat Judæ, peccatum Judæ non erit peccatum, quia necessitate ad illud adactus est absque ullâ possibilitate seipsum ab illo peccato servandi. Resp. Speciosum hoc & triumphale *Pelagianorum* argumentum olim, & *Arminianorum* hodie qui in caput de prædestinatione

Spalatenfis
ratio quin-
ta, sexta,
& septima
mutuantur
ab Armi-
nio.

Quàm bel-
le necessitas
cum liber-
tate arbi-
trii consi-
stet.

natione poterit trahi nisi per consequentiam valdè longinquam, non video. Sed quod ad ipsum argumentum, nititur hypothefibus, quas non facilè probaveris. Prima. Quod actus divinæ præteritionis quemquam ad peccatum necessitet, aut quæcunque reprobus inest peccandi necessitas, eam à Deo fluere, vel ullo ejus actu, Deus gratiam denegans non magis est causa peccati, nedum necessitatis peccandi, quàm sol causa est tenebrarum in aère, aut frigoris in aqua, aut duritiei in glacie quæ ejus occasum sequuntur, & ab ejus ortu remonentur. Altera tui argumenti hypothefis est perpetua illa *Arminii* cantilena, quam à *Belarmino* didicit, voluntarium non posse consistere cum necessitate, etsi hoc nunquam fuerit auditum inter Christianos, antequam ex schola Ethnicorum *Pelagius* illam maximam produxit. In utrisque tam *Pelagianis* quàm *Paganis* errori huic *Augustinus* se opposuit; cum diceret *Pelagius*, Voluntatis arbitrio privatur quicquid naturali necessitate constringitur; *Augustinus* respondet de nat. & grat. cap. 46. Perquam absurdum est, inquit, non pertinere ad voluntatem nostram, quòd beati esse volumus, quia id omnino nolle non possumus; nescio quâ & bonâ constrictione naturæ; nec dicere audemus ideo Deum non voluntatem sed necessitatem habere justitiæ, quia non potest velle peccare: negat hic liberum arbitrium non posse consistere cum naturali & absolutâ necessitate, probatque duobus irrefragabilibus exemplis. Cumque *Stoici* eximere conarentur humanam voluntatem ab omni necessitate, ne necessitate desinerent esse liberi, respondet, illa (inquit) non est formidanda necessitas ne nobis libertatem auferat voluntatis &c. De Civit. Dei lib. 5. cap. 11. eò magis ibi refutare satagit *Stoicorum* illorum errorem de inconsistentiâ libertatis & necessitatis, quòd apertè videret periculosissimas inde consequentias quas in maximis ingeniis produxisset. Certè hic error ipsum *Marcum Tullium* adduxit ad tacitam negationem Deitatis, & apertam negationem divinæ præscientiæ; existimabat enim si Deus haberet certam & infallibilem præscientiam actuum humanæ voluntatis, inde sequi quandam necessitatem in actibus voluntatis, qui hoc supposito non possunt non existere, prout erant infallibiliter præciti, potius enim quàm voluntatis libertas veniret in periculum necessitatis, quam infallibilis divina præscientia evincebat, elegit divinam præscientiam omninò negare. Sæpè miratus sum, quæ potuerit esse fiducia maximæ causa, quam adversarii in hoc argumento collocabant, cum ipsi multoties apertè totam illius vim videantur enervare: concedunt enim sæpe naturalem & absolutam necessitatem bellè consistere cum libertate voluntatis. Certè *Aristoteles* Eth. 3. fons est ipsorum doctrina de libertate & necessitate, illic autem

ostendit Philosophus non tantùm spontaneum sed etiam voluntarium ἐκείνου, imò volitionem βέλησιν esse posse de fine ultimo, cujus appetitus & volitio est omnino naturalis & necessaria. Ista adversariis satis placent, docent enim volitionem finis ultimi semper esse necessariam, imò verò actus hic voluntatis est maximè voluntarius & summè proprius, quia versatur circa objectum voluntatis maximè proprium & adæquatum, nempe summum bonum, itaque necessitatem habent concedere non tantum concordiam necessitatis cum voluntario, sed etiam quo magis est necessarius actus voluntatis, eò magis esse voluntarium, eò quod actus summè voluntarius sit summè necessarius. Quin etiam in hac quæstione relinquere voluntatem & confugere ad prælectionem coguntur. Concedunt nobis tantam in voluntate Dei, angelorum, & hominum necessitatem collocari posse quantam volumus, tantum tenent ἀεὶ ἀφύεσθαι liberam esse à necessitate: prælectio autem hæc, secundum eos, versatur tantum circa media, eaque sola quæ nullum habent necessarium nexum cum fine. Semper existimavi concessionem hanc Pontificiorum & Arminianorum fuisse proditionem totius causæ in nostras manus; nam actus voluntatis de quibus controversitur sunt nostra conversio ad Deum, nostra fides in Deum, noster amor Dei, & ejusmodi, quorum objectum non est aliud quàm Deus ultimus finis, & summum bonum: si concesserint liberum arbitrium, & prælectionem nihil spectare motus voluntatis erga ultimum finem, in quibus voluntas fertur sine prælectione naturaliter & necessariò, cur nobis lites movent de actibus prælectionis in nostra conversione, fide, respicientia, & perseverantia, ubi voluntas fertur in Deum ultimum finem, & summum bonum? Præterea actus conversionis, fidei, amoris, & perseverantiæ, de quibus inter partes quæritur, summam cum Deo ultimo fine, & maximè necessariam connexionem habent, sunt unica & sola via ad ipsum assequendum à Christo præscripta: qui vult accedere ad Deum multâ consultatione non indiget, num ad ipsum in viâ gratiarum velit accedere an non; ad hunc enim scopum non sunt plures viæ quàm hæc una & sola. Imò verò in ipsa eorum prælectione, quam maximè student eximere ab omni necessitate, tantam collocare videntur necessitatem quantam nos requirimus. Primò enim quam vocant necessitatem specificationis & contrarietatis largiuntur, affirmantes firmam, & immutabilem, & summè necessariam determinationem ad unam contrariarum specierum, seu sit virtus seu vitium, seu bonum seu malum; rectè consistere cum plena libertate prælectionis; ita voluntates Dei, angelorum, & sanctorum hominum liberrimæ sunt in prælectione boni, & tamen summa necessitate constructæ sunt, ne possint

possint ad ullum malum se convertere: voluntates etiam Diaboli, & damnatorum multò lubentissimè & liberrimè præeligunt mala, nulla tamen ipsis relinquatur potentia velle aut præeligere quidquam quod est bonum. Hoc concessio sponte ruit tuum argumentum à necessitate peccandi in reprobis, docemus quidem irregénitos non posse concipere cogitationem bonam, non posse producere bonum fructum, non posse esse bonos, sed esse peccatores necessariò, & ipsis incumbere necessitatem specificationis, ac ligatos esse suâ culpâ ad malum, donec ipsos Dei gratia liberaverit.

Quod ad necessitatem contradictionis & exercitii, parum ad nos spectat, da illis potestatem abstinendi ab aliquibus peccatis, satis nobis est, si necessariò & tamen liberè sint peccatores, nec possunt esse boni ante gratiam. Ipse Aristoteles docet homines vitiosos, quorum præelectio liberrimè eos ducit ad malum, tantâ necessitate constringi, ut, cum maximè velint, non possint mutare suos habitus vitiosos. Quod ad necessitatem contradictionis in actibus gratiosis, eam non premimus, nisi in uno solo actu primæ conversionis; in hoc autem ostendimus præelectionem, secundum eos, nullum habere locum, eò quod conversio medium sit necessarium ad obtinendum finem ultimum, & pro immediato suo objecto habeat Deum summum bonum.

Deinde mirum est ipsos affirmare omnem necessitatem contradictionis destruere liberam præelectionem, cum ipsi concedant varia genera necessitatis etiam contradictionis consistere cum libertate præelectionis. In actu individuo conversionis cum omni ipsorum libertate ponunt necessitatem divinæ præscientiæ, necessitatem consequentiæ, necessitatem in sensu composito, quod quæcumque libera sit conversio, tamen Deum cum necessariò & infallibiliter præsciisse, respectu hujus præscientiæ necesse fuit, ut existeret in tempore res præscita, & impossibile fuit ut non existeret: imò verò hic profitentur necessitatem conditionatam non tollere libertatem, neque nos absolutam necessitatem, ut quam in conversione posuimus, imò neque necessitatem naturalem, sed solam moralem ex necessitate decreti divini, & executione illius per efficaciam spiritûs gratiæ nos convertentis à malo ad bonum. Mirum est ipsos negare obstinatè efficaciam omnipotentis Dei gratiæ semel in totâ vitâ peragere in suis electis, quod concedunt fragilem & corruptam rationem in singulis hominibus quotidie centies præstare, imò fortasse plus millies singulis horis; hi quibus solenne est clamitare voluntatem necessitari non posse vel ab ipso Deo omnipotente, quòd sit ultra naturam voluntatis operari necessariò, adeoque hanc contradictionem esse & infirmitatem, cujus Deus non est capax, disertè

tamen affirmant præelectionem & liberum arbitrium in omni suo actu necessitari ab intellectu, eò quod ultimum iudicium rationis practicum ex absolutâ necessitate secum semper trahat voluntatis consensum, ita ut resistere nequeat, sed hanc lucem necessariò sequatur. Hoc rete *Bellarminus* sibi tetendit, & illi se illaqueavit, quî autem inde extricare se possit, ego quidem non video; ejus conatus excoelabendi, fortiùs mihi videtur ipsius vincula constringere. Ait ultimum iudicium rationis practicum partem esse præelectionis, hoc autem est contra tam sensum quàm rationem, ut actus intellectûs sit actus voluntatis, quæ diversa est ab intellectu facultas. Et licet hujusmodi facultatum confusionem admitteremus, cresceret inde absurditas: nam si voluntas in omnibus suis actibus necessitetur sequi decretum intellectûs practicum, & verò decretum hoc intellectûs sit actus ipsius liberi arbitrii, tum liberum arbitrium à seipso & suâ naturâ in omnibus suis actibus necessariò determinabitur ad unum. Naturalem hanc necessitatem, & simplicem ac absolutam determinationem in omnibus actibus præelectionis & liberi arbitrii ponere necessariò est absurdum; vel certè, quam nos ponimus in actu voluntatis tantum semel, necessitas hypothetica ab agente externo spiritû scilicet convergente, absurda esse non poterit, sed de omnibus istis fusius, cum deventum fuerit ad disputationem de libero arbitrio.

Respondi jam, ut potui, ad omnia quæ attulisti ex Scripturâ, Patribus, & ratione pro prædestinatione dependente à fide, pietate, perseverantiâ, ut conditionibus antecedentibus, restat ut tu me etiam audias argumentantem pro oppositâ thesi ex iisdem sedibus argumentorum. Scripturæ locos adducam tantum septem. Primus sit ex epistolâ ad Eph. 1. 4. *Sicut elegit nos in ipso ante facta mundi fundamenta, ut essemus sancti & inculpatores coram eo in charitate*; hinc sic arguo. Nihil quod est effectum & fructus electionis, nihil ad quod eligimur concipiendum est ut electione prius: At fides, pietas, & perseverantia, sunt effecta, & fructus electionis ac gratiæ, ad quæ eligimur. Quod ad pietatem, sanctitatem, & vitam inculpata[m] attinet, verba sunt expressa: quòd etiam tam vera sint, de fide & perseverantiâ patebit, si vel sensum intueare, ad quem antecedentia & consequentia ducunt, vel ista legas quæ Patres in suis ad locum commentariis attulerunt.

Verba loquuntur de sanctitate & inculpata vitâ, fides autem & perseverantia partes sunt earum qualitatum; sunt enim gratiæ infusæ & partes imaginis Dei, sunt virtutes spirituales & fructus spiritûs sanctificantis Gal. 5. 22. ipsorum contraria, infidelitas, hæresis, apostasia, species sunt impietatis dignissimæ vituperio.

Versus anteedens cum verbis nostris sic connectitur; laudetur Dominus ob omnes benedictiones spirituales, quibus nos benedixit in Christo, prout elegit nos in eo. Electio nostra in Christo declaratur prior, & fundamentum, ac regula specialium omnium benedictionum ob quas Deus est laudandus, quod in hoc genere sint fides & perseverantia, nemo negabit. Versus sequens rem hanc magis illustrat, nimirum solam prædestinationis regulam esse Dei beneplacitum, & quod illius fructus sit adoptio illa posterior, multò magis perseverantia: hæc enim non tantum naturâ, sed tempore adoptionem sequitur. Fides etiam non est adoptio prior: nam nemo concipi potest, ut verum ut fidele membrum corporis Christi, nisi vel eodem, vel priori instanti naturæ concipiatur ut filius à Deo adoptatus.

Locum hunc *Chrysostomus* exponit de fide & perseverantiâ, ἀμιῶν ἐστὶ τὸ τῆς πίστεως μετέχων καὶ ἀειμωῶν ἀνεπίληπτον βιον μετῶν. Sanctus est & fidelis, inculpatus, qui irreprehensibilem vitam transigit.

Ab hoc loco *Hieronymus* disputat contra *Origenem*, ut ego contra te. Quod, inquit, adversus eum facit qui antequam mundus fieret animas vult electas esse propter sanctitatem, non enim eliguntur *Paulus*, & qui ei similes sunt, quia erant sancti & immaculati, sed eliguntur atque prædestinantur, ut in consequenti vitæ per opera atque virtutes sancti atque immaculati fiant.

Sæpè *Augustinus* locum hunc premit contra *Pelagium*, ejusque sobolem *Massilienses* de prædestinatione cap. 18. Præsciebat ergo (ait *Pelagianus*) qui futuri essent sancti & immaculati per liberum voluntatis arbitrium, & ideo eos ante mundi constitutionem elegit, quia tales futuros esse præsciebat, intueamur ergo, inquit, Apostoli verba, atque videamus, utrum propterea nos elegit ante mundi constitutionem, quia sancti futuri eramus, an ut essemus. Benedictus (inquit) Deus &c. Non ergo quia futuri eramus, sed ut essemus; nempe certum, nempe manifestum est, ideò quippe tales eramus futuri, quia elegit ipse prædestinans, ut per gratiam ejus tales essemus; cernitis, proculdubio cernitis quantâ manifestatione Apostolici eloquii defendatur hæc gratia contra quam merita extolluntur humana tanquam homo aliquid det Deo ut retribuatur ei. Ibidem *Massilienses* rectè convincuntur, concedebant hi rectè ab hoc loco refutatos *Pelagianos* qui sanctitatem electione priorem faciebant, putabant tamen ipsi nihil obstante hoc loco fidem, aut aliqua initia fidei rectè concipi posse priora electione. Ad eos sic loquitur *Augustinus*. Audiant ergo, inquit, & ipsi in hoc testimonio prædestinati secundum propositum ejus qui universa operatur, ipse ergo, ut

incipiamus credere operatur, qui universa operatur: nec fides ipsa præcedit, non enim quia credimus, sed ut credamus elegit nos. Ecce ut triumphet ex hoc loco de dono perseverantiæ cap. 7. Contra istam, inquit, veritatis tam claram tubam, quis homo sobriæ vigilantisque fidei voces ullas admittat humanas? Nihilominus collatores *Hagiienses* audent respondere, & Remonstrantes Synodici cum responsione *Hagiiensium* non essent contenti, alias ipsi afferunt. Postea *Corvinus* contra *Molinæum* nova inventa addit, & *Spalatenfis* diversas ab omnibus responsiones confingit, quæ ex istis tibi approbatur, videbo in rescripto tuo: mihi quidem, quæcunque hæc ab iis afferuntur, videntur esse clarissimi textus detorsiones, singulis diversas insistentibus vias, quasi neque suis, neque sociorum responsionibus fiderent.

Secundum meum testimonium est ex epistola ad Rom. II. 5. Reliquia secundum electionem gratiæ facta sunt, si autem gratiâ, jam non ex operibus, alioqui gratia jam non est gratia, sed si ex operibus tum non ex gratiâ, alioqui opera non sunt opera. Loquitur hic Apostolus de iis Judæis, quos Deus præsciebat & prædestinavit, qui justitiam obtinuerunt, & salutem quam reliqui non sunt assequuti; de iis nimirum quos Deus sibi reservavit, & custodivit à cæcitate, duritie, & rejectione, quæ cæteris contingit. Omnes hæc misericordiæ in ipsos collatæ ascribuntur ipsorum electioni, & electionis ipsorum natura hæc describitur, ut exemplar electionis omnium aliorum, omnis causa, ratio, conditio, ab ipsorum electione removetur, expressè autem omnia opera rejiciuntur, neque verò tantum remouentur opera ab electione, sed gratia & opera declarantur incompatibilia, & inconsistentia in causâ electionis: ascribere electionem gratiæ est eam denegare operibus, ascribere eam operibus est eam denegare gratiæ. Operatio gratiæ tam est contraria operationi virtutum in nobis, ut unâ alteram destruat, quod à Deo per nostra opera assequimur, obtinetur ex debito, quod verò per gratiam habemus ex merito & libero beneplacito consequimur. Locus hic tam est evidens, ut adversariorum plerique qui electioni conditionatæ & dependenti favent, ejus luce convicti ab eorum electione removerint opera, & quæcunque tandem dependentiam à fide electioni dederunt, nullam tamen ab operibus dependentiam concesserunt. Hæc *Arminius* ad mortem professio fuit: hæc sequacium ejus fuit via tam *Hagii* quam *Dordraci* ac postea, donec Apologistæ eam mutarunt; hæc Lutheranorum ad hunc diem mens est, utunque nos ultra premimus locum hunc ab electione excludere non tantum opera, sed etiam fidem, saltem ut est opus. Hoc certè Lutherani affirmant, quod ut in justificatione fides non operatur ut virtus, sed

Scriptura
secunda ex
epistola ad
Rom. II. 5.

ut instrumentum applicans Christum qui solus justificat, ita in electione nolunt fidem stare ut opus, sed solum ut instrumentum applicativum Christi, in quo eligimur. Verum enim verò noster hic locus etiam huic inventioni contrarius est; nam electionem facit ex merâ gratiâ, & ex nihilo quod in nobis est, adeoque neque ex fide, ut ex variis Scripturis postea probabitur. Eorum de justificatione exceptio non est ad rem; nam justificatio & electio differunt in eo, quo ipsas conferunt ut consentientes & unas: gratia enim & misericordia ex quibus justificamur non sunt gratiæ primæ, sed posteriores variis gratiosis actibus, qui eas præcedunt, neque potuerunt operari actualem remissionem peccatorum, priusquam per fidem applicarentur, sed gratia per quam eligimur est gratia prima, & fons ac origo omnis posterioris gratiæ: impossibile est & contradictorium ut hæc simpliciter prima gratia nobis per ullam priorem gratiam applicaretur.

Profectò *August.* multoties per hunc locum excludit disertè fidem ab electione de prædestinatione sanctorum cap. 7. Gratia ergo consequuta est, quod consequuta est electio, non præcessit eorum aliquid quod priores darent, & retribueretur illis, pro nihilo enim salvos fecit eos, sed forsitan dicant ab operibus: fidem distinguit Apostolus, gratiam non ex operibus esse dicit, non verò dicit quod non sit ex fide, ita verò est; sed ipsam quoque fidem opus Dei dicit esse Jesus, & hanc ut operemur jubet: dixerunt enim ad eum Judæi, quid faciemus ut operemur opera Dei? respondit, hoc est opus Dei ut credatis in illum quem misit ipse. Sic ergo distinguit Apostolus ab operibus fidem, quemadmodum in duobus regnis Hebræorum distinguitur *Judah* ab *Israel*, cum & ipse *Judah* sit *Israel*; Quin & profitetur hujusce loci lucem ipsum à veteri suo errore retraxisse, quod electio esset ex fide, etsi non ex operibus. Ad hoc (inquit) perduxi ratiocinationem, ut dicerem, non ergo elegit Deus opera cujusquam in præscientiâ quæ ipse daturus est, sed fidem elegit in præscientiâ, ut quem sibi crediturum esse præscivit, ipsum elegerit cui Sp. Sanctum daret, ut bona operando etiam æternam vitam consequeretur: sed nondum diligentius quæsieram, nec adhuc inveneram qualis sit electio gratiæ de quâ Apostolus. Hinc etiam probat electionem esse priorem vocatione & fide cap. 16. Nec potest eorum quisquam dicere, credidi ut sic vocar: prævenit enim quippe misericordia Dei, quâ sic vocatus est ut crederet. Ab eodem loco argumentatur de dono perseverantiæ cap. 16. Prævenit ergo, inquit, & fidem gratia, si autem gratia prævenit fidem, profectò prævenit omnem obedientiam, prævenit etiam charitatem, quâ unâ veraciter & suaviter Deo obeditur, & hæc omnia gratia in eo cui datur, & cujus hæc o-

mnia, prævenit operatur. Et cap. 19. cum de eodem hoc loco discessisset, omnia claudit hoc epiphonemate: Hoc scio, neminem contra istam prædestinationem, quam secundum scripturas sanctas defendimus nisi errando disputare posse.

Tertium meum testimonium est ex Epist. *Tertia ex epist. ad Rom. 8. v. 28.* Quos prædestinavit, eos etiam vocavit; hinc sic argumentor. Cujus necessarium antecedens est electione posterius, ipsum non potest concipi ut electione prius; sed necessarium antecedens fidei, pietatis, & perseverantiæ, est posterius electione; hinc enim vocatio & justificatio disertè sequuntur electionem, ut antecedunt glorificationem; jam verò vocatio est necessarium antecedens fidei, nemo enim potest credere, nisi Deus luce verbi & potentiâ spiritus eum vocet ad fidem, & nemo potest esse pius, nedum perseverare in pietate nisi justificetur per fidem in Christum. Sæpe *Augustinus* locum hunc adducit contra Pelagianos, unum tantum ex eo testimonium afferam de prædestinatione cap. 17. Quos prædestinavit, ipsos & vocavit, nec alios; sed quos ita vocavit, ipsos justificavit, nec alios; sed quos prædestinavit, vocavit, justificavit ipsos & glorificavit illo utique fine, qui non habet finem, elegit ergo Deus fideles, sed ut sint, non quia jam erant.

Unicum, quod Remonstrantes respondent cum in Collatione Hagiensi, tum in Synodo, tum in posterioribus scriptis est, quod prædestinatio, justificatio, vocatio hoc loco nihil omnino spectent vel gratiam vel gloriam, sed solam crucem. Replica. Inventum hoc est *Socini* tam contrarium scopo textus ac toti Scripturæ, ut mireris ipsis placere potuisse: nihil est quod illud refutem; nam tute in ratione tuâ primâ manifestè id rejicis, idque jure merito: nam non tantum Patribus contradicit (certus sum, *Chrysostramo*, *Ambrosio*, *Theodoreto*, *Augustino*, & si *Erasmo* vis credere, *Origeni* ac *Theophylacto*) sed etiam præcipuis ipsorum causæ amicis *Pelagio*, *Arminio*, *Molina*. *Pelagius* inter opera *Hieronymi* hunc habet in verba jam præ manibus commentarium, Ergo (inquit) vocantur per prædicationem ut credant, credentes justificantur per Baptismum, glorificantur in virtutibus gratiarum. *Molina* de libero arbitrio pag. 307. breviter, inquit, dicendum in primis comprehendendi eos justificationis effectus qui ad ordinem gratiæ attinent, atque etiam ipsam vitam æternam, ad quam cætera dona gratiæ tanquam ad finem ordinantur, hos verò omnes ut præcipuos comprehendit Paulus ad Rom. 8. ubi prædestinationis effectus explicat illis verbis, quos prædestinavit, illos & vocavit.

Arminius in disp. privata 4. Thesi 9. Hæc prædestinatio (inquit) est fundamentum Christianæ salutis & certitudinis de salute & de eâ agitur

agitur ad Rom. 8. 2. 30. Item ad Rom. 9. & ad Eph. 1.

Quartus
ex epistola
ad Rom.
9. 11.

Quartus meus locus est ad Rom. 9. 11. *Cum enim nondum nati essent, aut nondum aliquid boni egressent aut mali* (ut secundum electionem propositum Dei maneret non ex operibus, sed vocante) dixit major serviet minori; hinc divine electionis propositum ad solum eum refertur qui in tempore vocaturus fuit, & negatur de operibus ac de quocunque in personis electis: nam electus Dei antecedens homines natos, & absque respectu ad ea quæ post ipsorum natiuitates in ipsis exitura erant. Multa contra hunc locum multorum exceptiones, ex iis quæ tibi maximè placebit nescio, mihi quidem istarum nulla unquam allubuit. Si negares Dei propositum hinc accipi de aternâ electione, tibi contradicentes haberes multos non tantum antiquorum Patrum, sed etiam eorum, qui locum hunc maximè depravant; intelligo *Pelagium*, & multos recentiorum quoque. De *Arminio* & *Molina* sum certus. Ipse textus per se satis clarus est: paulò enim post proposito huic electionis subjiciuntur dona tam gratiæ quàm gloriæ, quæ inde fluunt. Mifereror & ejus misereror, & misericordiam præstabo cui misereror, quorum autem miserus erat secundum propositum electionis, vocantur vasa misericordiæ præparata ad gloriam.

Si cum *Spalatenfi* diceret; opera hinc intelligi tantum ut existentia, sed non ut futura adeoque non ut prævisa, doceret te *Augustinus Pelagianum* hoc effugium non posse consistere cum textu; nam omninò everteret Apostoli argumentum. Sic *Augustinus* contra duas epistolas *Pelagianorum* lib. 2. cap. 6. Vestra caliginis latebræ propter quod profecto desipitis qui dicente veritate non ex operibus, sed ex vocante, vos dicitis ex futuris operibus quæ Deus illum facturum esse præsciebat *Jacob* esse dilectum, atque ita contradicitis Apostolo dicenti non ex operibus, quasi non posset dicere non ex præsentibus operibus, sed ex futuris. Exceptio hæc à Patribus toties est conculcata & protrita, ut eam *Semipelagiani* rejecerint, & ad illud commentum confugerint, quod ab ipsis *Arminius* mutuavit, concedentes electionem nullo modo esse ex operibus, asserentes tamen esse ex fide, quasi, qui vocaret hinc intelligendus esset de eo, qui per fidem obedit Deo vocanti. Etiam hoc effugium rectè tollit *August.* ubi supra. Nunquid (inquit) dixit non ex operibus sed ex credente, prorsus etiam hoc abstulit homini, ut totum daret Deo, dixit ergo, sed ex vocante non quacunque vocatione, sed quâ vocatione fit credens.

Quinta ex
Act. 13.
v. 48.

Quintus noster locus est Act. 13. 48. *Crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam*; fides hinc sequitur divinam ordinationem ad vitam æternam. Affirmant quidem *Ar-*

miniani ordinationem hanc ad vitam æternam non esse prædestinationem, sed tantum internam animi dispositionem, quâ quidam, etiam Ethnici ante, & absque omni fide disponebantur & apti fiebant ad participandam vitam æternam: hunc commentarium, autumo, non amplectêris; *Socini* enim est inventum & trahit secum crassissimum *Pelagianismum*, quòd Ethnici ante omnem fidem, quæ prima est gratia inhærens, habeant in se dispositionem quæ ipsos aptos reddat cælo, & procurat fidem. *Lutherani*, *Papista*, & ipse *Spalatenfis* commentum hoc rejiciunt, ac concedunt per ordinationem ad vitam æternam nihil aliud hinc intelligi quàm prædestinationem: certè absque magnâ detorsione ac vi phrasos aliter intelligi non potest.

Locum hunc *Spalatenfis* alio commento conatur eludere, quasi prædestinatio & fides hinc sint simul tantum, ut loquitur, conjunctivè non causativè: profectò esse simul conjunctivè, nihil aliud est, quam esse simul, quòd autem ordinatio & prædestinatio ad vitam æternam hic præponatur fidei ut causa, saltem ut ratio existentia fidei, in verbis est clarum, & ab omnibus *Arminianis* conceditur, etiam & *Papistis*, inprimis *Suareso* & *Molina*.

Augustinus vult prædestinationem hinc intelligi non tantum junctam fidei, sed fide priorem: imò locum hunc ponit pro fundamento contra *Pelagium*, unde probat Deum post prædestinationem ad vitam potenter in cordibus prædestinatorum operari veram fidem. Audiant, inquit, spiritum meum dabo in vobis & faciam, ut in justificationibus meis ambuletis: audiant; quotquot erant ordinati ad vitam æternam crediderunt, audiant hæc & alia, quibus ostenditur: Deum ad regnum etiam cælorum & vitam æternam parare & convertere hominum voluntates.

Sextus meus locus est Jo. 6. 39. *Omne quod dedit mihi pater veniet ad me.* & 44. *Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego illum resuscitabo ultimo die.*

Hic actus posteriores electione antecedunt fidem: nimirum Dei donatio Christi hominibus, Dei tractus hominis ad Christum antecedunt hominis adventum ad Christum. Quòd per adventum ad Christum hinc significetur fides, patet ex ver 35. Qui venit ad me non esuriet, qui credit in me non sitiet. Sic *Chrysostomus* locum exponit. *ὡς ἐξουσίαν δίδου μερῶν τῶν προσδόντων εἰς αὐτὸν, ὃ ὁ ἀντίπτει ἐν τῷ αἵματι τοῦ υἱοῦ, ὅτι ἐν τῷ πνεύματι ἵσταται, ἀλλὰ τὸ ἀναστῆναι διὰ τῆς ἐσθῆτος.* Quòd Christus indigitat est singulare privilegium & donum credentium in ipsum, ostendens, dari oportere à Patre priusquam credant, quòd hoc loco indigitat Christus est, fidem non esse rem vulgarem, sed quòd oporteat à spirituali in fluxu generari.

Idem est *Augustini* commentarius. Non (inquit) ad Christum ambulando currimus, sed credendo, nec motu corporis sed voluntate

cordis accedimus. De hoc *Molina & Arminiani* non dubitant.

Quod ad alios actus Dei, donationem & tractum, quod posteriores sunt, imò effectus prædestinationis, sic probo. Actus summæ & efficacissimæ gratiæ sunt posteriores electione & ejus effecta, vel nulli actus gratiæ sunt electionis effecta, quod est absurdum à nemine defensum: atqui donatio & tractus Dei sunt actus summæ & efficacissimæ gratiæ; sunt enim tales actus, ut ab ipsis infallibiliter fluat non tantum fides & obedientia (qui dati sunt veniunt, qui trahuntur, currunt post Christum in viis mandatorum ejus) sed etiam ipsa salus, resuscitatio illos ultimo die, & habebunt vitam æternam, & ut *Spalatenfis* explicat, donati sunt Christo, ut sint coheredes. *Augustinus* de prædestin. cap. 8. Omne quod dat mihi pater ad me veniet. Quid est, ad me veniet, nisi credet in me? quod ut fiat pater dat. Item paulò post: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Et, Omnis qui audit à patre & didicit, venit ad me. Hæc gratia quæ occultè humanis cordibus divinâ largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur, ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur, quando pater intus auditur, & docet ut veniatur ad filium, auferit eor lapideum, & dat eor carneum, sicut Prophetâ prædicante promisit, sic quippe facit filios promissionis & vasa misericordiæ. Similiter cap. 9. de correptione & gratiâ. Hi Christo intelliguntur dari, qui ordinati sunt in vitam æternam, ipsi sunt illi prædestinati, & vocati secundum propositum, quorum nullus perit, quoniam idè Christo datus est, ut non pereat & habeat vitam æternam.

Septima ex
1. Cor. 4.
v. 7.

Ultimus quem adducam locus est 1. Cor. 4. 7. *Quis te discernit? quid habes quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Quæ quisquam supra socium habet dona, sive fidem, sive charitatem sive linguas, sive miracula, omnia veniunt de Dei dono: unum hoc est quod facit electum differre à reprobis, fidelem ab infideli, electum donorum pauciorum ab electo donorum plurium, discretio Dei, ejusque distinctio hominis ab homine antecedit ipsorum dona, non eorum dona divinam discretionem.*

Multoties *Augustinus* locum hunc affert contra *Pelagium* & locios ac sequaces epistolâ ad Valent. Quis te discernit, inquit, idè dicit, quia de massâ illâ perditionis quæ facta est ex Adam, non discernit hominem ut eum faciat vas in honorem, non in contumeliam nisi Deus; sed quia homo carnalis & carnaliter inflatus cum audisset quis te discernit, possit respondere vel ore vel cogitatione, discernit me fides mea, oratio mea, discernit me justitia mea. Apostolus occurrit cogitationibus talibus, & dixit: Quid enim habes, quod non accepisti? Etiam lib. de prædestin. cap. 5. Possit quippe

dicere homo inflatus adversus alterum, discernit me fides mea, justitia mea, vel si quid aliud: talibus cogitationibus occurrit bonus Doctor, quid, inquit, habes quod non accepisti, à quo nisi ab illo qui te discernit ab alio, cui non donavit quod donavit tibi.

Pro rationibus affero sequentes. Prima. *Pro prædestinatione absoluta ratio prima.* Electionis decretum est unum saltem univocum, & uniforme in omnibus objectis quantum ad causas & condiciones, si appareat in uno aliquo objecto fidem, charitatem, perseverantiam non antecedere decretum, sequitur in nullo objecto istas condiciones antecedere decretum: jam verò patet in multis objectis istas condiciones decretum non antecedere, videlicet in nullo infante qui salvatur ante annos discretionis, antequam fidei, pietatis, & perseverantiæ capaces sunt, imò neque in Christi electione, ut esset caput eorum qui in ipso sunt electi. In ejus electione ad officium mediatorium, ad assumptionem personalis unionis cum divinâ naturâ. Christi pietas, & perseverantia, omnisque in eo gratia fluxit ab hac unione personali, & à miraculoso hoc statu ad quem ab æterno est prædestinatus, atqui ad hunc statum non est electus ex prævisione ullius aut omnium istorum actuum quos in terrâ præsciebatur in tempore facturum.

Responsiones *Pelagianorum* ad hoc argumentum ab *Augustino* ita sunt dedolata, ut sperem nolle te eas resumere defendendas.

Ratio secunda. Vera electio in multis scripturis efficitur fundamentum multorum beneficiorum, & fons multarum consolationum mortalibus in terrâ viventibus: illa verò electio quæ posterior est fide & perseverantiâ nullius beneficii fundamentum, nullius consolationis fons ulli mortali in terris esse potest; nam posterior est omnibus momentis vitæ, adeoque bonis omnibus & consolationibus, quarum in hac vita sumus capaces: perseverantia enim quæ prior est electione & omnibus quæ ab electione fluunt, posterior est saltem, nullo modo prior extremo nostro spiritu & morte.

Tertia ratio. Si electio est posterior fide & perseverantiâ, tum nulla datur certitudo in homine quovis cujusquam perseverantiæ & salutis; quamdiu enim quisquam vivit, omnis certitudo tam subjecti quam objecti est impossibilis: fundamentum enim certitudinis est decretum electionis, quo Deus statuit infallibiliter per efficacem gratiam electos vocare, ipsisque perseverantiam & salutem dare; decreto hoc sublato ruat necesse est omnis ei superstructa certitudo. Socii tui omnes majorem hanc concedunt, jam autem certitudo perseverantiæ & salutis multorum in hac vita est infallibilis, ut ex multis Scripturis patet; tam scilicet necessaria quam ipsa veritas & bonitas Dei, quàm Dei potentia qui in se suscepit præ-

præstare ista promissâ Mat. 24. 24. Impossibile est electos seducere. Rom. 8. 30. Quos justificavit, eos glorificavit Jo. 10. 30. Nemo oves meas potest rapere de manu patris mei. 1. Jo. 2. 19. Si fuissent ex nobis permanissent utique nobiscum Jer. 32. 40. Timorem meum dabo in corda eorum ut non recedant à me. 1. Pet. 1. 5. Virtute Dei custodimini per fidem in salutem. Rom. 8. 35. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Certus sum enim, quia neque mors. &c. Rom. 8. 17. Ipse spiritus testimonium reddit nostro spiritui, quòd sumus filii Dei, si autem filii & hæredes, hæredes Dei ac cohæredes Christi.

Quarta.

Quarta ratio. Si nostra fides & pietas prior sit electione Dei, tum nostra electio Dei prior erit Dei electione nostri, nos primi eum amabimus, & ille nos secundus amabit ad salutem; nos primò præparamus nosmet & aptamus ad salutem per multas inhærentes in nobis virtutes, priusquam Deus vult eos salvari: atqui assumptio est contra Scripturam. Non me vos elegistis, sed ego elegi vos Jo. 15. 16. Amamus Deum, quia is prior nos amavit, 1. Jo. 4. 19. Ille vult nos salvari & dat media salutis, & per ea in nobis potenter operatur, antequam quicquam istorum in mentem nostram venit.

Quinta.

Quinta ratio. Si electio sit posterior fide, tum fides & aliæ spirituales virtutes non sunt dona Dei fluentia ab electione, sed sunt opera communis providentiæ, per quæ dat Deus omnibus & singulis hominibus gratiam sufficientem ut credant, perseverent, & salventur: sed nulli dat Deus ipsa dona fidei, perseverantiæ, vel cujuscunque operis gratiosi; ista producuntur per merum liberum arbitrium, quod potest liberè abjicere quicquid operatur communis providentiæ, cum autem utitur ultimâ illâ potentiâ, quâ Dei spiritus in ullo homine operatur, scilicet posse credere, posse perseverare, posse velle, posse diligere, quæ Dei spiritus operatur, aut operari paratus est in hominibus etiam quibuscunque, prout se suis conatibus aptos aut ineptos ad suscipiendam ulteriorem gratiam efficiunt, quum, inquam, voluntas hoc posse redigit in esse, ipse actus fidei, perseverantiæ, & charitatis ascribendus est soli voluntati, ut causæ immediatè efficienti. Collatio hæc in omnibus suis partibus est *Spalatensis* ipso eo loco, quem ex eo adducis: assumptionem tamen si eam vis defendere, facillè convincam falsitatis, nimirum fidem, & perseverantiæ non esse opera specialis gratiæ, sed communis providentiæ, quod hæc providentiæ omnibus absque exceptione hominibus dat potentiam sufficientem ad fidem, perseverantiæ, & salutem: quòd nemo à Deo accipiat ulteriorem gratiam quàm potentiam ad credendum, quòd actus fidei & perseverantiæ sint liberi arbitrii, non verò spiritus Dei, nisi in quantum largitur hoc posse credere, quod est donum com-

mune tam fidelibus quàm infidelibus, quòd liberum arbitrium potentiam habeat superandi ac frustrandi summos gratiæ salutiferæ actus, quòd media sufficientis gratiæ suppedientur secundum hominum opera. Hæc & multa hujus generis alia quæ *Spalatensis* ex tua thesi deducit, mihi quidem sunt ipsissimè *Pelagianismi* sat crudæ partes.

Sexta ratio. Si electio posterior sit prævisione fidei, operum, & perseverantiæ, tum divina præscientia intuetur nostra opera, fidem, & perseverantiæ, antequam ejus voluntas decreverit eorum existentiam: Atqui impossibile est, ut divina præscientia visionis intueatur quicquam ut futurum & existens quovis tempore, quod non prius actu voluntatis decrevit existere; nam Dei præscientia non est causa existentiae aut futuritionis rei cujuscunque, sed omnia intuetur ut à suis causis producta: neque ullum opus bonum potest præsciri nisi præconcipiatur ut productum à suis causis ante prævisionem: nihil autem existere potest per productionem ullius causæ, nisi Dei voluntas prius decreverit ejus existentiam; aded ut necesse sit Deum prius decernere productionem fidei & perseverantiæ, quàm vel videat vel prævideat earum in nobis existentiam.

Septima. Id in Dei decretis concipiendum est, ut prius quod habet rationem finis, & id posterius quod rationem mediæ: Atqui hominum salus secundum Scripturas concipitur ut finis, fides autem, opera, & perseverantiæ ut media quibus istum finem assequimur. Eph. 2. 8. Salvamur per fidem, Act. 11. 19. Deus dedit gentibus resipiscentiam ad vitam, 2. Thess. 2. 13. Elegit nos Deus ad salutem in sanctificatione spiritus & fide veritatis. In numero mearum rationum non excedam tuum septenarium.

Quòd ad Patres, si eos, ut sæpè profiteris, verè revereatis, invenies pro independenti prædestinatione, ut vocas, stare omnes qui vel in occidente vel in oriente scripserunt duodecim proximis ante nos seculis. Post velitationem aliquam à quibusdam *Sempelagianis* in *Galliâ* prope *Massiliam* doctrina Augustini in hoc capite nostro, ita ab Episcopo Romano & Constantinopolitano fuit approbata, & dogmata *Cassiani Fausti*, & aliorum ita rejecta, ut absque omni ferè contradictione nostra thesi ubique recepta sit, donec anno millesimo sexcentesimo ex occasione clausulæ, quàm Jesuita *Molina* ex suo solo cerebro, ut proficitur, se addidisse *Augustini* absolutæ prædestinationi, quam millies se affirmat firmissimè credere, *Leonardus Lessius*, & alii pauci obscuri Jesuitæ prædestinationem dependentem à prævisione fidei & operum cœperunt defendere; ab eo tantum tempore doctrina tua de electione dependente audiri cœpit. Quod tanta sit tua Thesi contradictio in prioribus le-

Omnes orthodoxi Patres post Pelagium stabant pro electione independente.

culis quantam assero, ut plenè videas, adito tantum tui ipsius auctores, *Spalatensem, Molinam, & Vossium*; cum *Spalatensis* opponit sibi ex *Bellarmino* omnes patres post *Pelagium*, nimirum *Augustinum, Prosperum, Hilarium, Fulgentium, Maxentium, Gregorium, Anselmum, Bedam, Primasium, Sedulium, Bernardum, & alios*, ex vastâ suâ lectione non valet adducere ullos præter *Bedam* (cujus tamen verba citantur ab eo prorsus frustra) & *Faustum Regensensem*, quem negare non potest, *Sempelagianum* fuisse damnatum à Patribus tam orientalis quàm occidentalis ecclesiæ lib. 7. cap. 11. num. 153.

Molina cum concessit cum *Augustino* stare magistrum sententiarum, *Thomam, Scotum, Durandum, Gregorium, Ariminensem, Marfilium, Priedonem, Cajetanum, Scotum*, pluresque alios pag. 325. Laborans invenire sibi consentientes in novâ suâ additione quâ reconciliare vult *Augustinum* & sequaces cum Patribus, ante *Pelagium* nullum nominare potest præter ipsum hunc *Faustum Sempelagianum* pag. 388.

Vossius etiam, cum omni diligentia usus esset, ut inveniret unum celebrem auctorem vel in oriente vel in occidente per annos mille ducentos, pro tuâ sententiâ nihil aliud dicit quam proculdubio fuisse aliquos Catholicos in eâ mente, sed qui tandem illi fuerint, neminem potest nominare, nullam probabilitatem affert pro suâ hac assertione, tantum leves habet conjecturas, quod inter *Massilienses* aliqui fuerint Catholicis orthodoxi. Quam verò hoc falsum sit postea videbimus. Quoad quæstiones inter ecclesiam *Rhemensem* & *Lugdunensem* in causâ *Godescalci* demonstrat *Vossius*, nihil eas spectante litem nostram de electione, etsi circa electionis consequentias toræ versarentur.

Si de Patribus ante *Pelagium* quadringentis post Christum annis inquiras; quàm iniquum sit ex ipsorum scriptis lites nostras dirimere, bellè docet *Augustinus*: nam sicut ante *Arium*, cum Christi divinitas nondum vocata fuit in quæstionem, Theologi eam tractabant & de eâ scribebant tam securè ut *Arium* & sequaces sæpè & multùm jactarent, posse se plura testimonia pro suo errore quàm *Athanasium* pro orthodoxâ veritate asserre: Ita *Pelagius* in quæstionibus de gratiâ, prædestinatione, meritis, & libero arbitrio, quæ notæ non fuerunt priusquam ipse eas infeliciter movisset, eâ fuit impudentiâ, ut omnes priores patres pro se stare affirmaret. Audi ipsum *August.* de prædest. cap. 19. Quid opus est ut eorum scrutentur opuscula, qui priusquam hæresis illa oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum quæstione versari, quod proculdubio facerent, si respondere talibus cogentur, unde factum ut de gratiâ Dei breviter quibusdam scripto-

rum suorum locis & transeunter attingerent, immorarentur verò in iis quæ adversus alios ecclesiæ inimicos disputabant. Et de perseverantiâ cap. 20. Hæc est prædestinatio quàm postea diligentius & operosius cum jam contra *Pelagianos* disputarem, defendere necessitas compulit, didicimus singulas quasque hæreses intulisse ecclesiæ proprias quæstiones, contra quas diligentius defenderetur scriptura divina, quàm si nulla necessitas cogeret: & quamvis Patres quatuor priorum seculorum expressè quæstiones illas non tractarint, tamen obiter ea docuerunt, quæ ipsos demonstrant, non magis cum *Pelagio* quàm cum *Ario* sensisse; ita *Augustinus* de hac re inquit, quam nunc adversus novos hæreticos non commemorare tantum, sed omninò tueri & defensare compellimur: nunquam tacuit ecclesia in precibus suis, etsi aliquando in sermonibus excercendam non putaret, ac per hoc prædestinationis hujus fidem quæ contra novos hæreticos novâ sollicitudine nunc defenditur, nunquam ecclesia Christi non habuit. Hoc ille probat non multis testimoniis; nam disputatio ex testimoniis neque ipsi, neque ulli Patrum placebat, omnes ipsorum probationes sunt ex Scripturâ, nisi quando vanitas superborum hæreticorum eos ad citationem aliorum scriptorum adigebat: utcunque doctrinam suam probat *Augustinus* ex quibusdam celeberrimorum ante se Patrum. Hoc (inquit) scio, neminem contra istam prædestinationem quam secundum sacram Scripturam defendimus, nisi errando disputare potuisse. Puto tamen iis, qui de hac re sententias tractatorum requirunt sanctos & in fide & doctrinâ Christianâ laudabiliter defamatos viros *Cyprianum* & *Ambrosium*, quorum tam clara testimonia posuimus, debere sufficere: sed his duobus, qui sufficere debuerunt, sanctum *Gregorium Nazianzenum* addam tertium. Fateor *Spalatensem* imputare *Augustino* mendacium, quasi de istis Patribus mentitus esset, & ab eorum verbis falsas conclusiones deduxisset, quod tu cum *Spalatensi* vis te jungere in accusando *Augustino* quasi ignoraret rectas deducere consequentias aut quasi ipsi deesset sinceritas, dum priorum Patrum ora torquere vult ad testandum pro se, cum ipsorum nota mens contra ipsum faceret, vix credo, utcunque præter istos tres accuratus scrutator multo plures posset adducere, ex paucâ meâ valde lectione adducam quatuor aut quinque alios. Primus sit *Hieronymus*, qui ad

Sententia Hieronymi.

Augustinum scribit, postquam doctrinam suam contra *Pelagianos* plenè evulgasset, quod revereretur ejus judicium & dogmata ejus tueri paratus esset, ut sua, & ab eo postulat, ut secum vellet pergere *Pelagianos* oppugnare, qui simulabant multos emendasse se errores, eo tantùm fine, ut muneribus suis in ecclesiâ fruerentur, unde ejiciendi erant & excommunicandi, nisi

Patres etiam ante Pelagium non contra dicebant.

di, nisi errores revocassent epist. 84. Mihi (inquit) decretum est te amare, te suspicere, colere, mirari, tuaque dicta quasi mea defendere: demus operam ut perniciosissima hæresis de ecclesiis auferatur, quæ semper simulat de multis erroribus penitentiam, ut docendi in Ecclesiis habeat potestatem, ne si aperta se luce prodiderit, foras expulsa moriatur. In primis *Hieronymi* mentem vide de nostrâ lite in ejus commentario ad cap. 1. epist. ad Eph. Non ait *Paulus*, inquit, auctorem constitutionem mundi, cum essemus sancti & immaculati, sed elegit nos ut essemus sancti & immaculati, hoc est, qui sancti & immaculati antea non fuimus, ut postea essemus: non enim eliguntur *Paulus* & qui ei similes sunt, quia erant sancti, sed eliguntur & prædestinantur ut in consequenti vitâ per opera & virtutes sancti fiant.

Athanasii. Secundus est *Athanasius* sæpe ab *Alvarezio* & aliis citatus in epist. ad Eph. cap. 2. 10. Ipsius factura sumus creati in Christo Jesu in operibus bonis quæ præordinavit Deus ut in iis ambulemus. Sciens hæc bona præparavit Deus, quæ differri non poterunt, nec prætermitti quin peragantur tanquam divinitus sint prædefinita, idque per occultam erga nos providentiam. Ecce divinam prædestinationem & præfinitionem antecedentem & causantem nostra bona opera, imò ea producentem cum tam infallibili necessitate, ut ea nos non possimus omittere. Excipit contra hoc testimonium *Vossius* 1. Malè transferri Latina de Græco textu. Resp. Non exprimit *Vossius* quicquam in quo Latinum interpretem taxet. 2. Negat *Vossius* scriptum hoc esse *Athanasii*. Resp. Negari non potest in multis bonis editionibus stare inter opera *Athanasii*. Præterea ipse vult verba esse *Theophylacti*, qui non levis est in ecclesiâ auctoritatis.

Theodoret. Tertius est *Theodoretus* in cap. 1. epist. ad Eph. Sic legit exemplar meum Latinum *Florentiæ* editum anno 1512. Ante (inquit) constitutionem mundi quæ ad nos pertinebant præcivit, & præfinit: docet autem quâ de causâ elegerit, ut essemus sancti & immaculati, præcivit & prædilexit & nostram dilectionem præconstituit, ut nos filiorum adoptionis donum perciperemus. *Theodoretus* hic facit prædestinationem non tantum antecedere sed causare nostram sanctificationem, vocationem, & adoptionem.

Arcopagita & *Damasceeni.* Pro quarto & quinto cito *Dionysium Arcopagitam* & *Damasceenum* junctim: secundus enim citat priorem in lib. 2. de imaginibus. Sunt (inquit *Damasceenus*) in Deo imagines & exemplaria rerum, quæ ab ipso futura sunt; nempe consilium ejus æternum, quod se semper habet eodem modo: immutabilis enim est Deus. Has imagines & exempla præfinitiones appellat sanctus ille *Dionysius*; omnia enim ab illo præfinita, & sine ullâ commutatione futura in ejus consilio non aliter omnia

bona, omnia Dei opera, imprimis fides, pietas, & perseverantia, prædestinata sunt immutabiliter in consilio Dei; à Deo fluunt, idque immutabili præfinitione secundum hos auctores.

Si placet litem his terminis concipere quibus sæpe *August.* quæstionem expressit, & in quos *Spalatenfis* controversiam verè recidere concedit, nimirum, utrum gratia Dei ita præveniat operationem humanæ voluntatis, & sic in voluntate tam ante quam post regenerationem operetur, ut gratiosi voluntatis actus, fides scilicet spes, charitas, & alii ascribendi sint gratiæ soli, ut soli efficienti principali, in hac affirmativâ invenies cum *Augustino* se jungere omnes saltem maximo numero Græcos patres. *Vossius* suppeditat copiam testimoniorum ex *Iustino*, *Basilio*, *Macario*, *Ephremo*, & aliis ascribentibus omni gratiæ, imò ex ipso *Chrysostomo*, qui in hoc ipse videtur lubricior, & à *Pelagianis* in suas partes maxime solet attrahi, sed virum sanctum à calumniis *Juliani* satis vindicat ipse *Augustinus*. Quicquid Græci patres loquuntur de electione dependente. *Vossius*, te ipso approbante, exponit de electione secundum ordinem executionis absque ullo præjudicio alterius ipsorum sententiæ de excelso & imperscrutabili Dei decreto circa administrationem mediorum gratiæ secundum æternum suum propositum.

Respondi jam ad omnia, quæ pro tuâ sententiâ adduxisti, illique opposui scripturas, rationes & auctoritates, restat, ut epilogum tuum examinem, quo tribus paragraphis perpensis naturam utriusque assertionis. Primò, affirmas *Augustini* sententiam novam, & non necessariam. Secundò. Quòd utraque sententia *Augustini* & adversariorum sint reconciliabiles. Tertiò. quòd utraque sit tolerabilis, & neutra materiam ullam justam præbeat schismati. In primo sic loqueris. Doctrina de absolutâ prædestinatione à probis Theologis æstimata est nova, non necessaria, incerta, falsa. *Hilarius* in epistola citatâ, ad summum fatigatis omnibus ad id prosecutio eorum, vel potius querela, convertitur consentientibus etiam his quæ hanc definitionem improbare non audent: quid opus fuit hujusmodi disputationis incerto tot minus intelligentium corda turbare, neque enim minus utiliter sine hac definitione ajunt tot annos à tot tractatoribus, tot præcedentibus libris & tuis & aliorum, cum contra alios tum contra Pelagianos catholicam fidem fuisse defensam; hæc ergo, inquis, sententia non est necessaria, & hoc *Prosperum* confirmare verbis sequentibus, eò potestremò pervicacia tota descendit, ut fidem nostram ædificationi audientium contrariam esse definiant, ac sic, etiamsi vera sit, premendam. Item. Plerique non putant Christianam fidem hac dissensione violari. Item multi servorum Christi, qui in *Massiliensi* urbe consistunt, cen-

Vossius nimis indulgens amicus Semipelagianus.

contrarium putant Patrum opinioni, & ecclesiastico sensui, quicquid de vocatione electorum secundum Dei propositum disputasti. Item. Obstinatorem suam vetustate defendunt, ut quæ de epistolâ Pauli ad Rom. scribentis ad manifestationem divinæ gratiæ prævenientis electorum merita proferuntur à nullo unquam ecclesiasticorum ita esse intellecta, ut nunc sentiuntur, affirmant. Omnes (inquis) ii qui ita senserunt viri erant probi & docti: non vides ergo cur hodie viris piis & doctis idem sentire non liceat absque hæreseos notâ.

Resp. Totum hoc descripsisti verbatim ex *Vossii* historiâ Pelagianâ lib. 6. thes. 14. Si tibi libuisset adivisse fontes, vidisses in quàm multis *Vossius* te fessellisset. Primò, bonos illos & doctos viros, quorum sententiam refers, invenisses nequaquam *Hilarium* vel *Prosperum*, sed tales, quibus uterque hic se acriter opposuit. Deinde quod omnes isti *Massilienses* qui in illis epistolis introducuntur loquentes verè fuerint *Semipelagiani*, nulli autem orthodoxi Theologi; dum autem *Vossius* ad contrariam fidem te vult ducere, loquitur absque omni teste, omni ratione. Tertio. Primarius *Semipelagianorum* error, ut vult *Vossius*, est negatio prævenientis gratiæ, quòd nullus *Massiliensium* contradixerit *Augustinianæ* definitioni prædestinationis, & tamen admisit e jus definitionem prævenientis gratiæ, nulla est in illis literis aut alio quopiam scriptore syllaba, quæ probabilis umbram præbeat: tantùm in tuo primo testimonio affirmat *Vossius* *Hilarium* ponere inter *Massilienses* aliquot, qui non audebant hanc definitionem improbare; duo hic concludit, alterum valdè incertum, alterum quod ad rem ejus solùm faciebat, valdè falsum. Prius, quod isti qui improbare non audebant *Augustini* definitionem eam approbaverint, & amplexi sint: certè licet ipsis deesset animus, ut publicè audent contra eam definitionem disceptare, apparet tamen neque animo neque verbis eam definitionem ipsos approbasse. Posterius, quòd definitio hæc nullo modo sit *Augustini* conclusio de absolutâ prædestinatione, sed tantùm ejus determinatio de gratiâ præveniente, quasi *Massilienses* in uno cessissent rationibus *Augustini*, & in altero tantùm se ipsi opposuissent, merum hoc est *Vossii* commentum: nullum enim valet producere diebus *Hilarii* & *Prosperi*, qui non sentiebat *Augustino* in materiâ prædestinationis, quin ab eo etiam dissentiret in capite de præveniente gratiâ, præterquam quòd omnia præcedentia in epistolâ *Hilarii* expressè velint definitionem illam primò & primariò spectare prævenientem gratiam. Quin etiam duæ tuæ citationes proximæ efficiunt perspicuum bonos illos & doctos viros fuisse crassissimos *Semipelagianos*, qui tuebantur merita humana prævenire omnem gratiam divinam.

Quartò falleris in sensu & scopo molliorum istarum de *Semipelagianis* censurarum: nihil illi probant de bonitate vel causæ, vel personarum illorum virorum, sed tantùm quod aliqua spes esset ipsorum conversionis: rejecerant enim multa *Pelagianorum* principia & in iis quæ retinebant non videbantur obstinati, tenebant præcipuos in ecclesiâ locos, multum habebant doctrinæ & pietatis speciem, nec dum sciri potuit utrum vellent cedere rationi, an in hæresi obstinatè perseverare, ita pro eo tempore benè fuit de iis sperandum. Sic semet ipsum *Prosper* exponit in suâ contra *Cassianum* conclusione, quorum tamen, ait, dum adhuc non sunt à fraternâ societate divisi, toleranda est magis intentio, quàm desperanda correctio, donec Dominus per ecclesiæ principes & legitimos judiciorum suorum ministros, hæc quæ per paucorum superbiam sunt turbata, componat, nobis erit studium quietâ, modestâque patientiâ odiis dilectionem reddere: & tamen nihil obtante hac charitate, erga istos viros non dissimulat *Hilarius* in ipsâ illâ amicâ epistolâ veram suam mentem; nam de iis loquitur ut adversariis veritatis, turbatoribus ecclesiæ, reprehensoribus istorum, quæ non intelligerent, & tam indefatigabiliter contentiosis spiritibus, ut nulla superesset spes, antequam auctoritas eos compulisset per rationes & argumenta illis persuadendi veritatem.

Prosper etiam cum maximè sobriè loqueretur, dogmata eorum, de quibus *Vossius* tam molliter & amicè, vocavit perniciofa, perversissima, infecta tenebris, corruptione, & non paucò veneno: ipsos appellavit superbos, ob quos metuebat, ne *Pelagianus* *Dæmon* eos seduceret. Ita de ipsis sentiebat *Prosper*, cum optimè, sed paulò post cum penitius introspicens eorum mores & praxin alloquens *Cassianum* eorum celeberrimum tam eruditionis, quàm virtutis famâ, auctacter affirmat ipsos tantùm pietatis speciem, nequaquam verò pietatis sensum habuisse; quod essent falsi calumniatores, & deceptores hypocritæ, recti lupi sub nomine ovium, inò verè viperæ: tales erant quos tibi *Vossius* persuasit fuisse bonos & doctos Catholicos.

In penultimâ tuâ sectione ais; opiniones hæc duæ etsi diversæ, non sunt tamen contradictoriæ: hæc enim Catholicorum est sententia; Deus prævidens certos homines creatos in talibus circumstantiis congruis futuræ ipsorum vocationi, hos ad salutem destinavit propter fidem & opera. Augustinianorum autem hæc est sententia: Deus decrevit homines aliquot collocare in tali ordine circumstantiarum, in quo certò crederent, perseverarent & salvarentur. Decretum prædestinationis consideratum, ut actus divini intellectus est hypotheticum, sed idem consideratum, ut actus divinæ voluntatis decernentis hominem ponere & stabi-

Omnes reconciliatores Augustini cum Semipelagianis infelices.

& stabilire in tali ordine circumstantiarum quem prævidit ducturum hominem ad salutem, decretum ita consideratum est simplex & absolutum decretum; hoc si consideretur in ordine intentionis ad gloriam ut finem, dici potest peremptorium, absolutum & simplex; sed si consideretur in ordine dispositionis aut executionis in mente divinâ præconceptæ, necessariò est hypotheticum & conditionale. *Resp.* Totum hoc habes ex *Vossii* proximâ Thesi, ubi nos & *Arminianos* conatur reconciliare, doctrinam nostram faciens tantùm additamentum ad eorum sententiam quæ absque contradictione bellè consistunt. Labores ad tollendas controversias & dissidentes partes reconciliandas semper mihi perplacuerunt, Beati pacifici quia filii Dei vocabuntur; sed qui hæcenus ex Protestantibus moliti sunt nostram cum Pontificiis & *Arminianis* reconciliationem, ipsorum labores tam fuerunt infructuosi, & tam infelices, tum ipsis tum Ecclesiæ, ut ipsorum conatus valdè mihi semper displicuerint, utpote à quibus nullus alius fructus expectari potuit quam læsio divinæ veritatis, diminutio zeli erga eam, novi schismatis generatio, tertix factionis productio, quæ nova dogmata, nova principia comminiscitur ab utraque priori parte meritò rejecta; In controversiis hæc præ manibus de gratiâ & prædestinatione conatus arbitrorum & mediatorum à quoquam solido Theologo nunquam fuit approbatus. Primus qui in hoc genere laboravit, fuit *Cassianus Seminianus*, hic voluit utramque partem errare in quantum condemnarent aut contradicerent alteri, sed unam veritatem colligebat ex utrâque sententiâ quæ bellè satis cum utrâque consisteret, si, inquit, utrumque sequamur, nos nulli errori acquiescemus. Sed quid *Proffper* ad hunc arbitrum replicabat? Tu, inquit, subdis nos duobus, & geminas sicut intelligis pravitates, dividendo damnas, miscendo justificas, fallit te prorsus opinio tua, de duobus malis unum fieri bonum non potest, unam virtutem duo vitia non gignunt, unum verum duo falsa non faciunt, quæ enim paria sunt meritò non minuuntur cœundo, sed crescunt; hæc si possunt intra unam Ecclesiam prædicari, ut neutra opinio alteri cedat, sed invicem sibi utrinque succumbat, potest fieri ut recipiamus quod *Pelagiani* tenent, & *Pelagiani* recipiant quod nos tenemus; sed hoc modo non tam illi Catholici, quàm nos, quod absit, erimus *Pelagiani*, contrariorum enim permixtio, meliorum defectio est, quia cum virtus vitium recipit, non à vitio sed à virtute descendit: nullo igitur modo Christiana corda suscipiunt quod persuadere conatus es.

Via *Cassianus*
ni.

Via *Aribæ*.

Nuper in Ecclesiâ Romanâ *Aribæ* Hispanus Episcopus *Minorita* Monachus, ex revelatione & monitu, ut asseverabat, virginis *Mariæ*, reconciliare Jesuitas cum Domini-

canis dissidentes inter se in omnibus hæc questionibus profitebatur, magna mysteria quæ homini cælitus revelabantur ad extinguendum quod tum flammare incipiebat incendium, nihil aliud erant quàm commentum *Cassiani*, nimirum utramque partem docere verum, sed in hoc utramque errare quod noluit adversariorum sententiam cum suâ jungere ad componendam & complendam unam integram veritatem, licet singulæ sententiæ solæ sibi contradicerent & essent veri errores. Vir hic postquam diu & fusè auditus est suam mentem exponere, in congregatione doctissimorum Romæ Cardinalium quam *Clemens Octavus* convocavit, & per totum quinquennium quotidie fecit convenire ad istas controversias sopiendas, tandem dimissus est ut insaniens senecio; nam invenerunt isti Cardinales non obstante spisso *Aribæ* scripto in contrarium sententias partium verè contradictorias & irreconciliabiles, ita ut altera necessariò condemnanda esset erroris.

Tertius qui hæc premit vestigia est *Gerardus Vossius* in hac quam tu exscripsisti Thesi; *Via Vossii.* quæ meo quidem iudicio tam longè abest à soliditate & vero, quam ulla alia in totâ istâ historiâ. Intendit utriusque partis sententiam in uno syllogismo proponere, sed partium placita recitat nequaquam secundum ipsarum mentem; scopus ejus est tertiam ex duabus elicere quæ vitat omnia incommoda quæ utramque priorem gravabant, sed tantopere hic *Vossius* fallitur, ut in suam tertiam attrahat omnia illa absurda quæ à partibus utrinque suis adversariis solent objici cum magno incremento.

Syllogismi major est hypothetica ejus electio, quæ etsi non sit plena *Arminianorum* sententia, tamen tantum ex eâ habet, quod necessariò secum trahit omnia incommoda, quæ nos ex omnibus eorum quinque Articulis deducimus. Minor, quæ ipsi est electio absoluta, etsi nostram sententiam non rectè proponat, habet tamen tantum ex nostrâ sententiâ quod *Arminianis* latam pandit portam producendi omnes objectiones quas afferre solent in unâ aut omnibus suis nobiscum controversiis.

Conclusio & syllogismi forma quæ sunt ipsius *Vossii*, præter omnia suprâ dicta, multa alia nova absurda producant, opposita non tantum utrique parti dissidentium, sed ipsius *Vossii* in eodem loco doctrinæ. Ista omnia ostendere me posse confido, si proximo congressu laborem istum à me requiras, in præsentiarum tantùm considerabo quæ tibi visum est excerpere ex *Vossii* Thesi dictâ ejusque commentario.

Vocas dogma *Arminianum* sententiam Catholicam, nostram verò sententiam *Augustini*; quantum hæc discriminatio rationi contraria sit hæcenus dictum.

Opponentis
via recon-
ciliandi o-
mnium pes-
sima.

Sententiam utramque proponis, & è multis *Possis* modis reconciliandi duos eligis: in tuorum sententiâ proponendâ multum varias à tuis auctoribus: præscientia quam nominas est absoluta non hypothetica, eam vocas Dei præscientiam hominis creati (dicere voluisti, arbitror, constituti) in talibus circumstantiis quæ vocationi ejus sunt congruæ, sed *Possis* ita concipit, si homines constituti sint in talibus circumstantiis, tunc prævidebo &c. hæc ejus præscientia est scientia media possibilium conditionatorum, sed tua est præscientia visionis futurorum absolutorum.

Deinde, in Catholicorum tuorum sententiâ nullum decretum das Deo de donatione ullius gratiæ; dicis Deum præscire hominem constitutum in circumstantiis suæ vocationi congruis, & decretum Dei refert ad solam salutem propter fidem, sed nullum de ipsâ fide decretum nominas: in hoc videris consona sociis loqui, nam licet aliquando Remonstrantes loquantur de electione ad gratiam, tamen ubi hanc phrasin explicent non invenio, ut arbitror, electionem hanc ad gratiam nullum faciunt decretum, sed tantum partem communis Dei providentiæ quâ administrat media gratiæ omnibus hominibus sufficienter, efficienter verò & efficaciter nullis: sed decretum ad eandem fidem, charitatem, aut illam gratiam, ipsos arbitror nullum docere.

Tertiò videris locare fidem & opera post decretum salutis, & huic decreto præponis tantum positionem hominum in circumstantiis congruis vocationi; si verò in hujus sententiæ explicatione vis fidem & opera antecedere ipsum decretum, qui scopus fuit universæ tuæ disputationis, tum opera hæc & fides non tantum antecedent decretum, sed etiam causas ob quas, ut loqueris, decretum factum fuit. Magna Catholicorum tuorum pars, certè *Molina* & *Spalatenfis* multis verbis negabunt hanc suam esse mentem. Ita incommodè tuam, tuorumque sententiam proposuisti, sed nostram adhuc incommodius, nam nos facis in nostro decreto electionis salutem ponere loco ultimo, & tamen in decreto primum locum salutis nos adscribimus. Deinde nos facis asserere omnem actum Dei in isto decreto esse tantum de ponendis hominibus in circumstantiis congruis quibus assentiuntur, credunt, & salvantur, itaque nullum facis decretum de eorum fide, perseverantiâ, aut salute, sed tantum de locatione in talibus circumstantiis, quibus cum ex suo libero arbitrio assensu fuerint, sequuntur fides, perseverantia, & salus. *Possis* hæc est manifesta corruptio sententiæ eorum qui electionem independentem defendunt, certè eorum nemo præcipuum divini decreti actum vel efficacem operationem gratiæ ponit in collocatione hominum in talibus circumstantiis quibus credent: putidus est hic error, quem omnes detestan-

tur. Ponunt illi efficaciam gratiæ neque in circumstantiis congruis, neque in assensu voluntatis vocationi in istis circumstantiis, sed in operatione Spiritus S. superantis improbam voluntatem, & eam à dissensu abstrahentis insuperabiliter in medio quarumvis circumstantiarum utlibet incongruarum vocationi. Præterea primum decreti objectum faciunt donum salutis, & secundum donum fidei ac perseverantiæ, locationem autem hominum in ullis circumstantiis nolunt ullam decreti partem nisi per longinquas satis consequentias.

Sed dato, rectè te proposuisse sententias partium, & quòd istæ paratæ essent tuas illas propositiones pro vero suo sensu agnoscere, tamen in tuis verbis tam palpabiles sunt contradictiones, ut non possint reconciliari. Nam secunda tua propositio facit Deum decernere homines locare in talibus circumstantiis in quibus certissimè credent & salvabuntur. Prima verò propositio omne tale decretum repudiat. Deinde prima vult decretum de salute pendere à fide & operibus, ut veris causis antecedentibus ipsum decretum: secunda autem errorem hunc rejicit, ut purum putum *Pelagianismum*.

Primus quem proponis modus ista reconciliandi in multis est vitiosus. Loco fundamenti primò affirmas, quòd, sicut divina præscientia actus est divini intellectus, ita decretum sit actus voluntatis. Huic assertioni contradicunt penè omnes tui Catholici, qui ipsum decretum volunt actum solius intellectus. Sed hoc omisso, quòd consistit secum secundum tuum fundamentum? Decretum prædestinationis vis hypotheticum, cum consideratur ut actus divini intellectus, sed absolutum cum consideratur ut actus divinæ voluntatis. An non jamjam affirmasti omne decretum esse actum voluntatis, ita ut considerare decretum ut actum solius intellectus sit id considerare ut nullum decretum, cum decretum esse, & non esse actum voluntatis, tibi sint repugnantia. Et certè in primâ tuâ propositione videris facere nullum decretum, sed tantum actum divini intellectus præscientem homines in tali statu consistentes in quo salvabuntur, sed absque omni decreto. Præterea vis prædestinationem, cum refertur ad actum divinæ voluntatis, esse absolutam. Num actus divinæ voluntatis formalis ratio est cur prædestinatio sit absoluta? (hæc quidem tua videtur esse mens) tum sequetur prædestinationem hanc, quandocumque consideratur ut decretum, quòd tibi semper est actus divinæ voluntatis, necessariò semper esse absolutam; nam decretum est genus electionis quòd ab eâ non potest abstrahi, quum pars sit essentiæ inseparabilis, homo non animal, est homo non homo, Prædestinatio non decretum, vel non actus voluntatis, est prædestinatio non præde-

prædestinatio : ita secundum hanc tuam hypothesein , prædestinatio semper erit absoluta , nunquam hypothetica ; semper erit actus voluntatis , nunquam intellectûs . Si verò velis rationem , cur prædestinatio sit absoluta ponere non simpliciter in actu divinæ voluntatis , sed voluntatis Dei hominem constituendi in tali ordine circumstantiarum , quem prævidit ducturum eos ad salutem : Cur autem hujusmodi voluntatis vocas absolutum & negas hypotheticum ? Annon pendet à multis suppositionibus ? Supponit primò , homines constitutos in illis circumstantiis , deinde homines credentes & perseverantes , cum in illis circumstantiis locantur . Tertio , post fidem & perseverantiam supponis salutem . Quarto , supponis divinam omnium istorum præscientiam . Decretum tot condiciones supponens valdè est hypotheticum .

Sed his etiam omiſſis quomodo reconcilias dissidentes partes ? An in utrâque sententiâ unum tantum est decretum diversimodè consideratum , scilicet ut actus divini intellectûs , & ut actus divinæ voluntatis ? Certè etiam sic non erit decretum unum , nisi in vocibus generalibus & æquivocis , quæ non faciunt ullam realem identitatem . Primam sententiam facere actum solius intellectûs absque omni decreto , esset sociorum tuorum mentem efficere absurdiorè quàm reverà est : secundum ponere in actu solius voluntatis , esset à sententiâ adversariorum tuorum abstrahere essentialè differentiam , quâ ipsi se à *Pelagianis* discriminant . Ut cum *Pelagio* jungerent manus , velles ipsos omnes suas contrarias disputationes abolere : profectò hæc est compendiosissima , & optima reconciliandi via , persuadere scilicet alteri partium , ut cedat lite & contradictionibus suis silentium imponat : ubi contentionis causa evanuit , ibi pax sit necesse est . Verum enim verò non hîc tam faciles invenies *Pelagii* adversarios , ut in ejus gratiam vel negare , vel dissimulare velint , divinum decretum suis electis dandi fidem & perseverantiam , tam efficaci & omnipotenti operatione spiritûs quæ semper superavit , & semper superabit omnem resistantiam , quam humana voluntas ei unquam opposuit , aut unquam opponet .

Distinctio tua altera mihi placet , & vellem ei firmiter adhæreres . Nihil quidem facit ad *Vossii* tuumque propositum reconciliandi duas illas sententias , sed non est inepta ad eum finem ob quem *Alvares* & *Bellarminus* *Vossii* auctores eam adducunt . Si illi vis adhærere , solvet omnes locos Parrum , qui contra *Augustinum* adduci solent . Cùm in decreto electionis ponitur fides & perseverantia ante salutem , distinctio hæc ostendet electionem non sumi propriè prout decreta accipi solent , & hoc decretum in scripturis sumitur pro Dei proposito & intentione suæ gloriæ in salute electorum obtinendâ per gratiam ,

quæ operatur fidem & perseverantiam , sed impropriè , prout significat temporalem executionem istius decreti , vel æternam dispositionem istius executionis in mente Dei , ubi idem ordo concipitur , qui postea servatur in temporali executione , dato Dei gloriæ & saluti hominum ultimo loco ; fidei verò , respicientiæ , & omnibus aliis actibus gratiæ loco priori , eodem prorsus ordine , qui in eorum productione in hac vitâ observatur sine ullâ variatione . Consideratio hæc multum facit ad lenienda & excusanda (ut *Vossius* loquitur) horridiora dicta Parrum , sed omnino nihil ad reconciliandas controversias : non enim contendunt nostri de improprio & ambiguo vocis *electionis* usu in aliquibus scriptis Parrum contra proprium & usitatum ejus sensum in sacrâ Scripturâ : neque negant ordinem dictum seu in temporali executione decreti , seu in æternâ dispositione illius executionis in Dei præscientiâ . Ista non sunt controversa , sed lis omnis est de propriis actibus divini decreti , num in ipsius intentione sua gloria & nostra salus sint prima ; gratia autem , fidesque nostra , & perseverantia sint posteriora . Imò verò ordinem hanc divinæ intentionis nos non tam controvertimus , quàm actus ipsos divini decreti ; nam non tantum nobis negant adversarii ordinem hunc intentionis distinctum ab ordine executionis , quem tu cum *Vossio* concedere videris ; sed etiam negant ullum esse divinum decretum de dandâ fidè vel perseverantiâ homini cuicumque , solum autem asserunt administrationem communis providentiæ , quâ prædicatur verbum , & persuasiones proponuntur voluntati , de quibus hæc semper statuit pro libitu , & sæpe rejicit media potentissima , & quæ Deus intendit , ut essent efficacissima ad producendam fidem & salutem , nullumque peragi decretum electionis , priusquam prævideatur voluntas assensisse , & in assensu constanter perseverasse . De istis contendunt absque ullâ concordiæ spe , antequam alteram contradictionis partem pars altera relinquat .

Paragrapho tuo ultimo redis ad *Spalatensem* , & cum eo concludis quæstionem hanc magis esse speculativam , metaphysicam & Scholasticam , quàm realem , moralem & practicam , nullamque materiam schismatis aut separationis rem ipsam secum ferre : nam non obstantibus hisce diffidiis Christianos servare posse ac debere unitatem spiritûs in vinculo pacis . Resp. Si aliter scripſisses , nequaquam tibi constitſſes , neque tuis prioribus principiis consentanea loquutus fuisses ; nam hæcenus professus es cum hoc Auctore , res majoris momenti nullam præbere causam separationi . Hoc statuisti de omnibus controversiis , quæ Protestantibus cum Pontificiis intercedunt absque ullâ exceptione , imò charitatem istam *Spalatenſis* extendisti longè ultra ipsius mentem , cum Remonstrantibus Apo-

Arminiani
et Lutherani;
Spalatenſis volunt
distidium de electione justam esse causam separationis.

logistis ponis inter quæstiones, quæ nullum debent facere schisma. Omnia placita *Vorstii*, omnia *Socini*, *Arii*, *Nestorii*, *Futyichis*; omnia ista dogmata, quæ vulgò tam à Protestantibus quàm Pontificiis censentur damnabiles hæreses, vis esse tam innoxias opiniones, ut bellè consistant cum fide, pietate & salute eorum, qui istas amplectuntur, neque istas vis rumpere debere pacem & unitatem cum dissentiente quoquam. Num tua hæc dictata sint secundum veritatem, non est hîc disputandi locus: tantùm in præsentia meminisse te velim, longè aliam fere omnium tuorum amicorum mentem esse de quæstionibus nobis jam præ manibus. Lutherani à multis annis nostram de prædestinatione doctrinam, primariam suæ à nobis separationis causam fecere, imò majorem causam, quàm nostra de sacramentis dogmata. Pronunciârunt Remonstrantes quæstionem de prædestinatione tam esse realem, moralem & practicam, nostramque in eâ doctrinam tam esse fidei & bonis moribus contrariam, ut, quamvis cum *Sociniani Antitrinitariis* se univerint, nobiscum tamen, & cum sequacibus diabolicæ istius *Synodi Dordracenæ* cum bonâ conscientiâ jungere se non possint. Ipse tuus *Spalatenfis* citò discessit ab illo suo dogmate, quod hîc tuæ assertionis est fundamentum: ejus enim palinodia in consilio reditûs edita, puto, fuit ante septimum de Republicâ librum, unde tua hîc hauris: in eâ autem suâ palinodiâ nostram de prædestinatione doctrinam condemnat, ut evidentem hæresin, omnesque pronunciat hæreticos, qui communionem colunt cum ullo, qui nostram doctrinam tuentur.

Arminianorum & Jesuitarum Professio submissionis ecclesie est subdola.

Præterea, ais, paratum te tuum judicium suspendere de utrâque quæstionis parte, imò eâ, quæ tibi ipsi probabilissima videtur, si ecclesiæ & scholæ magnæ *Britanniæ* contra tuum judicium determinarent. Resp. Si hoc præliteris promissum, longè antecedes amicos in obedientiâ ecclesiæ. *Arminiani* quamdîu spem habebant *Generales Ordines* ad suam sententiam adducere, nihil aliud in ore & scriptis ferebant, quam absolutam obedientiam magistratui, sed ut hæc spes decollavit, & status civilis ac ecclesiasticus in celebri illâ *Synodo Dordracenâ* eorum sententiam condemnâsset, quæ ipsorum magistratui obedientia fuerit, novit orbis. Jesuitæ summam suam hodie crepant erga ecclesiam, imò quælibet Papæ decreta reverentiam, nihilominus tamen firmum ipsorum propositum adhærendi tuæ de prædestinatione sententiæ, non obstante quovis decreto ecclesiæ aut Papæ in oppositum, in hunc diem Papam deterruit, ne sententiam ullam in istâ causâ ferre auderet, licet importunitate maximâ sæpè premeretur à multis, ut suam mentem eloqui dignaretur.

Ecclesiæ Romanæ declaratio pro veritate doctrinæ *Augustini* in omnibus nostris quæ-

stionibus, solitante *Prospero*, tam clara olim & notoria emanavit, quàm quisquam posset desiderare. Tale etiam fuit judicium ecclesiæ *Hollandicæ* in publicâ suâ confessione: sed adversariis nihil est liquidum, lux clarissima est obscura. Judicium ecclesiarum *Britannicarum* in hac causâ mihi videtur liquidissimum. Confessio Anglicana art. 17. profitetur talem electionem, cujus objectum est non homo credens & perseverans, sed homo jacens sub maledictione & miserâ peccati: hujusmodi electionem, cujus fructus est vocatio secundum propositum, & obedientia huic vocationi, vel fides, justificatio, adoptio, ambulatio in pietate & bonis operibus, denique talem electionem, de quâ homines in hac vitâ tam sunt certi, ut inde fluat dulcis & ineffabilis consolatio. Confessio *Scoticana* ejusmodi electionem docet art. 8. cujus causa est sola Dei gratia & misericordia, cujus effectum est donatio Christi nobis in mediatorem & caput, ac donatio fidei, ut credamus in ipsum ut nostrum salvatorem; quæ fides est Dei donum electis proprium, dissimile creationi, & aliis donis communis providentiæ, quæ etiam reprobis sunt communia. Articulo quoque 11. docemur, quòd omnia bona opera & fides proveniant à spiritu dato electis, & quòd istorum liberum arbitrium non sit causa. Nisi istæ satis claræ sint declarationes de electione ad salutem non ex fide & operibus, sed ex gratiâ solâ ad fidem & opera, mea quidem est sententia, licet articuli *Lambethani*, aut articuli *Hibernici*, vel *Knoxii* theses de prædestinatione, vel etiam ipsi canones *Dordraceni* statuerentur in Concilio *Britannico*: nihilominus adversarios objicere semper velle obscuritatem, ambiguitatem, præjudicia & alia, quæ ipsos permetteret suo frui sensu, nihil obstantibus contrariis Synodi cujuscunque decretis.

Tu sic pergis. In hoc, inquis, ut in aliis problematicis, debere esse mutuam tolerantiam. Hoc *Augustini* desiderium fuit, ut, si quis non intelligeret obscuram suam de absoluta prædestinatione sententiam, frui permetteretur suo judicio in pace, de gratiâ & libero arbit. cap. 1. Nunciatum est mihi de vobis, fratres, ab aliquibus, qui in vestrâ congregatione sunt, & ad nos inde venerunt, per quos & ista direximus, quòd de hac re dissensiones in vobis sint: itaque, dilectissimi, ne vos perturbet quæstionis hujus obscuritas, moneo vos primùm, ut de iis, quæ intelligitis, agatis Deo gratias: quicquid est autem quo pervenire non potest mentis vestræ intentio, pacem inter vos & charitatem servantes, à Domino, ut intelligatis, orate &c. Cum, inquis, debet turbari pax ecclesiæ, cum utraque sententia sit tolerabilis, & acutissimus hic Theologus fateatur doctrinam suam de absolutâ prædestinatione esse obscurissimam, & diver-

Anglicana & Scoticana confessio in hoc articulo claritas.

Nunquam voluit Augustinus Semipelagianos tolerari.

fam doctrinam multò faciliorem & planiorem? Resp. Miseret ita te à *Spalatenfi* deceptum, eo quòd neglexeris citationes ejus in fontibus inspiciere. En duplicem hìc ejus fallaciam. Primò, vult te credere obscuram, de quâ ibi loquitur *Augustinus*, quæstionem esse de prædestinatione: nihil minùs est verum; nam eo loci nulla est de prædestinatione syllaba, imò in toto illo libro parum admodum de hac materiâ videre est. Obscura, de quâ ibi loquitur, quæstio est de concordia gratiæ cum libero arbitrio, quomodò non obstantibus omnibus Sp. Sancti operationibus in animâ voluntas tamen libera maneat, tam in actibus bonis quàm malis. Si libri titulus non persuadeat, qui est de gratiâ & libero arbitrio, non autem de prædestinatione & gratiâ, ipsius *Augustini* commentarius omne dubium removebit. In epistolis suis isti libro subjectis, quem ad *Valentinum* Monachorum illorum Abbatem scribit, exponit quanam fuerit difficilis illa quæstio, de quâ loquebatur. Forte (inquit ipse) non intelligitur, quando difficillimam & paucis intelligibilem quæstionem enodare conatur, ipsa est quæstio de gratia, quæ fecit, ut homines non intelligentes putarent Apostolum Paulum dicere, *faciamus mala, ut eveniant bona*. Et iterum. De quâ difficillima quæstione, hoc est, de voluntate & gratiâ &c. Et licet quæstionem de prædestinatione vocasset difficillimam, nihil in eo fuisset incommodi, cum in eâ quæstione Apostolus exclamaverit *ò profunda!* Facilitas, quam in tuâ de prædestinatione sententiâ profiteris, eam reddit suspectam, quod non sit Apostoli prædestinatio, quam is tam profundam invenit: utcuque nihil eo loci de prædestinatione: & *Spalatenfis*, qui tibi persuasit contrarium, agit impostorem.

Verum secunda ejus fallacia multò est peior priori, dum *Augustinus* de illis Monachis loquens, qui omnia non intelligebant, quæ ipse de gratiâ & libero arbitrio scripserat, eos orat, ut, quæ intellexerunt, firmiter tenerent, & quæ nondum intelligebant, peterent à Deo lucem ad ista etiam intelligenda, interea dum quædam suarum rationum non caperent, & pro luce in illis Deum precarentur; optabat à cæteris, qui omnia intelligebant, ne alios rejicerent, sed amorem & pacem cum iis colebant, non obstante eorum ruditate, per quam initio non caperent omnia, quæ acutiores statim acceperant; ex hoc discursu concludere te docet *Spalatenfis*, quòd *Augustinus* istis concederet plenam libertatem contradicere suæ thesi, & hanc contradictionem perpetuò defendere, imò & hominibus quibuscunque concedat suam in his quæstionibus sententiam oppugnare, idque in perpetuum, & qui hoc facerent velit tolerari, & cum iis charitatem & pacem coli. Hujusmodi conclusiones procul erant ab *Augustini* mente: is enim omnes

que ejus seculo ac semper postea Orthodoxi omnem *Pelagianorum* tolerationem denegabant; eos enim ab ecclesiâ excommunicandos, & imperio Romano eiciendos docebant. Quòd hæc *Augustini* mens & illius seculi praxis fuerit, si dubites, multis testimoniis probare possum. Jam autem qui in quæstione illâ, quam vocat difficilem, *Augustino* se opponerent, quòd non alii fuerint quàm *Pelagiani*, clarum est; nam præterquam quòd tum temporis nomen *Massiliensium* & *Semipelagianorum* nondum fuerit auditum, obscura, quam ibi discutit, quæstio est, num actus liberi arbitrii mereantur gratiam: affirmativa est præcipuus *Pelagii* error, cum maximè devieret à vero, & qui pro parte ibi affirmante stabant, vocat expressè homines vanissimos & perversissimos, non defensores, sed inflatores & præcipitatores liberi arbitrii: quod longè aberat à bonis illis Monachis, qui nihil contra *Augustinum* affirmabant, qui de ejus sententiâ & conclusione nihil dubitabant, tantum partem aliquam ejus argumentorum non percipiebant, quæ ut perciperent orabant Deum, & ab eo hanc gratiam mox sunt consequuti: omnes enim, ut ipsis proximâ epistolâ *Augustinus* congratulatur, viso sequenti ejus libro, plenè sibi satisfactum professi sunt.

Quòd ad *Augustinum*, & cæteros sui seculi Patres, si eorum mentem scire desideras de errore in capite prædestinationis, perpende tres hosce locos: primum ad Quodvultdeum hæresi 88. Dei (inquit) gratiæ, quâ prædestinati sumus in adoptionem filiorum per Jesum Christum, & quâ eruiamur de potestate tenebratum & transferimur in regnum ejus, propter quod ait, *Nemo venit ad me nisi fuerit datum ei à Patre meo*, in tantum inimici sunt, ut sine hac posse credant &c. Primum & primarium *Pelagii* errorem hìc facit ejus inimicitiam gratiæ prædestinationis, & ejus negationem primæ & maximæ Dei erga nos misericordiæ in nostrâ electione à quâ pendent & fluunt omnes posteriores gratiæ adoptionis, vocationis, fidei, justificationis, sanctificationis & perseverantiæ.

Non est firmum *Vossii* argumentum, eo quòd *August.* in primis suis cum *Pelagianis* disputationibus eos præcipuè oppugnaret in erroribus de Originali peccato & Libero arbitrio, quæstio verò de prædestinatione tunc esset adventitia, non verò primarius controversiæ status, quòd hinc sequatur, quæstionem de prædestinatione eodem loco semper habendam esse, non est solidum: nam multoties istæ quæstiones, quæ litis initio sunt tantum accidentariæ, & obiter incidunt, postea evadunt controversiæ principales, aut inter maximè præcipuas. Nosti, quæ hodie cum Pontificiis disputamus de Scripturis & Ecclesiâ, quantacunque volumina de hisce jam scripta sint, tamen initio tantum per accidens, obi-

ter & ex occasione aliarum litium in quæstionem vocata sunt. Certè *Augustinus* tandem errorem *Pelagii* de prædestinatione primum totius ejus hæreseos fundamentum constituit, & tamen in capite de prædestinatione nunquam processit *Pelagius* ultra tuam tuorumque auctorum sententiam: Posterioribus quidem libris docebat electionem tantum ex fide, ut antea diximus ex ejus commentario in epistolam ad Romanos: quod si probari potest docuisse eum electionem ex operibus & meritis, quod tui auctores fecerunt, tum neque ille, neque quisquam alius mortalium peiora unquam in hoc articulo docuit secundum omnium doctorum sententiam.

Alterum *Augustini* locum vide in epistola ad *Sixtum*, cum à variis Synodis *Pelagius* damnatus fuisset, Romæ tamen multos habebat sequaces: hi trium erant generum; primi eo flagrabant erga *Pelagii* dogmata zelo, ut ea publicè defenderent; alii cautiores in publico filebant, sed privatim, quantum poterant, ejus causam promovebant; alii denique metu censuram ecclesiæ tam publicè quam privatim filebant, non tamen animis ejus hæretica dogmata rejiciebant. Primos *Augustinus* existimabat meritò damnatos, & incitabat ad omnem contra eos severitatem; secundos volebat inquiri & compesci; tertios existimabat versari in periculo damnationis, adeoque instruendos accuratè, ne erroribus istis, quos tu tam leviter æstimas, in æternum perirent. Sunt (inquit) quidam justissimè damnati, qui has impietates adhuc liberius defendendas putant: sunt qui occultius penetrant domos, & quod in aperto clamare metuunt, in secreto seminare non quiescunt: sunt qui omnino siluerunt, ut magno timore compressi, quod corde retinent, ore profiteri non audeant; proinde alii severius coërcendi, alii vigilantius investigandi, alii tractandi quidem lenius, sed non segniter sunt docendi, ut, si non timent, ne perdant; non tamen negligantur, ne pereant.

Prosper & Fulgentius contra tolerantiam Semipelagianorum. *Prosperi* vix alia est etiam de *Semipelagianis* sententia ab ipsorum de prædestinatione errore, et si *Vossius* istos velit nunquam habitos pro hæreticis, imò in doctrinâ ipsorum de prædestinatione nunquam reputatos heterodoxos. Vide *Prosperum* adversus *Cassianum Semipelagianorum* optimum in omni virtute, in primis in retractatione excessuum à sociis in gratiâ præveniente: nihilominus ob errores, quos ipse tenebat eum appellat tam prosâ quam versu, viperam in damnationis periculo, quòd ausus fuisset taxare doctrinam reverendi lenis *Augustini*, qui basilicorum *Pelagianorum* capita conculcaverat. Ita *Cassianum* monet:

*In quoscunque sinus spirarum torqueat orbes,
Et fallax multâ contegat arte caput:
Currentem attritos super aspidas & basiliscos,
Declinare senem vipera non poterit.*

Etiam sic.

Dumque doces quantum valeat mens libera, monstras,

Velle tuum tibi met sufficere, ut pereas.

De periculo errorum ejus sic pergit. Huic (inquit) sententiæ potest præbere consensum, qui se à Christo non vult esse salvatum, in primis in quæstione nostrâ, cujus (inquit) prædestinationis quisquis est impugnator apertissimus est *Pelagianæ* elationis adjutor. Et paulò supra. Verè (inquit) qui ista sentiunt, fidem non acceperunt, aut quam acceperant, perdidit, sequendo vanissimam *Pelagianorum* superbiam.

Miror *Vossium* audere adducere *Prosperum*, ut eximantur *Semipelagiani* ex catalogo hæreticorum; nam cum legere est suadentem Episcopo Romano, ut curaret istos iisdem excommunicationis & exilii legibus subjacere, quibus *Pelagiani* premebantur, certificans, si tolerarentur & permitterentur in pace ullam vel minimam hæreseos *Pelagianæ* partem, nedum ejusdem dimidium retinere, renovaturos ipsos totum istius lænæ chaos. Notum est (inquit) ita se falsitatis istius habere versutias, ut si iis liceat prætextæ correctionis imagine aliquid sibi faventium radicis suæ germen excipere, totam se posse in exiguâ sui parte reparare: ubi enim non aliud habet summa quam portio, non est devotionis dedisse prope totum, sed fraudis retinuisse vel minimum, quod ne hypocritarum obtineatur insidiis, confidimus, quòd, sicut illi lupos abegere manifestos, ita hic depellat occultos. Et idem *Prosper* ad *Ruffinum*. Prædestinationem nemo Catholicus negat, eam prædestinationem intelligebat, quam ipse post *Augustinum* docebat: aliàs prædestinationem ad gloriam ex operibus nullus hæreticus unquam vocavit in dubium. Denique sic loquitur *Prosper*, prædestinationem tam impium est negare, quam ipsi gratiæ contraire.

Ista non fuerunt in *Augustino* & *Prospero* singularia. *Fulgentius* eadem vadit viâ. Cujus (inquit) prædestinationis veritatem si quis detrectat, cordis credulitate recipere vel oris confessione proferre, si ante ultimum diem vitæ præsentis, impietatis contumaciam, quâ Deo vivo & vero rebellis existit, non abjecerit, manifestum est, eum non pertinere ad eorum numerum, quos Deus in Christo ante mundi constitutionem gratis elegit, & prædestinavit ad regnum.

Idem *Fulgentius*, vel, ut vult *Spalatensis*, *Augustinus* de fide ad *Petrum* cap. 39. ponit doctrinam prædestinationis, prout ipse eam exposuerat, inter dogmata fidei. Firmissimè (inquit) crede & nullatenus dubita prædestinationem, quæ est præparatio &c. Auctor Hypognostici lib. 6. cap. ult. Prædestinationem (inquit) negare, quam apud Deum esse breviter probavimus, immanis blasphemia est. Nequa-

Nequaquam ergo quæstio de prædestinatione à Patribus eo loco est habita, quo tibi *Iosifus* & *Spalatensis* vellent persuadere.

Arminiani sunt inimici gratis Dei.

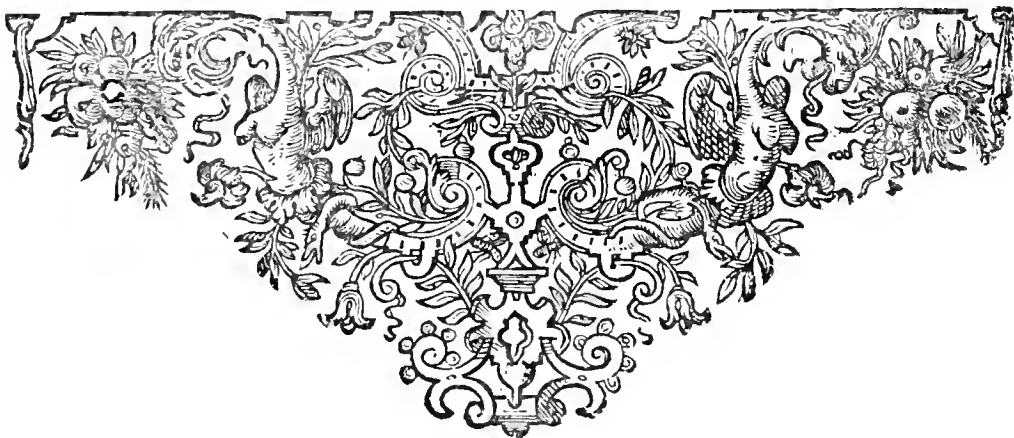
In clausulâ asseris utramque partem concordem in articulo principali, quòd per Dei gratiam ad gloriam & felicitatem adducimur, absque cujus gratiâ non possumus salvari, quòd ex nobis ipsis quatenus ex nobis ipsis nequimus cogitare bonum cogitatum, quòd cum fecerimus omnia quæ facere possumus, inutiles servi sumus. Primarius hic est in hac quæstione articulus in publicis concionibus & privatis colloquiis tractandus, sed aliæ miseræ disputationes sunt vanæ, excitatæ à Diabolo ad turbandam Ecclesiæ pacem. *Resp.* Fateor utramque partem in materiâ gratiæ concordem, sed non aliter quàm *Augustinus* & *Pelagius* in eadem materiâ gratiæ concordabant, nimirum in verbis generalibus, & ambiguis; sed cum ventum esset ad verborum sensum, procul abfuit omnis concordia. Nisi jam præcedente labore fatigarer, ostenderem quousque tui amici cum *Pelagio* tam in verbis quam sensu inimicos se gratiæ Dei ostenderent, sed isto labore in præsentia superfedebam: tantum nunc affirmit epistolam hanc tuam demonstrare ipsos omnino denegare eam gratiam quam ipsorum adversarii arbitrantur primam & primariam, & aliarum omnium fontem & fundamentum, nimirum Dei æternam electionem ad fidem & perseverantiam: quin etiam tute attulisti argumenta & testimonia ad probandam non tantum nostram salutem, sed etiam Dei circa ipsam decretum esse ex operi-

bus, quod, si Paulo credis, est negare ista esse ex gratiâ, & facere ut gratia non sit gratia. Testimonia etiam attulisti ut probares nos mereri non tantum gloriam, sed etiam electionem ad gloriam, utcumque nos inutiles servos appelles.

Confiteor Satanam disputationes hæc semper in Ecclesiam subintroduxisse, ut omnes alios errores & schismata, sed quos hinc affirmabimus Satanæ instrumenta? Ecclesia vivebat in pace, & hæc quæstiones ignorabat donec *Pelagius* suum in agro Domini lolium seminasset. Num *Augustinus* homo erat contentiosus & instrumentum Satanæ ob suam in hoc lolio eradicando diligentiam? In *Hollandiâ* nulla erat de hac re controversia, donec *Arminius Lugduni* à *Lessio Lovanii*, & aliis Jesuitis sua dogmata mutuasset, & antequam *Montacutus* de heterodoxis suis scriptis appellasset *Cæsarem*, in *Angliâ* nullus in hac controversiâ motus fuit: & adhuc in Ecclesiâ nostrâ *Scoticanâ* de hisce litibus pax est, nisi in quantum nuper unus aut alter summâ temeritate suam dissensum à receptâ doctrinâ prædicarunt, quæ à temporibus reformationis nunquam inter nos in quæstionem vocata est.

Qui sunt auctores schismatum.

Habes jam mentem meam tibi communicatam tantâ pace, modestiâ, ac lenitate quàm poteris optasse, eâ utere, prout Dominus diriget. Vale: Deus utrique adsit propitius, & utrumque præparet, ut appareamus ante tribunal ejus, qui ab utroque tam doctrinæ quàm factorum rationem exiget.

I N D E X
 QUÆSTIONUM ILLUSTRIVM, QUÆ
 LIBRO I. TRACTANTUR.

Pag.		Pag.
5	Q uo anni tempore mundus sit creatus?	55
6	An Moſis anni noſtris fuerint parces?	55
6	An Patres in Chronologia antiqua ſequendi?	56
7	Vbi fuſè agitur de Verſione 70 Interpretum.	56
13	Quamdiu Noah remanſerit in arca?	56
15	An jus primogenituræ ſemper fuerit obſervatum?	56
20. 26	Num Cainan junior ſit ſuppoſititiuſ?	56
20	An poſt Diluvium, Græcorum Patrum calculus ſit ſequendus? Et Hebraici Codices ad 70 translationem corrigendi?	56
30	De anno natiuitatis Abrahami.	56
34	An Iſraëlitæ peregrinati ſint in AEGYPTO annis 430?	57
39	Quomodo deſcenderint in AEGYPTUM ex Jacobi familia 70 & 75?	57
40	Quomodo in exitu ex AEGYPTO multiplicati ſint Iſraëlitæ ad ſexies centena milia, idque 215 annis?	57
46	Quomodo concilietur Act. 13. 20. cum I Reg. 6. 1?	57
46	Quomodo colligatur ſumma Epochæ ab Exodo Iſraëliotarum ex AEGYPTO, ad templum Solomonis?	57
47	Ejuſque Vindicatio.	57
52	Quo referendi ſint anni ſeruitutum in libro Iudicum?	57
52	Quomodo atates Rachab, Boaz, Obed & Jeſſe, exhaurire poterint annos 480?	57
53	Quomodo ab Exodo ad Jephtham anni trecenti?	57
54	An Phineas vixerit annos trecentos?	57
54	Ad quam captiuitatem duraverit Danitarum Idololatria?	57
54	Ad que tempora ſit Ruth referenda?	57
54	Quot annos habeant libri Joſuæ & Iudicum?	57
54	Ad que tempora ſit referendum bellum Trojanum?	57
54	Quomodo concilietur Iudicum 13. cum & 16?	57
55	An Samuel ex poſteris Coræ?	57
55	De annis regni Saul.	57
56	Quomodo David fuerit filius Jeſſæ ſeptimus & octauus?	57
56	Quomodo David Sauli & notus & ignotus?	57
56	Quomodo Iſhboſeth regnauerit annis & duobus, & ſeptem?	57
57	Quis fuerit annus quadrageſimus conſpirationis Abſolomi?	57
57	Quomodo David emerit Sionem 50 ſiclis argenti, & tamen alibi ſexcentis ſiclis auri?	57
57	Quam incredibilis auri argentiſque ſumma in templi ſtructure ſit inſumpta?	57
75	Quot annis ſteterit primum templum: & quomodo hujus Epochæ ſumma probetur?	57
75	Quomodo Solomon & puer & pater?	57
76	Quomodo Baalſcha & tertio & quinto Aſæ regnare cæperit?	57
76	An Aſæ mater fuerit Abſolomi filia?	57
76	An Baalſcha decem annis poſt mortem ſuam inuaſerit Aſam?	57
77	Quomodo Omri regnauerit annis octo, & duodecim?	57
77	Quomodo Joramus regnauerit annis quatuor, & etiam octo; & quomodo regnare inceperit anno patris 17. & etiam 22. & poſt patris mortem?	57
78	Quando ſcripta fuerit Elijæ ad Joramum epiſtola?	57
78	Quomodo Achazias regnare cæperit anno atatis ſuæ 22. & 42?	57
79	Vtrum Joas à Solomone an Nathane deſcenderit?	57
79	Quando Joas cæperit regnare?	57
79	An Jeroboam ſecundus regnauerit ſimul cum patre annis undecim?	57
80	An in Samaria fuerint interregna?	57
80	Quomodo componendi ſint anni Regum Judæ cum annis Regum Iſraëliſ?	57
81	An Jotham regnauerit quatuor annis poſt ſuam mortem?	57
81	Quomodo Hoſeas regnare cæperit anno Achazi 4. & 12?	57
81	Quomodo Achaz regnauerit annis 17. & tamen ſolis 15?	57

INDEX QUÆSTIONUM.

	pag.		pag.
<i>An Achaz genuerit Hezechiam anno ætatis sue undecimo?</i>	82	<i>Quomodo Hierosolymorum excidium non nisi post 17. menses Babylone auditum sit?</i>	93
<i>Quandiu duraverit regnum decem tribuum?</i>	82	<i>Quomodo Nebuchadnezar viderit statuum anno 2. & etiam 4?</i>	94
<i>Quandiu duraverit decem tribuum captivitas?</i>	82	<i>Num unus tantum Nebuchadnezar filius Nabopolasseri, non verò Nabocallaris?</i>	94
<i>Quomodo unius anni proventus tribus annis suffecerit?</i>	83	<i>Qui sint termini prophetiæ Esaiæ?</i>	95
<i>Quid de regressu solis diebus Hezechiæ statuendum?</i>	83	<i>Quæ tempora Jeremiæ, Ezechielis & Danielis?</i>	95
<i>Quomodo Esaias 7. 8. annos ad ruinam Samariæ fecerit 65. qui fuerint tantum 22?</i>	86	<i>Num Historia Susannæ ex sacra Chronologia refutetur?</i>	96
<i>Quomodo captivitas Cyri esse potuerit perpetua, & tamen 70. annorum & unius tantum regis?</i>	86	<i>Num Historiam Beli & Draconis Chronologia refutet?</i>	96
<i>Quandiu duraverit ministerium Esaiæ?</i>	87	<i>An Tobiae liber Apocryphus ex Chronologia possit convinci?</i>	97
<i>Quomodo Jechonias exorsus sit regnum & anno ætatis 8. & 18?</i>	87	<i>An Judithæ historia per Chronologiam refutetur?</i>	97
<i>Quomodo Jechonias & filius & nepos Josiæ: Et quomodo habuerit & plures fratres & unum?</i>	88	<i>Quæ tempora Hoseæ, Joëlis, Amoli & Obadiæ?</i>	97
<i>Quomodo Jechonias sine liberis, & tamen octo liberorum pater?</i>	89	<i>Quid de temporibus Jonæ, Nahumi & excisione Ninives sit statuendum?</i>	98
<i>Quomodo Joathaz primus filiorum Josiæ, & tamen junior Joakimo: & quomodo Joathaz, Johanan, & Shallum idem homo, & tamen geminus Shallum?</i>	90	<i>Quomodo Michæ, Habakuki & Zephanix tempora sint distribuenda?</i>	98
<i>Quomodo captivitas Babylonica incepit & 1. & 8. & 19. Nebuchadnezzaris?</i>	90	<i>Quot annos contineat Epochæ ab everfione prioris templi ad mortem Alexandri, & unde constet eorum numerus?</i>	143
<i>An plures fuerint captivitates Babylonicæ?</i>	91	<i>Quod sit principium 70. annorum captivitatis?</i>	144
<i>Qui factum, ut excisis Hierosolymis, tam pauci Babylonem abducti sint, scilicet, vix 4000?</i>	91	<i>Quis sit verus finis eorundem annorum?</i>	148
<i>Num anni 70. captivitatis incipiant annis 19. ante excidium templi?</i>	91	<i>Utrum Baltasar, an Darius Medus ultimus fuerit rex Chaldæorum?</i>	149
<i>An Zedekias bis i verit Babylonem?</i>	91	<i>Quis fuerit Ahafuerus Estheræ maritus, & ad quæ tempora Estheræ historiæ sit referenda?</i>	154
<i>An idem annus fuerit & quintus, & tricesimus Captivitatis?</i>	91	<i>De jejunijs Estheræ & Indæorum, quæle fuerit?</i>	156
<i>Qui sint termini annorum Ezechielis 390. & 40?</i>	92	<i>Quis Assærus & Artaxerxes, qui templi edificationem impleverunt?</i>	157
<i>Quis annus 23. qui in 4. Joakimi incidit?</i>	92	<i>Quis Darius ille, cujus anno secundo templum reedificari, & sexto perfici dicitur?</i>	159
<i>An verum sit, quod revelatio de induendo lugo data Jeremiæ, Joakimi primo, sed executio non nisi post annos undecim, Zedekhiæ 4. facta?</i>	92	<i>Quis sit Artaxerxes, à quo Eldras & Nehemias Hierosolymam missi sunt?</i>	161
<i>Quomodo initium regni Zedekhiæ sit annus quartus?</i>	93	<i>An 70. hebdomadæ Danielis tempus aliquod certum & definitum, an verò incertum & indefinitum designent?</i>	162
		<i>Quis sit eorundem finis, an ultra passio-</i>	

INDEX QUÆSTIONUM.

	pag.		pag.
<i>nem Christi ad Hierosolymorum e-</i>		<i>Patriarchis sint usurpata, an ab Eldra</i>	
<i>cidium extendantur?</i>	173	<i>inventa?</i>	196
<i>Vnde incipiant, & ubi desinant, & qua-</i>		<i>De temporibus tiliarum & pedum statue</i>	
<i>re à reliquis hebdomadis dividantur?</i>	175	<i>Nebuchadnezaris, num quinta Mo-</i>	
<i>Qui sint termini hebdomadarum sexagin-</i>		<i>narchia fautoribus faveant?</i>	231
<i>ta duarum?</i>	177	<i>Num per regnum quartum intelligatur Re-</i>	
<i>An 70. Danielis hebdomada abundè con-</i>		<i>gnum Romanum, an verò successorum</i>	
<i>vincant Judæorum pertinaciam, &</i>		<i>Alexandri Magni?</i>	233
<i>clarissimè demonstrent jamdudum in</i>		<i>De tempore, temporibus, & dimidio tem-</i>	
<i>mundum Messiam venisse?</i>	182	<i>poris.</i>	243
<i>Quid de temporibus Haggæi, Zachariæ,</i>		<i>Quid de diebus bis mille trecentis Da-</i>	
<i>& Malachiæ statuendum?</i>	187	<i>niel. 8. 14. sentiendum?</i>	253
<i>An 70. anni Zachar. 1. 12. iidem sint cum</i>		<i>Qui sint termini dierum 1290. & 1335.</i>	
<i>70. Jeremiæ?</i>	189	<i>de quibus Daniel. 12. 11. 12?</i>	256
<i>Quid statuendum de quatuor mensium</i>		<i>De quibus temporibus loquatur Daniel.</i>	
<i>jejuniis, Zach. cap. 7. v. 3. & cap. 8.</i>		<i>11. 36. An Chiliastis faveat?</i>	264
<i>v. 19.</i>	191	<i>Quibus temporibus assignanda sint quæ</i>	
<i>Quomodo concilietur fundatio templi Da-</i>		<i>de Gog & Magog habet Ezechiel,</i>	
<i>rii secundo anno, Hag. 2. 19. cum Eldra</i>		<i>capitibus 38. & 39?</i>	270
<i>3. 11. 12. ubi fundari dicitur Cyri se-</i>		<i>Ad quæ tempora templi fabrica & parti-</i>	
<i>cundo?</i>	193	<i>tio terræ, aliæque Ezechielis 40. &</i>	
<i>Quo anno mortuus sit Alexander?</i>	194	<i>sequentibus, referenda sint?</i>	276
<i>An literæ hodiernæ Hebraicæ à Patribus &</i>		<i>Ad quæ tempora excidium Ninives & Ba-</i>	
		<i>bylonis referatur?</i>	283

I N D E X

QUÆSTIONUM ILLUSTRIMUM,

QUÆ LIBRO II. FUSIUS

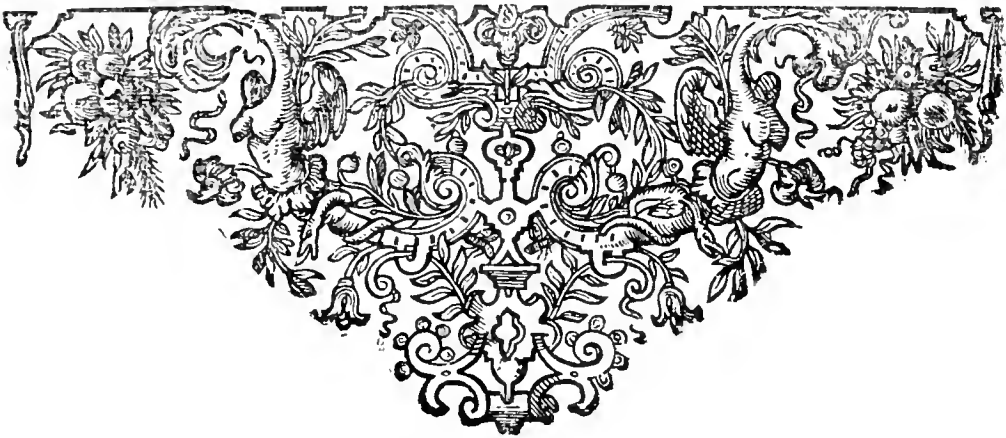
TRACTANTUR.

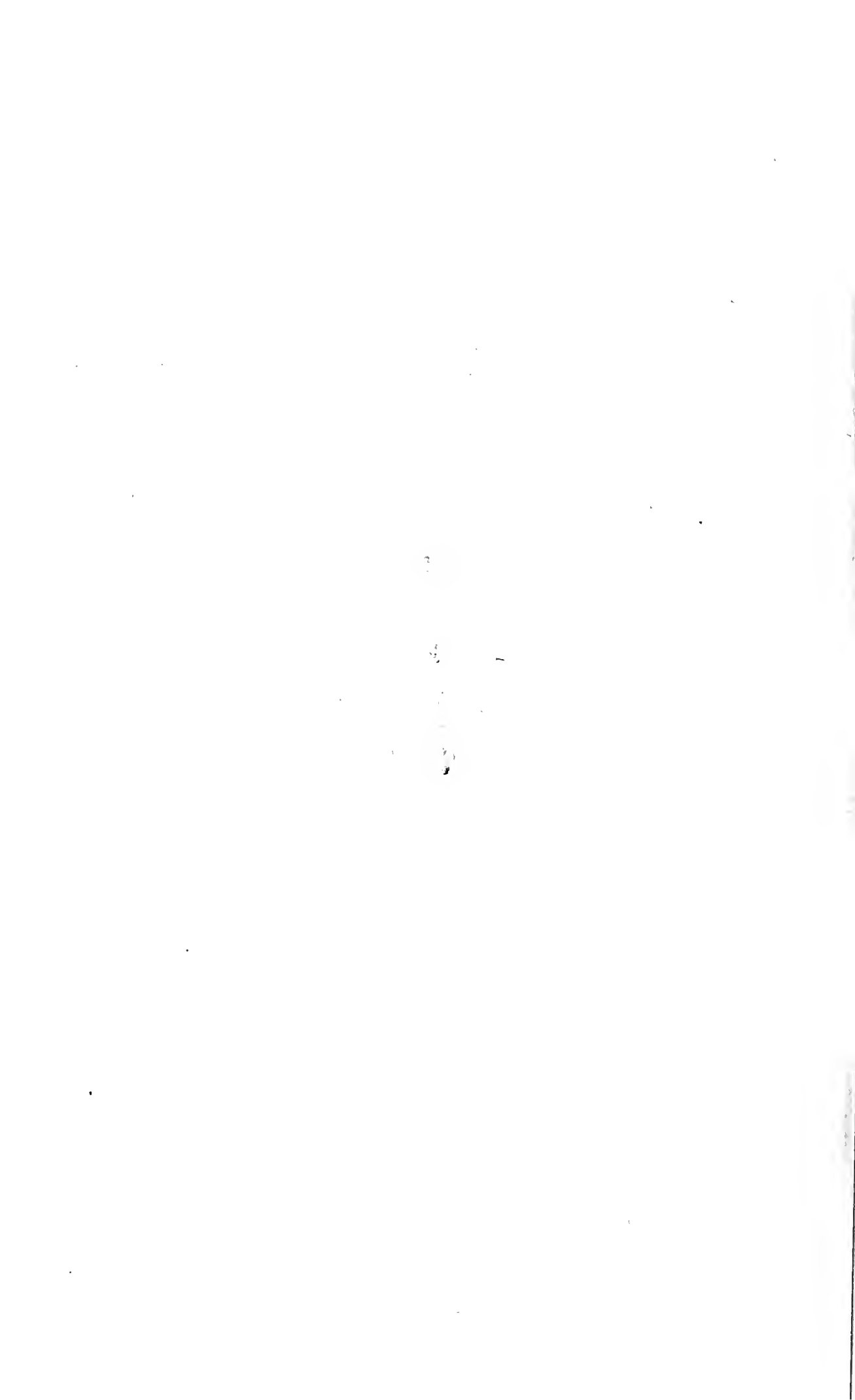
	pag.		pag.
 <i>Vis sit annus natalis Salvatoris,</i>		<i>Quomodo à Matthæo Zorobabelis</i>	
<i>ab orbe condito?</i>	29	<i>statuatur Abiud, à Luca verò Rhe-</i>	
<i>An æra vulgaris à nato Christo sit</i>		<i>si, & ab authore Paralipomenon Me-</i>	
<i>admittenda?</i>	36	<i>fullam?</i>	57
<i>De mense & die natalitio Christi.</i>	43	<i>An unus Salathiel, unusque Zorobabel,</i>	
<i>Quando Jacobi propheta de recessu sce-</i>		<i>an duo constitucendi?</i>	57
<i>ptri à Judâ, & adventu Shilo imple-</i>		<i>Quomodo Josephus duos habuerit patres,</i>	
<i>ta sit?</i>	47	<i>Jacobum secundum Matthæum, &</i>	
<i>Cur in genealogia Christi, Matth. 1. 8</i>		<i>Eli secundum Lucam?</i>	59
<i>inter Joram & Oziam tres reges A-</i>		<i>Cur ad Josephum potius quam ad Ma-</i>	
<i>hazias, Joash, & Amazias omit-</i>		<i>riam Christi stemma referatur?</i>	64
<i>tantur?</i>	51	<i>De tempore quo Magi Christum infantem</i>	
<i>De tribus Matthæi referadecadibus.</i>	54	<i>adorarunt.</i>	68
<i>Quomodo ab Evangelistis Zorobabel con-</i>		<i>Quomodo Ioh. 1. 2. 20. templum edifica-</i>	
<i>stituitur filius Salathielis?</i>	55	<i>tum dicatur annis 46?</i>	71
		<i>Quid</i>	

INDEX QUÆSTIONUM.

	Pag.		Pag.
<i>Quid sit αἰθεραὶν δὲ πρέσβωτων, Luc. 6. v. 1?</i>	74	<i>feratur?</i>	95
<i>An & quare Christus ultimum suum Pascha una nocte maturius celebravit quam ceteri Iudei?</i>	79	<i>An hereticorum ἀυτοκατάκλισις nihil aliud sit, quam crassa hypocrisis simulantium errores contra animorum suorum rectè sentientium expressa dictamina?</i>	99
<i>De hora passionis Christi.</i>	86	<i>An quicquid in Deo est, sit Deus?</i>	106
<i>De numero Paschatum à baptismo Christi ad mortem ejus.</i>	90	<i>De prædestinatione, contra Spalatensem, & sequaces.</i>	121
<i>Ad quæ tempora versus 16. Actor. 7. re-</i>			

F I N I S.

I N D E X

Rerum & Vocum que toto hoc volumine duobis libris diviso continentur.

*Primus numerus librum, secundus paginam, tertius
Columnam indicat.*

A.

- Abrahamus quando natus est, 1. 31. 1
Abram quomodo emerit momentum ab Em-
mor, 2. 97. 2
Abraham pro Abrahami-
de, 2. 98. 1
Absalom quomodo conspiraverit, 1. 57. 1
Abstractum & concretum non differunt in di-
vinis, 2. 120. 1
Accidentia quæ propriæ de Deo dicuntur
substantialiter prædicantur, 2. 113. 2
— Æterna non sunt creaturæ, 2. 116. 1
— Recte supponunt Deum mutabilem,
2. 120. 1
Achabus quæ beneficia à Deo accepit, 1. 60. 1
Achaz Rex pravissimus, 1. 62. 1
— An Hezekium genuit, 1. 82. 1
Achæus Antiochum puerum accersit ad so-
lium, 1. 216. 2
Act. 13. 5. 20. quomodo concilietur cum
1 Reg. 6. 5. 1. 1. 46. 2
Actus intellectus, & voluntatis divinæ in se
sunt unum & necessarium prout essentia
etiam secundum Vorstium, 2. 112. 1
Adamus quare Paradiso ejectus, 1. 3. 1
Adrianus Imperator Romanorum, vir pru-
dens, 2. 20. 1
Adriani vitia ac virtutes, *ibid.*
Advenia Regnum tuum quomodo intelli-
gitur, 1. 233. 1
Africanus defenditur contra Spanhemii Ar-
gumenta, 2. 60. 2
Ager Sichemæ an emptus sit pecunia an
agnis, 2. 96. 1
Agefelus in Africâ moritur, 1. 130. 2
Agis & Cleomenes perditum Spartæ virtu-
tem restituere conati, 1. 219. 1
Agrippa Posthumus malè perditus, 2. 2. 2
Agrippa Rex magnificentissimus suâ vanitate
perit, 2. 8. 1
— Minor partem paterni regni à Romanis
adipiscitur, 2. 14. 1
Agrippina cum filius perditur, 2. 4. 1
— Messalinam suis sceleribus afficit, 2. 8. 1
— Claudium necat, ut filium suum Neronem
lacaret in throno, 2. 9. 1
Albini negatus ab Horatio tribus fratribus cu-
ritatis Romanis se submitunt, 1. 73. 1
Alcibiadis exilium perdit Athenas, 1. 124. 1
Alcibiades perditas Athenas restituit,
1. 125. 1
Alexandri Macedonis contra Darii legatos
audox facimus, 1. 113. 1
Alexander ad acquirendum Imperium à na-
tura factus, 1. 134. 1
— Puer domat Bucephalum, *ibid.*
— Non permittitur Dianæ templo suum no-
men inscribere, 1. 136. 1
— Nihil à Dario vult accipere, 1. 138. 2
— Mortuo Dario mutatus impetus, 1. 139. 2
— Seipsum poculus occidit, 1. 142. 2
— Quo anno mortuus sit, 1. 194. 2
Alexandri sepultura, 1. 206. 1
Alexander Balæ Demetrium necat, 1. 227. 2
Alexander multas Syriæ civitates Regno Ju-
dæorum adjungit, 1. 287. 1
— Phariseorum persecutor, 1. 287. 2
Alexander Severus optimus Imperator à
Maximino necatur, 2. 24. 2
Amazias suâ se levitate destruxit, 1. 61. 2
Ammon peccata patris, non respicientiam
amplectitur, 1. 63. 1
Ambitio Cyri, 1. 106. 2
Amphiaratus terræ hiatu obsoptus, 1. 68. 2
Anastafius testis levis, 2. 44. 2
Anaximenes suâ tolerantia Lampfacum servat ab
excidio, 1. 135. 1
Ancus martius Rex Romæ, 1. 73. 2
Anglicani hodierni sunt quinto Monarchici,
1. 231. 2
Annatores Anglicani notantur, 1. 279. 2
— Anglicani male sequuntur Salmeronem,
2. 54. 1
Annas & Cajaphus non erant pontifices per-
vices, 2. 93. 2
Anni Sabbatici & Jubilæorum inceperunt
Autumno, 1. 5. 2
— Patriarcharum constabant duodecim men-
sibus triginta dierum, 1. 6. 2
— Servitutis consiliantur cum annis Judi-
cum, 1. 52. 1
Annius Viterbiensis impudentissimus impo-
stor, 1. 17. 1

- Anni Viterbionis nugas amplectitur Salme-
ron, 2. 57. 1
Anilæus gladio perit, 2. 7. 1
Anticipationes in Scriptura frequentes,
1. 79. 2
Antipater Crateri ope Græcos debellat,
1. 205. 2
— Moriens Polysperchonti tradit Impe-
rium, 1. 207. 2
— Hircanum contra Aristobulum instigat,
1. 289. 1
— Suo Romanorum cultu imperat in Judæos
Imperium, 1. 305. 1
— Necatis fratribus Alexandro & Aristoba-
lo patri insidiatur, 1. 306. 2.
Antigonus frangit Eumenem, 1. 207. 2
Antiochus, Soter homo fœcior, 1. 212. 2
— Hermiam perdit, 1. 217. 2
— Occidit Achæum Scopæ, *ibid.*
— Judæis amicus, 1. 218. 2
— Dofon Philippi tutor, *ibid.*
— Romanus in se attrahit, 1. 221. 2
— Hannibalem imprudenter temnit, 1. 222. 1
— Ephiſphanus Aſiæ Regnum occupat,
1. 224. 2
— Ægypto inhiat, *ibid.*
— Miſerrimè perit, 1. 226. 2
— Gryphus tollit Zebinam, 1. 230. 1
Antonius Cleopatrz retribus capitur, 1. 301. 2
— Prathos frustra invadit, *ibid.*
Antonius primus suâ unius virtute Vitellianos
ubique fregit, 2. 12. 2
— Sinit Sabinum Romæ perire, 2. 13. 1
Antonius Pius vir & Imperator optimus,
2. 21. 1
Apollo & Solon Cræsum servant, 1. 107. 2
Araca substituit ante decretum aquarum,
1. 13. 2
Ararat montes ubi, 1. 63. 2
Arce magnitudo, 1. 4. 1
Argo quomodo navis ab Istro in mare tam
Adriaticum quam Jonium transvolaverit,
1. 67. 1
Arcopagitæ fabulæ de tenebris tempore Cru-
cis, 2. 90. 1
Argis miserè perit, 1. 214. 1
Arbaces & Belochus conspirantes Assyrios
subjugârunt, 1. 105. 1
Argumenta Nisbeti pro suâ sententiâ de prin-
cipio hebdomadis Danielis, 1. 169. 2
— Calvisii contra vulgarem æram, 1. 37. 2
Aristoteles Alexandrum contra Persas movit,
1. 134. 1
Aristotelis mors, 1. 206. 1
Archelaus Herodi successit, sed non in Reg-
num, 1. 1. 1
Archelai ruina, 1. 1. 2
Aristobulus contra matrem & Phariseos re-
bellat, 1. 288. 2
Arminiani diu rejecerunt electiorem ex ope-
ribus, 2. 124. 1
— Et Lutheriani & Spalatenſis volunt dili-
gidium de electionem justam esse causam se-
parationis, 2. 147. 2
— Sunt inimici gratie Dei, 2. 151. 1
Arminiana fides tam Lutheranis quàm Pon-
tificiis displicet, 2. 124. 1
Arminianorum & Jesuitarum professio sub-
missivis ecclesiæ est subdola, 2. 148. 1
Arminianismum & Vorſtianismum necessariò
ascendit, 2. 120. 2
Artaxerxi Longimanno succedit Darius No-
thus, 1. 126. 1
Artaxerxis in Iudeos benignitas, 1. 121. 2
— Sitis, 1. 127. 1
Artaxerxes seditiones multas feliciter com-
pescit, 1. 130. 1
— Darium filium proditionis compartum
negat, 1. 130. 2
— Esse potuit Tanyoxares magus, 1. 158. 2
— Mnemon non regnavit simul cum patrie
Dario Notho, *ibid.*
— Quis fuerit, à quo Esdras & Nehemias
Hierosolymam missi sunt, 1. 161. 3
— Non fuit Xerxes, *ibid.*
Asa octo Reges Israël conspexit, 1. 60. 1
Asia flagellum Scythæ, 1. 111. 2
Asæ mater an fuerit filia Absalom, 1. 76. 1
Asiæ veneno perit, 2. 7. 1
Asiâ totâ minori potitur victoria Alexandri,
1. 135. 2
Assuerus non erat Astyages, nec Darius Me-
dus, nec Cambyſes, &c. 1. 154. 1
— Fuit Darius Hystaspis, 1. 155. 2
— Et Artaxerxes nomina communia Regi-
bus Persarum, 1. 158. 1
Ashurith quid significet, 1. 203. 1
Assyrii Monarchæ post Semiramidem omnes,
exceptis duobus Balæis erant semi-viri,
1. 16. 2
Assyriaci Imperii finis, 1. 65. 1
— Et Ninives Regni ruina, 1. 100. 1
Astralorum vanitas, 2. 43. 1
Athenienses { urbe deserta fugiunt ad naves,
1. 116. 1
& Spartani auri fame sacri-
legiorum focii fiunt,
1. 132. 1
Athenæ aspirant ad Orbis Imperium, 1. 122. 2
Atheniarum maxime vires, *ibid.*
Atlas, 1. 65. 2
Athanasius ad Eph. cap. 2. 10. 2. 143. 1
Augustini sententia de populo Israël in
Ægypto, 1. 35. 2
Allegorie, 2. 72. 1
Augustus vult se cogi ad suscipiendum Im-
perium, 1. 303. 2
Augustum Leviam necat, 1. 304. 2
Augusti in Herodis liberos benignitas, 2. 1. 2
Aurelianus ingens bellator, 2. 26. 2

B.

BAasha quomodo & tertio & quinto
Anno Asæ regnare coeperit, 1. 76. 1
— Quomodo mortuus 26. Asæ invasit

Judeam 36. Aſe, 1. 76. 2
 — An decem annis poſt ſuam mortem inva-
 ſerit Aſam, 1. 76. 2
 Babylon rebellat, 1. 111. 1
 — Capitur Zopyri artibus, *ibid.*
 Babylone mim Niniye fuerit major, 1. 283. 2
 Babylonis ruine, 1. 285. 2
 — Ruine hodie non extant, 1. 286. 2
 Babylonicum Imperium principium malè a
 Cteſia & Chaldeis ponitur poſt Diluvium,
 1. 62. 16. 2
 Babylonica captivitas, 1. 63. 2
 — Quando inceperit, 1. 90. 2
 Bagdat Turcarum non eſt antiqua Babylon,
 1. 286. 1
 Baronii in Anno natali error, 2. 37. 1
 — Ignorantia Chronologię. 2. 40. 1
 — inconstantia, 2. 74. 1
 Baronius malè Maccabeos ponit in tribu
 Jude, 2. 48. 2
 Baſſianum necat Macrinus, 2. 23. 2
 Bedę diſtinctio templi externi ab interno
 non ſatisfacit xx queſtio, 1. 193. 1
 Bellum ſacrum gigant tomachia. 1. 131. 2
 — Lamiacum, 1. 205. 2
 — Sociale difficile, 1. 292. 2
 — Mirhidaticum. 1. 292. 2
 — Sertorianum, 1. 294. 1
 — Iudaicum, 2. 14. 1
 Bellarminus malè diverſit à Gręcis ad Prote-
 ſtantes. 2. 82. 1
 Benjamin anno ſuo 23. habebat decem filios,
 1. 18. 2
 Benignitas Alexandri in Iudeos, 1. 138. 1
 Beza defenditur contra Montacutum,
 2. 42. 1
 — Notatur, 2. 78. 1
 Beze pudentia, 2. 73. 1
 Biblia Anglicana in Hollandia impreſſa ſunt
 corruptiſſima. 1. 55. 1
 — Tridentina falciſſime produunt tertium
 Solis ſtatorem, 1. 85. 2
 Bibliorum verſio Gręca à LXX. interpreti-
 bus, 1. 215. 1
 — De ea verſione multæ fabulæ, *ibid.*
 Bodinus primus impignavit quatuor Danielis
 Monarchias, 1. 231. 1
 Brightmannus, Medus, Parkerus, quomodo
 inter ſe convenient & differant, 1. 274. 2
 Brightmanni & Medi ſententia de Antichriſto
 refutatur, 1. 251. 2
 Brennus & Galli perduntur a Apolline,
 1. 213. 1
 Brightoni Argumentum contra Reinoldum
 defenditur, 1. 163. 2
 Brutus, 1. 75. 1
 Bucerus, 2. 52. 1. & 53. 1
 Bullungeri ſententia de numero annorum
 Dan. 7. & Apocal. 11. 12. & 13. vera.
 1. 252. 1

C.
 C Admus, 1. 65. 2
 Cajaphate ruina, 2. 6. 2
 Cajetani ſolutio mala, 1. 88. 1
 Cajetanus notatur, 2. 92. 2
 Cajaphas & Annas non erant Pontifices per
 vices, 2. 93. 2
 Cajus & Lucius Livie artibus periunt. 1. 304. 2
 Caligula principia ſpecioſa, 2. 5. 1
 — Sed mox evaſit in horribiliſſimum mon-
 ſtrum, 2. 5. 2
 — Avaritia ſumma, *ibid.*
 Calvinus defenditur contra Montacutum,
 2. 42. 1
 — Malè taxatur à Gomaro, 2. 53. 2
 — Rectius ſequitur Joſephum quàm Beza
 Eufebium, 2. 94. 1
 Calvini ſententia de hora Crucis confirmatur,
 2. 89. 1
 Calviſius de Cyrenio, 2. 41. 1
 Calviſii error proprius, 1. 191. 1
 Cambyses Judęis iniquus, 1. 101. 1
 — Ægyptios facilè debellavit, *ibid.*
 — Evadit Ægyptum, 1. 108. 2
 — Moritur Echbatanis Syrię. 1. 110. 1
 Candaulis uxor maritum, ſe Lydiam que
 Gygi tradit, 1. 106. 2
 Cepelli errores de Jubileis, 1. 49. 2. 51. 2
 — Et aliorum nova ſententia refelitur, 2. 79. 1
 Captivitas Philiftina Babylonicum antecellit,
 1. 54. 1
 — Babylonica, 1. 63. 2
 — Tyri, 1. 86. 2
 — Babylonica eſt duplex, 1. 91. 1
 — Judęorum, 1. 99. 1
 — Babylonicę gradus quatuor, 1. 146. 1
 Carus preſectus Pretori flavo electus eſt,
 2. 27. 2
 Cartwrightus notatur, 2. 92. 2
 Caſſander ſuſpectus de morte Alexandri,
 1. 142. 2
 — Cum ſuis omnibus perit, 1. 211. 1
 Caſſianus fuit Semi-pelagianus, 2. 145. 1
 Caro Major Cartaginem injuſtiſſimè procura-
 delendam, 1. 289. 2
 — Junior Cypri Ręgem injuſtiſſimè Regno
 & vira ſpoliat, 1. 296. 2
 Catonem & Pompejanos in Africâ ſubigit,
 1. 299. 1
 Ceraurus ſororem Arſinoen & duos Lyſma-
 chi liberos nefariè perdit, 1. 212. 2
 — Et fratres à Gallis necantur, 1. 213. 1
 Ceſarem adegit ad bellum civile, 1. 297. 2
 Ceſaris pugnæ difficiles Alexandrię, 1. 298. 2
 — Allectatio Regni Bruti & Senatorum
 conjuratiorem at trahit, 1. 299. 2
 — Miſera mors, *ibid.*
 Chaldaici Imperii finis, 1. 65. 1
 Chaldeorum æterna ſervitus, 1. 100. 2
 Chiliaſtarum error, 1. 271. 2
 Chriſtus in nube Populo dux, 1. 42. 2
 — An mortuus eſt in medio vel in fine heb-
 doma-

- domadis Danielis, 1. 165. 1
 — Venturus erat anti finitum Regnum quar-
 rum, 1. 235. 1
 — Non pro omnibus mortuus est, 2. 133. 1
 — Quando adoratur à magis, 2. 68. 2
 — Quà hora crucifixus est, 2. 86. 2
 Chronologia magis potest perfici, 2. 33. 1
 — Testamenti est facilior quàm veteris,
 2. 36. 1
 Chrysofomi error, 1. 171. 2
 — Error malè excusatæ à Toletò. 2. 72. 2
 Ciceronem Clodius opprimit, 1. 121. 1
 Circumcisio & Pascha 40, annis internissa,
 Cyclus Lunæ, 2. 30. 1
 Cyri ambitio, 1. 106. 2
 Cyrus Babylonem capit, 1. 183. 2
 Cyrillus Alexandrinus iunior captivitatis
 rectè exponit, 1. 192. 1
 Claudius è mortis faucibus tractus ad thorum,
 2. 6. 2
 Cleomenes misere perit, 1. 219. 2
 Clemens Alexandrinus contra Pontificios,
 2. 44. 2
 Cleopatram necat Antigonis, 1. 210. 2
 Claudii stupiditate Messalina immaniter abu-
 titur, 2. 8. 2
 Claudium fortissimum Imperatorem morbus
 extinguit, 2. 26. 2
 Cocceus Nerva, 2. 19. 2
 Collatio dierum & horarum Iudaicatum cum
 Romanis, 2. 89. 2
 Constantinus l'Empereur, *vide* l'empereur.
 Consensus magnus inter auctores de anno
 mortis Alexandri, 1. 195. 1
 Confirmantur Buxtorfi argumenta contra
 Waltoni exceptiones, 1. 199. 1
 Conspitatio contra Antigonum, 1. 209. 2
 Commodi lætissima auspicia in exitus in-
 faustos desiderunt, 2. 21. 2
 Constantinus Cæsar Maximinianum jure ne-
 cat, 2. 28. 1
 — Ope Christi Maxentium debellat, 2. 28. 1
 — Cur uxorem & filium occidit, *ibid.*
 Communis protestantium sententia de Magis
 Bethlemi defenditur, 2. 71. 1
 Compositum est posterius suis componenti-
 bus, & in ea resolvable, 2. 116. 1
 Confessi à Baronio errores non debuerunt à
 Casaubono premi, 2. 76. 1
 Cornadus Vorstius *vide* Vorstius,
 Crassus à Parthis meritò necatur, 1. 297. 1
 Crassum Josephi Phalma, 1. 102. 1
 Creatio sex diebus absoluta, 1. 2. 1
 à Creatione ad Exodum fluxisse annos 2456.
 1. 14. 1
 Cræsus Gygis abiepos filium Atym ab Adra-
 sti telo non potest servare, 1. 107. 1
 — à Cyro metuens ab Apolline fallitur, *ibid.*
 Crudelitas Xerxis in Pythium, 1. 104. 2
 1. 115. 2
 — Darii in Cebasum, 1. 112. 1
 — Spartanorum, 1. 126. 1
 — Iasonis in suos, 1. 225. 2
 — Pompeii Iuvenis, 1. 294. 1
 — Tiberii, 2. 3. 2
 Cumanus Iudææ procurator malius, 2. 14. 1
 Cuncæus refutatur, 2. 50. 2
 D.
 Damaßeni audax notatio, 2. 67. 1
 Damascus & tota Syria, præter, Ty-
 rum, Alexandro se tradit, 1. 141. 2
 Daniel est Propheta, 1. 183. 1
 Darius in Iudæos bonus non ob causas quas
 vel Usherius, vel Josephus. fingit, 1. 101. 2
 — Equisonis sui arte Persarum imperium
 adidificatur, 1. 110. 2
 — Præfert Xerxem majori fratri Artabasi,
 1. 115. 1
 — Ingentem suum exercitum in Ciliciæ Au-
 gulta conjicit ad Issum, 1. 136. 2
 — Victus fugit Cæsis ex suis Centrum mil-
 libus peditum decem equitum, 1. 137. 1
 — Quomodo factus sit regnare, 1. 152. 1
 — Hystaspis fuit Assuerus, 1. 155. 2
 — Artaxarxes dictus, 1. 158. 2
 — Hystaspis templum condidit, 1. 187. 2
 Darii infelix contra Scythas bellum, 1. 102. 2
 David quomodo filius læsæ fuerit, 1. 56. 1
 — Quomodo Sauli & notus & ignotus, 1. 56. 2
 — Quomodo dedicaverit in usum templi
 centum millia talentorum auri & millies
 mille argenti, 1. 57. 2
 Davidi & Salomonis peccata in Rhobamo
 vindicata, 1. 59. 1
 Dei misericordia cum populi peccatis certa-
 bat, 1. 46. 1
 — Patientia magna in Athaliam Iorami
 uxor, 1. 62. 2
 — Ira in Vespasiani familiam, 2. 18. 1
 — Decreta & essentia sunt unum, 2. 111. 2
 — Gratiæ Arminiani sunt inimici, 2. 151. 1
 Deus Romanorum maris in se ipsos conver-
 tit, 1. 190. 1
 — Est simplex, 2. 110. 2
 — Est supra & extra omnes Categorias,
 2. 113. 1
 — Est quod est, 2. 114. 1
 — Ex suâ misericordiâ vocat hominem ad
 salutem, 2. 129. 2
 Decreta in Deo sunt in se unum, 2. 112. 1
 — Sunt actiones tendentes ad extra sed non
 extrinsecæ, 2. 111. 2
 Defenditur Beza & Calvinus contra Monta-
 cutium, 2. 42. 1
 Demaratus fugit ad Darium, 1. 114. 1
 Demosthenes persuadet Thebanus se conju-
 gere Atheniensibus contra Philippum,
 1. 133. 1
 Deodari error, 1. 178. 1. 180. 1
 Demetrius ab Atheniensibus adoratur,
 1. 210. 2
 — Ingratas Athenas castigat, 1. 211. 1
 — Moritur captivus, 1. 211. 2
 — Phalerius Bibliothecæ magister, 1. 114. 2
 Deme-

— Demetrii occupat Asiam, I. 228. 1
 — à Indæus Antiochiæ egregiè defenditur, I. 228. 2
 — In Parthiâ captivus, I. 229. 1
 — à Zebina debellatus ab uxore necatur, I. 230. 1
 Demetrii cum Ptolomæo bella, I. 209. 2
 Demetrium filium necat, I. 223. 1
 Desperatum Alexandri in Mallis periculum, I. 141. 2
 Deucalionis, Phaëtonis, & Cecropis tempora, I. 19. 2
 Deuteronomium quando & ubi dictatum, I. 43. 2
 — Habet duos Mensis, I. 44. 1
 Diarium itineris Israelitarum ex Ægypto, I. 41. 1
 Dies Hezekiæ, I. 84. 1. 2
 — Iosué, *ibid.*
 Diogenes quid petiit ab Alexandro, I. 135. 1
 Diogenis mors, I. 206. 1
 Dioclesianus Aprum, 2. 27. 2
 Dira Christianorum persecutio, 2. 28. 1
 Divinæ voluntatis actus circa Deum, & creaturas in se sunt unum, 2. 112. 2
 — Personæ distinguuntur realiter à se invicem à natura tamen non differunt realiter, imò non formaliter, sed modaliter tantum, 2. 117. 2
 Dolor de Walroni erratis, I. 7. 1
 Dolobellam Cassius opprimit, I. 301. 1
 Domitiamis ex Hypocritâ manifestus evasit tyrannus, I. 18. 2
 Dubium quomodo Abraham natus anno Tharæ 70. prociscitur anno ætatis 75. Charrane in Canæam post mortem patris qui vixit annos, 205. I. 30. 1. 2
 — Difficile de Jeroboamo, I. 79. 2
 Durum est corrigere textum origenalem, 2. 97. 2

E.

Ægyptus sine sanguine se tradit, I. 138. 1
 Ægyptorum vanitas in fingendis Dynastiis ante Diluvium, imò ante Creationem, I. 4. 2
 Æneas Latinorum Rex, I. 71. 1
 Æmilianus à suis confoditur, 2. 27. 1
 Ætatis Phineæ, I. 46. 1
 Æra vulgaris apertè falsa, 2. 42. 2
 Ætoli Achæos vexant, I. 220. 1
 — Et Athenienses advocant Romanos contra Philippum, I. 220. 2
 — Antiochum concitat contra Romanos, I. 221. 1
 Ecclesiæ Romanæ confessus error, 2. 36. 1
 Electio absoluta est, 2. 136. 2
 Eleazarus Judæ Maccabæi frater opprimitur ab Elephante, I. 227. 1
 Elias an post mortem scripserit epistolas, I. 78. 1

Epaminondæ victoriæ ad mantineam, I. 129. 2
 Episcopaturientium defectio ad Pontificios, I. 11. 1
 Epiphani de Malaëhia fabula, I. 189. 1
 — Et aliorum sententia improbat, 2. 68. 2
 — Sententia de Sabbato est vera, 2. 77. 2
 — Sententia de tribus Paschatibus rejicitur, 2. 91. 2
 Eratosthenes est vanissimus homo, I. 24. 1
 Errat interpretes Syrus & Arabs, 2. 56. 2
 Error Pontificiorum in mense & die natalio, 2. 43. 1
 — Quorundam Patrum malè defenditur à Baronio, 2. 66. 2
 — Baronii in anno natali, 2. 37. 1
 Errores Capelli & Henrici, I. 44. 1
 Exodus habet annos duos, *ibid.*
 Esdræ ætas, I. 159. 2
 Esti sententia improbat, 2. 71. 1
 Esther an die tertio jejunaverit, I. 156. 2
 Eteocles non vult fratrem Polynicen secum regnare Thebis, I. 68. 1
 Eumenes Neoptolemi & Craterum occidit, I. 206. 2
 Extravagantia Tornielli & Usherii, 2. 34. 2

F.

Fallacia Vossii de Augustino, 2. 149. 2
 Fæda Atheniensium erga Miltiadem ingrati-
 tudo, I. 114. 2
 Felix Judææ procurator, 2. 41. 1
 Felicitas Mundana, I. 3. 1
 Festus Judææ Gubernator, 2. 14. 2
 Feuardenius Petavio insolentior, 2. 91. 2
 Finis hebdomadum Danielis quis sit, I. 173. 2
 Fides non est objectum præscientiæ prævisionis, 2. 125. 1
 Fimbria perdit Ilium, I. 293. 2
 Flaminius victo Philippo Græcis acutè benignus, I. 221. 1
 Florianus necat seipsum, 2. 27. 1
 Fondatio Regni Medici & Babylonici, I. 100. 1
 Francisci Suarez error, I. 178. 2
 Fulgentius & Prosper contra tolerantiam Semipelagianorum, 2. 150. 1
 Fulvia Antonii bellum inter Marium & Octavianum movet, I. 302. 1

G.

Gangem nolunt milites Alexandri trajicere, I. 141. 1
 Galba possessum imperium imprudent er unâ cum vita amisit, 2. 11. 1
 Gallus ab Æmiliano debellatur, 2. 26. 1
 Gallieni infelix imperator, 2. 26. 2
 Gallinicus à Parthis captus perit, I. 216. 2
 — Ejus filius Seleucus a suis obtruncatur, *ibid.*
 Galilæorum sectæ crudelis hypocrisis, 2. 2. 1

— Superstitiosi & rebelles, 1. 189. 2
 — Sancti blasphemia, 1. 277. 1
 Jesuitarum principes in doctrinâ electione
 contrarii sunt Arminianis, 2. 123. 2
 Jesu Christi vita ad ultimum triennium quie-
 tissima, 2. 2. 1
 Ignorantia Baronii Chronologiæ, 2. 40. 1
 Imperium Persarum contra omnium antiquo-
 rum fidem non est decurtatum, 1. 168. 1
 Incontantia Scaligeri, 1. 175. 2
 Ingratus populus ostracismo Themistoclem
 pellit in exilium, 1. 120. 1
 — Populus secundo Alcibiadis exilio subru-
 itur, 1. 125. 2
 Interpretum LXX latissimus error, 2. 31. 2
 Imperium quartum fuerit Romanum, 2. 236. 2
 Inhærenria accidentium Dei essentiam facit
 mutabilem, 2. 116. 1
 Jobu tempora, 1. 19. 2
 Jojakim, Jehoiaçin, Eliakim, Jeconias quo-
 modo eadem & tamen diversa nomina,
 1. 89. 1
 Joannes Calvinus *vide* Calvinus.
 Joannes Bodinus *vide* Bodinus.
 Joannes Filius Aristobulus se Regnem decit,
 1. 2. 30. 2
 Josephus Vossio non patrocinator, 1. 8. 2
 Josephus Herodi ascribit impossibilia,
 1. 307. 1
 Josephus quomodo duos habuerit patres, Ja-
 cobum secundum Matthæum, & Eli secun-
 dum Lucam, 2. 59. 1
 Joannes & Idumæi Ananum & Populi partem
 meliorem opprimunt, 2. 16. 1
 Jonathan cum Romanis foederatus à Thyp-
 hone necatur, 1. 228
 Jonas quæ tempora Prophetaverit, 1. 98. 2
 Josephi historici auctoritas post Diluvium,
 1. 22. 1
 Josephi & Hieronymi auctoritas defenditur,
 1. 151. 1
 — Fabulæ de Templo Salomonis, 1. 282. 1
 Joas est verus Amaziæ filius, 1. 79. 1
 Joppæ gemina ruina, 2. 15. 1
 Josias suâ se temeritate perdidit, 2. 63. 2
 Josuæ & Judicum libri quod annos habeant,
 2. 54. 2
 Joramus quomodo regnaverit annis quatuor
 & etiam octo, 1. 77. 2 78. 1
 Jotham an regnaverit quatuor annis post suam
 mortem, 1. 81. 1
 Irenæi rationes de annis Christi rejiciuntur,
 2. 91. 1
 Isaaci Vossii argumentum à pubertatum Pa-
 triarcharum de sumptum à Waltoni explo-
 ditur, 1. 7. 2
 — Serena dies obscuram noctem finivit,
 1. 19. 2
 — Acerba nimis convicia, 2. 26. 2
 Ithoboseth quomodo regnavit annis & duo-
 bus & septem, 1. 56. 2
 Israëlitz quando erant in Egypto, 1. 35. 1
 — Quomodo in Ægyptum descenderunt

animæ 70 & 75, 1. 39. 2
 — In Ægypto ad tantum numerum excreve-
 rint, 1. 40. 1. 2
 Israëlitarum crudelis oppressio annis 80. pla-
 gæ Ægyptiæ uno tantum anno duravit,
 2. 41. 2
 Israëlis Regnum quandiu duraverit, 1. 82. 2
 Jubilæus est quadragesimus nonus seu septi-
 mus Sabbaticus, 1. 44. 2
 Judæ Maccabæi Victoriæ, 1. 226. 2
 — Pax cum Eupatore, 1. 227. 1
 — Contra Demetrium victoriæ, 1. 227. 2
 Judæi in virorum Genealogiis mulieres non
 numerabant, 2. 64. 2
 Judas in anno 43 habebat pronepotes, 1. 18. 2
 Judæorum Libertas autore Cyro, 1. 100. 2
 — Responsa de tempora Messæ refutantur,
 1. 186. 1. & 187. 1
 — Lamentabilis afflictio sub Antiochio,
 2. 226. 1
 Judaicæ calamitatis causæ, 2. 15. 2
 Jugurthini belli origo, 1. 250. 2
 Julæ flagitia, 1. 304. 1
 Julianus à Pretorianis mercatus Imperium ab
 iis occiditur, 2. 22. 2
 Juliani Apostatæ sententia refutantur, 2. 47. 1
 Junius Brutus *vide* Brutus.
 Junii & Deodati corumpunt sacrum textum,
 1. 178. 1
 — Errores, 1. 191. 1
 — Temeritas, 2. 56. 1
 Jus primo genituræ sæpe non observatum,
 1. 15. 1

L.

Lacedæmonii terrâ in Atticam Athenien-
 ses classe in Peloponesum quod annis
 grassantur, 1. 122. 1
 Laëtantii & Chiliastrarum error, 1. 271. 1
 Ladenses audaci impudentiâ ad multos teter-
 rimos errores amplectendos ruabant,
 2. 121. 2
 Lajus Thebanorum Rex, 1. 68. 1
 Legio Christianorum fulminatrix, 2. 21. 1
 L'empereur de septuaginta hebdomadum
 Danielis, 1. 171. 1
 Leosthenes victum Antipatrum obsedit La-
 miæ, 1. 205. 2
 Leviticus habet unum mensem, 1. 44. 1
 Lex quo die data, 1. 42. 1
 Libido & securitas Salomonem perdiderunt,
 1. 58. 2
 Licinius à Constantino perdomatur, 2. 28. 2
 Livii vanitas, 1. 213. 2
 Livia Augusta filio Tiberjo per scelera para-
 vit Imperium, 2. 2. 1
 — Cum Tiberio in Germanicum conspiras,
 2. 3. 1
 Lyfimachus extirpatur, 1. 211. 2
 Locus 2. Thess. 2. à Versu 9. ad 13. explica-
 tur, 2. 100. 1
 — 2. Tim. 18. 24 25. 26. 2. 100. 2
 2. Tim.

— Desirit aulam Seneca, 2. 10. I
 — Inceudit Romam, *ibid.*
 — Mors miserimus, 2. 11. I
 Ninus à Semiranude cæsus, 1. 64. 2
 Ninives & Assyriaci Regni ruina, 1. 100. I
 Ninive num Babylone fuerit Major, 1. 283. 2
 — Ab Arbace primo destructa, 1. 284. I
 — Secundo à Cyaxare, *ibid.*
 Nimrod fondator Imperii Politici, 1. 16. I 64. I
 Nisbeti Sententia & argumenta refutantur, 2. 46. 2
 — Argumenta contra quintum Pascha refutantur, 2. 93. 2
 Noah quandiu remanserit in Arca, 1. 13. 2
 — Verus Janis multis post Diluuium annis à Canane irrisus est, 1. 15. I
 Nomina Annatorum Anglicorum, 1. 188. I
 Nullum sacrificium, multis solemnis ab exciso templo ad restauratum, 1. 99. 2
 Numeri habent annos duos, 1. 44. I
 Numa Pompilius paci & falsis religionibus immerfus, 2. 72. 2
 Numerianum necat Aper, 2. 27. 2

O.

Ochus Rex Persiæ, 1. 131. I
 Octavius senatui seruit contra Antonium & Lepidum, 1. 300. I
 — Cum Antonio & Lepido se jungit incru- delissimo trium viratu, 1. 300. 2
 — Pompeum pugna Actiacâ vincit, *ibid.*
 Octavii pro sapia, 1. 303. 2
 Odores Rex Armenium, 1. 297. I
 Omne seculum sibi propria possidet tam bona quàm Mala, 2. 99. I
 Omnes Orthodoxi Patres post Pelagium sta- bant proelectione independente, 2. 114. 2
 — Etiam ante Pelagium non contra dice- bant, 2. 142. I
 Omri quod annos regnaverit, 1. 77. I
 Onias in Ægypto templum extruit, 1. 227. I
 Orientales annum incipiunt ab Autumno, 1. 6. I
 Orphei Lura Syrenes silent, 1. 67. 2
 Originis absurda sententia de Malachiâ, 1. 188. I
 — Sensus literalis super Joan. 2. 20. & 1. Reg. 6. 28. refutatur, 2. 72. 2
 Orosii & Mapphæi fabule de Magis orenti- bus, 2. 70. I
 Otho prætorianos corrumpit, 2. 11. I

P.

Paris rapit Helenam, 1. 69. I
 Parkerus, Brighmannus, Medus quomodo inter se conueniant & Differant, 258
 Paumenionis occisores occiduntur, 1. 142. I
 Pascha paratum inter duos vespas quid sit, 2. 81. 2
 — Christi ponit in eodem tempore cum Paschate Iudeorum, 2. 82. I

Patres ante Carolum Magnum annos Christi neglexerunt, 2. 29. I
 Paulus Middelburgensis *vide* Middelburgensis.
 Pausanias ob conpirationem cum Persis Spar- tæ necatur fame, 1. 119. 2
 — Philippum necare statuit, 1. 133. 2
 Patriarchæ nostri patres, 1. 3. I
 Patriarcharum post Diluuium suavis convic- tus, 1. 18. I
 Peregrinatio Abrahæ & seminis illius quo- modo erat in Ægypto, 1. 34. 2
 Periculum Eræsi muti filii vocem rumpit, 2. 107. 2
 Persæ condunt muros Athenarum, 1. 128. I
 Pererius defenditur contra fratres Jesuitas, 1. 190. I
 Perdiccas perdit Meleagrum, 1. 204. 2
 — Distribuit ad suum libitum provincias, 1. 205. I
 — Necat Cynam, 1. 206. I
 Perseus suâ se perdit avaritiâ, 1. 225. I
 Periodus Juliana, 2. 30. I
 Persas Delphis Apollo depulit, 1. 117. I
 Persarum in Scythiâ ingens periculum, 1. 112. I
 Portinaei incogitanti obtruditur, 2. 22. 2
 Petavius defenditur contra Waltonum, 1. 25. 2
 Phaëton, 1. 65. 2
 Pharnasem Cæsar perdit, 1. 298. 2
 Philippus bellem sacrum sine pugna perfecit, 1. 132. 2
 — A Phario contra Romanos incitatur, 1. 220. 2
 — In Rhodios injurius, *ibid.*
 — Parat in Romanos arma, 1. 223. I
 Philostratus plenis mendaciorum, 1. 285. I
 Philomelus cum Phocensibus Delphicum templum occupat, 1. 131. 2
 Philippica periodus malè à Scaligero expo- sita, 1. 195. I
 Philopoemenus virtus, 1. 221. 2
 — Indigna mors, 1. 222. 2
 Physcon ei opponit in Syria Alexandrum Zebinam, 1. 230. I
 Phoion clarorum Atheniensium postrennis, 1. 209. I
 Piscator de Gog & Magog, 1. 274. 2
 — De hora crucis Christi, 2. 87. 2
 Pilati miserima mors, 2. 6. 2
 Pisistratus Athenis Dominatur, 1. 113. 2
 Piso Tiberii fraude confoditur, 2. 3. 2
 Pyrrus à Tarentinis vocatur in Italiam, 1. 212. I
 — Perè obrutus mari, 1. 213. I
 — Cartaginenses pellit ex Sicilia, 1. 213. 2
 — Macedonia potius totius Græciæ & Asiæ Imperia spirat, *ibid.*
 Pythonem vexat Eurydicæ, 1. 207. I
 Polyperchon in Græciæ optimates crudelis, 1. 208. 2
 — Eradicatur, 1. 210. 2
 Pompejus Aristobulum in vinculis, Roman mittit, 1. 289. I

— Lucullo gloriam præripit, 1. 295. 1
 — Capit Hierosolimam, 1. 295. 2
 — Profligatissimo Clodio adulator, 1. 296. 1
 — Misit in Ægyptum ad Antonium legatos, 1. 302. 2
 Pompeii Juvenis crudelitas, 1. 294. 1
 — Insignis Triumphus, 1. 296. 1
 — Cæsaris & Crassi trium viratus, 1. 296. 2
 — Misera mors, 1. 298. 1
 — Filios in Hispania ægrè vincit, 1. 299. 1
 Poppæa Sabina Neroni ad flagitia incentrix, 2. 9. 2
 Populus Romanus in utrumque Scipionem ingratus, 1. 222. 2
 Pontificem Aristobulum Herodes curat submergi, 1. 306. 1
 Pontificii compelluntur ad quintum Pascha, 2. 93. 2
 Pontificiorum error, 2. 30. 2
 Prædestinatio est absoluta, 2. 140. 2
 Prexaspis filii cor sagittâ Cambyses trajicit, 1. 109. 2
 Primorum undecim Patriarcharum duratio, 1. 2. 1
 Principatus Maccabeorum an fuerit legitimus, 2. 49. 1
 Probus miræ fortitudinis Imperator, 2. 27. 1
 Proavi generant quoscunque posteros, 2. 51. 2
 Prosper & fulgentius contra tolerantiam semipelagianorum, 2. 150. 1
 Prosperitas Gonatæ, 1. 214. 2
 Promissio adventus Messie apud Daniëlem fuit absoluta non Hypothesica, 1. 182. 2
 Promotheus, 1. 65. 2
 Proteus ab Hectore coesus, 1. 70. 1
 Prudentia Bezæ, 2. 73. 1
 Ptolomæus moritur filii fatelles, 1. 211. 2
 — Evergetes necat & Asiam spoliat, 1. 216. 1
 — Philopater tollit Patrem, 1. 216. 2
 — Vincit Antiochum, 1. 217. 2
 — Philometor cur dictus, 1. 224. 2
 — Lathyrus à matre Cleopatrá Ægypto pellicar, 1. 230. 3
 Ptolemæi in Judæos acta, 1. 209. 2
 — Philadelphi in fratres odium & forem libido, 1. 214. 2
 — Literatorum adulatorum amicus, *ibid.*
 Pugna Pharsalia, 1. 298. 1
 Pupienum & Balbinum Prætoriani necant, 2. 25. 1

Q.

Quantillus homo ad Deum, 1. 1. 1
 Quatuor Danielis Monarchiæ, 1. 231. 1
 Quintus Curcius *vide* Curcius.
 Quintillus sibi venam solvit, 2. 26. 2
 Quidquid de Deo dicitur, affirmatur in recto & in quid, 2. 115. 2
 Quod annes habet ab initio mundi ad Diluvium & à Diluvio ad Abrahami migrationem, 2. 35. 2

R.

Re Achab peperit Boaz anno 56, 1. 52. 2
 Reductio Israëlitarum, 1. 82. 2
 Reges eiiciuntur Româ, 1. 75. 1
 — Româ ejecti, 1. 103. 2
 Regnum Israëlis quandiu duraverit, 1. 82. 2
 Regio Judææ 70. annis inculta jacuit, 1. 99. 2
 Regni & Monarchiæ Cyri quis fuerit primus, 1. 148. 2
 Recentiores omnes pro patribus contra Vortium, 2. 119. 2
 Regina Teuta à Demetrio Phario proditur, 1. 220. 1
 Reinoldus hebdomadas septuaginta & indefinito accepit, 1. 162. 2
 Remigii fabula de Magis Orientibus, 2. 70. 1
 Remonstrantes Apologistæ pessimus omnium artibus veritatem oppugnant, 2. 99. 2
 Romani Elephantorum ope profligantur, 1. 213. 1
 — Nolunt victi cum Pyrrho pacem, 1. 213. 2
 — Jubent Antiochum abstirere Ægypto, 1. 218. 2
 — Contra Illyrios movent, 1. 220. 1
 — Injuriæ Spartæ, 1. 221. 1
 — Horrenda crudelitate orbem vexarunt, 1. 219. 1
 Romulus conditor Romæ, Remum occidit, 1. 72. 2

S.

Sabbatum hebdomadale, 2. 74. 2 & 75. 1
 — Quid magnum ante vel post Christum, 2. 85. 2
 Salathiel an fuerit filius Pedojæ an frater, 2. 55. 2
 Salmeronis & Tostati futulia Mysteria, 2. 52. 1
 Salomon annorum 20. de Ammonitide sustulerat Rhobeam ante patris obitum, 1. 59. 1
 — Quomodo & puer & pater, 1. 75. 2
 Salomonis opes vix annos quinque post se durarunt, 1. 59. 1
 Samaria quod annos ruinat, 1. 86. 1
 Samaritani non habent Mem finale & clausum, 1. 201. 1
 Samuel quomodo inviserit Saulem, 1. 56. 1
 Sanbellati etas, 1. 160. 2
 Sardanapalus regnabat non homo sed porcus, 1. 65. 1
 — Semi-vir in fortissimum evasit virum, 1. 105. 1
 Saul quod annos regnaverit, 1. 55. 2
 Scaliger defenditur contra Patavium, 1. 23. 1
 Scholasticorum ignorantia Jesuitarum parvitate cumulata, 2. 60. 1
 Scythæ reduces à suis servis vexantur, 1. 111. 2
 Sceptrum Judæ non est crux, 2. 47. 2
 — Nullam in Judâ ante Davidem, 2. 48. 1
 Sechem an fuerit Emmoris & Pater & filius,

lius, 2. 96. I
 Seculum ante Christum fuit miserrimum, I. 222. I
 Scipio Antiochum debellat, 2. 20. I
 Seditio Judæorum crudelissima, I. 210. I
 Seleucus Babylonem & superas provincias occupat, I. 210. I
 — Heliodorum mittit ad Spoliandrum templum Hierosolymitanum, I. 224. I
 — Ab Heliodore necatus, *ibid.*
 — Demetrii à Matte cæsus, I. 230. I
 Seleucum necat Ceraunis, I. 212. I
 Sejanus aulicorum maximus, 2. 3. 2
 — Totam Cæsaris domum excindere parat, 2. 9. I
 Senes & mulieres cum Spartâ depellunt, I. 214. I
 Sententia Pontificiorum de Antichristo falsâ, I. 244. 2. 297. 2
 — Scaligeri refutatur quod Sceptum manserit in Judâ usque ad urbis excidium, 2. 49. 2
 Servius Tullius post Tarquinium regnat, I. 74. I
 Severa Dei in Nebuchadnezareem vindicta, I. 99. 2
 Severitas Darii in Babylonem, I. 102. 2
 Septuaginta annorum Captivitatis Babylonicæ quod sit principium. I. 144. 2. 145. I
 — Hebdomadarum Danielis quod sit verum principium, I. 166. 2
 — Anni Zachariæ iidem sunt cum septuaginta annis Jeremiæ I. 189. 2
 Sethus Calvisius *vide* Calvisius.
 Sepultura Alexandri, I. 206. I
 Severus pretorianos exautoravit, 2. 22. 2
 Sextus Pompejus *vide* Pompejus.
 Smerdis virtus se primum postcâ sororem, denique fratrem perdidit, I. 109. 2
 Socinianismus Vorstii inter Anglicanas sectas dominatur, 2. 106. 2
 Solon & Apollo Cræsum servant, I. 107. 2
 Solis sine Eclipsi defectus, I. 104. 2
 Spalatensis definitiones electionis & reprobationis non sunt probæ, 2. 122. 2
 — Vana est jactantia de omnibus patribus pro Pelagio contra Augustinum de doctrinâ electionis. b. 123. I
 — Prima scriptura pro electione ex operibus est ex epistolâ ad Rom. 8. 29. 2. 124. 2
 — Secundus Locus Rom. 11. 2. non concludit ejus Thesin, 2. 125. 2
 — Locus Tertius I Petr. I. 5. 2. contradicit, *ibid.*
 — Locus quartus Jacobi 2. 5. ei etiam repugnat, 2. 126. I
 — Quintus 2. Tim. 2. 20. 21. ei quoque contradicit, *ibid.*
 — Sextus Gen. 18. 19. nihil ad causam, 2. 126. 2
 Spanhemius malè se jungit cum Jesuitis in quæstionis difficultate, 2. 29. 2
 — Nalè post alios duos statuit Zorobabes, 2. 57. 2

Spanhemi argumenta, 2. 38. I
 Spartani declinant cum Persis pugnam quam Athenienses ambiunt, I. 118. I
 — Sua invidia Atheniensium incrementa promoverit, I. 119. I
 Sylla Marianos debellat, I. 293. 2
 — Dictaturâ securè se abdicat, I. 294. I
 Syllæ Jugurtham Bocchus tradit, I. 291. 2
 Synodi Dordracenæ de Vorstio testimonium, 2. 108. I
 Syriam Antiocho Theodoretus tradit, I. 217. 2

T.

Tacitum febris necat, 2. 27. I
 Tacus Agesilaum in Ægyptiam attrahit, I. 130. I
 Talmudistarum quinta Monarchia, I. 231. 2
 Talenti & Sicli valor, I. 57. 2
 Tau Samaritanum non repræsentat crucem, I. 202. 2
 Tempus quantillum ad æternitatem, I. 1. I
 Templum primum & secundum, I. 281. 2
 Tempore Apostolorum ex Israëlitis multi fideles, I. 83. I
 Terra divisa inter Noæ filios, I. 15. I
 Testimonia de tempore Messiæ tam Judæorum quàm Gentilium, I. 185. 2
 Thebani festi Philippum Macedonem in Apollinis patrocinium advocant, I. 132. I
 Testimonium Jacobi Regis de Vorstio, 2. 108. I
 Thebanorum superbia, I. 228. 2
 Themistocles Græcam classem cogit ad pugnam, I. 117. I
 — Fugit ad Xerxem, I. 120. 2
 — Utrum fugerit ad Xerxem an ad Artaxerxem, I. 175. I
 Theodoreti error, I. 178. I
 Theophylactus de hora crucis Christi, 2. 87. I
 Thomæ Goodwini argumenta pro quinta Monarchia refutantur, I. 232. 2
 Tiberio difficiliter Senatus persuadet imperare, I. 304. 2
 Tiberii crudelitas, 2. 3. 2
 — Artibus Sejanus perditur, 2. 4. 2
 — Mors, *ibid.*
 Titus Livius *vide* Livius.
 Titus Vespasianus supra omnium spem optimus Imperator, 2. 18. 2
 — Vindicta Hierosolymorum, *ibid.*
 Tygranes occupat Syriam, I. 288. I
 Tobix liber Apocryphos, I. 97. I
 Tornielli argumenta refutantur, I. 32. 2
 — Singularis error, I. 190. 2
 Tostati & Salmeronis futilia Mysteria, 2. 52. I
 Traditio ferrationis Jesaiæ vana, I. 87. I
 Trajanus Christianos persequitur, 2. 19. 2
 — Subjugat dracos, *ibid.*
 — Debellat Parthos, *ibid.*
 Trojanum bellum ad quæ tempore refer-

- rendum sit, 1. 54. 1
 Translatio LXX Interpretum qualis hodierna est, 1. 9. 1. 2
 Trium dierum jejunium non est super naturale, 1. 156. 1
 Trium viri inter se dividunt orbem, 1. 301. 2
 Tryphon Antiochum Balæ contra Demetrium suscitatur, 1. 228. 2
 — Necato pupillo regnat, 1. 229. 1
- V.
- V**alerianus à Sapore Persâ cruciatur, 2. 26. 1
 — Ubbo Emmius notatur, 2. 33. 1
 Ventidius Parthos invidente Anthonio frangit, 1. 302. 1
 Veritas est in medio civili, 1. 182. 1
 Vespasianus à Legionibus Judaicis,
 — Galilæam dicitur Imperator, 2. 12. 2
 — Subigit, 2. 15. 1
 — Bonus Imperator, 2. 18. 1
 Vespasiani cautum Romam versus iter, 2. 13. 2
 Victor Cyrus inopinatâ morte vincitur, 1. 126. 2
 Villapandi error, 1. 278. 2
 Vitellium sua servat adulatio, 2. 7. 2
 Vitellius contra Othonem ex Germanica movet, 2. 12. 1
 — Homo dissolutissimus nescivit Regnare, 2. 12. 1
 Vitellii misera mors, 2. 13. 2
 Ulissis amentia simulata à Palamede defegit, 1. 69. 2
 — Achillem ex Gynæceo educit, 1. 70. 1
 — Palamedem calumniis obruit, 1. 70. 2
 Voluptas carnalis fons Diluvii, 1. 3. 1
 Vorstinus hypocriseos convincitur, 2. 108. 2
 — Anthropomorphitis periculosior, *ibid.*
 — Crudus Manicheus, *ibid.*
 — Tritheitas supergreditur, 2. 109. 1
 — Primus post Pheudojustinum divinam simplicitatem oppugnavit, *ibid.*
- Ponit in Deo propriissima accidentia, 2. 113. 1
 Vorkiana compositio est erassissima, 2. 116. 1
 Vossius malè refutat præadamitas, 1. 24. 1
 — Pessimè regat Diluvium universale, 1. 24. 1
 — Ninus adulgens amicus Semipelagianis, 2. 143. 2
ιστεροια est necessaria in Libro Judicum, 1. 54. 1
 Uzzias & Jotham Reges boni, 1. 62. 1
- W.
- W**altoni temeritas in Chronologos, 1. 12. 1
 — Argumenta Refutantur, 1. 25. 1
 27. 1. 196. 2
- X.
- X**enophon milites reduxit in Grætiâ, 1. 127. 2
 Xenophontis hîc autoritas defenditur, 1. 150. 2
 Xerxes Rex Persiarum, 1. 104. 1
 — Ad Europæ Imperium asperabat, 1. 104. 1
 — Numine impellitur ad Græcum Bellum, 1. 115. 1
 — Deflet sortem humanam, 1. 115. 2
 — Athenis dominator, 1. 117. 1
 — In Hellesponto propè submersus narchum occidit, 1. 118. 2
 — Fugit in Mediam, 1. 118. 2
 — Non erat Assuerus, 1. 155. 1. 157. 2
- Z.
- Z**ephania quando vixit, 1. 99. 1
 Zenobia Imperatrix fortissima, 2. 26. 2
 Zorobabeles unus, 2. 58. 2

JEC 2 3 1933

